

**ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ**

**ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ
ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
2006**

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2007
ISBN – 978-960-15-1979-1**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	
I. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ	
ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	
Θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τα αιτήματα ασύλου που στηρίζονται σε φόβο δίωξης που οφείλεται στη συμμετοχή σε οικογένεια ή ομάδα που έχει εμπλακεί σε βεντέτα	29
Η εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων στα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή στα πρόσωπα που κινδυνεύουν από την εμπορία ανθρώπων.....	39
Διπλωματικές Εγγυήσεις και Διεθνής Προστασία των Προσφύγων.....	65
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΟΗΕ	
Διεθνής Μετανάστευση και Ανάπτυξη.....	95
ΕΙΔΙΚΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΟΗΕ	
ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΤΗΝ ΠΟΡΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	
Έκθεση για την Ελλάδα.....	105
II. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΠΟΥΡΓΩΝ	
Σύσταση Rec (2006) 9 για την είσοδο, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών φοιτητών και τη συνεργασία με τις χώρες καταγωγής τους	123
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	
Απόφαση 1483 (2006): Πολιτική επαναπατριsmού των απορριφθέντων από τις Κάτω Χώρες αιτούντων άσυλο	133
Απόφαση 1507 (2006): Κράτηση σε μυστικά κέντρα κράτησης	

και διακρατικές μεταφορές κρατουμένων που αφορούν τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης	139
Απόφαση 1509 (2006): Τα ανθρώπινα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών	148
Απόφαση 1521 (2006): Μαζική άφιξη παράνομων μεταναστών στις ακτές της Νότιας Ευρώπης.....	156
ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ Έκθεση παρακολούθησης για την Ελλάδα.....	163
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ Έκθεση για την Ελλάδα	175
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ Γνωμοδότηση Νο. 363/2005 για τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τους μυστικούς χώρους κράτησης και τη διακρατική μεταφορά κρατουμένων.....	235
III. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ Ψήφισμα σχετικά με την κοινή πολιτική μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης	295
Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την εικαζόμενη χρήση ευρωπαϊκών κρατών από τη CIA για τη μεταφορά και την παράνομη κράτηση ατόμων.....	301
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την ενίσχυση της πρακτικής συνεργασίας: «Νέες δομές, νέες προσεγγίσεις: βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων που λαμβάνονται στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.....	347
Ανακοίνωση της Επιτροπής για τις προτεραιότητες πολιτικής για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών.....	360
Έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: «Εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/EK της 29ης Ιουνίου 2000 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης	

προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής....	376
IV. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ	
Αιτήματα ασύλου από ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς – Διευθέτηση της διαμονής τους.....	389
V. ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	
Προτάσεις σχετικά με το ζήτημα των ασυνόδευτων ανήλικων	391
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	
Τσαπούλη, Εμ.: Γενική επισκόπηση της ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης	397
Σταυροπούλου, Μ.: Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα πριν τριάντα χρόνια.....	417
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	
Νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας: Διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα	425
Νομολογία Ποινικών Δικαστηρίων: Παράνομη είσοδος στην Ελ- λάδα	462
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΝ	
I. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων Ανθρώπου	469
II. Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων	571
III. Επιτροπή του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων.....	587
IV. Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε.	629
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ	
Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	
Πορίσματα	685
Ετήσια Έκθεση 2006 (απόσπασμα)	711
Ο Συνήγορος του Πολίτη φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.....	736
ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	
Αποφάσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης Σένγκεν.....	749
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	
Έκθεση έτους 2005 για την εφαρμογή της αρχής της ίσης με-	

ταχείρισης – Άρθρο 18 Ν.3304/2005 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».....	757
Στατιστικά ασύλου για την Ελλάδα	787
Νομοθετικές εξελίξεις	791
Βιβλιογραφία και Διευθύνσεις διαδικτύου	797
Αλφαβητικό ευρετήριο	807
Ευρετήριο αποφάσεων	809

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά από είκοσι χρόνια συνεργασίας με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες με τιμή προλογίζω σήμερα αυτήν την εξαιρετική έκδοση αποτυπώνοντας την εμπειρία της συνεργασίας μας όλο αυτό το διάστημα. Είμαι γιατρός, με εξειδικευμένες νομικές γνώσεις σε θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικότερα στην προστασία ενός από τα θεμελιώδη δικαιώματα που είναι η απαγόρευση των βασανιστηρίων.

Μετά την Επανάσταση του 1821 στο πρώτο Ελληνικό Σύνταγμα της Επιδάουρου (1822), ένα από τα πιο δημοκρατικά της εποχής εκείνης, αναφέρεται ότι «τα βασανιστήρια καταργούνται δια παντός» και στο Ηγεμονικό Σύνταγμα του 1932 αναφέρεται ότι «τα βασανιστήρια και οι κολασμοί απαγορεύονται».

Παρόλα αυτός, πόλεμοι, εθνικοί διχασμοί, δικτατορίες εμπλουτίζουν τις μεθόδους των βασανιστηρίων για να φθάσουμε μέχρι τη Δικτατορία των Συνταγματαρχών όπου σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία είκοσι τρεις μέθοδοι βασανιστηρίων χρησιμοποιήθηκαν για να κάμψουν την αντίσταση κάποιων Ελλήνων και ιδιαίτερα φοιτητών που δεν δέχθηκαν το απολυταρχικό καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε στη χώρα μας.

Μετά την πτώση της Δικτατορίας και τη σκληρή εμπειρία που βίωσε ο Ελληνικός λαός διαμορφώθηκε η ανάγκη να προστεθεί στο ισχύον Σύνταγμα και να υιοθετηθεί από τον κοινό νομοθέτη, τη Βουλή, μια ποιο εξειδικευμένη και λεπτομερής νομοθετική ρύθμιση. Τούτο έγινε πραγματικότητα με το Ν. 1500/1984 που εισήγαγε προς ψήφιση στη Βουλή ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Γ.Α. Μαγκάκης και τροποποίησε τον ποινικό κώδικα καθιερώνοντας ως ιδιώνυμο έγκλημα τα βασανιστήρια (άρθρο 137 Α επόμενα του ΠΚ).

Αμέσως μετά τη Δικτατορία ένα άλλο γεγονός άνοιξε το δρόμο για τη δυνατότητα της ιατρικής απόδειξης των βασανιστηρίων. Μια ομάδα Δανών γιατρών της Διεθνούς Αμνηστίας ήρθαν στην Ελλάδα και μελέτησαν τις επιπτώσεις της φάλαγγας και του ηλεκτροσόκ καθώς και άλλων βασανιστηρίων στα θύματα που τα είχαν υποστεί. Διαπίστωσαν ότι κάθε μέθοδος βασανιστηρίων μπορεί να αφήσει ίχνη διαγνώσιμα από τους εξειδικευμένους γιατρούς που δεν συναντώνται σε οιαδήποτε άλλη παθολογική κλινική εικόνα. Αυτή η σύμπτωση κλινικής εικόνας και περιγραφόμενης μεθόδου βασανιστηρίων αποτέλεσε έκτοτε τον ακρογωνιαίο λίθο της επιστημονικής δουλειάς των κέντρων αποκατάστασης θυμάτων των βασανιστηρίων σε όλον τον κόσμο.

Οι περιπτώσεις που έχω εξετάσει στο Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων των Βασανιστηρίων που λειτουργεί στην Αθήνα από το 1989 αποδεικνύουν πόσο απέχει η πραγματικότητα από την εκπλήρωση των νομικών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει η χώρα μας ως συμβαλλόμενο μέρος σε διεθνή κείμενα που απαγορεύουν τα βασανιστήρια και πόσο σημαντική είναι η συνεργασία γιατρών και νομικών για την αποκάλυψη και καταγγελία βασανιστηρίων που υφίστανται οι αιτούντες άσυλο/πρόσφυγες καθώς και οι μετανάστες που φθάνουν στην Ελλάδα αναζητώντας καταφύγιο από τις διώξεις ή καλλίτερες συνθήκες διαβίωσης.

Στην προσπάθεια να εκμαιεύσουν πληροφορίες για τους «δουλεμπόρους» που οδηγούν τους ταλαιπωρημένους πρόσφυγες και / ή μετανάστες στην Ελλάδα οι αρμόδιες αρχές, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, εφαρμόζουν ανακριτικές μεθόδους που περιλαμβάνουν βασανιστήρια και κακομεταχείριση που δεν αφήνουν ίχνη αναγνώσιμα από τους εξειδικευμένους γιατρούς. Όμως, η γνώση της επιδημιολογίας των βασανιστηρίων συμβάλλει στην αναγνώριση αυτών των ιδιαίτερων μεθόδων κακομεταχείρισης. Πρόκειται μεταξύ άλλων για το υγρό (*wet submarino*) και στεγνό υποβρύχιο (*dry submarino*). Το πρώτο είναι εμβύθιση της κεφαλής σε κουβά με νερό το δεύτερο τοποθέτηση πλαστικής σακούλας στο κεφάλι. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου έχουμε διαγνώσει ότι αυτοί οι μέθοδοι έχουν εφαρμοστεί μέχρι την πρόκληση ασφυξίας στο θύμα.

Η μέθοδος του βασανιστηρίου «υποβρύχιο» που εφαρμοζόταν στη Λατινική Αμερική και ήταν άγνωστη στην Ελλάδα, σύμφωνα πάντα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, χρησιμοποιείται σήμερα και στην πατρίδα μας αφού οι σχετικές γνώσεις μεταφέρονται από όσους εκπαιδεύονται σε διάφορες σχολές στην αλλοδαπή ή από συγγράμματα για «φυσικές μεθόδους ανάκρισης», που κατ' ουσίαν εκπαιδεύουν τους ενδιαφερόμενους σε μεθόδους βασανιστηρίων που δεν αφήνουν ίχνη.

Ένα άλλο βασανιστήριο που δεν αφήνει σημάδια, παρά μόνο στη ψυχή και στο μυαλό, είναι η «εικονική εκτέλεση». Στην περίπτωση αυτή, οι αρχές αφού δέσουν τα μάτια του θύματος ακουμπούν το μεταλλικό τμήμα του περιστρόφου στον κρόταφό του με την κάνη του όπλου προς τα επάνω και όταν το θύμα αρνείται να απαντήσει του ανακοινώνουν το θάνατό του, που ακολουθήθηκε από την εκπυρσοκρότηση του όπλου.

Συχνά, οι πρόσφυγες και / ή οι μετανάστες θύματα των προαναφερόμενων και άλλων μεθόδων βασανιστηρίων υφίστανται την κακομεταχείριση μπροστά τα μάτια άλλων συλληφθέντων τους οποίους οι αρχές απειλούν ότι θα πεθάνουν με τον ίδιο τρόπο αν τολμήσουν να μιλήσουν για όσα διαλαμβάνονται ενώπιόν τους.

Έτσι διαπράττεται ένα άλλο έγκλημα, αυτό της **ατιμωρησίας**. Θύματα βασανιστηρίων που έχουν επισκεφθεί το κέντρο μας στην Αθήνα δεν επι-

θυμούν τη συνδρομή μας ώστε να καταγγείλουν την κακοποίηση που έχουν υποστεί από τις ελληνικές αρχές κατά την είσοδό τους στην Ελλάδα επειδή περιμένουν την έκδοση άδειας διαμονής ή της απόφασης επί του αιτήματός τους για άσυλο.

Σε λίγες περιπτώσεις που τα θύματα κατήγγειλαν τα βασανιστήρια που είχαν υποστεί οι ένορκες διοικητικές εξετάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατέληξαν στην «αθώωση» των βασανιστών. Σε άλλες όπου η υπόθεση παραπέμφθηκε στη δικαιοσύνη η χρονοβόρα διαδικασία λειτούργησε υπέρ των αυτουργών των βασανιστηρίων αφού οι μάρτυρες είτε είχαν αναχωρήσει από την Ελλάδα είτε δεν επιθυμούσαν να παρουσιαστούν ενώπιον των δικαστηρίων. Έτσι, οι αυτουργοί παρέμειναν **ατιμώρητοι**.

Η ατιμωρησία των αυτουργών είναι η κύρια αιτία που η τραγωδία συνεχίζεται.

Μια άλλη περίπτωση θύματος βασανιστηρίων αφορά αιτούντα άσυλο που κατάγεται από ισλαμική χώρα όπου υπέστη βασανιστήρια για τη σεξουαλική του προτίμηση οπότε αναγκάστηκε να φύγει γιατί κινδύνευε η ζωή του λόγω του ισλαμικού νόμου, της «σαρία».

Ηρθε στο Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και η μελέτη των επακόλουθων των βασανιστηρίων στο σώμα του, επιβεβαίωσε τα βασανιστήρια που επικαλέστηκε. Έτσι, εκδόθηκε ιατρικό πιστοποιητικό, που βεβαιώνει ότι είναι θύμα βασανιστηρίων, σύμφωνα με τις αρχές του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, εγχειριδίου του ΟΗΕ, που είναι προϊόν συνεργασίας όλων των κέντρων αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων που λειτουργούν ανά τον κόσμο. Το Πρωτόκολλο αυτό στηρίζεται στην επιστημονική βάση του έργου τους που είναι ο συσχετισμός των βασανιστηρίων με τις επιπτώσεις τους στο ανθρώπινο σώμα. Έτσι, προέκυψε ένα κοινό μεθοδολογικό εργαλείο που μετά από την επεξεργασία του στο πλαίσιο διεθνών διασκέψεων υιοθέτησε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ως εγχειρίδιο διαπίστωσης των βασανιστηρίων. Οι αρχές όμως αρνήθηκαν να δεχθούν το πιστοποιητικό του Κέντρου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και ζήτησαν την έκδοση σχετικού πιστοποιητικού από την Ιατροδικαστική Υπηρεσία. Σχετικά, αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων όπου στην τελευταία έκθεση που δημοσίευσε μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα χαρακτηρίζει τουλάχιστον ελλιπή τα πιστοποιητικά που εκδίδει για τη διαπίστωση των βασανιστηρίων η Ελληνική Ιατροδικαστική Υπηρεσία. Υπογραμμίζεται ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναγνωρίζει την ισχύ των πιστοποιητικών που εκδίδουν τα κέντρα αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων και έχει εκδώσει καταδικαστικές αποφάσεις επί τη βάση της σχετικής ιατρικής τεκμηρίωσης των βασανιστηρίων.

Μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις Η.Π.Α και τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, διακεκριμένοι επιστήμονες, όπως ο καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστήμιο Harvard, Alan Dershowitz εξέφρασαν την άποψη ότι στις περιπτώσεις που κινδυνεύουν ανθρώπινες ζωές «μπορεί να επιτρέπονται από νομικής άποψης τα βασανιστήρια παρά το γεγονός ότι είναι ανεπίτρεπτα από ηθικής άποψης». Όμως, η θέση αυτή πλήττει τον πυρήνα της Διεθνούς Σύμβασης για την Απαγόρευση των Βασανιστηρίων (CAT). Η απαγόρευση αυτή είναι απόλυτη αφού σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 2 της Σύμβασης «καμιά απολύτως εξαιρετική περίπτωση, είτε αποτελεί κατάσταση πολέμου ή απειλή πολέμου, εσωτερική πολιτική αστάθεια ή κάθε άλλη κατάσταση ανάγκης, δεν μπορεί να προβληθεί ως δικαιολογία για βασανιστήρια». Το τελικό κείμενο του Παγκοσμίου Συνεδρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, που πραγματοποιήθηκε το 1993 στην Βιέννη, αναφέρει ρητά ότι είναι απόλυτη η απαγόρευση των βασανιστηρίων (freedom from torture) που χαρακτηρίζεται θεμελιώδες δικαίωμα του ανθρώπου.

Τα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων κράτη έχουν εισάγει στις ανακριτικές τους μεθόδους νέες μορφές βασανιστηρίων που δεν αφήνουν ίχνη: στηρίζονται στα πολιτισμικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά των θυμάτων εκφεύγοντας μάλιστα από το πεδίο εφαρμογής του ορισμού των βασανιστηρίων της Σύμβασης. Αυτές οι μέθοδοι βασανιστηρίων, που αποκαλώ «πολιτισμικά βασανιστήρια» και δεν είναι επώδυνες έχουν πολλές φορές σημαντικότερες επιπτώσεις για το θύμα.

Στη διάρκεια της 20ετούς λειτουργίας του το Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων της Αθήνας έχει εκδώσει περίπου τρεις χιλιάδες πιστοποιητικά που δεν σεβάστηκαν οι αρμόδιες αρχές πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Έτσι ο εφιάλτης μας είναι: πού βρίσκονται τα θύματα των βασανιστηρίων που προσέφυγαν στις υπηρεσίες μας; Απομακρύνθηκαν στις χώρες τους όπου υπέστησαν εκ νέου βασανιστήρια ή ακόμη και την εκτέλεση; Άραγε να ζουν στη χώρα μας στην παρανομία «κουβαλώνοντας το μετα-τραυματικό σύνδρομο του stress» για το οποίο έχουν ανάγκη τη θεραπεία και όχι την καταδίωξη; .

Αθήνα, 3 Νοεμβρίου 2007

Μαρία Πίνιου-Καλλή
Ιατρική Διευθύντρια
Ιατρικού Κέντρου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων

PREFACE

After twenty years of fruitful cooperation with the United Nations High Commissioner for Refugees I am honoured to hereby address an introductory statement to this exemplary edition, thus having the opportunity to describe the valuable experience of our mutual cooperation with UNHCR throughout these years. I am a medical doctor, by profession, with expert legal knowledge on human rights issues and particularly on the protection of the fundamental right of freedom from torture.

The right to freedom from torture was explicitly stated in both in the first Greek Constitution of 1822 (following the 1821 revolution of independence), which was considered one of the most democratic constitutions of that historic era, and in the royal constitution of Greece of 1932 (the first stated that 'tortures are banned for ever', the second stated that 'tortures and chastisement are forbidden').

Despite such explicit statements, however, wars, national conflicts, dictatorships and other situations that this country experienced since then have cultivated the methods of tortures used: up to the military dictatorship, according to Amnesty International, twenty three methods of torture were used to subdue the resistance of certain Greeks, and particularly students, who refused to accept the totalitarian regime that was established in our country.

After the demolition of the dictatorship and the harsh experiences lived by the Greek people, the need for the inclusion in the existing Constitution and for the establishment of a more detailed and specialised legislative provision on the issue of tortures - by the main legislative body, the Parliament - was born. This was indeed made a reality through the Greek Law 1500 of 1984, initiated for voting at the parliament by the then Minister of Justice G.A. Mangakis. The said law amended the penal code establishing as special legislative crime the act of committing torture (article 137 A of the Penal Code).

There was one other incident taking place after the end of the dictatorship in Greece, which paved the way for the possibility of medical research over tortures. A group of Danish doctors of Amnesty International came to Greece and studied the consequences of the phalanx and of electroshocks, as well as of other tortures which were inflicted upon victims. They documented that each method of torture can leave detectable, by

expert doctors, signs that are not noted in any other pathologically clinical incident. This conjunction of clinical image and descriptive method of torture has become since then the basis of the scientific work of all the centres for rehabilitation of victims of torture in all the parts of the world.

The cases that I have examined in the Centre for Medical Rehabilitation of Victims of Torture, which operates since 1989, I believe, demonstrate how far reality lies from the fulfilment of legal obligations deriving from human rights conventions banning torture, which our country has signed and ratified; they also demonstrate how important the cooperation among doctors and legal experts is for the unveiling and the denouncement of tortures concerning persons who, as migrants or refugees, reach our country seeking safety.

In the effort of responsible authorities to elicit information on who carried destitute migrants and/or refugees to Greece, they perform, according to testimonies of the victims, interrogation methods which include forms of torture and maltreatment that do not leave detectable signs for expert doctors to identify. However, in-depth knowledge of the epidemiology of the tortures allows that these forms of particular methods of treatment be recognised. They concern, among others, methods known as 'wet submarino' and 'dry submarino'. The first is the sinking of the head of a person into a bucket of water and the second is the placing of a plastic bag on the head. We have found that both these methods have been used until the stage of suffocation.

The method of the 'submarino' torture that was used in Latin America and was so far unknown in Greece, is, according to victims' testimonies, used also here. Such knowledge appears to be transferred to officials trained in various training schools abroad, or through guides and handbooks for "interrogators", which in reality are no less than training to commit tortures.

Another form of torture that also leaves no evident scars, save for in the soul and the brain, is the so-called 'mock execution'. In this case, the eyes of the victim are covered and a metal part of a gun is placed on the side of the head. The barrel of the gun is placed upwards and in the victim's refusal to respond, his/her assassination is announced and a shooting of the gun will follow. Often, refugees and migrants, victims of the above mentioned and other methods of torture, experience brutal treatment in front of other compatriots or other migrants, who are told that if they reveal anything of what they witness, they will all die in the same manner.

This is where another crime occurs, that of impunity. Victims of torture who have visited our centre in Athens have declared that they do

not wish to be assisted in lodging legal actions against the suffering they have experienced by Greek authorities during their attempt to enter the country, because they are waiting for a result in their application for asylum or in their application for a residence permit.

In the very few cases in which victims have formally stated the tortures they have suffered, the administrative review processes which have taken place have often 'acquitted' the torturers. In other instances where the case was referred to the judicial procedure, the length of the process worked to the benefit of the perpetrators, as by the time the case was adjudicated either the witnesses would have departed from Greece or they would no longer wish to testify. So the perpetrators remained unpunished.

Impunity of those committing these acts is the main cause for which this tragedy is continuing to exist.

There was another case of victim of torture, which concerned an asylum seeker, who originates from an Islamic country, who suffered from tortures because of his sexual orientation and was forced to leave because his life was in danger (according to the rules of the sharia 'h).

He came to the Medical Rehabilitation Centre and a medical study on the marks of his body verified the tortures he claimed to have suffered. The centre issued an attestation that he is a victim of torture, according to the principles of the Istanbul protocol and of the UN handbook, which is the product of cooperation among all the centres for rehabilitation of victims of torture around the world. The Istanbul Protocol is based on the scientific work of the centres, which lies on the principle of the correlation of tortures with their effects on human body. This is how the joint methodological tool for the detection of tortures, the UN handbook, was adopted. However, the authorities did not accept the said attestation and a report from the forensic services were asked instead. I should underline at this point the relevant report of the Committee of the Council of Europe on the Prevention of Torture (CPT) concerning Greece, which refers to attestations issued by the Greek forensic services and characterises them as insufficient. It should also be underlined that the European Court of Human Rights recognises the validity of the attestations issued by the medical rehabilitation centres and has released decisions on the basis of the relevant medical attestation of tortures.

Following the 9/11 events in the USA and the war against terrorism, a dialogue has begun involving prominent professionals, such as the Professor of Law of the Harvard University, Alan Dershowitz, who stated the opinion that in cases where human lives are in danger "tortures might be accepted from a legal point of view, despite the fact that they are unacceptable from an ethical point of view". This is an opinion which

jeopardizes the very essence of the UN Convention Against Torture. Because the latter asserts that the prohibition of torture is absolute: in paragraph 2 of Article 2 of the Convention it is stated that under no circumstances, whether in times of war or threat of war, internal political instability or any other situation of emergency, can the exercise of torture be justified or used as an excuse. Also, in the concluding text of the UN World Conference of Human Rights in Vienna in 1993, it is explicitly stated that the freedom from torture constitutes a fundamental human right.

Contracting parties to the Convention Against Torture have initiated in their methods of interrogation new forms of torture which do not leave any evident signs: they are based on the cultural and religious characteristics of the victims, thus lie beyond the framework of applicability of the torture definition which is provided by the Convention. These methods of torture, which I name “cultural tortures” and are not physically painful, often have more serious effects on the victim.

In its 20-year service, the Medical Rehabilitation Centre for Victims of Torture in Athens has issued approximately three thousand attestations which the authorities have not, in their majority, accepted. Our main concern thus is: where are now the victims of tortures who have sought help in our office? Have they been returned to their countries of origin and possibly been subjected to new tortures, or even execution? Are they perhaps still living in our country in the shadow, carrying their “post-traumatic stress syndrome”, on the basis of which they should be assisted and not persecuted?

*Maria Piniou-Kalli
Medical Director
Medical Rehabilitation Center for Victims of Torture*

Athens, 3 November 2007

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ένατη στη σειρά Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών, προϊόν συνεργασίας του εκδοτικού οίκου Αντ. Ν. Σάκκουλα και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, δημοσιεύεται σε καιρούς όχι ιδιαίτερα ευοίωνους όσον αφορά τα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών.

Οι ολοένα εντεινόμενες μεταναστευτικές πιέσεις οδηγούν την Ευρωπαϊκή Ένωση σε πολιτικές αποφάσεις και πρακτικές περαιτέρω θωράκισης των συνόρων, με πρότιστο μέλημα την αποτροπή και καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης. Οι πρόσφατες εξελίξεις των κοινών θαλάσσιων περιπολιών στο πλαίσιο του FRONTEX, αποτελούν ένα από παράδειγμα της συντονισμένης αλλά και απεγνωσμένης προσπάθειας να κρατηθούν εκτός ευρωπαϊκών συνόρων οι «ανεπιθύμητοι» αλλοδαποί. Σε μια συγκυρία όπου κυριαρχούν τα ζητήματα της ασφάλειας και των αντιτρομοκρατικών μέτρων, διακυβεύονται σοβαρές πτυχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των οικουμενικών αξιών, ιδιαίτερα όσον αφορά τη μεταχείριση των αλλοδαπών. Αναπόφευκτα, το δικαίωμα στο άσυλο, εμπίπτει σε αυτή την κατηγορία των αποδυναμωμένων δικαιωμάτων: αν και δεν αμφισβητείται άμεσα, υφίσταται τις συνέπειες των πολιτικών επιλογών για μια «Ευρώπη-φρούριο», είναι χαμηλά στην ατζέντα των εθνικών προτεραιοτήτων, δεν ενδιαφέρει – όπως άλλοτε – να αποτελέσει συνισταμένη της διεθνούς εικόνας μιας χώρας ως δημοκρατικής και αλληλέγγυας και, το χειρότερο ίσως, δεν συγκινεί το ίδιο όπως παλιά την κοινή γνώμη.

Ο κίνδυνος δεν είναι απλά ορατός, αλλά δεδομένος. Σε εποχές όπου κάθε άλλο παρά έχουν εκλείψει οι λόγοι δίωξης από ολοκληρωτικά καθεστώτα ή από μισαλλόδοξες ομάδες που οι κρατικές αρχές αδυνατούν να ελέγξουν, τα αιτήματα ασύλου που υποβάλλονται στις χώρες του βιομηχανικού κόσμου μειώνονται, μαζί με αυτά και ο προσφυγικός πληθυσμός. Θα ήταν ευχής έργο, αν αυτή η μείωση δεν ήταν αποτέλεσμα, σε μεγάλο βαθμό, των περιοριστικών μέτρων και πρακτικών που δυσχεραίνουν ολοένα περισσότερο την πρόσβαση των προσφύγων στη διαδικασία ασύλου, αλλά συνέπεια της εξάλειψης των αιτιών που δημιουργούν τις προσφυγικές κρίσεις και μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών. Το παράδειγμα της πρόσφατης κρίσης στο Ιράκ καταδεικνύει περίτρανα την ουτοπία όσων έσπευσαν να πανηγυρίσουν.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι, για πρώτη φορά ύστερα από πολλά χρόνια, η πτωτική τάση στα αιτήματα ασύλου ανακόπηκε, από το δεύτερο ήμισυ του 2006, ενώ για το 2007 αναμένεται η πρώτη αύξηση σε απόλυτους αριθμούς αιτημάτων ασύλου από το 2001. Η ανατροπή αυτή – συνέπεια της παταγώδους αποτυχίας του σχεδίου «ειρήνευσης» και «δημοκρατικής αποκατάστασης» στο Ιράκ – θέτει επί τάπητος νέες προκλήσεις. Από τα 4,4 εκατομμύρια Ιρακινών που εγκατέλειψαν τις εστίες τους εξαιτίας της γενικευμένης και ανεξέλεγκτης βίας και των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πάνω από 2,2 εκατομμύρια διέσχισαν τα σύνορα της χώρας τους και βρήκαν προσωρινό καταφύγιο στις γειτονικές χώρες – Συρία, Ιορδανία και Λίβανο. Η οδύσσεια όσων προσπαθούν να διασχίσουν τα σύνορα της Ε.Ε. βρίσκεται αντιμέτωπη με πρακτικές που κάθε άλλο παρά υποδηλώνουν συμφωνία με το πνεύμα της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 αλλά και των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας για τις ανάγκες διεθνούς προστασίας των Ιρακινών πολιτών, ενώ η Σουηδία επιπλήττεται από τους ευρωπαϊούς εταίρους της για τη «χαλαρή» ανθρωπιστική της πολιτική. Και ουδείς βέβαια επιθυμεί να αναλογιστεί το τί θα σήμαινε μια περαιτέρω ανάφλεξη στη Μέση Ανατολή, με το Ιράν για παράδειγμα ως επίκεντρο και ως δυνητική πηγή νέων μαζικών μετακινήσεων.

Μέσα σε αυτό το βεβαρημένο διεθνές σκηνικό, η προσφυγική προστασία στην Ελλάδα δείχνει ιδιαίτερα ευάλωτη. Στην αντικειμενικά προβληματική σχέση «περαιτέρω θωράκιση των συνόρων και αποτελεσματική καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης» από τη μιά, και «τήρηση των διεθνών επιταγών περί προστασίας των προσφύγων και των ατόμων που χρήζουν επικουρικής ανθρωπιστικής προστασίας» από την άλλη, προστίθενται τα συσσωρευμένα δομικά προβλήματα της διαδικασίας ασύλου, που δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο τη χορήγηση των αντίστοιχων δικαιωμάτων: κορεσμός του συστήματος με τις συνεπακόλουθες καθυστερήσεις και την έλξη καταχρηστικών αιτημάτων, προβληματικές ως προς την ποιότητά τους αποφάσεις, έλλειψη ανεξάρτητων οργάνων εξέτασης των αιτημάτων κλπ.

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι λέξεις, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου γνωρίζουν κατακόρυφη αύξηση μικτών μεταναστευτικών ρευμάτων, μαζί και αύξηση τραγικών συμβάντων με πνιγμούς και αγνοούμενους. Πολλές αφίξεις παράνομα εισερχόμενων αλλοδαπών περιλαμβάνουν άτομα και ομάδες προερχόμενες από χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής που ενδέχεται να εμπίπτουν στις κατηγορίες εκείνες που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Το παράδοξο είναι πως οι επιφορτισμένες με την «πολιτική αποτροπή» διωκτικές αρχές, καλούνται παράλληλα να εξασφαλίσουν πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου όσων τη δικαιούνται, πράγμα που προϋποθέτει πρόσβαση στην ελληνική επικράτεια προκειμένου να διατυπώσουν το αίτη-

μά τους. Καθίσταται επομένως προφανές πως χρειάζονται εκείνες οι δομές υποδοχής των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών, που θα επιτρέπουν τον έγκαιρο εντοπισμό των ατόμων που επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο, καθώς και άλλων ευάλωτων ομάδων που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης μεταχείρισης, όπως είναι τα ασυνόδευτα παιδιά, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, οι ασθενείς, τα θύματα βασανιστηρίων, οι υπερήλικες.

Το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας στην Ελλάδα, σε συνεργασία με όλους τους φορείς που δραστηριοποιούνται γύρω από τα ζητήματα ασύλου, έχει διαπιστώσει και επισημάνει σοβαρές ελλείψεις σε όλα τα σημεία εισόδου της Ελληνικής επικράτειας, που διακυβεύουν την απρόσκοπτη πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Τέτοια ζητήματα είναι: οι συνθήκες επαναπροώθησης, ιδίως στην Τουρκία, των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών, χωρίς να έχει επιχειρηθεί εντοπισμός και διαχωρισμός των δικαιουμένων διεθνούς προστασίας ατόμων· η απουσία ενημέρωσης των αλλοδαπών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στο άσυλο (κατάσταση που ελπίζεται να βελτιωθεί με την έκδοση του ειδικού φυλλαδίου για το δικαίωμα και τη διαδικασία ασύλου που συντάχθηκε σε έξι γλώσσες για να διανέμεται στους παράνομα εισερχόμενους αλλοδαπούς κατά την άφιξή τους)· η έλλειψη επαρκούς αριθμού διερμηνέων· η έλλειψη κρατικού συστήματος νομικής συνδρομής, που έχει αφηθεί στα χέρια των Μ.Κ.Ο., τοπικών ομάδων πολιτών και εθελοντών δικηγόρων, όταν επιτρέπεται η πρόσβασή τους στα κέντρα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών ή στα σημεία άφιξης· οι πρακτικές στα σημεία εισόδου που αποθαρρύνουν κάθε επιθυμία υποβολής αιτήματος ασύλου, όπως είναι η μεγαλύτερη διάρκεια της κράτησης.

Σοβαρά παραμένουν επίσης τα ελλείμματα αναφορικά με την ποιότητα της διαδικασίας ασύλου και των σχετικών αποφάσεων: τυποποιημένες συνεντεύξεις, συλλήβδην απορρίψεις των αιτημάτων σε πρώτο βαθμό, κατάχρηση της ταχύρρυθμης διαδικασίας εξέτασης, πλημμελής εξέταση των λόγων που στοιχειοθετούν την έννοια του πρόσφυγα και που μπορούν να συνυπάρχουν με άλλα, οικονομικής φύσης, στοιχεία, μη αυτοτελής εξέταση των αιτημάτων ως προς τα κριτήρια της «επικουρικής» προστασίας, ανεπαρκής αιτιολόγηση των αποφάσεων, και τελικά ποσοστά χορήγησης ασύλου ή επικουρικού καθεστώτος που παραμένουν εξαιρετικά χαμηλά (1,22% συνολικά και για τις δύο κατηγορίες, το 2006).

Σε όλα τα παραπάνω προστίθενται η ανεπάρκεια των χώρων υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο, η έλλειψη νομοθετικού πλαισίου για τη φύση και το καθεστώς λειτουργίας των κέντρων διοικητικής κράτησης αλλοδαπών (μεταξύ των οποίων και αιτούντες άσυλο), το ανεπαρκές νομοθετικό πλαίσιο για την επιτροπεία των ανηλίκων και η έλλειψη δομών για την μέριμνά τους, καθώς και το προβληματικό νομικό και διοικητικό καθεστώς

αναφορικά με τα κοινωνικά δικαιώματα των αναγνωρισμένων προσφύγων, τα οποία και αποτελούν βασική προϋπόθεση για την κοινωνική τους ένταξη.

Η έκδοση της ένατης Επετηρίδας συντελείται σε μια περίοδο έντονης νομικής διεργασίας, που σχετίζεται με την υιοθέτηση του Προεδρικού Διατάγματος το οποίο πρόκειται να αλλάξει σημαντικά τη νομοθεσία για το άσυλο, μεταφέροντας στην ελληνική έννομη τάξη τέσσερεις σχετικές κοινοτικές οδηγίες. Είναι μια εξαιρετική ευκαιρία να προωθηθούν μια σειρά αναγκαίες ρυθμίσεις σύμφωνες με το διεθνές δίκαιο προστασίας των προσφύγων και τις αρχές των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με γνώμονα την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερων επιπέδων προστασίας. Ελπίδα όλων είναι η Επετηρίδα να αποτελέσει πηγή έμπνευσης και νομικό βοήθημα για αυτό το εγχείρημα.

Πάνω απ' όλα όμως, η Επετηρίδα παραμένει ένα σημαντικό νομικό εργαλείο προστασίας, για την ουσιαστική κατοχύρωση και προώθηση των δικαιωμάτων των ζητούντων διεθνούς προστασίας αλλοδαπών, ακριβώς γιατί απευθύνεται σε αυτούς που καλούνται να εφαρμόσουν τις νομοθετικές επιταγές και τη διεθνή και εθνική νομολογία, να ερμηνεύσουν τις κατευθυντήριες αρχές, διακηρύξεις, γνωμοδοτήσεις και εγκυκλίους, να αναζητήσουν το «πνεύμα» συχνά πίσω από το γράμμα του νόμου, με σκοπό τη διαφύλαξη του μέγιστου αγαθού που δεν είναι άλλο από τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και, στην περίπτωση των ξεριζωμένων από διωγμούς και πολέμους ανθρώπων, το ίδιο το δικαίωμα στη ζωή.

Ένα μεγάλο «ευχαριστώ» σε όλους τους συντελεστές της παρούσας έκδοσης: στην επιμελήτρια και «ψυχή» της Επετηρίδας, δικηγόρο και νομική σύμβουλο της Ύπατης Αρμοστείας, κυρία Έρικα Καλαντζή, στα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής, στο διευθυντή εκδόσεων του Εκδοτικού Οίκου Αντ. Ν. Σάκκουλα, κύριο Αδαμάντιο Αμανίτη, στα μέλη του Τομέα Προστασίας του Γραφείου μας, αλλά και σε όλους όσους με το πάθος τους για δράση και προσφορά γύρω από το προσφυγικό ζήτημα, επιμένουν να κρατάνε άσβεστη την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον, σε πείσμα των καιρών.

Αθήνα, 15 Οκτωβρίου 2007

Γιώργος Τσαρμπόπουλος
Επικεφαλής του Γραφείου
της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα

INTRODUCTION

This ninth, consecutive edition of the Yearbook of Refugee and Aliens' Law, a product of the continuing cooperation between the Publishing House Ant. N. Sakkoulas and UNHCR, is published at times not particularly auspicious as far as refugees' and migrants' rights are concerned.

Increasing migration pressures gear the European Union towards policies and practices of intensified border control, having as first priority the deterrence and the combating of illegal migration. The recent developments in the area of FRONTEX, through its joint EU member states sea patrolling, constitute a tangible example of the coordinated, as well as desperate effort to keep "unwanted" foreigners outside European borders. In times when security issues and anti-terrorism measures prevail, serious human rights principles and universal values may be at stake, particularly as concerns the treatment of migrants. Inevitably, the right to asylum falls in this category of undermined or enfeebled rights: even though it is not directly questioned, it is affected by the consequences of the current political choices for a "Fortress Europe", it stands low at the national priority agendas, it does not interest – as before – states for their international image in terms of democracy and solidarity and, worst of all, it does not affect public opinion as much as it did in the past.

The danger is not only visible, but certain. At times when the causes of persecution by totalitarian regimes or intolerant groups appear to have increased instead of disappearing, the numbers of asylum claims submitted in industrialised countries are dropping, and with them, so do refugee populations. It would be wishful thinking to assume that this drop was not a consequence of restrictive measures and practices impairing access of asylum seekers to the necessary procedures, but a consequence of the gradual disappearing of the root causes of refugee crises and mass movements of people. The recent example of the Iraq crisis demonstrates the utopia of such thinking.

It is however worth mentioning that, for the first time after many years, the decreasing numbers in asylum claims has stopped (as asylum figures of the second half of 2006 exemplify) and the first concrete increase, since 2001, in asylum claims is to be expected in 2007. This overturning – in part a consequence of the failure of the 'peace-building' and

'democratic restoration' plan for Iraq – poses new important challenges. Out of the 4,4 million Iraqis who have deserted their homes on account of the generalised and uncontrolled violence and the serious human rights violations in their country, over 2,2 million crossed the borders and found temporary refuge in neighbouring countries – Syria, Jordan and Lebanon. The odyssey of those who try to enter the EU territory is confronted by existing practices in Europe, which are rather contrary to the spirit of the 1951 Geneva Convention and the Guidelines of UNHCR on the protection needs of Iraqi citizens, while Sweden is being reprimanded by its European partners for its 'loose' humanitarian policy. And no one seems willing to think what a new crisis in the Middle East would mean, Iran being only one example of a potential source for new massive movements.

In this heavy international climate, the refugee protection situation in Greece appears to be particularly vulnerable. Within the obviously problematic co-existence of "increased border controls and effective combating of illegal migration" on the one hand, and "application of international commitments for the protection of refugees and those deserving subsidiary humanitarian protection" on the other, the long concentrated problems of the system which impair even more the access of refugees to effective protection, are to be added: overburdening of the asylum system with the consequent delays and the attraction of abusive or unfounded claims, problematic as to their quality decisions, lack of independent decision making bodies, and other.

At the very moment when this text is being drafted, the islands of Eastern Aegean witness a steep increase in illegal mixed migration flows, and together a tragic increase of incidents involving deaths or losses at sea. Many groups entering illegally include persons originating from countries of the Middle East and Africa who may fall in the categories deemed to be in need of international protection. The strange fact is that the competent for border control and deterrence measures authorities are also the ones called to ensure access to the asylum procedure to those who deserve it. In fact, the paradox is that in order for the persons in need to express their request, they must first be allowed in the territory. So it is more than ever evident that there is a great need for proper reception conditions, to allow for the timely identification of asylum seekers, as well as of other vulnerable groups who need special treatment, such as unaccompanied minors, victims of trafficking, ill or elderly persons, victims of torture.

The UNHCR Office in Greece, in cooperation with all the offices and agencies that are involved in asylum issues, has identified serious deficiencies in all entry points to the Greek territory, which undermine the

safe and unobstructed access to the asylum procedure. Such issues are: return or deportation procedures, particularly to Turkey, of illegally entering foreigners without the necessary actions or efforts to identify persons with possible protection needs; the absence of provision of information on the rights and duties of such persons, including their right to seek asylum (a situation hoped to be improved with the issuance of a special leaflet on the asylum procedure, drafted in six languages for distribution to illegally entering foreigners during their arrival); the lack of necessary interpreters; the lack of a state-provided system for legal aid, which is left totally in the hands of NGOs, local aid groups and volunteer lawyers, when the access of the latter is duly allowed in detention areas; the practices in entry points which discourage asylum seekers from submitting their claim, such as longer detention practices.

Serious are also the deficiencies in the quality of decision making on asylum claims: standardised interviews, mass rejections of asylum claims at first instance, an abusive application of the accelerated examination procedures, inefficient analysis of the objective criteria for the refugee status determination which may co-exist with or be hidden under other elements of economic nature, refusal to examine, independently, applications for subsidiary protection, scarce justification of decisions, and as a consequence of all the above, extremely low recognition rates in both the recognition of refugee status and the granting of subsidiary protection in Greece (1,22% total recognition rate, for both types of status in 2006).

Important is also the lack of appropriate reception sites for asylum seekers, the absence of a regulating framework on the type and the status of operation of administrative detention centres for aliens (among them, also, asylum seekers), the ineffective guardianship system for unaccompanied minors as well as the lack of necessary care structures for them, and the particularly problematic legal and administrative framework governing the socio-economic rights of recognized refugees, which constitute basic components of their social integration in the asylum country.

This ninth edition of the Yearbook coincides with a period of intense legal processing that has to do with the adoption of a new Presidential Decree in Greece that will significantly change the asylum related legislation in Greece as it will transpose the four basic asylum-related EU Directives into national law. It is an excellent opportunity to promote a series of necessary legislative amendments that will conform with the international refugee law and the basic human rights principles, with the aim to achieve higher standards for refugee protection. It is our hope that

this Yearbook will be a source of inspiration and legal reference to this end.

Above all, the Yearbook remains a significant legal protection tool for the effective guaranteeing of the rights of those seeking asylum, because it is addressed to the persons called to enhance the understanding of the law and to build international and national jurisprudence, to implement guidelines and to interpret declarations, opinions and circulars, to explore the 'spirit' behind the letter of the law, in order to safeguard the most important human rights element, which is no other than human dignity, and in the case of the uprooted by persecution and war, the right to life itself.

A big word of 'thanks' is deserved to all those who contributed to the present edition, primarily its editor, the 'soul' of this yearly edition, lawyer and legal consultant of UNHCR, Ms. Erika Kalantzi, the members of its editorial committee, the director of the Publishing House Ant. N. Sakkoulas, Mr. Adamantios Amanitis, the members of the Protection Unit of UNHCR Athens, and all those who, with their passion for action and contribution around the refugee cause, insist in keeping alight the hope for a better future, against all odds.

Athens, 15 October 2007

*Giorgos Tsarbopoulos
Head of the UNHCR Office in Greece*

**Θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
για τα αιτήματα ασύλου
που στηρίζονται σε φόβο δίωξης που οφείλεται στη συμμετοχή
σε οικογένεια ή ομάδα που έχει εμπλακεί σε βεντέτα**

1. Η Σύμβαση του 1951 ορίζει ότι πρόσφυγας είναι καθένας που λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και αδυνατεί ή εξαιτίας του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να υπαχθεί στην προστασία της χώρας αυτής. Το παρόν έγγραφο εξετάζει την κατάσταση όσων επικαλούνται το καθεστώς του πρόσφυγα ισχυριζόμενοι φόβο δίωξης λόγω της συμμετοχής τους σε οικογένεια ή σε ομάδα που έχει εμπλακεί σε βεντέτα.

Βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης

2. Ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης εξαρτάται από τις ειδικότερες περιστάσεις κάθε εξατομικευμένης περίπτωσης. Εκτιμώντας τις ειδικότερες συνθήκες που επικαλείται ο ενδιαφερόμενος αιτών άσυλο, συμπεριλαμβανομένων των πεποιθήσεων, των συναισθημάτων και της ψυχολογικής του κατάστασης, η δίωξη μπορεί να περιλαμβάνει σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένης της απειλής κατά της ζωής ή της ελευθερίας, καθώς και άλλες μορφές σοβαρής βλάβης¹.

¹ Βλέπε γενικά, σε www.unhcr.gr Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων» «51. Δεν υπάρχει παγκόσμια αποδεκτός ορισμός της «δίωξης», και διάφορες προσπάθειες που απέβλεπαν στη διατύπωση ενός τέτοιου ορισμού είχαν περιορισμένη επιτυχία. Από το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 μπορεί να συναχθεί ότι η απειλή κατά της ζωής ή της ελευθερίας για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότη-

3. Είναι σημαντική η αξιολόγηση της μεταχείρισης που επικαλείται ότι φοβάται ο αιτών άσυλο λόγω της βεντέτας προκειμένου να καθορισθεί αν αυτή συνιστά δίωξη καθόσον εξαρτάται τουλάχιστον από τη χώρα καταγωγής. Γενικά, στη βεντέτα τα μέλη μιας οικογένειας σκοτώνουν για εκδίκηση τα μέλη κάποιας άλλης σύμφωνα με τον παλαιό κώδικα της τιμής και της συμπεριφοράς. Η παράδοση αυτή ανέρχεται στη μεσαιωνική εποχή και σήμερα τηρείται σε κάποιες περιοχές, μεταξύ των οποίων στην Αλβανία, στο Κόσοβο (Σερβία και Μαυροβούνιο) και στο Βόρειο Καύκασο. Παραδοσιακά μόνον οι άντρες αποτελούν στόχο της βεντέτας, που μπορεί να διαρκέσει για δεκαετίες και να απαιτεί την εξόντωση όλων των αρρένων μελών της οικογένειας. Πρόσφατα, αναφέρθηκαν περιπτώσεις γυναικών και παιδιών που ήσαν στόχοι βεντέτας: μπορεί επίσης να σκοτωθούν ή να τραυματιστούν σε επιθέσεις που εξαπολύονται κατά των αρρένων μελών της οικογένειας, ενώ τα παιδιά κρατούνται στο σπίτι για παρατεταμένες περιόδους και δεν παρακολουθούν μαθήματα σε σχολείο επειδή η οικογένεια φοβάται ότι μπορεί να είναι θύματα φόνου, επίθεσης ή αρπαγής. Έτσι, ενώ κύριος στόχος είναι οι ενήλικοι άντρες και

τας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα πρέπει να θεωρείται πάντοτε ως δίωξη. Άλλες σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί για τους ίδιους λόγους να συνιστούν δίωξη. 52. Εάν άλλες μεροληπτικές ενέργειες ή σχετικές απειλές συνιστούν δίωξη, εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, λαμβανομένου υπόψη του υποκειμενικού στοιχείου για το οποίο έγινε λόγος στις προηγούμενες παραγράφους. Ο υποκειμενικός χαρακτήρας του φόβου δίωξης απαιτεί αξιολόγηση των απόψεων και των συναισθημάτων του εν λόγω προσώπου. Με βάση αυτές τις απόψεις και τα συναισθήματα πρέπει επίσης να εκτιμηθούν απαραίτητα οποιαδήποτε, ισχύοντα ή παλαιότερα, μέτρα που έχουν ληφθεί εναντίον του. Λόγω των ψυχολογικών ιδιαιτεροτήτων των ατόμων και των ειδικών συνθηκών της κάθε υπόθεσης, είναι φυσικό να ποικίλουν οι ερμηνείες σχετικά με το τι σημαίνει δίωξη. 53. Είναι ακόμα δυνατόν ο αιτών να έχει υποβληθεί σε διάφορα μέτρα που δεν συνιστούν καθεαυτά δίωξη (π.χ. δυσμενής μεταχείριση σε διάφορες μορφές), σε μερικές δε περιπτώσεις σε συνδυασμό με άλλους αρνητικούς παράγοντες (π.χ. γενικό κλίμα ανασφάλειας στη χώρα προέλευσής του). Στις περιπτώσεις αυτές τα διάφορα στοιχεία που εμπλέκονται, είναι δυνατό να δημιουργήσουν τέτοια κατάσταση στον ψυχικό κόσμο του αιτούντος, ώστε ο ισχυρισμός για την ύπαρξη δικαιολογημένου φόβου δίωξης να θεμελιώνεται εύλογα σε «συσσωρευμένους λόγους». Περιττό να ειπωθεί ότι δεν είναι δυνατό να διατυπωθεί γενικός κανόνας σχετικά με το ποιοι συσσωρευμένοι λόγοι είναι σε θέση να θεμελιώσουν μια έγκυρη αξίωση για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτό εξαρτάται οπωσδήποτε από όλες τις συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των γεωγραφικών, ιστορικών και εθνολογικών ιδιαιτεροτήτων».

άλλα μέλη της οικογένειας μπορεί να κινδυνεύουν από θάνατο ή μικρότερης σημασίας παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

4. Συνιστά πάντα δίωξη η παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή, που περιλαμβάνει το δικαίωμα να μην στερείται κανείς αυθαίρετα τη ζωή του² ή την απαγόρευση των βασανιστηρίων. Όμως, μπορεί να είναι εξίσου αναγκαίο να αξιολογηθούν και άλλες μορφές βλάβης, τις οποίες επικαλείται ότι κινδυνεύει να υποστεί ο αιτών άσυλο και οι οποίες συνιστούν δίωξη, είτε μεμονωμένα είτε σωρευτικά. Όπως αναφέρεται στο Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων «εάν άλλες μεροληπτικές ενέργειες ή σχετικές απειλές συνιστούν δίωξη εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης», που απαιτούν αξιολόγηση όχι μόνον των αντικειμενικών στοιχείων αλλά επίσης και του υποκειμενικού στοιχείου, συμπεριλαμβανομένων «των απόψεων και των συναισθημάτων του εν λόγω προσώπου» (παράγραφος 52).

5. Στο ειδικό πλαίσιο της βεντέτας είναι σημαντικό να εξεταστούν η φύση της, οι εμπειρίες άλλων μελών της οικογένειας ή της ομάδας που εμπλέκεται σ' αυτήν, συμπεριλαμβανομένων των φόνων ή των τραυματισμών που έχει διαπράξει η αντίπαλη οικογένεια ή ομάδα. Είναι επίσης αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη το πολιτισμικό πλαίσιο της βεντέτας, όπου οι απειλές δεν εκπνέουν³.

6. Μεταξύ των στοιχείων που συμβάλουν στον καθορισμό του κινδύνου που διατρέχει ο αιτών άσυλο εάν αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του είναι:

i) ο χαρακτηρισμός της διαφοράς ως βεντέτας,

ii) ο χαρακτηρισμός της βεντέτας (συμπεριλαμβανομένων της απαρχής και της εξέλιξής της, αν υπάρχει) από τη συγκεκριμένη κοινωνία ως συμμόρφωση με τις κλασικές αρχές του κώδικα τιμής σε αντίθεση για παράδειγμα με την εκδίκηση που αποτελεί κίνητρο άλλων πράξεων του κοινού ποινικού δικαίου,

iii) η ιστορία της βεντέτας, συμπεριλαμβανομένης της δημοσιοποίησης των αρχικών φόνων και του αριθμού των φονευθέντων,

² Άρθρο 6 παρ. 1 του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων: «Κάθε ανθρώπινο όν έχει ένα εγγενές δικαίωμα στη ζωή. Αυτό το δικαίωμα προστατεύεται νομικώς. Από κανέναν άνθρωπο δεν αφαιρείται αυθαίρετα η ζωή» (N. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α').

³ Στο πλαίσιο του παραδοσιακού κώδικα τιμής η καταδίκη για φόνο που διαπράχθηκε στο πλαίσιο της βεντέτας και η έκτιση της ποινής από τον αιτούντα άσυλο – ενδεχόμενο θύμα στη χώρα καταγωγής του – δεν αντιμετωπίζονται ως εξιλέωση για το διαπραχθέν έγκλημα.

- iv) η παρελθούσα και η ενδεχόμενη μελλοντική στάση της αστυνομίας και άλλων αρχών έναντι της βεντέτας,
- v) ο βαθμός της δέσμευσης της αντίπαλης οικογένειας αναφορικά με τη συνέχιση της βεντέτας,
- vi) ο χρόνος που έχει παρέλθει από τον τελευταίο φόνο,
- vii) η ικανότητα της αντίπαλης οικογένειας να εντοπίζει το ισχυριζόμενο εν δυνάμει θύματα οπουδήποτε στη χώρα καταγωγής,
- viii) η θέση του ενδιαφερόμενου στην οικογένεια ως πιθανού στόχου της βεντέτας και
- ix) η προοπτική της εξάλειψης της βεντέτας είτε με την με την καταβολή χρημάτων είτε με διαδικασία συμφιλίωσης είτε με οιονδήποτε άλλο τρόπο.

7. Όλα τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση κάθε σχετικής περίπτωσης. Ειδικότερα, συμβάλουν στη διάκριση της βεντέτας από τις περιπτώσεις των αδικημάτων του κοινού ποινικού δικαίου ή της μαφίας. Γενικά, τα κράτη θεωρούν ότι τα τελευταία δεν εμπίπτουν στους λόγους φόβου δίωξης της Σύμβασης αν και μπορεί να χορηγούν συμπληρωματική μορφή προστασίας.

8. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις, πρέπει να εξετάζεται το ζήτημα του αποκλεισμού, όταν για παράδειγμα για σοβαρούς λόγους πιστεύεται ότι ο αιτών άσυλο έχει διαπράξει σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα στο πλαίσιο της βεντέτας, είτε άμεσα είτε παρακολουθηματικά⁴.

Όργανα δίωξης

9. Το ζήτημα των οργάνων δίωξης ανακύπτει και στις περιπτώσεις των αιτούντων άσυλο που επικαλούνται τη βεντέτα ως λόγο φόβου δίωξης. Ενώ συχνά αυτουργοί της δίωξης είναι οι αρχές της χώρας, κατά την έννοια του ορισμού του πρόσφυγα μπορεί να αποτελούν δίωξη σοβαρές δυσμενείς πράξεις ή άλλα αδικήματα που διαπράττονται από τον τοπικό πληθυσμό ή από μεμονωμένα άτομα, εφόσον οι αρχές ανέχονται εν γνώσει τους τις σχετικές πράξεις ή αρνούνται ή αδυνατούν να παράσχουν αποτελεσματική προστασία. Ο ορισμός του πρόσφυγα αναγνωρίζει τόσο τα κρατικά όσο και τα μη κρατικά όργανα δίωξης⁵.

⁴ Βλέπε γενικά τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την Εφαρμογή των Ρητρών Αποκλεισμού: άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων σε www.unhcr.gr και σε ΕΔ-ΠΑ 2003, σελ. 58.

⁵ Βλέπε παράγραφο 65 του «Εγχειρίδιου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων» σε www.unhcr.gr.

10. Ο αιτών άσυλο δεν υποχρεούται να αποδείξει μόνο βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Υποχρεούται επίσης να αποδείξει ότι αυτοι τουργόι της δίωξης είναι είτε κρατικά όργανα είτε όργανα που οι κρατικές αρχές αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να ελέγξουν. Στις περιπτώσεις της βεντέτας, κατά τον καθορισμό της ικανότητας του κράτους να ελέγχει παρόμοιες πρακτικές δεν συνεπάγεται την παροχή αποτελεσματικής προστασίας στους ενδιαφερόμενους η ισχύς νομοθεσίας που κηρύσσει παράνομη τη βεντέτα ή η εφαρμογή δικαστικών μηχανισμών επίλυσης. Πρέπει να υπάρχει η βούληση και η αποτελεσματική ικανότητα της αστυνομίας, των δικαστηρίων και άλλων κρατικών αρχών να εντοπίζουν, να διώκουν και να τιμωρούν τους αυτοιργούς της βεντέτας, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής της ποινικής νομοθεσίας. Για παράδειγμα, θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές στην πράξη οι κρατικές επιτροπές συμφιλίωσης που λειτουργούν προς την κατεύθυνση επίλυσης των διαφορών της βεντέτας. Ειδικότερα, μπορεί να είναι ανεπαρκείς για την προστασία των ενδιαφερομένων οι προσπάθειες συμφιλίωσης των αντίπαλων οικογενειών που αναλαμβάνουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Σε κάθε περίπτωση, είναι αναγκαίο να καθορίζεται πώς επιδρούν οι προσπάθειες που καταβάλλουν οι αρχές στην εξατομικευμένη υπό εξέταση περίπτωση.

Η αιτία της δίωξης («για λόγους»)

11. Για να εμπίπτει στον ορισμό του πρόσφυγα ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος του αιτούντα άσυλο πρέπει να οφείλεται σε έναν ή περισσότερους από τους πέντε λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση του 1951.

12. Στις περιπτώσεις κινδύνου δίωξης από μη κρατικά όργανα για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση η σχέση αιτίας και αποτελέσματος αποδεικνύεται χωρίς να είναι ανάγκη να εκτιμηθεί εάν η έλλειψη κρατικής προστασίας οφείλεται στο λόγο φόβου δίωξης. Αντίστροφα, αποδεικνύεται η σχέση⁶ αιτίας και αποτελέσματος όταν ο κίνδυνος δίωξης από μη κρατικά όργανα δεν στηρίζεται σε έναν από τους λόγους της Σύμβασης, αλλά η αδυναμία ή η έλλειψη βούλησης του κράτους να παρέχει προστασία οφείλεται σε έναν από αυτούς, όπως για παράδειγμα, όταν ο κίνδυνος σχετίζεται με την οικογένεια του αιτούντα άσυλο και οι αρχές δεν τον προστατεύουν λόγω των αποδιδόμενων πολιτικών πεποι-

⁶ Βλέπε την παράγραφο 21 στην «Ερμηνεία του όρου συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων» σε www.unhcr.gr και σε ΕΔΠΑ 2002, σελ. 53.

θήσεων⁷ ή της εθνοτικής του καταγωγής. Στην υπόθεση *Michelle Thomas and Others v. Attorney General*, που αφορούσε οικογένεια από τη Νότιο Αφρική, της οποίας ο πεθερός ήταν ρατσιστής εργολάβος που κακομεταχειριζόταν σωματικά και προφορικά τους μαύρους εργάτες που απασχολούσε το Εφετείο των ΗΠΑ έκρινε ότι « δεν είναι σχετικό στοιχείο ο λόγος της έχθρας του Boss Ronnie (του πεθερού των προσφευγόντων) που οδήγησε στη βλάβη της οικογένειας (που διαπράχθηκε και απειλήθηκε από τους εργαζόμενους στην εταιρεία). Το κρίσιμο είναι η βλάβη που υπέφεραν τα μέλη της οικογένειας Thomas λόγω της συμμετοχής τους σε προστατευμένη ομάδα».

13. Η σχέση του φόβου με τη δίωξη μπορεί να αποδειχθεί είτε με το κίνητρο των αυτουργιών της βλάβης είτε με τη δυσμενή παράλειψη του κράτους να παρέχει προστασία. Περαιτέρω, κατά την άποψη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αρκεί να οφείλεται η δίωξη σε έναν από τους λόγους της Σύμβασης. Δεν είναι ανάγκη να είναι η μοναδική ή η κυρίαρχη αιτία.

14. Στις περιπτώσεις της βεντέτας ο αιτών άσυλο δεν αποτελεί στόχο αδιάκριτης επίθεσης. Καθίσταται στόχος λόγω της συμμετοχής του σε συγκεκριμένη οικογένεια και επειδή ισχύει ένας εθμικός κώδικας συμπεριφοράς. Σε σύγκριση με άλλες περιπτώσεις όπου ο αιτών άσυλο μπορεί να φοβάται την κακομεταχείριση ή τη δολοφονία επειδή για παράδειγμα οφείλει χρήματα ή αποτελεί στόχο της μαφίας όσοι φοβούνται τη δίωξη σε περιπτώσεις βεντέτας δεν αποτελούν στόχο λόγω των ενεργειών τους αλλά λόγω των ευθυνών που θεωρείται ότι έχουν επωμιστεί για τα μέλη της οικογένειας που ζουν ή έχουν φονευθεί. Έτσι, δεν είναι μόνο θύματα μιας ιδιωτικής βεντέτας αλλά θύματα του κώδικα που ρυθμίζει την παράδοση⁸.

⁷ Στον Καναδά για παράδειγμα, επιτράπη η άσκηση προσφυγής σε οικογένεια Ουκρανών για πολιτικούς λόγους. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο σύζυγος / πατέρας, που ήταν επιχειρηματίας αντιμετώπιζε δίωξη λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων επειδή είχε καταθέσει μήνυση για εκτεταμένη κυβερνητική διαφθορά. Κρίθηκε ότι οι πολιτικές πεποιθήσεις αποτελούν λόγο δίωξης ακόμα και όταν η κυβέρνηση συμφωνεί επίσημα με τις πολιτικές απόψεις του αιτούντα άσυλο αλλά αδυνατεί ή δεν προτίθεται να τον προστατεύσει από τη δίωξη. *Klinko κατά Καναδά*, Federal Court of Appeal [2000] 3 F.C. 327, 22.2.2000.

⁸ Αν και η σχετική νομολογία δεν είναι πάγια αρκετές έννομες τάξεις εξισώνουν τις περιπτώσεις της βεντέτας με αυτές όπου ο αιτών άσυλο φοβάται τη δίωξη από εγκληματικές οργανώσεις ή από τη μαφία και δεν αποδίδουν την απειλούμενη δίωξη σε έναν από τους λόγους της Σύμβασης. Υπενθυμίζεται όμως ότι όπου δεν διαπιστώνεται σχέση της δίωξης με έναν από τους λόγους της Σύμβασης μπορεί να απαιτείται η εφαρμογή συμπληρωματικών μορφών προστασίας κατά τα οριζόμενα στο διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

15. Όταν δεν αποδεικνύεται ο λόγος φόβου δίωξης του προσφεύγοντα, λόγω της συμμετοχής του σε μια συγκεκριμένη οικογένεια, ή κάποιος άλλος από τους προβλεπόμενους στη Σύμβαση είναι αναγκαίο να καθοριστεί εάν η αδυναμία ή η άρνηση των αρχών να παρέχουν προστασία σχετίζεται με έναν ή περισσότερους από τους λόγους φόβου δίωξης της Σύμβασης. Για παράδειγμα, ένας λόγος για τον οποίο οι αρχές αδυνατούν ή αρνούνται να παρέχουν προστασία μπορεί να είναι η θέση τους ότι η βεντέτα αποτελεί οικογενειακή ιδιωτική υπόθεση που πρέπει να επιλυθεί μεταξύ των οικογενειών και όχι από τα όργανα επιβολής του νόμου.

Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα

16. Όπως αναφέρεται στην παράγραφο 11 των κατευθυντήριων οδηγιών της Έγχαυτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την ερμηνεία της «συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα»⁹:

«η ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα είναι μια ένωση προσώπων που συνδέονται με ένα κοινό χαρακτηριστικό, άλλο από το φόβο δίωξης ή που αντιμετωπίζονται ως ομάδα από την κοινωνία. Το χαρακτηριστικό είναι συχνά έμφυτο, αναλλοίωτο ή θεμελιώδες για την ταυτότητα, τη συνείδηση ή την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών της».

17. Ο ορισμός αυτός συνδυάζει την προσέγγιση της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας που στηρίζεται στα «προστατευόμενα χαρακτηριστικά» με την προσέγγιση που στηρίζεται στην «κοινωνική οριοθέτηση» της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Οι δύο αυτές θεωρίες κυριαρχούν στη νομολογία των αγγλοσαξωνικών δικαστηρίων. Η προσέγγιση των προστατευόμενων χαρακτηριστικών περιλαμβάνει τον εντοπισμό ενός συνόλου ομάδων που αποτελούν τον πυρήνα της ανάλυσης της κοινωνικής οριοθέτησης της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Παρότι η συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ως λόγος φόβου δίωξης δεν έχει ιδιαίτερα αναπτυχθεί στις υπόλοιπες έννομες τάξεις μνημονεύονται και οι δύο προσεγγίσεις.

18. Κατά την εφαρμογή του ορισμού της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας που αναφέρεται στις προαναφερόμενες Οδηγίες η οικογένεια, ως μονάδα, αποτελεί, κατά την άποψη της Έγχαυτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, κλασικό παράδειγμα της «ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας». Η οικογένεια είναι κοινωνικά διακριτή ομάδα της κοινωνίας και τα μέλη της εκλαμβάνονται από την κοινωνία με βάση τη συμμετοχή τους στην οικογένεια. Τα μέλη της οικογένειας είτε συνδέονται με δεσμούς αίματος είτε με γάμο και με συγγενικούς δεσμούς πληρούν τις προϋποθέ-

⁹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 6.

σεις του ορισμού αφού έχουν κοινά χαρακτηριστικά που είναι εγγενή και αναλλοίωτα¹⁰, καθώς και θεμελιώδη και προστατευόμενα. Το άρθρο 23 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων ορίζει ότι η οικογένεια αποτελεί «τη φυσική και θεμελιώδη μονάδα της κοινωνίας» και «έχει δικαίωμα στην προστασία της κοινωνίας και του κράτους». Επιπλέον, η οικογένεια εκλαμβάνεται ευρέως ως διακριτή μονάδα, τα μέλη της οποίας διακρίνονται εύκολα από την ευρύτερη κοινωνία.

19. Όπως σημειώνεται στις Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες τα δικαστήρια και τα διοικητικά όργανα έχουν αναγνωρίσει ότι οι οικογένειες αποτελούν «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» τόσο στο πλαίσιο της προσέγγισης των «προστατευόμενων χαρακτηριστικών» όσο και στο πλαίσιο της προσέγγισης της «κοινωνικής οριοθέτησης»¹¹. Κατά την εφαρμογή αυτών των κριτηρίων είναι σαφές ότι η συμμετοχή στην οικογένεια υπάγεται στον όρο της «συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» που κατά τη Σύμβαση αποτελεί λόγο φόβου δίωξης¹². Για παράδειγμα, το 2005, στην υπόθεση Michelle Thomas που προαναφέρθηκε, το δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η οικογένεια μπορεί να αποτελεί ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

20. Στις περιπτώσεις της βεντέτας, είναι δυνατό να ορισθεί η ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, για παράδειγμα ως «μέλη της οικογένειας που εμπλέκονται στη βεντέτα», ή ως «μέλη της οικογένειας που αποτελούν στόχο λόγω του παραδοσιακού κώδικα» ή «ως άρρενα μέλη της οικογένειας που αποτελούν στόχο στο πλαίσιο του παραδοσιακού κανόνα της βεντέτας» ή ειδικότερα ως «μέλη της XXX οικογένειας που απειλούνται με θάνατο λόγω της βεντέτας με την οικογένεια YYY». Έτσι, η ομάδα δεν ορίζεται μόνο με βάση τη δίωξη που φοβούνται τα μέλη της λόγω της βεντέτας αλλά και λόγω των συγγενικών δεσμών της.

¹⁰ Οι σχέσεις αίματος δεν αλλάζουν. Ακόμη και στην περίπτωση λύσης του γάμου δεν μπορούν να αγνοηθούν οι συνέπειες της τέλεσής του για το συγγενικό δεσμό των ενδιαφερομένων. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 1462 εδ. β' του Αστικού Κώδικα «η συγγένεια εξ αγχιστείας εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση ή την ακύρωση του γάμου από τον οποίο δημιουργήθηκε».

¹¹ Βλέπε Η συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα στα πλαίσια του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σε ΕΔΠΑ 2002, σελ. 53 και σε www.unhcr.gr.

¹² Βλέπε επίσης σελίδα 37 «Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα», εγχειρίδιο αυτοδιδασκαλίας, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 2006,

Η δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής

21. Αφού αποδειχθεί ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης για έναν από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση του 1951 μπορεί επίσης να απαιτείται να εξετάσει ο υπεύθυνος για τη λήψη της απόφασης εάν η δίωξη μπορεί να αποτραπεί με την εγκατάσταση σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής. Η εξέταση αυτού του στοιχείου μπορεί να είναι ιδιαίτερα σχετική στις περιπτώσεις βεντέτας όπου όργανο της δίωξης δεν είναι το κράτος, αλλά είναι αναγκαίο να έχει πρόσβαση ο αιτών άσυλο στην προτεινόμενη περιοχή εγκατάστασης από πρακτικής και νομικής άποψης καθώς και από άποψη ασφάλειας, να μην εκτίθεται σε κίνδυνο δίωξης ή άλλης σοβαρής βλάβης και να είναι σε θέση στο πλαίσιο της συγκεκριμένης χώρας να ζει σχετικά φυσιολογικά χωρίς να αντιμετωπίζει μη εύλογες δυσκολίες¹³.

Συμπέρασμα

22. Συμπερασματικά, αίτηση ασύλου που στηρίζεται σε φόβο δίωξης του ενδιαφερόμενου λόγω της συμμετοχής του σε οικογένεια ή σε ομάδα που εμπλέκεται σε βεντέτα μπορεί, ανάλογα με τις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσης, να οδηγήσει σε αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση του 1951.

Τμήμα Προστασίας και Νομικών Συμβουλών
Διεύθυνση Διεθνούς Προστασίας
Γενεύη, 17.3.2006

¹³ Βλέπε επίσης τις Οδηγίες για τη «Δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής στο πλαίσιο του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων» σε ΕΔΠΑ 2003, σελ. 45 ή σε www.unhcr.gr.

Η εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων στα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή στα πρόσωπα που κινδυνεύουν από την εμπορία ανθρώπων

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκδίδει τις παρούσες κατευθυντήριες οδηγίες κατ' εφαρμογή της εντολής της, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή που υιοθετήθηκε το 1950, σε συνδυασμό με το άρθρο 35 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και το άρθρο II του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Οι οδηγίες αυτές συμπληρώνουν το Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε συνδυασμό με τις οδηγίες για την ερμηνεία της δίωξης λόγω γένους στα πλαίσια της εφαρμογής του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και για την ερμηνεία του όρου «συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, που εκδόθηκαν το Μάιο του 2002¹.

I. Εισαγωγή

1. Βασικός στόχος της εμπορίας ανθρώπων είναι το κέρδος που αποφέρει η εκμετάλλευση των ανθρώπινων όντων. Το αδίκημα αυτό που απαγορεύει το διεθνές δίκαιο τιμωρεί η εθνική νομοθεσία αυξανόμενου αριθμού κρατών. Παρότι ο χαρακτηρισμός των πράξεων με τις οποίες τελείται το έγκλημα αυτό ποικίλουν ανάλογα με την έννομη τάξη τα κράτη οφείλουν να καταπολεμούν την εμπορία ανθρώπων και να προστατεύουν και να συνδράμουν τα θύματα.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Βλέπε σε www.unhcr.gr και σε σελίδα 53 της ΕΔΠΑ 2002.

2. Το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων προσέλκυσε την προσοχή τα τελευταία χρόνια αλλά δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Πολυάριθμα νομικά κείμενα έχουν υιοθετηθεί από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα για την αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών και εκδηλώσεων αυτού του αδικήματος². Αυτά τα κείμενα που συνεχίζουν να ισχύουν συμβάλλουν στην κατανόηση της σύγχρονης εμπορίας ανθρώπων και στην καταπολέμησή της. Το Πρωτόκολλο του 2000 για την Πρόληψη, την Εξάλειψη και την Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών³ (που στη συνέχεια αναφέρεται ως «Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων») το οποίο συμπληρώνει τη Σύμβαση του ΟΗΕ του 2000 για το Διασυννοριακό Οργανωμένο Έγκλημα⁴ περιλαμβάνει το διεθνή ορισμό της εμπορίας ανθρώπων. Πρόκειται για καίρια εξέλιξη στο επίπεδο των προσπαθειών που καταβάλλονται για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και διασφαλίζει τον πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων των θυμάτων.

3. Είναι ήδη τεκμηριωμένη η εμπορία ανθρώπων στο πλαίσιο του εμπορίου του σεξ και πλήττει κυρίως γυναίκες και παιδιά που ωθούνται στην πορνεία και σε άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης⁵. Όμως, η εμπορία ανθρώπων δεν περιορίζεται στο εμπόριο του σεξ ή των γυναικών. Περιλαμβάνει επίσης τουλάχιστον την αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία ή την αναγκαστική ή υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, τη δουλειά ή πρακτικές που είναι όμοιες με τη δουλειά, την ειλωτεία ή τη δουλοπαροικία ή την αφαίρεση οργάνων⁶. Ανάλογα με τις περιστάσεις η εμπορία ανθρώπων μπορεί να αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και στις

² Εκτιμάται ότι από το 1815 έως το 1957 υιοθετήθηκαν περίπου 300 διεθνείς συμφωνίες για την εξάλειψη της δουλείας και των διαφόρων μορφών της, συμπεριλαμβανομένων για παράδειγμα της Διακήρυξης του 1915 για την Παγκόσμια Κατάργηση της Εμπορίας των Δούλων, της Σύμβασης του 1926 περί εμπορίας του δούλου (Ν. 4473/1930, ΦΕΚ 62, τ. Α'), της Σύμβασης του 1956 για την κατάργηση της δουλείας, της εμπορίας των δούλων και παρεμφερών προς τη δουλειά θεσμών και πρακτικής (Ν.Δ. 1145/1972, ΦΕΚ 105, τ. Α').

³ Άρχισε να ισχύει στις 25.12.2003.

⁴ Άρχισε να ισχύει στις 29.9.2003.

⁵ Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι κυρίως θύματα της εμπορίας ανθρώπων το γένος είναι σχετικό στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμάται κατά τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Βλέπε παράγραφο 2 των Κατευθυντήριων Οδηγιών για τη Δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων που εκδόθηκαν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 2002 σε www.unhcr.gr και σε σελίδα 63 της ΕΔΠΑ 2002.

⁶ Βλέπε στην παράγραφο 8 τη διάταξη του εδαφίου (α) του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων.

ένοπλες συγκρούσεις έγκλημα πολέμου⁷. Κοινό χαρακτηριστικό σε όλες τις μορφές της εμπορίας ανθρώπων είναι η μεταχείριση του «εμπορεύματος» που επιφυλάσσουν οι αυτουργοί αυτού του εγκλήματος στα θύματά τους θεωρώντας ότι τους «ανήκουν» και ταυτόχρονα αδιαφορώντας για τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και την αξιοπρέπειά τους.

4. Κάποιες πτυχές της εμπορίας ανθρώπων μοιάζουν με την παράνομη διακίνηση των μεταναστών που είναι αντικείμενο άλλου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος⁸. Το αδίκημα της παράνομης διακίνησης μεταναστών, όπως και της εμπορίας ανθρώπων, διαπράττεται συχνά σε επικίνδυνες και / ή εξευτελιστικές συνθήκες που χαρακτηρίζονται από παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όμως είναι κατ' ουσίαν οικειοθελής πράξη που περιλαμβάνει την καταβολή αμοιβής στο λαθροδιακινητή για να παρέχει συγκεκριμένη υπηρεσία. Η σχέση του μετανάστη και του λαθροδιακινητή συνήθως διαρκεί έως την άφιξη του πρώτου στον προορισμό του ή την εγκατάλειψή του καθ' οδόν. Σε αντίθεση με τους μετανάστες που είναι θύματα παράνομης διακίνησης τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων βιώνουν παρατεταμένα την επικίνδυνη φύση της εκμετάλλευσης αυτής της μορφής που χαρακτηρίζεται από σοβαρές και διαρκείς παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους που διαπράττονται από τους αυτουργούς αυτού του εγκλήματος. Όμως, η εμπορία ανθρώπων και η παράνομη διακίνηση μεταναστών αλληλοκαλύπτονται, αφού και στις δύο περιπτώσεις αντικείμενο της εκμετάλλευσης είναι η ευάλωτη κατάσταση όσων αναζητούν διεθνή προστασία ή πρόσβαση στις αγορές εργασίας εκτός της χώρας καταγωγής τους. Οι παράνομοι μετανάστες που στηρίζονται στις υπηρεσίες των λαθροδιακινητών με τους οποίους οικειοθελώς «συμβάλλονται» μπορεί να καταλήξουν θύματα της εμπορίας ανθρώπων, όταν οι υπηρεσίες στις οποίες προσφεύγουν μεταλλάσσονται σε καταστάσεις κατάχρησης και εκμετάλλευσης των ανθρώπων.

5. Η εμπλοκή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στο ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων είναι κατ' ουσίαν διττή. Πρώτον, το Γραφείο φέρει την ευθύνη της προφύλαξης των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων, των εσωτερικά εκτοπισμένων, των ανιθαγενών και άλλων προσώπων που εμπίπτουν στην εντολή του από την εμπορία ανθρώπων. Δεύτερον, το Γραφείο υποχρεούται να εξασφαλίσει την αναγνώριση του

⁷ Βλέπε για παράδειγμα τα άρθρα 7 (1) (γ), 7 (2) (γ), 7 (1) (ζ) και 8 (2) (xxii) του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Ν. 3003/2002, ΦΕΚ 75, τ. Α') που ορίζουν ότι είναι εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου η «υποδούλωση», η «γενετήσια δουλεία» και ο «εξαναγκασμός σε πορνεία».

⁸ Αρχισε να ισχύει στις 28.1.2004.

καθεστώς του πρόσφυγα και την παροχή της αντίστοιχης διεθνούς προστασίας στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων που φοβούνται ότι θα υποστούν δίωξη όταν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε όσους φοβούνται την εμπορία ανθρώπων όταν ο σχετικός ισχυρισμός τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

6. Δεν εμπίπτουν όλα τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα. Για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να πληρούνται όλα τα στοιχεία του σχετικού ορισμού. Οι παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες έχουν σκοπό να συμβάλλουν στην εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 στα θύματα ή στα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Επίσης καλύπτουν θέματα που αφορούν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και της Σύμβασης του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας. Η προστασία των θυμάτων ή των υποψήφιων θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, όπως αποτυπώνεται στις παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες, είναι συμπληρωματική και διακριτή από αυτήν που παρέχει το Δεύτερο Μέρος του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων⁹.

II. Ανάλυση των ουσιαστικών εννοιών

α) Ορισμοί

7. Βασικό αντικείμενο της Σύμβασης για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου της για την Καταπολέμηση της Εμπορίας και της Διακίνησης Ανθρώπων είναι ο έλεγχος της εγκληματικότητας. Και τα δύο αυτά διεθνή κείμενα περιλαμβάνουν τον ορισμό της εγκληματικής δράσης και καθοδηγούν τα κράτη για την καταπολέμησή της. Παρέχουν όμως επίσης πολύτιμες οδηγίες για κάποιες πτυχές της προστασίας των θυμάτων και άρα αποτελούν επωφελή αφετηρία για κάθε ανάλυση των αναγκών της

⁹ Το Δεύτερο Μέρος του Πρωτοκόλλου αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Καλύπτει τομείς όπως είναι η διασφάλιση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της ταυτότητας των θυμάτων, η ενημέρωση των θυμάτων για τις δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες καθώς και η παροχή συνδρομής για να παρουσιάσουν τις θέσεις τους και τις ανησυχίες τους στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας σχετικά με τους αυτοργούς του εγκλήματος, η παροχή στήριξης υλικής, ψυχολογικής και κοινωνικής προκειμένου για την αποκατάσταση των θυμάτων, το δικαίωμα προσωρινής ή μόνιμης διαμονής των θυμάτων στην επικράτεια του ενδιαφερόμενου κράτους, ο επαναπατρισμός των θυμάτων σε πλαίσιο ασφάλειας και άλλα μέτρα.

διεθνούς προστασίας που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων.

8. Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει:

« Για τους σκοπούς του παρόντος Πρωτοκόλλου:

α) η εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνει την πρόσληψη, τη μεταφορά, τη μετακίνηση, τη στέγαση ή την υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών καταναγκασμού, με την αρπαγή, την απάτη, την παραπλάνηση, την κατάχρηση εξουσίας ή της ευάλωτης θέσης ή με την καταβολή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελειών για την επίτευξη της συγκατάθεσης του προσώπου που ελέγχεται από άλλο πρόσωπο, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει τουλάχιστον την εκμετάλλευση της εκπόρνευσης των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή την αναγκαστική παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές που ισοδυναμούν με τη δουλεία, την ειλωτεία ή τη δουλοπαροικία ή την αφαίρεση οργάνων.

β) Η συγκατάθεση του θύματος της εμπορίας ανθρώπων για τη σκοπούμενη εκμετάλλευση που αναφέρεται στην παράγραφο (α) του παρόντος άρθρου δεν ασκεί επιρροή όταν έχει χρησιμοποιηθεί οιοδήποτε από τα προαναφερόμενα μέσα.

γ) η πρόσληψη, η μεταφορά, η μετακίνηση, η στέγαση ή η υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται «εμπορία ανθρώπων» ακόμα και όταν δεν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που αναφέρονται στην παράγραφο (α) του παρόντος άρθρου,

δ) παιδιά είναι κάθε πρόσωπο ηλικίας μικρότερης των δέκα οκτώ ετών».

9. Το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει τα τρία βασικά και αλληλεξαρτώμενα στοιχεία του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων:

Πράξη: πρόσληψη, μεταφορά, μετακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων.

Μέσα: απειλή ή χρήση βίας ή άλλες μορφές καταναγκασμού, αρπαγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας και της ευάλωτης θέσης ή καταβολή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελειών για την επίτευξη της συγκατάθεσης του θύματος που αποσκοπεί στον έλεγχο του από τον αυτουργό.

Σκοπός: εκμετάλλευση του θύματος, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον, της εκμετάλλευσης από την εκπόρνευση ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της αναγκαστικής εργασίας ή της αναγκαστικής παροχής υπηρεσιών, της δουλείας ή πρακτικών που είναι παρεμφερείς

με τη δουλεία, της δουλοπαροικίας ή ειλωτείας ή της αφαίρεσης των οργάνων¹⁰.

10. Σημαντική πτυχή του ορισμού είναι η κατανόηση της εμπορίας ανθρώπων ως μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει μια αλληλουχία διαφορετικών πράξεων και όχι μια συγκεκριμένη πράξη σε δεδομένη χρονική στιγμή. Αφού εξασφαλισθεί ο αρχικός έλεγχος, τα θύματα μεταφέρονται συνήθως σε χώρο που αποτελεί αγορά για τις υπηρεσίες που παρέχουν, όπου συνήθως δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γλωσσικές δεξιότητες και άλλες βασικές γνώσεις που μπορεί να τα βοηθήσουν να αναζητήσουν βοήθεια. Οι πράξεις αυτές μπορεί να τελούνται στα όρια μιας χώρας αλλά και πέρα από αυτά¹¹. Είναι δυνατόν να προσλαμβάνονται τα θύματα σε μια χώρα και να ολοκληρώνεται η πράξη της εκμετάλλευσης και της υποδοχής σε μια άλλη. Ανεξάρτητα από το διασυνοριακό στοιχείο βασικό χαρακτηριστικό αυτής της διαδικασίας είναι η πρόθεση εκμετάλλευσης του θύματος.

11. Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει ότι όταν χρησιμοποιείται οιοδήποτε από τα

¹⁰ Στο πλαίσιο των οδηγιών ο ορισμός του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ο οποίος χρησιμοποιείται αντιπροσωπεύει τη σύγχρονη διεθνή συναίνεση για την έννοια της εμπορίας ανθρώπων. Προκειμένου για την πλήρη κατανόηση των νομικών όρων που χρησιμοποιούνται στο Πρωτόκολλο είναι αναγκαία η περαιτέρω αναφορά σε άλλα νομικά κείμενα όπως για παράδειγμα σε αρκετά κείμενα της Διεθνούς Οργάνωσης εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της Σύμβασης Νο. 29 του 1930 περί αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας (Ν.2079/1952, ΦΕΚ 108, τ. Α'), της Σύμβασης Νο. 105 του 1957 περί καταργήσεως της αναγκαστικής εργασίας (Ν.Δ. 4221/1961, ΦΕΚ 173, τ. Α'), της Σύμβασης Νο. 143 του 1975 για τους Μετανάστες Εργαζόμενους (Συμπληρωματικές Διατάξεις) και της Σύμβασης Νο. 182 του 1999 για την Απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή της (Ν. 2918/2001, ΦΕΚ 119, τ. Α'). Οι συμβάσεις αυτές αναφέρονται στην πρώτη έκθεση (πρόκειται για την παράγραφο 22 του εγγράφου E/CN.4/2005/71 της 22.12.2004) της Ειδικής Απεσταλμένης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών, κυρίας Sigma Huda. Η δεύτερη έκθεση που εξέδωσε με τον τίτλο «Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective» (πρόκειται για το έγγραφο E/CN.4/2006/62 της 20.2.2006) αναφέρεται αναλυτικότερα σ' αυτό το ζήτημα. Η Ειδική Απεσταλμένη διορίστηκε το 2004 με βάση νέα ειδική εντολή που υιοθετήθηκε κατά την 60^η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Απόφαση 2004/110).

¹¹ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων που υιοθετήθηκε το Μάιο του 2005 αντιμετωπίζει άμεσα το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων στα όρια της επικράτειας ενός κράτους.

μέσα καταναγκασμού που αναφέρονται στον ορισμό δεν ασκεί επιρροή¹² η συγκατάθεση του θύματος στη σκοπούμενη εκμετάλλευση. Όταν το θύμα είναι παιδί¹³ το ζήτημα της συγκατάθεσης ουδόλως επιδρά με αποτέλεσμα κάθε πρόσληψη, μεταφορά, μετακίνηση, στέγαση ή υποδοχή παιδιών που αποσκοπεί στην εκμετάλλευση να αποτελεί μορφή εμπορίας ανθρώπων ανεξάρτητα από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν.

12. Κάποια θύματα ή υποψήφια θύματα μπορεί να εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και επομένως δικαιούνται τη διεθνή προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτή η περίπτωση αναφέρεται ρητά στη διάταξη του άρθρου 14 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων το οποίο ορίζει:

«1. Καμιά διάταξη του παρόντος Πρωτοκόλλου δεν θίγει δικαιώματα και υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη και τα πρόσωπα δυνάμει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και, ειδικότερα, ανάλογα με την περίπτωση, της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων και της αρχής της μη επαναπροώθησης που αποτυπώνεται σ' αυτά τα κείμενα¹⁴.

¹² Βλέπε τη διάταξη του εδαφίου (β) του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων. Βλέπε τη δεύτερη έκθεση της Ειδικής Απεσταλμένης του ΟΗΕ, παραγράφους 37 έως 43 της έκθεσης που αναφέρεται ανωτέρω στην υποσημείωση 10.

¹³ Το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων υιοθετεί τον ορισμό του παιδιού της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν.2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α') σύμφωνα με την οποία παιδί είναι κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δέκα οκτώ ετών.

¹⁴ Η Ατζέντα για την Προστασία καλεί τα κράτη να διασφαλίσουν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων την πρόσβαση τα συστήματα ασύλου. Αυτή η ερμηνεία του άρθρου 14 με την οποία επιβάλλεται στα κράτη η υποχρέωση να εξετάζουν τις ανάγκες της διεθνούς προστασίας των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων ενισχύεται με τα αναφερόμενα στην παράγραφο 337 της Εισηγητικής Έκθεσης που συνοδεύει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σχετικά με το άρθρο 40 της Σύμβασης αναφέρεται: «Η ιδιότητα του θύματος της εμπορίας ανθρώπων δεν μπορεί να αποκλείσει το δικαίωμα καθενός να ζητά και να απολαμβάνει την προστασία του ασύλου και τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να διασφαλίσουν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων την κατάλληλη πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες ασύλου. Επίσης τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα που διασφαλίζουν την πλήρη συμμόρφωση με την αρχή της μη επαναπροώθησης». Επιπρόσθετα, το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αντιμετωπίζει στις «Αρχές και Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία Ανθρώπων» (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights

2. Η ερμηνεία και η εφαρμογή των μέτρων που αναφέρονται στο παρόν Πρωτόκολλο δεν μπορεί να οδηγεί στη διακριτική μεταχείριση των ενδιαφερομένων προσώπων επί τη βάση της ιδιότητάς τους ως θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Η ερμηνεία και η εφαρμογή αυτών των μέτρων πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διεθνές αναγνωρισμένες αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων».

13. Αίτημα για παροχή διεθνούς προστασίας από το θύμα ή το υποψήφιο θύμα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να υποβληθεί σε διακριτά διαφορετικές περιπτώσεις. Το θύμα μπορεί να ήταν αντικείμενο εμπορίας ανθρώπων στο εξωτερικό, να έχει δραπέτευσει από τους αυτουργούς και να αναζητεί την προστασία του κράτους όπου βρίσκεται. Επίσης, μπορεί να είναι αντικείμενο εμπορίας στα όρια του κράτους όπου βρίσκεται, να δραπέτευσε από τους αυτουργούς και να διέφυγε στο εξωτερικό αναζητώντας διεθνή προστασία. Ο ενδιαφερόμενος μπορεί να μην είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων αλλά να φοβάται ότι μπορεί να καταστεί και να διέφυγε στο εξωτερικό αναζητώντας διεθνή προστασία. Για να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις είναι απαραίτητο να συντρέχει το στοιχείο του «βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης» για έναν ή περισσότερους από τους λόγους της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων.

β) Βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης

14. Ο χαρακτηρισμός του φόβου δίωξης ως βάσιμου και δικαιολογημένου εξαρτάται από τις ειδικότερες περιστάσεις κάθε υπόθεσης¹⁵. Θεωρείται ότι η δίωξη περιλαμβάνει σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων της απειλής κατά της ζωής ή της ελευθερίας καθώς και άλλων μορφών σοβαρών βλαβών ή μη ανεκτών καταστάσεων, όπως αξιολογούνται υπό το φως των απόψεων, της συναισθηματικής και ψυχολογικής κατάστασης του αιτούντα άσυλο.

15. Σχετικά, η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου στην ποινικοποίηση της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να συνδράμει τους εξεταστές των αιτημάτων ασύλου στον καθορισμό της διωκτικής φύσης των διαφόρων πράξεων που σχετίζονται με αυτήν την εγκληματική δραστηριότητα. Κατά συνέπεια πρέπει να εξετάζονται λεπτομερειακά τα αιτήματα ασύλου που υπο-

and Human Trafficking σε www.ohchr.org) τη σημασία της υιοθέτησης και της εφαρμογής διαδικασιών για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων (καθώς και των θυμάτων της παράνομης διακίνησης) και της άνευ προϋποθέσεων τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης.

¹⁵ Βλέπε παράγραφο 51 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

βάλλουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ισοδυναμεί με δίωξη η βλάβη που επικαλούνται ότι φοβούνται ως αποτέλεσμα της εμπορίας ανθρώπων ή της επαπειλούμενης τέλεσης αυτού του εγκλήματος. Εγγενείς στην εμπειρία της εμπορίας ανθρώπων είναι μορφές σοβαρής εκμετάλλευσης όπως είναι η αρπαγή, η κατακράτηση, ο βιασμός, η σεξουαλική δουλεία, η στέρηση της ιατρικής αγωγής. Αυτές οι πράξεις συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και γενικότερα δίωξη.

16. Όταν η εμπειρία του αιτούντα άσυλο ως θύματος της εμπορίας ανθρώπων στηρίζεται σε μεμονωμένη παρελθούσα εμπειρία, που δεν είναι πιθανό να επαναληφθεί, μπορεί να είναι προσήκουσα η αναγνώριση του ως πρόσφυγα για επιτακτικούς λόγους που οφείλονται στην προηγούμενη δίωξη, εφόσον πληρούνται τα αλληλεξαρτώμενα στοιχεία του ορισμού του πρόσφυγα. Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου, αν και παρελθούσα, η δίωξη που υπέμεινε ως θύμα της εμπορίας ανθρώπων ήταν ιδιαίτερα αποτρόπαιη με αποτέλεσμα ο ενδιαφερόμενος να συνεχίζει να βιώνει τις τραυματικές ψυχολογικές συνέπειές της που καθιστούν αφόρητη την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του. Με άλλα λόγια, δεν έχουν εξαλειφθεί οι συνέπειες της προηγούμενης δίωξης. Η φύση της βλάβης που βίωσε στο παρελθόν αντανακλάται στις πεποιθήσεις του, στα συναισθήματά του και στη ψυχολογική κατάστασή του και άρα επηρεάζει την αξιολόγηση της μελλοντικής ή της επαπειλούμενης βλάβης που φοβάται όταν εξετάζεται εάν αυτή αποτελεί δίωξη.

17. Εκτός από τη δίωξη τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να αντιμετωπίζουν την εκδίκηση και / ή το ενδεχόμενο να καταστούν εκ νέου θύματα εμπορίας όταν επιστρέψουν στην επικράτεια της χώρας από την οποία διέφυγαν ή από την οποία μεταφέρθηκαν¹⁶. Για παράδειγμα, στις περιπτώσεις όπου η εμπορία ανθρώπων έχει διαπραχθεί από διεθνή δίκτυα ο επαναπατρισμός του θύματος που συνεργάστηκε με τις αρχές της χώρας ασύλου ή καταγωγής στο πλαίσιο των σχετικών ερευνών μπορεί να ενέχει τον κίνδυνο να υποστεί περαιτέρω βλάβη από τους αυτουργούς. Η αντεκδίκηση των αυτουργών ισοδυναμεί με δίωξη που εξαρτάται από τη

¹⁶ Βλέπε την «Έκθεση» που υιοθέτησε η «Ομάδα Εργασίας για τις Σύγχρονες Μορφές Δουλείας» κατά την «29^η Σύνοδό της» τον Ιούλιο του 2004. Η Ομάδα Εργασίας «καλεί τα κράτη να εγγυηθούν ότι η προστασία και η στήριξη των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής για την καταπολέμηση αυτού του εγκλήματος και ειδικότερα να εξασφαλίσουν: α) ότι κανένα θύμα εμπορίας ανθρώπων δεν θα απομακρυνθεί από την επικράτεια της χώρας υποδοχής όταν υπάρχει εύλογη πιθανότητα να καταστεί εκ νέου θύμα της εμπορίας ανθρώπων ή να υποστεί άλλες μορφές σοβαρής βλάβης, ανεξάρτητα από τη βούλησή του να συνεργαστεί στο πλαίσιο της σχετικής ποινικής διαδικασίας».

φύση των πράξεων, που φοβάται το θύμα ότι θα υποστεί, ως παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή άλλης σοβαρής βλάβης ή αφόρητης απειλής και από την αξιολόγηση των συνεπειών τους. Η προαναφερόμενη αντεκδίκηση μπορεί να πλήττει τα μέλη της οικογένειας του θύματος, οπότε είναι βάσιμος και δικαιολογημένο ο φόβος δίωξης που εκφράζει ακόμη και στις περιπτώσεις που δεν είναι άμεσος στόχος. Συνήθως συνιστά δίωξη η εκ νέου θυματοποίηση ενόψει των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπεριέχει η εμπορία ανθρώπων.

18. Επιπλέον, το θύμα μπορεί να φοβάται ότι όταν επιστρέψει στη χώρα του θα υπομείνει τον εξοστρακισμό, τη διακριτική μεταχείριση ή την τιμωρία της οικογένειας και / ή της τοπικής κοινωνίας ή, σε κάποιες περιπτώσεις, των αρχών. Αυτή η μεταχείριση παίζει καθοριστικό ρόλο στις περιπτώσεις των θυμάτων της πορνείας. Σε εξατομικευμένη βάση ο σοβαρός εξοστρακισμός, η διακριτική μεταχείριση ή η τιμωρία μπορεί να συνιστά δίωξη, ειδικότερα όταν επιτείνεται από την τραυματική εμπειρία που υπέστη το θύμα στη διαδικασία της εμπορίας ανθρώπων. Ο φόβος δίωξης που πηγάζει από παρόμοια μεταχείριση είναι ιδιαίτερος και διακρίνεται από αυτόν που οφείλεται στη συνεχιζόμενη έκθεση στη βία που εμπεριέχεται στις καταστάσεις της εμπορίας ανθρώπων. Ακόμα και όταν ο εξοστρακισμός ή η τιμωρία από την οικογένεια ή τα μέλη της κοινότητας δεν συνιστά δίωξη αυτή η απόρριψη και η απομόνωση από τα δίκτυα κοινωνικής στήριξης μπορεί να επιτείνουν τον κίνδυνο της υποτροπής στην εμπορία ανθρώπων ή της έκθεσης σε αντεκδίκηση, που εν συνεχεία προκαλεί βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης.

γ) Γυναίκες και παιδιά θύματα εμπορίας

19. Η αναγκαστική ή η παραπλανητική στρατολόγηση των γυναικών και των παιδιών που αποσκοπεί στην εξαναγκασμένη εκπόρνευση ή σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μορφή βίας που στηρίζεται στο γένος και μπορεί να συνιστά δίωξη¹⁷. Μετά τη διαφυγή και / ή τον επαναπατρισμό

¹⁷ Βλέπε την παράγραφο 18 των Οδηγιών για τη Δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων σε www.unhcr.gr. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει αναγνωρίσει ότι η βία αυτή μπορεί να αποτελεί δίωξη κατά την έννοια του ορισμού του πρόσφυγα και καλεί τα κράτη να «λαμβάνουν υπόψη την πτυχή του γένους σε όλες τις πολιτικές και όλα τα προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου, των κανονισμών και των πρακτικών, ώστε ανάλογα με την περίπτωση να προάγουν και να προστατεύουν τα δικαιώματα όλων των γυναικών και των κοριτσιών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για την αναγνώριση της δίωξης που οφείλεται στο γένος και στη βία κατά την εφαρμογή των διαδικασιών καθορι-

τους οι γυναίκες και τα παιδιά που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε σοβαρής φύσης αντίποινα των αυτουργών του αδικήματος και να κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρό οικογενειακό ή κοινωνικό εξοστρακισμό και / ή σοβαρή διακριτική μεταχείριση.

20. Σε κάποιες καταστάσεις, τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τους γονείς τους παιδιά¹⁸ είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων¹⁹ με σκοπό την παράνομη υιοθεσία που μπορεί να πραγματοποιείται με ή χωρίς τη γνώση και τη συγκατάθεση των γονέων τους. Οι αυτουργοί της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να επιλέξουν ως στόχο ορφανά παιδιά. Κατά την αξιολόγηση των αναγκών διεθνούς προστασίας των παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι ουσιαστικής σημασίας η ενδεδειγμένη εφαρμογή της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού²⁰. Σε όλες τις περιπτώσεις εμπορίας παιδιών πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά η πιθανή εμπλοκή των μελών της οικογένειας ή των κηδεμόνων στις πράξεις με τις οποίες τελείται αυτό το αδίκημα.

σμού του καθεστώτος του πρόσφυγα». Resolution 2005/41, Elimination of violence against women, 57th meeting, 19.4.2005, par. 22.

¹⁸ Κατά τα αναφερόμενα στις «Κατευθυντήριες Αρχές για τα Ασυνόδευτα και τα Χωρισμένα από τις Οικογένειές τους Παιδιά» που υιοθετήθηκαν το 2004 «χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά είναι τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους ή από τον προηγούμενο νόμιμο κηδεμόνα τους ή υπεύθυνο για τη φροντίδα τους αλλά όχι κατ' ανάγκη από άλλους συγγενείς τους» και ασυνόδευτα είναι «τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους και άλλους συγγενείς τους και κανένας ενήλικας, βάσει του νόμου ή του εθίμου, δεν είναι υπεύθυνος για τη φροντίδα τους».

¹⁹ Είναι πολλά τα διεθνή νομικά κείμενα που παρέχουν ειδικές οδηγίες για τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών. Τα κείμενα αυτά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των ισχυρισμών των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα πρόκειται για τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 (Ν. 2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α'), του Προαιρετικό Πρωτόκολλο του 2000 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την Πώληση και την Πορνεία των Παιδιών και την Παιδική Πορνογραφία, η Σύμβαση Νο. 28 της Χάγης του 1980 για τα Αστικά Θέματα της Διεθνούς Απαγωγής Παιδιών (Ν. 2102/1992, ΦΕΚ 193, τ. Α'), και η Σύμβαση Νο. 182 που υιοθέτησε η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας το 1999 για την απαγόρευση των χειριστών μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους (Ν. 2918/2001, ΦΕΚ 119, τ. Α'). Βλέπε επίσης γενικά το «Γενικό Σχόλιο Νο. 6 (2005)» της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη «Μεταχείριση των Ασυνόδευτων και των χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους».

²⁰ Βλέπε UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child, Απρίλιος 2006 – UNICEF Guidelines for Protection of the Rights of Child Victims of Trafficking, Μάρτιος 2003.

δ) Όργανα δίωξης

21. Ο ορισμός του πρόσφυγα περιλαμβάνει τόσο τα κρατικά όσο και τα μη κρατικά όργανα δίωξης. Ενώ αυτουργοί της δίωξης είναι συνήθως οι αρχές της χώρας δεν αποκλείεται οι διωκτικές πράξεις να τελούνται από ιδιώτες όταν οι αρχές «ενσυνείδητα ανέχονται ή αρνούνται ή αποδεικνύονται αδύναμες να παρέχουν αποτελεσματική προστασία»²¹. Στις περισσότερες καταστάσεις που αφορούν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων οι διωκτικές πράξεις τελούνται από ιδιώτες, δηλαδή από τους εμπόρους ή τις εγκληματικές οργανώσεις ή σε κάποιες περιπτώσεις από τα μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας. Επομένως, είναι καθοριστικής σημασίας η εξέταση της ικανότητας και της βούλησης των αρχών της χώρας καταγωγής να προστατεύσουν το θύμα ή το υποψήφιο θύμα όταν επαναπατριστεί.

22. Η ικανότητα των αρχών της χώρας καταγωγής να προστατεύσουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων εξαρτάται αφενός από το νομοθετικό πλαίσιο και τους διοικητικούς μηχανισμούς που έχουν υιοθετηθεί για την πρόληψη και την καταπολέμηση αυτής της εγκληματικής δραστηριότητας καθώς και για την προστασία και την αρωγή των θυμάτων και αφετέρου από την αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των μηχανισμών στην πράξη. Δυνάμει του Μέρους II του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα που διασφαλίζουν την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων αλλά αποτελούν ταυτόχρονα κατευθυντήριες οδηγίες για την αξιολόγηση της καταλληλότητας της προστασίας και της αρωγής που παρέχονται. Τα μέτρα αυτά πρέπει να αφορούν όχι μόνον την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ταυτότητας των θυμάτων αλλά επίσης τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική τους αποκατάσταση. Επίσης, δυνάμει του άρθρου 8 του προαναφερόμενου Πρωτοκόλλου τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να εγγυώνται την ασφάλεια των επαναπατριζόμενων που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων στο πλαίσιο των διευκολύνσεων που παρέχουν για την επιστροφή των πολιτών τους ή των μονίμων κατοίκων τους. Τα μέτρα προστασίας που ορίζονται στο Μέρος II του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων δεν είναι εξαντλητικά και πρέπει να

²¹ Βλέπε παράγραφο 65 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων, παράγραφο 19 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Δίωξης λόγω Γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και παράγραφο 19 της Ερμηνείας του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

αξιολογούνται υπό το φως άλλων σχετικών δεσμευτικών και μη κειμένων και κατευθυντήριων οδηγιών που ρυθμίζουν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου²².

23. Πολλά κράτη δεν έχουν υιοθετήσει ούτε εφαρμόζουν επαρκώς αυστηρά μέτρα για την ποινικοποίηση και την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων ή για την αντιμετώπιση των αναγκών των θυμάτων. Είναι βέβαιος ο φόβος δίωξης που επικαλείται ο αιτών άσυλο όταν το κράτος παραλείπει να αναλάβει παρόμοιες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων και την παροχή αποτελεσματικής προστασίας και αρωγής στα θύματα. Θεωρείται ότι το κράτος αδυνατεί να προστατεύσει το θύμα ή το υπονήφιο θύμα της εμπορίας ανθρώπων όταν δεν εφαρμόζεται πραγματικά και αποτελεσματικά η σχετική ισχύουσα νομοθεσία ή όταν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στους διοικητικούς μηχανισμούς που εφαρμόζονται για την παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα.

24. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου οι αρχές ή οι διεφθαρμένοι κρατικοί αξιωματούχοι ανέχονται ή υποστηρίζουν ή διευκολύνουν de facto τις δραστηριότητες της εμπορίας ανθρώπων, οπότε όργανο δίωξης είναι το κράτος που ευθύνεται άμεσα λόγω της μη ανάληψης δράσης αφού παραλείπει να προστατεύσει όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Η σχετική αξιολόγηση της κρατικής στάσης εξαρτάται από το ρόλο που διαδραματίζουν οι ενδιαφερόμενοι αξιωματούχοι και από την ιδιότητα με την οποία ενεργούν, δηλαδή ατομικά εκτός του πλαισίου των κυβερνητικών καθηκόντων τους ή υπηρεσιακά εντός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων τους στις κυβερνητικές δομές υποστηρίζοντας ή παραβλέποντας τις καταστάσεις εμπορίας ανθρώπων. Στην τελευταία περίπτωση οι διοικητικές πράξεις αποδίδονται στο κράτος.

²² Η Αρχή Νο. 2 των Αρχών και των Οδηγιών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία των Ανθρώπων του Ύπατου Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ορίζει: «Τα κράτη υποχρεούνται, δυνάμει του διεθνούς δικαίου, να προλαμβάνουν, να διερευνούν και να ασκούν ποινικές διώξεις με την προσήκουσα αυστηρότητα σε βάρος των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων και να προστατεύουν και να παρέχουν βοήθεια στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων». Πολλά δεσμευτικά και μη κείμενα υπογραμμίζουν την υποχρέωση των κρατών να σέβονται και να τηρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα βλέπε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, τη Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Γυναικών και Παιδιών με σκοπό την Πορνεία που υιοθέτησε το 2002 η Διακρατική Ένωση Για την Περιφερειακή Συνεργασία της Νότιας Ασίας και το Σχέδιο Δράσης της Οργάνωσης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων.

ε) Τόπος τέλεσης των πράξεων/παραλείψεων που συνιστούν δίωξη

25. Για να υπαχθεί ο αιτών στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 θα πρέπει να βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης να αδυνατεί ή να μην επιθυμεί να υπαχθεί στην προστασία αυτής της χώρας. Η προϋπόθεση της παρουσίας του ενδιαφερόμενου εκτός της χώρας καταγωγής του δεν σημαίνει ότι είναι αναγκαίο να έχει αναχωρήσει από αυτήν λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης²³. Όταν ο φόβος δίωξης δημιουργείται μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής ο αιτών άσυλο είναι επί τόπου πρόσφυγας (refugee sur place) εφόσον πληρούνται και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα. Έτσι, ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να εκδηλώνεται μετά την αναχώρησή τους από τη χώρα καταγωγής τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις το αίτημα ασύλου πρέπει να αξιολογηθεί με βάση αυτόν το φόβο.

26. Ανεξάρτητα από το χρονικό σημείο εκδήλωσης του φόβου δίωξης ο τόπος τέλεσης των πράξεων και / ή παραλείψεων που συνιστούν δίωξη είναι καίρια πτυχή για την ορθή αξιολόγηση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Η Σύμβαση του 1951 απαιτεί από τον πρόσφυγα να αποδεικνύει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης να επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή της συνήθους διαμονής του. Όταν ο αιτών άσυλο διαφεύγει από τη χώρα του και αναζητά διεθνή προστασία επειδή ήταν θύμα της εμπορίας ανθρώπων ενόσω βρισκόταν στη χώρα του ή επειδή φοβάται αυτήν την εγκληματική δραστηριότητα είναι προφανής η σχέση του φόβου δίωξης, με το κίνητρο της διαφυγής και την άρνησή του να επιστρέψει και όλες οι ανάγκες της διεθνούς προστασίας πρέπει να καθοριστούν σε σχέση με την απειλή που αντιμετωπίζει εάν αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Όταν δεν αποδεικνύεται παρόμοιος φόβος σε σχέση με τη χώρα καταγωγής τότε είναι προσήκουσα η απόρριψη του αιτήματος ασύλου.

27. Η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής ή συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο αποτελεί το κύριο σημείο αναφοράς για τον καθορισμό της ύπαρξης βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης. Όμως, δεν αποκλείεται βάσιμα και δικαιολογημένα να φοβάται ο αιτών άσυλο να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δεν έχει υποστεί εκμετάλλευση σ' αυτήν τη χώρα. Σε διεθνές

²³ Βλέπε παράγραφο 94 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

επίπεδο η εμπορία ανθρώπων είναι περίπλοκη διαδικασία που απαιτεί διεξοδική ανάλυση των διαφόρων βλαβών που έχουν επισυμβεί στα διάφορα σημεία της διαδρομής. Πρέπει να εξετάζεται προσηκόντως η συνεχής και αλληλεξαρτώμενη φύση ευρέως φάσματος διωκτικών πράξεων που εμπλέκονται στο πλαίσιο της διασυνοριακής εμπορίας ανθρώπων. Περαιτέρω, στην εμπορία ανθρώπων διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους διάφοροι παράγοντες συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων των υπεύθυνων της στρατολόγησης στη χώρα καταγωγής, της οργάνωσης και της διευκόλυνσης της μεταφοράς, της μετακίνησης και/ή της πώλησης των θυμάτων καθώς και των τελικών αποδεκτών των υπηρεσιών που παρέχουν τα θύματα. Στο πλαίσιο της επιχείρησης της εμπορίας ανθρώπων καθένας από τους παράγοντες αυτούς έχει κεκτημένα δικαιώματα και μπορεί να αποτελεί πραγματική απειλή για το θύμα. Ανάλογα με την εξεζητημένη δράση των εμπλεκόμενων δικτύων της εμπορίας ανθρώπων, οι αιτούντες άσυλο μπορεί να έχουν βιώσει επιζήμιες καταστάσεις και να συνεχίζουν να φοβούνται ότι θα υποστούν βλάβη σε διάφορους τόπους, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που διέσχισαν, του κράτους στο οποίο έχουν υποβάλει την αίτηση ασύλου και του κράτους καταγωγής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με τη χώρα καταγωγής του αιτούντα.

28. Επιπρόσθετα, το θύμα της εμπορίας ανθρώπων που κρίνεται ότι είναι πρόσφυγας μπορεί να φοβάται ότι θα υποστεί στη χώρα ασύλου αντίποινα ή την εκ νέου εμπορία ή ότι θα τιμωρηθεί. Εάν ο πρόσφυγας κινδυνεύει στη χώρα ασύλου ή έχει ειδικές ανάγκες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν σ' αυτήν είναι αναγκαίο να εξετάζεται η δυνατότητα μετεγκατάστασής του σε τρίτη χώρα.

στ) Η αιτία της δίωξης («για λόγους»)

29. Για να υπαχθεί ο αιτών άσυλο στο καθεστώς του πρόσφυγα θα πρέπει να συνδέεται ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης με έναν από τους λόγους της Σύμβασης, δηλαδή πρέπει να οφείλεται «στη φυλή, στη θρησκεία, στην εθνικότητα, στη συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή στις πολιτικές πεποιθήσεις». Αρκεί ο λόγος του φόβου δίωξης να συμβάλει στη δίωξη. Δεν είναι αναγκαίο να είναι η μοναδική ή η κυρίαρχη αιτία. Σε αρκετές έννομες τάξεις η σχέση των «λόγων» με το «φόβο δίωξης» πρέπει να αποδεικνύεται ρητά, ενώ σε άλλες η σχέση αιτίας – αποτελέσματος δεν αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης εξέτασης αλλά

υπάγεται στην ολιστική ανάλυση του ορισμού του πρόσφυγα²⁴. Κατά την εξέταση αιτημάτων ασύλου όπου προβάλλονται ισχυρισμοί σχετικοί με την εμπορία ανθρώπων είναι πιθανό να αντιμετωπίσει δυσκολίες το αποφασίζον όργανο, όταν καλείται να κρίνει τη σχέση του εγκλήματος αυτού με το βασίμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για έναν από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση. Πληρούται επαρκώς η σχέση αιτίας – αποτελέσματος όταν ο διώκτης αποδίδει στον αιτούντα άσυλο έναν από τους λόγους δίωξης της Σύμβασης²⁵.

30. Όταν ο κίνδυνος δίωξης οφείλεται στις ενέργειες μη κρατικών οργάνων για κάποιον από τους λόγους της Σύμβασης η σχέση αιτίας – αποτελέσματος αποδεικνύεται ανεξάρτητα από τη σχέση της έλλειψης της κρατικής προστασίας με τους λόγους δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση. Επίσης, αποδεικνύεται η σχέση αιτίας (φόβου) – αποτελέσματος (δίωξη) όταν ο κίνδυνος δίωξης από το μη κρατικά όργανα δεν σχετίζεται με κάποιον από τους λόγους της Σύμβασης, αλλά οφείλεται σ' αυτούς η αδυναμία ή η έλλειψη βούλησης του κράτους να παράσχει αποτελεσματική προστασία.

31. Η εμπορία ανθρώπων είναι επιχείρηση με πρωταρχικό κίνητρο το οικονομικό όφελος και όχι τη δίωξη για κάποιον από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση. Με άλλα λόγια, τα θύματα αποτελούν στόχο κατ' αρχήν για την αποδιδόμενη ή την εν δυνάμει εμπορική αξία που αντιπροσωπεύουν για τους αυτουργούς του εγκλήματος. Όμως, αυτό το βασικό οικονομικό κίνητρο δεν αποκλείει την πιθανότητα να συνδέεται η στόχευση και η επιλογή του θύματος της εμπορίας ανθρώπων με κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση. Συχνά, περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων συμπίπτουν με καταστάσεις όπου τα πιθανά θύματα είναι ευάλωτα επειδή πληρούν τις προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951. Για παράδειγμα, κράτη όπου έχουν ξεσπάσει σημαντικές κοινωνικές αναταραχές και / ή χαρακτηρίζονται από μεταβατική οικονομία ή έχουν εμπλακεί σε εμπόλεμες καταστάσεις που καταλήγουν σε κατάλυση του κράτους δικαίου και της δημόσιας τάξης διακρίνονται κυρίως για τα αυξημένα επίπεδα φτώχειας, ένδειας και εκτόπισης του άμαχου πληθυσμού. Έτσι, ανακύπτουν καταστάσεις όπου ανθεί το οργανωμένο έγκλημα το οποίο εκμεταλλεύεται την αδυναμία ή την έλλειψη βούλησης των υπηρεσιών εφαρμογής του νόμου να διασφα-

²⁴ Βλέπε παράγραφο 20 των Οδηγιών για τη δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

²⁵ Βλέπε παράγραφο 25 της Ερμηνείας του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

λίσουν το σεβασμό του κράτους δικαίου και της τήρησης της τάξης, και ειδικότερα την παράλειψη εγγύησης της προσήκουσας ασφάλειας για συγκεκριμένες ή ευάλωτες ομάδες.

32. Τα μέλη μιας συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής ομάδας είναι πιθανόν να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων και / ή να προστατεύονται λιγότερο αποτελεσματικά από τις αρχές της χώρας τους. Τα θύματα μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω της εθνικότητάς τους, της ιθαγένειάς τους, των θρησκευτικών ή πολιτικών τους πεποιθήσεων σε κάθε πλαίσιο όπου όσοι έχουν ειδικά χαρακτηριστικά είναι ευάλωτοι σε κάθε είδους εκμετάλλευση και κακοποίηση. Αλλά μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω της συμμετοχής τους σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για παράδειγμα, μεταξύ των παιδιών ή των γυναικών που ζουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνία μπορεί να υπάρχουν υπο-κατηγορίες παιδιών ή γυναικών που είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην εμπορία ανθρώπων και άρα αποτελούν κοινωνική ομάδα κατά την έννοια του ορισμού του πρόσφυγα. Κατά συνέπεια, μπορεί να σχετίζεται με κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης της Σύμβασης η επιλογή του αιτούντα άσυλο ως θύματος από τον αυτουργό της εμπορίας ανθρώπων.

στ) Λόγοι φόβου δίωξης

33. Η σχέση του φόβου με τη δίωξη μπορεί να οφείλεται σε έναν ή σε συνδυασμό των λόγων που αναφέρει η Σύμβαση. Παρότι για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η σχέση του φόβου με έναν τουλάχιστο λόγο φόβου δίωξης, η ολοκληρωμένη ανάλυση των περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων συχνά αποκαλύπτει αλληλοσυνδεόμενους λόγους που συντρέχουν σωρευτικά.

Φυλή

34. Στο πλαίσιο του ορισμού του πρόσφυγα φυλή είναι «η εθνική ομάδα κάθε μορφής»²⁶. Σε εμπόλεμες καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από συστηματική πολιτική εκμετάλλευσης ή θυματοποίησης συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής ομάδας η δίωξη μπορεί να εκδηλώνεται με την εμπορία των ανθρώπων που είναι μέλη συγκεκριμένης ομάδας. Η στόχευση αυτής της μορφής μπορεί να πραγματώνεται σε συνδυασμό με οικονομικά κίνητρα που αποσκοπούν κυρίως στο οικονομικό όφελος. Αλλά και σε περιόδους ειρήνης, τα μέλη μιας φυλετικής ομάδας μπορεί να αποτελούν στόχο της εμπορίας ανθρώπων για διάφορους λόγους, όταν το κράτος δεν δύναται ή δεν επιθυμεί να τα προστατεύσει. Όταν η εμπορία

²⁶ Βλέπε παράγραφο 68 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σε www.unhcr.gr.

ανθρώπων εξυπηρετεί το εμπόριο του σεξ, μπορεί να αποτελούν ιδιαίτερο στόχο οι γυναίκες και τα παιδιά λόγω της ζήτησης της «αγοράς» για συγκεκριμένη φυλή (ή ιθαγένεια). Όπως σημείωσε ο Ειδικός Απεσταλμένος για την Εμπορία Ανθρώπων παρόμοια ζήτηση «συχνά στηρίζεται στη δύναμη των κοινωνικών ανισοτήτων της φυλής, της ιθαγένειας, της κοινωνικής τάξης (κάστας) και του χρώματος»²⁷.

Θρησκεία

35. Στόχο των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να αποτελούν όσοι ανήκουν σε συγκεκριμένη θρησκευτική κοινότητα, δηλαδή όσοι σε συγκεκριμένες συνθήκες χαρακτηρίζονται λόγω της πίστης τους ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων ως μέλη μιας ευάλωτης ομάδας, όταν για παράδειγμα είναι γνωστό ότι οι αρχές δεν προστατεύουν προσηκόντως κάποιες θρησκευτικές ομάδες. Εκ νέου, το κίνητρο του οικονομικού οφέλους αποτελεί το βασικό στοιχείο, που όμως δεν υποβαθμίζει τη σημασία της θρησκείας ως παράγοντα καθοριστικού για τον εντοπισμό και την επιλογή των θυμάτων. Αλλά η εμπορία ανθρώπων μπορεί επίσης να αποτελεί μέθοδο δίωξης των μελών συγκεκριμένης θρησκευτικής ομάδας.

Εθνικότητα

36. Το περιεχόμενο του όρου «εθνικότητα» είναι ευρύτερο από αυτό του όρου «ιθαγένεια». Μπορεί να αναφέρεται στη συμμετοχή σε εθνοτική ή γλωσσική ομάδα και να καλύπτει και τον όρο «φυλή». Στο πλαίσιο των δια-εθνοτικών εντάσεων που έχουν ξεσπάσει σε ένα κράτος, όπου κάποιες ομάδες απολαμβάνουν ήσσονος επιπέδου εγγυήσεις προστασίας, η εμπορία ανθρώπων μπορεί να έχει επιλεγεί ως μέθοδος δίωξης των μελών συγκεκριμένης εθνοτικής ομάδας. Και στην περίπτωση αυτή η εθνικότητα καθιστά το θύμα περισσότερο ευάλωτο στην εμπορία ανθρώπων παρότι το οικονομικό όφελος είναι κατ' ουσίαν το κίνητρο του αυτουργού του εγκλήματος.

²⁷ Βλέπε την έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου «Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective» και ειδικότερα τις παραγράφους 48 και 66.

Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα²⁸

37. Τα θύματα και τα υπονήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να είναι πρόσφυγες όταν αποδεικνύεται ότι φοβούνται τη δίωξη επειδή είναι μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Για την απόδειξη αυτού του λόγου φόβου δίωξης δεν είναι αναγκαίο να γνωρίζονται ή να συνδέονται μεταξύ τους τα μέλη της ομάδας²⁹. Όμως, είναι απαραίτητο, είτε να έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, πλην του κινδύνου δίωξης, ή να θεωρούνται ομάδα από την κοινωνία. Συχνά, το κοινό χαρακτηριστικό είναι εγγενές, ανεπίδεκτο αλλαγής ή θεμελιώδες για την ταυτότητα, τη συνείδηση ή την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μελών της ομάδας³⁰. Η διωκτική δράση σε βάρος της ομάδας μπορεί να τονίζει τη διακριτή θέση της στην κοινωνία χωρίς να αποτελεί το καθοριστικό στοιχείο της³¹. Όπως ισχύει και για τους υπόλοιπους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση, το μέγεθος της κοινωνικής ομάδας δεν αποτελεί παράγοντα καθοριστικό για την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 Α (2)³². Ο αιτών άσυλο υποχρεούται να αποδείξει ότι ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης που επικαλείται οφείλεται στη συμμετοχή του στην ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για την απόδειξη της ύπαρξης της ομάδας δεν είναι απαραίτητο να αποδείξει ότι κινδυνεύουν να διωχθούν όλα τα μέλη της.

38. Οι γυναίκες αποτελούν παράδειγμα κοινωνικής υπο-κατηγορίας που καθορίζεται από εγγενή και ανεπίδεκτα αλλαγών χαρακτηριστικά και

²⁸ Βλέπε γενικότερα «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων» σε www.unhcr.gr.

²⁹ Βλέπε παράγραφο 15 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002 σε www.unhcr.gr.

³⁰ Βλέπε παράγραφο 11 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002 σε www.unhcr.gr.

³¹ Βλέπε παράγραφο 14 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002 σε www.unhcr.gr.

³² Βλέπε παράγραφο 18 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002 σε www.unhcr.gr.

σε σύγκριση με τους άντρες απολαμβάνουν συχνά διακριτική μεταχείριση. Οι παράγοντες που καθιστούν τις γυναίκες στόχους για τους αυτουργούς του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων σχετίζονται γενικά με την ευάλωτη θέση τους σε ορισμένες κοινωνικές καταστάσεις. Επομένως, κάποιες υπο-κατηγορίες γυναικών μπορεί να αποτελούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες. Άντρες ή παιδιά ή κάποιες υπο-κατηγορίες αυτών των ομάδων μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες. Ανάλογα με το πλαίσιο, παραδείγματα κοινωνικών υπο-κατηγοριών γυναικών ή παιδιών είναι οι άγαμες γυναίκες, οι χήρες, οι διαζευγμένες, οι αναλφάβητες, τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά, τα ορφανά παιδιά ή τα παιδιά του δρόμου. Η συμμετοχή σε παρόμοια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να αποτελεί στοιχείο που επιτείνει το φόβο δίωξης, για παράδειγμα, το φόβο σεξουαλικής εκμετάλλευσης λόγω της ιδιότητας του θύματος της εμπορίας ανθρώπων ή της στοχευμένης δράσης του αυτουργού του εγκλήματος.

39. Όσοι υπήρξαν θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα με βάση το απαράλλαχτο, κοινό και ιστορικό χαρακτηριστικό της ιδιότητάς τους ως θυμάτων των αυτουργών αυτού του εγκλήματος. Ανάλογα με το πλαίσιο, μια κοινωνία μπορεί να αντιμετωπίζει όσους υπήρξαν θύματα εμπορίας ανθρώπων ως διακριτή ομάδα. Όμως, οι ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες δεν προσδιορίζονται αποκλειστικά από τη δίωξη που υπομένουν τα μέλη τους ή από τον κοινό φόβο δίωξης. Σημειώνεται επομένως ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις ένα από τα στοιχεία που προσδιορίζει την ομάδα είναι η παρελθούσα εμπειρία που βίωσαν τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και όχι η μέλλουσα δίωξη που φοβούνται και εκδηλώνεται με τη μορφή του εξοστρακισμού, της τιμωρίας, της εκδίκησης ή της εκ νέου θυματοποίησής τους από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Άρα, σε παρόμοιες περιπτώσεις η ομάδα δεν προσδιορίζεται αποκλειστικά με βάση το φόβο της μέλλουσας δίωξης.

Πολιτικές πεποιθήσεις

40. Τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω των πολιτικών πεποιθήσεών τους ή ιδεολογιών που τους αποδίδουν τα όργανα δίωξης. Παρόμοιες εκτιμήσεις ισχύουν και για τους υπόλοιπους λόγους φόβου δίωξης που περιλαμβάνει η Σύμβαση, δηλαδή, ανάλογα με τις περιστάσεις, οι διωκόμενοι αποτελούν στόχο εξαιτίας των πραγματικών ή αποδιδόμενων πολιτικών πεποιθήσεών τους που τους καθιστούν ευάλωτους αφού απολαμβάνουν λιγότερο αποτελεσματική κρατική προστασία.

III. Ανιθαγένεια και Εμπορία Ανθρώπων

41. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών³³ και η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας αποτελούν το νομικό πλαίσιο που ορίζει τα δικαιώματα των ανιθαγενών, τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών για την αποφυγή ενεργειών που μπορεί να οδηγούν στην ανιθαγένεια και τα μέτρα που πρέπει να υιοθετούνται για την αποκατάσταση των περιπτώσεων της ανιθαγένειας. Η Σύμβαση του 1954 εφαρμόζεται σε καθέναν που δεν «δεν θεωρείται πολίτης του κράτους σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία», δηλαδή εφαρμόζεται προς όφελος κάθε προσώπου που σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία δεν έχει δικαίωμα σε ιθαγένεια. Η Σύμβαση του 1961 επιβάλλει γενικότερα στα κράτη την υποχρέωση να αποφεύγουν ενέργειες που δημιουργούν ανιθαγένεια και απαγορεύει ρητά τη στέρηση της ιθαγένειας όταν έχει ως συνέπεια την ανιθαγένεια³⁴. Απαγορεύει δηλαδή τις ενέργειες που δημιουργούν ανιθαγενείς και επιβάλλει την υποχρέωση να αποτρέπεται η ανιθαγένεια που οφείλεται στην εφαρμογή του νόμου ή σε αμέλεια. Μοναδική εξαίρεση αυτής της απαγόρευσης αποτελεί η δια πλαστών μέσων κτήση της ιθαγένειας³⁵.

42. Κατά την αξιολόγηση και την αντιμετώπιση της κατάστασης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων είναι σημαντικό να εντοπίζονται οι πιθανές συνέπειες της ανιθαγένειας. Η ιδιότητα του θύματος της εμπορίας ανθρώπων δεν αρκεί αφεαυτή για να καταστεί κάποιος ανιθαγενής. Τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων διατηρούν την ιθαγένειά τους όταν εμπίπτουν στον έλεγχο των λειτουργιών του εγκλήματος. Όμως, τα θύματα αδυνατούν να αποδείξουν την ιθαγένειά τους όταν προκειμένου για τον αποτελεσματικό έλεγχό τους οι λειτουργοί της εμπορίας ανθρώπων κατακρατούν τα έγγραφα της ταυτότητάς τους. Αυτή η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας και η προσωρινή αδυναμία απόδειξης της ιθαγένειας δεν αποτελεί κατ' ανάγκη φαινόμενο που χαρακτηρίζει αποκλειστικά τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Το εμπόδιο αυτό πρέπει να αντιμετωπίζεται, και συ-

³³ Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 139/1975 (ΦΕΚ 176, τ. Α').

³⁴ Δεν έχει υπογραφεί ούτε κυρωθεί από την Ελλάδα. Το άρθρο 8 παρ. 1 της Σύμβασης ορίζει: « Τα συμβαλλόμενα κράτη δεν θα στερήσουν την υπηκοότητά τους από κανένα πρόσωπο εάν αυτή η στέρηση συνεπάγεται ανιθαγένεια».

³⁵ Εκτός από τη Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας και άλλα διεθνή ή περιφερειακά κείμενα θέτουν παρόμοιες αρχές. Βλέπε για παράδειγμα τη Σύμβαση του 1965 για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (Ν.Δ. 494/1970, ΦΕΚ 77, τ. Α'), το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966 (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'), τη Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων σε βάρος των γυναικών του 1979 (Ν. 1342/1983, ΦΕΚ 39, τ. Α') και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ιθαγένειας του 1997.

χνά πράγματι συμβαίνει, με τη βοήθεια των αρχών της χώρας καταγωγής³⁶.

43. Καθένας έχει το δικαίωμα να επιστρέφει στην πατρίδα του. Τα κράτη υποχρεούνται να παρέχουν διπλωματική προστασία στους πολίτες τους που βρίσκονται εκτός της επικράτειάς τους. Η υποχρέωση αυτή περιλαμβάνει τη διευκόλυνση της επανεισόδου των πολιτών τους στη χώρα, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων που βρίσκονται στο εξωτερικό. Όμως, πρακτική συνέπεια της άρνησης του κράτους να παρέχει αυτή τη συνδρομή και να χορηγεί τα έγγραφα που εγγυώνται στον πολίτη του τη δυνατότητα επιστροφής στη χώρα του είναι η «εν τοις πράγμασι» ανιθαγένεια. Ακόμη και όταν οι ενδιαφερόμενοι δεν θεωρούνταν στο παρελθόν ανιθαγενείς από το κράτος της ιθαγένειάς τους, μπορεί να απολαμβάνουν μεταγενέστερα τη μεταχείριση των ανιθαγενών όταν αποπειρώνται να υπαχθούν στην προστασία του. Η εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσον αφορά στους ανιθαγενείς περιλαμβάνει κάθε ενέργεια συνδρομής και εκπροσώπησης των ενδιαφερομένων σ' αυτές τις περιστάσεις³⁷.

44. Μπορεί να υπάρχουν περιπτώσεις ανιθαγενών θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων που διακινούνται εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής τους. Η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας σε συνδυασμό με την έλλειψη ιθαγένειας μπορεί να καθιστά αδύνατη τη διασφάλιση της επιστροφής τους στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους. Παρότι στις περιπτώσεις αυτές ο ενδιαφερόμενος δεν καθίσταται πρόσφυγας εξ αυτού του λόγου μπορεί να υπάγεται στον ορισμό του πρόσφυγα όταν το κράτος της συνήθους διαμονής αρνείται την επανεισδοτό του για κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση και η αδυναμία επιστροφής έχει ως αποτέλεσμα σοβαρή βλάβη ή παραβίαση ή παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συνιστούν δίωξη.

³⁶ Στις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαίος ο σεβασμός και η εφαρμογή των αρχών της εμπιστευτικότητας, που επιβάλουν μεταξύ άλλων να μην αποκαλύπτεται στις αρχές του κράτους καταγωγής εάν ο ενδιαφερόμενος έχει υποβάλει αίτημα ασύλου ή εάν είναι θύμα της εμπορίας ανθρώπων.

³⁷ Όταν άρχισε να ισχύει η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ανέθεσε στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ως οργάνωση του συστήματος του ΟΗΕ, την αρμοδιότητα να προστατεύει και να συνδράμει τους ανιθαγενείς. Οι αποφάσεις που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση από το 1975 ορίζουν λεπτομέρειες των αρμοδιοτήτων της οργάνωσης για την πρόληψη της ανιθαγένειας και την προστασία των ανιθαγενών.

IV. Διαδικαστικά Ζητήματα

45. Δεδομένου του ευρέως φάσματος των περιπτώσεων όπου αναδεικνύονται υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων και εντοπίζονται τα θύματα αυτού του αδικήματος είναι σημαντικό να υιοθετηθούν σε εθνικό επίπεδο μηχανισμοί που εξασφαλίζουν τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική αποκατάστασή τους. Πρόκειται για την παροχή στέγασης, νομικών συμβουλών και πληροφοριών, ιατρικής, ψυχολογικής και υλικής βοήθειας καθώς και ευκαιριών απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, το φύλο και τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων. Ανάλογα με την περίπτωση, είναι επίσης αναγκαίο να διασφαλισθεί στα θύματα η πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες ασύλου και σε προσήκουσες νομικές συμβουλές προκειμένου για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος σε άσυλο. Ενόψει της πολυπλοκότητας των αιτημάτων ασύλου που υποβάλουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων η κρίση των ουσιαστικών ισχυρισμών των αιτημάτων ασύλου πρέπει να υπάγεται στις κανονικές διαδικασίες.

46. Κατά την υποδοχή των αιτούντων άσυλο που επικαλούνται ότι είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων και κατά τη διεξαγωγή της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα έχει εξαιρετική σημασία η διασφάλιση υποστηρικτικού περιβάλλοντος που χαρακτηρίζεται κυρίως από την εφαρμογή της αρχής της εμπιστευτικότητας του αιτήματός τους. Σχετικά, είναι ιδιαίτερα σημαντική η διεξαγωγή των συνεντεύξεων από πρόσωπα ίδιου φύλου με τον αιτούντα. Οι υπεύθυνοι της συνέντευξης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη ότι τα θύματα που έχουν διαφύγει από τους αυτουργούς της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να φοβούνται να αποκαλύψουν την πραγματική έκταση της δίωξης που υπέμειναν. Κάποια μπορεί να έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες οπότε είναι αναγκαία η παροχή εξειδικευμένης ιατρικής και / ή ψυχο-κοινωνικής βοήθειας καθώς και συμβουλευτικής.

47. Κατά την παροχή της προαναφερόμενης βοήθειας επιβάλλεται να συνεκτιμώνται η ηλικία και το φύλο των θυμάτων. Αρκετές περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, ειδικά εμπορίας που αποσκοπεί στην εκμετάλλευση της πορνείας ή σε άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης μπορεί να έχουν δυσανάλογα σοβαρές συνέπειες για τις γυναίκες και τα παιδιά. Παρόμοιοι αιτούντες άσυλο μπορεί ορθά να θεωρηθούν θύματα δίωξης που οφείλεται στο γένος. Συχνά, αν όχι πάντα, έχουν υποστεί σοβαρές παραβιάσεις των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένης της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, και σε κάποιες περιπτώσεις, βασανιστήρια.

48. Οι γυναίκες ειδικότερα μπορεί να νοιώθουν ντροπή για όσα υπέστησαν ή να έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες λόγω της σεξουαλικής

κακοποίησης και βίας καθώς και των περιστάσεων στις οποίες δραπέτευσαν από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Στις περιπτώσεις αυτές είναι πραγματικός και υπαρκτός ο φόβος δίωξης από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Επίσης, μπορεί να φοβούνται τις συνέπειες της απόρριψης και / ή της εκδίκευσης της οικογένειάς τους. Ενόψει των ανωτέρω και για τη διασφάλιση του προσήκοντα καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των γυναικών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων πρέπει να συνεκτιμώνται πάντα τα μέτρα που αναφέρονται στο τρίτο μέρος των Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τη δίωξη που οφείλεται στο γένος και εφαρμόζονται επίσης στα αιτήματα ασύλου όπου ο φόβος δίωξης απορρέει από την εμπορία ανθρώπων³⁸.

49. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί επίσης η παροχή βοήθειας και νομικών συμβουλών στα παιδιά προκειμένου να υποβάλουν το αίτημά τους για διεθνή προστασία. Σχετικά, είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν διαδικασίες για τον άμεσο εντοπισμό των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων με την εφαρμογή και την υλοποίηση εξειδικευμένων προγραμμάτων και πολιτικών προστασίας και υποστήριξης των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων του διορισμού επιτρόπου, της παροχής συμβουλευτικής που λαμβάνει υπόψη την ηλικία και των προσπαθειών αναζήτησης της οικογένειας λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη της εμπιστευτικότητας και του υποστηρικτικού περιβάλλοντος. (Για συμπληρωματικές πληροφορίες για τον κατάλληλο χειρισμό των αιτημάτων ασύλου των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων βλέπε τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της UNICEF για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων της Εμπορίας Ανθρώπων, τις Αρχές και τις Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία Ανθρώπων του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου³⁹ και το Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

50. Επιπρόσθετα και ειδικότερα ιδιαίτερη σημασία έχει η άμεση ή η έμμεση αποσύνδεση της αξιολόγησης του αιτήματος ασύλου από τη βούληση του θύματος να καταθέσει επιβαρυντικά για τη θέση του αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της ποινικής δίωξης που έχει ασκηθεί σε βάρος του ή σε βάρος των αυτουργών του εγκλήματος της εμπορίας αν-

³⁸ Συμπληρωματικές πληροφορίες παρέχονται στο « WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women, 2003» της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, του London School of Hygiene and Tropical Medicine και του Προγράμματος ΔΑΦΝΗ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

³⁹ Η Κατευθυντήρια Αρχή 8 αναφέρεται στα ειδικά μέτρα που απαιτείται να υιοθετούνται για την προστασία και τη στήριξη των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων.

θρώπων. Η παροχή αποδείξεων για τον εντοπισμό και την ποινική δίωξη των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων δημιουργεί ανησυχίες που σχετίζονται με την προστασία και πρέπει να αντιμετωπίζονται με ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα προστασίας των μαρτύρων. Όμως, η παροχή των προαναφερόμενων αποδεικτικών στοιχείων δεν καθιστά κατ' ανάγκη το θύμα πρόσφυγα εκτός εάν οι συνέπειες που φοβάται στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του συνιστούν δίωξη κατά την έννοια της Σύμβασης και οφείλονται σε έναν ή περισσότερους από τους λόγους δίωξης που περιλαμβάνει ο ορισμός του πρόσφυγα. Αλλά και η άρνηση του θύματος της εμπορίας ανθρώπων να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία δεν πρέπει να οδηγεί σε απόρριψη του αιτήματός του για άσυλο.

Γενεύη, 7.4.2006

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Διπλωματικές Εγγυήσεις και Διεθνής Προστασία των Προσφύγων

I. Περιεχόμενο

1. Ο όρος «διπλωματικές εγγυήσεις» όπως χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της μεταφοράς ενός προσώπου από ένα κράτος σε ένα άλλο, αναφέρεται στην υποχρέωση του αποστέλλοντος κράτους να απολαύσει ο μεταφερόμενος μεταχείριση σύμφωνη με τους όρους που θέτει το αποστέλλον κράτος ή γενικότερα μεταχείριση σύμφωνη με τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

2. Η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων είναι μια πάγια πρακτική που εφαρμόζουν τα κράτη στις υποθέσεις έκδοσης¹ και εξυπηρετούν τη δυνατότητα του κράτους από το οποίο ζητείται η έκδοση να παραδώσει τον εκζητούμενο χωρίς να παραβιάσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει των συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου², της εθνικής – συμπεριλαμβανομένης της συνταγματικής – νομοθεσίας και / ή των διατάξεων του δικαίου έκδοσης που υπό κανονικές συνθήκες θα απέκλειαν την παράδοση του ενδιαφερόμενου³. Συνήθως, το

¹ Έκδοση είναι η τυπική διαδικασία παράδοσης ενός προσώπου από ένα κράτος στις αρχές ενός άλλου προκειμένου να δικαστεί ή να εκτίσει ποινή που έχει επιβληθεί σε βάρος του.

² Βλέπε στη συνέχεια τις παραγράφους 16 έως 26 στις σελίδες 72 έως 81 της παρούσας έκδοσης.

³ Οι συμφωνίες έκδοσης (διμερείς ή πολυμερείς) και η εθνική νομοθεσία που ρυθμίζει την έκδοση προβλέπουν συνήθως τους λόγους άρνησης της έκδοσης – δηλαδή τις αρνητικές προϋποθέσεις που επιβάλουν στο κράτος στο οποίο υποβάλλεται το αίτημα έκδοσης να αρνηθεί την παράδοση του εκζητούμενου. Οι λόγοι άρνησης της έκδοσης είναι: η ένσταση του πολιτικού εγκλήματος, οι ρήτρες διακριτικής μεταχείρισης (ή μη δίωξης), η απαγόρευση έκδοσης λόγω των εννοιών που αποδίδει το εκζητούν κράτος στο θεσμό της δικαιοσύνης και του δικαίου, η απαγόρευση έκδοσης των ημεδαπών, τα κωλύματα έκδοσης που στηρίζονται στο διεθνές / περιφερειακό δίκαιο

κράτος από το οποίο ζητείται η έκδοση επιδιώκει τη διαβεβαίωση για την εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις της θανατικής ποινής, αλλά και στις περιπτώσεις όπου αμφιβάλλει για την τήρηση της αρχής της δίκαιης δίκης στο εκζητούν κράτος ή ανησυχεί για την πραγματική προστασία του εκζητούμενου από τον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης.

3. Όμως, η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων δεν περιορίζεται στις υποθέσεις της έκδοσης. Όλο και συχνότερα, τα κράτη προσφεύγουν στην αναζήτηση διπλωματικών εγγυήσεων προκειμένου να διασφαλίσουν στο πλαίσιο των διαδικασιών απομάκρυνσης, όπως είναι η απέλαση ή επαναπροώθηση, ότι δεν θα υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης το πρόσωπο που πρόκειται να απομακρυνθεί⁴ όπως επίσης και στις περιπτώσεις όπου οι ενδιαφερόμενοι μεταφέρονται σε άλλες χώρες με άτυπα μέτρα που δεν διέπονται από διαδικαστικές εγγυήσεις. Αυτή η πρακτική, που συχνά αποκαλείται «παράδοση» ή «εξαιρετική παράδοση» εφαρμόζεται όλο και συχνότερα στο πλαίσιο της απομάκρυνσης προσώπων που το αποστέλλον κράτος θεωρεί ύποπτα εμπλοκής σε τρομοκρατικές ενέργειες και / ή θεωρεί επικίνδυνα για την εθνική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων των χωρών προορισμού για τις οποίες αναφέρεται ότι εφαρμόζουν την πρακτική των βασανιστηρίων ή ότι δεν παρέχουν προστασία από τον κίνδυνο των βασανιστηρίων⁵.

των δικαιωμάτων του ανθρώπου και/ή στο προσφυγικό δίκαιο, που έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε S. Karferer, *The interface between extradition and asylum*, UNHCR, Legal and Protection Policy Research Series, PPLA/2003/05, November 2003, paragraphs 69 -112. Το έγγραφο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3fe84fad4.pdf.

⁴ Σε αντίθεση με την έκδοση που απαιτεί τις επίσημες ενέργειες δύο κρατών, η απέλαση ή η απομάκρυνση είναι μονομερείς διαδικασίες του αποστέλλοντος κράτους. Όμως, διέπονται από εγγυήσεις και ασφαλιστικές δικλείδες συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα της προϋπόθεσης να στηρίζονται σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας σύμφωνες με τα διεθνή κριτήρια και του δικαιώματος του ενδιαφερόμενου να προσφύγει ενώπιον ανεξάρτητης αρχής αρμόδιας να κρίνει τη νομιμότητα αυτών των διαδικασιών.

⁵ Βλέπε για παράδειγμα, *High Commissioner for Human Rights, Human Rights Day Statement on Terrorists and Torturers*, 5.12.2005 – *Ειδικός Απεσταλμένος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια και άλλους τρόπους σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας*, Report submitted pursuant to General Assembly Resolution 58/64, UN document A/59/324, 1.9.2004, παράγραφοι 29 έως 30 (για το κείμενο βλέπε στον ιστοχώρο του Απεσταλμένου για τα Βασανιστήρια και άλλους τρόπους σκληρής μεταχείρισης σε <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/498/52/PDF/N0449852.pdf?OpenElement>) – *Έκθεση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα για την Προστασία των Δικαιωμά-*

4. Οι διπλωματικές εγγυήσεις εφαρμόζονται σε εξατομικευμένη βάση, για συγκεκριμένα πρόσωπα που το αποστέλλον κράτος προτίθεται να εκδώσει ή με οιονδήποτε άλλον τρόπο να απομακρύνει από το έδαφός του. Όμως, πρόσφατα, συμπεριελήφθησαν οι διπλωματικές εγγυήσεις με τη μορφή γενικού κανόνα που αφορά στη μεταχείριση των απελαυομένων σε συμφωνίες που ρυθμίζουν την απέλαση από ένα κράτος σε ένα άλλο⁶.

5. Κατά κανόνα, από νομικής άποψης, το κράτος προορισμού δεν αναλαμβάνει δεσμευτικές υποχρεώσεις όταν παρέχει διπλωματικές εγγυήσεις για τη μεταχείριση συγκεκριμένου προσώπου που μεταφέρεται στο έδαφός του. Συνήθως, οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν εμπεριέχουν μηχανισμούς που διασφαλίζουν την τήρησή τους όταν παραβιάζονται μετά την παράδοση του ενδιαφερόμενου προσώπου στο κράτος προορισμού και το αποστέλλον κράτος ή ο ενδιαφερόμενος δεν είχε τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το αποστέλλον κράτος προσφεύγει στην εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων όταν εκτιμά ότι είναι απαραίτητη η παροχή διαβεβαιώσεων από το κράτος προορισμού για τη μεταχείριση του ενδιαφερόμενου προσώπου ανακύπτουν ερωτηματικά όσον αφορά στις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται ώστε να μην παραβιάζει η εν λόγω απομάκρυνση τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του ισχύοντος διεθνούς και εθνικού δικαίου.

6. Το παρόν σημείωμα πραγματεύεται την εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων από τη σκοπιά της διεθνούς προστασίας των προσφύγων. Εν προκειμένω, δύο πτυχές του ζητήματος παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πρώτον, είναι αναγκαίο να διευκρινισθεί η σημασία των διπλωματικών εγγυήσεων όταν το κράτος υποδοχής προτίθεται να μεταφέρει έναν πρόσφυγα ή αιτούντα άσυλο σε άλλη χώρα σε συνθήκες που μπορεί να τον εκθέσουν σε κίνδυνο δίωξης. Το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται στο Μέρος II του παρόντος σημειώματος, που περιλαμβάνει γενικότερη επισκόπηση των υποχρεώσεων που το κράτος υποδοχής έχει αναλάβει δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης που προβλέπουν το διεθνές

των του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, υποβληθείσα στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έγγραφο UN Doc. E/CN.4/2005/103, 7.2.2005, παράγραφοι 54 έως 56 (για το κείμενο βλέπε στο διαδίκτυο στη διεύθυνση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/106/94/PDF/G0510694.pdf?OpenElement>).

⁶ Όπως για παράδειγμα το Μνημόνιο που υπογράφηκε μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιορδανίας στις 10.8.2005 και ρυθμίζει τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών πριν την εκτέλεση της απέλασης (βλέπε σε www.statewatch.org/news/2005/aug/uk-jordan-MOU.pdf). Παρόμοια συμφωνία υπογράφηκε μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Λιβύης στις 18 Οκτωβρίου 2005.

προσφυγικό δίκαιο και το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και το διεθνές εθιμικό δίκαιο. Περαιτέρω, διερευνώνται οι επιπτώσεις της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις μεταφοράς προσφύγων⁷. Δεύτερον, όταν παρέχονται διπλωματικές εγγυήσεις στις περιπτώσεις μεταφοράς αιτούντων άσυλο δημιουργούνται ερωτηματικά για τις συνέπειες τους στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Το Μέρος III του παρόντος σημειώματος εξετάζει σχετικά ζητήματα ουσιαστικής και διαδικαστικής φύσης.

II. Διπλωματικές εγγυήσεις και η αρχή της μη επαναπροώθησης

A. Προστασία από την επαναπροώθηση κατά το διεθνές προσφυγικό δίκαιο

7. Το διεθνές προσφυγικό δίκαιο ορίζει ειδικότερα για την προστασία των προσφύγων από την απομάκρυνσή τους σε χώρα όπου κινδυνεύουν να υποστούν δίωξη. Πρόκειται για την *αρχή της μη επαναπροώθησης*, που συχνά χαρακτηρίζεται ως ακρογωνιαίος λίθος της διεθνούς προστασίας και αποτυπώνεται στη διάταξη του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων⁸. Η παράγραφος 1 του άρθρου 33 ορίζει:

«Ουδεμία συμβαλλομένη χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών απειλούνται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων».

8. Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951 δηλαδή σε καθέναν που πληροί τα κριτήρια υπαγωγής στη διάταξη του άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης του 1951⁹ και δεν αποκλείεται από το καθεστώς του

⁷ Το παρόν έγγραφο δεν πραγματεύεται το ζήτημα της *αρχής της μη επαναπροώθησης* στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

⁸ Για λεπτομερειακή ανάλυση βλέπε E. Lauterpacht και D. Bethlehem, *The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion*, σε E. Feller, V. Turk and F. Nicholson (eds), *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection*, Cambridge University Press, Cambridge (2003). Διατάξεις για την αρχή της μη επαναπροώθησης περιλαμβάνουν περιφερειακά κείμενα του προσφυγικού δικαίου, όπως το άρθρο II (3) της Σύμβασης του 1969 του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας για τα Ειδικά Θέματα των Προβλημάτων των Προσφύγων στην Αφρική και το Τμήμα III(5) της Διακήρυξης της Καρθαγένης του 1984 για τους Πρόσφυγες.

⁹ Σύμφωνα με αυτήν τη διάταξη που έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου του 1967 ο όρος «πρόσφυγας εφαρμόζεται επί παντός προσώπου το οποίο λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων

πρόσφυγα για κάποιον από τους λόγους που περιλαμβάνουν οι ρήτρες αποκλεισμού¹⁰. Αφορά όχι μόνον στην επιστροφή στη χώρα καταγωγής αλλά και στην αναγκαστική επιστροφή σε άλλη χώρα όπου ο ενδιαφερόμενος φοβάται βάσιμα ότι θα διωχθεί για έναν ή για περισσότερους από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση του 1951 ή από την οποία κινδυνεύει να επαναπροωθηθεί στη χώρα καταγωγής του¹¹.

9. Δεδομένης της διαπιστωτικής φύσης του καθεστώτος του πρόσφυγα η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται επίσης πριν την πανηγυρική αναγνώριση του σχετικού καθεστώτος σε όσους πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής στο άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951. Από την επαναπροώθηση προστατεύονται και οι αιτούντες άσυλο: σύμφωνα με γενικά παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς προσφυγικού δικαίου δεν πρέπει να απομακρύνονται από τη χώρα υποδοχής ή να απελαύνονται έως ότου κριθεί οριστικά το καθεστώς τους¹².

10. Κατά το διεθνές προσφυγικό δίκαιο η απαγόρευση επιστροφής στα σύνορα εδαφών όπου ελλοχεύει κίνδυνος δίωξης εφαρμόζεται σε κάθε μορφή εξαναγκασμένης απομάκρυνσης, συμπεριλαμβανομένων της έκδοσης, της απέλασης, της άτυπης παράδοσης ή των «απαγωγών». Τούτο είναι προφανές από τη διατύπωση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 που αναφέρεται στην «καθ' οιονδήποτε τρόπο» απέλαση ή επαναπροώθηση.

11. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 παρέκκλιση από την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που ρητά προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33, που ορίζει:

βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαύει την προστασία της χώρας αυτής ή εάν δεν έχει υπηκοότητα και βρίσκεται εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν».

¹⁰ Πρόκειται για την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1 Δ (που εφαρμόζεται στα πρόσωπα που απολαμβάνουν τη συνδρομή ή την προστασία που παρέχουν άλλα όργανα του ΟΗΕ πλην της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες), το άρθρο 1 Ε (που εφαρμόζεται σε όσους αναγνωρίζεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας όπου έχει εγκατασταθεί ο ενδιαφερόμενος ότι έχουν τα συναφή με την κτήση της υπηκοότητας της χώρας αυτής δικαιώματα και υποχρεώσεις) και το άρθρο 1 ΣΤ (που εφαρμόζεται στα πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι έχουν τελέσει ορισμένα σοβαρά αδικήματα ή αξιόποινες πράξεις).

¹¹ Βλέπε UNHCR, *Note on Non-Refoulement* (EC/SCP/2), 1977. Βλέπε επίσης Paul Weis, *The Refugee Convention, 1951*, στη σελίδα 341, όπως παραπέμπεται από τους E. Lauterpacht και D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8.

¹² Βλέπε στη συνέχεια παραγράφους 35 έως 37, στις σελίδες 85 έως 86 της παρούσας έκδοσης.

«Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ενεργήτῆμα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυζ ὅστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εἰς τὴν ασφάλειαν τῆς χώρας ἐνθα εὐρίσκεται ἢ ὅστις, ἔχων τελεσιδίκως καταδικασθῆ δι' ἰδιαιτέρως σοβαρόν ἀδίκημα, ἀποτελεῖ κίνδυνον δια τὴν Χώραν».

12. Ἡ εφαρμογὴ αὐτῆς τῆς διατάξεως προϋποθέτει ὅτι ἡ χώρα ασύλου ἐξετάζει σε ἐξατομικευμένη βάση εἰάν ὁ ενδιαφερόμενος συνιστᾷ παρόντα ἢ μελλοντικό κίνδυνο γιὰ τὴν ασφάλεια ἢ τὴν κοινότητα τῆς χώρας υποδοχῆς¹³.

(i) Ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ διαπίστωση, σε ἐξατομικευμένη βάση, ὅτι συντρέχουν οἱ προϋποθέσεις εφαρμογῆς τοῦ ἐξαιρετικοῦ «λόγου ασφαλείας» που ἐπιτρέπει τὴν ἐπαναπροώθηση ἐπειδὴ ἡ παρουσία τοῦ πρόσφυγα ἐνέχει ἐνεστώτα ἢ μελλοντικό κίνδυνο γιὰ τὴ χώρα που τὸν φιλοξενεῖ. Ὁ κίνδυνος πρέπει νὰ εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρός καὶ ὄχι ἡσσονος σημασίας καὶ νὰ ἀποτελεῖ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἐθνικὴ ασφάλεια τῆς χώρας ασύλου¹⁴.

(ii) Προκειμένου νὰ μὴ εφαρμοσθεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπαναπροώθησης ἐπειδὴ ἡ παρουσία τοῦ πρόσφυγα ἐνέχει κίνδυνο γιὰ τὴ χώρα ασύλου δὲν ἀρκεῖ ἡ καταδίκη γιὰ ἀδίκημα ἰδιαίτερα σοβαρῆς φύσης. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἀδικήματος που διέπραξε ὁ πρόσφυγας καὶ τῆς ποινῆς στὴν ὁποία καταδικάστηκε πρέπει νὰ στοιχειοθετηθεῖ ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀποτελεῖ ἰδιαίτερα σοβαρό ἐνεστώτα ἢ μελλοντικό κίνδυνο γιὰ τὴν κοινότητα τῆς χώρας ασύλου. Μόνη ἡ καταδίκη γιὰ ἰδιαίτερα σοβαρό ἀδίκημα δὲν σημαίνει ὅτι ὁ ενδιαφερόμενος πληροῖ τις προϋποθέσεις εφαρμογῆς αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐξαί-

¹³ Ὅμως, τὸ ἀρθρο 33 παρ. 2 δὲν ἐφαρμόζεται εἰάν ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ πρόσφυγα ἐνέχει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ἢ ἄλλης σκληρῆς, ἀπάνθρωπης ἢ ἐξευτελιστικῆς μεταχείρισης ἢ τιμωρίας. Βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ἀνωτέρω ὑποσημείωση 8, παραγράφους 159 (ii), 166 καὶ 159 – *Factum of the Intervenor*, UNHCR, *Suresh v. The Minister of Citizenship and Immigration; the Attorney General of Canada*, SCC, No. 27790 σε *International Journal of Refugee Law* (2002), pp 141-157 καὶ σε:

www.unhcr.org/cgi-in/texis/vtx/rsddoc.view.pdf?tbl=RSDLEGAL&id=3e71bbe24.

¹⁴ Βλέπε UNHCR, *Suresh Factum*, ἀνωτέρω ὑποσημείωση 13, στις παραγράφους 68 ἕως 73. Ἐπίσης βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ἀνωτέρω ὑποσημείωση 8 στις παραγράφους 164 ἕως 166. Βλέπε ἐπίσης A. Grahl-Madsen, *Commentary of the Refugee Convention, Article 2 – 11, 13 – 37*, δημοσιευμένο ἀπὸ UNHCR, σχολιασμός τοῦ ἀρθρου 33 σε (8). Οἱ συζητήσεις τῶν συντακτῶν τῆς Σύμβαςης τοῦ 1951 γιὰ τὸ σχετικό θέμα συνοψίζονται ὡς ἐξῆς: «Γενικά ἡ ἐξαίρεση που ἐπιβάλλεται γιὰ λόγους ἐθνικῆς ασφαλείας μπορεῖ νὰ προβληθεῖ ὅταν πρόκειται γιὰ πράξεις ἰδιαίτερα σοβαρῆς φύσης, που πλήττουν ἀμεσα ἢ ἔμμεσα τὴ συνταγματικὴ τάξη, τὴν κυβέρνησι, τὴν εδαφικὴ ἀκεραιότητα, τὴν ἀνεξαρτησία ἢ τὴν ἐξωτερικὴ εἰρήνη τῆς ἐνδιαφερόμενης χώρας».

ρεσης από την αρχή της μη επαναπροώθησης. Η σχετική κρίση εξαρτάται από τη φύση και τις ιδιαίτερες περιστάσεις τέλεσης του συγκεκριμένου αδικήματος και από άλλους σχετικούς παράγοντες (όπως είναι για παράδειγμα η πιθανότητα ή η βεβαιότητα υποτροπής)¹⁵.

13. Σε κάθε περίπτωση είναι νόμιμη η απομάκρυνση του πρόσφυγα κατ' εφαρμογή μιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 33 παρ. 2 της Σύμβασης του 1951 μόνον εφόσον είναι αναγκαία και ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει σχέση αιτίας – αποτελέσματος μεταξύ της απομάκρυνσης του πρόσφυγα και του εκμηδενισμού του κινδύνου που συνιστά η παρουσία του για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας ασύλου. Η επαναπροώθηση πρέπει να είναι το έσχατο μέσο για την εκμηδένιση του κινδύνου που ενέχει η παρουσία του πρόσφυγα για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας ασύλου¹⁶. Επίσης, ο κίνδυνος για τη χώρα ασύλου πρέπει να υπερτερεί της βλάβης που κινδυνεύει να υποστεί ο ενδιαφερόμενος λόγω της επαναπροώθησης¹⁷.

14. Επιπλέον, η σχετική αξιολογική κρίση για την παρέκκλιση από την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 πρέπει να είναι αποτέλεσμα διαδικασίας που περιβάλλεται τις κατάλληλες εγγυήσεις¹⁸.

15. Η αρχή της μη επαναπροώθησης, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 αποτελεί διεθνές εθνικό δίκαιο¹⁹ και άρα

¹⁵ Ibid. βλέπε παραγράφους 190 έως 192.

¹⁶ Εάν επαρκούν λιγότερο σοβαρά μέτρα για την απομάκρυνση της απειλής που αποτελεί ο πρόσφυγας για την ασφάλεια ή την κοινότητα της χώρας υποδοχής δεν δικαιολογείται η επαναπροώθηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 33 παρ. 2 της Σύμβασης του 1951.

¹⁷ Βλέπε UNHCR, *Suresh Factum*, παραγράφους 74 έως 84, υποσημείωση 13. Επίσης βλέπε E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8 στις παραγράφους 177 έως 179.

¹⁸ Πρέπει να εφαρμόζονται τουλάχιστον οι διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 που ορίζει για την απέλαση. Το άρθρο 32 παρ. 1 επιτρέπει την απέλαση του πρόσφυγα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης σε χώρα όπου δεν φοβάται τη δίωξη. Οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 32 προβλέπουν τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα του δικαιώματος παράστασης ενώπιον των αρμόδιων αρχών και του δικαιώματος άσκησης προσφυγής καθώς και του δικαιώματος του ενδιαφερομένου πρόσφυγα να του παρασχεθεί εύλογη προθεσμία προκειμένου να επιδιώξει την έκδοση άδειας κανονικής εισόδου σε άλλη χώρα.

¹⁹ Βλέπε για παράδειγμα την παράγραφο 4 του προοιμίου της Διακήρυξης των Συμβαλλομένων στη Σύμβαση του 1951 και / ή στο Πρωτόκολλο του 1967 Κρατών που υιοθετήθηκε κατά την υπουργική Διάσκεψη των Κρατών Μερών στις 12-

δεσμεύει όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που δεν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση του 1951 και/ή στο Πρωτόκολλο του 1967²⁰.

Β. Προστασία από την επαναπροώθηση κατά το δικαίωμα των δικαιωμάτων του ανθρώπου

1. Γενικά

16. Σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το διεθνές εθιμικό δίκαιο τα κράτη υποχρεούνται να μην μεταφέρουν οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου εκτίθεται σε σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ιδίως στη αυθαίρετη αφαίρεση της ζωής²¹ ή σε βασανιστήρια²². Ρητή απαγόρευση της επαναπροώθησης προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που δεν επιτρέπει την απομάκρυνση οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι μπορεί να κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια²³. Η απαγόρευση επαναπροώθησης σε

13.12.2001, Έγγραφο HCR/MMSP/2001/09, (για τη Διακήρυξη βλέπε σε www.unhcr.org/home/RSDLEGAL/3d60f5557.pdf). Βλέπε επίσης E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8, παραγράφους 193 έως 219.

²⁰ Η απαγόρευση της επαναπροώθησης των προσφύγων κατά το διεθνές εθιμικό δίκαιο εφαρμόζεται και στους πρόσφυγες που δεν προέρχονται από την Ευρώπη όταν το συμβαλλόμενο στη Σύμβαση του 1951 κράτος έχει διατηρήσει τη γεωγραφική επιφύλαξη του άρθρου 1 Β (1) της Σύμβασης.

²¹ Το δικαίωμα στη ζωή προστατεύουν το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966 (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'), το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ ΦΕΚ 256, τ. Α'), το άρθρο 4 της Αμερικανικής Σύμβασης του 1969 για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 4 του Αφρικανικού Χάρτη για Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών, το άρθρο 5 του Αραβικού Χάρτη του 1981 για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

²² Την απαγόρευση των βασανιστηρίων εγγυώνται το άρθρο 1 της Σύμβασης του ΟΗΕ του 1984 κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'), το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 5 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών, το άρθρο 5 παρ. 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το άρθρο 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Βασανιστηρίων.

²³ Βλέπε επίσης το άρθρο 22 παρ. 8 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ορίζει: «σε καμιά περίπτωση αλλοδαπός δεν απελαύνεται ούτε επαναπροωθείται σε χώρα, ανεξάρτητα από το εάν είναι η χώρα καταγωγής του, εάν σ' αυτήν κινδυνεύει να παραβιαστεί το δικαίωμα στη ζωή ή

κίνδυνο βασανιστηρίων αποτελεί επίσης διεθνές εθιμικό δίκαιο και μάλιστα έχει περιβληθεί τον τύπο του αναγκαστικού κανόνα του διεθνούς δικαίου (*jus cogens*)²⁴. Ο κανόνας τούτος επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση οιασδήποτε μορφής επιστροφής σε κίνδυνο βασανιστηρίων, που είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που δεν έχουν προσχωρήσει στα σχετικά διεθνή κείμενα²⁵.

17. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, όπως έχουν ερμηνευθεί από την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και από τις ειδικότερες σχετικές διατάξεις περιφερειακών κειμένων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου εμπεριέχουν επίσης την απόλυτη και ανεπίδεκτη εξαίρεσεων απαγόρευση απομάκρυνσης σε βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας²⁶.

στην προσωπική ελευθερία για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικού καθεστώτος ή πολιτικών πεποιθήσεων».

²⁴ Βλέπε για παράδειγμα την από 10.12.1998 απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία επί της υπόθεσης Prosecutor v. Anto Furundzija, παραγράφους 134 έως 164 στον ιστότοπο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: www.un.org/icty/furundzija/trialc2/judgement/index.htm.

Βλέπε επίσης την απόφαση του House of Lords επί της υπόθεσης Pinochet Ugarte, re [1992] 2 All ER 97, παραγράφους 108 έως 109 δημοσιευμένη στον ιστότοπο: www.trial-ch.org/fileadmin/user_upload/documents/trialwatch/pinchet_III.doc.

²⁵ Σύμφωνα με τα άρθρα 53 («άκυρος είναι η συνθήκη, εφόσον αυτή κατά τον χρόνο της συνολογήσεώς της συγκρούεται προς αναγκαστικών κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου») και 64 («εάν νέος αναγκαστικός κανών του γενικού διεθνούς δικαίου ήθελεν εμφανισθή πάσα υφισταμένη συνθήκη, συγκρουομένη προς τον κανόνα τούτον, καθίσταται άκυρος και τερματίζεται») της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (Ν.Δ. 402/1974, ΦΕΚ 141, τ. Α') οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου υπερισχύουν των διατάξεων των συμβάσεων. Επίσης κατισχύουν των κανόνων του γενικού εθιμικού δικαίου που δεν περιβάλλονται την ίδια τυπική ισχύ.

²⁶ Για τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων που εγγυάται την απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας βλέπε την παράγραφο 12 του Γενικού Σχολίου No. 31 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου, (UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 21.4.2001) βλέπε [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf\(Symbol\)/CCPR.C.21.Rev.1.Add.13.En?Opendoc](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf(Symbol)/CCPR.C.21.Rev.1.Add.13.En?Opendoc) – Επίσης, βλέπε την παράγραφο 28 της Έκθεσης της 1.9.2004 του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων, ανωτέρω υποσημείωση 5.

Την απαγόρευση επαναπροώθησης που ενέχει τον κίνδυνο σοβαρής παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικότερα τον κίνδυνο βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης εγγυώνται περιφερειακά κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Βλέπε για παράδειγμα τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ειδικότερα την από

18. Η απαγόρευση επαναπροώθησης σε χώρα όπου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο μη επανορθώσιμης βλάβης, όπως είναι οι παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή ή του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κανείς σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην επικράτεια ενός κράτους ή που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του, συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων²⁷ και αφορά στη χώρα όπου πρόκειται να απομακρυνθεί ή

7.7.1998 απόφαση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 14038/88, και την από 15.11.1996 απόφαση Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 22414/93. Άλλες διατάξεις του διεθνούς και του περιφερειακού δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που απαγορεύουν τα βασανιστήρια καθώς και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας είναι το άρθρο 16 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (N. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'), το άρθρο 5 παρ. 2 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 5 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών και το άρθρο 3 της Αμερικανικής Σύμβασης του 1985 για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Βασανιστηρίων.

²⁷ Για τα κράτη μέρη στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων τούτο έχει διευκρινιστεί με την παράγραφο 10 του Γενικού Σχολίου No. 31 για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου: «Δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 2 του Συμφώνου τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται και να εξασφαλίζουν όλα τα δικαιώματα που εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στην επικράτειά τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους. Τούτο σημαίνει ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος οφείλει να σέβεται και να διασφαλίζει τα δικαιώματα που εγγυάται το Σύμφωνο σε καθέναν που υπάγεται στην εξουσία του ή στον πραγματικό έλεγχο του, ακόμα και όταν δεν βρίσκονται στην επικράτειά του». Όπως αναφέρεται στο Γενικό Σχόλιο No. 15 που υιοθέτησε η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1986 (κατά την 26^η σύνοδο) «η απόλαυση των δικαιωμάτων που εγγυάται το Σύμφωνο δεν περιορίζεται στους πολίτες των συμβαλλομένων κρατών αλλά αφορά κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην επικράτειά τους ή υπάγεται στη δικαιοδοσία τους ανεξάρτητα από το καθεστώς του ως πολίτη κάποιου κράτους ή ως ανιθαγενούς, όπως είναι οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες, οι μετανάστες εργαζόμενοι και άλλα πρόσωπα. Αυτή η αρχή εφαρμόζεται επίσης σε όσους υπάγονται στην εξουσία ή στον πραγματικό έλεγχο των δυνάμεων των συμβαλλομένων κρατών που ενεργούν εκτός της επικράτειάς τους, ανεξάρτητα από τις συνθήκες στις οποίες ανέλαβαν παρόμοια εξουσία ή απέκτησαν πραγματικό έλεγχο, όπως είναι οι ένοπλες δυνάμεις των συμβαλλομένων κρατών που συμμετέχουν σε διεθνή ειρηνευτική δύναμη». Επίσης, στο Γενικό Σχόλιο No. 6 (2005) για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, UN Doc. CRC/GC/2005/6 της 3.6.2005 η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφέρει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού «[...] δεν θα επιστρέφουν ένα παιδί στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη που πλήττει μεταξύ άλλων τα δικαιώματα

οιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία μπορεί εν συνεχεία να απομακρυνθεί²⁸. Εν προκειμένω, η απαγόρευση της επαναπροώθησης είναι ανεπίδεκτη εξαιρέσεων και εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση ανεξάρτητα από τη φύση των δραστηριοτήτων στις οποίες είχε εμπλακεί ο ενδιαφερόμενος²⁹.

που προστατεύουν το άρθρο 6 (δικαίωμα στη ζωή) και το άρθρο 37 (απαγόρευση βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και το δικαίωμα να μην στερούνται αυθαίρετα την προσωπική τους ελευθερία] της Σύμβασης». (Για την απόδοση του Σχολίου Ν. 6 (2005) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην ελληνική βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 81).

²⁸ Στην παράγραφο 12 του Γενικού Σχολίου Νο. 31 για τη Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων που τα κράτη αναλαμβάνουν δυνάμει του Συμφώνου η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει: «Επιπλέον, η υποχρέωση των κρατών δυνάμει της διάταξης του άρθρου 2 του Συμφώνου να σέβονται και να εξασφαλίζουν τα δικαιώματα που εγγυάται σε όλα τα άτομα εντός της επικράτειάς τους που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους εμπεριέχει την υποχρέωση να μην εκδίδουν, να μην απελαύνουν, να μην επαναπροωθούν ή να μην απομακρύνουν κανένα στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 6 και 7 του Συμφώνου. Η απαγόρευση αυτή αφορά τόσο την απομάκρυνση στη χώρα προορισμού όσο και την περαιτέρω απομάκρυνση από αυτήν σε τρίτη χώρα. Οι αρμόδιες δικαστικές και διοικητικές αρχές υποχρεούνται να γνωρίζουν ότι είναι αναγκαίο να διασφαλίζουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Σύμφωνο».

²⁹ Για παράδειγμα, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ αναφέρει στην παράγραφο 11 του Γενικού Σχολίου Νο. 29 για την Κατάσταση Ανάγκης: «11. Η απαρίθμηση των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων στο άρθρο 4 αφορά, χωρίς να ταυτίζεται, το ζήτημα της φύσης κάποιων υποχρεώσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως κανόνων του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου. Ο χαρακτηρισμός ορισμένων διατάξεων του Συμφώνου ως ανεπίδεκτων εξαιρέσεων δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 σημαίνει εν μέρει ότι αναγνωρίζεται η φύση του αναγκαστικού κανόνα σε κάποια θεμελιώδη δικαιώματα που εγγυάται το Σύμφωνο με τη μορφή συμβατικού κανόνα δικαίου (για παράδειγμα τα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου). Όμως, καθίσταται προφανές ότι κάποιες άλλες διατάξεις του Συμφώνου περιελήφθησαν στον κατάλογο των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων επειδή ποτέ δεν θα καταστεί αναγκαία η παρέκκλιση από την εφαρμογή τους στην περίπτωση της κατάστασης ανάγκης (για παράδειγμα τα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 11 και 18 του Συμφώνου). Περαιτέρω, η κατηγορία των κανόνων του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου είναι ευρύτερη από τον κατάλογο των ανεπίδεκτων εξαιρέσεων διατάξεων του Συμφώνου που ορίζει η παράγραφος 2 του άρθρου 4. Σε καμιά περίπτωση τα συμβαλλόμενα κράτη δεν μπορούν να επικαλεστούν το άρθρο 4 του Συμφώνου για να δικαιολογήσουν ενέργειες που παραβιάζουν το ανθρωπιστικό δίκαιο ή τους κανόνες του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου, όπως για παράδειγμα τη σύλληψη ομήρων, την επιβολή συλλογικής τιμωρίας με την αυθαίρετη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας ή τις θεμελιώδεις αρχές της δίκαιης δίκης, συμπεριλαμβανομένου του τεκμηρίου της αθωότητας». Βλέπε επίσης την απόφαση της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων Gorki Ernesto Tapia Paez v. Sweden, UN Doc. CAT/C/18/D/39/1996, 18.4.1997, όπου η Επιτροπή εκτίμησε «14.5. Η Επιτροπή ε-

19. Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες υποχρεώσεις το αποστέλλον κράτος οφείλει να αποδείξει, πριν την εκτέλεση του μέτρου της απομάκρυνσης, ότι ο ενδιαφερόμενος τον οποίο πρόκειται να απομακρύνει από την επικράτειά του ή τη δικαιοδοσία του δεν θα εκτεθεί σε κίνδυνο να υποστεί σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως είναι οι προαναφερόμενες³⁰. Ένα από τα στοιχεία που πρέπει να αξιολογηθούν στη σχετική διαδικασία είναι οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχει παράσχει το κράτος υποδοχής για το συγκεκριμένο πρόσωπο ή οι εγγυήσεις με τη μορφή όρων που αφορούν στη μεταχείριση όσων μεταφέρονται κατ' εφαρμογή γενικής συμφωνίας για τις απελάσεις ή άλλες μορφές απομάκρυνσης. Όμως, αυτές οι εγγυήσεις δεν επιδρούν στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του διεθνούς εθιμικού δικαίου ή των διεθνών ή περιφερειακών συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος³¹.

κτιμά ότι ο κανόνας του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι απόλυτος. Το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να μην απελάσει οιοδήποτε πρόσωπο όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια κατά την απομάκρυνσή του σε άλλο κράτος. Η φύση των δραστηριοτήτων στις οποίες είχε εμπλακεί ο προσφεύγων δεν αποτελούν αντικείμενο εκτίμησης κατά την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης». Τα προαναφερόμενα ισχύουν και στο πλαίσιο των μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Σχετικά βλέπε παράγραφο 13.1 της απόφασης της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση *Agiza v. Sweden* στη σελίδα 599 της παρούσας έκδοσης.

³⁰ Σχετικές, ειδικά όσον αφορά στην έκδοση, είναι οι διατάξεις που απαγορεύουν την απομάκρυνση στα σύνορα εδαφών όπου ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει από σοβαρές παραβιάσεις του δικαιώματος στη δίκαιη δίκη, που εγγυώνται τα άρθρα 14 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 8 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 7 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών και 6,7,14 και 16 του Αραβικού Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

³¹ Όπως σημειώνει ο Ειδικός Απεσταλμένος κατά των Βασανιστηρίων οι γενικές διατάξεις που περιλαμβάνουν οι συμφωνίες απέλασης, σύμφωνα με τις οποίες όσοι επιστρέφονται σε συμβαλλόμενο στη συμφωνία κράτος θα απολαμβάνουν μεταχείριση σύμφωνη με τα διεθνή κριτήρια δεν παρέχει εγγυήσεις πέραν των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα ενδιαφερόμενα κράτη δυνάμει των συμβάσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη. Βλέπε «*Diplomatic Assurances*» not an adequate safeguard for deportees, UN Special Rapporteur against Torture warns, United Nations Press Release, 23.8.2005. Στην από 16.11.2005 απόφασή της για τα Βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (UN Doc. A/C.3/60/L.25/Rev.1) η Γενική Συνέλευση « [...] αναγνώρισε ότι οι διπλωματικές εγγυήσεις, όπου εφαρμόζονται, δεν απαλλάσσουν τα κράτη από τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς προσφυγικού δι-

2. Απομάκρυνση κατ' εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων

20. Διεθνή, περιφερειακά και εθνικά δικαστήρια, κρίνοντας υποθέσεις έκδοσης σε χώρα όπου ο εκζητούμενος κινδύνευε να υποστεί την εκτέλεση της θανατικής ποινής ή σοβαρές παραβιάσεις του δικαιώματος της δίκαιης δίκης, καθώς και απέλασης ή απομάκρυνσης σε κίνδυνο βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης εξέτασαν τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι διπλωματικές εγγυήσεις προκειμένου να απομακρύνει το αποστέλλον κράτος τον ενδιαφερόμενο σε άλλη χώρα. Μεταξύ άλλων το ζήτημα έχουν επίσης εξετάσει όργανα που έχουν συσταθεί δυνάμει συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εμπειρογνώμονες της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε.. Έτσι έχουν αναπτυχθεί συγκεκριμένα κριτήρια και πλέον αναγνωρίζεται ότι το αποστέλλον κράτος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του για σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου μόνον εφόσον οι εγγυήσεις πράγματι απομακρύνουν τον κίνδυνο να υποστεί ο ενδιαφερόμενος παραβιάσεις των δικαιωμάτων του. Έτσι, οι διπλωματικές εγγυήσεις μπορεί να δικαιολογήσουν την απομάκρυνση μόνον εφόσον:

(i) αποτελούν *κατάλληλο* μέσο για τον εκμηδενισμό που κινδύνου που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος, και

(ii) το αποστέλλον κράτος μπορεί καλόπιστα να τις θεωρήσει *αξιόπιστες*³².

Η συνδρομή των προαναφερόμενων προϋποθέσεων πρέπει να αποδεικνύεται σε κάθε υπόθεση υπό το φως όλων των σχετικών πληροφοριών.

21. Προκειμένου να αξιολογήσει τις διπλωματικές εγγυήσεις το αποστέλλον κράτος υποχρεούται να συνεκτιμήσει διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων του επιπέδου και της φύσης του κινδύνου που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος, της πηγής του κινδύνου και της πραγματικής εφαρμογής των εγγυήσεων. Τούτο εξαρτάται *μεταξύ άλλων* από τη δεσμευτικότητα της υποχρέωσης που αναλαμβάνουν τα κρατικά όργανα που είναι αρμόδια για την εκτέλεση συγκεκριμένων μέτρων ή για την παροχή προστασίας και από τη δυνατότητα των αρχών του κράτους υποδοχής να

καίου, και ειδικότερα από την υποχρέωση σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης».

³² Βλέπε για παράδειγμα Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, *Agiza v. Sweden*, παραγράφους 13.4 και 13.5 στις σελίδες 601 έως 602 της παρούσας έκδοσης και διάφορες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ειδικότερα την πρωτοπόρα απόφαση για την έκδοση και τα δικαιώματα του ανθρώπου *Soering v. United Kingdom* και όσον αφορά στην απέλαση *Chahal v. United Kingdom*, ανωτέρω στην υποσημείωση 26.

διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί³³. Επομένως, η αξιολόγηση πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο της εξέτασης της γενικής κατάστασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο κράτος υποδοχής τον κρίσιμο χρόνο και ειδικότερα κάθε πρακτικής που αφορά στις διπλωματικές εγγυήσεις ή παρόμοιες δεσμεύσεις³⁴.

22. Γενικά, στο πλαίσιο της έκδοσης είναι σχετικά απλή η αξιολόγηση της καταλληλότητας των διπλωματικών εγγυήσεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση του ενδιαφερόμενου από την εκτέλεση της θανατικής ποινής ή από κάποιες παραβιάσεις των δικαιωμάτων της δίκαιης δίκης³⁵. Στις περιπτώσεις αυτές ο ενδιαφερόμενος μεταφέρεται στο πλαίσιο επίσημης διαδικασίας και μπορεί να ελεγχθεί η συμμόρφωση του εκζητούντος κράτους με τις παρασχεθείσες εγγυήσεις. Μπορεί το κράτος που αποφασίζει την έκδοση ή η ο εκζητούμενος να μην έχει τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου στην περίπτωση της παραβίασης των εγγυήσεων, όμως η παράλειψη συμμόρφωσης μπορεί να εντοπιστεί άμεσα και να συνεκτιμηθεί κατά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας παρόμοιων εγγυήσεων στο μέλλον.

23. Η κατάσταση είναι διαφορετική όταν με την απομάκρυνση στη χώρα υποδοχής ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Έχει σημειωθεί ότι «σε αντίθεση με τις εγγυήσεις που παρέχονται για τη θανατική ποινή ή τη δίκη από στρατιωτικό δικαστήριο, που είναι άμεσα επαληθεύσιμες, οι εγγυήσεις για προστασία από βασανιστήρια και άλλες μορφές κακοποίησης απαιτούν συνεχή επαγρύπνηση από αρμόδιο και ανεξάρτητο φορέ-

³³ Για παράδειγμα τούτο δεν ισχύει όταν οι αρχές της χώρας υποδοχής, ακόμα και όταν έχουν καλόπιστα παράσχει εγγυήσεις, αδυνατούν να αποτρέψουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράττουν μέλη των δυνάμεων ασφαλείας. Βλέπε απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου *Chahal κατά United Kingdom*, όπου στην παράγραφο 105 το Δικαστήριο έκρινε: «Το Δικαστήριο δεν αμφιβάλει για την καλή πίστη της κυβέρνησης της Ινδίας που παρείχε τις προαναφερόμενες (παράγραφος 92) εγγυήσεις. Όμως, διαφαίνεται ότι παρόλες τις προσπάθειες της κυβέρνησης, της Εθνικής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των δικαστηρίων της Ινδίας για μεταρρυθμίσεις, η παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου από μερικά μέλη των δυνάμεων ασφαλείας στην περιοχή Punjab και σε άλλες περιοχές της Ινδίας είναι δισεπίλυτο και χρόνιο πρόβλημα (βλέπε ανωτέρω παράγραφο 104)».

³⁴ Βλέπε για παράδειγμα παραγράφους 13.4 και 13.5 της απόφασης της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση *Agiza v. Sweden*, στις σελίδες 601 έως 602 της παρούσας έκδοσης.

³⁵ Για παράδειγμα, παρέχει επαρκή προστασία η δέσμευση ότι δεν θα εκτελεστεί ή επιβληθεί η θανατική ποινή ή ότι θα επαναληφθεί η δίκη από τακτικό και όχι από ειδικό δικαστήριο.

α»³⁶. Το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά εξέτασε το ζήτημα αποφαινόμενο επί της υπόθεσης *Suresh* κατά Καναδά και συνέκρινε τις εγγυήσεις στις περιπτώσεις κινδύνου βασανιστηρίων με αυτές που αφορούν στην προστασία του εκζητούμενου που κινδυνεύει να αντιμετωπίσει τη θανατική ποινή και υπογράμμισε:

«... ότι είναι δύσκολο να ληφθούν υπόψη οι εγγυήσεις που παρέχει ένα κράτος υποσχόμενο ότι θα απέχει από πράξεις βασανιστηρίων στο μέλλον όταν έχει ήδη διαπράξει παράνομα βασανιστήρια ή επέτρεψε παρόμοια συμπεριφορά στο παρελθόν. Αυτή η δυσκολία καθίσταται κρίσιμη στις περιπτώσεις που τα βασανιστήρια διαπράττονται με τη σύμπραξη του κράτους αλλά και στις περιπτώσεις που το κράτος αδυνατεί να ελέγξει τη συμπεριφορά των αξιωματούχων του. Άρα, είναι αναγκαία η διάκριση των εγγυήσεων που αφορούν στη θανατική ποινή από τις εγγυήσεις που αφορούν στα βασανιστήρια. Είναι ευκολότερη η παρακολούθηση των πρώτων και γενικά είναι περισσότερο αξιόπιστες από τις δεύτερες»³⁷.

24. Στην από 1.9.204 έκθεση που υπέβαλε στη Γενική Συνέλευση ο Ειδικός Απεσταλμένος της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπής ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας εξέτασε το ζήτημα των διπλωματικών εγγυήσεων υπό το φως των υποχρεώσεων που απορρέουν από την αρχή της μη επαναπροώθησης που είναι εγγενείς στην απόλυτη και ανεπίδεκτη εξαιρέσεων απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης. Σημειώνοντας ότι πρέπει να εκτιμώνται όλες οι πτυχές της υπόθεσης³⁸ όταν εξετάζεται εάν για βάσιμους λό-

³⁶ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 την Έκθεση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, UN Doc. E/CN.4/2005/103, 7.2.2005, παράγραφο 56.

³⁷ Για την αποτελεσματικότητα της επίβλεψης ως εγγύηση από τον κίνδυνο των βασανιστηρίων βλέπε στη συνέχεια, παράγραφο 26 του παρόντος εγγράφου, στη σελίδα 81 της παρούσας έκδοσης. Βλέπε επίσης, Συμβούλιο της Ευρώπης, Έκθεση του *Alvaro Gil-Robles*, Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, για την επίσκεψή του στη Σουηδία, 21-23 Απριλίου 2004, CommDH(2004) 13, 8.7.2004: «[...] Ουσιαστικό κριτήριο για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των διπλωματικών εγγυήσεων είναι η πρακτική του κράτους υποδοχής να μην διαπράττει ούτε να επιτρέπει τα βασανιστήρια ή την κακομεταχείριση και ο πραγματικός και αποτελεσματικός έλεγχος των πράξεων των μη κρατικών οργάνων. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν οι εγγυήσεις μπορεί να θεωρηθούν ότι αποτελούν αδιαμφισβήτητη ασφαλιστική δικλείδα για την προστασία από την κακομεταχείριση» (παράγραφος 19).

³⁸ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 παράγραφος 35 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων.

γους πιστεύεται ότι κάποιος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ο Ειδικός Απεσταλμένος εξέφρασε την άποψη ότι:

«στις περιπτώσεις των συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή της συστηματικής εφαρμογής της πρακτικής των βασανιστηρίων πρέπει να εφαρμόζεται απαρέγκλιτα η αρχή της μη επαναπροώθησης και να αποφεύγονται οι διπλωματικές εγγυήσεις»³⁹.

25. Περαιτέρω, ο Ειδικός Απεσταλμένος υπογράμμισε ότι πρέπει *a priori* να αποκλείονται οι διπλωματικές εγγυήσεις όταν δεν είναι συστηματική η χρήση των βασανιστηρίων, αλλά υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης σε συγκεκριμένη περίπτωση⁴⁰. Είναι όμως σημαντικό να συνιστούν «αυτές οι εγγυήσεις αδιαμφισβήτητη ασφαλιστική δικλείδα ότι ο ενδιαφερόμενος δεν θα υποστεί βασανιστήρια ή άλλες μορφές κακομεταχείρισης και να προβλέπουν την εφαρμογή συ-

³⁹ Βλέπε παράγραφο 39 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (ανωτέρω υποσημείωση 5). Ο Ειδικός Απεσταλμένος υπενθυμίζει τον ορισμό της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων για τη «συστηματική πρακτική των βασανιστηρίων: πρόκειται για την περίπτωση όπου τα βασανιστήρια δεν διαπράττονται περιστασιακά σε μια συγκεκριμένη υπόθεση ή σε συγκεκριμένο χρόνο, αλλά διαφαίνεται ότι είναι συνηθισμένα, εκτεταμένα και σκόπιμα σε τουλάχιστον σημαντικό τμήμα της επικράτειας της ενδιαφερόμενης χώρας». Επίσης σημείωσε ότι τα βασανιστήρια μπορεί να είναι συστηματικά ακόμα και όταν δεν διαπράττονται άμεσα με πρόθεση της κυβέρνησης αλλά εξαρτώνται από παράγοντες που δεν υπάγονται στον έλεγχο της» (παράγραφος 36). Επίσης, με την απόφασή της για τη Μεταφορά των Προσώπων (έγγραφο UN. Doc. E/CN.4/Sub.2/2005/L.12, 4.8.2005) η Υπο-Επιτροπή για την Προαγωγή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «επιβεβαιώνει ότι η εκτεταμένη ή συστηματική πρακτική των βασανιστηρίων ή άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που εφαρμόζεται σε ένα κράτος, ειδικά όταν έχει διαπιστωθεί από όργανο συνθήκης ή από ειδική διαδικασία της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ιδρύει το τεκμήριο ότι οιοσδήποτε μεταφέρεται σ' αυτό μπορεί να αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί παρόμοια μεταχείριση και συστήνει σε παρόμοιες περιπτώσεις να μην αίρεται αυτό το τεκμήριο με οιαδήποτε εγγύηση, δέσμευση ή ανάληψη άλλης υποχρέωσης των αρχών αυτού του κράτους όπου πρόκειται να μεταφερθεί ο ενδιαφερόμενος» (παράγραφος 4).

⁴⁰ Για να καθορίσει εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις το αποστέλλον κράτος πρέπει να εξετάσει την κατάσταση που επικρατεί στο κράτος υποδοχής και τις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσης καθώς και την ευάλωτη κατάσταση του ενδιαφερόμενου, συμπεριλαμβανομένων παρελθουσών εμπειριών βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης αλλά και την πιθανότητα του κινδύνου δίωξης ή της συστηματικής διακριτικής μεταχείρισης που συνιστά βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία επειδή ανήκει σε διακριτή ομάδα. Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5 τις παραγράφους 34 και 38 έως 39 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων.

στήματος επίβλεψης της μεταχείρισης του»⁴¹. Για να είναι οι διπλωματικές εγγυήσεις βάσιμες, ουσιαστικές και επαληθεύσιμες πρέπει να πληρούν κάποιες προϋποθέσεις που είναι καθοριστικής σημασίας για την προστασία από τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης⁴². Πρέπει επίσης να υπάρχει σύστημα πραγματικής, άμεσης και τακτικής παρακολούθησης της εφαρμογής τους που περιλαμβάνει τη δυνατότητα διεξαγωγής κατ' ιδία συνεντεύξεων⁴³.

26. Όμως, σε μια πρόσφατη έκθεση που εξετάζει μεταξύ άλλων παραδείγματα της κρατικής πρακτικής στις περιπτώσεις των διπλωματικών εγγυήσεων ο Ειδικός Απεσταλμένος για την Προστασία από τα Βασανιστήρια εξέφρασε την άποψη ότι οι μηχανισμοί επίβλεψης που εφαρμόζονται μετά την επιστροφή στο κράτος υποδοχής δεν αποσοβούν τον κίνδυνο και έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικοί τόσο για τη διασφάλιση της προστασίας από τα βασανιστήρια όσο και για την απόδοση ευθυνών⁴⁴. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Ύπατος Αρμοστής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εξέφρασε την ανησυχία του για την αποτελεσματικότητα της παρακολούθησης της μεταχείρισης όταν ο ενδιαφερόμενος αντιμετωπίζει τον κίνδυνο βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπής ή εξευτελιστικής μεταχείρισης⁴⁵.

⁴¹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5, παράγραφο 40 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων που υποβλήθηκε στη Γενική Συνέλευση κατά την 57^η σύνοδό της, έγγραφο UN. Doc. A/57/173, 2.7.2002, παράγραφος 35.

⁴² Οι ελάχιστες προϋποθέσεις που θέτει ο Ειδικός Απεσταλμένος περιλαμβάνουν: τη δυνατότητα της άμεσης πρόσβασης σε δικηγόρο, την οπτική καταγραφή όλων των συνεδριών της ανάκρισης και της ταυτότητας όλων των παρισταμένων, άμεσες και ανεξάρτητες ιατρικές εξετάσεις, απαγόρευση incommunicado κράτησης ή κράτησης σε τόπους που δεν αποκαλύπτονται. Βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 5, παράγραφο 41 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων που αναφέρεται στις παραγράφους 27 έως 49 της από 23.12.2003 έκθεσης που υπέβαλε στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (έγγραφο UN. Doc. E/CN.4/2004/56).

⁴³ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 5, παράγραφο 42 της από 1.9.2004 Έκθεσης του Ειδικού Απεσταλμένου κατά των Βασανιστηρίων.

⁴⁴ Βλέπε την παράγραφο 46 της Έκθεσης που υπέβαλε ο Ειδικός Απεσταλμένος κατά των Βασανιστηρίων σύμφωνα με την απόφαση 59/182 της Γενικής Συνέλευσης, έγγραφο UN. Doc. A/60/316, 30.8.2005.

⁴⁵ Βλέπε Ύπατο Αρμόστη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Δήλωση της 7.12.2005 για τους Τρομοκράτες και τους Βασανιστές όπου σημειώνεται ότι «εκτός από τα ενοχλητικά και εξεζητημένα μέτρα επίβλεψης, όπως είναι η 24ωρη επιτήρηση του απελαυνόμενου η μικρής εμβέλειας επίβλεψη δεν επαρκεί για να εξαλείψει τον κίνδυνο των βασανιστηρίων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Ενώ οι κρατούμενοι, ως ομάδα, μπορεί να καταγγέλλουν τους βασανιστές τους όταν εξετάζονται κατ' ιδίαν και ανώνυμα είναι απίθανη η μεμονωμένη αποκάλυψη της κακομεταχείρισης όταν ο

Γ. Οι διπλωματικές εγγυήσεις και η εξαναγκασμένη απομάκρυνση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο

27. Για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των διπλωματικών εγγυήσεων που αφορούν στη μεταχείριση των προσφύγων ή των αιτούντων άσυλο στο κράτος υποδοχής το κράτος ασύλου οφείλει να εξετάσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του διεθνούς και του περιφερειακού δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, τα βασικά στοιχεία των οποίων αναλύονται στη συνέχεια.

1. Πρόσφυγες

28. Η χώρα ασύλου υποχρεούται να εφαρμόζει την αρχή της μη επαναπροώθησης που εγγυάται το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 σε όσους αναγνωρίζει το καθεστώς του πρόσφυγα. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται επίσης στην περίπτωση που το καθεστώς του πρόσφυγα έχει αναγνωριστεί στον ενδιαφερόμενο από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες⁴⁶ ή από χώρα διαφορετική από αυτή που πρόκειται να τον απομακρύνει.⁴⁷

ενδιαφερόμενος παραμένει στον έλεγχο των βασανιστών του μετά την αναχώρηση των 'επιθεωρητών'».

⁴⁶ Σύμφωνα με την εντολή διεθνούς προστασίας η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μπορεί να καθορίζει το καθεστώς του πρόσφυγα όταν τούτο απαιτείται για λόγους προστασίας. Αυτή η δικαιοδοσία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες απορρέει από το Καταστατικό της του 1950 (που προσαρτάται στην από 14.12.1950 υπ' αριθμ. 428 (V) απόφαση της Γενικής Συνέλευσης) έχει δε αναπτυχθεί και αποσαφηνιστεί με μεταγενέστερες αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ.

⁴⁷ Η κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του 1951 αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα από ένα κράτος παράγει εξω-εδαφικά αποτελέσματα, τουλάχιστον όσον αφορά στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα κράτη. Το καθεστώς του πρόσφυγα που αναγνώρισε ένα κράτος μπορεί να αμφισβητηθεί από άλλο συμβαλλόμενο κράτος σε εξαιρετικές περιπτώσεις όταν καταφανώς προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής της Σύμβασης του 1951, για παράδειγμα όταν πραγματικά περιστατικά αποδεικνύουν ότι οι ισχυρισμοί του για φόβο δίωξης ήσαν δόλιοι ή ότι υπάγεται σε κάποια από τις ρήτρες αποκλεισμού της Σύμβασης του 1951. Με το από 1978 υπ' αριθμ. 12 (XXIX) Πόρισμά της η Εκτελεστική Επιτροπή του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες «...ζ) Αναγνώρισε, συνεπώς, ότι το καθεστώς του πρόσφυγα που καθορίστηκε από ένα συμβαλλόμενο κράτος, δεν πρέπει να επανεξετάζεται από ένα άλλο συμβαλλόμενο κράτος παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν φαίνεται ότι ο ενδιαφερόμενος προφανώς δεν πληροί τους προσήκοντες όρους της Σύμβασης, π.χ. εάν αποκαλυφθούν γεγονότα από τα οποία προκύπτει ότι οι αρχικές δηλώσεις ήταν ψευδείς ή ότι ο ενδιαφερόμενος εμπίπτει σε μία από τις προβλεπόμενες στη Σύμβαση ρήτρες παύσης ή αποκλεισμού». Βλέπε επίσης

Απομάκρυνση στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

29. Προκειμένου να αξιολογηθεί η σημασία των διπλωματικών εγγυήσεων στις περιπτώσεις απομάκρυνσης του πρόσφυγα στη χώρα από την οποία διέφυγε είναι αναγκαία η διάκριση μεταξύ όσων δικαιούνται να επικαλεστούν την αρχή της μη επαναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 και όσων δεν δικαιούνται να ωφεληθούν από την εφαρμογή της επειδή πληρούνται στο πρόσωπό τους οι προϋποθέσεις εξαιρέσεως που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁴⁸.

30. Ουδεμία επιρροή ασκούν οι διπλωματικές εγγυήσεις στην περίπτωση της άμεσης ή έμμεσης επαναπροώθησης του πρόσφυγα, που απολαμβάνει την παρεχόμενη από το άρθρο 33 (1) της Σύμβασης του 1951 προστασία, στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του⁴⁹. Και τούτο διότι η χώρα ασύλου έχει ήδη καθορίσει το καθεστώς του ενδιαφερόμενου και έχει αναγνωρίσει ότι διατρέχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης στη χώρα καταγωγής του. Όταν έχει καθοριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα είναι θεμελιωδώς αντίθετη με την παρεχόμενη από τη Σύμβαση του 1951 προστασία η προσφυγή του αποστέλλοντος κράτους στην πρακτική των διπλωματικών εγγυήσεων προκειμένου να υποσχεθεί το όργανο της δίωξης ότι ο πρόσφυγας δεν θα υποστεί κακομεταχείριση με την επαναπροώθησή⁵⁰.

31. Δεν δικαιούται να επικαλεστεί την παρεχόμενη από το διεθνές προσφυγικό δίκαιο προστασία από την επαναπροώθηση ο πρόσφυγας για τον οποίον οι αρμόδιες αρχές του κράτους ασύλου έχουν καθορίσει ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εξαιρέσεων που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951. Όμως, τούτο δεν ασκεί επιρροή στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το αποστέλλον κράτος δυνάμει του δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αξιολογώντας εάν η απομάκρυνση επί τη βάση των διπλωματικών εγγυήσεων είναι σύμφωνη με τα κριτήρια προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου το αποστέλλον κράτος θα πρέπει να εξετάσει τα κριτήρια που αναφέρονται στις παραγράφους 20 έως 26 του παρόντος εγγράφου.

UNHCR, *Note on the Extraterritorial Effect of the Determination of Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, EC/SCP/9, 24.8.1978 σε www.unhcr.org/excom/EXCOM/3ae58ccc.html.

⁴⁸ Βλέπε ανωτέρω, στις παραγράφους 11 έως 14 στις σελίδες 69 έως 71 της παρούσας έκδοσης.

⁴⁹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 13, παράγραφο 51 του *Suresh Factum*.

⁵⁰ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 13, παράγραφο 52 του *Suresh Factum*.

Απομάκρυνση σε τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

32. Σύμφωνα με το άρθρο 32 της Σύμβασης του 1951 το κράτος ασύλου μπορεί να απελάσει πρόσφυγα που διαμένει νόμιμα στο έδαφος του σε χώρα διαφορετική από αυτήν στην οποία αποδείχθηκε ότι έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Όμως, η απομάκρυνση αυτή επιτρέπεται μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης⁵¹ και δύναμει απόφασης που έχει ληφθεί κατ' εφαρμογή της διαδικασίας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία⁵².

33. Πριν την απέλαση του πρόσφυγα κατ' εφαρμογή του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 το κράτος ασύλου πρέπει να επιβεβαιώσει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν θα αντιμετωπίσει στη χώρα υποδοχής κίνδυνο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων ούτε τον κίνδυνο να επαναπροωθηθεί περαιτέρω σε μια άλλη χώρα όπου κινδυνεύει να υποστεί δίωξη για έναν ή περισσότερους από τους προαναφερόμενους λόγους. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχει ενδεχομένως παράσχει το κράτος υποδοχής αποτελούν ένα από τα στοιχεία που πρέπει να αξιολογηθούν κατά τον καθορισμό του σχετικού κινδύνου. Το κράτος ασύλου οφείλει να λάβει υπόψη τους διάφορους τρόπους εκδήλωσης της δίωξης όταν εξετάζει – υπό το φως όλων των διαθέσιμων πληροφοριών – την καταλληλότητα και την αξιοπιστία των εγγυήσεων ως μέσου εκμηδενισμού κάθε κινδύνου δίωξης που διατρέχει ο ενδιαφερόμενος⁵³.

34. Η εξαναγκασμένη απομάκρυνση στη χώρα που έχει παράσχει τις διπλωματικές εγγυήσεις δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 της Σύμβασης του 1951 όταν αυτές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της καταλληλότητας και της αξιοπιστίας και άρα δεν εκμηδενίζουν αποτελεσματικά τον κίνδυνο δίωξης που ελλοχεύει στη μεταφορά του πρόσφυγα σ' αυτήν τη χώρα. Σε παρόμοιες περιπτώσεις το κράτος ασύλου μπορεί να απελάσει τον πρόσφυγα σε πλαίσιο σεβασμού των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει δύναμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος εμπίπτει σε μια από τις εξαιρέσεις της αρχής της μη επα-

⁵¹ Άρθρο 32 (1) της Σύμβασης του 1951.

⁵² Άρθρο 32 (2) της Σύμβασης του 1951. Οι διατάξεις των παραγράφων (2) και (3) της Σύμβασης του 1951 προβλέπουν επίσης τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις που πρέπει να διέπουν την απέλαση του πρόσφυγα. Βλέπε ανωτέρω στην υποσημείωση 18.

⁵³ Βλέπε παράγραφο 50 στη σελίδα 92 της παρούσας έκδοσης.

ναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁵⁴.

2. Αιτούντες άσυλο

35. Όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 9 του παρόντος εγγράφου, εκκρεμούσης της διαδικασίας του οριστικού καθορισμού των αναγκών διεθνούς προστασίας οι αιτούντες άσυλο προστατεύονται από την επαναπροώθηση δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951⁵⁵.

Απομάκρυνση στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

36. Εκκρεμούσης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να απομακρυνθεί στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Τούτο ισχύει ανεξάρτητα από τη μορφή της απομάκρυνσης, συμπεριλαμβανομένης ειδικότερα της περίπτωσης όπου ζητείται η έκδοση του αιτούντα άσυλο. Σε παρόμοιες περιπτώσεις απαιτείται κατ' αρχήν να κριθεί οριστικά η αίτηση ασύλου πριν από τη λήψη οιασδήποτε απόφασης επί του αιτήματος έκδοσης. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να εκτελείται η απόφαση έκδοσης αν προηγουμένως δεν καθοριστεί εάν ο ενδιαφερόμενος είναι πρόσφυγας⁵⁶. Οι διπλωματικές εγγυήσεις για τη μεταχείριση του αιτούντα άσυλο στην περίπτωση της επιστροφής δεν επιδρούν στην υπο-

⁵⁴ Βλέπε παραγράφους 11 έως 14 στις σελίδες 69 έως 71 της παρούσας έκδοσης.

⁵⁵ Βλέπε Έγπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*: «28. Ένας πρόσφυγο είναι πρόσφυγας σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 από τη στιγμή που συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις του σχετικού ορισμού. Τούτο πρέπει να συμβαίνει αναγκαστικά πριν του αναγνωριστεί επίσημα το καθεστώς του πρόσφυγα. Συνεπώς, η σχετική αναγνώριση έχει δηλωτικό και όχι δημιουργικό χαρακτήρα. Δεν γίνεται δηλαδή κανείς πρόσφυγας εξαιτίας της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας επειδή είναι». Διαθέσιμο σε www.unhcr.gr/legal2.htm Βλέπε επίσης ανωτέρω E. Lauterpacht and D. Bethlehem, ανωτέρω υποσημείωση 8, παραγράφους 87 έως 99.

⁵⁶ Όπως αναφέρεται στη συνέχεια, στην παράγραφο 47 (σελίδα 90 της παρούσας έκδοσης) αίτημα ασύλου του εκζητούμενου κρίνεται από την αρμόδια προς τούτο αρχή του κράτους στο οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης. Βλέπε επίσης: *Η εφαρμογή των ρητρών αποκλεισμού: άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, σε ΕΔΠΑ 2003, παράγραφο 102, σελ. 107.

χρέωση που έχει αναλάβει το κράτος ασύλου, δυνάμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, να σέβεται την αρχή της μη επαναπροώθησης⁵⁷.

Απομάκρυνση σε τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής

37. Το ζήτημα της απομάκρυνσης μπορεί να ανακύψει αναφορικά με τρίτη χώρα, διαφορετική από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο. Σε παρόμοιες περιπτώσεις το κράτος ασύλου υποχρεούται, δυνάμει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, του διεθνούς δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του διεθνούς εθμικού δικαίου, να αξιολογήσει τους κινδύνους που συνεπάγεται η μεταφορά του ενδιαφερόμενου σε αυτήν τη χώρα. Τυχόν διπλωματικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί από το κράτος υποδοχής πρέπει να αξιολογηθούν υπό το φως των κριτηρίων, που αναλύονται στις παραγράφους 20 έως 26 του παρόντος εγγράφου, προκειμένου να καθοριστεί εάν αποτελούν κατάλληλο και αξιόπιστο εργαλείο εκμηδενισμού του κινδύνου δίωξης και / ή άλλων μορφών βλάβης που μπορεί να αντιμετωπίσει ο αιτών άσυλο με την απομάκρυνση⁵⁸. Όταν υπάρχει κίνδυνος δίωξης ή περαιτέρω επαναπροώθησης σε παρόμοιο κίνδυνο οι υποχρεώσεις που απορρέουν για το κράτος ασύλου από την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 και από το διεθνές εθμικό δίκαιο αποκλείουν την απομάκρυνση του αιτούντα άσυλο. Όταν ο αιτών άσυλο δεν διατρέχει παρόμοιο κίνδυνο επιτρέπεται η απομάκρυνσή του εφόσον τα ενδιαφερόμενα κράτη διασφαλίζουν ότι έχει πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου⁵⁹.

⁵⁷ Όμως, σε παρόμοιες περιπτώσεις οι διπλωματικές εγγυήσεις αποτελούν στοιχείο που πρέπει να εξεταστεί κατά τον καθορισμό του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης του ενδιαφερόμενου. Βλέπε στη συνέχεια του εγγράφου, παραγράφους 44 έως 45, στη σελίδα 89 της παρούσας έκδοσης.

⁵⁸ Βλέπε στη συνέχεια, παραγράφους 44 έως 45, στη σελίδα 89 της παρούσας έκδοσης.

⁵⁹ Στις περιπτώσεις μεταφοράς λόγω έκδοσης το κράτος στο οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης πρέπει να αναστέλλει τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η ολοκλήρωση της ασκηθείσας ποινικής δίωξης, είτε με την καταδίκη και την τιμωρία είτε με την αθώωση του ενδιαφερόμενου, πρέπει να προηγείται της οριστικής κρίσης του αιτήματος ασύλου. Το αίτημα ασύλου μπορεί να εξεταστεί είτε από τις αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο υποβλήθηκε είτε από τις αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο εκδίδεται ο ενδιαφερόμενος κατ' εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως παροχής ασύλου. Σε κάθε περίπτωση η απομάκρυνση του αιτούντα άσυλο είναι σύμφωνη με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το κράτος δυνάμει της Σύμβασης του 1951 μόνον εάν το κράτος υποδοχής μπορεί να θεωρηθεί «ασφαλής τρίτη χώρα» (βλέπε στη συνέχεια υποσημείωση 65).

III. Διπλωματικές εγγυήσεις και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

A. Γενικά

38. Το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ζητά και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες, όπως διακηρύσσεται στο άρθρο 14 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και είναι εγγενές στη Σύμβαση του 1951/Πρωτόκολλο του 1967 εμπεριέχει την υποχρέωση των κρατών να εξετάζουν τα αιτήματα για την παροχή διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο δίκαιων και αποτελεσματικών διαδικασιών⁶⁰. Ενώ τα κράτη μπορούν να εφαρμόζουν διάφορους τύπους διαδικασιών για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, είναι αναγκαίο να συντρέχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων σύμφωνα με τα κριτήρια της διεθνούς προστασίας⁶¹. Από την άποψη της διεθνούς προστασίας είναι ανάγκη να διασφαλίζεται ότι η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου δεν περιορίζει τις ουσιαστικές διαδικαστικές εγγυήσεις και / ή δεν θέτει σε κίνδυνο την εξέταση των ουσιαστικών ισχυρισμών ασύλου.

B. Διπλωματικές εγγυήσεις όσον αφορά στους αιτούντες άσυλο

39. Κατά την εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα επιβάλλεται να τηρείται το απόρρητο όλων των πτυχών του αιτήματος ασύλου⁶². Κατά κανόνα, δεν πρέπει να παρέχεται καμιά πληροφορία για την υποβολή της αίτησης ασύλου ή για το περιεχόμενο της στο κράτος καταγωγής, ή στις περιπτώσεις των ανιθαγενών στο κράτος της προηγούμενης συνήθους διαμονής, καθώς παρόμοια αντιμετώπιση παραβιάζει το δικαίωμα του αιτούντα άσυλο στην ιδιωτικότητα⁶³ ή εκθέ-

Βλέπε επίσης UNHCR, *Recommendations on the European Commission Proposal for a Council Framework Decision on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Members States*, COM (2001) 522 final, 2001/0215 (CNS), Οκτώβριος 2001 σε www.unhcr.org/protect/PROTECTION/43662a342.pdf. και UNHCR, *Provisional Comments on the Proposal for a European Council Directive on Minimum Standards on Procedures in Member States for Granting and Withdrawing Refugee Status (Council Document 14203/04, Asile 64, of 9.11.2004)*. *Comments on article 6* σε www.unhcr.org/protect/PROTECTION/43661ea42.pdf.

⁶⁰ UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, έγγραφο EC/GC/01/12/31.5.2001: www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b389254a.pdf. παράγραφοι 4 και 5, σελίδα 2 του εγγράφου.

⁶¹ Ibid. παράγραφος 50, σελίδες 11 και 12 του εγγράφου.

⁶² Ibid. παράγραφος 50 (m), σελίδα 13 του εγγράφου.

⁶³ Το διεθνές δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου εγγυάται σε όλους το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία από αυθαίρετες ή παράνομες επεμβάσεις (ενδεικτικά αναφέρονται το άρθρο 12 της Οικου-

τει τον ίδιο και ενδεχομένως τα πρόσωπα με τα οποία συνδέεται στον κίνδυνο της δίωξης. Έτσι, εκκρεμούσης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα το κράτος ασύλου δεν μπορεί να αναζητά την παροχή διπλωματικών εγγυήσεων από τη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο.

40. Όμως, είναι δυνατό να γνωρίζουν ή να υποπτεύονται οι αρχές της χώρας καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής ότι ο ενδιαφερόμενος έχει ζητήσει διεθνή προστασία σε άλλη χώρα και μπορεί να αναλάβουν την πρωτοβουλία παροχής διπλωματικών εγγυήσεων στη χώρα που εξετάζει το αίτημα ασύλου. Εναλλακτικά, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να υποβάλει αίτημα ασύλου μετά την παροχή των διπλωματικών εγγυήσεων, για παράδειγμα στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης. Κάθε αιτών άσυλο μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής μιας γενικής συμφωνίας απέλασης που ιδρύει για το αποστέλλον κράτος – στην περίπτωση που τον απομακρύνει στη χώρα καταγωγής του – την υποχρέωση να του επιφύλασσει μεταχείριση σύμφωνη με τα διεθνή κριτήρια.

41. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί για κάποιον αιτούντα άσυλο είναι στοιχείο που απαιτείται να λαμβάνεται υπόψη όταν

μενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 17 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 11 της Αμερικανικής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Είναι αναγκαίο να υιοθετούνται αποτελεσματικά μέτρα που διασφαλίζουν ότι δεν αποκαλύπτονται σε τρίτους πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή όταν αυτές πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για σκοπό που παραβιάζει το δικαίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. «10. Νόμος πρέπει να ρυθμίζει τη συλλογή και την αποθήκευση πληροφοριών που αφορούν προσωπικά δεδομένα σε υπολογιστές, τράπεζες δεδομένων και άλλα μηχανήματα, από δημόσιες αρχές ή από ιδιώτες ή από άλλους φορείς. Τα κράτη οφείλουν να υιοθετήσουν αποτελεσματικά μέτρα που διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή δεν αποκαλύπτονται σε τρίτους που δεν είναι εξουσιοδοτημένοι δυνάμει του νόμου να τις λαμβάνουν, να τις επεξεργάζονται και να τις χρησιμοποιούν. Επίσης, τα κράτη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που αφορούν στην ιδιωτική ζωή δεν χρησιμοποιούνται για λόγους που δεν είναι σύμφωνοι με το Σύμφωνο. Προκειμένου για την αποτελεσματική προστασία της ιδιωτικής ζωής καθένας πρέπει να απολαμβάνει το δικαίωμα να επιβεβαιώνει σε εύληπτη μορφή εάν στοιχεία που αφορούν στην ιδιωτική του ζωή έχουν αποθηκευθεί σε αυτόματα αρχεία και το σκοπό της αποθήκευσης. Επίσης, καθένας πρέπει να είναι σε θέση να επιβεβαιώνει ποιες δημόσιες αρχές, ποιοί ιδιώτες ή ποια όργανα ελέγχουν ή μπορούν να ελέγχουν τα αρχεία που τον αφορούν. Εάν αυτά τα αρχεία περιέχουν λανθασμένες πληροφορίες προσωπικών δεδομένων ή εάν τα δεδομένα αποτελούν αντικείμενο συλλογής και επεξεργασίας κατά παράβαση του νόμου καθένας πρέπει να δικαιούται να ζητήσει τη διόρθωσή τους ή την εξάλειψή τους». Γενικό Σχόλιο Νο. 16 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (32^η σύνοδος, 1988), έγγραφο HRI/GEN/1/Rev.1.

εξετάζεται εάν ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής στη διεθνή προστασία ως πρόσφυγας⁶⁴.

Γ. Πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου

42. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν πρέπει να οδηγούν στην άρνηση της πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου. Μόνον τυπικοί λόγοι, όπως είναι η διαθεσιμότητα της προστασίας «στην πρώτη χώρα ασύλου» ή η μεταβίβαση της αρμοδιότητας σε «μια τρίτη ασφαλή χώρα» δικαιολογούν την απόρριψη του αιτήματος ασύλου ως απαράδεκτου⁶⁵. Οι διπλωματικές εγγυήσεις αφορούν στη μεταχείριση του ενδιαφερόμενου στο κράτος υποδοχής και άρα στους ουσιαστικούς ισχυρισμούς του ενδιαφερόμενου για την ανάγκη υπαγωγής του στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας. Επομένως, δεν μπορεί να οδηγήσουν στην κήρυξη του αιτήματός του ως απαράδεκτου. Η σημασία τυχόν παρασχεθεισών εγγυήσεων για το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης του αιτούντα άσυλο πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο της εξέτασης των ουσιαστικών περί ασύλου ισχυρισμών⁶⁶.

43. Για τους ίδιους λόγους, ένα αίτημα ασύλου δεν μπορεί να απορριφθεί ως απαράδεκτο επειδή το κράτος ασύλου έχει συνάψει συμφωνία απέλασης με τη χώρα καταγωγής του αιτούντα άσυλο ή με οιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία το κράτος προτίθεται να απελάσει τον ενδιαφερόμενο.

Δ. Διπλωματικές εγγυήσεις και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

44. Οι διπλωματικές εγγυήσεις είναι ένα από τα στοιχεία που πρέπει να εξετάζονται στο πλαίσιο της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα όταν η χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής έχει παράσχει διπλωματικές εγγυήσεις για συγκεκριμένο πρόσωπο ή όταν ο αιτών άσυλο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής γενικότερης συμφωνίας για την απομάκρυνση και την περαιτέρω μεταχείριση κάποιων κατηγοριών προσώπων.

45. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν μπορεί να αποτελούν βάση απόρριψης του αιτήματος ασύλου. Πρέπει να εξετάζονται και να αξιολογούνται υπό το φως όλων των πτυχών της υπόθεσης στο πλαίσιο εξέτασης

⁶⁴ Βλέπε παράγραφο 49 στη σελίδα 91 της παρούσας έκδοσης.

⁶⁵ Για τα κριτήρια που εφαρμόζονται για το χαρακτηρισμό μιας χώρας ως «πρώτης χώρας ασύλου» ή ως «ασφαλούς τρίτης χώρας» βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 60, παραγράφους 10 έως 18 στις σελίδες 3 έως 5 του εγγράφου.

⁶⁶ Βλέπε στη συνέχεια παραγράφους 44 έως 45.

της συνδρομής των προϋποθέσεων υπαγωγής του ενδιαφερόμενου στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας.

46. Η παροχή διπλωματικών εγγυήσεων στο κράτος ασύλου από το κράτος καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής δεν αποτελεί λόγο για την απόρριψη του αιτήματος ασύλου ως καταχρηστικού. Το αίτημα ασύλου πρέπει να εξετάζεται με την κανονική διαδικασία εκτός εάν είναι προφανώς αβάσιμο για άλλους λόγους. Ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, μπορεί να είναι προσηκουσα η κατά προτεραιότητα εξέταση παρόμοιων αιτημάτων ασύλου⁶⁷. Επιβάλλεται ο κατά προτεραιότητα χειρισμός, από ειδικευμένα στο ζήτημα του αποκλεισμού της διεθνούς προστασίας τμήματα που υπάγονται θεσμικά στο φορέα που είναι αρμόδιος για την εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα⁶⁸, των αιτημάτων ασύλου όπου ανακύπτει ζήτημα υπαγωγής του ενδιαφερόμενου στη ρήτρα αποκλεισμού του άρθρου 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 και ιδίως όπου αυτή εφαρμόζεται σε πρόσωπα που έχουν εμπλακεί σε τρομοκρατικές ενέργειες.

47. Το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να καθορίζεται από μια, κεντρική και ειδικευμένη αρχή ασύλου με βάση όλα τα πραγματικά περιστατικά και τη νομική αξιολόγηση της κάθε υπόθεσης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής ή, στην περίπτωση των ανιθαγενών, στη χώρα της

⁶⁷ Για τα κριτήρια που πρέπει πληρούνται για να χαρακτηριστεί ένα αίτημα ασύλου «προφανώς αβάσιμο» βλέπε Πόρισμα Νο. 30 (XXXIV) - 1983 της Εκτελεστικής Επιτροπής για το πρόβλημα των προφανώς αβάσιμων ή καταχρηστικών αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα ή παροχής ασύλου, «Εκτίμησε ότι οι εθνικές διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα θα μπορούσαν να προβλέψουν χρήσιμες ειδικές διατάξεις για να αντιμετωπίσουν ταχέως τις αιτήσεις που θεωρούνται τόσο προφανώς αβάσιμες ώστε να μην υπάρχει ανάγκη σε βάθος εξέτασής τους σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Αυτές οι αιτήσεις χαρακτηρίστηκαν ως "σαφώς καταχρηστικές" ή "προφανώς αβάσιμες" και πρέπει να ορισθούν ως οι αιτήσεις που είναι σαφώς απατηλές ή που δεν συνδέονται ούτε με τα κριτήρια για την χορήγηση του καθεστώτος των προσφύγων, ούτε με άλλα κριτήρια που να δικαιολογούν την χορήγηση ασύλου». Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 60, UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, παραγράφους 25 έως 32.

⁶⁸ Υπογραμμίζεται ότι τα αιτήματα ασύλου στα οποία ανακύπτει ζήτημα εφαρμογής των ρητρών αποκλεισμού του άρθρου 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται «προφανώς αβάσιμα» καθώς ενδέχεται να επιβάλλουν την διερεύνηση περίπλοκων θεμάτων ουσίας και αξιοπιστίας τα οποία δεν μπορούν να εξεταστούν κατάλληλα στις ταχύρυθμες διαδικασίες. Βλέπε Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εφαρμογή των Ρητρών Αποκλεισμού: άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, σε ΕΔΠΑ 2003, παράγραφος 101, σελ. 107.

προηγούμενης συνήθους διαμονής⁶⁹. Τούτο εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών όπου οι αρχές αυτής της χώρας καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο έχουν υποβάλει αίτημα για την έκδοσή του.

48. Για την αξιολόγηση των διπλωματικών εγγυήσεων και τη σημασία τους κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου η αποφασίζουσα αρχή πρέπει να εφαρμόζει τα κριτήρια που έχουν αναπτυχθεί στο διεθνές και στο περιφερειακό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου⁷⁰. Στο προσφυγικό πλαίσιο τούτο σημαίνει ότι πρέπει να καθορίζεται εάν οι εγγυήσεις μπορεί να θεωρηθούν κατάλληλο και αξιόπιστο εργαλείο για τον εκμηδενισμό του κινδύνου δίωξης που μπορεί να αντιμετωπίσει ο ενδιαφερόμενος σε συγκεκριμένη χώρα και άρα βάσιμη δικαιολογία για την απόρριψη του αιτήματός του για την παροχή διεθνούς προστασίας ως πρόσφυγα. Έτσι, οι κριτές που εφαρμόζουν τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να συνεκτιμούν την ειδικότερη φύση των αιτημάτων ασύλου.

49. Ειδικότερα, υπενθυμίζεται ότι ο αιτών άσυλο αποδεικνύει τους ισχυρισμούς του για την ανάγκη να υπαχθεί στο καθεστώς της διεθνούς προστασίας όταν έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων («οι λόγοι φόβου δίωξης της Σύμβασης»)⁷¹. Ενώ το βάρος της απόδειξης της αξιοπιστίας των ισχυρισμών και της ακρίβειας των πραγματικών περιστατικών του αιτήματος ασύλου («το βάρος της απόδειξης») εναπόκειται κατ' αρχήν στον αιτούντα άσυλο, το καθήκον της εξακρίβωσης και της αξιολόγησης όλων των σχετικών μοι-

⁶⁹ Βλέπε Πόρισμα Νο. 8 (XXVIII) – 1977 της Εκτελεστικής Επιτροπής για τον Καθορισμό του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, « ε) Συνέστησε όπως οι διαδικασίες που θ' ακολουθηθούν για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα ν' ανταποκρίνονται στις παρακάτω ελάχιστες προϋποθέσεις : ... iii) θα πρέπει να υπάρχει μια σαφώς καθορισμένη αρχή - κατά το δυνατόν μία μόνη κεντρική αρχή - που θα είναι ειδικά επιφορτισμένη με την εξέταση των αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα και τη λήψη απόφασης σε πρώτο βαθμό» και UNHCR, *Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, παραγράφους 50 (i) και (j), σελίδα 87, ανωτέρω υποσημείωση 60.

⁷⁰ Βλέπε παραγράφους 20 έως 26 στις σελίδες 77 έως 81 της παρούσας έκδοσης.

⁷¹ Όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 8 (βλέπε σελίδα 67 της παρούσας έκδοσης) τα κριτήρια υπαγωγής στη διεθνή προστασία του προσφυγικού καθεστώτος απαιτούν να μην υπάγονται οι ισχυρισμοί του αιτούντα άσυλο στο πεδίο εφαρμογής των ρητρών αποκλεισμού της Σύμβασης του 1951.

ράζεται ανάμεσα στον αιτούντα και στον εξεταστή⁷². Ο υπεύθυνος να αποφασίσει επί του αιτήματος ασύλου οφείλει να καθορίσει, βασιζόμενος στα πραγματικά περιστατικά, εάν ο αιτών άσυλο πληροί τα κριτήρια υπαγωγής στον ορισμό του πρόσφυγα του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης οι διπλωματικές εγγυήσεις πρέπει να αξιολογούνται σε σχέση με το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης⁷³.

50. Στις περιπτώσεις που υπεισέρχονται οι διπλωματικές εγγυήσεις η ανάλυση πρέπει να ξεκινήσει με προσεκτική εξέταση της φύσης της βλάβης που θα αντιμετωπίσει ο αιτών άσυλο εάν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Είναι σημαντικό να υπομνηστεί ότι η έννοια της «δίωξης» στο διεθνές προσφυγικό δίκαιο περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται, σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως είναι η αυθαίρετη στέρηση της ζωής ή της προσωπικής ελευθερίας, τα βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Η δίωξη μπορεί να εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένων για παράδειγμα των μέτρων διακριτικής μεταχείρισης που είτε μεμονωμένα είτε σωρευτικά καταλήγουν σε συνέπειες ουσιωδώς επιζήμιου χαρακτήρα για το πρόσωπο που τα υφίσταται. Δίωξη μπορεί να συνιστούν και οι περιορισμοί των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου όταν τελικώς του στερούν τη δυνατότητα να εξασφαλίσει τα προς το ζην⁷⁴.

⁷² Βλέπε Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, παράγραφοι 195 έως 199. Επίσης, *Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας για το βάρος της απόδειξης και την αποδεικτική ισχύ των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου*, σε ΕΔΠΑ 1999, σελ. 65. Ανάλογα με τις περιστάσεις ο κριτής του αιτήματος ασύλου μπορεί να πρέπει να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα μέσα προκειμένου για τη συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων που στηρίζουν το αίτημα. Όμως, όπως προαναφέρθηκε στην παράγραφο 39 (σελίδα 87 της παρούσας έκδοσης) η αναζήτηση αυτή δεν περιλαμβάνει τις διπλωματικές εγγυήσεις που παρείχαν για τον αιτούντα άσυλο οι αρχές της χώρας καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

⁷³ Ο φόβος του αιτούντα άσυλο είναι «βάσιμος και δικαιολογημένος» όταν υπάρχει «εύλογη πιθανότητα» να υποστεί τη μεταχείριση που φοβάται ή οιαδήποτε άλλη βλάβη που συνιστά δίωξη όταν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής. *Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας για το βάρος της απόδειξης και την αποδεικτική ισχύ των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου*, σε ΕΔΠΑ 1999, σελ. 65.

⁷⁴ Βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, παράγραφοι 51 έως 64, σε www.unhcr.gr/legal2.htm.

51. Σε κάθε περίπτωση οι διπλωματικές εγγυήσεις πληρούν το κριτήριο της καταλληλότητας μόνον όταν πράγματι εκμηδενίζουν όλες τις εύλογα πιθανές εκδηλώσεις της δίωξης. Ακόμα και όταν οι διπλωματικές εγγυήσεις εκμηδενίζουν πραγματικά συγκεκριμένη απειλή είναι απαραίτητο να εξετάσει ο κριτής του αιτήματος ασύλου εάν για τους λόγους της Σύμβασης του 1951 ενδέχεται να εκτεθεί σε άλλες μορφές σοβαρής βλάβης ο ενδιαφερόμενος που επικαλείται φόβο δίωξης για τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό του πρόσφυγα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της έκδοσης του αιτούντα άσυλο οι εγγυήσεις της χώρας καταγωγής ότι δεν θα υποστεί βασανιστήρια δεν εκμηδενίζουν κατ' ανάγκη τον κίνδυνο της δίωξης με τη μορφή της υπερβολικής ή της δυσανάλογης τιμωρίας ή των σοβαρών μέτρων διακριτικής μεταχείρισης που μπορεί να αντιμετωπίσει ανεξάρτητα από την ποινική διαδικασία που εκκρεμεί σε βάρος του.

52. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμάται τόσο για την καταλληλότητα όσο και για την αξιοπιστία των διπλωματικών εγγυήσεων είναι ο φορέας του κινδύνου δίωξης, εάν δηλαδή πρόκειται για κρατικό ή για μη κρατικό όργανο, καθώς και η ικανότητα της αρχής που τις παρείχε να ελέγξει αποτελεσματικά τις πράξεις τους.

53. Στην περίπτωση που καθοριστεί ότι οι διπλωματικές εγγυήσεις αποτελούν το κατάλληλο μέσο για την αποσόβηση του κινδύνου δίωξης που επικαλείται σε εξατομικευμένη βάση ο αιτών τη διεθνή προστασία το σχετικό αίτημά του απορρίπτεται μόνον όταν οι αρχές του κράτους ασύλου καλώςιστα θεωρούν ότι αυτές είναι αξιόπιστες. Οι διπλωματικές εγγυήσεις δεν πληρούν το κριτήριο της αξιοπιστίας όταν υπάρχουν αμφιβολίες για την τήρησή τους. Το βάρος της απόδειξης για την καταλληλότητα και την αξιοπιστία του μέτρου των διπλωματικών εγγυήσεων ως μέσου εκμηδενισμού κάθε μορφής δίωξης που εύλογα είναι πιθανό να αντιμετωπίσει ο ενδιαφερόμενος φέρει κατ' αρχήν η αρχή που αποφασίζει επί του αιτήματος ασύλου και όχι ο ενδιαφερόμενος αιτών άσυλο⁷⁵.

54. Αξιολογώντας την αξιοπιστία των διπλωματικών εγγυήσεων στο προσφυγικό πλαίσιο η αποφασίζουσα αρχή υποχρεούται να εξετάσει την πρακτική της χώρας υποδοχής και ιδιαίτερα εάν επιτρέπει στις αρχές του αποστέλλοντος κράτους να επιβλέψουν την τήρηση των διπλωματικών εγγυήσεων⁷⁶. Λαμβάνοντας υπόψη τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται η δίωξη οι προαναφερόμενες ανησυχίες για την παρακολούθηση της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων ως μέσου προστασίας από τα βασανιστήρια και άλλους τρόπους κακομετα-

⁷⁵ Βλέπε παράγραφο 49 στη σελίδα 91 της παρούσας έκδοσης.

⁷⁶ Βλέπε παράγραφο 21 στη σελίδα 77 της παρούσας έκδοσης.

χείρισης είναι καθοριστικές όταν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να διωχθεί κατά την επιστροφή στη χώρα υποδοχής. Σε παρόμοιες περιπτώσεις η αποτελεσματική και πραγματική επίβλεψη της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων είναι εφικτή μόνον όταν ο κίνδυνος της δίωξης που διατρέχει ο αιτών άσυλο περιορίζεται σε συγκεκριμένα και σαφώς ορισμένα μέτρα⁷⁷.

55. Επιπλέον, όταν αποδεικνύεται ότι ο αιτών άσυλο έχει ήδη υπομείνει δίωξη στη χώρα από την οποία διέφυγε δεν μπορεί να θεωρηθούν αξιόπιστες οι εγγυήσεις που παρέχουν οι αρχές αυτής της χώρας, κυρίως επειδή φέρουν άμεσα ή έμμεσα την ευθύνη για την παρελθούσα δίωξη του ενδιαφερόμενου. Σε παρόμοιες περιπτώσεις οι διπλωματικές εγγυήσεις αξιολογούνται όπως και στις υποθέσεις των αναγνωρισμένων προσφύγων⁷⁸.

Τμήμα Προστασίας και Νομικής Συμβουλευτικής
Διεύθυνση Διεθνούς Προστασίας
Γενεύη, Αύγουστος 2006

⁷⁷ Βλέπε παράγραφο 26 στη σελίδα 81 της παρούσας έκδοσης.

⁷⁸ Βλέπε παράγραφο 30 στη σελίδα 83 της παρούσας έκδοσης.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
Γενική Συνέλευση

Εξηκοστή πρώτη σύνοδος
Θέμα: 55 (β) της ημερήσιας διάταξης
Παγκοσμιοποίηση και αλληλεξάρτηση:
διεθνής μετανάστευση και ανάπτυξη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΕ ΥΨΗΛΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
ΔΙΕΘΝΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ¹
Σημείωμα της Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης

I. Μεθοδολογία και συμμετοχή

1. Σύμφωνα με την παράγραφο 11 της από 23.12.2005 υπ' αριθμ. 60/227 απόφασης της Γενικής Συνέλευσης, η Πρόεδρος της εξηκοστής πρώτης συνόδου της Γενικής Συνέλευσης λαμβάνει την τιμή να διαβιβάσει συνοπτική παρουσίαση του πρώτου διαλόγου σε υψηλό επίπεδο για τη Διεθνή Μετανάστευση και την Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στην έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στις 14 και 15 Σεπτεμβρίου 2006.

2. Ο διάλογος άνοιξε με χαιρετισμό της προέδρου της Γενικής Συνέλευσης και ακολούθησαν οι χαιρετισμοί του Γενικού Γραμματέα και του Προέδρου του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου. Στις τέσσερις συνεδριάσεις της ολομέλειας συμμετείχαν υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι 127 κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων ενός αντιπροέδρου, 47 υπουργών και 40 υφυπουργών. Χαιρετισμούς απηύθυναν επίσης οι εκπρόσωποι ενός κράτους και δέκα διακυβερνητικών οργανισμών και οντοτήτων που έχουν κληθεί να συμμετέχουν σε μόνιμη βάση ως παρατηρητές στις συνόδους και στις εργασίες της Συνέλευσης.

3. Το απόγευμα της 14^{ης} Σεπτεμβρίου και το πρωί της 15^{ης} Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκαν τέσσερις δια-δραστικές συναντήσεις στρογγυλής τραπέζης μεταξύ ισάριθμων ομάδων στις οποίες συμμετείχαν 162

¹ Πρόκειται για το έγγραφο A/61/515 που δημοσιεύθηκε στις 13.10.2006. Πρωτότυπη γλώσσα: αγγλική. Απόδοση στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

Σημείωση της επιμελήτριας: για περισσότερες πληροφορίες για τη διαδικασία που ακολουθήθηκε βλέπε στο διαδίκτυο σε: www.un.org/esa/population/hdmigration. Ως προς την προδικασία που ακολουθήθηκε βλέπε επίσης «Απόφαση 58/208 της Γενικής Συνέλευσης: Διεθνής Μετανάστευση και Ανάπτυξη» σε ΕΔΠΑ 2004, σελίδα 67.

υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι κρατών μελών, αξιωματούχοι δέκα έξη οργανώσεων, ταμείων και προγραμμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, οι Εκτελεστικοί Γραμματείς δύο Περιφερειακών Επιτροπών του ΟΗΕ, ο Γενικός Διευθυντής της Διεθνούς Οργάνωσης Μετανάστευσης και αντιπρόσωποι δώδεκα μη κυβερνητικών οργανώσεων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα.

4. Σε κάθε συνάντηση στρογγυλής τράπεζας εξετάστηκαν διαφορετικά θέματα. Στην πρώτη, όπου προήδρευσε η κυρία Tarja Filatov, υπουργός Απασχόλησης της Φινλανδίας, εξετάστηκαν οι συνέπειες της διεθνούς μετανάστευσης στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Στη δεύτερη, όπου προήδρευσε ο Francisco Lainez, υπουργός Εξωτερικών του Ελ Σαλβαδόρ, εξετάστηκαν τα μέτρα που διασφαλίζουν το σεβασμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των μεταναστών καθώς και τα μέτρα πρόληψης και καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων και της διακίνησης μεταναστών. Στην τρίτη, όπου προήδρευσε ο Kastriot Sulka, υφυπουργός Απασχόλησης, Ευημερίας και Ίσων Ευκαιριών της Αλβανίας, εξετάστηκαν οι πολυδιάστατες πτυχές της διεθνούς μετανάστευσης και ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των εμβασμάτων. Στην τέταρτη, όπου προήδρευσε ο Jean-Francois Ndongou, αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών, Συνεργασίας, Γαλλοφωνίας και Κοινωνικής Ένταξης της Γκαμπόν, εξετάστηκαν οι τρόποι προαγωγής των εταιρικών σχέσεων, της ενίσχυσης του θεσμικού πλαισίου και της ανταλλαγής των βέλτιστων πρακτικών σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των νέων διμερών και πολυμερών συνεργασιών, προς όφελος των κρατών και των μεταναστών.

5. Το απόγευμα της 15^{ης} Σεπτεμβρίου οι πρόεδροι των στρογγυλών τραπεζών ανέπτυξαν εν συντομία προφορικά τα συμπεράσματα των συζητήσεων. Στη συνέχεια, η πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης κήρυξε το πέρας των εργασιών.

II. Ζητήματα κλειδιά

6. Ο διάλογος σε υψηλό επίπεδο για τη διεθνή μετανάστευση και την ανάπτυξη αποδεικνύει την ισχυρή δέσμευση των κρατών μελών, των οντοτήτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, των παρατηρητών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων, της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα να εξετάσουν τη σχέση και τη συνέργεια μεταξύ της διεθνούς μετανάστευσης και της ανάπτυξης. Κατά γενική ομολογία όλων των συμμετεχόντων ο διάλογος σε υψηλό επίπεδο αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την αναζήτηση των τρόπων και των μέσων που συμβάλλουν στη μεγιστοποίηση των θετικών επιπτώσεων της διεθνούς μετανάστευσης στην ανάπτυξη και στην ελαχιστοποίηση των ανεπιθύμητων επιπτώσεων.

7. Οι συμμετέχοντες τόνισαν τον παγκόσμιο χαρακτήρα της διεθνούς μετανάστευσης. Επιβεβαίωσαν ότι η διεθνής μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο με αυξητική τάση τόσο σε επίπεδο όγκου όσο και σε επίπεδο πολυπλοκότητας και αφορά σχεδόν όλες τις χώρες του κόσμου. Συμφώνησαν ότι η διεθνής μετανάστευση μπορεί να αποτελέσει θετική δύναμη για την ανάπτυξη τόσο των χωρών καταγωγής όσο και των χωρών προορισμού εφόσον υποστηρίζεται από σύνολο κατάλληλων πολιτικών.

8. Οι συμμετέχοντες σημείωσαν ότι η διεθνής μετανάστευση συμβάλει στην ανάπτυξη τόσο στις υπό ανάπτυξη όσο και στις ανεπτυγμένες χώρες. Σε κάποιες χώρες οι μετανάστες συμβάλουν καθοριστικά στην αντιμετώπιση των ελλείψεων του εργατικού δυναμικού. Κάποιοι από τους συμμετέχοντες επέμειναν επίσης στη σημασία της κοινωνικής και πολιτισμικής συνεισφοράς των μεταναστών. Κάποιες χώρες αναφέρθηκαν στη μακρόχρονη εμπειρία της υποδοχής και ένταξης των μεταναστών. Άλλες χώρες κατέστησαν πρόσφατα χώρες υποδοχής μεταναστών. Πολλοί συμμετέχοντες ανέφεραν πώς οι χώρες τους επωφελήθηκαν από τη μετανάστευση των πολιτών τους και από την οικονομική και άλλων μορφών συνεισφορές των κοινοτήτων των μεταναστών στην ανάπτυξή τους. Αναφέρθηκε επίσης ο ρόλος των μεταναστών επιχειρηματιών στην αναζωογόνηση των αστικών ζωνών.

9. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν ότι είναι αναγκαίο να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτια της μετανάστευσης ώστε οι άνθρωποι να μεταναστεύουν από επιλογή και όχι από ανάγκη. Σημείωσαν ότι οι άνθρωποι μεταναστεύουν περισσότερο λόγω της φτώχειας, των πολέμων, των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της κακής διακυβέρνησης και της ανεργίας. Πολλοί υποστήριξαν ότι τα θέματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση πρέπει να περιληφθούν στα εθνικά προγράμματα ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών μείωσης της φτώχειας. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν ότι η διεθνής μετανάστευση μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των διεθνώς συμφωνημένων στόχων της ανάπτυξης, ειδικότερα των στόχων της Χιλιετίας για την ανάπτυξη θεωρώντας όμως ταυτόχρονα ότι δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μακροπρόθεσμη στρατηγική ανάπτυξης. Επέμειναν στην ανάγκη δημιουργίας θέσεων εργασίας με αξιοπρεπείς συνθήκες απασχόλησης καθώς και εγγύησης των διαρκών μέσων διαβίωσης σε όλες τις χώρες.

10. Οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν ότι είναι αλληλένδετα η διεθνής μετανάστευση, η ανάπτυξη και τα δικαιώματα του ανθρώπου. Εκτιμάται ότι για να αποδώσει η διεθνής μετανάστευση τα μέγιστα θετικά οφέλη είναι καθοριστικής σημασίας ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των ελευθεριών όλων των μεταναστών. Αρκετοί σημείωσαν ότι κάποιες ευάλωτες ομάδες, όπως είναι οι γυναίκες και τα παιδιά, έχουν

ανάγκη ειδική προστασία. Κάλεσαν τις κυβερνήσεις να κυρώσουν και να εφαρμόσουν τις βασικές συμβάσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και άλλα σχετικά διεθνή κείμενα, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν ότι είναι ανάγκη να καταβάλουν οι κυβερνήσεις ενορχηστρωμένες προσπάθειες για την καταπολέμηση της ξενοφοβίας, της διακριτικής μεταχείρισης, του ρατσισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού των πληθυσμών των μεταναστών.

11. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι είναι απαραίτητη η κατεπείγουσα εξέταση των κοινωνικών συνεπειών της διεθνούς μετανάστευσης. Η ένταξη των μεταναστών στις χώρες υποδοχής απαιτεί αμοιβαίες προσπάθειες προσαρμογής και αποδοχής τόσο από την κοινωνία υποδοχής όσο και από τους ίδιους τους μετανάστες. Έχει σημασία η καταπολέμηση όλων των μορφών μη ανοχής. Κρίθηκε αναγκαία η διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών για τις θετικές επιπτώσεις της διεθνούς μετανάστευσης στην κοινωνία υποδοχής και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών.

12. Οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν ότι τα εμβάσματα αποτελούν από πλεονέκτημα της διεθνούς μετανάστευσης για τις χώρες καταγωγής των μεταναστών. Σημείωσαν ότι ο όγκος των εμβασμάτων έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Εκατομμύρια οικογένειες μεταναστών επωφελούνται από τα εμβάσματα. Ταυτόχρονα όμως οι συμμετέχοντες εκτιμούν ότι μπορεί να ενισχυθεί με τα κατάλληλα μέτρα η δυναμική της συνεισφοράς τους στην ανάπτυξη. Πρόκειται για την εντατικοποίηση του ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών μεταφοράς κεφαλαίων και των τραπεζών ώστε να μειωθούν οι προμήθειες γι' αυτήν τη συναλλαγή, τη βελτίωση της πρόσβασης των μεταναστών και των οικογενειών τους σε τραπεζικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των πιστώσεων, και της διεύρυνσης της ενημέρωσης για τις τραπεζικές υπηρεσίες στις χώρες καταγωγής. Συμφωνήθηκε ομόφωνα ότι τα εμβάσματα αποτελούν ιδιωτικούς πόρους που δεν μπορεί να υποκαταστήσουν την επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια, τις άμεσες αλλοδαπές επενδύσεις ή την ελάφρυνση του χρέους. Κάποιοι συμμετέχοντες προειδοποίησαν για τη δυναμική των ανεπιθύμητων συνεπειών των εμβασμάτων στις οποίες συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων η νοοτροπία της εξάρτησης που μπορεί να λειτουργεί προς όφελος τόσο των νοικοκυριών όσο και του κράτους.

13. Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι οι μετανάστες μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας καταγωγής τους. Κάποιες χώρες έχουν υιοθετήσει μέτρα για την ενδυνάμωση των σχέσεων των πολιτών τους στο εξωτερικό και για την ενθάρρυνση του επαναπα-

τρισμού των εργαζομένων με υψηλού επιπέδου δεξιότητες ή της κυκλικής μετανάστευσης. Πολλοί συμμετέχοντες τόνισαν ότι μέσω των κοινών προγραμμάτων ανάπτυξης οι μετανάστες επιχειρηματίες αποτελούν φορείς ανάπτυξης στις χώρες καταγωγής τους. Υπογράμμισαν επίσης το ρόλο της διεθνούς μετανάστευσης στη μεταφορά τεχνογνωσίας, δεξιοτήτων, τεχνολογίας, εξειδίκευσης και νέων τρόπων σκέψης στις χώρες καταγωγής των μεταναστών.

14. Οι συμμετέχοντες ενδιαφέρθηκαν επίσης για τα μέσα ελαχιστοποίησης των ανεπιθύμητων συνεπειών της εκροής των εργαζομένων με δεξιότητες υψηλού επιπέδου από τις υπό ανάπτυξη χώρες. Η αναχώρηση των εργαζομένων αυτής της κατηγορίας από τις χώρες καταγωγής προκαλεί ανησυχία επειδή πλήττει την παροχή υπηρεσιών κυρίως στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης. Κατ' επανάληψη απηύθυναν έκκληση οι συμμετέχοντες για την εφαρμογή μέτρων που διασφαλίζουν την παραμονή των εργαζομένων με δεξιότητες υψηλού επιπέδου στις χώρες καταγωγής τους, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων της δίκαιης αμοιβής τους και των αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας. Πρότειναν επίσης να προαχθεί ο επαναπατρισμός των εργαζομένων με υψηλού επιπέδου δεξιότητες στις χώρες καταγωγής τους, έστω και σε προσωρινή βάση. Κάποιοι συμμετέχοντες σημείωσαν ότι οι χώρες τους έχουν υιοθετήσει ή πρόκειται να υιοθετήσουν Κώδικες Δεοντολογίας που απαγορεύουν την πρόσληψη του εν ενεργεία προσωπικού των υπηρεσιών υγείας στις υπό ανάπτυξη χώρες που υποφέρουν από έλλειψη εργατικού δυναμικού στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης. Κάποιοι συμμετέχοντες πρότειναν να συναφθούν συμφωνίες συνεργασίας για την εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού στις υπό ανάπτυξη χώρες ενώ άλλοι πρότειναν διαφορετικούς μηχανισμούς αποζημίωσης.

15. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι η μετανάστευση του εργατικού δυναμικού είναι καίριας σημασίας για την παγκόσμια οικονομία. Σε κάποιες χώρες η αγορά εργασίας εξαρτάται ιδιαίτερα από το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό. Σε άλλες, η εποχική μετανάστευση επιτρέπει την κάλυψη ειδικών αναγκών της αγοράς εργασίας. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι η σχετικά υψηλή συμμετοχή των γυναικών στη μετανάστευση για λόγους εργασίας ώθησε μερικά κράτη στην επανεξέταση των κανονισμών και της διαδικασίας της μετανάστευσης για λόγους εργασίας ώστε να διασφαλίσουν την ευαισθητοποίηση όσον αφορά στο φύλο και την κατάλληλη προστασία των μεταναστριών.

16. Οι συμμετέχοντες σημείωσαν ότι περίπου το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού των μεταναστών είναι γυναίκες. Οι γυναίκες, όπως και οι άντρες, μεταναστεύουν για να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους. Για πολλές γυναίκες η μετανάστευση αποτελεί μέσο ανεξαρτητο-

ποίησης. Η επιχειρηματική δυναμική των γυναικών χρειάζεται υποστήριξη και πρέπει να αναγνωριστεί η συνεισφορά των μεταναστριών τόσο στις χώρες καταγωγής όσο και στις χώρες προορισμού. Όμως, η μετανάστευση ενέχει κινδύνους που συχνά είναι σοβαρότεροι για τις γυναίκες σε σχέση με τους άντρες, ειδικά όταν οι γυναίκες απασχολούνται σε ανεπιθύμητες κακοπληρωμένες δουλειές. Επομένως, είναι σημαντικό να υιοθετηθούν πολιτικές που συνεκτιμούν τις ειδικότερες συνθήκες και εμπειρίες των μεταναστριών και συμβάλουν στη μείωση του κινδύνου της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης τους. Οι γυναίκες και τα κορίτσια που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων δικαιούνται ειδικής προστασίας.

17. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την ανησυχία τους για την αύξηση του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης και για τις περιπτώσεις της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των παράνομων μεταναστών. Συμφώνησαν να αναγνωρίσουν ότι η εμπορία ανθρώπων και η παράνομη διακίνηση των μεταναστών, ειδικότερα των γυναικών και των παιδιών, πρέπει να καταπολεμηθούν κατεπειγόντως σε εθνικό, διμερές, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Κάποιοι συμμετέχοντες τόνισαν ότι οι περιοριστικές πολιτικές μετανάστευσης συμβάλουν στην αύξηση της παράνομης μετανάστευσης και υποστήριξαν την αύξηση των νόμιμων μέσων μετανάστευσης και τη νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών. Ως μέσο μείωσης των παράνομων μεταναστευτικών ρευμάτων πρότειναν επίσης τη διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών που αναδεικνύουν τους κινδύνους που ενέχει η παράνομη μετανάστευση. Πολλοί συμμετέχοντες εκτίμησαν ότι είναι αναγκαίοι οι αποτελεσματικοί έλεγχοι των συνόρων και ταυτόχρονα αναγνώρισαν ότι τα μέτρα ασφάλειας και ελέγχου δεν επαρκούν για τον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης. Απηύθυναν έκκληση για την υιοθέτηση πολιτικών ικανών να συμβάλλουν στην εξισορρόπηση της μη ικανοποιούμενης ζήτησης εργατικού δυναμικού και της εισροής εργαζομένων από το εξωτερικό. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν επίσης ότι τα μέτρα ελέγχου της παράνομης μετανάστευσης μπορεί να παρεμποδίζουν όσους διαφεύγουν διώξεις καθώς και άλλες ευάλωτες ομάδες από την αναζήτηση διεθνούς προστασίας.

18. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες εξέφρασαν την άποψη ότι οι εθνικές στρατηγικές για τη βελτίωση της μεγιστοποίησης των ωφελειών πρέπει να συμπληρωθούν με ενισχυμένη διμερή, περιφερειακή και πολυμερή συνεργασία. Εκτίμησαν ότι αυτή η συνεργασία είναι αναγκαία για την προαγωγή της νόμιμης, ασφαλούς και εύτακτης μετανάστευσης, τη μείωση της παράνομης μετανάστευσης και για τις επιπτώσεις της διεθνούς μετανάστευσης στην ανάπτυξη. Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι ο πολλαπλασιασμός των περιφερειακών διαδικασιών διαβούλευσης αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο.

δο². Πολλοί αναφέρθηκαν σε παραδείγματα περιφερειακών μηχανισμών που, με τη βελτίωση του διαλόγου και της αμοιβαίας κατανόησης, οδήγησαν σε πρακτικά μέτρα για την αντιμετώπιση ζητημάτων της μετανάστευσης.

19. Επίσης, οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν τη χρησιμότητα των διμερών συμφωνιών και ανέφεραν ως παράδειγμα τις συμφωνίες που προβλέπουν τη μετανάστευση για λόγους εργασίας, τη δυνατότητα μεταφοράς συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, την επανεισδοχή των πολιτών ή την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της διακίνησης των μετανα-

² Σημείωση της επιμελήτριας: Το 2006 πραγματοποιήθηκαν δύο περιφερειακές διασκέψεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της μετανάστευσης, στις οποίες συμμετείχαν εκπρόσωποι των κρατών της Αφρικής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για τη Διάσκεψη του Ραμπάτ που πραγματοποιήθηκε στο Μαρόκο τον Ιούλιο του 2006 και για την Υπουργική Διάσκεψη της Τρίπολης, που πραγματοποιήθηκε στη Λιβύη στις 22 και 23 Νοεμβρίου 2006. Και στις δύο διασκέψεις οι συμμετέχοντες συζήτησαν ζητήματα που αφορούν στη μετανάστευση, συμπεριλαμβανομένων της νόμιμης και της παράνομης μετανάστευσης, της μετανάστευσης και της ανάπτυξης και της προστασίας των προσφύγων καθώς και ευρύτερα ζητήματα που αφορούν στην ειρήνη και στην ασφάλεια και στα δικαιώματα του ανθρώπου.

Στη διάσκεψη του Ραμπάτ συμμετείχαν τα κράτη μέλη της ΕΕ και κράτη της βορείου, δυτικής και κεντρικής Αφρικής, που είναι χώρες καταγωγής και διέλευσης των μεταναστών. Είχε σκοπό την αναζήτηση λύσεων για την ανάληψη κοινής δράσης σε θέματα μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένων της μετανάστευσης και της ανάπτυξης, της νόμιμης μετανάστευσης και της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων (για περισσότερες πληροφορίες καθώς και για τη Διακήρυξη που υιοθετήθηκε με το πέρας της διάσκεψης βλέπε: www.maec.gov.ma/migration/En/conference.htm).

Η Διάσκεψη της Τρίπολης είναι η πρώτη Υπουργική Διάσκεψη για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη στην οποία συμμετείχαν η Αφρική Ένωση και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν να συνεργαστούν σε πνεύμα αμοιβαιότητας και ισότιμης κατανομής των βαρών για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της μετανάστευσης προς όφελος και των δύο ηπείρων. Η διάσκεψη έλαβε χώρα στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης προσέγγισης της μετανάστευσης που αναπτύσσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σκοπός είναι η ικανοποίηση των συμφερόντων και των προτεραιοτήτων των χωρών καταγωγής, διέλευσης και προορισμού καθώς και των μεταναστών, με την ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων με τις τρίτες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς και με την από κοινού εφαρμογή πολιτικών που αφορούν στη μετανάστευση, όπως είναι η πολιτική της βέλτιστης διακυβέρνησης, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της ανάπτυξης. Για την κοινή Διακήρυξη που εκδόθηκε με την ολοκλήρωση των εργασιών της Διάσκεψης βλέπε:

www.eu2006.fi/news_and_documents/other_documents/vko47/en_GB/1164354155373.

Βλέπε επίσης Ανακοίνωση της Επιτροπής της ΕΕ προς το Συμβούλιο - Συμβολή στη θέση της ΕΕ για το διάλογο υψηλού επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη διεθνή μετανάστευση και την ανάπτυξη, COM 2006/409/τελικά.

στών. Πολλοί εκτίμησαν ότι τα περιφερειακά και οι διμερή μέτρα πρέπει να συμπληρωθούν με πρωτοβουλίες παγκόσμιου επιπέδου, υπογραμμίζοντας ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών αποτελεί το καταλληλότερο πλαίσιο για την ανάληψη παρόμοιας δράσης. Επίσης, επικαλέστηκαν το έργο της Παγκόσμιας Επιτροπής για τη Διεθνή Μετανάστευση, της οποίας η έκθεση αποτελεί χρήσιμο εργαλείο, τη Διεθνή Ατζέντα για τη Διαχείριση της Μετανάστευσης, που είναι αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας της Βέρνης, και το διάλογο για τις πολιτικές μετανάστευσης που πραγματοποιείται ετησίως υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Μετανάστευσης.

III. Συνέχεια του διαλόγου σε υψηλό επίπεδο

20. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη που συμμετείχαν στο διάλογο υψηλού επιπέδου εξέφρασαν ενδιαφέρον για τη συνέχιση της παγκόσμιας διαβούλευσης για τη διεθνή μετανάστευση και ανάπτυξη. Υποστηρίχθηκε ευρέως η πρόταση της Γραμματείας για τη δημιουργία παγκόσμιου φόρουμ με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων για θέματα που αφορούν στην παγκόσμια μετανάστευση και στην ανάπτυξη.

21. Πολλοί από τους συμμετέχοντες υποστήριζαν ότι, όταν δημιουργηθεί, αυτό το φόρουμ θα πρέπει να ενθαρρύνει τα πρακτικά και τεκμηριωμένα μέτρα ώστε να ενισχυθούν τα οφέλη της διεθνούς μετανάστευσης και να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές συνέπειες. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι αυτό το φόρουμ θα πρέπει να είναι ανεπίσημο, εθελοντικό και να υπάγεται στη διεύθυνση των κρατών μελών που ενεργούν με τρόπο διαφανή και ανοικτό. Δεν θα παράγει διαπραγματευμένα συμπεράσματα ή αποφάσεις κανονιστικού χαρακτήρα αλλά θα προάγει τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων.

22. Με τη μορφή προειδοποίησης κάποιοι από τους συμμετέχοντες εξέφρασαν την άποψη ότι το προαναφερόμενο φόρουμ δεν θα πρέπει να επικαλύπτει το έργο των υπαρχόντων δομών και τη δράση που έχουν αναλάβει άλλοι οργανισμοί. Εάν ιδρυθεί, αυτό το φόρουμ θα πρέπει να στηρίζεται στην υπάρχουσα τεχνογνωσία του συστήματος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και άλλων διεθνών οργανισμών. Θα πρέπει να βασιστεί στην εμπειρία των περιφερειακών μηχανισμών διαβούλευσης και να συνεργάζεται στενά με την Παγκόσμια Ομάδα για τη Μετανάστευση που ιδρύθηκε πρόσφατα³. Συζητήθηκε ιδιαίτερα η ειδικότερη σχέ-

³ Σημείωση της επιμελήτριας: η Παγκόσμια Ομάδα για τη Μετανάστευση είναι ομάδα που αποτελείται από διάφορες οργανώσεις, οι οποίες εκπροσωπούνται από τους διευθυντές τους. Έχει σκοπό την προαγωγή της ευρύτερης εφαρμογής όλων των σχετικών διεθνών και περιφερειακών κειμένων και κανόνων που αφορούν στη μετα-

ση αυτού του φόρουμ με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Μια από τις λύσεις που προτάθηκε ήταν η σύνδεσή του με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών μέσω του Ειδικού Απεσταλμένου του Γενικού Γραμματέα για τη Διεθνή Μετανάστευση και Ανάπτυξη, κυρίου Peter Sutherland.

23. Μικρός αριθμός συμμετεχόντων ισχυρίστηκε ότι ήδη υπάρχουν επαρκή μέσα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της διεθνούς μετανάστευσης στις διάφορες οντότητες ή δομές, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Οι εν λόγω συμμετέχοντες δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να προάγουν την αξιοποίηση των ήδη λειτουργούντων θεσμών, συμπεριλαμβανομένου του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης και της Παγκόσμιας Ομάδας για τη Μετανάστευση, για την εξέταση της σχέσης της διεθνούς μετανάστευσης με την ανάπτυξη. Κάποιοι εκτίμησαν ότι ο διάλογος θα ήταν αποτελεσματικότερος εάν διεξαγόταν σε περιφερειακό και σε όχι σε διεθνές επίπεδο, ενισχυμένος ίσως με περιοδικές συναντήσεις των προέδρων των περιφερειακών διαδικασιών.

24. Οι συμμετέχοντες καλωσόρισαν την πρόταση της κυβέρνησης του Βελγίου να φιλοξενήσει την πρώτη συνάντηση του παγκόσμιου φόρουμ το 2007. Ο Γενικός Γραμματέας δήλωσε ότι εφόσον τα κράτη μέλη το κρίνουν αναγκαίο μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλία για την ίδρυση εθελοντικού ταμείου με σκοπό την υποστήριξη των δραστηριοτήτων του φόρουμ. Η απόφασή του να παρατείνει την εντολή του Ειδικού Απεσταλμένου για τη Διεθνή Μετανάστευση και Ανάπτυξη έτυχε ευρείας αποδοχής.

νάστευση και τη διασφάλιση συνεκτικής και ισχυρής πρωτοκαθεδρίας για τη βελτίωση της γενικότερης αποτελεσματικότητας της πολιτικής του ΟΗΕ και της διεθνούς κοινότητας και την ανταπόκριση, σε επιχειρησιακό επίπεδο, των προκλήσεων της διεθνούς μετανάστευσης. Η Παγκόσμια Ομάδα για τη Μετανάστευση προέκυψε από την «Ομάδα της Γενεύης για τη Μετανάστευση», που ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 2003 από τους διευθυντές της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εργασίας, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της Διάσκεψης του ΟΗΕ για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη και του Γραφείου του ΟΗΕ για την Καταπολέμηση των Ναρκωτικών και της Εγκληματικότητας. Από τις αρχές του 2006 η Ομάδα της Γενεύης για τη Μετανάστευση διευρύνθηκε με τη συμμετοχή των εκπροσώπων του Τμήματος Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ, του Προγράμματος του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη, του Ταμείου του ΟΗΕ για τον Πληθυσμό και της Παγκόσμιας Τράπεζας και μετονομάστηκε σε «Παγκόσμια Ομάδα για τη Μετανάστευση».

Για περισσότερες πληροφορίες για την Παγκόσμια Ομάδα για τη Μετανάστευση βλέπε: www.un.int/iom/GMG.html και www.un.org/esa/population/migration/forum/index.htm.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εξηκοστή δεύτερη σύνοδος
Θέμα υπ' αριθμ. 13 της ημερήσιας διάταξης

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ¹

**Έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου Juan Miguel Petit
για το Εμπόριο, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών²**

**Αποστολή στην Ελλάδα
(8 έως 15 Νοεμβρίου 2005)**

.....

¹ Στις 20.11.1989 η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αυτό το διεθνές κείμενο αναγνωρίζει ότι «σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες και επομένως χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή». Το 2000, δέκα περίπου χρόνια μετά την υιοθέτησή της, σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου είχαν υπογράψει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και είχαν δεσμευθεί για την εφαρμογή των διατάξεών της. Το 1990, η συνειδητοποίηση, σε διεθνές επίπεδο, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εμπορίας των παιδιών οδήγησε την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ στην ίδρυση της εντολής του Ειδικού Απεσταλμένου για το Εμπόριο, την Πορνεία των Παιδιών και την Παιδική Πορνογραφία. Έργο του Ειδικού Απεσταλμένου είναι η διερεύνηση της εκμετάλλευσης των παιδιών ανά τον κόσμο και η υποβολή εκθέσεων καθώς και συστάσεων στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την προστασία των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων παιδιών. Αυτές οι συστάσεις απευθύνονται κατ' αρχήν στις κυβερνήσεις, άλλα όργανα του συστήματος του Ο.Η.Ε. και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Με την υπ' αριθμ. 1990/68 απόφασή της που φέρει τον τίτλο «Δικαιώματα του Παιδιού» η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διόρισε για ένα έτος Ειδικό Απεσταλμένο για τα θέματα της Εμπορίας, της Πορνείας Παιδιών και Παιδικής Πορνογραφίας. Έκτοτε, ο διορισμός του Ειδικού Απεσταλμένου ανανεώνεται τακτικά και πλέον πρόσφατα το 2001, όταν η Επιτροπή ανανέωσε με την υπ' αριθμ. 2001/75 απόφασή της την εντολή του Ειδικού Απεσταλμένου για άλλα τρία χρόνια. Το 2001 Ειδικός Απεσταλμένος ορίστηκε ο κύριος Juan Miguel Petit, που κατάγεται από την Ουρουγουάη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε επίσης www.unhchr.ch/children/rapporteur.htm.

² Η έκθεση δημοσιεύτηκε στις 27.3.2006. Έγγραφο E/CN.4/2006/67/Add.3. Απόδοση αποσπασμάτων της έκθεσης στην ελληνική γλώσσα: Έρικα Καλαντζή.

Γ. Ανησυχίες για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών

30. Τα τελευταία χρόνια πολλά όργανα που έχουν ιδρυθεί δυνάμει συμβάσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχουν εκφράσει την ανησυχία τους για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών από τις ελληνικές αρχές. Λίγους μόνον μήνες πριν την επίσκεψη του Ειδικού Απεσταλμένου στην Ελλάδα η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου³ εξέφρασε την ανησυχία της για το αναφερόμενο έλλειμμα της αποτελεσματικής προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, πολλά από τα οποία είναι γυναίκες και παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των μηχανισμών προστασίας των μαρτύρων.

31. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην Ελλάδα πολλοί συνομιλητές δήλωσαν ότι είναι ανεπαρκής η φροντίδα που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανήλικους ανεξάρτητα από το καθεστώς τους ως θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και επίσης εξέφρασαν την ανησυχία τους για τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στην περίπτωση τους.

1. Η διαδικασία απέλασης των ασυνόδευτων παιδιών

32. Οι αρμόδιες αρχές που ασχολούνται με τα ασυνόδευτα παιδιά παρείχαν πληροφορίες για τη διαδικασία που εφαρμόζεται. Συνήθως τα παιδιά εντοπίζονται και συλλαμβάνονται από την αστυνομία και εν συνε-

³ «10. Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η Ελλάδα είναι μια από τις βασικές χώρες διέλευσης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων καθώς και χώρα προορισμού. Καλωσορίζει τις προσπάθειες που καταβάλει το συμβαλλόμενο κράτος για την καταπολέμηση αυτής της μάστιγας, αλλά παραμένει ανήσυχη ειδικότερα λόγω της αναφερθείσας έλλειψης πραγματικής προστασίας των θυμάτων, που στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της μη θεσμοθέτησης μηχανισμών για την προστασία των μαρτύρων (άρθρα 3, 8 και 24 του Συμφώνου). (α) Το συμβαλλόμενο κράτος θα πρέπει να υιοθετήσει νέα μέτρα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η οποία παραβιάζει πολλά από τα δικαιώματα που προστατεύει το Σύμφωνο, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 3 και 24. Θα πρέπει να προστατεύονται τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματός τους να στεγάζονται σε καταφύγια και της εξασφάλισης της δυνατότητας να καταθέτουν ως μάρτυρες σε βάρος των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων ενώπιον ποινικών ή αστικών δικαστηρίων. (β) Η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να προστατεύει τα ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά και να μην επιτρέπει να εγκαταλείπονται απροστάτευτα. Η έλλειψη εξειδικευμένης παιδικής προνοιακής προστασίας καθιστά τα παιδιά εύκολα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και τα εκθέτει σε επιπλέον κινδύνους. Το συμβαλλόμενο κράτος καλείται να διεξάγει δικαστική έρευνα για τα περίπου 500 παιδιά που εξαφανίστηκαν από το Ίδρυμα Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002 και να ενημερώσει την Επιτροπή για την έκβασή της. Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 51.

χεία προσάγονται στον Εισαγγελέα Ανηλίκων, που διατάσσει την απέλασή τους και τη φιλοξενία τους σε ξενώνες, εφόσον υπάρχει διαθέσιμος χώρος. Όταν είναι ανέφικτη η στέγασή τους σε κέντρο φιλοξενίας η μόνη εναλλακτική λύση είναι η απέλαση. Όλα τα προς απέλαση ασυνόδευτα παιδιά κρατούνται προσωρινά στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα. Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης εξαρτάται από τη χώρα καταγωγής (δηλαδή από την παρουσία διπλωματικής αντιπροσωπείας της χώρας καταγωγής τους στην Ελλάδα). Σχετικά, δεν συνεκτιμάται εάν είναι εφοδιασμένα με έγγραφα, εάν μπορεί να εντοπιστεί η οικογένειά τους και εάν έχει τη δυνατότητα να ασχοληθεί με την περίπτωση τους μη κυβερνητική οργάνωση. Η διαδικασία της απέλασης (από τον εντοπισμό του παιδιού έως την απομάκρυνσή του στα σύνορα) μπορεί να διαρκέσει κατά μέσον όρο τρεις ημέρες έως κατ' ανώτατο όριο τρεις μήνες. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικών οι αρχές καταβάλουν προσπάθειες να απελαύνουν τα ασυνόδευτα παιδιά το συντομότερο δυνατόν.

33. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη, που άρχισαν να λειτουργούν τη βδομάδα που επισκεπτόταν την Ελλάδα, ότι όταν δεν υπάρχει διαθέσιμος χώρος για να φιλοξενηθούν σε ξενώνες υποδοχής τα παιδιά απομακρύνονται άμεσα από τη χώρα, μετά από επικοινωνία με τη χώρα καταγωγής τους, κατ' εφαρμογή της διαδικασίας διοικητικής απέλασης. Αρμόδιο για την εκτέλεση της απέλασης είναι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Το ενδιαφερόμενο παιδί συνοδεύεται στα σύνορα και παραδίδεται στις αρχές της γειτονικής χώρας με πιστοποιητικό το οποίο αναγράφει το όνομά του, τον τόπο και το χρόνο του εντοπισμού του στην Ελλάδα και την απόφαση που διατάσσει την απέλασή του.

34. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για το δικαίωμα των παιδιών άνω των δέκα τεσσάρων ετών να υποβάλουν αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής. Όμως, οι αρχές αναγνώρισαν ότι ελάχιστα παιδιά είναι ενημερωμένα για τη σχετική διαδικασία, κυρίως όσα απολαμβάνουν τη συνδρομή μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επίσης, ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για τη 48ωρη προθεσμία που παρέχεται κατ' αρχήν στους ανήλικους αλλοδαπούς προκειμένου να υποβάλουν τις αντιρρήσεις τους για την απέλαση αλλά σύμφωνα με τον Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού οι ανήλικοι δεν ενημερώνονται προσηκόντως γι' αυτό το δικαίωμά τους. Από τα στοιχεία των αρχών προκύπτει ότι από το 2004 έχουν απελαθεί από την Ελλάδα 130 παιδιά, κυρίως αλβανικής καταγωγής, των οποίων η οικογένεια ζει στην Αλβανία ενώ στην Ελλάδα ζούσαν χωρίς συγγενείς.

35. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ανησυχεί επειδή παρότι υιοθετήθηκε νέα νομοθεσία η απέλαση των παιδιών αποτελεί τον κανόνα ενώ τα μέτρα

προστασίας την εξαίρεση. Μάλιστα, διαφαίνεται ότι δεν τηρείται πάντα η προαναφερόμενη διαδικασία. Όταν επισκεπτόταν την Αλβανία, ο Ειδικός Απεσταλμένος συναντήθηκε στα ελληνο-αλβανικά σύνορα με 14χρονο αγόρι που μόλις είχε απελαθεί στη χώρα του με ταχύρυθμες διαδικασίες. Το παιδί βρισκόταν στην Ελλάδα δύο βδομάδες πριν το ανακαλύψουν οι αστυνομικές αρχές. Οδηγήθηκε στο αστυνομικό τμήμα και την επομένη ημέρα επαναπροωθήθηκε στα αλβανικά σύνορα. Ο Ειδικός Απεσταλμένος το συνάντησε όταν εγκαταλείφθηκε στα αλβανικά σύνορα.

36. Οι ελληνικές αρχές ανέφεραν ότι διαφορετική δέσμη μέτρων εφαρμόζεται στους ανήλικους που αναγνωρίζονται θύματα εμπορίας ανθρώπων. Σε αυτήν την περίπτωση ασκείται ποινική δίωξη και τα παιδιά διαμένουν σε ξενώνες ενόσω εξετάζεται το καθεστώς τους. Με εντολή Εισαγγελέα παύει η διαδικασία απέλασης, χορηγείται στο παιδί άδεια διαμονής και υιοθετούνται μέτρα προστασίας. Η άδεια διαμονής είναι ετήσιας διάρκειας με δυνατότητα ανανέωσης για άλλον ένα χρόνο έως τη συμπλήρωση δεκαετίας οπότε το παιδί δικαιούται άδεια διαμονής αορίστου διαρκείας.

37. Όμως, όπως τόνισε ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού, μπορεί να συλληφθούν, να κρατηθούν και να απελαθούν λόγω της παράνομης εισόδου στη χώρα τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, παιδιά και ενήλικες, γιατί δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικοί μηχανισμοί εντοπισμού και παραπομπής. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού συμπλήρωσε ότι το 2004 αναγνωρίστηκαν θύματα εμπορίας ανθρώπων έξι παιδιά από την Αλβανία που κρατήθηκαν για λίγες ημέρες σε αστυνομικό τμήμα και στη συνέχεια παραπέμφθηκαν σε νοσοκομείο γιατί δεν υπήρχε φορέας διαθέσιμος να αναλάβει τη φροντίδα τους. Τελικώς τα παιδιά φιλοξενήθηκαν σε χώρο των Γιατρών του Κόσμου πριν επαναπατριστούν στην Αλβανία. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ενημέρωσε τον Ειδικό Απεσταλμένο για την περίπτωση ενός 13χρονου κοριτσιού, θύματος εμπορίας ανθρώπων, που κρατήθηκε σε κέντρο για παράνομους μετανάστες πριν απελαθεί. Συχνά, οι «έμποροι» αναμένουν τα θύματά τους και άμεσα τα επαναπροωθούν στον τόπο εκμετάλλευσής τους.

38. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανέφερε στον Ειδικό Απεσταλμένο ότι 2.500 αλλοδαποί ανέμεναν την απέλασή τους κατά το χρόνο της επίσκεψής του στην Ελλάδα, αλλά δεν διέθετε στατιστικά στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των υπό απέλαση παιδιών. Ο Ειδικός Απεσταλμένος θεωρεί ότι η έλλειψη κατηγοριοποιημένων στοιχείων ανά φύλο και ηλικία δημιουργεί την πεποίθηση ότι τα ασυνόδευτα παιδιά απολαμβάνουν τη μεταχείριση των ενήλικων παράνομων μεταναστών, όπως επιβεβαίωσαν διάφορες πηγές.

39. Λόγω της σοβαρότητας της κατάστασης ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέδωσε τον Οκτώβριο του 2005 ειδική έκθεση για τη διοικητική κράτηση και απέλαση των αλλοδαπών ανηλίκων⁴. Η έκθεση αναφέρει ότι οι ανήλικοι που θεωρούνται «παιδιά» απολαμβάνουν καλλίτερη μεταχείριση από τους ανήλικους που δεν θεωρούνται παιδιά. Σύμφωνα με το Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού οι αρχές επιφυλάσσουν στους ανήλικους άνω των 12 ετών τη μεταχείριση που επιφυλάσσουν στους ενήλικες. Η διοικητική κράτηση δικαιολογείται όταν ο αλλοδαπός κρίνεται ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και πράγματι όλοι οι αλλοδαποί κρίνονται ύποπτοι φυγής.

40. Κατά κανόνα, τα παιδιά πρέπει να εντοπίζονται και να καταγράφονται από τις τοπικές αστυνομικές αρχές όταν φθάνουν στην Ελλάδα και εν συνεχεία να παραπέμπονται στους αρμόδιους φορείς παιδικής πρόνοιας. Όμως, αναφέρθηκε ότι τα παιδιά που φθάνουν στα ελληνικά νησιά ταξιδεύουν ασυνόδευτα δια θαλάσσης στην Αθήνα εφοδιασμένα με παραπεμπτικό για στέγαση σε ξενώνα φιλοξενίας. Όταν φθάνουν στην Αθήνα τα παιδιά προσπαθούν να αναχωρήσουν για το λιμάνι της Πάτρας και από εκεί για την Ιταλία.

41. Η έλλειψη διεργασιών σε πολλές περιοχές είναι ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που τονίστηκε κατ' επανάληψη και έχει άμεσες αρνητικές συνέπειες για τον εντοπισμό και την ενδεχόμενη παραπομπή των ασυνόδευτων παιδιών σε φορείς παιδικής πρόνοιας. Μάλιστα, δεν λειτουργεί ο μηχανισμός για το διορισμό επιτρόπου για τα παιδιά. Τούτο σημαίνει, ότι νομικά κανείς δεν είναι υπεύθυνος για τα παιδιά, ούτε καν οι εκπρόσωποι ενός φορέα.

2. Οι συνθήκες κράτησης των ασυνόδευτων παιδιών

42. Ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκέφθηκε τα νέα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα όπου κρατούνται οι υπό απέλαση αλλοδαποί, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των γυναικών. Το κέντρο αυτό άρχισε να λειτουργεί την εβδομάδα που επισκεπτόταν την Ελλάδα.

43. Η δυναμικότητα του κέντρου ανέρχεται στα 385 άτομα. Κατά το χρόνο της επίσκεψής του κρατούνταν 148 γυναίκες και 9 παιδιά. Ο Ειδικός Απεσταλμένος εκφράζει την ανησυχία του για τις συνθήκες κράτησής τους.

44. Ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκέφθηκε τα κρατητήρια στις 4:00 το απόγευμα, την ώρα του φαγητού. Γυναίκες και παιδιά λάμβαναν το

⁴ Η έκθεση είναι δημοσιευμένη στον ιστότοπο του Συνηγόρου του Πολίτη: www.synigoros.gr/reports/SR-detention-expulsionOCTOBER-2005.pdf.

πρώτο γεύμα της ημέρας από τα κάγκελα των κρατητηρίων. Δεν υπήρχαν διαθέσιμα τραπέζια και χώρος εστίασης. Ο Ειδικός Απεσταλμένος πληροφορήθηκε ότι παρέχονται υπηρεσίες διερμηνείας τις εργάσιμες ημέρες, όμως τα παιδιά και οι γυναίκες δεν γνώριζαν τους λόγους της κράτησής τους. Οι συνθήκες κράτησης ήταν ιδιαίτερα στενάχωρες για τους εφήβους και τα νεαρά αγόρια. Ο Ειδικός Απεσταλμένος δεν ενημερώθηκε λεπτομερειακά για τις παρεχόμενες συμβουλευτικές και νομικές υπηρεσίες. Οι κρατούμενοι είχαν περιορισμένη πρόσβαση στους χώρους υγιεινής (δύο φορές την ημέρα δήλωσαν στον Ειδικό Απεσταλμένο) και καθόλου πρόσβαση σε χώρους ψυχαγωγίας. Η κράτηση σε τόσο αυστηρές συνθήκες χωρίς να συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι ασφαλείας έχει αρνητικές συνέπειες, προκαλεί και αυξάνει τις εντάσεις στις σχέσεις των κρατουμένων με το προσωπικό ασφαλείας.

45. Ο Ειδικός Απεσταλμένος αναγνωρίζει τη σημαντική επένδυση της ελληνικής κυβέρνησης που κατασκεύασε νέους χώρους κράτησης. Λαμβάνοντας τούτο υπόψη κρίνει ότι αξίζει να αναλάβει η κυβέρνηση κάθε αναγκαία πρωτοβουλία για τη βελτίωση των συνθηκών της κράτησης.

46. Η κράτηση στα αστυνομικά τμήματα είναι ένα άλλο ζήτημα ανησυχίας και αναφέρεται ότι αποτελεί συχνή πρακτική. Στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη ο Ειδικός Απεσταλμένος συναντήθηκε με κορίτσι από τη Ρουμανία που ανέφερε ότι για 34 ημέρες κρατείτο σε αστυνομικό τμήμα. Επίσης, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ανέφερε ότι στα αστυνομικά τμήματα των Πετραλώνων και του Χαλανδρίου κρατούνται στοιβαγμένα ασυνόδευτα παιδιά μαζί με ενήλικες, ελλείπει κατάλληλων χώρων. Οι χώροι κράτησης είναι στενοί, ανεπαρκώς συντηρημένοι, με ακατάλληλο φωτισμό και χώρο προαυλισμού. Διαπιστώθηκαν επίσης προβλήματα διατροφής και υγιεινής⁵. Επίσης, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού ανέφερε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα κρατούμενα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να εξέρχονται από τα κελιά τους και ότι η ιατρική φροντίδα δεν παρέχεται σε καθημερινή βάση.

47. Αφού απολυθούν από τα κρατητήρια, τα παιδιά παραπέμπονται σε οιοδήποτε φορέα παιδικής πρόνοιας. Η τύχη των περισσότερων παιδιών μετά την παραπομπή τους σε παρόμοιους φορείς αγνοείται. Ανησυχία προκαλούν οι κίνδυνοι κακοποίησης και εκμετάλλευσης στους οποίους εκτίθενται.

⁵ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 4.

3. Η έλλειψη θεσμοθετημένου συστήματος προστασίας

(α) Η έλλειψη ξενόνων για τα ασυνόδευτα παιδιά

48. Η έλλειψη των κατάλληλων δομών για τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελεί μείζον πρόβλημα. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες από τα 325 παιδιά που καταγράφηκαν το 2004 ως αιτούντες άσυλο ελάχιστα παρέμειναν στη χώρα και επωφελήθηκαν της συνδρομής που παρέχεται στα κέντρα υποδοχής.

49. Το Κέντρο Ανωγείων στην Κρήτη, που διαχειρίζεται το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και χρηματοδοτεί το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, είναι ο μοναδικός φορέας για ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο και μπορεί να φιλοξενήσει 20 έως 25 παιδιά. Εκτός από αυτό δεν υπάρχει άλλος εξειδικευμένος φορέας αλλά μόνον φορείς παιδικής πρόνοιας που δεν είναι επαρκώς επανδρωμένοι. Επιπλέον, το προσωπικό που εργάζεται στους φορείς παιδικής πρόνοιας δεν διαθέτει την τεχνογνωσία χειρισμού των περιπτώσεων των ασυνόδευτων παιδιών.

50. Όταν ο Ειδικός Απεσταλμένος επισκεπτόταν την Ελλάδα είχαν παραπεμφθεί στο Κέντρο Ανωγείων 300 έως 400 ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο, κυρίως από το Αφγανιστάν. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες περισσότερα παιδιά θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτημα ασύλου, αλλά δεν το πράττουν.

(β) Η χαρακτηριστική περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας

51. Στο πλαίσιο της επίσκεψής του, ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε για μια υπόθεση, που είχε θέσει υπόψη των ελληνικών αρχών με την από 1.12.2004 επιστολή του⁶ και αφορά περίπου 500 παιδιά που αγνοούνται από το ίδρυμα φιλοξενίας παιδιών Αγία Βαρβάρα για το διάστημα 1998 έως 2002. Την υπόθεση αυτή εξέτασαν επίσης η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων⁷ και η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώ-

⁶ Πρόκειται για το έγγραφο E/CN.4/2005/78/Add.3, παράγραφοι 86 έως 92 που περιλαμβάνει τις ανακοινώσεις που απέστειλε ο Ειδικός Απεσταλμένος στις κυβερνήσεις και τις απαντήσεις που έλαβε. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στον ιστότοπο www.unhchr.org/english/issues/children/rapporteur/annual.htm.

⁷ «6. Η Επιτροπή συστήνει στο συμβαλλόμενο κράτος:...(μ) να επανεξετάσει μεθόδους προστασίας των παιδιών του δρόμου, και ειδικότερα να διασφαλίσει την εφαρμογή μέτρων προστασίας των δικαιωμάτων τους. Στο μέτρο του δυνατού, όλες οι αποφάσεις που αφορούν παιδιά πρέπει να λαμβάνονται συνεκτιμώντας τη γνώμη τους και τους προβληματισμούς τους ώστε να υιοθετείται η βέλτιστη και η εφικτή λύση. Αναφορικά με τις περιπτώσεις των παιδιών που φιλοξενήθηκαν στο ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα», η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να υιοθετήσει μέτρα για να αποτρέψει την επανεμφάνιση παρόμοιων περιστατικών. Πρέπει επίσης να διασφαλίσει τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης και να ενημερώσει την Επιτροπή για

που⁸, που ζήτησαν από την Ελλάδα να διεξαχθεί δικαστική έρευνα για την υπόθεση και να τις ενημερώσει σχετικά⁹.

την έκβασή της». Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπεράσματα και Συντάξεις της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων – Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2004, σελ. 91.

⁸ «10. (β) Η Επιτροπή καλεί το συμβαλλόμενο κράτος να προστατεύει τα ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά και να μην επιτρέπει να εγκαταλείπονται απροστάτευτα. Η έλλειψη εξειδικευμένης παιδικής προνοιακής προστασίας καθιστά τα παιδιά εύκολα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και τα εκθέτει σε επιπλέον κινδύνους. Το συμβαλλόμενο κράτος καλείται να διεξαχθεί δικαστική έρευνα για τα περίπου 500 παιδιά που εξαφανίστηκαν από το Ίδρυμα Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002 και να ενημερώσει την Επιτροπή για την έκβασή της». Για το πλήρες κείμενο της έκθεσης σε ελληνική απόδοση βλέπε «Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την Ελλάδα», σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 51.

⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: με την περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας ασχολήθηκε συνεργαζόμενη στην υπόθεση με τον Ειδικό Απεσταλμένο του ΟΗΕ για το Εμπόριο, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών η Ειδική Απεσταλμένη του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών, κυρία Sigma Huda (βλέπε έγγραφο E/CN.4/2006/62/Add.1 της 27.3.006 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ σε http://ap/ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?m=137). «Ελλάδα ... 41. Σύμφωνα με πληροφορίες από τα 660 παιδιά που τοποθετήθηκαν στην Αγία Βαρβάρα από το 1998 έως το 2002 560 ήταν Αλβανοί, σχεδόν όλα Ρόμα, 45 Έλληνες, σχεδόν όλα Ρόμα, 40 Ιρακινοί και 16 από άλλες χώρες. Έχουν εξαφανιστεί 502 παιδιά... **Απάντηση της κυβέρνησης.** 46. Με έγγραφο της 18^{ης} Μαρτίου 2005 η ελληνική κυβέρνηση ενημέρωσε [την Ειδική Απεσταλμένη] ότι μετά από διαταγή του Εισαγγελέα του Πρωτοδικών Αθηνών η Υποδιεύθυνση Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής διεξήγαγε προκαταρκτική έρευνα προκειμένου να διερευνηθεί εάν έχουν τελεσθεί αξιόποινες πράξεις. Η προκαταρκτική έρευνα ολοκληρώθηκε και τα αποτελέσματά της έχουν διαβιβαστεί στον Εισαγγελέα. 47. Επίσης, η ελληνική κυβέρνηση παρείχε γενικότερες πληροφορίες για την προστασία των παιδιών στην Ελλάδα. Η Ελληνική Αστυνομία αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των ανηλίκων από τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται, και ειδικότερα των παιδιών που περιπλανώνται στους δρόμους επειδή οι συνθήκες διαβίωσής τους μπορεί να οδηγήσουν σε εγκληματική συμπεριφορά. Γι' αυτό το σκοπό οι αστυνομικοί παρέχουν στα παιδιά κάθε δυνατή προστασία από κινδύνους που πλήττουν την σωματική, ψυχική και πνευματική ευημερία τους, συμπεριλαμβανομένης της συνδρομής που αιτούνται οι δικαστές που χειρίζονται υποθέσεις παιδιών και εφήβων και οι διευθυντές των σχολείων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, η αστυνομία ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές προστασίας και επεμβαίνει στις περιπτώσεις εκμετάλλευσης, παραμέλησης ή κακοποίησης. Περαιτέρω, η αστυνομία επιβλέπει την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των νόμων που ρυθμίζουν τον περιορισμό πρόσβασης των ανηλίκων σε δραστηριότητες και χώρους λόγω ηλικίας, τη γονική μέριμνα και την παραμέληση ανηλίκων και σε συνεργασία με τις αρχές που επιβλέπουν τις συνθήκες εργασίας μεριμνά για την εφαρμογή της νομοθεσίας που ρυθμίζει την απασχόληση των ανηλίκων. Η αστυνομία συλλαμβάνει και

52. Από το 1998 έως το 2002 το ίδρυμα Αγία Βαρβάρα υλοποιούσε το κυβερνητικό πρόγραμμα «Προστασία και Πρόνοια των Παιδιών στο Δρόμο» που είχε ως στόχο την παροχή στέγης και φροντίδας καθώς και την αποκατάσταση του αυξανόμενου αριθμού των παιδιών του δρόμου.

53. Από την αρχή της υλοποίησής του το πρόγραμμα δεν ανταποκρινόταν στους στόχους του, με την έννοια ότι ήταν ανέφικτη η παροχή της φροντίδας και της προστασίας που πρόβλεπε. Τα περισσότερα παιδιά φιλοξενούνταν στο ίδρυμα για μια δύο ημέρες και κάποιες φορές μόνο για ώρες μόλις για να ξεκουραστούν και στη συνέχεια επέστρεφαν στους δρόμους προκειμένου να κερδίσουν χρήματα και να τα στείλουν στις οικογένειές τους. Το προσωπικό του ιδρύματος διατηρούσε κατάλογο με τα στοιχεία των παιδιών που εισέρχονταν και αναχωρούσαν. Ο Ειδικός Απεσταλμένος διαπίστωσε ότι τα περισσότερα παιδιά διέμεναν στην Αγία Βαρβάρα για λίγες μόνον ημέρες. Αρκετά επέστρεψαν στο ίδρυμα για λίγες φορές. Κάποια δήλωναν διαφορετικά στοιχεία ταυτότητας σε κάθε καταγραφή. Η Αγία Βαρβάρα αγνοεί τα ίχνη περίπου 500 παιδιών που επισκέφθηκαν το ίδρυμα από το 1998 έως το 2002. Ο ανακριτής που ερευνά την υπόθεση διόρθωσε τον αριθμό των αγνοουμένων παιδιών που ανέρχονται σε 250. Τα περισσότερα είναι αλβανικής καταγωγής, κυρίως Ρόμα. Υπενθυμίζει ότι το ίδρυμα είναι ανοικτού τύπου και δεν υποχρεούτο να αναφέρει τα ονόματα των αγνοούμενων παιδιών.

54. Κατά την επίσκεψή του στην Αγία Βαρβάρα ο Ειδικός Απεσταλμένος ενημερώθηκε ότι 90 παιδιά επέστρεψαν στις οικογένειές τους και 22 απελάθηκαν. Όμως, ο Αλβανός Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε

παραπέμπει ενώπιον δικαστηρίων τους ανήλικους που περιπλανιόνται στους δρόμους ή διάγουν ανήθικη ζωή ή αναζητούν τρόπους προσπορισμού εισοδήματος επαιτώντας ή απασχολούμενοι σε δραστηριότητες που μπορεί να καταλήξουν στην τέλεση αξιόποινων πράξεων. Η κυβέρνηση υπογράμμισε τις πολιτικές που υιοθέτησε για να διασφαλίσει την αξιοπρεπή και ανάλογη της ηλικίας μεταχείριση των έφηβων υπόπτων. Επίσης, ενημέρωσε τους ειδικούς απεσταλμένους για διάφορα γενικά μέτρα που έχει υιοθετήσει για την προστασία των μαθητών και για τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την προστασία των ανηλίκων. *Παρακολούθηση από την Ειδική Απεσταλμένη*. 48. Με επιστολή της 20^{ης} Απριλίου 2005 η ειδική Απεσταλμένη, από κοινού με τον Ειδικό Απεσταλμένο για την Εμπορία, την Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία ευχαρίστησε την κυβέρνηση για την απάντηση της 18.3.2005 όσον αφορά στην εξαφάνιση σημαντικού αριθμού παιδιών από το ελληνικό ίδρυμα Αγία Βαρβάρα. Εκφράζοντας ικανοποίηση για τις πληροφορίες που τους παρείχε η κυβέρνηση για το έργο και τις αρμοδιότητες της Ελληνικής Αστυνομίας στον τομέα της προστασίας των ανηλίκων και των σχετικών παρεχόμενων υπηρεσιών οι Ειδικό Απεσταλμένοι σημείωσαν ότι θα εκτιμούσαν ιδιαίτερος να ενημερωθούν για την υπόθεση αυτή, ειδικότερα για την έκβαση της προκαταρκτικής εξέτασης της Υποδιεύθυνης Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής και για το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η υπόθεση».

τον Ειδικό Απεσταλμένο – κατά την επίσκεψή του στην Αλβανία – ότι μόλις 4 από αυτά τα παιδιά εντοπίστηκαν στην Αλβανία.

55. Ο Ειδικός Απεσταλμένος υπογραμμίζει ότι το πρόγραμμα υιοθετήθηκε στο πλαίσιο επείγουσας αντιμετώπισης του αυξανόμενου αριθμού των παιδιών στο δρόμο που η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη να διαχειριστεί. Σχετικά, συμμερίζεται τις απόψεις του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού που σε έκθεση που δημοσίευσε το 2004¹⁰ επισημαίνει τα κενά του σχεδιασμού της εκπαιδευτικής και κοινωνικής μεθοδολογίας του προγράμματος και την εν γένει ανεπάρκεια του ιδρύματος για την επίτευξη του στόχου που ήταν η προστασία και η φροντίδα των παιδιών του δρόμου.

56. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού σημειώνει ειδικότερα: (α) το ίδρυμα δεν συστάθηκε για την προστασία των θυμάτων της εμπορίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπων καθώς ήταν οικοτροφείο θηλέων, (β) δεν προβλέφθηκε συμπληρωματική χρηματοδότηση ούτε χρηματοδότηση για τη στελέχωση του ιδρύματος με εξειδικευμένους επαγγελματίες ώστε να ανταποκριθεί στους στόχους του προγράμματος, (γ) το προσωπικό δεν ήταν κατάλληλα καταρτισμένο για τα δικαιώματα και τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτής της ομάδας των παιδιών, (δ) δεν ήταν διαθέσιμες υπηρεσίες διερμηνείας για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ του προσωπικού και όσων παιδιών δεν μιλούσαν Ελληνικά. Λόγω των προαναφερόμενων ανεπαρειών πολλά παιδιά απέδρασαν από το ίδρυμα λίγες μέρες μετά την εισαγωγή τους σ' αυτό. Κάποια παιδιά, των οποίων οι οικογένειες βρίσκονταν στην Αλβανία, επαναπατρίστηκαν. Όμως, δεν εφαρμόστηκαν διαδικασίες ούτε υιοθετήθηκαν μέτρα που εγγυώνται την ασφαλή επιστροφή των παιδιών σε κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον.

57. Κατανοώντας τις εγγενείς ατέλειες του προγράμματος, που δεν επέτρεψαν την κατάλληλη λειτουργία του και επεξηγούν την αποτυχία του, ο Ειδικός Απεσταλμένος σημειώνει ότι δεν «κτύπησε συναγερμός» και ότι το πρόγραμμα συνέχιζε να υλοποιείται για τέσσερα χρόνια πριν διακοπεί οριστικά. Ήταν δηλαδή ανεπαρκείς ακόμα και οι μηχανισμοί παρακολούθησης και επίβλεψης του προγράμματος.

58. Πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση που αποδεικνύει ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των κοινωνικών προγραμμάτων απαιτούν τους κατάλληλους πόρους και τεχνογνωσία, διαφορετικά αποτυγχάνουν.

¹⁰ Βλέπε σχετικά Πόρισμα του Κύκλου των Δικαιωμάτων του Παιδιού του Συνηγόρου του Πολίτη «Υλοποίηση προγράμματος: προστασία και κοινωνική φροντίδα των παιδιών στο δρόμο» των Γ. Μόσχου, Ο. Θεμελή, Σ. Πούλου και Σ. Στρατιδάκη, δημοσιευμένο στο διαδίκτυο σε: www.synigoros.gr/reports/ag_varvara.pdf.

Θεμελιώδους σημασίας είναι επίσης οι μηχανισμοί παρακολούθησης για την αξιολόγηση της λειτουργίας και των αποτελεσμάτων των κοινωνικών προγραμμάτων. Η περίπτωση της Αγίας Βαρβάρας πρέπει να αποτελέσει μάθημα για το μέλλον ώστε να αποφευχθούν παρόμοια λάθη.

59. Ο Ειδικός Απεσταλμένος προτείνει τη δημιουργία διμερούς επιτροπής με τη συμμετοχή αντιπροσώπων των αρμόδιων δημόσιων αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων της Ελλάδας και της Αλβανίας προκειμένου να διαχειρίζεται σε πνεύμα συνεργασίας ζητήματα που αφορούν τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η Επιτροπή θα μπορούσε να συνεργασθεί με διάφορους φορείς τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία για να εντοπίσει να παιδιά που αγνοούνται μετά την εισαγωγή τους στην Αγία Βαρβάρα μεταξύ του 1998 και του 2002.

Δ. Βέλτιστες πρακτικές

.....

2. Το Κέντρο Ανώγειων

67. Το κέντρο υποδοχής που βρίσκεται στα Ανώγεια διαχειρίζεται το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Βρίσκεται σε μια μάλλον απομονωμένη πόλη της Κρήτης και αναγνωρίζεται ως άριστος χώρος και πρότυπο για τη φιλοξενία των παιδιών¹¹. Φιλοξενεί μόνον ασυνόδευτα παιδιά που παραπέμπονται στο κέντρο, συνήθως μέσω του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Όπως προαναφέρθηκε έχει δυνατότητα να φιλοξενεί 25 παιδιά.

68. Τα παιδιά που διαμένουν στο κέντρο απολαμβάνουν πλήρη ελευθερία κυκλοφορίας και λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα για τα προσωπικά τους έξοδα. Έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και σε ποιοτική διατροφή. Επίσης, παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας που παραδίδονται τέσσερις φορές τη βδομάδα. Τέλος, τους παρέχονται δυνατότητες ψυχαγωγίας και οργανώνονται εκδρομές για εκπαιδευτικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς.

.....

¹¹ Βλέπε «Πρακτικές υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση σε μητέρες μόνες, γυναίκες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους», Έρευνα των Δρ. Θ. Τσοβίλη και Δ. Βουτηρά, δημοσιευμένη στον ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες www.unhcr.gr/publProtection.htm.

4. Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Μεταχείριση των Ασυνόδευτων Παιδιών Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα¹²

71. Το Νοέμβριο του 2005, το γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα σε συνεργασία με το Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέδωσαν μια σειρά οδηγιών για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την πρώτη οδηγία «τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν προστασία δεν πρέπει να κρατούνται για παράβαση των διατάξεων της μεταναστευτικής νομοθεσίας και στην αντίθετη περίπτωση πρέπει να αίρεται το μέτρο της κράτησης και να παραπέμπονται στις αρμόδιες για τη φροντίδα και την προστασία τους αρχές».

72. Το έγγραφο αυτό αναφέρεται σε ευρέως φάσματος ζητήματα από τον εντοπισμό των παιδιών θυμάτων έως την επανένταξή τους. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ενθαρρύνει τα αρμόδια υπουργεία να υιοθετήσουν αυτές τις κατευθυντήριες αρχές.

.....

V. Συμπεράσματα και συστάσεις

99. Τα τελευταία δέκα πέντε χρόνια η Ελλάδα αποτελεί πόλο έλξης των μεταναστών λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της οικονομικής ανάπτυξής της. Η μετανάστευση είναι επωφελής για τη χώρα αλλά έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων.

100. Τη δεκαετία του 1990 η εκμετάλλευση των παιδιών άγγιξε ασύλληπτα όρια. Χιλιάδες παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων, κυρίως από την Αλβανία, εργάζονταν και/ή επαιτούσαν στους δρόμους των μεγαλύτερων ελληνικών πόλεων. Αν και σήμερα όλοι συμφωνούν ότι έχουν μειωθεί τα παιδιά των δρόμων η εμπορία παιδιών για λόγους οικονομικής ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποτελεί πηγή ανησυχίας.

101. Είναι σημαντική η πρόοδος στον τομέα της καταπολέμησης της εμπορίας και της εκμετάλλευσης παιδιών. Έχουν κυρωθεί τα σχετικά διεθνή κείμενα, ενώ άλλα πρόκειται να κυρωθούν, έχει υιοθετηθεί νέα εθνική νομοθεσία για την εμπορία ανθρώπων και για τη μετανάστευση, έχει αρχίσει να εφαρμόζεται θεσμικό πλαίσιο για την υλοποίηση του νόμου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μέσω της Διυπουργικής Ομάδας Κρούσης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, έχει υιοθετηθεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης και πρόσφατα υπο-

¹² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σε: www.synigoros.gr/docs/odigies_prosfigon.pdf.

γράφηκε συμφωνία με την Αλβανία για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων.

102. Όμως, υπάρχουν προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν ώστε να αποτελέσει το σύστημα προστασίας παιδιών πραγματικότητα και πρέπει να βελτιωθεί το θεσμικό πλαίσιο ικανοποίησης των αναγκών των παιδιών. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων προϋποθέτει πολιτική βούληση που θα θέσει σε προτεραιότητα το ζήτημα της προστασίας των παιδιών. Η επίσκεψη του Ειδικού Απεσταλμένου για την Εμπορία, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών και η παρούσα έκθεση έχουν σκοπό να συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

103. Αν και η κυβέρνηση της Ελλάδας καταβάλει προσπάθειες για τη βελτίωση της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, στην πράξη τα παιδιά απολαμβάνουν τη μεταχείριση των ενήλικων μεταναστών. Η πρακτική αυτή προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία για τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες ασυνόδευτων παιδιών, όπως είναι τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και οι αιτούντες άσυλο, που μπορεί να απελαύνονται χωρίς να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στα μέτρα προστασίας που δικαιούνται.

104. Σχετικά, ο Ειδικός Απεσταλμένος υπενθυμίζει το άρθρο 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού το οποίο ορίζει ότι η κράτηση και η φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να αποτελεί «έσχατο μέτρο» και απαγορεύει την αυθαίρετη και παράνομη κράτηση των παιδιών. Το άρθρο 37 ορίζει ότι «κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία του πρέπει να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό και κατά τρόπο που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του». Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την προσωπική του ελευθερία πρέπει να διαχωρίζεται από τους ενήλικες.

105. Ο Ειδικός Απεσταλμένος συμμερίζεται τις απόψεις του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού σύμφωνα με τις οποίες η διοικητική κράτηση των αλλοδαπών παιδιών είναι ακατάλληλο και δυσανάλογο μέτρο για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Είναι μέτρο που δεν δικαιολογεί ο νόμος που έχει σκοπό την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Η σύλληψη και η κράτηση των παιδιών του δρόμου δεν επιλύει το πρόβλημα ούτε συμβάλλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η κράτηση των ασυνόδευτων παιδιών έχει καταστροφικές συνέπειες για τη σωματική και ψυχολογική υγεία τους. Ο αναγκαστικός επαναπατρισμός και η απέλαση οδηγούν συχνά σε περαιτέρω εκμετάλλευση των παιδιών.

106. Η ανακάλυψη των ανήλικων που έχουν εισέλθει παράνομα στην Ελλάδα ή που παραλείπουν να νομιμοποιήσουν την παραμονή τους στη χώρα δημιουργεί την υποχρέωση εντοπισμού και προστασίας τους και όχι της σύλληψης και της κράτησης. Σχετικά, ο Ειδικός Απεσταλμέ-

νος σημειώνει με ανησυχία ότι η επαιτεία αποτελεί ποινικό αδίκημα, ακόμα και όταν διαπράττεται από παιδιά.

107. Είναι περιορισμένη η δυνατότητα της φιλοξενίας παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η Ελλάδα δεν διαθέτει εξειδικευμένους εκπαιδευτές και κοινωνικούς λειτουργούς, ειδικευμένα προγράμματα και κοινοτικά κέντρα για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών των παιδιών.

108. Η συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις κατά την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων, που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής για τα δικαιώματα του παιδιού και την προστασία των παιδιών, είναι αναγκαίο εργαλείο. Πρέπει να μειωθεί η απόσταση που χωρίζει τις μη κυβερνητικές οργανώσεις / κοινωνία των πολιτών από την κυβέρνηση.

109. Η κατάσταση των Ρόμα και των παιδιών τους προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία. Στους καταυλισμούς των Ρόμα οι συνθήκες στέγασης και υγιεινής είναι απαράδεκτες. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης είναι περιορισμένη ή ανύπαρκτη και τα κοινωνικά προγράμματα δεν παρέχουν βοήθεια στην κοινότητα. Σε αυτές τις συνθήκες, οι καταυλισμοί των Ρόμα αποτελούν εν δυνάμει χώρο δημιουργίας θυμάτων κάθε είδους εκμετάλλευσης.

110. Ο Ειδικός Απεσταλμένος ανησυχεί για τους γάμους που συνάπτουν τα παιδιά σε νεαρή ηλικία σύμφωνα με το νόμο της σαρία. Σχετικά, υπενθυμίζει ότι ο γάμος μεταξύ παιδιών παραβιάζει τα δικαιώματα του ανθρώπου, πλήττει την ανάπτυξη των κοριτσιών και συχνά καταλήγει σε πρόωμη εγκυμοσύνη και κοινωνική απομόνωση. Τα νεαρά έγγαμα κορίτσια συχνά αντιμετωπίζουν δυσβάστακτα οικογενειακά βάρη, βεβιασμένες αποφάσεις και περιορισμένες επιλογές ζωής.

111. Αναφορικά με τα διεθνή κριτήρια, τη νομοθεσία και τις συμφωνίες, ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει στην κυβέρνηση:

(α) Να κυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Οικογενειών τους¹³, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την Εμπορία, την Πορνεία και την Πορνογραφία των Παιδιών¹⁴ καθώς και το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, την Καταστολή και την Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά των Γυναικών και των

¹³ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση.

¹⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε το Πρωτόκολλο στις 7 Σεπτεμβρίου 2000.

Παιδιών¹⁵, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος¹⁶,

(β) να υιοθετήσει όλα τα αναγκαία μέτρα για την ολοκληρωμένη εφαρμογή της διμερούς συμφωνίας με την Αλβανία για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων¹⁷,

(γ) να συμπληρώσει τα κενά της νομοθεσίας για τον εντοπισμό των νέο-αφικνούμενων προσώπων (συνοδευόμενων ή ασυνόδευτων) ηλικίας κάτω των 18 ετών, για το διορισμό επιτρόπου και την παροχή βοήθειας και για την αναζήτηση βιώσιμων διαρκών λύσεων για τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη «μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους»¹⁸,

(δ) να αποποινικοποιήσει την επαιτεία,

(ε) να υιοθετήσει και να εφαρμόσει τις οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη Μεταχείριση των Ασυνόδευτων Παιδιών Αιτούντων Άσυλο, συμπεριλαμβανομένου συστήματος που διασφαλίζει την έγκαιρη παραπομπή τους στους αρμόδιους φορείς προστασίας τους στην Ελλάδα.

112. Ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει την υιοθέτηση σαφών κανόνων και κριτηρίων για τον εντοπισμό των παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων και καλεί τις αρχές να διασφαλίσουν τη συστηματική επαλήθευση των ταυτοτήτων των παιδιών και κεντρικό σύστημα καταγραφής όλων των αλλοδαπών παιδιών που βρίσκονται ασυνόδευτα στην Ελλάδα. Ο Εισαγγελέας Ανηλίκων πρέπει να ενημερώνεται άμεσα ώστε να παρέχει την κατάλληλη προστασία. Στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να διασφαλίζεται η συνδρομή κατάλληλα εκπαιδευμένων διερμηνέων, να τους παρέχεται η δυνατότητα νομικής εκπροσώπησης και να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους, τις διαθέσιμες υπηρεσίες, τη διαδικασία ασύλου, την αναζήτηση της οικογένειας και την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής τους.

¹⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε το Πρωτόκολλο στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

¹⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

¹⁷ Η διμερής συμφωνία βρίσκεται στη διαδικασία της κύρωσης.

¹⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σχετικά ΕΔΠΑ 2005, σελ. 81.

113. Οι αρχές οφείλουν να σταματήσουν να διατάσσουν την κράτηση των αλλοδαπών ανήλικων για παράνομη είσοδο στη χώρα και να παραπέμπουν τα παιδιά σε φορείς εξειδικευμένης φροντίδας.

114. Σχετικά με το κέντρο κράτησης των παράνομων υπό απέλαση μεταναστών της Πέτρου Ράλλη ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης των μεταναστών και για την εξισορρόπηση των αναγκών της ασφάλειας με τις επιταγές της αξιοπρεπούς μεταχείρισης και προστασίας των κρατούμενων μεταναστών.

115. Εξειδικευμένο προσωπικό με την κατάλληλη τεχνογνωσία πρέπει να χειρίζεται τις περιπτώσεις των αλλοδαπών ασυνόδευτων παιδιών, των παιδιών του δρόμου και των παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων ώστε να διασφαλίζεται η σωματική και ψυχολογική υγεία τους, η προστασία από την εκμετάλλευση και η πρόσβαση σε ευκαιρίες και δεξιότητες κατάρτισης και εκπαίδευσης. Σχετικά, η συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων φορέων στη Θεσσαλονίκη πρέπει να αποτελεί πρότυπο για το μέλλον.

116. Για τα παιδιά που φιλοξενήθηκαν στο ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα» ο Ειδικός Απεσταλμένος συστήνει στην κυβέρνηση να εξετάσει τη δυνατότητα σύστασης διμερούς επιτροπής αποτελούμενης από τις αρμόδιες ελληνικές και αλβανικές αρχές, τους Συνηγόρους του Πολίτη των δύο κρατών και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολήθηκαν με την υπόθεση ώστε με συντονισμένες προσπάθειες να εντοπιστούν τα παιδιά που αγνοούνται καθώς και οι ευθύνες των θεσμικών φορέων. Οι αρχές πρέπει επίσης να αντλήσουν μαθήματα από την περίπτωση της «Αγίας Βαρβάρας» ώστε να προλάβουν παρόμοιο περιστατικό και να υιοθετήσουν σύστημα παρακολούθησης ώστε έγκαιρα να αξιολογείται η λειτουργικότητα των σχετικών προγραμμάτων. Δηλαδή γενικότερα, η Επιτροπή μπορεί να αποτελέσει το θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης, σε πνεύμα συνεργασίας, θεμάτων που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά και στα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων.

117. Είναι καίριας σημασίας η αποτελεσματικότερη και στενότερη συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις ώστε να αποτελέσει η προστασία των παιδιών θέμα προτεραιότητας για τη χώρα πέρα από πολιτικές, θεσμικές και ιδεολογικές διαμάχες. Συμβουλευτικό όργανο της κοινωνίας των πολιτών και των κρατικών αρχών μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στο σχεδιασμό των πολιτικών και στον καθορισμό των προτεραιοτήτων παρέχοντας θεσμικό πλαίσιο για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών.

118. Σχετικά με την κατάσταση των παιδιών Ρόμα, οι αρχές καλούνται να υιοθετήσουν συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών

διαβίωσης και των δυνατοτήτων ανάπτυξης των κοινοτήτων Ρόμα ώστε τα παιδιά να έχουν εναλλακτικές λύσεις, εκτός από την εργασία στους δρόμους ή στην πορνεία, ως στρατηγικές επιβίωσης για τα ίδια και τις οικογένειές τους. Είναι αναγκαία η υλοποίηση δημόσιων πολιτικών που εξασφαλίζει την πρόσβαση σε βασικά δικαιώματα, όπως είναι η εκπαίδευση, το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, η στέγη και η υγεία.

119. Η κυβέρνηση καλείται να απαγορεύσει κάθε μορφή βίας σε βάρος των παιδιών, όπου και εάν ασκείται, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής τιμωρίας στα σχολεία¹⁹, και να αναλάβει πρωτοβουλίες δημόσιας ενημέρωσης για την κατάλληλη προστασία των παιδιών από τη βία. Η κυβέρνηση οφείλει να διασφαλίσει σε όλα τα παιδιά και τα νεαρά άτομα πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας²⁰. Πρέπει επίσης να υιοθετηθεί διαδικασία παραπομπής.

120. Ο Ειδικός Απεσταλμένος σημειώνει με ανησυχία την έλλειψη συντονιστικού θεσμικού οργάνου για την προστασία των παιδιών. Οι θεσμικές ευθύνες είναι διασκορπισμένες σε διάφορα υπουργεία και δεν παρακολουθούνται από συντονιστικό όργανο, που είναι απόλυτα αναγκαίο για τη βελτίωση της θεσμικής ικανότητας αντιμετώπισης των προβλημάτων που πλήττουν τα παιδιά.

121. Σύμφωνα με το Ν. 1920/1991²¹ τα Ελληνικά δικαστήρια δεν πρέπει να επικυρώνουν τις αποφάσεις των μουφτήδων που επιτρέπουν το γάμο μεταξύ παιδιών. Ο Ειδικός Απεσταλμένος καλεί την κυβέρνηση να επιταχύνει τις προσπάθειες που καταβάλει για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των ευκαιριών απασχόλησης των μουσουλμάνων γυναικών, για την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματά τους και για τα διαθέσιμα διορθωτικά μέτρα ώστε να τους διασφαλίσει τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα οφέλη των διατάξεων του Ελληνικού αστικού δικαίου.

¹⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: Το άρθρο 13 παρ. 8 εδ. γ' του Π.Δ. 201/1998 (ΦΕΚ 161, τ. Α') «Οργάνωση και Λειτουργία Δημοτικών Σχολείων» ορίζει ότι «οι σωματικές ποινές δεν επιτρέπονται».

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε επίσης το Ν. 3500/2006: «Για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 232, τ. Α'.

²¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Ν. 1920/1991 «Κύρωση της από 24.12.1990 πράξης νομοθετικού περιεχομένου 'περί Μουσουλμάνων Θρησκευτικών Λειτουργών (ΦΕΚ 182, τ. Α'.)'», ΦΕΚ 11, τ. Α'.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΠΟΥΡΓΩΝ¹

Σύσταση Rec (2006) 9

**της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών για την είσοδο,
τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών φοιτητών και τη
συνεργασία με τις χώρες καταγωγής τους²**

Η Επιτροπή Υπουργών
Δυνάμει του άρθρου 15 (β) του Καταστατικού του Συμβουλίου της
Ευρώπης,

Εκτιμώντας ότι σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η
πραγμάτωση της μέγιστης ενότητας μεταξύ των μελών του,

Υπενθυμίζοντας τη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων
του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του 1950 και τα Πρωτό-
κολλά της, και ειδικότερα το άρθρο 8 που εγγυάται το δικαίωμα σεβα-
σμού της οικογενειακής και της ιδιωτικής ζωής, το άρθρο 14 που κατοχυ-

¹ Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι το αποφασιστικό όργανο του οργανισμού. Αποτελείται από τους Υπουργούς Εξωτερικών όλων των κρατών μελών ή από τους μόνιμους διπλωματικούς αντιπροσώπους τους στο Στρασβούργο. Είναι τόσο κυβερνητικό όργανο, όπου συζητώνται οι εθνικές προσεγγίσεις προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή κοινωνία, όσο και συλλογικό φόρουμ όπου διαμορφώνεται η ευρωπαϊκή πολιτική αντιμετώπισης παρόμοιων προκλήσεων. Σε συνεργασία με την Κοινοβουλευτική Συνέλευση είναι ο φύλακας των θεμελιωδών αξιών του Συμβουλίου της Ευρώπης και παρακολουθεί τη συμμόρφωση των κρατών μελών με τις υποχρεώσεις τους.

² Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 12.7.2006 κατά την 971^η συνάντηση των αντιπροσώπων τους. Απόδοση στην ελληνική γλώσσα: Έρικα Καλαντζή.

ρώνει την απαγόρευση των διακρίσεων για τα δικαιώματα που προστατεύει η Σύμβαση, το άρθρο 2 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου¹ που ορίζει ότι κανείς δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το άρθρο 2 του 4^{ου} Πρωτοκόλλου² που εγγυάται την ελευθερία κυκλοφορίας, το άρθρο 1 του 12^{ου} Πρωτοκόλλου³ που απαγορεύει τις διακρίσεις καθώς και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

Υπενθυμίζοντας τη Σύμβαση του 1997 για την Αναγνώριση των Τίτλων Ανωτάτης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της αναγνώρισης σε ένα κράτος των προσόντων που έχουν αποκτηθεί σε ένα άλλο,

Συνεκτιμώντας την Οδηγία 2004/114/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 13.12.2004⁴ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία,

Αναγνωρίζοντας ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη αρχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ότι η ανωτάτη εκπαίδευση, που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην απόκτηση και στην πρόοδο της γνώσης, αποτελεί εξαιρετικό πολιτισμικό και επιστημονικό προσόν τόσο για τους ενδιαφερόμενους όσο και για την κοινωνία,

Εκτιμώντας ότι για τις χώρες καταγωγής και κυρίως για τις υπό ανάπτυξη χώρες το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί σημαντικό πόρο που μπορεί να συμβάλει στη διαρκή ανάπτυξή τους και στην κοινωνική και οικονομική τους πρόοδο,

Εκτιμώντας ότι η κινητικότητα των μεταναστών φοιτητών συμβάλλει στην ειρήνη, στην αμοιβαία κατανόηση και στην ανοχή και δημιουργεί κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών και των εθνών,

Αναγνωρίζοντας ότι η κινητικότητα των μεταναστών φοιτητών αποσκοπεί στη βελτίωση των προσόντων τους και των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους,

Επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για βελτίωση του νομικού καθεστώτος των μεταναστών φοιτητών και για διευκόλυνση της πρόσβασής τους, στα κράτη μέλη, στα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα σε συνθήκες

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα το έχει κυρώσει με το Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄).

² Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στο 4^ο Πρωτόκολλο.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε το 12^ο Πρωτόκολλο στις 4 Νοεμβρίου 2000 και δεν το έχει κυρώσει.

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει δημοσιευθεί σε ΕΕ L 375/23.12.2004

όμοιες με αυτές που απολαμβάνουν οι φοιτητές που είναι πολίτες των κρατών μελών,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Σύσταση R (84) 13 της Επιτροπής Υπουργών των κρατών μελών για την κατάσταση των μεταναστών φοιτητών,

Υπενθυμίζοντας ότι κατά την 7^η Διάσκεψη των Ευρωπαϊκών Υπουργών αρμόδιων για τη Μετανάστευση στο Συμβούλιο της Ευρώπης οι Υπουργοί πρότειναν στην Επιτροπή Υπουργών να ενισχύσει το διάλογο και την εταιρική σχέση σε θέματα μετανάστευσης μεταξύ των κρατών μελών και, ανάλογα με την περίπτωση, με κράτη που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης,

Συστήνει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών να υιοθετήσουν τις παρακάτω αρχές στη νομοθεσία τους και στη διοικητική πρακτική,

Υπενθυμίζει ότι η παρούσα σύσταση παρέχει σε κάθε κράτος την ελευθερία να επιφυλάξει ευνοϊκότερο νομικό καθεστώς στους αλλοδαπούς που αιτούνται την εισδοχή στο έδαφός του ή που έχουν ήδη εισέλθει στο έδαφός του για λόγους σπουδών,

Συστήνει στα κράτη μέλη να ενημερώσουν με τις κατάλληλες διαδικασίες τα αρμόδια εθνικά όργανα για τις αρχές που υιοθετούνται με την παρούσα σύσταση,

Ενθαρρύνει τα κράτη μέλη, εφόσον δεν το έχουν ήδη πράξει, να κυρώσουν την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1953 περί Ιατρικής και Κοινωνικής Αντίληψης¹, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εγκατάστασης του 1955², την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1977 για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων³, τη Σύμβαση του 1992 για τη Συμμετοχή των Αλλοδαπών στη Δημόσια Ζωή σε Τοπικό Επίπεδο⁴, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1996 για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών⁵, τον Αναθεω-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 4017/1959 (ΦΕΚ 246, τ. Α').

² Σημείωση της επιμελήτριας: Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εγκατάστασης και το προσαρτημένο σ' αυτήν Πρωτόκολλο έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 4429/1964 (ΦΕΚ 218, τ. Α').

³ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση στις 24.11.1997. Δεν έχει κυρώσει.

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: Η Ελλάδα δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση αυτή.

⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Ν. 2502/1997 (ΦΕΚ 103, τ. Α').

ρημένο Κοινωνικό Χάρτη του 1996¹ και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ιθαγένειας του 1997².

I. Πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα σύσταση εφαρμόζεται στους μετανάστες φοιτητές που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας σύστασης ο όρος «μετανάστης φοιτητής» σημαίνει κάθε αλλοδαπό, συμπεριλαμβανομένων όσων προέρχονται από τις υπό ανάπτυξη χώρες και των ανιθαγενών, εφόσον:

- ο ενδιαφερόμενος έχει γίνει δεκτός προς φοίτηση σε ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης κράτους μέλους για να παρακολουθήσει ως κύρια δραστηριότητα κύκλο σπουδών, και

- ο ενδιαφερόμενος θα παρακολουθήσει ή παρακολουθεί πρόγραμμα σπουδών που ολοκληρώνονται με τίτλο που αναγνωρίζεται από τη νομοθεσία και / ή τη διοικητική πρακτική του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους ή πρόγραμμα προετοιμασίας γι' αυτόν τον τύπο σπουδών, και

- ο ενδιαφερόμενος αιτείται την εισδοχή στο έδαφος του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους προκειμένου να παρακολουθήσει αυτόν τον κύκλο σπουδών ή βρίσκεται ήδη στο έδαφος του συμβαλλόμενου κράτους.

3. Για τους σκοπούς της παρούσας σύστασης ο όρος «ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης» σημαίνει κάθε ίδρυμα, δημόσιο ή ιδιωτικό, αναγνωρισμένο ή του οποίου το πρόγραμμα σπουδών έχει αναγνωρισθεί από το κράτος μέλος και το οποίο κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας και / ή της διοικητικής πρακτικής του ενδιαφερόμενου κράτους χαρακτηρίζεται ως ανώτατης εκπαίδευσης.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής της παρούσας σύστασης προσαρμόζοντας κατάλληλα το περιεχόμενό της και τηρώντας τις αρχές που περιλαμβάνει σε όσους αιτούνται την εισδοχή στο έδαφός τους ή έχουν ήδη εισέλθει στο έδαφός τους για λόγους σπουδών πλην των προαναφερομένων συμπεριλαμβανομένης της άμισθης επαγγελματικής κατάρτισης που αποσκοπεί στη βελτίωση των δεξιοτήτων τους.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε τον Αναθεωρημένο Κοινωνικό Χάρτη στις 3.5.1996, αλλά δεν τον έχει κυρώσει.

² Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ιθαγένειας στις 6.11.1997. Δεν την έχει κυρώσει.

II. Προϋποθέσεις εισδοχής

1. Έχει δικαίωμα εισόδου στο έδαφος του κράτους μέλους ο μετανάστης φοιτητής που πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

α. είναι κάτοχος ισχυρού ταξιδιωτικού εγγράφου σύμφωνα με τη νομοθεσία ή τη διοικητική πρακτική του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους συμπεριλαμβανομένης της θεώρησης εισόδου, εφόσον είναι αναγκαία,

β. είναι κάτοχος βεβαίωσης που πιστοποιεί ότι έχει γίνει δεκτός προς φοίτηση σε ίδρυμα ανωτάτης εκπαίδευσης,

γ. μπορεί να αποδείξει, στην περίπτωση που τούτο αποτελεί προϋπόθεση για την εισδοχή του στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ότι διαθέτει επαρκή γνώση της γλώσσας στην οποία διδάσκεται ο κύκλος σπουδών που προτίθεται να παρακολουθήσει,

δ. μπορεί να αποδείξει ότι διαθέτει για τη διάρκεια της διαμονής του τους αναγκαίους πόρους που καλύπτουν τα έξοδα της διαβίωσής του, των σπουδών του και της επιστροφής του στη χώρα καταγωγής του.

i. τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν από το μετανάστη φοιτητή να διαθέτει οικονομικούς πόρους τουλάχιστον ισόποσους με το ελάχιστο μηνιαίο ποσό που κάθε κράτος μέλος ορίζει και δημοσιεύει ως βάση αναφοράς για την εισδοχή στο έδαφός του για λόγους σπουδών,

ii. τα κράτη μέλη δεν πρέπει να απαιτούν από το μετανάστη φοιτητή να καταθέσει σε τραπεζικό λογαριασμό χρηματικό ποσό τέτοιου ύψους που ευλόγως μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά οικονομικό εμπόδιο για την εισδοχή του,

iii. τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν υπόψη τους πόρους σε είδος που μπορεί να διαθέτει ο φοιτητής διαρκούς της διαμονής του και / ή τα εισοδήματα που θα μπορούσε να αποκτήσει από την άσκηση νόμιμης μισθωτής δραστηριότητας σύμφωνα με το τμήμα VII της παρούσας σύστασης.

ε. διαθέτει ιατρική ασφάλιση για το σύνολο των κινδύνων που καλύπτει κατά κανόνα το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, συμπεριλαμβανομένων της μητρότητας και της αναπηρίας, εκτός εάν έχει παρόμοια ασφάλιση ως φοιτητής.

2. Όταν η παρουσία του μετανάστη φοιτητή αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη, την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία απορρίπτεται το αίτημά του για εισδοχή και / ή διαμονή στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

III. Άδεια διαμονής¹

1. Η χορηγούμενη στο μετανάστη φοιτητή άδεια διαμονής πρέπει να είναι τουλάχιστον ετήσιας ισχύος εκτός εάν η διάρκεια του προγράμματος σπουδών είναι μικρότερη.

2. Η άδεια διαμονής πρέπει να ανανεώνεται εφόσον ο μετανάστης φοιτητής συνεχίζει να πληροί τις προϋποθέσεις εισδοχής που αναφέρονται στο τμήμα II της παρούσας και αποδεικνύει επαρκή πρόοδο στις σπουδές του κατά τα οριζόμενα στη νομοθεσία ή στη διοικητική πρακτική του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους.

3. Η άδεια διαμονής ανακαλείται ή δεν ανανεώνεται όταν ο μετανάστης φοιτητής δεν πληροί τις προϋποθέσεις του τμήματος II της παρούσας και / ή εάν αποκτήθηκε με δόλια μέσα.

4. Η άδεια διαμονής ανακαλείται ή δεν ανανεώνεται όταν ο μετανάστης φοιτητής δεν συμμορφώνεται με τους κανόνες του τμήματος VII της παρούσας που ρυθμίζουν τις προϋποθέσεις απασχόλησης.

IV. Διαδικασία

1. Προκειμένου για την εφαρμογή ταχύρυθμης διαδικασίας εισδοχής τα κράτη μέλη οφείλουν, στο μέτρο του εφικτού, να ενθαρρύνουν τη σύναψη επίσημων συμφωνιών μεταξύ της εθνικής αρχής που είναι αρμόδια για την εισδοχή των μεταναστών φοιτητών στο έδαφός τους και των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.

2. Τα κράτη μέλη οφείλουν να δημοσιεύουν πληροφορίες για τη μέση χρονική διάρκεια επεξεργασίας μιας ορθά συμπληρωμένης αίτησης για εισδοχή.

3. Κάθε απόφαση για την εισδοχή στο έδαφος ή για την ανανέωση του τίτλου διαμονής πρέπει να λαμβάνεται και να κοινοποιείται στο μετανάστη φοιτητή εντός ευλόγου χρόνου και σε κάθε περίπτωση σε προθεσμία που δεν κωλύει την παρακολούθηση των σπουδών του.

4. Στην περίπτωση έκδοσης αρνητικής απόφασης ο μετανάστης φοιτητής πρέπει να ενημερώνεται για το δικαίωμά του να ασκήσει προσφυγή και για τις σχετικές προθεσμίες που προβλέπει η νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους.

V. Προσφυγές

1. Σύμφωνα με τη νομοθεσία τους, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν στους μετανάστες φοιτητές το δικαίωμα να προσβάλουν κάθε

¹ Ο όρος «άδεια διαμονής» σημαίνει οιοδήποτε τίτλο διαμονής στην επικράτεια του κράτους μέλους.

απόφαση για την εισδοχή στο έδαφός τους ή για τη χορήγηση άδειας διαμονής.

α. Στην περίπτωση απόρριψης αίτησης εισδοχής στο έδαφος της χώρας υποδοχής, το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος υποχρεούται να προβλέπει, στο μέτρο του εφικτού, τη δυνατότητα άσκησης διοικητικής προσφυγής που εξετάζεται με απλουστευμένη ή ταχύρυθμη διαδικασία,

β. Στην περίπτωση άρνησης χορήγησης, ανανέωσης ή ανάκλησης της άδειας διαμονής πρέπει να παρέχεται στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή και ενώπιον διοικητικού οργάνου ή εφόσον είναι εφικτό ενώπιον δικαστηρίου.

VI. Πρόσβαση στα δικαιώματα

1. Οι μετανάστες φοιτητές που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος του κράτους μέλους και / ή είναι εφοδιασμένοι με άδεια διαμονής έχουν το δικαίωμα εισόδου και εξόδου από αυτό.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να διευκολύνουν την ελευθερία κυκλοφορίας των μεταναστών φοιτητών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία υιοθετώντας στο μέτρο του δυνατού ταχύρυθμες διαδικασίες για τις θεωρήσεις εισόδου, εξόδου ή διέλευσης.

2. Διαρκούσης της διαμονής τους οι μετανάστες φοιτητές πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας της υγείας.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να επιτρέπουν στους μετανάστες φοιτητές να συνάπτουν ασφάλειες υγείας που καλύπτουν το σύνολο των κινδύνων (συμπεριλαμβανομένων της μητρότητας και της αναπηρίας).

Οι μετανάστες φοιτητές που στερούνται προσωρινά επαρκών πόρων διαβίωσης πρέπει να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες πρόνοιας και υγείας που προβλέπουν η εθνική νομοθεσία και οι ισχύουσες διεθνείς συμφωνίες.

3. Σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει η εθνική νομοθεσία της χώρας υποδοχής οι μετανάστες φοιτητές πρέπει να έχουν πρόσβαση στις φοιτητικές εστίες ή όταν δεν υπάρχουν σε κοινωνική στέγαση.

4. Οι μετανάστες φοιτητές που έχουν γίνει δεκτοί σε ένα κράτος μέλος πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συνεχίζουν μέρος των σπουδών τους σε ίδρυμα ανωτάτης εκπαίδευσης άλλου κράτους μέλους ή να συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγών κατά τα οριζόμενα στην εθνική νομοθεσία των ενδιαφερομένων κρατών μελών.

VII. Δυνατότητα απασχόλησης

1. Στους μετανάστες φοιτητές πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα μισθωτής απασχόλησης ή άσκησης ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας εκτός του χρόνου που απαιτούν οι σπουδές τους. Αυτή η δυνα-

τότητα εργασίας ρυθμίζεται από την εθνική νομοθεσία και τη διοικητική πρακτική που διέπει τη σχετική δραστηριότητα στη χώρα υποδοχής και, ανάλογα με την περίπτωση, από τις διμερείς συμφωνίες και / ή από τη σύμβαση του μετανάστη φοιτητή. Κατά τη λήψη της απόφασης για την εργασία των μεταναστών φοιτητών μπορεί να συνεκτιμάται η κατάσταση της αγοράς εργασίας στη χώρα υποδοχής.

α. Ανάλογα με την περίπτωση, τα κράτη μέλη οφείλουν να χορηγούν προηγούμενη άδεια στους μετανάστες φοιτητές και / ή στους εργοδότες τους κατά τα οριζόμενα στην εθνική νομοθεσία.

β. Για τη βελτίωση των προσόντων και επαγγελματικών δεξιοτήτων των μεταναστών φοιτητών, τα κράτη μέλη οφείλουν να διευκολύνουν την εργασία που σχετίζεται με τις σπουδές τους.

γ. Τα κράτη μέλη οφείλουν να επιτρέπουν στους μετανάστες φοιτητές να απασχολούνται με πλήρες ωράριο τις περιόδους διακοπών των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης όπου φοιτούν.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν στους μετανάστες φοιτητές να αναζητούν εργασία μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους και να εργάζονται για ορισμένο χρόνο στο μέτρο που αυτή η δυνατότητα προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία της χώρας υποδοχής.

Όμως, στην περίπτωση που ο μετανάστης φοιτητής έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα συνεργασίας ή έχει λάβει υποτροφία το ενδιαφερόμενο κράτος οφείλει να επικοινωνήσει με τις αρχές της χώρας καταγωγής του μετανάστη φοιτητή πριν χορηγήσει την άδεια εργασίας.

3. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την πρόσβαση των μεταναστών φοιτητών στις αναγκαίες πληροφορίες για τις συνθήκες εργασίας και διαμονής στη χώρα υποδοχής πριν αυτοί αποδεχθούν προσφορά εργασίας.

4. Τα κράτη μέλη οφείλουν να εξετάσουν τη δυνατότητα επέκτασης των προαναφερόμενων αρχών στην επαγγελματική κατάρτιση.

VIII. Συνεργασία με τις χώρες καταγωγής, συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών – επαναπατρισμός και επανένταξη

1. Τα κράτη μέλη οφείλουν να συνεργάζονται στενά με τις χώρες καταγωγής ώστε να διαμορφώνουν από κοινού προγράμματα κατάρτισης και απόκτησης προσόντων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος γι' αυτές, προτιμησιακό σύστημα υποτροφιών και προγράμματα που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της επιτυχούς επανένταξης των μεταναστών φοιτητών στις χώρες καταγωγής τους.

2. Όταν είναι αναγκαίο τα κράτη μέλη υποχρεούνται να υιοθετούν μέτρα που έχουν σκοπό να ενθαρρύνουν τους μετανάστες φοιτητές να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους μετά το τέλος των σπουδών τους,

ειδικότερα όσους επωφελήθηκαν προγραμμάτων συνεργασίας ή υποτροφιών που χρηματοδοτήθηκαν είτε από τη χώρα καταγωγής τους είτε από τη χώρα υποδοχής.

3. Συνεργαζόμενα με τις χώρες καταγωγής και, εφόσον είναι εφικτό, τα κράτη μέλη οφείλουν να εξετάσουν τη δυνατότητα σύστασης ειδικού ταμείου για τη διευκόλυνση της επιστροφής και την επανένταξη των μεταναστών φοιτητών.

4. Τα κράτη μέλη οφείλουν να συνάψουν συμφωνίες με τις χώρες καταγωγής ώστε να διασφαλισθεί η αναγνώριση των δεξιοτήτων που απέκτησαν οι μετανάστες φοιτητές στη χώρα υποδοχής από τη χώρα καταγωγής τους.

ΙΧ. Διαφάνεια

Κάθε κράτος μέλος οφείλει να ενημερώνει το κοινό, ιδίως μέσω του διαδικτύου, με στοιχεία λεπτομερειακά και τακτικά επικαιροποιούμενα για τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας σύστασης και τους κύκλους σπουδών στους οποίους μπορούν να γίνουν δεκτοί οι μετανάστες φοιτητές καθώς και για τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες εισδοχής και διαμονής στην επικράτειά του για λόγους σπουδών και για τα δικαιώματα των μεταναστών φοιτητών.

XI. Διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες για την εισδοχή των μεταναστών φοιτητών

Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίσουν ότι όλες οι πολυμερείς ή διμερείς συμφωνίες που συνάπτουν με άλλα κράτη, μέλη ή μη του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την εισδοχή των μεταναστών φοιτητών είναι σύμφωνες με τις αρχές της παρούσας σύστασης.

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ¹

Απόφαση 1483 (2006)²

Πολιτική επαναπατρισμού των απορριφθέντων από τις Κάτω Χώρες αιτούντων άσυλο³

1. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση σημειώνει την πρόσφατη νομοθεσία για τους αιτούντες άσυλο που υιοθέτησε το Κοινοβούλιο των Κάτω Χωρών το Φεβρουάριο του 2004 μετά από πρόταση της κυβέρνησης. Η νομοθεσία αυτή καθορίζει τη διαδικασία επαναπατρισμού των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που είχαν υποβάλει το αίτημά τους για διεθνή προστασία πριν την 1^η Απριλίου 2001 (στη συνέχεια αποκαλούμενοι «απορριφθέντες αιτούντες άσυλο»).

2. Η πολιτική των Κάτω Χωρών έχει στόχο την επιτάχυνση της επιστροφής σημαντικού αριθμού εκ των 26.000 αλλοδαπών που εμπίπτουν στην κατηγορία των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο, εφόσον έχουν εξαντλήσει όλα τα ένδικα μέσα που δικαιούνται να ασκήσουν κατά της απόρριψης της αίτησής τους για άσυλο και με την προϋπόθεση ότι δεν τους έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής λόγω ασύλου ή για άλλους λόγους. Οι ολλανδικές αρχές παρέχουν τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να τις ενημερώσουν για τις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσής τους. Στις ρυθμίσεις αυτού του σχεδίου επαναπατρισμού δεν υπάγονται οι αιτούντες άσυλο στους οποίους δεν κοινοποιήθηκε η απόφαση που εκδόθηκε επί της πρώτης αίτησής τους για άσυλο εντός πέντε ετών. Από αυτήν την αμνηστία επωφελούνται 2.097 αλλοδαποί.

¹ Οι συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης απευθύνονται στην Επιτροπή Υπουργών και η υλοποίησής τους εξαρτάται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Με τις αποφάσεις η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υλοποιεί ζητήματα της αρμοδιότητάς της ή εκφράζει τις απόψεις της επί θεμάτων για τα οποία έχει την αποκλειστική ευθύνη.

Απόδοση των κειμένων της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

² Υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση στις 26.1.2006.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: Σύμφωνα με το από 11.6.2007 δημοσίευμα του Associated Press, σε www.in.gr με κοινοβουλευτική έγκριση η Ολλανδία αποφάσισε τη χορήγηση αμνηστίας σε 30.000 αιτούντες άσυλο που επρόκειτο να απελαθούν με βάση την πολιτική στην οποία αναφέρεται η παρούσα σύσταση.

3. Η Συνέλευση εκτιμά ότι ο αποτελεσματικός επαναπατρισμός των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που έχουν εξαντλήσει όλα τα ένδικα μέσα κατά της απόρριψης του αιτήματός τους και δεν έχουν δικαίωμα διαμονής σε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης για άλλους λόγους είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της ακεραιότητας του θεσμού του ασύλου και της αξιοπιστίας του συστήματος ασύλου τόσο για τους πολίτες όσο και για τους αλλοδαπούς που έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.

4. Προηγούμενες συστάσεις της Συνέλευσης πραγματοποιούνται την επιστροφή των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο, ειδικότερα η Σύσταση 1237 (1994) για τους Απορριφθέντες Αιτούντες Άσυλο, η Σύσταση 1547 (2002) για τις Διαδικασίες Απέλασης με Σεβασμό των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και για την Εκτέλεσή τους σε Συνθήκες Ασφάλειας και Αξιοπρέπειας¹, η Σύσταση 1624 (2003) για την Κοινή Πολιτική για τη Μετανάστευση και το Άσυλο² και η Σύσταση 1703 (2005) για την Προστασία και την Πρόνοια για τα Ασυνόδευτα Παιδιά Αιτούντες Άσυλο³.

5. Η Συνέλευση υπενθυμίζει επίσης τη Σύσταση R (99) 12 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη για την Επιστροφή των Απορριφθέντων Αιτούντων Άσυλο, τις Είκοσι Κατευθυντήριες Αρχές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Απέλαση των Αλλοδαπών⁴ (CM (2005)40 καθώς και τη Σύσταση (2001) 1 του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για τα Δικαιώματα των Αλλοδαπών που επιθυμούν να εισέλθουν σε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και για την Εκτέλεση των Αποφάσεων Απέλασης⁵.

6. Επιπλέον, η εφαρμογή των μέτρων επαναπατρισμού από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης διέπεται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τα Πρωτόκολλά της, καθώς και από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και ειδικότερα από το άρθρο 3 που απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, το άρθρο 5 που εγγυάται την προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, το άρθρο 8 που προβλέπει την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, το άρθρο 13 για την πραγματική προσφυγή, το άρθρο 14 που απαγορεύει τις διακρίσεις καθώς και από το άρθρο 4 του 4^{ου} Πρωτοκόλλου που απαγορεύει τις ομαδικές απελάσεις.

7. Η Συνέλευση υπενθυμίζει ότι τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης οφείλουν να προάγουν τον εθελοντικό επαναπατρισμό των α-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2002, σελ. 107.

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελ. 179.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 239.

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 154.

⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2002, σελ. 93.

πορριφθέντων αιτούντων άσυλο και να εφαρμόζουν το μέτρο της εξαναγκασμένης επιστροφής ως έσχατη λύση. Η εκτέλεση του μέτρου της εξαναγκασμένης επιστροφής – όταν είναι αναπόφευκτη – πρέπει να πραγματοποιείται με τρόπο ανθρωπιστικό και διάφανο, σε πλαίσιο σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ασφάλειας και της αξιοπρέπειας του ενδιαφερόμενου.

8. Η προσφάτως τροποποιηθείσα πολιτική των Κάτω Χωρών για τους αιτούντες άσυλο είναι εν γένει σύμφωνη με τις σχετικές συστάσεις που έχουν υιοθετήσει τα διάφορα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Όμως, κάποιες πτυχές αυτής της πολιτικής προκαλούν ανησυχία στο μέτρο που και άλλα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης – μεταξύ άλλων κρατών η Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο – απελαύνουν τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο.

9. Ειδικότερα, η Συνέλευση θεωρεί ότι πρέπει να εξεταστούν με ιδιαίτερη προσοχή και στο πλαίσιο διαδικασίας που προβλέπει ο νόμος οι περιπτώσεις των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που έχουν αποκτήσει ισχυρούς οικογενειακούς, κοινωνικούς ή άλλους δεσμούς με τις Κάτω Χώρες, όπως είναι τα παιδιά που έχουν γεννηθεί ή μεγαλώσει στη χώρα ή οι απορριφθέντες αιτούντες άσυλο που ζουν από μακρό στη χώρα και έχουν ενταχθεί σ' αυτήν.

10. Περαιτέρω, η Συνέλευση ανησυχεί επειδή στοχεύοντας στο θεμιτό σκοπό της επιτάχυνσης της επιστροφής των αλλοδαπών που δεν έχουν κανένα δικαίωμα διαμονής στη χώρα οι Κάτω Χώρες μπορεί να αναγκάσουν κάποιους από αυτούς να επιστρέψουν στα σύνορα εδαφών όπου ενδέχεται να κινδυνεύσουν από σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή όπου μπορεί να αντιμετωπίσουν κινδύνους λόγω της κατάστασης που επικρατεί στην περιοχή ή στη χώρα καταγωγής τους.

11. Επιπλέον, η Συνέλευση φοβάται ότι στο πλαίσιο της αναθεωρηθείσας πολιτικής τους οι Κάτω Χώρες θα προσφύγουν στην εφαρμογή του μέτρου της κράτησης, ενδεχομένως αόριστης διάρκειας, ως μέσο τιμωρίας των αλλοδαπών που δεν συνεργάζονται ή που δεν μπορούν να αποδείξουν ότι πράγματι συνεργάζονται προκειμένου να διευκολύνουν την επιστροφή τους. Εκφράζει τη λύπη της επειδή αυτή η πολιτική δεν προβλέπει με σαφήνεια ότι εξαιρούνται από την κράτηση ειδικές κατηγορίες απορριφθέντων αιτούντων άσυλο όπως είναι τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι ή όσοι υποφέρουν από τραυματικές εμπειρίες ή νοητικές ασθένειες και οι ανάπηροι.

12. Επιβεβαιώνοντας τη θέση που υιοθέτησε με τη Σύσταση 1624 (2003) για την κοινή πολιτική για τη Μετανάστευση και το Άσυλο η Συνέλευση εκτιμά ότι πρέπει να χορηγηθεί άδεια διαμονής, που επιτρέπει την παραμονή στη χώρα υποδοχής, σε όσους δεν μπορούν να απομακρυν-

θούν για αντικειμενικούς λόγους ή εξαιτίας της έλλειψης συνεργασίας των αρχών της χώρας καταγωγής τους.

13. Η Συνέλευση συμφωνεί με την αρχή που αποτυπώνεται στη Σύσταση R (99) 12 της Επιτροπής Υπουργών για την Επιστροφή των Απορριφθέντων Αιτούντων Άσυλο σύμφωνα με την οποία οφείλουν να συνεργάζονται με τις αρχές προκειμένου να διευκολύνουν την επιστροφή τους οι απορριφθέντες αιτούντες άσυλο που δεν δικαιούνται να διαμένουν στη χώρα. Όμως, συμερίζεται τις πρακτικές δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να εφοδιασθούν με ταξιδιωτικά έγγραφα από τις αρμόδιες αρχές ή να αποδείξουν ότι προέβησαν στις απαραίτητες σχετικές ενέργειες. Κατά συνέπεια πρέπει να τους παρέχεται εύλογη προθεσμία για να οργανώσουν τον εθελοντικό επαναπατρισμό τους.

14. Τέλος, η Συνέλευση θεωρεί ότι η νέα πολιτική των Κάτω Χωρών πρέπει να τροποποιηθεί στο μέτρο που επιτρέπει την προστασία κάποιων αλλοδαπών από την απέλαση, όταν είναι ανέφικτος ο επαναπατρισμός τους, στερώντας τους όμως την πρόσβαση στη στέγαση, στις κοινωνικές παροχές και στις υπηρεσίες υγείας. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα ανησυχητική κυρίως όταν πρόκειται για παιδιά, υπό το φως των ειδικότερων δικαιωμάτων τους που κατοχυρώνει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Πρόκειται για ένα από τα μέτρα που εφαρμόζουν όλο και συχνότερα κάποια κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ως μέσο πίεσης στους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο για να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους.

15. Ενόψει των ανωτέρω, η Συνέλευση καλεί την κυβέρνηση των Κάτω Χωρών και τα υπόλοιπα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που εφαρμόζουν παρόμοιες πολιτικές:

15.1. να εξετάσουν τη δυνατότητα αμνήστευσης, εφαρμογής διαδικασιών νομιμοποίησης της παραμονής ή άσκησης διακριτικής ευχέρειας για να ρυθμίσουν την κατάσταση των αιτούντων άσυλο που αναμένουν επί μακρόν την έκδοση απόφασης επί τους αιτήματός τους,

15.2. όταν εξετάζουν τις υποθέσεις των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που επιθυμούν να παραμείνουν στη χώρα να αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στη διάρκεια της παραμονής του ενδιαφερόμενου στη χώρα, στους οικογενειακούς, κοινωνικούς ή άλλους δεσμούς του με αυτήν και στο επίπεδο της ένταξής του σ' αυτήν,

15.3. να λαμβάνουν υπόψη το συμφέρον του παιδιού πριν, κατά και μετά τη λήψη απόφασης για την οικογένεια και όχι αφού αποφασίσουν για τον αρχηγό της οικογένειας που έχει υποβάλει το αίτημα ασύλου,

15.4. να αναβάλουν την επιστροφή των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο σε χώρες ή περιοχές όπου μαίνονται συγκρούσεις ή όπου η ανθρω-

πιστική κατάσταση είναι ασταθής έως ότου βελτιωθούν οι συνθήκες ασφάλειας,

15.5. να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα που εγγυώνται το σεβασμό της ενότητας της οικογένειας,

15.6. να προάγουν τα προγράμματα εθελοντικού επαναπατρισμού, συμπεριλαμβανομένων της συμβουλευτικής και της συνδρομής κατά την επιστροφή, αντί της κράτησης και της πολιτικής των εξαναγκασμένων επιστροφών,

15.7. να παρέχουν εύλογη προθεσμία στους ενδιαφερόμενους για να οργανώσουν οικειοθελώς την επιστροφή στη χώρα τους,

15.8. να αποφύγουν την εφαρμογή πολιτικών που αποκλείουν τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο από την κοινότητα ή τους εξαναγκάζουν να περιφέρονται στις ευρωπαϊκές χώρες επειδή αδυνατούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους για λόγους αντικειμενικούς ή εξαιτίας της έλλειψης συνεργασίας της χώρας καταγωγής τους,

15.9. να εφαρμόζουν την κράτηση ως έσχατη λύση και να ορίζουν την ανώτατη διάρκεια αυτού του στερητικού της προσωπικής ελευθερίας μέτρου. Όταν εφαρμόζουν το μέτρο της κράτησης να περιορίζουν τη διάρκειά της και να τη διατάσσουν όταν στο πλαίσιο εξατομικευμένης αξιολόγησης κρίνουν με αντικειμενικά κριτήρια ότι ο ενδιαφερόμενος είναι ύποπτος φυγής προκειμένου να αποτρέψει την απομάκρυνσή του,

15.10. να προβλέπουν αυτόματο και τακτικό έλεγχο των αποφάσεων κράτησης καθώς και το δικαίωμα των κρατούμενων απορριφθέντων αιτούντων άσυλο να προσφεύγουν ενώπιον δικαστηρίου αρμόδιου να αποφασίσει εντός βραχείας προθεσμίας για τη νομιμότητα της κράτησής τους,

15.11. σε κάθε περίπτωση να αποφεύγουν να διατάσσουν την κράτηση των παιδιών, των ηλικιωμένων, όσων υποφέρουν από τραυματικές εμπειρίες ή πάσχουν από νοητικές ασθένειες και των ανάπηρων,

15.12. να απαιτούν εύλογο μέτρο απόδειξης από τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο προκειμένου να αποδείξουν ότι προσπάθησαν να συνεργαστούν για την επιστροφή τους και να τους αναγνωρίζουν το ευεργέτημα της αμφιβολίας,

15.13. να χορηγούν άδεια διαμονής με δικαίωμα εργασίας και πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας στους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο που δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους για αντικειμενικούς λόγους ή εξαιτίας της άρνησης συνεργασίας της χώρας καταγωγής τους. Η άδεια διαμονής δεν πρέπει να είναι προσωρινή όταν δεν υπάρχει πιθανότητα επιστροφής εντός ευλόγου χρόνου,

15.14. να διασφαλίσουν σε όλους τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο έως την αναχώρησή τους από τη χώρα κατάλληλο επίπεδο πρόσβασης στη στέγαση, στις κοινωνικές παροχές και στις υπηρεσίες υγείας,

15.15. να προάγουν την κατανόηση της κατάστασης των προσφύγων στην Ευρώπη και να υιοθετήσουν μέτρα που διασφαλίζουν ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι πολιτικοί δεν διαστρεβλώνουν τις πληροφορίες για την κατάσταση των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο με τρόπο που δημιουργεί κλίμα εχθρότητας ή μη ανοχής έναντι των προσώπων που ανήκουν σε αυτήν την πληθυσμιακή ομάδα.

Απόφαση 1507 (2006)¹
Κράτηση σε μυστικά κέντρα κράτησης και διακρατικές μεταφορές
κρατουμένων που αφορούν τα κράτη μέλη
του Συμβουλίου της Ευρώπης²

1. Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι τόσο το σημείο αναφοράς όσο και ο φύλακας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της δημοκρατίας και του σεβασμού του κράτους δικαίου στην Ευρώπη. Αντλεί τη νομική και ηθική

¹ Υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση στις 27.6.2006.

² Στις 27.6.2006 η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης απηύθυνε έκκληση για την υιοθέτηση σαφών ρυθμίσεων όσον αφορά στη δράση των ξένων μυστικών υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στην Ευρώπη και ζήτησε να περιληφθούν «κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου» στις συμφωνίες που συνάπτονται με τις ΗΠΑ για τη λειτουργία στρατιωτικών βάσεων.

Υποστηρίζοντας με σθένος την έκθεση του κυρίου Dick Marty (Ελβετία, ALDE) για τα μυστικά κέντρα κράτησης και τις παράνομες διακρατικές μεταφορές κρατουμένων η Συνέλευση – στην οποία μετέχουν 315 βουλευτές από τα 46 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης – διακήρυξε ότι βασικός στόχος είναι η πρόληψη των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που αναδεικνύει η έκθεση, στο μέλλον. Επίσης, αποφάσισε να συνεχίσει να παρακολουθεί τα σχετικά θέματα που περιλαμβάνει η έκθεση. Με σύσταση που υιοθέτησε η πλειοψηφία των βουλευτών η Συνέλευση απευθύνει έκκληση στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης:

- για την εξάρθρωση του αμερικάνικου συστήματος μυστικών κρατήσεων και παράνομων διακρατικών μεταφορών,

- για την επανεξέταση των διμερών συμφωνιών που συνάπτουν τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης με τις ΗΠΑ, ειδικά για το καθεστώς των δυνάμεων των ΗΠΑ που σταθμεύουν στην Ευρώπη και για τη χρήση των στρατιωτικών και άλλων εγκαταστάσεων, ώστε να διασφαλιστεί ότι λαμβάνουν υπόψη τους διεθνείς κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου,

- για την έκφραση επίσημης συγγνώμης και για την αποζημίωση των θυμάτων των παράνομων κρατήσεων σε βάρος των οποίων δεν απαγγέλληκαν κατηγορίες ούτε παραπέμφθηκαν ενώπιον της δικαιοσύνης,

- για την ανάληψη διεθνούς πρωτοβουλίας, ιδιαίτερα με τη συμμετοχή των ΗΠΑ, για την ανάπτυξη κοινής, πραγματικά παγκόσμιας στρατηγικής για την αντιμετώπιση της απειλής της τρομοκρατίας στο πλαίσιο της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου.

Αναφερόμενος στην έκθεση που δημοσιεύθηκε στις 7.7.2006 μετά από επτάμηνες έρευνες ο κύριος Marty δήλωσε ότι αποκαλύπτεται ένας «αστός αράχνης» που υφάνθηκε με τις εξαφανίσεις, τις μυστικές κρατήσεις και τις διακρατικές μεταφορές στις οποίες πρωτοστάτησαν οι ΗΠΑ και κατονόμασε 14 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που συμμετείχαν σε αυτές τις πράξεις.

Βλέπε επίσης το φάκελο «Spider's web restitutions – CIA interstate transfers» στον ιστότοπο της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης: www.assembly.coe.int.

Βλέπε επίσης στη σελίδα 295 της παρούσας έκδοσης το Ψήφισμα του Κοινοβουλίου της ΕΕ για το ίδιο θέμα.

αυτή εξουσία από τους κοινούς κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη σαράντα έξι κράτη.

2. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης θεωρεί ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν τον πυρήνα του έργου της. Υποχρεούται να προειδοποιεί τη διεθνή κοινότητα και γνώμη όταν τα δικαιώματα του ανθρώπου παραγνωρίζονται ή όταν υποθάλπονται τα κριτήρια που έχουν υιοθετηθεί για την προστασία τους.

3. Η Συνέλευση επιβεβαιώνει την απόλυτη δέσμευσή της για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Όμως, οφείλει επίσης να εκφέρει σθεναρό λόγο για τις πολλές και συστηματικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράττονται στο πλαίσιο του αποκαλούμενου «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Εκτιμά ότι οι τρομοκράτες επωφελούνται από αυτές τις παραβιάσεις που εν κατακλείδι ενισχύουν όσους αποσκοπούν στην καταστροφή της συντεταγμένης πολιτικής, δικαστικής και κοινωνικής τάξης.

4. Οι ΗΠΑ εκτιμούν ότι η απειλή της τρομοκρατίας δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με τα κλασσικά κείμενα του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας ούτε στο πλαίσιο εφαρμογής του δικαίου του πολέμου (που περιλαμβάνει κυρίως το σεβασμό των Συμβάσεων της Γενεύης). Έτσι, έχουν εισαγάγει νέες νομικές έννοιες, όπως είναι «οι εχθροί πολεμιστές» και «απαγωγή», έννοιες παντελώς άγνωστες στο διεθνές δίκαιο και αντίθετες στις θεμελιώδεις αρχές δικαίου που ισχύουν στην Ευρώπη.

5. Έτσι οι ΗΠΑ ύφαναν προοδευτικά έναν παράνομο «ιστό αράχνης» με εξαφανίσεις, μυστικές κρατήσεις και παράνομες διακρατικές μεταφορές όπου συχνά εμπλέκονται χώρες που είναι γνωστές για τη χρήση βασανιστηρίων. Εκατοντάδες άνθρωποι παγιδεύτηκαν σε αυτόν τον ιστό, σε κάποιες περιπτώσεις απλά και μόνον επειδή ήσαν ύποπτοι υποστήριξης οργανώσεων που θεωρούνται τρομοκρατικές.

6. Αυτός ο «ιστός της αράχνης» πλέχθηκε χάρη στη συνεργασία ή στην ανοχή αρκετών κρατών, στα οποία συγκαταλέγονται πολλά κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αυτή η συνεργασία, μυστική και χωρίς δημοκρατική νομιμοποίηση, επέτρεψε την ανάπτυξη ενός συστήματος καθόλα μη συμβατού με τις θεμελιώδεις αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης.

7. Από τις πληροφορίες και τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί μέχρι σήμερα και ακόμα αποκαλύπτονται προκύπτει σαφώς ότι τα κύρια συστατικά αυτού του «ιστού της αράχνης» περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο: ένα πραγματικά παγκόσμιο δίκτυο μυστικών τόπων κράτησης στις «μαύρες τρύπες» της CIA και σε ναυτικές και στρατιωτικές βάσεις, το πρόγραμμα

απαγωγών της CIA, κατ' εφαρμογή του οποίου ύποπτοι τρομοκράτες μεταφέρονται αεροπορικά μεταξύ των κρατών, εκτός πλαισίου νομικών διατάξεων, συχνά για να παραδοθούν σε κράτη που παραδοσιακά προσφεύγουν στην εξευτελιστική μεταχείριση και στα βασανιστήρια και τη χρήση βάσεων της πολεμικής αεροπορίας και αεροσκαφών για τη μεταφορά των κρατουμένων, εν είδει ανθρώπινου εμπορεύματος, στο Γκουαντανάμο στην Κούβα ή σε άλλα κέντρα κράτησης.

8. Η Συνέλευση καταδικάζει αυτό το σύστημα που αποκλείει κάθε μορφή νομικής προστασίας και εκφράζει τη λύπη της επειδή οι ΗΠΑ, στερώντας από εκατοντάδες υπόπτους τα βασικά δικαιώματά τους, και ιδίως το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη ζημίωσαν το θεσμό της δικαιοσύνης και σπύλωσαν τη φήμη της χώρας τους ως φάρου για την προστασία και την υπεράσπιση των ατομικών ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

9. Κάποια κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συνέπραξαν επισταμένως με τις ΗΠΑ στην εκτέλεση αυτών των παράνομων επιχειρήσεων, άλλα τις ανέχτηκαν ή απλά «έκλεισαν τα μάτια». Επίσης κατέβαλαν ιδιαίτερη προσπάθεια για να διασφαλίσουν τη μυστικότητα αυτών των επιχειρήσεων και για να τις προστατεύσουν από τον αποτελεσματικό εθνικό ή διεθνή ενδελεχή έλεγχο.

10. Αυτή η σύμπραξη μεταξύ κάποιων κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης με τις ΗΠΑ έλαβε διάφορες μορφές. Αφού ανέλυσε τις νομικές και πραγματικές πτυχές μιας σειράς περιπτώσεων μυστικής κράτησης και παράνομων μεταφορών η Συνέλευση εντόπισε περιστατικά όπου τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης τέλεσαν μια ή περισσότερες φορές, εν γνώσει τους ή τουλάχιστον εξ αμελείας, τις πράξεις που περιγράφονται στη συνέχεια παραβιάζοντας τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως ειδικότερα αναλύεται στην αιτιολογική έκθεση¹:

10.1. μυστική κράτηση προσώπου σε ευρωπαϊκό έδαφος για αόριστη διάρκεια, στέρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του και άρνηση εξασφάλισης των διαδικαστικών εγγυήσεων όπως είναι η εγγύηση *habeas corpus*,

10.2. σύλληψη προσώπου και παράδοσή του στις ΗΠΑ γνωρίζοντας ότι θα μεταφερθεί παράνομα σε κέντρο κράτησης που διαχειρίζονται οι ΗΠΑ,

10.3. έγκριση της παράνομης μεταφοράς των κρατουμένων με αεροσκάφη της πολιτικής αεροπορίας που διέσχίζουν τον ευρωπαϊκό εναέριο

¹ Βλέπε φάκελο «Spider's web restitutions – CIA interstate transfers» στον ιστότοπο της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης: www.assembly.coe.int

χώρο ή υπερίπταντο του ευρωπαϊκού εδάφους με σκοπό την εκτέλεση επιχειρήσεων «απαγωγών»,

10.4. κοινοποίηση πληροφοριών και στοιχείων στις ΗΠΑ γνωρίζοντας ότι θα διευκόλυναν την εκτέλεση επιχείρησης «απαγωγής» ή τον περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας του ενδιαφερόμενου σε μυστικό κέντρο κράτησης,

10.5. άμεση συμμετοχή στις ανακρίσεις των «απαχθέντων» ή των κρατουμένων σε μυστικά κέντρα κράτησης,

10.6. αποδοχή ή χρησιμοποίηση πληροφοριών που συνελέγησαν κατά την ανάκριση των κρατουμένων, οι οποίοι πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά την ανάκριση απειλήθηκαν ή υπέμειναν βασανιστήρια ή άλλες μορφές παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου,

10.7. διάθεση των αεροδρομίων της πολιτικής αεροπορίας ή εγκαταστάσεων της πολεμικής αεροπορίας προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως «σημεία διέλευσης» ή ως βάσεις για τις επιχειρήσεις «απαγωγής» ή παράνομης μεταφοράς κρατουμένων και να διευκολύνουν την προετοιμασία και την απογείωση του αεροσκάφους που εκτελούσε παρόμοια επιχείρηση με αφετηρία το συγκεκριμένο σημείο διέλευσης,

10.8. διάθεση των αεροδρομίων της πολιτικής αεροπορίας ή εγκαταστάσεων της πολεμικής αεροπορίας προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως «ενδιάμεσοι σταθμοί» στις επιχειρήσεις απαγωγής επιτρέποντας τη σύντομη παραμονή του αεροσκάφους που προσγειωνόταν εκτελώντας πτήση με κατεύθυνση τη χώρα προορισμού ή επιστρέφοντας από αυτήν, για παράδειγμα για να εφοδιασθεί με καύσιμα.

11. Όλες οι απόπειρες συλλογής πληροφοριών για την πραγματική φύση και έκταση αυτών των παράνομων επιχειρήσεων απέβησαν άκαρπες αφού τα σχετικά αιτήματα είτε δεν ικανοποιήθηκαν είτε απορρίφθηκαν από τις ΗΠΑ και τους ευρωπαίους εταίρους τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι αρχές των περισσότερων κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης αρνήθηκαν τη συμμετοχή τους χωρίς να διερευνήσουν τις υποθέσεις ή να διεξάγουν σοβαρές ανακρίσεις.

12. Σε άλλες περιπτώσεις, οι προαναφερόμενες απόπειρες απέβησαν άκαρπες αφού τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη προέβαλαν λόγους εθνικής ασφάλειας ή κρατικών μυστικών. Η Συνέλευση εκτιμά ότι τα κράτη δεν μπορούν να επικαλούνται τόσο κατηγορηματικά και συστηματικά ούτε την εθνική ασφάλεια ούτε τα κρατικά μυστικά προκειμένου να προστατεύσουν αυτές τις παράνομες επιχειρήσεις από τον ενδελεχή δικαστικό και κοινοβουλευτικό έλεγχο.

13. Η Συνέλευση υπογραμμίζει την εκτεταμένη παραβίαση των θετικών υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ολοκληρωμένη και λεπτομερή διερεύνηση πα-

ρόμοιων ισχυρισμών. Πολλά τεκμηριωμένα και συγκλίνοντα πραγματικά περιστατικά αποδεικνύουν αδιαφιλονίκητα ότι πραγματοποιήθηκαν μυστικές κρατήσεις και παράνομες διακρατικές μεταφορές στις οποίες συνέπραξαν ευρωπαϊκά κράτη και άρα επιβάλλεται να διεξαχθούν ενδελεχείς έρευνες και να απαντήσουν τα εκτελεστικά και νομοθετικά όργανα όλων των ενδιαφερομένων κρατών.

14. Εν προκειμένω η Συνέλευση επιλήφθηκε με τη διερεύνηση των ισχυρισμών που αφορούν συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά. Όμως, δεν μπορεί να αγνοήσει τους ισχυρισμούς για την ύπαρξη άλλων μυστικών κέντρων κράτησης στην Ευρώπη, που φαίνεται ότι δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Ειδικότερα, η Συνέλευση εκφράζει τη ζωνρή ανησυχία της επειδή πολλές εκθέσεις καταγγέλλουν επανειλημμένα τη λειτουργία μυστικών κέντρων κράτησης στο Βόρειο Καύκασο. Το 2003, αναφερόμενη σ' αυτό το ζήτημα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δημοσίευσε δημόσια δήλωση την οποία συμπλήρωσε πρόσφατα με νέες λεπτομερειακές καταθέσεις των θυμάτων και αξιόπιστες μαρτυρίες μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επομένως, αναμφίβολα απαιτούνται περαιτέρω σοβαρή διερεύνηση και ανάλυση για τις μυστικές κρατήσεις στο Βόρειο Καύκασο.

15. Η Συνέλευση εκφράζει επίσης της λύπη της γιατί έως πρόσφατα δεν επετράπη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων να επισκεφθεί τα κέντρα κράτησης που λειτουργούν στο Κοσσυφοπέδιο. Αυτή η απαγόρευση πρόσβασης είναι απαράδεκτη λαμβάνοντας υπόψη ότι η διεθνής κοινότητα επενέβη σ' αυτήν την περιοχή με διακηρυγμένο στόχο την αποκατάσταση της τάξης, της ειρήνης και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σε αυτό το πλαίσιο η Συνέλευση επιθυμεί να συγχαρεί τις επανειλημμένες προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης και τη σαφή στάση που τηρεί κατά την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος.

16. Η Συνέλευση εκτιμά ότι ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου θα πρέπει να περιβληθεί εκτενέστερες εξουσίες ώστε να συμμετέχει ενεργότερα σε όλες τις έρευνες που θα διεξάγει στο μέλλον στις περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ενθαρρύνει τον Επίτροπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου να διαδραματίσει ενεργό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση.

17. Ο κεντρικός στόχος της Συνέλευσης είναι να αποτρέψει στο μέλλον παραβιάσεις ανάλογες με αυτές που διαπιστώνει με την παρούσα απόφαση.

18. Κατά συνέπεια, η Συνέλευση συγχαίρει το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την άμεση και ολοκληρωμένη πρωτο-

βουλία που ανέλαβε για τη διερεύνηση των προαναφερόμενων υποθέσεων δυνάμει του άρθρου 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹.

19. Η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης να υιοθετήσουν τα ακόλουθα μέτρα:

19.1. να διασφαλίσουν την απαγόρευση των διακρατικών μεταφορών κρατουμένων και να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή των απαγωγών και των πτήσεων απαγωγών που διασχίζουν την επικράτεια και τον εναέριο χώρο των κρατών μελών,

19.2. να διασφαλίσουν ότι κανένας δεν κρατείται αυθαίρετα ή μυστικά ή με οιονδήποτε άλλον τρόπο στο έδαφος κράτους μέλους ή σε οιονδήποτε έδαφος που υπάγεται στην πραγματική δικαιοδοσία των κρατών μελών,

19.3. να επανεξετάσουν τις κρίσιμες διατάξεις του νομικού πλαισίου που διέπει τις μυστικές υπηρεσίες με διττό στόχο: να ενισχύσουν αφενός την αποτελεσματικότητά τους και αφετέρου τους μηχανισμούς απόδοσης ευθυνών στην περίπτωση υπέρβασης των εξουσιών τους. Σαφείς ρυθμίσεις πρέπει επίσης να διέπουν τη συνεργασία με τις ξένες μυστικές υπηρεσίες και τη δράση των ξένων μυστικών υπηρεσιών στην επικράτειά τους,

19.4. να διασφαλίσουν την πραγμάτωση της διεθνούς συνεργασίας και της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε συνθήκες σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των σχετικών διεθνών συμβάσεων,

19.5. να διασφαλίσουν, δυνάμει νομοθετικών ρυθμίσεων που διέπουν τα κρατικά μυστικά, την προστασία όσων καταγγέλλουν παράνομες δραστηριότητες των κρατικών οργάνων από τις πειθαρχικές ή τις ποινικές κυρώσεις,

19.6. να επανεξετάσουν τις διμερείς συμφωνίες που έχουν υπογραφεί μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και των ΗΠΑ, κυρίως όσες αφορούν στο καθεστώς των αμερικανικών δυνάμεων που σταθμεύουν στην Ευρώπη και στη χρήση των στρατιωτικών και άλλων εγκαταστάσεων προκειμένου να διασφαλίσουν ότι είναι σύμφωνες με τους ισχύοντες διεθνείς κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου,

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Το άρθρο 52 της Σύμβασης υπό τον τίτλο: «Έρευνες του Γενικού Γραμματέα» ορίζει: «Η Κυβέρνησις παντός Συμβαλλομένου Μέρους θα έχη την υποχρέωσιν όπως παράσχη κατόπιν αιτήσεως του Γενικού Γραμματέως του Συμβουλίου της Ευρώπης, τας απαιτούμενας εξηγήσεις επί του τρόπου κατά τον οποίον το εσωτερικόν αυτού δίκαιον εξασφαλίζει την αποτελεσματικήν εφαρμογήν οιασδήποτε εκ των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως».

19.7. να καλέσουν τις ΗΠΑ να εξαρθρώσουν το σύστημα των μυστικών κέντρων κράτησης και των παράνομων διακρατικών μεταφορών των κρατουμένων και να συνεργαστούν στενότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης για την υιοθέτηση κοινών μέσων για την καταπολέμηση της απειλής της τρομοκρατίας σε πλαίσιο σύμφωνο με τους διεθνείς κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το κράτος δικαίου,

19.8. να διασφαλίσουν τη διεξαγωγή ανεξάρτητης, αμερόληπτης και πραγματικής διερεύνησης κάθε σοβαρής καταγγελίας για τη χρήση της επικράτειάς τους, συμπεριλαμβανομένων των αεροδρομίων και του εναέριου χώρου, στο πλαίσιο των απαγωγών ή των μυστικών κρατήσεων. Η σχετική διερεύνηση πρέπει να περιλαμβάνει την ενδελεχή εξέταση οιασδήποτε πράξης που τέλεσαν τα κρατικά όργανα ή οι αλλοδαποί πράκτορες και σχετίζεται με την απαγωγή καθώς και της νομοθεσίας ή της πρακτικής που τη διευκόλυνε. Επιβάλλεται η δημοσιοποίηση του σκοπού και των ευρημάτων αυτής της έρευνας,

19.9. να διασφαλίσουν την προσαγωγή ενώπιον της δικαιοσύνης κάθε προσώπου που ευθύνεται για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο μιας «απαγωγής» ή μυστικής κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των συνεργών του,

19.10. να διασφαλίσουν σε όλα τα θύματα των «απαγωγών» ή των μυστικών κρατήσεων την πρόσβαση σε πραγματική προσφυγή και στην άμεση και κατάλληλη επανόρθωση, συμπεριλαμβανομένων της αποκατάστασης και της δίκαιης και κατάλληλης αποζημίωσής τους.

20. Επίσης, η Συνέλευση καλεί τις ΗΠΑ που συμμετέχουν ως παρατηρητής στο Συμβούλιο της Ευρώπης και είναι μακροχρόνιος σύμμαχος της Ευρώπης στην καταπολέμηση της τυραννίας και στην προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου :

20.1. να στείλουν ηχηρό μήνυμα στη διεθνή κοινότητα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας με νόμιμα και θεμιτά μέσα αποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο την ανωτερότητα του δημοκρατικού προτύπου που στηρίζεται στο σεβασμό της αξιοπρέπειας του ανθρώπου,

20.2. να συνεργαστούν στενότερα για τον εντοπισμό και την εφαρμογή των πλέον αποτελεσματικών μέσων για την πρόληψη και την καταστολή της απειλής της τρομοκρατίας σε πλαίσιο σεβασμού των διεθνών κανόνων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου,

20.3. να εναρμονίσουν τον ορισμό των βασανιστηρίων και των άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής τιμωρίας ή μεταχείρισης με αυτόν που χρησιμοποιεί η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων,

20.4. να απαγορεύσουν την εκτός νομικού πλαισίου μεταφορά των υπόπτων συμμετοχής στην τρομοκρατία καθώς και κάθε εξαναγκασμένη μεταφορά προσώπου από οιαδήποτε χώρα σε χώρες όπου διαπράττονται βασανιστήρια ή που δεν εγγυώνται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, ανεξάρτητα από τυχόν παρασχεθείσες εγγυήσεις,

20.5. να εκφράσουν επίσημα τη συγγνώμη τους και να καταβάλουν αποζημιώσεις στα θύματα των παράνομων κρατήσεων ή απαγωγών και να προσάγουν ενώπιον της δικαιοσύνης όσους ευθύνονται για τις μυστικές κρατήσεις ή για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράχθηκαν κατά τις απαγωγές,

20.6. να μην ασκήσουν ποινική δίωξη σε βάρος λειτουργών, πρώην λειτουργών και δημοσιογράφων που συνέβαλαν, με τις μαρτυρίες τους και τις πληροφορίες που παρείχαν, στη δημοσιοποίηση του συστήματος των παράνομων κρατήσεων και της κακομεταχείρισης,

20.7. να επανεξετάσουν, συνεργαζόμενες με τα ευρωπαϊκά κράτη, τις συναφθείσες διμερείς συμφωνίες ώστε να αποτρέπονται οι άμεσες ή έμμεσες *de jure* ή *de facto* εξαιρέσεις κατά την εφαρμογή των ευρωπαϊκών συμβάσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης,

21. Η Συνέλευση καλεί την Επιτροπή Νομικών Θεμάτων και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να συνεχίσει να παρακολουθεί τα ζητήματα που αφορά η παρούσα απόφαση και να της υποβάλλει προσηκόντως σχετική έκθεση.

22. Επίσης, η Συνέλευση καλεί τα μέλη της να απευθύνουν αίτημα στα αντίστοιχα εθνικά κοινοβούλια για την ενδελεχή διερεύνηση των υποθέσεων στις οποίες αναφέρεται η παρούσα απόφαση, ειδικά όσον αφορά στα κράτη που παρείχαν ανεπαρκείς ή καμιά πληροφορία. Η έρευνα του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης κατ' εφαρμογή του άρθρου 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου θα πρέπει να αποτελεί την κύρια βάση πληροφοριών που τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν υπόψη.

23. Η Συνέλευση αναγνωρίζει, στο πλαίσιο των ερευνών που διεξήχθησαν για τις παράνομες κρατήσεις, ότι δεν διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για τη διερεύνησή τους, ανάλογα με αυτά που παρέχουν οι κοινοβουλευτικές έρευνες που διεξάγονται στα κράτη μέλη, και ειδικότερα την εξουσία να ορίζει μάρτυρες, να απαιτεί την επίδειξη εγγράφων και καλεί να επανεξεταστεί αυτό το θέμα.

24. Τέλος, η Συνέλευση εκφράζει τις ευχαριστίες της στα σχετικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) καθώς και στην Eurocontrol, για την ανεκτίμητη συμβολή τους στην παρούσα έρευνα ε-

παναβεβαιώνοντας το ρόλο του Συμβουλίου της Ευρώπης ως φύλακα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της δημοκρατίας και του σεβασμού του κράτους δικαίου.

Απόφαση 1509 (2006)¹**Τα ανθρώπινα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών**

1. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση ανησυχεί για τον αυξανόμενο αριθμό των παράνομων μεταναστών στην Ευρώπη.

2. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι δικαίωμα κάθε κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης να ρυθμίζει την είσοδο των αλλοδαπών στο έδαφός του και να απομακρύνει τους παράνομους μετανάστες στη χώρα καταγωγής τους.

3. Πολλοί παράνομοι μετανάστες έχασαν τη ζωή τους προσπαθώντας να εισέλθουν στην Ευρώπη. Όσοι τα κατάφεραν ζουν σε επικίνδυνες και απάνθρωπες συνθήκες. Σημαντικός αριθμός είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης και πολλοί ζουν με το φόβο της σύλληψης και της απομάκρυνσης στη χώρα καταγωγής τους.

4. Πρέπει να αναγνωριστεί ότι πάντα θα υπάρχει κάποιος αριθμός παράνομων μεταναστών στην Ευρώπη ανεξάρτητα από τις πολιτικές που υιοθετούν οι κυβερνήσεις για να αποτρέψουν την είσοδό τους ή για να τους απομακρύνουν με ταχύρυθμες διαδικασίες.

5. Η Συνέλευση εκκινεί από τη θεμελιώδη αρχή ότι τα διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου εφαρμόζονται σε όλους ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή το καθεστώς τους. Δεδομένης της ευάλωτης κατάστασής τους οι παράνομοι μετανάστες έχουν ιδιαίτερη ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων τους, συμπεριλαμβανομένων των βασικών ατομικών και πολιτικών καθώς και των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων τους.

6. Η Συνέλευση εκτιμά ότι είναι επείγουσα η ανάγκη να αποσαφηνιστούν τα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών παρότι πρόκειται για ζήτημα δύσκολο και ευαίσθητο για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

7. Η Συνέλευση προτιμά να χρησιμοποιεί τον όρο «μη εύτακτοι μετανάστες» αντί του όρου «παράνομος μετανάστης» ή «μετανάστης χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα». Ο όρος αυτός είναι περισσότερο ουδέτερος και δεν εμπεριέχει για παράδειγμα το στιγματισμό του όρου «παράνομος». Είναι επίσης ένας όρος τον οποίο προάγουν συνεχώς οι διεθνείς οργανώσεις που ασχολούνται με τη μετανάστευση.

8. Δεν υπάρχει κανένα ειδικό κείμενο που να πραγματεύεται ειδικότερα τα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών. Το πλέον σχετικό διεθνές κείμενο είναι η Σύμβαση του ΟΗΕ του 1990 για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών

¹ Υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση στις 27.6.2006.

των Οικογενειών τους. Όμως, μόνον τρία κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, δηλαδή το Αζερμπαϊτζάν, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και η Τουρκία, έχουν κυρώσει αυτήν τη Σύμβαση.

9. Η Συνέλευση σημειώνει ότι πολλά άλλα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα περιλαμβάνουν διατάξεις που μπορεί να εγγραφούν τα ελάχιστα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών. Πρόκειται για την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), το Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (1966)¹, το Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα (1966)², τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989)³, τη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Φυλετικών Διακρίσεων κάθε Μορφής (1965)⁴, τη Σύμβαση 143 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για τη Μετανάστευση με παράνομες συνθήκες και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης των μεταναστών εργατών (1975)⁵, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950)⁶, τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (1961)⁷, τον Αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (1996)⁸ και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (2005)⁹.

10. Όμως, η Συνέλευση σημειώνει ότι η ανομοιότητα του μεγάλου αριθμού των κειμένων και το διαφορετικό επίπεδο υπογραφών και κυρώσεων δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς τα ελάχιστα δικαιώματα που μπορούν να απολαμβάνουν οι παράνομοι μετανάστες.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'.

² Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1532/1985, ΦΕΚ 45, τ. Α'.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α'.

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 470/1990, ΦΕΚ 77, τ. Α'.

⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα.

⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'.

⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1426/1984.

⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα έχει υπογράψει τον Αναθεωρημένο Κοινωνικό Χάρτη στις 3 Μαΐου 1996. Δεν τον έχει κυρώσει.

⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση στις 17 Νοεμβρίου 2005. Η Σύμβαση έχει κυρωθεί από την Αλβανία, την Αυστρία, τη Γεωργία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία.

11. Θα πρέπει να είναι δυνατό να αναδειχθούν τα ελάχιστα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικο-οικονομικά δικαιώματα που τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης θα εφαρμόζουν στους παράνομους μετανάστες.

12. Όσον αφορά στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, η Συνέλευση θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου παρέχει την ελάχιστη εγγύηση και σημειώνει ότι η Σύμβαση απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να υιοθετούν μέτρα για την αποτελεσματική πρόληψη των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα ευάλωτα πρόσωπα όπως είναι οι παράνομοι μετανάστες. Υπογραμμίζονται ιδιαίτερα τα ακόλουθα ελάχιστα δικαιώματα:

12.1. τα κράτη οφείλουν να εγγυώνται και να σέβονται το δικαίωμα στη ζωή. Υποχρεούνται να μην ασκούν υπερβολική βία κατά την αποτροπή της εισόδου των αλλοδαπών στο έδαφός τους. Οι αρχές υποχρεούνται να διασώζουν όσους διακινδυνεύουν τη ζωή τους προσπαθώντας να εισέλθουν σε μια χώρα,

12.2. οι παράνομοι μετανάστες πρέπει να προστατεύονται από τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Η διαδικασία επαναπατρισμού των παράνομων μεταναστών θα πρέπει να εφαρμόζεται με απόλυτο σεβασμό της αξιοπρέπειας των ενδιαφερομένων, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία τους, το φύλο τους, την κατάσταση της υγείας τους και την αναπηρία από την οποία πιθανό να υποφέρουν. Μόνο τα απολύτως αναγκαία μέτρα εξαναγκασμού πρέπει να λαμβάνονται κατά την εκτέλεση των αποφάσεων απέλασης,

12.3. οι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να προστατεύονται από τη δουλεία, την αναγκαστική ή την υποχρεωτική εργασία και τα θύματα της εμπορίας πρέπει να απολαμβάνουν τα ειδικότερα δικαιώματα που εγγυάται η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (STE 197),

12.4. η κράτηση των παράνομων μεταναστών θα πρέπει να αποτελεί το έσχατο μέτρο και να μην είναι υπερβολικής διάρκειας. Όταν είναι αναγκαία, οι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να κρατούνται σε κέντρα που λειτουργούν ειδικά για το σκοπό αυτό και να διαχωρίζονται από τους κατάδικους. Η κράτηση των παιδιών πρέπει να διατάσσεται μόνον ως έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας. Στο μέτρο του εφικτού πρέπει να αποφεύγεται η κράτηση άλλων ευάλωτων προσώπων (εγκύων, μητέρων με νεαρά τέκνα, ηλικιωμένων, ανάπηρων). Επιβάλλεται να είναι διαθέσιμοι ειδικοί χώροι για την κράτηση των οικογενειών. Εφόσον δεν υπάρχουν παρόμοιες εγκαταστάσεις οι άντρες και οι γυναίκες πρέπει να κρατούνται χωριστά. Οι κρατούμενοι πρέπει να απολαμβάνουν το δικαίωμα επικοινωνίας με οποιοδήποτε πρόσωπο της επι-

λογής τους (δικηγόρους, μέλη των οικογενειών τους, μη κυβερνητικές οργανώσεις, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κλπ), να έχουν πρόσβαση στην κατάλληλη ιατρική φροντίδα και ανάλογα με την περίπτωση στις υπηρεσίες διερμηνέα και σε δωρεάν νομική βοήθεια,

12.5. η κράτηση πρέπει να διατάσσεται από δικαστήριο. Η νομιμότητα και η αναγκαιότητα της παρατεταμένης κράτησης πρέπει να υπάγονται σε ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο. Επιβάλλεται η ρητή και χωρίς υπαίτια καθυστέρηση ενημέρωση των κρατούμενων σε γλώσσα που κατανοούν για τα δικαιώματά τους και για τη διαδικασία που εφαρμόζεται σε βάρος τους. Επίσης θα πρέπει να απολαμβάνουν το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου αρμόδιου να κρίνει το συντομότερο δυνατό τη νομιμότητα της κράτησής τους,

12.6. Οι κρατούμενοι παράνομοι μετανάστες δικαιούνται επίσης να επικοινωνούν με τις προξενικές αρχές της χώρας καταγωγής τους και να ενημερώνονται από τις αρχές της χώρας όπου κρατούνται για τα προστατευόμενα δυνάμει της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 για τις Προξενικές Σχέσεις δικαιώματά τους¹,

12.7. οι παράνομοι μετανάστες στους οποίους απαγορεύεται το δικαίωμα εισόδου στη χώρα επιβάλλεται να απολαμβάνουν το δικαίωμα ακρόασης με τη συνδρομή διερμηνέα προκειμένου να εκθέσουν τους λόγους εισόδου στη χώρα και να υποβάλουν, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις, αίτημα ασύλου,

12.8. τα κράτη υποχρεούνται να σέβονται το δικαίωμα σε άσυλο και το δικαίωμα της μη επαναπροώθησης,

12.9. ο υπό απέλαση παράνομος μετανάστης πρέπει να απολαμβάνει το δικαίωμα άσκησης πραγματικής προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής. Η άσκηση της προσφυγής πρέπει να αναστέλλει την εκτέλεση του μέτρου της απομάκρυνσης όταν ο ενδιαφερόμενος ισχυρίζεται βάσιμα ότι θα υποστεί μεταχείριση που παραβιάζει τα δικαιώματα του ανθρώπου. Επίσης, πρέπει να παρέχονται στον προσφεύγοντα υπηρεσίες διερμηνείας και δωρεάν νομικής συνδρομής,

12.10. ο υπό απέλαση παράνομος μετανάστης δικαιούται πραγματική πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ασκώντας προσφυγή δυνάμει του άρθρου 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 90/1975, ΦΕΚ 150, τ. Α'. Βλέπε επίσης ΕΔΠΑ 2004 τις σχετικές εγκυκλίους που εξέδωσαν τα Υπουργεία Εξωτερικών και Δικαιοσύνης για την εφαρμογή της Σύμβασης στις σελίδες 427 και 429 αντίστοιχα.

12.11. απαγορεύεται η ομαδική απέλαση αλλοδαπών συμπεριλαμβανομένων των παράνομων μεταναστών,

12.12. τα κράτη οφείλουν να τηρούν απαρέγκλιτα το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής. Δεν θα πρέπει να εκτελείται το μέτρο της απομάκρυνσης όταν ο ενδιαφερόμενος διατηρεί ισχυρούς οικογενειακούς ή κοινωνικούς δεσμούς με το κράτος που το διατάσσει και όταν η εκτέλεσή του παραβιάζει το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής και/ή ιδιωτικής ζωής του,

12.13. τα κράτη οφείλουν να σέβονται το δικαίωμα της εμπιστευτικής χρήσης των πληροφοριών που αφορούν στους παράνομους μετανάστες. Για παράδειγμα, οι αρχές του κράτους υποδοχής υποχρεούνται να μην κοινοποιούν στη χώρα καταγωγής πληροφορίες που αφορούν στο αίτημα ασύλου,

12.14. η πολιτική δράση των αλλοδαπών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς, αλλά πρέπει να είναι ευλόγως αναγκαίοι όσοι αφορούν στην άσκηση του δικαιώματος συνάθροισης, συνεταιρίζεσθαι και έκφρασης,

12.15. οι παράνομοι μετανάστες έχουν το δικαίωμα να τελούν γάμο και δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητα εμπόδια κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματός τους,

12.16. οι παράνομοι μετανάστες πρέπει να απολαμβάνουν την προστασία της περιουσίας τους. Πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα διαχείρισης ή διάθεσης της περιουσίας τους, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζικών διευκολύνσεων που τους επιτρέπουν να μεταφέρουν τα κέρδη τους και τις οικονομίες τους,

12.17. Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Πρωτόκολλο Νο. 12 της Σύμβασης¹ οι παράνομοι μετανάστες δεν πρέπει να υπόκεινται διακρίσεις,

12.18. απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής κατά την εισδοχή ή την άρνηση εισδοχής, τη χορήγηση διαμονής ή την απέλαση των παράνομων μεταναστών.

13. Όσον αφορά στα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα η Συνέλευση εκτιμά ότι μεταξύ άλλων πρέπει να εφαρμόζονται τα ακόλουθα ελάχιστα δικαιώματα:

13.1. στους παράνομους μετανάστες πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες συνθήκες στέγασης και φιλοξενίας που εγγυώνται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια,

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Η Ελλάδα υπέγραψε το 12^ο Πρωτόκολλο στις 4 Νοεμβρίου 2000.

13.2. στους παράνομους μετανάστες πρέπει να παρέχεται το δικαίωμα πρόσβασης σε επείγουσα ιατρική φροντίδα. Τα κράτη οφείλουν να αναζητήσουν τρόπους παροχής ολοκληρωμένης ιατρικής φροντίδας, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τις ειδικότερες ανάγκες των ευάλωτων ομάδων όπως είναι για παράδειγμα τα παιδιά, οι ανάπηροι, οι έγκυες και οι ηλικιωμένοι,

13.3. στους παράνομους μετανάστες δεν πρέπει να απαγορεύεται η πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, όταν τούτο είναι αναγκαίο, για την καταπολέμηση της φτώχειας και τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι τα παιδιά και γι' αυτό πρέπει να απολαμβάνουν την κοινωνική προστασία με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις που προβλέπονται για τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής,

13.4. οι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να μπορούν να απολαμβάνουν των ωφελειών που απορρέουν από την καταβολή εισφορών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ή να δικαιούνται να διεκδικούν την επιστροφή τους, όταν για παράδειγμα απελαύνονται από τη χώρα,

13.5. οι παράνομοι μετανάστες πρέπει να δικαιούνται ίση αμοιβή, εύλογες συνθήκες εργασίας, αποζημίωση σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, πρόσβαση στα δικαστήρια για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους καθώς και την ελευθερία ίδρυσης συνδικαλιστικού οργάνου και συμμετοχής σε αυτόν. Οι αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους πρέπει να ασκούν ποινική δίωξη σε βάρος των εργοδοτών που δεν σέβονται τα προαναφερόμενα δικαιώματα,

13.6. όλα τα παιδιά δικαιούνται να απολαμβάνουν το δικαίωμα πρόσβασης στην πρωτοβάθμια καθώς και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στις χώρες όπου είναι υποχρεωτική η δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να αντιστοιχεί στο πολιτισμικό τους υπόβαθρο και στη γλώσσα τους. Θα πρέπει να δικαιούνται την αναγνώριση του επιπέδου εκπαίδευσης που έχουν ολοκληρώσει, συμπεριλαμβανομένων των διπλωμάτων,

13.7. όλα τα παιδιά, αλλά επίσης και άλλες ευάλωτες ομάδες όπως είναι οι ηλικιωμένοι, οι ανύπαντρες μητέρες και γενικότερα τα νεαρά κορίτσια και οι άγαμες γυναίκες, πρέπει να απολαμβάνουν ιδιαίτερη προστασία και προσοχή.

14. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση καλεί τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να:

14.1. υπογράψουν και να κυρώσουν¹, εάν δεν το έχουν ήδη πράξει, και να εφαρμόζουν τα σχετικά κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συμβάλουν στην προστασία των δικαιωμάτων των παράνομων μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων, της Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (1990), του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (1966), του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα (1966), της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1965), της Σύμβασης Νο. 143 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για τη Μετανάστευση με παράνομες συνθήκες και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης των μεταναστών εργατών (1975), της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (1961), συμπεριλαμβανομένου του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου που προβλέπει Μηχανισμό Συλλογικών Αναφορών² (1995) και του Αναθεωρημένου Κοινωνικού Χάρτη (1996) καθώς και της Σύμβασης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης (2005).

15. Με βάση τις αρχές των διεθνών κειμένων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που αφορούν στους παράνομους μετανάστες η Συνέλευση καλεί τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να εγγυηθούν τα ελάχιστα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα καθώς και τα ελάχιστα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα που υπογραμμίζονται στην παρούσα απόφαση.

16. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση καλεί επίσης τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να διασφαλίσουν στους παράνομους μετανάστες την απόλαυση και την άσκηση των ελάχιστων δικαιωμάτων τους, μεταξύ άλλων:

16.1. με δράσεις ενημέρωσης για τα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών,

16.2. με δράσεις ενημέρωσης για την κατάσταση που βιώνουν οι παράνομοι μετανάστες, τις δυσκολίες και την εκμετάλλευση που αντιμετωπίζουν,

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: για το καθεστώς υπογραφής και / ή κύρωσης των διεθνών κειμένων που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή βλέπε τις αντίστοιχες υποσημειώσεις στη σελίδα 149 της παρούσας έκδοσης.

² Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 2595/1998, ΦΕΚ 63, τ. Α'.

16.3. απέχοντας από την επιβολή ποινικών κυρώσεων σε βάρος των φορέων της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια στους παράνομους μετανάστες,

16.4. καταργώντας την υποχρέωση που βαρύνει κάποιες αρχές (για παράδειγμα τις διευθύνσεις των σχολείων, τους γιατρούς και τις διοικήσεις των νοσοκομείων) να καταγγέλλουν το καθεστώς της παράνομης διαμονής των μεταναστών ώστε να μην αναγκάζουν τους παράνομους μετανάστες να αποποιούνται τα δικαιώματά τους από φόβο εντοπισμού και κατά συνέπεια απέλασης,

16.5. εξετάζοντας όλα τα σχετικά μέσα νομιμοποίησης του καθεστώτος των παράνομων μεταναστών που, για βάσιμους λόγους, δεν μπορούν ή δεν πρέπει να απομακρυνθούν στη χώρα καταγωγής τους,

16.6. υποστηρίζοντας τα προγράμματα οικειοθελούς επαναπατρισμού των παράνομων μεταναστών και εκτελώντας τις αποφάσεις απέλασης σύμφωνα με τις Είκοσι Κατευθυντήριες Αρχές για την Απέλαση των Αλλοδαπών¹ που υιοθέτησε η Επιτροπή Υπουργών το Μάιο του 2005,

16.7. εξασφαλίζοντας παράλληλα με τη δικαστική την εξωδικαστική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου συμπεριλαμβανομένου του μηχανισμού του Εθνικού ή Τοπικού Συνηγόρου του Πολίτη ή άλλης παρόμοιας αρχής,

17. Επίσης, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης να υποστηρίξουν τις εργασίες του Ειδικού Απεσταλμένου του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Μεταναστών.

18. Τέλος, η Συνέλευση καλεί τον Ευρωπαϊό Επίτροπο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου να εξετάσει κατά προτεραιότητα το ζήτημα των δικαιωμάτων του ανθρώπου των παράνομων μεταναστών τόσο στις συναντήσεις του με τα κράτη και τους εθνικούς Συνηγόρους του Πολίτη όσο και στις εκθέσεις του για τα κράτη μέλη καθώς και στις θεματικές εκθέσεις του.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 154.

Απόφαση 1521 (2006)¹
Μαζική άφιξη παράνομων μεταναστών
στις ακτές της Νότιας Ευρώπης

1. Σε όλην την Ευρώπη αυξάνεται η ανησυχία για τον αριθμό των παράνομων μεταναστών και των αιτούντων άσυλο που φθάνουν στις μεσογειακές ακτές. Στην Ισπανία για παράδειγμα ο αριθμός των παράνομων μεταναστών που έφθασαν στα Κανάρια Νησιά ανήλθε το 2006 στους 25.000 όταν το 2005 ανήλθε στους 4.700. Συνολικά το 2006 έφθασαν δια της θαλάσσης στην Ισπανία 27.000 παράνομοι μετανάστες, στην Ιταλία περισσότεροι από 14.500, στη Μάλτα περισσότεροι από 1.600. Χιλιάδες είναι επίσης οι παράνομοι μετανάστες που φθάνουν στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στην Τουρκία αναδεικνύοντας την τάση των απελπισμένων ανθρώπων που μέσω όλο και πιο εξεζητημένων και επικίνδυνων δρομολογίων επιδιώκουν να φθάσουν στην Ευρώπη.

2. Αυτές οι απόπειρες προσέγγισης των ευρωπαϊκών ακτών συνοδεύονται από σημαντικές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, όπως προκύπτει από τις συχνές εκθέσεις που αναφέρονται σε πνιγμούς και θανάτους από το κρύο και την αφυδάτωση ή από βίαιες πράξεις που διαπράττουν όσοι εκμεταλλεύονται τα πλεούμενα.

3. Άμεση πρόκληση είναι η ικανοποίηση των ανθρωπιστικών αναγκών των αφικνούμενων και ο σεβασμός και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Σχετικά, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι μεταξύ των αφικνούμενων υπάρχουν μεικτές ομάδες αποτελούμενες από μετανάστες, αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες και ότι είναι ουσιαστικής σημασίας ο εντοπισμός όσων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία και η εγγύηση της πρόσβασής τους σε δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου.

4. Όμως, υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με το διεθνές νομικό πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθένα από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει το δικαίωμα να ρυθμίζει την είσοδο των αλλοδαπών στο έδαφός του και να απομακρύνει τους παράνομους μετανάστες στις χώρες καταγωγής τους.

5. Είναι επίσης σημαντικό να υπομνησθεί ότι οι αφικνούμενοι στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να συνδράμουν και να μην παρενοχλούν τις αρχές κατά την εξατομικευμένη εξέταση της υπόθεσής τους. Πρόκειται μεταξύ άλλων για την υποχρέωση παροχής πληροφοριών για τη χώρα καταγωγής τους και για τους λόγους εισόδου τους στην Ευρώπη.

¹ Υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση στις 5.10.2006.

6. Οι μαζικές αφίξεις στις μεσογειακές ακτές της Ευρώπης αποτελούν πιεστική πρόκληση για τη διαχείριση της μετανάστευσης, που απαιτεί νέες στρατηγικές διαχείρισης των συνόρων, αποτελεσματικότερες πολιτικές για την εξαναγκασμένη και οικειοθελή επιστροφή των ενδιαφερομένων και την ενίσχυση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση των βαθέτερων αιτίων της μετανάστευσης. Αυτές οι δράσεις είναι αναγκαίες όχι μόνο για την αντιμετώπιση του ολοένα αυξανόμενου αριθμού αφίξεων στις μεσογειακές ακτές της Ευρώπης αλλά και για τη διαχείριση του μεγάλου αριθμού των παράνομων μεταναστών που φθάνουν στην Ευρώπη κατά χιλιάδες με διαφορετικά μέσα και ακολουθώντας διαφορετικά δρομολόγια.

7. Χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Μάλτα, η Ελλάδα, η Κύπρος και η Τουρκία βρίσκονται στην πρώτη γραμμή και επωμίζονται το βάρος αυτών των αφίξεων, όμως το πρόβλημα είναι πανευρωπαϊκό. Αφορά όλες τις χώρες της Ευρώπης, ιδίως λόγω των δευτερογενών μετακινήσεων των αφικνούμενων μεταναστών. Αφορά επίσης το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς.

8. Το καλοκαίρι του 2006 αναλήφθησαν κάποιες πρωτοβουλίες που υποστηρίχθηκαν από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένης της Υπηρεσίας Διαχείρισης των Εξωτερικών Συνόρων (FRONTEX)¹. Μια αποστολή εμπειρογνομόνων (Hera I) συνέδραμε τις ισπανικές αρχές να εντοπίσουν τους μετανάστες που έφθαναν στα Κανάρια Νησιά. Συστάθηκε επίσης μια δεύτερη αποστολή (Hera II), που με θαλάσσιες περιπολίες και πτήσεις επιτήρησης επιχειρεί κατά μήκος των ακτών της Σενεγάλης, της Μαυριτανίας και του Πράσινου Ακρωτηρίου ενώ μια άλλη (Jason) υπό σύσταση επιτροπή θα ελέγχει το θαλάσσιο χώρο νότια της Μάλτας και της Λαμπεντούζα προς τη Λιβύη.

9. Σε συνομιλίες υψηλού επιπέδου εξετάστηκε σε βάθος το πρόβλημα των μαζικών αφίξεων και των κυμάτων των παράνομων μεταναστών. Πρόκειται για την Ευρω-Αφρικανική Υπουργική Διάσκεψη του Ραμπάτ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη (10/11 Ιουλίου 2006), την Άτυπη Συνάντηση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών που πραγματοποιήθηκε υπό την προεδρία της Ε.Ε. στο Τάμπερε από τις 20 έως τις 22 Σεπτεμβρίου 2006 καθώς και τις διμερείς διπλωματικές πρω-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: η Υπηρεσία αυτή ιδρύθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1007/2004 του Συμβουλίου της 26.10.2004, σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της ΕΕ (δημοσιευμένος σε ΕΕ L 349/25.11.2004). Βλέπε επίσης στον ιστότοπο: www.frontex.europa.eu.

τοβουλίες που ανέλαβαν διάφορες χώρες όπως είναι η Ισπανία, η Μάλτα και η Ιταλία.

10. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση ενδιαφέρεται από μακρό για τα θέματα της παράνομης μετανάστευσης, της κατάλληλης διαχείρισης της μετανάστευσης και της προστασίας των μεταναστών. Πρόσφατα υιοθέτησε τη Σύσταση 1645 (2004) για την πρόσβαση σε βοήθεια και προστασία των αιτούντων άσυλο στα ευρωπαϊκά λιμάνια και στις παράκτιες περιοχές¹ και τη Σύσταση 1755 (2006) για τα ανθρώπινα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών².

11. Όμως και άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων πραγματοποιεί επισκέψεις σε κέντρα κράτησης μεταναστών: για παράδειγμα, το 2006, επισκέφθηκε διάφορα κέντρα κράτησης στην Ιταλία, συμπεριλαμβανομένης της νήσου Λαμπεντούζα. Ο Ευρωπαίος Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα δικαιώματα των παράνομων μεταναστών στις εκθέσεις του για τις επισκέψεις που πραγματοποιεί και το 2001 εξέδωσε Σύσταση για τα Δικαιώματα των Αλλοδαπών που επιθυμούν να εισέλθουν σε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και για την Εκτέλεση των Αποφάσεων Απέλασης³.

12. Λαμβάνοντας υπόψη τη μαζική άφιξη μεταναστών στις νότιες ακτές της Ευρώπης η Κοινοβουλευτική Συνέλευση εκτιμά ότι είναι ανάγκη να αντιμετωπιστεί μια σειρά από ζητήματα τόσο για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών όσο και για την επίλυση των ανθρωπιστικών προβλημάτων και των προβλημάτων των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

13. Στο πλαίσιο της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη:

13.1. να εξετάσουν τα βαθύτερα αίτια της μετανάστευσης,

13.2. να παρέχουν οικονομική και οιασδήποτε άλλης φύσης υποστήριξη στις χώρες καταγωγής των μεταναστών για να αντιμετωπίσουν τα περισσότερα από τα βαθύτερα αίτια της μετανάστευσης,

13.3. να συλλέγουν και να ανταλλάσσουν στοιχεία για τις μετακινήσεις των μεταναστών (χώρες καταγωγής, διαδρομές, δίκτυα διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, κλπ),

13.4. να παρέχουν ειλικρινέστερα στοιχεία για τον αριθμό και την καταγωγή όσων φθάνουν ως παράνομοι μετανάστες ή αιτούντες άσυλο

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2004 σελ. 167.

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 148 της παρούσας έκδοσης.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2002, σελ. 93.

και στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό όσων επαναπατριζονται, κρατούνται ή απολύονται,

13.5. να δημιουργήσουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς εντοπισμού ώστε να καθορίζουν την ιθαγένεια των αφικνούμενων,

13.6. να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των δευτερογενών μετακινήσεων των μεταναστών, των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων στα κράτη μέλη λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων,

13.7. να συνάψουν συμφωνίες επανεισδοχής με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης των παράνομων μεταναστών,

13.8. να προάγουν στρατηγικές ενημέρωσης στις χώρες καταγωγής, διέλευσης και προορισμού, υπογραμμίζοντας τους κινδύνους που συνεπάγεται η παράνομη μετανάστευση και επεξηγώντας τις επιλογές και τις δυνατότητες που παρέχει η νόμιμη μετανάστευση,

14. Επίσης, η Συνέλευση ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να επωμιστούν το βάρος αυτών των μαζικών αφίξεων:

14.1. συμμετέχοντας στις διάφορες θαλάσσιες και αεροπορικές περιπόλους που πραγματοποιεί η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία FRONTEX,

14.2. συμμετέχοντας στις δυνάμεις άμεσης επέμβασης που είναι αρμόδιες για την αντιμετώπιση των μαζικών αφίξεων (συνοριακοί αξιωματούχοι, διερμηνείς, γιατροί) και περιλαμβάνουν εμπειρογνώμονες σε θέματα ασύλου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου ώστε να διασφαλίζουν τον εντοπισμό όσων δικαιούνται διεθνή προστασία,

14.3. συμμετέχοντας στην ικανοποίηση των ανθρωπιστικών και υλικών αναγκών των αφικνούμενων (συμπεριλαμβανομένων των λυόμενων καταλυμάτων, των σπιτιών, των τροφίμων, των φαρμάκων κλπ),

14.4. συμμετέχοντας στο κόστος υποδοχής και, ανάλογα με την περίπτωση, επαναπατρισμού των παράνομων μεταναστών,

14.5. επιτρέποντας την εισδοχή και την υποδοχή των αφικνούμενων ή όσων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία ώστε να ανακουφιστούν χώρες όπως η Μάλτα από το βάρος του υψηλού αριθμού αφίξεων.

15. Όμως, η Συνέλευση θεωρεί ότι το ζήτημα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνον από την άποψη της διαχείρισης της μετανάστευσης, δεδομένου ότι υπάρχουν αρκετά ανθρωπιστικά προβλήματα και ζητήματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου και αφορούν στην άφιξη, στη διαμονή και στον ενδεχόμενο επαναπατρισμό των παράνομων μεταναστών και αιτούντων άσυλο.

16. Επομένως, η Συνέλευση θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να υπενθυμίσει στα κράτη μέλη τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του ανθρωπιστικού δικαίου και του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τα καλεί:

16.1. να προστατεύουν το δικαίωμα στη ζωή, να αποφεύγουν να χρησιμοποιούν βία σε βάρος όσων αποπειρώνται να εισέλθουν στην Ευρώπη και να διασώζουν όσους κινδυνεύουν,

16.2. να σέβονται το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια παρέχοντας τις κατάλληλες συνθήκες υποδοχής όσον αφορά στη στέγαση, στις φροντίδες της υγείας και άλλες βασικές ανάγκες,

16.3. να παρέχουν τη δυνατότητα ακρόασης, με τη συνδρομή διερμηνέα, σε καθέναν στον οποίο δεν επιτρέπουν την είσοδο στο έδαφος τους προκειμένου να εξηγήσει τους λόγους εισόδου στη χώρα, και ανάλογα με την περίπτωση, να υποβάλει αίτηση ασύλου,

16.4. να διατάσσουν την κράτηση μόνον ως έσχατο μέτρο και για εύλογο διάστημα. Οι παράνομοι μετανάστες πρέπει να τοποθετούνται σε ειδικά κέντρα κράτησης και όχι μαζί με τους κατάδικους. Δεν πρέπει να διατάσσουν την κράτηση των παιδιών, εκτός εάν τούτο είναι ανέφικτο οπότε η διάρκειά της θα πρέπει να είναι η συντομότερη δυνατή. Η ίδια αρχή ισχύει για όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων βασανιστηρίων, των εγκύων, των ηλικιωμένων κλπ,

16.5. να παρέχουν στους κρατούμενους το δικαίωμα να επικοινωνούν με πρόσωπο της επιλογής τους (δικηγόρο, μέλος της οικογένειάς του, μη κυβερνητική οργάνωση, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τις προξενικές αρχές κλπ),

16.6. να εγγυώνται τη νομιμότητα της κράτησης και ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας και της αναγκαιότητάς της. Οι κρατούμενοι πρέπει να ενημερώνονται ρητά, αμελλητί και σε γλώσσα που κατανοούν για τα δικαιώματά τους και για τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στην υπόθεσή τους,

16.7. να παρέχουν εγγυήσεις κατά των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας του επαναπατρισμού,

16.8. να εγγυώνται την εφαρμογή της μη επαναπροώθησης και το δικαίωμα στο άσυλο,

16.9. να απαγορεύουν την ομαδική απέλαση των αλλοδαπών,

16.10. να προβλέπουν την άσκηση πραγματικής προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, με ανασταλτικό αποτέλεσμα όταν ο υπό απέλαση αλλοδαπός μπορεί ευλόγως να αποδείξει ότι στη χώρα όπου απομακρύνεται κινδυνεύει να υποστεί μεταχείριση που παραβιάζει τα δικαιώματα του ανθρώπου,

16.11. να επιδείξουν ιδιαίτερη προσοχή κατά την αντιμετώπιση των αναγκών των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών, των εγκύων, των ηλικιωμένων, των αναπήρων, των θυμάτων

βασανιστηρίων, των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων ή άλλων προσώπων που είναι ευάλωτα,

16.12. να εγγυώνται στους ασυνόδευτους ανήλικους την πρόσβαση στους κατάλληλους μηχανισμούς προστασίας, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών ασύλου,

17. Προκειμένου να επιτρέψουν στους αφικνούμενους να απολαμβάνουν πραγματικά αυτά τα δικαιώματα η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη:

17.1. να παρέχουν σε όλους τους αφικνούμενους πληροφορίες για τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους,

17.2. να καταγράφουν τους νέο-αφικνούμενους και να τους παρέχουν προσωρινά έγγραφα ταυτότητας,

17.3. να εφαρμόζουν διαφανείς μηχανισμούς καθορισμού της ιθαγένειας,

17.4. να επιτρέπουν την πρόσβαση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, των ανθρωπιστικών οργανώσεων και άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων στους χώρους κράτησης των αφικνούμενων αλλοδαπών,

17.5. να υποστηρίζουν τα προγράμματα εθελοντικού επαναπατρισμού των παράνομων μεταναστών και να εκτελούν τις απελάσεις σύμφωνα με τις Είκοσι Κατευθυντήριες Αρχές για την Απέλαση των Αλλοδαπών¹ που υιοθέτησε το Μάιο του 2005 η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

18. Επίσης, η Συνέλευση ενθαρρύνει την Επιτροπή Ατομικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να συνεχίσει το πρόγραμμα επίσκεψης των χώρων όπου φθάνουν μαζικά μετανάστες ώστε να αποδίδεται μεγαλύτερη προσοχή στην τύχη των αφικνούμενων και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ενδιαφερόμενες αρχές.

19. Η Συνέλευση καλεί τον Επίτροπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου να τονίζει στις εκθέσεις του για τις επισκέψεις που πραγματοποιεί στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης τα προβλήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που δημιουργούνται κατά την άφιξη, τη διαμονή και τον επαναπατρισμό των παράνομων μεταναστών και των αιτούντων άσυλο που φθάνουν στις ακτές της Ευρώπης.

20. Η Συνέλευση εκτιμά ότι είναι αναγκαία η στενότερη και άμεση συνεργασία όλων των βασικών φορέων – κυβερνητικών, μη κυβερνητι-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε υποσημείωση 4 στη σελίδα 134 της παρούσας έκδοσης.

κών και διακυβερνητικών – κατά τη μαζική άφιξη των μεταναστών και συστήνει να υιοθετηθούν επείγοντως δομές συνεργασίας για την αντιμετώπιση των αφίξεων που θα λάβουν χώρα το 2007.

21. Η Συνέλευση ενθαρρύνει την Επιτροπή Μεταναστεύσεων, Προσφύγων και Πληθυσμού να εντατικοποιήσει τις εργασίες της για τις μαζικές αφίξεις αξιοποιώντας στο έπακρο την *ad hoc* υπο-Επιτροπή για τις μεγάλης κλίμακας μη αναμενόμενες αφίξεις μεταναστών και αιτούντων άσυλο.

22. Επίσης, η Συνέλευση ενθαρρύνει την Επιτροπή Μεταναστεύσεων, Προσφύγων και Πληθυσμού να εξετάσει, στο πλαίσιο των εργασιών της, τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά τη διαπραγμάτευση και την εφαρμογή των συμφωνιών επανεισδοχής, καθώς και τις πρωτοβουλίες που πρέπει να αναληφθούν για την καταπολέμηση των παράνομων εγκληματικών δικτύων που δραστηριοποιούνται στην εμπορία και στη διακίνηση των παράνομων μεταναστών.

23. Η Συνέλευση θα επανέλθει στο ζήτημα των μαζικών αφίξεων των παράνομων μεταναστών στις μεσογειακές ακτές της Ευρώπης μετά από ενδελεχή ανάλυση των προβλημάτων και των διαθέσιμων λύσεων.

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι ανεξάρτητος θεσμός και είναι αρμόδιος για την προαγωγή της ενημέρωσης και του σεβασμού σε θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα 46 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η δημιουργία αυτού του θεσμού αποφασίστηκε στη Διάσκεψη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης που πραγματοποιήθηκε στο Στρασβούργο τον Οκτώβριο του 1997. Με απόφαση της 7.5.1999 η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης θεσμοθέτησε το Γραφείο του Επιτρόπου και επεξεργάστηκε την εντολή του. Από την 15^η Οκτωβρίου 1999 έως την 31^η Μαΐου 2006 Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ήταν ο κύριος Alvaro Gil-Robles, τον οποίο διαδέχθηκε στις 1 Απριλίου 2006 ο κύριος Thomas Hammarberg.

Η απόφαση (99) 50 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης περιλαμβάνει τους βασικούς στόχους του Γραφείου του Επιτρόπου που είναι: α) η ενίσχυση του πραγματικού σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και η παροχή συνδρομής στα κράτη μέλη για την εφαρμογή των κανόνων που ισχύουν στο Συμβούλιο της Ευρώπης σ' αυτόν τον τομέα, β) η προαγωγή της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, γ) ο εντοπισμός των ανεπαρκειών της νομοθεσίας και της πρακτικής όσον αφορά στα δικαιώματα του ανθρώπου, δ) η διευκόλυνση των δραστηριοτήτων των εθνικών διαμεσολαβητών και άλλων δομών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ε) η παροχή συμβουλών και πληροφοριών για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην περιοχή.

Ο Επίτροπος επικεντρώνει το έργο του στην προαγωγή μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στη βελτίωση συγκεκριμένων πτυχών των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της προστασίας τους. Ως μη δικαστικό όργανο δεν είναι αρμόδιος για την εξέταση προσφυγών. Όμως, μπορεί να εξάγει συμπεράσματα και να αναλάβει πρωτοβουλίες επικαλούμενος αξιόπιστες πληροφορίες πολιτών που είναι θύματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ο Επίτροπος συνεργάζεται με διάφορους εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς που παρακολουθούν την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι σημαντικότεροι διακυβερνητικοί εταίροι του είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και οι ειδικευμένες υπηρεσίες του, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη. Επίσης, συνεργάζεται στενά με πανεπιστήμια, ομάδες σκέψης και μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ο Επίτροπος συνεργάζεται αδιάκοπα με τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και πραγματοποιεί επίσημες επισκέψεις σε διάφορες χώρες με σκοπό τη σφαιρική και ολοκληρωμένη αξιολόγηση όλων των πτυχών της κατάστασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Κατά τις επισκέψεις αυτές συναντιέται με ανώτατους κυβερνητικούς αξιωματούχους, μέλη του κοινοβουλίου και του δικα-

στικού σώματος καθώς και με τους εκπροσώπους των θεσμικών οργάνων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της κοινωνίας των πολιτών. Οι εκθέσεις του, που περιλαμβάνουν ανάλυση των πρακτικών στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και συγκεκριμένες συστάσεις για τη λήψη μέτρων βελτίωσης της κατάστασης, υποβάλλονται στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Δημοσιεύονται ευρέως στα κέντρα λήψης αποφάσεων και στην κοινότητα των μη κυβερνητικών οργανώσεων καθώς και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μετά την επίσημη επίσκεψη στα κράτη μέλη ο Επίτροπος ή το Γραφείο του πραγματοποιεί επίσκεψη παρακολούθησης προκειμένου να αξιολογήσει την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά στην εφαρμογή των συστάσεων του. Εν συνεχεία εκδίδει σχετική έκθεση που δημοσιεύεται επίσης ευρέως.

Ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου είναι επίσης επιφορτισμένος με το έργο της παροχής συμβουλών και πληροφοριών για την προστασία και την πρόληψη των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ανάλογα με την περίπτωση, εκδίδει συστάσεις για εξειδικευμένα ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που απασχολούν ένα ή περισσότερα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είτε αιτήσει εθνικών οργάνων είτε αυτοβούλως, ο Επίτροπος γνωμοδοτεί επίσης για σχέδια νόμων και συγκεκριμένες πρακτικές.

Ο Επίτροπος συνεργάζεται στενά με τους εθνικούς διαμεσολαβητές (θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη), τις Εθνικές Επιτροπές των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και άλλα όργανα που δραστηριοποιούνται στον τομέα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης συνεργάζεται στενά με τον Ευρωπαϊό Συνήγορο του Πολίτη και οργανώνει δύο φορές το χρόνο στρογγυλές τράπεζες με τους εθνικούς διαμεσολαβητές και τις Εθνικές Επιτροπές των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις χώρες όπου δεν έχουν ιδρυθεί ή αναπτυχθεί παρόμοιοι θεσμοί ο Επίτροπος υποστηρίζει τη δημιουργία τους και την αποτελεσματική λειτουργία τους.

Έκθεση παρακολούθησης για την Ελλάδα (2002-2005)

Στρασβούργο, 29.3.2006

Αξιολόγηση της προόδου όσον αφορά στην εφαρμογή των συστάσεων
του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

του Συμβουλίου της Ευρώπης¹

Προς την Επιτροπή Υπουργών και την Κοινοβουλευτική Συνέλευση

Εισαγωγή

3. Η έκθεση στηρίζεται στις πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο της επίσκεψης² παρακολούθησης (30 Νοεμβρίου έως 2 Δεκεμβρίου 2005), στις εκθέσεις εμπειρογνομόνων για θέματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, εθνικών και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων και διακυβερνητικών οργανισμών και άλλων δημόσιων πηγών. Το Γρα-

¹ Πρόκειται για το έγγραφο CommDH(2006) 13. Απόδοση στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

Σημείωση της επιμελήτριας: Ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επισκέφθηκε την Ελλάδα από τις 2 έως 5 Ιουνίου 2002. Για αποσπασματική απόδοση στην ελληνική (κεφάλαιο που αφορά στην κατάσταση των αλλοδαπών στην Ελλάδα) της έκθεσης που εξέδωσε μετά την επίσκεψή του βλέπε ΕΔΠΑ 2002, σελίδες 99 έως 106.

² Η αντιπροσωπεία του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που επισκέφθηκε την Ελλάδα αποτελείτο από τον κύριο Markus Jaeger και την κυρία Sirpa Rautio. Κατά την επίσκεψη τους τα μέλη της αντιπροσωπείας συναντήθηκαν – κατά χρονική σειρά – με τους Γενικούς Γραμματείς και υψηλόβαθμους αξιωματούχους των Υπουργείων Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, με δικαστές του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, με το Γενικό Γραμματέα/Υφυπουργό και με ανώτατους αξιωματούχους του Υπουργείου Εσωτερικών, με τους Γενικούς Γραμματείς, τους Γενικούς Διευθυντές και άλλους υψηλόβαθμους αξιωματούχους των Υπουργείων Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με τον Πρόεδρο και τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με το Μουφτή της Κομοτηνής, με μουσουλμάνους βουλευτές του Ελληνικού Κοινοβουλίου, με τον πρόεδρο και με μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με το νομικό σύμβουλο του Αρχιεπίσκοπου της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας Χριστόδουλου, με το Συνήγορο του Πολίτη και με το Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη στον Κύκλο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πριν επισκεφθεί δύο καταυλισμούς Ρόμα στον Ασπρόπυργο η αντιπροσωπεία συναντήθηκε με το Δήμαρχο, αντιπροσώπους των Ρόμα και των ενδιαφερομένων ιδιοκτητών εκτάσεων γης. Επίσης, η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τα νέα κρατητήρια αλλοδαπών στην οδό Πέτρου Ράλλη. Πριν τις συναντήσεις με τους εκπροσώπους της κυβέρνησης η αντιπροσωπεία συναντήθηκε με εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

φείο του Επιτρόπου εκφράζει τις θερμές ευχαριστίες του στους Έλληνες αξιωματούχους που υπηρετούν στο Στρασβούργο και στην Αθήνα, οι οποίοι οργάνωσαν την επίσκεψη και για τη συνδρομή και τη φιλοξενία όλων όσων συνάντησε η αντιπροσωπεία στην Ελλάδα.

.....

4. Κατάσταση των αλλοδαπών (προσφύγων, αιτούντων άσυλο και μεταναστών)

Νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών

64. Στην έκθεση που εξέδωσε για την επίσκεψή του στην Ελλάδα ο Επίτροπος σημείωνε την περιορισμένη επιτυχία της διαδικασίας νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών που εφαρμόστηκε το 2001³. Τούτο οφειλόταν εν μέρει στην άρνηση των μεταναστών να υποβάλουν σχετική αίτηση φοβούμενοι μήπως οι αρχές λάβουν γνώση για την παράνομη παρουσία τους στην Ελλάδα. Ο Επίτροπος υποστήριξε το τετραετές κυβερνητικό πρόγραμμα (2002-2006) για τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και ένταξης των μεταναστών και υπογράμμισε τη σημασία της αποτελεσματικής υλοποίησής του.

Εξελίξεις και υιοθετηθέντα μέτρα

65. Ο πρώτος κύκλος νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών έλαβε χώρα το 2001 και ο δεύτερος τους τελευταίους μήνες του 2005. Σύμφωνα με το Ν. 3386/2005 οι παράνομοι μετανάστες δικαιούνταν να υποβάλουν αίτηση για άδεια παραμονής για τους εαυτούς τους, τους συζύγους τους και τα ανήλικα τέκνα τους (εφόσον συμβίωναν). Για τη διαδικασία νομιμοποίησης εκδόθηκαν ενημερωτικά φυλλάδια σε αρκετές γλώσσες. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις εξέφρασαν ανησυχία για τα απαιτούμενα δικαιολογητικά καθώς και για τα υψηλά παράβολα που υποχρεούνταν να καταβάλουν οι αιτούντες, γιατί αποτελούσαν εμπόδιο για πολλούς από τους μη νόμιμους μετανάστες που δικαιούνταν να νομιμοποιηθούν. Επίσης σημείωσαν ότι τα πρακτικά αποτελέσματα της νομιμοποίησης περιορίστηκαν επειδή δεν υπήχθησαν στο πεδίο εφαρμογής της οι αιτούντες άσυλο.

³ Κατ' εφαρμογή του Ν. 2910/2001 (ΦΕΚ 91, τ. Α'), ο οποίος αποσκοπούσε την υιοθέτηση μακροπρόθεσμης μεταναστευτικής πολιτικής ένταξης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία βελτιώνοντας την προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους και ενισχύοντας τις νομοθετικές εγγυήσεις για την καταπολέμηση της διακριτικής μεταχείρισης.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

66. Ο Επίτροπος καλωσορίζει το δεύτερο κύκλο νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών αλλά δεν διαθέτει στατιστικά στοιχεία που να επιτρέπουν την αξιολόγηση της προόδου. Ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να καταβάλουν περαιτέρω προσπάθειες για την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία και εκφράζει τη λύπη του επειδή δεν υπάρχει ενορχηστρωμένη πολιτική ένταξης που θα συνέβαλε στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και θα διασφάλιζε την προστασία των νόμιμων μεταναστών από την κακοποίηση.

Μέτρα για την πρόληψη της βίας σε βάρος των αλλοδαπών

67. Στην έκθεση του 2002 ο Επίτροπος σημείωσε ότι δεν είχαν μειωθεί οι ισχυρισμοί για την άσκηση βίας από την αστυνομία σε βάρος των αλλοδαπών και υπογράμμισε την ανάγκη για την εφαρμογή διαρκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Μεταξύ των άλλων μέτρων που πρότεινε ο Επίτροπος για τη μείωση της αστυνομικής βίας ήταν η απασχόληση μελών των ευάλωτων ομάδων στις δυνάμεις ασφαλείας.

68. Ο Επίτροπος υποστήριξε σθεναρά την άποψη ότι οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές πράξεις πρέπει να τιμωρούνται παραδειγματικά. Κάλεσε τις ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν αυστηρότερες ποινές για τα αδικήματα ρατσιστικού ή ξενοφοβικού χαρακτήρα και να λαμβάνουν υπόψη το ρατσιστικό ή ξενοφοβικό κίνητρο των αυτουργών των ποινικών αδικημάτων στη διαδικασία της ποινικής καταστολής.

Εξελίξεις και υιοθετηθέντα μέτρα

69. Μετά την επίσκεψη του Επιτρόπου το 2002 δεν μειώθηκαν οι ισχυρισμοί για υπέρβαση εξουσίας των αστυνομικών οργάνων και για άσκηση βίας. Από τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την περίοδο 2001 έως 2005 προκύπτει ότι οι πολίτες (κρατούμενοι και μη) υπέβαλαν 248 καταγγελίες για τη κακομεταχείριση και την καταχρηστική άσκηση εξουσίας από τα αστυνομικά όργανα. Σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη το 2005 αυξήθηκε ο αριθμός των καταγγελιών⁴. Το Υπουργείο αναγνωρίζει ότι είναι υψηλός ο αριθμός των καταγγελιών που υποβλήθηκαν αυτήν την περίοδο αλλά διαβεβαίωσε ότι καθεμιά αφορούσε μεμονωμένο περιστατικό που διερευνήθηκε σε βάθος.

⁴ Το 2001 υποβλήθηκαν 47 καταγγελίες, το 2002 ο αριθμός τους αυξήθηκε στις 60, το 2003 υποβλήθηκε 47 καταγγελίες, το 2004 22 και το 2005 62.

70. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις εξέφρασαν την ανησυχία τους για την κακοποίηση των πολιτών κατά τη σύλληψη και την κράτηση και για το έλλειμμα του διοικητικού και δικαστικού συστήματος όπου δεν διερευνώνται άμεσα και αποτελεσματικά οι υποθέσεις κατάχρησης εξουσίας.

71. Τον Ιούλιο του 2003 ο Συνήγορος του Πολίτη δημοσίευσε ειδική έκθεση για την πειθαρχική διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας εξετάζονται οι καταγγελίες κατά των αστυνομικών και την έθεσε υπόψη του πρωθυπουργού και του υπουργού Δημόσιας Τάξης. Η έκθεση στηρίζεται σε σημαντικό αριθμό αναφορών που κατατέθηκαν στο Συνήγορο του Πολίτη από το 1999 έως το 2004. Ο Συνήγορος κατέληξε ότι τα όργανα εσωτερικού ελέγχου της Ελληνικής Αστυνομίας, που είναι αρμόδια για την εξέταση των καταγγελιών, σπάνια καταλόγισαν ευθύνες στους καταγγελλθέντες αστυνομικούς και ότι οι ποινές που επιβλήθηκαν ήταν δυσανάλογα επιεικείς. Λιγιστές υποθέσεις σε βάρος των οργάνων εφαρμογής του νόμου παραπέμπονται ενώπιον της δικαιοσύνης ενώ υποστηρίζεται ότι τα δικαστήρια επιδεικνύουν επιείκεια κατά την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων⁵.

72. Οι ελληνικές αρχές αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της συμπεριφοράς των μελών της αστυνομίας αποδίδοντας ιδιαίτερα αυξημένη προσοχή στην κατάρτιση. Εκδόθηκε νέος Κώδικας Συμπεριφοράς⁶ και πρόσφατα διανεμήθηκαν στους αστυνομικούς νέα πληροφοριακά έντυπα.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

73. Ο Επίτροπος συγχαίρει τις ελληνικές αρχές για τις προσπάθειες που καταβάλουν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργεί η αστυνομική βία, κυρίως όσον αφορά στους αλλοδαπούς, ιδίως στο επίπεδο της κατάρτισης. Όμως, απαιτείται να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες. Η έκθεση του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη⁷ αποκαλύπτει διαρκή διαρθρωτικά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Προκαλεί ανησυχία η εν γένει διαπιστωθείσα στάση που συνίσταται στην παράλειψη άσκησης ποινικής δίωξης και επιβολής κυρώσεων σε βάρος

⁵ Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ελλάδα (25/4/2005). Βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 51 και ειδικότερα σελίδες 54 και 55.

⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για τον «Κώδικα Δεοντολογίας» (Π.Δ. 254/2004, ΦΕΚ 238, τ. Α').

⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για την «Ειδική έκθεση: Πειθαρχική – Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε Βάρος Αστυνομικών», Ιούλιος 2004, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη:

www.synigoros.gr/reports/astinomikoi.pdf

των αυτουργών της κακομεταχείρισης και είναι αναγκαίο να επανεξεταστεί η λειτουργία των μηχανισμών που εφαρμόζονται γι' αυτόν το σκοπό.

Αιτούντες άσυλο

74. Στην έκθεσή του που δημοσίευσε για την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα το 2002 ο Επίτροπος υποστήριξε τις προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁸ για τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο και για τη διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασής τους στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

75. Ο Επίτροπος έκρινε ότι είναι απαράδεκτες οι συνθήκες και η διάρκεια της κράτησης των αλλοδαπών. Ειδικότερα, οι συνθήκες στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση της Αττικής που επισκέφθηκε ο Επίτροπος το 2002 συνιστούσαν παραβίαση της υποχρέωσης των αρχών να αποτρέπουν την εξευτελιστική μεταχείριση. Εκκρεμούσης της αποπεράτωσης της ανοικοδόμησης των νέων σύγχρονων εγκαταστάσεων ο Επίτροπος κάλεσε τις αρχές να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων υπό απέλαση αλλοδαπών. Επιπλέον, τόνισε ότι είναι αναγκαίο να παρέχονται στους αιτούντες άσυλο, εν αναμονή της έκδοσης απόφασης επί τους αιτήματός τους ή της απέλασης, συνθήκες διαβίωσης που σέβονται την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Εξελίξεις και υιοθετηθέντα μέτρα

76. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της η Ελλάδα αποτελεί πλέον σημαντική πύλη εισόδου στην Ευρώπη για πολλούς μετανάστες και αιτούντες άσυλο των οποίων ο αριθμός έχει αυξηθεί θεαματικά την τελευταία δεκαετία. Και ενώ γενικότερα έχει αυξηθεί ο αριθμός των αιτούντων άσυλο στις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, σε κάποιες χώρες των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες συγκαταλέγεται και η Ελλάδα έχει αυξηθεί κατακόρυφα ο αριθμός των καταγεγραμμένων αιτημάτων ασύλου σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2004. Το 2003 καταγράφηκαν στην Ελλάδα 8.178 αιτούντες άσυλο και το 2004

⁸ Έκθεση της 6.6.2002. (Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για την έκθεση με τον τίτλο «Προτάσεις για την Υποδοχή και Πρόσβαση Αιτούντων Ασύλου κατά τη Διαδικασία Παροχής Ασύλου», δημοσιευμένη σε ιστοσελίδα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου www.nchr.gr/category.php?category_id=72). Βλέπε επίσης Σύσταση (2001) 1 του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «για τα δικαιώματα των αλλοδαπών που επιθυμούν να εισέλθουν σε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και για την εκτέλεση των αποφάσεων απέλασης» σε ΕΔΠΑ 2002, σελίδα 93.

4.469. Όμως, έως τον Οκτώβριο του 2005 οι ελληνικές αρχές είχαν καταγράψει 7.633 αιτήματα ασύλου⁹. Εκτιμάται ότι μεταξύ των πλέον του ενός εκατομμυρίου αλλοδαπών που ζουν στην Ελλάδα οι αιτούντες άσυλο είναι 13.000. Τα σημαντικότερα σημεία εισόδου των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα είναι τα βόρεια ελληνοτουρκικά σύνορα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

77. Στους πρόσφυγες στους οποίους αναγνωρίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα της Σύμβασης της Γενεύης χορηγείται πενταετής άδεια διαμονής, που ανανεώνεται για ισόχρονη διάρκεια. Σε όσους αναγνωρίζεται το ανθρωπιστικό καθεστώς χορηγείται άδεια διαμονής που ανανεώνεται ετησίως. Το 2005 αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πρόσφυγα σε 39 αιτούντες άσυλο και χορηγήθηκε ανθρωπιστικό καθεστώς σε 49. Το ποσοστό αναγνώρισης προσφύγων στην Ελλάδα είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ποσοστό αναγνώρισης το 2005 δεν υπερέβη το 2%¹⁰ όταν την ίδια περίοδο το γενικό ποσοστό αναγνώρισης στα 25 κράτη μέλη της Ε.Ε. ανερχόταν στο 26,4%. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκτιμά ότι στην Ελλάδα πολλοί ειλικρινείς πρόσφυγες δεν απολαμβάνουν την προστασία κάποιου καθεστώτος και βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

78. Στο πλαίσιο της εναρμόνισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ελληνική κυβέρνηση ενίσχυσε τους ελέγχους των συνόρων και εισήγαγε αυστηρά μέτρα για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και της τρομοκρατίας. Χωρίς να υποτιμούν τη σημασία αυτών των μέτρων οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ανησυχούν επειδή στις ομάδες των νέο-αφικνούμενων περιλαμβάνονται εν δυνάμει αιτούντες άσυλο που συχνά δεν εντοπίζονται και κινδυνεύουν να επαναπροωθηθούν σε χώρα όπου κινδυνεύουν να διωχθούν. Η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου συνεχίζει να αποτελεί πηγή ανησυχίας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κινδυνεύουν ιδιαίτερα τα ασυνόδευτα παιδιά, οι γυναίκες πρόσφυγες και τα θύματα των βασανιστηρίων ενώ το σύστημα του διορισμού Επιτρόπων για τα παιδιά δεν λειτουργεί ικανοποιητικά στην πράξη.

79. Οι αρχές διατάσσουν τη διοικητική κράτηση των αλλοδαπών που εισέρχονται στην Ελλάδα παράνομα και συλλαμβάνονται στα σύνορα ή στην επικράτεια της χώρας. Η κράτηση διαρκεί κατ' ανώτατη περίοδο για διάστημα τριών μηνών εκκρεμούσης της ολοκλήρωσης της διαδικασί-

⁹ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, στοιχεία για τον Ιούνιο του 2005.

¹⁰ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, στοιχεία για τον Οκτώβριο του 2005.

ας απέλασης οπότε οι κρατούμενοι μπορούν να υποβάλουν αίτημα ασύλου. Σύμφωνα με εγκύκλιο του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας¹¹ οι κρατούμενοι λόγω της παράνομης εισόδου ή διαμονής στην Ελλάδα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και να τους παρέχονται οι κατάλληλες υπηρεσίες συμβουλευτικής. Μετά την τρίμηνη διοικητική κράτηση οι αρχές χορηγούν 30ήμερη προθεσμία προς αναχώρηση στους απολυόμενους παράνομους μετανάστες των οποίων η απέλαση δεν εκτελέστηκε.

80. Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές οι παράνομοι μετανάστες χρησιμοποιούν το σύστημα του ασύλου για να αποτρέψουν την απέλασή τους. Στον κρατούμενο λόγω παράνομης εισόδου μετανάστη που υποβάλει αίτημα ασύλου ενόσω κρατείται ή μετά την απόλυσή του οι αρχές χορηγούν έγγραφο ταυτότητας που διασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες όταν απολυθεί. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν καθυστερήσεις και δυσκολίες κατά την έκδοση του σχετικού εγγράφου, κυρίως λόγω του υπερβολικά μειωμένου αριθμού των υπαλλήλων που απασχολούνται στην υπηρεσία που είναι αρμόδια για την έκδοση αυτών των εγγράφων. Οι ελληνικές αρχές αποδέχονται αυτό το πρόβλημα και καταβάλουν προσπάθειες για την επίλυσή του.

Στην ετήσια έκθεση 2004 ο Συνήγορος του Πολίτη χαρακτηρίζει «προσβλητικές για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» τις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης¹². Η κατάσταση δεν έχει βελτιωθεί παρά τις επιτόπιες επισκέψεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Κατ' εφαρμογή των συστάσεων του Επιτρόπου δεν λειτουργούν πλέον τα κρατητήρια στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής. Σημαντικό τμήμα των νέων κρατητηρίων και κέντρου μεταγωγών της Πέτρου Ράλλη (300 θέσεις επί συνόλου 680) χρησιμοποιείται για την κράτηση των παράνομων αλλοδαπών που αναμένουν να απελαθούν. Η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε το κέντρο κράτησης αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη και διαπίστωσε ότι είναι καθόλα ακατάλληλο για κράτηση πέραν της μιας ή δύο ημερών. Τα νεόδμητα αυτά κρατητήρια δεν σχεδιάστηκαν για να εξυπηρετούν περιπτώσεις μακροχρόνιας κράτησης αλλοδαπών αλλά όπως χαρακτηριστικά σημείωσε αστυνομικός που υπηρετεί σε αυτά για «να αντιμετωπίζονται οι ανάγκες της μιας ημέρας», δηλαδή για όσους προσάγονται για αναγνώριση, για απόλυση ή για μεταγωγή. Στην πράξη, οι αλλοδαποί κρατούνται για τρεις ολόκληρους μήνες σε κελιά των 8 ατόμων που διαθέτουν μόνον κρεβάτια,

¹¹ Πρόκειται για την εγκύκλιο με αριθμό πρωτοκόλλου 4803/22/44 της 4.7.2003 (δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 315 και στην ιστοσελίδα της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες: www.unhcr.gr/protect/Grlaw/Aliens.htm.)

¹² Ετήσια Έκθεση 2004.

με ιδιαίτερα περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε χώρους ατομικής υγιεινής και με ελάχιστες πιθανότητες προαυλισμού. Την ημέρα που η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τα κρατητήρια κρατούνταν δέκα οκτώ ανήλικοι αλλοδαποί σε συνθήκες ακατάλληλες για μακροχρόνια παραμονή.

81. Από την προηγούμενη επίσκεψη του Επιτρόπου στην Ελλάδα το 2002, οι ελληνικές κεντρικές και τοπικές αρχές έχουν καταβάλει σοβαρές προσπάθειες για τη βελτίωση των εγκαταστάσεων υποδοχής των καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο. Λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλό αριθμό των καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είχαν κατακρίνει την περιορισμένη χωρητικότητα φιλοξενίας των οκτώ κέντρων υποδοχής. Σε απάντηση αυτών των ανησυχιών η κυβέρνηση επέκτεινε το κέντρο υποδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων στα Ανώγεια της Κρήτης (όπου μπορούν πλέον να φιλοξενηθούν 25 παιδιά) και το 2005 ίδρυσε στη Θεσσαλονίκη νέο κέντρο υποδοχής για μετανάστριες και γυναίκες αιτούσες άσυλο. Έτσι σήμερα λειτουργούν στην Ελλάδα δέκα κέντρα υποδοχής όπου μπορούν να φιλοξενηθούν συνολικά 900 αιτούντες άσυλο. Τα κέντρα αυτά διαχειρίζονται μη κυβερνητικές οργανώσεις και η λειτουργία τους χρηματοδοτείται είτε από την κυβέρνηση (εν όλω ή εν μέρει) είτε από πόρους των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Όμως, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συνεχίζουν να κατακρίνουν το σύστημα υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, κυρίως επειδή πολλά από τα κέντρα υποδοχής δεν πληρούν τα ελάχιστα κριτήρια, ειδικότερα όσον αφορά στις υπηρεσίες φροντίδας της υγείας και εκπαίδευσης και δεν διαθέτουν τις αναγκαίες υποδομές για ευάλωτα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων των βασανιστηρίων, των ασυνόδευτων ανηλίκων, των εγκύων και των ανάπηρων.

82. Ένα άλλο θέμα ανησυχίας είναι η ανυπαρξία ανεξάρτητου οργάνου εξέτασης των προσφύγων που ασκούνται κατά των αποφάσεων ασύλου. Οι προσφυγές που ασκούνται κατά των πρωτοβάθμιων απορριπτικών αποφάσεων που εκδίδονται επί των αιτημάτων ασύλου δεν εξετάζονται από ανεξάρτητη αρχή αλλά από τη διεύθυνση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης που είναι επίσης το όργανο που αποφασίζει σε πρώτο βαθμό¹³. Ο ακυρωτικός έλεγχος του Συμβουλίου της Επικρατείας επί της οριστικής απορριπτικής απόφασης αφορά στη διαδικασία και δεν εκτείνεται στην κρίση του δευτεροβάθμιου οργάνου όσον αφορά στους ουσιαστικούς ισχυρισμούς ασύλου. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις εκφράζουν την άποψη ότι η έλλειψη ανεξάρτητης αρχής για την επανεξέταση των

¹³ Έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας με τον τίτλο: «Out of the spotlight: the rights of foreigners and minorities are still a grey area», 2005.

υποθέσεων ασύλου εκθέτει τους ενδιαφερόμενους στον κίνδυνο της επαναπροώθησης. Επιπλέον, δεν παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή στους αιτούντες άσυλο σε κανένα στάδιο της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα (με εξαίρεση τη νομική συνδρομή που παρέχει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες). Η διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου διαρκεί έως δύο χρόνια, ενώ ο συνήθης μέσος χρόνος δεν υπερβαίνει το ένα έτος.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

83. Η αύξηση του αριθμού των παράνομων μεταναστών ανέδειξε εντονότερα το έλλειμμα των ελληνικών αρχών στον τομέα της διασφάλισης ανθρωπίνων συνθηκών κατά την υποδοχή τους. Έχουν βέβαια καταβληθεί προσπάθειες για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Όμως, η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου συνεχίζει να παρουσιάζει δυσκολίες για τους κρατούμενους λόγω της παράνομης εισόδου στη χώρα μετανάστες καθώς η πρόσβαση στην ενημέρωση και στη νομική συνδρομή παραμένει ελλειμματική. Το χαμηλό ποσοστό αναγνώρισης και ο μικρός αριθμός των θετικών αποφάσεων που εκδίδονται επί των αιτημάτων ασύλου αποδεικνύουν αυτά τα προβλήματα.

84. Ο Επίτροπος συγχαίρει τις ελληνικές αρχές για τις προσπάθειες που καταβάλουν για τη βελτίωση των κέντρων υποδοχής των καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο. Όμως, ανησυχεί για τις ανεπαρκείς υποδομές αυτών των κέντρων. Είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν άμεσα τα ελάχιστα κριτήρια υποδοχής και ιδίως η πρόσβαση στις φροντίδες της υγείας και στην εκπαίδευση.

85. Είναι καλοδεχούμενη εξέλιξη η κατάργηση της λειτουργίας των κρατητηρίων στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής όπου κρατούνταν οι υπό απέλαση αλλοδαποί. Όμως, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια για κρατήσεις που συχνά διαρκούν επί τρίμηνο οι νεόδητες εγκαταστάσεις της Πέτρου Ράλλη. Είναι αναγκαία η αναζήτηση βιώσιμης μακροπρόθεσμης λύσης για την ικανοποίηση των αναγκών κράτησης και για το σεβασμό της αξιοπρέπειας των κρατούμενων μεταναστών που, σημειώνεται, δεν έχουν διαπράξει ποινικό αδίκημα. Ο Επίτροπος συστήνει επίσης στις αρχές να ενισχύσουν και να βελτιώσουν τη συνεργασία τους με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, επιτρέποντάς τους να επισκέπτονται τακτικά όλες τις εγκαταστάσεις όπου κρατούνται αλλοδαποί.

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Ή ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΤΙΜΩΡΙΑΣ¹**

**Έκθεση για την Ελλάδα²
(έγγραφο CPT/inf (2006)41 της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2006)**

.....

**Δ. Συνεργασία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων
με τις Ελληνικές αρχές**

5. Η πρόσβαση της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων στα ιδρύματα που επισκέφθηκε και οι πληροφορίες που της παρασχέθηκαν από τους εκπροσώπους των κρατικών αρχών για να εκπληρώσει το έργο της χαρακτηρίζονται γενικά καλές. Περαιτέρω, διαφάνηκε ότι οι

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει συσταθεί με τη Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα 1 και 2 με τα οποία τροποποιήθηκε έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1949/1991 (ΦΕΚ 83, τ. Α') και την Υ.Α. Εξωτερικών Δικαιοσύνης της 15/28.4.1994 (ΦΕΚ 66, τ. Α' αντίστοιχα.

² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επισκέφθηκε την Ελλάδα από τις 27 Αυγούστου έως τις 9 Σεπτεμβρίου 2005. Αφού συνέταξε έκθεση που απέστειλε στην Ελληνική κυβέρνηση, η τελευταία απαντώντας στις παρατηρήσεις της ζήτησε τη δημοσίευσή της.

Στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής συμμετείχαν οι: Marion Felice (επικεφαλής), Marija Definis Gojanovic, Petur Hauksson, Andrew Lehtmets, Vitolds Zahars, τους οποίους συνόδευαν από τη Γραμματεία της Επιτροπής οι Hugh Chetwynd και Marco Leidekker. Επίσης, στην αντιπροσωπεία συμμετείχαν ως ειδικοί εμπειρογνώμονες: η κυρία Barbara Ludwig, Αρχηγός της Αστυνομίας στο Καντόνι Schwyz στην Ελβετία και ο κύριος Alan Mitchell, Πρώην Διευθυντής του Κέντρου Υγείας των Φυλακών της Σκοτίας και ως διερμηνείς οι Teuta Barbullushi, Ελεονώρα Καμπά, Ρέα Φραγκοφίνου, Μαρία Λουκά – Χουβαρδά, Ionathan Markel, Αλέξανδρος Ζαφειρίου. Πληροφορίες για τα μέλη της αντιπροσωπείας δημοσιεύονται στο διαδίκτυο, στην ιστοσελίδα της Επιτροπής [www.cpt.coe.int/en/members .htm](http://www.cpt.coe.int/en/members.htm).

Αποσπασματική απόδοση της έκθεσης στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

προϊστάμενοι των κέντρων κράτησης είχαν ενημερωθεί για τη πιθανότητα να επισκεφθεί η Επιτροπή την Ελλάδα και γνώριζαν για την εντολή της.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επιθυμεί να εκφράσει τις ευχαριστίες της, για τη βοήθεια που παρασχέθηκε στα μέλη της αντιπροσωπείας που επισκέφθηκαν την Ελλάδα, προς τους πρέσβεις Α. Θεοδωρακόπουλο και Κ. Γιόβα του Υπουργείου Εξωτερικών, το στρατηγό Γρ. Μπαλάκο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, την κυρία Ε. Κατσιγαράκη του Υπουργείου Δικαιοσύνης, την κυρία Κ. Μαυρατζώτου του Υπουργείου Υγείας, τον κύριο Κ. Καραγάτσο του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και τον κύριο Βασίλειο Μακρή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

6. Σε λίγες περιπτώσεις ήσαν ανεπαρκείς και παραπλανητικές οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν επί τόπου στην Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων. Τούτο συνέβη για παράδειγμα στο κέντρο κράτησης στη Μυτιλήνη και στο αστυνομικό τμήμα Ομοιοίας. Επίσης, οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν για τα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών στον Πέπλο και στη Βέννα ήσαν λανθασμένες: ειδικότερα η αντιπροσωπεία της Επιτροπής ενημερώθηκε στις 29 Αυγούστου 2005 ότι το κέντρο κράτησης του Πέπλου ήταν κλειστό λόγω ανακαίνισης ενώ όταν το επισκέφθηκε έξι ημέρες αργότερα κρατούνταν ήδη περισσότεροι από 100 αλλοδαποί και ήδη λειτουργούσε για κάποιο χρονικό διάστημα.

Σχετικά, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων **υπογραμμίζει την υποχρέωση της διάταξης του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης³, για την παροχή επίκαιρων πληροφοριών για τα κέντρα κράτησης.**

7. Επίσης, η αρχή της συνεργασίας που προβλέπει η Σύμβαση επιβάλει να αναληφθεί αποφασιστική δράση για τη βελτίωση της κατάστασης υπό το φως των συστάσεων της Επιτροπής.

Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι ελληνικές αρχές έχουν λάβει κάποια μέτρα σε συμμόρφωση με τις συστάσεις που διατύπωσε σε προηγούμενες επισκέψεις της (βλέπε σχετικά την παράγραφο 31 της παρούσας έκθεσης). Καλωσορίζει τα μέτρα που υιοθετήθηκαν, όμως απομένουν να υλοποιηθούν πολλές από τις συστάσεις της: οι αρχές οφείλουν να καταβάλουν περισσότερες προσπάθειες για να αντιμετωπίσουν το συστημικό έλλειμμα

³ Σημείωση της επιμελήτριας: «Το Μέρος οφείλει να παρέχει στην Επιτροπή τις ακόλουθες διευκολύνσεις για την εκπλήρωση του σκοπού της... β) πλήρεις πληροφορίες σχετικά με τους τόπους όπου κρατούνται πρόσωπα, τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους».

των σωφρονιστικών καταστημάτων και των εγκαταστάσεων κράτησης αλλοδαπών. Έτσι, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων υποχρεώνεται να επαναλάβει αρκετές από τις συστάσεις της, κάποιες από τις οποίες είναι πάγιες.

Υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης⁴ η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων καλεί τις ελληνικές αρχές να εντείνουν τις προσπάθειές τους για τη βελτίωση της κατάστασης λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις της.

Η Επιτροπή υποχρεούται να υπογραμμίσει ότι η συνεχής παράβλεψη των συστάσεών της από τις ελληνικές αρχές θα την αναγκάσει να εφαρμόσει τη διαδικασία που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 10 της Σύμβασης⁵. Έχει ωστόσο την πεποίθηση ότι οι πρωτοβουλίες που θα αναληφθούν σε απάντηση της παρούσας έκθεσης δεν θα καταστήσει αναγκαία την προσφυγή στην προαναφερόμενη διαδικασία.

Ε. Άμεσες παρατηρήσεις δυνάμει της παραγράφου 5 του άρθρου 8 της Σύμβασης⁶

8. Στις 9 Σεπτεμβρίου 2005, την τελευταία ημέρα της επίσκεψής της, η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ανακοίνωσε άμεσα στις ελληνικές αρχές – κατ' εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 5 του άρθρου 8 της Σύμβασης – τρεις παρατηρήσεις που αφορούν στην παροχή περαιτέρω πληροφοριών για τους ισχυρισμούς κακοποίησης κρατουμένων στο ειδικό κέντρο κράτησης αλλοδαπών στη Βέννα, τις απαράδεκτες συνθήκες κράτησης στα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών στον Πέπλο και στη Μυτιλήνη και τις πολλαπλές ελλείψεις που διαπίστωσε στη Δικαστική Φυλακή της Χίου. Κάλεσε τις ελληνικές αρχές:

→ να υποβάλουν στην Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων έως τις 15 Οκτωβρίου 2005 πλήρη έκθεση για τους έντεκα αλλο-

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: «Η Επιτροπή και οι αρμόδιες εθνικές αρχές του ενδιαφερόμενου Μέρους συνεργάζονται για την εφαρμογή της Σύμβασης αυτής».

⁵ Η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 10 της Σύμβασης ορίζει: «Εάν το Μέρος δεν συνεργάζεται ή αρνείται να βελτιώσει την κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής, η τελευταία μπορεί, με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της και αφού δώσει τη δυνατότητα στο Μέρος να εκθέσει τις απόψεις του, να αποφασίσει να κάνει δημόσια δήλωση σχετικά με το θέμα αυτό».

⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: «Εάν συντρέχει περίπτωση η Επιτροπή μπορεί να ανακοινώσει αμέσως τις παρατηρήσεις της στις αρμόδιες αρχές του ενδιαφερόμενου Μέρους».

δαπούς που ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν κακομεταχείριση στο ειδικό κέντρο κράτησης αλλοδαπών στη Βέννα, συμπεριλαμβανομένων των αποτελεσμάτων ιατρικής εξέτασης που να βεβαιώνει οιοδήποτε τραυματισμό φέρουν και να αξιολογεί γενικότερα την κατάσταση της υγείας τους,

→ να ενημερώσουν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων έως τις 31 Οκτωβρίου 2005 για τις πρωτοβουλίες που ανέλαβαν για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών στη Βέννα και στη Μυτιλήνη, συμπεριλαμβανομένων της βελτίωσης των εγκαταστάσεων υγιεινής, της πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας της υγείας καθώς και σε παραγωγικές δραστηριότητες και δραστηριότητες σωματικής άσκησης και της επάνδρωσής τους με προσωπικό ειδικών δεξιοτήτων διαφόρων επιπέδων,

→ να ενημερώσουν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων έως τις 15 Νοεμβρίου 2005 για τη μείωση των τροφίμων και τη βελτίωση των υλικών συνθηκών διαβίωσης, το προσωπικό, την παροχή και το καθεστώς πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας της υγείας, στη Δικαστική Φυλακή της Χίου.

9. Με επιστολές της 9^{ης} Νοεμβρίου 2005 και της 12^{ης} Ιανουαρίου 2006 οι Ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων για τα μέτρα που υιοθέτησαν αναφορικά με τις άμεσες παρατηρήσεις και άλλα ζητήματα που έθιξε η αντιπροσωπεία την τελευταία ημέρα της επίσκεψής της. Οι απαντήσεις των ελληνικών αρχών έχουν ληφθεί υπόψη στα σχετικά τμήματα της παρούσας έκθεσης.

II. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ

A. Υπηρεσίες Εφαρμογής του Νόμου

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

10. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επισκέφθηκε αρκετούς χώρους κράτησης που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (αστυνομικές διευθύνσεις και αστυνομικά τμήματα, κέντρα μεταγωγών, κέντρα κράτησης αλλοδαπών⁷), κάποιους για

⁷ Σημειώνεται ότι οι αλλοδαποί μπορεί να κρατούνται ως παράνομοι μετανάστες κατ' εφαρμογή διοικητικών μέτρων κράτησης σε αστυνομικά τμήματα, κέντρα κράτησης της αστυνομίας και «ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών». Για τα τελευταία αρμόδιες αρχές είναι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης σε συνεργασία με τις Νομαρχίες (κατά το χρόνο της επίσκεψης). Η αντιπροσωπεία της Επιτροπής επισκέφθηκε διάφορους τύπους καταστημάτων κράτησης. Για τα «ειδικά κέντρα κράτησης αλ-

πρώτη φορά. Επίσης επισκέφθηκε εγκαταστάσεις της Ακτοφυλακής που υπάρχουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών που διαχειρίζονται από κοινού οι Νομαρχίες και το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

11. Ο Κανονισμός που διέπει την κράτηση των ύποπτων εγκληματιών από την αστυνομία δεν έχει τροποποιηθεί από την προηγούμενη επίσκεψη που είχε πραγματοποιήσει η Επιτροπή το 2001. Όμως, η Επιτροπή με ικανοποίηση διαπίστωσε την έκδοση της από 4.7.2003 εγκυκλίου του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας για «τη μεταχείριση και τα δικαιώματα των κρατουμένων από τις αστυνομικές αρχές». Η εγκύκλιος υπενθυμίζει την υποχρέωση της αστυνομίας να προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου όσων στερούνται την προσωπική τους ελευθερία και σχετικά αναφέρεται ειδικότερα τόσο στο ελληνικό όσο και στο διεθνές δίκαιο.

Ειδικότερα, η εγκύκλιος υπενθυμίζει ρητά την απαγόρευση χρήσης βίας, την υποχρέωση ενημέρωσης του κρατούμενου για τους λόγους της κράτησής του, για τα δικαιώματά του διαρκούς της κράτησης (συμπεριλαμβανομένων ειδικών ρυθμίσεων για όσους δεν κατανοούν την ελληνική γλώσσα). Επίσης, η εγκύκλιος επαναλαμβάνει το δικαίωμα των κρατουμένων να επικοινωνούν τηλεφωνικά με τους συγγενείς τους ή άλλα πρόσωπα της επιλογής τους και να δέχονται μεταξύ άλλων επισκέψεις της οικογένειάς τους, μη κυβερνητικών οργανώσεων, διεθνών επιτροπών και ειδικότερα τονίζει το απόλυτο δικαίωμα επικοινωνίας με δικηγόρο. Επίσης, η εγκύκλιος υπενθυμίζει στους αστυνομικούς τις σοβαρές ποινικές και πειθαρχικές ευθύνες που συνεπάγεται η άσκηση βίας σε βάρος των κρατουμένων. Τέλος, καλεί τα όργανα της τάξης να είναι περισσότερο ευαίσθητοποιημένα όταν αντιμετωπίζουν «ευάλωτους» κρατούμενους στους οποίους συγκαταλέγονται οι ανήλικοι, οι αιτούντες άσυλο και οι αλλοδαποί γενικότερα. Η εγκύκλιος αποδεικνύει την αποφασιστικότητα του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας για το σεβασμό των δικαιωμάτων που πρέπει να απολαμβάνουν όσοι στερούνται την προσωπική τους ελευθερία.

Δυστυχώς, τα ευρήματα της αντιπροσωπείας της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κατά την επίσκεψη του 2005 ανέδειξαν ότι στην πράξη παραβιάζονται πολλά από τα προαναφερόμενα και επιπλέον

λοδαπών» βλέπε στη συνέχεια στο κεφάλαιο II.A.6 της παρούσας έκθεσης (στη σελίδα 191 της παρούσας έκδοσης).

ότι τα όργανα της τάξης συνεχίζουν να ασκούν εκτεταμένα βία σε βάρος όσων στερούνται την προσωπική τους ελευθερία.

2. Βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης

12. Όπως το 2001 οι περισσότεροι από τους κρατούμενους με τους οποίους συνομίλησε η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ισχυρίστηκαν ότι είχαν υποστεί κακομεταχείριση από τα όργανα της τάξης. Η κακομεταχείριση που επικαλέστηκαν ότι υπέστησαν διαρκούς της ανάκρισης συνίσταται κυρίως σε κλωτσιές, γροθιές και κτυπήματα με κλομπ ή διάφορα άλλα αντικείμενα. Κάποιοι ισχυρίστηκαν ότι υπήρξαν θύματα υπερβολικής βίας κατά τη σύλληψη. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κακομεταχείριση που επικαλέστηκαν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά βασανιστήρια.

13. Σε κάποιες περιπτώσεις οι γιατροί της αντιπροσωπείας της Επιτροπής διαπίστωσαν ότι ενδιαφερόμενοι έφεραν τραύματα που ανταποκρίνονταν στους ισχυρισμούς τους για κακομεταχείριση. Εν είδει παραδείγματος η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων εκθέτει τις ακόλουθες περιπτώσεις:

Στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών ένας κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι οι αστυνομικοί τον κτύπησαν κατ' επανάληψη κατά τη σύλληψη και την κράτηση, τρεις ημέρες πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας, στο πρόσωπο και στο πίσω μέρος των ποδιών με κλωτσιές, στο στομάχι με γροθιές και στην πλάτη με ραβδί. Ο ιατρός που συμμετείχε στην αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι έφερε *μεταξύ άλλων* οδυνηρό οίδημα, διαμέτρου δύο εκατοστών στην αριστερή περιοχή του κεφαλιού, μώλωπα μπλε – ιώδους χρώματος στο αριστερό βλέφαρο, μώλωπα κόκκινου – ιώδους χρώματος κάτω από το αριστερό μάτι, δύο παράλληλους γραμμικούς μώλωπες κόκκινου – ιώδους χρώματος και μήκους 6cm X 1cm στην αριστερή οσφυϊκή περιοχή, δύο γραμμικούς μώλωπες κόκκινου – ιώδους χρώματος στο μέσο της πλάτης, εκτεταμένο μώλωπα χρώματος σκούρου μπλε – ιώδους και διαστάσεων 10cm X 15cm στο μέσο και πίσω μέρος του ποδιού, παρόμοια πληγή αλλά μικρότερου μεγέθους στην κοιλότητα πίσω από το δεξί γόνατο, μώλωπα χρώματος μπλε – ιώδους και διαστάσεων 5cm X 7cm στο κάτω τμήμα του πίσω μέρους του αριστερού μηρού καθώς και οίδημα μήκους 5cm X 3cm πίσω από το αριστερό γόνατο.

Κάποιος άλλος κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι τρεις ημέρες πριν την επίσκεψη της Επιτροπής τέσσερις αστυνομικοί, ένας εκ των οποίων με στολή, του κάλυψαν το κεφάλι με πλαστική σακούλα και τον κτύπησαν

κατά την ανάκριση στα πόδια και στα χέρια, στην πλάτη και στο κεφάλι, με τη λαβή μιας σκούπας και με κλομπ. Η εξέτασή του από το γιατρό της αντιπροσωπείας αποκάλυψε οίδημα διαμέτρου 3cm στο πίσω μέρος του κεφαλιού, μώλωπα χρώματος ιώδους – πράσινου στο δεξί βλέφαρο, ξηρά γραμμική πληγή μήκους 1cm στο εσωτερικό γδαρσίματος στο εξωτερικό τμήμα του δεξιού φρυδιού, μώλωπα χρώματος ιώδους – πράσινου με γδάρσιμο στο δεξί μάγουλο (περιοχή του ζυγωματικού), μώλωπα χρώματος ιώδους – πράσινου και διαστάσεων 3cm X 4cm μπροστά από το δεξί αυτί, διάφορους διάσπαρτους μώλωπες στην πλάτη, χρώματος ιώδους – πράσινου και διαστάσεων από 1cm X 2cm έως 3cm X 4cm, διάσπαρτα γραμμικά γδαρσίματα στα δύο χέρια και στους καρπούς, δύο παράλληλους μώλωπες χρώματος ιώδους – πράσινου και διαστάσεων 5cm X 1cm στην εσωτερική περιοχή του μπράτσου, μωλωπισμένη περιοχή, χρώματος ιώδους – πράσινου και διαστάσεων 10cm X 8cm που περιέβαλε εμφανή σκουρόχρωμα ίχνη στην εξωτερική πλευρά του δεξιού μηρού, παρόμοιους εμφανείς μώλωπες στον αριστερό μηρό καθώς και στη δεξιά και στην αριστερή γάμπα, ξηρές γρατζουνιές στα δύο γόνατα και στις δύο γάμπες, αποξηραμένο αίμα στο εξωτερικό τμήμα του δεξιού αυτιού (παραπονήθηκε για πόνο στο αυτί και για σφύριγμα με ήχο σαν του ανέμου καθώς και για αδυναμία να ακούσει). Η κατάσταση του δεξιού αυτιού υποδηλώνει ρήξη της μεμβράνης του τυμπάνου, που πιθανά προκλήθηκε από δυνατό κτύπημα στο αυτί.

Τρίτος κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι τρεις ημέρες πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας τρεις άντρες και μια γυναίκα αστυνομικός τον κτύπησαν διαρκούς της ανάκρισης στο τμήμα ανηλίκων στον 3^ο όροφο. Ισχυρίστηκε ότι τον χτύπησαν και τον κλώτσησαν στα γεννητικά όργανα, στον σκαμπίλισαν, τον γρονθοκόπησαν και τον κτύπησαν με τη λαβή σκούπας και ένα βιβλίο στο κεφάλι, στο σώμα και στους γλουτούς. Η εξέτασή του από το γιατρό της αντιπροσωπείας αποκάλυψε ότι πονούσε και στους δύο ώμους, μώλωπα χρώματος ιώδους – πράσινου στο αριστερό βλέφαρο, μώλωπα χρώματος ιώδους – πράσινου και διαστάσεων 5cm X 6cm στον αριστερό γλουτό και διαστάσεων 7cm X 6cm στο δεξί γλουτό που περιέβαλε σκουρόχρωμο επίμηκες σημάδι. Παραπονήθηκε για πόνο στο αυτί, για σφύριγμα με ήχο σαν του ανέμου και για αδυναμία να ακούσει. Η κατάσταση του αριστερού αυτιού υποδηλώνει ρήξη της μεμβράνης του τυμπάνου, που προκλήθηκε πιθανά από δυνατό κτύπημα στο αυτί.

Στο Αστυνομικό Τμήμα Ομοιοίας ένας κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι μια νύχτα πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας διάφοροι αστυνομικοί τον γρονθοκόπησαν και τον κτύπησαν με κλομπ στην πλάτη, στο

στέρνο, στα χέρια και στα πόδια τόσο κατά τη σύλληψη όσο και κατά την προσαγωγή του στο αστυνομικό τμήμα. Η εξέτασή του από το γιατρό της αντιπροσωπείας αποκάλυψε μεταξύ άλλων δύο παράλληλα γραμμικά σημάδια κόκκινου χρώματος και ανώτατου μήκους 3cm στη μπροστινή και στην πίσω πλευρά του λαιμού, μώλωπα χρώματος κόκκινου – μπλε και διαστάσεων 4cm X 1cm στο στέρνο, πάνω από το δεξί στήθος, μώλωπα χρώματος κόκκινου μπλε και διαστάσεων 3cm X 1cm στον αριστερό ώμο, δύο παράλληλους γραμμικούς μώλωπες χρώματος κόκκινου μπλε και διαστάσεων 5cm X 1cm στο μέσο της εσωτερικής πλευράς του δεξιού μπράτσου, δύο μώλωπες χρώματος κόκκινου μπλε στην πλάτη, εκ των οποίων ο ένας διαμέτρου 3cm στη δεξιά πλευρά και ο άλλος διαστάσεων 6cm X 2cm στην αριστερά πλευρά, στην περιοχή της ωμοπλάτης, γραμμικούς μώλωπες χρώματος κόκκινου-μπλε και διαστάσεων 5cm X 1cm στο μέσο της μπροστινής πλευράς και στην εξωτερική περιοχή του μηρού καθώς και στον αριστερό μηρό.

Ένας άλλος κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι κτυπήθηκε με κλομπ και γρονθοκοπήθηκε μια νύχτα την πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας. Η εξέτασή του από το γιατρό της αντιπροσωπείας αποκάλυψε μώλωπα χρώματος μπλε και διαστάσεων 3cm X 1cm στην περιοχή του αριστερού ζυγωματικού, οίδημα στην αριστερή πλευρά του σαγονιού, πολλά παράλληλα γραμμικά σημάδια κόκκινου χρώματος και ανώτατου μήκους 3cm στην αριστερά και μπροστινή πλευρά του λαιμού, λίγους μικρότερους μώλωπες χρώματος μπλε στον αριστερό ώμο και στην αριστερή πλευρά της πλάτης, δύο παράλληλους γραμμικούς μώλωπες χρώματος μπλε και διαστάσεων 5cm X 1cm στο μπροστινό τμήμα του αριστερού και του δεξιού μηρού.

Ένας άλλος κρατούμενος που συνάντησε η αντιπροσωπεία ισχυρίστηκε ότι κατά την κράτησή του στο τμήμα συνοριακής φύλαξης του Σουφλίου τις προηγούμενες δύο ημέρες κάποιος υπάλληλος τον κλώτσησε στο πόδι, τον έβρεξε με κρύο νερό και στη συνέχεια τον εξανάγκασε να σταθεί για 13 ώρες τη νύχτα εμπρός από ανοικτό παράθυρο. Η εξέτασή του από το γιατρό της αντιπροσωπείας αποκάλυψε ότι έφερε οίδημα και μώλωπες στο γλουτό του αριστερού ποδιού.

14. Περαιτέρω, η αξιοπιστία των ισχυρισμών κακομεταχείρισης που επικαλέστηκαν οι κρατούμενοι που συνάντησε η αντιπροσωπεία επιβεβαιώνεται από τη στάση τους: εξέφρασαν φόβο κακοποίησης εάν τα ενδιαφερόμενα όργανα της τάξης ενημερώνονταν για την υποβολή σχετικής καταγγελίας στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων.

Συμπληρώνεται ότι η αντιπροσωπεία έλαβε γνώση πολυάριθμων ισχυρισμών για πρόσφατες περιπτώσεις κακομεταχείρισης από την αστυνομία στις φυλακές που επισκέφθηκε σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Έλαβε επίσης γνώση ισχυρισμών κακομεταχείρισης, που συνίστατο κυρίως σε λακτίσματα και κλωτσιές, από το προσωπικό που υπηρετεί στα τμήματα συνοριακής φύλαξης στον Ίασμο και στο Τυχερό.

15. Στο κέντρο κράτησης παράνομων μεταναστών στο Ελληνικό (νέα δομή) η αντιπροσωπεία συναντήθηκε με άντρα που φαινόταν να είναι κινέζικης καταγωγής και κρατείτο για περίπου ενάμιση χρόνο χωρίς να μπορεί να επικοινωνήσει με κανέναν και δημιουργούσε την εντύπωση ότι είχε αναπτύξει συμπτώματα σοβαρής πνευματικής διαταραχής. Συγκρατούμενοί του ενημέρωσαν την αντιπροσωπεία ότι το προσωπικό του κέντρου δεν ενδιαφερόταν για τον κρατούμενο που φρόντιζαν οι ίδιοι. Για παράδειγμα πλενόταν μόνον όταν τον οδηγούσαν στις εγκαταστάσεις υγιεινής και έτρωγε μόνον όταν τον ενθάρρυναν. Περαιτέρω, η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε ότι αυτός ο κρατούμενος είχε τοποθετηθεί για πολλούς μήνες σε κελί – κλουβί (επιφάνειας 3,5 τετραγωνικών μέτρων).

Ερωτηθείς για το συγκεκριμένο κρατούμενο, ο διευθυντής του κέντρου ενημέρωσε αρχικά την αντιπροσωπεία ότι αγνοούσε την παρουσία του και εν συνεχεία ισχυρίστηκε ότι δεν ενέπιπτε στην αρμοδιότητά του.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ανησυχεί για τις συνθήκες κράτησης αυτού του κρατούμενου. Εκτιμά ότι συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση αυτή η περίπτωση σοβαρής αμέλειας που προκαλούν η συμπεριφορά του προσωπικού των κρατητηρίων και η έλλειψη δομών για την παροχή υπηρεσιών φροντίδας της υγείας στο κέντρο.

Με επιστολή της 12^{ης} Ιανουαρίου 2006 οι ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι ο προαναφερόμενος κρατούμενος μεταφέρθηκε στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο του Κορυδαλλού στις 13 Οκτωβρίου 2005, αλλά οι απόπειρες διάγνωσης του προβλήματος της υγείας του απέβησαν άκαρπες λόγω της αδυναμίας του ψυχιάτρου να επικοινωνήσει μαζί του. Αυτή η απάντηση δεν είναι ικανοποιητική. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θα ήθελε να ενημερωθεί για την κατάσταση αυτού του κρατούμενου.**

Περαιτέρω, η Επιτροπή συστήνει να αναληφθούν κατάλληλες πρωτοβουλίες για να αποφευχθούν παρόμοιες καταστάσεις στο μέλλον.

Οι πληροφορίες για κακομεταχείριση που συνέλεξε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κατά την επίσκεψη που πραγματοποίησε το 2005 αποκαλύπτουν ότι είναι απαραίτητο να αναλάβουν οι ελλη-

νικές αρχές αποφασιστική δράση για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Το μήνυμα της μηδενικής ανοχής όσον αφορά στην κακοποίηση των κρατουμένων πρέπει να καταστεί σαφές με κάθε πρόσφορο μέσο σε όλους τους αξιωματούχους εφαρμογής του νόμου όλων των βαθμίδων. Είναι απαραίτητο να ενημερωθούν με συγκεκριμένες δράσεις ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να πατάξει την κακοποίηση όσων στερούνται την προσωπική τους ελευθερία. Το κράτος δικαίου περιλαμβάνει όχι μόνον την υιοθέτηση των κατάλληλων νομικών κανόνων αλλά επίσης τη λήψη των αναγκαίων μέτρων που διασφαλίζουν την εφαρμογή τους. Η προαναφερθείσα εγκύκλιος του Αρχηγού της Αστυνομίας του Ιουλίου 2003 αναφέρεται ρητά στις υποχρεώσεις της αστυνομίας και υπενθυμίζει στα όργανα της τάξης ότι παράβαση του νόμου συνεπάγεται ποινικές και πειθαρχικές κυρώσεις. Όμως συνεχίζεται η πρακτική της χρήσης βίας από την αστυνομία σε βάρος των κρατουμένων. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις ελληνικές αρχές να επιβεβαιώσουν με ηχηρό τρόπο το μήνυμα της μηδενικής ανοχής όσον αφορά στην κακοποίηση των κρατουμένων και να το ενισχύσουν με δήλωση του κατάλληλου πολιτικού επιπέδου.**

17. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στις προηγούμενες εκθέσεις για την Ελλάδα είναι ουσιαστικής σημασίας να αντιμετωπίζουν τα όργανα της τάξης την κακομεταχείριση των κρατουμένων ως μη επαγγελματικό μέσο εκπλήρωσης των καθηκόντων τους καθώς και ως αδίκημα του ποινικού δικαίου. Επομένως, επιβάλλονται η εφαρμογή αυστηρών κριτηρίων επιλογής κατά την πρόσληψη των αστυνομικών και η παροχή της κατάλληλης επαγγελματικής κατάρτισης, τόσο κατά την εκπαίδευση όσο και διαρκούς της υπηρεσίας τους.

Στην απάντηση επί της έκθεσης που συνέταξε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων μετά την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα το 2001 οι ελληνικές αρχές περιέλαβαν ολοκληρωμένο κατάλογο με τα διάφορα μαθήματα των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διδάσκονται οι αστυνομικοί και οι χωροφύλακες. Όμως, συχνά η θεωρία και η πράξη διαφέρουν και οι νέο-προσλαμβανόμενοι ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολία στην εφαρμογή της θεωρίας στην πράξη. Γι' αυτό η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων **συστήνει στις ελληνικές αρχές να εισάγουν τις έννοιες των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην πρακτική επαγγελματική κατάρτιση για καταστάσεις υψηλού κινδύνου, όπως είναι η σύλληψη και η ανάκριση των υπόπτων. Περαιτέρω, συστήνει την παροχή ειδικής κατάρτισης στους αστυνομικούς που είναι υπεύθυνοι για τη φύλαξη των κρατουμένων, αποδίδοντας έμφα-**

ση στην υποχρέωσή τους να τους φροντίζουν και στην ευθύνη που έχουν για όλους όσους στερούνται την προσωπική τους ελευθερία διαρκούσης της κράτησης στα αστυνομικά τμήματα.

18. Ένα από τα πλέον αποτελεσματικά μέσα πρόληψης της κακοποίησης από τα όργανα της τάξης είναι η άμεση και ενδεδειγμένη εξέταση από τις αρμόδιες αρχές όλων των στοιχείων που αποδεικνύουν παρόμοια μεταχείριση και η επιβολή πειθαρχικών και / ή ποινικών κυρώσεων όταν προκύπτουν συμπεριφορές παραβίασης της νομοθεσίας⁸. Η αντιμετώπιση αυτή θα έχει ισχυρές αποτρεπτικές συνέπειες. Αντίθετα, όταν οι αρμόδιες αρχές δεν αναλαμβάνουν αποτελεσματική δράση για την εξέταση των σχετικών καταγγελιών όσοι είναι επιρρεπείς στην κακοποίηση προσώπων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία αποκτούν την πεποίθηση ότι μπορούν να ενεργούν κατ' αυτόν τον τρόπο και να παραμένουν ατιμώρητοι.

Η καταγραφή μικρού αριθμού επίσημων καταγγελιών για κακομεταχείριση δεν αποτελεί κατ' ανάγκη αξιόπιστο οδηγό για την έκταση του προβλήματος. Πολλοί από τους κρατούμενους με τους οποίους συναντήθηκε η αντιπροσωπεία δήλωσαν ότι απέβη άκαρπη κάθε προσπάθειά τους να καταγγείλουν την κακομεταχείριση ενώπιον του δικαστή, στον οποίο παραπέμφθηκαν διαρκούσης της κράτησης ή όταν απολύθηκαν. Άλλοι δήλωσαν ότι ακόμα και οι δικηγόροι τους τους αποθάρρυναν από την υποβολή καταγγελίας με το σκεπτικό ότι δεν εξυπηρετεί το συμφέρον τους.

19. Όπως έχει ήδη υπογραμμίσει η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων σε προηγούμενες εκθέσεις για τους δικαστές και τους εισαγγελείς αποτελεί αξίωμα η ανάληψη της κατάλληλης δράσης όταν υπάρχουν ενδείξεις για κακομεταχείριση του κρατούμενου από την αστυνομία. Σχετικά, η **Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει για άλλη μια φορά στους εισαγγελείς / δικαστές να καταγράφουν εγγράφως τους ισχυρισμούς των υπόπτων που προσάγονται ενώπιόν τους και αφορούν κακομεταχείριση που υπέστησαν από τους αξιωματούχους εφαρμογής του νόμου, να διατάσσουν άμεσα ιατροδικαστική εξέταση και να προβαίνουν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την κατάλληλη διερεύνηση της υπόθεσης. Αυτή η προσέγγιση πρέπει να ακολουθείται σε κάθε περίπτωση ακόμα και όταν ο καταγ-**

⁸ Οι ισχυρισμοί για κακομεταχείριση των κρατουμένων στο ειδικό κέντρο κράτησης αλλοδαπών στη Βέννα αποτελούν περίπτωση για την οποία πρέπει να διαταχθεί παρόμοια άμεση διερεύνηση (βλέπε στη συνέχεια παραγράφους 52 έως 56 της έκθεσης).

γέλλων δεν φέρει εμφανή εξωτερικά τραύματα. Περαιτέρω, ακόμη και ελλείψει ρητών ισχυρισμών για κακομεταχείριση ο δικαστής / εισαγγελέας οφείλει να διατάσσει τη διενέργεια ιατροδικαστικής εξέτασης οποτεδήποτε έχει λόγους να πιστεύει ότι ο προσαχθείς ενώπιόν του μπορεί να είναι θύμα κακομεταχείρισης.

Περαιτέρω, είναι αναγκαίο να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα που διασφαλίζουν ότι δεν αποθαρρύνονται από την υποβολή επίσημης καταγγελίας όσοι μπορεί να είναι θύματα κακομεταχείρισης από τους αξιωματούχους εφαρμογής του νόμου.

20. Περαιτέρω, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θα εκτιμούσε να ενημερωθεί για τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου 2004 – 2005 όσον αφορά στις ποινικές και στις πειθαρχικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στους αστυνομικούς για υπερβολική ή παράνομη χρήση βίας καθώς και στον αριθμό των ένορκων διοικητικών εξετάσεων που διατάχθηκαν όπως επίσης και για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην παρακολούθηση αυτών των περιπτώσεων.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την επιστολή της 9^{ης} Νοεμβρίου 2005 με την οποία οι ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ότι διέταξαν τη διενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης για τα ευρήματά της στα τμήματα συνοριακής φύλαξης (Φέρρες, Ίασμος, Σουφλί και Τυχερό) και στα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών (Μυτιλήνη και Βέννα) η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θα εκτιμούσε την παροχή πληροφοριών για την έκβασή τους.

21. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων τόνισε στο παρελθόν ότι μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στην πρόληψη της κακομεταχείρισης των κρατούμενων και γενικότερα στη διασφάλιση ικανοποιητικών συνθηκών κράτησης οι μηχανισμοί επιθεώρησης των υπαγομένων στις υπηρεσίες εφαρμογής του νόμου εγκαταστάσεων κράτησης από ανεξάρτητη αρχή. Για να επιτελεί αποτελεσματικά το έργο της η αρχή αυτή πρέπει να επισκέπτεται συχνά και απροειδοποίητα τις προαναφερόμενες εγκαταστάσεις και να έχει τη δικαιοδοσία να συνομιλεί κατ' ιδίαν με τους κρατούμενους.

Στην απάντησή τους επί της έκθεσης για την επίσκεψη της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων στην Ελλάδα το 2001 οι ελληνικές αρχές αναφέρονται στο Συνήγορο του Πολίτη, στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και στις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Όμως, με εξαίρεση το Συνήγορο του Πολίτη που έχει ειδική εντολή οι υπόλοιπες οργανώσεις στις οποίες αναφέρονται δεν έχουν αρμοδιότητα

ή εντολή να επισκέπτονται κέντρα κράτησης με τον τρόπο που περιγράφει η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων. Πράγματι, κατά την επίσκεψη του 2005, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαπίστωσε ότι κανένα ανεξάρτητο όργανο δεν επιθεωρεί τακτικά και με επιτόπιες επισκέψεις τα κρατητήρια που υπάγονται στην αρμοδιότητα των υπηρεσιών εφαρμογής του νόμου. Κατά συνέπεια, **η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν σύστημα τακτικών επισκέψεων στις εγκαταστάσεις των υπηρεσιών εφαρμογής του νόμου από ανεξάρτητη αρχή λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερόμενες παρατηρήσεις.**

3. Συνθήκες κράτησης

α. Εισαγωγή

22. Στις προηγούμενες επισκέψεις της στην Ελλάδα η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαπίστωσε ότι στις εγκαταστάσεις της αστυνομίας δεν είναι εν γένει ικανοποιητικές οι συνθήκες κράτησης και σε κάποιες περιπτώσεις εκτίμησε ότι συνιστούσαν απάνθρωπη και / ή εξευτελιστική μεταχείριση. Πολλές από τις συστάσεις της στόχευαν στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης, ιδίως όσον αφορά στον αριθμό και στο συνωστισμό των κρατουμένων στα κρατητήρια, στις υλικές συνθήκες και στο επίπεδο υγιεινής και προαυλισμού⁹. Τα ευρήματα της επίσκεψης του 2005 αποκαλύπτουν ότι δεν έχουν βελτιωθεί οι συνθήκες κράτησης στις εγκαταστάσεις που υπάγονται στον έλεγχο της Αστυνομίας και υπολείπονται κατά πολύ για να χαρακτηριστούν ικανοποιητικές.

β. Η κατάσταση στις εγκαταστάσεις που επισκέφθηκε η Επιτροπή

23. Αξίζει να υπομνησθεί ότι οι εγκαταστάσεις κράτησης που επισκέφθηκε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων έχουν σχεδιαστεί για τη βραχύχρονη κράτηση των υπόπτων διάπραξης ποινικών αδικημάτων. Όμως, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε στην πράξη ότι αυτές οι εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται για τη μακράς διάρκειας κράτηση, (δηλαδή έως τρεις μήνες ή κατά περίπτωση περισσότερο), κυρίως των παράνομων μεταναστών.

⁹ Βλέπε μεταξύ άλλων CPT/Inf (94) 20, παράγραφος 88, CPT/Inf (2001) 18, Μέρος I, παράγραφοι 44 έως 46, CPT/Inf (2001) 18, Μέρος II, παράγραφος 40 και CPT/Inf (2002) 18, παράγραφοι 36 έως 39 σε www.cpt.coe.int/en/states/grc.htm.

ι) Αστυνομικές διευθύνσεις και αστυνομικά τμήματα

24. Γενικά, χαρακτηρίζονται αποδεκτές οι συνθήκες για βραχύχρονη κράτηση στην αστυνομική διεύθυνση Αθηνών (3^{ος} όροφος – Τμήμα Ανηλίκων) και στις αστυνομικές διευθύνσεις Χίου¹⁰, Κερκύρας και Κομοτηνής. Τα κελιά διαθέτουν τεχνητό φως και εξαερισμό και επαρκή πρόσβαση σε φυσικό φως. Ήσαν καθαρά και ευλόγως επισκευασμένα. Περαιτέρω, ήταν διαθέσιμος ο κατάλληλος ρουχισμός και εξοπλισμός για τον ύπνο των κρατούμενων (βάσεις, κρεβάτια και / ή στρώματα και καθαρές κουβέρτες). Όμως, απαιτούνται επιπλέον βασικές εργασίες επισκευής για τη λειτουργία των λουτρών (ντους) και του φωτισμού. Το μικρό κελί (επιφάνειας μικρότερης των τεσσάρων τετραγωνικών μέτρων) στο αστυνομικό τμήμα της Κομοτηνής πρέπει να χρησιμοποιείται για ιδιαίτερα βραχύχρονες κρατήσεις.

Τα κελιά στο αστυνομικό τμήμα της Αλεξανδρούπολης δεν έχουν πρόσβαση σε φυσικό φωτισμό και ο χώρος με τις τουαλέτες χαρακτηρίζεται ανθυγιεινός. Οι συνθήκες στην αστυνομική διεύθυνση Μυτιλήνης θα ήταν αποδεκτές εάν ο χώρος κράτησης ήταν καθαρός, εάν παρέχονταν καθαρές κουβέρτες, εάν βελτιωνόταν ο φωτισμός και αν ήταν πιο ευρύχωρες οι τουαλέτες¹¹. Η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε ότι σύντομα αναμένεται να μετεγκατασταθούν σε νέα κτίρια το αστυνομικό τμήμα της Αλεξανδρούπολης και εντός ενός έτους η Αστυνομική Διεύθυνση Μυτιλήνης.

Στην Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών (7^{ος} όροφος) και στο αστυνομικό τμήμα της Δραπετσώνας οι υλικές συνθήκες φαίνεται να έχουν βελτιωθεί από την επίσκεψη του 2001. Όμως, πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες στον τομέα της καθαριότητας και να εξασφαλιστεί η παροχή ειδών προσωπικής υγιεινής στις κρατούμενες.

¹⁰ Η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τις νέες εγκαταστάσεις της αστυνομικής διεύθυνσης Χίου που πρόκειται να λειτουργήσουν το 2006. Οι νέες εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν ευρύχωρα κρατητήρια και μικρό χώρο προαυλισμού. Η αντιπροσωπεία διατύπωσε κάποιες αρχικές παρατηρήσεις για τη διαρρύθμιση και τη χρήση των κελιών καθώς και κάποιες επιφυλάξεις για τη χρήση ενός κελιού χωρίς παράθυρα που βρίσκεται ακριβώς εκτός του κυρίου χώρου των κελιών, σημειώνοντας ότι είναι εντελώς ακατάλληλο για την κράτηση ανηλίκων. Με τον κατάλληλο εξοπλισμό και υπό στενή επιτήρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη βραχύχρονη κράτηση βίαιων / μεθυσμένων κρατούμενων προκειμένου να ηρεμήσουν.

¹¹ Η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι υπολείπονται κατά πολύ για να χαρακτηριστούν ιδανικές οι συνθήκες εργασίας του προσωπικού φύλαξης και σε κάθε περίπτωση δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του επαγγελματικού εργασιακού περιβάλλοντος.

Οι συνθήκες στην Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών δεν είναι κατάλληλες για τη μακρόχρονη κράτηση, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της αδυναμίας προαυλισμού. Η αντιπροσωπεία σημειώνει ότι τον Αύγουστο του 2005 κρατούνταν 55 άτομα για περισσότερες από τρεις ημέρες και ένα άτομο για είκοσι δύο ημέρες. Ο συνωστισμός στα κρατητήρια αποτελεί πάγιο πρόβλημα. Διαφάνηκε ότι το αστυνομικό τμήμα της Δραπετσώνας χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά για την κράτηση μεταναστών και κάποιες φορές για παρατεταμένες περιόδους. Ενώ είναι ενταγμένη στο χώρο των κρατητηρίων σκεπαστή αίθουσα για τη φυσική άσκηση των κρατουμένων τόσο στην πτέρυγα των αντρών όσο και στην πτέρυγα των γυναικών δεν υπήρχε η δυνατότητα δραστηριοτήτων ούτε έντυπα (βιβλία, εφημερίδες κλπ), τηλεόραση ή άλλη δυνατότητα ψυχαγωγίας.

Στο αστυνομικό τμήμα της Κυψέλης η ανακαίνιση από την επίσκεψη του 2001 βελτίωσε τις συνθήκες στα κρατητήρια του υπογείου. Όμως, είναι ανεπαρκής τόσο ο φυσικός όσο και ο τεχνητός φωτισμός και ο εξαερισμός υπολειτουργεί. Υπολείπεται επίσης σε συνθήκες διατήρησης της καθαριότητας και υγιεινής. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ανησυχεί επειδή οι μετανάστες κρατούνται σε κελιά για περίοδο έως τριών μηνών χωρίς να έχουν πρόσβαση σε προαυλισμό ή σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Η κατάσταση αυτή είναι απαράδεκτη.

25. Οι συνθήκες κράτησης στο αστυνομικό τμήμα Ομοιοίας της Αθήνας ήταν άθλιες. Τα κρατητήρια, που βρίσκονται στον πρώτο όροφο, αποτελούνται από έξι διαμερίσματα – κελιά και επίσημα έχουν χωρητικότητα 34 ατόμων (27 άντρες σε πέντε κελιά και 7 γυναίκες σε ένα κελί). Δεν υπήρχε κουδούνι ούτε βρίσκονταν αστυνόμοι στο χώρο των κελιών ή στον ίδιο όροφο. Παρά τις αρνήσεις των ανώτερων αξιωματικών υπηρεσίας, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε από τα αρχεία και από συνεντεύξεις με τους κρατούμενους και το προσωπικό ότι συχνά κρατούνται στα κελιά πλέον των 40 ατόμων και περιστασιακά διανυκτερεύουν περισσότεροι από 50 κρατούμενοι. Για παράδειγμα, οι επτά κρατούμενοι στο ένα κελί που έχει εμβαδό 20,5 τετραγωνικά μέτρα (με επτά κτιστές βάσεις κρεβατιών) εξήγησαν στην αντιπροσωπεία πώς μόνον τρεις ημέρες νωρίτερα στοιβάχτηκαν και διανυκτέρευσαν στο κελί άλλοι οκτώ κρατούμενοι στους οποίους δεν δόθηκαν στρώματα ή κουβέρτες.

Ο φυσικός φωτισμός ήταν ανύπαρκτος και το τεχνητό φως ακατάλληλο με αποτέλεσμα τα κελιά να είναι ημι-σκοτεινά. Η ατμόσφαιρα ήταν ζεστή και υγρή και δεν υπήρχε φρέσκος αέρας. Ο εξαερισμός λειτουργούσε όταν η αντιπροσωπεία επισκέφτηκε το αστυνομικό τμήμα: ήταν ιδιαίτερα θορυβώδης και φαινόταν αναποτελεσματικός. Υποβλήθηκαν

πολλά παράπονα για έλλειψη τροφής και νερού και κάποιες γυναίκες κρατούμενες ισχυρίστηκαν ότι έπρεπε να πίνουν νερό από τις εγκαταστάσεις υγιεινής. Είναι κοινόχρηστες οι εγκαταστάσεις υγιεινής (τουαλέτες και λουτρά) για τους κρατούμενους στην πτέρυγα των αντρών: πολλοί κρατούμενοι παραπονέθηκαν για την αδυναμία πρόσβασης στις τουαλέτες τη νύχτα (μόνον ένα κελί διαθέτει τουαλέτα και λουτρό, αλλά τα είδη υγιεινής είναι σπασμένα). Γενικότερα, τα κρατητήρια ήταν βρώμικα, ιδιαίτερα πνιγηρά και ερειπωμένα.

Η πλειοψηφία των κρατουμένων σε αυτό το αστυνομικό τμήμα ήταν μετανάστες και η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συνάντησε τέσσερις κρατούμενους που βρίσκονταν εκεί για περισσότερες από 75 ημέρες. Η διαβίωση σε παρόμοιες συνθήκες για διάστημα έως τριών μηνών χωρίς πρόσβαση σε προαυλισμό ή σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες μπορεί να χαρακτηριστεί απάνθρωπη και / ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Στο γραφείο κρατουμένων, στον όροφο που βρίσκεται επάνω από τα κρατητήρια, η αντιπροσωπεία παρατήρησε ότι ένα ζευγάρι χειροπέδες ήταν κρεμασμένο στα μεταλλικά πόδια καθίσματος που βρίσκεται κατά μήκος του τοίχου. Κρατούμενος με χειροπέδες μπορεί να είχε αναγκαστεί είτε να ξαπλώσει στο πάτωμα είτε να καθίσει λυγισμένος σε μη άνετη στάση. **Δεν υπάρχει δικαιολογία για την τοποθέτηση χειροπέδων σε αυτόν το χώρο.**

Στο Κέντρο Μεταγωγών του Πειραιά οι χώροι ήταν βρώμικοι, κατάσταση που έχει ήδη επισημανθεί σε πολλές προηγούμενες εκθέσεις της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων. Με την από 12.1.2006 επιστολή της ελληνικής κυβέρνησης η Επιτροπή ενημερώθηκε με ικανοποίηση ότι το κέντρο αυτό δεν λειτουργεί πλέον.

ii) Τμήματα συνοριακής φύλαξης

27. Οι συνθήκες διαβίωσης στα τμήματα συνοριακής φύλαξης ήταν εν γένει αποδεκτές για σύντομες περιόδους κράτησης. Στο Τυχερό τα δύο κελιά (επιφάνειας 35 τετραγωνικών μέτρων) είχαν επαρκή πρόσβαση σε φυσικό φως, διέθεταν ικανοποιητικό εξαερισμό καθώς και στρώματα και κουβέρτες. Όμως, δεν ήταν καθαροί και δεν διέθεταν επαρκή φωτισμό οι χώροι των εγκαταστάσεων υγιεινής (τουαλέτες και λουτρά). Στο Σουφλί, τα δύο κελιά (επιφάνειας 54 τετραγωνικών μέτρων) διαθέτουν κτιστά κρεβάτια με 16 στρώματα και καθαρές κουβέρτες. Η πρόσβαση στον εξαερισμό και στο φυσικό φως ήταν επαρκής και γενικά οι χώροι υγιεινής ήταν καθαροί. Στον Ίασμο, τα δύο κελιά (επιφάνειας 15 και 20 τετραγων-

νικών μέτρων αντίστοιχα) είχαν επαρκή πρόσβαση σε φυσικό φωτισμό και εξαερισμό, αλλά οι χώροι υγιεινής δεν ήταν καθαροί.

Οι εγκαταστάσεις του τμήματος συνοριακής φύλαξης των Φερρών έχουν βελτιωθεί σημαντικά από την τελευταία επίσκεψη της Επιτροπής το 1999. Τα δύο κελιά, ένα για τους άντρες (επιφάνειας 45 τετραγωνικών μέτρων) και ένα για τις γυναίκες (επιφάνειας 29 τετραγωνικών μέτρων) εξαερίζονταν επαρκώς και είχαν πρόσβαση στο φυσικό φως. Όμως οι χώροι υγιεινής δεν ήταν καθαροί. Η αντιπροσωπεία σημείωσε επίσης ότι στους δέκα πέντε κρατούμενους που βρίσκονταν στο σταθμό κατά το χρόνο της επίσκεψης είχαν διατεθεί μόλις 12 στρώματα. Ενημερώθηκε ότι τα υπόλοιπα δύο κελιά χρησιμοποιούνται ως αποθηκευτικός χώρος. Στην κατάσταση που βρίσκονται τα κελιά αυτά είναι εντελώς ακατάλληλα για να χρησιμοποιηθούν ως κρατητήρια.

Η αντιπροσωπεία σημείωσε την έλλειψη εγκαταστάσεων θέρμανσης στους χώρους κράτησης στις Φέρρες και στον Ίασμο και **η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επιθυμεί να ενημερωθεί για τις ρυθμίσεις θέρμανσης αυτών των εγκαταστάσεων κατά τους χειμερινούς μήνες.**

Η αντιπροσωπεία παρατήρησε ότι στα τμήματα συνοριακής φύλαξης του Ίασμου και των Φερρών μπορεί να κρατούνται έως τρεις μήνες παράνομοι μετανάστες, κυρίως οικογένειες και παιδιά. Δεδομένης της έλλειψης των κατάλληλων εγκαταστάσεων και δομών σε αυτά τα τμήματα συνοριακής φύλαξης, συμπεριλαμβανομένων των μη καταρτισμένων αστυνομικών, κανείς δεν πρέπει να κρατείται σε αυτά για περισσότερες από λίγες ημέρες¹².

iii) Κέντρα κράτησης αλλοδαπών

28. Η αντιπροσωπεία επισκέφτηκε τα κρατητήρια παράνομων μεταναστών στο Ελληνικό, που αποτελούνται από δύο χωριστές πτέρυγες: τις παλαιές και τις νέες εγκαταστάσεις δυναμικότητας 75 και 123 κρατούμενων αντίστοιχα. Κατά το χρόνο της επίσκεψης στις δύο πτέρυγες βρίσκονταν 60 και 117 κρατούμενοι αντίστοιχα. Οι υλικές συνθήκες στις παλαιές εγκαταστάσεις ήταν όμοιες με αυτές που περιγράφονται στις προηγούμενες εκθέσεις της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, εκτός από την καλοδεχόμενη διαμόρφωση βάσεων στα κελιά για την τοποθέτηση των στρωμάτων.

¹² Για την απάντηση της Ελληνικής κυβέρνησης βλέπε στη σελίδα 217 της παρούσας έκδοσης.

29. Το κέντρο κράτησης στο Ελληνικό (νέα πτέρυγα) έχει επτά κελιά. Στα έξι από αυτά, επιφάνειας 32 τετραγωνικών μέτρων το καθένα, έχουν τοποθετηθεί δέκα οκτώ κρεβάτια και στο έβδομο, επιφάνειας 21 τετραγωνικών μέτρων, δώδεκα κρεβάτια. Η αναλογία χώρου για κάθε κρατούμενο είναι ιδιαίτερα ανεπαρκής. Γενικά τα κελιά έχουν κατάλληλο φωτισμό και επαρκή εξαερισμό. Όμως, πολλά στρώματα πρέπει να αντικατασταθούν. Επιπλέον, δεν είναι διαθέσιμες υπηρεσίες καθαρισμού των κρεβατιών. Περαιτέρω, οι εγκαταστάσεις υγιεινής βρίσκονται εκτός των κελιών, με αποτέλεσμα να απαιτείται συνοδεία αστυνομικού για κάθε επίσκεψη και πολλοί κρατούμενοι παραπονέθηκαν για την προβληματική πρόσβαση. Η ανυπαρξία δραστηριοτήτων για τους κρατούμενους και η έλλειψη παροχής υπηρεσιών φροντίδας της υγείας αποτελεί το σοβαρότερο μειονέκτημα αυτού του κέντρου, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι κρατούμενοι διαμένουν σ' αυτό έως τρεις ή και περισσότερους μήνες.

Η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε επίσης ένα κελί – κλουβί επιφάνειας 3,5 τετραγωνικών μέτρων του οποίου η χρήση δεν ήταν σαφής. Κελί παρόμοιων διαστάσεων μπορεί να χρησιμοποιείται μόνο για ιδιαίτερα σύντομη περίοδο κράτησης. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επιθυμεί να ενημερωθεί για το σκοπό αυτού του κελιού καθώς και για τη συχνότητα χρήσης του**¹³.

iv) Κρατητήρια του Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών

30. Οι εγκαταστάσεις κράτησης στο νέο διεθνή αερολιμένα Αθηνών αποτελούνται από ένα δωμάτιο για βραχεία κράτηση, επιφάνειας 5 τετραγωνικών μέτρων, που βρίσκεται στην αίθουσα αναχωρήσεων, ένα χώρο κράτησης τριών δωματίων και τριών κοιτώνων και ένα κτίσμα με εννέα κελιά. Οι τελευταίες δύο εγκαταστάσεις βρίσκονται στα νέα κτίρια της αστυνομίας, ενάμιση χιλιόμετρο μακριά από το αεροδρόμιο. Οι συνθήκες στους χώρους κράτησης είναι κατάλληλες. Τα δωμάτια και οι κοιτώνες έχουν πρόσβαση σε επαρκή φυσικό φωτισμό και εξαερισμό, διατίθενται καθαρά κλινοσκεπάσματα και είναι ικανοποιητικές οι εγκαταστάσεις υγιεινής (χωριστές για άντρες και γυναίκες). Όμως, δεν υπάρχει χώρος προαυλισμού, σημαντική έλλειψη δεδομένης της διάρκειας της κράτησης σε αυτόν το χώρο.

Οι συνθήκες στο χωριστό κτίσμα υπάγονται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων. Κάθε κελί, επιφάνειας

¹³ Για την απάντηση της Ελληνικής κυβέρνησης βλέπε στη σελίδα 217 της παρούσας έκδοσης.

9,5 τετραγωνικών μέτρων, έχει τη δυνατότητα φιλοξενίας πέντε ατόμων, ήδη υψηλό ποσοστό. Από το αρχείο καταγραφής των κρατούμενων προκύπτει ότι στην πράξη φιλοξενήθηκαν σε αυτά τα κελιά έξι ή ακόμα και εννέα κρατούμενοι, όπως για παράδειγμα το Μάιο και τον Ιούνιο του 2005. Η προσεκτική εξέταση των κελιών αυτών αναδεικνύει ότι αρχικά είχαν σχεδιαστεί για την κράτηση ενός προσώπου αφού σε καθένα από αυτά υπήρχε μόνον ένα τσιμεντένιο κρεβάτι. Σίγουρα, σε παρόμοια κελιά δεν πρέπει να διανυκτερεύουν περισσότεροι από τρεις κρατούμενοι, κατά προτίμηση δε όχι περισσότεροι από δύο. Οι εγκαταστάσεις υγιεινής βρίσκονται εκτός των κελιών και αρκετοί κρατούμενοι παραπονέθηκαν στην αντιπροσωπεία ότι οι φρουροί δεν ανταποκρίνονται άμεσα στο αίτημά τους για επίσκεψη των χώρων υγιεινής. Επίσης, φαίνεται να είναι εξαιρετικά περιορισμένη η πρόσβαση στα ντους και πέντε κρατούμενοι στο ίδιο κελί ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν τη δυνατότητα προσωπικής καθαριότητας για διάστημα επτά ημερών – η αφόρητη ζέστη και η δυσωδία του ιδρώτα καθιστούν αξιόπιστους τους ισχυρισμούς τους. Η αντιπροσωπεία συνάντησε επίσης έναν άντρα που είχε διαμείνει για ενάμιση μήνα σε ένα από τα κελιά χωρίς να αλλάξει ρούχα, χωρίς να έχει πρόσβαση σε φρέσκο αέρα ούτε τη δυνατότητα φυσικής άσκησης ή πρόσβασης σε παραγωγικές δραστηριότητες. Αυτή η μεταχείριση είναι απαράδεκτη.

γ. Αξιολόγηση

31. Οι ελληνικές αρχές καταβάλουν προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στα αστυνομικά τμήματα, όπως αποδεικνύουν η πρόσφατη ανοικοδόμηση νέων εγκαταστάσεων στη Χίο και οι βελτιώσεις άλλων αστυνομικών τμημάτων. Όμως, σε κάποια αστυνομικά τμήματα οι συνθήκες κράτησης συνεχίζουν να είναι απαράδεκτες παρά τις προηγούμενες συστάσεις της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, που υπογραμμίζουν κατάφωρες ελλείψεις. Είναι ανάγκη να διασφαλισθούν οι κατάλληλες συνθήκες κράτησης σε όλες τις εγκαταστάσεις περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας που υπάγονται στην αρμοδιότητα της αστυνομίας.

Όπως αναφέρεται σε προηγούμενες εκθέσεις της Επιτροπής για τις επισκέψεις στην Ελλάδα, σε εγκαταστάσεις όπως οι προ-περιγραφείσες είναι απαράδεκτες οι ρυθμίσεις κράτησης κυρίως για όσους στερούνται την προσωπική τους ελευθερία για εβδομάδες. Οι συνθήκες στις εγκαταστάσεις της αστυνομίας είναι συχνά – αλλά όχι κατά κανόνα – ακατάλληλες για παρατεταμένες περιόδους κράτησης. Άρα, οι μετανάστες δεν πρέ-

πει να κρατούνται επί μακρό, αλλά να μεταφέρονται σε χώρους που παρέχουν δομές και δραστηριότητες ανάλογες του καθεστώτος τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 3¹⁴ και 10¹⁵ της Σύμβασης η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων καλεί τις Ελληνικές αρχές να αναλάβουν αποφασιστική δράση για την εφαρμογή των παρακάτω συστάσεων στους χώρους που επισκέφθηκε και εφόσον είναι αναγκαίο και σε άλλες εγκαταστάσεις.

32. Τα κελιά πρέπει να έχουν εύλογη επιφάνεια για τον αριθμό των κρατουμένων που πρόκειται να φιλοξενήσουν. Για παράδειγμα σε κελιά επιφάνειας 10 τετραγωνικών μέτρων, όπως είναι αυτά της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών και του Αεροδρομίου, δεν μπορεί να διανυκτερεύουν περισσότεροι των δύο κρατούμενων και σε καμιά περίπτωση περισσότεροι των τριών. Στα κελιά που φιλοξενούν πολλούς κρατούμενους πρέπει να διασφαλίζεται ζωτικός χώρος επιφάνειας τεσσάρων τετραγωνικών μέτρων για καθέναν από αυτούς. Τα κελιά πρέπει να έχουν κατάλληλο φωτισμό (δηλαδή επαρκή για διάβασμα, εξαιρουμένων των ωρών του ύπνου) και εξαερισμό και κατά προτίμηση φυσικό φωτισμό. **Υπό το φως των ανωτέρω παρατηρήσεων η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει να επανεξεταστεί η κατάσταση όσον αφορά στη χωρητικότητα των κελιών, στο φωτισμό και στον εξαερισμό.**

Τα κελιά πρέπει να είναι εξοπλισμένα με μέσα ανάπαυσης (για παράδειγμα με καρέκλες ή τραπέζια) και στους κρατούμενους που διανυκτερεύουν πρέπει να διατίθενται καθαρά στρώματα και κλινοσκεπάσματα καθώς και σεντόνια τους καλοκαιρινούς μήνες. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων καλεί τις Ελληνικές αρχές να συμμορφωθούν με αυτές τις πάγιες συστάσεις και να παρέχουν σε όλους τους κρατούμενους που διανυκτερεύουν σε χώρους κράτησης καθαρά στρώματα και κλινοσκεπάσματα (και σεντόνια τους καλοκαιρινούς μήνες). Είναι αυτονόητο ότι πρέπει να υπάρξουν ρυθμίσεις για τον καθαρισμό των στρωμάτων και των κλινοσκεπασμάτων σε κατάλληλα διαστήματα.**

¹⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε υποσημείωση 4 στη σελίδα 177.

¹⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: το άρθρο 10 της Σύμβασης ορίζει: «1. Μετά από κάθε επίσκεψη, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση για τα γεγονότα που διεπίστωσε κατά τη διάρκεια της λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παρατηρήσεις, οι οποίες ενδεχομένως έχουν διατυπωθεί από το συμβαλλόμενο μέρος. Διαβιβάζει σ' αυτό την έκθεσή της, που περιέχει συστάσεις, τις οποίες κρίνει απαραίτητες. Η Επιτροπή μπορεί να αρχίσει διαβουλεύσεις με το μέρος για να υποδείξει, εάν υπάρχει ανάγκη, βελτιώσεις στην προστασία των προσώπων, που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους».

Τα κελιά πρέπει να διατηρούνται σε ικανοποιητική κατάσταση και να πληρούν τις συνθήκες της καθαριότητας και της υγιεινής. Στους κρατούμενους πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εξυπηρέτησης των φυσικών αναγκών τους σε χώρους αξιοπρεπείς και καθαρούς και να παρέχονται κατάλληλες εγκαταστάσεις για την καθαριότητα του σώματος. Οι εγκαταστάσεις υγιεινής πρέπει να εξασφαλίζουν το κατάλληλο επίπεδο ιδιωτικότητας. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει την έκδοση σαφών οδηγιών ώστε να διασφαλισθούν η διατήρηση εύλογου επιπέδου καθαριότητας στα κελιά και στις εγκαταστάσεις υγιεινής και η άμεση πρόσβαση των κρατουμένων στις εγκαταστάσεις υγιεινής ανά πάσα στιγμή. Οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να πλένουν και, ανάλογα με την περίπτωση, να αλλάζουν τα ρούχα τους και να εξυπηρετούν τις ανάγκες της προσωπικής τους καθαριότητας. Σε όσους κρατούνται για παρατεταμένες περιόδους πρέπει να παρέχονται τα βασικά είδη υγιεινής (όπως σαπούνι και πετσέτα, οδοντόκρεμα κλπ).

Περαιτέρω, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει να παρέχεται η δυνατότητα καθημερινής φυσικής άσκησης σε ανοικτό χώρο σε καθέναν που κρατείται για 24 ή για περισσότερες ώρες.

33. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων υπενθυμίζει ότι πρέπει να παρέχονται στους κρατούμενους άμεση πρόσβαση σε πόσιμο νερό και σίτιση σε κατάλληλες ώρες, συμπεριλαμβανομένου ενός τουλάχιστον πλήρους γεύματος (δηλαδή τροφή θρεπτικότερη από ένα σάντουιτς) ημερησίως. Γενικά, τα ευρήματα της επίσκεψης του 2005 επιβεβαίωσαν ότι είναι επαρκής η σίτιση των κρατουμένων. Όμως διαπιστώθηκε ότι σε κάποια αστυνομικά τμήματα δεν είναι τακτική η σίτιση των κρατουμένων και ότι προσφέρονται κρύα τα ζεστά γεύματα. Από την άλλη πλευρά, σε πολλές από τις εγκαταστάσεις που επισκέφθηκε η Επιτροπή αποτελεί πηγή ανησυχίας η πρόσβαση σε πόσιμο νερό.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει να εκδοθούν σαφείς οδηγίες ώστε να διασφαλισθούν η κατάλληλη σίτιση των κρατουμένων σε τακτά χρονικά διαστήματα (συμπεριλαμβανομένου ενός τουλάχιστον πλήρους γεύματος ημερησίως) και η άμεση πρόσβασή τους σε πόσιμο νερό ανά πάσα στιγμή.

34. Τέλος, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις ελληνικές αρχές να αναλάβουν άμεσα πρωτοβουλίες για την κατάργηση της πρακτικής της παρατεταμένης κράτησης, ειδικά των παράνομων αλλοδαπών, στις εγκαταστάσεις της αστυνομίας. Οι

παράνομοι αλλοδαποί πρέπει να κρατούνται σε κέντρα ειδικά διαμορφωμένα γι' αυτόν το σκοπό λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που κατ' επανάληψη προάγει η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων.

δ. Το ειδικό κέντρο κράτησης στην οδό Πέτρου Ράλλη

35. Η αντιπροσωπεία είχε την ευκαιρία να επισκεφθεί αυτές τις νέες εγκαταστάσεις που βρίσκονται στην Αθήνα και έχουν χωρητικότητα 180 κρατούμενων εκκρεμούσης της μεταγωγής τους ανά τη χώρα και περίπου 380 κρατούμενων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία για μέγιστη περίοδο τριών μηνών δυνάμει διοικητικών αποφάσεων κράτησης. Κατά την επίσκεψη της Επιτροπής το κέντρο αυτό δεν είχε αρχίσει να λειτουργεί.

Οι 560 κρατούμενοι θα τοποθετούνται σε δύο διαφορετικές πτέρυγες που βρίσκονται στο δεύτερο και στον τρίτο όροφο του κτιρίου (200 και 180 στο δεύτερο όροφο και 180 στον τρίτο όροφο). Ο δεύτερος όροφος προορίζονται κατά το ήμισυ για τη βραχεία κράτηση υποδίκων και καταδικασμένων εν αναμονή της μεταγωγής τους ή της προσαγωγής τους ενώπιον δικαστηρίου. Οι υπόλοιποι χώροι του δεύτερου ορόφου και όλος ο τρίτος όροφος προορίζεται για την κράτηση παράνομων αλλοδαπών. Οι εγκαταστάσεις διαθέτουν δύο προαύλιους χώρους.

36. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ανησυχεί γιατί οι χώροι που προορίζονται για την κράτηση των παράνομων αλλοδαπών είναι ακατάλληλοι για μακράς διάρκειας διαμονή. Ο σχεδιασμός του ειδικού κέντρου κράτησης της οδού Πέτρου Ράλλη είναι εξαιρετικά ανεπαρκής, με σειρές κελιών που βλέπουν σε στενό διάδρομο, και παραπέμπει σε ένα γιγαντιαίο αστυνομικό τμήμα και όχι σε κέντρο που ικανοποιεί τις ανάγκες της διοικητικής κράτησης των αλλοδαπών.

Αυτή η ειδική διαμόρφωση σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη κοινών χώρων για ψυχαγωγικές δραστηριότητες και τις δυσκολίες πρόσβασης σε προαύλιους χώρους για φυσική άσκηση οδηγούν αναπόφευκτα στο συμπέρασμα ότι οι κρατούμενοι θα παραμένουν στα κελιά τους όλη σχεδόν την ημέρα. Επιπλέον, δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις υγιεινής εντός των κελιών ούτε κουδούνια ειδοποίησης. Περαιτέρω, ο χώρος του επισκεπτηρίου είναι κλειστός και η διάταξη των οπών του διάτρητου μεταλλικού διαχωριστικού αποκλείουν κάθε φυσική και οπτική επαφή των κρατούμενων με τους επισκέπτες τους.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θεωρεί ότι στην περίπτωση του ειδικού κέντρου κράτησης της οδού Πέτρου Ράλλη οι ελ-

ληνικές αρχές έχασαν την ευκαιρία να κατασκευάσουν ένα κατάλληλα σχεδιασμένο κέντρο για τη διοικητική κράτηση των αλλοδαπών. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει ότι κατά το σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των χώρων των κέντρων αυτού του τύπου θα πρέπει να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα ώστε να μην δημιουργούν την εντύπωση ότι πρόκειται για σφραγιστικό κατάστημα. Ως προς το καθεστώς των δραστηριοτήτων, πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα σωματικής άσκησης σε εξωτερικό χώρο, πρόσβασης σε κοινό χώρο δραστηριοτήτων με ραδιόφωνο/τηλεόραση και εφημερίδες/περιοδικά καθώς και άλλα κατάλληλα μέσα ψυχαγωγίας (όπως είναι επιτραπέζια παιχνίδια, πινγκ-πονγκ). Με τον υφιστάμενο σχεδιασμό και την παρούσα διαμόρφωση το ειδικό κέντρο της οδού Πέτρου Ράλλη είναι ακατάλληλο για να εξυπηρετήσει περιπτώσεις επί μακρόν κράτησης. Εάν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί γι' αυτόν το σκοπό θα πρέπει να επανασχεδιασθεί στο σύνολό του.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να αναλάβουν τις αναγκαίες πρωτοβουλίες υπό το φως των ανωτέρω παρατηρήσεων.

4. Εγγυήσεις κατά της κακομεταχείρισης των κρατουμένων

α. Εισαγωγή

37. Σε εκθέσεις που συντάξε μετά τις προηγούμενες επισκέψεις που πραγματοποίησε στην Ελλάδα η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων εξέτασε λεπτομερειακά τις τυπικές εγγυήσεις που παρέχονται στους κρατούμενους κατά της κακομεταχείρισης από τις αστυνομικές υπηρεσίες στην Ελλάδα και τη λειτουργία τους στην πράξη. Η Επιτροπή υπογράμμισε ιδιαίτερα τρία θεμελιώδη δικαιώματα, το δικαίωμα των κρατουμένων να ενημερώνουν στενό συγγενή ή τρίτο πρόσωπο για την κατάστασή τους, το δικαίωμα των κρατουμένων να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και το δικαίωμα των κρατουμένων να έχουν πρόσβαση σε γιατρό. Εξίσου θεμελιώδης είναι η άμεση ενημέρωση των κρατουμένων από τα όργανα της τάξης για όλα τα δικαιώματά τους, συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρω.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει αυτά τα δικαιώματα και η προαναφερόμενη εγκύκλιος του Αρχηγού της Αστυνομίας επαναβεβαιώνει την υποχρέωση των αστυνομικών αρχών να διευκολύνουν την εφαρμογή τους στην πράξη. Δυστυχώς, τα ευρήματα της επίσκεψης του 2005 αναδεικνύουν ότι συχνά, αν όχι πάντα, τα προαναφερόμενα δικαιώματα είναι θεωρητικά και ότι δεν τηρούνται στην καθημερινή πρακτική.

β. Ενημέρωση για την κράτηση

38. Από πληροφορίες που συνέλεξε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συνάγεται ότι από την έναρξη της κράτησης οι κρατούμενοι είχαν τη δυνατότητα να ενημερώσουν για την κατάστασή τους τους συγγενείς τους και περιστασιακά τρίτα πρόσωπα της επιλογής τους. Όμως, κάποιοι κρατούμενοι, κυρίως όσοι έφεραν τραύματα, παραπονέθηκαν, ότι δεν ενημερώθηκαν για το δικαίωμά τους να πληροφορήσουν τους συγγενείς τους για την κατάστασή τους και ότι δεν τους παρασχέθηκε η σχετική δυνατότητα. Στις εκθέσεις που συνέταξε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων μετά τις προηγούμενες επισκέψεις της στην Ελλάδα έλαβε υπόψη τις απαντήσεις των ελληνικών αρχών γι' αυτό το θέμα: με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 105 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μπορεί να επιβληθούν περιορισμοί στα δικαιώματα των κρατουμένων όταν «υπάρχει κίνδυνος για το ανακριτικό έργο και την αναζήτηση της αλήθειας».

Από τις περιπτώσεις που εξέτασε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δεν πείστηκε ότι η άρνηση άσκησης αυτού του δικαιώματος εξυπηρετεί πάντα το θεμιτό σκοπό της ανάκρισης. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν νομοθεσία και να θεσμοθετήσουν με σαφήνεια τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν στις περιπτώσεις απαγόρευσης της άμεσης άσκησης του δικαιώματος του κρατούμενου να ενημερώσει τρίτο πρόσωπο και να περιβάλλουν με τις κατάλληλες εγγυήσεις αυτήν την καθυστέρηση (όπως για παράδειγμα με την έγγραφη καταχώρησή της και την αναφορά του σχετικού λόγου και την έγκρισή της από εισαγγελέα ή δικαστή) και να επιβάλλουν αυστηρό χρονικό περιορισμό.**

γ. Πρόσβαση σε δικηγόρο

39. Στις απαντήσεις τους οι ελληνικές αρχές επαναβεβαίωσαν ότι είναι απαραβίαστο το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και ότι οι κρατούμενοι δικαιούνται να το απολαμβάνουν από την έναρξη της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας. Αν και είναι σαφής η συγκεκριμένη νομική υποχρέωση, κάποιοι κρατούμενοι παραπονέθηκαν στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ότι δεν τους παρασχέθηκε η δυνατότητα της άμεσης πρόσβασης σε δικηγόρο για διάστημα που δεν υπερέβαινε το τριήμερο. Στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις οι ενδιαφερόμενοι ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν κακομεταχείριση κατά τη σύλληψη και την ανάκριση. Αρκετοί από τους παραπονεθέντες

ήσαν αλλοδαποί. Σχετικά, σημειώνεται ότι οι αρχές υποχρεούνται να διασφαλίσουν την παροχή υπηρεσιών διερμηνέα σε όσους δεν μιλούν ελληνικά προκειμένου να επικοινωνήσουν με δικηγόρο: οι αρχές αναγνωρίζουν τη σχετική υποχρέωση στις απαντήσεις τους επί της έκθεσης που συνέταξε η Επιτροπή μετά την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα το 2001.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υπενθυμίσουν σε όλο το προσωπικό εφαρμογής του νόμου ότι υποχρεούται να επιτρέπει την πρόσβαση των κρατούμενων σε δικηγόρο από την έναρξη της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας και, ανάλογα με την περίπτωση, να επιμελείται την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας.

δ. Πρόσβαση σε γιατρό

40. Οι νομικές διατάξεις για την δικαίωμα πρόσβασης σε γιατρό είναι ικανοποιητικές. Όμως, υπό το φως των πληροφοριών που συνέλεξε η αντιπροσωπεία καθίσταται σαφές ότι οι κρατούμενοι δεν απολαμβάνουν την άσκηση αυτού του δικαιώματος στην πράξη.

Στα αστυνομικά τμήματα δεν παρέχονται σε τακτά διαστήματα ιατρικές υπηρεσίες ώστε να εξετάζονται οι κρατούμενοι ή να διερευνάται εάν έχουν ειδικά ιατρικά προβλήματα. Αντίθετα, η πρακτική αναδεικνύει ότι οι αστυνομικοί αποφασίζουν εάν ο κρατούμενος αντιμετωπίζει ιατρικό πρόβλημα και εάν χρήζει εισαγωγής σε νοσοκομείο. Επομένως, εναπόκειται στους κρατούμενους να ζητήσουν την εξέτασή τους από γιατρό. Όμως, κρατούμενοι με τους οποίους συναντήθηκε η Επιτροπή ισχυρίστηκαν ότι το σχετικό αίτημά τους αξιολογείται από τους αστυνομικούς και ότι σε κάποιες περιπτώσεις δεν εμφανίστηκε γιατρός. Επιπλέον, σε αρκετές από τις εγκαταστάσεις που επισκέφθηκε η αντιπροσωπεία οι κρατούμενοι ισχυρίστηκαν ότι δεν τους χορηγούνται τα φάρμακα που συνταγογραφούν οι γιατροί εάν δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στη δαπάνη της αγοράς τους.

Για παράδειγμα, στο αστυνομικό τμήμα Ομονοίας εγκυμονούσα οκτώ μηνών ζήτησε να εξεταστεί από γυναικολόγο που την επισκέφθηκε μόνον αφού λιποθύμησε. Εν συνεχεία, όπως δήλωσε, αδυνατούσε να λάβει τη φαρμακευτική αγωγή που της συνεστήθη γιατί δεν διέθετε χρήματα για την αγορά των φαρμάκων. Στην Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών ένας άντρας που έπασχε από άσθμα παραπονέθηκε στην αντιπροσωπεία επειδή οι αξιωματικοί υπηρεσίας δεν ανταποκρίθηκαν στο αίτημά του για λήψη υποβοηθητικού της εισπνοής σπρέι. Επίσης σε τέσσερις από τους πέντε

κρατούμενους που βρίσκονταν σε αυτά τα δύο κρατητήρια και αναφέρονται στην παράγραφο 13 της παρούσας έκθεσης δεν επιτρέπεται η πρόσβαση σε γιατρό.

41. Υπ' αυτές τις συνθήκες η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θεωρεί απαραίτητο να υπενθυμίσει ότι πρέπει να ικανοποιείται άμεσα και χωρίς να αξιολογείται από τους αστυνομικούς το αίτημα των κρατουμένων να εξεταστούν από γιατρό. Υπενθυμίζεται ότι οι κρατούμενοι πρέπει να εξετάζονται από γιατρό κατ' ιδίαν και εκτός του πεδίου επίβλεψης των αστυνομικών, εκτός εάν ο ενδιαφερόμενος γιατρός ζητήσει διαφορετική ρύθμιση σε συγκεκριμένη περίπτωση. Επίσης, τα αποτελέσματα κάθε εξέτασης καθώς και οι σχετικές δηλώσεις του κρατούμενου και η ιατρική γνωμάτευση πρέπει να καταχωρούνται επίσημα από το γιατρό και να γνωστοποιούνται στον κρατούμενο και στο συνήγορό του μετά από αίτημα του πρώτου. Περαιτέρω, επιβάλλεται να παρέχονται δωρεάν τα φάρμακα στους άπορους κρατούμενους.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να επανεξετάσουν τις ισχύουσες ρυθμίσεις για την πρόσβαση των κρατουμένων σε αστυνομικά τμήματα σε γιατρό και σε υπηρεσίες φροντίδας της υγείας υπό το φως των προαναφερμένων παρατηρήσεων.

ε. Ενημέρωση για τα δικαιώματα

42. Διατίθενται σε διάφορες γλώσσες ενημερωτικά φυλλάδια που περιγράφουν τα δικαιώματα των κρατουμένων. Όμως, σε πολλές περιπτώσεις κρατούμενοι σε αστυνομικά τμήματα ισχυρίστηκαν ότι ουδέποτε τους χορηγήθηκαν παρόμοια φυλλάδια. Οι Ελληνικές αρχές **καλούνται να υπενθυμίσουν στους αστυνομικούς ότι αυτά τα φυλλάδια πρέπει να διανέμονται συστηματικά σε όσους στερούνται την προσωπική τους ελευθερία από την έναρξη της κράτησής τους.**

Περαιτέρω, κάποιοι παράνομοι μετανάστες παραπονέθηκαν στην αντιπροσωπεία ότι διατίθενται μόνο στην ελληνική γλώσσα τα έγγραφα που υπογράφουν για να βεβαιώσουν ότι ενημερώθηκαν για τα δικαιώματά τους. Επιπρόσθετα, σε κάποια συνοριακά φυλάκια και ειδικότερα στον Ίασμο και στο Σουφλί κάποιοι κρατούμενοι με τους οποίους συναντήθηκε η αντιπροσωπεία ισχυρίστηκαν ότι αναγκάστηκαν να υπογράψουν τα προαναφερόμενα έγγραφα με την άσκηση βίας ή την απειλή κακομεταχείρισης. Αυτή η συμπεριφορά είναι απαράδεκτη. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν την κατάργηση**

αυτής της πρακτικής και να διαθέτουν σε επαρκή ποσότητα και στις απαραίτητες γλώσσες τα ενημερωτικά φυλλάδια και τις σχετικές βεβαιώσεις που υπογράφουν οι κρατούμενοι.

στ. Αρχεία της κράτησης

43. Τα ευρήματα της αντιπροσωπείας το 2005 δεν διαφέρουν από αυτά προηγούμενων επισκέψεων. Οι πληροφορίες που καταγράφονται στα υπάρχοντα αρχεία είναι επιπόλαιες και συχνά ελλιπείς ή ανακριβείς. Η εισαγωγή συστήματος εξατομικευμένης καταγραφής και αρχειοθέτησης των κρατήσεων δεν ενισχύει μόνον την πρακτική εφαρμογή των θεμελιωδών εγγυήσεων που απολαμβάνουν οι κρατούμενοι αλλά διευκολύνει και το έργο της αστυνομίας.

Αυτό το μοναδικό και ολοκληρωμένο αρχείο πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες για όλες τις σχετικές πτυχές της κράτησης και τις ενέργειες που την αφορούν (χρόνος και λόγοι σύλληψης, χρόνος άφιξης στις εγκαταστάσεις της αστυνομίας, ενημέρωση του κρατούμενου για τα δικαιώματά του, σημάδια τραυματισμών, ζητήματα υγείας για τα οποία ενημέρωσε ο κρατούμενος κλπ, επικοινωνίες και / ή επισκέψεις στενού συγγενούς, δικηγόρου, γιατρού ή προξενικού υπαλλήλου, χρόνος παροχής γευμάτων, ανάκρισης, προσαγωγής ενώπιον του δικαστή, μεταγωγής, απόλυσης κλπ). Για ορισμένα ζητήματα (όπως για παράδειγμα για την αφαίρεση των προσωπικών αντικειμένων, την ενημέρωση του κρατούμενου για τα δικαιώματά του και την επίκληση ή την απαγόρευση άσκησης τους) πρέπει να υπογράφει ο κρατούμενος και, εάν είναι αναγκαίο, να επεξηγείται η έλλειψη της υπογραφής του. Σε αυτό το αρχείο της κράτησης πρέπει να έχει πρόσβαση ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να αναπτύξουν και να υιοθετήσουν παρόμοιο εξατομικευμένο αρχείο κράτησης.

44. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συνέστησε στο παρελθόν τη σύνταξη Κώδικα Συμπεριφοράς για τις Ανακρίσεις. Η υιοθέτηση του Κώδικα Αστυνομικής Συμπεριφοράς με το προεδρικό διάταγμα 254/2004 είναι καλοδεχούμενο βήμα καθώς αποτυπώνει τις γενικές αρχές συμπεριφοράς των αστυνομικών υπαλλήλων. Όμως, δεν αντιμετωπίζει επαρκώς λεπτομερειακά το ζήτημα των ανακρίσεων.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν Κώδικα Συμπεριφοράς για τις Ανακρίσεις σύμφωνα με τις προτάσεις της.

5. Εγκαταστάσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας

45. Το Λιμενικό Σώμα είναι αρμόδιο για τη σύλληψη όσων αποπειράονται να εισέλθουν παράνομα στην Ελλάδα δια θαλάσσης και για τη μεταχείρισή τους πριν προσαχθούν ενώπιον των αστυνομικών αρχών. Γενικά, στις εγκαταστάσεις των λιμενικών αρχών υπάρχει μόνον ένα κελί που εξυπηρετεί τις ανάγκες κράτησης όσων συλλαμβάνονται στα λιμάνια, που υπάγονται στην αρμοδιότητα τους. Όμως, τα τελευταία χρόνια κάποιες λιμενικές αρχές απέκτησαν προκατασκευασμένα κτίσματα που εξυπηρετούν τις ανάγκες κράτησης έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας καταγραφής των συλλαμβανομένων. Κατά τα προβλεπόμενα στο «Σχέδιο Ποσειδώνας» με τη συνδρομή των τοπικών αρχών η ακτοφυλακή αντιμετωπίζει τις ανάγκες κράτησης των πολυπληθών ομάδων που εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα δημιουργώντας προσωρινά κέντρα περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας σε σχολεία, αποθήκες ή άλλα δημόσια κτίρια.

46. Η αντιπροσωπία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επισκέφθηκε το Λιμεναρχείο στη Χίο και στη Μυτιλήνη. Το μοναδικό κελί που διαθέτει το κτίριο της λιμενικής αρχής της Χίου είναι κατάλληλο δεδομένης της περιορισμένης χρήσης του για ιδιαίτερα βραχείες περιόδους κράτησης. Το βασικό κέντρο κράτησης είναι ένα προκατασκευασμένο κτίσμα επιφάνειας 28 τετραγωνικών μέτρων, στερούμενο κάθε εξοπλισμού. Αυτό το κέντρο είναι αποδεκτός χώρος κράτησης για ολιγόωρη παραμονή εφόσον εξοπλισθεί με επαρκή αριθμό καθισμάτων και εγκατασταθεί σύστημα αερισμού. Δυστυχώς, πολυπληθείς ομάδες κρατήθηκαν σ' αυτόν το χώρο για περισσότερες από 24 ώρες, ειδικότερα τα Σαββατοκύριακα, όπως για παράδειγμα την 21^η Ιουνίου 2005 φιλοξενήθηκαν σ' αυτό το κέντρο κράτησης περίπου 25 κρατούμενοι. Η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε ότι το Λιμενικό Σώμα πρότεινε την ανοικοδόμηση νέου, κατάλληλα εξοπλισμένου, μόνιμου κέντρου κράτησης.

Η Επιτροπή επιθυμεί να λάβει αντίγραφα των σχεδίων των νέων κρατητηρίων και να ενημερωθεί για τη δυναμικότητά τους. Περαιτέρω, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει να μην χρησιμοποιούνται προκατασκευασμένα κτίσματα όπως αυτά της Χίου για κράτηση πέραν μερικών ωρών και να είναι πάντα εξοπλισμένα με επαρκή αριθμό καθισμάτων και σύστημα εξαερισμού.

Το Λιμεναρχείο της Μυτιλήνης διαθέτει ένα κελί επιφάνειας 6 τετραγωνικών μέτρων το οποίο είναι ερειπωμένο, βρώμικο και χωρίς φυσικό φωτισμό ή εξαερισμό. Οι εγκαταστάσεις υγιεινής στο διπλανό κουβούκλιο δεν λειτουργούν. Στην υφιστάμενη κατάσταση το κελί δεν είναι

κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί ως χώρος κράτησης ούτε για σύντομες περιόδους. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει να μην χρησιμοποιηθεί το κελί έως ότου ανακαινισθεί κατάλληλα.**

47. Η καταγραφή των κρατήσεων από τις λιμενικές αρχές υπολείπεται της προσήκουσας. Σε όλες τις λιμενικές αρχές πρέπει να τηρείται ειδικό αρχείο για την καταγραφή των κρατήσεων (λόγοι κράτησης, χρόνος άφιξης, ενημέρωση των κρατουμένων για τα δικαιώματά τους και γλώσσα στην οποία ενημερώθηκαν, σημάδια τραυματισμών, προβλήματα υγείας των κρατουμένων, επαφές και/ή επισκέψεις στενών συγγενών, δικηγόρου ή γιατρού, χρόνος παροχής γευμάτων, μεταγωγής, απόλυσης κλπ). **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να αναλάβουν όλες τις αναγκαίες πρωτοβουλίες υπό το φως των προαναφερόμενων παρατηρήσεων.**

6. Ειδικό χώρο παραμονής αλλοδαπών

α. Εισαγωγή

48. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επισκέφτηκε τα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη, στον Πέπλο, στη Βέννα και το προσωρινό κέντρο κράτησης στη Χίο. Αυτά τα ειδικά κέντρα κράτησης αποτελούν χώρους εκτέλεσης των αποφάσεων διοικητικής κράτησης των αλλοδαπών. Συνήθως οι παράνομοι μετανάστες μεταφέρονται σε αυτά τα κέντρα μετά από σύντομη παραμονή στους μεθοριακούς αστυνομικούς σταθμούς ή αφού οι λιμενικές αρχές ολοκληρώσουν τη διαδικασία επεξεργασίας των στοιχείων τους και μπορεί να διαμείνουν σ' αυτά έως και τρεις μήνες.

Κατά το χρόνο της επίσκεψης τα ειδικά κέντρα κράτησης αλλοδαπών υπάγονταν στη διαχειριστική αρμοδιότητα της Περιφέρειας (δηλαδή η Νομαρχία είναι αρμόδια για την παροχή της κτιριακής υποδομής, του εξοπλισμού, των ειδών υγιεινής, της φροντίδας της υγείας κλπ) ενώ οι αστυνομικές υπηρεσίες φέρουν την ευθύνη της φρούρησης/φύλαξης.

Όμως, ο νέος Ν. 3386/2006 που άρχισε να ισχύει τον Ιανουάριο του 2006 και ειδικότερα το άρθρο 81 προβλέπει ότι όλες οι αποφάσεις για τους χώρους κράτησης των αλλοδαπών θα λαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο και όχι σε επίπεδο περιφερειών. Ειδικότερα, η κεντρική κυβέρνηση θα αποφασίσει τις λεπτομέρειες και τους όρους λειτουργίας των κέντρων κράτησης.

Κατά την επίσκεψη του 2005 η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι οι ρόλοι της αστυνομίας και των περιφερειών υπολείπονται σε επίπεδο συντονισμού και διεφάνη ότι δεν υπάρχουν ελάχιστα πρότυπα λειτουργίας για

τα κέντρα. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επιθυμεί να ενημερωθεί για τις ρυθμίσεις που αφορούν στη διαχείριση και στη λειτουργία των ειδικών χώρων παραμονής αλλοδαπών κατά τα οριζόμενα στο νέο νόμο.**

49. Οι ειδικοί χώροι φύλαξης αλλοδαπών πρέπει να παρέχουν τις προσήκουσες υλικές συνθήκες, να διασφαλίζουν καθεστώς που ανταποκρίνονται στη νομική τους κατάσταση και να είναι επανδρωμένοι με ειδικά καταρτισμένο προσωπικό. Προφανώς, αυτοί οι χώροι πρέπει να παρέχουν στέγαση με τον κατάλληλο εξοπλισμό, να είναι καθαροί και καλοδιατηρημένοι και να διαθέτουν επαρκή χώρο διαβίωσης για τον αριθμό των κρατουμένων. Περαιτέρω, πρέπει να ληφθούν μέτρα κατά το σχεδιασμό και τη διαρρύθμιση των εγκαταστάσεων ώστε να αποτρέπεται στο μέτρο του εφικτού η εντύπωση του σωφρονιστικού καταστήματος. Όσον αφορά στις δραστηριότητες πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα άσκησης σε ανοικτό χώρο, πρόσβαση σε κοινόχρηστους χώρους με ραδιόφωνο/τηλεόραση και εφημερίδες/περιοδικά και σε άλλα κατάλληλα μέσα ψυχαγωγίας.

Αυτές οι ελάχιστοι παράμετροι πρέπει να πληρούνται σε κάθε κέντρο που ιδρύεται στην Ελλάδα για την κράτηση των αλλοδαπών¹⁶. Σε αντίθεση με τα παραπάνω, για τα ιδρυθέντα τα τελευταία τέσσερα χρόνια κέντρα κράτησης που επισκέφθηκε, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων εκφράζει την ανησυχία της γιατί δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι σχετικές συστάσεις που διατύπωσε στο παρελθόν και οι συνθήκες στις οποίες κρατούνται οι αλλοδαποί μπορεί να χαρακτηριστούν σε ορισμένες περιπτώσεις απάνθρωπες και εξευτελιστικές.

50. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κατανοεί ότι τα πρώτα δύο χρόνια, όταν άρχισε να αυξάνεται δραματικά ο αριθμός των παράνομων μεταναστών που εισέρχονταν στην Ελλάδα, οι ελληνικές αρχές ήσαν υποχρεωμένες να υιοθετήσουν ad hoc μέτρα για να ανταποκριθούν στην απρόσμενη εισροή αλλοδαπών. Επομένως, δικαιολογείτο η χρησιμοποίηση των αστυνομικών τμημάτων και των κέντρων κράτησης σε προσωρινή και βραχυπρόθεσμη βάση. Όμως, λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη καθώς και το μήκος των

¹⁶ Βλέπε ειδικότερα την Αρχή 10 παρ. 1 και 2 των «Είκοσι κατευθυντήριων αρχών για την απέλαση των αλλοδαπών» που υιοθέτησε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 4-5-2005. (Σημείωση της επιμελήτριας: για την απόδοση του κειμένου αυτού στην ελληνική βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 154).

χερσαίων και των θαλασσιών συνόρων της έχει καταστεί σαφές εδώ και αρκετά χρόνια ότι η εισροή αλλοδαπών θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα.

Έτσι, η ανοικοδόμηση νέων ειδικών χώρων φύλαξης αλλοδαπών ήταν για την Ελλάδα ευκαιρία να υιοθετήσει προσέγγιση σύμφωνη με τους κανόνες και τα κριτήρια που έχουν αναπτυχθεί στην Ευρώπη. Δυστυχώς, οι αρχές διατήρησαν την προσέγγιση του σωφρονιστικού καταστήματος, περιορίζοντας την προσωπική ελευθερία των αλλοδαπών σε εγκαταστάσεις ελλιπώς συντηρημένες και χωρίς να τους παρέχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε παραγωγικές δραστηριότητες καθώς και σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας της υγείας. Σχετικά σημειώνεται ότι οι κρατούμενοι αλλοδαποί σε αυτούς τους χώρους φύλαξης δεν έχουν καταδικαστεί ούτε είναι ύποπτοι τέλεσης εγκληματικών πράξεων και κατά τα λεγόμενα των ελλήνων συνομιλητών έχουν βιώσει την εμπειρία ταξιδιών σε αντίξοες συνθήκες έως την άφιξή τους στην Ελλάδα.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να επανεξετάσουν θεμελιωδώς την προσέγγισή τους όσον αφορά στη στέγαση των κρατούμενων μεταναστών υπό το φως των προαναφερόμενων παρατηρήσεων.

β. Κακομεταχείριση

51. Η αντιπροσωπεία υπήρξε αποδέκτης ισχυρισμών κακοποίησης που προκλήθηκε από το προσωπικό των κέντρων κράτησης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη και στη Βέννα.

52. Στον ειδικό χώρο φύλαξης αλλοδαπών της Βέννας, στην περιοχή της Ροδόπης, η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συναντήθηκε με έντεκα αλλοδαπούς που ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν κακομεταχείριση από το προσωπικό του κέντρου. Στις 4.9.2005, δύο ιατροί, μέλη της αντιπροσωπείας της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων εξέτασαν χωριστά καθέναν από τους έντεκα αλλοδαπούς και εν είδει παραδείγματος αναφέρονται οι διαπιστώσεις για τους τρεις από αυτούς:

α) ένας από τους αλλοδαπούς ισχυρίστηκε ότι έξι ημέρες πριν από την επίσκεψη της αντιπροσωπείας της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κακοποιήθηκε όταν δέχθηκε κτυπήματα με ραβδί και κλωτσιές στα πόδια ενώ βρισκόταν στην αυλή που εφάπτεται στα κελιά. Έφερε δύο μώλωπες ιώδους χρώματος και διαστάσεων 12cm X 9cm και 2cm X 2cm στην οπίσθια περιοχή του αριστερού μηρού, μώλωπα ερυθροκύανου χρώματος και διαστάσεων 8cm X 4 cm στη δεξιά γάμπα, μώλωπα ιώδους χρώματος και διαστάσεων 2cm X 2 cm στην οπίσθια περιο-

χή του δεξιού μηρού, μώλωπα ιώδους-κόκκινου χρώματος και διαστάσεων 9cm X 1 cm στην εσωτερική περιοχή του αριστερού μηρού και μώλωπα διαμέτρου 2 cm κάτω από το αριστερό μάτι.

β) ένας άλλος κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι κακοποιήθηκε τέσσερις ημέρες πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας όταν κτυπήθηκε με ραβδί στον ώμο και στο χέρι. Έφερε δύο ομοιόμορφους γραμμικούς μώλωπες διαστάσεων 4cm X 2mm στην περιοχή της αριστερής ωμοπλάτης και μωλωπισμένη περιοχή διαστάσεων 7cm X 7cm στον αριστερό βραχίονα.

γ) ένας τρίτος κρατούμενος ισχυρίστηκε ότι δύο ημέρες πριν την επίσκεψη της αντιπροσωπείας κακοποιήθηκε όταν κτυπήθηκε με ραβδί στην πλάτη και στον ώμο και με γονατιά στο μέτωπο. Έφερε δύο όμοιους παράλληλους γραμμικούς μώλωπες διαστάσεων 21cm X 2mm στη μεσαία περιοχή της πλάτης, δύο παράλληλους γραμμικούς μώλωπες διαστάσεων 10cm X 2mm στην περιοχή της δεξιάς ωμοπλάτης, δύο παράλληλους γραμμικούς μώλωπες διαστάσεων 10cm X 2mm στο άνω αριστερό υπογάστριο και γραμμικό γδάρσιμο μήκους 2,5cm στη δεξιά πλευρά του μετώπου.

Οι υπόλοιποι οκτώ κρατούμενοι που εξετάστηκαν από ιατρούς, μέλη της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, έφεραν τραύματα παρόμοιας φύσης.

Σε κάθε μια από τις έντεκα περιπτώσεις τα κλινικά ευρήματα αντιστοιχούσαν στους ισχυρισμούς των αλλοδαπών.

53. Λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρότητα των ισχυρισμών η αντιπροσωπεία ζήτησε την άμεση ιατροδικαστική εξέταση των εν λόγω κρατουμένων και την προστασία τους από περαιτέρω κακοποίηση (δηλαδή τακτική εξέτασή τους από ιατρό διαρκούσης της κράτησής τους). Για το σκοπό αυτό η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων παρέδωσε τα ονοματεπώνυμα των έντεκα κρατουμένων σε υψηλόβαθμους αξιωματούχους της Αστυνομικής Διεύθυνσης της Ροδόπης καθώς και στον σύνδεσμό της στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, στην Αθήνα.

Όμως, δύο ημέρες αργότερα, στις 6.9.2005 στο πλαίσιο επίσκεψης παρακολούθησης στο χώρο φύλαξης αλλοδαπών στη Βέννα, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε με ανησυχία ότι ο ιατροδικαστής που κάλεσε η αστυνομία δεν εξέτασε τον κρατούμενο που έφερε τα σοβαρότερα τραύματα (όπως περιγράφονται στην παράγραφο 52 (α) ανωτέρω).

54. Στις 9.9.2005 στην τελευταία συνάντηση με τις ελληνικές αρχές πριν ολοκληρώσει την επίσκεψή της στην Ελλάδα η αντιπροσωπεία έλαβε γνώση των ευρημάτων της ιατρικής εξέτασης του διευθυντή της Ιατροδι-

καστικής Υπηρεσίας της Θράκης τα οποία είχαν καταγραφεί με τη μορφή σύντομου στενογραφημένου σημειώματος. Το συμπέρασμα του ιατρού ήταν κατάφωρα διαφορετικό από τη διάγνωση των ιατρών που μετείχαν στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και είχαν εξετάσει τους αλλοδαπούς που επικαλέστηκαν κακομεταχείριση. Ειδικότερα, το σημείωμα ανέφερε ότι μόνον πέντε από τους έντεκα κρατούμενους έφεραν τραύματα και ότι τα τραύματα είχαν προκληθεί 20 έως 25 ημέρες πριν από την ημερομηνία της εξέτασής τους, δηλαδή πριν την άφιξή τους στην Ελλάδα. Επιπλέον, τα τραύματα που σημειώνονταν δεν αντιστοιχούσαν στα ευρήματα της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων – όσον αφορά στην περιγραφή, στον τύπο ή στο χρόνο.

Περαιτέρω, τα ονοματεπώνυμα δύο εκ των κρατουμένων που εξέτασε ο ιατροδικαστής δεν περιλαμβάνονταν στον κατάλογο με τα ονοματεπώνυμα των κρατουμένων που παρέδωσε η Επιτροπή στις ελληνικές αρχές και ο κρατούμενος με τα σοβαρότερα τραύματα δεν είχε εξεταστεί από ιατροδικαστή.

55. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2005 η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαβίβασε εκ νέου τον κατάλογο με τα ονόματα στις ελληνικές αρχές. Με την από 9.11.2005 επιστολή το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ενημέρωσε την Επιτροπή ότι εξετάστηκαν όλοι οι κρατούμενοι από τον ιατροδικαστή παρόλη την αρχική σύγχυση που προκάλεσαν τα ονοματεπώνυμά τους. Όμως, οι μετέπειτα επεξηγήσεις και διορθώσεις των αρχικά εσφαλμένων πληροφοριών μπορεί να χαρακτηριστούν τουλάχιστον συγκεχυμένες, ασυνάρτητες και αστήρικτες και επομένως πλήρως μη ικανοποιητικές.

Περαιτέρω, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαπίστωσε στην αλληλογραφία των αστυνομικών υπηρεσιών της Ροδόπης ότι συστηματικά σημειώνονταν λανθασμένα τα ονοματεπώνυμα των έντεκα κρατουμένων, παρόλες τις προσπάθειες που κατέβαλε για να διασφαλίσει την ορθή αναγραφή τους. Επιπλέον, στο πλαίσιο της επίσκεψης παρακολούθησης ο κρατούμενος με τα σοβαρότερα τραύματα πληροφόρησε την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ότι οι φρουροί του απαγόρευσαν ρητά την εξέτασή του από γιατρό.

56. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις και ειδικότερα τις διαπιστώσεις για τα αποτελέσματα των ιατροδικαστικών εξετάσεων που ζήτησε να διενεργηθούν στους έντεκα κρατούμενους η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, η Επιτροπή εκφράζει:

- την ανησυχία της επειδή ο έλληνας ιατροδικαστής δεν κατέγραψε τα τραύματα που έφεραν οι έξι κρατούμενοι, όταν μόλις την προηγούμενη ημέρα οι γιατροί που μετείχαν στην αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαπίστωσαν ότι και οι έξι έφεραν πρόσφατα τραύματα,

- τη διαφωνία της με τα συμπεράσματα της ελληνικής ιατροδικαστικής έκθεσης ότι δηλαδή τα τραύματα που έφεραν οι πέντε κρατούμενοι είχαν προκληθεί 20 έως 25 ημέρες πριν την εξέτασή τους.

Τέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι η επιπόλαιη και σύντομη φύση της έκθεσης της ιατροδικαστικής εξέτασης δεν είναι σύμφωνη με τις βέλτιστες πρακτικές σε αυτόν τον τομέα¹⁷. Μια ιατροδικαστική εξέταση πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής στοιχεία: δημογραφικά στοιχεία-δεδομένα του ασθενούς, τους ισχυρισμούς του για τον τρόπο πρόκλησης των τραυμάτων, αναλυτική περιγραφή κάθε τραύματος, αιτιολογημένο συμπέρασμα για την αιτία και το χρόνο του τραυματισμού. Τα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνονταν στην έκθεση του Διευθυντή της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας Θράκης, που υποβλήθηκε στην Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων.

Η Επιτροπή θα εκτιμούσε τα σχόλια των Ελληνικών αρχών επί των προαναφερόμενων παρατηρήσεων.

57. Στο ειδικό κέντρο κράτησης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη δύο κρατούμενοι ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν κακοποίηση από ανώτερο αξιωματικό της αστυνομίας που δεν υπηρετούσε στο κέντρο, όταν τους κτύπησε με ξύλινο ραβδί στις αρχές Ιουλίου 2005, μετά από απεργία πείνας. Η αντιπροσωπεία βρήκε ένα ξύλινο ραβδί, όπως το περιέγραψαν οι κρατούμενοι, πίσω από μια καρέκλα στο δωμάτιο του φρουρού. Οι φρουροί εξήγησαν ότι το χρησιμοποιούσαν «μόνο για εκφοβισμό των κρατούμενων».

58. Όπως έχει ήδη υπογραμμίσει η Επιτροπή (στην παράγραφο 18) ένα από τα αποτελεσματικότερα μέσα πρόληψης της κακοποίησης για την οποία ευθύνονται οι αξιωματούχοι εφαρμογής του νόμου είναι η ενδελεχής εξέταση από τις αρμόδιες αρχές όλων των αποδεικτικών στοιχείων παρόμοιας μεταχείρισης και η επιβολή των κατάλληλων πειθαρχικών και / ή ποινικών κυρώσεων όταν διαπιστώνεται παραβατική συμπεριφορά.

¹⁷ Βλέπε Principles on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (General Assembly Resolution 55/89, 4-12-2000), διαθέσιμες σε: www.ohchr.org/english/law/investigation.htm.

Σχετικά, με επιστολές της 9.10.2005 και της 12.1.2006 οι ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ότι διέταξαν τη διεξαγωγή ένορκης διοικητικής εξέτασης για τα ευρήματα της Επιτροπής στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη και στη Βέννα. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων επιθυμεί να ενημερωθεί για την έκβαση των ένορκων διοικητικών εξετάσεων.**

Περαιτέρω, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν την εφαρμογή των συστάσεων των παραγράφων 16 και 17 στους αξιωματούχους εφαρμογής του νόμου που είναι επιφορτισμένοι με τη φρούρηση των χώρων φύλαξης αλλοδαπών.

γ. Υλικές συνθήκες

59. Οι ειδικοί χώροι φύλαξης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη, στον Πέπλο και στη Βέννα είναι τροποποιημένα αγρο-βιομηχανικά κτιριακά συμπλέγματα τα οποία με κάποιες μεταρρυθμίσεις μετατράπηκαν σε κέντρα κράτησης. Το προσωρινό κέντρο υποδοχής παράνομων μεταναστών της Χίου αποτελείται από δέκα λυόμενες κατασκευές και βρίσκεται στα μέσα ενός λόφου, με θέα προς την Τουρκία.

60. Ο Πέπλος αποτελείται από τρεις ευρύχωρους κοιτώνες με επίσημη χωρητικότητα 70 ατόμων. Κατά το χρόνο της επίσκεψης κρατούνταν 128 άτομα. Στη Μυτιλήνη, με επίσημη χωρητικότητα 200 ατόμων, κρατούνταν 112¹⁸ άτομα σε τέσσερις ευρύχωρες αποθήκες (πτέρυγα αντρών) και σε δύο κοιτώνες (πτέρυγα γυναικών) που βρίσκονταν εκτός του οπτικού και ακουστικού πεδίου των φρουρών χωρίς να διαθέτουν κουδούνια ειδοποίησης. Και τα δύο κέντρα ήταν εξαιρετικά βρώμικα και ελλιπώς συντηρημένα¹⁹. Η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι ήταν δυσλειτουργικό ή ανύπαρκτο το σύστημα θέρμανσης, ότι δεν υπήρχε διαθέσιμο ζεστό νερό και ότι ήταν σπασμένα τα τζάμια. Περαιτέρω, και στα δύο κέντρα ήταν κατεστραμμένες οι εγκαταστάσεις υγιεινής. Στον Πέπλο 123 κρατούμενοι έπρεπε να χρησιμοποιούν ένα λουτρό.

Οι κρατούμενοι στον Πέπλο ήταν αναγκασμένοι να κοιμούνται στο πάτωμα καθώς δεν υπήρχαν διαθέσιμα κρεβάτια. Δεν υπήρχε η δυνατότη-

¹⁸ Από το αρχείο της υπηρεσίας η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι στις 1.1.2005 κρατούνταν 588 αλλοδαποί, των οποίων ο αριθμός ανήλθε στους 602 στα μέσα του μήνα και μειώθηκε στους 437 στις 31.1.2005.

¹⁹ Με εξαίρεση τους κοιτώνες των γυναικών στη Μυτιλήνη που ήταν καλοδιατηρημένοι.

τα διάθεσης στρωμάτων σε σημαντικό αριθμό κρατούμενων. Λόγω του συνωστισμού κάποιοι κρατούμενοι ήσαν υποχρεωμένοι να κοιμούνται στο χώρο που βρίσκεται δίπλα στα λουτρά και στις εγκαταστάσεις υγιεινής που παρουσίαζαν διαρροή. Οι κρατούμενοι παρέμεναν στο χώρο κράτησης το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας και σπάνια τους παρέχονταν η δυνατότητα πρόσβασης στην αυλή.

Στη Μυτιλήνη αλλά και στον Πέπλο τα κλινοσκεπάσματα και τα στρώματα ήσαν φθαρμένα και μολυσμένα με κοριούς. Είναι ανάγκη να αντικατασταθούν άμεσα. Επιπλέον, οι κρατούμενοι παρέμεναν στο χώρο κράτησης το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας, και είχαν την ευκαιρία προαυλισμού για λιγότερο από μια ώρα ημερησίως.

61. Όταν η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τη Βέννα κρατούνταν 92 παράνομοι μετανάστες σε κέντρο επίσημης χωρητικότητας 400 ατόμων και γενικά οι υλικές συνθήκες ήσαν σχετικά καλλίτερες καθώς ο χώρος είναι συντηρημένος. Οι έξι κοιτώνες όπου κρατούνται άντρες είχαν πρόσβαση σε ευρύχωρη αυλή αλλά σπάνια επιτρεπόταν στους κρατούμενους ο προαυλισμός. Συχνά παραμένουν κλειδωμένοι για ημέρες χωρίς τη δυνατότητα προαυλισμού. Οι κοιτώνες διαμονής των γυναικών βλέπουν σε ιδιαίτερη αυλή, ανεξάρτητη από την πτέρυγα των αντρών. Αλλά οι κρατούμενες είχαν τη δυνατότητα προαυλισμού μόνον όταν είχαν υπηρεσία γυναίκες φύλακες. Επίσης, στο πλαίσιο μείωσης του κόστους λειτουργίας του κέντρου δεν υπήρχε διαθέσιμο ζεστό νερό για τους κρατούμενους.

62. Κάθε λυόμενη κατασκευή στο κέντρο της Χίου αποτελείται από τρία μικρά δωμάτια, λουτρό και τουαλέτα. Μία από αυτές εξυπηρετεί την κράτηση γυναικών. Στο κέντρο που έχει επίσημη χωρητικότητα 120 ατόμων κρατούνταν 127 άτομα όταν το επισκέφθηκε η αντιπροσωπεία. Την ημέρα οι κρατούμενοι έχουν ελεύθερη πρόσβαση στον ανοικτό χώρο και τη νύχτα κλειδώνεται μόνον η πτέρυγα των γυναικών. Γενικά οι συνθήκες υγιεινής είναι ικανοποιητικές. Όμως, υποβλήθηκαν πολλά παράπονα για την ποιότητα και την ποσότητα της τροφής και για την μη τακτική παροχή νερού που σημαίνει ότι δεν υπάρχει σε τακτική βάση πόσιμο νερό.

63. Στη Μυτιλήνη (στην αντρική πτέρυγα), στον Πέπλο και στη Βέννα οι εγκαταστάσεις υγιεινής και τα λουτρά ήσαν εξαιρετικά βρώμικα. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ενημερώθηκε ότι οι κρατούμενοι ήσαν υπεύθυνοι για την καθαριότητα των χώρων διαβίωσής τους. Ταυτόχρονα όμως είτε δεν τους παρέχονταν απορρυπαντικά και είδη προσωπικής υγιεινής είτε όσα διατίθεντο ήσαν ανεπαρκή για την ικανοποίηση των αναγκών τους. Για παράδειγμα, οι κρατούμενοι στον Πέπλο ήσαν υποχρεωμένοι να μοιράζονται την ίδια οδοντόβουρτσα, γε-

γονός που αποτελεί κίνδυνο για τη μετάδοση του HIV και άλλων μεταδοτικών ασθενειών.

Οι αρχές δεν παρέχουν στους κρατούμενους είδη ένδυσης ή υπόδησης, που προέρχονται κυρίως από φιλανθρωπικές οργανώσεις σε ad hoc βάση. Οι περισσότεροι κρατούμενοι έχουν μόνον μια αλλαξιά ρούχα και μερικές φορές, όπως στη Μυτιλήνη, τρεις έως πέντε κρατούμενοι είναι υποχρεωμένοι να μοιράζονται ένα ζευγάρι παπούτσια.

64. Κατά την επίσκεψή της η αντιπροσωπεία της Επιτροπής διετύπωσε άμεσα παρατήρηση κατά τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 8 της Σύμβασης²⁰ αιτούμενη από τις ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα για την αποκατάσταση των ελλείψεων που διαπιστώθηκαν στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών της Μυτιλήνης και του Πέπλου. Η Επιτροπή ζήτησε να ενημερωθεί έως τις 31.10.2006 για τις πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν ενόψει των άμεσων παρατηρήσεών της.

Με επιστολές της 9.11.2005 και 12.1.2006 οι Ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ότι επισκευάστηκαν τα παράθυρα και οι εγκαταστάσεις υγιεινής στον Πέπλο και ότι το κεντρικό σύστημα θέρμανσης λειτουργεί όλους τους χειμερινούς μήνες. Όμως, η Επιτροπή δεν ενημερώθηκε για το κέντρο κράτησης αλλοδαπών της Μυτιλήνης.

Για όλα τα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει:

– να επισκευαστούν άμεσα ώστε :

• να λειτουργούν σε όλα τα κέντρα οι εγκαταστάσεις υγιεινής με συνεχή παροχή νερού, συμπεριλαμβανομένου ζεστού νερού,

• να τοποθετηθούν παράθυρα, πόρτες κλπ και να λειτουργούν αποτελεσματικά ώστε να προστατεύονται οι κρατούμενοι από τις άσχημες καιρικές συνθήκες και τον αέρα,

• να εγκατασταθούν συστήματα θέρμανσης, όπου δεν υπάρχουν,

– να παρέχονται σε όλους τους κρατούμενους κρεβάτι, στρώμα και καθαρά κλινοσκεπάσματα,

– να παρέχονται σε όλους τους κρατούμενους όλα τα αναγκαία προϊόντα και ο απαραίτητος εξοπλισμός, ώστε να διατηρούν τους χώρους διαβίωσής τους καθαρούς, καθώς και είδη προσωπικής υγιεινής (όπως χαρτί τουαλέτας, σαπούνι, οδοντόκρεμα, οδοντόβουρτσα κλπ),

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: η διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 8 της Σύμβασης προβλέπει ότι «εάν συντρέχει περίπτωση η Επιτροπή μπορεί να ανακοινώσει αμέσως τις παρατηρήσεις της στις αρμόδιες αρχές του ενδιαφερόμενου μέρους».

– να παρέχονται είδη ένδυσης και υπόδησης στους κρατούμενους που δεν διαθέτουν τον κατάλληλο ρουχισμό,

– να διαβιώνουν όλοι οι κρατούμενοι μεγάλο μέρος της ημέρας εκτός των κελιών τους και να έχουν τη δυνατότητα φυσικής άσκησης τουλάχιστον μια ώρα ημερησίως. Στις περιπτώσεις που παρατηρείται συνωστισμός στα κέντρα κράτησης να τους παρέχεται περισσότερος χρόνος προαυλισμού.

Περαιτέρω, η Επιτροπή επιθυμεί να υπογραμμίσει ότι η παροχή προϊόντων, σε επαρκείς ποσότητες, για την προσωπική υγιεινή μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην πρόληψη της διάδοσης μεταδοτικών ασθενειών.

Όπως έχει ήδη αναφέρει η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων σε προηγούμενες εκθέσεις της η έλλειψη βασικών, καθημερινής χρήσης, αγαθών, όπως είναι το χαρτί υγείας, η οδοντόκρεμα, το σαμπουάν και το σαπούνι σε όλα τα κέντρα αποτελεί ένδειξη για τη μη προσήκουσα λειτουργία των ρυθμίσεων που έχουν υιοθετήσει οι ελληνικές αρχές και επομένως πρέπει να επανεξεταστούν άμεσα. Περαιτέρω, οι ελληνικές αρχές πρέπει να αναγνωρίσουν την ευθύνη που φέρουν για την παροχή του κατάλληλου ρουχισμού και ειδών υπόδησης στους κρατούμενους.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων.

δ. Φροντίδα της υγείας

65. Στο πλαίσιο της επίσκεψής της η αντιπροσωπεία της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συναντήθηκε με ιατρικό προσωπικό που είναι προσηλωμένο στο έργο του. Όμως, η εν γένει παροχή υπηρεσιών φροντίδας της υγείας ήταν παντελώς ανεπαρκής σε όλα τα κέντρα κράτησης που επισκέφθηκε. Όσον αφορά στο προσωπικό φροντίδας της υγείας που απασχολείται στα κέντρα κράτησης, σημειώνεται ότι μόνο στη Βέννα εργάζονται γιατρός και νοσοκόμα πλήρους ωραρίου. Στα υπόλοιπα κέντρα οι γιατροί επισκέπτονται τους κρατούμενους κάποιες ώρες δύο φορές τη βδομάδα.

Από τις ιατρικές σημειώσεις και τις συνεντεύξεις με το ιατρικό προσωπικό προκύπτει ότι είναι υψηλό το ποσοστό των δερματικών ασθενειών στα κέντρα. Επιπλέον, οι γιατροί της αντιπροσωπείας συνάντησαν πολλούς κρατούμενους με πυρετό, τραύματα και οδοντιατρικά προβλήματα που είχαν ανάγκη ιατρική περίθαλψη. Δεδομένων των ιδιαιτεροτήτων

του πληθυσμού αυτών των κέντρων, με κρατούμενους που ταξιδεύουν έως την Ευρώπη συχνά σε εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες, το επίπεδο του ιατρικού προσωπικού των κέντρων ήταν παντελώς ανεπαρκές.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να αξιολογήσουν ενδελεχώς άμεσα και χωρίς άλλη καθυστέρηση το κατάλληλο επίπεδο του προσωπικού παροχής υπηρεσιών φροντίδας της υγείας σε αυτά τα κέντρα λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερόμενες παρατηρήσεις.

66. Ενώ η ακτοφυλακή εφαρμόζει κατ' αρχήν σύστημα εξέτασης των παράνομων μεταναστών, δεν είναι συστηματικός ο ιατρικός έλεγχος όσων διαμένουν στα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή. Βέβαια, η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε για τη νέα πρωτοβουλία του νοσοκομείου της Μυτιλήνης να υποβάλει σε ιατρικές εξετάσεις σε όλους τους παράνομους μετανάστες. Η αντιπροσωπεία καλωσορίζει την επιθεώρηση των κέντρων κράτησης της Βέννας και του Πέπλου από ομάδα επιθεωρητών του Υπουργείου Υγείας που επικεντρώθηκε στις μολυσματικές ασθένειες. Όμως, αυτή η επιθεώρηση δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις αρχικές ιατρικές εξετάσεις. Η περίπτωση συνοριοφύλακα στην περιοχή του Έβρου που προφανώς ασθένησε από μεταδοτική ασθένεια ενώ εργαζόταν αποδεικνύει ότι οι αρχές αναλαμβάνουν σημαντικούς κινδύνους επιλέγοντας να μην διεξάγονται συστηματικά ιατρικές εξετάσεις σε όλους τους νέο-αφικνούμενους μετανάστες. Η εξέταση εξυπηρετεί το συμφέρον των κρατούμενων και του προσωπικού και αποτελεί προληπτικό μέτρο προστασίας της δημόσιας υγείας.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει τη συστηματική ιατρική εξέταση όλων των αλλοδαπών κρατούμενων συμπεριλαμβανομένων των εξετάσεων για μεταδοτικές ασθένειες. Οι σχετικές εξετάσεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε πλαίσιο σεβασμού του ιατρικού απόρρητου.

67. Σε κανένα από τα κέντρα δεν τηρούνταν ιατρικοί φάκελοι με τακτικό τρόπο. Περαιτέρω, οι περισσότεροι γιατροί κατέγραφαν όλες τις παρατηρήσεις τους σε ατομικό σημειωματάριο, πρακτική που σαφώς παρεμποδίζει την παροχή ιατρικής φροντίδας στην περίπτωση μεταφοράς του κρατούμενου.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει την υιοθέτηση της πρακτικής τήρησης προσωπικού και εμπιστευτικού φακέλου για κάθε κρατούμενο με πληροφορίες διάγνωσης καθώς και συνεχή καταγραφή της κατάστασης της υγείας του και της θεραπείας που του παρέχεται, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών εξετά-

σεων στις οποίες υποβάλλεται. Στην περίπτωση μεταφοράς του κρατούμενου, ο φάκελος πρέπει να διαβιβάζεται στους γιατρούς του κέντρου στο οποίο μεταφέρεται.

ε. Κανονισμός Λειτουργίας

68. Κανένα από τα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή δεν διέπεται από πραγματικό κανονισμό λειτουργίας. Οι χώροι ψυχαγωγίας είναι ανύπαρκτοι και δεν οργανώνονται ούτε παρέχονται παραγωγικές δραστηριότητες. Δεν διατίθενται για τους κρατούμενους βιβλία, εφημερίδες ή άλλα έντυπα και οι συσκευές τηλεόρασης, όπου υπάρχουν, συχνά δεν λειτουργούν. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να υιοθετήσουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να παρέχουν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στους κρατούμενους στους ειδικούς χώρους φύλαξης αλλοδαπών.**

στ. Εγγυήσεις

69. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων διαπίστωσε ότι σε όλα τα κέντρα υπήρχαν ενημερωτικά φυλλάδια με τα δικαιώματα των κρατούμενων σε διάφορες γλώσσες (καταβάλλονται περαιτέρω προσπάθειες για την παραγωγή αυτών των φυλλαδίων και σε άλλες γλώσσες και την εικονογραφημένη παροχή πληροφοριών). Όμως, η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι αυτό το φυλλάδιο δεν αναφέρει το δικαίωμα υποβολής αιτήματος ασύλου. Κατ' επανάληψη επεξηγήθηκε στην αντιπροσωπεία ότι δεν μπορεί να υποβάλει αίτημα ασύλου ο αλλοδαπός που κρατείται σε ειδικό κέντρο κράτησης. Οι αιτήσεις ασύλου πρέπει να υποβάλλονται αμέσως μετά τη σύλληψη στα σύνορα από τους συνοριοφύλακες ή την ακτοφυλακή.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων σημειώνει αυτό το θέμα. Κυρίως από τις απαντήσεις των ελληνικών αρχών επί των εκθέσεων για τις επισκέψεις που πραγματοποίησε στην Ελλάδα το 1997 και το 1999 προκύπτει ότι «σε κάθε περίπτωση επιτρέπεται η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου» και ότι δεν υπάρχει προθεσμία για την υποβολή της σχετικής αίτησης. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ζητά από τις ελληνικές αρχές να διευκρινίσουν το θέμα αυτό.**

70. Όσον αφορά στην επικοινωνία με τον εκτός των κέντρων κράτησης κόσμο, οι κρατούμενοι στη Χίο και στη Μυτιλήνη είχαν πρόσβαση σε τηλέφωνο ενώ στον Πέπλο και στη Βέννα ήταν ανύπαρκτη η δυνατότητα παρόμοιας πρόσβασης. Επιπλέον, η αντιπροσωπεία υπήρξε αποδέκτης παραπόνων σύμφωνα με τα οποία οι αρχές αρνήθηκαν στις μη κυ-

βερνητικές οργανώσεις την πρόσβαση στα κέντρα κράτησης. **Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων θα εκτιμούσε τα σχόλια των Ελληνικών αρχών επ' αυτού του σημείου.**

η. Προσωπικό

71. Το έργο του προσωπικού των κέντρων κράτησης μεταναστών είναι ιδιαίτερα επίπονο. Κατ' αρχήν είναι αναπόφευκτες οι δυσκολίες επικοινωνίας λόγω των διαφορετικών γλωσσών. Δεύτερον, πολλοί κρατούμενοι δεν αποδέχονται εύκολα τη στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας, Τρίτον, υπάρχει κίνδυνος πυροδότησης εντάσεων μεταξύ κρατούμενων διαφορετικών εθνικοτήτων ή εθνοτικών ομάδων. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην προσεκτική επιλογή και στην προσήκουσα κατάρτιση του προσωπικού επιτήρησης των κέντρων κράτησης μεταναστών. Εκτός από καλά ανεπτυγμένες τεχνικές διαπροσωπικής επικοινωνίας, το προσωπικό πρέπει να είναι εξοικειωμένο με το πολιτισμικό υπόβαθρο των κρατούμενων και τουλάχιστον ένα μέλος πρέπει να διαθέτει τις κατάλληλες γλωσσικές δεξιότητες. Περαιτέρω, πρέπει να ενημερωθεί το προσωπικό για τον τρόπο αναγνώρισης πιθανών συμπτωμάτων στρες που εκδηλώνουν οι κρατούμενοι (είτε μετα-τραυματικό είτε προερχόμενο από τις κοινωνικοπολιτισμικές αλλαγές) και να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα.

Τα παραπάνω κριτήρια δεν πληρούνται στα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή. Εκτός από την περιστασιακή παρουσία ιατρικού προσωπικού (με εξαίρεση τη Βέννα) το μόνο προσωπικό των ειδικών κέντρων κράτησης αλλοδαπών ήσαν οι συνοριοφύλακες και οι αστυφύλακες και οι αντιπρόσωποι της Νομαρχίας, που είναι υπεύθυνοι για την παροχή κρεβατιών, ρουχισμού και ειδών υγιεινής. Κανείς από το προσωπικό δεν είχε παρακολουθήσει σεμινάριο κατάρτισης για την εργασία με αλλοδαπούς διαφορετικών πολιτισμικών υπόβαθρων. Περαιτέρω, οι συνοριοφύλακες δεν έχουν παρακολουθήσει ούτε στοιχειώδες σεμινάριο κατάρτισης για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων επιτήρησης και φύλαξης των κρατούμενων.

Επιπλέον, οι ρυθμίσεις που αφορούν στο προσωπικό είναι παντελώς ακατάλληλες. Για παράδειγμα, στα κέντρα κράτησης στη Μυτιλήνη και στη Χίο υπήρχαν δύο αστυνόμοι σε κάθε βάρδια ενώ στον Πέπλο πέντε. Περαιτέρω, οι γυναικείες πτέρυγες των κέντρων κράτησης στη Μυτιλήνη, στον Πέπλο, και στη Βέννα πρέπει να επανδρωθούν με γυναίκες φύλακες. Σε όλα τα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή ήταν παρών αντιπρόσωπος της Νομαρχίας, αλλά μόνο για λίγες ώρες ημερησίως.

Επίσης, σε δύο από τα κέντρα που επισκέφθηκε η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων το πρόβλημα γλωσσικής επικοινωνίας ήταν τέτοιο ώστε κάποιοι από τους κρατούμενους απευθύνθηκαν άμεσα στην αντιπροσωπεία εκφράζοντας την επιθυμία τους να επιστρέψουν οικειοθελώς στη χώρα καταγωγής τους και ζητώντας τη συνδρομή της για να υποβληθούν σε ιατρικές εξετάσεις. Η πρόσβαση σε ανθρώπους με τις σχετικές γλωσσικές δεξιότητες αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για όλα τα κέντρα κράτησης αλλοδαπών.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων συστήνει στις Ελληνικές αρχές να αναλάβουν αποφασιστική δράση ώστε να διασφαλίσουν την επάνδρωση των κέντρων κράτησης αλλοδαπών με κατάλληλα καταρτισμένο και εξειδικευμένο προσωπικό λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις.

**ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ²¹****A. Υπηρεσίες Εφαρμογής του Νόμου****1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις**

Κατευθυντήρια γραμμή της πολιτικής του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και της Ελληνικής Αστυνομίας αποτελεί ο απόλυτος σεβασμός και η εγγύηση της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών και η καταπολέμηση κάθε είδους ρατσιστικής συμπεριφοράς. Μια «Σύγχρονη και αποτελεσματική Αστυνομία με κοινωνικές ευαισθησίες κοντά στον πολίτη» αποτέλεσε τον κεντρικό στρατηγικό στόχο της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2005 και εξακολουθεί να παραμένει ως βασική αρχή για το 2006, καθώς και για τα επόμενα έτη. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των ατόμων που κρατούνται από τις Αστυνομικές Αρχές και η συνεχής ενημέρωση, εποπτεία και ο έλεγχος του προσωπικού στην εφαρμογή της νομοθεσίας και των μέτρων που αποσκοπούν στη διασφάλισή τους, αποτελεί προτεραιότητα στις δράσεις της στρατηγικής δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Για το σκοπό αυτό από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες και έχουν ληφθεί μέτρα που σκοπό έχουν την ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα σεβασμού και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση και αποδεικνύουν το μόνιμο και σταθερό ενδιαφέρον της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές εστιάζονται στους ακόλουθους άξονες:

2. Αστυνομική τακτική και πρακτική

1. Εκδόθηκε εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού Ελληνικής Αστυνομίας με θέμα «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της μισαλλοδοξίας και τη μη ανεκτικότητα, κατά την αστυνομική δράση» (Μάιος 2006), στην οποία υπογραμμίζεται ότι ο σεβασμός στην ποικιλία των αντιλήψεων, των τρόπων ζωής και των πολιτιστικών στοιχείων όλων των ανθρώπων ανεξαιρέτως, αποτελεί βασική υποχρέωση του αστυνομικού προσωπικού. Στην ίδια εγκύκλιο επισημαίνεται και τονίζεται η υπο-

²¹ Πρόκειται για το έγγραφο CPT/Inf (2006) 42 το οποίο δημοσιεύθηκε στις 20.12.2006.

χρέωση των Αστυνομικών Αρχών να διερευνούν την πιθανότητα ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου, τόσο στις ποινικές όσο και στις διοικητικές υποθέσεις.

2. Εκδόθηκε εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού Ελληνικής Αστυνομίας με θέμα «Οι προσαγωγές ατόμων ως προληπτική και κατασταλτική ενέργεια στην άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας» (Ιούνιος 2005), που σκοπό έχει την παροχή ερμηνευτικών παρατηρήσεων προς τις Υπηρεσίες, με βάση το ισχύον νομικό καθεστώς και την επίδειξη ευαισθησίας στα θέματα προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών, σύμφωνα με τις προτάσεις του Συνήγορου του Πολίτη. Με αφορμή την έκδοση της εν λόγω εγκυκλίου ο Συνήγορος του Πολίτη συνεχάρη το Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, επισημαίνοντας ότι αυτή χαρακτηρίζεται από πληρότητα νομικής επιχειρηματολογίας, καθώς συνεκτιμά τα σύγχρονα διεθνή δεδομένα και εκφράζει την ικανοποίηση του για το γεγονός ότι σ' αυτήν, καθίσταται σαφές ότι η συνεργασία με τον Συνήγορο του Πολίτη αποτελεί υποχρέωση των Αστυνομικών Υπηρεσιών.

3. Εκδόθηκε και διανεμήθηκε σε όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες εγχειρίδιο με θέμα «Προσαγωγές, μεταχείριση και δικαιώματα κρατούμενων από τις Αστυνομικές Αρχές» (Ιούνιος 2005). Σε αυτό περιλαμβάνονται οι παρακάτω εγκύκλιες διαταγές του Αρχηγού Ελληνικής Αστυνομίας για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών κατά την αστυνομική δράση :

- Η υπ' αριθ. 4803/22/44 από 4-7-2003 με θέμα «Μεταχείριση και δικαιώματα των κρατούμενων από τις αστυνομικές αρχές», με την οποία επιλύονται προβλήματα που αφορούν στην πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των κρατούμενων.

- Οι υπ' αριθ. 9001/5/24-γ' από 23-4-2003 και 9001/22/44ι' από 1-10-2003 με θέμα «Δημοσιοποίηση στοιχείων ταυτότητας συλληφθέντων προσώπων», με τις οποίες ρυθμίστηκε το θέμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και γενικότερα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των συλληφθέντων από τις Αστυνομικές Αρχές με την απαγόρευση της δημοσιοποίησης στοιχείων της ταυτότητάς τους, σύμφωνα και με σχετική απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

- Η υπ' αριθ. 7100/22/4^α από 17-6-2005 με θέμα «Οι προσαγωγές ατόμων ως προληπτική και κατασταλτική ενέργεια στην άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας».

4. Εκδόθηκε, με αφορμή την ημέρα εορτασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (10^η Δεκεμβρίου), εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού Ελληνι-

κής Αστυνομίας με θέμα «Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση» (7100/1/5 από 10-12-2005). Η εν λόγω εγκύκλιος κοινοποιήθηκε στο σύνολο του προσωπικού προκειμένου να ενστερνιστούν τη νέα στρατηγική του Σώματος για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά την αστυνομική δράση, με στόχο μια Ελληνική Αστυνομία σύγχρονη, αποτελεσματική, με ανθρωπιά, κοντά στον πολίτη, που θα εξασφαλίζει “το δικαίωμα στην ασφάλεια των πολιτών” και θα αποτελεί θεματοφύλακα μιας κοινωνίας συνοχής, αλληλεγγύης, συμμετοχής και δικαιοσύνης.

3. Έλεγχος - πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών

1. Αναλήφθηκαν οι απαιτούμενες διοικητικές ενέργειες για τη διερεύνηση από πειθαρχικής πλευράς υποθέσεων που αφορούσαν αιτιάσεις για κακοποίηση-κακομεταχείριση ημεδαπών και αλλοδαπών (κρατούμενων ή μη) ατόμων και χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς, με στόχο την οριστική εξάλειψη τέτοιων φαινομένων. Δόθηκαν κατευθυντήριες οδηγίες για μηδενική ανοχή σε περιπτώσεις βεβαίωσης σχετικών παραπτώματων. Αναλυτικότερα:

α. Προς ενίσχυση της αμεροληψίας των διοικητικών εξετάσεων και για λόγους αντικειμενικότερης απονομής της πειθαρχικής δικαιοσύνης, αναφορικά με τις υποθέσεις που αφορούν καταγγελίες για πρόκληση βασάνων, οποιασδήποτε σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας, άσκησης ψυχολογικής βίας και κάθε άλλης ενέργειας ή συμπεριφοράς, που συνιστά βαριά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας ή εκτός αυτής, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 11 και 15 του Π.Δ. 3/2004, οι οποίες τροποποίησαν τις διατάξεις των άρθρων 23 παρ. 1 και 27 παρ. 2 του Π.Δ. 22/1996:

– Η άσκηση της πειθαρχικής δίωξης κατά του υπαιτίου αστυνομικού, με την έκδοση διαταγής διενέργειας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (Ε.Δ.Ε.) ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα υπηρεσιακών κλιμακίων ανωτέρων της Αστυνομικής Διεύθυνσης στην οποία υπάγεται διοικητικά ο καταγγελλόμενος αστυνομικός.

– Η διοικητική διερεύνηση (διοικητική ανάκριση) ανατίθεται υποχρεωτικά σε Αξιωματικό άλλης Αστυνομικής Διεύθυνσης, από αυτή που ανήκει οργανικά ο εγκαλούμενος αστυνομικός.

β. Με την 7100/14/2-β' από 6-7-2005 διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, απεστάλη σ' όλες τις Υπηρεσίες και κοινοποιήθηκε σε όλο το προσωπικό, με σκοπό την ευαισθητοποίηση αυτού στην

προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αστυνομική δράση, η από 20-12-2004 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), που εκδόθηκε επί της προσφυγής του ΜΑΚΑΡΑΤΖΗ Χρήστου κατά της Ελλάδας (προσφυγή 50385/1999), με την οποία καταδικάστηκε η Χώρα μας για παραβίαση του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) (Ν.Δ. 53/1974, Α΄ - 256), το οποίο εγγυάται την προστασία του δικαίωματος στη ζωή.

2. Σε ότι αφορά την έκβαση των διοικητικών εξετάσεων για τις υποθέσεις κακοποίησης αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών στους ειδικούς χώρους φύλαξης Βέννας και Πέπλου, καθώς και στα Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου, Τυχερού, Ιάσμου και Φερών που αναφέρονται στη έκθεση της επιτροπής (παράγραφος 20):

α. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (C.P.T.) του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά το χρονικό διάστημα από 3 έως 6-9-2005 επισκέφθηκε τους ειδικούς χώρους φύλαξης αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών Βέννας Ροδόπης και εκείνους του Πέπλου Έβρου. Επίσης, επισκέφθηκε τα κρατητήρια των Τμημάτων Συνοριακής Φύλαξης Ιάσμου, Σουφλίου, Τυχερού και Φερών.

– Την 4-9-2005, κατά την επίσκεψη στον ειδικό χώρο φύλαξης Βέννας η επιτροπή γνωστοποίησε στην Αστυνομική Διεύθυνση Ροδόπης, καταγγελίες για κακοποίηση ορισμένων από τους 92 συνολικά κρατούμενους από Συνοριακούς Φύλακες και ζήτησε τη μεταφορά τους σε άλλο χώρο, προς αποφυγή περαιτέρω κακομεταχείρισης, λόγω της καταγγελίας τους.

– Ως κακοποιηθέντες φέρονταν 11 υπήκοοι ΙΡΑΚ, οι οποίοι εξετάσθηκαν την επόμενη μέρα (5-9-2005), από τον Προϊστάμενο της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας Θράκης. Από την εξέταση προέκυψε ότι έξι (6) από αυτούς, οι Μ.Σ., Κ.Ρ., Η.Μ., Κ.Κ. και Σ. Α. δεν έφεραν κακώσεις, ενώ οι άλλοι πέντε (5), οι Μ.Σ., Α.Σ., Η.Σ., Σ.Δ. και Α. Β., έφεραν ελαφρές σωματικές κακώσεις (ξανθής χροιάς) που προκλήθηκαν δια θλώντος οργάνου, με πιθανή ημερομηνία πρόκλησής τους είκοσι (20) έως εικοσιπέντε (25) ημέρες περίπου από την εξέταση. Ο πρώτος είχε θλαστική εκχύμωση στη δεξιά και αριστερή ωμοπλαταιαία χώρα, ο δεύτερος θλαστική εκχύμωση στη δεξιά πρόσθια κνημιαία χώρα, ο τρίτος θλαστική εκχύμωση στη επιγάστρια χώρα, ο τέταρτος θλαστική εκχύμωση στη δεξιά πρόσθια βραχιόνια χώρα και ο πέμπτος θλαστική εκχύμωση στη δεξιά ωμοπλαταιαία χώρα.

– Οι παραπάνω αλλοδαποί, με άλλους 56 ομοεθνείς τους, είχαν εισέλθει παράνομα στη χώρα. Η σύλληψή τους, που πραγματοποιήθηκε την 22-8-2005, επιτεύχθηκε μετά από καταδίωξη του φορτηγού που τους μετέφερε σε αγροτική, με αρδευτικά κανάλια, περιοχή της Χρυσούπολης Καβάλας.

β. Στην αρχική έκθεση της Επιτροπής αναφέρονται μεταξύ των άλλων και οι ακόλουθες διαπιστώσεις :

(1) **Χώρος κράτησης Βέννας:** Εξετάσθηκαν από γιατρούς της Επιτροπής 11 άτομα και όλοι οι επιδειχθέντες τραυματισμοί ήταν, κατά τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων, αποτέλεσμα κακοποίησης από συνοριακούς φύλακες (με γροθιές, κλωτσιές και / ή με χρήση αστυνομικής ράβδου).

(2) **Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου, Τυχερού, Ιάσμου και Φερών:** Καταγγέλθηκαν στην Επιτροπή, χωρίς να προσδιορίζονται οι Υπηρεσίες τα εξής:

– ένας κρατούμενος με μπαταρισμένο πόδι κακοποιήθηκε από αστυνομικό,

– εφαρμογή τεχνικής που περιλαμβάνει ντους με κρύο νερό και εξαναγκασμό παραμονής επί 13 ώρες, μπροστά σε ανοικτό παράθυρο.

γ. Για τη διερεύνηση των αιτιάσεων περί κακοποίησης των εν λόγω αλλοδαπών διενεργήθηκε Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.) από την οποία προέκυψαν τα ακόλουθα :

– Από τη διοικητική εξέταση των αλλοδαπών κρατουμένων, τόσο των φερόμενων ως κακοποιηθέντων, όσο και άλλων που είχαν παραμείνει και δεν είχε διαταχθεί η επανεισδοχή τους, δεν επιβεβαιώθηκαν οι αιτιάσεις για κακοποίηση από συνοριακούς φύλακες. Κάποιοι από αυτούς απέδωσαν τους τραυματισμούς τους σε χτυπήματα στην καρότσα του φορτηγού που τους μετέφερε κατά την καταδίωξη, λίγο πριν τη σύλληψή τους (M.S., K.R., K.K., A. B.), ενώ άλλοι σε περιστατικό απόπειρας απόδρασής τους, από το χώρο κράτησης της Βέννας την 28 ή 29-8-2005, όταν αρνήθηκαν να συμμορφωθούν με τις υποδείξεις των συνοριακών φυλάκων και να μπουκωθούν στα κρατητήρια, ισχυρισμός όμως που έρχεται σε αντίθεση με την ιατροδικαστική έκθεση του Ιατροδικαστή Θράκης, σε σχέση με το χρόνο πρόκλησης των σωματικών βλαβών.

– Σύμφωνα με καταθέσεις τριών (3) εκ των φερομένων ως κακοποιηθέντων (H.S., A.H. και A.B.), οι καταγγελίες τους προς την Επιτροπή για κακοποίηση από αστυνομικούς, έγιναν κατόπιν προσυνηνόησης και με σκοπό να μεσολαβήσει η Επιτροπή και να μεταφερθούν στην Αθήνα,

όπου είχαν συγγενείς και φίλους, οι οποίοι θα τους βοηθούσαν να φύγουν για άλλη χώρα της Ευρώπης.

– Όσον αφορά τις αιτιάσεις για κακοποίηση κρατουμένων στα Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου, Τυχερού, Ιάσμου και Φερών, αυτές δεν επιβεβαιώθηκαν από τις ληφθείσες καταθέσεις, με δεδομένο ότι δεν υπήρχαν αξιοποιήσιμες πληροφορίες και στοιχεία.

Επειδή από τη διοικητική εξέταση δεν προέκυψαν ευθύνες αστυνομικών ή συνοριακών φυλάκων, η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από πειθαρχικής πλευράς.

(3) Υπόθεση κακοποίησης αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών στο κέντρο κράτησης αλλοδαπών Μυτιλήνης.

α. Την 06/07-09-2005, μέλη της Επιτροπής επισκέφθηκαν το Κέντρο κράτησης αλλοδαπών Μυτιλήνης όπου έγιναν αποδέκτες καταγγελιών από δύο (2) οικονομικούς μετανάστες που διέμεναν σ' αυτό, ότι στις αρχές Αυγούστου 2005, υψηλόβαθμος αστυνομικός τους κακοποίησε (κτυπήματα με ράβδο και λακτίσματα).

β. Για τη διερεύνηση της υπόθεσης διενεργήθηκε Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.) από την οποία προέκυψαν τα ακόλουθα:

– Οι φερόμενοι ως καταγγέλλοντες, πέρα από το γεγονός ότι δεν κατονομάζονταν στο σχετικό έγγραφο της Επιτροπής, δεν βρίσκονταν κατά το χρόνο διενέργειας της διοικητικής έρευνας στο Κέντρο, καθόσον ο χρόνος παραμονής τους δεν υπερβαίνει σε καμία περίπτωση το τρίμηνο, οι δε παλαιότεροι από τους διαμένοντες σ' αυτό εισήλθαν την 25-08-2005, γεγονός που δεν επέτρεψε την εξέτασή τους.

– Κανένας από τους αλλοδαπούς που κρατήθηκαν στο Κέντρο ανέφερε αιτιάσεις για κακοποίηση οποιουδήποτε κρατουμένου από αστυνομικό, ούτε υπέπεσε κάτι τέτοιο στην αντίληψη των τελευταίων. Οι αλλοδαποί, υπήκοοι Σρι Λάνκα, οι Β.Α., W.J. και S. A., οι οποίοι ήταν οι παλαιότεροι που διέμεναν στο Κέντρο και εξετάστηκαν στο πλαίσιο της διοικητικής ανάκρισης, δεν γνώριζαν οτιδήποτε σχετικό με κακοποίηση, χρήση βίας ή βάνανση ή απάνθρωπη συμπεριφορά σε βάρος άλλου τροφίμου του Κέντρου.

– Σύμφωνα με την Πρόεδρο της Ελληνικής Ομάδας Διάσωσης (Παράρτημα Λέσβου) και υπεύθυνη για τη σίτιση και υγειονομική φροντίδα των διαμενόντων στο Κέντρο, η οποία εξετάστηκε επίσης στο πλαίσιο της διοικητικής ανάκρισης, ουδέποτε υπέπεσε στην αντίληψή της, ούτε της καταγγέλθηκε από οποιονδήποτε αλλοδαπό οτιδήποτε σχετικό με κακοποίησή τους, στην καθημερινή επαφή που έχει με αυτούς.

Επειδή από τη διοικητική εξέταση δεν προέκυψαν ευθύνες αστυνομικών, η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από πειθαρχικής πλευράς.

(4) Υπόθεση κακοποίησης κρατουμένων στο Αστυνομικό Τμήμα Ομόνοιας: Αιτιάσεις για «προσπάθεια» αστυνομικών να αποκρύψουν κατά τη δεύτερη επίσκεψη της Επιτροπής, τον πραγματικό αριθμό των κρατουμένων στην Υπηρεσία αυτή.

Διατάχθηκε Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.) στο αρχικό πόρισμα της οποίας παρατηρήθηκαν ελλείψεις και επιστράφηκε από τη Διοίκηση, την 17-4-2006, για περαιτέρω συμπλήρωσή της και υποβολή νέου πληρέστερου πορίσματος .

(5) Στατιστικά στοιχεία για περιπτώσεις αιτιάσεων σε βάρος αστυνομικών για κακομεταχείριση – κακοποίηση πολιτών από αστυνομικούς, κατά το χρονικό διάστημα 2004-2005 (παράγραφος 20)

α. Το έτος 2004 διερευνήθηκαν (22) υποθέσεις αιτιάσεων για κακομεταχείριση – κακοποίηση πολιτών (κρατουμένων ή μη), που είχαν ως αποτέλεσμα:

Από πειθαρχικής πλευράς.

→ Επιβλήθηκε πειθαρχική κύρωση σε (1) υπόθεση. Τιμωρήθηκε (1) αστυνομικός με την κατώτερη πειθαρχική ποινή του Προστίμου.

→ Τέθηκαν στο αρχείο (10) υποθέσεις.

→ Εκκρεμούν προς εξέταση (7) υποθέσεις.

→ Ανεστάλη η λήψη απόφασης για επιβολή ή μη πειθαρχικής ποινής ή παραπομπής του υπαιτίου στο αρμόδιο Πειθαρχικό Συμβούλιο, μέχρι την έκδοση απόφασης του ποινικού δικαστηρίου για την αντίστοιχη ποινική υπόθεση, σε (1) υπόθεση.

→ Εκκρεμεί η λήψη απόφασης ενώπιον των αρμοδίων Πειθαρχικών Συμβουλίων, για (3) υποθέσεις.

Από ποινικής πλευράς.

→ Δεν είχαν ποινική διάσταση (12) υποθέσεις.

→ Αρχαιοθετήθηκαν από τις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές (2) υποθέσεις (απόρριψη εγκλήσεων).

→ Σχηματίστηκαν αντίστοιχες ποινικές δικογραφίες για (4) υποθέσεις, από τις οποίες (2) αρχαιοθετήθηκαν από τις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές. Για (1) από αυτές δεν έχει γνωστοποιηθεί από τις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές η εξέλιξη της (όσον αφορά την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης), ενώ σε (1) υπόθεση απορρίφθηκε η υποβληθείσα έγκληση.

→ Ασκήθηκε ποινική δίωξη σε (4) υποθέσεις, εκ των οποίων για (1) εκδόθηκε αθωωτική απόφαση, ενώ οι λοιπές (3) εκκρεμούν ενώπιον των Δικαστικών Αρχών.

β. Για το έτος 2005 διατάχθηκε η διερεύνηση (69) υποθέσεων - αιτιάσεων για κακομεταχείριση – κακοποίηση πολιτών (κρατουμένων ή μη), που είχαν ως αποτέλεσμα:

Από πειθαρχικής πλευράς.

→ Επιβλήθηκαν πειθαρχικές κυρώσεις σε (2) υποθέσεις. Τιμωρήθηκαν (2) αστυνομικοί με την κατώτερη πειθαρχική ποινή του Προστίμου.

→ Τέθηκαν στο αρχείο (39) υποθέσεις.

→ Εκκρεμούν προς εξέταση (25) υποθέσεις.

→ Εκκρεμεί η λήψη απόφασης ενώπιον των αρμοδίων Πειθαρχικών Συμβουλίων για (3) υποθέσεις.

Από ποινικής πλευράς

→ Δεν είχαν ποινική διάσταση (50) υποθέσεις.

→ Υποβλήθηκε έγκληση για (1) υπόθεση, που εκκρεμεί στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή.

→ Σχηματίστηκαν αντίστοιχες ποινικές δικογραφίες για (10) υποθέσεις, από τις οποίες για (9) δεν έχει γνωστοποιηθεί από τις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές η εξέλιξη αυτών (όσον αφορά την άσκηση ή μη ποινικής δίωξης), ενώ για (1) απορρίφθηκε η έγκληση.

→ Ασκήθηκε ποινική δίωξη για (8) υποθέσεις, από τις οποίες (7) εκκρεμούν ενώπιον των Δικαστικών Αρχών και για (1) εκδόθηκε αθωωτική απόφαση.

4. Κακοποίηση και συνθήκες κράτησης

Παράγραφος 15 της έκθεσης. Κράτηση του πολίτη Κίνας G.Y.G.

α. Ο ανωτέρω αλλοδαπός καταδικάστηκε σε φυλάκιση 2 ετών και χρηματική ποινή 2.000 €, με την υπ' αριθ. 3487 από 29-3-2004 απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Κορίνθου, για παράβαση του νόμου περί αλλοδαπών. Η ποινή ανεστάλη και διατάχθηκε η απέλασή του από τη χώρα (δικαστική απέλαση).

β. Την 2-4-2004 μετήχθη στη Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής προκειμένου εκτελεσθεί η προαναφερόμενη δικαστική απόφαση απέλασης.

Επειδή δεν κατείχε ταξιδιωτικό έγγραφο, απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της απέλασης, έγιναν όλες οι απαραίτητες ενέργειες για να εφοδιασθεί από το Προξενείο της χώρας του. Τούτο όμως δεν έγινε εφικτό, παρά τις κατ' επανάληψη οχλήσεις και την από 22-9-2004 παρέμβαση της αρμόδιας Αστυνομικής Υπηρεσίας, μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών.

γ. Την 11-10-2005, οδηγήθηκε στη Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού, κατόπιν της 105 από 11-10-2005 παραγγελίας της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, για κράτηση αλλοδαπού σε ειδικούς χώρους κράτησης (άρθρο 74 παρ. 4 Ποινικού Κώδικα) μέχρι την απέλασή του. Με νεώτερη παραγγελία της ίδιας Εισαγγελικής Αρχής (190/4-5-2006) διατάχθηκε η κράτησή του στο ίδιο κατάστημα για τη χρηματική ποινή και τα δικαστικά έξοδα που του επιβλήθηκαν με την αρχική δικαστική απόφαση.

δ. Από την Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής εξακολουθούν οι ενέργειες, προκειμένου εφοδιασθεί από το Προξενείο της χώρας του με ταξιδιωτικό έγγραφο.

ε. Για την κράτηση των υπό απέλαση αλλοδαπών, μετά από απόφαση για δικαστική απέλαση, σχετική είναι η υπ' αριθ. 3 από 10-2-2006 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου που κοινοποιήθηκε σε όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες. Στη Γνωμοδότηση αυτή σημειώνονται και τα εξής:

«Στις περιπτώσεις που διατάσσεται η απόλυση υπό όρο του κρατούμενου αλλοδαπού, εναντίον του οποίου εκκρεμεί προς εκτέλεση δικαστική απόφαση απέλασης επιβάλλεται συνεργασία του Διευθυντή των Φυλακών και της αρμόδιας αστυνομικής αρχής για την έγκαιρη και αποτελεσματική εκτέλεση των δικαστικών απελάσεων όταν ο υπό απέλαση αλλοδαπός βρίσκεται κρατούμενος προς έκτιση ποινής στερητικής της ελευθερίας, οι δε σωφρονιστικοί υπάλληλοι δεν πρέπει να απολύουν τον αλλοδαπό κρατούμενο αυτόματα από τη φυλακή, αλλά οφείλουν να παρατείνουν την κράτησή του για τις ανάγκες της εκτέλεσης της απέλασης».

Παράγραφος 21 της έκθεσης

Σύσταση ανεξάρτητης αρχής επιθεώρησης αστυνομικών κρατητηρίων

Η σχετική σύσταση της CPT πρόκειται να εξετασθεί από την Υπηρεσία μας αφού ληφθούν υπόψη οι θεσμοί ελέγχου που ισχύουν στις άλλες Ευρωπαϊκές αστυνομίες, η εμπειρία της Επιτροπής Επιθεώρησης Φυλακών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι απόψεις συναρμόδιων φορέων και βέβαια η τελική στάση της Χώρας μας στην ενδεχόμενη υπογραφή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Διεθνή Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (OPCAT).

**Παράγραφος 25 της έκθεσης
Κρατητήρια του Αστυνομικού Τμήματος Ομόνοιας**

Τα κρατητήρια του ως άνω Τμήματος, στεγάζονται στο πρώτο όροφο νεόκτιστου κτιρίου και διαθέτουν κλιματισμό, εξαερισμό, τουαλέτες, μπάνια, κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, καθώς και φυσικό και τεχνητό φωτισμό. Η χωρητικότητά τους ανέρχεται σε τριάντα (30) άτομα.

Από τη Διεύθυνση Αστυνομίας Αθηνών, παρακολουθείται καθημερινά ο αριθμός των κρατούμενων όλων των υφισταμένων Υπηρεσιών της και κάθε φορά που αυτός προσεγγίζει ή υπερβαίνει τη χωρητικότητα των κρατητηρίων, γίνεται άμεσα ανακατανομή τους σε κρατητήρια άλλων Υπηρεσιών.

Υποδείξεις που έγιναν από την Επιτροπή, όπως η απομάκρυνση χειροπέδων δέσμευσης ψυχασθενών προς αποτροπή αυτοτραυματισμού τους, υλοποιήθηκαν αμέσως.

**Παράγραφος 27 της έκθεσης
Κέντρα κράτησης Θράκης**

Έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη βελτίωση των χώρων φιλοξενίας αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών στα ειδικά κέντρα Φερών, Τυχερού, Σουφλίου και Ιάσμου, που έχουν δημιουργηθεί με μέριμνα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Σε όλους τους χώρους υφίσταται και λειτουργεί σύστημα θέρμανσης.

Όλοι οι αλλοδαποί που φιλοξενούνται εκεί έχουν εφοδιασθεί με καινούργια κλινοσκεπάσματα και με ατομικά είδη υγιεινής και καθαριότητας. Από 28-12-2005 ανεστάλη η λειτουργία του χώρου υποδοχής παρανόμως εισερχομένων μεταναστών στο Πέπλο Έβρου, προκειμένου εκτελεσθούν εργασίες συντήρησης με ευθύνη του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Έβρου και μέχρι σήμερα δεν έχει ξαναλειτουργήσει.

**Παράγραφος 29 της έκθεσης
Κρατητήρια Διεύθυνσης Αλλοδαπών
στο πρώην Αεροδρόμιο Ελληνικού**

Οι χώροι καθαρίζονται δύο (2) φορές ημερησίως και παρέχονται στους κρατούμενους όλα τα απαραίτητα είδη καθαριότητας. Πριν την επίσκεψη της επιτροπής είχαν παραγγελθεί καινούργια στρώματα, τα οποία και έχουν παραδοθεί.

Ο προαυλισμός των κρατουμένων, εφόσον οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν, γίνεται κανονικά. Ειδική ενασχόληση των κρατούμενων δεν έχει προβλεφθεί, πλην όμως κατά την ώρα του προαυλισμού οι κρατούμενοι δύνανται να παίζουν ποδόσφαιρο ή να κάνουν τζόκινγκ.

Το αναφερόμενο στην έκθεση κελί των 3,5 τ.μ. δεν χρησιμοποιείται για τον εγκλεισμό κρατουμένων, αλλά ως χώρος εναπόθεσης ειδών ρουχισμού.

Παράγραφοι 31, 32 και 34 της έκθεσης Βελτίωση συνθηκών κράτησης

Στις άμεσες προτεραιότητες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ανάγεται η συνεχής προσπάθεια για βελτίωση των συνθηκών και όρων κράτησης στα υφιστάμενα κρατητήρια καθώς και στους ειδικούς χώρους κράτησης, από πλευράς ασφάλειας και υγιεινής.

α. Σύμφωνα με το άρθρο 76 του Ν.3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» και το άρθρο 44 του Ν.2910/2001, η κράτηση σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις (3) μήνες.

β. Κατ' εφαρμογή του Ν.3386/2005, εκδόθηκε η υπ' αριθ.6634/1-193260 από 27-8-2005 διαταγή του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, με την οποία διατάχθηκαν οι αρμόδιες Υπηρεσίες να αφήσουν ελεύθερους τους κρατούμενους αλλοδαπούς σε βάρος των οποίων είχαν εκδοθεί αποφάσεις απέλασης, προκειμένου να υπαχθούν στις ευεργετικές διατάξεις του νόμου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποσυμφορηθούν τα κρατητήρια της Ελληνικής Αστυνομίας.

γ. Από το άρθρο 81 του Ν. 3386/2005, προβλέπεται η δημιουργία ειδικών χώρων κράτησης, οι οποίοι ιδρύονται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δημόσιας Τάξης. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι προδιαγραφές και οι όροι λειτουργίας των χώρων αυτών. Για το θέμα αυτό το Υπουργείο μας με το υπ' αριθμ. 6634/1-195812 από 29-3-2006 έγγραφο του απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προκειμένου εκδοθεί η προβλεπόμενη από το προαναφερόμενο άρθρο κοινή Υπουργική απόφαση.

**Παράγραφος 36 της έκθεσης
Κρατητήρια Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής (οδός Π. Ράλλη).**

Τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στεγάζονται στο 2^ο και 3^ο όροφο του κτιρίου που ευρίσκεται επί της οδού Π. Ράλλη 24 και προορίζονται για την προσωρινή φύλαξη αλλοδαπών κρατουμένων.

Στον 2^ο όροφο βρίσκονται τα κρατητήρια ανδρών συνολικής χωρητικότητας 200 ατόμων κατανεμημένων σε 40 κελιά των πέντε ατόμων το καθένα, με αντίστοιχα τσιμεντένια κρεβάτια. Επίσης λειτουργούν 10 κοινόχρηστες τουαλέτες με διαχωριστικό τοίχο μεταξύ τους, ώστε να εξασφαλίζεται απόλυτα η ιδιαιτερότητα του χώρου, καθώς και 7 μπάνια με διαχωριστικό τοίχο.

Στον 3^ο όροφο βρίσκονται τα κρατητήρια γυναικών, τα οποία δεν έχουν καμία επαφή με αυτά των ανδρών, συνολικής χωρητικότητας 150 ατόμων, κατανεμημένων σε 30 κελιά των πέντε ατόμων το καθένα, με αντίστοιχα τσιμεντένια κρεβάτια. Για τις παραπάνω κρατούμενες λειτουργούν 5 κοινόχρηστες τουαλέτες και 4 μπάνια.

Στον ίδιο όροφο και σε ξεχωριστό τμήμα λειτουργιών τα κρατητήρια των ανηλίκων, τα οποία διαχωρίζονται με μεταλλική πόρτα από αυτά των γυναικών, συνολικής χωρητικότητας 20 ατόμων, κατανεμημένα σε 20 κελιά του ενός ατόμου το καθένα, με αντίστοιχο τσιμεντένιο κρεβάτι.

Στα κρατητήρια των ανηλίκων, λειτουργούν δύο 2 κοινόχρηστες τουαλέτες και ένα μπάνιο κατασκευασμένα με τις προαναφερόμενες προδιαγραφές.

Για την απρόσκοπτη επικοινωνία των κρατουμένων έχουν εγκατασταθεί και λειτουργούν 13 καρτοτηλέφωνα.

Όλοι οι κρατούμενοι βγαίνουν από τα κελιά τους τμηματικά ανά τακτά χρονικά διαστήματα, έτσι ώστε να μην συνωστίζονται όλοι μαζί, για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Σε όλους τους κρατούμενους, χορηγούνται είδη ατομικής υγιεινής (σαπούνια, σαμπουάν, ξυριστικά είδη, οδοντόκρεμα, οδοντόβουρτσες κ.λ.π.).

Όλα τα κελιά διαθέτουν σύστημα θέρμανσης – ψύξης – εξαερισμού. Επίσης υφίσταται συνεχής ροή (ζεστού) νερού, σε 24ωρη βάση.

Η καθαριότητα των κοινόχρηστων χώρων (μπάνιων, τουαλετών, διαδρόμων κ.λ.π.) έχει ανατεθεί σε ιδιωτικό συνεργείο καθαρισμού, το οποίο φροντίζει σε καθημερινή βάση για τον καθαρισμό και απολύμανση αυτών.

Τα κλινοσκεπάσματα καθαρίζονται και απολυμαίνονται από ιδιωτικό συνεργείο, ανά τακτά διαστήματα, με δαπάνη της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής.

Μέσα στα κελιά δεν υπάρχει κουδούνι ειδοποίησης, καθότι το προσωπικό της φρουράς, επιτηρεί αυτά σε 24ωρη βάση.

Έχουν γίνει ενέργειες για συμπληρωματικές εργασίες προκειμένου δημιουργηθούν προϋποθέσεις για προαυλισμό των κρατουμένων, χωριστά ανδρών και γυναικών, σε συνθήκες ασφαλείας.

Η επικοινωνία με τους συνηγόρους γίνεται οποιαδήποτε ώρα της ημέρας.

Χορηγούνται τρία γεύματα ημερησίως (πρωινό, μεσημεριανό, βραδινό).

Τέσσερις (4) φορές την εβδομάδα λειτουργεί ιατρείο για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης των κρατουμένων, σε προβλεπόμενο χώρο εντός των κρατητηρίων, από ομάδα ιατρών της μη κερδοσκοπικής εταιρείας «Ιατρική Παρέμβαση», που συνεργάζεται με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η ομάδα των ιατρών αποτελείται από παθολόγο, χειρουργό, ψυχολόγο, ψυχίατρο, κοινωνικό λειτουργό και νοσηλεύτη.

Σε έκτακτες περιπτώσεις και για περιστατικά που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν επιτόπου από την ιατρική ομάδα, οι ασθενείς κρατούμενοι μεταφέρονται, συνοδεία αστυνομικών, σε εφημερεύον νοσοκομείο με ασθενοφόρο του Ε.Κ.Α.Β.

Πέραν των άλλων εξετάσεων, πραγματοποιείται μια φορά το μήνα, με πρωτοβουλία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στους κρατούμενους, εξέταση θώρακος, από κινητή μονάδα του ως άνω Υπουργείου που έρχεται για το σκοπό αυτό στα κρατητήρια της οδού Πέτρου Ράλλη.

Επίσης, λαμβάνονται όλα τα ενδεικνύμενα μέτρα για την πρόληψη διάδοσης μολυσματικών ασθενειών (ψώρα κ.λ.π.) με την καθοδήγηση και τις οδηγίες που δίνονται από τους ιατρούς στο προσωπικό της φρουράς.

Για κάθε κρατούμενο ασθενή ανοίγεται ιατρικός φάκελος από τους ιατρούς, στον οποίο καταχωρούνται όλα τα στοιχεία που αφορούν το ιατρικό ιστορικό του. Ο φάκελος τηρείται στο αρχείο της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής.

**Παράγραφοι 39 και 41 της έκθεσης
Πρόσβαση φορέων σε χώρους κράτησης αλλοδαπών**

Σε ότι αφορά την πρόσβαση φορέων στους χώρους κράτησης αλλοδαπών κρατουμένων, τονίζεται η καλή συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας με ανεξάρτητες αρχές όπως είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Μ.Κ.Ο. Σε καμία περίπτωση δεν απαγορεύθηκε η επίσκεψη εκπροσώπων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σε χώρους κράτησης. Επιπλέον υπογραμμίζεται ότι για τη μεταχείριση και τα δικαιώματα των κρατουμένων από τις Αστυνομικές Αρχές εφαρμόζεται η υπ' αριθ.4803/22/44 από 4-7-2003 διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας.

**Παράγραφος 42 της έκθεσης
Πληροφοριακά έντυπα για τα δικαιώματά
των υπό απέλαση κρατουμένων αλλοδαπών**

Από το Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας έγινε και νέα υπόμνηση σ' όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες για τη χορήγηση στους αλλοδαπούς κρατουμένους των εντύπων πληροφοριακών δελτίων που καθορίζουν τα δικαιώματά τους (Σχ.ετ.6634/1-196292 από 28-12-2005 Διαταγή μας).

Τα αποδεικτικά επίδοσης των πληροφοριακών δελτίων στους κρατούμενους αλλοδαπούς τηρούνται στο αρχείο των Υπηρεσιών κράτησης αυτών.

**Παράγραφος 43 της έκθεσης
Κατάρτιση ατομικού φακέλου
των υπό απέλαση κρατουμένων αλλοδαπών**

Για κάθε υπό απέλαση κρατούμενο αλλοδαπό καταρτίζεται ατομικός φάκελος. Στοιχεία που αφορούν την έναρξη και λήξη της κράτησης του, καθώς και τις μεταγωγές καταχωρούνται σε ειδικό βιβλίο κρατουμένων της Υπηρεσίας που κρατείται.

**6. Εγκαταστάσεις του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας
Παράγραφοι 45, 46 και 47 της έκθεσης**

α) Σε συνεργασία με το Λιμεναρχείο Χίου και τις τοπικές αρχές και υπό την επίβλεψη της Νομαρχίας Χίου κατασκευάστηκε και ήδη λειτουργεί ως χώρος υποδοχής των παράνομων μεταναστών προκατασκευασμένο οίκημα με τα εξής χαρακτηριστικά:

αα) η συνολική επιφάνεια των εσωτερικών χώρων ανέρχεται στα 40 τετραγωνικά μέτρα και αποτελείται από τρία δωμάτια και μια τουαλέτα. Η σκεπή έχει κατασκευαστεί με κεραμίδια με αποτέλεσμα να διατηρείται χαμηλή η θερμοκρασία στο εσωτερικό του κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Το οίκημα έχει ικανοποιητικό αριθμό παραθύρων, που εξασφαλίζουν τον αερισμό καθώς και το φωτισμό με φυσικό φως. Το κέντρο υποδοχής διαθέτει επίσης ικανοποιητικό αριθμό κρεβατιών και κλινοσκεπασμάτων. Ο χώρος απολυμαίνεται τακτικά και διατηρείται διαρκώς καθαρός.

ββ) Στις περιπτώσεις εισροής μεγάλου αριθμού παράνομων μεταναστών η εφαρμογή του σχεδίου ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟ εξασφαλίζει την άμεση παροχή ιατρικής φροντίδας, συσσιτίων και στέγασης σε καλές συνθήκες διαβίωσης.

β) Ως προς τις παρατηρήσεις της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων σχετικά με τις συνθήκες διαμονής των παράνομων μεταναστών στους χώρους φύλαξης / κράτησης που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Λιμεναρχείου Μυτιλήνης:

αα) Ο χώρος στον οποίο αναφέρεται η Επιτροπή και διατυπώνει συστάσεις δεν χρησιμοποιείται ως χώρος υποδοχής παράνομων μεταναστών. Οι παράνομοι μετανάστες παραμένουν για ιδιαίτερα σύντομο χρονικό διάστημα (δύο έως τρεις ώρες) προκειμένου να διεκπεραιώσουν οι λιμενικές αρχές τις προβλεπόμενες από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας διαδικασίες. Επιπλέον, ο προαναφερόμενος χώρος του Κεντρικού Λιμεναρχείου Μυτιλήνης επισκευάστηκε, απολυμάνθηκε και καθαρίστηκε.

ββ) Στη Μυτιλήνη λειτουργεί σύγχρονο κέντρο υποδοχής παράνομων μεταναστών, εκτός των ορίων της δικαιοδοσίας του Λιμεναρχείου της Μυτιλήνης, χωρητικότητας 250 ατόμων. Το κέντρο είναι επανδρωμένο με γιατρούς και οι συνθήκες διαβίωσης θεωρούνται εξαιρετικές.

7. Ειδικό χώρο φύλαξης αλλοδαπών

Παράγραφος 48 της έκθεσης. Ρυθμίσεις για τις εγκαταστάσεις κράτησης των αλλοδαπών δυνάμει του άρθρου 81 του Ν. 3386/2005

Στις 13.6.2006 πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης σύσκεψη με τη συμμετοχή εκπροσώπων των συναρμόδιων υπουργείων και της Κτηματικής Εταιρείας του Δημοσίου προκειμένου να επιταχυνθούν οι διαδικασίες για την ίδρυση χώρων φύλαξης των αλλοδαπών λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις της αντιπροσωπείας της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων για τις ειδικότερες προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν. Το Υπουργείο

Δημόσιας Τάξης θα καταγράψει άμεσα τον αριθμό των κρατούμενων και των υπό απέλαση αλλοδαπών που διαχειρίζεται κατά μέσον όρο και καθημερινά ανά γεωγραφική περιοχή προκειμένου να υποδείξει πού θα ιδρυθούν οι ειδικοί χώροι φύλαξης που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 81 του Ν. 3386/2005 καθώς και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους. Αφού ενημερωθεί για τους σχετικούς χώρους από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου θα είναι σε θέση σε διάστημα λίγων ημερών να υποβάλει προτάσεις για τους διαθέσιμους δημόσιους χώρους (θα διερευνήσει μεταξύ άλλων τη δυνατότητα επέκτασης των δομών που ήδη λειτουργούν γι' αυτόν το σκοπό). Στη συνέχεια, μετά την αξιολόγηση του κόστους του σχεδίου (υπολογισμός του κόστους ανέγερσης και λειτουργίας) το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών θα καταβάλει προσπάθεια για την ανεύρεση των απαιτούμενων πόρων ώστε να περιληφθούν στον κρατικό προϋπολογισμό.

Κατ' εφαρμογή του σχεδίου ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟ (για τις περιπτώσεις των αλλοδαπών που εισέρχονται παράνομα στη χώρα από τη θάλασσα) και του σχεδίου ΒΑΛΚΑΝΙΟ (για τις περιπτώσεις των αλλοδαπών που εισέρχονται παράνομα στη χώρα από τη ξηρά) οι παράνομοι αλλοδαποί κρατούνται στα κέντρα προσωρινής φιλοξενίας των παράνομων μεταναστών των οποίων η λειτουργία υπάγεται στη δικαιοδοσία των νομαρχιακών διοικήσεων που διασφαλίζουν την προσωρινή διαμονή τους, τη σίτισή τους και την παροχή ιατρικής φροντίδας με κόστος που βαρύνει τα Υπουργεία Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Διευκρινίζεται ότι στο πλαίσιο της υλοποίησης των σχεδίων ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟ και ΒΑΛΚΑΝΙΟ θα προβλεφθεί ετήσια δαπάνη ύψους 3.500.000 ευρώ στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα έξοδα που αφορούν στην παροχή βοήθειας (αγορά ειδών υγιεινής και φαρμάκων), στη σίτιση και στη μεταφορά των παράνομων μεταναστών καθώς και στη συντήρηση των ήδη λειτουργούντων κέντρων υποδοχής.

Παράγραφοι 63 και 64 της έκθεσης Κέντρο κράτησης αλλοδαπών Μυτιλήνης

Στο κέντρο κράτησης αλλοδαπών στη Μυτιλήνη, έγιναν πρόσφατα εργασίες συντήρησης από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου. Σημειώνεται ότι όλες οι υποδείξεις της επιτροπής, που αφορούσαν σε επισκευές παραθύρων, χώρων υγιεινής και στο σύστημα θέρμανσης του εν

λόγω κέντρου, υλοποιήθηκαν αμέσως. Επίσης, αγοράστηκαν κρεβάτια, στρώματα και είδη ατομικής υγιεινής.

Παράγραφος 69 της έκθεσης

Διευκρίνιση για τις προθεσμίες υποβολής αιτήματος ασύλου

Οι διατάξεις του Π.Δ. 61/1999 προβλέπουν:

α) Σε ότι αφορά την υποβολή αιτήματος ασύλου, αυτό μπορεί να κατατεθεί τόσο κατά την είσοδο του αλλοδαπού στη χώρα, όσο και στο εσωτερικό της χώρας, χωρίς κανένα περιορισμό.

β) Σε ότι αφορά τις προσφυγές:

Προσφυγή επί απορριπτικής απόφασης ασύλου επιτρέπεται σε όλες τις περιπτώσεις, με τον περιορισμό της προθεσμίας υποβολής της που είναι:

- εντός τριάντα (30) ημερών, στην περίπτωση που το αίτημα ασύλου εξετάζεται με την κανονική διαδικασία,
- δέκα (10) ημερών, στην ταχύρυθμη διαδικασία και
- πέντε (5) ημερών, στις περιπτώσεις που ο προσφεύγων αλλοδαπός βρίσκεται σε αίθουσα διερχομένων σε αερολιμένα ή λιμένα και δεν του έχει επιτραπεί η είσοδος στη χώρα.

Παράγραφος 70 της έκθεσης

Επικοινωνία κρατουμένων

Σε όλους τους χώρους κράτησης (Χίο, Μυτιλήνη, Βέννα) υπάρχει δυνατότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας για τους κρατουμένους, με τα εγκατεστημένα καρτοτηλέφωνα.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ¹

Γνωμοδότηση Νο. 363/2005 για τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τους μυστικούς χώρους κράτησης και τη διακρατική μεταφορά κρατουμένων²

¹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Δημοκρατία, γενικότερα γνωστή ως Επιτροπή της Βενετίας, είναι γνωμοδοτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης σε συνταγματικά θέματα. Ιδρύθηκε το 1990 με συμφωνία των 18 κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και διαδραματίζει καίριο ρόλο στην υιοθέτηση συνταγματικών κειμένων σύμφωνα με τα κριτήρια της συνταγματικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Με συμφωνία του Φεβρουαρίου του 2002 αποφασίστηκε η διεύρυνσή της παρέχοντας τη δυνατότητα σε μη ευρωπαϊκά κράτη να καταστούν πλήρη μέλη της. Αποτελείται από «ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες που είναι προεξέχουσες προσωπικότητες λόγω της εμπειρίας τους στους κόλπους δημοκρατικών θεσμών ή της συνεισφοράς τους στην ανάπτυξη του δικαίου και των πολιτικών επιστημών» (άρθρο 2 του αναθεωρημένου καταστατικού).

Τα μέλη της είναι ακαδημαϊκοί, ειδικότερα στους τομείς του συνταγματικού ή του διεθνούς δικαίου, δικαστές ανώτατων ή συνταγματικών δικαστηρίων ή μέλη των εθνικών κοινοβουλίων. Συμμετέχοντας με την ατομική τους ιδιότητα στην Επιτροπή τα μέλη διορίζονται για τέσσερα χρόνια από τις χώρες που μετέχουν σε αυτήν. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι μέλη της Επιτροπής της Βενετίας.

Από το 2004 μέλος της Επιτροπής είναι το Κιργιζιστάν, από το 2005 η Χιλή και από το 2006 το Μαυροβούνιο. Η Επιτροπή αποτελείται συνολικά από πενήντα μέλη. Η Λευκορωσία είναι συνδεδεμένο μέλος ενώ η Αργεντινή, ο Καναδάς, το Βατικανό, το Ισραήλ, η Ιαπωνία, το Καζακστάν, η Κορέα, το Μεξικό, οι ΗΠΑ και η Ουρουγουάη έχουν το καθεστώς του παρατηρητή. Στις συνεδριάσεις της ολομέλειας της Επιτροπής συμμετέχουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη.

² Με βάση τις παρατηρήσεις των Iain Cameron (καθηγητή του Πανεπιστημίου της Ουψάλα, αναπληρωματικό μέλος, Σουηδία), Pieter van Dijk (Δικαστή στο Συμβούλιο Επικρατείας, τακτικό μέλος, Κάτω Χώρες), Olivier Dutheillet de Lamotte (Δικαστή στο Συνταγματικό Δικαστήριο, τακτικό μέλος, Γαλλία), Jan Helgesen (καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Όσλο, τακτικό μέλος, Νορβηγία), Giorgio Malinverni (καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης, τακτικό μέλος, Ελβετία), Georg Nolte (καθηγητή δημοσίου δικαίου στο Ινστιτούτο Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, αναπληρωματικό μέλος, Γερμανία). Δημοσιεύθηκε στις 16 Μαρτίου 2006. Έγγραφο CDL-AD (2006)009. Απόδοση στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

Περιεχόμενα**Εισαγωγή****Μέρος I****Το Νομικό Καθεστώς****A. Γενικές αρχές**

- α. Νόμιμες διακρατικές μεταφορές κρατουμένων
- β. Παράνομες διακρατικές μεταφορές κρατουμένων
- γ. Διεθνής συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας
- δ. Παρατηρήσεις για την ευθύνη των κρατών

B. Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- α. Τα κρίσιμα δικαιώματα
 - i) Προσωπική ελευθερία και ασφάλεια
 - ii) Βασανιστήρια, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία
- β. Το περιεχόμενο της υποχρέωσης των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου
- γ. Περιορισμοί της αρμοδιότητας της μεταφοράς κρατουμένων που επιβάλλουν οι υποχρεώσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου
- δ. Εξαιρέσεις

Γ. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο**Δ. Γενικές Αρχές του Αεροπορικού Δικαίου****Ε. Στρατιωτικές Βάσεις****ΣΤ. Άρθρο V της Συνθήκης NATO****Μέρος II**

Οι διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης

- A. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά στις συλλήψεις που διενεργούν αλλοδαπές αρχές στην επικράτειά τους
- B. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά στους μυστικούς χώρους κράτησης
- Γ. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά στη διακρατική μεταφορά κρατουμένων

Συμπεράσματα**Εισαγωγή**

1. Με επιστολή της 15.12.2005, ο πρόεδρος της Επιτροπής Νομικών Υποθέσεων και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, κύριος Dick Marty ζήτησε γνωμοδότηση από την Επιτροπή για τα παρακάτω αλληλένδετα θέματα:

α) Αξιολόγηση της νομιμότητας των μυστικών κέντρων κράτησης υπό το φως των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει του διεθνούς δικαίου και ειδικότερα δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων. Ειδικότερα, πρόκειται για την αξιολόγηση της ευθύνης του κράτους που επιτρέπει – ενεργητικά ή παθητικά – στην επικράτειά του την παράνομη κράτηση ή απαγωγή από τρίτο κράτος ή από όργανο αυτού του κράτους.

β) Ποιες είναι οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά το γενικό διεθνές δίκαιο και το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όσον αφορά στη διακρατική μεταφορά κρατουμένων μέσω του εδάφους τους, συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου τους; Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των υποχρεώσεων και των ενδεχόμενων αμοτεροβαρών υποχρεώσεων που απορρέουν από άλλες συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών που έχουν συναφθεί με κράτη που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης;

2. Δημιουργήθηκε μια ομάδα εργασίας, που αποτελείτο από τα ακόλουθα μέλη: τους κυρίους Iain Cameron, Pieter van Dijk, Olivier Dutheillet de Lamothe, Jan Helgesen, Giorgio Malinverni και Georg Nolte. Την ομάδα αυτή συνέδραμε η κυρία Simona Granata – Menghini, διευθύντρια του Τμήματος Συνταγματικής Συνεργασίας.

3. Πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις εργασίας στο Παρίσι, στις 13 Ιανουαρίου και στις 27/28 Φεβρουαρίου 2006.

4. Η Ομάδα Εργασίας αναζήτησε τη συνεργασία των Νομικών Υπηρεσιών του NATO αιτούμενη επιπλέον διευκρινίσεις για θέματα στρατιωτικού δικαίου καθώς και κάποια έγγραφα. Δυστυχώς, οι Νομικές Υπηρεσίες του NATO δεν ανταποκρίθηκαν σε κανένα από τα αιτήματά της.

5. Η Ομάδα Εργασίας αναζήτησε τη συνεργασία του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας: οι νομικές υπηρεσίες του οργανισμού αυτού ανταποκρίθηκαν στο αίτημά της για παροχή τεκμηρίωσης σχετικά με την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων της Σύμβασης του Σικάγο για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία. Η Επιτροπή επιθυμεί να εκφράσει τις ευχαριστίες της και την ευγνωμοσύνη της για τη συνεργασία του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας.

6. Η παρούσα μελέτη συζητήθηκε στην Υπο-Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου και Δημοκρατικών Θεσμών στο πλαίσιο κοινής συνάντησης που συγκλήθηκε στις 16 Μαρτίου 2006 και στη συνέχεια υιοθετήθηκε κατά την 66^η συνεδρίαση της ολομέλειας της Επιτροπής στη Βενετία (17-18 Μαρτίου 2006).

7. Σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης δεν είναι η αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών που αφορούν στους πρόσφατους ισχυρισμούς

για τη λειτουργία μυστικών κέντρων κράτησης στην Ευρώπη ή για τη μεταφορά κρατουμένων από τη CIA μέσω της επικράτειας (συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου) κάποιων ευρωπαϊκών κρατών. Τούτο δεν αποτελεί έργο της Επιτροπής της Βενετίας αλλά της Επιτροπής Νομικών Υποθέσεων της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης.

8. Η παρούσα γνωμοδότηση δεν έχει στόχο να αποτυπώσει την ισχύουσα πρακτική και εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 21.11.2005 ο γενικός γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης αποφάσισε να ασκήσει το δικαίωμα διερεύνησης κατά την έννοια του άρθρου 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και κάλεσε τα κράτη μέλη να παράσχουν εξηγήσεις για τον τρόπο με τον οποίο το εσωτερικό τους δίκαιο εξασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης στις περιπτώσεις της μυστικής κράτησης και της μεταφοράς κρατουμένων. Στις 28 Φεβρουαρίου 2006 ο γενικός γραμματέας παρουσίασε έκθεση βασισμένη στις απαντήσεις που απέστειλαν όλα τα κράτη μέλη (βλέπε σχετικά την Έκθεση του Γενικού Γραμματέα δυνάμει του άρθρου 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το ζήτημα των μυστικών κρατήσεων και της μεταφοράς των ύποπτων για τέλεση τρομοκρατικών πράξεων κρατουμένων, ειδικότερα από ή με την προτροπή αλλοδαπών υπηρεσιών, SG/Inf (2006)5).

9. Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να απαντήσει στα ερωτήματα της Επιτροπής Νομικών Υποθέσεων της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης και να διευκρινίσει τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει του δημοσίου διεθνούς δικαίου γενικά και του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου ειδικότερα όσον αφορά στη μεταφορά, στην έκδοση, στην απέλαση ή στην παράνομη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των κρατουμένων. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή θεωρεί αναγκαίο να υπενθυμίσει κατ' αρχήν τους βασικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου, του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του αεροπορικού δικαίου (Μέρος I), που ρυθμίζουν την κράτηση και τη διακρατική μεταφορά κρατουμένων. Στη συνέχεια, η Επιτροπή αποπειράται να καθορίσει τις ειδικότερες υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης σε αυτούς τους τομείς (Μέρος II) και τέλος απαντά στις ερωτήσεις που έθεσε η Κοινοβουλευτική Συνέλευση (Συμπεράσματα).

ΜΕΡΟΣ Ι: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ**Α. Γενικές Αρχές***α. Νόμιμες διακρατικές μεταφορές κρατουμένων*

10. Σύμφωνα με τα διεθνές δίκαιο και το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου τέσσερις είναι οι περιπτώσεις όπου ένα κράτος μπορεί να μεταφέρει νόμιμα έναν κρατούμενο σε άλλο κράτος: απέλαση, έκδοση, διέλευση και μεταφορά καταδικών προκειμένου να εκτίσουν την επιβληθείσα ποινή σε άλλη χώρα.

11. *Απέλαση* είναι η απομάκρυνση από τη χώρα του αλλοδαπού που θεωρείται ανεπιθύμητος ή επικίνδυνος. Ο αλλοδαπός σε βάρος του οποίου έχει εκδοθεί απόφαση απέλασης από διοικητική αρχή πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσφύγει ενώπιον αρμόδιας αρχής³, κατά προτίμηση δικαστηρίου⁴. Η απέλαση πρέπει να στηρίζεται στους ειδικότερους λόγους που προβλέπει το ισχύον εσωτερικό δίκαιο.

12. *Έκδοση* είναι η τυπική διαδικασία με την οποία ένα πρόσωπο που θεωρείται ύποπτο διάπραξης αδικήματος και κρατείται σε ένα κράτος μεταφέρεται σε άλλο κράτος προκειμένου να δικαστεί ή, εάν έχει ήδη δικαστεί και καταδικαστεί, προκειμένου να εκτίσει την επιβληθείσα ποινή.

13. Η έκδοση είναι διαδικασία στην οποία εφαρμόζεται το εθνικό και το διεθνές δίκαιο. Ενώ γενικά οι συνθήκες περιλαμβάνουν διατάξεις για τη διακρατική μεταφορά των ύποπτων εγκληματιών ή των καταδικών, η εθνική νομοθεσία ορίζει τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που εφαρμόζονται προκειμένου για την παράδοση του εκζητούμενου σύμφωνα με την ισχύουσα συνθήκη. Η νομοθεσία της έκδοσης διαφέρει στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως ως προς τις συνθήκες που έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο, τις διαδικαστικές εγγυήσεις, ειδικότερα ως προς το ρόλο της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας στη διαδικασία της

³ Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Διαδικαστικές εγγυήσεις σε περίπτωση απέλασης αλλοδαπών): «1. Αλλοδαπός που έχει νόμιμα τη διαμονή του στην επικράτεια ενός κράτους δεν απελαύνεται παρά μόνο μετά από απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με το νόμο. Στον ανωτέρω δίνεται η δυνατότητα: α) να προτείνει επιχειρήματα κατά τη απέλασής του, β) να τύχει η υπόθεσή του επανεξέτασης, και γ) να εκπροσωπείται για τους σκοπούς αυτούς ενώπιον της αρμόδιας αρχής ή ενώπιον ενός ή περισσοτέρων προσώπων που ορίζεται από αυτήν την αρχή. 2. Αλλοδαπός μπορεί να απελαθεί και πριν από την άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παράγραφο 1 α, β και γ αυτού του άρθρου όταν αυτή η απέλαση είναι αναγκαία για το συμφέρον της δημόσιας τάξης ή επιβάλλεται για λόγους εθνικής ασφάλειας» (Ν. 1705/1987, ΦΕΚ 89 τ. Α').

⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση της 24.10.1979 επί της υπόθεσης *Klass et autres κατά Γερμανίας*, παράγραφος 55.

έκδοσης και τις αποδείξεις (και εγγυήσεις) που απαιτούνται για την έκδοση.

14. Στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η νομοθεσία της έκδοσης πρέπει να συνεκτιμά ή να είναι σύμφωνη με τις συνταγματικές διατάξεις που προστατεύουν τα δικαιώματα του ανθρώπου, τις διεθνείς συμβάσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο.

15. Όπως όλες οι σύγχρονες διμερείς συμβάσεις έκδοσης, η Σύμβαση Έκδοσης του 1957⁵ απαιτεί σεβασμό της αρχής «ου δις δικάζειν» και του κανόνα της ειδικότητας. Επιπλέον, απαγορεύει την έκδοση σε χώρα όπου εκτελείται η θανατική ποινή. Η απαγόρευση αυτή ισχύει επίσης όταν «το καλούμενο προς έκδοσιν μέρος έχει σοβαρούς λόγους να πιστεύει, ότι η αίτησις εκδόσεως, αιτιολογηθείσα δια τινος παραβάσεως του κοινού δικαίου, υπεβλήθη επί τω σκοπώ διώξεως ή κολάσεως ατόμου δια τα φυλετικά, θρησκευτικά ή πολιτικά τούτου φρονήματα ή εθνικά τοιαύτα, ή ότι η θέσις του εν λόγω ατόμου διατρέχει κίνδυνον να επιδεινωθή από τον ένα ή τον έτερον των ως άνω λόγων». Επιπλέον, εφαρμόζεται η αρχή *nulla poena*⁶.

16. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1977 για την Καταστολή της Τρομοκρατίας⁷ υιοθετήθηκε για να εξαλείψει ή να περιορίσει τη δυνατότητα του κράτους στο οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης να επικαλείται

⁵ Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 4154/1961 (ΦΕΚ 75, τ. Α'). Η απόφαση – πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ (2002/584/ΔΕΥ) της 13.6.2002 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (δημοσιευμένη σε L 190/18.7.2002) προβλέπει την απλούστευση και την επιτάχυνση της διαδικασίας έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Κάθε εθνική δικαστική αρχή («δικαστική αρχή εκτέλεσης του εντάλματος σύλληψης») αναγνωρίζει *ipso facto* και με ελάχιστες τυπικές προϋποθέσεις τα αιτήματα έκδοσης που υποβάλει η δικαστική αρχή άλλου κράτους μέλους («δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος σύλληψης»). Από την 1^η Ιουλίου 2004 για τα κράτη μέλη της ΕΕ και όσον αφορά στην έκδοση, αυτή η απόφαση – πλαίσιο αντικατέστησε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εκδόσεως του 1957 και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1978 για την Καταστολή της Τρομοκρατίας, τη Συμφωνία της 26.5.1989 μεταξύ των 12 κρατών μελών για την απλουστευμένη διαδικασία διαβίβασης των αιτημάτων έκδοσης, τη Σύμβαση του 1995 για την απλουστευμένη διαδικασία έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης του 1996 καθώς και τις ισχύουσες διατάξεις της Συμφωνίας Schengen.

⁶ Άρθρο 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ορίζει ότι «ουδείς δύναται να καταδικασθή δια πράξιν ή παράλειψιν η οποία καθ' ήν στιγμήν διεπράχθη, δεν αποτελεί αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρύτερα ποινή από εκείνην η οποία επιβάλλεται κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος».

⁷ Έχει κυρωθεί με το Ν. 1789/1988 (ΦΕΚ 133, τ. Α')

την πολιτική φύση ενός εγκλήματος προκειμένου να αντιταχθεί στο αίτημα της έκδοσης στην περίπτωση των τρομοκρατικών πράξεων. Σύμφωνα με αυτήν τη Σύμβαση κάποια αδικήματα ουδέποτε θεωρούνται «πολιτικά» (άρθρο 1) ενώ άλλα παρόλο τον πολιτικό χαρακτήρα του περιεχομένου και του κινήτρου τέλεσής τους δεν μπορούν να θεωρηθούν πολιτικά (άρθρο 2). Όμως δεν υπάρχει υποχρέωση έκδοσης και το κράτος προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα της έκδοσης μπορεί να την αρνηθεί όταν έχει ουσιώδεις λόγους να πιστεύει ότι η αίτηση έκδοσης έχει υποβληθεί με σκοπό τη δίωξη ή τον κολασμό ενός προσώπου εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της ιθαγένειας ή των πολιτικών του φρονημάτων ή ότι η θέση του εκζητούμενου κινδυνεύει να καταστεί χειρότερη εξαιτίας του ενός ή του άλλου από τους λόγους αυτούς.

17. Διέλευση ή διαμεταγωγή είναι η πράξη με την οποία το κράτος Β παρέχει διευκολύνσεις στο κράτος Α προκειμένου να διέλθει ο κατάδικος από το έδαφός του.

18. Η διέλευση ρυθμίζεται από διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις, και κυρίως από το άρθρο 21 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εκδόσεως το οποίο ορίζει:

1. Η διαμεταγωγή μέσω εδάφους συμβαλλόμενου μέρους, θέλει επιτραπεί, κατόπιν αιτήσεως απευθυνομένης κατά την εν παραγράφω 1 του άρθρου 12 προβλεπόμενη διαδικασία, υπό τον όρον ότι δεν θα πρόκειται περί παραβάσεως χαρακτηριζομένης υπό το μέρος παρ' ου αιτείται η διαμεταγωγή ως εκούσης πολιτικών χαρακτήρα ή καθαρώς στρατιωτικών τοιούτων λαμβανομένων υπόψη και των διατάξεων των άρθρων 3 και 4 της παρούσης Συμβάσεως.

2. Η διαμεταγωγή υπηκόου, υπό την έννοιαν του άρθρου 6, εκ χώρας εξ ης ζητείται αυτή δύναται να απορριφθή.

3. Υπό την επιφύλαξιν των διατάξεων του άρθρου 4 του παρόντος άρθρου η προσαγωγή των εν παραγράφω 2 του άρθρου 12 προβλεπόμενων δικαιολογητικών, είναι απαραίτητος.

4. Εις περίπτωσιν χρησιμοποίησεως αεροπορικής γραμμής, έχουσιν εφαρμογήν αι κάτωθι διατάξεις: α) Εφόσον δεν προβλέπεται προσγειώσεις, η αιτούσα χώρα θέλει ειδοποιήσει το μέρος ούτινος το έδαφος υπερίπταται και πιστοποιήσει την ύπαρξιν δικαιολογητικού τινός των εν παραγράφω 2 του άρθρου 12 προβλεπόμενων τοιούτων (εδ. α'). Εν περιπτώσει τυχαίας προσγειώσεως η εν λόγω κοινοποίησις συνεπάγεται τα εν άρθρω 16 αναφερόμενα επακόλουθα αιτήσεως προσωρινής συλλήψεως, οπότε η αιτούσα χώρα θέλει απευθύνει κανονικήν αίτησιν διαμεταγωγής, β) Εφ' όσον προβλέπεται προσγειώσεις, η αιτούσα χώρα θέλει απευθύνει κανονικήν αίτησιν διαμεταγωγής.

5. *Ουχ ήττον οιοδήποτε μέρος δύναται να δηλώση κατά την υπογραφήν την παρούσης συμβάσεως ή της καταθέσεως του κυρωτικού εγγράφου ή του τοιούτου προσχωρήσεως, ότι δεν θέλει επιτρέψει την διαμεταγωγήν ατόμου τινός ειμή υπό τους όρους τους αφορώντας την έκδοσιν ή τινας τούτων. Εις την περίπτωσιν ταύτην θα δύναται να εφαρμοσθή ο όρος της αμοιβαιότητας.*

6. *Η διαμεταγωγή εκδοθέντος ατόμου, δεν θέλει ενεργηθή δια μέσου εδάφους, εξ ου υφίσταται λόγος να πιστεύεται, ότι θα διέτρεχον κίνδυνον η ζωή ή η ελευθερία τούτου, εκ φυλετικών, θρησκευτικών ή εθνικών λόγων ή εξ αιτίας των πολιτικών αυτού φρονημάτων.*

19. Παρότι από τη διατύπωση του άρθρου 21 παρ. 4 εδ. α' προκύπτει ότι τα κράτη οφείλουν να «ειδοποιούν» το κράτος διέλευσης, η σχετική κρατική πρακτική διαφέρει. Πράγματι, κάποια κράτη δεν απαιτούν ειδοποίηση για τη διαμεταγωγή κρατούμενου μέσω του εναέριου χώρου τους όταν δεν είναι προγραμματισμένη η προσγείωση του ενδιαφερόμενου αεροσκάφους⁸.

20. Η οδηγία 2003/110/EK του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, όσον αφορά τη συνδρομή κατά τη διέλευση σε περίπτωση απομάκρυνσης διά της αεροπορικής οδού⁹ υπογραμμίζει ότι τα «τα κράτη μέλη εφαρμόζουν την παρούσα οδηγία με το δέοντα σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών» και ότι σύμφωνα με τις ισχύουσες διεθνείς υποχρεώσεις, δεν θα πρέπει να ζητείται ούτε να επιτρέπεται η διέλευση διά της αεροπορικής οδού εάν στην τρίτη χώρα προορισμού ή διέλευσης, ο υπήκοος τρίτης χώρας αντιμετωπίζει την απειλή απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, βασανιστηρίων ή θανατικής ποινής, ή εάν η ζωή του ή η ελευθερία του θα περιέλθει σε κίνδυνο λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, του γεγονότος ότι ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων». Σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας:

⁸ Από την αιτιολογική έκθεση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εκδόσεως προκύπτει ότι συζητήθηκε ευρέως και ότι ήταν διαφορετική η προσέγγιση των διαφόρων κρατών ως προς το εάν η μεταφορά ενός προσώπου με πλοίο ή αεροσκάφος που δεν είναι καταχωρημένα στα σχετικά μητρώα του αιτούντος κράτους ή του κράτους προς το οποίο απευθύνεται το σχετικό αίτημα ισοδυναμεί με διέλευση από το έδαφος του κράτους αυτού. Θεωρήθηκε ότι το ζήτημα αυτό θα ρυθμίσει η κρατική πρακτική (βλέπε την αιτιολογική έκθεση, άρθρο 21 στη διεύθυνση: <http://conventions.CouncilofEurope.int/treaty/en/reports/html/024/html>).

⁹ Δημοσιευμένη σε Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 321 της 06/12/2003 σ. 0026 – 0031. Μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το Π.Δ. 54/2007 «Συνδρομή κατά τη διέλευση σε περίπτωση απομάκρυνσης υπηκόων τρίτων χωρών δια της αεροπορικής οδού», ΦΕΚ 56, τ. Α'.

1. Η αίτηση διέλευσης διά της αεροπορικής οδού μετά ή άνευ συνοδείας και των σχετικών μέτρων συνδρομής δυνάμει του άρθρου 5 παράγραφος 1, υποβάλλεται γραπτώς από το αιτούν κράτος μέλος. Διαβιβάζεται στο κράτος μέλος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση, το συντομότερο δυνατό, και οπωσδήποτε όχι αργότερα από δύο ημέρες πριν από τη διέλευση. Η εν λόγω προθεσμία μπορεί να μην ισχύει σε ιδιαίτερα επείγουσες και δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις.

2. Το κράτος μέλος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση, ανακοινώνει αμέσως την απόφασή του στο αιτούν κράτος μέλος εντός δύο ημερών. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται, σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, επί 48 ώρες, κατ' ανώτατο όριο. Μια διέλευση διά της αεροπορικής οδού δεν αρχίζει χωρίς την έγκριση του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση.

Σε περίπτωση που το κράτος μέλος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο, η επιχείρηση διέλευσης μπορεί να αρχίσει μέσω κοινοποίησης από μέρους του αιτούντος κράτους μέλους.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν, βάσει διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή ρυθμίσεων, ότι η επιχείρηση διέλευσης μπορεί να αρχίσει μέσω κοινοποίησης από μέρους του αιτούντος κράτους μέλους.

21. Σύμφωνα με αυτήν την οδηγία, για κάθε αίτημα διέλευσης, το αιτούν κράτος μέλος υποχρεούται να παρέχει πληροφορίες για τον μεταφερόμενο πολίτη της τρίτης χώρας, για τις λεπτομέρειες της πτήσης καθώς και άλλες πληροφορίες για την κατάσταση της υγείας του και την απειλή που μπορεί να συνιστά για τη δημόσια τάξη.

22. Το κείμενο της Συμφωνίας Έκδοσης που υπογράφηκε μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ οριστικοποιήθηκε το 2003. Όμως, έως σήμερα δεν έχει αρχίσει να ισχύει για τα κράτη μέλη της ΕΕ¹⁰. Προβλέπει ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να επιτρέψουν τη διέλευση από το έδαφός τους ενός προσώπου που παραδίδεται στις ΗΠΑ από τρίτο κράτος ή από τις ΗΠΑ σε τρίτο κράτος. Το αίτημα για τη διέλευση υποβάλλεται δια της διπλωματικής οδού και πρέπει να περιλαμβάνει περιγραφή του μεταφερόμενου προσώπου και συνοπτική αναφορά στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσής του. Δεν απαιτείται άδεια για την αεροπορική μεταφορά όταν δεν είναι προγραμματισμένη προσγείωση στο έδαφος του κράτους διέλευσης (τούτο δεν θίγει τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει των συμ-

¹⁰ Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που απορρέουν από τις συμφωνίες έκδοσης, περιλαμβανομένης της συμφωνίας που υπογράφηκε με τις ΗΠΑ, εξετάζονται στη συνέχεια, στις παραγράφους 137 έως 153 (βλέπε σελίδες 283 έως 288 της παρούσας έκδοσης).

βάσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, παράγραφος 147). Σε περίπτωση αναγκαστικής προσγείωσης του αεροσκάφους το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί να απαιτήσει την υποβολή αιτήματος διέλευσης.

23. Τα κράτη μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες για τη μεταφορά των καταδίκων προκειμένου να εκτίσουν την ποινή τους στη χώρα καταγωγής τους. Αυτές οι διαδικασίες δεν αφορούν στην παρούσα γνωμοδότηση.

β. Παράνομες διακρατικές μεταφορές κρατουμένων¹¹

24. Η μεταφορά είναι παράνομη ή αντίθετη με το νόμο όταν η κυβέρνηση του κράτους Β μεταφέρει ένα πρόσωπο χωρίς τη συγκατάθεσή του στο κράτος Α προκειμένου να το υποβάλει σε στερητικό της προσωπικής του ελευθερίας μέτρο, με διαδικασία που δεν προβλέπει η νομοθεσία (επομένως δεν πρόκειται για έκδοση, απέλαση, διέλευση ή μεταφορά προκειμένου για την έκτιση της ποινής).

25. Η αρπαγή ενός προσώπου στο έδαφος του κράτους Β από τα όργανα του κράτους Α και η απομάκρυνσή του στο κράτος Α ή σε τρίτο κράτος αποτελεί παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας του κράτους Β και άρα είναι παράνομη πράξη που παραβιάζει το διεθνές δίκαιο για την οποία ενέχεται το κράτος Α¹².

26. Δυνάμει του διεθνούς δικαίου (βλέπε παράγραφο 37 στη συνέχεια) σε παρόμοια περίπτωση το κράτος Α οφείλει, αιτήσει του ζημιωθέντος κράτους, να επανορθώσει τη βλάβη που προκάλεσε γεγονός που είναι παράνομο κατά το διεθνές δίκαιο, επανόρθωση που εν προκειμένω περιλαμβάνει την επιστροφή του μεταγόμενου προσώπου. Τα δικαιώματα του ενδιαφερόμενου προσώπου έναντι του κράτους Α απορρέουν από την ισχύουσα εθνική νομοθεσία του και από τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

27. Οι κρατούμενοι μπορεί να μεταφέρονται παράνομα με τη συγκατάθεση του κράτους στο έδαφος του οποίου συλλαμβάνονται. Παρόμοιες καταστάσεις είναι προβληματικές από άποψης σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο πλαίσιο του κράτους δικαίου τίθεται επίσης το διπλό ερώτημα της ευθύνης της κυβέρνησης για τις πράξεις των οργάνων της και των υπηρεσιών της και του κοινοβουλευτικού ελέγχου της κυβέρνησης.

28. Επίσης, είναι παράνομη η μεταφορά όταν οιαδήποτε υπηρεσία του δημόσιου τομέα του κράτους Β (αστυνομία, δυνάμεις ασφαλείας κλπ)

¹¹ Στο πλαίσιο της παρούσας γνωμοδότησης ο όρος «κρατούμενος» σημαίνει «καθέναν που στερείται την προσωπική του ελευθερία με πράξη του κράτους».

¹² Βλέπε την από 12.10.1989 απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Stocké κατά Γερμανίας*, παράγραφος 167, δημοσιευμένη σε Series A, No. 199.

απομακρύνει ένα πρόσωπο από το έδαφος του εφαρμόζοντας διαδικασία που δεν προβλέπεται από το νόμο ή είναι αντίθετη με την εθνική νομοθεσία. Για παράδειγμα, η εν λόγω υπηρεσία μπορεί να συμμετέχει επίσημα στη μεταφορά (σύλληψη και παράδοση του κρατούμενου) ή να διευκολύνει μια απαγωγή (με τρόπο ενεργητικό ή παθητικό – χωρίς να την παρεμποδίζει γνωρίζοντας ότι θα πραγματοποιηθεί). Η κυβέρνηση μπορεί να γνωρίζει ή να αγνοεί τις ενέργειες της αστυνομίας ή των δυνάμεων ασφαλείας.

29. Στην περίπτωση όπου το ενεργητικό μέτρο (σύλληψη, παράδοση κλπ) δεν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, η σύλληψη παραβιάζει την εθνική νομοθεσία και άρα το άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε παρόμοια κατάσταση ανακύπτει το ζήτημα του κυβερνητικού ελέγχου των αστυνομικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών ασφαλείας καθώς και του κοινοβουλευτικού ελέγχου της κυβέρνησης.

30. Η Επιτροπή της Βενετίας σημειώνει ότι συχνά στο δημόσιο λόγο χρησιμοποιείται ο όρος «παράδοση» για να υποδηλώσει την παράνομη μεταφορά και στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των κρατουμένων. Δεν πρόκειται για όρο του διεθνούς δικαίου. Χρησιμοποιείται όταν ένα κράτος επιβάλει και εκτελεί στο έδαφος κάποιου άλλου κράτους μέτρο περιοριστικό της προσωπικής ελευθερίας σε πρόσωπο που θεωρείται ύποπτο τέλεσης ιδιαίτερα σοβαρού ποινικού αδικήματος (για παράδειγμα μιας τρομοκρατικής ενέργειας). Υποδηλώνει επίσης τη μεταφορά αυτού του προσώπου προκειμένου να κρατηθεί στο έδαφος του πρώτου κράτους ή σε χώρο που υπάγεται στη δικαιοδοσία του ή σε τρίτο κράτος. Κατά συνέπεια, η «παράδοση» είναι ένας γενικότερος όρος που υποδηλώνει περισσότερο το αποτέλεσμα – τον περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας του υπόπτου – και όχι το μέσο. Η νομιμότητα της «παράδοσης» εξαρτάται από τη νομοθεσία των ενδιαφερομένων κρατών και από τους ισχύοντες κανόνες του διεθνούς δικαίου, και ιδίως από το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Βέβαια, μια συγκεκριμένη «παράδοση» σύμφωνη με το εθνικό δίκαιο ενός εκ των εμπλεκόμενων κρατών (που δεν απαγορεύει ή δεν ρυθμίζει τις εξω-εδαφικές πράξεις των κρατικών οργάνων) δεν είναι κατ' ανάγκη σύμφωνη με την εσωτερική νομοθεσία των άλλων ενδιαφερομένων κρατών. Επιπλέον, η «παράδοση» μπορεί να είναι αντίθετη με το διεθνές εθιμικό δίκαιο ή τις εθιμικού ή συμβατικού χαρακτήρα υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα εμπλεκόμενα στη διαδικασία της παράδοσης κράτη δυνάμει του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και / ή του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

31. Ο όρος «εξαιρετική παράδοση» φαίνεται να χρησιμοποιείται όταν δεν αμφισβητείται ή αμφισβητείται εν μέρει ότι η κράτηση δεν είναι

σύμφωνη με τις νομικές διαδικασίες που εφαρμόζονται στο κράτος όπου ο ενδιαφερόμενος βρισκόταν κατά το χρόνο της σύλληψής του.

γ. Διεθνής συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

32. Το δημόσιο διεθνές δίκαιο επιτρέπει στα κράτη να συνεργάζονται για τη μεταφορά των καταδίκων εφόσον η μεταφορά αυτή πραγματοποιείται με σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των άλλων διεθνών υποχρεώσεων των ενδιαφερομένων κρατών. Πολλές διεθνείς συμβάσεις επιβεβαιώνουν αυτόν τον κανόνα.

33. Αφού οι μετακινήσεις των ανθρώπων ανά τον κόσμο είναι ευκολότερες οι εγκληματικές δραστηριότητες αποκτούν διεθνή διάσταση. Επομένως είναι προς το συμφέρον των κρατών η πρόληψη των τρομοκρατικών εγκλημάτων και η προσαγωγή ενώπιον της δικαιοσύνης των ύποπτων τέλεσης σοβαρών αδικημάτων που είτε έδρασαν από το εξωτερικό είτε διέφυγαν σ' αυτό. Αντίστροφα, η δημιουργία «ζωνών ασφαλείας» για όσους προετοιμάζουν τρομοκρατικά εγκλήματα ή είναι ύποπτοι τέλεσης σοβαρών εγκλημάτων όχι μόνο θα ήταν επικίνδυνη για το κράτος που φιλοξενεί το προστατευόμενο πρόσωπο αλλά θα υπέθαλπε τις βάσεις της έκδοσης¹³.

34. Κατ' αρχήν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν απαγορεύει τη διακρατική συνεργασία στο πλαίσιο των συμφωνιών έκδοσης ή σε θέματα απέλασης, προκειμένου να προσαχθούν ενώπιον της δικαιοσύνης όσοι είναι ύποπτοι για την τέλεση σοβαρών αδικημάτων με την προϋπόθεση ότι αυτή η αμοιβαία συνδρομή δεν παραβιάζει τα δικαιώματα ή τις ελευθερίες, που αυτή προστατεύει¹⁴.

35. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει πολλές συστάσεις και διεθνή κείμενα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁵, την πρόληψη της τρομοκρατίας¹⁶ και το ξέπλυμα του χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας¹⁷ καθώς και τρεις συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη για τις ειδικές τεχνικές ανάκρισης, τη προστασία των μαρτύρων και των συνεργατών της δικαιοσύνης και το

¹³ Βλέπε την από 7.7.1989 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, παράγραφος 35.

¹⁴ Βλέπε την από 12.10.1989 απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Stocké κατά Γερμανίας*, παράγραφος 169, δημοσιευμένη σε Series A, No. 199.

¹⁵ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταστολή της Τρομοκρατίας (N. 1789/1988, ΦΕΚ 133, τ. Α').

¹⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: Η Σύμβαση αυτή που θα αρχίσει να ισχύει στις 1.6.2007 έχει υπογραφεί από την Ελλάδα στις 17.11.2005. Δεν έχει κυρωθεί.

¹⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: Η Ελλάδα υπέγραψε αυτή τη Σύμβαση στις 12.10.1996. Δεν την έχει κυρώσει.

πρόβλημα των εγγράφων ταυτότητας που τίθεται στο πλαίσιο των τρομοκρατικών ενεργειών¹⁸.

36. Επιπλέον, μετά το 2001 υιοθετήθηκε σειρά συμπληρωματικών κανόνων που αφορούν ειδικότερα στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και ιδίως οι Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας¹⁹ (2002), η Σύσταση γενικής πολιτικής για την καταπολέμηση του ρατσισμού στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας (2004), οι Κατευθυντήριες Οδηγίες για την προστασία των θυμάτων των τρομοκρατικών πράξεων (2005) και η Διακήρυξη για την Ελευθερία Έκφρασης και Ενημέρωσης στα ΜΜΕ στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας (2005).

δ. Παρατηρήσεις για την ευθύνη των κρατών

37. Ένα κράτος που τελεί δια των οργάνων του κατά την άσκηση των καθηκόντων τους πράξη που είναι παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο «υποχρεούται να επανορθώσει εις ολόκληρον τη ζημία που προκάλεσε με πράξη αντίθετη με το διεθνές δίκαιο» αιτήσσει του κράτους που ζημιώθηκε (βλέπε το άρθρο 31 παρ. 1 των Άρθρων της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου για την Ευθύνη των Κρατών).

38. Ως προς την ευθύνη για την τέλεση παράνομης κατά το διεθνές δίκαιο πράξης τίθεται το ερώτημα εάν και σε ποιο βαθμό ένα κράτος φέρει ευθύνη για τις πράξεις αλλοδαπού κράτους που παραβιάζουν την εθνική του κυριαρχία και στις οποίες με πρόθεση ή έμμεσα συγκατατίθενται *ultra vires* τα όργανά του παρέχοντας συνδρομή (βλέπε ανωτέρω τις παραγράφους 27 και 29).

39. Οι πράξεις *ultra vires* δεσμεύουν εν γένει την ευθύνη του κράτους (άρθρο 7 των Άρθρων της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου για την Ευθύνη των Κρατών).

40. Η συγκατάθεση νομιμοποιεί την τέλεση πράξεων που διαφορετικά θα ήταν παράνομες κατά το διεθνές δίκαιο εκτός εάν πρόκειται για πράξεις που είναι αντίθετες με το αναγκαστικό δίκαιο (*jus cogens*). Όμως, η συγκατάθεση για επέμβαση στην εθνική κυριαρχία πρέπει να παρέχεται έγκυρα (άρθρο 20 των Άρθρων της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου για

¹⁸ Σύσταση Rec (2005) 10 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη «για τις ειδικές τεχνικές ανάκρισης» στις περιπτώσεις των σοβαρών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένων των πράξεων της τρομοκρατίας, Σύσταση Rec (2005) 9 για την προστασία των μαρτύρων και των συνεργατών της δικαιοσύνης, Σύσταση Rec (2005) 7 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη για τις ταυτότητες και τα ταξιδιωτικά έγγραφα και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

¹⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 191.

την Ευθύνη των Κρατών). Σε αυτό το πλαίσιο εφαρμόζεται το άρθρο 46 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών²⁰, το οποίο ορίζει:

«1. Το κράτος δεν δύναται να επικαλεσθή το γεγονός, ότι η συναίνεσής του όπως δεσμευθή δια συνθήκης εδόθη κατά παραβίασιν διατάξεως του εσωτερικού του δικαίου, αναφερομένης εις την αρμοδιότητα συνομολογήσεως συνθηκών και ως εκ τούτου ακυρούσης την συναίνεσίν του, εκτός εάν η παραβίασις αυτή ήτο έκδηλος και αφεώρα κανόνα εσωτερικού δικαίου θεμελιώδους σημασίας.

2. Η παραβίασις είναι έκδηλος εφ' όσον τυγχάνει αντικειμενικός προφανής δι' οιοδήποτε κράτος συμπεριφερόμενον επί του προκειμένου κατά την συνήθη πρακτικήν και καλή τη πίστει».

41. Κατά την άποψη της Επιτροπής σε κάθε κράτος που διέπεται από την αρχή του κράτους δικαίου αποτελεί έκδηλη παραβίαση κανόνα του εσωτερικού δικαίου θεμελιώδους σημασίας η άδεια με την οποία η δημόσια αρχή ενός κράτους επιτρέπει στον αντιπρόσωπο άλλου κράτους να συλλάβει και / ή να μεταφέρει ένα πρόσωπο παρά τη θέλησή του από το έδαφός του και είναι σαφές ότι πρόκειται για πράξη που δεν είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες (δικαστικές και διοικητικές) που εφαρμόζονται κατά κανόνα στις συλλήψεις και στις μεταφορές. Επομένως, το δεύτερο κράτος δεν μπορεί να επικαλεσθεί αυτήν την άδεια ισχυριζόμενο ότι πρόκειται για έγκυρη συγκατάθεση.

42. Παρότι αυτή η άδεια δεν αφορά στη σύναψη ή στην προσχώρηση σε συνθήκη το δίκαιο των συνθηκών αποτυπώνει τη γενική αρχή της καλής πίστης²¹. Πρόκειται για «μια από τις βασικότερες αρχές που διέπουν την ίδρυση και την εκπλήρωση των νομικών υποχρεώσεων»²². Η παροχή άδειας συγκρίνεται με τη σύναψη συνθήκης όσον αφορά στην εγκυρότητα της συγκατάθεσης. Σε κάθε περίπτωση η εγκυρότητα της συγκατάθεσης ως στοιχείο που αποκλείει τον παράνομο χαρακτήρα περιορίζεται από τον κανόνα του άρθρου 26 των Άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου για την Ευθύνη των Κρατών:

«Καμιά διάταξη του παρόντος κεφαλαίου δεν αποκλείει την παράνομη φύση κάθε πράξης του κράτους που δεν είναι σύμφωνη με υπο-

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί με το Ν. 402/1974 (ΦΕΚ 141, τ. Α')

²¹ Βλέπε Muller/Kolb, article 2(2), MN. 16, σε Simma (ed), The Charter of the United Nations – A Commentary, Oxford, 2nd edition, 2002.

²² Border and Transborder Armed Actions, Nicaragua v. Honduras, Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application, ICJ Rep. 1988, 69, 105, par. 105.

Βλέπε επίσης στον ιστότοπο του δικαστηρίου στο διαδίκτυο σε : www.icj-cij.org/idecisions.htm.

χρέωση που απορρέει από αναγκαστικό κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου».

43. «Αναγκαστικός κανών του γενικού διεθνούς δικαίου είναι κανών δεκτός και ανεγνωρισμένος υπό της διεθνούς κοινότητας των κρατών εν τω συνόλω της ως κανών, εκ του οποίου ουδεμία παρέκκλιση επιτρέπεται» (άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών). Αυτοί οι κανόνες δικαίου περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την απαγόρευση του εγκλήματος της γενοκτονίας, της επίθεσης, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, της δουλείας, της πειρατείας και των βασανιστηρίων²³.

44. Για να θεωρηθεί παράνομη η πράξη πρέπει να μην είναι σύμφωνη με διεθνή υποχρέωση του κράτους που την τελεί. Στο παρόν πλαίσιο για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η εν λόγω υποχρέωση απορρέει άμεσα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ειδικότερα από την υποχρέωση να μην εκθέτουν κανένα στον κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3, από την υποχρέωση να μην επιτρέπουν τον περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας κατά παράβαση του άρθρου 5 και από την υποχρέωση να διερευνούν κάθε κράτηση που μπορεί να θεωρηθεί παράνομη. Τα κράτη μπορεί να παραβιάζουν αυτές τις υποχρεώσεις όταν με γνώση επιτρέπουν σε κάποιο άλλο κράτος να χρησιμοποιεί το έδαφός τους προκειμένου να τελέσει κάποια πράξη που παραβιάζει το διεθνές δίκαιο.

45. Η συνδρομή διέλευσης που παρέχει το κράτος Α στο κράτος Β μπορεί να εξομοιωθεί με τη συνδρομή που παρέχει το κράτος Α στο κράτος Β προκειμένου να τελέσει παράνομη πράξη, όταν το κράτος Α γνωρίζει τον παράνομο χαρακτήρα της εν λόγω πράξης. Δυνάμει του διεθνούς δικαίου (άρθρο 16 των Άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου για την Ευθύνη των Κρατών) «το κράτος που συνδράμει ή παρέχει υποστήριξη σε κάποιο άλλο κράτος κατά την τέλεση πράξης που είναι παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο φέρει διεθνή ευθύνη για τη συγκεκριμένη συμπεριφορά όταν: α) το εν λόγω κράτος ενεργεί γνωρίζοντας τις συνθήκες της πράξης που είναι παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο και β) η πράξη θα ήταν επίσης παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο εάν είχε τελεστεί από αυτό το κράτος».

46. Στη συνέχεια (παράγραφοι 137 έως 153) εξετάζονται στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου οι συνέπειες

²³ Βλέπε Διεθνές Δικαστήριο για τα Εγκλήματα στην Πρώην Γιουγκοσλαβία, *Prosecutor v. Furundzija*, International Legal Materials 28 (1999) 317, στη σελίδα 349. Επίσης σε Andreas Paulus, *Jus Congens in a Time of Hegemony and Fragmentation*, Nordic Journal of International Law 74 (2005) 197-334 (στη σελίδα 306).

Βλέπε επίσης στον ιστότοπο του δικαστηρίου στο διαδίκτυο σε www.un.org/icty/cases-e/index-e.htm.

των παράνομων μεταφορών και των μυστικών κρατήσεων για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Β. Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

α. Τα κρίσιμα δικαιώματα

47. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δεσμεύονται να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που εγγυώνται διάφορες διεθνείς συμβάσεις, σε παγκόσμιο επίπεδο, δηλαδή το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966, η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του 1984 και σε περιφερειακό επίπεδο, *in primis* η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθώς και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

48. Όσον αφορά στα ζητήματα της παρούσας γνωμοδότησης τα θεμελιώδη δικαιώματα που θίγονται είναι το δικαίωμα στην ελευθερία και στην προσωπική ασφάλεια και η απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

ι) Προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

49. Το άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προστατεύει την προσωπική ελευθερία και ασφάλεια. Παρότι το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο (βλέπε τις επιτρεπτές περιπτώσεις στέρησης της ελευθερίας κατά την παράγραφο 1, εδάφια α) έως στ) του άρθρου 5) επιτρέπεται η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας μόνον επί τη βάσει διαδικασίας που προβλέπει ο νόμος ο οποίος πρέπει να είναι σύμφωνος με τα αναγνωρισμένα ευρωπαϊκά κριτήρια που είναι μεταξύ άλλων οι υπόλοιπες διατάξεις της Σύμβασης. Επιπλέον, η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 προβλέπει ότι καθένας που στερείται την προσωπική του ελευθερία με σύλληψη ή κράτηση «έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως» (*habeas corpus*).

50. Η κράτηση πρέπει να είναι νόμιμη και σύμφωνη με διαδικασία που προβλέπει ο νόμος: σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η προϋπόθεση της νομιμότητας σημαίνει ότι εφαρμόζονται το εσωτερικό δίκαιο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οι λόγοι της κράτησης απαριθμούνται εξαντλητικά στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης. Η διάταξη του εδαφίου γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 5 ορίζει ότι κανείς δεν επιτρέπεται να στερείται την ελευθερία του «εκτός εάν συνελήφθη και

κρατείται για να οδηγηθεί ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής στην περίπτωση εύλογης υπόνοιας ότι διέπραξε αδίκημα ή υπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχήν της ανάγκης να εμποδιστεί από του να διαπράξει αδίκημα ή δραπετεύσει μετά τη διάπραξη τούτου». Η διάταξη του εδαφίου στ' της παραγράφου 1 του άρθρου 5 επιτρέπει τη «σύλληψη ή την κράτηση προκειμένου να εμποδιστεί ο ενδιαφερόμενος να εισέλθει παράνομα στη χώρα ή όταν εκκρεμεί σε βάρος του διαδικασία απέλασης ή έκδοσης». Κάθε κράτηση που είναι αντίθετη με τις διατάξεις αυτού του άρθρου είναι παράνομη και παραβιάζει προστατευόμενο δικαίωμα του ανθρώπου.

51. Όσον αφορά στις ρυθμίσεις έκδοσης μεταξύ δύο κρατών όπου μόνον το ένα εξ αυτών είναι συμβαλλόμενο μέρος στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κρίσιμα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για να καθοριστεί η νομιμότητα της σύλληψης είναι οι κανόνες που θεσπίζει η σύμβαση έκδοσης ή ελλείπει παρόμοιας σύμβασης η συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών. Η παράδοση ενός προσώπου στο πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας δεν καθιστά τη σύλληψη παράνομη ή ενδεχομένως αντίθετη με το άρθρο 5. Όμως, όσον αφορά στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης οι διατάξεις της συμφωνίας έκδοσης ή η πρακτική της διακρατικής συνεργασίας σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογούν την παράλειψη συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σημασία έχει εν προκειμένω εάν η έκδοση είναι σύμφωνη με το εσωτερικό δίκαιο και σέβεται τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει το ενδιαφερόμενο κράτος δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

52. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν περιλαμβάνει διατάξεις για τις ειδικότερες προϋποθέσεις που απαιτείται να συντρέχουν για την έκδοση ή για τη διαδικασία που εφαρμόζεται πριν την έκδοση. Εφόσον είναι το αποτέλεσμα διακρατικής συνεργασίας και η νομική βάση της αίτησης σύλληψης του υπόπτου είναι ένταλμα σύλληψης που έχει εκδοθεί από τις αρχές του κράτους καταγωγής του, ακόμα και μια άτυπη έκδοση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου²⁴. Υπογραμμίζεται επίσης ότι στην περίπτωση της έκδοσης μπορεί να είναι κρίσιμα πολλά δικαιώματα και ελευθερίες που εγγυάται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και επιβάλλεται η προστασία τους: τα σημαντικότερα από

²⁴ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Öcalan κατά Τουρκίας*, 12.5.2005 (βλέπε για ελληνική απόδοση της απόφασης σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 473).

αυτά είναι τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προστατεύουν τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης και σε κάποιες περιπτώσεις τα άρθρα 5 και 6.

53. Το άρθρο 5 πρέπει να ερμηνευθεί με την έννοια ότι επιβάλλει στις αρχές του κράτους να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία κάθε προσώπου από τον κίνδυνο της εξαφάνισης και να διεξάγουν άμεση, ενδεδειγμένη και αποτελεσματική έρευνα στην περίπτωση βάσιμης καταγγελίας που αφορά στους κρατούμενους που έχουν εξαφανιστεί²⁵.

ii) Βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία

54. Η διάταξη του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η διάταξη του άρθρου 7 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας απαγορεύουν τα βασανιστήρια. Βασανιστήρια σημαίνει «κάθε πράξη με την οποία, σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη επιβάλλονται με πρόθεση σ' ένα πρόσωπο, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβηθεί ή εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφ' όσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνον από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόδιτες προς νόμιμες κυρώσεις»²⁶.

55. Η καίριας σημασίας διάκριση μεταξύ «βασανιστηρίων», «απάνθρωπης» και «εξευτελιστικής μεταχείρισης» εξαρτάται από την ένταση του πόνου που προκαλείται σε κάθε περίπτωση.

56. Η «απάνθρωπη μεταχείριση» είναι η μεταχείριση που προκαλεί σοβαρό πόνο, ψυχικό ή σωματικό, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αδικαιολόγητος. Σε αντίθεση με τα βασανιστήρια, στην απάνθρωπη μεταχείριση δεν απαιτείται το στοιχείο της πρόθεσης για την πρόκληση

²⁵ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Kurt κατά Τουρκίας*, 25.5.1988, παράγραφος 124.

²⁶ Άρθρο 1 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α').

πόνου²⁷. Στην απόφαση επί της υπόθεσης *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*²⁸ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι οι αποκαλούμενες «πέντε τεχνικές» συνιστούν απάνθρωπη μεταχείριση. Συχνά θεωρήθηκε, λανθασμένα, ότι η αυτή η απόφαση έκρινε ότι δεν συνιστούν βασανιστήρια παρόμοιες ή ανάλογες τεχνικές. Όμως, αργότερα το Δικαστήριο διευκρίνισε με την απόφαση επί της υπόθεσης *Selmouni* ότι αφού η Σύμβαση είναι ένα «ζωντανό κείμενο που ερμηνεύεται υπό το φως της επικαιρότητας» οι πράξεις που στο παρελθόν χαρακτηρίζονταν «απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση» μπορεί να θεωρηθούν στο μέλλον βασανιστήρια²⁹. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι «το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών συνεπάγεται, παράλληλα και αναπόφευκτα, μεγαλύτερη αυστηρότητα κατά την αξιολόγηση των προσβολών των θεμελιωδών αξιών των δημοκρατικών κοινωνιών»³⁰.

57. «Εξευτελιστική» είναι η «μεταχείριση» που μειώνει σοβαρά κάποιο πρόσωπο ενώπιον κάποιου άλλου ή το ωθεί να ενεργήσει ενάντια στη θέλησή του ή στη συνείδησή του. Παρότι προκαλεί λιγότερο πόνο από ότι τα βασανιστήρια ή η απάνθρωπη μεταχείριση θα πρέπει να πληροί κάποιες ελάχιστες προϋποθέσεις³¹. Η εξευτελιστική μεταχείριση δεν απαιτεί να προκαλείται ο πόνος με πρόθεση.

58. Η απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας αποτελεί μια από τις πλέον θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών. Όπως έχει κατ' επανάληψη κρίνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ακόμα και στις πιο δύσκολες καταστάσεις, όπως είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απαγορεύει με τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Σε αντίθεση με τις περισσότερες ρήτρες ουσιαστικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Πρωτοκόλλων Νο. 1 και Νο. 4, το άρθρο 3 δεν προβλέπει περιορισμούς και σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 15 της Σύμβασης δεν επιτρέπονται εξαιρέσεις

²⁷ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 18.1.1978, παράγραφος 167.

²⁸ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, παράγραφος 167.

²⁹ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Selmouni κατά Γαλλίας*, απόφαση της 29.7.1999, παράγραφος 101.

³⁰ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Selmouni κατά Γαλλίας*, απόφαση της 29.7.1999, παράγραφος 101.

³¹ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Tyrer κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 28.4.1978, παράγραφος 29.

κατά την εφαρμογή του, ακόμα και στην περίπτωση δημόσιου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους.

59. Η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 2 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ορίζει ρητά ότι «καμιά απολύτως εξαιρετική περίπτωση, είτε αποτελεί κατάσταση πολέμου ή απειλή πολέμου, εσωτερική πολιτική αστάθεια ή κάθε άλλη κατάσταση ανάγκης, δεν μπορεί να προβληθεί ως δικαιολογία για βασανιστήρια».

60. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας³² προβλέπει την ίδρυση Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας η οποία «μέσω επισκέψεων, εξετάζει τη μεταχείριση των προσώπων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, με σκοπό την ενίσχυση, αν υπάρχει ανάγκη, της προστασίας τους από βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία». Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης η Επιτροπή μπορεί να επισκέπτεται κάθε περιοχή της δικαιοδοσίας των συμβαλλομένων κρατών όπου στερούμενα την ελευθερία τους κρατούνται πρόσωπα με εντολή δημόσιας αρχής (επομένως στρατιωτικές βάσεις, ανεπίσημους χώρους κράτησης όπως είναι τα γραφεία των μυστικών υπηρεσιών ή ειδικών τμημάτων της αστυνομίας – υπηρεσία δίωξης ναρκωτικών, αντι-τρομοκρατική υπηρεσία – εφόσον κατά τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σε αυτούς τους χώρους βρίσκονται κρατούμενοι ή πρόσωπα που ανακρίνονται).

61. Τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υποχρεούνται όχι μόνον να μην διαπράττουν αλλά και να προλαμβάνουν τα βασανιστήρια³³. Επιπλέον, έχουν την υποχρέωση διερεύνησης των σχετικών καταγγελιών. Δηλαδή, τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να διεξάγουν αποτελεσματική, πραγματική και αμερόληπτη έρευνα³⁴. Οι αρχές που λαμβάνουν βασίμες πληροφορίες που υπονοούν ότι τελέστηκαν βασανιστήρια ή μεταχείριση ταπεινωτική ή απάνθρωπη έχουν την υποχρέωση να διερευνήσουν εάν και σε ποιες συνθήκες τελέστηκαν παρόμοιες πράξεις.

³² Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1949/1991 (ΦΕΚ 83, τ. Α').

³³ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Z. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 10.5.2001 – *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 23.9.1998, παράγραφος 2.

³⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Caloc κατά Γαλλίας*, απόφαση της 20.7.2000.

β. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου

62. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν, εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της παρούσης Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίες»³⁵. Κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο όρος «δικαιοδοσία» παραπέμπει κατ' αρχήν στο έδαφος. Όμως, κατ' εξαίρεση η δικαιοδοσία καθορίζεται από μη εδαφικά στοιχεία, όπως είναι: οι πράξεις της δημόσιας αρχής που τελούνται στο εξωτερικό από τους προξενικούς και διπλωματικούς αντιπροσώπους του κράτους ή από τη δύναμη κατοχής, οι πράξεις που τελούνται επί πλοίων της σημαίας του ενδιαφερόμενου κράτους ή επί αεροπλάνων ή διαστημικών μηχανών καταχωρημένων στα αρχεία του ενδιαφερόμενου κράτους.

63. Κατά τεκμήριο, το κράτος ασκεί δικαιοδοσία στο σύνολο της επικράτειάς του. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα κράτη μπορεί να φέρουν ευθύνη για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράττονται εκτός των ορίων της επικράτειάς τους³⁶.

64. Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 2 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων ορίζει ότι κάθε κράτος μέλος αναλαμβάνει την υποχρέωση να «σέβεται και να εξασφαλίζει για όλα τα άτομα εντός του εδάφους του και τα οποία υπάγονται στη δικαιοδοσία του τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση».

65. Ο όρος «δικαιοδοσία» που χρησιμοποιείται στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων είναι όμοιος με αυτόν της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Δεν περιορίζει-

³⁵ Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 2 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων ορίζει ότι «κάθε κράτος μέλος λαμβάνει αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για να προλαμβάνει πράξεις βασανιστηρίων σε κάθε εδαφική περιοχή που υπάγεται στη δικαιοδοσία του». Βλέπε επίσης παράγραφο 146 στη σελίδα 286 της παρούσας έκδοσης.

³⁶ Βλέπε απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Issa κατά Τουρκίας*, 6.11.2004, παράγραφοι 71 έως 74 – *Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για τις νομικές συνέπειες της ανέγερσης τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη*, 9.7.2004, παράγραφος 109. Βλέπε επίσης τις απόψεις που υιοθέτησε η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 29.7.1981 στις υποθέσεις *Lopez Burgos κατά Ουρουγουάης* και *Celiberti de Casariego κατά Ουρουγουάης*, No. 52/1979 και 56/1979 στις παραγράφους 12.3 και 10.3 αντίστοιχα. Βλέπε επίσης Διαμερικανική Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου *Coard κατά ΗΠΑ*, υπόθεση 10.951, έκθεση No. 109/99, 29.9.1999, παράγραφο 37 και *Alejandro Cuba*, υπόθεση 11.589, έκθεση No. 86/99, 29.9.1999, παράγραφο 23.

ται στην εδαφική αρμοδιότητα. Για παράδειγμα, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ έκρινε ότι παραδεκτός ασκούνται οι προσφυγές των απαχθέντων από υπηρεσίες όμορου κράτους με το σκεπτικό ότι τα συμβαλλόμενα κράτη φέρουν την ευθύνη για τις πράξεις των οργάνων τους σε αλλοδαπή επικράτεια³⁷. Η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ διευκρίνισε στο Γενικό Σχόλιο Νο. 31 «ότι τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να σέβονται και να εγγυώνται σε καθέναν που βρίσκεται στο έδαφός τους ή στη δικαιοδοσία τους όλα τα δικαιώματα του Συμφώνου ακόμα και όταν δεν είναι παρών στην επικράτειά τους»³⁸.

66. Δυνάμει του άρθρου 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να «αναγνωρίζουν» σε καθέναν που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους «τα δικαιώματα και τις ελευθερίες ... της παρούσας Σύμβασης» δεν περιορίζεται στην υποχρέωση των κρατικών οργάνων να μην παραβιάζουν τα δικαιώματα. Αυτή η υποχρέωση περιλαμβάνει επίσης θετικές υποχρεώσεις προστασίας των πολιτών από κάθε προσβολή των δικαιωμάτων τους από τρίτους, είτε πρόκειται για ιδιώτες είτε για κρατικά όργανα τρίτης χώρας που ενεργούν στην επικράτεια του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αναγνωρίσει τις θετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την απαγόρευση των βασανιστηρίων και την απάνθρωπη μεταχείριση, από το δικαίωμα στη ζωή και από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια. Παρόμοιες θετικές υποχρεώσεις περιλαμβάνουν επίσης την υποχρέωση διεξαγωγής έρευνας, ειδικά στις περιπτώσεις των εξαφανισμένων προσώπων, και της υιοθέτησης αποτελεσματικών διορθωτικών μέτρων.

γ. Περιορισμοί της αρμοδιότητας της μεταφοράς κρατουμένων που επιβάλλουν οι υποχρεώσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου

67. Η διεθνής καταδίκη των βασανιστηρίων έχει άμεσες συνέπειες στην έκδοση και στην απέλαση. Η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας απαγορεύει στα συμ-

³⁷ *Lopez Burgos*, No. 52/1979, παράγραφος 12.3 – *Celiberti*, No. 56/1979, παράγραφος 103.3 – το άρθρο 2. 1 δεν αποτελεί κώλυμα για την άσκηση προσφυγής από όσους διαφεύγουν στο εξωτερικό: παράγραφος 7.2 της προσφυγής No. 25/1978, παράγραφος 4.1 της προσφυγής No. 74/1980, παράγραφος 6 της προσφυγής No. 110/1981 – τα συμβαλλόμενα κράτη φέρουν ευθύνη για τις πράξεις με τις οποίες παραβιάζουν το Σύμφωνο οι αλλοδαπές διπλωματικές αντιπροσωπείες: προσφυγές No. 31/1978, No. 57/1979, No. 77/1980, No. 106/1981, No. 108/1981, No. 125/1982.

³⁸ Γενικό Σχόλιο 31, παράγραφος 10 της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ.

βαλλόμενα κράτη να «απελαύνουν, να επαναπροωθούν (refouler), να εκδίδουν πρόσωπο σε άλλο κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια»³⁹.

68. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν εγγυάται το δικαίωμα μη έκδοσης ή μη απέλασης. Επίσης, δεν εγγυάται το δικαίωμα ασύλου. Η έκδοση και η απέλαση καθεαυτές δεν παραβιάζουν το άρθρο 3 της Σύμβασης. Όμως, η έκδοση ή η απέλαση μπορεί να είναι αντίθετες με τις διατάξεις της Σύμβασης. Σύμφωνα με τη νομολογία *Soering* του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ένα κράτος μπορεί να ευθύνεται στις περιπτώσεις της κατάφωρης παραβίασης των άρθρων 2 και 3 καθώς και των άρθρων 5 και 6 της Σύμβασης όταν εκδίδει απόφαση ή παρέχει άδεια ή ενεργεί με οιονδήποτε τρόπο που ενέχει πραγματικό κίνδυνο παραβίασης αυτών των δικαιωμάτων στο κράτος όπου μεταφέρεται ο κρατούμενος⁴⁰. Εν προκειμένω δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι δεν δεσμεύεται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το κράτος στο οποίο θα τελεστεί ή υπάρχει ο κίνδυνος να τελεστεί η παραβίαση⁴¹.

69. Οι συνθήκες που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου να διαπιστωθεί εάν το κράτος γνώριζε τον «πραγματικό κίνδυνο παραβίασης» καθορίζονται εξατομικευμένα σε κάθε περίπτωση. Ο καθορισμός της ευθύνης του κράτους στην έκδοση ή στην απέλαση επιβάλλει αναπόφευκτα την αξιολόγηση της κατάστασης στη χώρα καταγωγής του προσφεύγοντα ή στη χώρα που αιτείται την έκδοση υπό το φως του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εν προκειμένω δεν

³⁹ Βλέπε επίσης το άρθρο 33 (απαγόρευση επαναπροώθησης ή *refoulement*) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Το 1990, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε το σχέδιο σύμβασης του ΟΗΕ για την έκδοση: στο πλαίσιο της αναζήτησης ρυθμίσεων που εγγυώνται τον απόλυτο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις περιπτώσεις της έκδοσης το κείμενο αυτό απαγορεύει την έκδοση όχι μόνο στις περιπτώσεις όπου για σοβαρούς λόγους πιστεύεται ότι ο εκζητούμενος κινδυνεύει να διωχθεί ή να τιμωρηθεί στο κράτος που αιτείται την έκδοση λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της εθνικής καταγωγής του, των πολιτικών του πεποιθήσεων, του φύλου του ή του καθεστώτος του ή να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη σκληρή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία αλλά και «όταν δεν έχουν παρασχεθεί ή δεν παρέχονται οι ελάχιστες εγγυήσεις της ποινικής διαδικασίας κατά τα οριζόμενα στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων».

⁴⁰ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση επί της υπόθεσης *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 7.7.1989 – απόφαση επί της υπόθεσης *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 15.11.1996, παράγραφος 80.

⁴¹ Απόφαση επί της υπόθεσης *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, παράγραφος 86.

πρόκειται για τη διάγνωση ή την απόδειξη της ευθύνης που φέρει η χώρα που αιτήθηκε την έκδοση ή η χώρα καταγωγής δυνάμει του γενικού διεθνούς δικαίου ή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ευθύνη φέρει το συμβαλλόμενο στη Σύμβαση κράτος επειδή ενήργησε με τρόπο που συνεπάγεται την έκθεση του ενδιαφερόμενου στην κακομεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 της Σύμβασης⁴².

70. Στην υπόθεση *Agiza*, η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων διέγνωσε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης επειδή η Σουηδία γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει κατά το χρόνο της απέλασης του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο ότι η χώρα στην οποία τον απομάκρυνε καταφεύγει σε συστηματική και εκτεταμένη χρήση των βασανιστηρίων των κρατουμένων και άρα ότι ο προσφεύγων κινδύνευε πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η παροχή διπλωματικών εγγυήσεων χωρίς αποτελεσματικό μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής τους δεν αρκεί για την προστασία από αυτόν τον κίνδυνο⁴³.

71. Στην υπόθεση *Mamatkulov*, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δέχθηκε ότι οι εγγυήσεις που παρέχονται στο πλαίσιο της έκδοσης/απέλασης μπορούν να περιορίσουν κάθε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων, ακόμα και όταν δεν είναι εκτεταμένες οι διαδικασίες παρακολούθησης της εφαρμογής τους⁴⁴. Όμως, δεν πρέπει να υπερεκτιμάται η αξιολόγηση των διπλωματικών εγγυήσεων σε αυτήν την υπόθεση: το Δικαστήριο απλά «ενημερώθηκε για το περιεχόμενο των διπλωματικών σημειωμάτων που διαβίβασαν οι αρχές του Ουζμπεκιστάν στις τουρκικές αρχές»⁴⁵. Επιπλέον, από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν κατά τη συζήτηση της υπόθεσης δεν προέκυψε ότι πράγματι υπέστησαν βασανιστήρια οι προσφεύγοντες. Τέλος, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου πρέπει να αξιολογείται «κυρίως με βάση τα στοιχεία που

⁴² Απόφαση επί της υπόθεσης *Soering* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παράγραφοι 89 έως 91.

⁴³ *Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza κατά Σουηδίας*, Απόφαση CAT/C/34/D/233/2003, 24.5.2005. Για την απόδοση της απόφασης στην ελληνική βλέπε σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

⁴⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Mamatkulov and Askarov κατά Τουρκίας*, 4.2.2005 (για την ελληνική απόδοση της απόφασης βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 526).

⁴⁵ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Mamatkulov and Askarov κατά Τουρκίας*, 4.2.2005, παράγραφος 76 (βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 535).

γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει το συμβαλλόμενο κράτος κατά το χρόνο της απέλασης»⁴⁶.

δ. Εξαιρέσεις

72. Το άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προβλέπει ότι ένα συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να λάβει μέτρα κατά παράβαση των υποχρεώσεων που προβλέπει η Σύμβαση «στην περίπτωση πολέμου ή άλλου δημοσίου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους». Επιτρέπεται η υιοθέτηση μέτρων παρέκκλισης από τις υποχρεώσεις που απορρέουν για το συμβαλλόμενο κράτος από τις διατάξεις των άρθρων 5 και 6, όμως σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 15 δεν επιτρέπεται η υιοθέτηση μέτρων παρέκκλισης από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη διάταξη του άρθρου 2, εκτός από την περίπτωση θανάτου συνεπεία νομίμων πράξεων πολέμου, ούτε από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις του άρθρου 3, και των παραγράφων 1 και 7 του άρθρου 4 της Σύμβασης⁴⁷. Όμως, ένα κράτος μπορεί να εφαρμόσει το άρθρο 15 μόνο στην περίπτωση που πόλεμος ή άλλος δημόσιος κίνδυνος απειλεί τη ζωή του έθνους και «στο απαιτούμενο από την κατάσταση απόλυτα αναγκαίο όριο» και «υπό τον όρο ότι τα μέτρα αυτά δεν είναι αντίθετα με άλλες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο». Σε παρόμοιες περιπτώσεις, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 15 της Σύμβασης το ενδιαφερόμενο κράτος υποχρεούται να ενημερώσει επίσημα τα αρμόδια όργανα της Σύμβασης για την υιοθέτηση των εξαιρετικών μέτρων⁴⁸. Επιπλέον, στην περίπτωση αυτή, κατά τα προβλεπόμενα

⁴⁶ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Απόφαση επί της υπόθεσης *Cruz Varaz and others κατά Σουηδίας*, 20.3.1991, παράγραφος 75 – Απόφαση επί της υπόθεσης *Mamatkulov and Askarov κατά Τουρκίας*, παράγραφος 69 (βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 533) – Απόφαση επί της υπόθεσης *Vilvarajah and others κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 30.10.1991, παράγραφος 107.

⁴⁷ Βλέπε για παράδειγμα την από 18.12.1996 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Aksoy κατά Τουρκίας*, παράγραφος 62.

⁴⁸ Βλέπε την από 24.2.2005 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Isayeva κατά Ομοσπονδίας της Ρωσίας*, παράγραφος 191 – την από 9.6.2004 *Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για τις Νομικές Συνέπειες Ανέγερσης Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη*, παράγραφο 127 («Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κατ' αυτόν τον τρόπο κοινοποιηθείσα εξαίρεση αφορά μόνον στο άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, το οποίο ρυθμίζει το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια και θέτει τους κανόνες που εφαρμόζονται στις περιπτώσεις σύλληψης ή κράτησης. Επομένως, τα υπόλοιπα άρθρα του Συμφώνου εφαρμόζονται όχι μόνον στην επικράτεια του Ισραήλ αλλά και στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη»).

στη διάταξη της τρίτης παραγράφου του άρθρου 15 το ενδιαφερόμενο κράτος οφείλει να τηρεί πλήρως ενήμερο το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα μέτρα που λαμβάνει και για τα αίτια που προκάλεσαν την υιοθέτησή τους.

73. Οι όροι της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων είναι παρόμοιοι με αυτούς της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 15⁴⁹.

74. Στην υπ' αριθμόν 1721 απόφασή της που υιοθέτησε στις 24 Ιανουαρίου 2002 η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης εκτίμησε (παράγραφος 9) ότι «στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να μην υιοθετούν μέτρα παρέκκλισης από την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου». Επίσης, κάλεσε όλα τα κράτη μέλη (παράγραφος 12) «να μην εφαρμόσουν το άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για να περιορίσουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που εγγυάται το άρθρο 5».

75. Στις Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (2002), η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης επανέλαβε ότι «ουδέποτε τα κράτη μπορούν, ακόμα και ανεξάρτητα από τη φύση των πράξεων που τέλεσε ο ύποπτος ή ο καταδικασθείς για τρομοκρατικές ενέργειες, να παρεκκλίνουν από την υποχρέωση σεβασμού του δικαιώματος στη ζωή, όπως το εγγυώνται τα διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώ-

⁴⁹ Με βάση τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων η Υπο-Επιτροπή για την Πρόληψη της Διακριτικής Μεταχείρισης και την Προστασία των Μειονοτήτων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ υιοθέτησε τις αποκαλούμενες *Αρχές των Συμβουλίων* για τον Περιορισμό και τις Εξαιρέσεις Εφαρμογής των Διατάξεων του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (Παράρτημα στο έγγραφο του ΟΗΕ UN Doc/E/CN.4/1984/4 (1984). Στις παραγράφους 39 έως 40 υπό τον τίτλο «Κατάσταση ανάγκης που απειλεί τη ζωή του έθνους» αναφέρεται: «39. Δυνάμει του άρθρου 4 ένα συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να υιοθετήσει μέτρα κατά παράβαση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει με το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (εν συνεχεία αποκαλούμενα «εξαιρετικά μέτρα») μόνον όταν αντιμετωπίζει κατάσταση εξαιρετικού και πραγματικού ή άμεσου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους. Η απειλή για τη ζωή του έθνους είναι αυτή που: α) πλήττει το σύνολο του πληθυσμού και είτε το σύνολο ή μέρος της επικράτειας του κράτους και β) πλήττει την προσωπική ακεραιότητα του πληθυσμού, την πολιτική ανεξαρτησία ή την εδαφική ακεραιότητα του κράτους ή την ύπαρξη ή τη βασική λειτουργία των θεσμών που είναι αναγκαίοι για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται το Σύμφωνο. 40. Οι εσωτερικές αναταραχές και συγκρούσεις που δεν αποτελούν σοβαρή και άμεση απειλή για τη ζωή του έθνους δεν δικαιολογούν τη λήψη εξαιρετικών μέτρων δυνάμει του άρθρου 4».

που, της απαγόρευσης των βασανιστηρίων ή της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της αρχής της νομιμότητας των ποινών και των μέτρων καθώς και της απαγόρευσης της αναδρομικής ισχύος των ποινικών νόμων»⁵⁰.

76. Στο Γενικό Σχόλιο Νο. 29 του 2001 για το άρθρο 4 του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ υπογραμμίζει ότι «σε κάποιες περιπτώσεις η Επιτροπή έχει εκφράσει την ανησυχία της για τα συμβαλλόμενα μέρη που φαίνεται να παρεκκλίνουν από την προστασία των δικαιωμάτων του Συμφώνου ή των οποίων η εσωτερική νομοθεσία επιτρέπει παρόμοιες εξαιρέσεις σε καταστάσεις που δεν καλύπτονται από το άρθρο 4».

77. Την εποχή της «παγκόσμιας τρομοκρατίας» τέθηκε το ερώτημα της εκ νέου ερμηνείας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως εξετάζονται στην παρούσα γνωμοδότηση ή της έκτασης των πιθανών παρεκκλίσεων από την εφαρμογή τους. Όμως, πρόσφατες αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων εντός και εκτός της Ευρώπης επιβεβαίωσαν ότι τα ισχύοντα δικαιώματα και οι ισχύοντες κανόνες προσιδιάζουν κατ' αρχήν στην καταπολέμηση της παγκόσμιας τρομοκρατίας⁵¹. Κατά την άποψη της Επιτροπής, δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε σκόπιμη η εκ νέου ερμηνεία τους.

Γ. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

78. Σήμερα, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο έχει περιορισμένη εφαρμογή στην περίπτωση των κανόνων που διέπουν τις εξαιρετικές μεταφορές κρατουμένων και τις μυστικές κρατήσεις, πράξεις που τελούνται στο έδαφος ή δια μέσου του εναέριου χώρου των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο εφαρμόζεται στις

⁵⁰ Κατευθυντήριες Οδηγίες της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, 11.7.2002, άρθρο XV (βλέπε για ελληνική απόδοση ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 191 και ειδικότερα σελίδα 209).

⁵¹ House of Lords, Judgements – *A (FC) and other (FC) Appellants v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)* (2004) *A and others (Appellants) (FC) and others v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)* (Conjoined Appeals) [2005] UKHL 71; House of Lords, Judgements – *A (FC) and others (FC) (Appellants) c. Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, [2004] UKHL, 56 ; Bundesverfassungsgericht, Aviation Security Act, 1 BvR 357/05; Israeli Supreme Court, *Public Committee Against Torture in Israel v. the State of Israel et al.*, Case HCJ 5100/94; Israeli Supreme Court, *The Center for the Defence of the Individual v. The Commander of IDF Forces in the West Bank*, Case HCJ 3278/02; Israeli Supreme Court, *Marab v. The Commander of IDF Forces in the West Bank*, Case HCJ 3239/02, *US Supreme Court, Rasul v. Bush*, Case No. 03-334, 542 US 466 (2004) 321 F.3d 1134.

«ένοπλες συγκρούσεις» και διακρίνει μεταξύ διεθνών και μη διεθνών ένοπλων συγκρούσεων. Κατά το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο «ένοπλη σύγκρουση» είναι η παρατεταμένη ένοπλη βία μεταξύ κρατών ή μεταξύ κυβερνητικών αρχών και / ή οργανωμένων ένοπλων ομάδων εντός του κράτους⁵². «Η κρατική πρακτική αναδεικνύει ότι οι ληστείες, η εγκληματική δραστηριότητα, οι στάσεις, οι σποραδικές εξάρσεις βίας και οι πράξεις τρομοκρατίας δεν συνιστούν ένοπλη σύγκρουση»⁵³. Τούτο σημαίνει για παράδειγμα ότι οι οργανωμένες εχθροπραξίες στο Αφγανιστάν πριν και μετά το 2001 ήσαν «ένοπλη σύγκρουση» που αρχικά ήταν μη διεθνής και στη συνέχεια, με την εμπλοκή των στρατευμάτων των ΗΠΑ, κατέστη διεθνής. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι «ένοπλη σύγκρουση» οι σποραδικοί βομβαρδισμοί και άλλες πράξεις βίας στις οποίες επιδίδονται τρομοκρατικά δίκτυα ανά τον κόσμο και συνεπάγονται τη λήψη αντιτρομοκρατικών μέτρων ακόμα και όταν αυτοιργοί είναι στρατιωτικές μονάδες και άρα δεν διέπονται από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο.

79. Η Επιτροπή της Βενετίας εκτιμά ότι τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα που αποτελούν μέρος του αποκαλούμενου «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Θεωρεί ότι απαιτείται περισσότερη σκέψη για την αναγκαιότητα υιοθέτησης νέων κειμένων προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι νέες απειλές που στρέφονται κατά της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας⁵⁴.

80. Επομένως, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο εφαρμόζεται μόνο στις μεταφορές κρατούμενων δια του εδάφους και / ή του εναέριου χώρου των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, όταν οι ενδιαφερόμενοι έχουν συλληφθεί ή αιχμαλωτιστεί στο πλαίσιο μιας «ένοπλης σύγκρουσης» όπως ορίζεται ανωτέρω. Για παράδειγμα, διέπει την περίπτωση αιχμαλωσίας ενός κρατούμενου σε περιοχή του Αφγανιστάν όπου κατά τη στιγμή της σύλληψης είχαν ξεσπάσει οργανωμένες εχθροπραξίες. Σε αυτήν την περίπτωση η μεταφορά ή η κράτηση του ενδιαφερόμενου υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ανεξάρτητα από τον τόπο μεταφοράς ή κράτησής του στην Ευρώπη. Αντίθετα, δεν εφαρμόζεται το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο όταν τα μεταφερόμενα ή κρατούμενα πρόσωπα συνελήφθησαν στην επικράτεια μιας χώρας ή σε μια περιοχή όπου δεν μαίνεται πόλεμος. Σε παρόμοιες περιπτώσεις εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

⁵² Βλέπε *Prosecutor v. Tadic* (1996) 105 ILR 419, 488.

⁵³ *The Manual of the Law of Armed Conflict*, UK Ministry of Defence, Oxford (OUP) 2004, no. 3.5.1 (στη σελίδα 31).

⁵⁴ Βλέπε τη Γνωμοδότηση της Επιτροπής για την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης των Συμβάσεων της Γενεύης, CDL-AD (2003) 018, παράγραφος 87.

81. Όμως, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο δεν διέπει κατ' αποκλειστικότητα ακόμα και αυτές τις περιορισμένες περιπτώσεις (στο πλαίσιο της εξαιρετικής μεταφοράς κρατουμένων). Κατά κανόνα, σε καιρό ειρήνης ή πολέμου, εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε όλους όσους υπάγονται στην εξουσία και στον έλεγχο ενός κράτους (δικαιοδοσία). Όμως, όταν ξεσπάσει μια ένοπλη σύγκρουση το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου παραγκωνίζεται εν μέρει από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, που περιλαμβάνει κανόνες που ρυθμίζουν ειδικότερα τη συμπεριφορά των εμπόλεμων μερών. Για παράδειγμα, το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν λαμβάνει υπόψη το καθεστώς της εχθρικής κατοχής. Τούτο σημαίνει ότι ο Κανονισμός της Χάγης και η Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης του 1949 αποτελούν *lex specialis*. Όμως, όπως έχει ήδη υπογραμμίσει η Επιτροπή⁵⁵ σε καταστάσεις ένοπλων συγκρούσεων εφαρμόζονται επίσης οι απόλυτοι κανόνες του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου (δηλαδή οι ανεπίδεκτοι εξαιρέσεων) καθώς και οι κανόνες για τους οποίους δεν υιοθετήθηκαν μέτρα παρέκκλισης από την εφαρμογή τους σύμφωνα με το σχετικό μηχανισμό που προβλέπει η ισχύουσα συνθήκη.

82. Σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949⁵⁶ όσοι συλλαμβάνονται από μια δύναμη στο πλαίσιο μιας διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης προστατεύονται είτε ως αιχμάλωτοι πολέμου (άρθρο 4 της Σύμβασης III) είτε ως άλλα «προστατευόμενα πρόσωπα» (πρόκειται για όλα τα πρόσωπα, κυρίως τους αμάχους που δεν είναι πολίτες της δύναμης κατοχής ή που δεν προστατεύονται από άλλες Συμβάσεις, άρθρο 4 της Σύμβασης IV της Γενεύης). Η διάταξη του άρθρου 4 (1) και η αντίστοιχη διάταξη της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης διευκρινίζουν ότι καμιά κατηγορία προσώπων δεν μπορεί να είναι απροστάτευτη. Όπως έχει ήδη τονίσει η Επιτροπή προστατεύονται ακόμα και όσοι δεν πληρούν την προϋπόθεση της ιθαγένειας που προβλέπει το άρθρο 4 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης δυνάμει του διεθνούς εθμικού ανθρωπιστικού δικαίου όπως έχει κωδικοποιηθεί στο άρθρο 75 του Πρώτου Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου (1977) των Συμβάσεων της Γενεύης⁵⁷.

83. Όσοι είναι ύποπτοι συμμετοχής σε διεθνή δίκτυα τρομοκρατών, όπως είναι η Al-Qaeda, και έχουν συλληφθεί στο πλαίσιο ένοπλης σύ-

⁵⁵ Βλέπε τη Γνωμοδότηση της Επιτροπής για την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης των Συμβάσεων της Γενεύης, CDL-AD (2003) 018, παράγραφος 56.

⁵⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 3481/1956 (ΦΕΚ 3, τ. Α').

⁵⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1786/1988, ΦΕΚ 125, τ. Α'.

γκρουσης υπάγονται είτε στην κατηγορία των «προστατευόμενων προσώπων» είτε στην κατηγορία των αιχμαλώτων πολέμου.

84. Όταν εφαρμόζονται η Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης, το Πρώτο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο και το διεθνές εθιμικό ανθρωπιστικό δίκαιο όλα τα προστατευόμενα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων των υπόπτων τρομοκρατών, πρέπει να απολαμβάνουν τη μεταχείριση που ορίζουν οι διατάξεις των άρθρων 27 έως 28 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης και οι ελάχιστες απαιτήσεις του άρθρου 75 του Πρώτου Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου. Τη θέση αυτή έχουν επιβεβαιώσει τα τελευταία χρόνια τα εθνικά δικαστήρια⁵⁸.

85. Η Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης (βλέπε ειδικότερα τα άρθρα 12 και 46 έως 48) διέπει τη μεταφορά των υπόπτων συμμετοχής σε διεθνή τρομοκρατικά δίκτυα που χαρακτηρίζονται αιχμάλωτοι πολέμου.

Δ. Γενικές αρχές του αεροπορικού δικαίου

86. Το διεθνές αεροπορικό δίκαιο έχει κωδικοποιηθεί με τη Σύμβαση για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία (την αποκαλούμενη «Σύμβαση του Σικάγο») που υπογράφηκε στο Σικάγο στις 7.12.1944⁵⁹.

87. Η διάταξη του άρθρου 1 της Σύμβασης του Σικάγο ορίζει ότι «τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν ότι έκαστον κράτος έχει την πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία επί της υπεράνω του εδάφους του ατμοσφαιρικής εκτάσεως».

88. Η διάταξη του άρθρου 4 της Σύμβασης του Σικάγο ορίζει ότι: «έκαστον συμβαλλόμενον κράτος συμφωνεί να μη χρησιμοποιή την πολιτικήν αεροπορίαν δι' οιονδήποτε σκοπόν μη συμβιβασόμενον προς τον της παρούσης συμβάσεως».

89. Η Σύμβαση του Σικάγο ορίζει το καθεστώς των πολιτικών αεροσκαφών και της πολιτικής αεροπορίας. Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου (α) του άρθρου 3 της Σύμβασης στο καθεστώς αυτό δεν υπάγονται τα κρατικά αεροπλάνα.

90. Σύμφωνα με τη Σύμβαση θεωρούνται κρατικά τα αεροσκάφη που χρησιμοποιούνται από τις «στρατιωτικές, τελωνειακές και αστυνομικές υπηρεσίες» (άρθρο 3 παρ. β). Όμως, το τεκμήριο αυτό δεν είναι αμά-

⁵⁸ Βλέπε Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ, HCJ 7015/02, *Ajuri v. The Commander of the IDF Forces in the West Bank* σε Judgements of the Supreme Court of Israel – Fighting Terrorism within the Law:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Fighting+Terrorism+within+the+Law+2-Jan-2005.htm> σελίδες 144-178.

⁵⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 211/1947, ΦΕΚ 35, τ. Α'.

χητο⁶⁰. Επιπλέον, κρατικά ή πολιτικά κατά την έννοια της Σύμβασης μπορεί να είναι τα αεροσκάφη που εξυπηρετούν άλλους τομείς της κρατικής δράσης, όπως είναι η ακτοφυλακή και τα κέντρα έρευνας και διάσωσης⁶¹.

91. Είναι γενικά δεκτό⁶² ότι σε περίπτωση αμφιβολίας το καθεστώς ενός αεροσκάφους ως «πολιτικού» ή «κρατικού» καθορίζεται από τη λειτουργία που εκπληρώνει τον κρίσιμο χρόνο⁶³. Σύμφωνα με γενικό κανόνα

⁶⁰ Η Γραμματεία του Συμβουλίου της Διεθνούς Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας διαπίστωσε ότι σύμφωνα με την «επικρατούσα άποψη μπορεί να θεωρηθούν ότι υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης όλα αυτά τα αεροσκάφη [που εξυπηρετούν έργο που δεν υπάγεται στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών, αστυνομικών και τελωνειακών αρχών]». Η μελέτη υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με τη Σύμβαση των Παρισίων του 1919 όλα τα κρατικά αεροσκάφη, πλην των στρατιωτικών, τελωνειακών και αστυνομικών, απολαμβάνουν τη μεταχείριση των ιδιωτικών και διέπονται από τις διατάξεις της Σύμβασης των Παρισίων (βλέπε έγγραφο C-WP/9835 της 22.9.1993, Μελέτη της Γραμματείας για τα «Πολιτικά/Κρατικά Αεροπλάνα» που παρουσίασε ο Γενικός Γραμματέας της Διεθνούς Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας στο Συμβούλιο κατά την 140^η σύνοδό της, παράγραφος 5.2).

⁶¹ Στη Γερμανία για παράδειγμα κάποιες πτήσεις που εξυπηρετούν κρατικές λειτουργίες, όπως τις μετακινήσεις των υψηλόβαθμων κρατικών αξιωματούχων ή τη μεταφορά ανθρωπιστικής βοήθειας χαρακτηρίζονται «ιδιωτικές κρατικές πτήσεις» (zivile Staatsfluege) και αντιμετωπίζονται ως πολιτικές πτήσεις κατά την έννοια του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (αλλά όχι κατ' ανάγκη κατά το γενικό διεθνές δίκαιο). Βλέπε Bericht der Bundesregierung im Zusammenhang mit dem I-rakkrieg und der Bekämpfung des Internationalen Terrorismus, σε <http://www.bundesregierung.de/Anlage965868/Bericht+der+Bundesregierung++offen+e+Fassung.pdf>, σελίδες 62 έως 67.

⁶² ICAO Secretariat Study on "Civil/State Aircraft" LC/29-WP/2-1, Pellet, Dailler, Droit International Public, LGDJ, 7ème édition, 2002, p. 1250; Combacau (J.), Sur (S), Droit International Public, Montchrestien, 5ème édition, 2001, p. 473; "Status of military aircraft in international law", address at the Third International Law Seminar of 28.8.1999, by Professor Michael Milde, formerly head of the legal bureau of ICAO, σε <http://www.mindf.gov.sg/dmg/ls/I1399.doc>; Diederiks-Verschoor, Introduction to air law, Kluwer, p. 30

⁶³ Στην περίπτωση ενός αεροσκάφους (B-737, της εταιρείας MisrAir που εκτελούσε την πτήση 2843 από το Κάιρο στην Τύνιδα) μισθωμένου από την κυβέρνηση με επιβάτες ύποπτους τρομοκράτες συνοδευόμενους από τη στρατιωτική αστυνομία που αναχαιτίστηκε και εξαναγκάστηκε σε προσγείωση στην Ιταλία από τις αμερικάνικες δυνάμεις που σταθμεύουν στη χώρα αυτή η κυβέρνηση των ΗΠΑ δήλωσε με επιστολή που απηύθυνε στην Παγκόσμια Ομοσπονδία των Ενώσεων των Πιλότων: «Εκτιμούμε ότι το αεροσκάφος εκπλήρωσε κατά την αναχαιτίση κρατική υπηρεσία. Τα σχετικά στοιχεία – συμπεριλαμβανομένων του αποκλειστικά κρατικού σκοπού της πτήσης, της λειτουργίας της αποστολής, της παρουσίας στρατιωτικού προσωπικού στο αεροσκάφος και του μυστικού χαρακτήρα της αποστολής – συνηγορούν σ' αυτό το συμπέρασμα». Η υπόθεση αυτή αναφέρεται σε έγγραφο του ICAO (LC/29-WP/2-1 p. 11-12) και την παραθέτει ο καθηγητής Milde. Βλέπε επίσης A. Cassese, Terrorism, Politics and Law, *the Achille Lauro case*, Polity Press, p. 39.

«είναι κρατικό το αεροσκάφος που υπάγεται στον κρατικό έλεγχο και χρησιμοποιείται αποκλειστικά από το κράτος για ίδιους σκοπούς»⁶⁴. Έτσι, ανάλογα με την περίπτωση, το ίδιο αεροσκάφος μπορεί να χαρακτηριστεί ως «πολιτικό» ή «κρατικό».

92. Τα πολιτικά αεροσκάφη που δεν εκτελούν προγραμματισμένα διεθνή δρομολόγια συμβαλλόμενου στη Σύμβαση του Σικάγο⁶⁵ μέρους δικαιούνται να πραγματοποιούν πτήσεις ή να διέρχονται από τον εναέριο χώρο άλλων κρατών χωρίς να προσγειώνονται στην επικράτεια τους και να προσγειώνονται για μη εμπορικούς λόγους χωρίς να υποχρεούνται να λάβουν την προηγούμενη άδεια των αρμόδιων αρχών, με την επιφύλαξη του δικαιώματος του συμβαλλόμενου κράτους να απαιτεί την προσγείωση. Οι αρχές κάθε συμβαλλόμενου κράτους έχουν το δικαίωμα να ερευνούν χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση τα αεροσκάφη άλλων συμβαλλομένων κρατών κατά την προσγείωση και την αναχώρηση και να ελέγχουν τα πιστοποιητικά και άλλα έγγραφα που ορίζει η Σύμβαση του Σικάγο (άρθρο 16).

93. Τα κρατικά αεροσκάφη δεν απολαμβάνουν το δικαίωμα υπέρπτησης με τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τα πολιτικά αεροσκάφη. Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου (γ) του άρθρου 3 κανένα κρατικό αεροσκάφος δεν μπορεί να διασχίζει τον εναέριο χώρο ή να προσγειώνεται στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους εκτός εάν το ενδιαφερόμενο κράτος έχει χορηγήσει τη σχετική άδεια, οπότε η κίνηση του αεροσκάφους διέπεται από τους όρους της άδειας αυτής. Αυτή η άδεια πρέπει να παρέχεται με ειδική συμφωνία ή «με οιονδήποτε άλλον τρόπο». Από την κρατική πρακτική προκύπτει ότι τα ενδιαφερόμενα κράτη συνάπτουν διμερείς ή πολυμερείς συνθήκες ορισμένης διάρκειας, για παράδειγμα ετήσιας ισχύος, ή χορηγούν δια της διπλωματικής οδού γενικές ή *ad hoc* άδειες. Στην τελευταία περίπτωση πριν την εκτέλεση της πτήσης το ενδιαφερόμενο κράτος υποβάλλει δια της διπλωματικής οδού μνημόνιο στις αρμόδιες αρχές – για παράδειγμα στο Υπουργείο Εξωτερικών – που συνήθως περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την επωνυμία της αεροπορικής εταιρείας, τον τύπο του αεροσκάφους, τον αριθμό και τα στοιχεία της καταχώρησής του, το προτεινόμενο σχέδιο πτήσης (συμπεριλαμβανομένων του τελευταίου σημείου αναχώρησης εκτός του κράτους, του πρώτου σημείου εισόδου, της ημερομηνίας και της ώρας άφιξης, του τόπου επιβίβασης και

⁶⁴ Dideriks-Verschoor, Introduction to air law, Kluwer, pp. 30 paragraph 12.

⁶⁵ Για το καθεστώς των κυρώσεων της Σύμβασης του Σικάγο βλέπε σε: <http://www.ICAO.int/ICBD/HTML/English/Representative%20Bodies/Council/Working%20Papers%20by%20Session/163/c.163.wp/11641.en/C.163.WP.11641.ATT.EN.HTM>.

αποβίβασης των επιβατών ή του εμπορεύματος) και το σκοπό της πτήσης (αριθμός και ονοματεπώνυμα επιβατών).

94. Όταν κρατικό αεροσκάφος εισέρχεται στον εναέριο χώρο αλλοδαπού κράτους χωρίς την προσήκουσα άδεια μπορεί να:

- αναχαιτιστεί με σκοπό την αναγνώριση,
- να λάβει εντολή να εγκαταλείψει τον εναέριο χώρο που παραβιάσει,
- να λάβει εντολή να προσγειωθεί για περαιτέρω έλεγχο και άσκηση ποινικής δίωξης⁶⁶,
- να εξαναγκαστεί σε προσγείωση για περαιτέρω έλεγχο και άσκηση ποινικής δίωξης.

95. Κατά το διεθνές εθνικό δίκαιο⁶⁷ τα κρατικά αεροσκάφη απολαμβάνουν ετεροδικία μη υπαγόμενα στη δικαιοδοσία άλλων κρατών όσον αφορά στον έλεγχο και στην επιθεώρηση. Έτσι, αλλοδαπές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των αρχών του κράτους προσγείωσης, δεν μπορούν να επιβιβαστούν, να ελέγξουν ή να επιθεωρήσουν τα κρατικά αεροσκάφη χωρίς τη συγκατάθεση του πιλότου. Όμως, επειδή τα κρατικά αεροσκάφη μπορούν να εισέλθουν στον εναέριο χώρο αλλοδαπού κράτους μόνον μετά από σχετική άδεια ή έκταση της ετεροδικίας που απολαμβάνουν εξαρτάται από την άδεια που παρέχεται σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου (γ) του άρθρου 3 της Σύμβασης του Σικάγο⁶⁸.

96. Ο απλός λειτουργικός έλεγχος της εναέριας κυκλοφορίας του αεροσκάφους δεν επαρκεί για τη συνδρομή των προϋποθέσεων που ορίζει η διάταξη της παραγράφου (γ) του άρθρου 3⁶⁹ εκτός εάν πρόκειται για αποδεκτή πρακτική.

⁶⁶ Βλέπε M. Milde, «Status of military aircraft in international law», address at the Third International Law Seminar of 28.8.1999.

⁶⁷ Η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 3 της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Ετεροδικία των Κρατών και των Περιουσιακών τους Στοιχείων, που υπογράφηκε την 1^η Μαρτίου 2004 προβλέπει: «Η παρούσα Σύμβαση δεν θίγει την ετεροδικία που απολαμβάνουν τα κράτη δυνάμει του διεθνούς δικαίου όσον αφορά στα αεροσκάφη ή αντικείμενα του διαστήματος των οποίων έχουν την κυριότητα ή τα οποία χρησιμοποιούν».

⁶⁸ Βλέπε Pellet, Dailler, Droit International Public, p. 1252 ; A. Cassese, Terrorism, Politics and Law, p. 39.

⁶⁹ Βλέπε «Status of military aircraft in international law», address at the Third International Law Seminar, 28.8.1999 by the Professor Michael Milde, formerly head of the legal bureau of the ICAO, at <http://www.mindef.gov.sg/dmg/ls/II399.doc>.

97. Η διάταξη της παραγράφου (β) του άρθρου 3 δις της Σύμβασης του Σικάγο⁷⁰ ορίζει:

Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε κράτος, κατά την άσκηση της κυριαρχίας του, δικαιούται να απαιτήσει την προσγείωση, σε κάποιο καθορισμένο αεροδρόμιο, ενός πολιτικού αεροσκάφους που πετάει πάνω από την επικράτεια του χωρίς εξουσιοδότηση ή αν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι από τους οποίους να συμπεραίνεται ότι αυτό χρησιμοποιείται για επιδιώξεις ασυμβίβαστες προς τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής. Μπορεί, επίσης, να δώσει σ' ένα τέτοιο αεροσκάφος οποιοσδήποτε άλλες οδηγίες για να θέσει τέρμα σ' αυτές τις παραβιάσεις.

Για το σκοπό αυτόν, τα συμβαλλόμενα κράτη μπορούν να καταφεύγουν σε οποιαδήποτε κατάλληλα μέσα που είναι σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών διατάξεων αυτής της Σύμβασης, ειδικά της παραγράφου (α) του άρθρου αυτού⁷¹. Κάθε συμβαλλόμενο κράτος συμφωνεί να εκδίδει τους κανονισμούς του, που είναι σε ισχύ, σχετικά με την αναχαίτιση πολιτικών αεροσκαφών.

98. Διεθνή ευθύνη για την παραβίαση φέρει το κράτος στα μητρώα του οποίου έχει καταχωρηθεί το αεροσκάφος. Αυτή η ευθύνη έχει επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις των ενδιαφερομένων κρατών και συνίσταται στην επιβολή κυρώσεων ανάλογα με τη σοβαρότητα: έκφραση συγγνώμης, υπόσχεση τιμωρίας των ενόχων, υπόσχεση περί μη επανάληψης της παραβίασης.

99. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 54 της Σύμβασης του Σικάγο κάθε πράξη που μπορεί να θεωρηθεί παραβίαση, παράβαση ή παράλειψη της Σύμβασης μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο λήψης μέτρων από το Συμβούλιο κατ' εφαρμογή των παραγράφων (ι) και (κ)⁷². Για πα-

⁷⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί με το Ν. 1710/1987 «Κύρωση Πρωτοκόλλου που υπογράφηκε στο Μόντρεαλ στις 10/5/1984 και αφορά τροποποίηση της Σύμβασης περί Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας», ΦΕΚ 109, τ. Α'.

⁷¹ Η διάταξη της παραγράφου (α) του άρθρου 3 δις ορίζει: «Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε κράτος πρέπει να αποφεύγει να καταφεύγει στη χρήση όπλων εναντίον πολιτικών αεροσκαφών σε πτήση και ότι, σε περίπτωση αναχαίτισης, δεν πρέπει να τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια του αεροσκάφους και οι ζωές των προσώπων που επιβαίνουν σ' αυτό. Η διάταξη αυτή, δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι τροποποιεί, κατά οποιοδήποτε τρόπο, τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των κρατών που εκτίθενται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

⁷² Σημείωση της επιμελήτριας: Οι διατάξεις των παραγράφων (ι) και (κ) ορίζουν: « (ι) Θα αναφέρει εις τα συμβαλλόμενα κράτη πάσαν παράβαση της παρούσης συμβάσεως, ως και πάσαν παράλειψιν εφαρμογής των συστάσεων ή αποφάσεων του συμβουλίου. (κ) Θα αναφέρει εις την συνέλευσιν πάσαν παράβαση της παρούσης

ράδειγμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι παραβιάζει τη Σύμβαση το συμβαλλόμενο κράτος που δεν σέβεται με τις πράξεις του την αρχή της διάταξης του άρθρου 1 σύμφωνα με την οποία κάθε κράτος έχει την πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία επί της υπεράνω του εδάφους του ατμοσφαιρικής εκτάσεως. Ανάλογο συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί για το κράτος που με τη δράση του παραβιάζει την έννοια του «εδάφους» που ορίζει η διάταξη του άρθρου 2⁷³ ή του οποίου οι κανονισμοί για τα κρατικά αεροσκάφη «δεν λαμβάνουν δεόντως υπόψη την ασφάλεια της ναυτιλίας των πολιτικών αεροσκαφών» (άρθρο 3, παράγραφος δ⁷⁴) ή καταφεύγει στη χρήση όπλων εναντίον πολιτικών αεροσκαφών κατά παράβαση της διάταξης του άρθρου 3 δις⁷⁵, ή χρησιμοποιεί την πολιτική αεροπορία για οιονδήποτε σκοπό που δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς της Σύμβασης του Σικάγο (άρθρο 4). Οι παραβιάσεις εισάγονται ενώπιον του Συμβουλίου από τα συμβαλλόμενα κράτη ή από ομάδα των συμβαλλομένων κρατών.

100. Όταν ένα αεροσκάφος βρίσκεται στον αέρα και όχι στο έδαφος τα πρόσωπα που επιβαίνουν σε αυτό υπάγονται στη δικαιοδοσία τόσο του κράτους στα μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο όσο και του κράτους του οποίου διασχίζει τον εναέριο χώρο⁷⁶. Σε αυτό το πλαίσιο υ-

συμβάσεως, εις ας περιπτώσεις συμβαλλόμενον κράτος παρέλειπεν την λήψιν καταλλήλων μέτρων εντός λογικού χρονικού διαστήματος από της κοινοποίησεως της παραβάσεως».

⁷³ Σημείωση της επιμελήτριας: Η διάταξη του άρθρου 2 της Σύμβασης ορίζει «Δια τους σκοπούς της παρούσης συμβάσεως, ως εδαφικά όρια κράτους τίνος εννοούνται αι εκτάσεις του εδάφους αυτού μετά των προσκειμένων εις ταύτας χωρικών υδάτων υπό την κυριαρχίαν, ηγεμονία, προστασίαν ή εντολήν του κράτους τούτου».

⁷⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: Η διάταξη της παραγράφου (δ) του άρθρου 3 της Σύμβασης ορίζει: «Τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται κατά την έκδοσιν των κανονισμών δια τα κρατικά των αεροσκάφη να λαμβάνωσι δεόντως υπ' όψιν την ασφάλειαν της ναυτιλίας των πολιτικών αεροσκαφών».

⁷⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: Η διάταξη της παραγράφου (α) του άρθρου 3 δις ορίζει: «Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε κράτος πρέπει να αποφεύγει να καταφεύγει στη χρήση όπλων εναντίον πολιτικών αεροσκαφών σε πτήση και ότι, σε περίπτωση αναχαιτίσεως, δεν πρέπει να τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια του αεροσκάφους και οι ζωές των προσώπων που επιβαίνουν σ' αυτό. Η διάταξη αυτή, δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι τροποποιεί, κατά οποιοδήποτε τρόπο, τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των κρατών που εκτίθενται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

⁷⁶ Για τη Γερμανία βλέπε Schoenke/Schroeder, Strafgesetz, 26th ed. 2001, Vor 3-7, para. 30 and 153 c Strafprozessordnung (Ποινική Δικονομία) σύμφωνα με την οποία ο Εισαγγελέας μπορεί να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης για την τέλεση αδικήματος που διαπράχθηκε από αλλοδαπό εντός του αεροσκάφους. Αυτή η διάταξη προϋποθέτει ότι υπάρχει πλήρης δικαιοδοσία κατά την υπέρπτηση του αλλοδαπού αεροσκάφους και παρέχει στον Εισαγγελέα τη διακριτική ευχέρεια να μην ασκή-

πογραμμίζεται ότι η διάταξη του άρθρου 4 της Σύμβασης περί Παραβάσεων και Άλλων τινών Πράξεων τελουμένων επί Αεροσκαφών (της Σύμβασης του Τόκιο⁷⁷) στην οποία είναι συμβαλλόμενα μέρη όλα⁷⁸ τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ορίζει:

«Συμβαλλόμενον κράτος μη όν το κράτος εις τα μητρώα του οποίου είναι εγγεγραμμένον το αεροσκάφος δεν δύναται να παρενοχλήση την πτήσιν αυτού επί σκοπώ ενασκήσεως της ποινικής του δικαιοδοσίας επί παραβάσεως τελεσθείσης επί του αεροσκάφους, εκτός των ακολούθων περιπτώσεων:

α) όταν η παράβασις αύτη συνετελέσθη επί του εδάφους του κράτους τούτου,

β) όταν η παράβασις αύτη ετελέσθη υπό ή κατά υπηκόου ή μονίμου κατοίκου του κράτους τούτου,

γ) όταν η παράβασις αύτη θέτη εις κίνδυνον την ασφάλειαν του κράτους τούτου,

δ) όταν η παράβασις αύτη συνιστά παράβασιν των εν τω κράτει τούτω ισχυόντων κανόνων ή κανονισμών των σχετικών με την πτήσιν ή τον χειρισμόν αεροσκαφών,

ε) όταν η άσκησις της τοιαύτης δικαιοδοσίας είναι αναγκαία ίνα εξασφαλίση την τήρησιν υποχρεώσεως του κράτους τούτου, προκυπτούσης εκ διεθνούς πολυμερούς συμφωνίας».

101. Η διάταξη αυτή δεν περιορίζει τη δικαιοδοσία του κράτους τον εναέριο χώρο του οποίου διασχίζει το αεροσκάφος αλλά την άσκηση του δικαιώματος παρενόχλησης της πτήσης του. Κατ' αρχήν, τα σοβαρά αδικήματα της αρπαγής, των βασανιστηρίων κ.λ.π. παράγουν αποτελέσματα στο κράτος τον εναέριο χώρο του οποίου διασχίζει το αεροσκάφος. Όταν οι συνθήκες του κρατούμενου, επιβάτη του αεροσκάφους, δεν συνιστούν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση όλες οι πράξεις που τελούνται κατά την αεροπορική μεταφορά του σε τόπο όπου κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια δεν είναι κατ' ανάγκην ποινικά αδικήματα στο κράτος του οποίου υπερίπταται το αεροσκάφος. Τούτο εξαρτάται από τον τρόπο διατύπωσης της αντικειμενικής και της υποκειμενικής υπόστασης των σχετικών άδικων πράξεων και των αδικημάτων που

σει την εξουσία που του αναθέτει ο νόμος. Βλέπε Meyer-Gossner, *Strafprozessordnung*, 48th ed. 2005. Βλέπε επίσης Males (Άρειος Πάγος της Γαλλίας, 29.6.1972, 27.6.1973, 73 ILR 698), Εισαγγελέας κατά Janos V., Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστρίας 17.5.1971 71 ILR 229, *Air India v. Wiggins*, UK House of Lords, 3.7.1980, 77 ILR 276, ΗΠΑ κατά Georgescu, 723 F, Supp. 912 (1989).

⁷⁷ Τόκιο, 14.9.1963.

⁷⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Ν.Δ. 734/1971, ΦΕΚ 33, τ. Α'.

τελέστηκαν (προετοιμασία, συνωμοσία κλπ) στο δίκαιο του κράτους υπέρπτησης (για παράδειγμα αν οι εν λόγω πράξεις συνιστούν την τέλεση του διαρκούς αδικήματος της αρπαγής). Εξαρτάται επίσης από τον τρόπο με τον οποίον η νομοθεσία αυτού του κράτους ρυθμίζει τις ποινικές συνέπειες των αδικημάτων που διαπράττονται εκτός της επικράτειάς του, εάν δηλαδή θεωρεί αδίκημα την εκ προθέσεως παράδοση ενός προσώπου σε αλλοδαπή αρχή, όπου ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια. Όμως, υπογραμμίζεται ότι οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου⁷⁹ δεν περιορίζονται στην εφαρμογή του ποινικού δικαίου. Επομένως, το κράτος στο οποίο υπερίπταται ένα αεροσκάφος μπορεί σε συγκεκριμένη περίπτωση να αποφασίσει ότι τιμωρούνται από το νόμο όλες οι πράξεις που τελέστηκαν κατά τη μεταφορά ή να ασκήσει την ποινική του δικαιοδοσία. Εξάλλου, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου (ε) του άρθρου 4 της Σύμβασης του Τόκιο, δεν ισχύει για το συμβαλλόμενο κράτος η απαγόρευση της παρενόχλησης της πτήσης αεροσκάφους στις περιπτώσεις άσκησης ποινικής δικαιοδοσίας, όταν «η άσκησης της τοιαύτης δικαιοδοσίας είναι αναγκαία ίνα εξασφαλίση την τήρησιν υποχρεώσεως του κράτους τούτου προκυπτούσης εκ διεθνούς πολυμερούς συμφωνίας», όπως είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κατά συνέπεια, δεν δεσμεύεται από τη Σύμβαση του Τόκιο, που προβλέπει τον περιορισμό του δικαιώματος παρενόχλησης της πτήσης αεροσκάφους, τα κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης που δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αναλάβει θετικές υποχρεώσεις που συνίστανται στη διερεύνηση των ενδεχόμενων παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράχθηκαν σε αεροσκάφος εν πτήση στον εναέριο χώρο του.

102. Σε αυτό το πλαίσιο τίθεται το ακόλουθο ερώτημα: ποιο είναι το καθεστώς του αεροσκάφους που είναι καταχωρημένο ως πολιτικό στα μητρώα του ενδιαφερόμενου κράτους αλλά εκτελώντας «κρατική αποστολή» (όπως είναι οι ειδικές αποστολές μεταφοράς κρατουμένων) εισέρχεται στον εναέριο χώρο ενός άλλου κράτους χωρίς να αιτηθεί ειδική άδεια ή να ακολουθήσει τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στα κρατικά αεροσκάφη;

103. Κατά την άποψη της Επιτροπής της Βενετίας τα κρατικά αεροσκάφη μπορούν να επικαλεστούν την ετεροδικία μόνον εφόσον γνωστοποιούν με τον προσήκοντα τρόπο στο κράτος που υπερίπτανται ότι εκτελούν κρατική αποστολή. Εάν δεν έχει ανακοινωθεί ο δημόσιος σκο-

⁷⁹ Βλέπε σχετικά ανωτέρω παραγράφους 62 έως 67 στις σελίδες 255 έως 256 και κατωτέρω παράγραφο 146 στη σελίδα 286 της παρούσας έκδοσης.

πός προκειμένου να παρακαμφθεί η προϋπόθεση χορήγησης της απαραίτητης άδειας το κράτος στα μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο το αεροσκάφος στερείται το δικαίωμά του να επικαλεστεί το καθεστώς του ως κρατικού⁸⁰ και άρα θεωρούμενο πολιτικό υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του Σικάγο και ειδικότερα στη διάταξη του άρθρου 16 που προβλέπει το δικαίωμα του κράτους τον εναέριο χώρο του οποίου διασχίζει να ερευνά και να επιθεωρεί τα αεροσκάφη άλλων συμβαλλομένων κρατών. Επομένως, το κράτος αυτό μπορεί να το αναγκάσει να προσγειωθεί για να το ερευνήσει και να το επιθεωρήσει και να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να θέσει τέλος στις παραβιάσεις που ενδεχομένως διαπιστώσει⁸¹. Επιπλέον, το κράτος στα μητρώα του οποίου είναι εγγεγραμμένο το εν λόγω αεροσκάφος ενέχεται κατά το διεθνές δίκαιο για παραβίαση του άρθρου 4 της Σύμβασης του Σικάγο και του διεθνούς εθιμικού δικαίου.

104. Στη συνέχεια⁸² αναλύεται η σχέση του αεροπορικού δικαίου με το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ε. Στρατιωτικές βάσεις

105. Σε καιρό ειρήνης η νομιμότητα της παρουσίας των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους στο έδαφος άλλου κράτους εξαρτάται από τη συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Κατ' αρχήν, με διμερείς ή πολυμερείς συνθήκες και συχνά με αμυντικές συμφωνίες τα ενδιαφερόμενα κράτη αποφασίζουν για τη στάθμευση αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων στην επικράτειά τους. Κατά κανόνα, με μεταγενέστερη συμφωνία το κράτος διαμονής επιτρέπει τη χρήση των εγκαταστάσεων που βρίσκονται στο έδαφός του.

106. Το κράτος διαμονής δεν αποποιείται την εθνική κυριαρχία του όταν συγκατατίθεται στην στάθμευση αλλοδαπών ένοπλων δυνάμεων στο έδαφός του: εγγυάται στο κράτος προέλευσης την απόλαυση του προνομίου της χρήσης του εδάφους του, αλλά διατηρεί το δικαίωμα ρύθμισης αυτού του προνομίου στο πλαίσιο των ισχυόντων συμβάσεων και συμφωνιών. Έτσι, το κράτος προέλευσης αποκτά διάφορες εξουσίες που αφορούν στις δραστηριότητες των αμυντικών δυνάμεων που σταθμεύουν στο

⁸⁰ Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στις υποθέσεις *North Sea Continental Shelf* (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας) κατά Δανίας, *Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Ολλανδίας* [1969], ICJ Reports 4 σε 26 (παράγραφος 30).

⁸¹ Βλέπε Μελέτη της Γραμματείας της Διεθνούς Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας με τίτλο «Civil/State Aircraft» LC/29-WP/2-1; Έγγραφο Εργασίας του Συμβουλίου C-WP/10588 *Misuse of Civil Aviation* (Request from Cuba).

⁸² Βλέπε παραγράφους 144 έως 152 στις σελίδες 285 έως 288 της παρούσας έκδοσης.

έδαφος που υπάγεται στην κυριαρχία του κράτους διαμονής. Στο έδαφος ή στον εναέριο χώρο του κράτους διαμονής το κράτος προέλευσης μπορεί να επικαλείται νόμιμα μόνον τα δικαιώματα και τις εξουσίες που συνδέονται άμεσα με την εγκατάσταση και τις επιχειρήσεις των ενόπλων δυνάμεων του καθώς και με την πρόσβαση στους χώρους όπου αυτές είναι εγκατεστημένες. Σύμφωνα με την αρχή της εθνικής κυριαρχίας περαιτέρω δικαιώματα και εξουσίες μπορεί να απορρέουν μόνον από ρητή συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Ειδικότερα, η άσκηση του δικαιώματος του κράτους διαμονής να επιθεωρεί μια στρατιωτική βάση αλλοδαπών δυνάμεων που βρίσκεται στο έδαφός του εξαρτάται από τους όρους της αμυντικής συμφωνίας ή της συμφωνίας για το καθεστώς των δυνάμεων («Status-of-forces agreement», SOFA)⁸³.

107. Οι «συμφωνίες για το καθεστώς των δυνάμεων» (ή SOFAs) που συνάπτονται μεταξύ του κράτους διαμονής και του κράτους προέλευσης ορίζουν το νομικό καθεστώς του προσωπικού και της παρουσίας του κράτους προέλευσης στο έδαφος του κράτους διαμονής. Συνήθως αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικότερων συμφωνιών για τις στρατιωτικές βάσεις και επιτρέπουν στις ένοπλες δυνάμεις του κράτους προέλευσης να επιχειρούν στο έδαφος του κράτους διαμονής⁸⁴.

⁸³ Για παράδειγμα, με το άρθρο 4 της συμφωνίας που υπέγραψαν στις 26 Ιουλίου 1962 η Ιταλία και η Ανώτατη Διοίκηση του ΝΑΤΟ για τους ειδικούς όρους εγκατάστασης και λειτουργίας στην ιταλική επικράτεια του συσταθέντος Διεθνούς Στρατιωτικού Αρχηγείου η ιταλική κυβέρνηση αποδέχθηκε ότι απολαμβάνει ασυλίας η κινητή και η ακίνητη περιουσία του εν λόγω Αρχηγείου.

⁸⁴ Οι συμφωνίες για το καθεστώς των ενόπλων δυνάμεων (SOFA) είναι συνήθως διμερείς. Υπάρχουν επίσης πολυμερείς συμβάσεις για το καθεστώς των δυνάμεων που συνάπτουν τα μέλη του ΝΑΤΟ, η συμφωνία για το καθεστώς των δυνάμεων του ΝΑΤΟ της 19^{ης} Ιουνίου 1951 («Συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού επί του Νομικού Καθεστώτος των Δυνάμεων αυτών», κυρωθείσα με το Ν. 2799/1954, ΦΕΚ 63, τ. Α'). Σύμφωνα με το άρθρο 7 της Συμφωνίας για το Καθεστώς των Δυνάμεων του ΝΑΤΟ «2. (α) αι αρχαί του κράτους προελεύσεως θα έχουν το δικαίωμα να ασκούν αποκλειστικήν δικαιοδοσίαν... όσον αφορά παραβάσεις αξιοποιήσους κατά τους νόμους του κράτους προελεύσεως... (β) αι αρχαί του κράτους διαμονής θα έχουν το δικαίωμα να ασκούν αποκλειστικήν δικαιοδοσίαν ... όσον αφορά παραβάσεις αξιοποιήσους κατά τους νόμους του κράτους διαμονής...». Υπάρχει συντρέχουσα δικαιοδοσία όταν η αξιοποιήσους πράξη παραβιάζει τους νόμους και των δύο κρατών, του κράτους διαμονής και του κράτους προέλευσης: το κράτος διαμονής ασκεί κατά προτεραιότητα τη δικαιοδοσία του εκτός εάν πρόκειται για αδικήματα που προσβάλλουν αποκλειστικά την ασφάλεια ή την ιδιοκτησία του κράτους προέλευσης ή πρόσωπο των δυνάμεών του ή για αδικήματα που τελούνται από πράξη ή παράλειψη που διαπράττει κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας μέλος της δύναμης του κράτους προέλευσης. Σε περίπτωση οιασδήποτε άλλης παράβασης οι αρχές του κράτους διαμονής ασκούν κατά προτεραιότητα τη δικαιοδοσία τους. Στην περίπτωση της συντρέχουσας δικαιοδοσίας το κράτος διαμονής μπορεί να

108. Κατά κανόνα οι αλλοδαπές ένοπλες δυνάμεις που σταθμεύουν στο κράτος διαμονής με τη συγκατάθεσή του δεν υπάγονται στους συνήθεις μεταναστευτικούς ελέγχους και στις διατυπώσεις εισόδου που ισχύουν για τους αλλοδαπούς. Η Συμφωνία για το Καθεστώς των Δυνάμεων του ΝΑΤΟ ορίζει ότι « τα μέλη [της δύναμης] απαλλάσσονται των διατυπώσεων διαβατηρίου και θεωρήσεων αυτού, ως και του ελέγχου υπό των υπηρεσιών αποδημίας κατά την είσοδο και έξοδο εκ του εδάφους του κράτους διαμονής»⁸⁵. Αυτή η παρέκκλιση από τις ρυθμίσεις εισόδου εξισορροπείται από την υποχρέωση των μελών της δύναμης να «επιδεικνύουν εις πάσαν ζήτησιν» κατά την είσοδο στο κράτος διαμονής ή μεταγενέστερα «προσωπικόν δελτίον ταυτότητος ή φύλλον πορείας ατομικόν ή ομαδικόν ... βεβαιούν την ιδιότητα του προσώπου ως μέλους δυνάμεως»⁸⁶. «Το κράτος διαμονής δύναται να απαιτήσει όπως η διαταγή κινήσεως προσυπογράφεται υφ' ενός εντεταλμένου προς τούτο εκπροσώπου αυτού». Η παρέκκλιση από τις μεταναστευτικές διαδικασίες εισόδου εξαρτάται από τη συμμόρφωση «προς τας διατυπώσεις τας καθιερουμένας υπό του κράτους διαμονής δια την είσοδο και έξοδο δυνάμεως ή των μελών αυτής».

109. Το κράτος προέλευσης πρέπει να έχει πρόσβαση στις βάσεις και, όταν υπάρχουν περισσότερες από μία στο έδαφος του κράτους διαμονής πρέπει να επιτρέπει τις μετακινήσεις των αλλοδαπών δυνάμεων μεταξύ των χώρων όπου είναι εγκατεστημένες. Η άρνηση της πρόσβασης ισοδυναμεί με παρέκκλιση από την άδεια που έχει χορηγήσει το κράτος διαμονής. Έτσι, συνήθως, οι συμφωνίες για τις στρατιωτικές βάσεις επιτρέπουν στο κράτος προέλευσης να έχει πρόσβαση στις δυνάμεις του που βρίσκονται στα λιμάνια ή στα αεροδρόμια που του έχει παραχωρήσει το κράτος διαμονής. Αυτή η άδεια είναι ουσιαστικής σημασίας καθώς το διεθνές εθνικό δίκαιο δεν κατοχυρώνει δικαίωμα πρόσβασης στα λιμάνια και στα αεροδρόμια για τα κρατικά πλοία και αεροσκάφη. Όμως, σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθείται στις διμερείς συνθήκες για την είσοδο των δυνάμεων του κράτους προέλευσης στα λιμάνια του κράτους διαμονής απαιτείται η «προσήκουσα και κατά τους συνήθεις κανόνες ενημέρωση» των αρμόδιων αρχών του⁸⁷.

παραιτηθεί από το δικαίωμά του ν' ασκήσει τη δικαιοδοσία του εξετάζοντας ευμενώς τις αιτήσεις για παραίτηση από αυτό το δικαίωμα που υποβάλλουν οι αρχές ετέρου κράτους.

⁸⁵ Άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 2799/2954, ΦΕΚ 63, τ. Α'.

⁸⁶ Άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 2799/1954, ΦΕΚ 63, τ. Α'.

⁸⁷ Η πρακτική αυτή είναι συνηθισμένη στις συνθήκες που υπογράφουν οι ΗΠΑ. Βλέπε John Woodcliffé, «The peacetime use of foreign military installations under modern international law», Martinus Nijhoff, 1992, p. 114.

110. Το κράτος προέλευσης δεν έχει δικαίωμα σε απεριόριστη ελευθερία κινήσεων στο έδαφος και στον εναέριο χώρο του κράτους διαμονής εκτός εάν η συμφωνία για τις βάσεις αναγνωρίζει ρητά τα σχετικά δικαιώματα. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να υποβαθμίζει τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το εθνικό και το διεθνές δίκαιο που διέπει το καθεστώς των στρατιωτικών βάσεων.

ΣΤ. Το άρθρο V της Συνθήκης του ΝΑΤΟ⁸⁸

111. Το άρθρο V αποτελεί τη θεμελιώδη διάταξη της Συνθήκης της Ουάσιγκτον⁸⁹, που είναι ο καταστατικός χάρτης του ΝΑΤΟ. Προβλέπει ότι «ένοπλος επίθεση εναντίον ενός ή πλειόνων εκ των συμβαλλόμενων μερών θέλει θεωρηθεί ως επίθεση εναντίον απάντων». Σε περίπτωση επίθεσης καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνει «τόσον ατομικώς όσο και από συμφώνου μετά των ετέρων μερών» τα μέτρα που θεωρεί αναγκαία, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ένοπλης βίας, προς αποκατάσταση και διατήρηση της ασφάλειας στην περιοχή της Βορειο-Ατλαντικής Συμμαχίας.

112. Το άρθρο V εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στις 12.9.2001, την επομένη των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11.9.2001 κατά των ΗΠΑ. Η επίκληση του άρθρου V ήταν κατ' αρχήν προσωρινή, αφού έπρεπε πρώτα να καθοριστεί εάν οι ΗΠΑ δέχθηκαν επίθεση από το εξωτερικό. Τούτο επιβεβαιώθηκε στις 2.10.2001, όταν οι αξιωματούχοι των ΗΠΑ παρουσίασαν τα ευρήματα των ερευνών τους στο Συμβούλιο της Βορειο-Ατλαντικής Συμμαχίας, συμπεραίνοντας ότι την ευθύνη των επιθέσεων έφερε το τρομοκρατικό δίκτυο Al-Qaeda.

113. Στις 4.10.2001 οι Σύμμαχοι συμφώνησαν σε μια σειρά μέτρων για να συνδράμουν στην εκστρατεία που εξαπέλυσαν οι ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας και της Al-Qaeda⁹⁰. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στη στενή συνεργασία σε θέματα πληροφοριών, στην παροχή γενικών αδειών υπερπτήσεων σύμφωνα με τις αναγκαίες ρυθμίσεις της αεροπλοΐας και τις διαδικασίες που προβλέπουν οι εθνικές νομοθεσίες και στην πρόσβαση των

⁸⁸ Παρόμοια διάταξη περιλαμβάνει η Συνθήκη για τη Συλλογική Ασφάλεια της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών. Δύο κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Ρωσία και η Αρμενία, είναι συμβαλλόμενα μέρη σε αυτήν τη συνθήκη.

⁸⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 1989/1952 «περί κυρώσεως της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού», ΦΕΚ 37, τ. Α'.

⁹⁰ Δεν κατέστη εφικτό για την Επιτροπή της Βενετίας να λάβει γνώση αυτής της συμφωνίας.

αμερικανικών και των συμμαχικών δυνάμεων σε λιμάνια και αεροδρόμια προκειμένου για τη διεξαγωγή αντι-τρομοκρατικών επιχειρήσεων.

114. Κατ' εφαρμογή αυτής της συμφωνίας, κάποια κράτη μέλη του NATO παρείχαν στις ΗΠΑ (και στα κράτη μέλη του NATO) την απεριόριστη άδεια υπέρπτωσης για συγκεκριμένες χρονικές περιόδους ή δικαιώματα υπέρπτωσης μετά από υποβολή σχετικού αιτήματος⁹¹.

115. Στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας η διάταξη του άρθρου V της Βορειο-Ατλαντικής Συμμαχίας δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης την υποχρέωση να επιτρέπουν παράνομες μεταφορές κρατουμένων ή να επιτρέπουν την άνευ όρων άσκηση του δικαιώματος υπέρπτωσης. Αυτή η διάταξη της συνθήκης επιβάλλει κυρίως την υποχρέωση υιοθέτησης μέτρων, συμπεριλαμβανομένων της συνεργασίας και της συγκατάθεσης, αλλά εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του ενδιαφερόμενου κράτους η απόφαση για την αναγκαιότητα της λήψης συγκεκριμένων μέτρων προκειμένου για την αποκατάσταση και τη διατήρηση της ασφάλειας. Επιπλέον, ούτε το άρθρο V της Βορειο-Ατλαντικής Συμμαχίας ούτε οι εκτελεστικές συμφωνίες μπορούν να περιορίζουν τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει των συμβάσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

ΜΕΡΟΣ II

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

A. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά στις συλλήψεις αλλοδαπών αρχών στο έδαφός τους

116. Τεκμαίρεται ότι τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ασκούν τη δικαιοδοσία τους σε όλην την επικράτειά τους. Οιαδήποτε σύλληψη προσώπου από αλλοδαπές αρχές στο έδαφος κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης χωρίς τη σύμφωνη γνώμη αυτού του κράτους παραβιάζει την εθνική κυριαρχία του και άρα είναι αντίθετη με το διεθνές δίκαιο. Επιπλέον, η πρώην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εκτίμησε ότι «η σύλληψη που πραγματοποιείται από τις αρχές ενός κράτους στο έδαφος άλλου κράτους χωρίς την προηγούμενη άδεια του ενδιαφερόμενου κράτους δεν συνεπάγεται μόνον την ευθύνη του ενός κράτους έναντι του άλλου, αλλά επίσης πλήττει το ατομικό δι-

⁹¹ Βλέπε US Department of Defense, Fact Sheet of 7.6.2002, International Contributions to the War against terrorism, σελ: <http://www.defenselink.mil/news/Jun2002/d20020607contributions.pdf>.

καίωμα του εν λόγω προσώπου που προστατεύει η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1»⁹².

117. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αποφανθεί ρητά για την έκταση της ευθύνης που φέρουν τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης στην περίπτωση σύλληψης ενός προσώπου στο έδαφός τους από αλλοδαπές αρχές. Εν προκειμένω, δεν ασκεί επιρροή η νομιμότητα της σύλληψης κατά το εθνικό δίκαιο του κράτους όπου συλλαμβάνεται ο ύποπτος: το κράτος αυτό ευθύνεται εκτός εάν αποδεικνύεται ότι οι αρχές του κράτους στο οποίο μεταφέρεται ο ενδιαφερόμενος ενήργησαν στο πλαίσιο εξω-εδαφικών αρμοδιοτήτων και χωρίς την άδεια του, δηλαδή με τρόπο που παραβιάζει την εθνική κυριαρχία του⁹³.

118. Δυνάμει των διατάξεων των άρθρων 1 και 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (και ενδεχομένως της διάταξης του άρθρου 3 όσον αφορά στις ειδικότερες συνθήκες της σύλληψης) τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης φέρουν ευθύνη για οιασδήποτε μορφής ανάμειξη κατά τη σύλληψη ή για οιαδήποτε πληροφορία της οποίας έλαβαν γνώση πριν τη σύλληψη. Κατά συνέπεια, το κράτος οφείλει να αποτρέψει τη σύλληψη, εκτός εάν αυτή πραγματώνεται από τις αλλοδαπές αρχές κατά την άσκηση της δικαιοδοσίας τους δυνάμει των ισχυόντων συμφωνιών SOFA (βλέπε υποσημείωση 84).

119. Επίσης, τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ευθύνονται στην περίπτωση που κάποιες υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης (αστυνομία, δυνάμεις ασφαλείας κλπ) συνεργάστηκαν με τις αλλοδαπές αρχές ή δεν απέτρεψαν τη σύλληψη της οποίας δεν έχει λάβει γνώση η κυβέρνηση. Σ' αυτήν την περίπτωση ανακύπτει το ερώτημα του κυβερνητικού ελέγχου των αστυνομικών δυνάμεων / δυνάμεων ασφαλείας και ενδεχομένως, εφόσον τούτο προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, του κοινοβουλευτικού ελέγχου της κυβέρνησης.

120. Ανάλογα με τη συνταγματική δομή, τα ιστορικά δεδομένα κλπ στα ευρωπαϊκά κράτη διαφέρουν τα συστήματα με τα οποία η πολιτική εξουσία λαμβάνει γνώση και ελέγχει τις επιχειρήσεις των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών. Υπάρχουν διάφοροι μηχανισμοί που διασφαλίζουν την έγκριση και / ή τον κατάλληλο έλεγχο των ιδιαίτερα ευαίσθητων επιχειρήσεων. Προφανώς η ευθύνη της κυβέρνησης έναντι της νομοθετικής εξουσίας εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο η εκτελεστι-

⁹² Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση της 12.10.1989, *Stocké κατά Γερμανίας*, Series A No. 199, γνώμη της Επιτροπής.

⁹³ Παράγραφος 90 της απόφαση *Ocalan κατά Τουρκίας* (βλέπε ΕΔΠΑ 2005 σελίδα 490).

κή εξουσία ελέγχει τις υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφοριών⁹⁴. Όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει τον έλεγχο της κυβέρνησης, αλλά αυτός δεν υπάρχει στην πράξη, είναι πραγματικός ο κίνδυνος της μετατροπής των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών σε «κράτος εν κράτει». Από την άλλη πλευρά μπορεί η εθνική νομοθεσία να μην επιβάλει τη στενή συνεργασία των υπουργών και των αξιωματούχων της κυβέρνησης στο καθημερινό έργο των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών, αλλά οι υπουργοί να επηρεάζουν *de facto* ή να ελέγχουν τις επιχειρήσεις τους. Στην περίπτωση αυτή αναδεικνύεται το φαινόμενο της «άρνησης» όπου η εξουσία ασκείται καλυμμένα και δεν είναι δυνατό να καταλογιστεί ευθύνη. Το Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απαιτούν το σεβασμό του κράτους δικαίου, που προϋποθέτει ευθύνη για όλες τις μορφές άσκησης δημόσιας εξουσίας. Ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο το κράτος επιλέγει να ρυθμίσει τον πολιτικό έλεγχο των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπάρχουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί ελέγχου και επιτήρησης προκειμένου να αποφεύγονται αυτά τα δύο προβλήματα⁹⁵.

Β. Οι υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις περιπτώσεις των χώρων μυστικής κράτησης

121. Ο όρος «μυστικός» μπορεί να έχει διάφορες έννοιες. Στο πλαίσιο της παρούσας γνωμοδότησης η προβληματική πτυχή του μυστικού χαρακτήρα της κράτησης αφορά κατ' αρχήν στις συνέπειες που μπορεί να έχει η μυστικότητα στα δικαιώματα υπεράσπισης του κρατούμενου, όπως αυτά ορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 5⁹⁶ και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επιπλέον, η παρατεταμένη κράτηση σε μυστικό χώρο μπορεί να είναι αντίθετη με τη διάταξη του άρθρου 3⁹⁷ της Σύμβασης και με άλλες πτυχές της διάταξης του άρθρου 6 της Σύμβασης.

⁹⁴ Internal Security Services in Europe, έκθεση που υιοθέτησε σε ολομέλεια η Επιτροπή της Βενετίας κατά την 34^η συνάντηση, 7.3.1998, έγγραφο CDL-INF (1998)006e σε [www.venice.coe.int/docs/CDL\(1998\)011-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/CDL(1998)011-e.asp).

⁹⁵ Παράγραφοι 71 και 74 της από 6.9.1978 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Klass and others κατά Γερμανίας* και παράγραφος 84 της από 26.3.1987 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Leander κατά Σουηδίας*.

⁹⁶ Βλέπε την παράγραφο 124 της από 25.5.1998 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Kurt κατά Τουρκίας*.

⁹⁷ Inter-American Court of Human Rights, *Velasquez Rodrigues case*, 29.7.1988, para.187 and *Suarez Rosero case*, 12.11.1998, para. 90 – 91. UN Human Rights Committee, *Polay Campos v. Peru*, Communication 577/1994, 6.11.1997

122. Κατ' αρχήν δεν παραβιάζει το διεθνές δίκαιο η διακρατική συνδρομή και συνεργασία στις περιπτώσεις ανάκρισης υπόπτων. Αντίθετα, πρόκειται για χαρακτηριστικό των περισσότερων σύγχρονων συμβάσεων δικαστικής συνδρομής. Οι κανόνες του συνταγματικού και του διοικητικού δικαίου για την άσκηση δημόσιας εξουσίας ρυθμίζουν τη διακρατική συνδρομή και καθορίζουν τα όρια των αρμοδιοτήτων των αλλοδαπών αρχών. Κάποια κράτη επιτρέπουν μόνο στους αξιωματούχους τους να ασκούν δημόσια εξουσία στην επικράτειά τους. Άλλα επιτρέπουν εξαιρέσεις δυνάμει κανόνων δικαίου που περιλαμβάνουν συνθήκες⁹⁸.

123. Το ενδιαφερόμενο κράτος ασκεί πλήρως τη δικαιοδοσία του κατά την έννοια του άρθρου 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε κάθε τμήμα της επικράτειάς του όπου διεξάγονται παρόμοιες ανακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των *ad hoc* χώρων κράτησης: επομένως το κράτος αυτό ευθύνεται για κάθε παραβίαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά τη μεταχείριση οιοδήποτε υπόπτου που είναι αντίθετη με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 5, για παράδειγμα των υποδίκων που μπορεί να κρατούνται *incommunicado*. Οι διαδικασίες της ανάκρισης και της κράτησης και της μεταχείρισης πρέπει να είναι σύμφωνες με τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

124. *Incommunicado* είναι η κράτηση όταν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει τη δυνατότητα επικοινωνίας με δικηγόρο και πρόσβασης σε δικαστήριο και σαφέστατα δεν «είναι σύμφωνη με τη νόμιμη διαδικασία» οιοδήποτε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, τουλάχιστον επειδή δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο. Ο κρατούμενος δεν έχει τη δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματα του *habeas corpus* που εγγυάται η παράγραφος 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης. Η απίθανη περίπτωση να είναι νόμιμη κατά τη νομοθεσία του αλλοδαπού κράτους η κράτηση που διέταξαν και εκτέλεσαν οι αρχές του δεν ασκεί επιρροή στην ευθύνη που φέρει, κατά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το κράτος στο έδαφος του οποίου αυτή πραγματοποιήθηκε.

125. Δεδομένου του μυστικού χαρακτήρα της, η *incommunicado* κράτηση που εκτελείται, καθίσταται εφικτή ή εξελίσσεται στην επικράτεια κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης παραβιάζει εξ ορισμού την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την ισχύουσα εθνική νομοθεσία αυτού του κράτους.

paras. 8.4, 8.6 & 8.7. Βλέπε επίσης παραγράφους 31 έως 232 της από 12.3.2003 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Ocalan κατά Τουρκίας*.

⁹⁸ Όπως για παράδειγμα η Συνθήκη Σένγκεν (N.2514/1997, ΦΕΚ 140, τ. Α').

126. Δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ευθύνεται κάθε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης που συνεργάζεται με τρόπο ενεργό ή παθητικό προκειμένου να επιβάλει και να εκτελέσει μυστικές κρατήσεις. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι «ευθύνεται δυνάμει της Σύμβασης το συμβαλλόμενο κράτος του οποίου οι αρχές εγκρίνουν, πανηγυρικά ή σιωπηρά, πράξεις ιδιωτών που παραβιάζουν τα προστατευόμενα από τη Σύμβαση δικαιώματα άλλων ιδιωτών που υπάγονται στη δικαιοδοσία του»⁹⁹. Τούτο ισχύει ιδίως για τις πράξεις που τελούν τα όργανα αλλοδαπού κράτους.

127. Δεν τίθεται ζήτημα παρόμοιας ευθύνης όταν το ενδιαφερόμενο κράτος δεν γνωρίζει για την κράτηση που εκτελούν στο έδαφός του αλλοδαπές αρχές. Όμως οφείλει να υιοθετήσει αποτελεσματικά μέτρα προστασίας από τον κίνδυνο της εξαφάνισης και να διενεργήσει άμεση και αποτελεσματική έρευνα όταν λάβει γνώση των στοιχείων που αποδεικνύουν ότι κάποιο πρόσωπο κρατείται *incommunicado* στην επικράτεια του.

128. Οι υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει διμερών ή πολυμερών συμβάσεων συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις δεν ασκούν επιρροή ούτε αποδυναμώνουν την υποχρέωσή τους να μην επιτρέπουν ή να μην συμμετέχουν στις μυστικές κρατήσεις που εκτελούνται στο έδαφός τους.

129. Όπως υπογράμμισε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁰⁰ η νομιμότητα της κράτησης κατά την εθνική νομοθεσία του κράτους που τη διέταξε και την εκτέλεσε δεν επιδρά στη συνεργασία των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που ευθύνονται δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μόνον οι σχετικές διατάξεις της Σύμβασης αυτής, όπως ερμηνεύονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, είναι αποφασιστικής σημασίας. Τούτο σημαίνει για παράδειγμα ότι δεν ασκεί επιρροή στις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η άποψη που υποστηρίχθηκε στις Η.Π.Α., σύμφωνα με την οποία δεν παραβιάζει το Σύνταγμα της χώρας αυτής οιαδήποτε «σκληρή και μη συνηθισμένη τιμωρία» που εκτελείται εκτός της επικράτειάς της. Επίσης σημαίνει ότι δεν ασκεί επιρροή η μεμονωμένη

⁹⁹ Βλέπε παράγραφο 318 της από 8.7.2004 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *Ilascu and others κατά Μολδαβίας*.

¹⁰⁰ Απόφαση της 15.11.1996 του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*.

άποψη συγκεκριμένων κυβερνήσεων ή δημόσιων προσώπων για τα ενδεχόμενα όρια του απόλυτου χαρακτήρα του πεδίου εφαρμογής της απαγόρευσης των βασανιστηρίων. Εκτός από την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για τον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης των βασανιστηρίων η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 2 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ορίζει ρητά ότι «καμιά απολύτως εξαιρετική περίπτωση ... δεν μπορεί να προβληθεί ως δικαιολογία για βασανιστήρια».

130. Όταν κάποιο κράτος ενημερώνεται ή για βάσιμους λόγους υποπτεύεται ότι υπάρχουν κρατούμενοι *incommunicado* σε στρατιωτικές βάσεις αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στο έδαφός του, ευθύνεται κατά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρότι είναι περιορισμένη η δικαιοδοσία του σ' αυτούς του χώρους, εκτός εάν υιοθετεί όλα τα μέτρα που είναι αναγκαία στο πλαίσιο των εξουσιών του προκειμένου να θέσει τέλος σε αυτήν τη μη νόμιμη κατάσταση.

131. Κατά κανόνα, το κράτος αδυνατεί να ερευνήσει τις στρατιωτικές βάσεις των αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στο έδαφός του εκτός από τις περιπτώσεις όπου τούτο επιτρέπεται από τις σχετικές συνθήκες ή όπου το κράτος προέλευσης παρέχει αυτή τη δυνατότητα στο κράτος διαμονής. Όμως, κατά κανόνα η εξουσία του κράτους προέλευσης δεν εκτείνεται στην κράτηση προσώπων που δεν έχουν στρατιωτική ιδιότητα, αλλά περιορίζεται στην ίδρυση και στη λειτουργία των χώρων όπου είναι εγκατεστημένες οι ένοπλες δυνάμεις του (βλέπε ανωτέρω παράγραφο 106) εκτός εάν οι σχετικοί χώροι υπάγονται στη δικαιοδοσία του δυνάμει των ισχυόντων SOFAs, όπως είναι οι SOFAs που υπογράφονται στο πλαίσιο του NATO¹⁰¹.

132. Κατά συνέπεια, το κράτος διαμονής δικαιούται και υποχρεούται ταυτόχρονα να αποτρέψει και να αντιδράσει σε κάθε παραβίαση τέτοιου είδους που διαπράττεται στο έδαφός του. Μπορεί να ασκήσει τις εξουσίες που προβλέπονται για την καταγραφή και τον έλεγχο των αλλοδαπών και να απαιτήσει τα έγγραφα ταυτότητας και τα φύλλα πορείας όσων είναι παρόντες στη συγκεκριμένη στρατιωτική βάση. Υπό κανονικές συνθήκες, η πρόσβαση σε παρόμοιες στρατιωτικές βάσεις, εφόσον

¹⁰¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε για παράδειγμα Ν. 2799/1954 «περί κυρώσεως της εν Λονδίνο υπογραφείσης την 19.6.1951 Συμβάσεως μεταξύ των κρατών μελών της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού επί του νομικού καθεστώτος των δυνάμεων αυτών και του εν Παρισίοις υπογραφέντος την 28.8.1952 Πρωτοκόλλου επί του νομικού καθεστώτος των Διεθνών Στρατιωτικών Αρχηγείων των εγκαθιδρυμένων συμφώνως προς τη Συνθήκη του Βορείου Ατλαντικού», ΦΕΚ 63, τ. Α'.

αυτή προβλέπεται ελεύθερα από τη συμφωνία για το καθεστώς της στρατιωτικής βάσης, προϋποθέτει προηγούμενη ενημέρωση των αλλοδαπών αρμόδιων αρχών. Επιπλέον, το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί να διαμαρτυρηθεί με άλλα διπλωματικά μέσα για τις προαναφερόμενες πρακτικές.

133. Μπορεί κάποια υπηρεσία δημόσιας δύναμης κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης (αστυνομία, δυνάμεις ασφαλείας κλπ) να γνωρίζει, να ανέχεται ή να παραλείπει να αποτρέψει ίσως και να συνεργάζεται για την εκτέλεση των μυστικών κρατήσεων χωρίς να ενημερώσει την κυβέρνηση. Παρότι η πτυχή αυτή υπάγεται στο προαναφερόμενο συνταγματικό ζήτημα του ελέγχου που ασκεί η κυβέρνηση στις δυνάμεις ασφαλείας το ενδιαφερόμενο κράτος ευθύνεται δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

134. Τα κράτη που έχουν κυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας υποχρεούνται να συνεργάζονται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και να της παρέχουν κατάλογο με όλα τα κέντρα κράτησης που λειτουργούν στο έδαφός τους. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων πρέπει να έχει πρόσβαση σε όλους του χώρους κράτησης. Άρνηση του κράτους να ενημερώσει την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων για οιοδήποτε χώρο κράτησης μπορεί να αντιμετωπιστεί ως παράλειψη συνεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων¹⁰² η οποία εάν δεν διευκρινιστεί προσηκόντως μπορεί να οδηγήσει στη διαδικασία της δημόσιας δήλωσης κατά τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 10¹⁰³.

¹⁰² «Η Επιτροπή και οι αρμόδιες εθνικές αρχές του ενδιαφερόμενου μέρους συνεργάζονται για την εφαρμογή της Σύμβασης αυτής». Επίσης, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης προβλέπει: «Το μέρος οφείλει να παρέχει στην Επιτροπή τις ακόλουθες διευκολύνσεις για την εκπλήρωση του σκοπού της: α. πρόσβαση στο έδαφός του και δικαίωμα να μετακινείται σ' αυτό χωρίς περιορισμούς, β. πλήρεις πληροφορίες σχετικά με τους τόπους όπου κρατούνται πρόσωπα, τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, γ. απεριόριστη πρόσβαση σε κάθε χώρο όπου κρατούνται πρόσωπα τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να μετακινείται στο εσωτερικό των χώρων αυτών χωρίς περιορισμούς, δ. κάθε άλλη πληροφορία, την οποία διαθέτει το μέρος, και η οποία είναι αναγκαία στην Επιτροπή για την εκπλήρωση του σκοπού της. Αναζητώντας τις πληροφορίες αυτές, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της τους κανόνες δικαίου και δεοντολογίας που εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο».

¹⁰³ «Εάν το μέρος δεν συνεργάζεται ή αρνείται να βελτιώσει την κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής, η τελευταία μπορεί, με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της και αφού δώσει τη δυνατότητα στο μέρος να εκθέσει τις απόψεις του, να αποφασίσει να κάνει δημόσια δήλωση σχετικά με το θέμα αυτό».

135. Οι διατάξεις των άρθρων 126 και 143 των Συμβάσεων της Γενεύης, που είναι διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, προβλέπουν το δικαίωμα της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού «να μεταβαίνει σε όλα τα μέρη όπου ευρίσκονται αιχμάλωτοι πολέμου ή προστατευόμενα πρόσωπα, ιδίως δε σε χώρους περιορισμού, φυλακίσεως και εργασίας» και να «εισέρχεται σε όλα τα διαμερίσματα τα χρησιμοποιούμενα υπό των προστατευόμενων προσώπων», συμπεριλαμβανομένων των «τόπων αναχώρησης, διέλευσης και άφιξης των φυλακισμένων που μεταφέρονται». Ευθύνη μπορεί να ανακύψει και σε αυτό το πλαίσιο.

136. Κατά την άποψη της Επιτροπής της Βενετίας όταν η κράτηση είναι «μυστική» για τις εθνικές αρχές το κράτος δεν φέρει ευθύνη μόνον εφόσον και για όσο διάστημα δεν γνωρίζει ότι αλλοδαποί πράκτορες κρατούν κάποιο πρόσωπο κατά παραβίαση της εθνικής του κυριαρχίας. Όμως, το κράτος ενέχεται κατά το διεθνές δίκαιο εάν οιαδήποτε υπηρεσία του – ανεξάρτητα από την ιδιότητα με την οποία ενεργεί – είναι αναμειγμένη ή ενημερωμένη για την κράτηση (βλέπε ανωτέρω παραγράφους 38 έως 43).

Γ. Υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά τις διακρατικές μεταφορές κρατουμένων

137. Υπάρχουν μόνον τέσσερις νόμιμοι τρόποι μεταφοράς κρατουμένων στην αλλοδαπή: απέλαση, έκδοση, διέλευση και παράδοση των καταδικασθέντων προκειμένου να εκτίσουν την ποινή τους στη χώρα καταγωγής τους.

138. Η ισχύουσα νομοθεσία πρέπει να προβλέπει τις διαδικασίες της έκδοσης και της απέλασης καθώς και τη δυνατότητα πρόσβασης των κρατουμένων στις αρμόδιες αρχές. Επιπλέον, οι διαδικασίες της έκδοσης και της απέλασης δεν μπορεί να εκτελούνται όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο απειλούμενος με απέλαση αλλοδαπός θα αντιμετωπίσει στη χώρα προορισμού τον κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με τις διατάξεις των άρθρων 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι προαναφερόμενες διατάξεις επιβάλλουν την υποχρέωση να μην απομακρυνθεί ο ενδιαφερόμενος στη χώρα αυτή.

139. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να υπογραμμισθεί ότι τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να προλαμβάνουν την έκθεση του κρατούμενου στον κίνδυνο βασανιστηρίων: η παραβίαση δεν συνίσταται κατ' ανάγκην στο γεγονός ότι ο κρατούμενος μπορεί πράγματι να υποστεί βασανιστήρια.

140. Επιβάλλεται η με αυστηρά κριτήρια αξιολόγηση της πραγματικής υπόστασης του κινδύνου των βασανιστηρίων. Η αξιολόγηση αυτή

εξαρτάται από τις ειδικότερες περιστάσεις κάθε υπόθεσης και αφορά τόσον στον κίνδυνο παραβίασης των δικαιωμάτων όσο και στην κατάσταση που επικρατεί στη χώρα προορισμού. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που συνήθως παρέχονται από το εκζητούν κράτος προκειμένου να αποκλειστούν παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην επικράτειά του μετά την έκδοση ή την απέλαση μπορεί να είναι προσήκον μέτρο όταν ελλοχεύει ο κίνδυνος εκτέλεσης της θανατικής ποινής¹⁰⁴ ή της παραβίασης του δικαιώματος στη δίκαιη δίκη, επειδή στις περισσότερες περιπτώσεις μπορεί να ελεγχθούν ικανοποιητικά παρόμοιοι κίνδυνοι. Από την άλλη πλευρά, αναφορικά με τον κίνδυνο των βασανιστηρίων, η παρακολούθηση της εφαρμογής των διπλωματικών εγγυήσεων στερείται πρακτικής σημασίας στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη ότι μετά την καταδίκη σε μια ποινική υπόθεση, το κράτος στο οποίο απομακρύνθηκε ο κρατούμενος μπορεί να τον υποβάλει σε βασανιστήρια προκειμένου να εκμαιεύσει πληροφορίες. Ταυτόχρονα, είναι πρακτικώς αδύνατη η «εφ' όρου ζωής» ανάληψη ευθύνης για όλους όσους έχουν απομακρυνθεί από τη χώρα.

141. Στην περίπτωση αυτή ανακύπτει το ερώτημα της αξίας¹⁰⁵ των διπλωματικών εγγυήσεων. Κατά την άποψη της Επιτροπής της Βενετίας η αποδοχή παρόμοιων εγγυήσεων είναι κατ' αρχήν η έκφραση της καλής πίστης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζουν τα κράτη που διατηρούν φιλικές σχέσεις. Για να θεωρηθούν όμως οι διπλωματικές εγγυήσεις αποδεκτή πρακτική (βλέπε παράγραφο 142 στη συνέχεια) πρέπει να περιλαμβάνουν σαφείς όρους (για παράδειγμα η αναφορά στα «βασανιστήρια» ή στην «απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση») πρέπει να ερμηνευθεί κατά την έννοια που αποδίδουν σε αυτούς τους όρους το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ) και να αποτελούν εκδήλωση της υποχρέωσης που δεσμεύει νομικά το κράτος που τις παρέχει.

¹⁰⁴ Τούτο απαιτείται στις περιπτώσεις του κινδύνου εκτέλεσης της θανατικής ποινής. Βλέπε την από 3.7.2001 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Nivette κατά Γαλλίας, η οποία έκρινε ότι η έκδοση σε κράτος που επιβάλλει τη θανατική ποινή παραβιάζει το Πρωτόκολλο Νο. 6 της Σύμβασης.

¹⁰⁵ Η Διαρκής Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει δημιουργήσει Ομάδα Εμπειρογνομόνων στην οποία ανέθεσε να «διερευνήσει τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου όπου εφαρμόζονται οι διπλωματικές εγγυήσεις στο πλαίσιο των διαδικασιών απέλασης και τη δυνατότητα σύνταξης νομικού κειμένου, για παράδειγμα μιας σύστασης για τις ελάχιστες απαιτήσεις που πρέπει να πληρούν παρόμοιες διπλωματικές εγγυήσεις και εάν κρίνει αναγκαίο να υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις».

142. Όμως, αυτή η γενική αμοιβαία εμπιστοσύνη δεν μπορεί να υποκαταστήσει την εξατομικευμένη εξέταση κάθε υπόθεσης, κυρίως όταν υπάρχει ιστορικό επαναλαμβανόμενων παραβιάσεων των διπλωματικών εγγυήσεων¹⁰⁶ που παρασχέθηκαν. Για παράδειγμα, μια σημαντική διαφορά μεταξύ της κατάστασης που αντιμετωπίστηκε στην υπόθεση *Mamatkulon* (βλέπε ανωτέρω παράγραφο 71) και των χαρακτηριστικών υποθέσεων που εκδικάστηκαν μεταγενέστερα είναι ότι η πρόσφατα αποκτηθείσα εμπειρία αποδεικνύει ότι παρόλες τις εγγυήσεις φαίνεται να είναι αυξημένος σε σχέση με το παρελθόν ο κίνδυνος των βασανιστηρίων. Κατά την άποψη της Επιτροπής, σε παρόμοιες συνθήκες δεν υπάρχει περιθώριο για την αποδοχή των εγγυήσεων προστασίας από τα βασανιστήρια. Όταν από συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι μια χώρα εφαρμόζει ή ανέχεται τα βασανιστήρια για κάποιες κατηγορίες κρατουμένων, οι εγγυήσεις που παρέχει δεν αποδυναμώνουν ικανοποιητικά αυτόν τον κίνδυνο στις περιπτώσεις έκδοσης των κρατουμένων που ανήκουν στις συγκεκριμένες κατηγορίες.

143. Η προϋπόθεση να μην εκτίθεται κανένας κρατούμενος σε πραγματικό κίνδυνο κακομεταχείρισης εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις διέλευσης των κρατουμένων από την επικράτεια των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης: κατά συνέπεια τα κράτη μέλη υποχρεούνται να αρνούνται τη διέλευση κρατουμένων σε συνθήκες όπου ελλοχεύει παρόμοιος κίνδυνος.

144. Ενδέχεται κάποιο κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης να πιστεύει για βάσιμους λόγους ότι η αποστολή ενός αεροσκάφους που διασχίζει τον εναέριο χώρο του είναι η μεταφορά κρατουμένων σε χώρα όπου κινδυνεύουν να υποστούν κακομεταχείριση.

145. Εφόσον το αεροσκάφος αυτό δεν έχει υποβάλει αίτημα για άδεια προσγείωσης βρίσκεται στον εναέριο χώρο και επομένως όλοι όσοι επιβαίνουν σ' αυτό υπάγονται στη δικαιοδοσία τόσο του κράτους στα μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο όσο και του κράτους που διασχίζει. Κατά την άποψη της Επιτροπής τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ευθύνονται δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όταν δεν υιοθετούν προληπτικά μέτρα στο πλαίσιο άσκησης της εθνικής τους κυριαρχίας. Επιπρόσθετα, μπορεί να τεθεί ζήτημα συγκάλυψης του κράτους που τελεί την παράνομη πράξη. Επομένως, κατά την άποψη της Επιτροπής, το ενδιαφερόμενο κράτος δικαιούται και υποχρεούται να υιοθετήσει όλα τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ώστε να

¹⁰⁶ Βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης, 15^η Γενική Έκθεση για τις Δραστηριότητες της Επιτροπής, παράγραφοι 39 και 40 σε <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-15.htm> (για ελληνική απόδοση βλέπε: ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 250 έως 252).

αποτρέψει την παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην επικράτειά του, συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου του.

146. Είναι προφανείς οι πρακτικές δυσκολίες για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής απόλαυσης των δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση σε αεροσκάφος που διασχίζει τον εναέριο χώρο κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης ή σε στρατιωτικές βάσεις αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στην επικράτειά του. Χωρίς να εξετάζει το ευρύτερο ζήτημα του τρόπου με τον οποίο αυτές οι δυσκολίες μπορεί να επιδρούν στο πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων του κράτους να διασφαλίζει γενικά τα δικαιώματα που εγγυάται η Σύμβαση, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθιστά σαφές ότι ισχύει η υποχρέωση του κράτους να εγγυάται τα ελάχιστα δικαιώματα που αφορούν στην εν λόγω κατάσταση (δηλαδή το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία, το δικαίωμα στην ελευθερία από τα βασανιστήρια και το δικαίωμα στη ζωή), ανεξάρτητα από τη συγκατάθεση ή τη συγκαλυψη/ανοχή¹⁰⁷.

147. Το ενδιαφερόμενο κράτος έχει τη δυνατότητα να υιοθετήσει διαφορετικά μέτρα για το ύποπτο αεροσκάφος, ανάλογα με το καθεστώς του.

148. Εάν το εν λόγω αεροσκάφος είναι πολιτικό παραβιάζει τη Σύμβαση του Σικάγο όταν δεν έχει υποβάλει προηγούμενο αίτημα άδειας σύμφωνα με τη διάταξη του εδαφίου γ' του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επομένως, το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί και δικαιούται να απαιτήσει να προσγειωθεί. Το αεροσκάφος που δεν έχει δηλώσει την πτήση ως κρατική δεν μπορεί να απολαμβάνει το καθεστώς του κρατικού αεροσκάφους και να επωφελείται της ασυλίας. Επομένως, το ενδιαφερόμενο κράτος δικαιούται και υποχρεούται να επιθεωρήσει το αεροσκάφος κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 16 της Σύμβασης του Σικάγο και να υιοθετήσει όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης, έχει το δικαίωμα διαμαρτυρίας δια των κατάλληλων διπλωματικών μέσων.

149. Εάν το αεροσκάφος έχει δηλώσει ότι είναι κρατικό και έλαβε άδεια υπέρπτησης χωρίς να αποκαλύψει το σκοπό της αποστολής του το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί να ισχυριστεί ότι παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει των διεθνών συνθηκών το κράτος στα

¹⁰⁷ Βλέπε την παράγραφο 318 της από 8.7.2004 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Pascu and others κατά Μολδαβίας και Ομοσπονδίας της Ρωσίας*, τις παραγράφους 34 και 35 της από 14.10.1999 απόφασης επί της υπόθεσης *Riera Blume and others κατά Ισπανίας* (που κατέστη οριστική στις 14.1.2000) και την παράγραφο 165 της από 8.11.2005 απόφασης επί της υπόθεσης *Gongadze κατά Ουκρανίας*.

μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο. Έτσι, το κράτος αυτό αντιμετωπίζει το ζήτημα της διεθνούς ευθύνης. Όμως, το αεροσκάφος δικαιούται κατ' αρχήν να απολαμβάνει του προνομίου της ασυλίας σύμφωνα με το γενικό διεθνές δίκαιο και τις ισχύουσες συνθήκες. Επομένως, το ενδιαφερόμενο κράτος δεν δικαιούται να το επιθεωρήσει εκτός εάν συγκατατεθεί προς τούτο ο πιλότος.

150. Παράλληλα, το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί να αρνηθεί και να μην ικανοποιήσει άλλα αιτήματα υπέρπτωσης του κράτους στα μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο το αεροσκάφος ή να επιβάλει στο αεροσκάφος την υποχρέωση να υποβληθεί σε επιθεώρηση. Όταν η άδεια υπέρπτωσης στηρίζεται σε διμερή συνθήκη ή σε σύμβαση SOFA ή σε συμφωνία για τις στρατιωτικές βάσεις, μπορεί να επανεξεταστούν οι όροι των σχετικών συμβατικών κειμένων ως προς τη δυνατότητα και την έκταση της επιθεώρησης που αποσκοπεί στη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης, μπορεί να συντρέχει λόγος καταχρηστικής επίκλησης αυτών των όρων. Σχετικά, η Επιτροπή της Βενετίας υπενθυμίζει ότι το νομικό πλαίσιο που αφορά στις αλλοδαπές στρατιωτικές βάσεις που βρίσκονται στο έδαφος των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης πρέπει να επιτρέπει στα τελευταία τη δυνατότητα να ασκούν επαρκείς εξουσίες ώστε να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει στον τομέα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

151. Παρότι ενθαρρύνονται η αμοιβαία εμπιστοσύνη και η οικονομική και στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των κρατών που διατηρούν φιλικές σχέσεις τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης οφείλουν να αιτούνται συμπληρωματικές εγγυήσεις για το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε θέματα υπέρπτωσης και διέλευσης όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για κίνδυνο κακομεταχείρισης. Τούτο σημαίνει ότι μπορεί να πρέπει να εξετάσουν την αναγκαιότητα υιοθέτησης πρόσθετων όρων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος επιθεώρησης, ως προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας πτήσης δια της διπλωματικής οδού σε κρατικά αεροσκάφη που μεταφέρουν κρατούμενους. Όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι σε κάποιες περιπτώσεις κινδυνεύουν να παραβιαστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα κάποιων επιβατών τα κράτη υποχρεούνται να επιτρέπουν την υπέρπτωση με την προϋπόθεση της τήρησης ρητού όρου για «σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Απαιτείται αυστηρή επίβλεψη της συμμόρφωσης με τις διαδικασίες χορήγησης αδειών πτήσης δια της διπλωματικής οδού: τα αιτήματα για τη χορήγηση άδειας υπέρπτωσης πρέπει να περιλαμβάνουν επαρκείς πληροφορίες ώστε να καθίσταται εφικτή η αποτελεσματική παρακολούθησή τους (πρέπει να αναφέρονται για παράδειγμα το ονοματεπώνυμο, το καθεστώς της μετακίνησης – εκούσια ή εξαναγκασμένη – , τον τελικό προορισμό κάθε επιβάτη καθώς

και τον προορισμό της πτήσης). Σε περίπτωση που κρίνεται αναγκαίο πρέπει να ασκείται το δικαίωμα επιθεώρησης του αεροσκάφους.

152. Προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη κακοποιήσεων στο μέλλον πρέπει να καταγγέλλεται κάθε παραβίαση των αρχών της πολιτικής αεροπορίας που αφορά στην παράνομη μεταφορά κρατουμένων και να επισημαίνεται στις αρμόδιες αρχές και ενδεχομένως στην κοινή γνώμη. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορούν να εισάγουν τις παραβιάσεις της Σύμβασης του Σικάγο ενώπιον του Συμβουλίου του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 54 της Σύμβασης του Σικάγο.

153. Για τις συμβατικές υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Επιτροπής η Επιτροπή της Βενετίας θεωρεί ότι στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας δεν υποχρεούνται δυνάμει του διεθνούς δικαίου να επιτρέπουν τις παράνομες μεταφορές κρατουμένων ή να χορηγούν άδειες υπέρπτησης. Επομένως, κατά την άποψη της Επιτροπής, τα κράτη οφείλουν να ερμηνεύουν και να εκπληρώνουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών που απορρέουν από τη Συνθήκη του Βορείου Ατλαντικού (NATO), τις συμφωνίες για τις στρατιωτικές βάσεις και τις συμβάσεις SOFAs, όταν εφαρμόζονται, με τρόπο σύμφωνο με τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του δικαίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ειδικότερα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι αυτή η αρχή αποτυπώνεται στο άρθρο 7 της Συνθήκης του NATO σύμφωνα με το οποίο «η παρούσα Συνθήκη δεν θίγει ουδέ θέλει ερμηνευθή ως θίγουσα καθ' οιονδήποτε τρόπον τα κατά τον Χάρτην δικαιώματα και τας υποχρεώσεις των μερών άτινα τυγχάνουσι μέλη των Ηνωμένων Εθνών ή την πρωταρχικήν ευθύνην του Συμβουλίου Ασφαλείας δια την διατήρησιν της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας». Όσον αφορά στις παράνομες μεταφορές κρατουμένων ή στη χορήγηση άνευ όρων αδειών υπέρπτησης στις περιπτώσεις όπου τα κράτη μέλη του NATO εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι δεν είναι επιλήψιμη κατά το διεθνές δίκαιο η πράξη που συνίσταται σε παραβίαση συμβατικής υποχρέωσης λόγω ανάγκης συμμόρφωσης με κανόνα αναγκαστικού δικαίου (*jus cogens*). Όπως, προαναφέρθηκε (παράγραφος 43 ανωτέρω) η απαγόρευση των βασανιστηρίων είναι κανόνας αναγκαστικού δικαίου.

Συμπεράσματα

154. Στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προστατεύουν τα δικαιώματα του ανθρώπου.

155. Δυνάμει του διεθνούς δικαίου τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν αναλάβει τη νομική υποχρέωση να διασφαλίζουν σε

καθέναν που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους την απόλαυση των διεθνώς κατοχυρωμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων ιδιαίτερα του δικαιώματος καθενός να μην στερείται αυθαίρετα την προσωπική του ελευθερία και να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, κυρίως με την παραβίαση της απαγόρευσης έκδοσης ή απέλασης στα σύνορα εδαφών όπου υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης. Αυτή η υποχρέωση μπορεί επίσης να παραβιάζεται με τη συγκατάθεση ή τη συγκάλυψη της συμπεριφοράς των αλλοδαπών πρακτόρων. Ειδικότερα, τα κράτη έχουν αναλάβει τη θετική υποχρέωση να διερευνούν κάθε βάσιμη καταγγελία για παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων από αλλοδαπούς πράκτορες ιδίως στην περίπτωση ισχυρισμών βασανιστηρίων ή μυστικών κρατήσεων.

156. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης δεσμεύονται από πολλές πολυμερείς και διμερείς συνθήκες που ρυθμίζουν διάφορους τομείς δράσης, όπως είναι η συλλογική άμυνα, η διεθνής πολιτική αεροπορία και η ίδρυση και λειτουργία στρατιωτικών βάσεων. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτές τις συνθήκες δεν κωλύουν τα κράτη να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αυτές οι συνθήκες πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη δυνάμει του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πράγματι, προϋπόθεση εγγενής σε κάθε συμφωνία είναι η εκτέλεσή της σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και ειδικότερα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

157. Η Επιτροπή της Βενετίας θεωρεί ότι είναι εφικτή η ερμηνεία και η εφαρμογή των διαφόρων συνθηκών με τρόπο σύμφωνο με τη βασική αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται στην τήρηση αυτής της αρχής. Για παράδειγμα η Σύμβαση του Σικάγο επιτρέπει την επιθεώρηση ενός κρατικού αεροσκάφους που παρουσιάστηκε ως πολιτικό. Επομένως, το αεροσκάφος αυτό πρέπει να επιθεωρείται οποτεδήποτε πιστεύεται για βάσιμους λόγους ότι μπορεί να χρησιμοποιείται για την τέλεση παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η ισχύουσα διακρατική πρακτική πρέπει να μεταβληθεί και να προσαρμοστεί σε αυτήν την υποχρέωση, χωρίς να πλήξει τους θεμιτούς σκοπούς των εν λόγω συνθηκών. Μπορεί επίσης να είναι αναγκαίο να ληφθούν διπλωματικά μέτρα.

158. Όταν είναι ανέφικτες η ερμηνεία και η εφαρμογή των ισχυουσών συνθηκών υπό το φως των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εκ νέου διαπραγμάτευση και τροποποίησή τους.

159. Για να απαντήσει στα ερωτήματα που έθεσε η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης η Επιτροπή της Βενετίας διατυπώνει τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Όσον αφορά στη σύλληψη και τη μυστική κράτηση

α) κάθε μορφής εμπλοκή κράτους μέλους του Συμβουλίου της Ευρώπης ή λήψη πληροφοριών πριν τη σύλληψη που πραγματοποιούν στην επικράτειά του αλλοδαποί πράκτορες επισύρει ευθύνη δυνάμει των άρθρων 1 και 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (και ενδεχομένως δυνάμει του άρθρου 3 όσον αφορά στις συνθήκες σύλληψης). Επομένως, το κράτος οφείλει να αποτρέπει τη σύλληψη. Εάν πραγματοποιείται η σύλληψη από αλλοδαπές αρχές κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους σύμφωνα με τους όρους της ισχύουσας Συμφωνίας για το Καθεστώς των Δυνάμεων (SOFA) το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης ευθύνεται δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθώς οφείλει να εκπληρώνει πρωτίστως τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει των κανόνων του αναγκαστικού δικαίου (*jus cogens*), όπως είναι αυτές που απορρέουν από το άρθρο 3.

β) Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης φέρουν ευθύνη όταν συνεργάζονται, ενεργητικά ή παθητικά, στις περιπτώσεις όπου διατάσσονται και εκτελούνται μυστικές κρατήσεις. Παρότι δεν υπέχουν παρόμοια ευθύνη στις περιπτώσεις όπου αλλοδαποί πράκτορες εκτελούν τις κρατήσεις αυτές χωρίς να το γνωρίζουν υποχρεούνται να υιοθετούν αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία από τον κίνδυνο της εξαφάνισης και να διενεργούν άμεση και αποτελεσματική έρευνα για τους βάσιμους ισχυρισμούς περί μυστικών κρατήσεων.

γ) Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ευθύνονται όταν τα όργανά τους (αστυνομία, δυνάμεις ασφαλείας κλπ) ενεργώντας *ultra vires* συνεργάζονται με τις αλλοδαπές αρχές ή δεν αποτρέπουν μια σύλληψη ή μυστική κράτηση που δεν γνωρίζει η κυβέρνηση. Το Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απαιτούν το σεβασμό του κράτους δικαίου, που προϋποθέτει την ευθύνη για κάθε μορφής άσκηση δημόσιας εξουσίας. Ανεξάρτητα από το σύστημα που κάθε κράτος επιλέγει για να ρυθμίσει τον πολιτικό έλεγχο των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών, πρέπει να υπάρχει αποτελεσματικός μηχανισμός ελέγχου και παρακολούθησής τους.

δ) Δυνάμει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου φέρει ευθύνη το κράτος που ενημερώνεται ή για βάσιμους λόγους πιστεύει ότι υπάρχουν *incommunicado* κρατούμενοι σε στρατιωτικές βιά-

σεις αλλοδαπών ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στο έδαφός του, εκτός εάν στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του υιοθετήσει μέτρα για να θέσει τέλος σε αυτήν την παράτυπη κατάσταση.

ε) Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν κυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων υποχρεούνται να ενημερώνουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων για κάθε χώρα κράτησης που βρίσκεται στην επικράτειά τους και να της επιτρέπουν την πρόσβαση σ' αυτόν. Στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου τα κράτη υποχρεούνται να παρέχουν στη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού την άδεια να επισκέπτεται τους χώρους κράτησης.

Όσον αφορά στις διακρατικές μεταφορές κρατουμένων

στ) Μόνο με τέσσερις νόμιμους τρόπους τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορούν να μεταφέρουν κρατούμενους στη δικαιοδοσία αλλοδαπών αρχών: με την απέλαση, με την έκδοση, με τη διέλευση και με τη μεταφορά καταδίκων για να εκτίσουν την ποινή τους σε άλλη χώρα. Η ισχύουσα νομοθεσία πρέπει να προβλέπει τις διαδικασίες έκδοσης και απέλασης και να διασφαλίζει στους κρατούμενους τις κατάλληλες νομικές εγγυήσεις και την πρόσβαση στις αρμόδιες αρχές. Πρέπει να τηρείται η απαγόρευση έκδοσης ή απέλασης σε χώρα όπου υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης.

ζ) Οι διπλωματικές εγγυήσεις πρέπει να είναι σαφείς και νομικά δεσμευτικές για το κράτος που τις παρέχει. Όταν από βάσιμες ενδείξεις προκύπτει ότι μια χώρα εφαρμόζει ή επιτρέπει τα βασανιστήρια για κάποιες κατηγορίες κρατουμένων τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να απορρίπτουν τις εγγυήσεις που παρέχονται στην περίπτωση των αιτημάτων έκδοσης κρατουμένων που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες.

η) Η απαγόρευση μεταφοράς σε μια χώρα όπου υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης ισχύει και για τις περιπτώσεις διέλευσης κρατουμένων από την επικράτεια των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, που επομένως οφείλουν να μην επιτρέπουν τη διέλευση των κρατουμένων όταν ελλοχεύει παρόμοιος κίνδυνος.

Όσον αφορά στις υπερπήσεις

θ) Κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης που για βάσιμους λόγους πιστεύει ότι αεροσκάφος που διασχίζει τον εναέριο χώρο του μεταφέρει κρατούμενους με προορισμό χώρες όπου μπορεί να υποστούν κακομεταχείριση κατά παραβίαση του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβα-

σης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υποχρεούται να υιοθετήσει όλα τα αναγκαία μέτρα για να αποτρέψει αυτήν την κατάσταση.

ι) Όταν το εν λόγω κρατικό αεροσκάφος έχει εμφανιστεί ως πολιτικό, δηλαδή δεν έχει υποβάλει προσηκόντως αίτημα για χορήγηση αδειας σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου γ) του άρθρου 3 της Σύμβασης του Σικάγο το ενδιαφερόμενο κράτος υποχρεούται να απαιτήσει την προσγείωσή του και να ασκήσει το δικαίωμα επιθεώρησης. Επιπλέον, οφείλει να διαμαρτυρηθεί με τα κατάλληλα διπλωματικά μέσα.

κ) Όταν ένα αεροσκάφος δηλώνει κρατικό και έχει λάβει άδεια υπέρπτησης χωρίς να αποκαλύψει την αποστολή του, το ενδιαφερόμενο κράτος δεν μπορεί να το επιθεωρήσει χωρίς τη συγκατάθεση του πιλότου. Όμως, μπορεί να αρνηθεί να χορηγήσει περαιτέρω άδειες υπέρπτησης στο κράτος στα μητρώα του οποίου είναι καταχωρημένο το συγκεκριμένο αεροσκάφος ή να επιβάλει ως προϋπόθεση για τη χορήγησή τους την υποχρέωση να υποβάλλεται σε έρευνα. Όταν η άδεια υπέρπτησης στηρίζεται σε διμερή συνθήκη ή σύμβαση για το καθεστώς των δυνάμεων ή σε συμφωνία για την ίδρυση και λειτουργία στρατιωτικών βάσεων πρέπει να ερευνείται εάν και σε ποιο βαθμό οι διατάξεις των σχετικών κειμένων απαγορεύουν την υιοθέτηση μέτρων ελέγχου που αποσκοπεί στη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

λ) Χορηγώντας σε αλλοδαπό κρατικό αεροσκάφος την άδεια υπέρπτησης τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υποχρεούνται να διασφαλίζουν το σεβασμό των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να εξετάζουν εάν είναι αναγκαίο να εισαγάγουν νέες ρήτρες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος επιθεώρησης, ως προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας υπέρπτησης δια της διπλωματικής οδού σε κρατικά αεροσκάφη που μεταφέρουν κρατούμενους. Όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύουν να παραβιαστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα κάποιων κατηγοριών επιβατών τα κράτη υποχρεούνται να επιτρέπουν την υπέρπτηση με την προϋπόθεση εφαρμογής ρητών διατάξεων για το «σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Απαιτείται η αυστηρή παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τις διαδικασίες χορήγησης αδειών υπέρπτησης δια της διπλωματικής οδού. Τα αιτήματα για άδεια υπέρπτησης πρέπει να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες που επιτρέπουν τον αποτελεσματικό έλεγχο (πρέπει να αναφέρουν για παράδειγμα το ονοματεπώνυμο, το καθεστώς της μετακίνησης – εκούσια ή εξαναγκασμένη –, τον τελικό προορισμό κάθε επιβάτη καθώς και τον προορισμό της πτήσης). Όταν κρίνεται αναγκαίο πρέπει να ασκείται το δικαίωμα επιθεώρησης των πολιτικών αεροσκαφών.

μ) Για να αποτραπεί η επανάληψη της κακομεταχείρισης στο μέλλον πρέπει να καταγγέλλεται και να επισημαίνεται στις αρμόδιες αρχές και ανάλογα με την περίπτωση να δημοσιοποιείται στην κοινή γνώμη κάθε παραβίαση των αρχών της πολιτικής αεροπορίας κατά την παράνομη μεταφορά κρατουμένων. Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορούν να εισάγουν τις παραβιάσεις της Σύμβασης του Σικάγο ενώπιον του Συμβουλίου του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας σύμφωνα με το άρθρο 54 της Σύμβασης του Σικάγο.

ν) Για τις συμβατικές υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η Επιτροπή της Βενετίας θεωρεί ότι στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας δεν υποχρεούνται δυνάμει του διεθνούς δικαίου να επιτρέπουν τις παράνομες μεταφορές κρατουμένων ή να χορηγούν άδειες υπέρπτησης. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι δεν είναι επιλήψιμη κατά το διεθνές δίκαιο η παραβίαση μιας συμβατικής υποχρέωσης που επιβάλλεται από την ανάγκη συμμόρφωσης με κανόνα αναγκαστικού δικαίου (*ius cogens*), όπως είναι η απαγόρευση των βασανιστηρίων. Επομένως, κατά την άποψη της Επιτροπής τα κράτη οφείλουν να ερμηνεύουν και να εκπληρώνουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις, συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει της Συνθήκης του ΝΑΤΟ και των συμφωνιών για την ίδρυση και λειτουργία των στρατιωτικών βάσεων και το καθεστώς των δυνάμεων, με τρόπο σύμφωνο με τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

160. Η Επιτροπή της Βενετίας ελπίζει ότι η παρούσα γνωμοδότηση θα συνδράμει την Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης στην ολοκλήρωση της σχετικής έρευνας. Επίσης, ελπίζει ότι η παρούσα γνωμοδότηση θα συνδράμει το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης στη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την κοινή πολιτική μετανάστευσης της ΕΕ¹

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

– έχοντας υπόψη το άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΕ και το άρθρο 63 της Συνθήκης ΕΚ,

– έχοντας υπόψη το άρθρο 42 της Συνθήκης ΕΕ,

– έχοντας υπόψη το πρόγραμμα του Τάμπερε του 1999 και της Χάγης του 2004 σχετικά με το Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης,

– έχοντας υπόψη τη σύνοδο του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στο Τάμπερε, στις 20 έως 22 Σεπτεμβρίου 2006,

– έχοντας υπόψη τις συνεχιζόμενες συζητήσεις σχετικά με το δημοσιονομικό πλαίσιο, περιλαμβανομένων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 6ης Απριλίου 2006 σχετικά με την κατάσταση των προσφύγων στη Μάλτα²,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 14ης Απριλίου 2005 σχετικά με τη Λαμπεντούζα³,

– έχοντας υπόψη το άρθρο 103, παράγραφος 4, του Κανονισμού του,

Α. λαμβάνοντας υπόψη ότι, επτά χρόνια μετά την έγκριση του προγράμματος του Τάμπερε, η ΕΕ δεν διαθέτει συνεπή πολιτική μετανάστευσης, παρουσιάζοντας, συγκεκριμένα, ελλείψεις όσον αφορά την πολιτική για τη νόμιμη μετανάστευση και την πολιτική επιστροφής,

Β. λαμβάνοντας υπόψη ότι το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου βασίζεται σε σειρά κανόνων από τους οποίους κανένα από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη δεν μπορεί να παρεκκλίνει,

Γ. λαμβάνοντας υπόψη την ανθρωπιστική κατάσταση έκτακτης ανάγκης που επικρατεί σε διάφορα κράτη μέλη στα νότια εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου χιλιάδες μεταναστών βρήκαν το θάνατο στη Μεσόγειο, και τη μαζική συρροή μεταναστών, ιδίως κατά τη διάρκεια του θέρους του 2006,

¹ Πρόκειται για το έγγραφο P6_TA(2006)0386.

² Κείμενα που εγκρίθηκαν, P6_TA(2006)0136.

³ EE C 33 E της 9.2.2006, σ. 598.

Δ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ευρωπαϊκή Υπουργική Διάσκεψη για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Ραμπάτ στις 10 και 11 Ιουλίου 2006, ενέκρινε δήλωση και σχέδιο δράσης,

Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι η ενδιάμεση αναθεώρηση του προγράμματος της Χάγης θα ολοκληρωθεί έως το τέλος του τρέχοντος έτους,

ΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η παράνομη μετανάστευση μπορεί να οδηγήσει στην εκμετάλλευση του ανθρώπου και την καταναγκαστική εργασία,

Ζ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής για μια κοινοτική προσέγγιση της διαχείρισης της οικονομικής μετανάστευσης (COM(2004)0811) προβλέπει ότι «Μεταξύ 2010 και 2030, με τις τρέχουσες μεταναστευτικές ροές, η μείωση στην Ευρώπη των 25 κρατών του πληθυσμού σε ηλικία απασχόλησης θα συνεπάγεται μείωση του αριθμού απασχολούμενων ατόμων της τάξεως των 20 εκατομμυρίων» και ότι «θα συνεχίσουν ολοένα και περισσότερο να χρειάζονται μεταναστευτικές ροές για να καλυφθούν οι ανάγκες της αγοράς εργασίας της ΕΕ και να εξασφαλιστεί η ευημερία της Ευρώπης»,

1. τονίζει ότι η αυξημένη μετανάστευση αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο με διάφορα αίτια και αποτελέσματα και απαιτεί μία ισορροπημένη, σφαιρική και συνεπή προσέγγιση,

2. αντιλαμβάνεται ότι, ελλείψει διαύλων για νόμιμη μετανάστευση, τα συστήματα ασύλου υφίστανται αυξημένη πίεση ως μέσα νόμιμης εγκατάστασης,

3. αναγνωρίζει το ανθρώπινο δράμα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ορισμένα κράτη μέλη ως προς τη διαχείριση των πολύ μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων τα τελευταία χρόνια· επισημαίνει συγκεκριμένα τα προβλήματα που προκαλούνται από τον ανησυχητικά μεγάλο αριθμό ανηλίκων μεταξύ των νεοαφιχθέντων,

4. εκφράζει τη λύπη του για το πολύ υψηλό ανθρωπιστικό κόστος, περιλαμβανομένων των ανθρώπινων απωλειών μεταξύ των μεταναστών,

5. πιστεύει ακράδαντα ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να σεβασθούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν βάσει του κοινοτικού και του διεθνούς δικαίου έναντι των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών,

6. φρονεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι χώρος χρησιμοποίησης των ατόμων για καταναγκαστική εργασία και ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι δεν υφίστανται τέτοιου είδους πρακτικές,

7. εμμένει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν με συνεπή και σύντομο τρόπο την πρόσβαση στη διαδικασία χορήγησης ασύλου και

την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2003/9/ΕΚ⁴ σχετικά με τους όρους υποδοχής και ότι οι αιτήσεις χορήγησης ασύλου πρέπει να εξετάζονται γρήγορα και αποτελεσματικά,

8. τονίζει ότι οιαδήποτε συνολική προσέγγιση της μετανάστευσης δεν μπορεί να αγνοεί τους «παράγοντες ώθησης» που οδηγούν τους ανθρώπους να εγκαταλείπουν τις χώρες τους καταρχάς, στο πλαίσιο της οποίας προκύπτει η ανάγκη δημιουργίας πραγματικών δυνατοτήτων για νόμιμη μετανάστευση προς την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και σαφών σχεδίων ανάπτυξης και επενδύσεων στις χώρες καταγωγής και διέλευσης, περιλαμβανομένων εμπορικών και γεωργικών πολιτικών που θα προωθούν τις οικονομικές ευκαιρίες, μεταξύ άλλων με στόχο να αποτραπεί εκτεταμένη αποχώρηση εγκεφάλων,

9. υπενθυμίζει ότι μια συνεπής ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης πρέπει να συνοδεύεται από μια ευρωπαϊκή πολιτική ένταξης, που θα επιτρέπει, μεταξύ άλλων, κανονική ένταξη στην αγορά εργασίας, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την πρόσβαση στις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες και τη συμμετοχή των μεταναστών στον κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό βίο,

10. επαναλαμβάνει ότι οποιαδήποτε απόφαση για χαλάρωση των διατάξεων σχετικά με τη μετανάστευση σε ένα κράτος μέλος έχει δευτερογενείς επιπτώσεις στα άλλα κράτη μέλη και ότι τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση, σε πνεύμα έμπιστης συνεργασίας, να διαβουλεύονται με τα άλλα κράτη μέλη και να τα ενημερώνουν σχετικά με μέτρα που είναι πιθανό να έχουν αντίκτυπο στην κατάσταση της μετανάστευσης, όπως αναφέρεται στην έκθεση που εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο στις 6 Ιουλίου 2006 σχετικά με την απόφαση για θέσπιση διαδικασίας αμοιβαίας ενημέρωσης σχετικά με τα μέτρα των κρατών μελών στους τομείς του ασύλου και της μετανάστευσης⁵,

11. ζητεί μία προσέγγιση εταιρικής σχέσης με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι θα διαδραματίζουν ενεργό ρόλο, συμβάλλοντας στη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων, την εξάρθρωση της παράνομης μετανάστευσης και τη διεξαγωγή αποτελεσματικών εκστρατειών ενημέρωσης για τους όρους που ισχύουν στις χώρες υποδοχής της ΕΕ, περιλαμβανομένων των κριτηρίων για τη χορήγηση ασύλου,

12. εκτιμά ότι ο επιμερισμός των ευθυνών και του οικονομικού βάρους μεταξύ των κρατών μελών πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμή-

⁴ ΕΕ L 31 της 6.2.2003, σ. 18.

⁵ Κείμενα που εγκρίθηκαν, P6_TA(2006)0313.

μα της πολιτικής της ΕΕ για τη μετανάστευση καθώς και του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου,

13. ζητεί να διαδραματίσει η ΕΕ ουσιαστικότερο ρόλο στη διαχείριση των ανθρωπιστικών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης που συνδέονται με τα μεταναστευτικά ρεύματα και τους αιτούντες άσυλο,

14. εκτιμά, ως εκ τούτου, ότι οι χώρες πρέπει να έχουν πρόσβαση στην τεχνική βοήθεια και τη χρηματοδότηση που παρέχονται στο πλαίσιο του προγράμματος ARGO, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων, του Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής, για το χρονικό διάστημα 2007-2013,

15. ζητεί να διατεθούν περισσότερα κονδύλια στις μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται επιτόπου, παρέχοντας ζωτική βοήθεια έκτακτης ανάγκης,

16. εκτιμά ότι η μαζική μετανάστευση είναι αποτέλεσμα της αποτυχίας των οικονομικών συστημάτων, της φτώχειας του πληθυσμού, των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, της διεύρυνσης του χάσματος ανάμεσα σε πλούσιες και φτωχές χώρες, των εμφυλίων πολέμων, των πολέμων που διεξάγονται για έλεγχο των φυσικών πόρων, των πολιτικών διώξεων, της πολιτικής αστάθειας, της διαφθοράς και των δικτατορικών καθεστώτων που επικρατούν σε πολλές χώρες προέλευσης,

17. ζητεί από την Επιτροπή να προτείνει το συντομότερο τη δημιουργία ενός ταμείου έκτακτης ανάγκης για τη χρηματοδότηση «ομάδων εμπειρογνομόνων υποστήριξης», προκειμένου να παρέχεται πρακτική βοήθεια στην υποδοχή στα σύνορα και να αντιμετωπίζονται οι ανθρωπιστικές κρίσεις στα κράτη μέλη, καθώς επίσης να ενσωματωθεί στα νέα ταμεία για το χρονικό διάστημα 2007-2013 μηχανισμός έκτακτης ανάγκης, που θα επιτρέπει την παροχή οικονομικής βοήθειας σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης,

18. ζητεί από τα κράτη μέλη να καθιερώσουν την πρόσβαση στη διαδικασία χορήγησης ασύλου, να εφαρμόσουν τις διατάξεις της οδηγίας 2005/85/ΕΚ⁶ με τρόπο συνεπή και αυστηρό και να εξασφαλίσουν ότι οι αιτήσεις χορήγησης ασύλου θα εξετάζονται γρήγορα και αποτελεσματικά,

19. αναγνωρίζει την ανάγκη να εγκριθεί μια δίκαιη οδηγία της ΕΕ περί επιστροφής και ζητεί από το Συμβούλιο να εντείνει τις προσπάθειές του ώστε να εξασφαλισθεί η έγκρισή της· εκφράζει τη λύπη του για την αποτυχία του Συμβουλίου, επτά χρόνια μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε και παρά τα επανειλημμένα αιτήματα του Κοινοβουλίου, να

⁶ ΕΕ L 326 της 13.12.2005, σ. 13.

προσδιορίζει κοινή πολιτική μετανάστευσης, ενώ αντίθετα διατηρεί την ομοφωνία και τη διαδικασία διαβούλευσης για όλα τα θέματα που αφορούν τη νόμιμη μετανάστευση,

20. καλεί τα κράτη μέλη να εντείνουν τη συνεργασία στο πλαίσιο του FRONTEX και να προσδιορίσουν με μεγαλύτερη σαφήνεια την αποστολή του,

21. εκτιμά, ωστόσο, ότι οι έλεγχοι στα σύνορα και η δράση για την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης μπορούν να αποτελούν μόνο μία πτυχή της πολιτικής της ΕΕ έναντι των τρίτων χωρών, ως προς την οποία πρέπει να εφαρμοσθεί ενεργός αναπτυξιακή πολιτική για τη χώρα καταγωγής και τη χώρα διέλευσης, με στόχο να ελαχιστοποιηθούν τα επιζήμια αποτελέσματα της μετανάστευσης,

22. αντιλαμβάνεται ότι, ελλείψει κοινής πολιτικής μετανάστευσης της ΕΕ, τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις στο πρόβλημα των εκατοντάδων χιλιάδων παράνομων μεταναστών που εργάζονται λαθραία και χωρίς οιαδήποτε κοινωνική προστασία· εκτιμά, ωστόσο, ότι η μαζική νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών δεν αποτελεί λύση μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι με ένα τέτοιο μέτρο δεν επιλύονται τα πραγματικά βαθύτερα προβλήματα,

23. τονίζει ότι τα οποιαδήποτε μέτρα για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και την κλιμάκωση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα, ακόμη και σε συνεργασία με τρίτες χώρες, πρέπει να είναι συμβατά με τις εγγυήσεις και τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου που ορίζονται στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), και ιδιαίτερα με το δικαίωμα ασύλου και το δικαίωμα της *μη επαναπροώθησης*,

24. προειδοποιεί για τους κινδύνους της ανάθεσης σε τρίτους της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και προσβλέπει σε καλύτερη συνεργασία με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης, που θα βασίζεται προπάντων στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ιδιαίτερα του δικαιώματος ασύλου και μη επαναπροώθησης και στα κοινά συμφέροντα της ΕΕ και των χωρών καταγωγής και διέλευσης,

25. θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ακολουθήσει εγκάρσια προσέγγιση· εκτιμά ότι η στρατηγική της για την επίλυση του θέματος της μετανάστευσης θα πρέπει όχι μόνο να περιλαμβάνει την εταιρική σχέση με τρίτες χώρες, τη διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων για την καταπολέμηση της σωματεμπορίας και μια δίκαιη πολιτική επιστροφής, αλλά παράλληλα να ανοίγει διαύλους για τη νόμιμη μετανάστευση, να ενθαρρύνει την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υπο-

δοχής και να επιτρέπει την από κοινού ανάπτυξη των χωρών καταγωγής προκειμένου να αντιμετωπίζει τα βαθύτερα αίτια της μετανάστευσης,

26. προτρέπει την Επιτροπή να αναλάβει το ταχύτερο πρωτοβουλία για την αναθεώρηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 343/2003⁷ «Δουβλίνο II», θέτοντας υπό συζήτηση τη βασική αρχή του, δηλαδή ότι το κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την εξέταση μιας αίτησης χορήγησης ασύλου είναι η πρώτη χώρα στην οποία φθάνει ο αιτών, που έχει ως αποτέλεσμα να υφίστανται αφόρητο βάρος οι χώρες που βρίσκονται στο νότιο και ανατολικό τμήμα της ΕΕ, και θεσπίζοντας ένα δίκαιο μηχανισμό για τον επιμερισμό των ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών,

27. αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο, την Επιτροπή και τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών.

⁷ EE L 50 της 25.2.2003, σ. 1.

**Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
σχετικά με την εικαζόμενη χρήση ευρωπαϊκών κρατών από τη CIA
για τη μεταφορά και την παράνομη κράτηση ατόμων⁸
(2006/2200(INI))**

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 15ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με την υποτιθέμενη χρήση ευρωπαϊκών χωρών από τη CIA για την παράνομη μεταφορά και κράτηση φυλακισμένων⁹,

– έχοντας υπόψη την απόφασή του, της 18ης Ιανουαρίου 2006, σχετικά με τη σύσταση προσωρινής επιτροπής για την εικαζόμενη χρήση ευρωπαϊκών κρατών από τη CIA για τη μεταφορά και την παράνομη κράτηση ατόμων¹⁰,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 6ης Ιουλίου 2006, σχετικά με την εικαζόμενη χρήση ευρωπαϊκών κρατών από τη CIA για τη μεταφορά και την παράνομη κράτηση ατόμων, στο ενδιάμεσο των εργασιών της προσωρινής επιτροπής¹¹,

– έχοντας υπόψη τις αντιπροσωπείες που απέστειλε η προσωρινή επιτροπή στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στη Γερμανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Ρουμανία, στην Πολωνία και στην Πορτογαλία,

– έχοντας υπόψη τις τουλάχιστον εκατόν τριάντα ακροάσεις που πραγματοποίησε η προσωρινή επιτροπή στο πλαίσιο των συνεδριάσεων, των αντιπροσωπειών και των εμπιστευτικών συναντήσεών της,

– έχοντας υπόψη όλες τις γραπτές εισηγήσεις που έλαβε ή στις οποίες είχε πρόσβαση η προσωρινή επιτροπή και ιδίως τα εμπιστευτικά έγγραφα που της διαβιβάστηκαν (κυρίως από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια της Αεροναυτιλίας (Eurocontrol) και τη γερμανική κυβέρνηση) ή περιήλθαν στην κατοχή της από διάφορες πηγές,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 30ής Νοεμβρίου 2006, σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειώσει η ΕΕ όσον αφορά τη δημιουργία χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) (άρθρα 2 και 39 της Συνθήκης ΕΕ)¹², κυρίως την παράγραφο 3 του εν λόγω ψηφίσματος,

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 13ης Ιουνίου 2006, σχετικά με την κατάσταση των κρατουμένων στο Γκουατανάμο¹³,

⁸ Έγγραφο P6_TA(2007)0032.

⁹ ΕΕ C 286 E, 23.11.2006, σ. 509.

¹⁰ ΕΕ C 287 E, 24.11.2006, σ. 159.

¹¹ Κείμενα που εγκρίθηκαν, P6_TA(2006)0316.

¹² Κείμενα που εγκρίθηκαν, P6_TA(2006)0525.

¹³ Κείμενα που εγκρίθηκαν, P6_TA(2006)0254.

– έχοντας υπόψη το άρθρο 175 του Κανονισμού του,
– έχοντας υπόψη την έκθεση της προσωρινής επιτροπής για την ει-
καζόμενη χρήση ευρωπαϊκών κρατών από τη CIA για τη μεταφορά και
την παράνομη κράτηση ατόμων (A6-0020/2007),

Α. λαμβάνοντας υπόψη ότι, με το ψήφισμά του της 6ης Ιουλίου
2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισε ότι η προσωρινή επιτροπή
θα συνεχίσει τις εργασίες της για το υπόλοιπο της κανονικής δωδεκάμη-
νης θητείας της, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 175 του
Κανονισμού του σχετικά με ενδεχόμενη παράταση της θητείας της,

Β. λαμβάνοντας υπόψη ότι, με το ψήφισμα που είχε εγκρίνει στις
22 Νοεμβρίου 1990 σχετικά με την υπόθεση Gladio¹⁴, το Κοινοβούλιο
είχε ήδη αποκαλύψει, πριν από δεκαέξι χρόνια, την ύπαρξη μυστικών
δραστηριοτήτων στις οποίες εμπλέκονταν οι υπηρεσίες πληροφοριών και
στρατιωτικές οργανώσεις, χωρίς κατάλληλο δημοκρατικό έλεγχο,

Γ. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να παρα-
κάμψουν τις απαιτήσεις που τους έχει επιβάλει η Κοινότητα και το διε-
θνές δίκαιο επιτρέποντας στις υπηρεσίες πληροφοριών άλλων χωρών, που
υπόκεινται σε λιγότερο αυστηρές νομικές διατάξεις, να δρουν στο έδαφος
τους· λαμβάνοντας, επίσης, υπόψη, ότι οι επιχειρήσεις των υπηρεσιών
πληροφοριών συμμορφώνονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα μόνον εάν
υπάρχουν επαρκείς ρυθμίσεις για την παρακολούθησή τους,

Δ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπι-
νης αξιοπρέπειας έχει κατοχυρωθεί στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δι-
καιωμάτων, κυρίως με το προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα
Ανθρώπινα Δικαιώματα, και στο προοίμιο του άρθρου 10 του Διεθνούς
Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και ότι η αρχή αυτή
διασφαλίζεται από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπί-
νων Δικαιωμάτων· λαμβάνοντας υπόψη ότι η εν λόγω αρχή επαναλαμβά-
νεται στα συντάγματα των περισσότερων κρατών μελών καθώς και στο
άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Έ-
νωσης¹⁵, και λαμβάνοντας υπόψη, επίσης, ότι η αρχή αυτή δεν πρέπει να
υπονομεύεται, ακόμη και για λόγους ασφάλειας σε περιόδους ειρήνης ή
σε περιόδους πολέμου,

Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπι-
νης αξιοπρέπειας αποτελεί τη βάση κάθε άλλου θεμελιώδους δικαιώματος
που διασφαλίζεται από τα διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά μέσα για τα αν-
θρώπινα δικαιώματα, ιδίως το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των
βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχεί-

¹⁴ EE C 324, 24.12.1990, σ. 201.

¹⁵ EE C 364, 18.12.2000, σ. 1.

ρισης, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, το δικαίωμα στην προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης,

ΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η κατ' εξαίρεση παράδοση («extraordinary rendition») και η μυστική κράτηση συνεπάγονται πολλαπλές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως παραβιάσεις του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια, της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, και σε ακραίες περιπτώσεις, του δικαιώματος στη ζωή· λαμβάνοντας υπόψη ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν οδηγεί σε μυστική κράτηση, η παράδοση συνιστά εξαναγκαστική εξαφάνιση,

Ζ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η απαγόρευση των βασανιστηρίων αποτελεί αυστηρή επιταγή του διεθνούς δικαίου (jus cogens) από την οποία δεν είναι δυνατή καμία παρέκκλιση και ότι η προστασία από τα βασανιστήρια, η διερεύνηση και η καταδίκη τους αποτελούν υποχρεώσεις όλων των κρατών μελών (erga omnes), όπως προβλέπει το άρθρο 5 της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και η συναφής νομολογία, το άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και εθνικά συντάγματα και νομοθεσίες· λαμβάνοντας υπόψη ότι ειδικές συμβάσεις και πρωτόκολλα για τα βασανιστήρια και μηχανισμοί παρακολούθησης που έχουν εγκριθεί σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο δείχνουν τη σημασία που προσδίδει η διεθνής κοινότητα στην απαράβιαστη αυτή επιταγή· λαμβάνοντας υπόψη ότι η χρήση διπλωματικών διαβεβαιώσεων είναι ασυμβίβαστη με την υποχρέωση αυτή,

Η. λαμβάνοντας υπόψη ότι στις δημοκρατίες στις οποίες ο σεβασμός του κράτους δικαίου είναι εγγενής, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεν μπορεί να επιτευχθεί θυσιάζοντας ή περιορίζοντας τις ίδιες τις αρχές που επιδιώκει να καταλύσει η τρομοκρατία, και ειδικότερα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών· λαμβάνοντας υπόψη ότι η τρομοκρατία μπορεί και πρέπει να καταπολεμηθεί με νόμιμα μέσα και να παταχθεί με σεβασμό προς το διεθνές και το εθνικό δίκαιο,

Θ. λαμβάνοντας υπόψη ότι είναι απαραίτητη η δημιουργία αποτελεσματικών νομικών μέσων καταπολέμησης της τρομοκρατίας, στο πλαίσιο τόσο του διεθνούς όσο και του εθνικού δικαίου,

Ι. λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών (ΗΠΑ) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας χρησι-

μποιήσε διεισδυτικά μέσα για την παρακολούθηση ευαίσθητων δεδομένων που σχετίζονταν με ευρωπαίους πολίτες, όπως η συμφωνία για τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών, και η παρακολούθηση τραπεζικών στοιχείων μέσω του δικτύου Swift (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication),

ΙΑ. λαμβάνοντας υπόψη ότι σκοπός της ανά χειράς έκθεσης δεν είναι να προσβάλει τον απόρρητο χαρακτήρα των μυστικών υπηρεσιών, αλλά μάλλον να καταγγείλει τον παράνομο χαρακτήρα των μυστικών αυτών δραστηριοτήτων οι οποίες, στις υπό εξέταση περιστάσεις, οδήγησαν στην παράβαση της εθνικής και διεθνούς νομοθεσίας ελλείψει του κατάλληλου δημοκρατικού ελέγχου·

ΙΒ. λαμβάνοντας υπόψη ότι, στις 6 Σεπτεμβρίου 2006, ο αμερικανός πρόεδρος George W. Bush επιβεβαίωσε ότι η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Agency - CIA) εφαρμόζει πρόγραμμα μυστικών κρατήσεων εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών,

ΙΓ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πρόεδρος George W. Bush δήλωσε ότι οι σημαντικές πληροφορίες που είχαν αποκτηθεί χάρη στο πρόγραμμα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και των μυστικών κρατήσεων έχουν διαβιβαστεί σε άλλες χώρες και ότι το πρόγραμμα θα συνεχιστεί, που σημαίνει ότι είναι πολύ πιθανό ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες να έλαβαν, εν γνώσει ή εν αγνοία τους, πληροφορίες που αποσπάστηκαν με βασανιστήρια,

ΙΔ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η προσωρινή επιτροπή έχει στη διάθεσή της, από εμπιστευτική πηγή, τα πρακτικά της άτυπης διατλαντικής συνάντησης των υπουργών Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) που πραγματοποιήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2005 με τη συμμετοχή της υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ Condoleezza Rice, τα οποία επιβεβαιώνουν ότι τα κράτη μέλη είχαν γνώση του προγράμματος των κατ' εξαίρεση παραδόσεων, ενώ άπαντες οι επίσημοι συνομιλητές της προσωρινής επιτροπής παρέιχαν ανακριβείς πληροφορίες σχετικά με το εν λόγω θέμα,

ΙΕ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η προσωρινή επιτροπή έχει στη διάθεσή της, από εμπιστευτική πηγή, πρακτικά από συναντήσεις της ομάδας εργασίας του Συμβουλίου για το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο (COJUR) και της Ομάδας Εργασίας για τις Διατλαντικές Σχέσεις (COTRA) με ανώτερους εκπροσώπους του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών που πραγματοποιήθηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2006 (συγκεκριμένα στις 8 Φεβρουαρίου και στις 3 Μαΐου 2006), ενώ η Προεδρία του Συμβουλίου της παρέιχε μόνο την περιληπτική εκδοχή των εν λόγω εγγράφων· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα έγγραφα που απέστειλε το Συμβούλιο στο Κοινοβούλιο σχετικά με τις συνεδριάσεις αυτές σε απάντηση συγκεκριμένων

ερωτήσεων του Κοινοβουλίου αποτελούσαν μη ολοκληρωμένες περιλήψεις της διαδικασίας, ενώ έλλειπαν σημαντικά τμήματα·

ΙΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι το γεγονός της πραγματοποίησης των συναντήσεων αυτών κρατήθηκε μυστικό από το Κοινοβούλιο και ότι τηρήθηκε απόλυτη μυστικότητα όσον αφορά τις διαδικασίες τους,

ΙΖ. λαμβάνοντας υπόψη ότι, στο παρόν ψήφισμα, με τον όρο «ευρωπαϊκές χώρες» νοούνται τα κράτη μέλη, οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες και οι συνδεδεμένες χώρες, όπως ορίζεται στην εντολή της προσωρινής επιτροπής, που εγκρίθηκε στις 18 Ιανουαρίου 2006,

1. υπενθυμίζει ότι η τρομοκρατία αποτελεί μία από τις βασικές απειλές κατά της ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι πρέπει να καταπολεμηθεί με νόμιμες και συντονισμένες προσπάθειες από όλες τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, σε στενή συνεργασία με τους διεθνείς εταίρους και κυρίως τις Ηνωμένες Πολιτείες, σύμφωνα με τη στρατηγική που καθορίστηκε σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ)· υπογραμμίζει ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας πρέπει να πραγματοποιείται βάσει των κοινών μας αξιών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών ελευθεριών και με στόχο την προστασία των ανωτέρω αξιών· επιπλέον, τονίζει ότι ολόκληρο το έργο της προσωρινής επιτροπής έχει στόχο να συμβάλει στην ανάπτυξη σαφών και με συγκεκριμένους στόχους μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα οποία θα είναι κοινώς αποδεκτά και σύμφωνα με το εθνικό και το διεθνές δίκαιο·

2. θεωρεί ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, ο λεγόμενος «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» –με τις υπερβολές του– έχει προκαλέσει σοβαρή και επικίνδυνη διάβρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, όπως παρατήρησε ο απερχόμενος Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Κόφι Αννάν·

3. είναι πεπεισμένο ότι τα δικαιώματα του ατόμου και ο πλήρης σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβάλλουν στην ασφάλεια· θεωρεί απαραίτητο ότι στη σχέση μεταξύ της ανάγκης για ασφάλεια και των ατομικών δικαιωμάτων, τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να τυγχάνουν πάντοτε πλήρους προστασίας, διασφαλίζοντας ότι οι φερόμενοι ως τρομοκράτες δικάζονται και καταδικάζονται σε πλαίσιο νόμιμης δίκης·

4. υπογραμμίζει ότι η θετική υποχρέωση για προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι δεσμευτική, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος του ενδιαφερομένου προσώπου, και ότι οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ υπηκόων της ΕΕ, κατοίκων των κρατών μελών, ή οποιουδήποτε άλλου ατόμου που δικαιούται προστασία ή τελεί υπό τη δικαιοδοσία των κρατών μελών πρέπει να αποφεύγεται·

5. υπενθυμίζει ότι σκοπός του παρόντος ψηφίσματος, το οποίο βασίζεται στην έκθεση της προσωρινής επιτροπής, είναι ο εντοπισμός των

ευθυνών για τα γεγονότα που μπόρεσε να μελετήσει η προσωρινή επιτροπή αφενός και η εξεύρεση τρόπων για να αποφευχθεί η επανάληψη στο μέλλον των παραβάσεων και των παραβιάσεων που έχουν διαπραχθεί στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας αφετέρου·

6. σημειώνει τη δήλωση του αμερικανού προέδρου George W. Bush της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, κατά την οποία μικρός αριθμός υπόπτων ηγετικών και επιχειρησιακών στελεχών τρομοκρατικών ομάδων που συνελήφθησαν κατά τη διάρκεια του πολέμου κρατήθηκαν και ανακρίθηκαν εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών, σε χωριστό πρόγραμμα υπό τη διαχείριση της CIA, ότι πολλά από τα άτομα που είχαν κρατηθεί στα κέντρα αυτά, μεταφέρθηκαν στη συνέχεια στο Γκουντάναμο, υπάρχουν δε βάσιμες υποψίες ότι και άλλα άτομα εξακολουθούν να κρατούνται σε μυστικούς τόπους κράτησης· σημειώνει την έκθεση του Ομοσπονδιακού Γραφείου Ερευνών (FBI) της 2ας Ιανουαρίου 2007 η οποία μνημονεύει 26 μαρτυρίες για κακομεταχείριση στο Γκουντάναμο από τις 11 Σεπτεμβρίου 2001·

7. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του, εν προκειμένω, για την αδυναμία του Συμβουλίου, λόγω της αντίθεσης ορισμένων κρατών μελών, να εγκρίνει συμπεράσματα σε απάντηση της δήλωσης αυτής κατά τη διάρκεια του Συμβουλίου «Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων» της 15ης Σεπτεμβρίου 2006, και ζητεί να εγκριθούν επείγοντως από το Συμβούλιο, ώστε να διαλυθούν τυχόν αμφιβολίες όσον αφορά τη συνεργασία και την ανοχή των κυβερνήσεων των κρατών μελών στο πλαίσιο του προγράμματος κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μυστικών φυλακών κατά το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον·

8. καλεί το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη να εκδώσουν σαφή και σθεναρή δήλωση η οποία θα καλεί την αμερικανική κυβέρνηση να θέσει τέλος στην πρακτική των κατ' εξαίρεση συλλήψεων και παραδόσεων, σύμφωνα με τη θέση του Κοινοβουλίου·

9. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη να ζητήσουν διευκρινίσεις από την αμερικανική κυβέρνηση σχετικά με την ύπαρξη μυστικών φυλακών εκτός του επικράτειας των ΗΠΑ·

10. σημειώνει τις δηλώσεις του νομικού συμβούλου του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών κατά τη διάρκεια συνάντησης, στις 3 Μαΐου 2006, με τους εκπροσώπους των κρατών μελών που συνεδρίασαν στους κόλπους του Συμβουλίου, σύμφωνα με τις οποίες το πρόγραμμα κατ' εξαίρεση παραδόσεων, την ύπαρξη του οποίου επιβεβαίωσε, εφαρμόστηκε πάντα με πλήρη σεβασμό της κυριαρχίας των εμπλεκόμενων χωρών· σημειώνει ότι η εν λόγω παρατήρηση επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια στη συνάντηση με την αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής που επισκέφτηκε την Ουάσιγκτον·

11. ευχαριστεί τους πρώην πράκτορες της CIA που συνεργάστηκαν με την προσωρινή επιτροπή, ιδίως στο πλαίσιο ορισμένων εμπιστευτικών συναντήσεων, κατά τη διάρκεια των οποίων οι πράκτορες επιβεβαίωσαν ότι το πρόγραμμα των παραδόσεων είχε αρχίσει ήδη από τη δεκαετία του 1990.

12. εκφράζει την ικανοποίησή του για την ανακοίνωση της νέας, όπως προέκυψε μετά τις τελευταίες εκλογές, πλειοψηφίας στην Γερουσία ότι θα ασχοληθεί με το ζήτημα του προγράμματος των κατ' εξαίρεση παραδόσεων που έχει αναπτύξει η CIA· υπογραμμίζει ότι το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ακόμα περισσότερο τη σημασία των εργασιών της προσωρινής επιτροπής·

13. αποδοκιμάζει την έλλειψη διάθεσης συνεργασίας πολλών κρατών μελών και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι τις προσωρινής επιτροπής· υπογραμμίζει ότι η στάση των κρατών μελών, και ειδικότερα το Συμβούλιο και οι προεδρίες του, υπολείπονται σε μεγάλο βαθμό των απαιτήσεων που το Κοινοβούλιο δικαιούται να αναμένει·

14. πιστεύει ότι η σοβαρή έλλειψη συγκεκριμένων απαντήσεων στα ζητήματα που θέτουν τα θύματα, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) τα μέσα ενημέρωσης και οι βουλευτές έχουν ενισχύσει τη βασιμότητα των ήδη τεκμηριωμένων κατηγοριών·

15. υπογραμμίζει το σοβαρό και μεθοδικό έργο των δικαστικών αρχών της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας όσον αφορά τους ισχυρισμούς που σχετίζονται με την εντολή της προσωρινής επιτροπής, και καλεί τις δικαστικές αρχές των άλλων κρατών μελών να ενεργήσουν παρομοίως βάσει των σημαντικών πληροφοριών που παρείχε η προσωρινή επιτροπή·

16. ενθαρρύνει τα εθνικά κοινοβούλια των ευρωπαϊκών κρατών να συνεχίσουν ή να κινήσουν τη διενέργεια ενδεδειγμένων ερευνών για τους εν λόγω ισχυρισμούς, με τον τρόπο που θα κρίνουν τα ίδια προσφορότερο, με τη συγκρότηση, μεταξύ άλλων, κοινοβουλευτικών εξεταστικών επιτροπών·

17. εκφράζει το σεβασμό του προς το διεθνή τύπο και ιδίως προς τους αμερικανούς δημοσιογράφους που ήταν οι πρώτοι που αποκάλυψαν τις παραβάσεις και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε σχέση με τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις, καταδεικνύοντας έτσι τη μεγάλη δημοκρατική παράδοση του αμερικανικού τύπου· αναγνωρίζει, επίσης, τις προσπάθειες και το σημαντικό έργο που έχουν πραγματοποιήσει σχετικά με τα ζητήματα αυτά αρκετές μη κυβερνητικές οργανώσεις και ιδίως η Statawatch, η Διεθνής Αμνηστία και το Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων·

18. αναγνωρίζει ότι ορισμένες πληροφορίες στην έκθεση της προσωρινής επιτροπής, περιλαμβανομένης της ύπαρξης μυστικών φυλακών της CIA, προέρχονται από επίσημες ή ανεπίσημες αμερικανικές πηγές που αποδεικνύουν το σφρίγος και την αυτοαστυνόμευση που ενυπάρχουν στην αμερικανική δημοκρατία·

19. εκφράζει τη βαθιά ευγνωμοσύνη του σε όλα τα θύματα που είχαν το θάρρος να μοιραστούν τις ιδιαίτερα τραυματικές εμπειρίες τους με την προσωρινή επιτροπή·

20. καλεί όλες τις ευρωπαϊκές χώρες να απόσχουν από κάθε ενέργεια κατά αξιωματούχων, πρώην αξιωματούχων, δημοσιογράφων ή άλλων προσώπων που με τις μαρτυρίες τους ή άλλες πληροφορίες, είτε στην προσωρινή επιτροπή είτε σε άλλα εξεταστικά όργανα, έχουν βοηθήσει στην αποκάλυψη του συστήματος των κατ' εξαίρεση παραδόσεων, των παράνομων κρατήσεων και της μεταφοράς υπόπτων για τρομοκρατική δράση·

21. επαναλαμβάνει την έκκλησή του προς το Συμβούλιο, όπως διατυπώθηκε στο ψήφισμά του της 6ης Ιουλίου 2006, να εγκρίνει κοινή θέση η οποία θα αποκλείει την αποδοχή απλών διπλωματικών διαβεβαιώσεων από τρίτες χώρες ως βάση πραγματοποίησης οιασδήποτε νόμιμης έκδοσης, όταν υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι τα άτομα διατρέχουν τον κίνδυνο να υποβληθούν σε βασανιστήρια ή κακομεταχείριση·

Συνεργασία με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις διεθνείς οργανώσεις

22. εκφράζει τη δυσaréσκειά του για το γεγονός ότι το Συμβούλιο και η Προεδρία του δεν εκπλήρωσαν την υποχρέωσή τους να τηρούν το Κοινοβούλιο πλήρως ενήμερο για τις βασικές πτυχές και τις θεμελιώδεις επιλογές της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και για τις εργασίες που πραγματοποιούνται στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, όπως προβλέπουν τα άρθρα 21 και 39 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση·

23. υπογραμμίζει, εν προκειμένω, ότι είναι εντελώς απαράδεκτο το γεγονός ότι το Συμβούλιο αρχικά απέκρυψε και στη συνέχεια, κατόπιν αιτήματος του Κοινοβουλίου, παρείχε αποσπασματικές μόνον πληροφορίες σχετικά με τις τακτικές συζητήσεις που πραγματοποιούνταν με υψηλόβαθμους αξιωματούχους της αμερικανικής κυβέρνησης, διαβεβαιώνοντας ότι αποτελούσαν τη μόνη διαθέσιμη εκδοχή· καταδικάζει επιπλέον το γεγονός ότι το Συμβούλιο επικαλέστηκε επίσης το αίτημα κυβέρνησης τρίτης χώρας οι πληροφορίες να παραμείνουν εμπιστευτικές·

24. επισημαίνει, επίσης, ότι οι εν λόγω παραλείψεις του Συμβουλίου

ου εμπλέκουν τις κυβερνήσεις όλων των κρατών μελών εφόσον φέρουν συλλογική ευθύνη ως μέλη του Συμβουλίου·

25. εκφράζει την αγανάκτησή του για την πρόταση της τότε Προεδρίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινού πλαισίου με τις ΗΠΑ όσον αφορά τα πρότυπα για την παράδοση υπόπτων για τρομοκρατική δράση, όπως επιβεβαιώνεται από αυτούς που συμμετείχαν στις συνεδριάσεις της COJUR και της COTRA με ανώτερους εκπροσώπους του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες, στις 3 Μαΐου 2006·

26. ζητεί τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν με τις Ηνωμένες Πολιτείες, σύμφωνα με τον συντονιστή της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας Gijss de Vries, όσον αφορά τον ορισμό της «παράδοσης» και της «κατ' εξαίρεση παράδοσης»·

27. σημειώνει το γεγονός ότι ο Javier Solana, Γενικός Γραμματέας και Υπάτος εκπρόσωπος για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαίωσε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι τυχόν μέτρα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι συμβατά με τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου· εκφράζει την ανησυχία του για τις παραλείψεις στις δηλώσεις του Συμβουλίου και του Γενικού Γραμματέα προς την προσωρινή επιτροπή, όσον αφορά τις συζητήσεις του Συμβουλίου και τη γνώση των μεθόδων τις οποίες μετέρχονται οι Ηνωμένες Πολιτείες στη δράση τους κατά της τρομοκρατίας· εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι δεν μπόρεσε να παράσχει τα στοιχεία που βρίσκονται ήδη στη διάθεση της προσωρινής επιτροπής· καλεί το Συμβούλιο να γνωστοποιήσει όλα τα γεγονότα και τις συζητήσεις επί θεμάτων που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων της προσωρινής επιτροπής του και να προωθήσει ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και διεθνή αντιτρομοκρατική στρατηγική με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες·

28. αμφισβητεί το πραγματικό περιεχόμενο της θέσης του συντονιστή της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας που κατέχει ο Gijss de Vries, δεδομένου ότι αυτός απέτυχε να δώσει ικανοποιητικές απαντήσεις στα ζητήματα που έθεσε η προσωρινή επιτροπή· φρονεί ότι στο προσεχές μέλλον πρέπει να πραγματοποιηθεί αναθεώρηση και ενίσχυση των αρμοδιοτήτων και εξουσιών του καθώς και να αυξηθεί η διαφάνεια και παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του από το Κοινοβούλιο, προκειμένου να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή διάσταση του αγώνα κατά της τρομοκρατίας·

29. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι ο διευθυντής της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol) Max-Peter Ratzel,

αρνήθηκε να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή, τη στιγμή μάλιστα που αξιωματικοί-σύνδεσμοι, κυρίως από τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, ήταν αποσπασμένοι στη Ευγορολ· ζητεί από τον διευθυντή της Ευγορολ να παράσχει στο Κοινοβούλιο ολοκληρωμένες πληροφορίες σχετικά με τον ρόλο των αξιωματικών-συνδέσμων, τα καθήκοντά τους, τα δεδομένα στα οποία είχαν πρόσβαση και τις προϋποθέσεις της εν λόγω πρόσβασης·

30. ευχαριστεί τον αντιπρόεδρο της Επιτροπής Franco Frattini για τη συνεργασία του στο πλαίσιο των εργασιών της προσωρινής επιτροπής και ενθαρρύνει την Επιτροπή να εντείνει τη δράση της στο πλαίσιο της συνέχισης της αναζήτησης της αλήθειας και των μέσων που θα βοηθήσουν ώστε να μην επαναληφθούν τα γεγονότα που εξέτασε η προσωρινή επιτροπή·

31. επικροτεί, ιδίως, την προσήλωση που επέδειξε ο αντιπρόεδρος Frattini για τη δημιουργία πλαισίου ευρωατλαντικής συνεργασίας όσον αφορά την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, με εναρμονισμένους κανόνες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών·

32. ευχαριστεί τον Eurocontrol, και κυρίως τον διευθυντή του για την άριστη συνεργασία του και τις πολύ χρήσιμες πληροφορίες που διαβίβασε στην προσωρινή επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου·

33. εκφράζει την ικανοποίησή του για τη στενή συνεργασία που είχε η προσωρινή επιτροπή με το Συμβούλιο της Ευρώπης, και ιδίως με την Κοινοβουλευτική Συνέλευση και τον γενικό γραμματέα της, και ενθαρρύνει την επιτροπή της νομικών θεμάτων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων – και τον πρόεδρό της, τον γερουσιαστή Dick Marty – να συνεχίσουν τις εργασίες τους· τονίζει τη σύμπτωση στα πορίσματα των δύο επιτροπών μέχρι σήμερα· στηρίζει τις συστάσεις που απηύθυνε στην επιτροπή υπουργών ο γενικός γραμματέας, Terry Davis· υπογραμμίζει τη σύγκλιση των αποτελεσμάτων στα οποία έχουν καταλήξει έως σήμερα οι δύο επιτροπές·

34. εκφράζει τη βαθιά του ανησυχία για την άρνηση του πρώην και του νυν γενικού γραμματέα του NATO, λόρδου Robertson και Jaap de Hoop Scheffer, να καταθέσουν στην προσωρινή επιτροπή, καθώς και την αρνητική απάντηση που έδωσε ο ίδιος οργανισμός στο αίτημα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να του εκχωρηθεί πρόσβαση στην απόφαση του Συμβουλίου του Βορείου Ατλαντικού, της 4ης Οκτωβρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 κατά των Ηνωμένων Πολιτειών· επαναλαμβάνει το αίτημά του για δημοσιοποίηση της απόφασης και τουλάχιστον την παροχή πληροφοριών σχετικά με το περιεχόμενό της, την

παρελθούσα και παρούσα εφαρμογή της, εάν παραμένει σε ισχύ και εάν έχουν πραγματοποιηθεί πτήσεις της CIA στο πλαίσιο της·

35. ευχαριστεί τους ειδικούς εισηγητές των Ηνωμένων Εθνών, Manfred Nowak (για τα βασανιστήρια) και Martin Scheinin (για την προαγωγή και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας) για τη συνεισφορά τους στις εργασίες της προσωρινής επιτροπής, εκφράζοντας παράλληλα την απογοήτευσή του για το γεγονός ότι δεν κατέστη δυνατόν να συναντηθεί με την Ύπατο Αρμοστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, Louise Arbour· ευχαριστεί το ευρωπαϊκό δίκτυο εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και κυρίως τον συντονιστή του, Olivier De Schutter, για τη συνεισφορά τους στις εργασίες της προσωρινής επιτροπής·

Πληροφορίες που ανέλυσε η προσωρινή επιτροπή

Οι κατ' εξαίρεση παραδόσεις και η κατάχρηση του εναερίου χώρου και των αερολιμένων

36. υπενθυμίζει ότι το πρόγραμμα κατ' εξαίρεση παραδόσεων αποτελεί εξωδικαστική πρακτική η οποία αντιβαίνει στα καθιερωμένα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κατά την οποία ένα πρόσωπο ύποπτο για τρομοκρατική δράση απαγάγεται, συλλαμβάνεται ή/και παραδίδεται σε αμερικανούς αξιωματούχους για να τεθεί υπό κράτηση ή/και μεταφέρεται παρανόμως σε άλλη χώρα για να υποβληθεί σε ανάκριση, η οποία, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, περιλαμβάνει κράτηση χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο και βασανιστήρια·

37. εκφράζει τη δυσaréσκειά του για το γεγονός ότι οι οικογένειες των θυμάτων δεν έχουν απολύτως καμία ενημέρωση για την τύχη των συγγενών τους·

38. υπογραμμίζει, παρά την εσκεμμένη σύγχυση που προκαλούν ορισμένοι εκπρόσωποι των ΗΠΑ σε ιδιωτικές και δημόσιες ομιλίες, ότι οι κατ' εξαίρεση παραδόσεις αποτελούν εντελώς διαφορετική πρακτική από την πρακτική που χρησιμοποιείται σπανίως από ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δηλαδή την κράτηση ή την προφυλάκιση σε τρίτες χώρες ατόμων που κατηγορούνται επισήμως για πολύ σοβαρά εγκλήματα, προκειμένου να μεταφερθούν σε ευρωπαϊκό έδαφος όπου θα διωχθούν ποινικά ενώπιον δικαστηρίου με όλες τις νομικές εγγυήσεις του δικαστικού συστήματος·

39. καταδικάζει τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις ως παράνομο μέσο που χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας· καταδικάζει, επιπλέον, την αποδοχή και την απόκρυψη της πρακτικής αυτής, σε αρκετές περιπτώσεις, από τις μυστικές υπηρεσίες και τις κυβερνητικές αρχές ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών·

40. καταδικάζει κάθε συμμετοχή στις ανακρίσεις των ατόμων που είναι θύματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων, επειδή αποτελεί καταδικαστέα νομιμοποίηση του είδους αυτού παράνομης διαδικασίας, ακόμη και όταν οι συμμετέχοντες στις ανακρίσεις δεν φέρουν άμεση ευθύνη για την απαγωγή, την κράτηση τον βασανισμό ή την κακομεταχείριση των θυμάτων·

41. θεωρεί ότι η πρακτική των κατ' εξαίρεση παραδόσεων έχει αποδειχθεί αντιπαραγωγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ότι οι κατ' εξαίρεση παραδόσεις στην πραγματικότητα ζημιώνουν και υπονομεύουν τις νενομισμένες αστυνομικές και δικαστικές διαδικασίες κατά των υπόπτων για τρομοκρατική δράση·

42. τονίζει ότι τουλάχιστον 1 245 πτήσεις που εκτελέστηκαν από τη CIA πέταξαν εντός του ευρωπαϊκού εναέριου χώρου ή πραγματοποιήσαν στάσεις σε ευρωπαϊκούς αερολιμένες από τα τέλη του 2001 έως τα τέλη του 2005, στις οποίες πρέπει να προστεθεί απροσδιόριστος αριθμός στρατιωτικών πτήσεων για τους ίδιους σκοπούς· υπενθυμίζει ότι, αφενός, ενδεχομένως να πραγματοποιήθηκαν περισσότερες πτήσεις της CIA από αυτές που επιβεβαιώθηκαν από τις έρευνες που διεξήχθησαν από την προσωρινή επιτροπή, ενώ, αφετέρου, δεν χρησιμοποιήθηκαν όλες αυτές οι πτήσεις για κατ' εξαίρεση παραδόσεις·

43. εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν απεμπολήσει τον έλεγχο του εναέριου χώρου και των αερολιμένων τους, εθελουφλώντας ή επιτρέποντας την είσοδο σε πτήσεις που εκτελούσε η CIA, οι οποίες, σε ορισμένες περιπτώσεις, χρησιμοποιούνταν για κατ' εξαίρεση παραδόσεις ή για την παράνομη μεταφορά κρατουμένων, και υπενθυμίζει τις θετικές υποχρεώσεις τους βάσει της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπως επαναλαμβάνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Δημοκρατία διά του Δικαίου (Επιτροπή Βενετίας¹⁶)·

44. εκφράζει, ιδίως, την ανησυχία του για το ενδεχόμενο οι ανοικτές άδειες υπερπτήσης και στάσης που έχουν χορηγηθεί στα αεροσκάφη που χρησιμοποιούσε η CIA να βασίστηκαν, μεταξύ άλλων, στη συμφωνία του ΝΑΤΟ για την εφαρμογή του άρθρου 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, η οποία εγκρίθηκε στις 4 Οκτωβρίου 2001·

45. σημειώνει ότι η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ, η οποία ζητεί το κλείσιμο της φυλακής του Γκουαντάναμο, ορίζει ότι η πλειονότητα των κρατουμένων στην κουβανέζικη βάση προέρχεται από το Αφγανιστάν και πρέπει κατά συνέπεια να μεταφέρθηκε μέσω Ευρώπης·

¹⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε το σχετικό έγγραφο της Επιτροπής της Βενετίας στη σελίδα 235 της παρούσας έκδοσης.

46. υπενθυμίζει ότι στο άρθρο 1 της Σύμβασης για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία (Σύμβαση του Σικάγου) ορίζεται η αρχή ότι τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία επί του εναέριου χώρου που βρίσκεται πάνω από το έδαφός του, και συνεπώς δεν θεσπίζει εξαίρεση από την πλήρη ευθύνη των κρατών για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επί του εδάφους τους συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου τους·

47. υπογραμμίζει ότι η CIA χρησιμοποιεί τους κανόνες της πολιτικής αεροπορίας για να παρακάμπτει τις νομικές υποχρεώσεις που ισχύουν για τα κρατικά αεροσκάφη, περιλαμβανομένων και εκείνων που χρησιμοποιεί ο στρατός και η αστυνομία, όπως προβλέπει η Σύμβαση του Σικάγου· υπενθυμίζει ότι το άρθρο 4 της Σύμβασης του Σικάγου προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη συμφωνούν να μην χρησιμοποιούν την πολιτική αεροπορία για σκοπούς ασύμβατους με τους στόχους της παρούσας σύμβασης·

48. επιβεβαιώνει, λαμβανομένων υπόψη των συμπληρωματικών στοιχείων που ελήφθησαν κατά το δεύτερο μέρος των εργασιών της προσωρινής επιτροπής, ότι είναι απίθανο να μην είχαν γνώση κάποιες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις των δραστηριοτήτων που συνδέονταν με τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις που σημειώνονταν στο έδαφός τους·

49. τονίζει ότι στα έγγραφα εργασίας αριθ. 7 και 8¹⁷ της προσωρινής επιτροπής παρουσιάζονται πρόσθετες πληροφορίες για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις που ανέλυσε η επιτροπή, καθώς και για τις εταιρείες που συνδέονται με τη CIA, τα αεροσκάφη που χρησιμοποίησε η CIA και τις ευρωπαϊκές χώρες όπου πραγματοποίησαν στάσεις τα αεροσκάφη της CIA·

Ιταλία

50. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι εκπρόσωποι της σημερινής και της προηγούμενης ιταλικής κυβέρνησης, οι οποίοι είναι ή ήταν αρμόδιοι για τις ιταλικές μυστικές υπηρεσίες, αρνήθηκαν την πρόσκληση να καταθέσουν στην προσωρινή επιτροπή·

51. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση από τη CIA του αιγυπτίου κληρικού Abu Omar, στον οποίο είχε χορηγηθεί άσυλο στην Ιταλία και ο οποίος απήχθη στο Μιλάνο στις 17 Φεβρουαρίου 2003, μεταφέρθηκε οδικώς από το Μιλάνο στη στρατιωτική βάση του NATO στο Aviano και, στη συνέχεια, μεταφέρθηκε αεροπορικώς μέσω της στρατιωτικής βάσης του NATO στο Ramstein της Γερμανίας στην Αίγυπτο, όπου και κρατήθηκε χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο και υποβλήθη-

¹⁷ Αριθμοί αναφοράς: PE 380.593v04-00 και PE 380.984v02-00.

κε σε βασανιστήρια·

52. καταδικάζει τον ενεργό ρόλο που διαδραμάτισαν ένας αξιωματικός της αστυνομίας και ορισμένοι αξιωματούχοι των ιταλικών στρατιωτικών υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών (SISMI) στην απαγωγή του Abu Omar, όπως αποκαλύφθηκε από τη δικαστική έρευνα και τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκέντρωσε ο εισαγγελέας του Μιλάνου Armando Spataro·

53. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, όπως συμπεραίνει, ο στρατηγός Nicolò Pollari, πρώην διευθυντής της SISMI, απέκρυψε την αλήθεια κατά την κατάθεσή του στην προσωρινή επιτροπή στις 6 Μαρτίου 2006, στην οποία δήλωσε ότι στην απαγωγή που πραγματοποιήσε η CIA δεν συμμετείχαν ιταλοί πράκτορες και ότι η SISMI δεν γνώριζε το σχέδιο απαγωγής του Abu Omar·

54. θεωρεί πολύ πιθανό, δεδομένης της εμπλοκής της SISMI, ότι η ιταλική κυβέρνηση που βρισκόταν τότε στην εξουσία ήταν ενήμερη για την κατ' εξαίρεση παράδοση του Abu Omar που πραγματοποιήθηκε στο έδαφός της·

55. ευχαριστεί τον εισαγγελέα Spataro για την κατάθεσή του στην προσωρινή επιτροπή, επιδοκιμάζει τις αποτελεσματικές και ανεξάρτητες έρευνες που διενέργησε προκειμένου να ρίξει φως στην υπόθεση της κατ' εξαίρεση παράδοσης του Abu Omar και συντάσσεται πλήρως με τα συμπεράσματά του και την απόφαση του ανακριτή (giudice dell'udienza preliminare) να παραπέμψει στη δικαιοσύνη 26 αμερικανούς πολίτες, πράκτορες της CIA, επτά ανώτερους αξιωματούχους της SISMI, έναν *carabiniere* του *Raggruppamento Operativo Speciale* (ROS, μονάδα ειδικών επιχειρήσεων) και τον βοηθό συντάκτη της ημερησίας εφημερίδας «Libero»·

56. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η απαγωγή του Abu Omar έθεσε σε κίνδυνο την έρευνα του εισαγγελέα Spataro για το τρομοκρατικό δίκτυο με το οποίο συνδεόταν ο Abu Omar· υπενθυμίζει ότι εάν ο Abu Omar δεν είχε συλληφθεί και μεταφερθεί παρανόμως σε άλλη χώρα, θα είχε δικαστεί στην Ιταλία στο πλαίσιο τακτικής και δίκαιης δίκρισης·

57. σημειώνει ότι η κατάθεση του στρατηγού Pollari δεν συμφωνεί με σειρά εγγράφων που εντοπίστηκαν και κατασχέθηκαν στις εγκαταστάσεις της SISMI από την εισαγγελία του Μιλάνου· φρονεί ότι τα έγγραφα αυτά δείχνουν ότι η SISMI είχε τακτική ενημέρωση από τη CIA σχετικά με την κράτηση του Abu Omar στην Αίγυπτο·

58. εκφράζει τη βαθιά δυσαρέσκειά του για τη συστηματική παραπλάνηση, μεταξύ άλλων, των εισαγγελέων του Μιλάνου από το συμβούλιο της SISMI, με στόχο την παρεμπόδιση της έρευνας για την κατ' εξαί-

ρηση παράδοση του Abu Omar· εκφράζει την έντονη ανησυχία του για το γεγονός ότι το συμβούλιο του SISMI ενεργούσε παράλληλα κατά τα φαινόμενα, καθώς και για την έλλειψη κατάλληλων εσωτερικών και κυβερνητικών ελέγχων· ζητεί από την ιταλική κυβέρνηση να επανορθώσει επειγόντως την εν λόγω κατάσταση θεσπίζοντας ενισχυμένους κοινοβουλευτικούς και κυβερνητικούς ελέγχους·

59. καταδικάζει την παράνομη δίωξη ιταλών δημοσιογράφων που ερεύνησαν την υπόθεση της κατ' εξαίρεση παράδοσης του Abu Omar και την υποκλοπή των τηλεφωνικών τους συνδιαλέξεων καθώς και την κατάσχεση των ηλεκτρονικών τους υπολογιστών· τονίζει ότι οι καταθέσεις των εν λόγω δημοσιογράφων ήταν εξαιρετικά χρήσιμες για το έργο της προσωρινής επιτροπής·

60. επικρίνει την ιταλική κυβέρνηση για το μακρό χρονικό διάστημα που χρειάστηκε για να αποφασίσει την καθαίρεση και αντικατάσταση του στρατηγού Pollari·

61. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι έγγραφα σχετικά με την ιταλοαμερικανική αντιτρομοκρατική συνεργασία, τα οποία θα είχαν συμβάλει στην έρευνα για την κατ' εξαίρεση παράδοση του Abu Omar, είχαν χαρακτηριστεί απόρρητα από την προηγούμενη ιταλική κυβέρνηση, και ότι η σημερινή κυβέρνηση διατηρεί τον χαρακτηρισμό αυτόν·

62. καλεί τον ιταλό υπουργό δικαιοσύνης να επεξεργαστεί, όσο το δυνατόν συντομότερα, τις αιτήσεις έκδοσης των προαναφερθέντων 26 αμερικανών πολιτών, προκειμένου να δικαστούν στην Ιταλία·

63. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του ιταλού υπηκόου Abou Elkassim Britel, ο οποίος συνελήφθη στο Πακιστάν τον Μάρτιο του 2002 από την πακιστανική αστυνομία και ανακρίθηκε από αμερικανούς και πακιστανούς αξιωματούχους, για να παραδοθεί, στη συνέχεια, στις μαροκινές αρχές και να φυλακιστεί στο κέντρο κράτησης «Temara», όπου εξακολουθεί να κρατείται· υπογραμμίζει ότι οι ποινικές έρευνες που διενεργήθηκαν στην Ιταλία για τον Abou Elkassim Britel περατώθηκαν χωρίς να απαγγελθούν κατηγορίες·

64. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα έγγραφα που υπέβαλε στην προσωρινή επιτροπή ο δικηγόρος του Abou Elkassim Britel, το ιταλικό υπουργείο Εσωτερικών βρισκόταν τότε «σε διαρκή συνεργασία» με ξένες μυστικές υπηρεσίες σχετικά με την υπόθεση του Abou Elkassim Britel μετά τη σύλληψή του στο Πακιστάν·

65. καλεί την ιταλική κυβέρνηση να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για να διασφαλίσει την άμεση απελευθέρωση του Abou Elkassim Britel και ότι κάθε δικαστική δίωξη εναντίον του Abu Omar θα διεξαχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου του Μιλάνου·

66. εκφράζει τη βαθιά δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι χρησιμοποιήθηκε από τη CIA ιταλικό έδαφος για την πραγματοποίηση στάσης κατά τη διάρκεια της πτήσης που χρησιμοποιήθηκε για την εκτέλεση της κατ' εξαίρεση παράδοσης του Maher Agar – ο οποίος κατέθεσε στην προσωρινή επιτροπή – από τις Ηνωμένες Πολιτείες στη Συρία, μέσω Ρώμης·

67. σημειώνει τις 46 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ιταλικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του για τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων·

Ηνωμένο Βασίλειο

68. χαιρετίζει τη συνάντηση με τον αρμόδιο για ευρωπαϊκά θέματα βρετανό υπουργό στο Λονδίνο και το γεγονός ότι η βρετανική Κυβέρνηση υπέβαλε έγγραφα και εξηγήσεις· σημειώνει ότι οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου δεν μπόρεσαν να απαντήσουν σε όλα τα ερωτήματα που υπέβαλε η αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στο Λονδίνο·

69. λαμβάνει υπόψη τις δηλώσεις της Υπουργού Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, Margaret Beckett, σε γραπτή της απάντηση σε κοινοβουλευτική ερώτηση, με τις οποίες παραδεχόταν ότι η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου είχε ενημερωθεί για το μυστικό δίκτυο φυλακών της CIA, πριν να αναγνωρίσει ο Πρόεδρος Bush την ύπαρξή του το Σεπτέμβριο του 2006· καλεί την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου να δηλώσει αν έχει θέσει το ζήτημα στις αρχές των ΗΠΑ και αν έχει πληροφορήσει ή συζητήσει, και, αν ναι, τότε, για το ζήτημα αυτό με τις κυβερνήσεις των άλλων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων·

70. ευχαριστεί τη διακομματική κοινοβουλευτική ομάδα για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις (All-Party Parliamentary Group on Extraordinary Renditions - APPG), που απαρτίζεται από μέλη της Βουλής των Κοινοτήτων και της Βουλής των Λόρδων, για το έργο της και για τα εξαιρετικά πολύτιμα έγγραφα που παρέδωσε στην αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στο Λονδίνο·

71. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του Bisher Al-Rawi, ιρακινού πολίτη και κατοίκου του Ηνωμένου Βασιλείου, και του Jamil El-Banna, ιορδανού πολίτη και κατοίκου του Ηνωμένου Βασιλείου, οι οποίοι συνελήφθησαν από τις αρχές της Γκάμπια τον Νοέμβριο του 2002 στην Γκάμπια, παραδόθηκαν σε αμερικανούς πράκτορες και μεταφέρθηκαν αεροπορικώς στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια στο Γκουντάναμο, όπου εξακολουθούν να κρατούνται χωρίς δίκη ή οποιοδήποτε είδους νομική συνδρομή·

72. τονίζει ότι τα τηλεγραφήματα της μυστικής υπηρεσίας M15 του Ηνωμένου Βασιλείου προς μη προσδιορισμένη ξένη κυβέρνηση, τα οποία εστάλησαν προς τον Andrew Tyrie, πρόεδρο της APPG, υποδηλώνουν ότι η απαγωγή των Bisher Al-Rawi και Jamil El-Banna πραγματοποιήθηκε βάσει εσφαλμένων εν μέρει πληροφοριών που παρέσχε η M15·

73. επικρίνει την απροθυμία της κυβέρνησης του ΗΚ να παράσχει προξενική συνδρομή στους Bisher Al-Rawi και Jamil El-Banna λόγω του ότι δεν είναι πολίτες του Ηνωμένου Βασιλείου·

74. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση, δύο φορές, του Binyam Mohammed, αιθίοπα πολίτη και κατοίκου του Ηνωμένου Βασιλείου· επισημαίνει ότι ο Binyam Mohammed έχει κρατηθεί σε τουλάχιστον δύο μυστικά κέντρα κράτησης, καθώς επίσης και σε στρατιωτικές φυλακές·

75. εκφράζει τη βαθιά ενόχλησή του από τη μαρτυρία του δικηγόρου του Binyam Mohammed, ο οποίος περιέγραψε στην επίσημη αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στο Ηνωμένο Βασίλειο τα φρικώδη βασανιστήρια στα οποία έχει υποβληθεί ο πελάτης του·

76. υπογραμμίζει ότι ο βρετανός πρώην υπουργός Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας Jack Straw παραδέχτηκε τον Δεκέμβριο του 2005 ότι αξιωματούχοι της υπηρεσίας πληροφοριών του Ηνωμένου Βασιλείου συναντήθηκαν με τον Binyam Mohammed, όταν βρισκόταν υπό κράτηση στο Πακιστάν· επισημαίνει, εν προκειμένω, ότι ορισμένες από τις ερωτήσεις που έθεσαν οι μαροκινοί αξιωματούχοι στον Binyam Mohammed φαίνεται πως βασίζονταν σε πληροφορίες που είχε παράσχει το Ηνωμένο Βασίλειο·

77. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του βρετανού υπηκόου Martin Mubanga, ο οποίος συναντήθηκε με την επίσημη αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στο Ηνωμένο Βασίλειο· ο Martin Mubanga είχε συλληφθεί στη Ζάμπια τον Μάρτιο του 2002 και στη συνέχεια είχε μεταφερθεί αεροπορικώς στο Γκουντάναμο· εκφράζει τη δυσανεξία του για το γεγονός ότι ο Martin Mubanga ανακρίθηκε από αξιωματούχους του Ηνωμένου Βασιλείου στο Γκουντάναμο όπου κρατήθηκε και βασανίστηκε επί τέσσερα έτη χωρίς δίκη ή κάποιου είδους νομική συνδρομή, για να αφηθεί ελεύθερος στη συνέχεια χωρίς να του απαγγελθούν κατηγορίες·

78. λαμβάνει υπόψη την κατάθεση του Craig Murray, πρώην πρέσβη του Ηνωμένου Βασιλείου στο Ουζμπεκιστάν, στην προσωρινή επιτροπή σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών που αποσπάστηκαν κατά τη διάρκεια βασανιστηρίων καθώς και τη νομική γνωμοδότηση του Michael Wood, πρώην νομικού συμβούλου του βρετανικού υπουργείου Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας·

79. είναι εξοργισμένο με την νομική γνωμοδότηση του Michael Wood, σύμφωνα με την οποία η παραλαβή ή η κατοχή πληροφοριών που αποσπώνται κατά τη διάρκεια βασανιστηρίων, εφόσον δεν υπάρχει άμεση συμμετοχή στα βασανιστήρια, δεν απαγορεύεται αυτή καθεαυτήν από τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας· εκφράζει την αγανάκτησή του για οιαδήποτε απόπειρα απόσπασης πληροφοριών με τη χρήση βασανιστηρίων, ανεξαρτήτως των ατόμων που εμπλέκονται·

80. σημειώνει τις 170 στάσεις που πραγματοποίησαν σε βρετανικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν σε βρετανικούς αερολιμένες αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed, Abu Omar και Maher Arar και για την απέλαση των Ahmed Agiza¹⁸ και Mohammed El Zari¹⁹.

Γερμανία

81. αναγνωρίζει την καλή συνεργασία από μέρους της γερμανικής κυβέρνησης, η οποία παρείχε εμπιστευτικά έγγραφα στον πρόεδρο και στον εισηγητή της προσωρινής επιτροπής· εκφράζει, αφετέρου, τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι κανένας εκπρόσωπος της γερμανικής κυβέρνησης δεν κατόρθωσε να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή·

82. χαιρετίζει το άριστο έργο της εξεταστικής επιτροπής του γερμανικού Κοινοβουλίου και εκφράζει την πλήρη στήριξή του στη συνέχιση του έργου της·

83. ευχαριστεί τον εισαγγελέα του Μονάχου Martin Hofmann για την κατάθεσή του στην προσωρινή επιτροπή και επιδοκιμάζει όλες τις δικαστικές έρευνες που βρίσκονται σήμερα εν εξελίξει στη Γερμανία· σημειώνει και χαιρετίζει το γεγονός ότι το Ειρηνοδικείο του Μονάχου εξέδωσε εντάλματα σύλληψης κατά 13 υπόπτων για την απαγωγή του Khaled El-Masri και αναμένει από τη γερμανική κυβέρνηση να λάβει όλα

¹⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε για την καταδίκη της Σουηδίας από την Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

¹⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε για την καταδίκη της Σουηδίας από την Επιτροπή του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ στη σελίδα 645 της παρούσας έκδοσης.

τα αναγκαία μέτρα, για να επιτύχει την έκδοση αυτών των προσώπων από τις ΗΠΑ·

84. ευχαριστεί την εξεταστική επιτροπή του Γερμανικού Κοινοβουλίου για την εξέταση της υπόθεσης του Khaled El-Masri· σημειώνει ότι από τις μέχρι σήμερα διεξαχθείσες έρευνες της επιτροπής προκύπτει ότι δεν υπήρξε ανάμειξη των γερμανικών αρχών στην παράνομη απαγωγή· αναμένει τα τελικά συμπεράσματα της εξεταστικής επιτροπής του Γερμανικού Κοινοβουλίου επί του θέματος·

85. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του Murat Kurnaz, τούρκου πολίτη που κατοικεί στη Γερμανία, ο οποίος κατέθεσε στην προσωρινή επιτροπή· ο Murat Kurnaz είχε συλληφθεί στο Πακιστάν τον Νοέμβριο του 2001, είχε παραδοθεί από την πακιστανική αστυνομία στις αμερικανικές μονάδες που βρίσκονταν στην άλλη πλευρά των συνόρων, στο Αφγανιστάν, χωρίς καμία νομική βάση και χωρίς να του παρασχεθεί καμία νομική συνδρομή, και, τέλος, είχε μεταφερθεί αεροπορικώς στο Γκουντάναμο στα τέλη Ιανουαρίου 2002, απ' όπου αφέθηκε ελεύθερος στις 24 Αυγούστου 2006 χωρίς να του απαγγελθούν κατηγορίες, έχοντας υποστεί βασανιστήρια σε όλες τις τοποθεσίες όπου είχε κρατηθεί·

86. επισημαίνει ότι, σύμφωνα με πληροφορίες από επίσημες πηγές, του δικηγόρου του Murat Kurnaz και πληροφορίες των γερμανικών αρχών, υπήρξε προοπτική απελευθέρωσης του Murat Kurnaz από το Γκουντάναμο το 2002, αλλά αυτό δεν το είχαν αποδεχθεί οι γερμανικές αρχές· επισημαίνει ότι, από το 2002, η γερμανική κυβέρνηση είχε διαμηνύσει επανειλημμένως στον δικηγόρο του Murat Kurnaz ότι δεν ήταν δυνατόν να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με την αμερικανική κυβέρνηση για την απελευθέρωσή του, διότι ο Murat Kurnaz είναι τούρκος υπήκοος· επισημαίνει ότι, σύμφωνα με πληροφορίες που έλαβε η επιτροπή, όλες οι έρευνες είχαν καταλήξει ήδη από τα τέλη Οκτωβρίου 2002 στο συμπέρασμα ότι ο Murat Kurnaz δεν αποτελούσε τρομοκρατική απειλή· αναμένει από την εξεταστική επιτροπή του Γερμανικού Κοινοβουλίου να διευκρινίσει πλήρως όλες τις σχετικές ενέργειες ή παραλείψεις των γερμανικών αρχών και επιδοκιμάζει το γεγονός ότι έχουν αρχίσει ήδη οι σχετικές έρευνες·

87. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι ο Murat Kurnaz ανακρίθηκε δύο φορές, το 2002 και το 2004, από γερμανούς αξιωματούχους στο Γκουντάναμο, όπου βρισκόταν υπό κράτηση χωρίς να του έχουν απαγγελθεί επισήμως κατηγορίες, χωρίς δίκη και χωρίς νομική συνδρομή· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι γερμανοί αξιωματούχοι αρνήθηκαν να του παράσχουν οιαδήποτε βοήθεια και, αντίθετα, το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν να τον ανακρίνουν·

88. στηρίζει πλήρως την έρευνα που ξεκίνησε ο εισαγγελέας του Potsdam κατά αγνώστων και η οποία στη συνέχεια μεταβιβάστηκε στον

εισαγγελέα της Tübingen/Karlsruhe στις 25 Οκτωβρίου 2006, προκειμένου να εξακριβωθεί εάν ο Murat Kurnaz υπέστη κακομεταχείριση στο Αφγανιστάν από γερμανούς στρατιώτες που ανήκαν στο Kommando Spezialkräfte (KSK), τις ειδικές επιχειρησιακές δυνάμεις του γερμανικού στρατού, προτού αποσταλεί στο Γκουντάναμο.

89. σημειώνει ότι κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων αποκαλύφθηκαν λεπτομέρειες της προσωπικής ζωής του Murat Kurnaz· σημειώνει ότι αυτό δημιουργεί την υποψία ότι ο Murat Kurnaz, πριν ακόμη αναχωρήσει από τη Γερμανία, τελούσε υπό παρακολούθηση τόσο στενή που θα μπορούσε να αναληφθεί μόνο από τις εγχώριες υπηρεσίες πληροφοριών.

90. επιδοκιμάζει την πρωτοβουλία που ανέλαβε η γερμανική κυβέρνηση τον Ιανουάριο του 2006 και η οποία οδήγησε στην απελευθέρωση του Murat Kurnaz.

91. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του γερμανού υπηκόου Mohammed Zammag, που συνελήφθη χωρίς να του απαγγελθούν επισήμως κατηγορίες στις 8 Δεκεμβρίου 2001 στον αερολιμένα της Καζαμπλάνκα του Μαρόκου, και κρατήθηκε και βασανίστηκε στο Μαρόκο και στη Συρία.

92. επισημαίνει ότι, σύμφωνα με εμπιστευτική επίσημη πηγή, στις 26 Νοεμβρίου 2001, η γερμανική ομοσπονδιακή ποινική αστυνομία παρείχε στο αμερικανικό Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών (FBI) στοιχεία για την τοποθεσία όπου βρισκόταν ο Mohammed Zammag, τα οποία διευκόλυναν τη σύλληψή του.

93. επισημαίνει ότι, κατόπιν συνάντησης μεταξύ των αξιωματούχων της γερμανικής ομοσπονδιακής καγκελαρίας και αξιωματούχων των υπηρεσιών πληροφοριών της Συρίας τον Ιούλιο του 2002, οι γερμανοί εισαγγελείς έπαυσαν τις διώξεις κατά αρκετών σύριων πολιτών στη Γερμανία, ενώ οι αρχές της Συρίας επέτρεψαν σε γερμανούς αξιωματούχους να ανακρίνουν τον Mohammed Zammag στη φυλακή Far' Falastin της Συρίας, γεγονός που επιβεβαιώνει εμπιστευτική επίσημη πηγή· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι ο Mohammed Zammag ανακρίθηκε από γερμανούς πράκτορες στην εν λόγω φυλακή.

94. καλεί την πρώτη εξεταστική επιτροπή του γερμανικού ομοσπονδιακού κοινοβουλίου, στο πλαίσιο της επικείμενης διεύρυνσης του πεδίου αρμοδιότητάς του, να ερευνήσει την υπόθεση που ήλθε προσφάτως στο φως και η οποία αφορά την παράνομη παράδοση του αιγυπτίου πολίτη, από καιρού διαμένοντος στη Γερμανία, Abdel-Halim Khafagy· ο Abdel-Halim Khafagy συνελήφθη κατά πάσα πιθανότητα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη τον Σεπτέμβριο του 2001 με την υποψία τρομοκρατικής δράσης και απήχθη και μεταφέρθηκε σε φυλακή στην αμερικανική στρατιωτική βάση «Eagle Base» στην Τούζλα, όπου υπέστη σοβαρή κακοποίηση

και κρατήθηκε υπό απάνθρωπες συνθήκες·

95. εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του σχετικά με πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε μη απόρρητο έγγραφο το οποίο ετέθη στη διάθεση της προσωρινής επιτροπής και το οποίο δείχνει ότι η παράνομη έκδοση τουλάχιστον έξι αλγερινών από την Τούζλα μέσω Incirlik στο Γκουαντάναμο σχεδιάστηκε στην στρατιωτική βάση US European Command (USEUCOM) πλησίον της Στουτγάρδης· καλεί το γερμανικό κοινοβούλιο να ερευνήσει χωρίς καθυστέρηση εάν οι εικαζόμενες παραδόσεις περιελάμβαναν παραβιάσεις της συμφωνίας σχετικά με το νομικό καθεστώς των δυνάμεων ή άλλων συμφωνιών ή συνθηκών που συνήφθησαν με αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις σε γερμανικό έδαφος, εάν σχεδιάστηκαν περαιτέρω παράνομες παραδόσεις από την USEUCOM και εάν εμπλέκονταν με οιονδήποτε τρόπο γερμανοί αξιωματικοί-σύνδεσμοι·

96. σημειώνει τις 336 στάσεις που πραγματοποίησαν σε γερμανικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στη Γερμανία αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed, Abu Omar και Maher Arar καθώς και για την απέλαση των Ahmed Agiza²⁰ και Mohammed El Zari²¹· εκφράζει την ιδιαίτερη ανησυχία του για το γεγονός ότι μία από τις προαναφερθείσες πτήσεις είχε ως προορισμό το Γκουαντάναμο· ενθαρρύνει σθεναρά τις γερμανικές αρχές να διενεργήσουν περαιτέρω έρευνες για την εν λόγω πτήση·

97. σημειώνει τους ισχυρισμούς σχετικά με την προσωρινή κράτηση και κακοποίηση υπόπτων τρομοκρατών στην αμερικανική στρατιωτική φυλακή στο Mannheim-Blumenau· χαιρετίζει τις έρευνες που ξεκίνησε η ομοσπονδιακή εισαγγελία και ευελπιστεί ότι το γερμανικό Κοινοβούλιο ή/και η αρμόδια εξεταστική επιτροπή θα διερευνήσει προσεκτικότερα την υπόθεση·

Σουηδία

98. λαμβάνει υπό σημείωση τη θέση της σουηδικής κυβέρνησης η οποία διατυπώθηκε στην επιστολή που διαβιβάστηκε στην προσωρινή επιτροπή από τον υπουργό Εξωτερικών της Carl Bildt· εκφράζει τη δυσα-

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 19.

²¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 20.

ρέσκειά του για το γεγονός ότι κανένας εκπρόσωπος της κυβέρνησης δεν μπόρεσε να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή προκειμένου να υπάρξει ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την εν λόγω θέση της·

99. καταδικάζει το γεγονός ότι η απέλαση των αιγυπτίων πολιτών αιτούντων άσυλο Mohammed El-Zari²² και Ahmed Agiza²³ από τη Σουηδία τον Δεκέμβριο του 2001 βασίστηκε αποκλειστικά σε διπλωματικές διαβεβαιώσεις από την αιγυπτιακή κυβέρνηση, η οποία δεν παρείχε ουσιωστικές εγγυήσεις κατά των βασανιστηρίων· αναγνωρίζει επίσης ότι η σουηδική κυβέρνηση τους παρεμπόδισε να ασκήσουν τα δικαιώματά τους σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, καθώς δεν ενημέρωσε τους δικηγόρους τους παρά αφότου είχαν φτάσει στο Κάιρο· εκφράζει τη δυσαρέσκεια του για το γεγονός ότι οι σουηδικές αρχές δέχτηκαν την προσφορά των ΗΠΑ να τεθεί στη διάθεσή τους αεροσκάφος το οποίο τύγχανε ειδικής αδειάς υπερπτήσεως προκειμένου να μεταφερθούν οι δύο άνδρες στην Αίγυπτο·

100. εκφράζει τη δυσαρέσκεία του για το γεγονός ότι η σουηδική υπηρεσία ασφαλείας έχασε τον έλεγχο επιβολής του νόμου σε σχέση με την απέλαση του Ahmed Agiza και του Mohammed El-Zari στην Αίγυπτο, πέραν του κράτους δικαίου, καθώς παρέμεινε απαθής κατά τη διάρκεια ταπεινωτικής μεταχείρισης των ανδρών από αμερικανούς πράκτορες στον αερολιμένα της Bromma·

101. υπογραμμίζει το γεγονός ότι η απόφαση της απέλασης ελήφθη στο ανώτατο εκτελεστικό επίπεδο, στο οποίο δεν ήταν δυνατή η άσκηση έφεσης·

102. συντάσσεται πλήρως με την απόφαση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της 6ης Νοεμβρίου 2006²⁴, σύμφωνα με την οποία η Σουηδία είχε παραβιάσει την αρχή της πλήρους απαγόρευσης των βασανιστηρίων· συντάσσεται παρομοίως με τη χωριστή απόφαση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων, της 20ής Μαΐου 2005²⁵, η οποία κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η Σουηδία είχε παραβιάσει τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και σημείωνε ότι η παροχή διπλωματικών διαβεβαιώσεων (από την Αίγυπτο), η οποία, επιπροσθέτως, δεν παρείχε κανέναν μηχανισμό για την εφαρμογή τους, δεν επαρκούσε ως προστασία από τον πρόδηλο αυτό κίνδυνο·

103. ευχαριστεί τον επικεφαλής κοινοβουλευτικό διαμεσολαβητή της Σουηδίας Mats Melin για την κατάθεσή του στην προσωρινή επιτροπή

²² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

²³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

²⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 645 της παρούσας έκδοσης.

²⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

και επιδοκιμάζει την έρευνά του, η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι σουηδικές υπηρεσίες ασφαλείας και η αστυνομία των αερολιμένων επέδειξαν εξαιρετικά ενδοτική στάση έναντι των αμερικανών αξιωματούχων και έχασαν τον έλεγχο της επιβολής του νόμου, με αποτέλεσμα την κακομεταχείριση των Ahmed Agiza και Mohammed El-Zari, περιλαμβανομένης της σωματικής κακοποίησης και της μεταχείρισής τους με άλλους ταπεινωτικούς τρόπους, στους χώρους του αερολιμένα, ακριβώς πριν από τη μεταφορά τους στο Κάιρο.

Αυστρία

104. σημειώνει τις γραπτές εξηγήσεις που δόθηκαν εκ μέρους της αυστριακής κυβέρνησης, εκφράζει όμως τη δυσαρέσκειά της για το γεγονός ότι η αυστριακή κυβέρνηση δεν έκρινε κατάλληλο το να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή προκειμένου να πραγματοποιηθεί ανταλλαγή απόψεων όσον αφορά τη θέση της·

105. σημειώνει ότι, σύμφωνα με τις εν λόγω γραπτές εξηγήσεις, οι Massad Omer Behari και Gamal Menshawī, που μνημονεύονται στις παραγράφους που ακολουθούν, είναι άτομα που διέμεναν στην Αυστρία και δεν είχαν αυστριακή ιθαγένεια και η ελευθερία κυκλοφορίας τους δεν περιορίστηκε· σημειώνει ότι οι δύο άνδρες εγκατέλειψαν την Αυστρία εκουσίως και χωρίς να υποβληθούν σε ελέγχους από τις αυστριακές αρχές και ότι συνελήφθησαν από ξένες υπηρεσίες εκτός της αυστριακής επικράτειας και εκτός της περιοχής επιρροής των αυστριακών αρχών χωρίς αυστριακή συμμετοχή· επισημαίνει συνεπώς, ότι αυτές δεν αποτελούν υποθέσεις παράδοσης ατόμων σε ξένες αρχές·

106. υπενθυμίζει, ωστόσο, ότι, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν δικαιοδοσία όσον αφορά τους διαμένοντες εντός της επικράτειάς τους και, κατά συνέπεια, το καθήκον να τους προστατεύουν και να διερευνούν κάθε παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος τους·

107. καταδικάζει το γεγονός ότι σουδανός υπήκοος και κάτοικος Αυστρίας από το 1989, Masaad Omer Behari απήχθη στον αερολιμένα του Αμμάν στις 12 Ιανουαρίου 2003 κατά την επιστροφή του στη Βιέννη από το Σουδάν·

108. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι ο Masaad Omer Behari, στη συνέχεια, κρατήθηκε μυστικά και παράνομα σε φυλακή κοντά στο Αμμάν, που διατηρούσε η γενική υπηρεσία πληροφοριών της Ιορδανίας, χωρίς δίκη ή νομική συνδρομή, και εκεί υπέστη βασανιστήρια και κακομεταχείριση έως τις 8 Απριλίου 2003, οπότε αφέθηκε ελεύθερος χωρίς να του απαγγελθούν κατηγορίες·

109. καταδικάζει την απαγωγή του αιγυπτίου υπηκόου και κατοίκου Αυστρίας Gamal Menshawī, ο οποίος συνελήφθη τον Φεβρουάριο του 2003 στον αερολιμένα του Αμμάν κατά τη μετάβασή του στη Μέκκα, και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στην Αίγυπτο, όπου κρατήθηκε μυστικά έως το 2005 χωρίς δίκη ή νομική συνδρομή·

110. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, παρά τα σημειούμενα στις ανωτέρω παραγράφους, στην Αυστρία δεν διενεργήθηκε ούτε ειδική ούτε κοινοβουλευτική έρευνα σχετικά με την ενδεχόμενη εμπλοκή των αυστριακών αρχών στις δύο προαναφερθείσες παραδόσεις· καλεί το αυστριακό κοινοβούλιο να κινήσει τις δέουσες έρευνες όσο το δυνατόν συντομότερα·

Ισπανία

111. χαιρετίζει τη δήλωση καλής συνεργασίας της ισπανικής κυβέρνησης με την προσωρινή επιτροπή, ιδίως την κατάθεση του ισπανού υπουργού Εξωτερικών προς αυτήν· εκφράζει, ωστόσο, τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η ισπανική κυβέρνηση τελικά δεν επέτρεψε στον διευθυντή των ισπανικών υπηρεσιών πληροφοριών να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή αρκετούς μήνες αφότου του ζητήθηκε να το πράξει·

112. ευχαριστεί τον προϊστάμενο εισαγγελέα Javier Zaragoza και τον εισαγγελέα Vicente González Mota της Audiencia Nacional για την κατάθεσή τους στη προσωρινή επιτροπή και επικροτεί τις έρευνές τους για τη χρήση ισπανικών αερολιμένων για τη διέλευση πτήσεων της CIA στο πλαίσιο του προγράμματος κατ' εξαίρεση παραδόσεων· ενθαρρύνει τους εισαγγελείς να ερευνήσουν περαιτέρω τις στάσεις που πραγματοποίησαν τα αεροσκάφη που εμπλέκονται στην κατ' εξαίρεση παράδοση του Khaled El-Masti· λαμβάνει υπόψη την απόφαση των ισπανικών αρχών, κατόπιν αιτήσεως του δικαστή της Audiencia Nacional να αποκαταστήσουν απόρρητα έγγραφα υπό την κατοχή των μυστικών υπηρεσιών, τα οποία αφορούν τη χρήση ισπανικών αεροδρομίων από αεροσκάφος της CIA·

113. επικροτεί τη δημοσιογραφική έρευνα του Diario de Mallorca, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αποκάλυψη της διέλευσης αεροσκαφών της CIA από τους αερολιμένες των Βαλεαρίδων Νήσων καθώς και της ταυτότητας των πληρωμάτων τους·

114. υπενθυμίζει τη δήλωση του προϊσταμένου εισαγγελέα Zaragoza ότι δεν υπήρξε κανένα εμπόδιο, καμία ένσταση, καμία ενόχληση από την πλευρά της ισπανικής κυβέρνησης όσον αφορά τις έρευνες της Audiencia Nacional·

115. καλεί τις ισπανικές αρχές να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που θα επιτρέψουν στον ισπανό υπήκοο Mustafa Setmariam Nasarwho,

που απήχθη στη Συρία τον Οκτώβριο του 2005 και παραδόθηκε σε αμερικανούς πράκτορες, να έχει μια δίκαιη δίκη ενώπιον αρμόδιων δικαστικών αρχών·

116. σημειώνει τις 68 στάσεις που πραγματοποιήσαν σε ισπανικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Ισπανία αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι έχουν χρησιμοποιηθεί από την CIA σε άλλες χώρες για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Ahmed Agiza, Mohammed El-Zari, Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed, Abu Omar και Maher Arar, σύμφωνα με τις εν εξελίξει νομικές έρευνες στην Ισπανία και την Ιταλία· εκφράζει την ιδιαίτερη ανησυχία του για το γεγονός ότι τρεις από τις προαναφερθείσες πτήσεις προέρχονταν από ή είχαν προορισμό το Γκουαντάναμο· ενθαρρύνει σθεναρά τους ισπανούς εισαγγελείς να διενεργήσουν περαιτέρω έρευνες για τις εν λόγω πτήσεις·

Πορτογαλία

117. χαιρετίζει τη συνάντηση στη Λισαβόνα με τον πορτογάλο υπουργό εξωτερικών καθώς και το γεγονός ότι η πορτογαλική κυβέρνηση παρέσχε έγγραφα και εξηγήσεις· εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι οι πορτογαλικές αρχές δεν μπόρεσαν να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις που έθεσε η αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στην Πορτογαλία·

118. επιδοκιμάζει το γεγονός ότι στις 5 Φεβρουαρίου 2007 άρχισε η διεξαγωγή δικαστικών ερευνών από τις αρμόδιες αρχές της Πορτογαλίας, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν πόσον χρησιμοποιήθηκε πορτογαλικό έδαφος για τη μεταφορά φυλακισμένων οι οποίοι βαρύνονταν με την υποψία τρομοκρατικής δράσης και είχαν υποστεί βασανιστήρια και άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση·

119. επισημαίνει, συγκεκριμένα, την υπόθεση του Abdurahman Khadr που μεταφέρθηκε ήδη με το αεροσκάφος Gulfstream IV N85M από του Γκουαντάναμο στην Τούζλα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στις 6 Νοεμβρίου 2003 με ενδιάμεσο σταθμό σε πορτογαλικό αεροδρόμιο στις 7 Νοεμβρίου 2003· καλεί, επίσης, τις αρχές να εξετάσουν και άλλες τυχόν υποθέσεις κρατουμένων που μεταφέρθηκαν μέσω Πορτογαλίας·

120. χαιρετίζει τη σύσταση της διυπουργικής ομάδας εργασίας στις 26 Σεπτεμβρίου 2006 και την έναρξη ισχύος, στις 13 Οκτωβρίου 2006, κανονισμού ο οποίος ορίζει ότι οι καταστάσεις ονομάτων των μελών του πληρώματος και των επιβατών ιδιωτικών πτήσεων πρέπει να υποβάλλο-

νται στις πορτογαλικές συνοριακές αρχές·

121. σημειώνει τις 91 στάσεις που πραγματοποίησαν σε πορτογαλικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα έκτακτων παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει την ιδιαίτερη ανησυχία του για το γεγονός ότι τουλάχιστον τρεις από τις προαναφερθείσες πτήσεις προέρχονταν ή είχαν προορισμό το Γκουντάναμο· σημειώνει ότι τα αεροσκάφη που εμπλέκονται στις παραδόσεις του Maher Arar και του Abou Elkassim Britel πραγματοποίησαν στάσεις στην Πορτογαλία κατά τις πτήσεις της επιστροφής τους·

122. εκφράζει την ανησυχία του για την πρόσθετη κατάσταση που έχει στη διάθεσή της η προσωρινή επιτροπή, η οποία δείχνει ότι πολιτικά και στρατιωτικά αεροσκάφη αρκετών χωρών, μετακινούμενα προς ή από το Γκουαντάναμο στον πορτογαλικό εναέριο χώρο, μεταξύ της 11ης Ιανουαρίου 2002 και της 24ης Ιουνίου 2006, πραγματοποίησαν 14 επιπλέον στάσεις σε πορτογαλικούς αερολιμένες· σημειώνει ότι η Πορτογαλική Κυβέρνηση παρέσχε πληροφορίες σχετικά με 7 από τις στάσεις αυτές που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της επιχείρησης «Διαρκής Ελευθερία»·

Ιρλανδία

123. χαιρετίζει την κατάθεση στην οποία προέβη ο ιρλανδός υπουργός εξωτερικών για λογαριασμό της ιρλανδικής κυβέρνησης προς την προσωρινή επιτροπή καθώς και τις σφοδρές επικρίσεις του όσον αφορά τη διαδικασία της κατ' εξαίρεση παράδοσης· επισημαίνει, ωστόσο, το γεγονός ότι δεν κατόρθωσε να δώσει απάντηση σε όλες τις ερωτήσεις σε σχέση με ανησυχίες ότι τα ιρλανδικά αεροδρόμια ενδέχεται να έχουν χρησιμοποιηθεί από αεροσκάφη της CIA που κατευθύνθηκαν ή επέστρεψαν από αποστολές κατ' εξαίρεση παράδοσης (όπως στην περίπτωση του Abu Omar)·

124. ευχαριστεί την Ιρλανδική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IHRC) για την κατάθεσή της στην προσωρινή επιτροπή και επικροτεί τις απόψεις της σύμφωνα με τις οποίες η αποδοχή από την ιρλανδική κυβέρνηση διπλωματικών διαβεβαιώσεων δεν συνιστά εκπλήρωση των υποχρεώσεων της Ιρλανδίας σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες επιβάλλουν στην κυβέρνηση την υποχρέωση να προσπαθήσει ενεργά να αποτρέψει τυχόν δράσεις που θα μπορούσαν με οποιοδήποτε τρόπο να διευκολύνουν τα βασανιστήρια ή την κακομεταχείριση στην Ιρλανδία ή στο εξωτερικό· εκφράζει τη λύπη του για την απόφαση της ιρλανδικής κυβέρνησης να μην ακολουθήσει μέχρι σήμερα τη συμβουλή της IHRC

επί του ζητήματος αυτού· σημειώνει ότι υπάρχει συνεχής διάλογος μεταξύ IHRC και ιρλανδικής κυβέρνησης·

125. σημειώνει τις 147 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ιρλανδικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Ιρλανδία αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed, Abu Omar και Maher Agar· και για την απέλαση των Ahmed Agiza²⁶ και Mohammed El Zari²⁷.

126. σημειώνει την έλλειψη κοινοβουλευτικού ελέγχου είτε των ιρλανδικών είτε των ξένων υπηρεσιών πληροφοριών από την πλευρά της Ιρλανδίας και τις δυνατότητες παράβασης που δημιουργούνται εξ αυτού·

127. θεωρεί, ότι, ελλείψει συστήματος τυχαίων ερευνών, θα πρέπει να επιβληθεί απαγόρευση σε όλα τα αεροσκάφη που χρησιμοποιούνται από τη CIA και προσγειώνονται στην Ιρλανδία·

128. προτρέπει την ιρλανδική κυβέρνηση, λαμβανομένων υπόψη των πορισμάτων της προσωρινής επιτροπής του ΕΚ, να συμφωνήσει να διεξαγάγει κοινοβουλευτική έρευνα για τη χρήση του ιρλανδικού εδάφους στο πλαίσιο του κυκλώματος παραδόσεων της CIA·

Ελλάδα

129. σημειώνει τις 64 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ελληνικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Ελλάδα αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed και Maher Agar και για την απέλαση των Ahmed Agiza²⁸ και Mohammed El-Zari²⁹.

²⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 19.

²⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 20.

²⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

²⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 20.

Κύπρος

130. σημειώνει τις 57 στάσεις που πραγματοποίησαν σε κυπριακούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Κύπρο αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed και Abu Omar και για την απέλαση των Ahmed Agiza³⁰ και Mohammed El-Zari³¹.

Δανία

131. εκφράζει την ικανοποίησή του για τη συνεργασία των δανικών αρχών, εκφράζοντας παράλληλα τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι κανείς εκπρόσωπος της κυβέρνησης δεν έκρινε σκόπιμο να καταθέσει στην προσωρινή επιτροπή·

Βέλγιο

132. καλεί την κυβέρνηση του Βελγίου να αποκαλύψει τα αποτελέσματα όλων των ερευνών που έχουν διεξαχθεί σχετικά με τη χρήση των βελγικών αερολιμένων και του βελγικού εναερίου χώρου από αεροπλάνα που εμπλέκονται στο πρόγραμμα παραδόσεων ή τη μεταφορά κρατουμένων·

133. σημειώνει τις δηλώσεις της Anne-Marie Lizin, προέδρου της βελγικής γερουσίας, η οποία εκφράζει τη δυσαρέσκειά της για την έλλειψη συνεργασίας των βελγικών υπηρεσιών πληροφοριών και των βελγικών αρχών κατά την αρχή της έρευνας, παραπέμπει στα τελικά συμπεράσματα της έκθεσης της βελγικής γερουσίας τα οποία μαρτυρούν τη βούληση του Βελγίου να ξεπεραστούν τα προβλήματα που έχουν ανακύψει·

Τουρκία

134. εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του για το γεγονός ότι οι τουρκικές αρχές δεν παρέσχον διπλωματική προστασία στον τούρκο πολίτη Murat Kurnaz και δεν προέβησαν σε κανένα απολύτως διάβημα για την εξασφάλιση της απελευθέρωσής του από τη φυλακή του Γκουντάναμο·

³⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

³¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 20.

135. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, αντιθέτως, οι τουρκικές αρχές χρησιμοποίησαν την παράνομη κράτηση του Murat Kurmaz για τον ανακρίνουν στο Γκουντάναμο·

136. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι τουρκικές αρχές τηρούν σιγήν σχετικά με τη χρήση του εδάφους τους για την πραγματοποίηση στάσης από αεροσκάφος που μετέφερε στο Γκουντάναμο τους έξι αλγερινής καταγωγής πολίτες ή κατοίκους της Βοσνίας που είχαν συλληφθεί παράνομα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη·

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

137. τονίζει ότι τον Απρίλιο του 2006 αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής έγινε δεκτή στα Σκόπια από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, μέλη της κυβέρνησης και αρκετούς αξιωματούχους και τους ευχαριστεί για τη θερμή υποδοχή που επεφύλαξαν στην αντιπροσωπεία· επισημαίνει, ωστόσο, την απουσία ενδεδειγμένης έρευνας για την υπόθεση του Khaled El-Masri από τις αρχές της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας·

138. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση του γερμανού υπηκόου Khaled El-Masri, ο οποίος απήχθη στο σημείο συννοριακής διέλευσης Tabanonce στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας στις 31 Δεκεμβρίου 2003, κρατήθηκε παράνομα στα Σκόπια από την 31η Δεκεμβρίου 2003 έως τις 23 Ιανουαρίου 2004 και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο Αφγανιστάν στις 23-24 Ιανουαρίου 2004, όπου κρατήθηκε έως τον Μάιο του 2004 και υπέστη εξευτελιστική και απάνθρωπη μεταχείριση·

139. καλεί το Συμβούλιο και τον Ύπατο Εκπρόσωπό του για την ΚΕΠΠΑ να ρίξουν άπλετο φως στο γεγονός ότι η αστυνομική αποστολή της ΕΕ (PROXIMA) ενσωματώθηκε με το υπουργείο Εσωτερικών της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και ενεπλάκη στο έργο της υπηρεσίας ασφαλείας και αντικατασκοπείας της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (DBK) την περίοδο που παραδόθηκε στη CIA ο Khaled El-Masri· επιθυμεί να μάθει εάν αληθεύει ότι το Συμβούλιο ανέκρινε το προσωπικό της ΕΕ που συμμετείχε στην αποστολή PROXIMA προκειμένου να αξιολογήσει το επίπεδο πληροφοριών που είχαν στην κατοχή τους όσον αφορά την υπόθεση του Khaled el Masri· εφόσον κριθεί απαραίτητο, ζητεί από το Συμβούλιο να παράσχει στο Κοινοβούλιο πλήρη στοιχεία για την έρευνα·

140. συντάσσεται πλήρως με τα προκαταρκτικά πορίσματα του εισαγγελέα του Μονάχου, Martin Hofmann, ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να διαψεύδουν τα γεγονότα όπως τα περιγράφει ο Khaled El-Masri·

141. εκφράζει τη βαθιά δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι αρχές της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας δεν έχουν προβεί σε κάποια ενέργεια βάσει των συστάσεων που διατύπωσε η προσωρινή επιτροπή στην ενδιάμεση έκθεσή της, της 6ης Ιουλίου 2006·

142. επισημαίνει εκ νέου ότι οι αρχές της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας θα πρέπει να διενεργήσουν έρευνες· καλεί το νεοεκλεγέν εθνικό κοινοβούλιο της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας να συγκροτήσει εξεταστική επιτροπή όσο το δυνατόν συντομότερα για να εξετάσει την υπόθεση του Khaled El-Masri και να συνεργαστεί πλήρως με το γερμανικό κοινοβούλιο στο πλαίσιο της εν εξελίξει έρευνάς του·

Βοσνία - Ερζεγοβίνη

143. χαιρετίζει το γεγονός ότι η κυβέρνηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είναι η μόνη ευρωπαϊκή κυβέρνηση που δεν αρνείται τη συμμετοχή της στην κατ' εξαίρεση παράδοση τεσσάρων υπηκόων και δύο κατοίκων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, οι οποίοι ήταν όλοι αλγερινής καταγωγής, και τονίζει ότι η κυβέρνηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης είναι η μόνη ευρωπαϊκή κυβέρνηση που έχει αποδεχθεί επισήμως την ευθύνη των παράνομων πράξεών της· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι ενέργειες στις οποίες έχει προβεί η κυβέρνηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης δεν έχουν οδηγήσει ακόμη στην απελευθέρωση των έξι ανδρών από το Γκουντάναμο·

144. καταδικάζει την κατ' εξαίρεση παράδοση των έξι αυτών ανδρών, που απήχθησαν στο Σεράγεβο στις 17 Ιανουαρίου 2002, παραδόθηκαν στους αμερικανούς στρατιώτες και, στη συνέχεια, μεταφέρθηκαν στο Γκουντάναμο, όπου εξακολουθούν να κρατούνται χωρίς δίκη και νομικές εγγυήσεις·

145. σημειώνει τις καταθέσεις που έδωσαν στην προσωρινή επιτροπή ο Wolfgang Petritsch, πρώην ανώτατος εκπρόσωπος της διεθνούς κοινότητας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, και η Michèle Picard, πρώην πρόεδρος του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, σύμφωνα με τις οποίες οι εκπρόσωποι της διεθνούς κοινότητας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη είχαν λάβει επαρκή προειδοποίηση της επικείμενης παράδοσης των έξι ανδρών στις αμερικανικές δυνάμεις προτού εκτυλιχθούν τα γεγονότα· καταδικάζει εν προκειμένω τις κυβερνήσεις των κρατών μελών για την αδράνεια που επέδειξαν·

146. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα, όπως εκπροσωπείτο στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, αγνόησε ηθελημένα τη μη εφαρμογή των αποφάσεων του Ανώτατου Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Βοσνίας-

Ερζεγοβίνης, με τις οποίες διατασσόταν να αφεθούν ελεύθεροι οι έξι κρατούμενοι·

147. επισημαίνει ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έλαβε η προσωρινή επιτροπή από τους δικηγόρους των έξι ανδρών, στις αρχές της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ασκήθηκαν πρωτοφανείς πιέσεις από την αμερικανική κυβέρνηση, η οποία απείλησε να κλείσει την πρεσβεία της, να αποσύρει όλο το προσωπικό της και να διακόψει τις διπλωματικές σχέσεις με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, εάν η κυβέρνησή της δεν συνελάμβανε αμέσως τους έξι άνδρες με την κατηγορία της τρομοκρατικής δράσης·

148. σημειώνει ότι ο Wolfgang Petritsch επιβεβαίωσε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες άσκησαν σημαντική πίεση στις αρχές της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και τη διεθνή κοινότητα προκειμένου να μην παρέμβουν στις παραδόσεις και ότι ο διοικητής της διεθνούς δύναμης σταθεροποίησης υπό την ηγεσία του NATO συγκεκριμένα αρνήθηκε να απαντήσει σε οιαδήποτε ερώτηση σχετικά με τις δραστηριότητές του εφόσον ενεργούσε υπό την ιδιότητά του ως αξιωματικού του στρατού των ΗΠΑ·

Άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες

149. σημειώνει τις στάσεις που πραγματοποίησαν αεροσκάφη που χρησιμοποιούσε η CIA σε αερολιμένες άλλων ευρωπαϊκών χωρών και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· ενθαρρύνει τις αρχές των ευρωπαϊκών αυτών χωρών να κινήσουν τις δέουσες έρευνες σχετικά με το ζήτημα αυτό·

Μυστικά κέντρα κράτησης

150. χαιρετίζει τις έρευνες που έχουν διενεργήσει το Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Washington Post και το American Broadcasting Company News (ABC News) σχετικά με την ύπαρξη μυστικών κέντρων κράτησης στην Ευρώπη·

151. υπενθυμίζει ότι ορισμένοι δημοσιογράφοι της Washington Post και του ABC News, όπως επιβεβαίωσαν στην προσωρινή επιτροπή, δέχθηκαν πιέσεις προκειμένου να μην κατονομάσουν τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, και συγκεκριμένα την Πολωνία και τη Ρουμανία, όπου, σύμφωνα με τις πληροφορίες τους, υπήρχαν μυστικά κέντρα κράτησης·

152. επισημαίνει ότι η έννοια του «μυστικού κέντρου κράτησης» δεν περιλαμβάνει αποκλειστικά και μόνο φυλακές, αλλά και όλους τους χώρους όπου κρατούνται πρόσωπα χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, όπως ιδιωτικά διαμερίσματα, αστυνομικά τμήματα ή δωμάτια

ξενοδοχείων, όπως συνέβη στην περίπτωση του Khaled El-Masri στα Σκόπια:

153. εκφράζει τη βαθιά του ανησυχία για το γεγονός ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να υπήρξαν προσωρινά μυστικά κέντρα κράτησης σε στρατιωτικές βάσεις που διατηρούν οι ΗΠΑ στις ευρωπαϊκές χώρες:

154. ζητεί τη δέουσα εφαρμογή των διμερών συμφωνιών, των συμφωνιών σχετικά με το νομικό καθεστώς των δυνάμεων και των συμφωνιών για τις στρατιωτικές βάσεις (μεταξύ των κρατών μελών και τρίτων χωρών) με στόχο τη διασφάλιση της παρακολούθησης του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, εφόσον κριθεί απαραίτητο, την αναθεώρηση και επαναδιαπραγμάτευση των εν λόγω συμφωνιών προς τον σκοπό αυτόν· τονίζει ότι, σύμφωνα με την Επιτροπή της Βενετίας³², το νομικό πλαίσιο των ξένων στρατιωτικών βάσεων στο έδαφος των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης πρέπει να τους παρέχει τη δυνατότητα να ασκούν επαρκώς τις εξουσίες τους για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

155. επισημαίνει εν προκειμένω τους ισχυρισμούς σχετικά με το αμερικανικό στρατόπεδο Coleman στο Mannheim, στη Γερμανία, και καλεί τόσο το δικαστικό σώμα όσο και την εξεταστική επιτροπή του γερμανικού ομοσπονδιακού κοινοβουλίου (Bundestag) να διερευνήσουν περαιτέρω την υπόθεση αυτή·

156. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για την ενδεχόμενη έλλειψη ελέγχου επί των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων από μέρος των ευρωπαϊκών χωρών που τις φιλοξενούν· υπενθυμίζει, ωστόσο, ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ορίζει ότι όλα τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να ασκούν τη δικαιοδοσία τους επί του συνόλου της επικρατείας τους, περιλαμβανομένων και τυχόν ξένων στρατιωτικών βάσεων·

157. υπενθυμίζει ότι, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει επίσης ότι, κάθε κράτηση πρέπει να είναι νόμιμη και να προκύπτει από τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό ή διεθνές δίκαιο·

158. υπενθυμίζει ότι η επιβολή ή η εκτέλεση μυστικών κρατήσεων, οι οποίες συνιστούν μεθόδους που έχουν ως αποτέλεσμα την «εξαφάνιση» ατόμων, αποτελούν αυτές καθεαυτές σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ότι όποιο ευρωπαϊκό κράτος συνεργάζεται ενεργητικά και παθητικά σε τέτοιες μυστικές και παράνομες κρατήσεις

³² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 16 στη σελίδα 312 της παρούσας έκδοσης.

υπέχει ευθύνη βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου·

Ρουμανία

159. χαιρετίζει την άριστη φιλοξενία και την καλή συνεργασία των ρουμανικών αρχών με την προσωρινή επιτροπή, περιλαμβανομένων των συναντήσεων με μέλη της κυβέρνησής της, καθώς και τη συγκρότηση ad hoc εξεταστικής επιτροπής στους κόλπους της Γερουσίας της Ρουμανίας·

160. επισημαίνει, ωστόσο, την απροθυμία των αρμοδίων ρουμανικών αρχών να ερευνήσουν εις βάθος την ύπαρξη μυστικών κέντρων κράτησης στην επικράτειά τους·

161. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η έκθεση που εξέδωσε η ρουμανική εξεταστική επιτροπή ήταν εξολοκλήρου μυστική εκτός των συμπερασμάτων της, που αρνούνται κατηγορηματικά το ενδεχόμενο να φιλοξενούνται επί ρουμανικού εδάφους μυστικές εγκαταστάσεις κράτησης· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η ρουμανική εξεταστική επιτροπή δεν δέχτηκε καταθέσεις δημοσιογράφων, ΜΚΟ, ή υπαλλήλων εργαζόμενων σε αερολιμένες, και δεν έχει ακόμη υποβάλει στην προσωρινή επιτροπή του ΕΚ την έκθεση, παρά τη σχετική υποχρέωσή της· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, λαμβάνοντας υπόψη τα εν λόγω στοιχεία, τα συμπεράσματα που αντλούνται από την έκθεση της ρουμανικής εξεταστικής επιτροπής φαίνεται πως είναι πρόωρα και επιφανειακά· σημειώνει, ωστόσο, την πρόθεση, που εξέφρασε η πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής στην προσωρινή επιτροπή, να θεωρηθούν προσωρινά τα συμπεράσματα αυτά·

162. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για την παράλειψη ελέγχου του αεροσκάφους Gulfstream με αριθμό νηολόγησης N478GS που έπαθε ατύχημα στις 6 Δεκεμβρίου 2004 κατά την προσγείωσή του στο Βουκουρέστι· υπενθυμίζει ότι το αεροσκάφος απογειώθηκε από την αεροπορική βάση του Μπαγκράμ του Αφγανιστάν και ότι οι επτά επιβάτες του εξαφανίστηκαν μετά το ατύχημα· επιδοκιμάζει, ωστόσο, την καλή συνεργασία των ρουμανικών αρχών, οι οποίες διαβίβασαν στην προσωρινή επιτροπή την έκθεση για το ατύχημα·

163. εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του για το γεγονός ότι οι ρουμανικές αρχές δεν κίνησαν επίσημη διαδικασία έρευνας για την υπόθεση του επιβάτη του αεροσκάφους Gulfstream N478Gs, ο οποίος έφερε όπλο τύπου Beretta 9 χιλ. Parabellum με πυρομαχικά·

164. σημειώνει τις 21 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ρουμανικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του για τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώμα-

τα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και τη μεταφορά κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στη Ρουμανία αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed και Abu Omar και για την απέλαση των Ahmed Agiza³³ και Mohammed El Zari³⁴. εκφράζει την ιδιαίτερη ανησυχία του για το γεγονός ότι δύο από τις προαναφερθείσες πτήσεις προέρχονταν από ή είχαν προορισμό το Γκουντάναμο· ενθαρρύνει σθεναρά τις ρουμανικές αρχές να διενεργήσουν περαιτέρω έρευνες για τις εν λόγω πτήσεις·

165. εκφράζει την ανησυχία του για τις αμφιβολίες που διατυπώνονται όσον αφορά τους ελέγχους που άσκησαν οι ρουμανικές αρχές ως προς τις αμερικανικές δραστηριότητες στον αερολιμένα Kogalniceanu·

166. δεν μπορεί να αποκλείσει, σύμφωνα με τις δηλώσεις των ρουμανικών αρχών στην αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στη Ρουμανία, το ενδεχόμενο να λειτουργούσαν μυστικά στη Ρουμανία αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες και δεν έχουν παρασχεθεί αποφασιστικά στοιχεία τα οποία να αντικρούουν κάποιον από τους ισχυρισμούς περί λειτουργίας μυστικού κέντρου κράτησης επί ρουμανικού εδάφους·

Πολωνία

167. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για την κατάφορη έλλειψη συνεργασίας από μέρος της πολωνικής κυβέρνησης με την προσωρινή επιτροπή, όπως αποτυπώθηκε ιδίως στο γεγονός ότι η αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής δεν έγινε δεκτή στο επίπεδο που άρμοζε· εκφράζει τη βαθιά δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι όλοι οι εκπρόσωποι της κυβέρνησης και του κοινοβουλίου της Πολωνίας που κλήθηκαν να συναντηθούν με την προσωρινή επιτροπή αρνήθηκαν να το πράξουν·

168. πιστεύει ότι η στάση αυτή αντικατοπτρίζει τη γενική απόρριψη εκ μέρους της πολωνικής κυβέρνησης της προσωρινής επιτροπής και του στόχου της να εξετάσει τους ισχυρισμούς και να εξακριβώσει τα γεγονότα·

169. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι δεν έχει συγκροτηθεί ειδική εξεταστική επιτροπή και ότι το πολωνικό κοινοβούλιο δεν έχει διενεργήσει ανεξάρτητη έρευνα·

170. υπενθυμίζει ότι στις 21 Δεκεμβρίου 2005, η επιτροπή ειδικών υπηρεσιών συναντήθηκε ιδιωτικά με τον υπουργό-συντονιστή των ειδικών υπηρεσιών και τους επικεφαλής των δύο υπηρεσιών πληροφοριών·

³³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

³⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 20.

υπογραμμίζει ότι η συνάντηση πραγματοποιήθηκε εσπευσμένα και μυστικά, χωρίς ακρόαση ή κατάθεση και χωρίς κανέναν έλεγχο· τονίζει ότι η έρευνα αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ανεξάρτητη και εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι η επιτροπή δεν έδωσε στη δημοσιότητα άλλο έγγραφο πέραν της κοινής τελικής δήλωσης για το ζήτημα·

171. σημειώνει τις 11 στάσεις που πραγματοποίησαν σε πολωνικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του για τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στη Πολωνία αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri και Binyam Mohammed και για την απέλαση των Ahmed Agiza³⁵ και Mohammed El Zari³⁶.

172. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι, μετά τις ακρόασεις που διενήργησε η αντιπροσωπεία της προσωρινής επιτροπής στην Πολωνία, υπήρξε σύγχυση και πραγματοποιήθηκαν αντιφατικές δηλώσεις σχετικά με τα προγράμματα πτήσεων για τις προαναφερθείσες πτήσεις της CIA· αρχικώς διατυπώθηκε ο ισχυρισμός ότι δεν είχαν διατηρηθεί τα στοιχεία αυτά, στη συνέχεια ότι πιθανότατα είχαν αρχειοθετηθεί στον αερολιμένα και τέλος υποστηρίχθηκε ότι είχαν αποσταλεί από την πολωνική κυβέρνηση στο Συμβούλιο της Ευρώπης· αναγνωρίζει ότι τον Νοέμβριο του 2006 η διοίκηση του αερολιμένα Szymany έδωσε στην προσωρινή επιτροπή αποσπασματικές πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα πτήσεων·

173. ευχαριστεί τον πρώην διευθυντή του αερολιμένα Szymany, για την πολύτιμη κατάθεση στην προσωρινή επιτροπή· σημειώνει το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 2006 ανακρίθηκε στο πλαίσιο καθυστερημένης έρευνας σχετικά με τις πτήσεις της CIA, αμέσως μετά τη δημοσιοποίησή της κατάθεσής του·

174. επισημαίνει ότι, σύμφωνα με διάφορες πηγές, αρκετοί κρατούμενοι υψηλής αξίας που είχαν κρατηθεί μυστικά στο Αφγανιστάν το 2003 μεταφέρθηκαν από τη χώρα τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2003· επισημαίνει με ανησυχία το γεγονός ότι το Boeing 737 με αριθμό νηολόγησης N313P, που χρησιμοποιούσε η CIA για αποδεδειγμένες παραδόσεις, πραγματοποίησε πτήσεις από την Καμπούλ στον αερολιμένα

³⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 19.

³⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 20.

του Szymany στις 22 Σεπτεμβρίου 2003 και στη συνέχεια κατευθύνθηκε προς το Γκουντάναμο.

175. υπενθυμίζει ότι, όσον αφορά την προσγείωση του εν λόγω αεροσκάφους στον αερολιμένα του Szymany, πέραν των επτά μελών του πληρώματος που βρίσκονταν επί του αεροσκάφους, επιβιβάστηκαν πέντε επιβάτες, στους οποίους δεν διενεργήθηκε τελωνειακός έλεγχος.

176. σημειώνει τις δηλώσεις των εργαζομένων στον αερολιμένα του Szymany και κυρίως τον πρώην διευθυντή του, σύμφωνα με τις οποίες:

– το 2002, δύο αεριωθούμενα Gulfstream και, το 2003, τέσσερα αεριωθούμενα Gulfstream με πολιτικούς αριθμούς νηολόγησης στάθμευσαν στην άκρη του αερολιμένα και δεν εισήλθαν στον τελωνειακό έλεγχο.

– δόθηκαν εντολές απευθείας από την περιφερειακή συνοριοφυλακή σχετικά με τις αφίξεις των εν λόγω αεροσκαφών, υπογραμμίζοντας ότι οι αρχές του αερολιμένα δεν θα έπρεπε να προσεγγίσουν τα αεροσκάφη και ότι μόνο στρατιωτικό προσωπικό και υπηρεσίες θα ασχολούνταν μαζί τους και θα ολοκλήρωναν τις τεχνικές εργασίες μόνο μετά την προσγείωση.

– σύμφωνα με έναν πρώην ανώτερο υπάλληλο του αερολιμένα, δεν επιτράπη σε πολωνικό πολιτικό ή στρατιωτικό προσωπικό να προσεγγίσει το αεροσκάφος.

– υπερβολικά τέλη προσγείωσης καταβλήθηκαν τοις μετρητοίς – συνήθως μεταξύ 2 000 και 4 000 ευρώ.

– ένα ή δύο οχήματα περίμεναν την άφιξη των εν λόγω αεροσκαφών.

– τα οχήματα είχαν στρατιωτικούς αριθμούς κυκλοφορίας που άρχιζαν με το γράμμα «H», το οποίο συνδέεται με το κέντρο εκπαίδευσης της υπηρεσίας πληροφοριών στο γειτονικό Stare Kiejkuty.

– σε μία περίπτωση χρησιμοποιήθηκε ασθενοφόρο που ανήκε είτε στην αστυνομική ακαδημία είτε στη στρατιωτική βάση.

– υπάλληλος του αερολιμένα ανέφερε ότι μία φορά ακολούθησε τα οχήματα και τα είδε να κατευθύνονται προς το κέντρο εκπαίδευσης της υπηρεσίας πληροφοριών στο Stare Kiejkuty.

177. αναγνωρίζει ότι λίγο αργότερα και σύμφωνα με τις δηλώσεις του προέδρου George W. Bush της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, δόθηκε στη δημοσιότητα κατάλογος των 14 κρατουμένων που είχαν μεταφερθεί από ένα μυστικό κέντρο κρατήσεων στο Γκουντάναμο. επισημαίνει ότι 7 από αυτούς τους 14 κρατουμένους αναφέρονταν σε άρθρο του ABC News που είχε δημοσιευθεί εννέα μήνες νωρίτερα, στις 5 Δεκεμβρίου 2005, αλλά είχε αποσυρθεί λίγο αργότερα από τον ιστότοπο του ABC, και στο οποίο αναφέρονταν τα ονόματα των 12 βασικότερων υπόπτων της Αλ Κάιντα που κρατούνταν στην Πολωνία.

178. ενθαρρύνει το πολωνικό κοινοβούλιο να συγκροτήσει κανονική εξεταστική επιτροπή, ανεξάρτητη από την κυβέρνηση και ικανή να διενεργήσει σοβαρές και ενδελεχείς έρευνες·

179. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι πολωνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι δημοσιογράφοι-ερευνητές βρίσκονται αντιμέτωποι με την έλλειψη συνεργασίας εκ μέρους της κυβέρνησης και την άρνησή της να αποκαλύψει πληροφορίες·

180. λαμβάνει υπό σημείωση τις δηλώσεις στις οποίες προέβησαν οι ανώτεροι εκπρόσωποι των πολωνικών αρχών ότι δεν υπήρχαν μυστικά κέντρα κράτησης στην Πολωνία· θεωρεί ωστόσο ότι, δεδομένων των προαναφερθεισών σοβαρών ενδείξεων, δεν είναι δυνατό ούτε να υπάρξει επιβεβαίωση αλλά ούτε και άρνηση της ύπαρξης μυστικών κέντρων κράτησης στην Πολωνία·

181. σημειώνει με ανησυχία ότι η επίσημη απάντηση της 10ης Μαρτίου 2006 του υφυπουργού Εξωτερικών Witold Waszykowski στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης Terry Davis υποδεικνύει την ύπαρξη μυστικών συμφωνιών συνεργασίας, που συνήφθησαν από τις ίδιες τις μυστικές υπηρεσίες των δύο χωρών, οι οποίες εξαιρούν τις δραστηριότητες ξένων μυστικών υπηρεσιών από τη δικαιοδοσία των πολωνικών δικαστικών φορέων·

Κοσσυφοπέδιο³⁷

182. εκφράζει τη βαθιά ανησυχία του για το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT) απέκτησε πρόσβαση στα κέντρα κράτησης που διατηρεί το NATO στο Κοσσυφοπέδιο μόλις τον Ιούλιο του 2006·

183. εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για την άρνηση του NATO να παράσχει στοιχεία σχετικά με τους ισχυρισμούς περί παράνομης κράτησης υπόπτων για τρομοκρατία στη φυλακή που διατηρούν οι ειρηνευτικές δυνάμεις του NATO στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR) στο στρατόπεδο Bondsteel, το μόνο κέντρο κράτησης στην Ευρώπη όπου οι επιθεωρητές της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δεν είχαν απεριόριστη πρόσβαση έως πολύ πρόσφατα·

184. επισημαίνει, εν προκειμένω, τη μαρτυρία του πρώην Διαμεσολαβητή για το Κοσσυφοπέδιο Marek Antoni Nowicki στην προσωρινή επιτροπή, ο οποίος επιβεβαίωσε ότι, από τον Ιούλιο του 1999, κρατούνταν

³⁷ Καθεστώς καθοριζόμενο με το ψήφισμα αριθ. 1244(1999) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

συχνά άτομα στο στρατόπεδο Bondsteel, μόνο βάσει απόφασης του διοικητή του KFOR και χωρίς δικαστική απόφαση ή οιαδήποτε μορφή άλλου εξωτερικού ελέγχου· υπενθυμίζει ότι από το 2000 έως το 2001, κρατήθηκαν επίσης αρκετά άτομα κατόπιν διοικητικών αποφάσεων του Ειδικού Αντιπροσώπου του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και ότι, σύμφωνα με διαθέσιμα επίσημα στοιχεία, 23 άτομα φυλακίστηκαν στο στρατόπεδο Bondsteel για σύντομο χρονικό διάστημα από τον διοικητή του KFOR σε σχέση με βίαια γεγονότα στο Κοσσυφοπέδιο την άνοιξη του 2004·

*Άλλες συναφείς πληροφορίες που
συλλέχθηκαν από την προσωρινή επιτροπή*

185. επισημαίνει ότι περιήλθαν στην κατοχή της προσωρινής επιτροπής πληροφορίες –συμπεριλαμβανομένης της άμεσης μαρτυρίας του Murat Kurmaz – σχετικά με ανακρίσεις των κρατουμένων του Γκουαντάναμο που διενεργούνται από πράκτορες των κυβερνήσεων των κρατών μελών· υπογραμμίζει ότι οι εν λόγω ανακρίσεις αποσκοπούσαν στη συλλογή πληροφοριών από άτομα που κρατούνταν παράνομα, γεγονός το οποίο βρίσκεται σε πλήρη αντίφαση με τη δημόσια καταδίκη του Γκουαντάναμο, όπως έχει εκφραστεί επανειλημμένως τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών·

186. ενθαρρύνει τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη να διενεργήσουν κατάλληλες έρευνες σχετικά με το εν λόγω ζήτημα·

Συστάσεις

Πολιτικές συστάσεις

187. θεωρεί απαραίτητο να διεκπεραιώσουν το ταχύτερο δυνατόν το έργο τους όσες ευρωπαϊκές χώρες έχουν κινηθεί έρευνες σε κυβερνητικό, κοινοβουλευτικό και/ή δικαστικό επίπεδο σχετικά με ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της προσωρινής επιτροπής και να δημοσιοποιήσουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους·

188. καλεί τις ευρωπαϊκές χώρες για τις οποίες έχουν διατυπωθεί σοβαροί ισχυρισμοί και οι οποίες δεν έχουν διενεργήσει κυβερνητικές, κοινοβουλευτικές και/ή δικαστικές έρευνες, να κινηθούν τις σχετικές διαδικασίες όσο το δυνατόν συντομότερα· υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη έχουν θετική υποχρέωση να ερευνούν τους ισχυρισμούς περί παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά παράβαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και να επιβάλλουν κυρώσεις·

189. ζητεί να κλείσει το Γκουαντάναμο και οι ευρωπαϊκές χώρες να

επιδιώξουν αμέσως την επιστροφή των πολιτών και των κατοίκων τους που κρατούνται παρανόμως από τις αμερικανικές αρχές·

190. φρονεί ότι όλες οι ευρωπαϊκές χώρες που δεν το έχουν ήδη πράξει θα έπρεπε να κινήσουν ανεξάρτητες έρευνες για όλες τις στάσεις που πραγματοποίησαν πολιτικά αεροσκάφη που εκτελούσαν πτήσεις για τη CIA, τουλάχιστον για το διάστημα μετά το 2001, περιλαμβανομένων και των περιπτώσεων που έχει ήδη αναλύσει η προσωρινή επιτροπή·

191. ευελπιστεί ότι θα τηρείται πλήρως ενήμερο για όλες τις εξελίξεις σχετικά με όλες τις προαναφερθείσες διαδικασίες·

192. καλεί τις ευρωπαϊκές χώρες να αποζημιώσουν τα αθώα θύματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και να μεριμνήσουν ώστε να έχουν πρόσβαση σε ουσιαστική και ταχεία αποζημίωση, μεταξύ άλλων πρόσβαση σε προγράμματα αποκατάστασης, εγγυήσεις ότι δεν θα επαναληφθούν όσα συνέβησαν, καθώς και δέουσα χρηματική αποζημίωση·

193. ζητεί από την Επιτροπή να προβεί σε αξιολόγηση του συνόλου των αντιτρομοκρατικών νόμων των κρατών μελών καθώς και των επίσημων και ανεπίσημων συμφωνιών μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών των κρατών μελών και τρίτων χωρών, από την οπτική γωνία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να υποβάλει προτάσεις για την ανάληψη δράσης, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη των φαινομένων που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της προσωρινής επιτροπής·

194. θεωρεί απαραίτητο να αναθεωρηθούν βάσει οριοθέτησης και περιοριστικού προσδιορισμού οι εξαιρέσεις που απορρέουν από την έννοια του «κρατικού μυστικού», μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της επικείμενης αναθεώρησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1049/01³⁸, καθώς και τη θέσπιση κοινών αρχών των θεσμικών οργάνων της ΕΕ όσον αφορά το χειρισμό εμπιστευτικών πληροφοριών, προκειμένου να αποφευχθούν οι παραβάσεις και οι παρεκκλίσεις που καθίστανται όλο και πιο απαράδεκτες στα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη και αντιβαίνουν στις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τα ανθρώπινα δικαιώματα· θεωρεί απαραίτητο να θεσπιστούν ειδικοί μηχανισμοί που θα επιτρέπουν την πρόσβαση των κοινοβουλίων και των δικαστών σε μυστικές πληροφορίες, καθώς και τη δημοσιοποίηση των πληροφοριών μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου·

195. σημειώνει την πρόσφατη δημιουργία ομάδας εργασίας υψηλού επιπέδου αποτελούμενης από εκπροσώπους της Επιτροπής, του Συμβουλίου, και αμερικανούς κυβερνητικούς εκπροσώπους του υπουργείου Δικαιοσύνης και Εσωτερικής Ασφάλειας, που συνιστά το πολιτικό πλαίσιο

³⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145 της 31.5.2001, σ. 43).

για τον διάλογο ΕΕ-ΗΠΑ επί ζητημάτων ασφαλείας, περιλαμβανομένων των διαφορών όσον αφορά την προσέγγιση της τρομοκρατίας, καθώς και των ανησυχιών που έχει εγείρει η προσωρινή επιτροπή· θεωρεί απαραίτητο να συνδέσει την εν λόγω ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τη Γερουσία των ΗΠΑ, καθώς επίσης και να δημοσιοποιήσει τις ημερήσιες διατάξεις, τα συνοπτικά πρακτικά, τα εξεταζόμενα έγγραφα και τις ληφθείσες αποφάσεις της, προκειμένου να διασφαλίσει την αύξηση της δημοκρατικής νομιμότητας και διαφανεύσει της·

196. ενθαρρύνει τις ευρωπαϊκές χώρες, όταν πραγματοποιούν στρατιωτικές επιχειρήσεις σε τρίτες χώρες:

– να διασφαλίζουν ότι τυχόν κέντρα κράτησης που δημιουργούνται από τις στρατιωτικές τους δυνάμεις θα τελούν υπό πολιτική και δικαστική εποπτεία και ότι δεν θα επιτρέπεται η κράτηση χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο·

– να λαμβάνουν ενεργά μέτρα προκειμένου να μην επιτρέπεται σε άλλες αρχές να δημιουργούν κέντρα κράτησης που δεν τελούν υπό πολιτική και δικαστική εποπτεία ή όπου επιτρέπεται η κράτηση χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο·

Νομικές συστάσεις

197. θεωρεί ότι θα έπρεπε να ενισχυθούν οι εξουσίες των προσωρινών εξεταστικών επιτροπών του Κοινοβουλίου και να αναθεωρηθεί αντιστοίχως η διοργανική απόφαση για την άσκηση του δικαιώματος εξέτασης των πραγμάτων από το Κοινοβούλιο·

198. θεωρεί ότι το Κοινοβούλιο πρέπει να συμμετέχει επαρκώς κατά την έγκριση μέτρων από την Κοινότητα ή την Ένωση, τα οποία θίγουν τα ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες·

199. ζητεί τη θέσπιση κατάλληλου και δομημένου συστήματος συνεργασίας μεταξύ του Κοινοβουλίου και των αρμοδίων οργάνων των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά την εξέταση θεμάτων που άπτονται της εσωτερικής ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης·

200. ζητεί την ενίσχυση της συνεργασίας με τα εθνικά κοινοβούλια με στόχο την ανταλλαγή όλων των πληροφοριών στο δημόσιο τομέα που σχετίζονται με την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας·

201. υπογραμμίζει τη σημασία του να δοθεί κοινός ορισμός της «τρομοκρατίας» και ζητεί να θεσπισθούν αποτελεσματικά νομικοί μηχανισμοί για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου· πιστεύει ότι τα Ηνωμένα Έθνη είναι ο πλέον κατάλληλος οργανισμός για τον καθορισμό της εν λόγω έννοιας·

Μυστικές Υπηρεσίες

202. επικροτεί πλήρως τα συμπεράσματα του Terry Devis, Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την έλλειψη μηχανισμών εποπτείας και δικαστικού ελέγχου όσον αφορά τις υπηρεσίες ασφάλειας, όπως αυτό διατυπώθηκε στη συνέχεια που δόθηκε στις εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα βάσει του άρθρου 52 Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και αναμένει οι συστάσεις του να ληφθούν δεόντως υπόψη· καλεί τα κράτη μέλη να παράσχουν κατάλληλη και αποτελεσματική κοινοβουλευτική παρακολούθηση (συγκροτώντας επιτροπές εποπτείας με κατάλληλες εξουσίες πρόσβασης σε έγγραφα και δημοσιονομικές πληροφορίες) και νομικό έλεγχο πάνω στις μυστικές τους υπηρεσίες και τις υπηρεσίες πληροφοριών και στα επίσημα και ανεπίσημα δίκτυα στα οποία συμμετέχουν·

203. θεωρεί απαραίτητο να ενισχυθεί η διάσκεψη των επιτροπών εποπτείας των υπηρεσιών πληροφοριών των κρατών μελών, στην οποία πρέπει να συμμετέχει πλήρως το Κοινοβούλιο·

204. θεωρεί ότι όλες οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να διαθέτουν ειδικούς εθνικούς νόμους για τη ρύθμιση και παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των μυστικών υπηρεσιών τρίτων χωρών στις εθνικές επικράτειές τους, καθώς και για την επιβολή κυρώσεων για παράνομες ενέργειες ή δραστηριότητες, ιδίως όσες πραγματοποιούνται κατά παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

205. θεωρεί λίαν επιθυμητή τη συνεργασία μεταξύ των μυστικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών ασφαλείας των κρατών μελών, είτε σε πολυμερή βάση, κατά προτίμηση εντός του κοινοτικού πλαισίου, είτε σε διμερή βάση, υπό την προϋπόθεση δημιουργίας προς τούτο του νομικού πλαισίου για τη διασφάλιση πλήρους δημοκρατικού κοινοβουλευτικού και δικαστικού ελέγχου και διαρκούς σεβασμού και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

206. καλεί το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη να θεσπίσουν κατά προτεραιότητα σύστημα για τη δημοκρατική παρακολούθηση και έλεγχο των κοινών και συντονισμένων δραστηριοτήτων των υπηρεσιών πληροφοριών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης· προτείνει έναν σημαντικό ρόλο για το Κοινοβούλιο σε αυτό το σύστημα παρακολούθησης και ελέγχου·

Εναέρια Κυκλοφορία

207. καλεί τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν την ορθή εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης του Σικάγου, το οποίο εξαιρεί τα κρατικά αεροσκάφη από το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, ώστε όλα τα στρατιωτικά ή/και αστυνομικά αεροσκάφη να πραγματοποιούν υπερπτήσεις ή προσγειώσεις σε έδαφος άλλου κράτους μόνον εφόσον έχουν λάβει προηγούμενως σχετική άδεια και, σύμφωνα με τη σύμβαση αυτή, να υπάρξει απα-

γόρευση ή να θεσπιστεί σύστημα επιθεωρήσεων για όλα τα αεροσκάφη τα οποία εκτελούν πτήσεις της CIA για τα οποία υπήρχαν αποδείξεις ή υποψίες ότι είχαν ανάμειξη σε υποθέσεις κατ' εξαίρεση παραδόσεως·

208. καλεί τα κράτη μέλη να λάβουν επαρκή μέτρα για να διασφαλίσουν ότι οι άδειες υπερπτήσεως για τα στρατιωτικά ή/και αστυνομικά αεροσκάφη θα χορηγούνται μόνον εφόσον συνοδεύονται από εγγυήσεις για τον σεβασμό και τον έλεγχο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

209. θεωρεί απαραίτητο να εφαρμοστεί αποτελεσματικά, τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, η Σύμβαση του Τόκιο περί παραβάσεων και άλλων τινών πράξεων τελουμένων επί αεροσκαφών, ώστε η άσκηση της δικαιοδοσίας να χρησιμοποιείται για τη διασφάλιση της τήρησης υποχρεώσεων που απορρέουν από πολυμερείς διεθνείς συμφωνίες, ιδίως όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ότι, όταν απαιτείται, θα πραγματοποιούνται έλεγχοι επί των αεροσκαφών·

210. καλεί την Επιτροπή να εγκρίνει κατάλληλες νομοθετικές προτάσεις για την ασφάλεια των μεταφορών, όπως προβλέπεται από το άρθρο 71 της Συνθήκης ΕΚ, λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο παρόν ψήφισμα·

211. υπενθυμίζει τις αρμοδιότητες της Κοινότητας στον τομέα των μεταφορών, και κυρίως στην ασφάλεια των μεταφορών· ζητεί από την Επιτροπή, συνεπώς, να αναλάβει αμέσως δράση προκειμένου να διασφαλίσει την εφαρμογή των συστάσεων του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης καθώς και του Κοινοβουλίου·

212. καλεί την Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο έγκρισης κανόνων για τη χρήση, την παρακολούθηση και τη διαχείριση του ευρωπαϊκού εναέριου χώρου, για τη χρήση των αερολιμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την παρακολούθηση της μη εμπορικής αεροπλοΐας·

Διεθνείς Συμβάσεις και Συμφωνίες

213. καλεί τα κράτη μέλη που δεν το έχουν ήδη πράξει, να ολοκληρώσουν όσο το δυνατόν συντομότερα την κύρωση της συμφωνίας ΕΕ-ΗΠΑ του 2003 σχετικά με τις εκδόσεις, λαμβάνοντας παράλληλα επαρκή μέτρα για την αποφυγή λανθασμένης ερμηνείας του άρθρου 12 της Συμφωνίας, διασφαλίζοντας έτσι ότι το πεδίο εφαρμογής της δεν θα υπερβαίνει τις επίσημες εκδόσεις και δεν θα νομιμοποιεί τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις·

214. καλεί τις ευρωπαϊκές χώρες να επικυρώσουν και να εφαρμόσουν τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία όλων των Προσώπων από τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις, η οποία εγκρίθηκε 20 Δεκεμβρίου 2006 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ·

215. πιστεύει ότι, για την κατάλληλη ερμηνεία και επιβολή της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, όλες οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ο ορισμός που δίνουν στην έννοια των βασανιστηρίων είναι σύμφωνος με το άρθρο 1 της Σύμβασης και ότι, επιπλέον, οι υποχρεώσεις που έχουν σχέση με την απαγόρευση των βασανιστηρίων εφαρμόζονται και σε περιπτώσεις άλλων μορφών βάνανσης, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας περί των οποίων το άρθρο 16 της Σύμβασης θεωρεί ότι όλες οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να μεριμνούν για τη δέουσα εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης, ιδιαίτερα σε σχέση με τις δραστηριότητες των μυστικών υπηρεσιών τους·

216. επισημαίνει ότι, καθόσον η προστασία κατά της επαναπροώθησης είναι ισχυρότερη στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απ' ό,τι στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση την προστασία που παρέχει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών· υπενθυμίζει, εν προκειμένω, ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης αναγνωρίζεται επίσης από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων·

217. καλεί όλες τις ευρωπαϊκές χώρες να υπογράψουν και να κυρώσουν το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και να δημιουργήσουν ανεξάρτητους εθνικούς μηχανισμούς για την παρακολούθηση των χώρων κράτησης· υπογραμμίζει την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι όλες οι σχετικές διαδικασίες που χρησιμοποιούνται από τις διάφορες διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συμβατές·

218. φρονεί ότι πρέπει να δίδεται στην Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) άμεση και απρόσκοπτη πρόσβαση σε όλους τους χώρους κράτησης εντός των ευρωπαϊκών κρατών, περιλαμβανομένων των ξένων στρατιωτικών βάσεων, και να της παρέχονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν τις κρατήσεις· για τον σκοπό αυτόν, κάθε διμερής συμφωνία που περιορίζει την πρόσβαση της CPT θα πρέπει να αναθεωρηθεί·

219. καλεί όλες τις ευρωπαϊκές χώρες να συμμορφωθούν με τις διατάξεις του Καταστατικού της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου·

220. φρονεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να ενθαρρύνει όλες τις τρίτες χώρες να προσχωρήσουν στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις·

221. καλεί τις ευρωπαϊκές χώρες να θεσπίσουν σαφείς κανόνες που θα προβλέπουν τη δυνατότητα άρσης της «κρατικής ασυλίας» σε περίπτωση παράνομων πράξεων που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα·

Διοικητικές συστάσεις (σε επίπεδο ΕΕ)

222. φρονεί ότι όλες οι εσωτερικές υπηρεσίες του Συμβουλίου (μεταξύ άλλων, το τμήμα πολιτικής και το κοινό κέντρο αντιμετώπισης κρίσιμων καταστάσεων) και της Επιτροπής (μονάδα διαχείρισης κρίσεων και πρόληψης των συγκρούσεων της Γενικής Διεύθυνσης για τις Εξωτερικές Σχέσεις και συναφείς υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης για τη Δικαιοσύνη, την Ελευθερία και την Ασφάλεια) πρέπει να ενισχυθούν στο πλαίσιο της εφαρμογής της στρατηγικής ασφαλείας και της αντιτρομοκρατικής στρατηγικής της ΕΕ σε στενή συνεργασία με όλα τα κράτη μέλη, και η συνεργασία μεταξύ τους, καθώς και με τα κράτη μέλη, να ρυθμιστεί σαφώς και να διασφαλιστεί η προστασία των δεδομένων· θεωρεί ότι το Κοινοβούλιο πρέπει να συμμετέχει πλήρως στο ζήτημα αυτό, αναλαμβάνοντας εξουσίες εποπτείας ανάλογες με αυτές της εθνικής κοινοβουλευτικής επιτροπής εποπτείας και να χορηγηθεί αρμοδιότητα στο Δικαστήριο στον τομέα αυτό· υπογραμμίζει ότι οι αρμοδιότητες της ΕΕ στο πεδίο καταπολέμησης της τρομοκρατίας θα πρέπει να ενισχυθούν σημαντικά·

Σχέσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες

223. καλεί την Ευρωπαϊκή Ένωση να τονίζει στις επαφές της με τις τρίτες χώρες ότι το κατάλληλο νομικό πλαίσιο που πρέπει να διέπει τη διεθνή δράση κατά της τρομοκρατίας είναι το ποινικό δίκαιο και το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

224. τονίζει την ανάγκη πολιτικού διαλόγου με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς και με άλλους στρατηγικούς εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για θέματα ασφαλείας με στόχο την αποτελεσματική και με νόμιμα μέσα πάταξη της τρομοκρατίας·

225. καλεί την Ευρωπαϊκή Ένωση να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η πλήρης εφαρμογή της «δημοκρατικής ρήτρας» έχει θεμελιώδη σημασία στις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες, ιδίως εκείνες με τις οποίες έχει συνάψει συμφωνίες· καλεί τις κυβερνήσεις της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, της Συρίας και του Μαρόκου να αποσαφηνίσουν τον ρόλο τους στο πρόγραμμα κατ' εξαίρεση παραδόσεων·

226. πιστεύει ακράδαντα ότι πρέπει να προωθηθεί στο πλαίσιο του ΟΗΕ η θέσπιση κωδίκων συμπεριφοράς για όλες τις υπηρεσίες ασφαλείας και τις στρατιωτικές υπηρεσίες βάσει του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του ανθρωπιστικού δικαίου και του δημοκρατικού πολιτικού ελέγχου, παρόμοιων με τον κώδικα συμπεριφοράς του 1994 σχετικά με

τις πολιτικοστρατιωτικές πτυχές της ασφάλειας του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη·

Τελικά συμπεράσματα

227. υπογραμμίζει, δεδομένων των εξουσιών της και του χρόνου που της παραχωρήθηκε, ότι η προσωρινή επιτροπή δεν ήταν σε θέση να ερευνήσει σε βάθος όλα τα περιστατικά παραβάσεων και παραβιάσεων που αφορούν την εντολή της και ότι τα συμπεράσματά της δεν είναι, ως εκ τούτου, εξαντλητικά·

228. υπενθυμίζει τις αρχές και τις αξίες στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως προβλέπονται στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και καλεί τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να αναλάβουν τις ευθύνες τους σύμφωνα με το άρθρο 7 της Σύμβασης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις άλλες συναφείς διατάξεις των Συνθηκών και να λάβουν κάθε πρόσφορο μέτρο βάσει των συμπερασμάτων των εργασιών της προσωρινής επιτροπής, των γεγονότων που οι έρευνες της αποκάλυψαν, καθώς και οιοδήποτε άλλου στοιχείου που θα μπορούσε να ανακύψει στο μέλλον· αναμένει από το Συμβούλιο να ασκήσει πίεση σε όλες τις ενεχόμενες κυβερνήσεις για να ενημερώσουν πλήρως και διεξοδικά τα Συμβούλιο και τη Επιτροπή και, εφόσον απαιτείται, να ξεκινήσει ακροάσεις και να αναθέσει τη διενέργεια ανεξάρτητης έρευνας χωρίς καθυστέρηση·

229. πιστεύει ότι η αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που καθιερώνεται στις Συνθήκες – η οποία απαιτεί από τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να λάβουν μέτρα για τη διασφάλιση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεών τους βάσει των Συνθηκών, όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή που απορρέουν από δράση αναληφθείσα από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, όπως η εξακρίβωση της αλήθειας για τις εικαζόμενες πτήσεις και φυλακές της CIA, και τη διευκόλυνση της επίτευξης των καθηκόντων και των στόχων της ΕΕ – δεν τηρήθηκε·

230. υπενθυμίζει ότι, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένα κράτος φέρει ευθύνη για την ουσιαστική παραβίαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συνεπώς και του άρθρου 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όχι μόνον εάν μπορεί να αποδειχθεί η άμεση ευθύνη του πέραν πάσης αμφιβολίας, αλλά και λόγω της μη συμμόρφωσης με τη θετική υποχρέωσή του να διενεργήσει ανεξάρτητη και αμερόληπτη έρευνα εύλογων ισχυρισμών για συναφείς παραβιάσεις·

231. σημειώνει τις καταγγελίες από έγκριτα μέσα ενημέρωσης ότι συνεχίζονται οι κατ' εξαίρεση παραδόσεις, η παράνομη κράτηση και ο συστηματικός βασανισμός πολλών ατόμων, και λαμβάνει υπόψη τη δήλωση της παρούσας κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών, ότι θα συνε-

χίσει να χρησιμοποιεί τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις και τα μυστικά κέντρα κράτησης· ζητεί ως εκ τούτου να συγκληθεί αντιτρομοκρατική σύνοδος κορυφής ΕΕ/ΗΠΑ, προκειμένου να τεθεί τέρμα σε αυτές τις απάνθρωπες και παράνομες πρακτικές, και να επιμείνει ώστε η συνεργασία σε σχέση με την αντιτρομοκρατία να συμμορφώνεται με τις διεθνείς υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη συνθήκη κατά των βασανιστηρίων·

232. αναθέτει στην οικεία του Επιτροπή Πολιτικής Ελευθεριών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, σε συνεργασία, εφόσον απαιτείται με την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων και ιδίως την υποεπιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, να δώσει πολιτικά συνέχεια στις διαδικασίες της προσωρινής επιτροπής και να παρακολουθήσει τις εξελίξεις και ειδικότερα, σε περίπτωση που δεν αναληφθεί κατάλληλη δράση από το Συμβούλιο και/ή την Επιτροπή, να αποφανθεί εάν υπάρχει σαφής κίνδυνος σοβαρής παραβίασης των αρχών και αξιών επί των οποίων εδράζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση και να συστήσει στο Κοινοβούλιο τυχόν ψήφισμα, λαμβάνοντας ως βάση τα άρθρα 6 και 7 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση που μπορεί να αποδειχθούν απαραίτητα στο πλαίσιο αυτό·

233. ζητεί από τον Γενικό Γραμματέα του να δημοσιεύσει, τουλάχιστον σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1049/2001, όλα τα έγγραφα που παραλαμβάνονται, συντάσσονται και εξετάζονται, καθώς και τα πρακτικά των εργασιών της προσωρινής επιτροπής στο διαδίκτυο, καθώς και με κάθε άλλον πρόσφορο τρόπο και καλεί τον Γενικό Γραμματέα να μεριμνήσει για την παρακολούθηση των εξελίξεων σε όλους τους τομείς της αρμοδιότητάς της προσωρινής επιτροπής μετά τη διάλυσή της·

234. αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή, στις κυβερνήσεις και στα κοινοβούλια των κρατών μελών, των υποψήφιων προς ένταξη χωρών και των συνδεδεμένων χωρών, καθώς και στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στο ΝΑΤΟ, στα Ηνωμένα Έθνη και στην κυβέρνηση και στα δύο σώματα του Κογκρέσου των Ηνωμένων Πολιτειών, και να τους ζητήσει να τηρούν το Κοινοβούλιο ενήμερο για οιαδήποτε εξέλιξη μπορεί να συμβεί στους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της προσωρινής επιτροπής·

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 17.2.2006
COM(2006) 67 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ**

**Νέες δομές, νέες προσεγγίσεις:
βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων που λαμβάνονται
στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου**

1. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Το πρώτο στάδιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου ολοκληρώθηκε με την έκδοση της οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα¹ (οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου). Στο πρόγραμμα της Χάγης της 4ης-5ης Νοεμβρίου 2004, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε ότι ο στόχος του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, στη δεύτερη φάση του, θα είναι η θέσπιση κοινής διαδικασίας ασύλου και ενιαίου καθεστώτος για τα άτομα στα οποία χορηγείται άσυλο ή επικουρική προστασία. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκανε έκκληση για τη δημιουργία των κατάλληλων δομών στις οποίες θα συμμετέχουν οι υπηρεσίες των κρατών μελών στον τομέα του ασύλου με σκοπό τη διευκόλυνση της πρακτικής και συλλογικής συνεργασίας για την επίτευξη τριών βασικών στόχων: καθιέρωση ενιαίας ευρωπαϊκής διαδικασίας συ-

¹ ΕΕ L 326 της 13.12.2005 σ.13.

γκέντρωση, εκτίμηση και αξιοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τη χώρα προέλευσης (ΠΧΠ) και βελτίωση της συνεργασίας των κρατών μελών για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων πιέσεων σχετικά με τα συστήματα ασύλου και τις ικανότητες υποδοχής λόγω διαφόρων παραγόντων όπως η γεωγραφική τους θέση. Σύμφωνα με το πρόγραμμα της Χάγης, οι δομές αυτές πρέπει, κατόπιν αξιολόγησης, να μετατραπούν σε ευρωπαϊκό γραφείο παροχής στήριξης σε όλες τις μορφές συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών που συνδέονται με το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου.

2. Η παρούσα ανακοίνωση ορίζει τον τρόπο με τον οποίο η πρακτική συνεργασία μεταξύ κρατών μελών μπορεί να στηρίζει την επίτευξη των στόχων που ορίστηκαν στη σύνοδο κορυφής του Τάμπερε και στο πρόγραμμα της Χάγης. Λεπτομερή προγράμματα εργασίας επισυνάπτονται στην παρούσα ανακοίνωση για τους τρεις στόχους της Χάγης. Το γενικό πολιτικό πλαίσιο περιλαμβάνεται στο παράρτημα Α.

2. ΓΙΑΤΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ;

3. Ο λόγος ύπαρξης του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου είναι η από κοινού αντιμετώπιση της διαχείρισης του ασύλου ως Κοινότητα. Η δέσμευση που έχει αναλάβει η Κοινότητα στον τομέα αυτό συνδέεται με την ανάγκη, για τα κράτη μέλη, να αντιμετωπίζουν σε αλληλέγγυα βάση ένα πρόβλημα το οποίο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η κάθε χώρα μεμονωμένα στην ΕΕ χωρίς εσωτερικά σύνορα. Το πρώτο στάδιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, καθώς και η καθιέρωση κοινού νομοθετικού πλαισίου, απαιτεί την εναρμόνιση όχι μόνο στο νομοθετικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο.

4. Η πρακτική συνεργασία θα δώσει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να εξοικειωθούν τόσο με τα συστήματα όσο και με τις αντίστοιχες πρακτικές τους και να αναπτύξουν στενότερες σχέσεις μεταξύ των υπηρεσιών ασύλου σε επιχειρησιακό επίπεδο. Έτσι, θα δημιουργηθούν οι βάσεις για την ανάπτυξη ευρύτερης συνεργασίας που θα στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και στο αίσθημα αμοιβαίου συμφέροντος. Ο κύριος στόχος της πρακτικής συνεργασίας είναι η βελτίωση της σύγκλισης των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των κανόνων που θεσπίστηκαν από την κοινοτική νομοθεσία στον τομέα του ασύλου. Στο πλαίσιο αυτό, η ενίσχυση της συνεργασίας θα προσφέρει μια “κοινή παλέτα εργαλείων” στις αρχές ασύλου των κρατών μελών που αντιμετωπίζουν τις καθημερινές και επιχειρησιακές ανάγκες των αρμόδιων με το θέμα αυτό στο πλαίσιο της ΕΕ. Η χρησιμοποίηση αυτής της παλέτας εργαλείων πρέπει να βελτιώσει την ποιότητα όλων των πλευρών της διαχείρισης του ασύλου στα κράτη μέλη και ιδιαίτερα τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με τους στόχους της Χάγης. Έτσι θα καταστεί δυνατή η καλύτερη

εκτίμηση της εφαρμογής του πρώτου σταδίου του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και η προώθηση των μέσων του δεύτερου σταδίου θα στηριχθεί σε γερές βάσεις.

5. Η βελτίωση της ποιότητας είναι προς το συμφέρον τόσο των κρατών μελών όσο και των αιτούντων άσυλο. Η βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας λήψης αποφάσεων θα συμβάλει στην εναρμόνιση των κανόνων στον τομέα του ασύλου στην ΕΕ και στη δημιουργία ενιαίου χώρου ασύλου ο οποίος όχι μόνο θα παρέχει προστασία στους αιτούντες άσυλο αλλά και θα αντιμετωπίζει με ισότιμο και αποτελεσματικό τρόπο και αυτούς που δεν ζητούν προστασία. Χάρη στη χρησιμοποίηση κοινών εργαλείων και στην εφαρμογή των κοινών ίδιων διασφαλίσεων, τα κράτη μέλη θα αναπτύξουν αμοιβαία εμπιστοσύνη και αξιοπιστία στα συστήματά τους και μεγαλύτερη συνοχή όσον αφορά την πρακτική τους.

3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

6. Λόγω της ευρύτητας του πεδίου των στόχων του προγράμματος της Χάγης, είναι προφανές ότι για την αποτελεσματική εφαρμογή των δραστηριοτήτων που είναι αναγκαίες για την επίτευξή τους απαιτείται η συνεργασία μεταξύ όλων των κρατών μελών. Η Επιτροπή προτίθεται να υποβάλει πρόταση για τη δημιουργία δικτύου το οποίο θα έχει ως σαφή αποστολή τη συνεργασία σε κάθε έναν από τους τομείς προτεραιότητας που προσδιορίζονται στο πρόγραμμα της Χάγης. Αυτό το δίκτυο συνεργασίας στον τομέα του ασύλου, τη διαχείριση του οποίου πρέπει να αναλάβει η Επιτροπή, θα αποτελέσει συστηματική βάση για την ανταλλαγή πληροφοριών, την προώθηση των βέλτιστων πρακτικών και τη δημιουργία αρχείου αρμοδιοτήτων με σκοπό τη βελτίωση της σύγκλισης των πολιτικών στον τομέα του ασύλου, τη συνεισφορά στην εναρμόνιση της εφαρμογής του πρώτου σταδίου του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και τη στήριξη της θέσπισης ολοκληρωμένου κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.

7. Εκτός από την ειδική αποστολή του δικτύου συνεργασίας στον τομέα του ασύλου, ορισμένες από τις απαιτούμενες δραστηριότητες για την επίτευξη των στόχων της Χάγης, οι οποίες ορίζονται στα παραρτήματα της παρούσας ανακοίνωσης, μπορούν να ασκούνται από την Επιτροπή η οποία θα χρησιμοποιεί τις τεχνικές γνώσεις και τις συμβουλές ειδικών ομάδων εμπειρογνομόνων στους τομείς που έχει ανάγκη εξειδικευμένων γνώσεων για την προετοιμασία νομοθετικών τροποποιήσεων ή στήριξης για την εκπλήρωση του ρόλου της όσον αφορά την παρακολούθηση και

την αξιολόγηση. Έτσι, το δίκτυο **Eurasil**² θα συνεχίσει να συνέρχεται με τη μορφή ομάδας εμπειρογνομόνων για την παροχή συμβουλών στην Επιτροπή σχετικά με δραστηριότητες που συνδέονται με πληροφορίες από τη χώρα προέλευσης.

8. Επίσης, άλλες μορφές συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών για ειδικά θέματα θα εξακολουθήσουν να καλύπτονται από τα χρηματοδοτικά προγράμματα, στο βαθμό που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος της Χάγης. Οι εργασίες της διάσκεψης των γενικών διευθυντών των υπηρεσιών μετανάστευσης (GDISC), οι δραστηριότητες των οποίων χρηματοδοτούνται από κοινοτικά κεφάλαια, αποτελούν αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αυτών των μορφών συνεργασίας. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να στηρίζει τις δραστηριότητες της GDISC και θα εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο θα μπορέσει να εντάξει τη GDISC στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων που προβλέπονται στην παρούσα ανακοίνωση.

9. Για καθένα από τους στόχους του προγράμματος της Χάγης, πρέπει να ληφθούν ορισμένα μέτρα τα οποία περιγράφονται λεπτομερώς στα παραρτήματα Β, Γ και Δ της παρούσας ανακοίνωσης και συνοψίζονται παρακάτω.

3.1. Ενιαία διαδικασία

10. Η ανακοίνωση σχετικά με την ενιαία διαδικασία³, εξηγεί τους λόγους για τους οποίους η ΕΕ πρέπει να λάβει κατάλληλα μέτρα για την επεξεργασία της ενιαίας διαδικασίας. Η οδηγία για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων⁴, υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εξετάζουν τα γεγονότα και τις περιστάσεις που συνδέονται με την αίτηση διεθνούς προστασίας ακριβώς με τον ίδιο τρόπο τόσο όσον αφορά το καθεστώς πρόσφυγα όσο και την επικουρική προστασία. Η ανακοίνωση τονίζει επίσης τις ενδεχόμενες ελλείψεις στον τομέα της προστασίας όσον αφορά τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που δεν καλύπτονται από τις εγγυήσεις της οδηγίας σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου. Επίσης, η ανακοίνωση υπογραμμίζει τα βασι-

² Υπό την αιγίδα της Επιτροπής, το δίκτυο **EURASIL** της ΕΕ για τους ασχολούμενους με το άσυλο, δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 2002 σύμφωνα με την απόφαση της 6ης Μαρτίου της Επιτροπής των Μονίμων Αντιπροσώπων (Coreper II) για την παύση των δραστηριοτήτων της ομάδας CIREA (Κέντρου πληροφοριών, προβληματισμού και ανταλλαγών στον τομέα του ασύλου).

³ Ανακοίνωση της Επιτροπής “Ένα αποτελεσματικότερο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου: επόμενο στάδιο, η ενιαία διαδικασία” (COM (2004) 503 τελικό)

⁴ Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (ΕΕ L 304 της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2004 σ. 12)

κά πλεονεκτήματα της ενιαίας ευρωπαϊκής διαδικασίας όσον αφορά την ταχύτητα, την αποτελεσματικότητα και τη βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

11. Η ανακοίνωση σχετικά με την ενιαία διαδικασία προτείνει ορισμένες ενέργειες που μπορούν να ευνοήσουν τη σύγκλιση των μέτρων που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη, ώστε να εξασφαλιστεί ότι όλες οι αιτήσεις προστασίας στην ΕΕ καλύπτονται από τις ίδιες διαδικαστικές εγγυήσεις. Η ανακοίνωση προβλέπει διπλή προσέγγιση για την επεξεργασία ενιαίας διαδικασίας αξιολόγησης των αιτήσεων προστασίας που καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο. Η προσέγγιση αυτή πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο της πρακτικής συνεργασίας που προβλέπεται από το πρόγραμμα της Χάγης. Το προκαταρκτικό στάδιο διαβουλεύσεων, συζητήσεων και προετοιμασίας των μέτρων που πρέπει να λάβουν τα κράτη μέλη για την ενοποίηση των διαδικασιών σχετικά με τα δύο είδη καθεστώτων που ορίζονται στην οδηγία για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων, πρέπει να συνοδεύεται από νομοθετικό στάδιο στο οποίο να υποβάλλονται, ενδεχομένως, οι προτάσεις για την τροποποίηση της νομοθεσίας του πρώτου σταδίου. Οι δραστηριότητες έναρξης του προπαρασκευαστικού σταδίου, που ανταποκρίνονται στο «σχέδιο δράσης ενιαίας θυρίδας» της ανακοίνωσης σχετικά με την ενιαία διαδικασία, ορίζονται λεπτομερώς στο παράρτημα Β και περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω:

Οι δραστηριότητες που συνδέονται με την ενιαία διαδικασία πρέπει να αποσκοπούν:

- στην αναγνώριση των τροποποιήσεων που πρέπει να γίνουν στις διοικητικές πρακτικές των κρατών μελών, ώστε να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των μέσων του πρώτου σταδίου,
- στην εξέταση των τρόπων βελτίωσης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των καθεστώτων ασύλου με τη συμπερίληψη όλων των πιθανών λόγων προστασίας σε ενιαία απόφαση,
- στον καθορισμό των βέλτιστων πρακτικών διαχείρισης των πόρων στο πλαίσιο ενιαίας διαδικασίας, με διάφορες μεθόδους συμπεριλαμβανομένων των συγκρίσεων κόστους και των αδελφοποιήσεων.

Τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων αυτών θα συμβάλουν στην επεξεργασία νομοθετικών μέτρων, κυρίως για να εξασφαλιστεί ότι, τουλάχιστον, οι εγγυήσεις που συμφωνήθηκε ότι θα εφαρμόζονται για τις αιτήσεις καθεστώτος πρόσφυγα στο πλαίσιο της οδηγίας σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου, επεκτείνονται και για τις αιτήσεις επικουρικής προστασίας.

3.2. Πληροφορίες σχετικά με τη χώρα προέλευσης (ΠΧΠ)

12. Η συλλογή, η οργάνωση, η αξιολόγηση και η παρουσίαση πληροφοριών σχετικά με τη χώρα προέλευσης αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία των διαδικασιών και των αποφάσεων που λαμβάνουν τα κράτη μέλη στον τομέα του ασύλου. Οι πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης δίνουν τη δυνατότητα στις αρχές ασύλου των κρατών μελών να επαληθεύουν τις δηλώσεις των αιτούντων όσον αφορά την ανάγκη προστασίας και να κρίνουν εάν ο αιτών πρέπει να τύχει διεθνούς προστασίας. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα αντικειμενικό, διαφανές και ακριβές σύστημα πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης που να παρέχει επίσημες, ταχείες και αξιόπιστες πληροφορίες, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί εάν ένα πρόσωπο πρέπει να τύχει διεθνούς προστασίας. Η βελτίωση της σύγκλισης όσον αφορά τη συλλογή και την εξέταση των πληροφοριών για τη χώρα προέλευση από τις αρχές ασύλου των κρατών μελών θα συμβάλει στην εναρμόνιση των κανόνων στον τομέα του ασύλου.

13. Η συνεργασία σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης θα αποτελέσει ουσιαστικό στοιχείο της αποστολής του δικτύου συνεργασίας στον τομέα του ασύλου. Πρωταρχικός στόχος της συνεργασίας αυτής πρέπει να είναι η καθιέρωση κοινού σημείου πρόσβασης στις υφιστάμενες πληροφορίες. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία 'κοινής πύλης' μέσω της οποίας οι αρχές όλων κρατών μελών θα μπορούν να έχουν πρόσβαση, μέσω ενιαίας θυρίδας, σε όλες τις επίσημες βάσεις δεδομένων πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης στη νομοθεσία των κρατών μελών, στη σχετική κοινοτική και εθνική νομοθεσία και νομολογία καθώς και σε άλλες επίσημες πηγές πληροφοριών. Η «κοινή πύλη» θα αποτελέσει συμπληρωματικό χρήσιμο πόρο, ιδιαίτερα για εκείνα τα κράτη μέλη τα οποία διαθέτουν λιγότερο ανεπτυγμένα μέσα όσον αφορά τις πληροφορίες για τη χώρα προέλευσης.

14. Επίσης, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την παραγωγή πληροφοριών για τη χώρα προέλευσης, αξιοποιώντας πλήρως τις συμβουλές της ομάδας εμπειρογνομόνων Eurasil. Η εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης που διαθέτουν τα ίδια τα κράτη μέλη θα μπορούσε να είναι το πρώτο βήμα προς τη μακροπρόθεσμη εναρμόνιση της χρησιμοποίησης των πληροφοριών αυτών σύμφωνα με τους στόχους του προγράμματος της Χάγης. Μακροπρόθεσμα, πρέπει να προβλεφθεί η ανάπτυξη ολοκληρωμένης βάσης δεδομένων πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης που να βασίζεται στις κοινές αρχές της ΕΕ. Οι δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη κοινής προσέγγισης σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης ορίζονται στο παράρτημα Γ και συνοψίζονται παρακάτω.

Σε βραχυπρόθεσμο έως μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, η συνεργασία σχετικά με τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης πρέπει να αποσκοπεί σε τρεις στόχους:

- στην καθιέρωση κοινών κατευθυντήριων γραμμών για την παραγωγή πληροφοριών για τη χώρα προέλευσης,
- στη δημιουργία ‘κοινής πύλης’ για την πρόσβαση στις βάσεις δεδομένων των κρατών μελών όσον αφορά τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης και άλλες σχετικές πληροφορίες,
- στην εξεύρεση ρεαλιστικής λύσης για τα μεταφραστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη κατά την επεξεργασία των πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης προερχόμενων από διαφορετικές πηγές.

Μακροπρόθεσμα, οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να οδηγήσουν στην μελλοντική ανάπτυξη κοινοτικής βάσης δεδομένων για τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης.

15. Η Επιτροπή, συμπληρώνοντας τη συνεργασία για τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης (μολονότι ως προς την ουσία πρόκειται για διαφορετική δραστηριότητα), θα ξεκινήσει τις εργασίες που απαιτούνται για την επεξεργασία του κοινού καταλόγου ασφαλών χωρών προέλευσης που προβλέπονται στο άρθρο 29 της οδηγίας σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου. Για την επεξεργασία αυτού του καταλόγου, η Επιτροπή θα αξιοποιήσει τις πληροφορίες που παρέχονται από τις αντιπροσωπείες της στις τρίτες χώρες, καθώς και τις εκθέσεις που καταρτίζουν οι διπλωματικές αντιπροσωπείες των κρατών μελών. Η ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ κρατών μελών και Επιτροπής στον τομέα αυτό θα αποτελέσει στοιχείο ουσιαστικής σημασίας και θα συμβάλει στην ακρίβεια, τη συνοχή και την αξιοπιστία των πληροφοριών.

3.3. Ιδιαίτερες πιέσεις

16. Η συγκέντρωση των πόρων και η εξασφάλιση μη δυσανάλογης επιβάρυνσης ορισμένων κρατών μελών από τις διαδικασίες ασύλου, είναι θέμα τεχνικά δύσκολο και πολιτικά ευαίσθητο. Μολονότι η οδηγία για την παροχή προσωρινής προστασίας⁵ προβλέπει την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών σε περίπτωση μαζικής συρροής εκτοπισθέντων, οι ειδικές διατάξεις που περιέχει δεν προβλέπουν κατάλληλη απάντηση στις

⁵ Οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων (ΕΕ L212 της 07.08.2001 σ.12).

ιδιαίτερες πιέσεις που ασκούνται πάρα πολύ συχνά στις υπηρεσίες ασύλου και στις ικανότητες υποδοχής των κρατών μελών. Οι πιέσεις αυτές χαρακτηρίζονται από την άφιξη σε ειδικά σημεία των εξωτερικών συνόρων εκατοντάδων ατόμων διαφορετικών ιθαγενειών που προσπαθούν να εισέλθουν στην ΕΕ για τον ένα ή για τον άλλο λόγο, συχνά ζητώντας προστασία. Άλλες, πιο συστηματικές πιέσεις ασκούνται όταν ορισμένα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν αιφνίδια αύξηση του αριθμού των αιτήσεων ασύλου με επιπτώσεις στον τομέα των πόρων, απειλές καθυστέρησης και δυσκολίες όσον αφορά την παροχή κατάλληλων υπηρεσιών υποδοχής.

17. Η ανάγκη χορήγησης διεθνούς προστασίας σε ορισμένα πρόσωπα δεν είναι παρά μόνο ένας από τους παράγοντες που προκαλούν ιδιαίτερα πιεστικές καταστάσεις. Η ΕΕ πρέπει να βρει τρόπους να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις αυτές με τη βελτίωση της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών και του εσωτερικού συντονισμού της καταπολέμησης της λαθρομετανάστευσης, με την παροχή βοήθειας στις τρίτες χώρες, στο πλαίσιο πραγματικών εταιρικών σχέσεων και, ενδεχομένως, με τη χρησιμοποίηση των υφιστάμενων κοινοτικών ταμείων για τη βελτίωση της ικανότητάς τους όσον αφορά τη διαχείριση της μετανάστευσης και την προστασία των προσφύγων. Η παρούσα ανακοίνωση δεν ασχολείται με αυτές τις πλευρές της κοινοτικής πολιτικής μετανάστευσης. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης, καθώς και των ενεργειών που απαριθμούνται στο παράρτημα Δ, είναι η στήριξη των κρατών μελών στις προσπάθειες που καταβάλλουν για να συμμορφωθούν στις υποχρεώσεις που υπέχουν βάσει των μέτρων του πρώτου σταδίου του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου σε σχέση με τις προκλήσεις που δημιουργούν ορισμένες ιδιαίτερα πιεστικές καταστάσεις.

18. Η εφαρμογή του πρώτου σταδίου των νομοθετικών διατάξεων και η έναρξη του σταδίου της πρακτικής συνεργασίας καθώς και η αναμενόμενη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, πρέπει να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αντιμετωπίζουν καλύτερα τις ιδιαίτερα πιεστικές καταστάσεις. Τα εργαλεία που απαιτούνται για την αντιμετώπιση αυτών των αναγκών εμπεριέχονται ήδη στα κοινοτικά χρηματοδοτικά προγράμματα καθώς και στη μεγάλη ποικιλία τεχνογνωσίας και εμπειριών στο πλαίσιο των κρατών μελών. Η πρόκληση της ΕΕ είναι η εξεύρεση του τρόπου για να μετατρέψει τα εργαλεία αυτά σε έναν γρήγορο και αποτελεσματικό μηχανισμό που θα βοηθήσει τα κράτη μέλη να αντιμετωπίζουν τις ιδιαίτερες πιέσεις χωρίς να διακυβεύεται η εφαρμογή του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη πρέπει να συνεργαστούν για την κοινή χρήση των πόρων τους και για την εξεύρεση λύσεων. Μια από τις βασικές δραστηριότητες του δικτύου συνεργασίας στον τομέα του ασύλου θα μπορούσε να είναι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας για τη συλλογική

αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη σχετικά με ιδιαίτερα πιεστικές καταστάσεις, χωρίς να τίθενται υπό αμφισβήτηση οι χωριστές υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τη χορήγηση προστασίας.

19. Εκτός από τη σύσταση εφαρμογής των πρακτικών ενεργειών που περιγράφονται στο παράρτημα Δ, η Επιτροπή προτίθεται να προτείνει τροποποιήσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων⁶ (του ΕΤΠ) για να δώσει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να έχουν ταχεία πρόσβαση στα απαιτούμενα κεφάλαια και ελάχιστες γραφειοκρατικές διαδικασίες για την αντιμετώπιση των συνεπειών λόγω της αιφνίδιας άφιξης μεγάλου αριθμού ατόμων με ενδεχόμενη ανάγκη διεθνούς προστασίας. Η Επιτροπή προτίθεται επίσης να απλουστεύσει τη διαδικασία που προβλέπεται στο πρόγραμμα ARGO⁷ για την ταχύτερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση σε περίπτωση επειγουσών δράσεων. Η πρώτη αξιολόγηση του κανονισμού του Δουβλίνου⁸, που θα πραγματοποιηθεί το 2006, θα προσφέρει χρήσιμες ενδείξεις για τον τρόπο με τον οποίο ο κανονισμός μπορεί να προσαρμοστεί σε ορισμένες περιπτώσεις, ώστε να εξασφαλιστεί ότι τα κράτη μέλη δεν θα βρίσκονται σε μειονεκτικότερη θέση λόγω της γεωγραφικής τους θέσης. Οι ενέργειες που συνιστώνται από την Επιτροπή περιγράφονται στο παράρτημα Δ και συνοψίζονται παρακάτω:

Ενέργειες για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων πιέσεων:

• **Τροποποίηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων, έτσι ώστε τα κράτη μέλη να έχουν ταχεία πρόσβαση στα απαιτούμενα κεφάλαια και ελάχιστες γραφειοκρατικές διαδικασίες για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης.**

• **Απλούστευση της διαδικασίας που προβλέπεται στο πρόγραμμα ARGO για την ταχύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση σε περίπτωση επειγουσών δράσεων.**

⁶ Απόφαση 2004/904/ΕΚ του Συμβουλίου της 2ας Δεκεμβρίου για τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων για την περίοδο 2005 έως 2010 (ΕΕ L381 της 28.12.2004)

⁷ Απόφαση (2004/867/ΕΚ) του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την τροποποίηση της απόφασης 2002/483/ΕΚ σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος δράσης για τη διοικητική συνεργασία στους τομείς των εξωτερικών συνόρων, των θεωρήσεων, του ασύλου και της μετανάστευσης (πρόγραμμα ARGO) (ΕΕ L371 της 18.12.04).

⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2003 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L050 της 25.02.03).

• Δημιουργία ομάδων εμπειρογνομόνων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων υποδοχής και επεξεργασίας σε περίπτωση αιφνίδιας άφιξης μεγάλου αριθμού ατόμων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Μεταξύ των πιο μακροπρόθεσμων επιλογών περιλαμβάνεται η συνολική αξιολόγηση των ιδιαίτερων πιέσεων που ασκήθηκαν στο παρελθόν και η δημιουργία ενός δικτύου αρμοδίων για την πληροφόρηση των κρατών μελών σε επιλεγμένες τρίτες χώρες.

3.4. Εκπαίδευση

20. Η εκπαίδευση του προσωπικού των υπηρεσιών ασύλου έχει τεράστια σημασία για την εφαρμογή του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Η έγκριση βασικών αρχών ορθής πρακτικής για ορισμένες διοικητικές πράξεις όπως είναι οι συνεντεύξεις και η λήψη αποφάσεων παρέχουν σταθερή βάση για την ανάπτυξη ευρωπαϊκού προγράμματος που θα συμβάλει στη βελτίωση της σύγκλισης των πρακτικών εφαρμογής και των διοικητικών μεθόδων. Στα παραρτήματα, τα θέματα εκπαίδευσης αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο κάθε σειράς δραστηριοτήτων με σκοπό την επίτευξη των στόχων της Χάγης.

4. ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΥΛΟΥ

21. Το πρόγραμμα της Χάγης προβλέπει ότι οι δομές που έχουν σχέση με την πρακτική συνεργασία πρέπει, κατόπιν αξιολόγησης, να μετατραπούν σε ευρωπαϊκό γραφείο παροχής στήριξης σε όλες τις μορφές συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών που συνδέονται με το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου. Με την επέκταση της πρακτικής συνεργασίας, ο συντονισμός των εν λόγω δραστηριοτήτων θα χρειαστεί περισσότερες προσπάθειες και μεγαλύτερη συμμετοχή για να μπορεί να παρέχει την απαιτούμενη στήριξη στις αρχές ασύλου των κρατών μελών. Οι απαιτήσεις αυτές μπορεί να ξεπεράσουν την ικανότητα του μελλοντικού δικτύου συνεργασίας στον τομέα του ασύλου. Επίσης, πρέπει να προβλεφθούν δραστηριότητες για τη διατήρηση των πληροφοριών, την ενημέρωση των πηγών και των αναφορών τεκμηρίωσης καθώς και για την αναθεώρηση των σχετικών κατευθυντήριων γραμμών. Αυτό ισχύει κυρίως όσον αφορά την «κοινή πύλη» για τις πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης και τη μεταγενέστερη μετατροπή της σε κοινοτική βάση δεδομένων πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης. Στα αρχικά στάδια, οι δραστηριότητες αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος της αποστολής του δικτύου, αλλά οι δραστηριότητες συνεργασίας θα φθάσουν σύντομα σε κρίσιμη

μάζα που θα απαιτήσει την πιο δομημένη αποκέντρωση των τεχνικών λειτουργιών.

22. Η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση σχετικά με την πρόοδο που επιτεύχθηκε στο τέλος του πρώτου σταδίου των δραστηριοτήτων (στις αρχές του 2008). Η έκθεση προόδου της Επιτροπής πρέπει να περιλαμβάνει αξιολόγηση των δυνατοτήτων χρηματοδότησης και να καθορίζει κατά πόσο το δίκτυο συνεργασίας στον τομέα του ασύλου χρειάζεται περαιτέρω ανάπτυξη με σκοπό την κατάλληλη διατήρηση του αρχείου αρμοδιοτήτων και πληροφοριών και την εξασφάλιση της προβλεψιμότητας, της συνοχής και της συνεχούς παροχής υπηρεσιών στα κράτη μέλη. Με βάση την αξιολόγηση αυτή, μετά από τη θέσπιση κοινής διαδικασίας ασύλου σύμφωνα με το πρόγραμμα της Χάγης, θα εκπονηθεί μελέτη σκοπιμότητας για τη δημιουργία ευρωπαϊκού γραφείου παροχής στήριξης για όλες τις μορφές συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών.

23. Στο στάδιο αυτό, μπορεί να ανατεθεί στο ευρωπαϊκό γραφείο στήριξης ο ρόλος τεχνικής στήριξης για τη λειτουργία της «κοινής πύλης» των πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης και της κοινοτικής βάσης δεδομένων των πληροφοριών για τις χώρες προέλευσης. Το γραφείο αυτό θα μπορούσε επίσης να αναλάβει τον ρόλο του φορέα εκπαίδευσης για όλες τις πτυχές που συνδέονται με την εφαρμογή του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Το γραφείο θα μπορούσε επίσης να συντονίζει τους τρόπους ανταπόκρισης σε ιδιαίτερα πιεστικές καταστάσεις. Κατά τον καθορισμό των μελλοντικών καθηκόντων του γραφείου, πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι μελέτες σχετικά με την κοινή επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου στην ΕΕ, η εκπόνηση των οποίων ζητήθηκε από την Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος της Χάγης. Η σχέση μεταξύ του μελλοντικού ευρωπαϊκού γραφείου παροχής στήριξης και κάθε άλλης δραστηριότητας της ΕΕ στον τομέα της κοινής επεξεργασίας θα είναι προφανώς καθοριστικής σημασίας για την ολοκλήρωση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Η ανάπτυξη του ευρωπαϊκού γραφείου στήριξης θα μπορούσε επίσης να αποδειχθεί χρήσιμη για τις εργασίες που πραγματοποιούνται στους τομείς της μετανάστευσης και της ενσωμάτωσης. Η Επιτροπή θα καθορίσει τον πολιτικό προσανατολισμό όσον αφορά το εύρος και τον χαρακτήρα του γραφείου στήριξης με βάση το στόχο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.

5. ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

24. Το πρώτο κύμα πρακτικής συνεργασίας θα ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να υποβάλουν σχέδια από κοινού με άλλα κράτη μέλη που υποστηρίζουν τις ίδιες απόψεις ή μεμονωμένα σχέδια προς όφελος των 25, πράγμα το οποίο θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Χάγης. Εί-

να σκόπιμο να στηριχθεί το πρόγραμμα των δραστηριοτήτων που αναφέρεται στην παρούσα ανακοίνωση και να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του. Ωστόσο, είναι προφανές ότι οι ισχύουσες χρηματοδοτικές δυνατότητες, μέσω του προγράμματος ARGO και των κοινοτικών ενεργειών του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων δεν προσφέρουν ούτε την ευελιξία ούτε τις συμπληρωματικές πιστώσεις που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της φιλόδοξης αποστολής που ορίστηκε στο πρόγραμμα της Χάγης. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή προτίθεται να υποβάλει προτάσεις με σκοπό την τροποποίηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων και του προγράμματος ARGO, ώστε να εξασφαλιστεί η εφαρμογή των προτεραιοτήτων της Χάγης. Τα βασικά στοιχεία των προτάσεων τροποποίησης, που θα υποβληθούν στις αρχές του 2006, συνοψίζονται παρακάτω:

• **Τροποποίηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων ώστε να χορηγηθούν περισσότερες πιστώσεις στην πρακτική συνεργασία μέσω κοινοτικών ενεργειών.**

25. Οι εργασίες για την εφαρμογή των προτεραιοτήτων του προγράμματος της Χάγης θα τύχουν της απαιτούμενης χρηματοδοτικής στήριξης εάν εξασφαλιστεί ότι τα σχετικά προγράμματα εργασίας λαμβάνουν υπόψη την προβλεπόμενη συνεργασία και ότι οι δέουσες πιστώσεις θα είναι διαθέσιμες μέσω κοινοτικών πόρων χρηματοδότησης.

26. Οι στόχοι του προγράμματος της Χάγης και η ανάγκη να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της διαχείρισης ενός ολοκληρωμένου κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου πρέπει να ληφθούν υπόψη στις συζητήσεις σχετικά με την πρόταση προγράμματος πλαισίου “*Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών*”⁹, το οποίο αποσκοπεί στην ελάφρυνση των διαφόρων επιβαρύνσεων που θα επιβληθούν στα κράτη μέλη στο πλαίσιο της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης κατά τη διάρκεια των επόμενων οκτώ ετών.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

27. Η προθεσμία που έχει οριστεί για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας ασύλου από το πρόγραμμα της Χάγης είναι το έτος 2010. Για τον σκοπό αυτό, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ορθή εφαρμογή των νομοθετικών μέτρων του πρώτου σταδίου. Η προβλεπόμενη πρακτική συνεργασία που θα στηρίζει την επίτευξη αυτού του στόχου συνεπάγεται επίσης μια οριζόντια εναρμόνιση, έτσι ώστε να αναπτυχθεί και να ενισχυθεί μια κοι-

⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος-πλαισίου για την αλληλεγγύη και τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών κατά την περίοδο 2007-2013 (COM (2005) 123 τελικό)

νή προσέγγιση χάρη στις συνεκτικές διοικητικές μεθόδους και στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας, πόρων και γνώσεων. Η πρακτική συνεργασία θα δώσει τη δυνατότητα να βελτιωθεί η κοινή διαχείριση των θεμάτων ασύλου, η οποία θα καταστεί καθημερινή επιχειρησιακή πραγματικότητα και όχι απλώς ένας προς επίτευξη νομοθετικός στόχος.

Βρυξέλλες, 19.7.2006
COM(2006) 402 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

για τις προτεραιότητες πολιτικής για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ολοκληρωμένης και διαρθρωτικής προσέγγισης που υιοθετεί η ΕΕ στον τομέα της αποτελεσματικής διαχείρισης της μετανάστευσης και συμπληρώνει τις πρόσφατες πρωτοβουλίες πολιτικής σ' αυτόν τον τομέα, όπως το σχέδιο πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση¹⁰, την ανακοίνωση για τη μετανάστευση και την ανάπτυξη¹¹ και την ανακοίνωση που προτείνει ένα κοινό πρόγραμμα για την ένταξη¹².

2. Η αντιμετώπιση συγκεκριμένα της παράνομης μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών ήταν ένα από τα βασικά θέματα της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ ήδη από τη δημιουργία της. Στην ανακοίνωσή της του 2001 για μια κοινή πολιτική στον τομέα της παράνομης μετανάστευσης, η Επιτροπή εξήγγειλε την πρόθεσή της να χειριστεί το θέμα της παράνομης μετανάστευσης στο πλαίσιο μιας περιεκτικής προσέγγισης που καλύπτει τα διάφορα στάδια της μεταναστευτικής διαδικασίας. Τα τρία σχέδια δράσης του Συμβουλίου 2002 για την παράνομη μετανάστευση, τα εξωτερικά σύνορα και τις επιστροφές περιλάμβαναν μια πλήρη σειρά μέτρων. Στην ανακοίνωσή της του 2003, η Επιτροπή αξιολόγησε την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτών των σχεδίων δράσης και ανήγγειλε τη δημοσίευση ενός ετήσιου απολογισμού που είχε σαν συνέχεια την έκθεση του 2004. Στην παρούσα ανακοίνωση προσαρτάται παρόμοια έκθεση που καλύπτει την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε το 2005. Ένα ακόμη παράρτημα περιλαμβάνει στατιστικά στοιχεία για τις μεταναστευτικές ροές στην ΕΕ των 25.

3. Ο όρος «παράνομη μετανάστευση» χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα ευρύ φάσμα φαινομένων. Ορισμένοι υπήκοοι τρίτων χωρών εισέρχονται στο έδαφος ενός κράτους μέλους παράνομα, από την ξηρά, τον αέρα ή τη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών διέλευσης των αεροδρομίων. Συχνά, χρησιμοποιούν πλαστά ή παραποιημένα έγγραφα ή

¹⁰ COM(2005) 669 της 21ης Δεκεμβρίου 2005.

¹¹ COM(2005) 390 της 1ης Σεπτεμβρίου 2005.

¹² COM(2005) 389 της 1ης Σεπτεμβρίου 2005.

προσφεύγουν στη βοήθεια οργανωμένων εγκληματικών δικτύων διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων. Επιπλέον, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων οι οποίοι εισέρχονται νόμιμα με έγκυρη θεώρηση ή υπό καθεστώς εισόδου χωρίς θεώρηση, αλλά παρατείνουν την παραμονή τους ή αλλάζουν το σκοπό της παραμονής τους χωρίς την έγκριση των αρχών. Τέλος υπάρχουν οι αποτυχόντες σε αίτηση για χορήγηση ασύλου οι οποίοι δεν εγκαταλείπουν τη χώρα προτού υπάρξει τελική αρνητική απόφαση.

4. Το πρόγραμμα της Χάγης καθορίζει τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν για την καταπολέμηση όλων αυτών των μορφών παράνομης μετανάστευσης σε ορισμένους τομείς πολιτικής: την ασφάλεια των συνόρων, παράνομη απασχόληση, επιστροφές και συνεργασία με τις τρίτες χώρες. Πέντε έτη μετά από την πρώτη ανακοίνωση για την παράνομη μετανάστευση και έξι μήνες μετά την παρουσίαση του σχεδίου πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση, έφθασε πλέον η στιγμή να επανεξετάσουμε αυτό το πολύ σημαντικό θέμα, υπό το φως της αυξανόμενης μεταναστευτικής πίεσης στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η παρούσα ανακοίνωση καθορίζει τις νέες προτεραιότητες πολιτικής και προτείνει ορισμένα πρακτικά και συγκεκριμένα μέτρα με γνώμονα την ανάληψη δράσεων.

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ

5. Η παράνομη είσοδος, η διέλευση και η παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι δεν έχουν ανάγκη της διεθνούς προστασίας υπονομεύουν την αξιοπιστία της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Χωρίς ενισχυμένη κοινοτική δράση, η κρίση, όπως ήδη εμφανίζεται και γίνεται αντιληπτή σήμερα, θα αυξηθεί τόσο από ποιοτική όσο και από ποσοτική άποψη.

6. Η παρούσα ολοκληρωμένη προσέγγιση της ΕΕ για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, ακολουθεί μια σειρά θεμελιωδών αρχών που αποσκοπούν στο συνδυασμό της ανάγκης για αλληλεγγύη εντός της ΕΕ, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των προσδοκιών των τρίτων χωρών και της κοινής γνώμης στα κράτη μέλη.

7. **Η αλληλεγγύη, η αμοιβαία εμπιστοσύνη και ο καταμερισμός των ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών** είναι βασική απαίτηση σε ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, όπου η παράνομη μετανάστευση ασκεί έντονη πίεση στα κράτη μέλη που ελέγχουν κάποιο από τα εξωτερικά σύνορα.

8. Τα **θεμελιώδη δικαιώματα** πρέπει να προστατεύονται και να προωθούνται. Πρέπει να παρέχεται στους παράνομους μετανάστες ανθρώπινη και αξιοπρεπής μεταχείριση, δεδομένου μάλιστα ότι είναι συχνά θύματα δικτύων εμπορίας ανθρώπων και αντικείμενο εκμετάλλευσης εκ

μέρους των εργοδοτών. Συνεπώς, κάθε νομοθετική πρωτοβουλία σ' αυτόν τον τομέα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο αξιολόγησης για να εκτιμώνται οι επιπτώσεις της στα θεμελιώδη δικαιώματα. Κάθε περιορισμός πρέπει να συμμορφώνεται με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και, ως εκ τούτου, πρέπει να είναι σύμφωνος προς το δίκαιο και να είναι αναγκαίος σε μια δημοκρατική κοινωνία.

9. **Οι μεικτές μεταναστευτικές ροές** με τις οποίες οι άνθρωποι αποπειράονται να εισέλθουν στην ΕΕ για πολλαπλούς λόγους, μεταξύ άλλων και για να τύχουν διεθνούς προστασίας, συνεπάγονται ένα φάσμα προκλήσεων για τα κράτη μέλη. Για το λόγο αυτό, μια αποτελεσματική πολιτική για την παράνομη μετανάστευση πρέπει να δρα σε πολλούς τομείς που δημιουργούν ανησυχία και, ταυτόχρονα, να διασφαλίζει ότι τηρούνται πλήρως οι διεθνείς υποχρεώσεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου και, ιδίως, **το δικαίωμα αίτησης ασύλου**.

10. Ένα βασικό στοιχείο της διαχείρισης της μετανάστευσης της ΕΕ είναι **η εταιρική σχέση με τις τρίτες χώρες** με σκοπό να διασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ της εσωτερικής και εξωτερικής δράσης. Εκτός από τη συνεργασία που αποσκοπεί άμεσα στη μείωση και την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης, στόχος αυτής της εταιρικής σχέσης είναι επίσης να βοηθήσει τις χώρες καταγωγής να αντιμετωπίσουν τις βαθύτερες αιτίες και τους παράγοντες που ωθούν στις ροές παράνομης μετανάστευσης. Η παράνομη μετανάστευση είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και πρέπει να αντιμετωπιστεί σε όλες του τις διαστάσεις.

11. Μια σταθερή πολιτική πρόληψης και μείωσης της παράνομης μετανάστευσης θα ενίσχυε την αξιοπιστία σαφών και διάφανων κοινοτικών κανόνων για τη νόμιμη μετανάστευση, όπως προβλέπεται στο σχέδιο πολιτικής που εγκρίθηκε από την Επιτροπή¹³. Αντίστροφα, η ύπαρξη τέτοιων κανόνων θα μπορούσε να μειώσει από μόνη της την παράνομη μετανάστευση ανοίγοντας προοπτικές σε εκείνους οι οποίοι δεν θα είχαν άλλη επιλογή από το να μεταναστεύσουν παράνομα. Σε γενικές γραμμές, οι εργαζόμενοι μετανάστες μπορούν να συμβάλουν τόσο στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων των δημογραφικών αλλαγών στην ΕΕ, όσο και στην κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας.

12. Είναι σημαντικό να μη δημιουργηθούν ψευδείς ή υπερβολικές προσδοκίες στην κοινή γνώμη: οι λόγοι που ωθούν τους υπηκόους τρίτων χωρών στην παράνομη μετανάστευση είναι τόσο ευρείς και σύνθετοι που δεν θα ήταν ρεαλιστικό να πιστεύουμε ότι οι ροές της παράνομης μετα-

¹³ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 10.

νάστευσης θα μπορούσαν να αναχαιτισθούν εντελώς. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη η **κοινή γνώμη** η οποία τείνει να συνδέει ορισμένα κοινωνικά προβλήματα με την παράνομη μετανάστευση. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να προωθήσουν μια ορθολογική συζήτηση που να βασίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία για να απαλείψουν τον ρατσισμό και τη ξενοφοβία, μεταξύ άλλων, με τη θέσπιση και την εφαρμογή αποτελεσματικής κοινοτικής νομοθεσίας σ' αυτόν τον τομέα.

3. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

13. Λαμβανομένων υπόψη τόσο της κλίμακας του προβλήματος όσο και του σύνθετου χαρακτήρα του φαινομένου, είναι αναγκαία η πολύπλευρη προσέγγιση με σκοπό τη λήψη μέτρων σε όλα τα στάδια της μεταναστευτικής διαδικασίας. Ως εκ τούτου, η παρούσα ανακοίνωση αφορά εννέα διαφορετικούς τομείς προτεραιότητας. Για κάθε θέμα, εξετάζεται η κατάσταση που επικρατεί σήμερα και καθορίζεται το πλαίσιο. Σε αυτή τη βάση, παρουσιάζονται προοπτικές για δράση και δραστηριότητες.

α. Συνεργασία με τρίτες χώρες

14. Ο διάλογος και η συνεργασία για τη μετανάστευση μεταξύ της ΕΕ και των χωρών καταγωγής και διέλευσης είναι αποφασιστικής σημασίας και θα ενισχυθούν ακόμη περισσότερο. Η συνεργασία έχει αναπτυχθεί με τις ανατολικές και νότιες γείτονες χώρες και τα Βαλκάνια. Για να διασφαλιστεί η δέσμευση για αποτελεσματική συνεργασία, απαιτείται να ενισχυθεί η ενασχόλησή μας με άλλες καίριας σημασίας χώρες, όπως η Λιβύη. Επίσης, στην ατζέντα των σχέσεων με τη Λατινική Αμερική και ορισμένες χώρες της Ασίας η παράνομη μετανάστευση εμφανίζεται όλο και περισσότερο.

15. Αντιδρώντας στην πρόσφατη και συνεχιζόμενη παράνομη μετανάστευση στην περιοχή της Μεσογείου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 15ης-16ης Δεκεμβρίου 2005 υπογράμμισε την ανάγκη **για σφαιρική προσέγγιση που να βασίζεται σε συγκεκριμένες δράσεις και αποφάσισε να καταλείψει το 3% των σχετικών χρηματοδοτικών μέσων για να ενισχύσει τη χρηματοδοτική βοήθεια σε περιοχές που αφορούν ή συνδέονται με τη μετανάστευση. Βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα μέτρα, όπως κοινές περιπολίες, επιτήρηση και ενισχυμένη ικανότητα αντίδρασης εφαρμόστηκαν με σκοπό να αποτρέψουν απώλειες ζωής στη θάλασσα. Επιπλέον, εγκρίθηκε διευκόλυνση ύψους 25 εκατ. ευρώ για την ανάπτυξη των ικανοτήτων στον τομέα της μετανάστευσης για τις χώρες ΑΚΕ¹⁴, με**

¹⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για τις χώρες που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση του Λομέ. Τα αρχικά «ΑΚΕ» σημαίνουν «Αφρική, Καραϊβι-

κύριο στόχο την παροχή τεχνικής βοήθειας για την καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης. **Η ενισχυμένη συνεργασία και ο διάλογος** για ένα ευρύ φάσμα μεταναστευτικών θεμάτων με τα αφρικανικά κράτη νοτίως της Σαχάρας και τις γειτονικές χώρες σε όλη την περιοχή της Μεσογείου αποτελούν μέρος ενός πιο μακροπρόθεσμου προγράμματος δράσης. Τα σχετικά πλαίσια περιλαμβάνουν (α) τον πολιτικό διάλογο στο πλαίσιο της συμφωνίας Κοτονού μεταξύ της ΕΕ και των χωρών ΑΚΕ, ιδίως του άρθρου 13, (β) τον πολιτικό διάλογο με τους μεσογειακούς εταίρους της ΕΕ, (γ) το διάλογο μεταξύ (υπό)περιφερειακών οργάνωσεων, συμπεριλαμβανομένων της Οικονομικής Κοινότητας των κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) και της Αφρικανικής Ένωσης, και (δ) τις συγκεκριμένες ad hoc περιφερειακές πρωτοβουλίες, όπως η διάσκεψη του Rabat¹⁵.

16. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης πολιτικών και προγραμμάτων συνεργασίας, η ΕΕ θα συνεχίσει να **αντιμετωπίζει τους παράγοντες που ωθούν στην παράνομη μετανάστευση**, όπως η φτώχεια, η ανεργία, οι συγκρούσεις, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κακή διακυβέρνηση, η μη πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην υγεία, κ.λ.π. Τα μεταναστευτικά θέματα θα συνεχίσουν να εντάσσονται στις στρατηγικές της ΕΕ για παροχή βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, σε στενή συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες χώρες. Εφόσον είναι αναγκαίο και μετά από αμοιβαία συμφωνία, η ΕΕ θα βοηθήσει τους εταίρους στον αναπτυσσόμενο κόσμο, για να ενισχύσει την ικανότητά τους να διαχειρίζονται καλύτερα τις μεταναστευτικές ροές και να καταπολεμούν την εμπορία ανθρώπων.

κί και Ειρηνικός». Η πρώτη Σύμβαση του Λομέ υπογράφηκε στο Τόγκο το 1975. Εκφράζει την ευρωπαϊκή επιθυμία για εγγύηση της τακτικής προμήθειας πρώτων υλών και διατήρησης της προνομιακής θέσης της Ευρώπης στις εξω-ευρωπαϊκές αγορές. Επίσης, ήταν αποτέλεσμα της συναίσθησης της ευθύνης της Ευρώπης λόγω του αποικιοκρατικού παρελθόντος της. Η Σύμβαση του Λομέ είναι ένα φιλόδοξο πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ των 15 κρατών μελών της ΕΕ και 71 κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού. Στηρίζεται κυρίως σε σύστημα προνομιακών τιμών που παρέχει σε αυτά τα κράτη τη δυνατότητα πρόσβασης στην ευρωπαϊκή αγορά και σε ειδική χρηματοδότηση που στηρίζει τη σταθερότητα των τιμών των αγροτικών και μεταλλευτικών προϊόντων. Η Σύμβαση του Λομέ αντικαταστάθηκε από τη Σύμβαση του Κοτονού που υπογράφηκε στο Μπενίν τον Ιούνιο του 2000. Βασική διαφορά της Σύμβασης του Κοτονού από τη Σύμβαση του Λομέ είναι η διεύρυνση των συμμετεχόντων με φορείς από την κοινωνία των πολιτών, τον ιδιωτικό τομέα, τις συντεχνιακές ενώσεις, τις τοπικές αρχές κλπ. που δραστηριοποιούνται στις διαβουλεύσεις και στο σχεδιασμό των εθνικών αναπτυξιακών στρατηγικών, έχουν πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους και υλοποιούν προγράμματα.

¹⁵ Βλέπε για τη Διάσκεψη αυτή στη σελίδα 101 της παρούσας έκδοσης, υποσημείωση 2.

17. Επιπλέον και όπως αναγγέλθηκε στο σχέδιο πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση, η Επιτροπή θα λάβει μέτρα για να **επεκτείνει τις πηγές πληροφοριών** που είναι διαθέσιμες στις χώρες καταγωγής σχετικά με τις δυνατότητες και τους όρους της νόμιμης μετανάστευσης στην ΕΕ. Για το σκοπό αυτό, το σχέδιο δράσης προβλέπει ότι η Επιτροπή αρχίζει τις εργασίες για τη δημιουργία το 2006, μιας διαδικτυακής πύλης της ΕΕ για τη μετανάστευση που θα περιλαμβάνει πληροφορίες τόσο για ευκαιρίες νόμιμης μετανάστευσης, όσο και για τους κινδύνους και τις συνέπειες της παράνομης μετανάστευσης στην ΕΕ. Επιπλέον, θα εξετασθεί η δυνατότητα δημιουργίας κέντρων παροχής πληροφοριών, για παράδειγμα σε επιλεγμένες αφρικανικές χώρες, καθώς και η σκοπιμότητα εκστρατειών ενημέρωσης.

β. Ασφάλεια των συνόρων – ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων

18. Ο κοινοτικός κώδικας συνόρων, συμπεριλαμβανομένου του μη δεσμευτικού εγχειριδίου για τους συνοριοφύλακες που θα εκδοθεί το Σεπτέμβριο 2006, ο κανονισμός για την τοπική συνοριακή κυκλοφορία και ο κανονισμός για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα (FRONTEX) αντιπροσωπεύουν μαζί ένα νομικό και επιχειρησιακό πλαίσιο, μέσω του οποίου μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω οι έλεγχοι στα σύνορα φθάνοντας σε υψηλό επίπεδο.

19. Το μελλοντικό ταμείο εξωτερικών συνόρων θα αυξήσει την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών στηρίζοντας τη δίκαιη κατανομή των ευθυνών όσον αφορά το οικονομικό βάρος που απορρέει από τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης.

20. Με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των κοινών ενεργειών των συνοριακών ελέγχων, ο FRONTEX θα διευκολύνει την τεχνική συνεργασία και θα συνάψει τις αναγκαίες συμφωνίες με τρίτες χώρες, ιδίως με τις γείτονες και υποψήφιες χώρες.

21. Θα πρέπει να επιτευχθεί **συμφωνία για την ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων**, η οποία θα καλύπτει το πλήρες φάσμα των δραστηριοτήτων διαχείρισης των συνόρων σε κοινοτικό επίπεδο. Η προσέγγιση αυτή θα περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των βέλτιστων πρακτικών για ένα πρότυπο ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων. Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή πρότεινε ένα κανονισμό για την καθιέρωση μηχανισμού για την ταχεία παροχή βοήθειας σε ένα κράτος μέλος που αντιμετωπίζει ιδιαίτερη πίεση στα εξωτερικά σύνορά του¹⁶. Η Επιτροπή θα

¹⁶ COM(2006) 401 της 19ης Ιουλίου 2006.

πραγματοποιήσει, επίσης, αξιολόγηση του FRONTEX το 2007 η οποία θα περιλαμβάνει επισκόπηση των τρεχόντων καθηκόντων του, καθώς και μια αξιολόγηση για το κατά πόσο θα πρέπει να παραταθεί η εντολή του. Επιπλέον προβλέπεται να εισαχθεί ένας μηχανισμός εποπτείας, ο οποίος θα συμπληρώνει τις ισχύουσες ρυθμίσεις αξιολόγησης του Schengen και θα προβλέπει αιφνιδιαστικές επιθεωρήσεις.

22. Η βιομετρική τεχνολογία θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στα συστήματα ελέγχου των συνόρων. Το δυναμικό αυτής της τεχνολογίας θα πρέπει να διερευνηθεί για να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των ελέγχων στα σύνορα, ενώ, παράλληλα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ανησυχίες ηθικής τάξης και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

23. Για το σκοπό αυτό, στην καταπολέμηση της παράνομης μεταναστευσης **θα πρέπει να συμπεριληφθεί μια ολοκληρωμένη τεχνολογική προσέγγιση - «ηλεκτρονικά σύνορα»**. Στο πλαίσιο μιας διαχείρισης των συνόρων που βασίζεται στις πληροφορίες¹⁷, η εκ των προτέρων παροχή στοιχείων που αφορούν τους επιβάτες χρησιμοποιείται για σκοπούς ελέγχου των συνόρων. Η οδηγία 2004/82/EK προβλέπει την υποχρέωση για ορισμένους μεταφορείς να κοινοποιούν τα δεδομένα που περιλαμβάνονται στα διαβατήρια των επιβατών στις αρχές οι οποίες διενεργούν ελέγχους ατόμων στα εξωτερικά σύνορα. Εκτός από την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας έως το Σεπτέμβριο του 2006, το σύστημα αυτό θα πρέπει να διευρυνθεί ώστε να συμπεριλάβει και άλλους μεταφορείς και να ενισχυθεί περισσότερο, με σκοπό την ανάπτυξη των αναλύσεων απειλών και των εκτιμήσεων κινδύνου, πράγμα το οποίο απαιτεί πιο διεξοδική και στοχοθετημένη χρησιμοποίηση των δεδομένων. Στο πλαίσιο αυτό, η προάσπιση του γενικού συμφέροντος της Ένωσης στο πλαίσιο της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης θα ανταποκρίνεται πλήρως στις υποχρεώσεις προστασίας των δεδομένων.

24. **Η τεχνολογία θα πρέπει επίσης να χρησιμοποιηθεί κατά την είσοδο και κατά την έξοδο.** Οι κοινοτικοί κανόνες δεν προβλέπουν προς το παρόν την αυτοματοποιημένη καταγραφή των υπηκόων τρίτων χωρών κατά την είσοδο, ή κατά την έξοδο από το έδαφος της ΕΕ¹⁸. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να σφραγίζουν συστηματικά τα ταξιδιωτικά έγγραφα των υπηκόων των τρίτων χωρών, τόσο κατά την είσοδο όσο και

¹⁷ Η διαχείριση των συνόρων που βασίζεται στις πληροφορίες περιγράφει μια διαδικασία συγκέντρωσης και ανάλυσης δεδομένων για ανάλυση των απειλών και εκτίμηση των κινδύνων, με σκοπό τον προσδιορισμό ορισμένων κριτηρίων και εκτίμηση των κινδύνων, με σκοπό τον προσδιορισμό ορισμένων κριτηρίων και εκτίμηση των κινδύνων, με σκοπό τον προσδιορισμό ορισμένων κριτηρίων και εκτίμηση των κινδύνων. Το στοιχείο αυτό θα επιτρέψει στις αρχές ελέγχου των συνόρων να διακρίνουν τους επιβάτες οι οποίοι εμπίπτουν σε μια από αυτές τις κατηγορίες, για να διεξάγουν συμπληρωματικούς ελέγχους.

¹⁸ Βλ. επίσης COM(2005) 597 της 24ης Νοεμβρίου 2005.

κατά την έξοδο, πράγμα το οποίο γίνεται χειρογράφως από τους συνοριοφύλακες, όταν ο υπήκοος μιας τρίτης χώρας διέρχεται από τα σύνορα. Έτσι, τα άτομα που υπερβαίνουν την επιτρεπόμενη άδεια παραμονής δεν μπορούν να εντοπιστούν παρά μόνο με τη σύγκριση των σφραγίδων εισόδου και εξόδου.

25. Το σύστημα πληροφοριών για τις θεωρήσεις (VIS) θα επιτρέψει στις αρχές ελέγχου των συνόρων να εξακριβώνουν το ιστορικό μιας αίτησης θεώρησης και να επαληθεύουν κατά πόσον το πρόσωπο που παρουσιάζει μια θεώρηση είναι πράγματι αυτό για το οποίο εκδόθηκε η εν λόγω θεώρηση. Εντούτοις, το σύστημα αυτό δεν θα διατηρεί κανένα ίχνος των διαφόρων εισόδων των υπηκόων τρίτων χωρών και ούτε θα ελέγχει κατά πόσο τα σχετικά πρόσωπα εγκατέλειψαν την επικράτεια κατά τη λήξη της άδειας παραμονής τους. Εξάλλου, το VIS δεν αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν υποχρεούνται να παρουσιάζουν θεώρηση για να εισέλθουν στην ΕΕ. Το σύστημα πληροφοριών του Schengen δεύτερης γενιάς (SIS II) θα συμβάλει στη διατήρηση υψηλού επιπέδου ασφάλειας σε ένα χώρο χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα. Οι επισημάνσεις που έχουν καταγραφεί σε σχέση με υπηκόους τρίτων χωρών αφορούν μόνο πρόσωπα στα οποία δεν πρέπει να επιτραπεί η είσοδός τους στο χώρο Schengen· πρόκειται, δηλαδή, για ένα πολύ περιορισμένο αριθμό ατόμων σε σύγκριση με τον αριθμό των ατόμων που θα είχαν καταγραφεί σε ένα σύστημα εισόδων – εξόδων.

26. Για να υπερκεραστούν οι προαναφερόμενοι περιορισμοί που συνδέονται με τα συστήματα VIS και SIS II, **η δημιουργία ενός γενικευμένου και αυτοματοποιημένου συστήματος εισόδων – εξόδων** ως συμπληρώματος των υφιστάμενων βάσεων δεδομένων θα διευκόλυνε τους ελέγχους που αφορούν τη μετανάστευση και το καθεστώς διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται και εξέρχονται από το έδαφος της ΕΕ. Το σύστημα αυτό θα ενίσχυε την ικανότητα των κρατών μελών να ελέγχουν αν ένας υπήκοος μιας τρίτης χώρας υπερέβη την επιτρεπόμενη διάρκεια παραμονής του ή την είχε ήδη παραβεί κάποτε στο παρελθόν. Θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί ως μητρώο των εργαζομένων προέλευσης τρίτων χωρών για να διευκολυνθεί η διαχείριση της νόμιμης μετανάστευσης, ιδίως, στο πλαίσιο καθεστώτων που εφαρμόζονται στους εποχιακούς εργαζόμενους, σύμφωνα με το πρόγραμμα πολιτικής 2005 για την νόμιμη μετανάστευση.

27. Λαμβανομένων υπόψη των τεραστίων επιπτώσεων, των πολύ σημαντικών οικονομικών συνεπειών και του σύνθετου τεχνικού χαρακτήρα ενός τέτοιου συστήματος, η Επιτροπή θα εκπονήσει τεχνολογικού μια περιεκτική μελέτη, η οποία θα αρχίσει το 2006, για να αξιολογήσει τη σκοπιμότητα και την αναλογικότητα αυτού του συστήματος καθώς και τις

νομικές συνέπειές του και, ιδίως, την τήρηση των κανόνων όσον αφορά την προστασία των δεδομένων.

γ. Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

28. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ για τις βέλτιστες πρακτικές, τα πρότυπα και τις διαδικασίες καταπολέμησης και πρόληψης της εμπορίας ανθρώπων, που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο την 1η Δεκεμβρίου 2005 και βασίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής¹⁹, καθορίζει το πρόγραμμα δράσης σ' αυτόν τον τομέα σε μεσοπρόθεσμη βάση. Το σχέδιο δράσης καλύπτει ένα φάσμα θεμάτων, όπως μέτρα για τη βελτίωση της κατανόησης της εγκληματικότητας και των διαφόρων πτυχών της, την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, τη μείωση της ζήτησης, την αποτελεσματικότερη έρευνα και ποινική δίωξη, την προστασία και τη στήριξη των θυμάτων, την ασφαλή επιστροφή και την επανένταξη καθώς και θέματα που συνδέονται με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στις τρίτες χώρες. Το σχέδιο δράσης απαιτεί ρητά ότι στα μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνονται στρατηγικές πρόληψης που αφορούν συγκεκριμένα ευάλωτες ομάδες, όπως γυναίκες και παιδιά.

29 Μέσω ιδίως της αναπτυξιακής πολιτικής της ΕΕ, η οποία έχει ως κύριο στόχο τη μείωση της φτώχειας και την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας, η Κοινότητα θα συνεχίσει να χρηματοδοτεί μέτρα για την αντιμετώπιση των παραγόντων οι οποίοι καθιστούν τα άτομα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων, όπως η φτώχεια, οι διακρίσεις και η έλλειψη πρόσβασης στη βασική και ανώτερη εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να τονισθεί ότι τα σημαντικά ποσά που καταβάλλονται στους διακινητές ανθρώπων είναι καθαρή απώλεια για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

30. **Οι τρέχουσες προτεραιότητες της Επιτροπής, όσον αφορά την υλοποίηση** αυτού του σχεδίου δράσης, είναι η ανάπτυξη μηχανισμών συντονισμού και συνεργασίας τους οποίους χρειάζεται η ΕΕ, η προώθηση των βέλτιστων πρακτικών, όσον αφορά την αναγνώριση και τη στήριξη των θυμάτων, η δημιουργία δικτύων, η συμμετοχή διεθνών και μη κυβερνητικών οργανώσεων και η χάραξη κατευθυντηρίων γραμμών για τη συγκέντρωση δεδομένων.

δ. Ασφάλεια των εγγράφων ταξιδιού και ταυτότητας

31. Η ασφάλεια των εγγράφων συνδέεται με τους ελέγχους στα σύνορα αλλά είναι και ένας σημαντικός παράγοντας στο πλαίσιο μέτρων που έπονται της εισόδου. Τα βιομετρικά αναγνωριστικά στοιχεία ενισχύουν την ασφάλεια των θεωρήσεων και των αδειών διαμονής, πράγμα το

¹⁹ COM(2005) 514 της 18ης Οκτωβρίου 2005.

οποίο διευκολύνει επιπλέον τη διέλευση των συνόρων για τους καλόπιστους ταξιδιώτες. Έχει ζωτική σημασία όχι μόνο να εξασφαλίζεται η ασφάλεια των εγγράφων ταξιδιού και ταυτότητας, αλλά και να διασφαλίζεται ότι δεν έχουν αποκτηθεί με απάτη, για παράδειγμα με τη χρησιμοποίηση πλαστογραφημένων εγγράφων ή κλεμμένης ταυτότητας. Θα πρέπει να καθοριστούν **κατευθυντήριες γραμμές** για τα ελάχιστα πρότυπα ασφάλειας, ιδίως, όσον αφορά το θέμα των διαδικασιών έκδοσης των εγγράφων.

32. Επίσης η Επιτροπή συνεργάζεται στενά με τρίτες χώρες, ιδίως με τις γείτονες χώρες και τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, για να τις βοηθήσει να διασφαλίσουν την ασφάλεια των ταξιδιωτικών εγγράφων τους με τη χρήση βιομετρικών αναγνωριστικών στοιχείων.

ε. Το θέμα των νομιμοποιήσεων

33. Το ισχύον κοινοτικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων του Schengen, δεν περιλαμβάνει διατάξεις για τις νομιμοποιήσεις, π.χ. για τη διακριτική ευχέρεια χορήγησης νόμιμης παραμονής στην επικράτεια· προς το παρόν, οι αποφάσεις αυτές υπάγονται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών. Έχοντας να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες που προέκυπταν από την παρατεταμένη παρουσία στο έδαφός τους σημαντικού αριθμού παράνομων μεταναστών από τρίτες χώρες, ορισμένα κράτη μέλη εφάρμοσαν ευρείας κλίμακας προγράμματα νομιμοποιήσεων κατά τα πρόσφατα έτη. Αυτά τα εθνικά μέτρα οδήγησαν στην έκφραση ανησυχιών και ενδιαφέροντος σε άλλα κράτη μέλη. Επιπλέον, τα μέτρα αυτά μπορούν να έχουν επιπτώσεις για άλλα κράτη μέλη, λόγω της κατάργησης των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα εντός του Schengen. Εξάλλου, η οδηγία 2003/109/EK για τους επί μακρόν διαμένοντες προβλέπει τη δυνατότητα για τους υπηκόους τρίτων χωρών να μετακινηθούν προς και να διαμείνουν σε άλλο κράτος μέλος μετά από πέντε έτη νόμιμης διαμονής στο πρώτο κράτος μέλος διαμονής.

34. Αντιδρώντας στα πρόσφατα γεγονότα, συμπεριλαμβανομένων των νομιμοποιήσεων, και όπως ζητήθηκε από το Συμβούλιο, η Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία ενός συστήματος αμοιβαίας ανταλλαγής πληροφοριών για τα εθνικά μέτρα στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλλου, τα οποία μπορούν να έχουν αντίκτυπο σε άλλα κράτη μέλη ή στο σύνολο της Κοινότητας. Αναμένεται ότι το σύστημα αυτό θα καταστεί λειτουργικό το 2007.

35. Εξάλλου, για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων και ενημερωμένων πληροφοριών, **το 2007 θα αρχίσει η εκπόνηση μιας μελέτης** σχετικά με τις ισχύουσες πρακτικές, τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις των μέτρων νομιμοποίησης στα κράτη μέλη. Η μελέτη αυ-

τή θα αποτελέσει βάση για μελλοντικές συζητήσεις, οι οποίες θα έχουν κυρίως ως θέμα το κατά πόσον είναι αναγκαίο ένα κοινό νομικό πλαίσιο για τις νομιμοποιήσεις σε κοινοτικό επίπεδο.

στ. Αντιμετώπιση ενός βασικού παράγοντα έλξης: της παράνομης απασχόλησης

36. Ένα από τα θεμελιώδη στοιχεία της δράσης της ΕΕ στον τομέα της καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης είναι η απάλειψη των κινήτρων στις χώρες προορισμού. Οι παράγοντες έλξης σχετίζονται απλώς με το γεγονός ότι, καθώς οι μετανάστες αναζητούν μια καλύτερη ζωή, θα συνεχίσουν να στρέφονται προς την ΕΕ, εφόσον οι δυνατότητες ζωής είναι καλύτερες εδώ απ' ό,τι στην πατρίδα τους. Ωστόσο, και τα ίδια τα κράτη μέλη δημιουργούν παράγοντες έλξης με την ανοχή της παράνομης απασχόλησης υπηκόων τρίτων χωρών. Η δυνατότητα για ένα άτομο να βρει εργασία ενώ διαμένει παράνομα στην ΕΕ²⁰ αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα έλξης, δεδομένου ότι ο κίνδυνος να επισημανθεί από τις αρμόδιες αρχές είναι σήμερα πολύ χαμηλός τόσο για τον εργοδότη όσο και για τον εργαζόμενο. Επιπλέον, η παράνομη απασχόληση, ιδίως, σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και σε εποχιακή εργασία, υπονομεύουν σοβαρά την αξιοπιστία των νομίμων μεταναστευτικών οδών και τα φορολογικά έσοδα των κρατών μελών. Επίσης, μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρή εκμετάλλευση, ή ακόμη σε συνθήκες οιονεί δουλείας, πράγμα το οποίο δεν είναι δυνατό να γίνεται ανεκτό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι συνθήκες αυτές δεν περιορίζονται στις περιπτώσεις στις οποίες εμπλέκεται το οργανωμένο έγκλημα. Η παράνομη απασχόληση εμποδίζει τους εργαζομένους να επωφελούνται από την κοινωνική πρόνοια και δημιουργεί άνισους όρους για τους εργοδότες. Επιπλέον, η διολίσθηση θέσεων απασχόλησης από τη νόμιμη αγορά εργασίας προς την παραοικονομία μπορεί να προκαλέσει δυσανεξία όταν αυτές οι θέσεις απασχόλησης καταλαμβάνονται από υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στη χώρα. Η μείωση αυτού του είδους απασχόλησης μπορεί να συμβάλει στη μείωση απαράδεκτων μορφών εκμετάλλευσης, στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και στην άμβλυση της ξενοφοβίας.

37. Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση ζητούν τη λήψη μέτρων υπέρ της

²⁰ Για το σκοπό της παρούσας ανακοίνωσης, θεωρείται ότι η παράνομη απασχόληση περιλαμβάνει κάθε είδος αμειβόμενης οικονομικής δραστηριότητας που ασκείται από υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος είναι παρανόμως παρών στην ΕΕ (καλύπτονται όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν είναι κάτοχοι έγκυρης άδειας παραμονής ή διαμονής).

τακτικής απασχόλησης. Πρωτοβουλίες, όπως ο εκσυγχρονισμός της κοινωνικής ασφάλισης, η μείωση του έμμεσου εργατικού κόστους καθώς και της φορολογικής επιβάρυνσης των εργαζομένων χαμηλών εισοδημάτων/χαμηλής ειδίκευσης, θα συμβάλουν στον περιορισμό των κινήτρων για αδήλωτη εργασία και, κατά συνέπεια, της πρόσληψης παράνομων μεταναστών.

38. Εξάλλου, η απασχόληση παράνομως παρόντων υπηκόων τρίτων χωρών ή ατόμων που εργάζονται κατά παράβαση του καθεστώτος διαμονής τους θα πρέπει να αποτελέσει συγκεκριμένο στόχο. Ταυτόχρονα, πρέπει να δοθεί προσοχή στη γενική λειτουργία των αγορών εργασίας της ΕΕ. Σχετικά παρατηρούνται τρία ευρέως διαδεδομένα φαινόμενα: η εργασία στους κλάδους των κατασκευών, της εστίασης και της κλωστοϋφαντουργίας, συχνά μέσω προσλήψεων από οργανωμένα δίκτυα εγκλήματος· η πώληση εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και η οικιακή εργασία σε ιδιώτες, όπου εμφανίζονται συχνά ακραίες μορφές εκμετάλλευσης. Ορισμένα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα μετά από τη σύσταση του Συμβουλίου του 1995 για την εναρμόνιση των μέσων καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης και απασχόλησης, και τη βελτίωση των σχετικών μέσων ελέγχου²¹, με τα οποία, μεταξύ άλλων, υποχρεώνουν τους εργοδότες να εξακριβώνουν το καθεστώς μετανάστευσης των υπηκόων τρίτων χωρών, προτού τους προτείνουν μια θέση απασχόλησης, απευθυνόμενοι στις αρχές που είναι αρμόδιες για την έκδοση των αδειών διαμονής και εργασίας. Επιπλέον, καθιερώθηκε η επιβολή ποινών για τους εργοδότες, οι οποίες κυμαίνονται από τον αποκλεισμό από τις δημόσιες συμβάσεις μέχρι την επιβολή περιορισμών όσον αφορά μελλοντικές προσλήψεις (μαύρες λίστες), τις ποινικές κυρώσεις ή την υποχρέωση να αναλάβουν τα έξοδα επιστροφής. **Μια πρώτη προτεραιότητα πρέπει να είναι η θέσπιση παρόμοιων μέτρων εκ μέρους των κρατών μελών τα οποία δεν έχουν αναλάβει ήδη παρόμοια δράση και η αποτελεσματική εφαρμογή τους απ' όλα τα κράτη μέλη.** Τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να εφαρμόζουν αποτελεσματικές κυρώσεις για παραβάσεις της νομοθεσίας, ιδίως, όσον αφορά την υγεία και την ασφάλεια στον τόπο εργασίας, παραβάσεις οι οποίες είναι συχνό φαινόμενο στο πλαίσιο της παράνομης απασχόλησης.

39. Παράλληλα, η Επιτροπή θα αρχίσει το 2006 **αξιολόγηση των επιπτώσεων και πιθανών ελλείψεων όσον αφορά το θέμα των διακινητών παράνομων μεταναστών**, που περιλαμβάνει την οδηγία 2002/90/ΕΚ και την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/946/ΥΠ που παρέχουν τον ορισμό της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου, διέ-

²¹ ΕΕ C 5, της 10ης Ιανουαρίου 1996, σ.1

λευσης και διαμονής και ενισχύουν το ποινικό πλαίσιο για την αποτροπή της υποβοήθησης τέτοιων φαινομένων. Στην αξιολόγηση αυτή θα εξετασθούν οι επιπτώσεις της πρόσφατης απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-176/03. Αν και η φύση αυτών των μέτρων ήταν εξ ορισμού πολύ ευρύτερη, ήταν τα πρώτα μέσα σε επίπεδο ΕΕ τα οποία είχαν στόχο την παράνομη υποβοήθηση της παράνομης εισόδου και παραμονής. Η Επιτροπή θα αρχίσει συζητήσεις με τα κράτη μέλη και με τους ενδιαφερομένους, ιδίως με τις οργανώσεις εργοδοτών και τα συνδικάτα, σχετικά με την ευθύνη των εργοδοτών όσον αφορά την απασχόληση από επιχειρήσεις υπηκόων τρίτων χωρών που είναι παράνομα παρόντες. Στο τέλος αυτής της διαδικασίας, η Επιτροπή θα εκτιμήσει κατά πόσον είναι αναγκαίο να ληφθούν πρόσθετα μέτρα σε επίπεδο ΕΕ με στόχο την εναρμόνιση των κυρώσεων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις που απασχολούν παράνομως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών.

40. Οι πολιτικές για την καταπολέμηση της παράνομης εργασίας πρέπει να υποστηρίζονται από τη βελτίωση των παρεχομένων πληροφοριών, τόσο όσον αφορά το φαινόμενο της εργασίας που ασκείται από παράνομως παρόντες υπηκόους τρίτων χωρών όσο και τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη για να μειώσουν αυτού του είδους την απασχόληση. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να συγκεντρώνονται απευθείας από εργαζομένους που δεν διαθέτουν νόμιμα έγγραφα σε συνεργασία με τις ΜΚΟ.

41. Οι κανόνες της ΕΕ για την εισδοχή οικονομικών μεταναστών αναγγέλθηκαν στο πρόσφατο σχέδιο δράσης για τη νόμιμη μετανάστευση²². Πρέπει να αναπτυχθούν **μέτρα για να μειωθεί ο κίνδυνος καταχρήσεων**. Το σχέδιο πολιτικής ανήγγειλε μια πρόταση για γενικό πλαίσιο οδηγίας για το 2007, η οποία θα εγγυάται ένα κοινό πλαίσιο δικαιωμάτων για όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών που απασχολούνται νομίμως, και το οποίο θα περιλαμβάνει επίσης μέτρα για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν την καθιέρωση μιας ενιαίας άδειας εργασίας/διαμονής η οποία θα φέρει βιομετρικά αναγνωριστικά στοιχεία, ώστε να διαπιστώνεται με αξιόπιστο τρόπο η σχέση μεταξύ του εγγράφου και του κατόχου του. Επιπλέον, θα πρέπει να προβλεφθεί η οικονομική ευθύνη των εργοδοτών σύμφωνα με την αρχή που θεσπίζεται στην οδηγία σχετικά με την εισδοχή υπηκόων τρίτων χωρών για σκοπούς επιστημονικής έρευνας (2005/71/ΕΚ).

²² COM(2005) 669 της 21ης Δεκεμβρίου 2005.

ζ. Πολιτική των επιστροφών

42. Η επιστροφή, με πλήρη τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, παραμένει ακρογωνιαίος λίθος της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ. Μια αποτελεσματική πολιτική των επιστροφών είναι καθοριστική για την εξασφάλιση της στήριξης της κοινής γνώμης όσον αφορά στοιχεία σαν την νόμιμη μετανάστευση και το άσυλο.

43. Η **σύναψη συμφωνιών επανεισδοχής** θα παραμείνει επίσης ως προτεραιότητα. Θα πρέπει να ολοκληρωθούν οι εξελισσόμενες διαπραγματεύσεις και να εγκριθούν νέες εντολές διαπραγμάτευσης, αρχίζοντας από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, και, το ταχύτερο δυνατό, με ορισμένες επιλεγμένες γειτονικές χώρες.

44. Η πρόταση οδηγίας σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών ευρίσκεται επί του παρόντος υπό συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Η πρόταση αυτή προβλέπει κοινούς κανόνες για την επιστροφή, τη χρησιμοποίηση αναγκαστικών μέτρων, την προσωρινή κράτηση και την επανείσοδο.

45. Με το μελλοντικό Ταμείο Επιστροφών, η Κοινότητα θα αποκτήσει ένα μέσο στήριξης και ενθάρρυνσης των προσπαθειών που καταβάλλουν τα κράτη μέλη ώστε να βελτιωθεί η διαχείριση των επιστροφών σε όλες τις διαστάσεις τους, συμπεριλαμβανομένης και της ενισχυμένης συνεργασίας που θα αυξήσει περαιτέρω την αλληλεγγύη μεταξύ τους.

46. Η **οργάνωση κοινών πτήσεων επιστροφής** στηρίζεται σε τρία στοιχεία: η απόφαση 2004/573/ΕΚ του Συμβουλίου θέτει τη νομική βάση για αυτού του τύπου τις πτήσεις, οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για την επιστροφή και το μελλοντικό Ταμείο Επιστροφών παρέχουν τα χρηματοδοτικά μέσα, και η επικοινωνιακή στήριξη που παρέχεται από το ηλεκτρονικό δίκτυο ICONet καθιστά δυνατή την αναγκαία ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν τη σημερινή βάση συνεργασίας. Ο FRONTEX θα παρέχει την αναγκαία συνδρομή για την οργάνωση και τον συντονισμό των κοινών επιχειρήσεων επιστροφών που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη. Εξάλλου, με την οδηγία 2003/110/ΕΚ του Συμβουλίου ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε περίπτωση διέλευσης από αέρος. Η Επιτροπή θα εξετάσει **περαιτέρω προτάσεις** βάσει των συμπερασμάτων του Συμβουλίου του 2003 που ενθαρρύνουν τα κράτη μέλη να διευκολύνουν τη βραχεία διέλευση δια ξηράς ή δια θαλάσσης.

47. Η έλλειψη εγγράφων παραμένει εμπόδιο για την ουσιαστική επιστροφή των λαθρομεταναστών, ειδικότερα εφόσον τα ταξιδιωτικά έγγραφα της ΕΕ δεν γίνονται δεκτά από μεγάλο αριθμό τρίτων χωρών. Το εν ισχύ σήμερα ταξιδιωτικό έγγραφο της ΕΕ στηρίζεται σε σύσταση του

Συμβουλίου του 1994, και το Συμβούλιο θέσπισε, το 2004, συμπεράσματα σχετικά με την αναθεώρησή του. Ο FRONTEX πρόκειται να αναλάβει εργασίες για την επίσημανση της βέλτιστης πρακτικής προκειμένου για την απόκτηση ταξιδιωτικών εγγράφων και την επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών.

48. Πρέπει να καθιερωθούν **κοινοί κανόνες για την επιμόρφωση υπαλλήλων** αρμόδιων για τις επιστροφές, για παράδειγμα με την εκπόνηση κοινού εγχειριδίου επιμόρφωσης τυποποιημένου σε πανκοινοτικό επίπεδο, και με τη διοργάνωση εξειδικευμένων σεμιναρίων.

η. Βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών με τα υφιστάμενα μέσα

49. Η επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών μπορεί να είναι επιτυχής μόνο αν τα κράτη μέλη είναι σε θέση να λαμβάνουν και να διαδίδουν πληροφορίες τεχνικού και στρατηγικού χαρακτήρα κατά τρόπο ταχύ και εύκολο.

50. Το ICONet είναι πλέον σε λειτουργία. Η προβλεπόμενη πρόσβαση της Europol και του Frontex κατά τη διάρκεια του 2006 αναμένεται ότι θα αυξήσει την αποτελεσματικότητα. Στο μέλλον, το ICONet θα μπορούσε να λειτουργεί ως σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης. Κατά τον συντονισμό των επιχειρήσεων επιστροφής, και ως βήμα ανταλλαγής πληροφοριών για τους αξιωματικούς συνδέσμους για την μετανάστευση (ΑΣΜ).

51. Οι αξιωματικοί σύνδεσμοι για τη μετανάστευση των κρατών μελών παρέχουν κρίσιμες πληροφορίες από τις χώρες καταγωγής όσον αφορά την παράνομη μετανάστευση. **Η συνεργασία μεταξύ των αξιωματικών συνδέσμων για τη μετανάστευση θα πρέπει να διευκολυνθεί και να ενισχυθεί** ώστε να γίνεται καλύτερη χρήση των πληροφοριών αυτών. Για να αντιμετωπιστεί η πίεση που προκαλείται σήμερα από την παράνομη μετανάστευση, θα πρέπει οι αντίστοιχες χώρες της Αφρικής και τα Δυτικά Βαλκάνια να αποτελέσουν περιοχές προτεραιότητας για τη σύσταση δικτύων αξιωματικών συνδέσμων για τη μετανάστευση.

52. Η Europol προσφέρει επιχειρησιακή και στρατηγική στήριξη στα κράτη μέλη ως μέρος της εντολής της σχετικά με την πρόληψη της διακίνησης λαθρομεταναστών. Εντούτοις, **η επιχειρησιακή συνεργασία** και η επικοινωνία μεταξύ κρατών μελών και Europol θα πρέπει να βελτιωθεί και να ενισχυθεί. Προς τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να καθιερωθεί διαρθρωμένη συνεργασία μεταξύ των εθνικών μεταναστευτικών υπηρεσιών, των συνριοφυλάκων, της αστυνομίας και άλλων φορέων επιβολής του νόμου αρμόδιων για την καταπολέμηση της υποβοηθούμενης λαθρομετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων· στη συνεργασία αυτή θα

περιλαμβάνεται και η ανταλλαγή πληροφοριακών δεδομένων και η κοινή τους ανάλυση. Εξάλλου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να κάνουν ενισχυμένη χρήση των κοινών μονάδων έρευνας για να εξαρθρώνονται τα δίκτυα των παρεχόντων διευκόλυνση, σύμφωνα με τη σχετική απόφαση πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ και τη συμμετοχή της Eurocol.

θ. Ευθύνη μεταφορέων

53. Όσον αφορά τις υποχρεώσεις των μεταφορέων ως προς την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης, είναι ιδιαίτερα σχετικά το άρθρο 26 της σύμβασης για την εφαρμογή της συμφωνίας του Σένγκεν, η οδηγία 2001/51/ΕΚ για την ευθύνη των μεταφορέων, και η οδηγία 2004/82/ΕΚ σχετικά με την υποχρέωση των μεταφορέων να κοινοποιούν τα στοιχεία των επιβατών. Θα αναληφθεί **αξιολόγηση των επιπτώσεων αυτών των μέτρων** με στόχο την αντιμετώπιση τυχόν ελλείψεων ή κενών. Το βήμα που καθιερώθηκε το 2001 και αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών μελών, της βιομηχανίας μεταφορών και ανθρωπιστικών οργανώσεων θα πρέπει να εξετάσει δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ μεταναστευτικών αρχών και μεταφορέων, και να επισημάνει, εντός του 2007, το βέλτιστη πρακτική.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

54. Το Πρόγραμμα της Χάγης επιβεβαιώνει ότι η εφαρμογή των ήδη συμφωνηθέντων μέτρων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ συνεχίζει να αντιμετωπίζει την παράνομη μετανάστευση. Η άτυπη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών καθώς και η παρακολούθηση από την Επιτροπή της συμμόρφωσης των κρατών μελών με το υφιστάμενο κεκτημένο είναι καθοριστικά προκειμένου τα μέτρα να αποδώσουν πλήρως τα αναμενόμενα.

55. Έναντι της πολυδιάστατης προσέγγισης που περιγράφεται πιο πάνω, η Κοινότητα θα πρέπει να ενθαρρύνει κοινή επιχειρησιακή προσέγγιση που θα βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και τη διάδοση της εμπειρογνωμοσύνης και της γνώσης προκειμένου να συσφιχθεί η συνεργασία και η ανάπτυξη κοινών πολιτικών. Τα προτεινόμενα μέτρα στηρίζονται σε μια ήδη υγιή βάση και θα συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου του Προγράμματος της Χάγης για τη βελτίωση της ικανότητας της Ένωσης να ρυθμίζει τις μεταναστευτικές ροές. Ένα έτος με την έγκριση της παρούσας ανακοίνωσης, η Επιτροπή θα υποβάλει στο Συμβούλιο έκθεση σχετικά με την πρόοδο που θα σημειωθεί κατά την εφαρμογή των μέτρων.

Βρυξέλλες, 15.12.2006
COM(2006) 643 τελικό/2

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
Εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/ΕΚ της 29ης Ιουνίου 2000
περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως
φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η νομοθεσία της ΕΚ θεσπίστηκε πριν από έξι έτη με σκοπό την αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Η εν λόγω νομοθεσία έχει ασκήσει σημαντική επίδραση στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας κατά των διακρίσεων για τους ανθρώπους σε ολόκληρη την ΕΕ. Ωστόσο, έχουν σημειωθεί καθυστερήσεις στη μεταφορά των εν λόγω κανόνων στην εθνική νομοθεσία σε ορισμένα κράτη μέλη και απαιτούνται συμπληρωματικές προσπάθειες προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή και επιβολή της νομοθεσίας.

Η παρούσα έκθεση εστιάζεται στην οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής²³. Η εν λόγω οδηγία ήταν η πρώτη που εγκρίθηκε ομόφωνα από το Συμβούλιο σύμφωνα με το νέο άρθρο 13 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999. Αποτελούσε μέρος μιας δέσμης προτάσεων που υποβλήθηκαν από την Επιτροπή τον Νοέμβριο του 1999, η οποία περιελάμβανε πρόταση για δεύτερη οδηγία σχετικά με τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας και γενετήσιου προσανατολισμού, και πρόγραμμα δράσης που προβλέπει τη χρηματοδοτική στήριξη των δραστηριοτήτων για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Η παρούσα έκθεση δεν αποτελεί λεπτομερή περιγραφή της μεταφοράς των διατάξεων της οδηγίας 2000/43/ΕΚ στα κράτη μέλη, αλλά στόχος της είναι να επισημανθούν ορισμένες ιδιαίτερα προβληματικές πτυχές, όπως και η ορθή πρακτική. Επικεντρώνεται στον αντίκτυπο της οδηγίας, σε προβλήματα σχετικά με τη μεταφορά, στη διάδοση των πληροφοριών, στην εκτέλεση των δικαιωμάτων, στο ρόλο των φορέων ισότη-

²³ Επίσημη Εφημερίδα L 180 της 19.07.2000, σ. 22.

τας, των κοινωνικών εταίρων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων, στις θετικές ενέργειες και στις συστάσεις για το μέλλον.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας, τα κράτη μέλη έπρεπε να ανακοινώσουν στην Επιτροπή τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την εν λόγω έκθεση έως τις 19 Ιουλίου 2005. Παρά τη σχετική υπενθύμιση τον Μάιο του 2005, πολλά κράτη μέλη δεν τήρησαν την προθεσμία, και ορισμένα δεν απάντησαν καθόλου. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2005, η Επιτροπή δεν είχε λάβει καμία πληροφορία από την Αυστρία, την Πολωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Λιθουανία και την Πορτογαλία, ούτε από τους κοινωνικούς εταίρους, εκτός από την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ETUC). Η Επιτροπή συμβουλευθήκε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC), τους κοινωνικούς εταίρους²⁴ και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών²⁵. Επίσης παρείχαν πληροφορίες αρκετοί εθνικοί φορείς ισότητας.

2. ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2000/43/ΕΚ

Ενώ η οδηγία 2000/43/ΕΚ βασίστηκε σε ορισμένες από τις έννοιες της κοινοτικής νομοθεσίας που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου και εθνικότητας, το τελικό κείμενο που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο ήταν καινοτόμο από πολλές απόψεις. Εκτός από την κάλυψη όλων των προσώπων, η οδηγία επέκτεινε το πεδίο της προστασίας κατά των διακρίσεων πολύ πιο πέρα από τον παραδοσιακό τομέα της απασχόλησης σε τομείς όπως τα κοινωνικά πλεονεκτήματα, η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και – σε καθοριστικό βαθμό – η πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες που διατίθενται στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Σε ορισμένα κράτη μέλη, προκύπτουν θέματα που αφορούν το διαχωρισμό μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και τις αντιλήψεις για τις παρεμβάσεις στην ελευθερία της λήψης αποφάσεων ή της σύναψης συμβάσεων. Στην περίπτωση διαφημίσεων για αγαθά, υπηρεσίες ή θέσεις εργασίας, έστω και μέσω π.χ. μιας αγγελίας σε παράθυρο, θεωρούνται ότι

²⁴ Η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ETUC), η Ένωση Συνομοσπονδιών Βιομηχανίας και Εργοδοτών Ευρώπης (UNICE), το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίων Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων γενικού οικονομικού συμφέροντος (CEEP), η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία στελεχών (CEC), η Ευρωπαϊκή Ένωση βιοτεχνίας και μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (UEAPME) και η EUROCADRES (για τα στελέχη διαχείρισης).

²⁵ Η Κοινωνική Πλατφόρμα των κοινωνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του ρατσισμού (ENAR), το Ευρωπαϊκό Φόρουμ αναπηρίας (EDF), η Διεθνής Ένωση Λεσβίων και Ομοφυλοφίλων (ILGA), η Πλατφόρμα AGE και το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα δικαιώματα των Ρομ.

διατίθενται στο κοινό και συνεπώς εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

Η οδηγία 2000/43/EK περιέχει σαφείς και λεπτομερείς ορισμούς των διακρίσεων. Ενώ ο ορισμός της άμεσης διάκρισης που περιλαμβάνεται στην οδηγία απορρέει από τη νομοθεσία στον τομέα των διακρίσεων λόγω φύλου²⁶, ο ορισμός της έμμεσης διάκρισης προήλθε από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (ΔΕΚ) σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων²⁷. Τόσο η παρενόχληση όσο και η εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης νοούνται ως μορφές διακρίσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η απαίτηση για την παροχή προστασίας από τη θυματοποίηση, που αποτελεί βασικό στοιχείο ώστε να μπορούν τα άτομα να εξασφαλίζουν τα δικαιώματά τους, εφαρμόζεται και στις τέσσερις μορφές διακρίσεων – άμεση ή έμμεση διάκριση, παρενόχληση ή εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης.

Τα κράτη μέλη έπρεπε να θεσπίσουν τις λεπτομερείς διατάξεις που καθορίστηκαν στο πλαίσιο της οδηγίας σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης ότι το βάρος της απόδειξης στηρίζεται στον κατηγορούμενο μόλις το υποτιθέμενο θύμα παρουσιάσει στοιχεία από τα οποία μπορεί να διαπιστωθεί διάκριση. Ενώ τα κράτη μέλη γνώριζαν την εν λόγω υποχρέωση σε σχέση με τις διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών στον κλάδο της απασχόλησης, η οδηγία 2000/43/EK επεκτείνει τους κανόνες για το βάρος της απόδειξης σε νέους τομείς όπως η πρόσβαση στα αγαθά και στις υπηρεσίες.

Η οδηγία ήταν καινοτόμος καθώς υποχρέωσε τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν ένα φορέα για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής προέλευσης (εφόσον δεν υπήρχε ήδη). Αρκετά κράτη μέλη προέβησαν στο ιδιαίτερα θετικό μέτρο της επέκτασης της εντολής των οικείων φορέων ισότητας, με σκοπό την αντιμετώπιση των διακρίσεων βάσει άλλων λόγων, εκτός της φυλετικής και της εθνοτικής προέλευσης (βλ. παρακάτω παράγραφο 3.2 σχετικά με το ρόλο των φορέων ισότητας).

Όλα τα κράτη μέλη, ακόμη και εκείνα με μακροχρόνια παράδοση στη νομοθεσία για τις διακρίσεις λόγω φυλετικής προέλευσης, έπρεπε να προβούν σε ορισμένες αλλαγές στην εθνική νομοθεσία για συμμόρφωση με την οδηγία (π.χ., το Ηνωμένο Βασίλειο τροποποίησε τους οικείους ο-

²⁶ Οδηγία 97/80/EK του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με το βάρος απόδειξης σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου (ΕΕ L 14 της 20/1/1998, σ.6).

²⁷ Υπόθεση C-237/94, O'Flynn, Συλλογή 1996 I-02617 – Η οδηγία 2002/73/EK πλέον ενσωμάτωσε τον εν λόγω ορισμό στον τομέα των διακρίσεων λόγω φύλου (ΕΕ L 269 της 5.10.2002, σ. 15).

ρισμούς για την έμμεση διάκριση και την παρενόχληση). Ορισμένα κράτη μέλη εισήγαγαν νέες, ολοκληρωμένες διατάξεις κατά των διακρίσεων, παρά το γεγονός ότι μέτρα κατά των διακρίσεων περιλαμβάνονται στις συνταγματικές διατάξεις πολλών κρατών μελών, καθώς και στον αστικό και στον ποινικό κώδικα, γεγονός που μπορεί να δυσχεραίνει τον προσδιορισμό της εφαρμόσιμης διαδικασίας.

Για ορισμένα από τα 10 νέα κράτη μέλη της ΕΕ, η ιδέα της προστασίας των ατόμων κατά των διακρίσεων λόγω «φυλετικής ή εθνοτικής προέλευσης» ήταν πολύ διαφορετική από τις πολιτικές τους που αφορούν την αναγνώριση και την προστασία των δικαιωμάτων των «εθνοτικών» μειονοτήτων²⁸.

Άλλα προβλήματα που επισημαίνονται περιλαμβάνουν θεμελιώδη ζητήματα όπως οι ορισμοί της άμεσης και της έμμεσης διάκρισης και της παρενόχλησης στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας, οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις διαφέρουν ουσιαστικά από τους ορισμούς της οδηγίας. Διαπιστώνεται ότι ορισμένα κράτη μέλη επιτρέπουν εξαιρέσεις ως προς την αρχή της μη-διάκρισης, οι οποίες είναι ευρύτερες από αυτές που επιτρέπονται στο πλαίσιο της οδηγίας. Υπάρχει μια σειρά προβλημάτων σχετικών με την επιβολή των δικαιωμάτων των θυμάτων διακρίσεων, όπως η εσφαλμένη μεταφορά των διατάξεων για το βάρος της απόδειξης, το δικαίωμα των ενώσεων για στήριξη των θυμάτων διακρίσεων, οι κυρώσεις και τα ένδικα μέσα.

Σε αρκετές περιπτώσεις, τα κράτη μέλη είτε καθυστέρησαν πολύ να κοινοποιήσουν στην Επιτροπή τα μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας 2000/43/ΕΚ στην εθνική νομοθεσία, είτε δεν παρείχαν καμία πληροφορία. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή κίνησε διαδικασίες για παράβαση σύμφωνα με το άρθρο 226 της Συνθήκης ΕΚ κατά των εν λόγω κρατών, εκ των οποίων οι περισσότερες διευθετήθηκαν μόλις τέθηκε σε ισχύ η απαραίτητη νομοθεσία. Μόνον τέσσερα κράτη μέλη παραπέμφθηκαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο²⁹, το οποίο έκρινε ότι παραβιάζουν τις υποχρεώσεις τους δυνάμει της Συνθήκης καθώς δεν μετέφεραν πλήρως την οδηγία στην εθνική νομοθεσία. Όλα τα κράτη μέλη πλέον έχουν μεταφέρει την οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο, εξαιρουμένου του Λουξεμβούργου, όπου το σχετικό νομοσχέδιο βρίσκεται στο στάδιο της έγκρισης. Η Επιτροπή εξετάζει τα εθνικά νομοθετικά μέτρα που κοινοποιούν τα κράτη μέλη, προκειμένου να αξιολογηθεί η συμμόρφωσή τους με την οδηγία και να εξασφαλι-

²⁸ Π.χ., οι ουγγρικές και οι ιταλικές μειονότητες στη Σλοβενία.

²⁹ Απόφαση κατά του Λουξεμβούργου στην υπόθεση C-320/04 και κατά της Φινλανδίας στην υπόθεση C-329/04 στις 22.02.05, απόφαση κατά της Γερμανίας στην υπόθεση C-329/04 στις 28.04.05, απόφαση κατά της Αυστρίας στην υπόθεση C-335/04 στις 4.05.05.

στεί ότι τα θύματα των διακρίσεων μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματα που τους παρέχονται. Στη συνέχεια λαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα για την εξασφάλιση της πλήρους και ορθής μεταφοράς.

Περαιτέρω πληροφορίες για τη μεταφορά της οδηγίας 2000/43/EK σε κάθε κράτος μέλος, μαζί με διαδικτυακούς συνδέσμους με τις δημοσιεύσεις, την εθνική νομοθεσία και τους φορείς ισότητας διατίθενται στην ακόλουθη διεύθυνση (<http://europa.eu.int/comm/antidiscrimination>).

3. ΚΥΡΙΑ ΘΕΜΑΤΑ

3.1 Δικαίωμα αποκατάστασης

Είναι σαφές από τις πληροφορίες που παρέχονται από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις κυβερνήσεις ότι πολλά θύματα διακρίσεων δεν προσφεύγουν στο δικαστήριο λόγω των εξόδων και του φόβου για αντίποινα. Τα θύματα διακρίσεων είναι πιθανότερο να στραφούν σε μη κυβερνητικές οργανώσεις ή σε φορέα ισότητας, από όπου μπορούν συνήθως να λάβουν γρήγορα και δωρεάν πληροφορίες και συμβουλές.

Το άρθρο 7 παράγραφος 2 της οδηγίας προβλέπει ότι οι ενώσεις πρέπει να διαθέτουν τη δυνατότητα στήριξης των θυμάτων διακρίσεων για την έναρξη δικαστικών διαδικασιών, αλλά ότι το κράτος μέλος μπορεί να καθορίσει ποιες ενώσεις έχουν νόμιμο συμφέρον για τη λήψη τέτοιων μέτρων. Στα περισσότερα κράτη μέλη, οι ενώσεις είναι σε θέση να βοηθήσουν τα θύματα ή να τα εκπροσωπήσουν στο δικαστήριο, αλλά ορισμένα κράτη έχουν θεσπίσει αυστηρούς κανόνες που διέπουν τις δραστηριότητες των ενώσεων στον εν λόγω τομέα.

Σύμφωνα με τις στατιστικές που παρέχουν τα κράτη μέλη και οι φορείς ισότητας, οι περισσότερες καταγγελίες διακρίσεων ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και/ή των φορέων ισότητας αφορούν την απασχόληση, και ακολουθούν η παροχή αγαθών και υπηρεσιών και η στέγαση. Σύμφωνα με τις εν λόγω στατιστικές, στην πλειονότητα των 10 νέων κρατών μελών της ΕΕ οι Ρομ αποτελούν την αντιπροσωπευτικότερη ομάδα στο πλαίσιο των καταγγελιών. Επίσης, οι καταγγελίες από την ομάδα των «πλανοδίων» ήταν πολυάριθμες στην Ιρλανδία. Ο αριθμός των περιπτώσεων που αφορούν τους Ρομ καταδεικνύει ότι η οδηγία εφαρμόζεται επιτυχώς για την αντιμετώπιση των διακρίσεων κατά της εν λόγω ομάδας.

3.2. Φορείς ισότητας

Μολονότι αρκετά κράτη μέλη διέθεταν ήδη φορείς για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης, τα περισσότερα από αυτά είτε δημιούργησαν ένα νέο φορέα είτε αύξησαν τις εξουσίες του υφιστάμενου. Ορισμένα κράτη μέλη (Βέλγιο, Κύπρος, Σουηδία, Ιρλανδία και Κάτω Χώρες) έχουν υπερβεί τις απαιτήσεις της οδηγίας 2000/43/ ΕΚ με τη σύσταση φορέων

ισότητας που εξετάζουν όλους τους λόγους διακρίσεων που καλύπτονται από τη νομοθεσία της ΕΕ κατά των διακρίσεων και/ή από γενικότερα νομοθετικά μέσα των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Η οδηγία απαιτεί, ως ελάχιστη προϋπόθεση, από το φορέα να μπορεί να παρέχει ανεξάρτητη στήριξη στα θύματα διακρίσεων, να διεξάγει ανεξάρτητες έρευνες για τις διακρίσεις, να δημοσιεύει ανεξάρτητες εκθέσεις και να υποβάλλει συστάσεις σχετικά με θέματα διακρίσεων.

Οι φορείς ισότητας στα κράτη μέλη περιλαμβάνουν τους Διαμεσολαβητές, τις επιθεωρήσεις εργασίας και τις επιτροπές, που μοιράζονται ορισμένες φορές τα καθήκοντα που προβλέπονται στην οδηγία. Π.χ., στην Ελλάδα η επιθεώρηση εργασίας είναι αρμόδια για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης, ενώ ο Διαμεσολαβητής εξετάζει θέματα που δεν αφορούν την απασχόληση, συντάσσει εκθέσεις και υποβάλλει συστάσεις. Στην Κύπρο, τη Σλοβενία και την Αυστρία, το καθήκον της στήριξης μεμονωμένων θυμάτων διακρίσεων μάλλον το αναλαμβάνει ένας ειδικός νόμιμος αντιπρόσωπος παρά ο φορέας ισότητας.

Σύμφωνα με τις παρεχόμενες πληροφορίες, είναι σαφές ότι οι φορείς ισότητας παρέχουν νομικές συμβουλές σε θύματα διακρίσεων, αλλά παρέχουν στήριξη για λίγες μόνον υποθέσεις ενώπιον των δικαστηρίων. Αυτές επιλέγονται βάσει της νομικής βαρύτητας του θέματος, της διαθεσιμότητας άλλης βοήθειας για το θύμα (π.χ., από συνδικάτο ή ένωση) και, φυσικά, βάσει των οικονομικών και των ανθρώπινων πόρων του φορέα ισότητας. Η υποστήριξη αποκλειστικά στρατηγικών διαφορών στο δικαστήριο αποτελεί σαφή στόχο αρκετών φορέων ισότητας. Μια συμπληρωματική δραστηριότητα ορισμένων φορέων ισότητας είναι η γνωμοδότηση κατόπιν σχετικού αιτήματος ατόμων ή νομικών προσώπων, ώστε να εξακριβωθεί εάν μια συγκεκριμένη πρακτική συμμορφώνεται με τις εθνικές διατάξεις κατά των διακρίσεων. Στις περισσότερες χώρες η απόφαση ή γνώμη του φορέα ισότητας δεν έχει νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα, αλλά σε γενικές γραμμές φαίνεται να τηρείται. Το άτομο μπορεί σε κάθε περίπτωση να προσφύγει ενώπιον των δικαστηρίων για μια νομικά δεσμευτική απόφαση. Στη Δανία, εφόσον ο φορέας ισότητας διαπιστώσει παράνομη διάκριση μπορεί να συστήσει τη χορήγηση νομικής συνδρομής έτσι ώστε ο ενάγων να μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο χωρίς να επιβαρυνθεί οικονομικά.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, δίδεται περισσότερο έμφαση στην προώθηση των ίσων ευκαιριών και στην πρόληψη των διακρίσεων, παρά στη νομική συνδρομή προς τους μεμονωμένους ενάγοντες. Ο Φιλανδός Διαμεσολαβητής για τις μειονότητες αποτελεί παράδειγμα φορέα ισότητας που συμμετέχει σε μια ευρεία ποικιλία δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης. Στο Βέλγιο, την Κύπρο και το Ηνωμένο Βασίλειο, δημοσιεύονται

από την κυβέρνηση και/ή το φορέα ισότητας συγκεκριμένες οδηγίες προς τους εργοδότες, όχι μόνο για τη στήριξή τους προκειμένου να εκπληρώσουν τις νομικές τους υποχρεώσεις, αλλά επίσης για να τους ευαισθητοποιήσει περισσότερο για τους τρόπους αντιμετώπισης των θεμάτων των διακρίσεων.

Ένα σχετικό ζήτημα που αφορά τη δυνατότητα λειτουργίας ενός φορέα ισότητας είναι ο τρόπος χρηματοδότησής του (οι οικονομικοί και οι ανθρώπινοι πόροι που διατίθενται στους φορείς ισότητας ποικίλλουν σημαντικά στα κράτη μέλη). Ένα άλλο ζήτημα αφορά τα κράτη μέλη με ομοσπονδιακές και περιφερειακές κυβερνητικές δομές· εάν ο φορέας ισότητας υφίσταται μόνο σε ένα από αυτά τα επίπεδα, μπορεί να μη διαθέτει την εξουσία να ενεργήσει για θέματα που εμπίπτουν στα υπόλοιπα πεδία αρμοδιότητας.

3.3. Διάδοση πληροφοριών

Η βαρύτητα των πληροφοριών για το δικαίωμα στη μη-διάκριση αποτέλεσε βασική διαπίστωση στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης που διοργανώθηκε από την Επιτροπή το 2004 σχετικά με την Πράσινη Βίβλο για την ισότητα και τη μη διακριτική μεταχείριση στη διευρυμένη ΕΕ³⁰. Δεν έχει κανένα νόημα η προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων εάν οι άνθρωποι δεν τα γνωρίζουν, και αυτό αναγνωρίζεται στο άρθρο 10 της οδηγίας που απαιτεί από τα κράτη μέλη να θέτουν υπόψη όλων των ενδιαφερομένων προσώπων τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας που θεσπίστηκαν σύμφωνα με την οδηγία.

Δεν διατίθενται επαρκείς πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο έχει εκπληρωθεί αυτή η υποχρέωση. Ωστόσο, αναλήφθηκαν διάφορες ενδιαφέρουσες πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης μιας τηλεφωνικής γραμμής στις Κάτω Χώρες. Στην Πορτογαλία, έπρεπε να αναρτηθεί ανακοίνωση για τα νέα δικαιώματα σε όλους τους χώρους εργασίας. Στο πλαίσιο των πληροφοριών που παρείχαν στην Επιτροπή, τα κράτη μέλη αναφέρθηκαν στο πρόγραμμα κοινοτικής δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων, και συγκεκριμένα στην ενημερωτική του εκστρατεία. Στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος, πραγματοποιήθηκαν εθνικά συνέδρια για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε διάφορα κράτη μέλη, κυκλοφόρησαν φυλλάδια και CD, πραγματοποιήθηκε περιοδεία του φορητού της ΕΕ για την προβολή της ποικιλομορφίας («diversity truck tour») και χρηματοδοτήθηκαν άλλες δραστηριότητες, όπως ο μαραθώνιος της Ρώμης με θέμα "Τρέχω για την καταπολέμηση του ρατσισμού". Ο ιστοχώρος της φινλανδικής ενημερωτικής εκστρατείας έχει αποδειχθεί

³⁰ COM(2004) 379 τελικό.

ιδιαίτερα δημοφιλής, με 10.000 επισκέψεις μηνιαίως. Η Επιτροπή έχει χρηματοδοτήσει διάφορες πρωτοβουλίες που αφορούν την επιμόρφωση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των δικηγόρων και των δικαστών από τα κράτη μέλη (και τις υποψήφιες χώρες) σχετικά με τις οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων.³¹

3.4. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων

Η οδηγία τονίζει το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινωνικοί εταίροι στην προώθηση της ίσης μεταχείρισης. Το άρθρο 11 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη προωθούν το διάλογο μεταξύ των δύο πλευρών του κλάδου με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης, συν τοις άλλοις μέσω των συλλογικών συμβάσεων, των κωδίκων δεοντολογίας και της ανταλλαγής ορθών πρακτικών. Είναι σαφές, από τις πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη ότι η εν λόγω υποχρέωση εκπληρώνεται με διαφορετικούς τρόπους. Ορισμένα κράτη μέλη (όπως οι Κάτω Χώρες) έχουν επιδοτήσει προγράμματα που διοργανώνονται από συνδικάτα σε συνεργασία με μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, ή με στόχο την προώθηση της ποικιλομορφίας. Στο Βέλγιο, η συμπερίληψη διατάξεων κατά των διακρίσεων σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας αποτελεί καθιερωμένο μέσο για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Στην Ιταλία, ο φορέας ισότητας UNAR παρέχει κατάρτιση στους εκπροσώπους των ενώσεων εργοδοτών και των συνδικάτων που επικεντρώνεται στην καταπολέμηση των διακρίσεων και στην ενθάρρυνση της ποικιλομορφίας.

Υπό μια γενικότερη έννοια, ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων σχετικά με την πολιτική και τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων είναι εδραιωμένος σε ορισμένα κράτη μέλη, με μακροχρόνια θεμελιωμένες δομές διαβουλεύσεων, όπως π.χ. τα τριμερή συστήματα της Δανίας και της Λετονίας. Σε άλλες χώρες, παρά το γεγονός ότι μπορεί να ισχύει υποχρέωση για διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους για την κοινωνική νομοθεσία, αυτοί δεν συμμετέχουν ενεργά στην προώθηση της πολιτικής κατά των διακρίσεων.

Η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων σημειώνει μια τάση μεταξύ των κυβερνήσεων να ευνοούν το διάλογο για θέματα διακρίσεων με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και όχι τόσο με τους κοινωνικούς εταίρους, παρά το γεγονός ότι τα κράτη μέλη επισημαίνουν επαφές και με τα δύο μέρη.

Τα συνδικάτα διαδραματίζουν επίσης σοβαρό ρόλο με τη στήριξη των μελών τους σε καταγγελίες διακρίσεων σύμφωνα με το άρθρο 7 πα-

³¹ Βλ. π.χ. www.era.int.

ράγραφος 2 της οδηγίας. Στην Πορτογαλία, το δικαίωμα εκπροσώπησης εργαζομένου σε υπόθεση μη-διάκρισης περιορίζεται στα συνδικάτα, και στη Σουηδία τα συνδικάτα αποτελούν το βασικό φορέα που μπορεί να προβαίνει σε νομικά μέτρα.

3.5. Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και πολλαπλές διακρίσεις

Παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή ζήτησε συγκεκριμένα από τα κράτη μέλη πληροφορίες για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου (σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 2 της οδηγίας), δεν ανταποκρίθηκαν πολλά κράτη μέλη. Η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων σημείωσε ότι τα κράτη μέλη δεν φαίνεται να ασχολήθηκαν συστηματικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου κατά τη μεταφορά της οδηγίας 2000/43/ΕΚ. Στη Σλοβενία ένας σχετικός εμπειρογνώμονας για τις διακρίσεις λόγω φύλου συμμετείχε στη σύνταξη του νόμου περί ίσης μεταχείρισης, και στη Δανία ο αρμόδιος υπουργός για την ισότητα των φύλων προώθησε την ισότητα μεταξύ των εθνοτικών μειονοτήτων το 2005.

Η πλατφόρμα AGE επέστησε την προσοχή στον κίνδυνο των πολλαπλών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένες γυναίκες εθνοτικών μειονοτήτων, και η Διεθνής Ένωση Λεσβίων και Ομοφυλοφίλων (ILGA) ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη σύνθετη επικάλυψη της θρησκείας και του γενετήσιου προσανατολισμού. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC) επεσήμανε την τάση για τη δημιουργία μεμονωμένων φορέων ισότητας που θα εξετάζουν όλους τους λόγους των διακρίσεων και που διαθέτουν το πλεονέκτημα ότι μπορούν να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις πολλαπλές διακρίσεις· ωστόσο, προκύπτει ο κίνδυνος ότι ορισμένοι λόγοι διακρίσεων ενδέχεται να παραμεληθούν εφόσον δεν αυξηθούν οι πόροι. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας εξέτασε κυρίως τον αντίκτυπο της οδηγίας σε σχέση με την πρόσβαση των γυναικών Ρομ στην υγειονομική περίθαλψη.

Η Επιτροπή έχει επίγνωση του γενικά άλυτου προβλήματος των πολλαπλών διακρίσεων και έχει δρομολογήσει σχετική μελέτη ως μέρος του προγράμματος εργασίας της για το 2006, που θα εξετάζει τις σχετικές πρακτικές στα κράτη μέλη και θα διατυπώνει συστάσεις.

3.6. Θετική δράση

Σύμφωνα με τις δηλώσεις της Επιτροπής στο πλαίσιο της ανακοίνωσης του 2005 της σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων και τις

ίσες ευκαιρίες για όλους³², τα μακροχρόνια και συνεχή μειονεκτήματα που βιώνουν ορισμένες ομάδες είναι τέτοια που ένα νόμιμο δικαίωμα στη μη-διάκριση δεν επαρκεί, και ενδέχεται να απαιτούνται θετικά μέτρα για την αναβάθμιση των ίσων ευκαιριών.

Το άρθρο 5 της οδηγίας 2000/43/EK προβλέπει ότι, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πλήρης ισότητα, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν ειδικά μέτρα με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Από αυτή την άποψη, πρέπει να τονιστεί η διαφορά μεταξύ των μέτρων θετικής δράσης – που επιτρέπονται – και των αποκλούμενων μέτρων «θετικής διάκρισης» που δεν συμμορφώνονται με την οδηγία.

Από τη μία πλευρά, τα μέτρα θετικής δράσης στοχεύουν να εξασφαλίσουν πλήρη ισότητα στην πράξη με την πρόληψη ή την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που συνδέονται με μια ορισμένη φυλετική ή εθνοτική προέλευση. Αυτά τα μέτρα μπορούν, π.χ., να περιλάβουν την παροχή συγκεκριμένης κατάρτισης σε άτομα που ανήκουν σε ομάδες που δεν έχουν συνήθως πρόσβαση σε αυτού του είδους την κατάρτιση, ή την λήψη συγκεκριμένων μέτρων ώστε να εξασφαλιστεί ότι ορισμένες φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες ενημερώνονται πλήρως για θέσεις εργασίας που προκηρύσσονται, συμπεριλαμβανομένης, π.χ., της δημοσίευσης αγγελιών σε δημοσιεύσεις που απευθύνονται στις εν λόγω ομάδες.³³ Από την άλλη πλευρά, τα μέτρα «θετικής διάκρισης» δίνουν αυτόματα και απόλυτη προτεραιότητα (π.χ. στην πρόσβαση στην απασχόληση) στα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας για κανέναν άλλο λόγο από το γεγονός ότι ανήκουν στην ομάδα αυτή.

Η στάση απέναντι στη θετική δράση ποικίλλει σημαντικά στα κράτη μέλη. Στις Κάτω Χώρες επιτρέπεται μόνον στις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία για δομικές διακρίσεις λόγω φύλου, φυλετικής καταγωγής και αναπηρίας. Στη Σλοβακία, η θετική δράση αντιμετωπίζεται συγκεκριμένα ως μέσο καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ, προσέγγιση που αμφισβητήθηκε και τέθηκε ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου για να κριθεί αντισυνταγματική³⁴. Στην Ισπανία εφαρμόζεται επίσης πρόγραμμα θετικής δράσης για τους Ρομ. Στη Φινλανδία η θετική δράση αναγνωρίζεται συγκεκριμένα για τους Sami. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του Ρατσισμού (ENAR) ζήτησε

³² COM(2005) 224.

³³ Βλέπε, κατ' αναλογία, την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, της 29ης Μαρτίου 2000, στην υπόθεση C-185/97, Coote.

³⁴ Απόφαση της 18.10.2004 (PL.US.8/04).

την ενίσχυση των διατάξεων για τη θετική δράση, ώστε να γίνει υποχρεωτική για τις πλέον ευάλωτες ομάδες. Στην Ουγγαρία, χορηγούνται ειδικές υποτροφίες στους Ρομ που φοιτούν στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σε ορισμένα κράτη μέλη (Γσεχία, Φινλανδία, Ιρλανδία και Κύπρος), λαμβάνονται ειδικά μέτρα στο συγκεκριμένο πλαίσιο της κατάρτισης της αστυνομίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ποικιλομορφία. Η έννοια της θετικής προώθησης της ισότητας εφαρμόζεται σε μερικές χώρες. Τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο όσο και στη Φινλανδία, οι δημόσιες αρχές έχουν τη νομική υποχρέωση να προωθούν ενεργά την ισότητα. Βάσει της ιρλανδικής νομολογίας, οι εργοδότες μπορεί να πρέπει να λαμβάνουν θετικά μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι δεν κάνουν διακρίσεις κατά συγκεκριμένων υπαλλήλων λόγω φυλετικής καταγωγής, π.χ. όταν το γλωσσικό και/ή το πολιτιστικό περιβάλλον των υπαλλήλων ενδέχεται να τους προκαλέσει δυσκολίες στην κατανόηση των δικαιωμάτων τους³⁵.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η οδηγία 2000/43/EK αποτελεί σημαντική εξέλιξη ως προς την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων σε ολόκληρη την ΕΕ. Παρά το γεγονός ότι όλα τα κράτη μέλη είχαν ήδη κάποιο είδος νομικής απαίτησης για την ισότητα και τη μη-διακριτική μεταχείριση, για τα περισσότερα από αυτά η μεταφορά της οδηγίας 2000/43/EK συνεπαγόταν αρκετά εκτεταμένες αλλαγές στην υφιστάμενη νομοθεσία, ή εξ ολοκλήρου νέες νομοθετικές πράξεις. Αυτό μπορεί να εξηγήσει τις καθυστερήσεις στη μεταφορά της οδηγίας από πολλά κράτη μέλη, αλλά πλέον τα περισσότερα από αυτή την έχουν μεταφέρει.

Το νέο νομικό πλαίσιο εφαρμόζεται για λίγο περισσότερο από τρία έτη, που δεν αποτελεί αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα για την αξιολόγηση του πλήρους αντίκτυπου ή των δυνατοτήτων της. Μέχρι στιγμής, καμία υπόθεση δεν έχει παραπεμφθεί από τα εθνικά δικαστήρια στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης προδικαστικής απόφασης, και μόνον το ΔΕΚ μπορεί να παράσχει σαφείς οδηγίες για την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας. Οι μελλοντικές αποφάσεις θα βοηθήσουν τα κράτη μέλη να παράσχουν σαφή και ομοιόμορφη προστασία κατά των διακρίσεων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το άρθρο 17 της οδηγίας 2000/43/EK ορίζει ότι η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας «θα περιλαμβάνει, εφόσον χρειάζεται, προτάσεις για την αναθεώρηση και την ενημέ-

³⁵ Campbell Catering Ltd κατά Rasaq.

ρωση της παρούσας οδηγίας». Η Επιτροπή προς το παρόν δεν διαπιστώνει ανάγκη να υποβάλει τέτοιες προτάσεις. Κατέληξε στο εν λόγω συμπέρασμα λόγω της έλλειψης εμπειρίας σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας από την έναρξη ισχύος της και της απουσίας νομολογίας από το ΔΕΚ.

Η πρόκληση για τα ερχόμενα έτη θα είναι η εξασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής μεταφοράς, της εφαρμογής και της επιβολής της οδηγίας 2000/43/ΕΚ. Αυτό θα συνεπάγεται την edραίωση μηχανισμών και μεθόδων παρακολούθησης και αναφοράς του αντίκτυπου των εθνικών μέτρων εφαρμογής. Σε αυτό το πλαίσιο, θα κριθεί σημαντική η ανάπτυξη της στατιστικής βάσης και άλλων δεικτών. Ωστόσο, η ανεπάρκεια των εθνικών στοιχείων στα περισσότερα κράτη μέλη ενδέχεται να εμποδίσει την ορθή παρακολούθηση της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας.

Διατυπώθηκαν αντιρρήσεις για τη συλλογή των εν λόγω δεδομένων με το σκεπτικό ότι θα παραβίαζε τις διατάξεις της οδηγίας της ΕΕ για την προστασία δεδομένων³⁶. Αυτό δεν αντικατοπτρίζει την αληθινή κατάσταση. Η οδηγία γενικά απαγορεύει την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Ωστόσο, προβλέπονται ορισμένες απαλλαγές από τον εν λόγω κανόνα, συμπεριλαμβάνων και των περιπτώσεων όπου «το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα έχει δώσει ρητά τη συγκατάθεσή του για την επεξεργασία»³⁷ ή «η επεξεργασία είναι απαραίτητη προκειμένου να εκπληρωθούν οι υποχρεώσεις και τα ειδικά δικαιώματα του υπευθύνου της επεξεργασίας στον τομέα του εργατικού δικαίου»³⁸. Επιπλέον, «εφόσον παρέχονται οι δέουσες εγγυήσεις, τα κράτη μέλη δύνανται, όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, να θεσπίσουν και άλλες παρεκκλίσεις»³⁹. Κατά συνέπεια, εναπόκειται στα κράτη μέλη να αποφασίσουν εάν πρέπει να συλλέγονται ή όχι τα εθνικά στοιχεία για την παραγωγή στατιστικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων, υπό τον όρο ότι τηρούνται οι προφυλάξεις που προβλέπονται στην οδηγία περί προστασίας δεδομένων.

Η Επιτροπή επίσης αναγνωρίζει ότι η νομοθεσία από μόνη της δεν επαρκεί για την πρόληψη των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας. Έχει επισημάνει ορισμένες προτάσεις για την ανάληψη περαιτέρω δράσης στον κλάδο, στο πλαίσιο της ανακοίνωσής της με τίτλο «Απαγόρευση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες για όλους - Στρατηγική-πλαίσιο»

³⁶ Οδηγία 95/46/ΕΚ, ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31.

³⁷ Όπως ανωτέρω, άρθρο 8 παράγραφος 2 στοιχείο α).

³⁸ Όπως ανωτέρω, άρθρο 8 παράγραφος 2 στοιχείο β). Βλ επίσης άρθρο 8 παράγραφος 4.

³⁹ Όπως ανωτέρω, άρθρο 8 παράγραφος 4.

που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2005⁴⁰. Συγκεκριμένα, το 2007 ορίστηκε ως Ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλες και θα λειτουργήσει πολύ αποτελεσματικά για την αύξηση της ευαισθητοποίησης για το δικαίωμα στη μη-διακριτική μεταχείριση, και ως καταλύτης για τη δράση σε εθνικό επίπεδο. Η ορθή εφαρμογή και επιβολή της νομοθεσίας σε συνδυασμό με τα συμπληρωματικά πολιτικά μέτρα σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ αποτελούν το κλειδί για τη μείωση των διακρίσεων λόγω φυλετικής και εθνοτικής καταγωγής.

⁴⁰ COM(2005) 224 τελικό της 1 Ιουνίου 2005.

Ελληνική Δημοκρατία
Υπουργείο Δημόσιας Τάξης
Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας
Κλάδος Ασφάλειας και Τάξης
Διεύθυνση Αλλοδαπών
Τμήμα 3^ο/ Γραφείο 1^ο
Αριθμ. πρωτ: 5401/1-235508

Αθήνα, 14.9.2006

**Θέμα: Αιτήματα ασύλου από ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς –
Διευθέτηση της διαμονής τους**

Σχετικά με το εν θέματι ζήτημα γνωρίζεται ότι:

1. Η αντιμετώπιση των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών και ειδικότερα αυτών που αιτούνται άσυλο, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και κατάλληλης μεταχείρισης. Όλες οι διαδικασίες εξέτασης των αιτημάτων τους για άσυλο και της διαμονής τους στη χώρα μας πρέπει να διέπονται από την αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού βάσει των διεθνών κανόνων και της εθνικής μας νομοθεσίας (σχετ. η Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Π.Δ. 61/1999).

2. Όπως ρητά προβλέπεται από το άρθρο 1 παρ. 4 του Π.Δ. 61/99 κατά τη διαδικασία υποβολής αιτήματος ασύλου ενημερώνεται ο Εισαγγελέας ανηλίκων, ο οποίος ενεργεί ως προσωρινός επίτροπος για την διασφάλιση του αιτήματος και γενικότερα για την προάσπιση των συμφερόντων του ανήλικου καθ' όλη τη διαδικασία απονομής ασύλου.

3. Περαιτέρω, λαμβάνεται μέριμνα μέσω των αρμόδιων φορέων για την εξασφάλιση στέγης και την δημιουργία ευνοϊκού και ασφαλούς περιβάλλοντος για τον ανήλικο καθ' όλη τη διάρκεια εξέτασης του αιτήματός του.

4. Παρόλα αυτά όμως, προκύπτουν περιστατικά ασυνόδευτων ανηλίκων, αιτούντων άσυλο, για τα οποία η μη έγκαιρη εκτίμηση της ευάλωτης κατάστασής τους από πλευράς Υπηρεσιών μας δεν εξασφαλίζει την άμεση διευθέτηση της διαμονής τους και στην συνέχεια την ομαλή έκβαση εξέτασης του αιτήματός τους.

5. Ενόψει των ανωτέρω, αποσκοπώντας στην αποτελεσματική προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων και ειδικότερα μέσα από την

καλύτερη προσέγγιση και αποσαφήνιση της διαδικασίας που αφορά την διαμονή τους, ορίζουμε τα ακόλουθα:

α) Οι αρμόδιες Υπηρεσίες του άρθρου 2 παρ. 1 του Π.Δ. 61/99, εφόσον καλούνται να διαχειριστούν αίτημα ασύλου ασυνόδευτου ανήλικου αλλοδαπού θα αναφέρουν συνοπτικά και άμεσα (σηματικά) στην Υπηρεσία μας (Α.Ε.Α./Κ.Α.Τ/ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΜΗΜΑ 3^ο/ΓΡΑΦΕΙΟ 1^ο) για την στέγασή του.

β) Η Υπηρεσία μας θα μεριμνά μέσω του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης προκειμένου να εξευρεθεί κατάλληλος και διαθέσιμος χώρος στέγασης σε κάποιο από τα ειδικά κέντρα υποδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων καθώς και την εξασφάλιση της ασφαλούς μετακίνησης του ανήλικου σ' αυτό. Ακολούθως θα ενεργεί για την κατανομή και την σχετική ενημέρωση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών.

γ) Αρμόδια Υπηρεσία εξέτασης του αιτήματος ασύλου και όλης της διαδικασίας ασύλου θα είναι η Αστυνομική Υπηρεσία του τόπου που τελικά ορίστηκε να μείνει ο ανήλικος, από την οποία θα ενημερώνεται και ο οικείος αρμόδιος Εισαγγελέας για να ενεργήσει ως προσωρινός επίτροπος.

δ) Σε κάθε περίπτωση πρέπει να διευκολύνεται το έργο των φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων που συνδράμουν στη νομική συμπαράσταση και ψυχοκοινωνική στήριξη του ανήλικου.

Παρακαλούμε για την τήρηση – εφαρμογή των ανωτέρω και τις περαιτέρω ενέργειές σας.

Ο Διευθυντής
Δ. Πανόπουλος
Ταξίαρχος

Προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου Σχετικά με το ζήτημα των ασυνόδευτων ανήλικων ¹

«Ασυνόδευτος ανήλικος είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος εισέρχεται στη χώρα χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά το νόμο ή έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλειά του ενήλικο και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η ανωτέρω κατάσταση είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά από την είσοδό του στη χώρα». Ο ορισμός αυτός της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ που ενσωματώθηκε στον Ν.3386/2005 «περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» είναι ο ίδιος που δίνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες που αφορά στο ίδιο θέμα και με το άρθρο 2 του υπό δημοσίευση Προεδρικού Διατάγματος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την Υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία.

Ο ορισμός αυτός, είτε αφορά αιτούντες άσυλο είτε μετανάστες, αναφέρεται στο ίδιο αντικείμενο, τα ανήλικα παιδιά, τα οποία τυγχάνουν και πρέπει να τυγχάνουν ειδικής προστασίας στη χώρα υποδοχής.

Στην Ελλάδα, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και ο Συνήγορος του Παιδιού, είτε χωριστά ή και με τη συνεργασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχουν εγκύψει στο θέμα των ασυνόδευτων ανήλικων, αιτούντων άσυλο ή μεταναστών με τους οποίους έχουν ασχοληθεί και έχουν προσπαθήσει να προωθήσουν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή.

Τα τελευταία χρόνια σε όλη την Ευρώπη παρατηρείται ότι ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών αναγκάζεται, από διαφορετικές συνθήκες στις χώρες προέλευσής τους, να μετακινείται προς άλλες χώρες ψάχνοντας προστασία ή/και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ενώ συχνά τα παιδιά αυτά γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης ή εμπορίας (trafficking). Γι' αυτό και παρουσιάζεται εντονότερη η ανάγκη και η υποχρέωση που απορρέει από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του

¹ Το κείμενο προτάσεων ενέκρινε ομοφώνως η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2007 έπειτα από σχετική εισήγηση του Γ' Τμήματος της ΕΕΔΑ επί τη βάσει του Προτεινόμενου Σχεδίου Δράσης του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες σε συνδυασμό με πλούσιο υλικό από τον Συνήγορο του Πολίτη. *Εισηγήτρια ήταν η κα Α. Αργυροπούλου-Χρυσοχοϊδου, Α' Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ, Προεδρεύουσα Γ' Τμήματος ΕΕΔΑ.*

Παιδιού (1989) και ιδίως από το άρθρο 2, για τον σεβασμό και εξασφάλιση όλων των παιδιών χωρίς οποιεσδήποτε διακρίσεις. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο ο Συνήγορος του Πολίτη κάνει την κεντρική διαπίστωση ότι *η ιδιότητα του ανηλίκου – που χρήζει προστασίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας μας – υποχωρεί απέναντι στην ιδιότητα του παραβάτη της μεταναστευτικής νομοθεσίας με συνέπεια και την περαιτέρω παραβίαση των δικαιωμάτων του από εκείνες ακριβώς τις υπηρεσίες που είναι εντεταλμένες να τα προστατεύουν.*

Από Ελληνικής πλευράς η μοναδική νομοθετική πρόβλεψη που υπάρχει είναι αυτή του άρθρου 1 παράγραφος 4 του Π.Δ. 61/1999 η οποία ορίζει ότι «αίτημα ασύλου δύναται να υποβάλλεται και από αλλοδαπό ηλικίας από 14 έως 18 ετών που δεν συνοδεύεται από τους γονείς του εφόσον από τις εν γένει περιστάσεις διαπιστώνεται από τον ενεργούντα την εξέταση ότι η πνευματική του ωριμότητα επιτρέπει να αντιληφθεί τη σημασία της πράξης του. Σε κάθε άλλη περίπτωση που υποβάλλεται αίτημα ασύλου από αλλοδαπό ηλικίας κάτω των 18 ετών ο οποίος δεν συνοδεύεται από τους γονείς του ή άλλον κηδεμόνα η αρμόδια αστυνομική αρχή ενημερώνει τον εισαγγελέα ανηλίκων και όπου δεν υπάρχει, τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών για να ενεργήσει ως ειδικός προσωρινός επίτροπος του ανήλικου μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματός του.» (ΦΕΚ 53, τ. Α' της 6 Απριλίου 1999). Στην συνέχεια δεν γίνεται καμία αναφορά στους ανήλικους σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τις ασυνόδευτες γυναίκες που αναγνωρίζονται ως ειδική ευάλωτη ομάδα, και προβλέπεται η εξέταση με ειδικές συνθήκες.

Στην πραγματικότητα όμως ανακύπτουν προβλήματα και από τη διαδικασία που προβλέπει το Π.Δ. Κατ' αρχάς σε πολλές περιπτώσεις κυρίως στα σημεία εισόδου στη χώρα υποβάλλεται αίτημα στο όνομα ενός ενήλικου και επισυνάπτονται μερικά ή το όνομα ανήλικου. Με αυτόν τον τρόπο η Αστυνομική Αρχή που είναι η μόνη αρμόδια να εξετάσει το θέμα της ανηλικότητας απαλλάσσεται από την ευθύνη να ενημερώσει τις αρχές για την ύπαρξη ανήλικου.

Πρακτικά Προβλήματα

α) Δεν υπάρχει τρόπος εξακρίβωσης της πραγματικής ηλικίας του ανήλικου. Πολλές φορές οι ανήλικοι δηλώνουν ηλικία μεγαλύτερη από την πραγματική γιατί οι ίδιοι δεν ξέρουν την πραγματική τους ηλικία είτε γιατί ο διακινητής τους καθοδήγησε να πουν ψέματα ή ακόμα κατά την στιγμή εισόδου δεν υπάρχει επαρκής διερμηνεία που θα διευκολύνει την επικοινωνία.

β) Παράνομη είσοδος στη χώρα των ανηλίκων και κατά συνέπεια κρατούνται με την λανθασμένη εντύπωση ότι είναι ενήλικοι σε χώρους με άλλους ενήλικους και σε χώρους απολύτως ακατάλληλους για διαμονή.

γ) Η κρίση περί της ωριμότητας του ανήλικου επαφίεται στους ανακριτικούς υπαλλήλους οι οποίοι ούτε την εκπαίδευση έχουν ούτε την εμπειρία για να κρίνουν την ψυχολογική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών. Οι συνεντεύξεις λαμβάνονται από τους ίδιους ανακριτικούς υπαλλήλους που δεν είναι ειδικά εκπαιδευμένοι να συνεργάζονται με παιδιά, ούτε υπάρχει πρόβλεψη να λαμβάνονται σε περιβάλλον φιλικό για τα παιδιά και με την μεσολάβηση διερμηνέων που γνωρίζουν τη γλώσσα του εξεταζόμενου.

δ) Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στερούνται εξ ορισμού ενός ενήλικου που ασκεί την γονική μέριμνα. Η πρόβλεψη (Π.Δ. 61/99) ότι οι Εισαγγελείς ενεργούν ως επίτροποι του παιδιού κάτω των 14 ετών προφανώς δεν περιλαμβάνει την καθημερινή φροντίδα και εποπτεία του ανήλικου με αποτέλεσμα αυτός να είναι εύκολο να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης με διάφορους τρόπους.

ε) Δεν υπάρχει θεσμοθετημένη υποχρέωση για την παραμονή των ασυνόδευτων ανηλίκων σε κέντρα υποδοχής και ξενώνες ανηλίκων. Υπάρχουν αυτή τη στιγμή 4 τέτοια κέντρα δυναμικότητας περίπου 200 ατόμων και για να μπορέσει ο ανήλικος να φιλοξενηθεί σε ένα από αυτά, πρέπει να το ζητήσει ο ίδιος. Λόγω αποστάσεως από το κέντρο και κατά συνέπεια μακριά από την δυνατότητα επαφής με μέλη της δικής του κοινότητας και την πρόσβαση σε χώρους λατρείας, οι ανήλικοι δεν βρίσκουν τα κέντρα αυτά «θελκτική λύση» και προτιμούν να παραμένουν σε άτυπα καταλύματα με ενήλικα άτομα των οποίων η ικανότητα να φροντίζουν ανήλικους δεν μπορεί να αξιολογηθεί.

στ) Η χρηματοδότηση των κέντρων υποδοχής είναι ανεπαρκής με συνέπεια σοβαρές ελλείψεις σε εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό και έτσι οι υπηρεσίες που προσφέρουν δεν μπορούν να είναι πάντα συνεχείς, επαρκείς και υψηλού επιπέδου.

ζ) Οι ιατρικές ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων που έχουν ζητήσει άσυλο καλύπτονται από το Εθνικό Σύστημα Υγείας χωρίς δαπάνες. Αλλά το ιατρικό προσωπικό δεν έχει πρόσβαση σε διερμηνείς. Ακόμα, ασυνόδευτα παιδιά που εισήλθαν στην Ελλάδα και δεν έχουν ζητήσει άσυλο ή των οποίων το αίτημα απορρίφθηκε, δεν έχουν δικαίωμα δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους «έχουν αντιμετωπίσει μετά βεβαιότητας καταστάσεις στις οποίες η ασφάλεια και η ευημερία τους βρέθηκε σε μεγάλο κίνδυνο». Η έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας για τα ασυνόδευτα παιδιά-πρόσφυγες μπορεί να έχει κα-

ταλυτικές συνέπειες για τη γενική τους κατάσταση (όπως καταδεικνύουν σχετικές έρευνες στο εξωτερικό).

η) Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι συνήθως ηλικίας 15-18 ετών και είναι ήδη αρκετά μεγάλα για να παρακολουθήσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Ακόμα, στην περίπτωση τους λείπει το πρόσωπο ή μια αρχή γονικής μέριμνας ώστε να τα εγγράψει στο σχολείο.

θ) Σχεδόν όλοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ζητούν απελπισμένα εργασία γιατί, όπως λένε οι ίδιοι θέλουν να φροντίσουν τους γονείς ή μικρότερα αδέρφια ή απλώς πρέπει να συντηρήσουν τον εαυτό τους. Στην περίπτωση τους, όμως, λόγω έλλειψης επιμελητή, δεν μπορούν εργασθούν νόμιμα, και έτσι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης (πολλές ώρες απασχόλησης, βαρέα επαγγέλματα, έλλειψη ασφάλισης) και ακόμα δεν εκπαιδεύονται σωστά σε μια τέχνη ή επάγγελμα που θα βοηθήσει την υπόλοιπη ζωή τους.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το πρόβλημα των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι πολυσχιδές και περίπλοκο. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο πιστεύουμε ότι αποτελεί καθήκον της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου να παρέμβει και με εξειδικευμένες προτάσεις να προκαλέσει και να συμβάλλει στην επίλυσή του. Είναι προφανές ότι για την επίλυση αυτή χρειάζεται συντονισμός των προτάσεων και συνεργασία με πολλούς φορείς της Πολιτείας, της ΕΕ, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της κοινωνίας των πολιτών, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο και η οργάνωση ενός συστήματος με πολλούς πυλώνες είναι δύσκολη. Επειδή όμως το θέμα αφορά παιδιά και δεν επιτρέπεται να ξεχνάμε ότι τα παιδιά είναι πάντοτε παιδιά και πρέπει κατά κύριο λόγο να θεωρούνται πρώτα ως παιδιά και κατά δεύτερο ως αιτούντες άσυλο ή μετανάστες, η προστασία των στοιχειωδών δικαιωμάτων τους είναι υποχρέωση κάθε πολιτείας.

Για αυτούς τους λόγους, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου προτείνει:

1. Την κατάργηση του μέτρου της αστυνομικής κράτησης αλλοδαπών ανηλίκων για παράνομη είσοδο στη χώρα και την αντικατάστασή του από εναλλακτικά μέτρα φιλοξενίας ή/και προστατευτικής φύλαξης, σε κατάλληλες δομές, όσο διαρκούν οι ενέργειες για την ταυτοποίησή τους, τη διερεύνηση των συνθηκών και αιτίων εισόδου τους στη χώρα, την αναζήτηση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος και τον καθορισμό της έννομης προστασίας τους.

2. Την κατάργηση του μέτρου της απέλασης για αλλοδαπούς ανηλίκους, οι οποίοι αποτελούν υποκείμενα διεθνούς προστασίας, και την αντικατάστασή του, στις περιπτώσεις εκείνες που δεν στοιχειοθετείται

δικαίωμα διαμονής (ως προσφορότερη λύση για την προστασία του ανηλίκου), από τη διαδικασία της επιστροφής και του επαναπατρισμού, όταν αυτό είναι εφικτό για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους και την επανένταξή τους στην κοινωνία της χώρας προέλευσης. Ειδικότερα, προτείνεται η προστασία από απέλαση όλων των ανηλίκων, εκτός αν ακολουθούν τον γονέα ή τον ασκούντα τη γονική μέριμνα που απελαύνεται.

3. Τη θέσπιση μέτρων συστηματικής καταγραφής, ταυτοποίησης, ενημέρωσης, νομικής εκπροσώπησης και επιτροπείας-επιμέλειας των αλλοδαπών ανηλίκων, καθώς και προστασίας όλων των δικαιωμάτων τους.

4. Θέσπιση επισήμων και σαφών διαδικασιών για την εξακρίβωση της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων με συνδρομή ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων σε συνδυασμό με ιατρικές και ψυχολογικές εξετάσεις ευαίσθητες σε ζητήματα φύλου και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να παρέχεται στο παιδί το ευεργέτημα της αμφιβολίας. Η απόφαση περί της ωριμότητας που προβλέπει το Π.Δ. 61/1999 θα πρέπει να είναι γραπτή για να είναι δυνατός ο έλεγχός της και να γίνεται το ταχύτερο δυνατόν.

5. Διορισμός επιμελητού ή συμβούλου για κάθε ανήλικο, ειδικώς στο πεδίο της παιδικής πρόνοιας, η οποία θα διασφαλίζει τα δικαιώματα του παιδιού και το ότι η αρχή της προστασίας του παιδιού λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν το παιδί, συντονίζει την επικοινωνία με τους ενήλικους και τους οργανισμούς, διασφαλίζει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και ιατρική φροντίδα, υποστηρίζει τον ανήλικο κατά την διαδικασία άσυλου και τον υποβοηθά στην αναζήτηση της οικογένειάς του.

6. Άμεση ενημέρωση σε κάθε περίπτωση του αρμοδίου εισαγγελέα ανηλίκων από τις αστυνομικές αρχές για τον καθορισμό της επιμέλειας-επιτροπείας του κάθε ανηλίκου με συνεκτίμηση του βαθμού ωριμότητάς του.

7. Περισσότερες της μίας συνεντεύξεις για κάθε ανήλικο χωριστά με τις κατάλληλες εγγυήσεις που θα διασφαλίζουν ότι οι συνεντεύξεις λαμβάνονται με τρόπο που διασφαλίζεται το συμφέρον του παιδιού, δηλαδή ειδική και αρμόζουσα εκπαίδευση του προσώπου που διενεργεί τη συνέντευξη, διερμηνεία, φιλικό περιβάλλον συνέντευξης και κυρίως με την φροντίδα που χρειάζεται για την πιθανότητα τραυματικής εμπειρίας που έχει υποστεί στο παρελθόν το παιδί.

8. Καθ' όλο το διάστημα που βρίσκονται στη δικαιοδοσία των Αρχών, όλοι οι ανήλικοι πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους, ειδικά για το δικαίωμά τους να ζητήσουν άσυλο και τις συνέπειές του και να καθοδηγούνται για το πώς θα ασκήσουν αυτά τα δικαιώματα στη μητρική τους γλώσσα ή σε γλώσσα που καταλαβαίνουν.

9. Δημιουργία δικαστικής κοινωνικής προστασίας όπως έχει προταθεί από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τον Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 49 του Ν. 2447/1996 και η οποία θα μπορούσε να αναλάβει την επίβλεψη των ασυνόδευτων ανηλίκων. Μέχρι να υπάρξει ολοκληρωμένη θεσμική αντιμετώπιση, ανάθεση της προσωρινής επιμέλειας σε μη κυβερνητική οργάνωση για συγκεκριμένα θέματα όπως εγγραφή σε σχολεία, έκδοση άδειας εργασίας, έκδοση ΑΦΜ κτλ.

10. Ίδρυση κατάλληλων χώρων υποδοχής και διαμονής για ασυνόδευτους ανηλίκους που θα εξασφαλίζουν τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών και συγχρόνως αξιολόγηση των αναγκών τους και παροχή δυνατότητας εκπαίδευσης σε συνδυασμό με εργασία. Σε κάθε περίπτωση απαγόρευση διαμονής ανηλίκων σε χώρους διαμονής ενηλίκων. Ειδικές προϋποθέσεις λειτουργίας και καλών πρακτικών μαζί με διαδικασίες για τη συστηματική αξιολόγηση του επιπέδου και της ποιότητας και φροντίδας που παρέχεται στα παιδιά πρέπει να θεσπιστούν από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης σε συνεργασία με μη κυβερνητικές οργανώσεις που θα έχουν την ευθύνη αυτών των κέντρων.

11. Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο ή μη, αποτελούν μια ιδιαίτερη ευάλωτη ομάδα που έχει υψηλή ανάγκη από ψυχολογική, ιατρική και νομική βοήθεια από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό που πρέπει να παρέχεται δωρεάν από την Πολιτεία και πάντοτε με συμπαράσταση διεργημένα.

12. Παιδεία προσβάσιμη στα παιδιά με υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι να μάθουν καλά την γλώσσα και κατανομή των μαθητών ανάλογα με τις υπηκοότητές τους και όχι απαραίτητα με την ηλικία τους.

13. Το θεσμικό όργανο που θα αναλάβει τις εξουσίες παιδικής μέριμνας θα διασφαλίζει επίσης ότι τηρούνται όλες οι νόμιμες προϋποθέσεις για την εξεύρεση νόμιμης εργασίας και ασφάλισης για τους ανηλίκους άνω των 15 ετών που θέλουν και μπορούν να εργασθούν.

14. Το Σχέδιο Δράσης για τα Αλλοδαπά Παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους που έχει εκπονήσει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες σε συνδυασμό και με την Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για την Διοικητική Κράτηση και Απέλαση Ανηλίκων, να μελετηθεί από τους αρμόδιους φορείς και να υιοθετηθεί στο σύνολό του, γεγονός που θα αποτελέσει πρωτοποριακό βήμα στην Ευρώπη για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Αθήνα, 15 Φεβρουαρίου 2007

Επισκόπηση
της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου και Μετανάστευσης
*της Εμμανουέλας Τσαπούλη**

Εισαγωγικό Σημείωμα

Τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) βαδίζει σταδιακά προς τη δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος ασύλου και μετανάστευσης. Η πολιτική αυτή εξέλιξη συνδέεται με την τάση σύγκλισης και συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ στον τομέα αυτό, χωρίς ωστόσο να αγνοούνται και παράγοντες οι οποίοι ανάγονται στην σφαίρα της εθνικής πολιτικής κάθε χώρας.

Όπως εκτίθεται στη συνέχεια αυτής της επισκόπησης, τα κράτη μέλη της ΕΕ αποφάσισαν να υιοθετήσουν σταδιακά νομοθεσία που στοχεύει στη δημιουργία ενιαίου συστήματος ασύλου και μετανάστευσης, βασισμένου σε αρχές που διέπουν το κράτος δικαίου και εγγυώνται την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σύμφωνες με τις διεθνείς συμβάσεις, όπως είναι η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων¹.

Καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία αυτού του συστήματος έπαιξε η εκπεφρασμένη βούληση των κρατών μελών της ΕΕ να συντονίσουν τη δράση τους και να συνεργαστούν για την αντιμετώπιση φαινομένων, όπως είναι για παράδειγμα τα αυξανόμενα «μικτά» μεταναστευτικά ρεύματα (που αποτελούνται από αιτούντες άσυλο και μετανάστες) που φθάνουν στην Ευρώπη μέσω θαλάσσης. Παράλληλα οι λαοί της Ευρώπης εξέφρασαν ηχηρά την υποστήριξή τους προς την κατεύθυνση συνεργασίας σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Δημοσκοπήσεις του 2003 (Ευρωβαρόμετρο) καταδεικνύουν ότι σημαντικό ποσοστό των Ευρωπαίων πολιτών τάσσεται ευνοϊκά υπέρ της συνεργασίας και της κοινής δράσης σε ευρω-

* Πτυχιούχου Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Kent Canterbury, και MSc Masters από το London School of Economics στην Ευρωπαϊκή Πολιτική.

¹ Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων (που έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ 201, τ. Α') περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τον ορισμό του πρόσφυγα, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων προσώπων και των συμβαλλομένων κρατών. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με τον Α.Ν. 389/2968 (ΦΕΚ 125, τ. Α').

παϊκό επίπεδο². Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 συνέβαλαν στην υιοθέτηση ενιαίας πολιτικής στα θέματα ασύλου και μετανάστευσης κυρίως όμως όσον αφορά στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης.

Ταυτόχρονα σε εθνικό επίπεδο η κάθε χώρα προσεγγίζει διαφορετικά, τόσο ιδεολογικά όσο και νομοθετικά, τα θέματα του ασύλου και της μετανάστευσης, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Σχετικοί παράγοντες που ασκούν καθοριστική επιρροή στις εθνικές επιλογές και πρακτικές είναι η γεωγραφική ιδιομορφία κάθε χώρας καθώς από αυτήν εξαρτάται το μέγεθος των μεταναστευτικών κυμάτων που δέχεται, το πολιτικό κόστος που συχνά κατευθύνει τη στάση των πολιτικών στα θέματα της μετανάστευσης και του ασύλου, καθώς και οι οικονομικοί λόγοι και ιδιαίτερα το επίπεδο ανεργίας.

Από το 1999, η ΕΕ έχει κάνει αποφασιστικά βήματα για τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Το πρώτο στάδιο της προσπάθειας είναι η εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών, ενώ ακολουθεί ο σχεδιασμός και η προετοιμασία για τη δημιουργία ενός κοινού συστήματος. Η παρούσα επισκόπηση εξετάζει τα πρώτα βήματα αυτής της πορείας, επιχειρώντας να ενημερώσει τόσο για τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα όσο και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται, με σκοπό να αναδείξει το στίγμα της παρούσας κατάστασης εν όψει των μελλοντικών εξελίξεων. Παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά από το 1999 μέχρι σήμερα οι σημαντικότερες εξελίξεις της σχετικής διαδικασίας.

² Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, που διεξήχθη το Δεκέμβριο 2003, επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα προηγούμενων μετρήσεων. Οι ευρωπαίοι πολίτες τάσσονται σαφώς υπέρ μιας κοινής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση. 56% αναγνωρίζει τις οικονομικές ανάγκες των μεταναστών, και 66% θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να απολαμβάνουν οι μετανάστες ίσα δικαιώματα με τους πολίτες της χώρας υποδοχής. Παράλληλα, 80% υποστηρίζει την ενίσχυση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ όσον αφορά στα πρόσωπα που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών. Εννέα στους δέκα πολίτες εκθειάζουν τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, κυρίως οικογενειακού χαρακτήρα, καθώς και την ισότητα του δικαιώματος υπέρσπισης σε όλα τα κράτη μέλη. Όσον αφορά στο διασυνοριακό έγκλημα, οι πολίτες έχουν επίγνωση ότι η μεμονωμένη δράση των κρατών μελών δεν αρκεί για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Από τα αποτελέσματα της σφυγμομέτρησης προκύπτει ότι το 71% θεωρεί την υιοθέτηση κοινών αποφάσεων και την ανάληψη κοινών ενεργειών ως το βέλτιστο μέσο πρόληψης και καταπολέμησης της εγκληματικότητας στην ΕΕ.

Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Συνθήκη του Άμστερνταμ – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε

Εδώ και δεκαετίες τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υιοθετήσει εθνικά προγράμματα για τη μετανάστευση και το άσυλο, αλλά μόλις το 1999 τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο για τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος για τους τομείς αυτούς. Ένας από τους στόχους της Συνθήκης του Άμστερνταμ³ είναι η σταδιακή εφαρμογή ενός χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας. Η Συνθήκη, που ισχύει από την 1 Μαΐου 1999, εγγυάται τη δημιουργία στην ΕΕ ενιαίου χώρου που διασφαλίζει την ελεύθερη μετακίνηση των προσώπων σε συνδυασμό με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων που αφορούν στα εξωτερικά σύνορα, στο άσυλο, στη μετανάστευση και στην καταπολέμηση του εγκλήματος.

Αυτός ο στόχος του πολιτικού προγράμματος της ΕΕ υιοθετήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (Οκτώβριος 1999) που χάραξε ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο πρόγραμμα εκθέτοντας λεπτομερώς τις πολιτικές κατευθύνσεις καθώς και τους ειδικότερους στόχους με ορίζοντα πενταετούς χρονοδιαγράμματος. Σχετικά, σημαντική εξέλιξη ήταν και η πρόβλεψη της αύξησης των ευρωπαϊκών οικονομικών πόρων για τον τομέα του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Επίσης σε επίπεδο λήψης αποφάσεων, με την υιοθέτηση της ειδικής πλειοψηφίας, ενισχύθηκε η κοινοτική έναντι της διακυβερνητικής (σε εθνικό επίπεδο) μεθόδου και δικαιοδοσίας. Κατά συνέπεια η σημασία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε είναι ιστορική καθώς αναβαθμίστηκαν αισθητά τα θέματα ασύλου και μετανάστευσης σε όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και κυρίως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο.

³ Βλέπε Ν. 2691/1999 «Κύρωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί Ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις καθώς και των σχετικών πρωτοκόλλων και των δηλώσεων που περιλαμβάνονται στην Τελική Πράξη», (ΦΕΚ 47, τ. Α')

2. Σημαντικές Εξελίξεις: Άσυλο, Εξωτερικά Σύνορα, Μετανάστευση

Πολιτική Ασύλου

Η κοινή πολιτική ασύλου, που συνίσταται σε ενιαίο ευρωπαϊκό σύστημα για το άσυλο, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του στόχου της ΕΕ για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ανοικτού σε εκείνους οι οποίοι, αναγκασμένοι από τις περιστάσεις, αναζητούν βάσιμα προστασία στην ΕΕ.

Το πρόγραμμα του Τάμπερε θέσπισε τέσσερα νομοθετικά εργαλεία για την υλοποίηση της ενιαίας πολιτικής ασύλου: την οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής των Αιτούντων Άσυλο, τον Κανονισμό του Δουβλίνου II, την οδηγία για τον Ορισμό του Πρόσφυγα και την οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου. Πρωταρχικός στόχος των νομοθετημάτων αυτών είναι να θέσουν τις βάσεις για τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, που θα εγγυάται τη διεθνή προστασία, και για την εφαρμογή ενιαίας διαδικασίας για τη χορήγηση και την παύση και / ή ανάκληση αυτού του καθεστώτος.

Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής των Αιτούντων Άσυλο (2003)⁴: Η οδηγία «σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη» αποβλέπει στην εναρμόνιση του νομικού καθεστώτος και των συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη της ΕΕ διασφαλίζοντάς τους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους για όσο χρόνο διατηρούν την ιδιότητα αυτή. Η οδηγία προβλέπει την εξασφάλιση ελάχιστων κριτηρίων μεταχείρισης σε όλα τα κράτη μέλη για πρακτικά ζητήματα, όπως είναι η κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών, η στέγαση, η εκπαίδευση και η υγεία.

Στις 6.2.2005 εξέπνευσε η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ⁵.

⁴ Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 031 της 06/02/2003 σ. 0018 – 0025.

⁵ Η Ελλάδα και η Αυστρία δεν τήρησαν την υποχρέωση μεταφοράς της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας και καταδικάστηκαν από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με αποφάσεις που εκδόθηκαν στις 19.4.2007 και στις 26.10.2006 αντίστοιχα (υποθέσεις C-72/06 και C-102/06 αντίστοιχα).

Στις 13.11.2007 (ΦΕΚ 251, τ Α') δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το Π.Δ. 220/2007 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27.1.2003 σχετικά με τις ελάχιστες α-

*Κανονισμός του Δουβλίνου (2003)*⁶: Ο Κανονισμός υιοθετήθηκε με σκοπό τη «θέσπιση των κριτηρίων και των μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος της Ε.Ε. από υπήκοο τρίτης χώρας». Ο Κανονισμός του Δουβλίνου αποτρέπει το φαινόμενο των πολλαπλών αιτημάτων ασύλου και καθιστά ένα μόνο κράτος μέλος υπεύθυνο την εξέταση κάθε αίτησης.

*Οδηγία για τον Ορισμό του Πρόσφυγα (ή Προσώπου που Χρήζει Διεθνούς Προστασίας)(2004)*⁷: Η οδηγία θεσπίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους. Βασικός σκοπός της οδηγίας είναι να διασφαλίσει αφενός την εφαρμογή κοινών κριτηρίων για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα ή των δικαιούχων της επικουρικής προστασίας από όλα τα κράτη μέλη και αφετέρου την πρόσβαση των ενδιαφερομένων στα ελάχιστα κριτήρια μεταχείρισης.

Στις 10.10.2006 εξέπνευσε η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ⁸.

*Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου (2005)*⁹: Κύριος στόχος της οδηγίας είναι η υιοθέτηση ενός ελάχιστου κοινοτικού πλαισίου για τις διαδι-

παιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (EEL 31/6.2.2003)».

⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 050 της 25/02/2003 σ. 0001 – 0010.

⁷ Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29^{ης} Απριλίου 2004 για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 304 της 30/9/2004, σ. 0012-0023. Σχετικά με τις ρυθμίσεις που υιοθετεί η οδηγία βλέπε επίσης τα σχόλια της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την «Οδηγία 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου» σε ΕΔΠΑ 2004, σελίδα 281.

⁸ Στις 27 Ιουνίου 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητική επιστολή (reasoned opinion) προς τις χώρες που δεν έχουν συμμορφωθεί με την υποχρέωση μεταφοράς της οδηγίας στην εθνική τους νομοθεσία. Οι χώρες αυτές είναι: η Ελλάδα, η Γερμανία, η Ιταλία, η Κύπρος, η Ουγγαρία, η Ισπανία, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Σουηδία, η Φιλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Πολωνία.

⁹ Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 326 της 13/12/2005, σ. 0013 – 0034.

κασίες χορήγησης και παύσης και/ή ανάκλησης του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η οδηγία ορίζει τα ελάχιστα κοινά πρότυπα που πρέπει να διέπουν όλες τις πρωτοβάθμιες διαδικασίες ασύλου. Τόσο οι ταχύρυθμες όσο και οι κανονικές διαδικασίες παρέχουν τις ίδιες εγγυήσεις στους αιτούντες, για παράδειγμα το δικαίωμα της διεξαγωγής προσωπικής συνέντευξης ή το δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες μετάφρασης και/ή διερμηνείας και σε δωρεάν νομική συνδρομή. Εξέχουσας σημασίας είναι η υποχρέωση των κρατών μελών να μεριμνήσουν για την πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στη δικαστική κρίση της υπόθεσής τους.

Στις 1.12.2007 εκπνέει η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ.

Εκτός από την υιοθέτηση των προαναφερόμενων νομικών κειμένων για την επίτευξη των στόχων του Συμβουλίου του Τάμπερε στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, η δημιουργία και η σταδιακά αυξανόμενη ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων¹⁰ (European Refugee Fund) συμβάλει καθοριστικά στην οικονομική υποστήριξη της σχετικής κοινοτικής δράσης. Το Ταμείο αυτό παρέχει οικονομική στήριξη στα κράτη μέλη και στις προσπάθειες που καταβάλλονται σε εθνικό επίπεδο για την υποδοχή των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των εκτοπισμένων προσώπων, καλλιεργώντας την αρχή της αλληλεγγύης. Επίσης υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην οικονομική και οικονομική ένταξη των προσφύγων καθώς και στην παροχή συνδρομής στην περίπτωση του εθελοντικού επαναπατρισμού τους.

Ευρωπαϊκή Πολιτική Διαχείρισης Συνόρων

Σκοπός της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής πολιτικής διαχείρισης των συνόρων των κρατών μελών είναι η θεσμοθέτηση ενός αποτελεσματικού συστήματος συνεργασίας που αποτελεί βασική προϋπόθεση της εύρυθμης λειτουργίας του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η διαχείριση των «μικτών» μεταναστευτικών ρευμάτων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ (μεταναστών και αιτούντων άσυλο) έχει επιβαρύνει τις αρμόδιες δημόσιες αρχές ορισμένων κρατών μελών, όπως είναι η Ισπανία, η Μάλτα, η Ελλάδα και η Ιταλία, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη του επιμερισμού των βαρών (burden sharing) και της ενίσχυσης του συντονισμού και της συνεργασίας σ' αυτόν τον τομέα.

Το Συμβούλιο της 13ης Ιουνίου 2002 υιοθέτησε την από 7.5.2002 πρόταση της Επιτροπής για τη δημιουργία «ενός κοινού φορέα των ενα-

¹⁰ Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων ιδρύθηκε με την απόφαση 2000/596/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28^{ης} Σεπτεμβρίου 2000, για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Ταμείου για τους Πρόσφυγες. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 252 της 6/10/2000, σ. 12 – 18.

σκολούμενων με τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων», επιφορτισμένον με τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών¹¹. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου, της 26^{ης} Οκτωβρίου 2004, συστάθηκε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRONTEX)¹², που εγκαινίασε την λειτουργία του τον Μάιο του 2005 με έδρα στη Βαρσοβία της Πολωνίας¹³.

Αν και τα κράτη μέλη διατηρούν την ευθύνη του ελέγχου των συνόρων ο Οργανισμός διευκολύνει την εφαρμογή κοινοτικών μέτρων διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων και συντονίζει τις προσπάθειες επιτήρησής τους δια ξηράς, θαλάσσης και αέρος. Ο FRONTEX συμβάλει με την εκπαίδευση/επιμόρφωση των εθνικών αρχών που είναι επιφορτισμένες με τον έλεγχο των συνόρων, πραγματοποιεί αναλύσεις αξιολόγησης (risk-assessment) και συνδράμει στις επιχειρήσεις κοινών επαναπροωθήσεων.

Σημειώνεται ότι τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα δράσης στα εξωτερικά σύνορά τους και ότι οι σχετικές εθνικές δράσεις είναι συμπληρωματικές του ρόλου του FRONTEX. Ωστόσο τα κράτη μέλη οφείλουν να ενημερώνουν τον Οργανισμό (Frontex) για τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν εκτός του πλαισίου δράσης του.

Μετανάστευση

Η ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης ρυθμίζει δύο ευρείες υποενότητες ιδιαίτερης σημασίας: τη νόμιμη μετανάστευση που εμπεριέχει και τις πολιτικές που άπτονται της ένταξης των μεταναστών στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και την παράνομη μετανάστευση.

Το 1999, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε συμφωνήθηκαν οι εξής θεμελιώδεις αρχές και στόχοι για την ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης:

¹¹ Βλέπε σχετικά Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Προς μια ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης», COM (2002) 233 τελικό.

¹² Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 349 της 25/11/2004 σ. 1 – 11.

¹³ Βλέπε σχετικά Απόφαση 2005/358/ΕΚ του Συμβουλίου της 26^{ης} Απριλίου 2005, όσον αφορά τον καθορισμό της έδρας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 114 της 4/5/2005, σ. 13.

- Η προσέγγιση του φαινομένου των «μεικτών» μεταναστευτικών ροών με τρόπο που εξισορροπεί τους ανθρωπιστικούς και τους οικονομικούς παράγοντες που καθορίζουν την άδεια εισόδου.

- Η εγγύηση δίκαιης μεταχείρισης των υπηκόων τρίτων χωρών ώστε να απολαμβάνουν όσο το δυνατό περισσότερα από τα δικαιώματα των πολιτών χωρών της ΕΕ.

- Η ανάπτυξη συνεργασιών με τις χώρες καταγωγής καθώς και πολιτικών παράλληλης ανάπτυξης (co-development)

Αξιόλογα επιτεύγματα στον τομέα της νόμιμης μετανάστευσης την περίοδο εφαρμογής του Προγράμματος Τάμπερε (1999 έως 2004) υπήρξε υιοθέτηση των ακόλουθων οδηγιών:

Οδηγία για την Οικογενειακή Επανένωση (2003)¹⁴: Στόχος της οδηγίας σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης είναι να καθορίσει τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να ασκούν το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια των κρατών μελών. Η οδηγία ρυθμίζει τις προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης από τους πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια κράτους μέλους της ΕΕ στις περιπτώσεις όπου ο συγγενικός δεσμός αναπτύχθηκε πριν ή μετά την είσοδο του ενδιαφερόμενου στην ΕΕ καθώς και τα δικαιώματα των μελών της οικογένειάς του με τα οποία συνενώνεται στο κράτος μέλος όπου διαμένει. Η οδηγία προβλέπει ειδικότερες προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση των προσφύγων. Με την είσοδό τους στην ΕΕ, τα μέλη της οικογένειάς που επανενώνεται δικαιούνται άδεια διαμονής και πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία και στην επαγγελματική επιμόρφωση. Μετά από πενταετή νόμιμη διαμονή τα μέλη της οικογένειάς έχουν τη δυνατότητα να αιτηθούν αυτόνομο καθεστώς εφόσον εξακολουθούν να υφίστανται οι οικογενειακοί τους δεσμοί.

Στις 3.10.2005 εξέπνευσε η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ¹⁵.

¹⁴ Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 251 της 03/10/2003, σ. 0012 – 0018. Με την από 27.6.2006 απόφασή του το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απέρριψε την προσφυγή που άσκησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την ακύρωση του άρθρου 4 παρ. 1 εδάφιο τελευταίο και 6 και του άρθρου 8 της οδηγίας, που ρυθμίζουν το δικαίωμα των ανήλικων τέκνων υπηκόων τρίτων χωρών για οικογενειακή επανένωση (βλέπε υπόθεση C-540/03). Για περαιτέρω σχολιασμό της οδηγίας βλέπε Παπαγεωργίου, Ι. «Η οδηγία 2003/86 για το Δικαίωμα στην Οικογενειακή Επανένωση» σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 321.

¹⁵ Η Οδηγία μεταφέρθηκε στην ελληνική εθνική νομοθεσία με το Π.Δ. 131/2006 «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά

*Οδηγία για το Καθεστώς των Επί Μακρόν Διαμενόντων (2003)*¹⁶: Η οδηγία σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες ορίζει:

α) τις προϋποθέσεις χορήγησης και ανάκλησης του καθεστώτος «του επί μακρόν διαμένοντος» από ένα κράτος μέλος στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτειά του, καθώς και τα συναφή δικαιώματα τους και

β) τις προϋποθέσεις διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών που απολαμβάνουν το καθεστώς «του επί μακρόν διαμένοντος» σε κράτη μέλη άλλα από εκείνο που τους χορήγησε αρχικά το καθεστώς.

Σύμφωνα με την οδηγία το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτειά του κράτους μέλους για πέντε έτη. Το καθεστώς παρέχει στους ενδιαφερόμενους αλλοδαπούς τη δυνατότητα να απολαμβάνουν ισότιμο καθεστώς με τους πολίτες της χώρας υποδοχής, όσον αφορά στην άσκηση δικαιωμάτων που αφορούν στην πρόσβαση στην εργασία, στην εκπαίδευση και στη μετεκπαίδευση, στην κοινωνική προστασία και αρωγή, στην πρόσβαση σε προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και στην ελευθερία μετακίνησης στον ενιαίο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Στις 23.1.2006 εξέπνευσε η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ¹⁷.

Όσον αφορά στην πολιτική για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, το 2001 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με Ανακοίνωσή της για την κοινή πολιτική σε θέματα παράνομης μετανάστευσης, εξέφρασε την πρόθεσή της για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού με περιεκτική και κοινή προσέγγιση που προβλέπει μέτρα σε όλα τα στάδια της μεταναστευτικής διαδικασίας. Έτσι, το 2002 καταστρώθηκαν τρία σχετικά Σχέδια Δράσης του Συμβουλίου για την παράνομη μετανάστευση, τον έλεγχο των συνόρων και την πολιτική επιστροφής. Περαιτέρω εξελίξεις σημειώ-

με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης», ΦΕΚ 143, τ. Α'. Σημειώνεται ότι δεν έχουν ακόμη μεταφερθεί στην ελληνική νομοθεσία οι διατάξεις της οδηγίας που ρυθμίζουν το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης των προσφύγων.

¹⁶ Οδηγία 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 016 της 23/01/2004 σ. 0044 - 0053

¹⁷ Η Οδηγία μεταφέρθηκε στην ελληνική εθνική νομοθεσία με το Π.Δ. 150/2006 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2003/109/ΕΚ της 25^{ης} Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες», ΦΕΚ 160, τ. Α'.

θηκαν, όπως αναφέρεται στη συνέχεια, τα επόμενα χρόνια στο πλαίσιο εφαρμογής του Προγράμματος της Χάγης.

3. Το Πρόγραμμα της Χάγης

Το πρόγραμμα της Χάγης, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004, θέτει δέκα προτεραιότητες της Ένωσης για την ενίσχυση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης κατά την προσεχή πενταετία (2005-2010). Η ανακοίνωση περιλαμβάνει σε παράρτημα τα ειδικά μέτρα και το χρονοδιάγραμμα για την έγκρισή τους.¹⁸

Σύμφωνα με την Ανακοίνωση η Επιτροπή κρίνει ότι απαιτείται να επικεντρωθούν οι προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ στους παρακάτω τομείς:

α. Ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ιθαγένειας:

Η μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας σε Οργανισμό των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την εγγύηση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Την 1η Μαρτίου 2007 τέθηκε σε ισχύ ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 168/2007 του Συμβουλίου, της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2007, για την Ίδρυση Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁹. Ο Οργανισμός αυτός, που εδρεύει στη Βιέννη, θα παίξει στο μέλλον, παράλληλα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, έναν ουσιαστικά εποπτικό ρόλο.

Η Επιτροπή αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα δικαιώματα του παιδιού και εξακολουθεί να καταβάλλει προσπάθειες για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Επιπλέον, επιθυμεί να καταπολεμήσει αποτελεσματικά κάθε είδους διακρίσεις και αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Τέλος, κρίνεται αναγκαία η βελτίωση της άσκησης των δικαιωμάτων που συνεπάγεται η ευρωπαϊκή ιθαγένεια, όπως είναι η ελεύθερη κυκλοφορία στο εσωτερικό της Ένωσης, το δικαίωμα ψήφου στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στις τοπικές εκλογές κ.λπ.

¹⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. «Το πρόγραμμα της Χάγης: δέκα προτεραιότητες για την επόμενη πενταετία. Μια εταιρική σχέση για την ανανέωση της Ευρώπης στον τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης» (COM(2005) 184, τελικό). Βλέπε επίσης «Το πρόγραμμα της Χάγης: ενίσχυση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ C 53 της 3/3/2005, σ. 1 – 14.

¹⁹ Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 053 της 22/2/2007, σ. 1 – 14.

β. Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Η προσέγγιση πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και να παρουσιάζει συνοχή. Η Επιτροπή αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην πρόληψη της τρομοκρατίας και στην ανταλλαγή πληροφοριών. Στηρίζει τα κράτη μέλη στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, επικεντρώνοντας την προσοχή της σε πτυχές όπως είναι η στρατολόγηση και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, η ανάλυση και η κατανόηση των αιτίων που την προκαλούν και των υποδομών που την ευνοούν, καθώς και η διαχείριση των συνεπειών της. Η συνεργασία με τρίτα κράτη είναι ουσιαστικής σημασίας για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των αιτίων της.

γ. Καθορισμός μιας ισόρροπης αντιμετώπισης της μετανάστευσης: Στόχος της Επιτροπής είναι η εξισορροπημένη αντιμετώπιση της διαχείρισης της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης προκειμένου να καταπολεμηθούν η παράνομη μετανάστευση και η εμπορία ανθρώπων, κυρίως των γυναικών και των παιδιών. Τον Οκτώβριο του 2005 η Επιτροπή εξέδωσε σχετική Ανακοίνωση με σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων²⁰. Επιπλέον, τον Σεπτέμβριο του 2005 υιοθετήθηκε σχέδιο για τη νόμιμη μετανάστευση και την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών²¹. Η Επιτροπή εξάλλου παρακολουθεί στενά να συντάσσει ετήσιες αναφορές για την εξέλιξη των φαινομένων μετανάστευσης και διαδικασιών ένταξης στην ΕΕ.²²

Η αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων συνεπάγεται επίσης εντονότερη συνεργασία με τρίτες χώρες, προκειμένου, μεταξύ άλλων, για την επανεισδοχή και την επιστροφή των μεταναστών.

Τα μέτρα που εγκαινιάζει η Επιτροπή για την ολοκλήρωση των στόχων αυτών περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το πρόγραμμα-πλαίσιο «Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών», που προβλέπει τη σύσταση και/ή τη λειτουργία:

²⁰ Βλέπε σχετικά την Ανακοίνωση της Επιτροπής COM (2005) 514 τελικό «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Ολοκληρωμένη προσέγγιση και προτάσεις για σχέδιο δράσης» (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 313).

²¹ Βλέπε σχετικά την Ανακοίνωση της Επιτροπής COM (2005) 389 τελικό «Κοινό Πρόγραμμα για την Ένταξη. Πλαίσιο σχετικά την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 283).

²² Ετήσιος Απολογισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για θέματα Μετανάστευσης και Ένταξης στις χώρες της ΕΕ. 30 Ιουνίου 2006: Δεύτερος Ετήσιος Απολογισμός, Έγγραφο SEC (2006) 892 δημοσιευμένο στο διαδίκτυο σε <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st11/st11526.en06.pdf>

- ◆ Του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων για την περίοδο 2008-2013²³,
- ◆ Του Ευρωπαϊκού Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων για την περίοδο 2007-2013²⁴,
- ◆ Του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης των Υπηκόων Τρίτων Χωρών για την περίοδο 2007-2013²⁵,
- ◆ Του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής για την περίοδο 2008-2013²⁶.

δ. Θέσπιση κοινής διαδικασίας σε θέματα ασύλου: Στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η εφαρμογή εναρμονισμένης και αποτελεσματικής διαδικασίας στα ζητήματα του ασύλου. Εξάλλου, έχει ήδη υποβάλει πρόταση για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για το καθεστώς των επί μακρόν διαμενοντών μεταναστών στους πρόσφυγες και στα πρόσωπα που χρήζουν διεθνούς προστασίας²⁷. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει την ανάπτυξη της επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα ασύλου και τη στηρίζει οικονομικά κυρίως με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων.

ε. Μεγιστοποίηση των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης: Η κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών είναι καίριας σημασίας για την απο-

²³ Βλέπε σχετικά την απόφαση αριθ. 573/2007/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23^{ης} Μαΐου 2007, σχετικά με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων, για την περίοδο 2008 έως 2013, ως μέρος του γενικού προγράμματος Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών, και με την κατάργηση της απόφασης 2004/904/EK του Συμβουλίου. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 144 της 6/6/2007, σ. 1 – 21.

²⁴ Βλέπε σχετικά την Απόφαση αριθ. 574/2007/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Μαΐου 2007, σχετικά με τη σύσταση του Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων για την περίοδο 2007 έως 2013, ως μέρος του γενικού προγράμματος Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 144 της 6/6/2007, σ. 22 – 44.

²⁵ Βλέπε σχετικά την Απόφαση αριθ. 2007/435/EK του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2007, για τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών, για την περίοδο 2007 έως 2013, ως μέρος του γενικού προγράμματος Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 168 της 28.6.2007, σ. 18 έως 36.

²⁶ Βλέπε σχετικά Απόφαση αριθ. 575/2007/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαΐου 2007, «για τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής για την περίοδο 2008 έως 2013, ως μέρος του γενικού προγράμματος Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών». Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 144 της 6/6/2007, σ. 45 – 65.

²⁷ Βλέπε «Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την Τροποποίηση της Οδηγίας 2003/109/EK ώστε να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας», COM (2007) 298, τελικό.

τροπή των φαινομένων της απομόνωσης και του κοινωνικού αποκλεισμού των κοινοτήτων των μεταναστών. Η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να αναπτύξουν πολιτικές κοινωνικής ένταξης που συμβάλλουν στην κατανόηση και στο διάλογο μεταξύ των θρησκειών και των πολιτισμών. Στόχος της Επιτροπής είναι η διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου κοινωνικής ένταξης και η προώθηση διαρθρωτικών ανταλλαγών των εμπειριών και των πληροφοριών στον τομέα αυτόν.

στ. Διαμόρφωση ολοκληρωμένης διαχείρισης για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης: Στην επικράτεια της ΕΕ την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων εγγυάται η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα. Για το λόγο αυτό, απαιτούνται συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα. Σε αυτές συγκαταλέγεται η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRONTEX) που άρχισε να λειτουργεί το 2005. Εξίσου σημαντική είναι η διαμόρφωση αποτελεσματικής πολιτικής όσον αφορά στις θεωρήσεις εισόδου, για παράδειγμα με την ανάπτυξη συστήματος πληροφοριών και, στο μέλλον, με τη λειτουργία κοινής ευρωπαϊκής προξενικής υπηρεσίας. Μια από τις βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες είναι η ενίσχυση της ασφάλειας των ταυτοτήτων και των διαβατηρίων με την εισαγωγή βιομετρικών δεικτών.

ζ. Ταυτόχρονη επίτευξη ασφάλειας κατά τη διαβίβαση πληροφοριών και προστασίας του ιδιωτικού βίου: Η διαβίβαση πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου είναι ουσιαστικής σημασίας για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τη διερεύνηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας. Η ΕΕ πρέπει να στηρίξει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών, ώστε να εξευρεθούν λύσεις που εξισορροπούν αφενός τη διάθεση των πληροφοριών και αφετέρου το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως είναι για παράδειγμα η προστασία του ιδιωτικού βίου και η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

η. Διαμόρφωση στρατηγικής για το οργανωμένο έγκλημα: Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί τη στενή συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ και το συντονισμό της δράσης των υπηρεσιών που είναι επιφορτισμένες με την επιτήρηση και την επιβολή του νόμου, όπως είναι οι αστυνομικές και οι τελωνειακές αρχές. Προτεραιότητα αποτελεί η διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού συστήματος με πληροφορίες για τις εγκληματικές πράξεις.

θ. Εγγύηση πραγματικού ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης: Θα πρέπει να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για την έκδοση και

την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων. Η Ένωση οφείλει να λάβει μέτρα με σκοπό να εξασφαλιστεί αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών, θεσπίζοντας ελάχιστους κανόνες δικονομίας που θα εγγυώνται ιδίως το δικαίωμα της υπεράσπισης. Η Επιτροπή προβλέπει διαβουλεύσεις και μέτρα τόσο στο χώρο της αστικής, όσο και στο χώρο της ποινικής δικαιοσύνης. Η Ευρωπαϊκή Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust²⁸) είναι ο παράγων-κλειδί για την ανάπτυξη της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

ι. Κατανομή των αρμοδιοτήτων και μέριμνα για την αλληλεγγύη: Κανένας πολιτικός στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τα κατάλληλα οικονομικά μέσα. Η έγκριση του Προγράμματος της Χάγης συνέπεσε με την προετοιμασία των προτάσεων της Επιτροπής για τις δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007-2013, διευκολύνοντας την εξασφάλιση της συνοχής των στόχων του Προγράμματος της Χάγης και των δημοσιονομικών μέσων που είναι διαθέσιμα για την προαναφερόμενη χρονική περίοδο.

Έτσι, για την περίοδο 2008-2013 προβλέπεται η αναδιαμόρφωση των χρηματοδοτικών μέσων στους τομείς του ασύλου και της μετανάστευσης στο πλαίσιο του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών»²⁹.

Πρόγραμμα Χάγης: Ασυλο, Εξωτερικά Σύνορα και Μετανάστευση

Οι τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου κατέχουν πρωταρχική θέση στο Πρόγραμμα της Χάγης. Καθοριστικής σημασίας είναι η απόφαση των αρχηγών κρατών – μελών της Ε.Ε. να διέπεται το πλαίσιο των σχετικών αποφάσεων από την αρχή της ειδικής πλειοψηφίας (έναντι της ομοφωνίας ή της απόλυτης πλειοψηφίας). Ο τομέας της νόμιμης μετανάστευσης συνεχίζει να διέπεται από την αρχή της απόλυτης πλειοψηφίας.

Καίρια μέτρα στους τομείς του ασύλου, των εξωτερικών συνόρων και της μετανάστευσης είναι :

²⁸ Η Eurojust ιδρύθηκε με την Απόφαση 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 2002, σχετικά με τη σύσταση της Eurojust προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλήματος, Επίσημη Εφημερίδα L 63 της 6.3.2002, σ. 1 έως 13. Βλέπε επίσης Απόφαση 2003/659/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2003, για την τροποποίηση της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ σχετικά με τη σύσταση της Eurojust προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλήματος, Επίσημη Εφημερίδα L 245 της 29.9.2003, σ. 44 έως 46.

²⁹ Βλέπε Πρόταση Απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφών για την περίοδο 2008-2013 στο πλαίσιο του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών», COM (2005) 123 τελικό.

- Το ενιαίο ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, η κοινή διαδικασία και το ενιαίο καθεστώς των προσώπων στα οποία έχει χορηγηθεί προσφυγικό καθεστώς ή προστασία μέχρι το 2009.
- Τα μέτρα που προβλέπουν τη νόμιμη εργασία των αλλοδαπών στην ΕΕ σύμφωνα με τις προδιαγραφές της αγοράς εργασίας.
- Το ευρωπαϊκό πλαίσιο που σκοπεύει στην επιτυχή ένταξη των μεταναστών στις κοινωνίες υποδοχής.
- Οι συνεργασίες με τρίτες χώρες προκειμένου να βελτιώσουν τα εθνικά συστήματα ασύλου, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης και να εφαρμόσουν προγράμματα επανεγκατάστασης.
- Η πολιτική της επιστροφής και της απομάκρυνσης των παράνομων μεταναστών στις χώρες προέλευσης.
- Το Ταμείο για τη Διαχείριση των Εξωτερικών Συνόρων.
- Το σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS II) – που περιλαμβάνει βάση δεδομένων με πληροφορίες για τα πρόσωπα σε βάρος των οποίων έχει εκδοθεί ένταλμα σύλληψης και για τα κλεμμένα αντικείμενα. Το σύστημα προβλέπεται να τεθεί σε λειτουργία το 2007³⁰.
- Οι κοινές διαδικασίες θεωρήσεων (κοινά κέντρα αιτήσεων, χρήση συστημάτων βιομετρίας)

Άσυλο: Εσωτερικές και Εξωτερικές Πτυχές

Βασικός φιλόδοξος στόχος του Προγράμματος της Χάγης είναι η δημιουργία έως το 2010 ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, με την καθιέρωση αποτελεσματικής εναρμονισμένης διαδικασίας, σύμφωνης με τις αξίες και την ανθρωπιστική παράδοση των κρατών μελών της ΕΕ.

Το πρόγραμμα της Χάγης προβλέπει κατ' αρχήν ότι έως το 2007 θα ολοκληρωθεί η αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατεί στο σχετικό τομέα στα κράτη μέλη και στη συνέχεια την καθιέρωση μιας κοινής διαδικασίας χορήγησης ασύλου που θα τεθεί σε ισχύ έως το 2010. Αυτό θα επιτευχθεί με τη διακρατική συνεργασία των εθνικών δημοσίων αρχών και με την από κοινού διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου. Απώτερος

³⁰ Βλέπε σχετικά Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1987/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20.12.2006 σχετικά με τη δημιουργία, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 381 της 28.12.2006, σελίδα 4 έως 23 και Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1988/2006 του Συμβουλίου της 21.12.2006 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) 2424/2001 σχετικά με την ανάπτυξη του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 411, σελίδα 1 έως 5.

στόχος είναι η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Γραφείου Παροχής Στήριξης (Agency) για την επαρκή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του ασύλου, αλλά και ιδίως για τη διασφάλιση της παροχής όμοιων διαδικαστικών εγγυήσεων³¹.

Ζητούμενο παραμένει η ενίσχυση της πρακτικής συνεργασίας των κρατών μελών για την υλοποίηση της κοινοτικής πολιτικής ασύλου μέσω της δημιουργίας δικτύων και εταιρικών σχέσεων αλλά και μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών και αξιόπιστων πληροφοριών. Όπως σημειώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή «η χρησιμοποίηση αυτής της παλέτας εργαλείων πρέπει να βελτιώσει την ποιότητα όλων των πλευρών της διαχείρισης του ασύλου στα κράτη μέλη και ιδιαίτερα τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με τους στόχους της Χάγης».³² Η βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας λήψης αποφάσεων είναι προς το συμφέρον τόσο των κρατών μελών όσο και των αιτούντων άσυλο. Για παράδειγμα, η βελτίωση της ποιότητας των πρωτοβάθμιων αποφάσεων συμβάλει στη μείωση του αριθμού των προσφυγών που εξετάζονται σε δεύτερο βαθμό με συνέπεια την εξοικονόμηση χρόνου και πόρων.

Εξωτερική Διάσταση Ασύλου

Το Πρόγραμμα της Χάγης προσέδωσε νέα ώθηση στην εξωτερική διάσταση του ασύλου και της μετανάστευσης, προκειμένου να εξισορροπήσει τις προσπάθειες που εκπονούνται στο εσωτερικό της ΕΕ και τις διαδικασίες ασύλου με την εξωτερική διάσταση του φαινομένου όπου η πλειοψηφία των προσφύγων παραμένει στις χώρες καταγωγής σε συνθήκες φτώχειας και περιορισμένης ασφάλειας. Συνεπώς αναδεικνύεται επιτακτική η ανάγκη της απευθείας συνεργασίας της ΕΕ με τις τρίτες χώρες καταγωγής ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο των προσφυγικών καταστάσεων στη ρίζα του αλλά και μακροπρόθεσμα.

Το 2005, ανταποκρινόμενο στην ανάγκη αυτή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο³³ κάλεσε την Επιτροπή να εκπονήσει κοινοτικά περιφερειακά προγράμματα προστασίας (Regional Protection Programmes-RPP) σε πλαίσιο συνεργασίας και διαβούλευσης με τις ενδιαφερόμενες τρίτες χώ-

³¹ Βλέπε «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την ενίσχυση της πρακτικής συνεργασίας – Νέες δομές, νέες προσεγγίσεις: βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων που λαμβάνονται στο πλαίσιο του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου», COM (2006) 67 τελικό στη σελίδα 347 της παρούσας έκδοσης.

³² Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 18.

³³ Βλέπε Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «σχετικά με τα περιφερειακά προγράμματα προστασίας», COM (2005) 388 τελικό και σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 272.

ρες και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR). Τα προγράμματα αυτά αξιοποιούν την εμπειρία που αποκτάται από τα πιλοτικά προγράμματα προστασίας που άρχισαν να εφαρμόζονται πριν τα τέλη του 2005 και πρόκειται να αξιολογηθούν εντός του 2007.

Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν πλειάδα δράσεων που στοχεύουν στην ενίσχυση των υποδομών προστασίας στις χώρες καταγωγής, καθώς και στην ανάπτυξη προγραμμάτων μετεγκατάστασης. Τα Περιφερειακά Προγράμματα Προστασίας στηρίζονται σε δράσεις που υιοθετήθηκαν κυρίως στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων AENEAS, (που για το διάστημα 2004-2008 έχουν προϋπολογισμό 250.000.000 ευρώ).

Μελλοντικά Σχέδια - Επίλογος

Στις 6 Ιουνίου 2007 ο κύριος Φρατίνι, Επίτροπος για θέματα Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της Ε.Ε., ανακοίνωσε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τις πιο πρόσφατες εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και τη «μελλοντική αρχιτεκτονική του ενιαίου χώρου προστασίας για τους πρόσφυγες».

Παρόλο που κάποια κράτη μέλη της ΕΕ επιδιώκουν την τροποποίηση του Κανονισμού «Δουβλίνο II»³⁴ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνει ότι τα αποτελέσματα της εφαρμογής του ως τώρα είναι ικανοποιητικά. Ωστόσο σημειώνει την ανάγκη ενίσχυσης της αρχής του επιμερισμού των βαρών, που σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο βασίζεται στην ανάληψη της ευθύνης για την εξέταση του αιτήματος ασύλου από το πρώτο κράτος εισόδου του αιτούμενου τη διεθνή προστασία, ρύθμιση που επιβαρύνει άνισα συγκεκριμένα κράτη-μέλη, όπως είναι για παράδειγμα η Μάλτα.

Στις 6 Ιουνίου 2007 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπέβαλε στο Συμβούλιο «Πράσινη Βίβλο σχετικά με το μέλλον του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου»³⁵, που, μεταξύ άλλων, πραγματεύεται τον τρόπο αναθεώρησης των ισχυόντων κριτηρίων για τον καθορισμό της ευθύνης των κρατών μελών της ΕΕ να εξετάζουν τα αιτήματα ασύλου. Παράλληλα, η Μάλτα προτίθεται να καταθέσει πρόταση για τον επιμερισμό των βαρών όσον αφορά στην επιτήρηση των διεθνών υδάτων.

³⁴ Βλέπε Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18.2.2003 «για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας», Επίσημη Εφημερίδα L 50 της 25/2/2003.

³⁵ Βλέπε σχετικά COM (2007) 301 τελικό.

Στόχος της Πράσινης Βίβλου είναι να τεθούν σε δημόσια συζήτηση τα πιο κρίσιμα ζητήματα της δεύτερης φάσης του προγράμματος της Χάγης. Συγκεκριμένα εστιάζει σε τέσσερις ενότητες: νομοθετικά εργαλεία, εφαρμογή νομοθεσίας και συνοδευτικών μέτρων, επιμερισμός βαρών (burden-sharing), και εξωτερική διάσταση ασύλου. Στις αρχές του 2008 και μετά από τη δημόσια διαβούλευση η Επιτροπή θα συντάξει «σχέδιο δράσης» και θα προτείνει νομοθετικές ρυθμίσεις για την εναρμόνιση των συστημάτων ασύλου με στόχο την ολοκλήρωση του πονήματος πριν το 2010.

Εξάλλου, στα σχέδια της Επιτροπής περιλαμβάνονται συγκεκριμένες προτάσεις για την τροποποίηση της προαναφερθείσας οδηγίας για το καθεστώς των «επί μακρόν διαμενόντων» με στόχο την επανόρθωση μιας διαπιστωθείσας αδικίας, δηλαδή την αναγνώριση του δικαιώματος της ελεύθερης διακίνησης και εργασίας στους πρόσφυγες και στα πρόσωπα που χρήζουν διεθνούς προστασίας³⁶.

Την πενταετία 2000-2005 υπήρξε εντυπωσιακό το νομοθετικό έργο της ΕΕ στα θέματα του ασύλου, και, παρόλο που οι κείμενες οδηγίες υιοθέτησαν την αρχή του ελάσσονος παρανομαστή προστασίας σε αντίθεση με τα αρχικώς προταθέντα, αποτελεί την αρχή της κοινοτικοποίησης της πολιτικής του ασύλου. Θετική εξέλιξη συνιστούν επίσης οι πρόσφατες πρωτοβουλίες της ΕΕ για την προώθηση στο επίκεντρο των συζητήσεων του στόχου δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.

Πολλοί μελετητές των εξελίξεων στο χώρο αυτόν προειδοποιούν για τον κίνδυνο δυσανάλογης ανάπτυξης των μέτρων καταπολέμησης της παράνομης μετανάστευσης σε βάρος των προσπαθειών θεμελίωσης και δημιουργίας ενός ενιαίου συστήματος ασύλου³⁷.

Είναι ιδιαίτερα φιλόδοξοι οι στόχοι και οι προτεραιότητες που θέτει η ΕΕ για τα επόμενα χρόνια όσον αφορά στην ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης, όπως αποτυπώνεται στο Πρόγραμμα της Χάγης. Παρόλη την πολιτική δέσμευση των κρατών μελών απομένει να αποδειχθεί στην πράξη αν είναι επαρκής η πολιτική βούληση ώστε να εγγυάται η υπό εκπόνηση νομοθεσία που πρόκειται να υιοθετηθεί και να ενισχύσει αφενός τις κοινές αρχές που διέπουν το δίκαιο του ασύλου και αφετέρου την προστασία των εξωτερικών συνόρων μιας Ευρώπης «χωρίς σύνορα». Όπως παρατηρεί σχετική έρευνα, αν η ΕΕ ανταπεξέλθει επιτυχώς σε αυτή τη μεγάλη πρόκληση θα εκπέμψει ηχηρό μήνυμα για τη

³⁶ Βλέπε «Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την Τροποποίηση της Οδηγίας 2003/109/ΕΚ ώστε να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας», COM (2007) 298, τελικό.

³⁷ *Stefano Bertozzi and Ferruccio Pastore* : «Towards a Common European Asylum Policy», EPC Issue Paper No.49.

δυνατότητα της Ευρώπης να πραγματοποιήσει τις προσδοκίες των πολιτών της³⁸.

Αναμφισβήτητα απαιτείται πολιτική βούληση και συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων μερών, τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και στις χώρες καταγωγής και διέλευσης των προσφύγων, ενώ αναδεικνύεται η αναγκαιότητα συνεργασίας των αρμοδίων δημόσιων αρχών με αξιόπιστες εξειδικευμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις.

³⁸ Ibid.

Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα πριν τριάντα χρόνια

*Της Μαρίας Σταυροπούλου**

Πριν τριάντα χρόνια η Ελλάδα ήταν επισήμως χώρα διερχομένων προσφύγων¹. Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες που έφθαναν εδώ, έφευγαν ύστερα από κάποιους μήνες για την Αμερική, ή άλλες χώρες. Το γεγονός, ότι το κράτος ένιωθε, ότι δεν «επωμιζόταν» τους πρόσφυγες για μεγάλο χρονικό διάστημα, προφανώς επέτρεπε τη διαμόρφωση μιας πολιτικής αξιοθαύμαστα ευνοϊκής. Οι σχέσεις των ελληνικών κυβερνήσεων με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (United Nations High Commissioner for Refugees, εφεξής UNHCR) ήταν απολύτως αρμονικές και σε αυτό συντελούσε το γεγονός, ότι η UNHCR χρηματοδοτούσε πλειάδα προγραμμάτων, που σκοπό είχαν να βοηθήσουν τη διαβίωση των προσφύγων: στην πραγματικότητα, δηλαδή, σε πολλές περιπτώσεις η Ύπατη Αρμοστεία χρηματοδοτούσε το ελληνικό κράτος.

Ο ρόλος του Γραφείου της UNHCR στην Ελλάδα ήταν κι αυτός προσαρμοσμένος στις συνθήκες διέλευσης και προσωρινής συνδρομής των προσφύγων. Δεν παρατηρείται, για παράδειγμα, ιδιαίτερη έμφαση στην αναμόρφωση της νομοθεσίας για τους πρόσφυγες, παρόλο που η ισχύουσα νομοθεσία είχε «ηλικία» άνω των είκοσι ετών και ήταν ήδη τότε ξεπερασμένη με τα διεθνή μέτρα.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν ορισμένες αξιοπρόσεκτες ομοιότητες ανάμεσα στην τότε εποχή και την τωρινή και, ίσως, θα άξιζε τον κόπο να αναρωτηθεί κανείς, γιατί ορισμένα πράγματα δεν έχουν αλλάξει.

Το 1978 αναγνωρίστηκαν από τις Ελληνικές αρχές πρόσφυγες 378 αιτούντες άσυλο (δεν υπήρχε «ανθρωπιστικό» καθεστώς ή καθεστώς «επικουρικής προστασίας») και μόνο 23 δεν αναγνωρίστηκαν, δηλαδή απορρίφθηκε η αίτησή τους για άσυλο. Ο ίδιος ο αντιπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας, συντάκτης της έκθεσης, παρατηρεί, ότι οι ελληνικές αρχές έδειχναν μια πολύ φιλελεύθερη στάση απέναντι στους πρόσφυγες,

* Η κυρία Μ. Σταυροπούλου ήταν υπεύθυνη προστασίας προσφύγων στο γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα από το 1997 έως το 2006. Από 1.1.2007 απουσιάζει με άδεια άνω αποδοχών.

¹ Ετήσια έκθεση του Γραφείου της UNHCR στην Αθήνα για το 1978.

προφανώς σε σύγκριση με άλλες χώρες. Επιπλέον, 45 Βιετναμέζοι, που είχαν διασωθεί στη θάλασσα από ελληνικά καράβια, είχαν γίνει δεκτοί για εγκατάσταση στην Ελλάδα. Την ίδια χρονιά, ωστόσο, οι ελληνικές αρχές εξέδωσαν 721 ταξιδιωτικά έγγραφα της Σύμβασης της Γενεύης², προκειμένου προφανώς να διευκολυνθεί η μετεγκατάσταση προσφύγων, που διέμεναν στην Ελλάδα, σε τρίτες χώρες. Σε πέντε περιπτώσεις επιτεύχθηκε οικογενειακή επανένωση, έξι πρόσφυγες επαναπατρίστηκαν με τη θέλησή τους στις χώρες τους (τρεις στη Ναμίμπια, που τη μάστιζε ο πόλεμος, ένας στη Νότιο Αφρική, ένας στο Βιετνάμ και ένας στην Πολωνία), και 25 απέκτησαν την Ελληνική ιθαγένεια. Αν συγκρίνουμε τους αριθμούς τόσο των περιπτώσεων οικογενειακής επανένωσης, όσο και των εκουσίως επαναπατρισθέντων και όσων πολιτογραφήθηκαν, με τους αντίστοιχους της σημερινής περιόδου, θα μείνουμε άναυδοι από το γεγονός, ότι οι σημερινοί αριθμοί είναι χαμηλότεροι, παρά το ότι ο αριθμός των αιτούντων άσυλο έχει αυξηθεί σχεδόν κατά πενήντα φορές!

Τέσσερις ομάδες προσφύγων κυριαρχούσαν: (i) Οι «παραδοσιακοί», όπως περιγράφονται και στην έκθεση της UNHCR, Ανατολικοευρωπαίοι, (ii) οι Βιετναμέζοι, «άνθρωποι των πλοιαρίων», που διασώθηκαν από ελληνικά πλοία και μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα (δύο από τους οποίους νοσηλεύονταν σε κρατικά νοσοκομεία, επειδή έπασχαν από τη νόσο του Χάνσεν, κοινώς λέπρα, με έξοδα του ελληνικού κράτους, όπως επεσήμανε και η έκθεση), (iii) οι Ιρακινοί Χριστιανοί, που φαίνεται ότι, ως κατηγορία, προβλημάτιζαν ιδιαίτερα την κυβέρνηση και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, επειδή, χωρίς να έχουν ιδιαίτερο φόβο δίωξης την εποχή εκείνη, σε αντίθεση με τη σημερινή, έφευγαν από το Ιράκ, με θεωρήσεις εισόδου για την Ελλάδα, και έρχονταν προκειμένου να φύγουν για την Αμερική,³ και (iv) οι Αιθίο-

² Σύμφωνα με το άρθρο 28 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων η νομιμότητα της διαμονής και/ή η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την έκδοση του ταξιδιωτικού εγγράφου.

³ Στην προαναφερθείσα έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας γίνεται μνεία κάποιου Αμερικανού δικηγόρου, ο οποίος κακόπιστα, καθώς φαίνεται, εμπλεκόταν στις υποθέσεις μετεγκατάστασης των ιρακινών προσφύγων. Προκειμένου να σταματήσουν το ρεύμα αυτής της μεταναστευτικής ροής, οι αρχές αρνούσαν να εκδώσουν ταξιδιωτικά έγγραφα σε όσες περιπτώσεις εμπλεκόταν ο συγκεκριμένος αμερικάνος δικηγόρος, αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο απομάκρυνσης των νέο-αφιχθέντων στο Ιράκ και είχαν δώσει αυστηρές οδηγίες στην Ελληνική Πρεσβεία στη Βαγδάτη να περιορίσει την έκδοση των θεωρήσεων. Η σημερινή μεγάλη κοινότητα των Ιρακινών

πες, κάποιιοι από τους οποίους είχαν προϋπάρξει πρόσφυγες στην Κένυα ή το Σουδάν, αλλά οι περισσότεροι είχαν φθάσει κατευθείαν στην Ελλάδα, και μερικές φορές ύστερα από αίτημα του Γραφείου της UNHCR.⁴

Φαίνεται, πάντως, ότι δεν έκαναν όλοι οι νεοαφιχθέντες πρόσφυγες αίτηση για άσυλο, αφού η έκθεση για το πρόγραμμα της υποδοχής έκανε λόγο για 1.800 νέες αφίξεις από το Ιράκ, την Αιθιοπία και την Ινδοκίνα, καθώς και άλλες χώρες, σε αντίθεση με τις 400 μόνο αιτήσεις για άσυλο που υποβλήθηκαν την ίδια χρονική περίοδο. Άλλωστε, και ο αριθμός των ταξιδιωτικών εγγράφων ήταν αρκετά μεγάλος. Όπως και αργότερα, έτσι και τότε, ίσως οι αρχές να χορηγούσαν ταξιδιωτικά έγγραφα της Σύμβασης ακόμη και σε μη αναγνωρισθέντες πρόσφυγες, εφόσον είχαν εξασφαλισμένη τη μετεγκατάστασή τους, και προκειμένου αυτή να διευκολυνθεί.⁵

Το Γραφείο της UNHCR στην Αθήνα συνέδραμε επίσης αρκετούς «παλαιούς» πρόσφυγες, ιδίως Αρμένιους, αλλά και Λιβανέζους, των οποίων η μετεγκατάσταση ήταν πολύ δύσκολη. Μια εικόνα του προσφυγικού πληθυσμού της εποχής εκείνης δίνεται και από τη σύνθεση του πληθυσμού του Κέντρου Αλλοδαπών Προσφύγων Λαυρίου, το οποίο ήδη τότε λειτουργούσε, και στο τέλος του 1978 αριθμούσε 71 πρόσφυγες από τη Ρουμανία, τη Ρωσία, την Τσεχοσλοβακία, την Πολωνία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ινδοκίνα, την Αιθιοπία, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, την Τουρκία, το Σουδάν και την Κούβα. Το Κέντρο στο Λαύριο θα μετατρεπόταν τη δεκαετία του '80 σε κέντρο διαμονής προσφύγων προερχομένων κυρίως από την Τουρκία καθώς και τούρκων προσφύγων

προσφύγων στην Ελλάδα είναι η απόρροια του μεταναστευτικού ρεύματος εκείνης της εποχής, καθώς η ύπαρξη της κοινότητας προσέλκυσε τις γενιές των επόμενων Ιρακινών Χριστιανών. Τα τελευταία τουλάχιστον δέκα χρόνια, είτε νόμιμα είτε παράνομα, πολλοί Ιρακινοί χριστιανοί βρήκαν ασφάλεια στην Ελλάδα, μετά τη σαφή χειροτέρευση της κατάστασής τους στο Ιράκ.

⁴ Όπως και σήμερα, έτσι και τότε, η μετεγκατάστασή τους στην Αμερική ή άλλες χώρες ήταν ιδιαίτερα δύσκολη κι έτσι η ομάδα αυτή ήταν ίσως η πιο προβληματική. Ιδιαίτερα, για όσους είχαν υπάρξει πρόσφυγες σε άλλες χώρες, η πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας να μην τους βοηθά για να μην ενθαρρύνει τις «αντικανονικές» μετακινήσεις των προσφύγων, τους δημιουργούσε ιδιαίτερα προβλήματα. Ακόμα και σήμερα η πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας δεν έχει αποσαφηνισθεί, όσον αφορά το ζήτημα αυτών των μετακινήσεων. Οι ελληνικές αρχές επίσης αρνούνταν να εκδώσουν ταξιδιωτικά έγγραφα της Σύμβασης της Γενεύης, αν και αυτά ήταν απαραίτητα για τη μετεγκατάστασή τους στην Αμερική.

⁵ Σχετικά με την έκδοση των ταξιδιωτικών εγγράφων σε μη αναγνωρισμένους πρόσφυγες βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 2.

κουρδικής καταγωγής, αλλά στο τέλος της δεκαετίας του '70 ήταν ακόμη ένα κέντρο που φιλοξενούσε πολλές διαφορετικές εθνικότητες.

Ωστόσο από πλευράς νομοθετικών εξελίξεων και παρά το γεγονός, ότι, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, δεν έγινε τίποτα το ενδιαφέρον ως προς την εθνική νομοθεσία για τους πρόσφυγες, το 1978 ήταν μια πολύ ενδιαφέρουσα χρονιά. Καταρχήν, η Ελλάδα ήρε εννέα από τις έντεκα επιφυλάξεις με τις οποίες είχε προσχωρήσει στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων⁶. Σύμφωνα δε με την έκθεση, οι ελληνικές αρχές σκέφτονταν σοβαρά να αρχίσουν να εκδίδουν ταξιδιωτικά έγγραφα της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών⁷, καθώς και να προσχωρήσει η Ελλάδα στη Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας⁸. Επίσης, φαίνεται πως το Γραφείο απασχολούσε αρκετά η θέση των ελληνικών αρχών στα θέματα αεροπειρατείας και τρομοκρατίας.

Όσον αφορά στην εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων στην Ελλάδα του 1978 και, τουλάχιστον, σύμφωνα με την έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας, η σχετική υπουργική απόφαση που πρόβλεπε τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα εφαρμόζοταν χωρίς προβλήματα. Παρά το γεγονός ότι καμία αποστολή στα σύνορα δεν είχε λάβει χώρα, δεν υπήρχαν ενδείξεις ή πληροφορίες, ότι οι πρόσφυγες απωθούνταν στα σύνορα, ή ότι επαναπροωθούνταν. Επίσης, το Γραφείο της UNHCR στην Αθήνα δεν γνώριζε καμία περίπτωση αυθαίρετης κράτησης. Δεν υπήρχαν προβλήματα πρόσβασης των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία και το μόνο πραγματικό θέμα φαίνεται πως ήταν η απαγόρευση της εργασίας των προσφύγων, σύμφωνα με τη σχετική επιφύλαξη με την οποία είχε προσχωρήσει η Ελλάδα στη Σύμβαση της Γενεύης. Ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, όμως, είχαν γίνει κάποιες εξαιρέσεις ύστερα από παρέμβαση του Γραφείου. Όσον αφορά στη διαδικασία του ασύλου, μια γνωμοδοτική επιτροπή προσφύγων άρχισε εκείνη τη χρονιά να λειτουργεί και έγιναν δύο συνεδριάσεις της (όλες κι όλες), στις οποίες παραβρέθηκε ως παρατηρητής κάποιο από τα στελέχη του Γραφείου.

⁶ Η δέκατη, που αφορούσε στην εργασία των προσφύγων, ήρθη στα μέσα της δεκαετίας του 1990 ενώ η τελευταία, που αφορά στην ελεύθερη διακίνηση των προσφύγων σε ολόκληρη την επικράτεια, δεν έχει αρθεί ακόμη.

⁷ Η Σύμβαση αυτή έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 139/1975 (ΦΕΚ 176, τ. Α').

⁸ Η Ελλάδα δεν έχει προσχωρήσει ακόμη σε αυτήν την Σύμβαση πάντως.

Οι υπηρεσίες που ήταν αρμόδιες για την εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης ήταν τότε, όπως και σήμερα, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, και συγκεκριμένα η Υπηρεσία Κρατικής Ασφάλειας (ΥΠΕΑ). Η υπηρεσία αυτή ήταν αρμόδια για την διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα σε πρώτο βαθμό. Η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών, που τότε υπαγόταν απευθείας στον Πρωθυπουργό, χειριζόταν ορισμένα από τα πιο «ευαίσθητα» θέματα που προέκυπταν σε ορισμένες περιπτώσεις (sic), και, καθώς φαίνεται, διατηρούσε άριστες σχέσεις με το Γραφείο, που διατηρούσε επίσης επαφές με τα Υπουργεία Εξωτερικών και ιδιαίτερα την Ειδική Νομική Υπηρεσία, τα Υπουργεία Κοινωνικών Ζητημάτων, Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, Εργασίας, και το Γραφείο του Πρωθυπουργού. Περίπου η ίδια θεσμική οργάνωση ισχύει και σήμερα.

Από πλευράς προαγωγής του προσφυγικού δικαίου το Γραφείο οργάνωσε, σύμφωνα με την έκθεσή του, ένα «νομικό» σεμινάριο για το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Υπουργείο Εξωτερικών, ιδιαίτερα πάνω στα θέματα καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Κατά την άποψη του συντάκτη της έκθεσης, το γεγονός, ότι η Ελλάδα δέχτηκε για μόνιμη εγκατάσταση στο έδαφός της συγκεκριμένο αριθμό Βιετναμέζων προσφύγων⁹, έδειχνε μια στροφή στη παραδοσιακή της στάση να θεωρεί εαυτήν ως χώρα διερχομένων μόνο προσφύγων¹⁰.

Προκαλεί, λοιπόν, ευχάριστη έκπληξη το ότι 25 πρόσφυγες πολιτογραφήθηκαν το 1978. Επίσης, τότε αρκούσαν τρία χρόνια διαμονής προκειμένου ένας αλλοδαπός να ζητήσει την πολιτογράφησή του.

Όσον αφορά στις δραστηριότητες ευαισθητοποίησης του κοινού, το Γραφείο της UNHCR στην Αθήνα φαίνεται πως ανέπτυξε δραστηριότητα στο πλαίσιο τόσο του Διεθνούς Έτους για το Παιδί (και ότι έψαχνε για χορηγούς για να υλοποιήσει διάφορα προγράμματα ευαισθητοποίησης, όπως κάνει και σήμερα), όσο και της Διεθνούς Έκθεσης της Θεσσαλονίκης.

⁹ Στη Διεθνή Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη στις 21.7.1979 η Ελλάδα δεσμεύθηκε να δεχθεί για μόνιμη εγκατάσταση 150 βιετναμέζους πρόσφυγες. Η δέσμευση αυτή υλοποιήθηκε τα επόμενα χρόνια σε πλαίσιο στενής συνεργασίας της Ελληνικής κυβέρνησης με το Γραφείο της UNHCR στην Αθήνα.

¹⁰ Κατά την άποψή μου, εντούτοις, αυτό το συμπέρασμα ήταν μάλλον υπερβολικό, αφού ακόμη και για δύο δεκαετίες αργότερα το Γραφείο συνέχιζε να προωθεί τη μετεγκατάσταση των προσφύγων. Χρειάστηκαν γενναίες προσπάθειες στο τέλος της δεκαετίας του 1990 προκειμένου τόσο το κράτος, όσο και οι πρόσφυγες και το ίδιο το Γραφείο να συνειδητοποιήσουν, ότι η Ελλάδα ήταν σε θέση, και άρα έπρεπε, να δεχθεί για μόνιμη εγκατάσταση τον αριθμό των προσφύγων που της αναλογούσε.

Το Γραφείο θεωρούσε ιδιαίτερη επιτυχία το ότι η ελληνική κυβέρνηση αύξησε το 1978 την ετήσια συνδρομή της στο πρόγραμμα του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες από 30.000 δολάρια σε 40.000 δολάρια, καθώς και ότι προσέφερε επιπλέον 5.000 δολάρια για το χτίσιμο των κατεστραμμένων χωριών στο Λίβανο, και άλλα 10.000 δολάρια για διάφορες δραστηριότητες στο Κέρας της Αφρικής. Η κυριότερη, ίσως, διαφορά ανάμεσα στο 1978 και το 2008 είναι, ότι η Ύπατη Αρμοστεία χρηματοδοτούσε κατά τα φαινόμενα το μεγαλύτερο μέρος των προγραμμάτων αρωγής για τους πρόσφυγες. Σύμφωνα με την έκθεσή του, το Γραφείο χορηγούσε μηνιαία επιδόματα σε αρκετές εκατοντάδες ηλικιωμένους ή ανήμπορους πρόσφυγες, που δεν είχαν άλλα μέσα επιβίωσης. Στο πρόγραμμα των επιδομάτων αυτών το ελληνικό κράτος είχε μια συμμετοχή της τάξης του σαράντα τοις εκατό. Το κράτος ενεργούσε ως επιχειρησιακός εταίρος της UNHCR και σε άλλα προγράμματα, ιδίως δανειοδότησης των προσφύγων και στέγασης.

Η UNHCR είχε αναθέσει σε κοινωνικό λειτουργό να υποδέχεται νεοαφικνούμενους, αλλά και τους παλαιότερους, πρόσφυγες και να ασχολείται με διάφορα ζητήματά τους, όπως τη στέγασή τους. Επίσης, η UNHCR χρηματοδοτούσε δύο οργανώσεις, που ήταν κατεξοχήν υπεύθυνες για τα προγράμματα μετεγκατάστασης, προκειμένου αυτές να καλύπτουν επείγουσες ανάγκες των προσφύγων, τους οποίους είχαν αναλάβει. Οι δύο αυτές οργανώσεις, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών και η Διεθνής Καθολική Επιτροπή Μετανάστευσης, διεκπεραίωναν εκατοντάδες υποθέσεις μετεγκατάστασης¹¹ κάθε χρόνο, μέχρι που τα προγράμματα μετανάστευσης στην Αμερική και στον Καναδά έληξαν τη δεκαετία του 1990. Έκτοτε οι δύο αυτές οργανώσεις, που τόσο πολλούς πρόσφυγες βοήθησαν επί δεκαετίες, έπαψαν να λειτουργούν.

Μέσω ενός άλλου προγράμματος η UNHCR χρηματοδότησε ιατρικές υπηρεσίες για τους πρόσφυγες που βρίσκονταν στο Λίβανο: λόγω του πολέμου είχαν καταφύγει στην Ελλάδα και προσπαθούσαν να μετεγκατασταθούν σε τρίτες χώρες. Επίσης, το Γραφείο χρηματοδοτούσε ένα πρόγραμμα νομικής βοήθειας, στην ουσία δηλαδή τις υπηρεσίες ενός δικηγόρου. Κύριο αντικείμενο των νομικών υπηρεσιών ήταν η συνδρομή στη διαδικασία της πολιτογράφησης, σε νομικά ζητήματα που ανέκυπταν από τις συμβάσεις με διάφορους επιχειρησιακούς συνεργάτες του Γραφείου, σε μια έκθεση για τους Έλληνες πρόσφυγες στις χώρες της Ανατο-

¹¹ Ενεργό ρόλο διαδραμάτιζε όσον αφορά στη μετεγκατάσταση των προσφύγων και το Ίδρυμα Τολστόϊ.

λικής Ευρώπης, στην περίπτωση ενός αντιρρησία συνείδησης και σε άλλα σχετικά θέματα. Πρόγραμμα νομικής συνδρομής για τη διαδικασία του ασύλου δεν φαίνεται να υπήρχε.

Το Γραφείο της UNHCR στην Αθήνα διαχειριζόταν επίσης έναν αριθμό διαμερισμάτων στον Καρέα, στον Πειραιά και στα Μελίτσια, όπου στεγάζονταν πρόσφυγες, και είχε στην κυριότητά του ένα κτίριο, όπου από το 1958 διέμεναν Αρμένιοι πρόσφυγες, τους οποίους συνέδραμε η οργάνωση «Ελβετοί Φίλοι των Αρμενίων». Το 1978 το Γραφείο χρηματοδότησε την ανακαίνιση του Κέντρου στο Λαύριο με το ποσό των 1.400.000 δραχμών.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε, ότι οι πρόσφυγες του 1978 στην Ελλάδα ήταν είτε Ευρωπαίοι, είτε Χριστιανοί (από το Ιράκ και την Αιθιοπία) στην πλειονότητά τους, ενώ σήμερα είναι είτε από τη Μέση Ανατολή και την Ασία, είτε την Αφρική. Το 1978 τα ζητήματα του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και της προστασίας των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων ήταν ήσσονος σημασίας για το Γραφείο της UNHCR, κυρίως διότι οι Ελληνικές αρχές δέχονταν τους πρόσφυγες αβίαστα και δεν δημιουργούνταν ζητήματα προστασίας. Το Γραφείο διαχειριζόταν μεγάλα προγράμματα αρωγής και κονδύλια, που απορροφούσαν το μεγαλύτερο μέρος της ενέργειάς του, αλλά του εξασφάλιζαν και στενότερη επιχειρησιακή συνεργασία στις σχέσεις του με τις ελληνικές αρχές και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι βασικές κρατικές υποδομές που ασχολούνταν με τους πρόσφυγες ήταν περίπου οι ίδιες με τις σημερινές (δηλαδή το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης κατά κύριο λόγο), παρόλο που τα μεταναστευτικά ζητήματα αποτελούν σήμερα (σε αντίθεση με τότε) αντικείμενο του Υπουργείου Εσωτερικών. Αν και επίσημα η Ελλάδα δεν είναι πλέον χώρα διέλευσης των προσφύγων, και τα προγράμματα μετεγκατάστασης έχουν πάψει να λειτουργούν, είναι γνωστό, ότι πολλοί πρόσφυγες βλέπουν σήμερα τη χώρα ως τόπο προσωρινής διαμονής και διέλευσης.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ*

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Ι. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

0510

ΣτΕ (ΕΑ) 174/2006

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, πρόεδρος Δ' Τμήματος, Χρ. Ράμμος, Δ. Γρατσίας, Σύμβουλοι.

Υποβολή αιτήματος ασύλου στη Νορβηγία – Εφαρμογή της Σύμβασης του Δουβλίνου γιατί ο ενδιαφερόμενος είχε αναχωρήσει για τη Νορβηγία από την Ελλάδα – Διακοπή της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματος ασύλου που υπέβαλε ο ενδιαφερόμενος στην Ελλάδα λόγω της παράλειψής του να συμμορφωθεί με την υποχρέωσή του να δηλώσει στις αρμόδιες αρχές τη διεύθυνση κατοικίας του – Αξιολόγηση των διοικητικών εγγράφων με τα οποία οι αστυνομικές αρχές βεβαιώνουν ότι ενημέρωσαν τον αιτούντα άσυλο για τη σχετική υποχρέωσή του – Για να θεωρηθεί συμβατή με τη Σύμβαση της Γενεύης η διάταξη του άρθρου 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999 πρέπει τουλάχιστον να αποδεικνύεται ότι ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός έλαβε πλήρη γνώση της πράξεως, με την οποία του ετάχθη, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξέτασεως του αιτήματός του, η υποχρέωση να δηλώσει εντός ορισμένης προθεσμίας διεύθυνση κατοικίας ή ότι του κατέστη κατ' άλλον τρόπο σαφές ότι του επιβάλλεται η εν λόγω υποχρέωση.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

* Ευρετήριο των αποφάσεων παρατίθεται στη σελίδα 809 της παρούσας έκδοσης.

Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου, η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

N. 1996/1991, ΦΕΚ 196, τ. Α΄

Άρθρα 1 παρ. 6 και 2 παρ. 8 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α΄)

Άρθρα 15 έως 17 του Π.Δ. 266/1999 «Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους» (ΦΕΚ 217, τ. Α΄)

Άρθρο 4 του Π.Δ. 189/1998 «Προϋποθέσεις και διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωρισμένων από την Πολιτεία ως προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους» (ΦΕΚ 140, τ. Α΄)

Άρθρο 52 παρ. 6, 7 και 8 του Π.Δ. 18/1989 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για Συμβούλιο της Επικρατείας» (ΦΕΚ 8, τ. Α΄), όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 35 του Ν. 2721/1999 «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων των νόμων 1756/1998 (ΦΕΚ 35, τ. Α΄), 1729/1987 (ΦΕΚ 144, τ. Α΄), του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 112, τ. Α΄)

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος Β.Η., τούρκος υπήκοος, φέρεται να ανήκει στην κουρδική μειονότητα και το 2003 εισήλθε λάθρα στην Ελλάδα όπου συνάντησε τη σύζυγό του και τα δύο ανήλικα τέκνα του και αναχώρησαν όλοι μαζί, την 17.4.2004, μέσω Γερμανίας για τη Νορβηγία, όπου υπέβαλαν την 26.4.2004 αίτημα υπαγωγής τους στο καθεστώς της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης περί της Νομικής Κατάστασεως των Προσφύγων. Οι νορβηγικές αρχές έκριναν ότι επί του ανωτέρω αιτήματος έπρεπε να αποφανθούν οι ελληνικές αρχές και επαναπροώθησαν τον αιτούντα και τα μέλη της οικογένειάς του στην Ελλάδα, όπου και αφίχθησαν στις 22.9.2004. Την επομένη, ο αιτών υπέβαλε στο Τμήμα Ασφαλείας του Αερολιμένα Αθηνών αίτημα υπαγωγής του στο καθεστώς της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Ακολούθησε η έκδοση απόφασης του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με την οποία αποφασίστηκε η «διακοπή της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματος» του κυρίου Β.Η. με την αιτιο-

λογία ότι «καίτοι ορίστηκε εντός πενθημέρου από την άφιξή του (22.9.2004) να μεταβεί στο Τμήμα Αλλοδαπών Βορειοανατολικής Αττικής, προκειμένου να δηλώσει διεύθυνση διαμονής, δεν παρουσιάστηκε, ως όφειλε και τυγχάνει αγνώστου διαμονής».

Στις 22.4.2005 ο αιτών κατέθεσε στο Τμήμα Αλλοδαπών Λαυρίου αίτηση ανακλήσεως της προαναφερόμενης πράξης του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης επικαλούμενος μεταξύ άλλων βεβαίωση του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου σύμφωνα με την οποία ο κύριος Β.Η. διαμένει στο κέντρο αυτό με την οικογένειά του από 11 Οκτωβρίου 2004. Με την από 21.5.2005 απόφασή του ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης απέρριψε την αίτησή του γιατί «δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η αυθαίρετη απομάκρυνσή του από τη δηλωθείσα διεύθυνση διαμονής οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας».

Ο κύριος Β.Η. προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου αιτούμενος την ακύρωση της απόφασης με την οποία ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης απέρριψε το αίτημά του για ανάκληση της πράξης διακοπής της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματός του για άσυλο.

Σκεπτικό: Η Επιτροπή κρίνει ότι συμπροσβαλλόμενη θα πρέπει να θεωρηθεί και η πράξη του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με την οποία διατάχθηκε η διακοπή της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματος του αιτούντος περί υπαγωγής του στο καθεστώς της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης.

Διαπιστώνει από τα στοιχεία του φακέλου ότι δεν γνωστοποιήθηκε στον αιτούντα πριν την 22.4.2005 (ημερομηνία κατά την οποία κατέθεσε αίτηση για ανάκληση της απόφασης διακοπής) η από 22.9.2004 πράξη του Γενικού Γραμματέα με την οποία διακόπηκε η διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Κατά την πρόδηλη έννοια της διάταξης του άρθρου 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999 ο αιτών άσυλο οφείλει να δηλώσει στη Διοίκηση συγκεκριμένη διεύθυνση κατοικίας, ώστε να είναι δυνατή η επικοινωνία μαζί του κατά τη διάρκεια της εξέτασης του αιτήματός του και ευχερής η κοινοποίηση των πράξεων που εκδίδονται στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας. Ενόψει τούτου, θα μπορούσε, κατ' αρχήν να γίνει δεκτό, καθ' ερμηνεία της ανωτέρω διατάξεως, ότι, όταν αλλοδαπός εισέρχεται στην ελληνική επικράτεια και υποβάλλει αίτημα υπαγωγής του στο προστατευτικό καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης, η Διοίκηση μπορεί, αφενός μεν να τάξει στον αλλοδαπό εύλογη, ενόψει των εκάστοτε συγκεκριμένων συνθηκών, προθεσμία, εντός της οποίας ο τελευταίος οφείλει να δηλώσει τη διεύθυνση της κατοικίας του στην Ελλάδα, αφετέρου δε να διακόψει τη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος, αν ο ενδιαφερόμενος δεν συμ-

μορφωθεί, εντός της ταχθείσης προθεσμίας, προς την εν λόγω υποχρέωσή του. Είναι, εν τούτοις πρόδηλο ότι προκειμένου η διάταξη του άρθρου 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999, ούτως ερμηνευόμενη, να θεωρηθεί συμβατή με τη Σύμβαση της Γενεύης, πρέπει, τουλάχιστον, να αποδεικνύεται ότι ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός έλαβε πλήρη γνώση της πράξεως, με την οποία του ετάχθη, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως του αιτήματός του, υποχρέωση να δηλώσει εντός ορισμένης προθεσμίας διεύθυνση κατοικίας ή ότι του κατέστη κατ' άλλον τρόπον σαφές ότι του επιβάλλεται η εν λόγω υποχρέωση.

Όμως, από το φάκελο της υπόθεσης που διαβίβασε η Διοίκηση στο Δικαστήριο δεν υπάρχει κανένα στοιχείο από το οποίο να αποδεικνύεται, είτε ότι ο αιτών έλαβε πλήρη γνώση συγκεκριμένως πράξεως, με την οποία του επιβάλλεται, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως του ασύλου, η ανωτέρω υποχρέωση είτε ότι του κατέστη κατ' άλλον τρόπο σαφές ότι του επιβάλλεται τέτοια υποχρέωση. Τα μόνα σχετικά στοιχεία του φακέλου είναι: α) το από 23.9.2004 έγγραφο του Τμήματος Ασφαλείας του Αερολιμένα Αθηνών προς τη Διεύθυνση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας στο οποίο, αφού εκτίθεται ότι ο αιτών υπέβαλε αίτηση ασύλου και του χορηγήθηκε δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού, προστίθεται, απλώς, ότι θα «συστηθεί» στον αιτούντα να μεταβεί εντός 5ημέρου στο Τμήμα Αλλοδαπών Βορειοανατολικής Αττικής προκειμένου να δηλώσει τη διεύθυνση κατοικίας του ή προσωρινής διαμονής του και β) η από 22.9.2004 δήλωση αφίξεως του αιτούντος και η από 23.9.2004 έκθεση προφορικής εξέτασης του, σε αμφοτέρως των οποίων αναφέρεται ότι «συστήθηκε» απλώς στον αιτούντα να δηλώσει τη διεύθυνσή του στο Τμήμα Αλλοδαπών Βορειοανατολικής Αττικής.

Η Επιτροπή Αναστολών έκρινε ότι, με τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλόμενη πράξη του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με την οποία διακόπηκε η διαδικασία εξέτασεως του υποβληθέντος από τον αιτούντα αιτήματος ασύλου είναι προδήλως παράνομη, ενόψει δε τούτου, προδήλως παράνομη είναι και η προσβαλλόμενη πράξη του αυτού οργάνου με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση του αιτούντα περί ανακλήσεως της πράξης διακοπής της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματός του.

Λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική προστασία που εξασφαλίζει η ελληνική νομοθεσία στους αιτούντες άσυλο η Επιτροπή διατάσσει ως επιπλέον ασφαλιστικό μέτρο να μην προχωρήσει η Διοίκηση στην αφαίρεση του χορηγηθέντος στον αιτούντα «δελτίου αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού», ή εάν τυχόν το δελτίο αυτό έχει ήδη αφαιρεθεί, να το επιστρέψει στον αιτούντα, προκειμένου να αποκατασταθεί πλήρως η πραγματική κατάσταση, στην οποία τελούσε αυτός προ της απορρίψεως, με τις προσβαλλόμενες πράξεις, του αιτήματός του.

0511**ΣτΕ (ΕΑ) 700/2006**

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, πρόεδρος Δ΄ Τμήματος, Π. Κοτσώνης, Δ. Γρατσία, Σύμβουλοι.

Το Κέντρο Προσφύγων στο Λαύριο Αττικής και το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Προσφύγων στην Αθήνα έχουν ιδρυθεί, όπως ευθέως προκύπτει από το γράμμα των σχετικών νομοθετικών διατάξεων, ως κέντρα φιλοξενίας των αλλοδαπών εκείνων, οι οποίοι, μέχρι να κριθεί το αίτημα αναγνώρισεώς των ως προσφύγων, δεν επιθυμούν ή δεν έχουν τη δυνατότητα να διαμείνουν εκτός των λόγων Κέντρων – Οι διατάξεις περί ιδρύσεως και λειτουργίας των Κέντρων Προσφύγων, δεν μπορούν να αποτελέσουν έρεισμα για την έκδοση πράξεως, με την οποία επιβάλλεται σε αλλοδαπούς, εκ μόνου του λόγου ότι οι αιτήσεις τους περί υπαγωγής στο καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης αξιολογούνται, από τις αστυνομικές αρχές που τις παρέλαβαν, ως προδήλως αβάσιμες, η υποχρέωση να μεταθούν και να παραμείνουν, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξέτασεως του αιτήματός τους, στα ανωτέρω Κέντρα – Το Δικαστήριο διατάσσει μέτρα που εξασφαλίζουν την αποτελεσματική προστασία του αιτούντα – Οι διαταγές με τις οποίες ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Αλλοδαπών επιβάλλει στον αιτούντα άσυλο την υποχρέωση να μεταβεί και να διαμείνει, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματός του για άσυλο, σε κέντρο προσωρινής διαμονής αλλοδαπών προσφύγων εισάγουν το πρώτο γενικές και αφηρημένες ρυθμίσεις και συνιστούν, κατά συνέπεια, διοικητικές πράξεις κανονιστικού χαρακτήρα και άρα εφόσον δεν προκύπτει η δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, είναι ανυπόστατες.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 1 Α παρ. 2, 31, της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α΄)

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α΄)

Άρθρα 42 παρ. 1 και 35 παρ. Συντάγματος 1975/1986/2001

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α΄) όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 αντίστοιχα του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α΄)

Άρθρο 1 παρ. 6 και 2 παρ. 1, 7 και 8 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Άρθρα 1, 7 και 15 έως 17 του Π.Δ. 266/1999 «Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους» (ΦΕΚ 217, τ. Α')

Άρθρα 1 και 5 του Π.Δ. 366/2002 «Ίδρυση Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Προσφύγων στην Αθήνα» (ΦΕΚ 313, τ. Α')

Υπουργική Απόφαση Π2α/Γ.Π.οικ.77689/1.8.2002 «Ανάθεση φιλοξενίας αλλοδαπών προσφύγων αιτούντων άσυλο» (ΦΕΚ 1059, τ. Β')

Άρθρο 4 του Π.Δ. 189/1998 «Προϋποθέσεις και διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωρισμένων από την Πολιτεία ως προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους» (ΦΕΚ 140, τ. Α')

Άρθρο 52 παρ. 6, 7 και 8 του Π.Δ. 18/1989 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για Συμβούλιο της Επικρατείας» (ΦΕΚ 8, τ. Α'), όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 35 του Ν. 2721/1999 «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων των νόμων 1756/1998 (ΦΕΚ 35, τ. Α'), 1729/1987 (ΦΕΚ 144, τ. Α'), του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 112, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος Ι.Η., πολίτης Αρμενίας, εισήλθε λάθρα στην Ελλάδα, την 14.10.2005 και υπέβαλε, την 31.10.2005, στην Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών της Διευθύνσεως Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, αίτηση αναγνώρισεώς του ως πρόσφυγα υπό την έννοια της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης δηλώνοντας συγκεκριμένη διεύθυνση διαμονής στη Θεσσαλονίκη, όπου κατοικεί ο ξάδερφός του, Γ.Α., που είναι έλληνας. Αυθημερόν εκδόθηκε «υπηρεσιακό σημείωμα» του Διευθυντή του Τμήματος Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης, με το οποίο: α) καθορίστηκε ως τόπος διαμονής του αιτούντος το Κέντρο Υποδοχής και Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο, το οποίο βρίσκεται στον Κόκκινο Πηλό Ελασσόνας Λαρίσης, β) διετάχθη ο αιτών να μεταβεί, εντός πενθημέρου, στο ως άνω Κέντρο και να παραμείνει εκεί καθ' όλη τη διάρκεια της δια-

δικασίας εξετάσεως του αιτήματός του από την Αστυνομική Διεύθυνση Λαρίσης και γ) ορίστηκε ότι «σε περίπτωση αυθαίρετης απομάκρυνσής του από το Κέντρο θα διακοπεί η διαδικασία εξέτασης του αιτήματός του, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999». Με την κρινόμενη αίτηση, ορθώς ερμηνευόμενη, ζητείται ήδη η αναστολή εκτελέσεως της ως άνω πράξεως του Διευθυντή του Τμήματος Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης, κατά το μέρος που επιβάλλει στον αιτούντα την υποχρέωση, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξέτασεως του αιτήματος του, να μεταβεί και να παραμείνει, μέχρι πέρατος της διαδικασίας αυτής, στο προαναφερθέν Κέντρο.

Ενώπιον του Συμβουλίου της Επιτροπής η Διοίκηση ισχυρίστηκε ότι ο αιτών εισήλθε στην Ελλάδα την 14.10.2005 και, επομένως, «δεν διέμενε στη δηλωθείσα διεύθυνση κατοικίας στη Θεσσαλονίκη επί μακρόν χρονικό διάστημα ούτε είχε κάποια συγκεκριμένη εργασία, ώστε να αποβαίνει εις βάρος του η μετακίνησή του στο Κέντρο Υποδοχής», και ότι η προσβαλλόμενη πράξη εκδόθηκε «στο πλαίσιο των μέτρων υποδοχής – φιλοξενίας που προβλέπονται για τους άστεγους αιτούντες άσυλο» επειδή εξακρίβωσε ότι ο αιτών «στερείτο καταλύματος».

Σκεπτικό: Επειδή, κατά την πρόδηλη έννοια της παρατεθείσης ανωτέρω διατάξεως του άρθρου 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999, προκύπτουσα εν όψει και των οριζομένων στο άρθρο 31 παράγραφος 2 της Συμβάσεως της Γενεύης: α) Ο ευρισκόμενος στην Ελλάδα αλλοδαπός, ο οποίος υποβάλει αίτηση υπαγωγής του στο προστατευτικό καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης, οφείλει να δηλώσει στη Διοίκηση συγκεκριμένη διεύθυνση διαμονής, ώστε να είναι δυνατή η επικοινωνία μαζί του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασεως του αιτήματός του και ευχερής η κοινοποίηση των πράξεων που εκδίδονται στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, ενώ άρνηση δηλώσεως συγκεκριμένης διευθύνσεως διαμονής ή αλλαγή της δηλωθείσης διευθύνσεως χωρίς να ειδοποιηθεί σχετικώς η αρμόδια αρχή συνιστά λόγο διακοπής της διαδικασίας εξέτασεως της αιτήσεως (βλ. και Ε.Α. 174/2006¹). β) Εάν ο ενδιαφερόμενος εκπληρώσει την υποχρέωσή του προς δήλωση συγκεκριμένης διευθύνσεως διαμονής, μπορεί να του επιβληθεί υποχρέωση να εγκατασταθεί και να διαμείνει σε άλλον τόπο, εάν, κατά την ειδικώς και πλήρως αιτιολογούμενη κρίση της Διοικήσεως, η διαμονή του ενδιαφερομένου στο δηλωθέντα από αυτόν τόπο θέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη και ασφάλεια (πρβλ. τα οριζόμενα στο άρθρο 7 παράγραφοι 1, 2 και 3 της οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, με τίτλο «Ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 425 της παρούσας έκδοσης.

άσυλο στα κράτη μέλη », ΕΕ L 31) (πρβλ. και Ε.Α 495/2000²). Οι μνημονευθείσες, εξ άλλου, στην προηγούμενη σκέψη διατάξεις περί ιδρύσεως και λειτουργίας των Κέντρων Προσφύγων, δεν μπορούν να αποτελέσουν έρεισμα για την έκδοση πράξεως, με την οποία επιβάλλεται σε αλλοδαπούς, εκ μόνου του λόγου ότι οι αιτήσεις τους περί υπαγωγής στο καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης αξιολογούνται, από τις αστυνομικές αρχές που τις παρέλαβαν, ως προδήλως αβάσιμες, η υποχρέωση να μεταβούν και να παραμείνουν, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως του αιτήματός τους, στα ανωτέρω Κέντρα. Και τούτο, διότι, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν η επιβολή τέτοιας υποχρέωσης θα ήταν συμβατή με τη Σύμβαση της Γενεύης, πάντως, τα Κέντρα αυτά έχουν ιδρυθεί, όπως ευθέως προκύπτει από το γράμμα των σχετικών διατάξεων, ως κέντρα φιλοξενίας των αλλοδαπών εκείνων, οι οποίοι, μέχρι να κριθεί το αίτημα αναγνωρίσεως των ως προσφύγων, δεν επιθυμούν ή δεν έχουν τη δυνατότητα να διαμείνουν εκτός των λόγω Κέντρων. Τα Κέντρα Προσφύγων δεν έχουν, επομένως, ιδρυθεί, με τις ανωτέρω διατάξεις, ως κέντρα, στα οποία είναι υποχρεωμένοι, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως του αιτήματός τους, να παραμείνουν αλλοδαποί, οι οποίοι επιθυμούν και έχουν τη δυνατότητα να διαμείνουν αλλού μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας, όταν, μάλιστα, η Διοίκηση δεν επικαλείται ότι το μέτρο τούτο επιβάλλει ειδικός και πλήρως αιτιολογούμενος λόγος δημοσίου συμφέροντος (άλλο είναι, βεβαίως, το ζήτημα ότι, εν όψει των οριζομένων στο άρθρο 2 παράγραφος 8 του Π.Δ. 61/1999, όταν ο φιλοξενούμενος σε Κέντρο αλλοδαπός απομακρυνθεί από το Κέντρο χωρίς να δηλώσει άλλη διεύθυνση διαμονής, μπορεί να στοιχειοθετηθεί λόγος διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως του αιτήματός του (βλ. σχετικώς και άρθρα 8 παράγραφος 1 του Π.Δ. 266/1999 και 6 παράγραφος 1 του Π.Δ. 366/2002). Είναι χαρακτηριστικό, από της εξεταζομένης απόψεως, ότι το άρθρο 5 παράγραφος 1 του Π.Δ. 366/2002 κάνει λόγο περί « δικαιώματος διαμονής » στο Κέντρο Προσφύγων Αθηνών και ορίζει κατηγορίες αλλοδαπών, στις οποίες αναγνωρίζεται προτεραιότητα κατά την άσκηση του δικαιώματος τούτου, ενώ το άρθρο 7 παράγραφος 2 του Π.Δ. 266/1999, αναφερόμενο ειδικώς στους υπαγομένους στην ταχύρρυθμη διαδικασία εξέτασεως του αιτήματός των αλλοδαπούς (μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται, κατά το άρθρο 25 παράγραφος 2 περίπτωση α' του Ν. 1975/1991, και εκείνοι των οποίων η αίτηση αξιολογείται ως προδήλως αβάσιμη από την αστυνομική αρχή που την παρέλαβε), δεν προβλέπει την άνευ ετέρου υποχρέωσή τους να διαμένουν στο Κέντρο Προσφύγων Λαυρίου, αλλά προβλέπει ότι ορισμένοι από τους ανήκοντες στην κατηγορία αυτή αλλο-

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 59.

δαποί (όπως ηλικιωμένοι, γονείς με ανήλικα τέκνα κ.λπ.) γίνονται κατά προτεραιότητα δεκτοί στο Κέντρο. Τέλος, πράξη, με την οποία επιβάλλεται σε αλλοδαπό η υποχρέωση να μεταβεί και να διαμείνει, επί ποινή διακοπής της διαδικασίας εξετάσεως της αιτήσεως αναγνωρίσεώς του ως πρόσφυγα, σε ένα από τα ανωτέρω Κέντρα (και τούτο, παρά το ότι ο εν λόγω αλλοδαπός έχει δηλώσει συγκεκριμένη διεύθυνση διαμονής στην Ελλάδα και δεν συντρέχει ειδικός και πλήρως αιτιολογούμενος λόγος δημοσίου συμφέροντος, ως εκ του οποίου δεν πρέπει να διαμείνει στην τελευταία αυτή διεύθυνση) δεν μπορεί, οπωσδήποτε, να βρει έρεισμα στις ευρισκόμενες στο φάκελο διαταγές του Προϊσταμένου της Διευθύνσεως Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, οι οποίες αναφέρουν ότι τέτοια υποχρέωση επιβάλλεται σε αλλοδαπό, του οποίου η αίτηση υπαγωγής στη Σύμβαση της Γενεύης αξιολογείται, από την αστυνομική αρχή που την παρέλαβε, ως «καταχρηστική». Πράγματι, κατά το μέρος που προβλέπουν την επιβολή, σε τελούντα υπό τις περιγραφείσες ανωτέρω συνθήκες αλλοδαπό, της εν λόγω υποχρεώσεως, (υποχρεώσεως, η οποία, κατά τα ήδη αναφερθέντα, ούτε προβλέπεται από τις ισχύουσες περί προσφύγων νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις ούτε μπορεί να συναχθεί από αυτές ερμηνευτικώς), οι διαταγές αυτές εισάγουν, το πρώτον, γενικές και αφηρημένες ρυθμίσεις και συνιστούν, κατά συνέπεια, διοικητικές πράξεις κανονιστικού χαρακτήρα. Εν όψει τούτου και δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία (βλ., ενδεικτικώς, ΣτΕ 4108-9/1999 Ολομελείας, 3136/1989 Ολομελείας, 2999/1988 Ολομελείας), συστατικό στοιχείο του κύρους όχι μόνον των τυπικών νόμων και των προεδρικών διαταγμάτων αλλά και όλων των διοικητικών πράξεων κανονιστικού χαρακτήρα, αποτελεί, κατά τα άρθρα 42 παράγραφος 1 και 35 παράγραφος 1 του Συντάγματος, η δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, οι προμνησθείσες διαταγές του Προϊσταμένου της Διευθύνσεως Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι, εφ' όσον δεν προκύπτει δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ανυπόστατες κατά το μέρος που εισάγουν τις ως άνω ρυθμίσεις και δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να παράσχουν έρεισμα στην έκδοση διοικητικών πράξεων ατομικού χαρακτήρα, τούτο δε, ανεξαρτήτως του ότι οι εν λόγω διαταγές έχουν εκδοθεί από όργανο στο οποίο δεν έχει, εν πάση περιπτώσει, χορηγηθεί νομοθετική εξουσιοδότηση προς κανονιστική ρύθμιση των κρίσιμων εν προκειμένω ζητημάτων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω η Επιτροπή Αναστολών έκρινε ότι είναι προδήλως παράνομη η προσβαλλομένη πράξη του Διευθυντή του Τμήματος Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης αφού: α) από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι ο αιτών είχε εκπληρώσει την υποχρέωσή του να δηλώσει συγκεκριμένη διεύθυνση διαμονής. β) Ούτε από την προσβαλλ-

λομένη πράξη ούτε από προγενέστερα αυτής στοιχεία προκύπτει ότι η Διοίκηση θεωρεί ότι συντρέχει ειδικός λόγος δημοσίου συμφέροντος, ως εκ του οποίου ο αιτών δεν πρέπει να διαμείνει στην δηλωθείσα από αυτόν διεύθυνση. Τέτοιον ειδικό λόγο δεν συνιστούν, οπωσδήποτε, τα εκτιθέμενα στην έκθεση του Αναπληρωτή Προϊσταμένου της Υποδιευθύνσεως Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης περί του ότι η διαμονή του αιτούντος στο Κέντρο Προσφύγων «του εξασφαλίζει ασφάλεια (...) και τον προστατεύει από το να καταστεί αντικείμενο εκμετάλλευσης από άλλα άτομα, τα οποία θα επιχειρούσαν ενδεχομένως να «αξιοποιήσουν» την ευκαιρία που τους παρέχει η ευάλωτη θέση του αλλοδαπού και η εκ των πραγμάτων άσχημη οικονομική του κατάσταση». γ) Τα εκτιθέμενα στην προαναφερόμενη έκθεση του Αναπληρωτή Προϊσταμένου της Υποδιευθύνσεως Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης περί του ότι το αίτημα αναγνώρισεως του αιτούντος ως πρόσφυγα αξιολογήθηκε, από την υπηρεσία (Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης) στην οποία υπεβλήθη, ως «προδήλως αβάσιμο και καταχρηστικό, επειδή οι περί διώξεων ισχυρισμοί του αιτούντος ήσαν ανυπόστατοι» δεν μπορούν, για τους ήδη αναφερθέντες λόγους, να παράσχουν νόμιμο και επαρκές αιτιολογικό έρεισμα στην προσβαλλομένη πράξη.

Υπό τα ανωτέρω δεδομένα η Επιτροπή Αναστολών διατάσσει τη Διοίκηση να συνεχίσει την εξέταση του αιτήματος που έχει υποβάλει ο αιτών ανεξαρτήτως της συμμορφώσεώς του ή μη προς τα επιτασσόμενα με την προσβαλλομένη πράξη.

Λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική προστασία που εξασφαλίζει η ελληνική νομοθεσία στους αιτούντες άσυλο η Επιτροπή Αναστολών διατάσσει επίσης τη Διοίκηση να αποκαταστήσει πλήρως την κατάσταση στην οποία έπρεπε, κατά νόμον, να ευρίσκεται ο αιτών λόγω της εκ μέρους του υποβολής αιτήματος υπαγωγής στο προστατευτικό καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης δια της χορηγήσεως σε αυτόν (εάν δεν του έχει ήδη χορηγηθεί) του προβλεπομένου στις διατάξεις του Π.Δ. 61/1999 «δελτίου αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού».

0512

ΣτΕ 4382/2005 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, Πρόεδρος Δ' Τμήματος, Χ. Ράμμος, Δ. Γρατσίας, Σύμβουλοι, Η. Τσακόπουλος, Μ. Αθανασοπούλου, Πάρεδροι.

Εισηγητής: Δ. Γρατσίας.

Δικηγόροι: Σπυρ. Κουλοχέρης³, δικηγόρος Αθηνών για την αιτούντα κύριο Κ.Α.Ο. και Δημ. Κεφάλια, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

³ Σημείωση της επιμελήτριας: ο δικηγόρος Σπυρ. Κουλοχέρης είναι Συντονιστής της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Εκ-

Παράλειψη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης να συμμορφωθεί με τη διατυπωθείσα στο άρθρο 20 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας γενική αρχή του διοικητικού δικαίου υποχρέωση αιτιολόγησης της απόκλισής του από τη γνωμοδότηση της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 – Η Επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 διατύπωσε τη γνώμη της μετά από προφορική εξέταση του αιτούντα για τον οποίο δέχθηκε ότι επικαλέστηκε βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω της κουρδικής καταγωγής του και της ένταξής του σε κουρδικό κόμμα και επομένως ότι πληροί τις προϋποθέσεις της υπαγωγής του στο προστατευτικό καθεστώς της Σύμβασης της Γενεύης.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 24 παρ.1 και 25 παρ. 1 και 4 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α') όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 αντίστοιχα του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α') και διατηρήθηκε σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α')

Άρθρα 3 παρ. 1, 3, 5 και 7 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Άρθρο 20 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

Ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας», ΦΕΚ 45, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος Κ.Α.Ο., εισήλθε λαθραία στην Ελλάδα, μέσω του ποταμού Έβρου, την 10.4.1999 και υπέβα-

προσώπησε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας υποθέσεις προσφύγων επί των οποίων εκδόθηκαν οι υπ' αριθμ. 301/2006, 815/2006, 822-824/2006, 2649/2006 και 3280/2006 αποφάσεις που δημοσιεύονται στην παρούσα έκδοση.

λε, την 16.5.2000, αίτηση στο Τμήμα Αλλοδαπών Αθηνών, με την οποία ζήτησε να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, υπό την έννοια του άρθρου 1 Α παράγραφος 2 της Συμβάσεως της Γενεύης. Το αίτημά του απερρίφθη με την από 7.10.2001 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, στην οποία παρατίθεται η εξής αιτιολογία: «Η απλή αντίθεση με το καθεστώς της χώρας του δεν επαρκεί για τη θεμελίωση της αίτησής του. Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι αντιμετωπίζει κίνδυνο ατομικής δίωξης από τις αρχές ασφαλείας της χώρας του, για κάποιον από τους αναφερόμενους στη Σύμβαση λόγους. Το αίτημα του ασύλου αποσκοπεί στη διευκόλυνση της εγκατάστασής του στη χώρα μας, για αναζήτηση καλύτερης τύχης». Την 25.10.2001, η απορριπτική αυτή απόφαση κοινοποιήθηκε, όπως προκύπτει από σχετικό αποδεικτικό, στον αιτούντα, ο οποίος άσκησε αυθημερόν την προβλεπόμενη στην παράγραφο 3 του άρθρου 3 του Π.Δ. 61/1999 ενδικοφανή προσφυγή, επί της οποίας γνωμοδότησε, κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 5 του άρθρου 3 του Π.Δ. 61/1999, η προβλεπόμενη στην τελευταία αυτή διάταξη εξαμελής Επιτροπή. Με τη σχετική, από 18.4.2002, γνώμη, διατυπωθείσα κατ' επίκληση των στοιχείων του φακέλου και κατόπιν προφορικής εξετάσεως του αιτούντος (ο οποίος, κατά τα βεβαιούμενα στο σχετικό πρακτικό της Επιτροπής, παρέστη ενώπιόν της με διερμηνέα), η Επιτροπή ετάχθη, κατά πλειοψηφία, υπέρ της αποδοχής του αιτήματος του αιτούντος περί αναγνώρισέως του ως πρόσφυγα, και τούτο για τους εξής λόγους: «Από 15 ετών ήταν μέλος του Δημοκρατικού Κόμματος του Κουρδιστάν λόγω της κουρδικής καταγωγής του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συλληφθεί και να παραμείνει στη φυλακή από το 1990 έως το 1994. Αφού αφέθη ελεύθερος, συνελαμβάνετο κατά τακτά χρονικά διαστήματα και αφίετο ελεύθερος». Εν συνεχεία ο Υπουργός Δημόσιας Τάξεως απέρριψε την προσφυγή του αιτούντος, όπως και το αίτημα αναγνώρισέως του ως πρόσφυγα, με την εξής αιτιολογία: « Στο πρόσωπό του δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 Α της Σύμβασης της Γενεύης και ειδικότερα: από κανένα στοιχείο δεν προέκυψε ότι υπέστη ατομική δίωξη από τις Αρχές της χώρας του για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων. Είναι προφανές ότι διέφυγε από τη χώρα του για λόγους οικονομικούς και χρησιμοποιεί το αίτημα ασύλου για να διευκολύνει την εδώ παραμονή του με σκοπό την εξεύρεση εργασίας και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής του».

Ο κύριος Κ.Α.Ο. προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας αιτούμενος την ακύρωση της απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.

Σκεπτικό: Το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση αιτιολογείται, όπως βασίμως προβάλλεται, πλημμελώς. Και τούτο, διότι ο Υπουργός, επαναλαμβάνοντας, κατά βάση, την αιτιολογία που

παρατίθεται στην προσβληθείσα με την προσφυγή απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, αναφέρει, κατά τρόπο όλως γενικό, ότι δεν απεδείχθη από κανένα στοιχείο δίωξη του αιτούντος για φυλετικούς, πολιτικούς ή άλλους λόγους, χωρίς να αιτιολογεί ειδικώς, όπως επιβάλλεται από γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, αποτυπωθείσα και στο άρθρο 20 παράγραφος 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, την απόκλιση του από την απλή γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999, η οποία, κατά τα βεβαιούμενα στο οικείο πρακτικό, διατυπώθηκε κατόπιν προφορικής εξετάσεως του αιτούντος και με την οποία έγινε κατά πλειοψηφία δεκτό ότι ο αιτών έχει υποστεί διώξεις (φυλάκιση κατά τα έτη 1990 – 1994, μεταγενέστερες συλλήψεις), οφειλόμενες στην κOURδική καταγωγή του και στην ένταξή του σε κOURδικό κόμμα και δικαιολογούσες την υπαγωγή του στο προστατευτικό καθεστώς της Συμβάσεως της Γενεύης (βλ. και ΣτΕ 957/2003⁴).

Το Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση με την οποία ο Υπουργός Δημόσιας Τάξεως απέρριψε του αίτημα του κυρίου Κ.Α.Ο. να αναγνωρισθεί πρόσφυγας.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η υπ' αριθμ. **2635/2006** απόφαση του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Στην υπόθεση αυτή, ο αιτών άσυλο, ιρανικής καταγωγής επικαλέστηκε – προσκομίζοντας αποδεικτικά στοιχεία – βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω της συμμετοχής του σε φιλοσαχική οργάνωση και της αντικαθεστωτικής δράσης που είχε αναπτύξει στη χώρα καταγωγής του. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι υπέστη βασανιστήρια όταν συνελήφθη και κρατήθηκε στο Ιράν για τη δράση του (προπαγάνδα και διανομή υλικού) με το φιλομοναρχικό κόμμα Ι.Ρ. καταθέτοντας σχετική βεβαίωση του Ιατρικού Κέντρου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων.

0513

ΣτΕ 301/2006 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, Πρόεδρος Δ' Τμήματος, Γ. Παπαγεωργίου, Ε. Νίκα, Σύμβουλοι, Η. Τσακόπουλος, Α. Παπαδημητρίου, Πάρεδροι.

Εισηγήτρια: Ε. Νίκα, Σύμβουλος

Δικηγόροι: Σπυρ. Κουλοχέρης, δικηγόρος Αθηνών για την αιτούσα κυρία Κ. Ε. και Δημ. Κεφάλα, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Απόρριψη αιτήματος ασύλου και εν συνεχεία απόρριψη αυτοτελούς αιτήματος για τη χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους – Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης οφείλει, πριν διατάξει την ανα-

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων και σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 361.

χώρηση αλλοδαπού από τη χώρα σε περίπτωση οριστικής απόρριψης του αιτήματος ασύλου, να ερευνήσει εάν από τους προβληθέντες κατά τη διαδικασία ισχυρισμούς συντρέχει νόμιμη περίπτωση χορήγησης άδειας παραμονής στον αλλοδαπό για ανθρωπιστικούς λόγους – Ακυρώνεται η προσβαλλόμενη πράξη γιατί εκδόθηκε από αναρμόδιο όργανο – Νομίμως υποβλήθηκε από την αιτούσα αυτοτελώς αίτημα για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 24 παρ.1 και 25 παρ. 1 και 4 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α') όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 αντίστοιχα του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α')

Άρθρα 3 παρ. 8 και 8 παρ. 1 και 2 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Με την 13.12.2002 απόφασή του ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης απέρριψε το αίτημα παροχής ασύλου της αιτούσας, κυρίας Κ.Ε., πολίτη Ιράκ. Η προσφυγή που άσκησε κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης ενώπιον του Υπουργού Δημόσιας Τάξης κρίθηκε εκπρόθεσμη. Στις 16.3.2004 η αιτούσα υπέβαλε προς το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με το άρθρο 8 του Π.Δ. 61/1999. Σε απάντηση αυτής της αίτησής της της κοινοποιήθηκε η από 5.4.2004 απόφαση του Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με την οποία κρίθηκε ότι δεν δύναται να εξεταστεί το σχετικό αίτημά της με την αιτιολογία ότι «από την ισχύουσα νομοθεσία (Π.Δ. 61/1999) δεν προβλέπεται αυτοτελής υποβολή και εξέταση τέτοιου αιτήματος».

Η κυρία Κ.Ε. προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας αιτούμενη την ακύρωση της απόφασης του Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Σκεπτικό: **Α)** Κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 3 παρ. 8 του Π.Δ. 61/1999, σε περίπτωση οριστικής απόρριψης αιτήματος αλλοδαπού περί αναγνώρισεώς του πρόσφυγος, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης οφείλει, κατ' αρχήν, πριν διατάξει την εντός ορισμένης προθεσμίας απομάκρυνσή του από τη χώρα, να ερευνήσει, ενόψει και των προβληθέντων κατά τη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος παροχής ασύλου ισχυρισμών, εάν συντρέχει νόμιμη περίπτωση χορήγησης άδειας παραμονής στον αλλοδαπό για ανθρωπιστικούς λόγους, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 8 παρ. 2 του Π.Δ. 61/1999, χωρίς πάντως να κωλύεται ο αλλοδαπός να υποβάλλει σχετικό αίτημα και στοιχεία μετά την έκδοση της απορριπτικής του αιτήματος αναγνώρισεώς του ως πρόσφυγα υπουργικής αποφάσεως. Ανήκει στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης η αρμοδιότητα χορήγησης το πρώτον σε αλλοδαπό, του οποίου απορρίφθηκε οριστικά το αίτημα για τη χορήγηση ασύλου, αδειάς προσωρινής διαμονής στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους, η δε αρμοδιότητα παρατάσεως της ήδη χορηγηθείσας άδειας στο Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. **Β)** Εφόσον, κατά τον κρίσιμο, εν προκειμένω χρόνο η αρμοδιότητα για τη χορήγηση της ως άνω αδειάς προσωρινής διαμονής δεν είχε μεταβιβαστεί από τον κατ' αρχήν αρμόδιο Υπουργό Δημόσιας Τάξης στο Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης αναρμοδίως αυτός επελήφθη της αιτήσεως της κυρίας Κ.Ε.

Συνεπώς, για το λόγο αυτό της αναρμοδιότητας του εκδόντος την πράξη οργάνου, ο οποίος ερευνάται αυτεπαγγέλτως, η προσβαλλόμενη πράξη πρέπει να ακυρωθεί και η υπόθεση να αναπεμφθεί στη Διοίκηση προκειμένου να προωθηθεί προς εξέταση στο αρμόδιο, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, όργανο το νομίμως υποβληθέν αυτοτελώς αίτημα της αιτούσας για χορήγηση άδειας διαμονής στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η υπ' αριθμ. 468/2006 απόφαση του Δ' Τμήματος του Δικαστηρίου που παραπέμπει στην υπ' αριθμ. 2659/2004⁵ απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2004, σελίδα 522.

0514**ΣτΕ 815/2006 (Δ' Τμήμα)**

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, Πρόεδρος Δ' Τμήματος, Γ. Παπαγεωργίου, Ε. Νίκα, Σύμβουλοι, Η. Μάζος, Ο. Νικολαράκου, Πάρεδροι.

Εισηγητής: Η Μάζος, Πάρεδρος

Δικηγόροι: Σπυρ. Κουλοχέρης, δικηγόρος Αθηνών για τους αιτούντες κυρία Η.Σ. και κύριο Η.Α. και Περικλής Αγγέλου, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 2 παρ.1 και 3 παρ. 1,4,5, 7 και 8 του Π.Δ. 61/1999 για να απορριφθεί ως εκπρόθεσμη η προσφυγή που ασκείται κατά της πρωτοβάθμιας αρνητικής απόφασης ασύλου δεν απαιτείται η προηγούμενη γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 που είναι αρμόδια, όπως προκύπτει από τις σχετικές με τη συγκρότηση και τη λειτουργία της ρυθμίσεις, για τον έλεγχο των ουσιαστικών προϋποθέσεων υπαγωγής αλλοδαπού στο καθεστώς του πρόσφυγα.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α') και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α')

Άρθρο 12 Α του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α'), όπως προστέθηκε με το άρθρο 13 του Ν. 2713/1999 «Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 89, τ. Α')

Άρθρα 2 παρ.1, 3 παρ. 1, 4, 5, 7 και 8 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένε-

νείας του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Με την υπ' αριθμ. 4/154494/3.10.2002 απόφαση του Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης απερρίφθη η αίτηση χορηγήσεως πολιτικού ασύλου που είχαν υποβάλει οι δύο πρώτοι αιτούντες, Α. Η. και Σ. Η., για λογαριασμό των ιδίων και των ανηλίκων τέκνων τους, Λ. και Λ. (τρίτου και τέταρτης αιτούντων, αντιστοίχως). Η απόφαση επιδόθηκε στο Δήμαρχο Περιστερίου στις 17.12.2002, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας περί επιδόσεων σε πρόσωπα αγνώστου διαμονής. Στις 25.7.2003 οι αιτούντες κατέθεσαν προσφυγή, παραπονούμενοι, μεταξύ άλλων, για τη νομιμότητα της επιδόσεως της αποφάσεως του Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Επί της προσφυγής εξεδόθη η υπ' αριθμ. 4/154494-513383/13.10.2003 πράξη του Αναπληρωτού Προϊσταμένου του 3ου Τμήματος της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, σύμφωνα με την οποία η προσφυγή «δεν μπορεί να εισαχθεί προς συζήτηση» ως ασκηθείσα εκπροθέσμως μετά την πάροδο της προβλεπομένης από το άρθρο 3 παρ. 3 του Π.Δ. 61/1999 προθεσμίας των τριάντα (30) ημερών από της επιδόσεως της απορριπτικής του αιτήματος χορηγήσεως ασύλου πράξεως.

Ο κύριος Η.Α. και η κυρία Η.Σ. αιτήθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας την ακύρωση της πράξης με την οποία κρίθηκε από τον Αναπληρωτή Προϊστάμενο του 3^{ου} Τμήματος της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας ότι η προσφυγή που άσκησαν δεν μπορεί να εισαχθεί προς συζήτηση ως εκπρόθεσμη.

Σκεπτικό: Α) Από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ.1, 3 παρ. 1, 4, 5, 7 και 8 του Π.Δ. 61/1999 προκύπτει ότι αρμόδιος να αποφανθεί επί προσφυγής κατά πράξεως του Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, με την οποία απερρίφθη αίτημα αναγνώρισεως αλλοδαπού ως πρόσφυγος, είναι ο Υπουργός. Ως επικεφαλής της υπηρεσίας, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης είναι, άλλωστε, και ο καταρχήν αρμόδιος για την έκδοση των πράξεων των σχετικών με την άσκηση των αρμοδιοτήτων που αναθέτει ο νόμος στο Υπουργείο αυτό (πρβλ. ΣτΕ 1419/1961 Ολομ., 207/1996 επταμ.). Η, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, αρμοδιότητα του Υπουργού δεν εξαντλείται μόνον στον έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων υπαγωγής του ενδιαφερομένου στο καθεστώς του πρόσφυγος, αλλά περιλαμβάνει και τον έλεγχο του εμπροθέσμου της ασκήσεως της προσφυγής, στα πλαίσια δε του ελέγχου αυτού εξετάζονται και τυχόν ισχυρισμοί με τους οποίους αμφισβητείται η έγκυρη γνωστοποίηση της απορριπτικής πράξεως του Γενικού Γραμματέως στον ενδιαφερόμενο ή προβάλλονται λόγοι

ανωτέρας βίας για να δικαιολογήσουν την άσκηση της προσφυγής μετά την πάροδο της τασσομένης προθεσμίας. Τέλος, κατά την έννοια των ιδίων διατάξεων, για την απόρριψη της προσφυγής ως εκπρόθεσμης, δεν απαιτείται προηγούμενη γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5, αρμοδίας, όπως προκύπτει από τις σχετικές με τη συγκρότηση και τη λειτουργία της ρυθμίσεις, για τον έλεγχο των ουσιαστικών προϋποθέσεων υπαγωγής αλλοδαπού στο καθεστώς του πρόσφυγος. **Β)** Εφόσον, όμως, κατά τα προεκτεθέντα, αρμόδιος να αποφανθεί επί της προσφυγής και να εξετάσει τους σχετικούς με την εμπρόθεσμη άσκησή της ισχυρισμούς των ήδη αιτούντων ήταν ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης, αναρμοδίως εξέδωσε την προσβαλλόμενη, απορριπτική της προσφυγής, πράξη άλλο όργανο, στο οποίο δεν είχε μεταβιβασθεί η αρμοδιότητα του Υπουργού, είναι δε απορριπτέα, ως νόμω αβάσιμα, τα προβαλλόμενα υπό της Διοικήσεως (Διεύθυνση Αλλοδαπών του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας) προς το Δικαστήριο ότι, κατά την έννοια του Π.Δ. 61/1999, ο Υπουργός έχει αρμοδιότητα μόνον επί εμπροθέσμως ασκουμένων προσφυγών.

Το Συμβούλιο Επικρατείας ακύρωσε την προσβαλλόμενη πράξη⁶ και ανέπεμψε την υπόθεση στη Διοίκηση προκειμένου να εξεταστεί αρμοδίως η προσφυγή των αιτούντων κατά της απορριπτικής του αιτήματος χορηγησέως ασύλου πράξης του Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η υπ' αριθμ. **2648/2006** απόφαση του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας.

⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: Όμοια με το Συμβούλιο Επικρατείας είχε αντιμετωπίσει το θέμα και ο Συνήγορος του Πολίτη: «Όσον αφορά τον **τύπο της απάντησης επί της προσφυγής**, η οποία ασκείται ως ενδικοφανής προσφυγή κατ' εφαρμογή του άρθρου 3 παρ. 3 του Π.Δ. 61/1999, **πρέπει να επισημανθεί ότι υπόχρεο για να αποφανθεί περί της αρμοδιότητάς του να εξετάσει ή όχι την ουσία της προσφυγής, αφού κρίνει τους λόγους που προβάλλονται για να δικαιολογήσουν την εκπρόθεσμη υποβολή της, είναι το όργανο εκείνο το οποίο ορίζεται από τον νόμο ως αρμόδιο για την έκδοση της τελικής απόφασης, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης**. Η εμμονή στην τήρηση αυτού του τύπου είναι αναγκαία για να διασφαλισθεί ότι το απαντητικό έγγραφο θα αποτελέσει μία εκτελεστή διοικητική πράξη (κρίση επί του παραδεκτού της προσφυγής) κατά της οποίας χωρεί ένα ένδικο βοήθημα, προϋπόθεση η οποία δεν φαίνεται να πληρούται όταν το περιεχόμενο του εγγράφου είναι η εντολή του Τμηματάρχη του Τμήματος Ασύλου του ΥΔΤ προς το αρμόδιο Τμήμα Αλλοδαπών να γνωστοποιήσει στον ενδιαφερόμενο ότι η προσφυγή του δεν θα εξετασθεί στην ουσία της. Η έλλειψη αυτού του τύπου διακυβεύει σοβαρά την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του ενδιαφερόμενου προσώπου, δικαίωμα που το κατοχυρώνει για όλους το ίδιο το Σύνταγμα» (Εγγράφο 2718/03.2.1/22.9.2004) .

0515

ΣτΕ 822/2006 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, Πρόεδρος Δ' Τμήματος, Α. Χριστοφορίδου, Δ. Γρατσίας, Σύμβουλοι, Μ. Αθανασοπούλου, Ο. Νικολαράκου, Πάρεδροι.

Εισηγήτρια: Μ. Αθανασοπούλου

Δικηγόροι: Σπυρ. Κουλοχέρης, δικηγόρος Αθηνών για τον αιτούντα D.G. και Δ. Κεφάλα, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Απόρριψη αιτήματος ασύλου και χορήγηση άδειας διαμονής στη χώρα δυνάμει του άρθρου 8 του Π.Δ. 61/1999 (ανθρωπιστικό καθεστώς) – Για την απόρριψη αιτήματος αλλοδαπού περί αναγνώρισεώς του ως πρόσφυγος κατά την έννοια του άρθρου 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης απαιτείται ειδικώς αιτιολογημένη, ενόψει των προβληθέντων ισχυρισμών, κρίση της αρμόδιας αρχής ότι δεν διαπιστώνεται, στην περίπτωση του αντικειμενικώς δικαιολογημένος φόβος ατομικής διώξεως στη χώρα του, για έναν από τους αναφερόμενους στην ως άνω διάταξη λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων – Άποψη μειοψηφίας: ενόψει της αοριστίας των ισχυρισμών του αιτούντα για το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο διώξεως και της γενικόλογης υιοθέτησής τους από την Επιτροπή που γνωμοδότησε θετικά, ο Υπουργός δεν είχε υποχρέωση ειδικότερης αιτιολόγησης της απορριπτικής απόφασής του.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α') και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α')

Άρθρο 3 παρ. 1, 3, 5 και 7 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και

τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Άρθρο 20 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

Ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας», ΦΕΚ 45, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος D.G., πολίτης της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας, εισήλθε νόμιμα στην Ελλάδα την 7.7.1984, προκειμένου να φοιτήσει στη Σχολή ΣΤΥΑ, ως υπότροφος της χώρας του και παρέμεινε μέχρι την αποφοίτησή του, το έτος 1987. Επανάηλθε το έτος 1989 για να φοιτήσει με υποτροφία στη Σχολή Ευελπίδων, από την οποία απεφοίτησε την 24.6.1994 και, ακολούθως, επέστρεψε στη χώρα του, όπου κατά τους ισχυρισμούς του, υπηρέτησε επί ένα έτος στο στρατό, ως ανθυπολοχαγός. Την 20.9.1999 επανήλθε αεροπορικά στην Ελλάδα, και την 8.3.2000 υπέβαλε αίτημα αναγνώρισεως του ίδιου και της οικογένειάς του, ως προσφύγων, υπό την έννοια της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης.

Το αίτημά του απερρίφθη με την από 29.5.2002 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, με την αιτιολογία ότι από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι στη χώρα του αντιμετωπίζει κίνδυνο ατομικής δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων. Κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως, ο κύριος D.G. άσκησε την 8.7.2002, την προβλεπόμενη στην παράγραφο 3 του άρθρου 3 του Π.Δ. 61/1999 ενδικοφανή προσφυγή. Με την από 29.5.2003 γνώμη της, η οποία διατυπώθηκε κατ' επίκληση των στοιχείων του φακέλου και κατόπιν προφορικής εξέτασης του αιτούντος, ο οποίος ισχυρίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι «το έτος 2001 οι κυβερνητικές δυνάμεις σκότωσαν μέλη της πατρικής του οικογένειας», η αρμόδια Επιτροπή ετάχθη κατά πλειοψηφία υπέρ της αποδοχής του αιτήματος του αιτούντος περί αναγνώρισεως του ίδιου και των μελών της οικογενείας του ως προσφύγων, για τους ακόλουθους λόγους: «Η διακυβέρνηση της χώρας του από άτομα που ανήκουν σε φυλή διαφορετική και εχθρική προς αυτή του αιτούντα, καθώς και το γεγονός ότι φοίτησε σε στρατιωτικές σχολές της χώρας μας, έχοντας λάβει υποτροφίες από το προηγούμενο καθεστώς της πατρίδας του, είναι λόγοι ικανοί να θεμελιώσουν φόβο δίωξης από το τωρινό καθεστώς της χώρας του». Ακολούθησε η έκδοση της προσβαλλομένης απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, με την οποία: α) Η προσφυγή του αιτούντος, όπως και το αίτημα αναγνώρισεως του ίδιου και των μελών της οικογενείας του ως προσφύγων, απερρίφθησαν με την εξής αιτιολογία: «...Στο πρόσωπό του δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1Α της Σύμβασης της Γενεύης 1951 και ειδικότερα: Από κανένα στοιχείο δεν προέκυψε ότι υπέστη ή κινδυνεύει να υποστεί ατομική δίωξη από τις αρχές της χώρας του για λόγους φυλής, θρησκείας εθني-

κότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων. Είναι προφανές ότι, διέφυγε από τη χώρα του για λόγους οικονομικούς και χρησιμοποιεί το αίτημα ασύλου για να διευκολύνει την εδώ παραμονή του με σκοπό την εξεύρεση εργασίας και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής του». β) Επετράπη στον αιτούντα και την οικογένειά του η προσωρινή παραμονή στην Ελλάδα για ανθρωπιστικούς λόγους, κατ' επίκληση του άρθρου 8 Π.Δ. 61/1999.

Ο κύριος D.G. προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αιτούμενος την ακύρωση της προαναφερόμενης απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξεως ως πλημμελώς αιτιολογημένης.

Σκεπτικό: Α) Για την απόρριψη αιτήματος αλλοδαπού περί αναγνώρισής του ως πρόσφυγος κατά την έννοια του άρθρου 1Α παρ. 2 της από 28.7.1951 Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης, απαιτείται ειδικώς αιτιολογημένη, ενόψει των προβληθέντων ισχυρισμών, κρίση της αρμόδιας αρχής ότι δεν διαπιστώνεται, στην περίπτωση του, αντικειμενικώς δικαιολογημένος φόβος ατομικής διώξεως στη χώρα του, για έναν από τους αναφερόμενους στην ως άνω διάταξη λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων (ΣτΕ 3335/2005⁷, 957/2003⁸). **Β)** Το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσβαλλομένη υπουργική απόφαση αιτιολογείται, κατά το μέρος που προσβάλλεται, πλημμελώς, όπως βασίμως προβάλλεται με την κρινόμενη αίτηση. Και τούτο, διότι ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης απέρριψε την προσφυγή του αιτούντος, αρκούμενος, κατά βάση, στην επανάληψη της αιτιολογίας που παρατίθεται στην προσβληθείσα με την προσφυγή απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, χωρίς να αιτιολογεί ειδικώς, όπως επιβάλλεται από γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, αποτυπωθείσα και στη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, την απόκλισή του από την απλή γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999, περαιτέρω, δε, χωρίς να αντιμετωπίσει ειδικώς τους πραγματικούς ισχυρισμούς τους οποίους προέβαλε ο αιτών κατά την προφορική του εξέταση και αξιολόγησε ρητώς η Επιτροπή (βλ. ΣτΕ 3335/2005, 2266/2005⁹, 957/2003). **Γ)** Κατά τη γνώμη, όμως, της Συμβούλου Α. Χριστοφορίδου, ο Υπουργός, ενόψει της αοριστίας των ισχυρισμών του αιτούντος για τον δικαιολογημένο φόβο ατομικής διώξεως και της γενικόλογης υιοθετήσεώς των από την Επιτροπή, η οποία εξεφράσθη θε-

⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 444.

⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε υποσημείωση 4 στη σελίδα 437 της παρούσας έκδοσης.

⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 438.

τικά, δεν είχε υποχρέωση ειδικότερης αιτιολόγησης της απορριπτικής αποφάσεώς του. Συνεπώς, κατά τη γνώμη αυτή, η προσβαλλομένη είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη.

Το Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και οι υπ' αριθμ. **823/2006** και **824/2006** αποφάσεις του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης συνεχίζει να ανανεώνει στους αιτούντες την άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, που τους χορηγήθηκε με την ανωτέρω προσβαλλομένη απόφαση.

0516

ΣτΕ 1814/2006 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Γ. Παναγιωτόπουλος, Προεδρεύων, Γ. Παπαγεωργίου, Α. Χριστοφορίδου, Σύμβουλοι, Η. Τσακόπουλος, Α.Μ. Παπαδημητρίου Πάρεδροι.

Εισηγητής: Η. Τσακόπουλος

Δικηγόροι: Σ. Ενωτιάδης, δικηγόρος Αθηνών για τους αιτούντες Τ.Τ. και Τ.Φ. και Ασημίνα Ροδοκάλλη, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Η διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 1 του Π.Δ. 61/1999 δεν αίρει την υποχρέωση του ενδιαφερόμενου να ισχυρισθεί, έστω και χωρίς να προσκομίζει σχετικά τυπικά αποδεικτικά στοιχεία, ορισμένα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, εκ των οποίων να είναι δυνατόν να στοιχειοθετηθεί η συνδρομή των προϋποθέσεων υπαγωγής του στο προστατευτικό καθεστώς της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων – Αρνητική η γνωμοδότηση της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης – Επαρκής και νόμιμη η αιτιολογία με την οποία ο Υπουργός Δημόσιας Τάξεως απέρριψε το αίτημα ασύλου – Άποψη μειοψηφίας: η προσβαλλόμενη απόφαση είναι πλημμελώς αιτιολογημένη γιατί μεταξύ άλλων δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι συγκεκριμένοι ισχυρισμοί των αιτούντων που συνδέονταν με πραγματικά περιστατικά κοινώς γνωστά σχετικά με τις πρόσφατες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων και με τα εθνοφυλετικά αίτια των συγκρούσεων αυτών.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 4, παρ. 8, 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α') και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α')

Άρθρα 1 παρ. 5, 2 παρ. 9, 3 παρ. 1 και 3 έως 7 και 5 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Άρθρο 220 ΠΚ

Πραγματικά Περιστατικά: Οι αιτούντες Τ.Φ. και Τ.Τ., κατά δήλωσή τους αρμενικής καταγωγής, εισήλθαν στην χώρα την 13.11.1994 μέσω Κήπων Έβρου, προερχόμενοι από την Τουρκία και χρησιμοποιώντας πλαστά διαβατήρια. Ο πρώτος αιτών συνελήφθη στον Αερολιμένα Αθηνών την 10.3.2001, ενώ επιχειρούσε να μεταβεί στον Καναδά, χρησιμοποιώντας ελληνικά ταξιδιωτικά έγγραφα, παραπέμφθηκε για παράνομη κατοχή

και χρήση γνησίου ταξιδιωτικού εγγράφου άλλου προσώπου (άρθρο 4 παρ. 8 του Ν. 1975/1991) και υφαρπαγή ψευδούς βεβαιώσεως (άρθρο 220 του Ποινικού Κώδικα), αλλά αθωώθηκε με την απόφαση 25289/2001 του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών. Η δεύτερη αιτούσα σύζυγος του πρώτου, συνελήφθη στην Θεσσαλονίκη και καταδικάστηκε, με την απόφαση 5275/2001 του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης, για παράβαση του άρθρου 4 παρ. 8 του Ν. 1975/1991. Την 12.4.2001, κρατούμενοι αμφότεροι στην Διεύθυνση Ασφαλείας Αττικής, δυνάμει πράξεως απελάσεώς των, υπέβαλαν αίτημα αναγνωρίσεώς των ως πολιτικών προσφύγων. Το αίτημα αυτό απορρίφθηκε με την από 28.5.2001 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Οι αιτούντες άσκησαν προσφυγή κατά της πράξεως αυτής. Στην προσφυγή αναφέρθηκαν κατ' αρχάς, στην προφορική τους εξέταση από αστυνομικό υπάλληλο αμέσως μετά την υποβολή του αιτήματός τους για την χορήγηση πολιτικού ασύλου στην Ελλάδα. Κατά την προφορική αυτή εξέταση είχαν ισχυρισθεί ότι εγκατέλειψαν το Αζερμπαϊτζάν οικογενειακώς το έτος 1992, διότι κινδύνευε τη ζωή τους, λόγω του πολέμου της χώρας αυτής με την

Αρμενία. Στην ίδια προσφυγή οι αιτούντες ισχυρίστηκαν, περαιτέρω, ότι είναι υπήκοοι του Αζερμπαϊτζάν, όπου έχουν μεγαλώσει και ζήσει μέχρι το έτος 1992, αρμενικής καταγωγής, χριστιανοί ορθόδοξοι ότι, μετά την έναρξη του πολέμου μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων, η αρμενική κοινότητα του Αζερμπαϊτζάν «διασκορπίστηκε σε τρίτες χώρες προκειμένου να διαφυλαχθεί από τις διώξεις, τις σφαγές και το θάνατο», ότι «ήδη αγνοείται η τύχη των στενών συγγενών [τους] και των φίλων [τους] αν κατάφεραν τελικά να διαφύγουν σε τρίτες χώρες», ότι «φυσικά δεν μπορεί να γίνει λόγος για τα περιουσιακά στοιχεία που» άφησαν στην χώρα τους και ότι, εν κατακλείδι, διέφυγαν στην Ελλάδα προκειμένου να σωθούν «από το θανάσιμο κίνδυνο που δημιούργησε η εμπόλεμη κατάσταση». Στην προσφυγή προστίθεται ότι η καθυστερημένη υποβολή του αιτήματος ασύλου οφείλεται στις ποικίλες δυσχέρειες που αντιμετωπίζει ο αιτούμενος άσυλο («όπως άγνοια γλώσσας, κοινωνικού περιβάλλοντος, σωστής και υπεύθυνης ενημέρωσης των δικαιωμάτων του και των νομικών δυνατοτήτων κατοχύρωσής τους, ο φόβος συνεχών διώξεων στη χώρα, ενδεχόμενη προκατάληψη ή εκμετάλλευση από παράνομους μηχανισμούς»). Η αρμόδια Επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 γνωμοδότησε επί τους αιτήματος αρνητικά, ο δε Υπουργός Δημόσιας Τάξης απέρριψε το αίτημα αυτό με την εξής αιτιολογία: «Από κανένα στοιχείο δεν τεκμηριώθηκε ότι κινδυνεύουν να υποστούν ατομική δίωξη από τις αρχές της χώρας τους, λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και λόγω καταγωγής. Η αντίθεσή τους με το ισχύον καθεστώς στη χώρα τους δεν αρκεί για να τους αναγνωρισθεί η προσφυγική ιδιότητα. Κατέφυγαν στη διαδικασία του ασύλου, 7 έτη περίπου μετά την είσοδό τους στην χώρα και μετά τη σύλληψή τους, προφανώς για να ματαιώσουν τη διαταχθείσα απομάκρυνσή τους από την χώρα».

Οι αιτούντες προσέφυγαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αιτούμενοι την ακύρωση της προαναφερόμενης απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξεως ως πλημμελώς αιτιολογημένης.

Σκεπτικό: Α) Το Π.Δ. 61/1999, το οποίο καθορίζει τη διαδικασία αναγνώρισεως αλλοδαπού ως πρόσφυγα, ορίζει, στο άρθρο 1 παράγραφος 5, ότι ο αλλοδαπός που υποβάλει σχετικό αίτημα δεν είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει, για την απόδειξη των ισχυρισμών του, τυπικά αποδεικτικά στοιχεία, η διάταξη, όμως, αυτή δεν αίρει, πάντως, την υποχρέωση του ενδιαφερομένου να ισχυρισθεί, έστω και χωρίς να προσκομίζει σχετικά τυπικά αποδεικτικά στοιχεία, ορισμένα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, εκ των οποίων να είναι δυνατόν να στοιχειοθετηθεί η συνδρομή των προϋποθέσεων υπαγωγής του στο ανωτέρω προστατευτικό καθεστώς

(βλ. ΣτΕ 1647/2003¹⁰ και 2659/2004¹¹, 3339/2005¹² κ.ά). **Β)** Όπως διατυπώνεται, η αιτιολογία της προσβαλλόμενης υπουργικής απόφασης είναι νόμιμη και επαρκής. Τούτο δε εν όψει του ότι: α) οι αρχικοί κατά την υποβολή του επιμάχου αιτήματος ασύλου ισχυρισμοί των αιτούντων ήσαν ατελείς και όχι εξειδικευμένοι, β) για την τεκμηρίωση αυτών δεν προσκομίσθηκαν αποδεικτικά στοιχεία (ούτε καν τα διαβατήρια των αιτούντων), γ) οι αιτούντες δεν ισχυρίσθηκαν ότι η κατά την περιγραφή τους ανώμαλη πολιτική κατάσταση στη χώρα τους συνεχιζόταν και κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο εξέτασης του αιτήματός τους, δ) η αρμόδια Επιτροπή, η οποία είναι μικτής συνθέσεως και περιλαμβάνει πρόσωπα (εκπρόσωποι των Υπουργείων Εξωτερικών και Δημόσιας Τάξης και Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες), τα οποία, κατά τεκμήριον, έχουν γνώση των σχετικών θεμάτων και εμπειρία στον χειρισμό τους, εξέφερε ομοφώνως αρνητική γνωμοδότηση και ε) οι αιτούντες, αφού αδράνησαν επί σχεδόν επτά (7) έτη, υπέβαλαν το επίμαχο αίτημα μετά την έκδοση πράξεων απελάσεως αυτών. Επομένως οι περί του αντιθέτου προσβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. **Γ)** Κατά την γνώμη, όμως, του Προεδρεύοντος Συμβούλου Γ. Παναγιωτόπουλου, στην οποία προσχώρησαν και οι Πάρεδροι Η. Τσακόπουλος και Α.Μ. Παπαδημητρίου, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι πλημμελώς αιτιολογημένη. Κατά την μειοψηφήσασα αυτή γνώμη, για την κρίση περί της νομιμότητας και πληρότητας της αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης πρέπει να ληφθούν υπ' όψη τα εξής: α) οι προβληθέντες με την προσφυγή των αιτούντων ισχυρισμοί δεν ήσαν αόριστοι, αντιθέτως αναφέρονταν μεν, κατά κύριο λόγο, στη γενική πολιτική κατάσταση στο Αζερμπαϊτζάν, ήσαν όμως συγκεκριμένοι, δοθέντος μάλιστα ότι συνδέονταν με πραγματικά περιστατικά κοινώς γνωστά, δηλαδή με τις σχετικά πρόσφατες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων και με τα εθνοφυλετικά αίτια των συγκρούσεων αυτών, β) η μη προσκομιδή αποδεικτικών στοιχείων δεν αποτελεί άνευ ετέρου, λόγο απορρίψεως του αιτήματος των αιτούντων, εν όψει και του προαναφερθέντος περιεχομένου των ισχυρισμών των και γ) στην προσφυγή αναφέρεται ότι οι αιτούντες «ήδη» αγνοούν την τύχη στενών συγγενών και φίλων αυτών, η αναφορά αυτή έχει προφανώς την έννοια ότι οι συνθήκες, οι οποίες εξανάγκασαν τους αιτούντες κατά τους ισχυρισμούς των να αναχωρήσουν από την χώρα τους εξακο-

¹⁰ Σημείωση της επιμελήτριας : δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 364.

¹¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 5 στη σελίδα 439.

¹² Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 443.

λουθούν να υπάρχουν και κατά τον χρόνο υποβολής του επίμαχου αιτήματός των. Υπό τα εκτεθέντα δεδομένα, οι προβληθέντες με την προσφυγή ισχυρισμοί των αιτούντων ήσαν ουσιώδεις και έπρεπε να αξιολογηθούν και να αντιμετωπισθούν ειδικότερα και, ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση είναι, κατά την μειοψηφήσασα γνώμη, πλημμελώς αιτιολογημένη.

Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης και επικύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.

0517

ΣτΕ 2649/2006 (Δ΄ Τμήμα)

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, πρόεδρος, Α. Χριστοφορίδου, Ε. Νίκα, Σύμβουλοι, Β. Κίντζιου, Ο. Νικολαράκου, Πάρεδροι.

Εισηγήτρια: Ε. Νίκα

Δικηγόροι: Σπ. Κουλοχέρης, δικηγόρος Αθηνών για τον αιτούντα, κύριο Σ.Ν. και Δημ. Κεφάλαια, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Απόρριψη αιτήματος ανανέωσης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους χορηγηθείσης δυνάμει του άρθρου 8 παρ. 1 του Π.Δ. 61/1999 από αναρμόδιο όργανο – Η αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης δεν εξαντλείται μόνο στον έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων παράτασης του ειδικού δελτίου διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, αλλά περιλαμβάνει και τον έλεγχο του εκπρόθεσμου της υποβολής της σχετικής αίτησης παράτασης, στα πλαίσια δε του ελέγχου αυτού εξετάζονται και τυχόν ισχυρισμοί περί συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας που προβάλλονται από τον ενδιαφερόμενο για να δικαιολογήσουν την εκπρόθεσμη υποβολή της αίτησής του.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α΄)

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α΄)

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α΄), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α΄) και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παρα-

μονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α') Άρθρο 8 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Απόφαση με αριθμό 7004/3/22-νγ/8.5.1996 του Υπουργού Δημόσιας Τάξης περί Μεταβίβασης Αρμοδιοτήτων, (ΦΕΚ 320, τ. Β')

Πραγματικά Περιστατικά: Στις 27.2.1992 με απόφαση του Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης απερρίφθη η αίτηση χορηγήσεως πολιτικού ασύλου που είχε υποβάλει ο κύριος S.N., φερόμενος ως υπήκοος Ιράκ. Κατόπιν τούτου ο αιτών παρέμεινε στην Ελλάδα με την διαμεσολάβηση της Ύπατης Αρμοστείας και το έτος 1997 εγκρίθηκε αρμοδίως από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης η χορήγηση σ' αυτόν ειδικού δελτίου υπό ανοχή διαμονής μέχρις ότου καταστεί δυνατή η αναχώρησή του από την χώρα. Έκτοτε και έως 15.9.2003 του εχορηγούντο ειδικά δελτία παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, αρχικά εξάμηνης και ακολούθως ετησίας διάρκειας. Μετά την παρέλευση, στις 15.9.2003, της τελευταίας χορηγηθείσης παρατάσεως, ο αιτών υπέβαλε στις 6.10.2003 αίτηση για τη χορήγηση νέας παρατάσεως. Επί της αιτήσεως αυτής εξεδόθη η από 19.11.2003 πράξη του Διευθυντού της Διευθύνσεως Αλλοδαπών, σύμφωνα με την οποία, η αίτηση του αιτούντος για παράταση της ισχύος του ειδικού δελτίου παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους «δε δύναται να εξετασθεί, καθόσον κατετέθη εκπρόθεσμα και εμπίπτει στην περιοριστική διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 Π.Δ. 61/1999».

Ο κύριος S.N. προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αιτούμενος την ακύρωση της προαναφερόμενης απόφασης του Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Σκεπτικό: **A)** Από τις διατάξεις του Π.Δ. 61/1999 προκύπτει ότι αρμόδιος να αποφανθεί επί αιτήσεως παρατάσεως του ειδικού δελτίου παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους είναι ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Η, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέως δεν εξαντλείται μόνον στον έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων παρατάσεως του ως άνω ειδικού δελτίου παραμονής, αλλά περιλαμβάνει και τον έλεγχο του εμπροθέσμου της υποβολής της σχετικής αιτήσεως παρατάσεως, στα πλαίσια δε του ελέγχου αυτού εξετάζονται και τυχόν ισχυρισμοί περί συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας που προβάλλονται από τον ενδιαφερόμενο για να δικαιολογήσουν την εκπρόθεσμη υποβολή της αιτήσεως. **B)** Εφόσον, όμως, κατά τα προ-

εκτεθέντα, αρμόδιος να αποφανθεί επί της αιτήσεως παρατάσεως και να εξετάσει τους σχετικούς με την εκπρόθεσμη άσκησή της ισχυρισμούς του ήδη αιτούντος ήταν ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, αναρμοδίως εξέδωσε την προσβαλλόμενη, απορριπτική της προσφυγής, πράξη άλλο όργανο, στο οποίο δεν είχε μεταβιβασθεί η αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέα. Για το λόγο αυτό, βασίμως προβαλλόμενο, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη, η δε υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στη Διοίκηση προκειμένου να εξετασθεί αρμοδίως η αίτηση παρατάσεως του αιτούντος.

Το Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση του Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

0518

ΣτΕ 2666/2006 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Μ. Βροντάκης, πρόεδρος, Α. Χριστοφορίδου, Δ. Πετρούλιας, Σύμβουλοι, Η. Μάζος, Α. Παπαδημητρίου, Πάρεδροι.

Εισηγήτρια: Η. Μάζος

Δικηγόροι: Π. Πασσά¹³, δικηγόρος Αθηνών για τον αιτούντα, κύριο Υ.Ν.Μ. και Δ. Κεφάλια, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου στην περίπτωση που η αρμόδια γνωμοδοτική επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 δεχθεί τη συνδρομή συγκεκριμένων πραγματικών περιστάσεων, που κατά την εκτίμησή της είναι επαρκή για την υπαγωγή του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού στο καθεστώς του πρόσφυγα ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης οφείλει να αιτιολογήσει ειδικώς την τυχόν απόκλισή του από τη γνώμη της Επιτροπής, με την προϋπόθεση ότι δεν πρόκειται για γνώμη αντίθετη προς τις διατάξεις της Σύμβασης της Γενεύης – Η τυχόν ανυπαρξία προηγούμενης ατομικής δίωξης του αιτούντα άσυλο δεν αποκλείει, άνευ ετέρου, την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα, εάν πάντως διαπιστώνεται αντικειμενικώς δικαιολογημένος φόβος ατομικής δίωξης στη χώρα του – Πρόσωπο που εγκαταλείπει τη χώρα καταγωγής του για να μην εμπλακεί σε εμφύλιες συγκρούσεις δεν είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων εάν δεν διαπιστώνεται ότι έχει αντικειμενικώς δικαιολογημένο φόβο ατομικής δίωξης για έναν από τους προβλεπόμενους στη διάταξη αυτή λόγους – Δοθέντος ότι η Επιτροπή δέχθηκε κατά πλειοψηφία ως βάσιμους τους πραγματικούς ισχυρισμούς του αιτούντα άσυλο σχετικά με

¹³ Σημείωση της επιμελήτριας: η δικηγόρος Π. Πασσά είναι μέλος της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες.

το φόβο δίωξης που επικαλέστηκε και ότι ο Υπουργός δεν αμφισβήτησε ειδικώς την αξιοπιστία του όφειλε να εξετάσει εάν δικαιολογείται αντικειμενικά φόβος ατομικής δίωξης του αιτούντα σε περίπτωση επιστροφής του στο Αφγανιστάν για έναν από τους λόγους του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων: ειδικότερα όφειλε να εξετάσει εάν συνέτρεχε περίπτωση αντικειμενικός δικαιολογημένου φόβου ατομικής δίωξης του αιτούντα λόγω των πραγματικών ή εικαζομένων πολιτικών και θρησκευτικών του πεποιθήσεων και της φυλετικής του καταγωγής και να ερευνήσει αν Αφγανοί που φοίτησαν σε σχολεία της Ανατολικής Ευρώπης αποτελούν «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης – Άποψη μειοψηφίας: ενόψει της αοριστίας των ισχυρισμών του αιτούντα για δικαιολογημένο φόβο ατομικής δίωξης και των αντίστοιχων παραδοχών της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 ο Υπουργός δεν είχε υποχρέωση ειδικότερης αιτιολογήσεως της απορριπτικής αποφάσεώς του.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρα 2 δ' και 10 παρ. 1, περ. δ' της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για «τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους»

ΕΕ L 304/30.9.2004

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α') και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α') Άρθρα 1 παρ. 5, 2 παρ. 1, 2, 3, 6 και 9, 3 παρ. 1, 3, 5 και 7 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκλη-

ση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Άρθρα 15 παρ. 1 και 20 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

Ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας», ΦΕΚ 45, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος Υ.Ν.Μ. αφγανός υπήκοος, παρουσιάστηκε στις 30.6.1999 στην Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής όπου εδήλωσε ότι εισήλθε στην Ελλάδα λάθρα τον Αύγουστο του 1998, προερχόμενος από την Τουρκία, και εξήτησε άσυλο. Κατά τους ισχυρισμούς του γεννήθηκε το έτος 1978 και εφοίτησε σε σχολεία της Βουλγαρίας από το 1985 έως το 1997. Εν συνεχεία επέστρεψε στο Αφγανιστάν, επειδή όμως δεν κατέστη δυνατόν να ανεύρει τα μέλη της οικογένειάς του και δεν ήθελε να εμπλακεί στις ένοπλες εμφύλιες διαμάχες της εποχής, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα του. Με την από 15.6.2000 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης το αίτημα παροχής ασύλου απερρίφθη με την αιτιολογία ότι «ο εμφύλιος πόλεμος στη χώρα υπηκοότητάς του [αιτούντος] και οι εξ αυτού συνέπειες, δεν αποτελεί από μόνος του λόγο αναγνώρισεως της προσφυγικής ιδιότητας», εκρίθη δε, ενόψει αυτού, ότι ο αιτών αποσκοπεί στη διευκόλυνση της εγκατάστασής του στην Ελλάδα για αναζήτηση καλύτερης τύχης και αποφυγή της στράτευσής του. Κατά της απορριπτικής αυτής πράξης ο αιτών άσκησε, στις 31.10.2000, προσφυγή ενώπιον του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, επικαλούμενος «βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης» στη χώρα καταγωγής του. Κατά τη συζήτηση στην Επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999, στη συνεδρίαση της 14ης Μαρτίου 2002, σημειωθείσης ισοψηφίας, υπερίσχυσε, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή (αλλά και το άρθρο 15 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας), η υπέρ της αποδοχής της προσφυγής του ήδη αιτούντος άποψη με την οποία συντάχθηκε και ο Πρόεδρος της Επιτροπής. Έγινε ειδικότερα δεκτό ότι συντρέχουν οι κατά τη Σύμβαση της Γενεύης προϋποθέσεις αναγνώρισεως του αιτούντος ως πρόσφυγος αφού, όπως επί λέξει αναγράφεται στο σχετικό πρακτικό, «ο πατέρας του ήταν στέλεχος του καθεστώτος του Νατζιμπουλάχ και σκοτώθηκε όταν ο αιτών ήταν ηλικίας 4 ετών. Ακολούθως [ο ήδη αιτών] φιλοξενήθηκε σε ίδρυμα και το διάστημα 1985 – 1997 εστάλη στη Βουλγαρία, προς φοίτηση σε σχολείο. Το 1997 επέστρεψε στο Αφγανιστάν, όπου λόγω του εμφυλίου πολέμου δεν κατέστη δυνατόν να εντοπίσει μέλη της οικογενείας του. Επειδή δεν ήθελε να εμπλακεί στον εμφύλιο πόλεμο, εγκατέλειψε τη χώρα του. Ανήκει στη φυλή των Τατζίκ». Εν συνεχεία ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης απέρριψε

την προσφυγή του κυρίου Υ.Ν.Μ. με την αιτιολογία ότι «από κανένα στοιχείο δεν προέκυψε ότι [ο εν λόγω] υπέστη ατομική δίωξη από τις αρχές της χώρας του για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων».

Ο κύριος Υ.Ν.Μ προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αιτούμενος την ακύρωση της προαναφερόμενης απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.

Σκεπτικό: Α) Για την απόρριψη αιτήματος αλλοδαπού, περί αναγνώρισής του ως πρόσφυγος κατά την έννοια του άρθρου 1Α παρ. 2 της από 28.7.1951 Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης, απαιτείται ειδικώς αιτιολογημένη, ενόψει των προβληθέντων ισχυρισμών, κρίση της αρμόδιας αρχής ότι δεν διαπιστώνεται, στην περίπτωση του, αντικειμενικώς δικαιολογημένος φόβος ατομικής διώξεως στη χώρα του, για έναν από τους αναφερόμενους στην ως άνω διάταξη λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων (ΣτΕ 3335/2005, 2659/2004). Ως «κοινωνική τάξη» δε νοείται, κατά την εν λόγω παράγραφο 2 του άρθρου 1Α, η συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, ενόψει των οριζομένων στα εξ ίσου αυθεντικά, σύμφωνα με τη Σύμβαση, αγγλικό και γαλλικό κείμενα αυτής («membership of a particular social group», «appartenance a un certain groupe social», βλ. ήδη και άρθρα 2δ' και 10 παρ. 1 περ. δ' της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ, της 29ης Απριλίου 2004, του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους», ΕΕ L 304). Εξ άλλου, η τυχόν ανυπαρξία προηγούμενης ατομικής διώξεως του αιτούντος αλλοδαπού δεν αποκλείει, άνευ ετέρου, την αναγνώρισή του ως πρόσφυγος, εάν πάντως διαπιστώνεται, κατά τα ανωτέρω, αντικειμενικώς δικαιολογημένος φόβος ατομικής διώξεως στη χώρα του (ΣτΕ 3335¹⁴, 3339/2005¹⁵). Τέλος, κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, την οποία αποτυπώνει το άρθρο 20 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999, ΦΕΚ Α' 45), στην περίπτωση που η αρμόδια γνωμοδοτική επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 δεχθεί την συνδρομή συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών, τα οποία, κατά την εκτίμησή της, είναι επαρκή για την υπαγωγή του ενδιαφερομένου αλλοδαπού στο καθεστώς του πρόσφυγος, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης οφείλει να αιτιολογήσει ειδικώς την τυχόν

¹⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 7 στη σελίδα 445 της παρούσας έκδοσης.

¹⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 12 στη σελίδα 449 της παρούσας έκδοσης.

απόκλιση του από τη γνώμη της Επιτροπής (ΣτΕ 3340¹⁶, 2266/2005¹⁷), υπό την προϋπόθεση ότι δεν πρόκειται για γνώμη αντίθετη προς τις διατάξεις της Συμβάσεως της Γενεύης. **Β)** Πρόσωπο το οποίο εγκαταλείπει τη χώρα καταγωγής του για να μην εμπλακεί σε εμφύλιες συγκρούσεις δεν είναι πρόσφυγας, κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 1Α παρ. 2 της Συμβάσεως της Γενεύης, εάν δεν διαπιστώνεται ότι έχει αντικειμενικά δικαιολογημένο φόβο ατομικής διώξεως για έναν από τους προβλεπόμενους στη διάταξη αυτή λόγους. Συνεπώς, κατά το μέρος που δέχθηκε ότι emπίπτει στο προστατευτικό καθεστώς της ως άνω διατάξεως ο αιτών εφόσον εγκατέλειψε τη χώρα του επειδή δεν ήθελε να εμπλακεί στον εμφύλιο πόλεμο, η γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 δεν ήταν νόμιμη και, ως εκ τούτου, δεν υποχρέωνε τον Υπουργό, ως αποφασίζον όργανο, να αιτιολογήσει ειδικώς την αντίθετη κρίση του. Ανεξαρτήτως, όμως, τούτου η προσβαλλόμενη πράξη είναι πλημμελώς αιτιολογημένη, όπως βασίμως προβάλλεται. Και τούτο διότι εκκινεί από την εκδοχή ότι για την αναγνώριση αλλοδαπού ως πρόσφυγος απαιτείται, άνευ ετέρου, η διαπίστωση προηγούμενης ατομικής διώξεώς του, ενώ, όπως ήδη εξετάθη, αρκεί και η διαπίστωση δικαιολογημένου φόβου ατομικής διώξεώς του. Δοθέντος δε ότι η Επιτροπή του άρθρου 3 παρ. 5 εδέχθη, κατά πλειοψηφία, ως βασίμους τους πραγματικούς ισχυρισμούς του αιτούντος σχετικά με την πολιτική δραστηριότητα του πατέρα του, τη φυλετική του καταγωγή και την παραμονή και φοίτησή του στη Βουλγαρία μεταξύ 1985 και 1997, ο Υπουργός όφειλε, εφόσον δεν αμφισβήτησε ειδικώς την αξιοπιστία του αιτούντος και τη βασιμότητα των, καταρχήν νομικώς κρισίμων, ως άνω ισχυρισμών, να εξετάσει εάν δικαιολογείται αντικειμενικά φόβος ατομικής διώξεως του αιτούντος, σε περίπτωση επιστροφής του στο Αφγανιστάν, για τους αναφερόμενους στη Σύμβαση της Γενεύης λόγους με τους οποίους μπορούν να συνδεθούν τα πραγματικά αυτά περιστατικά. Όφειλε, ειδικότερα, να εξετάσει εάν συνέτρεχε περίπτωση αντικειμενικώς δικαιολογημένου φόβου ατομικής διώξεως του αιτούντος λόγω των πραγματικών ή εικαζομένων πολιτικών και θρησκευτικών του πεποιθήσεων και της φυλετικής του καταγωγής. Όφειλε, τέλος, να ερευνήσει εάν Αφγανοί (και μάλιστα τέκνα στελεχών του καθεστώτος Νατζιμπούλαχ) που φοίτησαν σε σχολεία της Ανατολικής Ευρώπης αποτελούν «κοινωνική τάξη» («ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα») κατά την έννοια της Συμβάσεως της Γενεύης και, περαιτέρω, εάν η συμμετοχή του αιτούντος στην ομάδα αυτή δικαιολογούσε αντικειμενικώς, ενόψει των κρα-

¹⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 444.

¹⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 9 στη σελίδα 438 της παρούσας έκδοσης.

τουσών στη χώρα συνθηκών κατά τον χρόνο εξετάσεως του αιτήματος παροχής ασύλου, φόβο ατομικής διώξεως του αιτούντος. Γ) Κατά τη γνώμη, όμως, της Συμβούλου Α. Χριστοφορίδου, ο Υπουργός, ενόψει της αοριστίας των ισχυρισμών του αιτούντος για δικαιολογημένο φόβο ατομικής διώξεως και των αντιστοίχων παραδοχών της Επιτροπής του άρθρου 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999, δεν είχε υποχρέωση ειδικότερης αιτιολογήσεως της απορριπτικής αποφάσεώς του. Συνεπώς, κατά τη γνώμη αυτή, η προσβαλλόμενη πράξη είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη.

Το Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης ως πλημμελώς αιτιολογημένη.

0519

ΣτΕ 3280/2006 (Α΄ Τμήμα)

Δικαστές: Αθ. Τσαμπάση, αντιπρόεδρος, Γ. Παπαγεωργίου, Δ. Πετρούλιας, Σύμβουλοι, Α.Μ. Παπαδημητρίου, Β. Κιντζίου Πάρεδροι.

Εισηγήτρια: Γ. Παπαγεωργίου

Δικηγόροι: Σπ. Κουλογέρης, δικηγόρος Αθηνών για τον αιτούντα, κύριο Υ.Ν.Μ. και Δ. Κεφάλαι, Πάρεδρος του ΝΣΚ για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης

Οι προβληθέντες το πρώτον ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας ισχυρισμοί για τη στοιχειοθέτηση του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης δεν ασκούν επιρροή στην κρίση της υπόθεσης εφόσον δεν είχαν προβληθεί κατά τη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου – Η τυχόν αποδεικνυόμενη από την κάρτα μέλους πολιτικής οργάνωσης και από την επιστολή της οργάνωσης αυτής αντίθεση του αιτούντα προς το πολιτικό καθεστώς της χώρας του δεν αρκεί για την υπαγωγή του στο προστατευτικό καθεστώς της Διεθνούς Σύμβασης της Γενεύης.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α΄)

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α΄)

Άρθρα 24 και 25 του Ν. 1975/1991 «Είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 184, τ. Α΄), όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2452/1996 «Ρύθμιση θεμάτων προσφύγων κατά τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1975/1991 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 283, τ. Α΄) και διατηρήθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 72 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παρα-

μονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α') Άρθρο 3 παρ. 1, 3, 5 και 7 του Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα» (ΦΕΚ 63, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Ο αιτών, κύριος Μ.Μ.Ρ.Β, ιρανικής ιθαγένειας, εισήλθε λαθραία από την Τουρκία στην Ελλάδα στις 3.2.1999. Μετά 14 μήνες υπέβαλε την από 11.4.2000 αίτηση, με την οποία ζήτησε να του χορηγηθεί άσυλο και να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας υπό την έννοια της Συμβάσεως της Γενεύης. Με την αίτησή του αυτή, προέβαλε τα εξής: Ως μέλος της φιλομοναρχικής οργανώσεως Ι. Ρ., συμμετείχε σε διανομή προκηρύξεων κατά του καθεστώτος μαζί με φίλους του, ένας εκ των οποίων συνελήφθη και φυλακίστηκε, ο ίδιος, όμως, (ο αιτών) διέφυγε τη σύλληψη, φοβούμενος δε για τη ζωή του, εγκατέλειψε την χώρα του και την οικογένειά του περνώντας νόμιμα στην Τουρκία στις 24.1.1999. Με την ανωτέρω αίτηση για παροχή ασύλου ο εν λόγω κατέθεσε και κάρτα μέλους της ανωτέρω οργανώσεως, υπέβαλε δε, την ίδια ημέρα (11.4.2000), αφ' ενός «δήλωση αφίξεως αλλοδαπού», στην οποία ανέφερε ως σκοπό αφίξεώς του στην Ελλάδα την αναζήτηση εργασίας, και αφ' ετέρου, το «ενιαίο έντυπο για τον καθορισμό του υπευθύνου κράτους για την εξέταση της αίτησης ασύλου», στο οποίο εδήλωσε ότι παρέμεινε επί ένα περίπου μήνα (25.1.1999 – 22.2.1999) νόμιμα στην Τουρκία, χωρίς να αισθάνεται φόβο απομακρύνσεως ή απελάσεως, και ότι συνέχισε το ταξίδι του στην Ελλάδα προς αναζήτηση εργασίας. Η ανωτέρω αίτηση ασύλου απερρίφθη με την από 6.3.2002 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, με την εξής αιτιολογία: «Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι στην χώρα του αντιμετωπίζει κίνδυνο ατομικής δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων. Είναι προφανές ότι εγκατέλειψε την χώρα του για λόγους οικονομικούς και χρησιμοποιεί το αίτημα ασύλου για να διευκολύνει την εδώ παραμονή του με σκοπό την εξεύρεση εργασίας και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής του». Κατά της αποφάσεως αυτής, ο αιτών άσκησε ενώπιον του Υπουργού Δημόσιας Τάξης την από 4.4.2002 προσφυγή (κατ' άρθρ. 3 παρ. 3 του Π.Δ. 61/1999), με την οποία δεν προέβαλε συγκεκριμένους ισχυρισμούς ούτε επικαλέσθηκε ή συνυπέβαλε οποιοδήποτε στοιχείο. Της προσφυγής αυτής επελήφθη η κατά το άρθρο 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999 ειδική Επιτροπή, ενώπιον της οποίας ο αιτών προσκόμισε το 509-692/23.8.2000 ενημερωτικό σημείωμα του Ιατρικού Κέντρου Αποκαταστάσεως Θυμάτων Βασανιστηρίων (Ι.Κ.Α.Θ.Β.), στο

οποίο αναφέρεται: « Ο κ. Μ. Ρ. Β., σύμφωνα με το ιστορικό που μας έδωσε, αναφέρει ότι, κατά την διάρκεια κράτησής του σε απομόνωση στην Τεχεράνη το 1994, υπέστη κακομεταχείριση και συγκεκριμένα μη συστηματικό ξυλοδαρμό και στέρηση τροφής». Με την από 11.7.2002 γνωμοδότησή της, η εν λόγω Επιτροπή, αφού έλαβε υπόψη τα στοιχεία του φακέλου και εξέτασε, μέσω διερμηνέως, τον ίδιο τον αιτούντα, εγνωμοδότησε (με πλειοψηφία 4 προς 1) υπέρ της απορρίψεως του αιτήματός του, με την αυτήν ως άνω αιτιολογία της από 6.3.2002 αποφάσεως του ανωτέρω Γενικού Γραμματέα. Υιοθετώντας την εν λόγω γνωμοδότηση, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης απέρριψε, με την αυτήν ως άνω αιτιολογία, την προσφυγή του αιτούντος και το αίτημα αναγνώρισέως του ως πρόσφυγος, χορήγησε όμως σ' αυτόν τρίμηνη προθεσμία, προκειμένου να αναχωρήσει οικειοθελώς σε χώρα της επιλογής του.

Ο κύριος Μ.Μ.Ρ.Β. προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αιτούμενος την ακύρωση της προαναφερόμενης απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και προσθέτοντας ότι κατά τα έτη 1991-1994 είχε συλληφθεί επανειλημμένως στην Τεχεράνη για λόγους αναγόμενους στην εν γένει συμπεριφορά του και, μάλιστα, το 1994, κρατήθηκε επί 48 ημέρες, υπέστη κακομεταχείριση και στέρηση τροφής.

Σκεπτικό: Α) Ο αιτών, πέραν των όσων είχε αναφέρει κατά την διοικητική διαδικασία, εκθέτει ότι κατά τα έτη 1991 – 1994 είχε συλληφθεί επανειλημμένως στην Τεχεράνη για λόγους αναγόμενους στην εν γένει συμπεριφορά του και, μάλιστα, το 1994 κρατήθηκε επί 48 ημέρες, υπέστη κακομεταχείριση και στέρηση τροφής. Εν όψει τούτων και όσων είχε, κατά τα προεκτεθέντα, αναφέρει κατά την διοικητική διαδικασία, ο αιτών προβάλλει ότι η προσβαλλομένη υπουργική απόφαση είναι πλημμελώς αιτιολογημένη, τόσο κατά το σκέλος της με το οποίο διαπιστώνεται ότι δεν υπέστη ατομική δίωξη από τις αρχές της χώρας του για λόγους φυλής, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων κ.λπ., όσον και κατά το σκέλος της με το οποίο κρίνεται ότι εγκατέλειψε τη χώρα του για λόγους οικονομικούς. Οι λόγοι, όμως, αυτοί είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Και τούτο, διότι η προσβαλλομένη υπουργική απόφαση, με την οποία απερρίφθη τελικώς το αίτημα αναγνώρισέως του ως πρόσφυγος κατά το άρθρο 1Α της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης, παρίσταται νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη, εφ' όσον στηρίζεται, και κατά τα δύο της σκέλη, στην από 4.4.2002 γνωμοδότηση της ειδικής, κατ' άρθρον 3 παρ. 5 του Π.Δ. 61/1999, Επιτροπής, η οποία εκτίμησε τα στοιχεία του φακέλου και εξέτασε προσωπικώς τον αιτούντα, οι προπεριγραφέντες δε ισχυρισμοί (περί επανειλημμένων συλλήψεων, κρατήσεως, κακομεταχειρίσεως κ.λπ.) δεν ασκούν επιρροή στην παρούσα δίκη, εφ' όσον δεν προεβλήθησαν με την από 11.4.2000 αίτηση παροχής ασύλου ή την από 4.4.2002 διοικητική προ-

σφυγή του αιτούντος (βλ. Σ.Ε. 1647/2003¹⁸, 3832-3/1992¹⁹ κ.ά.). **Β)** Περαιτέρω, ειδικώς ως προς το πρώτο σκέλος της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως αβασίμως ισχυρίζεται ο αιτών ότι δεν ελήφθησαν υπ' όψιν η κάρτα μέλους της οργανώσεως I. P. και η από 13.2.2001 επιστολή της οργανώσεως αυτής διότι, ανεξαρτήτως του ότι η, τυχόν αποδεικνυόμενη από τα στοιχεία αυτά, αντίθεση του αιτούντος προς το πολιτικό καθεστώς της χώρας του δεν αρκεί για την υπαγωγή του στο ειδικό προστατευτικό καθεστώς της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης (βλ. Σ.Ε. 2659/2004²⁰, 1903/2003²¹), η μεν επιστολή της ως άνω οργανώσεως δεν προκύπτει ότι προσκομίσθηκε σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, ενώ η κάρτα μέλους της οργανώσεως αυτής, ως στοιχείο του σχηματισθέντος φακέλου εκτιμήθηκε από την εν λόγω Επιτροπή, η οποία, όπως προεξετέθη, έλαβε υπόψη όλα τα στοιχεία του φακέλου και εξέτασε προσωπικώς τον αιτούντα. Για τον ίδιο λόγο, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος και ο ισχυρισμός του αιτούντος ότι δεν ελήφθησαν υπ' όψιν οι καταθέσεις του ενώπιον των αρμοδίων οργάνων και το από 21.2.2000 εισηγητικό σημείωμα του 3ου Τμήματος της Διευθύνσεως Αλλοδαπών, καθώς και το από 23.8.2000 ενημερωτικό σημείωμα του I.K.A.Θ.B. Άλλωστε, στο τελευταίο αυτό ενημερωτικό σημείωμα – εκτός του ότι (όπως δέχεται και η μειοψηφία της ως άνω Επιτροπής) δεν παρατίθενται συγκεκριμένα ιατρικά ευρήματα – η κακομεταχείριση του αιτούντος, αφ' ενός μεν, δεν αναφέρεται ως διαπίστωση του εν λόγω Κέντρου αλλά ως γεγονός περιγραφόμενο από τον ίδιο, αφ' ετέρου δε, δεν συνδέεται, σύμφωνα με όσα εκτίθενται στην κρινομένη αίτηση, με την πολιτική δραστηριότητα αυτού. **Γ)** Ως προς το δεύτερο σκέλος της αιτιολογίας της προσβαλλομένης υπουργικής αποφάσεως, ο αιτών προβάλλει ότι στην Τεχεράνη διατηρούσε δική του επιχείρηση, οικονομικώς υγιή, και είχε τη συμπαράσταση της οικογενείας και φίλων του και ότι, συνεπώς, δεν συνέτρεχαν οικονομικοί λόγοι για την αναχώρησή του από το Ιράν. Ο λόγος, όμως, αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, προεχόντως διότι ο ίδιος ο αιτών, στην από 11.4.2000 «δήλωση αφίξεως αλλοδαπού» και στο προμνησθέν «ενιαίο έντυπο» που υπέβαλε μαζί με την αίτηση ασύλου, ανέφερε ως σκοπό αφίξεώς του στην Ελλάδα την αναζήτηση εργασίας.

¹⁸ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 10 στη σελίδα 449 της παρούσας έκδοσης.

¹⁹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένες μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 1998, σελίδες 43 και 46 αντίστοιχα.

²⁰ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ανωτέρω, υποσημείωση 5 στη σελίδα 439 της παρούσας έκδοσης.

²¹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη μεταξύ άλλων σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 367.

*Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης κρίνοντας ότι η προ-
σβαλλομένη απόφαση είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη.*

II. ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

0520

47/2006 Τριμελούς Εφετείου Αιγαίου

Δικαστές: Γεώργιος Ευσταθίου, Πρόεδρος, Αγγελική Κουτσαντώνη και Γεώργιος Μάμαλης, Εφέτες, Νικόλαος Τζουλάκης, Αντεισαγγελέας Εφετών.

Δικηγόροι: Εμμανουήλ Βλάχος, δικηγόρος Ρόδου για τον κατηγορούμενο Κ.Α.Μ., Πολυξένη Πασσά, δικηγόρος Αθηνών²² για τους κατηγορούμενους Ο.Ι., Μ.Η. J.A. και Μ.Ρ., Πελαγία Ανδριώτου, δικηγόρος Μυτιλήνης για τον κατηγορούμενο G.M., Ευστράτιος Ηλιογραμμένος, δικηγόρος Μυτιλήνης για τον κατηγορούμενο Ρ.Α.Δ., Κωνσταντίνος Αβδέλλης, δικηγόρος Ρόδου για τον κατηγορούμενο S.Z.

Η ασθενής πιθανολόγηση της ιδιότητας του πρόσφυγα κατηγορουμένου δεν μπορεί να οδηγήσει στην απέλασή του και λαμβάνεται αναμφισβητήτως υπέρ αυτού – Η κρίση του ποινικού δικαστηρίου για τη συνδρομή των προϋποθέσεων του προσωπικού λόγου απαλλαγής του πρόσφυγα για το αδίκημα της παράνομης εισόδου στη χώρα ασύλου (άρθρο 31 παρ. 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων) δεν εξαρτάται από την προηγούμενη υποβολή αιτήσεως του πρόσφυγα να του χορηγηθεί πολιτικό άσυλο, ούτε από την παραδοχή ή όχι της αιτήσεώς του αυτής, αφού μάλιστα η αντίστοιχη διοικητική πράξη, θετική ή αρνητική, έχει διαπιστωτικό μόνο χαρακτήρα – Το ιδιώνυμο έγκλημα της παράνομης εισόδου-εξόδου από τη χώρα θεμελιώνεται μεν πλήρως και υπάρχει αξιόποινη πράξη, όχι όμως και αξιόποινος δράστης, δεδομένου, ότι αυτός δεν κρίνεται πλέον άξιος ποινικού κολασμού – Το δικαστήριο αποτελεί αρχή κατά την έννοια του νόμου και άρα παραδεκτώς υποβάλλεται ενώπιόν του αίτημα πολιτικού ασύλου..

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 1 Α παρ. 2 β' και 31 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 1 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968 (ΦΕΚ 125, τ. Α')

Άρθρο 28 παρ. 1 Συντάγματος 1975/1986/2001

Άρθρο 25 ΠΚ

²² Σημείωση της επιμελήτριας: η δικηγόρος Π. Πασσά είναι μέλος της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες.

Άρθρο 177 ΚΠΔ

Πραγματικά Περιστατικά: Από τις ένορκες επ' ακροατηρίου καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας, τα έγγραφα που αναγνώστηκαν σε συνδυασμό με τις απολογίες των κατηγορουμένων και την όλη αποδεικτική διαδικασία αποδείχτηκαν, κατά την κρίση του δικαστηρίου τα εξής: την 21^η προς 22^α Οκτωβρίου ο κατηγορούμενος Κ.Α.Μ., ιρανικής ιθαγένειας, αφού προηγουμένως είχε προέλθει στην Τουρκία σε συμφωνία με άγνωστα άτομα, ανέλαβε βάσει αυτής να μεταφέρει από ερημική τοποθεσία των παραλίων της Τουρκίας προς τις ακτές της Λέσβου επτά αλλοδαπούς άντρες ιρανικής υπηκοότητας, μεταξύ των οποίων και τους G.M., O.I., P.A.D., S.Z., M.H., J.A. και M.R. που κατέβαλαν πριν την αναχώρησή τους το ποσό των 2.000 δολαρίων και το υπόλοιπο των 600 δολαρίων θα το πλήρωναν στην Αθήνα. Οι αλλοδαποί αυτοί επιβιβάστηκαν σε φουσκωτή μηχανοκίνητη λέμβο που διέθεσε ο κατηγορούμενος Κ.Μ. που ήταν και κυβερνήτης. Άπαντες οι κατηγορούμενοι δεν είχαν δικαίωμα εισόδου στο ελληνικό έδαφος δεδομένου ότι στερούνταν διαβατηρίων και λοιπών εγγράφων. Εξάλλου, αξίζει να σημειωθεί ότι στις αστυνομικές και λιμενικές αρχές της Μυτιλήνης είχαν περιέλθει σοβαρές διεθνείς πληροφορίες, ότι ένας Ιρανός με το όνομα Κ. που έμενε στην Ελλάδα, μετέβαινε στην Τουρκία και μετέφερε στην ελληνική επικράτεια λαθρομετανάστες. Δεν αρκούσαν, όμως μέχρι εκεί, αλλά φρόντιζε προηγουμένως να τοποθετεί μέσα στις σόλες των μεταφερόμενων λαθρομεταναστών και διάφορες ναρκωτικές ουσίες, τις οποίες, ακολούθως, διέθετε. Δόθηκαν και τα χαρακτηριστικά του, τα οποία σημειωτέον, μαζί με το όνομα συμπίπτουν με αυτά του κατηγορούμενου. Ενόψει της σοβαρής αυτής πληροφορίας οι λιμενικοί υπάλληλοι, σε συνεργασία με την Ασφάλεια Μυτιλήνης, κάθε φορά που συλλάμβαναν λαθρομετανάστες, προέβαιναν σε ενδελεχή έρευνα με ειδικό προς τούτο σκύλο ανίχνευσης ναρκωτικών ουσιών. Περαιτέρω, αποδείχθηκε ότι περί ώρα 00.40' της ίδιας ημέρας, λιμενικοί υπάλληλοι, που επέβαιναν σε λιμενικό σκάφος του Λιμεναρχείου Μυτιλήνης και περιπολούσαν στη θαλάσσια περιοχή, αντιλήφθηκαν ένα φουσκωτό σκάφος να περιπλέει τη θαλάσσια περιοχή Άκρα Μαχαίρα της Λέσβου, σε απόσταση δύο ναυτικών μιλίων από τη στεριά, στο οποίο, όπως προέκυψε εκ των υστέρων επέβαιναν οι ανωτέρω κατηγορούμενοι. Πρόκειται για θαλάσσια περιοχή που βρίσκεται σαφώς εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων και όχι στα διεθνή ύδατα, όπως αβάσιμα επικαλέστηκε ο κατηγορούμενος Κ., που προσπαθεί να αμφισβητήσει και να προσβάλει συγχρόνως τη νομιμότητα των πράξεων των λιμενικών υπαλλήλων και κατ' επέκταση των ελληνικών αρχών που επιλήφθηκαν της κρινόμενης υπόθεσης. Αμέσως, το ελληνικό λιμενικό σκάφος πλησίασε το παράνομο σκάφος και ο κυβερνήτης του, κατηγορούμενος Κ.Α.Μ., μόλις το αντιλήφθηκε έσκισε

με μαχαίρι το φουσκωτό και βρέθηκαν όλοι στη θάλασσα. Αμέσως οι λιμενικοί υπάλληλοι τους ανέσυραν και τους διέσωσαν και, ακολούθως, αφού τους συνέλαβαν, τους μετέφεραν όλους στη στεριά, όπου προέβησαν σε σωματική έρευνα και με τη βοήθεια σκύλου. Από την έρευνα αυτή προέκυψε κατ' αρχήν, η σύλληψη του Κ. για τον οποίο είχαν τις πληροφορίες τους, που επιβεβαιώθηκαν πλήρως. Επιπλέον βρέθηκε ναρκωτική ουσία και συγκεκριμένα όπιο που ο εν λόγω κατηγορούμενος είχε αποκρύψει στα υποδήματα που φορούσε ο ίδιος και στα υποδήματα που φορούσε ο κατηγορούμενος G.M. καθώς και στα υποδήματα που εντοπίστηκαν στις ατομικές αποσκευές των P.A.D., S.Z., M.H., J.A. και M.R.

Ενώπιον του δικαστηρίου οι κύριοι G.M., P.A.D., S.Z., M.H., J.A. και M.R. δήλωσαν ότι ήρθαν στην Ελλάδα για να ζητήσουν πολιτικό άσυλο επικαλούμενοι την αντίθεσή τους στο κατασταλτικό πολιτικό καθεστώς της Περσίας και κατέθεσαν ότι αγνοούσαν ότι μετέφεραν όπιο στις σόλες των παπουτσιών τους.

Σκεπτικό: Α) «Κατοχή» ναρκωτικών ουσιών είναι η φυσική εξουσίασή τους από το δράστη, η οποία παρουσιάζει διάρκεια κατά τρόπο, ώστε να μπορεί αυτός σε κάθε στιγμή να διαπιστώνει την ύπαρξή τους και κατά τη δική του βούληση να τις διαθέτει πραγματικά. Πρόκειται για πραγματική κατάσταση εξουσίσεως και, όπως και στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, η εννοιολογική οριοθέτηση της κατοχής γίνεται κατά «σφαίρες εξουσίας», όπου εκτείνεται, διαβαθμισμένη, η φυσική εξουσίαση ενός προσώπου επί ενός ενσωμάτου αντικειμένου, όπως είναι τα ναρκωτικά. Όπως, έχει γίνει δε δεκτό, η κατοχή αυτή είναι δυνατή και με άλλο παρένθετο πρόσωπο που τελεί υπό την εποπτεία του. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει λόγος στην προκειμένη περίπτωση για παράνομη κατοχή της παραπάνω ναρκωτικής ουσίας από τους λοιπούς, πλην βεβαίως του πρώτου των κατηγορουμένων, οι οποίοι την αγνοούσαν παντελώς. Διαφορετική όμως είναι η περίπτωση για τον πρώτο από αυτούς, που είχε τη φυσική εξουσίαση κατά τρόπο που να μπορεί να διαπιστώνει κάθε στιγμή την ύπαρξή της, καθώς και τη δυνατότητα διαθέσεώς της από την αγορά, και μετά ταύτα, ακόμη και μέχρι τη σύλληψή του. Δεν ασκεί δε καμιά επιρροή το γεγονός, ότι κατά το τελευταίο στάδιο αυτής της κατοχής μεταφερόταν με σκάφος, αφού και εκεί υπάρχει το στοιχείο της πλήρους εξουσίσεώς της και της διαθέσεώς της (ρήψη στη θάλασσα ή ακόμη και πώληση ή διάθεση εν πλω σε τρίτους). **Β)** Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 παρ. 1 της Διεθνούς Συμβάσεως της Γενεύης «περί Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων», που τέθηκε διεθνώς σε ισχύ από 22.4.1954 και υπογράφηκε και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 3989/1959, έχουσα υπερνομοθετική πλέον ισχύ δυνάμει του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος, «οι συμβαλλόμενες χώρες δεν επιβάλλουν ποι-

νικές κυρώσεις στους πρόσφυγες λόγω παράνομης εισόδου ή διαμονής, όταν προερχόμενοι απευθείας από τη χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους κατά την έννοια του άρθρου 1, εισέρχονται ή ευρίσκονται ήδη επί του εδάφους αυτών άνευ αδείας, υπό την επιφύλαξη πάντως ότι αυτοί αφενός μεν θα παρουσιαστούν αμελλητί στις αρχές αφετέρου δε θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις για την παράνομη είσοδο ή διαμονή τους». Περαιτέρω, κατά το άρθρο 1 Α της ανωτέρω διεθνούς σύμβασης όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του συναφούς Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης (που κυρώθηκε με τον Α.Ν. 389/1968) ο όρος «πρόσφυγας εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που συνεπεία δικαιολογημένου φόβου διώξεων για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και δεν δύναται ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία της χώρας αυτής. Το βάρος της αποδείξεως φέρει κατ' αρχήν ο αιτών την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα, πλην όμως, λόγω των περιστάσεων και των εν γένει συνθηκών διαφυγής του, δεν είναι δυνατό να απαιτηθεί πλήρης απόδειξη των σχετικών ισχυρισμών του, γι' αυτό κατά την ποινική διαδικασία ισχύει η αρχή της ηθικής αποδείξεως, κατ' άρθρο 177 ΚΠΔ και σε περίπτωση αμφιβολιών ερμηνεύεται υπέρ του κατηγορουμένου πρόσφυγα (βλέπε αναπτ. Δ. Σιδέρης, «Η επίκληση της ιδιότητας του πολιτικού πρόσφυγα ενώπιον των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων», ΠοινΧρ ΜΓ', 1217 επ., και κυρίως σελ. 1224 in fine και σημ. 28.). Περαιτέρω, πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα: 1) για να αναγνωριστεί πρόσωπο ως πολιτικός πρόσφυγας δεν απαιτείται να προέρχεται απευθείας από τη χώρα της ιθαγένειάς του, αλλά και από τρίτη χώρα, αρκεί να συντρέχουν οι λοιποί νόμιμοι όροι για την αναγνώρισή του ως πολιτικού πρόσφυγα (βλέπε Ολομ. ΣτΕ 932/1988²³ – Ολομ. ΣτΕ 830/1985²⁴). 2) Δεδομένου ότι η χώρα μας δεν διατύπωσε καμιά εδαφική επιφύλαξη, σύμφωνα με το άρθρο 1 Α (2) β' της Συμβάσεως, όπως έπραξε η Τουρκία, είναι αυτονόητο, ότι τα γεγονότα τα οποία καθιστούν κάποιον πολιτικό πρόσφυγα δεν απαιτείται να έχουν λάβει χώρα στην Ευρώπη, αλλά και σε οποιοδήποτε σημείο της υδρογείου. 3) Η εμφάνιση του πρόσφυγα, που παράνομα διήλθε τα σύνορα της χώρας μπορεί να πραγματοποιηθεί ενώπιον οποιασδήποτε ελληνικής αρχής, η οποία, εφόσον είναι εφικτό, θα λάβει τις εξηγήσεις του και σε κάθε περίπτωση θα τον προωθήσει στην αρμόδια αστυνομική υπηρεσία. 4) Η εξακρίβωση δε των προϋποθέσεων του προσωπικού λόγου απαλλαγής γίνεται μόνο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 της Σύμβασης της Γενεύης, αφού μόνο στις διατάξεις αυτές

²³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 41.

²⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 39.

παραπέμπει η εθνική νομοθεσία για την κίνηση των αλλοδαπών στην Ελλάδα και εναπόκειται στην ουσιαστική κρίση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας και μέχρι να εκδοθεί η σχετική επί της υπόθεσής του τελεσίδικη απόφαση και τέλος, 5) Η δικαστική αυτή κρίση δεν εξαρτάται από την προηγούμενη υποβολή αιτήσεως του πρόσφυγα να του χορηγηθεί πολιτικό άσυλο, ούτε από την παραδοχή ή όχι της αιτήσεώς του αυτής, αφού μάλιστα η αντίστοιχη διοικητική πράξη, θετική ή αρνητική, έχει διαπιστωτικό μόνο χαρακτήρα (βλ. *Ηλ. Κυριακόπουλος*, Διοικητικό Δίκαιο, τόμος Β', σελίδα 353). Επισημαίνεται, ότι η αποδοχή της ιδιότητας αυτής του πρόσφυγα οδηγεί σε αλλαγή του, σύμφωνα με την εφαρμοζόμενη στην περίπτωση αυτή διάταξη του άρθρου 25 ΠΚ, η οποία προβλέπει μια μορφή κατάστασης ανάγκης που αίρει τον άδικο χαρακτήρα των πράξεων (άρθρο 31 παρ. 1 του Ν.Δ. 3989/1959). Δηλαδή, το ιδιώνυμο έγκλημα της παράνομης εισόδου ή εξόδου από τη χώρα θεμελιώνεται μεν πλήρως και υπάρχει γι' αυτές αξιόποινη πράξη, όχι όμως και αξιόποινος δράστης, δεδομένης, ότι αυτός δεν κρίνεται πλέον άξιος ποινικού κολασμού.

Στην προκειμένη υπόθεση, οι κατηγορούμενοι, είναι ιρανικής καταγωγής και διώκονται από το επίσημο ιρανικό κράτος για την αντίθεσή τους προς το καθεστώς αυτού, γεγονός που πιθανολογείται βασίμως, κατά την κρίση του δικαστηρίου. Από την πρώτη στιγμή υπήρξε θέληση παραμονής τους στην Ελλάδα. Η έλλειψη ορισμένων στοιχείων για την πλήρη ταυτότητα των κατηγορουμένων δεν μπορεί να οδηγήσει στη μόρφωση διαφορετικής δικανικής πεποίθησης. Ο τρόπος δε και οι συνθήκες υπό τις οποίες κατόρθωσαν αυτοί να διαφύγουν από την πατρίδα τους και να φυγαδευθούν στο εξωτερικό δικαιολογεί, κατά την κρίση του δικαστηρίου, οπωσδήποτε την έλλειψη αυτή. Επισημαίνεται, ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλοι οι παράγοντες και ειδικότερα οι δυσχέρειες εκείνες, τις οποίες μπορεί να αντιμετωπίσει ο αλλοδαπός κατά την είσοδό του σε μια ξένη χώρα, όπως για παράδειγμα οι ενδεχόμενες διώξεις που τον αναγκάζουν να κρύβεται και να διαφεύγει και οι οποίοι (λόγοι) εκτιμώμενοι και αξιολογούμενοι αναλόγως να δικαιολογούν πράγματι την παράλειψη της εκ μέρους του πρόσφυγα αμελλητί, εμφανίσεως σε οποιαδήποτε αρμόδια ελληνική αρχή. Έτσι, ο νομικός κανόνας *imposibilium nulla est obligatio* («ουδείς υποχρεούται στα αδύνατα») επιβάλλεται να λαμβάνεται και μάλιστα σοβαρώς υπόψη (βλέπε Δ. Σιδέρης, ο.π. σελ. 1224 in fine – Ι. Ζησιιάδης, Ποινική Δικονομία, τόμος Β', σελίδα 189). Όπως δε έχει γίνει δεκτό, η ασθενής πιθανολόγηση της ιδιότητας του πρόσφυγα κατηγορουμένου δεν μπορεί να οδηγήσει στην απέλασή του και λαμβάνεται αναμφισβητήτως υπέρ αυτού, σύμφωνα, άλλωστε, και με όσα προεκτέθηκαν στην αρχή της παρούσας. Θα πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερος το γεγο-

νός, ότι εγκατέλειψαν ορισμένοι από αυτούς τις οικογένειές τους στο Ιράν με όλους τους κινδύνους που εγκυμονεί μια τέτοια ενέργεια μετά την υποβολή του αιτήματος περί παροχής πολιτικού ασύλου, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να παραβλεφθεί και αναγκάστηκαν να διαφύγουν, εξαιτίας των πολιτικών τους διώξεων με μια ομαδική φυγή. Πέραν τούτου, δεν πρέπει να παραγνωριστεί και η ήδη εμπλοκή του Ιράν σε επίπεδο σοβαρών διεθνών διενέξεων, γεγονός πασίδηλο, με διαγραφόμενες απρόβλεπτες συνέπειες για το μέλλον της περιοχής. Έτσι, η πράξη της εισόδου στη χώρα είναι βασικά αξιόποινη, η κατάσταση, όμως, ανάγκης, στην οποία αυτοί αναμφιβόλως βρέθηκαν, αίρεται, κατά την κρίση του δικαστηρίου, ο άδικος χαρακτήρας της. Λαμβάνεται δε προς τούτο από το δικαστήριο σοβαρώς υπόψη η ζωή τους ως ύψιστο έννομο αγαθό, καθώς επίσης και κατ' επέκταση το δικαίωμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αφού είναι βέβαιο, σύμφωνα, άλλωστε, και με όσα κατατέθηκαν, ότι, αν αυτοί εκδοθούν στην Τουρκία ή το Ιράν, θα υποστούν διώξεις και ενδεχομένως βασανισμούς με απρόβλεπτες συνέπειες ακόμη και για τη ζωή τους πέραν του γενικότερου εμπόλεμου κλίματος. Η παραμονή τους δε στο ελληνικό έδαφος θα διευκολύνει τη συγκέντρωση των απαιτούμενων στοιχείων για την εκ μέρους της Ελληνικής Πολιτείας χορήγηση του ζητούμενου και ενώπιον του δικαστηρίου τούτου πολιτικού ασύλου από τους κατηγορούμενους G.M., P.A.D., S.Z., M.H., J.A. και M.R. αφού κατά την κρίση της πλειοψηφίας του δικαστηρίου αυτού, παραδεκτώς υποβάλλεται ένα τέτοιο αίτημα, έστω και καθυστερημένα, σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν, αφού, όπως έχει ήδη κριθεί, το δικαστήριο αποτελεί αρχή, κατά την έννοια του νόμου (βλ. ΑΠ 163/1958 ΠοινΧρ Η', 427 – ΑΠ 232/1957 και 234/1957 ΠοινΧρ Ζ' 441).

Αντίθετα, το μέλος του δικαστηρίου τούτου, *Αγγελική Κουτσαντώνη*, έχει τη γνώμη, πως πρέπει οι παραπάνω κατηγορούμενοι να κηρυχθούν ένοχοι της παράνομης εισόδου στη χώρα, δεδομένου, ότι δεν δικαιολογείται η υποβολή αιτήματος πολιτικού ασύλου ενώπιον του δικαστηρίου τούτου.

Το Δικαστήριο κήρυξε κατά πλειοψηφία αθώους τους κυρίους G.M., P.A.D., S.Z., M.H., J.A. και M.R. για το αδίκημα της παράνομης εισόδου στην Ελλάδα.

**ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΝ**

**I
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ¹**

**Άρθρα 2 και 3
Το δικαίωμα στη ζωή
Απαγόρευση βασανιστηρίων**

0521

Υπόθεση Bader and others κατά Σουηδίας (8.11.2005²)

Δικαστές: J-P Costa, πρόεδρος, I. Cabral Barreto, V. Butkevych, A. Mularoni, E. Fura-Sandström, D. Jočienė, D. Popović.

Δικηγόροι: ο κύριος K. Larsson, δικηγόρος Karlskrona για τους προσφεύγοντες και η κυρία E. Jagander νομική σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών της Σουηδίας, για τη σουηδική κυβέρνηση

Απόρριψη αιτήματος ασύλου Σύριου κουρδικής καταγωγής – Ερήμην καταδίκη από συριακό δικαστήριο στην εσχάτη των ποινών για έγκλημα τιμής – Βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος επιστροφής υπό το φως των άρθρων 2 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Παραβιάζει το άρθρο 2 της Σύμβασης η έκδοση ή η απέλαση ενός προσώπου σε χώρα όπου κινδυνεύει από την εκτέλεση της θανατικής ποινής που επιβλήθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας στην οποία παραβιάστηκε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη – Στην περίπτωση απομάκρυνσης στη Συρία η θανατική ποινή που επιβλήθηκε κατά παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη δημιουργεί αναπόφευκτα πρόσθετο φόβο και αγωνία καθώς είναι πραγματική η πιθανότητα εκτέλεσής της σ' αυτήν τη χώρα – Οι σουηδικές αρχές

¹ Οι αποφάσεις που παρατίθενται είναι οριστικές κατά την έννοια του άρθρου 44 παρ. 2 (υπό τον «Τίτλο II – Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) του Ν. 2400/1996. Στον τίτλο κάθε απόφασης παρατίθεται η ημερομηνία έκδοσής της. Ευρετήριο των αποφάσεων παρατίθεται στη σελίδα 809 της παρούσας έκδοσης. Απόδοση των αποφάσεων στην ελληνική γλώσσα: Έρικα Καλαντζή.

² Προσφυγή No. 12384/04.

εκθέτουν τον πρώτο προσφεύγοντα σε σοβαρό κίνδυνο απελαύνοντάς τον στη Συρία χωρίς να έχουν προηγουμένως διασφαλίσει το σεβασμό του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη και την προστασία του από την απαγγελία της θανατικής ποινής – Τα κράτη που κύρωσαν το Πρωτόκολλο Νο. 13 ανέλαβαν την υποχρέωση όχι μόνον να μην επιβάλουν και να μην εκτελούν τη θανατική ποινή αλλά και να μην εκθέτουν κανένα στον κίνδυνο να υποστεί την εκτέλεσή της.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 2 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 13 «για την Κατάργηση της Θανατικής Ποινής σε όλες τις Περιπτώσεις»

Ν. 3289/2004, ΦΕΚ 227, τ. Α'

Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 6 «για την Κατάργηση της Θανατικής Ποινής»

Ν. 2615/1998, ΦΕΚ 125, τ. Α'

Σύμβαση περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Οι προσφεύγοντες, κύριος Kamal Bader Muhammad Kurdi, κυρία Hamida Abdilahamid Mohammad Kanbor και τα δύο παιδιά τους έχουν γεννηθεί το 1972, 1973, 1998 και 1999 αντίστοιχα και διαμένουν στη Σουηδία, όπου έφθασαν στις 25.8.2002. Την επομένη υπέβαλαν αίτημα ασύλου στο Συμβούλιο Μετανάστευσης. Ο πρώτος από τους προσφεύγοντες ισχυρίστηκε ότι είναι κουρδικής καταγωγής, σουνίτης μουσουλμάνος και ότι από το 1995 ζούσε και εργαζόταν με την οικογένειά του στη Βηρυτό του Λιβάνου. Υποστήριξε ότι το Δεκέμβριο του 1999 συνελήφθη μαζί με τους τρεις αδερφούς του από τη Συριακή Υπηρεσία Ασφαλείας και κρατήθηκε στην Halab για εννέα μήνες από την αστυνομία που τον ανέκρινε προκειμένου να εκμαιεύσει πληροφορίες για έναν άλλον αδερφό του που λιποτάκτησε το 1998, ενώ υπηρετούσε τη στρατιωτική του θητεία. Περαιτέρω, επικαλέστηκε ότι κατά την κράτησή του υποβλήθηκε σε βασανιστήρια και κακομεταχείριση και ότι απολύθηκε μετά τη νοσηλεία του σε νοσοκομείο όπου διακομίστηκε προκειμένου να του παρασχεθούν ιατρικές φροντίδες για τα τραύματα που υπέστη από την κακομεταχείριση. Μετά την απόλυσή του επέστρεψε στη Βηρυτό όπου ζούσε η οικογένειά του. Από το 2001 έως το 2002 συνελήφθη τέσσερις φορές από την Υπηρεσία Ασφαλείας, που ανακρίνοντάς τον για τον αδερφό του τον υπέβαλε σε κακομεταχείριση (ξυλοδαρ-

μό). Όμως, κάθε φορά απολυόταν μετά από λίγες ημέρες. Το 2002, οι προσφεύγοντες μετακόμισαν στην Halab όπου παρέμειναν έως τον Αύγουστο του 2002, οπότε αναχώρησαν νόμιμα από τη Συρία αεροπορικά και μέσω Τουρκίας έφθασαν στη Στοκχόλμη. Ταξίδεψαν με τα διαβατήριά τους που κατέστρεψαν όταν έφθασαν στη χώρα ασύλου.

Στις 27.6.2003 το Συμβούλιο Μετανάστευσης απέρριψε το αίτημά τους για άσυλο και χορήγηση άδειας διαμονής και διέταξε την απέλασή τους στη Συρία. Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης η γενικότερη κατάσταση των κούρδων στη Συρία δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ασύλου αφού ως Σύριοι πολίτες έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους πολίτες της χώρας αυτής. Επιπλέον, η πλειοψηφία του πληθυσμού της Συρίας είναι σουνίτες μουσουλμάνοι. Το Συμβούλιο Μετανάστευσης διαπίστωσε ότι οι προσφεύγοντες δεν εξέφραζαν φόβο δίωξης εάν επέστρεφαν στη Συρία. Υπογράμμισε ότι με εξαίρεση την πρώτη εννέαμηνη κράτηση του 1999, τις επόμενες τέσσερις φορές που συνελήφθη ο πρώτος προσφεύγων κρατήθηκε για λίγες ημέρες και εν συνεχεία αφέθηκε ελεύθερος. Περαιτέρω, εκτιμώντας ότι ο κύριος Bader δεν είχε προσωπικά ανάγκη διεθνούς προστασίας, αφού οι ανακρίσεις αφορούσαν στον αδερφό του, σημείωσε ότι δεν διευκρίνισε τους λόγους λιποταξίας του ή του ενδιαφέροντος της συριακής υπηρεσίας ασφαλείας για την περίπτωση του. Τέλος, υπογράμμισε ότι οι προσφεύγοντες αναχώρησαν από τη Συρία νόμιμα.

Ο κύριος Bader και η σύζυγός του άσκησαν προσφυγή κατά της απορριπτικής του ασύλου απόφασης ενώπιον του Συμβουλίου Προσφυγών των Αλλοδαπών, επικαλούμενοι όσα είχαν υποστηρίξει ενώπιον του Συμβουλίου Μετανάστευσης και προσθέτοντας ότι οι κούρδοι υπόκεινται διώξεις και διακρίσεις στη Συρία. Επίσης ισχυρίστηκαν ότι κατέβαλαν το ποσόν των 6.000 δολαρίων ΗΠΑ προκειμένου να προμηθευτούν πλαστά διαβατήρια τα οποία στη συνέχεια κατέστρεψαν. Τέλος, ανέφεραν ότι τον Ιούλιο του 2003 η κυρία Abdilahamid, σύζυγος του πρώτου προσφεύγοντα, νοσηλεύθηκε στα επείγοντα περιστατικά ψυχιατρικής κλινικής της Στοκχόλμης.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 2003 το Συμβούλιο Προσφυγών των Αλλοδαπών απέρριψε την προσφυγή τους με το σκεπτικό της πρωτοβάθμιας αρνητικής απόφασης εκτιμώντας ότι δεν διαφοροποιούσαν την αξιολόγηση του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης οι νέοι λόγοι που επικαλέστηκαν για να στοιχειοθετήσουν την ανάγκη διεθνούς προστασίας. Επίσης, διατήρησε την απόφαση απέλασης.

Στη συνέχεια οι προσφεύγοντες κατέθεσαν νέα αίτηση ενώπιον του Συμβουλίου Προσφυγών των Αλλοδαπών η οποία απορρίφθηκε στις 27.11.2003.

Το φθινόπωρο του 2003 ο κύριος Bader καταδικάστηκε από το Περιφερειακό Δικαστήριο του Blekinge για επίθεση κατά της τετράχρονης κόρης του και ενός γείτονά του. Το δικαστήριο διέταξε την αναστολή εκτέλεσης της ποινής και την απέλασή του από τη Σουηδία. Εκδικάζοντας την έφεσή του το Εφετείο του Skåne και Blekinge επικύρωσε στις 24.2.2004 την πρωτοβάθμια απόφαση αλλά ακύρωσε το μέτρο της απέλασης κρίνοντας ότι δεν δικαιολογούταν από τη σοβαρότητα του αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος.

Σε εκτέλεση της απόφασης του Περιφερειακού Δικαστηρίου του Blekinge οι αστυνομικές αρχές άρχισαν να προετοιμάζουν την απέλαση. Σχετικά, η πρεσβεία της Σουηδίας στη Δαμασκό επιβεβαίωσε ότι οι προσφεύγοντες αναχώρησαν νόμιμα από τη Συρία στις 17.8.2002 χρησιμοποιώντας τα διαβατήριά τους αλλά διευκρίνισε ότι ταξίδεψαν στη Σουηδία μέσω Κύπρου και όχι μέσω Τουρκίας.

Τον Ιανουάριο του 2004 η οικογένεια κατέθεσε νέο αίτημα ασύλου στο Συμβούλιο Προσφυγών των Αλλοδαπών και αιτήθηκε την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης. Επικαλέστηκε την από 17.11.2003 απόφαση που εξέδωσε το Περιφερειακό Δικαστήριο στο Χαλέπι της Συρίας με την οποία ο πρώτος προσφεύγων, κύριος Bader, καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο (δυνάμει του άρθρου 353 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα της Συρίας) για συνέργεια σε φόνο.

Στις 9.1.2004 το Συμβούλιο Προσφυγών των Αλλοδαπών αποφάσισε την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης έως νεωτέρας και ζήτησε από τους προσφεύγοντες να καταθέσουν επίσημο αντίγραφο της απόφασης καθώς και κάθε άλλο στοιχείο αποδεικτικό των ισχυρισμών τους.

Στις 26.1.2004 οι προσφεύγοντες κατέθεσαν στο Συμβούλιο Προσφυγών των Αλλοδαπών επικυρωμένο αντίγραφο της δικαστικής απόφασης, από την οποία προκύπτει ότι ο κύριος Bader και ο αδερφός του απείλησαν κατ' επανάληψη το γαμπρό τους επειδή θεωρούσαν ότι κακομεταχειριζόταν την αδερφή τους και είχε προσβάλει την τιμή της οικογένειας καταβάλλοντας μικρή προίκα. Το Νοέμβριο του 1998 ο αδερφός του πυροβόλησε το γαμπρό του αφού σχεδίασε το φόνο με τον πρώτο προσφεύγοντα, που του εξασφάλισε το όπλο. Σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση τα δύο αδέρφια ερημοδίκησαν, κηρύχθηκαν ένοχα της πράξης για την οποία κατηγορούνταν και καταδικάστηκαν σε θανατική ποινή. Επίσης, το δικαστήριο καταδίκασε τους κατηγορούμενους να καταβάλλουν το ποσό του ενός εκατομμυρίου συριακών λιρών στην οικογένεια του θύματος, σε στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων και σε δέσμευση των περιουσιακών τους στοιχείων. Ο πρώτος προσφεύγων κατηγορήθηκε για παράνομη κατοχή όπλου, κατηγορία που το δικαστήριο παρέπεμψε για περαιτέρω διερεύνηση στον Εισαγγελέα στρατιωτικού δικαστηρίου. Τέλος, το

δικαστήριο σημείωνε: «Η παρούσα απόφαση εκδόθηκε ερήμην των κατηγορουμένων. Η υπόθεση μπορεί να εξεταστεί εκ νέου». Διαφαίνεται ότι η δικαστική απόφαση είναι εκτελεστή.

Συμπληρωματικά, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν στις σουηδικές αρχές έγγραφα με πληροφορίες για την ισχύουσα στη Συρία ποινική δικονομία, συμπεριλαμβανομένου του από 10.8.2003 κλητήριου θεσπίσματος που απεστάλη στον κύριο Bader για να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου εντός δέκα ημερών. Από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι η παράλειψη συμμόρφωσης με το κλητήριο θέσπισμα επισύρει τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων και την κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων. Ο πρώτος προσφεύγων υποστήριξε ότι δεν είχε αναμειχθεί στη δολοφονία για την οποία καταδικάστηκε αφού κατά το χρόνο τέλεσης του εγκλήματος βρισκόταν στη Βηρυτό. Επίσης διευκρίνισε ότι το 1999/2000 συνελήφθη και κρατήθηκε για εννέα μήνες επειδή θεωρήθηκε ύποπτος συνέργειας στο έγκλημα και ότι αφέθηκε ελεύθερος με εγγύηση στις 9.9.2000. Επέμεινε ότι δεν αναφέρθηκε στο περιστατικό αυτό ευθύς εξ αρχής επειδή αφορούσε στην τιμή της οικογένειας και διέσυρε την αδερφή του. Τέλος, παρέδωσε στην Επιτροπή Προσφυγών των Αλλοδαπών τα στοιχεία του δικηγόρου του που τον εκπροσώπησε στη Συρία ενώπιον των αρχών.

Στις 16.2.2004 η Επιτροπή Προσφυγών των Αλλοδαπών ζήτησε από την πρεσβεία της Σουηδίας στη Συρία να επαληθεύσει τη γνησιότητα της απόφασης και σε καταφατική περίπτωση για το δικαίωμα των καταδικασθέντων να ασκήσουν έφεση ή να αιτηθούν την επανεξέταση της υπόθεσής τους καθώς και για τη δυνατότητα να διαταχθεί αναστολή εκτέλεσης της ποινής και για την πρακτική που ακολουθείται στη Συρία όσον αφορά στην εκτέλεση της εσχάτης των ποινών.

Με το από 14.3.2004 έγγραφό της η πρεσβεία της Σουηδίας στη Συρία επιβεβαίωσε τη γνησιότητα της καταδικαστικής απόφασης. Περαιτέρω, επισύναψε τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήγαγε ο σύριος δικηγόρος στον οποίο ανέθεσε να διερευνήσει την ποινική αντιμετώπιση του φόνου και της ανθρωποκτονίας εξ αμελείας: από το σχετικό έγγραφο προκύπτει ότι σύμφωνα με την ποινική νομοθεσία της Συρίας η υπόθεση μπορεί να εκδικαστεί εκ νέου όταν εντοπιστούν οι καταδικασθέντες που πιθανότατα δικαιούνται να αιτηθούν την εξέταση νέων μαρτύρων και άρα την επανάληψη της δίκης.

Περαιτέρω, ο χαρακτηρισμός του αδικήματος ως «εγκλήματος τιμής» είναι ελαφρυντικό στοιχείο που συνήθως οδηγεί σε επιβολή ελαφρύτερης ποινής. Κατά το σύριο δικηγόρο δεν είναι ασυνήθιστη πρακτική για τα δικαστήρια της Συρίας να καταδικάζουν τον κατηγορούμενο που ερημοδικεί μετά από νόμιμη κλήτευση στην ανώτατη ποινή που επισύρει το αδίκημα που φέρεται να τέλεσε. Προκύπτει όμως ότι αναγκαία προϋπό-

θεση για την εκ νέου κρίση της υπόθεσης είναι η εμφάνιση του καταδικασθέντα ενώπιον του δικαστηρίου. Σχετικά, το νομικό σύστημα της Συρίας χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα έντονη αυθαιρεσία και η θανατική ποινή εκτελείται στις περιπτώσεις των σοβαρών εγκλημάτων όπως είναι ο φόνος. Όμως, η εκτέλεση της θανατικής ποινής πρέπει να εγκριθεί από τον Πρόεδρο της χώρας. Η πρεσβεία δεν διαθέτει αξιόπιστες πληροφορίες για τη συχνότητα της επιβολής της θανατικής ποινής στη Συρία καθώς η εκτέλεσή της δεν είναι δημόσια. Όμως, κατά το σύριο δικηγόρο σήμερα σπάνια διατάσσουν τα δικαστήρια της χώρας τη θανατική ποινή.

Στις 4.3.2004, αντικρούοντας τις πληροφορίες της πρεσβείας της Σουηδίας στη Δαμασκό, οι προσφεύγοντες σημείωσαν ότι ο πρώτος εξ αυτών καταζητείτο στη Συρία δυνάμει δικαστικής απόφασης. Περαιτέρω, παρατήρησαν ότι ο σύριος δικηγόρος εξέφραζε την άποψή του για την έκβαση της δικαστικής υπόθεσης του κυρίου Bader χωρίς να αναφέρεται σε τυχόν εγγυήσεις της συριακής έννομης τάξης για την επανάληψη της δίκης και το διαφορετικό αποτέλεσμα της. Επίσης, υπογράμμισαν ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να αναζητηθεί μάρτυρας υπεράσπισης για τον πρώτο εξ αυτών και ότι δεν αποκλείεται η οικογένεια του θύματος να δωροδοκήσει τον εισαγγελέα, τους μάρτυρες και το δικαστήριο καθόσον είναι ιδιαίτερα εύπορη. Ο πρώτος προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι σε αντίθεση με όσα εκτίθενται στην καταδικαστική απόφαση το θύμα δεν ήταν γαμπρός του αλλά ότι η οικογένειά του επικαλέστηκε ενώπιον του συριακού δικαστηρίου πλαστά έγγραφα προκειμένου να αποδείξει ότι η αδερφή του ήταν σύζυγός του. Έτσι, η δολοφονία θεωρήθηκε ιδιαίτερα σοβαρό αδίκημα. Περαιτέρω, η κourδική καταγωγή του τον εκθέτει σε κίνδυνο να υποστεί διακριτική μεταχείριση και ενδεχομένως να καταδικαστεί σε αυστηρότερη τιμωρία. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι ενόψει της αυθαιρεσίας και της διαφθοράς που χαρακτηρίζουν το συριακό νομικό σύστημα βάσιμα και δικαιολογημένα φοβάται ο πρώτος εξ αυτών ότι κινδυνεύει να εκτελεστεί όταν επιστρέψει στη Συρία καταστρέφοντας έτσι την οικογένειά του.

Στις 7.4.2004 η Επιτροπή Προσφυγών των Αλλοδαπών απέρριψε το αίτημα ασύλου των προσφευγόντων με δύο ψήφους κατά έναντι μιας υπέρ. Κατά την άποψη της πλειοψηφίας η έρευνα του σύριου δικηγόρου αποδεικνύει ότι όταν ο κύριος Bader επιστρέψει στη Συρία θα δικαστεί εκ νέου για το αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκε ερήμην και ότι δεν θα επιβληθεί σε βάρος του η θανατική ποινή καθώς η υπόθεση αφορά «έγκλημα τιμής». Ενόψει των περιστάσεων αυτών η πλειοψηφία έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν εκφράζουν βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης και άρα δεν έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.

Κατά την άποψη όμως της μειοψηφίας της Επιτροπής οι προσφεύγοντες έχουν βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης καθότι ο πρώτος εξ αυτών κινδυνεύει να εκτελεστεί εάν επιστρέψει στη Συρία. Επομένως πρέπει να χορηγηθεί στην οικογένεια άδεια διαμονής στη Σουηδία.

Στις 19.4.2004 η Επιτροπή Προσφυγών των Αλλοδαπών ανέστειλε την εκτέλεση της απόφασης απέλασης σε εφαρμογή της σχετικής υπόδειξης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για λήψη μέτρου προσωρινής προστασίας δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του. Η αναστολή παραμένει εν ισχύ.

Νόμο βάσιμο: Α) Η εξουσία των συμβαλλομένων στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κρατών να απελαύνουν αλλοδαπούς μπορεί να εγείρει ζητήματα στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης, όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός διατρέχει στη χώρα όπου απομακρύνεται πραγματικό κίνδυνο να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή σε ποινή ή μεταχείριση απάνθρωπη ή εξευτελιστική. **Β)** Η εκτέλεση της θανατικής ποινής μετά από μη δίκαιη δίκη αντιβαίνει στη διάταξη του άρθρου 2 της Σύμβασης γιατί απαγορεύεται η αυθαίρετη στέρηση του δικαιώματος στη ζωή. **Γ)** Υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης η καταδίκη σε θανατική ποινή μετά από μη δίκαιη δίκη επειδή δημιουργεί, όταν είναι πραγματικός ο κίνδυνος της εκτέλεσής της, έντονη αγωνία και ιδιαίτερο φόβο.

Σκεπτικό: Επί της παραβίασης των άρθρων 2 και 3 της ΕυρΣΔΑ

41. Σύμφωνα με παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου και με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία να ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απέλαση των αλλοδαπών. Όμως, η απόφαση των συμβαλλομένων κρατών να απελαύνουν αλλοδαπούς μπορεί να εγείρει ζητήματα στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης και άρα ευθύνονται όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός ενδέχεται να αντιμετωπίσει στη χώρα όπου απελαύνεται πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Υπ' αυτές τις συνθήκες το άρθρο 3 περιλαμβάνει την υποχρέωση του συμβαλλόμενου κράτους να απέχει από κάθε μέτρο απομάκρυνσης του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού σ' αυτή τη χώρα (βλέπε μεταξύ άλλων παραγράφους 33-34 της από 29.4.1997 απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *H.L.R. κατά Γαλλίας*, δημοσιευμένη σε Reports of Judgements and Decisions 1997-III).

42. Επιπλέον, στις υποθέσεις που έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο δεν απέκλεισε την ευθύνη των συμβαλλομένων κρατών δυνάμει του άρθρου 2 της Σύμβασης ή του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 6 όταν ο αλλοδαπός απελαύνεται σε χώρα όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να εκτελεστεί κατ' εφαρμογή καταδικαστικής απόφασης ή με οιονδήποτε άλλον τρόπο σε θανατική ποινή (μεταξύ άλλων βλέπε την από 23.4.2002 απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *S.R. κατά Σουηδίας* – προσφυγή Νο. 62806/000, την από 15.3.2001 απόφαση επί της υπόθεσης *Ismaili κατά Γερμανίας* – προσφυγή Νο. 58128/00 και την από 19.2.1998 απόφαση επί της υπόθεσης *Bahaddar κατά Ολλανδίας* δημοσιευμένη σε Reports 1998 – I, παράγραφοι 75 έως 78 της άποψης της Επιτροπής).

Στην απόφαση *Öcalan κατά Τουρκίας*¹ η Ολομέλεια του Δικαστηρίου σημείωσε ότι τα εδάφη που υπάγονται στη δικαιοδοσία των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελούν πλέον ζώνη απαλλαγμένη από το θεσμό της θανατικής ποινής και ότι μπορεί να υποστηριχθεί ότι η θανατική ποινή σε καιρό ειρήνης – λαμβάνοντας μεταξύ άλλων υπόψη ότι όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν κυρώσει το Πρωτόκολλο Νο. 6 και ότι μόλις δύο (Ρωσία και το Μονακό) δεν το έχουν κυρώσει – θεωρείται πλέον απαράδεκτη ποινή τιμωρίας την οποία δεν επιτρέπει το άρθρο 2 της Σύμβασης. Όμως, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου έκρινε ότι:

«Προς το παρόν, το γεγονός ότι πολλά κράτη δεν έχουν υπογράψει ή κυρώσει το Πρωτόκολλο Νο. 13 της Σύμβασης δεν επιτρέπει στο Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι κατά παγιωμένη πρακτική των συμβαλλομένων κρατών η εκτέλεση της θανατικής ποινής είναι απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αντίθετη με τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης δεδομένου ότι δεν είναι επιτρεπτή η εξαίρεση της εφαρμογής αυτής της διάταξης ακόμη και σε καιρό πολέμου»².

Όμως, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου απέφυγε να κρίνει εάν πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει τροποποιηθεί το άρθρο 2 της Σύμβασης ώστε να απαγορεύει τη θανατική ποινή σε κάθε περίπτωση. Απεφάνθη όμως ότι αντιβαίνει στη Σύμβαση ακόμα και εάν θεωρηθεί ότι το άρθρο 2 επιτρέπει τη θανατική ποινή, η εκτέλεση της θανατικής ποινής μετά από μη δίκαιη δίκη καθώς απαγορεύεται η αυθαίρετη στέρηση του δικαιώματος στη ζωή:

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: Βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 473.

² Παράγραφος 165 της απόφασης. Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 508.

«... Συνάγεται επίσης από τις προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 2 σύμφωνα με τις οποίες η στέρηση της ζωής επιβάλλεται «σε εκτέλεση θανατικής ποινής εκδιδόμενης υπό δικαστηρίου», ... ότι πρέπει να εφαρμόζονται τα πλέον αυστηρά κριτήρια δικαιοσύνης στις ποινικές διαδικασίες τόσο στον πρώτο βαθμό κρίσης της υπόθεσης όσο και στην κατ' έφεση δίκη»¹.

Επιπλέον, η καταδίκη σε θανατική ποινή μετά από μη δίκαιη δίκη δημιουργεί, όταν είναι πραγματικός ο κίνδυνος της εκτέλεσής της, έντονη αγωνία και ιδιαίτερο φόβο και άρα η μεταχείριση αυτή υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης².

Σχετικά, πρέπει να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι στις περιπτώσεις της έκδοσης μπορεί να ανακύψει πρόβλημα υπό το φως του άρθρου 6 της Σύμβασης όταν ο φυγόποινος έχει υποστεί ή κινδυνεύει να υποστεί στο εκζητούν κράτος κατάφωρη παραβίαση του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη (βλέπε την από 4.2.2005 απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Mamatkulov and Askarov κατά Τουρκίας*³, προσφυγές Νο. 46827/99 και 46951/99 και παράγραφο 113 της από 7.7.1989 απόφασης επί της υπόθεσης *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, δημοσιευμένη σε Series A, No. 161, σελίδα 45).

Επομένως, ανακύπτει ζήτημα που υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης όταν ένα συμβαλλόμενο κράτος απελαύνει αλλοδαπό που έχει υποστεί ή κινδυνεύει να υποστεί στο κράτος όπου απομακρύνεται κατάφωρη παραβίαση του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, που έχει ως αποτέλεσμα την καταδίκη του στην εσχάτη των ποινών.

43. Κατ' αρχήν το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν επιδιώκουν να αξιολογηθούν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης οι αρχικοί ισχυρισμοί που προέβαλαν ενώπιον των σουηδικών αρχών για τα βασανιστήρια που υπέστη ο πρώτος εξ αυτών πριν αναχωρήσουν από τη Συρία και για τον κίνδυνο να υποβληθεί εκ νέου σε παρόμοια μεταχείριση όταν επιστρέψουν στη χώρα αυτή. Το Δικαστήριο δεν θα εξετάσει αυτεπάγγελτα αυτήν την πτυχή της υπόθεσης. Θα περιορίσει την κρίση του στον ισχυρισμό των προσφευγόντων σύμφωνα με τον οποίον στην περίπτωση απέλασης στη Συρία ο πρώτος εξ αυτών διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να εκτελεστεί δυνάμει τελεσίδικης απόφασης με την οποία καταδικάστηκε στην εσχάτη των ποινών.

¹ Παράγραφος 166. Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΠΔΑ 2005, σελίδες 508 έως 509.

² Παράγραφοι 168 έως 169. Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 510.

³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526.

44. Σχετικά, το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην από 17.11.2003 απόφαση του συριακού δικαστηρίου που δυνάμει του άρθρου 535 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα κήρυξε ένοχο των πρώτο προσφεύγοντα για συμμετοχή σε ανθρωποκτονία και τον καταδίκασε στη θανατική ποινή. Η σουηδική πρεσβεία στη Συρία επιβεβαίωσε τη γνησιότητα της δικαστικής απόφασης. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αν και δεν αποτελεί κατ' ανάγκη συνηθισμένη πρακτική εκτελείται στη Συρία η θανατική ποινή που επιβάλλεται για σοβαρά αδικήματα.

Επιπλέον, η απόφαση του δικαστηρίου του Χαλεπιού αναφέρεται στη δυνατότητα του πρώτου προσφεύγοντα να αιτηθεί την εκ νέου εξέταση της υπόθεσής του και την επανάληψη της δίκης. Όμως, τούτο προϋποθέτει κατ' ανάγκην την παράδοσή του στις συριακές αρχές μόλις επιστρέψει στη χώρα του όπου μετά βεβαιότητας θα κρατηθεί αναμένοντας την έκδοση της δικαστικής απόφασης επί του αιτήματός του για εκ νέου κρίση της υπόθεσης.

45. Το Δικαστήριο συμφωνεί με τον προσφεύγοντα για τις γενικόλογες και ασαφείς πληροφορίες που περιλαμβάνει η έκθεση της σουηδικής πρεσβείας στη Συρία αναφορικά με τη δυνατότητα της επανεξέτασης της υπόθεσής του και την πιθανότητα, στην περίπτωση που κηρυχθεί εκ νέου ένοχος για το αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε ερήμην, να διαφύγει τη θανατική ποινή. Η έκθεση αναφέρεται σε υποθετικά ερωτήματα και δεν περιλαμβάνει σαφείς απαντήσεις για την περαιτέρω μεταχείρισή του στην περίπτωση που απελαθεί στη Συρία με την οικογένειά του. Σημειώνοντας ότι οι προσφεύγοντες είχαν γνωστοποιήσει στις σουηδικές αρχές το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του δικηγόρου του κυρίου Bader στη Συρία το Δικαστήριο εκφράζει την έκπληξή του για την παράλειψη της σουηδικής πρεσβείας στη Δαμασκό να τον αναζητήσει στο πλαίσιο της έρευνας που παρήγγειλε αφού κατά πάσα πιθανότητα θα ήταν σε θέση να παράσχει χρήσιμες πληροφορίες για την υπόθεση και για τη διαδικασία που εφαρμόστηκε ενώπιον των συριακών δικαστηρίων. Σημαντικότερη είναι κατά το Δικαστήριο η παράλειψη της σουηδικής κυβέρνησης να αναζητήσει εγγυήσεις από τη Συρία για την επανεξέταση της υπόθεσης και για την ποινική μεταχείριση του πρώτου προσφεύγοντα, δηλαδή να μην προτείνει ο εισαγγελέας του συριακού δικαστηρίου κατά την επανάληψη της δίκης την καταδίκη του στην εσχάτη των ποινών (βλέπε μεταξύ άλλων, παράγραφο 76 της απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Mamatkulov and Askarov κατά Τουρκίας*¹, παραγράφους 97 έως 98 της απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, και την απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθε-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 535.

σης *Nivette κατά Γαλλίας*, δημοσιευμένη σε ECHR 2001-VII). Υπ' αυτές τις συνθήκες οι σουηδικές αρχές εκθέτουν σε σοβαρό κίνδυνο τον πρώτο προσφεύγοντα απελαύνοντάς τον στη Συρία και παραδίδοντάς τον στις συριακές αρχές χωρίς εγγυήσεις για την εκ νέου δικαστική κρίση της υπόθεσής του και την ποινική μεταχείρισή του, διασφαλίζοντας δηλαδή ότι ο εισαγγελέας δεν θα προτείνει και το δικαστήριο δεν θα διατάξει την καταδίκη του στη θανατική ποινή.

46. Επομένως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι βάσιμα και δικαιολογημένα φοβάται ο κύριος Bader την εκτέλεση της θανατικής ποινής στην περίπτωση που εξαναγκαστεί να επιστρέψει στην πατρίδα του. Επιπλέον, στο μέτρο που δεν είναι δημόσιες οι εκτελέσεις στη Συρία, οι συνθήκες της εκτέλεσης του πρώτου προσφεύγοντα προκαλούν αναπόφευκτα έντονη αγωνία και ιδιαίτερο φόβο αφού τόσο ο ίδιος όσο και η οικογένειά του θα αντιμετωπίσουν ανυπόφορη αβεβαιότητα για το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο της εκτέλεσης.

47. Επιπλέον, στην υπό κρίση υπόθεση προκύπτει από την απόφαση του συριακού δικαστηρίου ότι δεν ελήφθησαν υπόψη οι προφορικές καταθέσεις των μαρτύρων, ότι εξετάστηκαν μόνον τα αποδεικτικά στοιχεία που έθεσε υπόψη του δικαστηρίου ο εισαγγελέας και ότι ούτε ο κατηγορούμενος ούτε ο συνήγορός του ήσαν παρόντες στη δίκη. Λαμβάνοντας υπόψη τη συνοπτική φύση και την προφανή παραβίαση των δικαιωμάτων υπεράσπισης του κατηγορουμένου το Δικαστήριο θεωρεί ότι η διαδικασία που εφάρμοσε το δικαστήριο του Χαλεπιού στην υπόθεση του κυρίου Bader παραβιάζει κατάφωρα το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη (βλέπε *mutatis mutandis* την παράγραφο 88 της απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Mamatkulon and Askarov κατά Τουρκίας*¹). Τούτο δημιουργεί πρόσθετη αβεβαιότητα και ανησυχία στους προσφεύγοντες για την έκβαση της εκ νέου εκδίκασης της υπόθεσης του πρώτου εξ αυτών στη Συρία.

Υπό το φως των ανωτέρω το Δικαστήριο θεωρεί ότι η θανατική ποινή στην οποία καταδικάστηκε ο πρώτος προσφεύγων μετά από μη δίκαιη δίκη προκαλεί αναπόφευκτα σε όλους τους προσφεύγοντες επιπλέον φόβο και αγωνία για το μέλλον στην περίπτωση που εξαναγκαστούν να επιστρέψουν στη Συρία καθώς είναι πραγματικός ο κίνδυνος της εκτέλεσης της θανατικής ποινής σ' αυτήν τη χώρα (βλέπε σχετικά την παράγραφο 169 της απόφασης του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Öcalan κατά Τουρκίας*²).

¹ Σημείωση της επιμελήτριας; βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526.

² Σημείωση της επιμελήτριας; βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 510.

48. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία της υπόθεσης, το Δικαστήριο κρίνει ότι για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι η απέλαση του πρώτου προσφεύγοντα στην πατρίδα του τον εκθέτει σε πραγματικό κίνδυνο να εκτελεστεί και να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με τις διατάξεις των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η εκτέλεση της απέλασης των προσφευγόντων στη Συρία παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης.

49. Ενόψει της διαπίστωσης της προαναφερόμενης παραβίασης το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν συντρέχει λόγος να διερευνηθεί την υπόθεση υπό το φως του Πρωτοκόλλου Νο. 13, όπως πρότεινε η κυβέρνηση της Σουηδίας¹.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι η απέλαση των προσφευγόντων στη Συρία παραβιάζει τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης.

Σύμφωνη γνώμη του δικαστή Cabral Barreto: Συμφωνώ με την πλειοψηφία του Δικαστηρίου ότι παραβιάστηκε το άρθρο 2 της Σύμβασης καθώς δεν είχα άλλο μέσο να εκφράσω την άποψή μου ότι παραβιάστηκε η διάταξη του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 13 της Σύμβασης². Ειδικότερα, κατά την άποψή μου είναι η πρώτη φορά που το Δικαστήριο αποφάνθηκε ρητά ότι παραβιάζει το άρθρο 2 της Σύμβασης η έκδοση ή η απέλαση ενός προσώπου σε χώρα όπου κινδυνεύει από την εκτέλεση της θανατικής ποινής που επιβλήθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας στην οποία παραβιάστηκε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη.

Στην απόφαση επί της υπόθεσης *Öcalan* η Ολομέλεια του Δικαστηρίου εξέτασε ενδελεχώς αυτό το ζήτημα.

Στην παράγραφο 166 της απόφασης η Ολομέλεια υιοθέτησε το σκεπτικό του Τμήματος:

«... Αλλά ακόμη και στην περίπτωση που το άρθρο 2 επιτρέπει σήμερα την καταδίκη σε θανατική ποινή, το Δικαστήριο εκτιμά ότι απαγορεύεται η αυθαίρετη στέρηση της ζωής με εκτέλεση της θανατικής ποινής. Η θέση αυτή απορρέει από το δικαίωμα «εκάστου προσώπου εις την ζωήν» το οποίο «προστατεύεται υπό του νόμου». Μια αυθαίρετη πράξη δεν μπορεί να είναι νόμιμη κατά τη Σύμβαση».

Όμως, αντί να σημειώσει ότι «συνάγεται από τη διατύπωση του άρθρου 2 ότι δεν επιτρέπεται η εκτέλεση της θανατικής ποινής στην περι-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη συνέχεια τη σύμφωνη γνώμη του δικαστή Barreto.

² Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για το Πρωτόκολλο της Σύμβασης που προβλέπει την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις το οποίο έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 3289/2004 (ΦΕΚ 227, τ. Α').

πτωση του κατηγορούμενου που δεν είχε δίκαιη δίκη» η Ολομέλεια απέφυγε να διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 2 και προτίμησε να εξετάσει την υπόθεση υπό το φως του άρθρου 3.

Έκρινε:

«167. Το ανωτέρω συμπέρασμα για την ερμηνεία του άρθρου 2, όταν έχει παραβιασθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, κατευθύνει τη γνώμη του Δικαστηρίου όταν εξετάζει το ζήτημα της επιβολής της θανατικής ποινής σε αυτές τις περιστάσεις στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 3.

168. Όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο για το άρθρο 3, ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλεται ή εκτελείται η θανατική ποινή, η προσωπικότητα του καταδικασθέντος ή η δυσαναλογία της επιβληθείσας ποινής με το αδίκημα που διέπραξε, καθώς και οι συνθήκες της κράτησης εν αναμονή της εκτέλεσης, είναι κάποια από τα στοιχεία που μπορεί να καταστήσουν τη μεταχείριση ή την τιμωρία απαγορευμένη κατά την έννοια του άρθρου 3.

169. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, η καταδίκη σε θανατική ποινή μετά από μη δίκαιη δίκη δημιουργεί άδικα στον ενδιαφερόμενο το φόβο της εκτέλεσης. Ο φόβος και η αβεβαιότητα για το μέλλον που προκαλεί η θανατική ποινή, στις περιστάσεις όπου υπάρχει πραγματική δυνατότητα να εκτελεστεί, δημιουργούν υπέρμετρη αγωνία στον ενδιαφερόμενο. Λαμβάνοντας υπόψη ότι διακινδυνεύεται το αγαθό της ζωής, αυτό το συναίσθημα δεν μπορεί να αποκοπεί από τη μη δίκαιη διαδικασία που κατέληξε στην καταδίκη η οποία καθίσταται, κατά τη Σύμβαση, παράνομη».

Και καταλήγοντας αποφαινεται στην παράγραφο 175:

«Κατά συνέπεια, η απαγγελία της θανατικής ποινής μετά από μη δίκαιη δίκη από δικαστήριο του οποίου αμφισβητείται η ανεξαρτησία και η αμεροληψία συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση, που απαγορεύει το άρθρο 3».

Στο σκεπτικό της προαναφερόμενης απόφασης η Ολομέλεια του Δικαστηρίου περιορίστηκε να διαπιστώσει ότι παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η καταδίκη σε θανατική ποινή μετά από μη δίκαιη δίκη.

Θεωρώ (και είναι ο λόγος που ψήφισα όπως και η πλειοψηφία) ότι το Δικαστήριο έχει τη δικαιοδοσία να αναπτύξει τη νομολογία της υπόθεσης *Öcalan* όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής των Πρωτοκόλλων Νο. 6¹ και 13.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: αφορά στην κατάργηση της θανατικής ποινής και έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 2615/1998, ΦΕΚ 125, τ. Α'.

Αφού σημείωσε ότι το Πρωτόκολλο Νο. 6 μπορεί να θεωρηθεί ως σηματοδότης της «συμφωνίας των συμβαλλομένων κρατών να καταργήσουν ή τουλάχιστον να τροποποιήσουν το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 2 της Σύμβασης» (παράγραφος 163 της απόφασης) η Ολομέλεια του Δικαστηρίου δέχθηκε ότι το Πρωτόκολλο Νο. 13 μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί «επιβεβαίωση της τάσης των συμβαλλομένων κρατών να καταργήσουν τη θανατική ποινή στην πράξη. Δεν αντιβαίνει κατ' ανάγκη στη θέση που υποστηρίζει ότι τροποποιήθηκε το άρθρο 2 κατά το μέτρο που δεν απαγορεύει τη θανατική ποινή σε καιρό ειρήνης» (παράγραφος 164 της απόφασης).

Τα κράτη που έχουν ήδη κυρώσει το Πρωτόκολλο Νο. 13 έχουν εκφράσει τη βούλησή τους να αντικαταστήσουν την υποχρέωση που έχουν αναλάβει δυνάμει του άρθρου 2 της Σύμβασης με μια ισχυρότερη, δηλαδή την υποχρέωση να καταργήσουν τη θανατική ποινή σε όλες τις περιστάσεις.

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 2 της Σύμβασης καταργήθηκε ή τουλάχιστον κατέστη ανενεργό με την έναρξη ισχύος του Πρωτοκόλλου Νο. 13¹.

Τα κράτη που κύρωσαν το Πρωτόκολλο Νο. 13 ανέλαβαν την υποχρέωση όχι μόνον να μην επιβάλουν και να μην εκτελούν τη θανατική ποινή αλλά και να μην εκθέτουν κανένα στον κίνδυνο να υποστεί την εκτέλεσή της.

Άρα, δεν συντρέχει λόγος να εξεταστεί η δίκη ή η κατάσταση του καταδικασμένου σε θάνατο πριν την εκτέλεση της ποινής επειδή πάντα παραβιάζεται η διάταξη του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 13.

Η Σουηδία έχει ήδη κυρώσει το Πρωτόκολλο Νο. 13.

Ενόψει των ανωτέρω, θα προτιμούσα να διαπιστωθεί στην παρούσα υπόθεση ότι η απέλαση των προσφευγόντων στη Συρία παραβιάζει το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: το Πρωτόκολλο Νο. 13 άρχισε να ισχύει στις 1.7.2003. Βλέπε σε ιστότοπο του Συμβουλίου της Ευρώπης – Γραφείο Συμβάσεων: <http://conventions.coe.int/Default.asp>.

Άρθρα 3, 35, 41 και 46
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Προϋποθέσεις παραδεκτού
Δίκαιη ικανοποίηση
Υποχρεωτική ισχύς και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων

0522

Υπόθεση Baybasin κατά Ολλανδίας (6.7.2006¹)

Δικαστές: B.M. Zupančič, πρόεδρος, J. Hedigan, L. Caflisch, C. Birsan, V. Zagrebelsky, A. Gyulumyan, E. Myjer.

Δικηγόροι: η κυρία J. Serrarens, δικηγόρος Maastricht για τον προσφεύγοντα και η κυρία J. Schukking νομική σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών της Ολλανδίας, για την ολλανδική κυβέρνηση.

Η τακτική εβδομαδιαία σωματική έρευνα των κρατουμένων είναι απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης – Η εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων περιορίζεται σε αυτά που είναι πραγματικά διαθέσιμα, με την έννοια ότι η ύπαρξή τους είναι επαρκώς βέβαιη, και είναι ικανά να θεραπεύσουν άμεσα την παραβίαση της Σύμβασης – Ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων δεν είναι απόλυτος ούτε αυτόματα εφαρμοστέος – Άσκηση αγωγής ενώπιον εθνικού δικαστηρίου για δίκαιη ικανοποίηση πριν το Δικαστήριο διαπιστώσει την παραβίαση διάταξης ουσιαστικού δικαίου της Σύμβασης: η περίπτωση αυτή δεν υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής των προϋποθέσεων του παραδεκτού της προσφυγής – Ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση της αξίωσης για δίκαιη ικανοποίηση που υποβάλλεται στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 41 της Σύμβασης – Δίκαιη ικανοποίηση για παραβίαση δικαιώματος που προστατεύει η Σύμβαση: αν και το Δικαστήριο είναι ευαισθητοποιημένο όσον αφορά στην επιδίκαση δίκαιης ικανοποίησης δυνάμει του άρθρου 41 και πράγματι τη διατάσσει, ανάλογα με την περίπτωση, η επιδίκαση χρηματικών ποσών στους προσφεύγοντες δεν είναι μια από τις βασικές υποχρεώσεις του αλλά δευτερεύουσα και συμπληρωματική του καθήκοντός του να διασφαλίζει την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη δυνάμει της Σύμβασης – Μια από τις συνέπειες του άρθρου 46 της Σύμβασης είναι η νομική υποχρέωση του διάδικου κράτους για το οποίο το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση όχι μόνον να καταβάλει την αποζημίωση στην οποία καταδικάστηκε δυνάμει του άρθρου 41 αλλά επίσης να

¹ Προσφυγή No. 13600/02.

επιλέξει, εποπτευόμενο από την Επιτροπή Υπουργών, το γενικό και / ή ανάλογα με την περίπτωση το ειδικότερο μέτρο που πρέπει να υιοθετήσει στην εσωτερική έννομη τάξη ώστε να θέσει τέλος στην παραβίαση που διαπίστωσε το Δικαστήριο και να θεραπεύσει στο μέτρο του δυνατού τις συνέπειές της – Εάν η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει, ή επιτρέπει εν μέρει, την αποκατάσταση των συνεπειών της παραβίασης το άρθρο 41 παρέχει στο Δικαστήριο τη δικαιοδοσία να επιδικάσει στον παθόντα την προσήκουσα ικανοποίηση – Αφού το Δικαστήριο εκδώσει την απόφαση, με την οποία διαπιστώνει την παραβίαση της Σύμβασης και δυνάμει του άρθρου 41 επιδικάζει στον ενδιαφερόμενο δίκαιη ικανοποίηση για τη βλάβη που υπέστη από την παραβίαση του δικαιώματός του, το συμβαλλόμενο κράτος μπορεί, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, να επιδικάσει επιπλέον αποζημίωση στον προσφεύγοντα, είτε με τη μορφή χρηματικού ποσού είτε με άλλη μορφή όπως είναι η μείωση της επιβληθείσας ποινής, πέραν του χρηματικού ποσού που επιδίκασε το Δικαστήριο ως δίκαιη ικανοποίηση δυνάμει του άρθρου 41 της Σύμβασης.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 3, 35 παρ. 1, 41 και 46 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11 Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Baybaşin, πολίτης Τουρκίας γεννήθηκε το 1956 και εκτίει ποινή ισόβιας κάθειρξης στην Ολλανδία.

Το 1996, σε αδιευκρίνιστη ημεροχρονολογία οι ολλανδικές αρχές διέταξαν τη σύλληψη και κράτησή του ενόψει αιτήματος έκδοσης στην Τουρκία, όπου κατηγορείτο για φόνο. Κατά την κράτηση προέκυψαν σοβαρές ενδείξεις ότι η ζωή του κινδύνευε από κρατικά ή μη όργανα αλλοδαπού κράτους.

Το Δεκέμβριο του 1996, πριν απολυθεί και αφού δικαστήριο της Ολλανδίας έκρινε ότι δεν ήταν επιτρεπτή η έκδοσή του στην Τουρκία, οι σωφρονιστικές αρχές ενημερώθηκαν ότι ο προσφεύγων και τρεις συγκρατούμενοί του σχεδίαζαν να αποδράσουν. Στις 25.2.1998 ο κύριος Baybaşin κατέθεσε μήνυση στην αστυνομία ισχυριζόμενος ότι οι τουρκικές αρχές σχεδίαζαν να τον δολοφονήσουν.

Στις 27.3.1998 ο προσφεύγων συνελήφθη και προφυλακίστηκε ως ύποπτος διάπραξης σοβαρών εγκλημάτων στους κόλπους βίαιης εγκληματικής οργάνωσης στην οποία έπαιζε ηγετικό ρόλο. Παραπέμφθηκε ενώπιον της δικαιοσύνης και καταδικάστηκε σε πρώτο βαθμό σε 20ετή κάθειρ-

ξη. Στις 30.4.2002 το Εφετείο ακύρωσε την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, τον κήρυξε ένοχο για πολλές αξιόποινες πράξεις και τον καταδίκασε σε ισόβια κάθειρξη. Στις 21.10.2003 απορρίφθηκε η αναίρεση που άσκησε ενώπιον του Αρείου Πάγου κατά της δευτεροβάθμιας απόφασης.

Αρχικά ο προσφεύγων είχε μεταχθεί σε κανονικό σωφρονιστικό κατάστημα. Όμως, μετά τη σύλληψή του διατάχθηκε η μεταγωγή του σε ειδικό κέντρο κράτησης του Ρότερνταμ αφενός επειδή θεωρήθηκε επικίνδυνος απόδρασης και αφετέρου επειδή υπήρχε κίνδυνος να «εξαφανιστεί».

Επικαλούμενος γνωμοδότηση του Ειδικού Συμβουλίου Φυλακών Υψίστης Ασφαλείας ο Υπουργός Δικαιοσύνης διέταξε στις 26.6.1998 τη μεταγωγή του προσφεύγοντα σε σύμπλεγμα σωφρονιστικής μονάδας υψίστης ασφαλείας που βρίσκεται στην Vught. Εν συνεχεία, ανά εξάμηνο επανεξέταζε την αναγκαιότητα του εγκλεισμού του στη φυλακή υψίστης ασφαλείας και διέτασσε την παράταση της παραμονής του σ' αυτήν. Ο κύριος Baybaşin προσέβαλε ανεπιτυχώς τις υπουργικές αποφάσεις για την παράταση του εγκλεισμού του σ' αυτού του είδους το σωφρονιστικό κατάστημα ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών του Κεντρικού Συμβουλίου Διοίκησης των Σωφρονιστικών Καταστημάτων. Στις 1.4.2001 το Κεντρικό Συμβούλιο αντικαταστάθηκε από το Συμβούλιο Ποινικής Δικαιοσύνης και Προστασίας των Ανηλίκων.

Με επιστολή της 16^{ης} Ιουλίου 2001 ο προσφεύγων ενημερώθηκε ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης αποφάσισε εκ νέου την παράταση του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας. Σύμφωνα με πληροφορίες που περιλαμβάνει η σχετική πρόταση της 25^{ης} Ιουνίου 2001 ο προσφεύγων δεν είχε επικοινωνήσει με κοινωνικούς λειτουργούς τους προηγούμενους έξι μήνες και προφανώς δεν ένοιωθε την ανάγκη για παρόμοια επικοινωνία. Η πρόταση, που περιγράφει αναλυτικά τη στάση, τη συμπεριφορά και τις δραστηριότητες του κυρίου Baybaşin στις φυλακές υψίστης ασφαλείας δεν αναφέρει ότι αντιμετώπισε ψυχολογικά προβλήματα εξαιτίας του εγκλεισμού του σ' αυτού του είδους το σωφρονιστικό κατάστημα.

Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις στις 25.7.2001, ο προσφεύγων προσέβαλε την απόφαση με την οποία παρατάθηκε ο εγκλεισμός του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών του Κεντρικού Συμβουλίου Ποινικής Δικαιοσύνης και Προστασίας των Ανηλίκων παραπονούμενος για την αναγκαιότητα διατήρησης αυτού του μέτρου. Επίσης, προέβαλε, χωρίς να στοιχειοθετήσει, ότι υπέφερε σωματικά και ψυχολογικά λόγω του καθεστώτος της κράτησης στις φυλακές υψίστης ασφαλείας. Επικαλούμενος τα ευρήματα της Επιτροπής για την

Πρόληψη των Βασανιστηρίων που κατά την επίσκεψή της στην Ολλανδία το 1997 επισκέφθηκε φυλακές υψίστης ασφαλείας και την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 28.8.2001 επί της υπόθεσης *Van der Ven κατά Ολλανδίας*¹ ισχυρίστηκε ότι ο παρατεταμένος εγκλεισμός του στο καθεστώς των φυλακών υψίστης ασφαλείας παραβιάζει τα δικαιώματα που εγγυώνται και προστατεύουν τα άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης.

Στις 27.2.2002 η Επιτροπή Προσφυγών απέρριψε την προσφυγή: επικαλούμενη διάφορα στοιχεία της προσβαλλόμενης απόφασης έκρινε ότι είναι εξαιρετικά πιθανό να αποπειραθεί εκ νέου να αποδράσει ο προσφεύγων και ότι ενόψει των αδικημάτων για τα οποία θεωρείται ύποπτος αποτελεί μη αποδεκτό κίνδυνο, με την έννοια ότι μπορεί να διαπράξει και άλλα βίαια εγκλήματα. Σημειώνοντας ότι καταδικάστηκε σε 20ετή κάθειρξη και ότι τα αδικήματα για τα οποία κηρύχθηκε ένοχος προκαλούν σοβαρή ανησυχία στην κοινωνία και στην κοινή γνώμη η Επιτροπή Προσφυγών εξέφρασε την άποψη ότι ο κύριος Baybaşin συνιστά απαράδεκτο κίνδυνο για την κοινωνία στην περίπτωση που αποδράσει. Συνεκτιμώντας τις επανειλημμένες και συγκεκριμένες απειλές που στρέφονταν κατά της ζωής του προσφεύγοντα αποφάσισε ότι η παράταση του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας πληρούν τις προϋποθέσεις του Κανονισμού της 15.8.2000 για την Επιλογή, Τοποθέτηση και Μεταγωγή των Κρατουμένων. Κρίνοντας τα επιχειρήματα του προσφεύγοντα για την παραβίαση των δικαιωμάτων του που εγγυάται η Σύμβαση η Επιτροπή Προσφυγών απεφάνθη ότι οι διαδικασίες για την παράταση του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της Σύμβασης και ότι είναι επιτρεπτή η επέμβαση στα δικαιώματα που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 της Σύμβασης αφού προβλέπεται από το νόμο και είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία *μεταξύ άλλων* για την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων. Τέλος, η Επιτροπή Προσφυγών έκρινε ότι είναι νόμιμη η απόφαση παράτασης του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας και, λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον όλων των μερών, ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μη εύλογη ή μη δίκαιη. Η Επιτροπή Προσφυγών δεν εξέτασε τον ισχυρισμό του κυρίου Baybaşin ότι η παράταση του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Επικαλούμενη όσα διαλαμβάνονται στην από 27.2.2002 απόφασή της η Επιτροπή Προσφυγών απέρριψε εκ νέου στις 30.5.2002 την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Baybaşin κατά της από 21.12.2001 υπουργι-

¹ Προσφυγή No. 50901/99.

κής απόφασης με την οποία παρατάθηκε ο εγκλεισμός του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας.

Στις 30.5.2002 ο προσφεύγων προσέβαλε εκ νέου την από 21.5.2002 υπουργική απόφαση που έκρινε αναγκαία τη διατήρηση του μέτρου του εγκλεισμού του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας.

Στις 24.12.2003 ο κύριος Baybaşın μεταφέρθηκε από τις φυλακές υψίστης ασφαλείας σε σωφρονιστικό κατάστημα με διαφορετικό καθεστώς κράτησης.

Στις 22.3.2004 ο γιατρός R.J.P. Rijnders – ψυχίατρος απασχολούμενος στο Ίδρυμα 1945, ένα εθνικό κέντρο για την ιατρική και τη ψυχολογική θεραπεία των αντιστασιακών του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, των θυμάτων πολέμου και οργανωμένης βίας και των αιτούντων άσυλο που υποφέρουν από μετα-τραυματικό στρες λόγω των εμπειριών που έχουν βιώσει στη χώρα καταγωγής τους – συνέταξε έκθεση για την πνευματική κατάσταση του προσφεύγοντα. Σύμφωνα με αυτήν την έκθεση κατά τον εγκλεισμό του στις φυλακές υψίστης ασφαλείας ο κύριος Baybaşın ανέπτυξε διάφορα πνευματικά προβλήματα (χρόνια μετα-τραυματική στρεσογόνα διαταραχή, κατάθλιψη και ισχυρή τάση σωματοποίησης). Τα συμπτώματα του μετα-τραυματικού στρες προκάλεσαν κυρίως οι εμπειρίες που βίωσε στις φυλακές υψίστης ασφαλείας και μόνον κάποια από αυτά οφείλονται στις εμπειρίες που είχε βιώσει στην Τουρκία.

Στις 10.8.2004 ο προσφεύγων άσκησε αγωγή αποζημιώσεως κατά του ολλανδικού κράτους ενώπιον του δικαστηρίου της Χάγης. Αξίωσε την καταβολή αποζημίωσης για την ηθική βλάβη που υπέστη από παράνομες πράξεις των οργάνων του ολλανδικού κράτους: από τη σύλληψη του το Μάρτιο του 1998 έως το τέλος Δεκεμβρίου του 2003 ήταν « απάνθρωπη και εξευτελιστική η μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε κατά την κράτησή του, συμπεριλαμβανομένων της συνεχούς στέρησης των αισθήσεων και της ανεπαρκούς κοινωνικής επαφής (παρατεταμένη κοινωνική απομόνωση), του εξευτελισμού και των μη αναγκαίων σωματικών ελέγχων καθώς και της απαγόρευσης μεταξύ άλλων της επικοινωνίας στην κουρδική γλώσσα, για παράδειγμα με τη μητέρα του και τα παιδιά του». Προς επίρρωση της αγωγής του ο κύριος Baybaşın επικαλείτο μεταξύ άλλων τις από 4.2.2003 αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις υποθέσεις *Van der Ven κατά Ολλανδίας*¹ και *Lorsé and others κατά Ολλανδίας*², τα ευρήματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων όπως περιγράφονται σε δύο εκθέσεις, την από 10.10.2003 έκθεση ακαδημαϊκών ερευνητών για τις

¹ Προσφυγή No. 50901/99, δημοσιευμένη σε ECHR 2003 – II.

² Προσφυγή No. 52750/99.

ψυχολογικές συνέπειες του καθεστώτος εγκλεισμού στις φυλακές υψίστης ασφαλείας στην πνευματική ευημερία πρώην καταδίκων και την από 22.3.2004 έκθεση του ψυχίατρου R.J.P. Rijnders. Η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του δικαστηρίου της Χάγης.

Ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο κύριος Baybaşın επικαλέστηκε ότι οι εβδομαδιαίοι τακτικοί σωματικοί έλεγχοι που υποβλήθηκε μεταξύ 16.7.2001 και 21.11.2002 ενόσω εκρατείτο στις φυλακές υψίστης ασφαλείας παραβίαζαν τα δικαιώματα που εγγυώνται τα άρθρα 3 και 8 της Σύμβασης.

Νόμο βόσιμο: Α) Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 35 έχει σκοπό να προσφέρει στα συμβαλλόμενα κράτη την ευκαιρία να αποτρέψουν ή να κρίνουν τις παραβιάσεις για τις οποίες ευθύνονται πριν την εισαγωγή της σχετικής υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου. **Β)** Το Δικαστήριο ως θεσμός, που έχει ιδρυθεί δυνάμει της διάταξης του άρθρου 19 της Σύμβασης, εκπληρώνει το καθήκον του της διασφάλισης του σεβασμού των υποχρεώσεων που απορρέουν για τα υψηλά συμβαλλόμενα κράτη που έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση και στα Πρωτόκολλά της εκδίδοντας αποφάσεις με τις οποίες ερμηνεύει τη Σύμβαση σε συγκεκριμένες υποθέσεις που εισάγονται ενώπιόν του με τις προσφυγές που ασκούν δυνάμει των άρθρων 33 και 34 αντίστοιχα τα υψηλά συμβαλλόμενα κράτη, οι ενδιαφερόμενοι, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ή ομάδες προσώπων επικαλούμενοι την παραβίαση των δικαιωμάτων τους και γνωμοδοτώντας σε θέματα της αρμοδιότητας της Επιτροπής Υπουργών. **Γ)** Κυρώνοντας τη Σύμβαση, και ειδικότερα δυνάμει της διάταξης του άρθρου 1, τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν ότι το εθνικό τους δίκαιο είναι σύμφωνο με τη Σύμβαση. **Δ)** Εφόσον εκτελεστεί η απόφαση του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 46 – δηλαδή εφόσον ληφθούν τα αναγκαία ατομικά μέτρα που θέτουν τέλος στη διαπιστωθείσα παραβίαση και θεραπεύουν τις συνέπειές της – κάθε επιπλέον χρηματικό ποσό πέραν αυτού που επιδίκασε το Δικαστήριο εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων εθνικών αρχών.

Σκεπτικό: Α) Επί των προϋποθέσεων παραδεκτού της προσφυγής κατά το άρθρο 35 παρ. 1 της ΕυρΣΔΑ: ... 52. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει τις σχετικές αρχές που υιοθέτησε για την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων μεταξύ άλλων με την απόφαση επί της υπόθεσης *Selmouni κατά Γαλλίας*¹. Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 35 έχει σκοπό να προσφέρει στα συμβαλλόμενα κράτη την ευκαιρία να αποτρέψουν ή να κρίνουν τις παραβιάσεις για τις οποίες ευθύνονται πριν την

¹ Απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, Προσφυγή No. 25803/94, παράγραφοι 74 έως 77, δημοσιευμένη σε ECHR 1999-V.

εισαγωγή της σχετικής υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου. Όμως, η εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων περιορίζεται σε αυτά που είναι πραγματικά διαθέσιμα, με την έννοια ότι η ύπαρξή τους είναι επαρκώς βέβαιη, και είναι ικανά να θεραπεύσουν άμεσα την παραβίαση της Σύμβασης.

53. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η εφαρμογή του κανόνα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων πρέπει να ανταποκρίνεται στο μηχανισμό της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συμφώνησαν να υιοθετήσουν τα συμβαλλόμενα κράτη. Έτσι, έχει αναγνωριστεί ότι η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 35 πρέπει να εφαρμόζεται με κάποια ελαστικότητα και χωρίς υπερβολική τυπολατρία. Επίσης, έχει κριθεί ότι ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων δεν είναι απόλυτος ούτε αυτόματα εφαρμοστέος. Προκειμένου να ερευνηθεί εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του είναι ουσιαστικής σημασίας η εκτίμηση των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης. Τούτο σημαίνει ειδικότερα ότι το Δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει όχι μόνον αν πράγματι προβλέπει το νομικό σύστημα του ενδιαφερόμενου κράτους τα σχετικά ένδικα μέσα αλλά επίσης το γενικότερο πλαίσιο στο οποίο αυτά λειτουργούν καθώς και τις προσωπικές περιστάσεις του προσφεύγοντα. Στη συνέχεια, υποχρεούται να εξετάσει αν σε κάθε περίπτωση της υπόθεσης ο προσφεύγων έπραξε ό,τι ευλόγως αναμένεται από αυτόν προκειμένου να εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα (*Reilly κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹).

54. Στην υπό κρίση υπόθεση το μοναδικό ένδικο μέσο που προβλέπει το ολλανδικό νομικό σύστημα για την προσβολή μιας απόφασης για τη μεταγωγή ή την παράταση του εγκλεισμού σε φυλακές υψίστης ασφαλείας είναι η άσκηση προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών του Κεντρικού Συμβουλίου Διοίκησης των Σωφρονιστικών Καταστημάτων ή μετά την 1^η Απριλίου 2001 ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών του Συμβουλίου Ποινικής Δικαιοσύνης και Προστασίας των Αηλίκων. Περαιτέρω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ουδέποτε προβλήθηκε με αγωγή ενώπιον εθνικού δικαστηρίου το επιχείρημα ότι το εν λόγω ένδικο μέσο δεν παρέχει επαρκείς διαδικαστικές εγγυήσεις ή ότι η σχετική διαδικασία παραβιάζει θεμελιώδεις αρχές δικαίου. Επομένως, το Δικαστήριο δεν κρίνει απαραίτητο να αποφανθεί ότι κατ' εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης ο κύριος Baybaşin όφειλε να προσφύγει στα πολιτικά δικαστήρια μετά την απόρριψη του ενδίκου μέσου που άσκησε κατά της απόφασης της Επιτροπής Προσφυγών.

¹ Προσφυγή No. 53731/00, απόφαση της 26.6.2003.

55. Η θέση αυτή δεν διαφοροποιείται από το γεγονός ότι ο προσφεύγων άσκησε ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης αγωγή για αποζημίωση λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστη καθώς αυτό το ένδικο μέσο αφορά αξίωση για δίκαιη ικανοποίηση που υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 41 της Σύμβασης. Επομένως, το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να εξετάσει αυτήν την πτυχή της υπόθεσης στο πλαίσιο αυτής της διάταξης.

56. Το Δικαστήριο κρίνει ότι υπ' αυτές τις συνθήκες δεν μπορεί να απορριφθεί η παρούσα προσφυγή ως απαράδεκτη λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης. Περαιτέρω, η προσφυγή δεν είναι απαράδεκτη για άλλους λόγους. Επομένως, κηρύσσεται παραδεκτή.

B) Επί της παραβίασης των άρθρων 3 και 8 της ΕυρΣΔΑ: ...

57. Η προσφεύγων παραπονείται ότι οι εβδομαδιαίοι τακτικοί σωματικοί έλεγχοι στους οποίους υποβλήθηκε κατά το διάστημα από 16.7.2001 έως 21.11.2002, όταν ήταν έγκλειστος στις φυλακές υψίστης ασφαλείας, παραβίασαν τα δικαιώματα που εγγυώνται οι διατάξεις των άρθρων 3 και 8 της Σύμβασης.

58. Η κυβέρνηση δεν προέβαλε επιχειρήματα για να αντικρούσει τους ουσιαστικούς ισχυρισμούς που εκτίθενται στην υπό κρίση προσφυγή.

59. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο κύριος Baybaşin κρατήθηκε από την 26^η Ιουνίου 1998 έως την 24^η Δεκεμβρίου 2004 σε φυλακές υψίστης ασφαλείας όπου, έως την 1^η Μαρτίου του 2003 οπότε εγκαταλείφθηκε αυτή η σχετική πρακτική, υποβαλλόταν τακτικά κάθε βδομάδα σε σωματικούς ελέγχους.

60. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τις από 4.3.2003 αποφάσεις του επί των υποθέσεων *Van der Ven* και *Lorsé and others* με τις οποίες έκρινε ότι η πρακτική αυτή συνιστά μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επομένως, δεν είναι αναγκαία η εξέταση της υπόθεσης υπό το φως του άρθρου 8 της Σύμβασης. Αναφορικά με τους τακτικούς εβδομαδιαίους σωματικούς ελέγχους που υπέστη ο προσφεύγων από 16.7.2001 έως 21.11.2002 το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν συντρέχει λόγος να διαφοροποιηθεί από την κρίση του στις προαναφερόμενες υποθέσεις.

61. Επομένως, παραβιάστηκε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Γ) Επί της εφαρμογής των άρθρων 41 και 46 ΕυρΣΔΑ: ... 67.

Έχοντας διαπιστώσει παραβίαση διάταξης ουσιαστικού δικαίου της Σύμβασης το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 41 και 46. Εν προκειμένω έχει δημιουργηθεί μια ασυνήθιστη κατάσταση αφού ο προσφεύγων έχει ασκήσει αγωγή ενώπιον εθνικού δι-

καστηρίου αιτούμενος χρηματική αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης για παραβίαση της Σύμβασης πριν ακόμα το Δικαστήριο εκδώσει την απόφασή του, αν και υπό το φως της νομολογίας του στις υποθέσεις *Van der Ven* και *Lorsé and others* η παρούσα υπόθεση μπορεί να χαρακτηριστεί ως επαναλαμβανόμενη ή «υπόθεση κλώνος».

68. Όσον αφορά στους ισχυρισμούς της βλάβης που προκλήθηκε από παραβίαση διάταξης της Σύμβασης, το Δικαστήριο δεν μπορεί να επιτρέψει την παράλληλη εκδίκηση ενώπιόν του και ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου μιας αξίωσης που αποσκοπεί στο ίδιο αποτέλεσμα. Σχετικά δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αν όταν ασκήθηκε η προσφυγή που κρίνει εκκρεμεί ήδη παρόμοια παράλληλη εθνική διαδικασία, αφού μπορεί να την απορρίψει ως απαράδεκτη δυνάμει του άρθρου 35 παρ. 1 της Σύμβασης ή αν μετά την κατάθεση της προσφυγής που καλείται να κρίνει ασκήθηκε ένδικο μέσο ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Όμως, η απόφαση του Δικαστηρίου δεν μπορεί να είναι ίδια και στις δύο περιπτώσεις: η Σύμβαση δεν περιλαμβάνει διάταξη αντίστοιχη με αυτήν της παραγράφου 1 του άρθρου 35 που να καλύπτει την δεύτερη περίπτωση.

69. Προς αποσαφήνιση, είναι αξιοσημείωτο ότι ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση της αξίωσης για δίκαιη ικανοποίηση που υποβάλλεται στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 41 της Σύμβασης (*De Wilde, Ooms and Versyp κατά Βελγίου*¹).

70. Προκειμένου να αποφασίσει πώς θα αντιμετωπίσει την κατάσταση που δημιούργησε ο προσφεύγων το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει το αντικείμενο και το σκοπό της Σύμβασης, όπως αποτυπώνονται στο Προοίμιό της του οποίου σημαντικότερη είναι η πέμπτη παράγραφος με την οποία οι συμβαλλόμενες κυβερνήσεις δηλώνουν «αποφασισμένα, όπως ως κυβερνήσεις ευρωπαϊκών κρατών εμπνεόμενα υπό κοινών ιδεωδών και έχουσαι κοινήν κληρονομίαν πολιτικών παραδόσεων και ιδεωδών σεβασμού της ελευθερίας και του επικρατέστερου του δικαίου, λάβωσι τα πρώτα κατάλληλα μέτρα όπως διασφαλίσωσι την συλλογικήν εγγύησιν ωρισμένων, εκ των αναφερομένων εν τη Παγκοσμίω Δηλώσει [της 10.12.1948], δικαιωμάτων» (*Golder κατά Ηνωμένου Βασιλείου*²).

71. Στη συνέχεια το Δικαστήριο οφείλει να διερευνήσει το καθήκον του ως θεσμού, που έχει ιδρυθεί δυνάμει της διάταξης του άρθρου 19 της Σύμβασης να διασφαλίζει το σεβασμό των υποχρεώσεων που απορρέουν για τα υψηλά συμβαλλόμενα κράτη που έχουν προσχωρήσει στη Σύμβα-

¹ Απόφαση της 10.3.1972 δημοσιευμένη σε Series A No. 14, παράγραφοι 14 έως 16.

² Απόφαση της 21.2.1975, δημοσιευμένη σε Series A, no. 18, παράγραφος 34.

ση και στα Πρωτόκολλά της. Εκπληρώνει αυτό το καθήκον εκδίδοντας αποφάσεις με τις οποίες ερμηνεύει τη Σύμβαση σε συγκεκριμένες υποθέσεις που εισάγονται ενώπιόν του με τις προσφυγές που ασκούν δυνάμει των άρθρων 33 και 34 αντίστοιχα τα υψηλά συμβαλλόμενα κράτη, οι ενδιαφερόμενοι, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ή ομάδες προσώπων επικαλούμενοι την παραβίαση των δικαιωμάτων τους και γνωμοδοτώντας σε θέματα της αρμοδιότητας της Επιτροπής Υπουργών (άρθρο 47 της Σύμβασης, *Decision on the Competence of the Court to give on Advisory Opinion*¹).

72. Δυνάμει του άρθρου 41 της Σύμβασης το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση όταν κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και το εσωτερικό δίκαιο του υψηλού συμβαλλόμενου μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνον ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής. Όμως, το Δικαστήριο επιδικάζει ικανοποίηση στον παθόντα «εφόσον είναι αναγκαίο». Συνεπώς, αν και το Δικαστήριο είναι ευαισθητοποιημένο όσον αφορά στην επιδίκαση δίκαιης ικανοποίησης δυνάμει του άρθρου 41 και πράγματι τη διατάσσει ανάλογα με την περίπτωση (*Scordino κατά Ιταλίας*²) η επιδίκαση χρηματικών ποσών στους προσφεύγοντες δεν είναι μια από τις βασικές υποχρεώσεις του αλλά δευτερεύουσα και συμπληρωματική του καθήκοντός του να διασφαλίζει την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη δυνάμει της Σύμβασης.

73. Υπό την ανωτέρω οπτική γωνία, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το άρθρο 46 της Σύμβασης είναι σημαντικότερο από το άρθρο 41. Δυνάμει του άρθρου 46 τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι. Η εκτέλεση των αποφάσεων αυτών εποπτεύεται από την Επιτροπή Υπουργών. Μια από τις συνέπειες αυτής της ρύθμισης είναι η νομική υποχρέωση του διάδικου κράτους για το οποίο το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση όχι μόνον να καταβάλει την αποζημίωση στην οποία καταδικάστηκε δυνάμει του άρθρου 41 αλλά επίσης να επιλέξει, εποπτευόμενο από την Επιτροπή Υπουργών, το γενικό και / ή, ανάλογα με την περίπτωση, το ειδικότερο μέτρο που πρέπει να υιοθετήσει στην εσωτερική έννομη τάξη ώστε να θέσει τέλος στην παραβίαση που διαπίστωσε το Δικαστήριο και να θεραπεύσει στο μέτρο του δυνατού τις συνέπειές της. Το διάδικο κράτος είναι ελεύθερο, εποπτευόμενο από την Επιτροπή Υπουργών, να επιλέξει τα μέσα με τα οποία θα

¹ Δημοσιευμένη σε ECHR 2004 – VI.

² Παράγραφος 176 της απόφασης της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, προσφυγή No. 36813/97.

εκπληρώσει τη νομική υποχρέωση που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 46 της Σύμβασης με την προϋπόθεση ότι αυτά είναι σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου (*Scordino κατά Ιταλίας*¹). Περαιτέρω, δυνάμει της Σύμβασης, και ειδικότερα δυνάμει του άρθρου 1, κυρώνοντας τη Σύμβαση τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν ότι το εθνικό τους δίκαιο είναι σύμφωνο με τη Σύμβαση (*Scordino κατά Ιταλίας*²).

74. Για τον προσφεύγοντα που ζημιώθηκε από την παραβίαση διάταξης της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της η απόφαση με την οποία το Δικαστήριο διαπιστώνει την παραβίαση επιβάλλει στο διάδικο κράτος την υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση και να θεραπεύσει τις συνέπειές της με τρόπο που να αποκαθιστά στο μέτρο του δυνατού την προ της παραβίασης κατάσταση (*Scordino κατά Ιταλίας*³).

75. Σε ατομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο γενικών μέτρων τα συμβαλλόμενα κράτη που είναι διάδικοι σε μια υπόθεση είναι κατ' αρχήν ελεύθερα να επιλέξουν τα μέσα συμμόρφωσης με την απόφαση του Δικαστηρίου που διαπιστώνει την παραβίαση. Αυτή η ευχέρεια που αφορά στον τρόπο εκτέλεσης μιας απόφασης αντανακλά την ελευθερία επιλογής που η Σύμβαση προσδίδει στην πρωταρχική υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών να διασφαλίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που εγγυάται (άρθρο 1). Εάν η φύση της παραβίασης επιτρέπει την εις ολόκληρον αποκατάσταση το διάδικο κράτος υποχρεούται να αποκαταστήσει εις ολόκληρον τη βλάβη που προκάλεσε παραβιάζοντας τη Σύμβαση. Ούτε το Δικαστήριο ούτε η Επιτροπή Υπουργών έχουν την εξουσία ή την πρακτική δυνατότητα να το υποκαταστήσουν. Εάν, από την άλλη πλευρά η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει – ή επιτρέπει εν μέρει – την αποκατάσταση των συνεπειών της παραβίασης το άρθρο 41 παρέχει στο Δικαστήριο τη δικαιοδοσία να επιδικάσει στον παθόντα την προσήκουσα ικανοποίηση (*Scordino κατά Ιταλίας*⁴).

76. Σχετικά σημειώνεται ότι το Δικαστήριο επιδικάζει το χρηματικό ποσό που κατά την κρίση του αποτελεί «δίκαιη ικανοποίηση» για την παραβίαση που διαπίστωσε. Εφόσον εκτελεστεί η απόφαση του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 46 – δηλαδή εφόσον ληφθούν τα αναγκαία ατομικά μέτρα που θέτουν τέλος στη διαπιστωθείσα παραβίαση και θεραπεύουν τις συνέπειές της – κάθε επιπλέον χρηματικό ποσό πέραν αυτού που επιδικάσε το Δικαστήριο εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων εθνικών αρχών. Ειδικότερα, αφού το Δικαστήριο εκδώσει την

¹ Παράγραφος 233 της απόφασης του Δικαστηρίου.

² Παράγραφος 234 της απόφασης του Δικαστηρίου.

³ Παράγραφος 246 της απόφασης του Δικαστηρίου.

⁴ Παράγραφος 247 της απόφασης του Δικαστηρίου.

απόφαση, με την οποία διαπιστώνει την παραβίαση της Σύμβασης και δυνάμει του άρθρου 41 επιδικάζει στον ενδιαφερόμενο δίκαιη ικανοποίηση για τη βλάβη που υπέστη από την παραβίαση του δικαιώματός του, το συμβαλλόμενο κράτος μπορεί – εφόσον το κρίνει σκόπιμο – να επιδικάσει επιπλέον αποζημίωση στον προσφεύγοντα, είτε με τη μορφή χρηματικού ποσού είτε με άλλη μορφή όπως είναι η μείωση της επιβληθείσας ποινής, πέραν του χρηματικού ποσού που επιδίκασε το Δικαστήριο ως δίκαιη ικανοποίηση δυνάμει του άρθρου 41 της Σύμβασης. Τούτο για παράδειγμα συνέβη στις υποθέσεις *Van Mechelen and Others* και *Lorsé*. Όμως, αυτά τα οικειοθελή συμπληρωματικά μέτρα αποζημίωσης δεν στηρίζονται στις διατάξεις των άρθρων 41 και 46 της Σύμβασης ούτε σε οιαδήποτε άλλη διάταξη της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της.

77. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο θεωρεί ότι η φύση της παραβίασης που διαπίστωσε δεν επιτρέπει την εις ολόκληρον αποκατάσταση της βλάβης αφού – σε αντίθεση με τις περιπτώσεις όπου η ποινική διαδικασία παραβιάζει το άρθρο 6 της Σύμβασης και είναι δυνατή κατά το ολλανδικό δίκαιο η με βάση αυτήν τη διαπίστωση επανάληψη της ποινικής διαδικασίας – δεν μπορεί να τροποποιηθεί η σωματική έρευνα που επικαλείται ο προσφεύγων και δεν προκάλεσε χρηματική ζημία. Συνεπώς, μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνον η περίπτωση να επιδικαστεί αποζημίωση για δίκαιη ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

78. Πριν εξετάσει την αξίωση για αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης που προβάλλει ο προσφεύγων δυνάμει του άρθρου 41 και λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης, την εθνική νομολογία επί αγωγών που εκδικάστηκαν με επιτυχία για τους προσφεύγοντες στο Στρασβούργο και τη νομολογία του, το Δικαστήριο προτείνει να εξεταστούν ποιες είναι στην υπό κρίση υπόθεση οι νομικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνει το διάδικο κράτος δυνάμει του άρθρου 46.

79. Κατ' αρχήν δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου η κρίση για τα κατάλληλα μέτρα που πρέπει να υιοθετήσει το διάδικο κράτος, δυνάμει του άρθρου 46 της Σύμβασης, για την αποκατάσταση της βλάβης. Όμως, λαμβάνοντας υπόψη ότι η παραβίαση που διαπίστωσε με τις αποφάσεις του επί των υποθέσεων *Van der Ven* και *Lorsé and Others* αφορά μια πρακτική που υπέστησαν έως την 1^η Μαρτίου 2003 όλοι οι έγκλειστοι στις φυλακές υψίστης ασφαλείας το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η εκτέλεση των αποφάσεων αυτών απαιτεί τη λήψη γενικών μέτρων σε εθνικό επίπεδο και ότι τα μέτρα αυτά αφορούν όλην την ομάδα των προσώπων που πλήττονταν από την πρακτική που έκρινε ότι παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, αυτά τα μέτρα πρέπει να θεραπεύουν την παραβίαση της Σύμβασης που διαπίστωσε το Δικαστήριο για μια γενική πρακτική ώστε να μην πλήττεται το σύστημα που ιδρύει η Σύμβαση

από μεγάλο αριθμό προσφυγών που στηρίζονται στην ίδια αιτία. Επομένως, αυτά τα μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν μηχανισμό που παρέχει στους παθόντες αποζημίωση για την παραβίαση της Σύμβασης που διαπιστώθηκε με τις αποφάσεις *Van der Ven* και *Lorsé and Others*. Σχετικά, μέλημα του Δικαστηρίου είναι να διευκολύνει την άμεση και αποτελεσματική διόρθωση της πλημμέλειας που εντόπισε στο εθνικό σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αφού εντοπιστεί αυτή η πλημμέλεια, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας που διαπνέει τη Σύμβαση, οι εθνικές αρχές υποχρεούνται, εποπτευόμενες από την Επιτροπή Υπουργών, να υιοθετήσουν – αναδρομικά εάν τούτο είναι αναγκαίο – τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης, ώστε το Δικαστήριο να μην κληθεί να επαναλάβει τη διαπίστωση της παραβίασης σε σειρά όμοιων υποθέσεων.

80. Ως προς την ανταπόκριση των ολλανδικών αρχών στις από 4.2.2003 αποφάσεις του επί των υποθέσεων *Van der Ven* και *Lorsé and Others* το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι την 1^η Μαρτίου 2003¹ καταργήθηκε η πρακτική των εβδομαδιαίων τακτικών σωματικών ελέγχων που παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης και ότι η νέα πρακτική που εφαρμόζεται από την 1^η Μαρτίου 2003 είναι σύμφωνη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Περαιτέρω, το Δικαστήριο αντιλαμβάνεται ότι σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία οι κρατούμενοι που υπέστησαν αυτήν την αντίθετη με το άρθρο 3 πρακτική δικαιούνται να ασκήσουν αγωγή κατά του Ολλανδικού κράτους προκειμένου να αποζημιωθούν για την ηθική βλάβη που προκάλεσαν οι εβδομαδιαίοι τακτικοί σωματικοί έλεγχοι που πλέον έχουν καταργηθεί.

81. Παρότι η Επιτροπή Υπουργών είναι αποκλειστικά αρμόδια να καθορίσει εάν αυτά τα μέτρα είναι επαρκή κατά την έννοια του άρθρου 46 της Σύμβασης, το Δικαστήριο θεωρεί ότι είναι πιθανό να αποτρέψουν την άσκηση περαιτέρω παραδεκτών προσφυγών από την ίδια αιτία.

82. Επίσης, από τις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων το Δικαστήριο αντιλαμβάνεται ότι δεν αποτελεί τμήμα ενός στεγανού συστήματος ενδίκων μέσων θεραπείας στο εθνικό νομικό σύστημα της Ολλανδίας η διαδικασία που εφαρμόζει για τις αξιώσεις που προβλέπει το άρθρο 41 της Σύμβασης περί δίκαιης ικανοποίησης των προσφευγόντων αφού και στις δύο περιπτώσεις, όπου ηττήθηκε το ολλανδικό κράτος από προσφευγόντες στους οποίους επιδίκασε δίκαιη ικανοποίηση δυνάμει του άρθρου 41, τα εθνικά δικαστήρια έκριναν την αξίωσή τους για αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης, που συνίσταται στην παραβίαση που διαπίστωσε το Δικασ-

¹ Απόφαση Baybaşın κατά Ολλανδίας επί του παραδεκτού της προσφυγής, Προσφυγή No. 13600/02, 6.10.2005.

στήριο, και τους επιδίκασαν αποζημίωση πέραν του χρηματικού ποσού που είχε ήδη επιδικάσει το Δικαστήριο.

83. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο προσφεύγων στην υπό κρίση υπόθεση έχει ήδη ασκήσει αγωγή ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης αιτούμενος αποζημίωση λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστη από την αντίθεση με το άρθρο 3 πρακτική των τακτικών εβδομαδιαίων σωματικών ελέγχων το Δικαστήριο θεωρεί ότι υπ' αυτές τις συνθήκες δεν μπορεί στην παρούσα φάση να αποφανθεί γι' αυτήν την πτυχή της υπόθεσης. Χωρίς να προδικάζει την απόφασή του εκτιμά ότι μόνη η ιατρική έκθεση που συντάχθηκε για τον προσφεύγοντα μετά την απόλυσή του από τις φυλακές υψίστης ασφαλείας δεν είναι καθοριστικής σημασίας για να κριθεί εάν οι ψυχολογικές συνέπειες του καθεστώτος εγκλεισμού στις φυλακές υψίστης ασφαλείας και της πρακτικής των εβδομαδιαίων σωματικών ελέγχων στην πνευματική υγεία του είναι συγκρίσιμες ή χειρότερες από τις αντίστοιχες των *Van der Ven* και *Lorsé* δικαιολογώντας την επιδίκαση χρηματικού ποσού ίδιου ή μεγαλύτερου ύψους για αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης. Όμως, εκκρεμεί η εκδίκαση της αγωγής του προσφεύγοντα ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης και το Δικαστήριο επιθυμεί να λάβει υπόψη – στην περίπτωση που κατ' εφαρμογή του άρθρου 41 της Σύμβασης κληθεί να αποφανθεί επί της αξίωσής του για δίκαιη ικανοποίηση – την αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης που θα του επιδικαστεί δυνάμει του εθνικού δικαίου (*Clooth κατά Βελγίου*¹).

84. Ενόψει των ανωτέρω, αναβάλλει την κρίση της προσφυγής κατά το μέρος που αφορά στη δίκαιη ικανοποίηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 41 αφού υπάρχει η δυνατότητα σε αυτό το σημείο και στο πλαίσιο της διαδικασίας που εκκρεμεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων να επιτευχθεί φιλικός διακανονισμός μεταξύ του διάδικου κράτους και του προσφεύγοντα.

Το Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Ολλανδία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Ως προς την αξίωση του προσφεύγοντα για δίκαιη ικανοποίηση το Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα την αναβολή της κρίσης αυτής της πτυχής της υπόθεσης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η από 6.7.2006 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Sylla κατά Ολλανδίας* (προσφυγή No. 14683/03).

¹ Παράγραφος 52 της από 12.12.1991 απόφασης του Δικαστηρίου, δημοσιευμένης σε Series A, No. 225, σελίδα 17.

Άρθρα 3, 5 και 13
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια
Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

0523

Υπόθεση Kaja κατά Ελλάδος (27.7.2006)¹

Δικαστές: Λ. Λουκαΐδης, πρόεδρος, Κ.Λ. Ροζάκης, F. Tulkens, E. Steiner, K. Hajiyeu, D. Spielmann, S.E. Jebens.

Δικηγόροι: Κ. Τσιτσελίκη και Α. Σπάθη για τον προσφεύγοντα, Σ. Σπυρόπουλος πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους για την Ελληνική Δημοκρατία.

Απάνθρωπες και εξευτελιστικές οι συνθήκες κράτησης υπό απέλαση αλλοδαπού στην Υποδιεύθυνση Ασφάλειας Λάρισας, γιατί οι σχετικοί χώροι δεν είναι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες παρατεταμένου εγκλεισμού – Η αγωγή αποζημίωσης για προσβολή προσωπικότητας του ΑΚ δεν είναι προσφυγή δυναμένη να επανορθώσει την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης – Απορρίπτεται ως απαράδεκτη λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων η προσφυγή όσον αφορά στην παραβίαση του άρθρου 5: ο προσφεύγων δεν άσκησε το προβλεπόμενο από το άρθρο 565 ΚΠΔ ένδικο μέσο – Το ελληνικό δίκαιο προσφέρει στον κρατούμενο τη δυνατότητα να ασκήσει πραγματική προσφυγή κατά την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης, διατυπώνοντας παράπονα ενώπιον του Εισαγγελέα σχετικά τις συνθήκες κράτησής του.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 3, 5 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Πραγματικά περιστατικά: 4. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1965 και διαμένει στην Αλβανία.

5. Στις 25-2-2002, το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε φυλάκιση τεσσάρων ετών για παραβάσεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών και διέταξε να έχει η έφεση του προσφεύγο-

¹ Η απόφαση είναι δημοσιευμένη, σε μετάφραση *Μαρίας Παν. Παπαδοπούλου*, στην ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους [www.nsk.gr/Διεθνή Δικαστήρια και Οργανισμοί/Ε.Δ.Δ.Α.](http://www.nsk.gr/Διεθνή_Δικαστήρια_και_Οργανισμοί/Ε.Δ.Δ.Α.)

ντος ανασταλτικό αποτέλεσμα, υπό την προϋπόθεση ότι ο προσφεύγων θα καταβάλει εγγύηση και ότι δεν θα εγκαταλείψει τη χώρα (απόφαση 259/2002). Ο προσφεύγων άσκησε έφεση και αφέθη ελεύθερος στις 27-5-2002. Η δικάσιμος ορίστηκε για τις 26-9-2003.

6. Στις 27-1-2003, το Πενταμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε φυλάκιση τριών ετών για διαφορετική υπόθεση εμπορίας ναρκωτικών και διέταξε την απέλαση του προσφεύγοντος αμέσως μετά από την έκτιση της ποινής του (απόφαση 121-122/2003). Ο προσφεύγων κρατήθηκε στις φυλακές Λαρίσης.

7. Στις 14-7-2003, το Συμβούλιο του Πλημμελειοδικείου Λαρίσης διαπίστωσε ότι ο προσφεύγων είχε εκτίσει τα τρία πέμπτα της ποινής του και ότι ο νόμος επέτρεπε την αποφυλάκισή του. Διέταξε τότε την αποφυλάκισή του υπό τον όρο να εγκαταλείψει τη χώρα (βούλευμα 337/2003). Ο προσφεύγων αποφυλακίστηκε στις 14-7-2003 και αμέσως κρατήθηκε, εν όψει της απελάσεώς του, στα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης. Ο προσφεύγων διαμαρτυρήθηκε, επικαλούμενος την απόφαση 259/2002 η οποία του απαγόρευε να εγκαταλείψει τη χώρα, όμως οι διαμαρτυρίες του δεν είχαν αποτέλεσμα. Στις 16-7-2003, ο προσφεύγων κατέθεσε ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Λαρίσης αίτηση, με την οποία ζητούσε να αντικατασταθεί ο ως άνω όρος. Στις 12-8-2003, η αίτηση του προσφεύγοντος απερρίφθη επειδή η απέλασή του είχε διαταχθεί με την απόφαση 121-122/2003 του Εφετείου Θεσσαλονίκης (βούλευμα 397/2003).

8. Στις 2.9.2003, ο Εισαγγελέας Εφετών Θεσσαλονίκης γνωμοδότησε ότι ο προσφεύγων δεν μπορούσε να απελαθεί, εφόσον εκκρεμούσε η έφεσή του κατά της αποφάσεως 259/2002.

9. Στις 11-9-2003, ο προσφεύγων ζήτησε να λάβει αντίγραφο της δικογραφίας και να πληροφορηθεί τους λόγους της κρατήσεώς του. Ο προσφεύγων έλαβε αντίγραφο της δικογραφίας την ίδια ημέρα. Στις 19 Σεπτεμβρίου 2003, πληροφορήθηκε ότι τελούσε υπό κράτηση εν όψει της απελάσεώς του, κατ' εκτέλεση της αποφάσεως 121-122/2003 και των βουλευμάτων 337/2003 και 397/2003.

10. Στις 26-9-2003, ο προσφεύγων οδηγήθηκε ενώπιον του Εφετείου Θεσσαλονίκης, το οποίο θα εξέταζε την έφεση του προσφεύγοντος κατά της αποφάσεως 259/2002. Με προδικαστική απόφαση, η συζήτηση ανεβλήθη για τη δικάσιμο της 25ης Ιουνίου 2004 επειδή οι συγκατηγορούμενοι του προσφεύγοντος δεν ηδύναντο να παρασταθούν (απόφαση 894/2003). Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η δικηγόρος του προσφεύγοντος συναίνεσε στην αναβολή και δεν ζήτησε από το δικαστήριο να άρει την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα που είχε επιβληθεί στον προσφεύγοντα με την απόφαση 259/2002.

11. Στις 30-9-2003, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση αναστολής του μέτρου της απελάσεως που είχε διαταχθεί με την απόφαση 121-122/2003 του Εφετείου Θεσσαλονίκης. Προς επίρρωση των ισχυρισμών του, ο προσφεύγων επεσήμεινε ότι η κράτησή του σε ακατάλληλο για μακρό χρονικό διάστημα κρατήσεως χώρο ενείχε κινδύνους για την υγεία του και συνιστούσε πρόδηλη παραβίαση του άρθρου 3 της Συμβάσεως.

12. Την 1^η Οκτωβρίου 2003, ο δικηγόρος του προσφεύγοντος απευθύνθηκε προς τον Συνήγορο του Πολίτη (βλ. παρ. 34 κατωτέρω), ζητώντας του να παρέμβει στην υπόθεση. Διαμαρτυρόταν για τη νομιμότητα και τις συνθήκες κρατήσεως του προσφεύγοντος. Με δύο επιστολές, από 6 Νοεμβρίου και 8 Δεκεμβρίου 2003, προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και προς τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε τις ανησυχίες του ως προς την κατάσταση του προσφεύγοντος.

13. Εν τω μεταξύ, στις 4-10-2003, ο προσφεύγων είχε προβεί σε απόπειρα αυτοκτονίας, αλλά είχε σωθεί από έναν φύλακα και μεταφερθεί, για προληπτικούς λόγους, στο νοσοκομείο, όπου οι ιατροί δεν διαπίστωσαν κάποιο πρόβλημα υγείας. Για την υπόθεση αυτή, διενεργήθηκε ανάκριση, μετά το πέρας της οποίας ο εισαγγελέας έθεσε την υπόθεση στο αρχείο επειδή δεν αποδείχθηκε ποινική ευθύνη τρίτου. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι προέβη σε μία πρώτη απόπειρα αυτοκτονίας στις 18-9-2003. Η κυβέρνηση αμφισβητεί το επεισόδιο αυτό.

14. Στις 8-10-2003, το Πλημμελειοδικείο Λαρίσης απέρριψε την από 30-9-2003 αίτηση του προσφεύγοντος επειδή στην προκειμένη περίπτωση δεν πληρούνταν οι προβλεπόμενες από τον νόμο προϋποθέσεις (βούλευμα 4702/2003).

15. Στις 10-10-2003, ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στις φυλακές Λαρίσης.

16. Στις 5-12-2003, το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης διαπίστωσε ότι ο προσφεύγων είχε παραιτηθεί από την έφεσή του κατά της αποφάσεως 259/2002 και απέρριψε την έφεση αυτή ως απαράδεκτη (βούλευμα 1760/2003).

17. Στις 12-1-2004, το Εφετείο Θεσσαλονίκης συγχώνευσε τις δυνάμει των αποφάσεων 259/2002 και 121-122/2003 επιβληθείσες στον προσφεύγοντα ποινές, σε μία ποινή φυλακίσεως πέντε ετών και έξι μηνών.

18. Στις 18-2-2004, το Συμβούλιο του Πλημμελειοδικείου Λαρίσης διέταξε τότε την αποφυλάκιση του προσφεύγοντος, υπό τον όρο να εγκαταλείψει τη χώρα και να μη επισκεφθεί την Ελλάδα για τρία έτη (απόφαση 42/2004). Ο προσφεύγων αποφυλακίστηκε την ίδια ημέρα και απελάθηκε στις 20-2-2004.

Η υπό του Δικαστηρίου διεξαχθείσα έρευνα

19. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο διοργάνωσε, δυνάμει του άρθρου Α1 του Παραρτήματος του Κανονισμού, αποστολή προς έρευνα για τη στοιχειοθέτηση των περιστατικών των σχετικών με τις συνθήκες κρατήσεως του προσφεύγοντος στα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης.

20. Η αντιπροσωπεία του Δικαστηρίου, συνοδεία των εκπροσώπων του προσφεύγοντος και της κυβερνήσεως, επισκέφθη, λοιπόν, τα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης, στις 31 Μαρτίου και 1^η Απριλίου 2006. Στο πλαίσιο της επισκέψεως αυτής, η αντιπροσωπεία συζήτησε με τον νυν Διοικητή, με τον τότε Διοικητή, καθώς και με τον Πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Λαρίσης και με μία δικηγόρο μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Τρικάλων.

1. Οι χώροι

21. Η Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Λαρίσης ευρίσκεται στο κέντρο της πόλεως, στεγάζεται δε σε τετραώροφο κτίριο το οποίο ανεγέρθη το 1970 και διαθέτει ανελκυστήρα. Η εν λόγω Υποδιεύθυνση Ασφαλείας στεγάζεται στο κτίριο αυτό από το 1978. Το Γραφείο του Διοικητού ευρίσκεται στον τέταρτο όροφο.

22. Οι χώροι κρατήσεως ευρίσκονται στο ισόγειο. Υπάρχουν τρία κρατητήρια.

23. Μία ανεξάρτητη είσοδος, από την πλευρά του δρόμου, επιτρέπει την πρόσβαση στα κρατητήρια αυτά. Μία πρώτη πόρτα εξασφαλίζει την πρόσβαση στην είσοδο αυτή, η οποία αποτελείται από ένα χώρο ο οποίος φυλάσσεται συνεχώς από έναν οπλισμένο αστυνομικό. Διαθέτει μία καρέκλα και ένα μικρό γραφείο, καθώς και ένα μικρό παράθυρο με διάτρητο διαχωριστικό για την επικοινωνία, κατά τα λεγόμενα των αστυνομικών, των δικηγόρων με τους πελάτες τους. Από το παράθυρο αυτό, διακρίνεται ένας προθάλαμος, στον οποίο η πρόσβαση εξασφαλίζεται από μία δεύτερη πόρτα.

Πρόκειται για ένα χώρο ο οποίος διαθέτει πάγκους από μπετόν, καλυμμένους με ξύλινη επιφάνεια, επί των οποίων είναι τοποθετημένα μμαξιλάρια. Διακρίνεται ένα σώμα καλοριφέρ τοποθετημένο στον τοίχο. Ένας παλιός θερμοσίφοντας, ο οποίος τροφοδοτεί τα τρία κρατητήρια, είναι τοποθετημένος ψηλά στον τοίχο.

24. Δίπλα ακριβώς από τον προθάλαμο, ευρίσκεται ένα κρατητήριο γυναικών. Διαθέτει τρεις κτιστές κλίνες από μπετόν (εφεξής «οι κλίνες»), επί των οποίων τοποθετούνται στρωμένες. Επί των στρωμών, είχαν επίσης τοποθετηθεί κλινοστρωμένες. Παρατηρείται στο πάνω μέρος του αριστερού τοίχου ένας αεραγωγός σε σχήμα παραλληλόγραμμου, επί του

οποίου είναι τοποθετημένη μία διάτρητη σχάρα. Στο βάθος, μία πόρτα και, στη συνέχεια, ένα μπάνιο με νιπτήρα, «τούρκικες» τουαλέτες και ένας σωλήνας παροχής ύδατος ο οποίος είναι τοποθετημένος στο ταβάνι, εν είδει ντους. Το δωμάτιο αυτό εξαερίζεται από ένα μικρό παράθυρο και φωτίζεται με ένα γλόμπο.

25. Από τον προθάλαμο, ένας διάδρομος ο οποίος διαθέτει σώμα καλοριφέρ, οδηγεί, δεξιά, στα δύο κρατητήρια ανδρών : το πρώτο διαθέτει δύο κλίνες και το δεύτερο τρεις. Το πρώτο είναι εκείνο στο οποίο κρατήθηκε ο προσφεύγων. Κατά την είσοδο σε αυτό, διακρίνεται μία κλίνη αριστερά και μία κλίνη δεξιά. Πρόκειται, και εδώ, για κτιστές κλίνες από μπετόν επί των οποίων έχουν τοποθετηθεί στρωμένες και κλινοστρωμένες. Οι τοίχοι και το δάπεδο από μωσαϊκό ήταν καθαρά και σε σχετικά καλή κατάσταση. Οι τοίχοι πιθανότατα βύφθηκαν λευκοί πρόσφατα. Διακρίνονται επίσης, ψηλά, στη μία και στην άλλη πλευρά, δύο αεραγωγοί επί των οποίων είναι τοποθετημένη παραλληλόγραμμη διάτρητη σχάρα. Στο βάθος, υπάρχει μία πράσινη μεταλλική πόρτα και στη συνέχεια το μπάνιο με «τούρκικες» τουαλέτες, νιπτήρα και ένα σωλήνα παροχής ύδατος ο οποίος είναι τοποθετημένος στο ταβάνι, εν είδει ντους. Το δάπεδο είναι καλυμμένο με πλακάκια σε μέτρια κατάσταση. Πάνω από το νιπτήρα, υπάρχει ένα μικρό παράθυρο και μία λάμπα. Το δεύτερο κρατητήριο ανδρών είναι παρόμοιο με το πρώτο, με τη διαφορά ότι, αντί για δύο, διαθέτει τρεις κλίνες.

2. Οι καταθέσεις των μαρτύρων

α) Θεόδωρος Χατζόπουλος, Αστυνομικός Υποδιευθυντής, πρώην Διοικητής της Υποδιεύθυνσεως Ασφαλείας Λαρίσης

26. Ο κ. Χατζόπουλος δηλώνει ότι η κατάσταση του χώρου κρατήσεως του προσφεύγοντος ήταν ακριβώς η ίδια με τη σημερινή. Υπήρχε κλίνη, στρωμή και κλινοστρωμή. Κατά τον κ. Χατζόπουλο, η κατάσταση των χώρων υγιεινής ήταν η ίδια : τα πάντα λειτουργούσαν (αποχέτευση, ντους, βρύσες, κρύο και ζεστό νερό). Δηλώνει ότι επέτρεψε πολλές φορές στον προσφεύγοντα να ανέβει στο γραφείο του προκειμένου να προβεί στις δικαστικής φύσεως ενέργειές του. Δηλώνει επίσης ότι είχε δώσει διαταγή να τον αφήνουν να παραμένει στον προθάλαμο για όσο χρονικό διάστημα επιθυμούσε. Κατά τον κ. Χατζόπουλο, ο προσφεύγων επέστρεφε στο κελί του μόνον όταν ήθελε να κοιμηθεί. Ο μάρτυρας αναφέρει ότι, κατόπιν αιτήματος του προσφεύγοντος, κάλεσε ακόμα και κουρέα στο τμήμα. Εξ άλλου, όσον αφορά τα γεύματα, αναφέρει ότι οι κρατούμενοι δικαιούνται (εκ του νόμου) 5,87 ευρώ ημερησίως. Οι κρατούμενοι καλύπτουν οι ίδιοι τις δαπάνες για τα είδη πρώτης ανάγκης. Για τη διατροφή τους, απευθύνονται στα εστιατόρια της πόλεως που πραγματο-

ποιούν κατ' οίκον παραδόσεις. Ζητούν από τον φύλακα να δώσει την παραγγελία τηλεφωνικά. Ο κ. Χατζόπουλος δηλώνει ότι ουδέποτε ο προσφεύγων διετύπωσε παράπονα ότι δεν έφαγε όταν πεινούσε. Δεν γνωρίζει εάν είχε πρόσβαση σε βιβλία ή εφημερίδες. Υποστηρίζει ότι κατά την περίοδο της κρατήσεώς του στο τμήμα, τα άτομα στον ίδιο χώρο κρατήσεως δεν υπερέβαιναν τα δύο. Δεν ενθυμείται να υπήρχε τρίτο άτομο στο συγκεκριμένο κρατητήριο. Εξηγεί δε ότι οι δικηγόροι επικοινωνούν με τους προσφεύγοντες από το παράθυρο του γραφείου του φύλακα. Αρνείται ότι ο δικηγόρος του προσφεύγοντος είχε τη δυνατότητα να εισέλθει στον προθάλαμο. Δηλώνει ότι αυτό απαγορεύεται ρητώς. Διευκρινίζει δε ότι οι δικηγόροι δύνανται να επισκέπτονται τους πελάτες τους καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας και ότι λειτουργεί επισκεπτήριο για τους συγγενείς πρώτου βαθμού. Απαγορεύονται οι επισκέψεις των φίλων των κρατουμένων. Ο κ. Χατζόπουλος ενθυμείται ότι ο προσφεύγων διακομίστηκε στο νοσοκομείο δύο ή τρεις φορές διότι, κατά τα λεγόμενά του, παραπονιόταν για πόνο στο στομάχι ή πονοκέφαλο. Δεν υπέφερε από κάποια συγκεκριμένη πάθηση. Δηλώνει ότι ο προσφεύγων είχε προβεί σε μία – και όχι δύο, όπως διατείνεται ο δικηγόρος του – απόπειρα αυτοκτονίας. Υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων προσπάθησε να κρεμαστεί με ένα σεντόνι. Δεδομένου ότι μοιραζόταν το κελί του με άλλον έναν κρατούμενο, διακομίστηκε πάραυτα στο νοσοκομείο, αλλά περισσότερο για προληπτικούς λόγους διότι δεν έφερε τραύματα, ούτε καν ίχνη στον λαιμό του. Εξήλθε από το νοσοκομείο σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Τέλος, δηλώνει ότι ο προσφεύγων ουδέποτε διετύπωσε παράπονα για τις συνθήκες κρατήσεώς του.

β) Φίλιππος Σαμαράς, Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Λαρίσης

27. Ο κ. Σαμαράς εξηγεί ότι η επικοινωνία ανάμεσα στους κρατούμενους και στους δικηγόρους τους πραγματοποιείται από το μικρό παράθυρο με το διάτρητο διαχωριστικό, το οποίο ευρίσκεται στο δωμάτιο στο οποίο ευρίσκεται ο φύλακας. Αναφέρει τις απόψεις των συναδέλφων του και συμπεραίνει ότι οι συνθήκες κρατήσεως δεν είναι καλές. Επισκέπτεται τον χώρο αυτόν τουλάχιστον δέκα φορές το έτος. Ομιλεί περί δυσοσμίας, χαοτικής καταστάσεως σε περιπτώσεις υπερπληρώσεως των κρατητηρίων. Οι συνάδελφοί του, αλλά και ο ίδιος, πιστεύουν ότι οι συνθήκες κρατήσεως, θα έπρεπε να βελτιωθούν. Δεν δύναται να πει εάν οι συνθήκες ήταν οι ίδιες το 2003, διότι, όπως λέγει, από το μικρό παράθυρο δεν διακρίνεται επαρκώς το εσωτερικό. Αντιθέτως, δεν ενθυμείται να ήταν ο φωτισμός των χώρων ίδιος με αυτόν που διαπίστωσε η αντιπροσωπεία του Δικαστηρίου κατά την επίσκεψή της. Παρατήρησε, επίσης, ότι την ημέρα εκείνη οι χώροι ήταν πολύ καθαροί, σε σύγκριση με άλλες ημέρες που τους επισκέφθηκε, αλλά πιστεύει ότι αυτό εξαρτάται από τον αριθμό των

κρατούμενων. Δηλώνει ότι οι πάγκοι οι οποίοι ευρίσκονται στον προθάλαμο δύνανται να χρησιμεύουν ως κλίνες και αναφέρει ότι έχει διαπιστώσει, ιδίως όμμασιν, ότι κρατούμενοι κοιμούνταν στο δάπεδο, πάνω σε κουβέρτες, οσάκις οι πάγκοι αυτοί δεν επαρκούσαν.

γ) Γεωργία Τόλιου, Δικηγόρος, μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Τρικάλων, η οποία επισκέφθη κατ' επανάληψη τον προσφεύγοντα κατά τη διάρκεια της κρατήσεώς του

28. Η κυρία Τόλιου δηλώνει ότι οι συνθήκες κρατήσεως στα κελιά αυτά είναι απαράδεκτες για τους κρατούμενους. Αντιθέτως, την ημέρα της επισκέψεως της αντιπροσωπείας, όλα ήταν πολύ διαφορετικά, οι χώροι, κυρίως, ήταν πολύ καθαροί. Ενθυμείται ότι επισκέφθηκε τον προσφεύγοντα περί τα τέλη Αυγούστου – αρχάς Σεπτεμβρίου 2003, συνοδεία του δικηγόρου του προσφεύγοντος, με τον οποίο συνεργαζόταν. Δηλώνει ότι είχε τη δυνατότητα να τον διακρίνει από το μικρό παράθυρο με το διάτρητο διαχωριστικό. Εν αντιθέσει προς τον δικηγόρο του προσφεύγοντος, η κυρία Τόλιου δηλώνει ότι ουδέποτε διάβηκε τη θύρα και εισήλθε στον προθάλαμο. Πιστεύει ότι οι κρατούμενοι στο κελί του προσφεύγοντος ήταν τουλάχιστον τρεις. Δεν ενθυμείται τον ακριβή αριθμό αυτών. Ενθυμείται ότι την ημέρα εκείνη η ατμόσφαιρα ήταν αποπνικτική, ότι αναδυόταν έντονη δυσσομία, ότι οι τοίχοι ήταν ακόμα άβαφοι, ότι το δάπεδο ήταν ρυπαρό και ότι δεν υπήρχε σχεδόν καθόλου φωτισμός. Δηλώνει, επίσης, ότι δεν υπήρχε κλίνη στο κελί. Το γεγονός αυτό, το συνάγει από το ότι οι κρατούμενοι είχαν τη δυνατότητα να πλησιάσουν απρόσκοπτα τα κάγκελα. Όσον αφορά την υγιεινή, η κυρία Τόλιου λέγει ότι, κατά τα λεγόμενα του προσφεύγοντος, τον οδηγούσαν σε άλλο χώρο για τη φυσική του ανάγκη και για να πλυθεί. Λέγει, επίσης, ότι ουδέν διαπίστωσε η ίδια προσωπικώς, αλλά ότι απλώς αναφέρει τα λεγόμενα του προσφεύγοντος. Δηλώνει, επίσης, ότι ο τότε Διοικητής δεν ήταν πολύ συνεργάσιμος.

δ) Βασίλειος Χαλάτσης, Αστυνομικός Υποδιευθυντής, Διοικητής της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης

Ο κ. Χαλάτσης επιβεβαιώνει ότι οι δικηγόροι ή οι συγγενείς πρώτου βαθμού επικοινωνούν με τους κρατούμενους από το μικρό παράθυρο με το διάτρητο διαχωριστικό. Ουδέποτε εισέρχονται στον προθάλαμο. Υποστηρίζει ότι δεν υπήρξαν μεγάλες αλλαγές στους χώρους κρατήσεως από το 2003. Ο υδροχρωματισμός και η απολύμανση των χώρων λαμβάνουν χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα, και, προς επίρρωση, επιδεικνύει τα σχετικά έγγραφα. Κατά τον κ. Χαλάτση, για ένα κτίριο άνω των τριάντα ετών, οι συνθήκες κρατήσεως είναι «ανθρώπινες» αλλά ομολογεί ότι οι χώροι κρατήσεως είναι περιορισμένοι σε σύγκριση με τον σημαντικό αριθμό των σχετικών αστυνομικών τμημάτων. Δηλώνει ότι πάντα υπήρχαν χώροι υγιεινής, και ότι συχνά οι κρατούμενοι ρυπαίνουν

τους τοίχους ή γράφουν πάνω σε αυτούς ύβρεις. Για τον λόγο αυτό, λοιπόν, κατά τη γνώμη του, οι τοίχοι βιάφονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι δύο φύλακες έχουν διαταγή να ελέγχουν το εσωτερικό των κελιών ανά μισάωρο ή ανά ώρα. Ό,τι χαλάει, αντικαθίσταται συστηματικά. Δεν ενθυμείται να υπήρξε περίπτωση εκκρεμούς απελάσεως παρόμοιας με του προσφεύγοντος. Δηλώνει δε ότι ουδέποτε είδε κρατούμενους να κοιμούνται στο δάπεδο.

Οικείο εσωτερικό δίκαιο

30. Το άρθρο 565 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι : «Αμφιβολίες σχετικά με το είδος ή τη διάρκεια της ποινής: κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση σχετικά με την εκτελεστότητα της απόφασης και το είδος ή τη διάρκεια της ποινής λύεται από το δικαστήριο των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή. Κατά της απόφασης αυτής επιτρέπεται να ασκηθεί αναίρεση από τον εισαγγελέα και από τον καταδικασμένο».

31. Το άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι : «Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον (...). Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται».

32. Το άρθρο 59 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι : «Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων άρθρων το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, μπορεί επιπλέον να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη αυτού που έχει προσβληθεί. Η ικανοποίηση συνιστάται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα, ή σε οτιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις».

33. Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα έχει ως εξής : «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών».

Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται η έννοια της ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, η οποία συνεπάγεται εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις. Οι πράξεις αυτές, είναι δυνατόν να είναι, όχι μόνον πράξεις νομικής φύσεως, αλλά και υλικές πράξεις της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των κατ' αρχή μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλου, *Αστικός Κώδι-*

κας – Σχόλια, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αρ. 23, Φύλιου, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλου, *Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, παρ. 217, ΑΠ 535/1971, ΝοΒ ΙΘ 1414, ΑΠ 492/1967, ΝοΒ ΙΣΤ 75). Το παραδεκτό της αγωγής αποζημιώσεως υπόκειται σε μία προϋπόθεση: την παράνομη φύση της πράξεως ή της παραλείψεως.

34. Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι μία ελληνική ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η οποία καθιερώθηκε με το άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος. Ο θεσμός θεσπίστηκε με τον Ν. 2477/1997 και ήδη διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3094/2003. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ της Διοικήσεως και των πολιτών, την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και τον σεβασμό της αρχής της νομιμότητας. Διατυπώνει συστάσεις και προτάσεις τις οποίες γνωστοποιεί στη Διοίκηση. Δεν επιβάλλει κυρώσεις και δεν δύναται να ακυρώσει τις παράνομες πράξεις της Διοικήσεως.

Ουκείες διεθνείς εκθέσεις

35. 12^η Γενική Έκθεση των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάθρωτης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) από 3 Σεπτεμβρίου 2002 : «47. Η κράτηση από την αστυνομία είναι (ή τουλάχιστον έπρεπε να είναι) μικρής σχετικά διάρκειας. Ωστόσο, οι συνθήκες κρατήσεως στα κρατητήρια της αστυνομίας, πρέπει να πληρούν ορισμένες *στοιχειώδεις προϋποθέσεις*. Όλοι οι χώροι κρατήσεως, πρέπει να είναι καθαροί, ενώ οι διαστάσεις τους, πρέπει να είναι εύλογες και αντίστοιχες της προβλεπόμενης χωρητικότητάς τους. Πρέπει δε να φωτίζονται επαρκώς (ο φωτισμός, δηλαδή, να είναι επαρκής για διάβασμα πέραν των ωρών αναπαύσεως) – θα ήταν, μάλιστα, προτιμότερο να διαθέτουν φυσικό φωτισμό. Επίσης, πρέπει η διαρρύθμιση να είναι τέτοια που να επιτρέπει την ανάπαυση (για παράδειγμα, μία καρέκλα, ένα σταθερό κάθισμα), και στα άτομα τα οποία υποχρεούνται να διανυκτερεύσουν στους χώρους αυτούς, πρέπει να παρέχεται κατάλληλη κλινοστρωμνή. Οι τελούντες υπό κράτηση, πρέπει να έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες υπό αξιοπρεπείς συνθήκες τουαλέτες και να διαθέτουν όλα τα μέσα για την προσωπική υγιεινή τους. Πρέπει να έχουν πρόσβαση, ανά πάσα στιγμή, σε παροχή ποσίμου ύδατος και να τους προσφέρεται τροφή τις κατάλληλες ώρες, συμπεριλαμβανομένου ενός πλήρους γεύματος τουλάχιστον μία φορά την ημέρα (κάτι, δηλαδή, πιο ουσιαστικό από ένα σάντουιτς). Οι τελούντες υπό κράτηση για 24 ή περισσότερες ώρες, θα έπρεπε, στο μέτρο του δυνατού, να έχουν την ευκαιρία να ασκούνται καθημερινά στο ύπαιθρο».

Νόμο Βάσιμο: Α) Το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως δεν ορίζει την εξάντληση παρά μόνο των ενδίκων μέσων που είναι σχετικά προς τις επίμαχες παραβιάσεις και, συγχρόνως, διαθέσιμα και κατάλληλα. Πρέπει να υφίστανται σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται του επιθυμητού αποτελεσματικού χαρακτήρα και της προσβασιμότητας. **Β)** Για να υπαχθεί στο άρθρο 3, μία μεταχείριση, πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα ελάχιστο όριο βαρύτητας. Η εκτίμηση αυτού του ελαχίστου ορίου είναι εκ φύσεως σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των στοιχείων της υποθέσεως, και ειδικότερα από το είδος και το πλαίσιο της μεταχείρισεως, από τον τρόπο τελέσεώς της, από τη διάρκειά της, από τις επιπτώσεις της, σωματικές ή ψυχικές, καθώς και, ενίοτε, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος. **Γ)** Το άρθρο 13 της Συμβάσεως εγγυάται την ύπαρξη, στο εσωτερικό δίκαιο, προσφυγής η οποία επιτρέπει να προβάλλει κάποιος δικαιώματα και ελευθερίες της Συμβάσεως, όπως κατοχυρώνονται από αυτή.

Σκεπτικό: Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ: 36. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι συνθήκες κρατήσεώς του στα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης αναλύονται σε μεταχείριση απάνθρωπη και εξευτελιστική. Επικαλείται δε το άρθρο 3 της Συμβάσεως το οποίο ορίζει ότι: «Κανένας δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια, ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση».

A. Επί του παραδεκτού: 37. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι η αιτίαση είναι απαράδεκτη λόγω μη εξάντλησεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Προβάλλει ότι τα άρθρα 57 και 59 του Αστικού Κώδικα προστατεύουν το δικαίωμα στον σεβασμό της προσωπικότητας, και ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να εγείρει αγωγή αποζημιώσεως κατά του Δημοσίου, βάσει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, ώστε να αποζημιωθεί για τη δήθεν προσβολή της προσωπικότητάς του. Σχετικά με το θέμα αυτό, η κυβέρνηση αναφέρεται επίσης στις υποθέσεις *Bejaoui* και *Mehiar*, οι οποίες απορρίφθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως απαράδεκτες, επειδή οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν προσφύγει στον εισαγγελέα για να καταγγείλουν τις συνθήκες κρατήσεώς τους (*Bejaoui κατά της Ελλάδος*, No. 23916/94, απόφαση από 6 Απριλίου 1995 της Επιτροπής, *Mehiar κατά της Ελλάδος*, No. 21300/93, απόφαση από 10 Απριλίου 1996 της Επιτροπής, Αποφάσεις και Εκθέσεις (DR) τόμος 85, σελ. 47).

38. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι διετύπωσε παράπονα ως προς τις συνθήκες κρατήσεώς του στην αίτηση την οποία κατέθεσε και με την οποία ζητούσε την αναστολή του μέτρου της απελάσεως. Διετύπωσε επίσης παράπονα ενώπιον του Συνηγού του Πολίτη.

39. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το θεμέλιο του κανόνα της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, που περιέχεται στο άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως, συνίσταται στο ότι πριν προσφύγει ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου, πρέπει ο προσφεύγων να έχει δώσει στο υπόλογο κράτος τη δυνατότητα να θεραπεύσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις με εσωτερικά μέσα, κάνοντας χρήση των ενδίκων βοηθημάτων τα οποία προσφέρει η εθνική νομοθεσία, αρκεί να αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλ., μεταξύ άλλων, *Fressoz και Roire κατά της Γαλλίας* [GC], No. 29183/95, § 37, CEDH 1999-1). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως δεν ορίζει την εξάντληση παρά μόνο των ενδίκων μέσων που είναι σχετικά προς τις επίμαχες παραβιάσεις και, συγχρόνως, διαθέσιμα και κατάλληλα. Πρέπει να υφίστανται σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται του επιθυμητού αποτελεσματικού χαρακτήρα και της προσβασιμότητας. Έγκειται στο διάδικο κράτος να αποδείξει ότι συντρέχουν όλες αυτές οι προϋποθέσεις (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Dalia κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-1, σελ. 87, § 38).

40. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το προτεινόμενο από την κυβέρνηση ένδικο βοήθημα, δηλαδή μία αγωγή αποζημιώσεως λόγω προσβολής η οποία αφορά το δικαίωμα επί της ίδιας προσωπικότητας, δεν είναι μία προσφυγή δυνάμενη να επανορθώσει την καταγγελλόμενη παραβίαση του άρθρου 3 της Συμβάσεως. Πέραν τούτου, το Δικαστήριο δέχεται ότι ο προσφεύγων δεν αμφισβήτησε την κατάσταση του ενώπιον του εισαγγελέα, γεγονός το οποίο θα είχε ενδεχομένως επιτρέψει την επανόρθωση της επίδικης καταστάσεως (βλ. προρρηθείσες αποφάσεις *Bejaoui* και *Mehiar κατά της Ελλάδος*). Το Δικαστήριο επισημαίνει, ωστόσο, ότι, στο πλαίσιο της αιτήσεώς του για αναστολή του μέτρου της απελάσεως, ο προσφεύγων επικαλέσθηκε «πρόδηλη παραβίαση» του άρθρου 3 της Συμβάσεως. Ακόμα και αν αυτή η προσφυγή δεν προσέφερε, αυτή καθεαυτή, στον προσφεύγοντα, εμμέσως, τη δυνατότητα επανορθώσεως της καταγγελλόμενης παραβιάσεως, αφού, στην περίπτωση κατά την οποία θα γινόταν δεκτή, θα είχε αφεθεί ελεύθερος και θα είχε επομένως εγκαταλείψει τα κρατητήρια, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων επωφελήθηκε της προσφυγής αυτής για να ειδοποιήσει το δικαστήριο σχετικά με της συνθήκες κρατήσεώς του. Το Δικαστήριο εκτιμά, επομένως, εκ του γεγονότος αυτού, ότι οι εθνικές αρχές είχαν λάβει γνώση σχετικά με την κατάσταση του προσφεύγοντος και ότι είχαν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με τις συνθήκες κρατήσεώς του και να προβούν σε επανόρθωση, εφόσον αυτό θα ήταν αναγκαίο (βλ., *mutatis mutandis*, *Kalachnikov κατά της Ρωσίας* (déc), No. 47095/99, CEDH 2001-XI).

41. Επομένως, παρά το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν έκανε χρήση των προτεινομένων από την κυβέρνηση ενδίκων μέσων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η αιτίαση αυτή, δεν θα έπρεπε να απορριφθεί λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Ως εκ τούτου, αρμόζει να απορριφθεί η σχετική ένσταση της κυβερνήσεως.

42. Το Δικαστήριο διαπιστώνει, περαιτέρω, ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Συμβάσεως. Το Δικαστήριο επισημαίνει εξ άλλου ότι η εν λόγω αιτίαση δεν προσκρούει σε κάποιον άλλον λόγο απαραδέκτου. Αρμόζει, επομένως, να κηρυχθεί παραδεκτή.

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

43. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι τα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης ήταν ένας χώρος με υπερπληρότητα, στο υπόγειο, χωρίς παράθυρα, και, επομένως, χωρίς φυσικό φωτισμό ούτε εξαερισμό. Ο χώρος ήταν ρυπαρός και δεν διέθετε κλίνες ούτε χώρους υγιεινής. Οι κρατούμενοι κοιμόνταν στο έδαφος, ενίοτε δε δίπλα στα περιτώματά τους. Δεν υπήρχε χώρος για φυσική άσκηση. Στους κρατούμενους δεν παρείχτο τροφή, ενώ έπρεπε οι ίδιοι οι κρατούμενοι να αγοράζουν τα είδη διατροφής τα οποία διέθετε το κυλικείο. Κατά τον προσφεύγοντα, οι συνθήκες αυτές θύμιζαν περισσότερο μεσαιωνική φυλακή παρά χώρο κρατήσεως. Προς επίρρωση των ισχυρισμών του, ο προσφεύγων αναφέρεται στις διαπιστώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Ανάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) σχετικά με τις συνθήκες κρατήσεως στα αστυνομικά τμήματα και στα κρατητήρια για τους αλλοδαπούς, καθώς και σε μία ανακοίνωση της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ελλάδα, στην οποία καταγγέλλονταν οι συνθήκες κρατήσεως των υπό απέλαση αλλοδαπών. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται, τέλος, ότι τόσο η σωματική όσο και η ψυχική του υγεία υπέστησαν βλάβη σε τέτοιο βαθμό που αποπειράθηκε δύο φορές να αυτοκτονήσει.

44. Η κυβέρνηση υπομνησκει ότι, για να υπάρχει παραβίαση του άρθρου 3 της Συμβάσεως, το επίπεδο ταπεινώσεως ή εξευτελισμού των υλικών συνθηκών κρατήσεως πρέπει να είναι υψηλότερο από εκείνο το οποίο συνεπάγεται συνήθως μία ποινή κρατήσεως. Η κυβέρνηση δηλώνει ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος είναι αόριστοι, ανακριβείς και αβάσιμοι, και ότι ο εν λόγω χώρος κρατήσεως διέθετε χώρους υγιεινής και κλινοστρωμένες, οι τοίχοι ήταν βαμμένοι και οι χώροι καθαρίζονταν καθημερινά – εκτός από τις ημέρες αργίας – από το προσωπικό καθαρισμού της Αστυνομίας Λαρίσης. Ο προσφεύγων έβγαине από το κελί του τρεις φορές την ημέρα και μπορούσε να τηλεφωνεί και να δέχεται τις επισκέ-

ψεις των οικείων του ή του δικηγόρου του. Η κυβέρνηση επισημαίνει, τέλος, ότι ο προσφεύγων αποπειράθηκε μία φορά να αυτοκτονήσει και ότι σώθηκε χάρις στην αποτελεσματική επέμβαση ενός φύλακα. Στη συνέχεια, διακομίστηκε για προληπτικούς λόγους στο νοσοκομείο, χωρίς ωστόσο να διαγνωσθεί κάποιο πρόβλημα υγείας. Κατά την κυβέρνηση, ουδεμία ένδειξη υπάρχει ότι αυτή η απόπειρα αυτοκτονίας ήταν αποτέλεσμα των συνθηκών κρατήσεως του προσφεύγοντος. Η κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι, κατά την αναχώρησή του από τα κρατητήρια της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας, ο προσφεύγων είχε ευχαριστήσει τις αρμόδιες αρχές για την έναντί του συμπεριφορά τους.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

45. Το Δικαστήριο υπομνησκει ότι το άρθρο 3 της Συμβάσεως καθιερώνει μία από τις πλέον θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών. Απαγορεύει ρητώς τα βασανιστήρια και τις απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση, όποιες και αν είναι οι περιστάσεις, όποια και αν είναι η πράξη του θύματος (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Labita κατά της Ιταλίας* [GC], η° 26772/95, § 119, CEDH 2000-IV).

46. Ωστόσο, για να υπαχθεί στο άρθρο 3, μία μεταχείριση, πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα ελάχιστο όριο βαρύτητας. Η εκτίμηση αυτού του ελαχίστου ορίου είναι εκ φύσεως σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των στοιχείων της υποθέσεως, και ειδικότερα από το είδος και το πλαίσιο της μεταχειρίσεως, από τον τρόπο τελέσεώς της, από τη διάρκειά της, από τις επιπτώσεις της, σωματικές ή ψυχικές, καθώς και, ενίοτε, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος (βλ., για παράδειγμα, *Raninen κατά της Φιλανδίας*, απόφαση από 16 Δεκεμβρίου 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VIII, σελ. 2821-2822, § 55).

47. Στην προκειμένη περίπτωση, όσον αφορά στις διαπιστώσεις των αντιπροσώπων του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν αποδείχθηκε μετά βεβαιότητας και σε ικανοποιητικό βαθμό ότι οι συνθήκες κρατήσεως του προσφεύγοντος στον συγκεκριμένο χώρο ήταν όπως τις περιέγραψε. Πράγματι, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι πολλοί από τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος δεν επιβεβαιώθηκαν από την αυτοψία, όπως, για παράδειγμα, η θέση του χώρου κρατήσεως στο υπόγειο ή η έλλειψη εξαερισμού, φυσικού φωτισμού και χώρων υγιεινής. Εν ολίγοις, οι συνθήκες στον χώρο αυτό ήταν αποδεκτές, ακόμα και αν το Δικαστήριο δύναται να αντιληφθεί ότι, στο πλαίσιο της επισκέψεως των αντιπροσώπων του, ο χώρος κρατήσεως είχε πρόσφατα βαφεί και σχολαστικά καθαριστεί (βλ. παρ. 27-28 ανωτέρω).

48. Περαιτέρω, το Δικαστήριο δεν δύναται να προσδώσει ιδιαίτερο βάρος στα επιχειρήματα του προσφεύγοντος σχετικά με τις εν γένει συν-

θήκες κρατήσεως των αλλοδαπών στην Ελλάδα. Πράγματι, το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι μοναδικό μέλημά του είναι να αποδειχθεί εάν, στην παρούσα υπόθεση, ο προσφεύγων υπεβλήθη σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 3 της Συμβάσεως. Επομένως, οι διαπιστώσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) ή της Διεθνούς Αμνηστίας, δεν θα έπρεπε να εκληφθούν ως καθοριστικά στοιχεία κατά την εκτίμηση του Δικαστηρίου, διότι δεν παρέχουν κάποιο στοιχείο σχετικό με τη συγκεκριμένη κατάσταση του προσφεύγοντος.

49. Ωστόσο, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο χώρος κρατήσεως της Υποδιευθύνσεως Ασφαλείας Λαρίσης δεν ήταν χώρος κατάλληλος για κράτηση τόσο μακρά όσο εκείνη η οποία επεβλήθη στον προσφεύγοντα. Από την ίδια τη φύση του, πρόκειται για ένα χώρο ο οποίος προορίζεται για μικρής διάρκειας παραμονή των κατηγορουμένων και όχι για τρίμηνη παραμονή. Λόγω των χαρακτηριστικών του, χωρίς προαύλιο, όπου θα μπορούσε να κάνει περιπάτους και να ασκείται, χωρίς εσωτερική υποδομή παρασκευής και προσφοράς φαγητού, χωρίς ραδιόφωνο ή τηλεόραση για να έχει ο προσφεύγων επαφή με τον έξω κόσμο, θα ήταν δυνατό να δημιουργήσει ο χώρος κρατήσεως στον προσφεύγοντα ένα αίσθημα μοναξιάς, αφού, ακόμα και αν προσφέρει αποδεκτές για κράτηση μικρής διάρκειας συνθήκες, δεν είναι, ωστόσο, προσαρμοσμένος στις ανάγκες παρατεταμένου εγκλεισμού (βλ., προς την κατεύθυνση αυτή, τις συστάσεις της CPT σε θέματα κρατήσεως από την αστυνομία, παρ. 35 ανωτέρω).

50. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η κράτηση του προσφεύγοντος επί τρίμηνο στον επίμαχο χώρο, συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 3 της Συμβάσεως (βλ., *mutatis mutandis*, *Dougoz κατά της Ελλάδος*, Νο 40907/98, § 48, CEDH 2001-11).

Επομένως, υπήρξε παραβίαση της διατάξεως αυτής.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 5 ΕυρΣΔΑ: 51. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι κατά το χρονικό διάστημα 14/7/2003 – 18/2/2004, κρατήθηκε άνευ νομικού ερείσματος και χωρίς να διαθέτει προσφυγή η οποία θα του επέτρεπε να ζητήσει από δικαστήριο να αποφανθεί επί της καταστάσεώς του και να ζητήσει επανόρθωση. Επικαλείται το άρθρο 5 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής σχετικά : «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και ασφάλεια. Κανένας δεν επιτρέπεται να στερηθεί της ελευθερίας του, εκτός από τις ακόλουθες περιπτώσεις και σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία : α) εάν κρατείται κανονικά μετά από καταδίκη από το αρμόδιο δικαστήριο (...), στ) εάν πρόκειται για νόμιμη σύλληψη ή κράτηση ατόμου με σκοπό να εμποδιστεί να εισέλθει παράνομα στη χώρα, ή κατά του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή

έκδοσης (...) 4. Κάθε πρόσωπο το οποίο στερείται της ελευθερίας του μετά από σύλληψη ή κράτηση, έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ώστε να αποφασίσει το τελευταίο εντός σύντομης προθεσμίας για τη νομιμότητα της κράτησής του και να διατάξει την απόλυσή του σε περίπτωση παράνομης κράτησης. 5. Κάθε πρόσωπο το οποίο είναι θύμα σύλληψης ή κράτησης υπό συνθήκες που είναι αντίθετες με τις παραπάνω διατάξεις, έχει δικαίωμα επανόρθωσης».

Επί του παραδεκτού: 52. Η Κυβέρνηση εκτιμά, κατά πρώτον και κύριο λόγο, ότι ο προσφεύγων δεν εξήντησε τα ένδικα μέσα τα οποία προσέφερε σε αυτόν το ελληνικό δίκαιο. Κατά την κυβέρνηση, τα ένδικα μέσα τα οποία άσκησε ο προσφεύγων, δεν ήταν τα ενδεικνυόμενα. Ειδικότερα, ο προσφεύγων, θα έπρεπε να εγείρει, δυνάμει του άρθρου 565 ΚΠΔ, αγωγή σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της ποινής η οποία επεβλήθη σε αυτόν. Η προσφυγή αυτή θα είχε επιτρέψει στον προσφεύγοντα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της κρατήσεώς του, υπό το φως του άρθρου 5 της Συμβάσεως. Επικουρικώς, η κυβέρνηση εκτιμά ότι οι αιτιάσεις αυτές είναι αβάσιμες.

53. Ο προσφεύγων δηλώνει ότι δύο φορές ζήτησε να μην απελαθεί και επιδίδεται σε μία ανάλυση του εσωτερικού δικαίου επιθυμώντας να αποδείξει ότι δεν έπρεπε να κρατηθεί, προκειμένου να απελαθεί, μετά από την υπό όρους απόλυσή του δυνάμει του βουλεύματος 337/2003. Θεωρεί δε ότι είναι θύμα αυθαίρετης συμπεριφοράς εκ μέρους των εθνικών αρχών.

54. Προκειμένου περί της περί απαραδέκτου ενστάσεως της κυβερνήσεως, το Δικαστήριο επισημαίνει, κατά πρώτον και κύριο λόγο, ότι υφίσταται σαφής ασυμφωνία μεταξύ των διαδίκων όσον αφορά την ακριβή σημασία των διατάξεων του ποινικού δικαίου, οι οποίες έχουν εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση. Ωστόσο, το Δικαστήριο εκτιμά ότι είναι αναρμόδιο να ερμηνεύσει το εσωτερικό δίκαιο και να ταχθεί υπέρ του ενός ή του άλλου διαδίκου (βλ., προς την κατεύθυνση αυτή, *Κοντός κατά της Ελλάδος* (déc), No. 18933/03, από 26 Μαΐου 2005). Δεν δύναται, εν τούτοις, παρά να διαπιστώσει, κατόπιν απλής αναγνώσεως του άρθρου 565 ΚΠΔ, ότι το εσωτερικό δίκαιο προσέφερε στον προσφεύγοντα προσφυγή η οποία θα είχε επιτρέψει σε αυτόν, περιπτώσεως δοθείσης, να εκφράσει τις αντιρρήσεις του όσον αφορά στην εκτέλεση της ποινής στην οποία καταδικάστηκε δυνάμει της αποφάσεως 121-122/2003. Το Δικαστήριο υπομινύσει, σχετικά, την πάγια νομολογία του, κατά την οποία, εάν υφίστανται αμφιβολίες σχετικά με τις πιθανότητες να ευδοκιμήσει μία εσωτερική προσφυγή, πρέπει η προσφυγή αυτή να ασκηθεί (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Tomé Mota κατά της Πορτογαλίας* (déc), No. 32082/96, CEDH 1999-IX).

55. Δεδομένου ότι ο προσφεύγων, ο οποίος εκπροσωπείται από δικηγόρο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, δεν προέβαλλε κάποιον ιδιαίτερο λόγο, βάσει του οποίου θα απαλλασσόταν από την υποχρέωση ασκήσεως, ακόμα και προληπτικά, της προβλεπόμενης από το άρθρο 565 ΚΠΔ προσφυγής, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν χρησιμοποίησε δεόντως τα ένδικα μέσα τα οποία του διέθετε το εσωτερικό δίκαιο, πολλώ μάλλον όταν οι αιτήσεις τις οποίες κατέθεσε ο προσφεύγων, ζητώντας την αντικατάσταση του όρου να εγκαταλείψει τη χώρα από άλλο ασφαλιστικό μέτρο και την αναστολή του μέτρου απελάσεως το οποίο εκκρεμούσε σε βάρος του, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ως προσφυγές με στόχο τον έλεγχο της νομιμότητας της κρατήσεώς του.

56. Επομένως, οι αιτήσεις του προσφεύγοντος, όσον αφορά στο άρθρο 5 της Συμβάσεως, πρέπει να απορριφθούν λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 § 1 και 4 της Συμβάσεως.

Γ) Επί της παραβίασης του άρθρου 13 ΕυρΣΔΑ: 57. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι δεν διέθετε, για να καταγγείλει τις επικαλούμενες παραβιάσεις των άρθρων 3 και 5 της Συμβάσεως, προσφυγή η οποία να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει ότι : «Κάθε πρόσωπο του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται στη (...) Σύμβαση παραβιάστηκαν, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διαπράχθηκε από πρόσωπο που ενεργεί κατά την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων του».

Επί του παραδεκτού

1. *Περί του άρθρου 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Συμβάσεως:* 58. Η κυβέρνηση επαναλαμβάνει τον ισχυρισμό της, σύμφωνα με τον οποίο ο προσφεύγων είχε τη δυνατότητα να διατυπώσει παράπονα, ενώπιον του εισαγγελέα, σχετικά με τις συνθήκες κρατήσεώς του. Περαιτέρω, αναφέρεται σε διάφορες προσφυγές τις οποίες ο προσφεύγων θα μπορούσε να έχει ασκήσει σχετικά με την ποινικής ή πειθαρχικής φύσεως ευθύνη των αρμόδιων για την κράτησή του αστυνομικών.

59. Ο προσφεύγων απαντά ότι για να είναι πραγματική μία προσφυγή στην προκειμένη περίπτωση, θα έπρεπε να έχει ανασταλτική ισχύ επί των συνθηκών κρατήσεώς του. Ωστόσο, ουδεμία προσφυγή από εκείνες τις οποίες προτείνει η κυβέρνηση, δεν μπορούσε να έχει τέτοια ισχύ. Ο προσφεύγων εκτιμά ότι μία προσφυγή ασκούμενη ενώπιον του εισαγγελέα βάσει του σωφρονιστικού δικαίου, δεν θα ήταν πραγματική προσφυγή υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως. Όσον αφορά στις

προσφυγές οι οποίες αποσκοπούν στην επιβολή κυρώσεων στους αρμόδιους για την κράτησή του αστυνομικούς λόγω της συμπεριφοράς τους, ο προσφεύγων δηλώνει ότι οι αιτιάσεις του δεν αφορούν τη συμπεριφορά των εν λόγω αστυνομικών, αλλά την άμεση ευθύνη της Πολιτείας η οποία τον ενέκλεισε σε έναν ακατάλληλο χώρο.

60. Το Δικαστήριο υπομνήσκει ότι το άρθρο 13 της Συμβάσεως εγγυάται την ύπαρξη, στο εσωτερικό δίκαιο, προσφυγής η οποία επιτρέπει να προβάλλει κάποιος δικαιώματα και ελευθερίες της Συμβάσεως, όπως κατοχυρώνονται από αυτή. Το βάρος της εκ του άρθρου 13 υποχρέωσης για τα συμβαλλόμενα κράτη κυμαίνεται συναρτήσει του είδους της αιτίαςσεως του προσφεύγοντος. Εν τούτοις, η απαιτούμενη από το άρθρο 13 προσφυγή, πρέπει να είναι «πραγματική» τόσο στην πράξη όσο και στο δίκαιο. Ο «πραγματικός χαρακτήρας» μιας «προσφυγής», κατά την έννοια του άρθρου 13, δεν εξαρτάται από τη βεβαιότητα μιας ευνοϊκής για τον προσφεύγοντα εκβάσεως. Ομοίως, η «αρχή» η οποία αναφέρεται στη διάταξη αυτή, δεν χρειάζεται να είναι μία δικαστική αρχή, όμως τότε οι εξουσίες της και οι εγγυήσεις που παρέχει συνυπολογίζονται προκειμένου να εκτιμηθεί ο «πραγματικός χαρακτήρας» της ενώπιόν της ασκούμενης προσφυγής.

Περαιτέρω, το σύνολο των προσφυγών τις οποίες προσφέρει το εσωτερικό δίκαιο, δύναται να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 13, ακόμα και αν καμία από αυτές μεμονωμένα δεν ανταποκρίνεται πλήρως σε αυτές (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Kudla κατά της Πολωνίας* [GC], No. 30210/96, § 157, CEDH 2000-XI).

61. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο έχει ήδη δεχθεί ότι το εσωτερικό δίκαιο προσέφερε στον προσφεύγοντα τη δυνατότητα να διατυπώσει παράπονα, ενώπιον του εισαγγελέα, σχετικά με τις συνθήκες κρατήσεώς του. Το Δικαστήριο δεν έχει, ωστόσο, κάνει δεκτή την ένσταση της κυβερνήσεως περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, επειδή έκρινε ότι η αναφορά του προσφεύγοντος στην κατάσταση του, στο πλαίσιο της αιτήσεώς του περί αναστολής του μέτρου της απελάσεως, αρκούσε για να πληροφορηθούν οι εθνικές αρχές τις συνθήκες κρατήσεώς του (βλ. παρ. 40-41 ανωτέρω). Αυτό αποδεικνύεται, εξ άλλου, από το γεγονός ότι ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στις Φυλακές Λαρίσης δύο ημέρες μετά από τη διατύπωση – στην προαναφερόμενη αίτηση – των αιτιάσεών του στο πλαίσιο του άρθρου 3 της Συμβάσεως (βλ. παρ. 15 ανωτέρω). Επομένως, ο προσφεύγων δεν θα μπορούσε να ισχυρισθεί ότι δεν διέθετε ένδικο μέσο το οποίο θα επέτρεπε, περιπτώσεως δοθείσης, επανόρθωση.

62. Επομένως, η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

2. *Περί του άρθρου 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της Συμβάσεως:* 63. Το Δικαστήριο υπομνησκει ότι το άρθρο 13 απαιτεί εσωτερική προσφυγή μόνο για τα παράπονα τα οποία δύνανται να θεωρηθούν «υπερασπίσιμα» ως προς τη Σύμβαση (βλ., μεταξύ άλλων, *Powell και Rayner κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση από 21 Φεβρουαρίου 1990, série A No. 172, σελ. 14, § 31, *Čonka κατά του Βελγίου*¹, No. 51564/99, §§ 75-76, CEDH 2002-I). Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω δικανικών συλλογισμών σχετικά με τις αιτιάσεις όσον αφορά στη νομιμότητα της κρατήσεως του προσφεύγοντος (βλ. παρ. 55-56), το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων δεν διαθέτει στην προκειμένη περίπτωση «υπερασπίσιμη» αιτίαση, κατά την έννοια του άρθρου 13.

64. Ως εκ τούτου, η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 § 3 και 4 της Συμβάσεως.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι η Ελλάδα παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Άρθρα 8 και 35

Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής Προϋποθέσεις παραδεκτού

0524

Υπόθεση Keles κατά Γερμανίας (27.10.2005²)

Δικαστές: B.M. Zupančič, πρόεδρος, L. Caflisch, M. Tsatsa-Nikolovska, V. Zegrebelsky, A. Gyulumyan, R. Jaeger, David Thor Bjorgvinsson.

Δικηγόροι: ο κύριος K.P. Stiegeler, δικηγόρος Freiburg για τον προσφεύγοντα και η κυρία A. Wittling-Vogel του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης, για τη γερμανική κυβέρνηση.

Απέλαση πολίτη Τουρκίας από τη Γερμανία όπου έχει εγκατασταθεί με την οικογένειά του – Απαγόρευση εισόδου στη Γερμανία όπου διαμένει νόμιμα από δεκαετίας η σύζυγός του και τα τέσσερα παιδιά τους, που είναι τούρκοι πολίτες – Αβάσιμα προτείνεται η ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων όταν οι αρμόδιες αρχές έκριναν κατ' ουσίαν την προσφυγή ακόμα και αν αυτή ασκήθηκε χωρίς να τηρηθούν οι τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπει η εθνική νομοθεσία – Προκειμένου για τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης τα κράτη έχουν την εξουσία να απελαύνουν τους αλλοδαπούς που καταδικάζονται για την τέλεση αξιόποινων πράξεων – Συνιστά επέμβαση στην οικογενειακή και ιδιωτική ζωή το μέτρο της απέλασης και της

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελίδες 409 και 410.

² Προσφυγή No. 32231/02.

απαγόρευσης εισόδου στη χώρα, που επιβλήθηκε επειδή ο προσφεύγων καταδικάστηκε επανειλημμένα για παράβαση των κανόνων οδικής κυκλοφορίας – Εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας: το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τις δυσκολίες ένταξης και προσαρμογής που θα αντιμετωπίσουν τα παιδιά του προσφεύγοντα εάν τον ακολουθήσουν στην Τουρκία κυρίως λόγω της διαφορετικής γλώσσας διδασκαλίας και του διαφορετικού προγράμματος σπουδών των τουρκικών σχολείων.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 8 και 35 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Sucas Keles, γεννηθείς το 1961, ζούσε στην πόλη Loerrach της Γερμανίας όταν προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου. Κατά το χρόνο συζήτησης της προσφυγής διέμενε στην Τουρκία.

Το 1972, σε ηλικία δέκα ετών εισήλθε στη Γερμανία προκειμένου να ζήσει στη χώρα αυτή με τους γονείς του και τον αδερφό του. Το 1977 ολοκλήρωσε στη Γερμανία τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή του και το 1984 παντρεύτηκε με πολίτη Τουρκίας, στην Τουρκία. Το 1986 απέκτησε ένα γιο. Στις 14.3.1988 οι αρμόδιες αρχές της Γερμανίας του χορήγησαν άδεια μόνιμης διαμονής στη χώρα και την επόμενη χρονιά εγκαταστάθηκαν μαζί του στη Γερμανία η σύζυγός του και ο γιος του. Το 1990, το 1991 και το 1993 ο κύριος Keles και η σύζυγός του απέκτησαν άλλους τρεις γιους. Ένα από τα παιδιά έχει πρόβλημα αναπηρίας. Η σύζυγος του προσφεύγοντα είναι επίσης κάτοχος άδειας μόνιμης διαμονής στη Γερμανία. Όλα τα μέλη της οικογένειας είναι Τούρκοι πολίτες.

Το 1983 οι γερμανικές αρχές προειδοποίησαν τον προσφεύγοντα ότι ενόψει του ποινικού του μητρώου θα αντιμετώπιζε το μέτρο της απέλασης στην Τουρκία εάν διέπραττε και άλλα αδικήματα.

Από το Φεβρουάριο του 1989 έως το Φεβρουάριο του 1998 ο προσφεύγων καταδικάστηκε στην καταβολή προστίμου για εξύβριση, για οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ, για τραυματισμό δημοσίων υπαλλήλων και για παρακώλυση δημοσίων υπαλλήλων κατά την άσκηση του καθήκοντος, σε τετράμηνη φυλάκιση με αναστολή επειδή οδηγούσε χωρίς την προσήκουσα επιμέλεια και σε πεντάμηνη φυλάκιση με αναστολή επειδή συνελήφθη να οδηγεί υπό την επήρεια αλκοόλ. Στις 11.2.1998 καταδικάστηκε σε φυλάκιση έξη μηνών επειδή συνελήφθη να οδηγεί μεθυσμένος και χωρίς άδεια οδήγησης.

Στις 6.5.1998 το Περιφερειακό Δικαστήριο του Freiburg απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Keles αιτούμενος την αναστολή της έκτισης της εξάμηνης ποινής φυλάκισης. Το Περιφερειακό Δικαστήριο εκτίμησε ότι οι επανειλημμένες καταδίκες δεν λειτούργησαν αποτρεπτικά και σημείωσε ειδικότερα ότι διέπραξε το τελευταίο αδίκημα τρεις μήνες αφότου παρήγαγε έννομες συνέπειες η προηγούμενη καταδίκη του.

Στις 17.9.1998 ο προσφεύγων συνελήφθη και φυλακίστηκε. Επειδή διέπραξε το τελευταίο αδίκημα πριν εκπνεύσει η δοκιμαστική περίοδος της με αναστολή προηγούμενης καταδίκης του (στις 22.10.1996) σε ποινή φυλάκισης αποφασίστηκε η μεταγωγή του σε σωφρονιστικό κατάστημα όπου εξέτισε τέσσερις μήνες φυλάκισης.

Στις 9.11.1998 καταδικάστηκε από το δικαστήριο της Loerrach στην καταβολή προστίμου για μέθη εξ αμελείας.

Στις 22.1.1999 η περιφερειακή κυβέρνηση του Freiburg διέταξε την απέλαση του κυρίου Keles στην Τουρκία ή σε άλλο κράτος το οποίο θα του χορηγούσε θεώρηση εισόδου. Δυνάμει της μεταναστευτικής νομοθεσίας, επικαλούμενη τις επανειλημμένες καταδίκες του και ειδικότερα αυτές που αφορούσαν στις τροχαίες παραβάσεις η κυβέρνηση διαπίστωσε ότι η ποινική συμπεριφορά του προσφεύγοντα αποτελούσε σοβαρή απειλή για τη δημόσια ασφάλεια. Περαιτέρω, έκρινε ότι ήταν επικίνδυνος να διαπράξει παρόμοια αδικήματα στο μέλλον, καθώς καμιά από τις προηγούμενες καταδίκες του ούτε οι προειδοποιήσεις της Υπηρεσίας Μετανάστευσης τον απέτρεψαν από την τέλεση και άλλων αξιόποινων πράξεων. Επιπλέον, ο προσφεύγων δεν επέλυσε το πρόβλημα του αλκοολισμού και διέκοψε τη σχετική θεραπεία. Λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του, η περιφερειακή κυβέρνηση εκτίμησε ότι δεν θα αντιμετωπίσει πρόβλημα ένταξης στην Τουρκία όπου εύλογα αναμένεται να τον ακολουθήσει η οικογένειά του αφού υποτίθεται ότι τα παιδιά του γνωρίζουν επαρκώς τη γλώσσα, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις της χώρας καταγωγής τους. Στο πλαίσιο άσκησης της διακριτικής της ευχέρειας και της υπαγωγής της υπόθεσης στο άρθρο 8 της Σύμβασης η κυβέρνηση έκρινε ότι στην περίπτωση της απέλασής του το δημόσιο συμφέρον υπερτερεί του προσωπικού του και του συμφέροντος της οικογένειάς του δεδομένης της σοβαρότητας της απειλής που αποτελεί για τη δημόσια οδική ασφάλεια.

Στις 11.2.1999 η περιφερειακή κυβέρνηση απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Keles κατά της προαναφερόμενης απόφασης απέλασης.

Στις 20.4.1999 το Διοικητικό Δικαστήριο του Freiburg απέρριψε την αίτηση του προσφεύγοντα για την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης και επιβεβαίωσε το σκεπτικό της προσβαλλομένης απόφασης της περιφερειακής κυβέρνησης εκτιμώντας ότι δεν θα ευδοκιμήσει η αίτηση για την

ακύρωσή της. Οι τέσσερις τροχαίες παραβάσεις που τέλεσε ο προσφεύγων από το 1989 σε συνδυασμό με τις ποινικές καταδίκες του αποτελούν σοβαρό λόγο που δικαιολογεί την απέλαση. Ειδικότερα, το Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα αδικήματα που διέπραξε δεν μπορεί να αντιμετωπιστούν ως ήσσονος σημασίας δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας που αποδίδει η κοινωνία στην οδική ασφάλεια. Επίσης, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι υπήρχε κίνδυνος υποτροπής επειδή ο προσφεύγων δεν είχε αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το πρόβλημα του αλκοολισμού. Τελικώς, διαπίστωσε ότι η περιφερειακή κυβέρνηση εκτίμησε προσηκόντως την οικογενειακή κατάσταση του κυρίου Keles. Δεδομένου του ιδιαίτερου κινδύνου που αποτελεί ο προσφεύγων για τους χρήστες του οδικού συστήματος και λαμβάνοντας υπόψη ότι η οικογένειά του μπορεί να ζήσει μαζί του στην Τουρκία η απέλαση δεν παραβιάζει το δικαίωμά του να απολαμβάνει την οικογενειακή ζωή όπως αυτή προστατεύεται δυνάμει του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Στις 2.11.1999 το Διοικητικό Δικαστήριο του Freiburg επικύρωσε τη διαταγή απέλασης αναφερόμενο κυρίως στο σκεπτικό της από 20.4.1999 απόφασης που εκδόθηκε επί της αίτησης αναστολής.

Στις 8.12.1999 ο προσφεύγων αιτήθηκε άδεια να ασκήσει έφεση, ισχυριζόμενος κυρίως ότι η απέλαση παραβιάζει το προστατευόμενο από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης δικαίωμά του.

Στις 28.5.2001 το Διοικητικό Εφετείο του Baden-Wuerttemberg απέρριψε το αίτημα του κυρίου Keles να ασκήσει έφεση εκτιμώντας ότι δεν είναι προφανής η παραβίαση του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι ευλόγως αναμένεται να τον ακολουθήσει η οικογένειά του στην Τουρκία καθώς υποτίθεται ότι η σύζυγός του και τα παιδιά τους γνωρίζουν επαρκώς την τουρκική γλώσσα. Η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα στις 6.6.2001.

Αναφερόμενος στη διαδικασία ενώπιον των περιφερειακών δικαστηρίων και ισχυριζόμενος ότι η απέλαση παραβιάζει το προστατευόμενο από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης δικαίωμά του για σεβασμό της οικογενειακής ζωής ο κύριος Keles προσέφυγε στις 4.7.2001 ενώπιον του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου εκπροσωπούμενος από δικηγόρο.

Στις 28.2.2002 κοινοποιήθηκε στο συνήγορό του η από 15.2.2002 απόφαση με την οποία το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, αποτελούμενο από τρεις δικαστές, απέρριψε χωρίς αιτιολογία την προσφυγή του.

Στο μεταξύ στις 3.5.1999 ο προσφεύγων απελάθηκε στην Τουρκία, αλλά τον ίδιο μήνα επέστρεψε στη Γερμανία και κατέθεσε αίτηση ασύλου.

Σύμφωνα με την κυβέρνηση με ποινική διάταξη της 11.5.2001 ο προσφεύγων καταδικάστηκε στην καταβολή προστίμου επειδή οδηγούσε χωρίς άδεια οδήγησης.

Στις 16.5.2002 ο προσφεύγων υπέβαλε αίτημα για αναστολή των συνεπειών της απόφασης απέλασης.

Στις 23.8.2002 η περιφερειακή κυβέρνηση του Freiburg τον ενημέρωσε ότι ανεστάλη η διαδικασία της απέλασης ενόψει της εξέτασης του αιτήματός του για άσυλο.

Στις 15.5.2003 απορρίφθηκε η αίτηση ασύλου. Η πρώτη απόπειρα απέλασης του προσφεύγοντα από τη Γερμανία απέτυχε γιατί δεν εμφανιζόταν ενώπιον των αρχών. Όμως, στις 4.7.2003 συνελήφθη και διατάχθηκε η κράτησή του εκκρεμούσης της απέλασής του στην Τουρκία, που εκτελέστηκε στις 1.8.2003.

Στις 19.12.2003 ο κύριος Keles υπέβαλε δεύτερο αίτημα για την αναστολή των συνεπειών της απόφασης απέλασης της 12.8.2003 και στις 30.1.2004 η περιφερειακή κυβέρνηση του Freiburg αιτήθηκε την υποβολή συμπληρωματικών δικαιολογητικών και ειδικότερα επιβεβαίωση της καταγραφής του με τις τουρκικές αρχές και απόσπασμα ποινικού μητρώου εκδοθέν από την Τουρκία. Επίσης, τον ενημέρωσε ότι το κόστος των δύο απελάσεων ανήρχετο στο ποσό των 8.000 ευρώ. Δεν έχει εκδοθεί απόφαση επί του αιτήματος του κυρίου Keles.

Νόμο Βάσιμο: Α) Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης, που πρέπει να εφαρμόζεται με κάποιο βαθμό ελαστικότητας και χωρίς εξαιρετική τυπολατρία, προϋποθέτει, τουλάχιστον όσον αφορά στην ουσία της υπόθεσης και στις τυπικές προϋποθέσεις και προθεσμίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, την προηγούμενη άσκηση των προσφύγων, που υποβάλλονται στην κρίση του, ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων. **Β)** Σύμφωνα με παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου τα συμβαλλόμενα κράτη φέρουν την ευθύνη διαφύλαξης της δημόσιας τάξης, ειδικότερα ασκώντας την εξουσία ελέγχου της εισόδου και της διαμονής των αλλοδαπών στο έδαφός τους. Όμως, οι σχετικές αποφάσεις τους, στο μέτρο που επεμβαίνουν στο δικαίωμα που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 της Σύμβασης πρέπει να είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία δηλαδή να δικαιολογούνται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και ειδικότερα να είναι ανάλογες του επιδιωκόμενου σκοπού.

Σκεπτικό: Α) Επί της ένστασης της γερμανικής κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων (άρθρο 35 παρ. 1 ΕυρΣΔΑ)...42. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης, που πρέπει να εφαρμόζεται με κάποιο βαθμό ελαστικότητας και χωρίς εξαιρετική τυπολατρία, προϋπο-

θέτει, τουλάχιστον όσον αφορά στην ουσία της υπόθεσης και στις τυπικές προϋποθέσεις και προθεσμίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, την προηγούμενη άσκηση των προσφυγών, που υποβάλλονται στην κρίση του, ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων (βλέπε μεταξύ άλλων παράγραφο 34 σε *Cardot κατά Γαλλίας*¹). Όμως, αβάσιμα προτείνεται η ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων όταν οι αρμόδιες αρχές έκριναν κατ' ουσίαν την προσφυγή ακόμα και αν αυτή ασκήθηκε χωρίς να τηρηθούν οι τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπει η εθνική νομοθεσία².

43. Ειδικότερα, για την υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο σημειώνει κατ' αρχήν ότι ο προσφεύγων αναφέρθηκε ενώπιον του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου στη διαδικασία που ακολούθησαν οι περιφερειακές αρχές και προέβαλε ότι παραβιάζει το προστατευόμενο από το Σύνταγμα της χώρας δικαίωμά του σε οικογενειακή ζωή το μέτρο της απέλασης που επέβαλαν σε βάρος του. Άρα, ο κύριος Keles επικαλέστηκε την παραβίαση αυτού του δικαιώματός του ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

44. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι με την από 15.2.2002 απόφασή του το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο δεν αιτιολόγησε τους λόγους απόρριψης του κρινόμενου αιτήματός του. Από τη σχετική απόφαση δεν προκύπτει ότι ο προσφεύγων άσκησε το ένδικο μέσο χωρίς να τηρήσει τις τυπικές προϋποθέσεις που προβλέπουν οι ισχύοντες δικονομικοί κανόνες. Υπ' αυτές τις συνθήκες το Δικαστήριο δεν μπορεί να υποκαταστήσει το Συνταγματικό Δικαστήριο και να υποθέσει τους λόγους απόρριψης του ένδικου μέσου που άσκησε ενώπιόν του ο κύριος Keles. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι ο προσφεύγων εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης.

45. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η υπό κρίση προσφυγή δεν είναι αβάσιμη κατά την έννοια της παραγράφου 3 του άρθρου 35 της Σύμβασης. Ούτε είναι απαράδεκτη για άλλους λόγους. Επομένως, κηρύσσεται παραδεκτή.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 της ΕυρΣΔΑ: ... 53. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι διάδικοι συνομολογούν ότι το μέτρο της απέλασης που διατάχθηκε σε βάρος του προσφεύγοντα συνιστά επέμβαση στο δικαίωμά του για σεβασμό της οικογενειακής ζωής, όπως τούτο προστατεύεται από τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής

¹ Απόφαση της 19.3.1991, δημοσιευμένη σε Series A, No. 200.

² Το Δικαστήριο παραπέμπει μεταξύ άλλων στην από 2.10.2002 απόφασή του επί της υπόθεσης *Skalka κατά Πολωνίας* (προσφυγή No. 43425/98) και στην από 6.5.2004 απόφασή του στην υπόθεση *Uhl κατά Γερμανίας* (προσφυγή No. 64387/01).

ϊκής Σύμβασης και, επιβεβαιώνει αυτήν την εκτίμηση. Περαιτέρω, κρίνει ότι η επέμβαση αυτή είναι σύμφωνη με το νόμο και εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό, κυρίως τη δημόσια ασφάλεια και την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη των ποινικών παραβάσεων.

54. Απομένει να καθοριστεί εάν η επέμβαση αυτή είναι «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία» δηλαδή εάν δικαιολογείται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και ειδικότερα εάν ήταν ανάλογη του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι σύμφωνα με παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου και με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα συμβαλλόμενα κράτη φέρουν την ευθύνη διαφύλαξης της δημόσιας τάξης, ειδικότερα ασκώντας την εξουσία ελέγχου της εισόδου και της διαμονής των αλλοδαπών στο έδαφός τους. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού έχουν την εξουσία να απελαύνουν τους αλλοδαπούς που καταδικάζονται για την τέλεση αξιόποινων πράξεων. Όμως, οι σχετικές αποφάσεις τους, στο μέτρο που επεμβαίνουν στο δικαίωμα που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 της Σύμβασης πρέπει να είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία δηλαδή να δικαιολογούνται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και ειδικότερα να είναι ανάλογες του επιδιωκόμενου σκοπού¹.

55. Επομένως, καθήκον του Δικαστηρίου είναι να αξιολογήσει εάν στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικότερες περιστάσεις, η απόφαση απέλασης εξισορροπεί τα σχετικά συμφέροντα, αφενός το συμφέρον του προσφεύγοντα για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής και αφετέρου το συμφέρον της δημόσιας ασφάλειας, της προάσπισης της δημόσιας τάξης και της πρόληψης της εγκληματικότητας.

56. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν είναι «μετανάστης δεύτερης γενιάς» αφού εισήλθε στη Γερμανία σε ηλικία δέκα ετών. Δεδομένου του νεαρού της ηλικίας του κατά την είσοδό του στη χώρα υποδοχής, το Δικαστήριο θα αξιολογήσει την επέμβαση που συνιστά η απέλαση στο δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής του ζωής εφαρμόζοντας τα κριτήρια που έχει υιοθετήσει για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς².

¹ Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην από 26.9.1997 απόφασή του επί της υπόθεσης *Mehemi κατά Γαλλίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 427) και στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Boultif κατά Ελβετίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 435).

² Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 22.4.2004 απόφασή του επί της υπόθεσης *Radovanovic κατά Αυστρίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2004,

57. Το Δικαστήριο εφαρμόζει τις ακόλουθες κατευθυντήριες αρχές όταν εξετάζει εάν είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία τα μέτρα της απέλασης και της απαγόρευσης εισόδου στη χώρα υποδοχής που διατάσσονται σε βάρος μεταναστών δεύτερης γενιάς που έχουν δημιουργήσει οικογένεια στη χώρα από την οποία απομακρύνονται: τη φύση και τη σοβαρότητα του αδικήματος που διέπραξε ο προσφεύγων, τη διάρκεια της παραμονής του στη χώρα από την οποία πρόκειται να απελαθεί, το χρόνο που παρήλθε από τη διάπραξη του αδικήματος καθώς και τη συμπεριφορά του αυτό το διάστημα, τις ιθαγένειες των ενδιαφερομένων, την οικογενειακή του κατάσταση, όπως για παράδειγμα τη διάρκεια του γάμου και άλλους παράγοντες καθοριστικούς για τη συζυγική ζωή, εάν η σύζυγος γνώριζε για το αδίκημα όταν συνήψε γάμο με τον προσφεύγοντα, εάν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια και σε καταφατική περίπτωση την ηλικία τους, τη σοβαρότητα των δυσκολιών που η σύζυγος μπορεί να αντιμετωπίσει στη χώρα καταγωγής του συζύγου.

58. Επιπλέον, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τους ιδιαίτερους δεσμούς που έχουν αναπτύξει οι μετανάστες στη χώρα υποδοχής όπου έχουν ζήσει το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής τους¹.

59. Το Δικαστήριο εξετάζει κατ' αρχήν τη φύση και τη σοβαρότητα των αδικημάτων που τέλεσε ο προσφεύγων στην υπό κρίση υπόθεση. Παρατηρεί σχετικά ότι κατά τη δεκαετία που προηγήθηκε της έκδοσης της απόφασης απέλασης ο κύριος Keles καταδικάστηκε οκτώ φορές για την τέλεση αξιόποινων πράξεων, τέσσερις από τις οποίες αφορούσαν στην παράβαση των κανόνων της οδικής κυκλοφορίας. Ενώ δέχεται ότι τα αδικήματα αυτά είναι επικίνδυνα για τη δημόσια οδική ασφάλεια προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στο γεγονός ότι οι ποινές φυλάκισης στις οποίες καταδικάστηκε ο προσφεύγων δεν υπερβαίνουν τους πέντε και έξη μήνες αντίστοιχα. Επίσης, εκτιμά ότι οι εθνικές αρχές επιδεικνύουν ιδιαίτερη αυστηρότητα στους αλλοδαπούς που διαπράττουν κάποιους τύπους αδικημάτων, για παράδειγμα σε όσους εμπλέκονται στην αξιόποινη πράξη

σελίδα 691) και στην από 5.7.2005 απόφασή του στην υπόθεση *Üner κατά Ολλανδίας* (βλέπε σελίδα 539 της παρούσας έκδοσης).

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 36 της απόφασής του επί της υπόθεσης *Mehemi κατά Γαλλίας*, στην παράγραφο 33 της απόφασής του επί της υπόθεσης *Radovanovic κατά Αυστρίας* και στην παράγραφο 40 της απόφασής του επί της υπόθεσης *Üner κατά Ολλανδίας* (βλέπε στη σελίδα 539 της παρούσας έκδοσης).

της διάδοσης των ναρκωτικών¹. Όμως, τα αδικήματα που τέλεσε ο προσφεύγων δεν υπάγονται σε αυτήν την κατηγορία.

60. Πρέπει όμως να υπογραμμιστεί ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε επαρκώς ότι επίλυσε τα προβλήματα που τον ώθησαν στην τέλεση αυτών των αδικημάτων. Η από 19.7.1999 ιατρική βεβαίωση δεν αναφέρει εάν ολοκλήρωσε με επιτυχία τη θεραπεία που άρχισε τον Ιούνιο του 1999.

61. Για την προσωπική και οικογενειακή κατάσταση του προσφεύγοντα το Δικαστήριο σημειώνει ότι στις 22.1.1999, όταν εκδόθηκε η απόφαση απέλασης, διέμενε ήδη νόμιμα στη Γερμανία για 27 χρόνια έχοντας εισέλθει στη χώρα αυτή σε ηλικία δέκα ετών προκειμένου να ζήσει με τους γονείς του και τον αδερφό του. Εξάλλου, ο κύριος Keles ολοκλήρωσε στη Γερμανία τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή του. Οι διάδικοι δεν συμφωνούν για την επαγγελματική πορεία του προσφεύγοντα: όμως αυτός εργάστηκε για κάποια περίοδο. Από το 1988 ήταν κάτοχος μόνιμης άδειας διαμονής. Ενώ είναι αληθές ότι ο προσφεύγων και η σύζυγός του δεν συμβίωσαν τα πρώτα πέντε χρόνια του γάμου τους, αφού η δεύτερη αρνήθηκε να τον ακολουθήσει στη Γερμανία έως το 1989, η οικογένεια συμβιώνει στη Γερμανία για δέκα χρόνια και δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι δεν είναι πραγματικότητα ο γάμος και η οικογενειακή ζωή τους.

62. Από την άλλη, αξιολογώντας τη δυνατότητα του προσφεύγοντα να εγκατασταθεί στην Τουρκία, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν έχει αποξενωθεί από τη χώρα στην οποία έζησε τα πρώτα δέκα χρόνια της ζωής του αφού παντρεύτηκε πολίτη Τουρκίας στην Τουρκία, όπου γεννήθηκε ο πρώτος τους γιος και η σύζυγός του δεν τον ακολούθησε στη Γερμανία έως το 1989. Επομένως, διατηρούσε κάποιους δεσμούς με τη χώρα καταγωγής του τουλάχιστον έως το 1989. Επιπλέον, από το γάμο του με πολίτη της Τουρκίας πιθανολογείται ότι είναι εξοικειωμένος με την τουρκική γλώσσα.

63. Για την εύλογη δυνατότητα της οικογένειας του προσφεύγοντα να τον ακολουθήσει στην Τουρκία το Δικαστήριο σημειώνει ότι η σύζυγος και τα τέσσερα παιδιά του είναι Τούρκοι πολίτες. Καθώς η σύζυγός του εισήλθε στη Γερμανία ενήλικη και δέκα χρόνια πριν την έκδοση της απόφασης απέλασης πιθανολογείται ότι έχει επαρκείς δεσμούς με τη χώρα καταγωγής της που επιτρέπουν την επανένταξή της σ' αυτήν.

64. Όμως, σημειώνει το Δικαστήριο, οι τέσσερις γιοί του προσφεύγοντα – που κατά το χρόνο της έκδοσης της απόφασης απέλασης ήσαν μεταξύ έξη και δέκα τριών ετών – έχουν γεννηθεί ή εισέλθει στη Γερμα-

¹ Μεταξύ άλλων το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 11.7.2002 απόφασή του στην υπόθεση *Amrollahi κατά Δανίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 449).

νία, όπου φοιτούν σε σχολεία, σε νεαρή ηλικία. Ακόμη και εάν τα παιδιά γνώριζαν την τουρκική γλώσσα θα αντιμετώπιζαν εξ'ορισμού σημαντικές δυσκολίες ένταξης και προσαρμογής στην Τουρκία λόγω της διαφορετικής γλώσσας διδασκαλίας και του διαφορετικού προγράμματος σπουδών των τουρκικών σχολείων.

65. Τέλος, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η απόφαση απέλασης εκδόθηκε χωρίς να χορηγηθεί στον προσφεύγοντα προθεσμία για την απαγόρευση εισόδου στη Γερμανία. Όπως τονίζει η κυβέρνηση, αιτήσε του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού οι εθνικές αρχές θέτουν κατά κανόνα όριο στην απαγόρευση εισόδου στη Γερμανία (*Yilmaz κατά Γερμανίας*¹). Όμως, για λόγους για τους οποίους δεν συμφωνούν οι διάδικοι δεν εκδόθηκε απόφαση επί των σχετικών αιτημάτων που κατέθεσε ο κύριος Keles το 2002 και το 2003.

66. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι είναι επιτρεπτή η απέλαση του προσφεύγοντα. Όμως, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, ειδικότερα τη φύση των αδικημάτων που τέλεσε, τη διάρκεια της νόμιμης διαμονής του στη Γερμανία, το γεγονός ότι ήταν κάτοχος νόμιμης άδειας διαμονής και τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν τα παιδιά του εάν τον ακολουθήσουν στην Τουρκία το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απεριορίστη απαγόρευση εισόδου στη Γερμανία παραβιάζει το δικαίωμα του να απολαμβάνει την ιδιωτική και προσωπική του ζωή. Επομένως, παραβιάστηκε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι με την απέλαση του προσφεύγοντα στην Τουρκία η Γερμανία παραβίασε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

0525

Υπόθεση Aristimuño Mendizabal κατά Γαλλίας (17.1.2006²)

Δικαστές: I. Cabral Barreto, πρόεδρος, J-P Costa, K. Jungwiert, V. Butkevych, M. Ugrekhelidze, A. Mularoni και E. Fura-Sandström.

Δικηγόροι: η κυρία D. Rouget, δικηγόρος St Jean-de-Luz για την προσφεύγουσα και η κυρία E. Belliard, Διευθύντρια Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, για τη γαλλική κυβέρνηση.

Αναγνώριση καθεστώτος του πρόσφυγα σε Ισπανίδα Βασκικής καταγωγής – Παύση του καθεστώτος του πρόσφυγα μετά την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος στην Ισπανία – Δημιουργία οικογένειας στη Γαλλία και απόκτηση παιδιού με γαλλική ιθαγένεια – Η 14ετής μη

¹ Απόφαση της 17.4.2003 με την οποία καταδικάστηκε η Γερμανία για παραβίαση του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης. Βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔ-ΠΑ 2003, σελίδα 468.

² Προσφυγή No. 51431/99.

προβλεπόμενη από το νόμο καθυστέρηση των γαλλικών αρχών να χορηγήσουν άδεια διαμονής σε πολίτη κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής που προστατεύει το άρθρο 8 της Σύμβασης – Ερμηνεία του άρθρου 8 της Σύμβασης υπό το φως του κοινοτικού δικαίου για τη διακίνηση και τη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας – Καταδίκη της Γαλλίας στην καταβολή αποζημίωσης ποσού ύψους 50.000 ευρώ.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Άρθρο 1 Α (2) και Γ (5) εδάφιο α' της Σύμβασης του 1951 περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ 201, τ. Α'

Άρθρα 4 και 9 παρ. 3 της Οδηγίας 68/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15.10.1968 περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας

Επίσημη Εφημερίδα – Ελληνική έκδοση: κεφάλαιο 5, τόμος 1, σελίδα 44.

Άρθρο 5 παρ. 1 της Οδηγίας 64/221/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25.2.1964 περί του συντονισμού των ειδικών μέτρων για τη διακίνηση και τη διαμονή αλλοδαπών, τα οποία δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξης, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας

Επίσημη Εφημερίδα – Ελληνική έκδοση: κεφάλαιο 5, τόμος 1, σελίδα 28.

Άρθρο 4 του Π.Δ. 499/1987 «Διακίνηση και διαμονή στην Ελλάδα των εργαζομένων υπηκόων των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των οικογενειών τους, σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. 64/221/ΕΟΚ της 25.2.1964, 68/360/ΕΟΚ της 15.10.1968 και 72/194/ΕΟΚ της 18.5.1972 και σε εκτέλεση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 του Συμβουλίου της 15.10.1968 και αριθ. 1251/70 της Επιτροπής της 29.6.1970» (ΦΕΚ 238, τ. Α').

Άρθρο 5 παρ. 5 του Π.Δ. 525/1983 «Είσοδος και διαμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπ' αριθ. 64/221 της 25.2.1964,

73/148 της 21.5.1973, 75/34 της 17.12.1974 και 75/35 της 17.12.1974» (ΦΕΚ 203, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Η προσφεύγουσα, κυρία Mendizabal, έχει γεννηθεί το 1952 και κατοικεί στην πόλη Tarnos της Γαλλίας.

Ισπανίδα βασκικής καταγωγής παντρεύτηκε το 1984 ισπανό πολίτη, πρώην ηγέτη της Ε.Τ.Α., που εξέτιε ποινή φυλάκισης από το 1984 και εκδόθηκε στην Ισπανία το 1992. Η κόρη τους, που γεννήθηκε στις 23.7.1984, είναι γαλλίδα.

Η κυρία Mendizabal διαμένει στη Γαλλία από τις 8.9.1975. Στις 25.2.1976 οι γαλλικές αρχές αναγνώρισαν στο πρόσωπό της το καθεστώς του πρόσφυγα και στις 14.3.1979, μετά την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος στην Ισπανία, εξέδωσαν απόφαση για την παύση του καθεστώτος της διεθνούς προστασίας. Έκτοτε και έως την 29.12.1989 ήταν κάτοχος προσωρινών αδειών διαμονής ετήσιας διάρκειας.

Στις 27.11.1989 η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση για την ανανέωση της άδειας διαμονής της και την έκδοση άδειας εργασίας. Οι υπηρεσίες του Δήμου της Tarnos, ενεργώντας για τη Νομαρχία της Landes, της χορήγησαν βεβαίωση κατάθεσης αίτησης ανανέωσης της άδειας διαμονής ισχύος αρχικά έως την 26.2.1990. Τα επόμενα τρία χρόνια, έως την 14^η Νοεμβρίου 1993, η βεβαίωση αυτή παρατάθηκε δέκα πέντε φορές ανά τρίμηνο. Ο κάτοχος αυτής της βεβαίωσης δικαιούται να εργαστεί εφόσον είναι εφοδιασμένος με άδεια εργασίας ή σχετικό τίτλο.

Στις 13.8.1993 η Νομαρχία χορήγησε στην προσφεύγουσα βεβαίωση κατάθεσης αίτησης για την έκδοση άδειας διαμονής πενταετούς διάρκειας, που ίσχυε έως την 12.11.1993. Η βεβαίωση αυτή παρέχει στον κάτοχο το δικαίωμα εργασίας.

Στις 12.11.1993 ενόψει της κατάθεσης αίτησης για την παράταση ισχύος της προαναφερόμενης βεβαίωσης οι υπηρεσίες του Δήμου της Tarnos κοινοποίησαν στην κυρία Mendizabal πρόσκληση προκειμένου να τους παραδώσει τη μηχανογραφημένη βεβαίωση που της είχαν χορηγήσει όταν κατέθεσε αίτηση για την έκδοση της άδειας διαμονής. Τους επόμενους έξι μήνες, έως την 20^η Απριλίου 1994, η πρόσκληση αυτή παρατάθηκε εννέα φορές ανά δεκαπενθήμερο.

Από τον Απρίλιο του 1994 έως τον Ιούλιο του 1996 η Νομαρχία χορήγησε στην προσφεύγουσα εννέα βεβαιώσεις τρίμηνης ισχύος. Την 1^η Ιουλίου 1996 οι υπηρεσίες του Δήμου της κοινοποίησαν πρόσκληση για την 6^η Αυγούστου 1996 που παρατάθηκε έως την 15^η Αυγούστου 1996.

Στο μεταξύ, στις 2 Αυγούστου 1996 η Νομαρχία χορήγησε στην κυρία Mendizabal βεβαίωση που ίσχυε έως την 1^η Νοεμβρίου 1996, οπότε οι υπηρεσίες του Δήμου της κοινοποίησαν πρόσκληση για να τους παραδώσει τη βεβαίωση κατάθεσης αίτησης για την έκδοση άδειας διαμονής.

Στις 12.11.1996 η προσφεύγουσα παρέλαβε βεβαίωση κατάθεσης αίτησης για την έκδοση άδειας διαμονής που ίσχυε έως την 11.2.1997.

Στις 12.2.1997 οι υπηρεσίες του Δήμου κάλεσαν την προσφεύγουσα να τους παραδώσει τη βεβαίωση κατάθεσης αίτησης για την έκδοση άδειας διαμονής και της χορήγησαν νέα, που ίσχυε έως την 11.5.1997. Έκτοτε και για επτά περίπου χρόνια, δηλαδή έως το Δεκέμβριο του 2003, οι βεβαιώσεις αυτού του τύπου που χορηγούνταν στην κυρία Mendizabal ανανεώθηκαν είκοσι έξι φορές με τρίμηνη ισχύ.

Στο μεταξύ με την από 18.2.1994 επιστολή της η δικηγόρος της προσφεύγουσας αιτήθηκε από τη Νομαρχία της Landes την ευνοϊκή εξέταση του από 13.8.1993 αιτήματός της για χορήγηση άδειας διαμονής πενταετούς διάρκειας. Η Νομαρχία δεν απάντησε.

Με προσφυγή που κατέθεσε ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου της Pau στις 12.8.1994 η κυρία Mendizabal αιτήθηκε την ακύρωση της σιωπηρής άρνησης του Νομάρχη να της χορηγήσει άδεια διαμονής επικαλούμενη αφενός παράβαση τύπου της διαδικασίας (σύμφωνα με την ισχύουσα γαλλική νομοθεσία ο Νομάρχης δεν μπορεί να απορρίψει αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής σε αλλοδαπό που διαμένει πλέον των δέκα ετών στη χώρα αν δεν εκφέρει προηγουμένως γνώμη για την υπόθεση η Επιτροπή Μετανάστευσης) και αφετέρου τη νομιμότητα – βάσει του εθνικού και του κοινοτικού δικαίου – της διαμονής της στη Γαλλία από το 1975.

Με υπόμνημα που κατέθεσε στο Δικαστήριο την 1^η Δεκεμβρίου 1994 ο Νομάρχης τόνιζε ότι δεν κοινοποιήθηκε στην προσφεύγουσα αρνητική απόφαση επί της αίτησής της για έκδοση άδειας διαμονής. Πράγματι, η άρνηση χορήγησης άδειας διαμονής δικαιολογείται για λόγους δημόσιας τάξης, που δεν συντρέχουν εν προκειμένω, και μετά από γνωμοδότηση της αρμόδιας Επιτροπής Μετανάστευσης. Ο Νομάρχης διευκρίνιζε ότι οι πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ δεν υποχρεούνται να εφοδιασθούν με άδεια εργασίας. Επομένως, «η διοίκηση εφάρμοσε ορθά το νόμο στο μέτρο που η προσφεύγουσα δικαιούται να διαμένει και να εργάζεται στη Γαλλία με τη βεβαίωση που της χορηγείται ανά τρίμηνο».

Με το από 1.2.1995 υπόμνημά της η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι «είχε υποστεί σοβαρή βλάβη από τις προσωρινές και αβέβαιες άδειες που της χορηγούνταν».

Με την από 11.9.1996 επιστολή της η δικηγόρος της προσφεύγουσας αιτήθηκε από τη γραμματεία του Δικαστηρίου να ενημερωθεί για τη δικάσιμο της συζήτησης της αίτησης ακύρωσης και διευκρίνισε ότι η πελάτισσά της ανυπομονούσε να δικαστεί η υπόθεσή της επειδή αντιμετώπιζε ιδιαίτερες δυσκολίες στην προσωπική και στην επαγγελματική της ζωή.

Με την από 6.11.1996 απόφαση το Διοικητικό Δικαστήριο ακύρωσε τη σιωπηρή άρνηση του Νομάρχη να χορηγήσει άδεια διαμονής στην κυρία Mendizabal με το σκεπτικό ότι μπορεί να απορρίψει τη σχετική αίτησή της μόνο μετά από γνώμη της Επιτροπής Μετανάστευσης. Η απόφαση κοινοποιήθηκε στους διαδίκους στις 14.11.1996.

Στις 23.1.1997 ο Υπουργός Εσωτερικών άσκησε έφεση κατά της προαναφερόμενης απόφασης ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου του Bordeaux. Η γραμματεία του Δικαστηρίου ενημέρωσε σχετικά την προσφεύγουσα με την από 24.3.1997 επιστολή.

Με το από 13.5.1997 υπόμνημα που κατέθεσε στο δικαστήριο η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι η έφεση πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη γιατί είναι εκπρόθεσμη.

Με την από 25.8.1999 επιστολή της η δικηγόρος της κυρίας Mendizabal ζήτησε να ενημερωθεί από τη γραμματεία του δικαστηρίου για την ημερομηνία συζήτησης της έφεσης που άσκησε ο Υπουργός Εσωτερικών.

Με την από 27.1.2000 διάταξη του ο πρόεδρος του Διοικητικού Εφετείου απέρριψε την έφεση του Υπουργού Εσωτερικών επειδή είχε ασκηθεί εκτός της προθεσμίας των δύο μηνών και άρα «ήταν προφανώς απαράδεκτη λόγω πλημμέλειας ανεπίδεκτης θεραπείας κατά τη συζήτησή της».

Το Δεκέμβριο του 2003 χορηγήθηκε στην προσφεύγουσα δεκαετής άδεια διαμονής κατ' εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας που μετέφερε την κοινοτική οδηγία¹ που καταργεί την υποχρέωση των πολιτών των κρατών μελών της ΕΕ, που επιθυμούν να εγκατασταθούν στη Γαλλία, να εφοδιάζονται με άδεια διαμονής.

Νόμο Βάσιμο: Η Σύμβαση δεν εγγυάται σε κανέναν το δικαίωμα εισόδου και διαμονής σε κράτος του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια ή το δικαίωμα να μην απελαθεί από αυτό και τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία να ελέγχουν, δυνάμει γενικά παραδεδεγμένης αρχής του διε-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για την οδηγία 2004/38/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/EOK, 68/360/EOK, 72/194/EOK, 73/148/EOK, 75/34/EOK, 75/35/EOK, 90/364/EOK, 90/365/EOK και 93/96/EOK (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 158 της 30ής Απριλίου 2004). Η οδηγία μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το Π.Δ. 106/2007 «Ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή στην ελληνική επικράτεια των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους» (ΦΕΚ 135, τ. Α').

θνούς δικαίου, την είσοδο, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών από το έδαφός τους.

Σκεπτικό: Επί της παραβίασης του άρθρου 8 της ΕυρΣΔΑ: 1. Γενικές παρατηρήσεις. 65. Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου η Σύμβαση δεν εγγυάται σε κανέναν το δικαίωμα εισόδου και διαμονής σε κράτος του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια ή το δικαίωμα να μην απελαθεί από αυτό και τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία να ελέγχουν, δυνάμει γενικά παραδεδεγμένης αρχής του διεθνούς δικαίου, την είσοδο, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών από το έδαφός τους¹.

66. Εξάλλου, το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν εγγυάται στους ενδιαφερόμενους το δικαίωμα σε ιδιαίτερο τύπο άδειας διαμονής (μόνιμης, προσωρινής ή άλλης) εφόσον η προτεινόμενη από τις αρχές λύση τους επιτρέπει να ασκούν ακώλυτα το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής².

67. Όμως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η υπό κρίση υπόθεση επιβάλλει διαφορετική προσέγγιση κυρίως επειδή η προσφεύγουσα είναι πολίτης κράτους μέλους της ΕΕ και άρα τουλάχιστον από την εκπονή της προθεσμίας της μεταβατικής περιόδου ένταξης για τους πολίτες της Ισπανίας (δηλαδή από την 1.1.1992) δικαιούται δυνάμει του κοινοτικού δικαίου (δηλαδή δυνάμει του άρθρου 48 της Συνθήκης της Ρώμης και της οδηγίας 68/360 για την κατάργηση των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας) να διαμένει στη Γαλλία και να εφοδιάζεται με «άδεια διαμονής πολίτη κράτους μέλους της Ε.Ε» πενταετούς διάρκειας.

68. Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η έκδοση παρόμοιου εγγράφου διαμονής αποτελεί «διαπιστωτική πράξη» του δικαιώματος διαμονής που οι κοινοτικοί πολίτες αντλούν άμεσα από τη Συνθήκη και από το παράγωγο δίκαιο και δεν μπορεί να εξομοιωθεί με άδεια.

69. Επομένως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 8 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως του κοινοτικού δικαίου και ειδικότερα υπό το φως

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 19.2.1998 απόφασή του επί της υπόθεσης *Dalia κατά Γαλλίας* (δημοσιευμένη σε Recueil des arrêts et décisions 1998-I, σελίδα 91, παράγραφο 92) και στην από 29.4.2003 απόφασή του επί της υπόθεσης *Dremlyuga κατά Λεττονίας*, προσφυγή Νο. 66729/01.

² Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Dremlyuga κατά Λεττονίας*.

των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά στα δικαιώματα εισόδου και διαμονής των κοινοτικών πολιτών¹.

2. Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 8 της Σύμβασης: 70. Αναφερόμενο στην απόφαση επί του παραδεκτού της υπό κρίση προσφυγής το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από παρόμοιες υποθέσεις όπως είναι η *Μααουία κατά Γαλλίας*² ή η *Mehemi κατά Γαλλίας*³ επειδή η επικαλούμενη παραβίαση της διάταξης του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν οφείλεται σε μέτρα απομάκρυνσης ή απέλασης αλλά στην προσωρινότητα και στην αβεβαιότητα που βιώνει για πολλά χρόνια η κυρία Mendizabal.

71. Πράγματι, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται – και η κυβέρνηση δεν το διαψεύδει – ότι η προσωρινότητα του καθεστώτος διαμονής της και η αβεβαιότητα για την έκβαση της αίτησής της για έκδοση άδειας διαμονής έχουν αρνητικές συνέπειες τόσο στις συνθήκες διαβίωσής της όσο και στη ψυχολογία της (απασχόληση σε προσωρινές και απαξιωμένες θέσεις εργασίας, κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες, αδυναμία άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας ανάλογης των προσόντων της λόγω έλλειψης τίτλου διαμονής).

72. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην υπό κρίση υπόθεση η μη έκδοση τίτλου διαμονής στην προσφεύγουσα για περίοδο τόσο παρατεταμένη ενώ διέμενε νόμιμα στη Γαλλία για περισσότερα από δέκα τέσσερα χρόνια συνιστά αναμφίβολα επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή της ζωή.

73. Απομένει να κριθεί εάν αυτή η επέμβαση είναι σύμφωνη με τις προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης, δηλαδή εάν προβλέπεται από το νόμο και εάν εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό σε μια δημοκρατική κοινωνία.

74. Κατ' αρχήν το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι κατά την κρίσιμη περίοδο το καθεστώς διαμονής της προσφεύγουσας στη Γαλλία διεπόταν από το Νοέμβριο του 1989 έως την 31.12.1991 από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, που ίσχυαν κατά τη μεταβατική περίοδο ένταξης της Ι-

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει *mutatis mutandis* όσον αφορά στην εφαρμογή του άρθρου 10 της Σύμβασης στην από 27.4.1995 απόφασή του επί της υπόθεσης *Piermont κατά Γαλλίας* (Série A, No. 314) και όσον αφορά στην εφαρμογή του άρθρου 3 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης στην απόφαση της Ολομέλειας επί της υπόθεσης *Matthews κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή No. 24833/94, CEDH 1999-I. Επίσης, το Δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση της Ολομέλειας επί της υπόθεσης *Bosphorus Airways κατά Ιρλανδίας*, προσφυγή N. 45036/98.

² Σημείωση της επιμελήτριας; βλέπε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 140.

³ Σημείωση της επιμελήτριας; βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 427.

σπανίας στην ΕΕ. Επομένως, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας και δεδομένης της μακροχρόνιας διαμονής της στη Γαλλία πληρούσε ήδη από το 1989 (όταν δηλαδή η διοίκηση άρχισε να της χορηγεί βεβαιώσεις κατάθεσης αίτησης ανανέωσης και / ή έκδοσης άδειας διαμονής) όλες τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση δεκαετούς άδειας διαμονής. Από την 1^η Ιανουαρίου 1992, ημερομηνία κατά την οποία εξέπνευσε η μεταβατική περίοδος ένταξης της Ισπανίας στην ΕΕ, η κυρία Mendizabal είχε δικαίωμα διαμονής στη Γαλλία δυνάμει του άρθρου 48 της Συνθήκης της Ρώμης, του Κανονισμού 1612/68 και της οδηγίας 68/360 της 15.10.1968. Η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 9 αυτής της οδηγίας ορίζει ότι «τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για να απλουστεύσουν κατά το δυνατόν περισσότερο τις διατυπώσεις και τις διαδικασίες αποκτήσεως» των εγγράφων διαμονής που προβλέπει. Τέλος, η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της οδηγίας 64/221 της 25.2.1964 διευκρινίζει ότι «η απόφαση για τη χορήγηση ή την άρνηση χορήγησης της πρώτης άδειας διαμονής πρέπει να λαμβάνεται εντός συντομότητας προθεσμίας, το αργότερο δε εντός έξι μηνών από της αιτήσεως».

75. Ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρθρου 4 της Οδηγίας 68/360 το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι: «συνεπάγεται την υποχρέωση των κρατών μελών να χορηγούν άδεια διαμονής σε κάθε εργαζόμενο που αποδεικνύει μέσω των καταλλήλων εγγράφων, δηλαδή του εγγράφου με το οποίο εισήλθε στο έδαφός τους, καθώς και μιας δηλώσεως προσλήψεως του εργοδότη ή βεβαιώσεως εργασίας, ότι εμπίπτει σε μια από τις κατηγορίες που ορίζονται στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής»¹.

76. Στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι το Βέλγιο παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 48 της Συνθήκης της Ρώμης και την Οδηγία 68/360 εκδίδοντας στους μισθωτούς εργαζόμενους πολίτες άλλων κρατών μελών κατά τους πρώτους έξι μήνες της διαμονής τους όχι τον προβλεπόμενο από την οδηγία τίτλο διαμονής αλλά δύο διαδοχικές βεβαιώσεις καταγραφής του σχετικού αιτήματός τους. Στην υπό κρίση υπόθεση η κυρία Mendizabal αντιμετώπισε την ίδια κατάσταση όχι για περίοδο έξι μηνών, αλλά για περίοδο δέκα τεσσάρων ετών και της χορηγήθηκαν τουλάχιστον εξήντα εννέα βεβαιώσεις κατάθεσης αίτησης για έκδοση άδειας διαμονής.

77. Με τα από 28.4.1981 και 11.3.1994 προεδρικά διατάγματα η Γαλλία μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο τις κοινοτικές οδηγίες που ρυθμί-

¹ Το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 20.2.1997 απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επί της υπόθεσης *Επιτροπή κατά Βελγίου*, C-344/95, δημοσιευμένη σε Rec. 1997, σελίδα I – 01035.

ζουν τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής στο έδαφος της των κοινοτικών πολιτών που ασκούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας. Αυτά τα διατάγματα προβλέπουν ότι στους κοινοτικούς πολίτες που ανήκουν στις κατηγορίες που απαριθμούν (δηλαδή κυρίως στους εργαζόμενους που αναλαμβάνουν και ασκούν μισθωτή δραστηριότητα στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους) «χορηγείται άδεια διαμονής» κατ' αρχήν πενταετούς διάρκειας και, μετά την πρώτη ανανέωση δεκαετούς ισχύος.

78. Οι εγκύκλιοι της 7.8.1981 και της 7.6.1994 που απευθύνει το Υπουργείο Εσωτερικών στις Νομαρχίες για την εφαρμογή αυτών των διαταγμάτων επιστούν την προσοχή στο ειδικό καθεστώς των κοινοτικών πολιτών και συστήνουν να εκδίδονται το αργότερο εντός προθεσμίας έξη μηνών οι αποφάσεις επί των αιτημάτων διαμονής.

79. Υπ' αυτές τις συνθήκες το Δικαστήριο κρίνει ότι παραβιάστηκε το άρθρο 8 της Σύμβασης γιατί η πλέον των δέκα τεσσάρων ετών καθυστέρηση των γαλλικών αρχών να χορηγήσουν στην προσφεύγουσα άδεια διαμονής δεν προβλεπόταν από το νόμο, γαλλικό ή κοινοτικό και ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετάσεις τις προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Με έξη ψήφους υπέρ έναντι μιας κατά το Δικαστήριο έκρινε ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Γαλλία παραβίασε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

0526

Υπόθεση Rodrigues Da Silva and Hoogkamer κατά Ολλανδίας (31.1.2006¹)

Δικαστές: J-P Costa, πρόεδρος, A.B. Baka, C. Bîrsan, K. Jungwiert, V. Butkevych, W. Thomassen. A. Mularoni.

Δικηγόροι: η κυρία G. van Atten, δικηγόρος Άμστερνταμ για την προσφεύγουσα και οι R.A.A. Böcker και J. Schukking, του Υπουργείου Εξωτερικών, για την ολλανδική κυβέρνηση.

Άρνηση των ολλανδικών αρχών να χορηγήσουν άδεια διαμονής σε παράνομη αλλοδαπή, που απέκτησε εκτός γάμου παιδί με Ολλανδό πολίτη – Παράλειψη της Ολλανδίας να συμμορφωθεί με θετική υποχρέωση που έχει αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης – Σ' αυτές τις συνθήκες, η απομάκρυνση του αλλοδαπού μέλους της οικογένειας παραβιάζει το άρθρο 8 της Σύμβασης μόνον εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερος εξαιρετικές περιπτώσεις – Κατά κανόνα δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα διαμονής σε αλλοδαπούς που χωρίς να συμμορφώνονται με την ισχύουσα νομοθεσία των συμβαλλομένων κρατών παρουσιάζουν ως τετελεσμένο γεγονός την παρουσία τους στην επικράτειά τους –

¹ Προσφυγή No. 50435/99.

Τα κριτήρια του Δικαστηρίου κατά την εκδίκαση παρόμοιων υποθέσεων – Αρχή της αναλογικότητας – Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (διατήρηση σχέσεων με την οικογένεια του πατέρα και επικοινωνία με τη μητέρα).

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

N. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Η πρώτη προσφεύγουσα, κυρία Da Silva γεννήθηκε το 1972 και ζει στο Άμστερνταμ. Ο δεύτερη προσφεύγουσα, κυρία Hoogkamer, γεννήθηκε το 1996 και ζει στο Άμστερνταμ και στο Uithoorn,

Η πρώτη προσφεύγουσα έφθασε στην Ολλανδία τον Ιούνιο του 1994, αφού ανέθεσε στους γονείς της τη φροντίδα της ανατροφής των παιδιών της από προηγούμενη σχέση, του Jean και του Carlos, ηλικίας τεσσάρων και δύο ετών αντίστοιχα. Στην Ολλανδία ζούσε με το σύντροφό της, κύριο Hoogkamer, ο οποίος απασχολείται σε μισθωτή εργασία. Η πρώτη προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι ουδέποτε κατέθεσε αίτηση για να λάβει άδεια διαμονής στην Ολλανδία επειδή ο σύντροφός της δεν διέθετε αποδεικτικά έγγραφα για το εισόδημά του.

Τον Απρίλιο του 1995 εισήλθε στην Ολλανδία ο πρώτος γιος της κυρίας Da Silva, ο Carlos για να ζήσει στη χώρα αυτή με τη μητέρα του και το σύντροφό της, ενώ ο μικρότερος αδερφός του παρέμεινε στη Βραζιλία με τους γονείς της μητέρας του.

Στις 3.2.1996 γεννήθηκε η Rachael, η δεύτερη προσφεύγουσα, που είναι κόρη της κυρίας Da Silva και του κυρίου Hoogkamer. Ο πατέρας αναγνώρισε την κόρη του στις 28.3.1996 και έτσι η Rachael απέκτησε την ολλανδική ιθαγένεια: τη γονική μέριμνα της νεογέννητης ασκεί του νόμου η μητέρα της.

Η κυρία Da Silva και ο κύριος Hoogkamer χώρισαν τον Ιανουάριο του 1997. Η Rachael ζούσε με τον πατέρα της που στις 20.2.1997 απέκτησε τη γονική μέριμνα με δικαστική απόφαση κατά της οποίας άσκησε έφεση η μητέρα της. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ανέθεσε στο Συμβούλιο Παιδικής Φροντίδας και Προστασίας να διερευνήσει το βέλτιστο συμφέρον της Rachael όσον αφορά στην ανάθεση της γονικής μέριμνας σε έναν από τους γονείς της.

Στις 12.8.1997 η κυρία Da Silva ενεργώντας και για λογαριασμό του γιού της Carlos αιτήθηκε άδεια διαμονής στην Ολλανδία προκειμένου να παραμείνει στη χώρα είτε συμβιώνοντας με την κόρη της Rachael –

ανάλογα με την έκβαση της δίκης για τη γονική μέριμνα – είτε ασκώντας το δικαίωμά της, ως μητέρα, να επικοινωνεί με το παιδί της.

Με την από 26.8.1997 έκθεσή του το Συμβούλιο Παιδικής Φροντίδας και Προστασίας εξέφρασε την άποψη ότι η Rachael θα πρέπει να συνεχίσει να συμβιώνει με τον κύριο Hoogkamer. Η ανάθεση της γονικής μέριμνας στη μητέρα είναι προβληματική για το παιδί, γιατί εάν αυτή επιστρέψει στη Βραζιλία θα διακοπεί κάθε επικοινωνία με τον πατέρα, τη γιαγιά και τον παππού του που είναι σημαντικά πρόσωπα γι' αυτό. Το Συμβούλιο έκρινε ότι παρόμοια εξέλιξη θα αποτελούσε τραυματική εμπειρία για τη Rachael που όντας γεννημένη στην Ολλανδία έχει δημιουργήσει σ' αυτή τη χώρα δεσμούς με όλα τα πρόσωπα που είναι σημαντικά γι' αυτήν.

Με την από 26.11.1997 απόφασή του το δικαστήριο ακύρωσε την πρωτοβάθμια απόφαση και αναγνώρισε στην κυρία Da Silva το δικαίωμα να ασκεί τη γονική μέριμνα της κόρης της Rachael. Ο πατέρας της Rachael άσκησε αναίρεση ενώπιον του Άρειου Πάγου.

Στις 12.1.1998 ο αναπληρωτής Υπουργός Δικαιοσύνης απέρριψε το αίτημα της πρώτης προσφεύγουσας για χορήγηση άδειας διαμονής. Η κυρία Da Silva άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής απόφασης. Στις 27.5.1997, κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον διοικητικής επιτροπής, αναφέρθηκε ότι η πρώτη προσφεύγουσα εργαζόταν (παράνομα καθώς δεν ήταν κάτοχος άδειας διαμονής με δικαίωμα εργασίας) από τη Δεύτερα έως την Πέμπτη και ότι τις ημέρες αυτές φρόντιζε την κόρη της είτε ο πρώην σύντροφός της είτε οι γονείς του. Η Rachael έμενε με τη μητέρα της τις υπόλοιπες ημέρες της βδομάδας.

Στις 12.6.1998 ο αναπληρωτής Υπουργός Δικαιοσύνης απέρριψε την προσφυγή της κυρίας Da Silva υποστηρίζοντας ότι ακόμα και εάν ληφθεί υπόψη το δικαίωμα διαμονής, ανατροφής και εκπαίδευσης της Rachael στην Ολλανδία, το συμφέρον της οικονομικής ευημερίας της χώρας υπερτερεί του συμφέροντος της πρώτης προσφεύγουσας. Η κυρία Da Silva δεν αξίωσε τα επιδόματα της κοινωνικής πρόνοιας για την κόρη της, όμως δεν καταβάλει φόρους ούτε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Εξάλλου, ζουν στην Ολλανδία αρκετοί πολίτες κρατών μελών της ΕΕ και νόμιμοι αλλοδαποί που θα μπορούσαν να απασχοληθούν στη θέση εργασίας που έχει καταλάβει. Επομένως, το δημόσιο συμφέρον υπερτερεί του συμφέροντος του κυρίου Hoogkamer να έχει οικογενειακή ζωή με την κόρη του Rachael στην Ολλανδία. Σχετικά σημειώνεται ότι όταν ο κύριος Hoogkamer δημιούργησε δεσμό με την πρώτη προσφεύγουσα αυτή δεν είχε το δικαίωμα να διαμένει στη χώρα. Άρα αποδέχθηκε ότι μπορεί να απολαμβάνει την οικογενειακή ζωή με τη Rachael αλλού ή με διαφορετικό τρόπο. Περαιτέρω σημειώνεται ότι ο κύριος Hoogkamer δεν συνει-

σφέρει οικονομικά στη φροντίδα και στην ανατροφή της Rachael αφού έχει αναλάβει τα έξοδά της μόνον τις ημέρες που μένει μαζί του. Εξάλλου, τα έξοδα της Rachael καλύπτονται από δημόσιους πόρους, αφού ο πατέρας της ζει με τα επιδόματα της κοινωνικής πρόνοιας.

Η κυρία Da Silva άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης του υποργού ενώπιον του Δικαστηρίου της Χάγης.

Στις 30.10.1998 ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου με την οποία ανατέθηκε η γονική μέριμνα της Rachael στη μητέρα της, κυρία Da Silva και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Εφετείου του Άμστερνταμ.

Το Δικαστήριο της Χάγης απέρριψε την προσφυγή που είχε ασκήσει η κυρία Da Silva κατά της απόφασης με την οποία ο Υπουργός Δικαιοσύνης αρνήθηκε τη χορήγηση της άδειας διαμονής. Με την από 12.2.1999 απόφασή του έκρινε ότι το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν επιβάλλει στις εθνικές αρχές την υποχρέωση να διασφαλίσουν στους γονείς της Rachael το δικαίωμα επιλογής της χώρας διαμονής, δηλαδή τη συμβίωση μόνο με τον πατέρα της στην Ολλανδία ή μόνο με τη μητέρα της στη Βραζιλία. Και οι δύο αυτές επιλογές φαίνονται υλοποιήσιμες και εφικτές. Κατά το Δικαστήριο το γεγονός ότι η Rachael θα πρέπει να στερηθεί τον πατέρα της ή τη μητέρα της είναι, με στενή έννοια, αποτέλεσμα της επιλογής των γονέων της να αποκτήσουν παιδί όταν η πρώτη προσφεύγουσα δεν είχε άδεια διαμονής στην Ολλανδία. Δεν επιτρέπεται η άσκηση προσφυγής κατά της απόφασης αυτής.

Στις 28.6.1999 συζητήθηκε ενώπιον του Εφετείου του Άμστερνταμ η ανάθεση της γονικής μέριμνας της Rachael στον πατέρα της. Στο ακροατήριο, εκπρόσωπος του Συμβουλίου Παιδικής Φροντίδας και Προστασίας επιβεβαίωσε την από 26.8.1997 έκθεσή του και ότι είναι προς το συμφέρον της Rachael η ανάθεση της γονικής μέριμνας στον πατέρα της, κύριο Hoogkamer. Στις 15.7.1999 το Εφετείο επικύρωσε την από 20.2.1997 απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου που ανέθετε την επιμέλεια της δεύτερης προσφεύγουσας στον πατέρα της. Σύμφωνα με το σκεπτικό της εφετειακής απόφασης ο κύριος Hoogkamer, με τη συνδρομή των γονέων του, είναι επαρκώς ικανός να αναθρέψει και να φροντίσει τη Rachael. Εξάλλου, τούτο πράττει καθημερινά. Οι ισχυρισμοί που προέβαλε η κυρία Da Silva για να υποστηρίξει το επιχειρημά της ότι θα εξυπηρετούνταν καλλίτερα το συμφέρον της κόρης της αν αναλάμβανε τη γονική μέριμνα – ακόμα και στην περίπτωση που θα αναγκαζόταν να επιστρέψει στη Βραζιλία στερώντας από τη Rachael τη δυνατότητα επικοινωνίας με την οικογένεια του πατέρα της – είναι ανεπαρκές σε σχέση με τις δυνατότητες που ο κύριος Hoogkamer μπορεί και έχει ήδη προσφέρει. Η αναίρεση που

άσκησε η κυρία Da Silva κατά της απόφασης αυτής απορρίφθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο στις 27.10.2000.

Η κυρία Da Silva δεν συμμορφώθηκε με την από 8.7.1999 πρόσκληση των αστυνομικών αρχών που όριζε ότι όφειλε να εγκαταλείψει την Ολλανδία εντός δύο εβδομάδων. Παρέμεινε στη χώρα εργαζόμενη καθημερινά, από τη Δευτέρα έως την Παρασκευή. Η Rachael διαμένει μαζί της το Σαββατοκύριακο και τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας με τους γονείς του πατέρα της. Με την από 20.3.2002 επιστολή τους που απευθύνουν στη δικηγόρο της πρώτης προσφεύγουσας οι γονείς του κυρίου Hoogkamer επιβεβαιώνουν αυτές τις ρυθμίσεις φροντίδας της Rachael.

Τον Ιανουάριο του 2002 η κυρία Da Silva αιτήθηκε άδεια παραμονής προκειμένου να διαμείνει στην Ολλανδία με τον ολλανδό σύντροφό της. Στη σχετική αίτησή της ανέφερε ότι η Rachael μεγαλώνει εν μέρει με τους γονείς του πατέρα της και εν μέρει με τη νέα οικογένειά της. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε στις 18.4.2002 καθώς η πρώτη προσφεύγουσα δεν ήταν κάτοχος προσωρινής θεώρησης διαμονής. Η κυρία Da Silva δεν άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης.

Από το Φεβρουάριο του 2002 ζει στην Ολλανδία μαζί με τη μητέρα του ο Jean, ο δεύτερος γιος της πρώτης προσφεύγουσας.

Νόμο Βάσιμο: Το άρθρο 8 δεν επιβάλλει στα κράτη τη γενική υποχρέωση να σέβονται τις επιλογές των μεταναστών όσον αφορά στη χώρα διαμονής τους και να επιτρέπουν την οικογενειακή συνένωση στο έδαφός τους.

Σκεπτικό: Επί της παραβίασης του άρθρου 8 της ΕυρΣΔΑ:
...37. Το Δικαστήριο διαπιστώνει εξ αρχής ότι αναμφίβολα υπάρχει οικογενειακή ζωή, κατά την έννοια του άρθρου 8 της Σύμβασης, μεταξύ της πρώτης προσφεύγουσας, κυρίας Da Silva και της δεύτερης προσφεύγουσας, της Rachael, που γεννήθηκε στο πλαίσιο μιας πραγματικής σχέσης αφού οι γονείς της συγκατοικούσαν σαν να ήταν παντρεμένοι.

38. Εν συνεχεία σημειώνει ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά στην άρνηση των εθνικών αρχών να επιτρέψουν στη μητέρα της Rachael να διαμείνει στην Ολλανδία: παρότι ζει σ' αυτήν τη χώρα από το 1994 ουδέποτε ήταν νόμιμη η διαμονή της. Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα της κυρίας Da Silva και της κόρης της για σεβασμό της οικογενειακής ζωής τους αφού οι ολλανδικές αρχές απέρριψαν το αίτημά της να διαμείνει στην Ολλανδία. Επομένως, θα πρέπει να εξεταστεί εάν οι ολλανδικές αρχές υποχρεούνταν να επιτρέψουν στην πρώτη προσφεύγουσα να διαμείνει στην Ολλανδία παρέχοντας σ' αυτήν και στην κόρη της τη δυνατότητα να διατηρήσουν και να αναπτύξουν οικογενειακή ζωή σ' αυτήν τη χώρα. Γι' αυτό το λόγο το Δικαστήριο συμφωνεί με τους διαδίκους ότι καλείται να αποφανθεί αν η Ολ-

λανδία παρέλειψε να συμμορφωθεί με θετική υποχρέωση που έχει αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης¹.

39. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι στο πλαίσιο των θετικών και των αρνητικών υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να εξισορροπούν τα αντιμαχόμενα συμφέροντα του ενδιαφερόμενου πολίτη και της κοινωνίας ως σύνολο. Όμως, και στις δύο περιπτώσεις εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις τους σε πλαίσιο διακριτικής ευχέρειας. Εξάλλου, το άρθρο 8 δεν επιβάλλει στα κράτη τη γενική υποχρέωση να σέβονται τις επιλογές των μεταναστών όσον αφορά στη χώρα διαμονής τους και να επιτρέπουν την οικογενειακή συνένωση στο έδαφός τους. Όμως, σε μια υπόθεση που αφορά στην οικογενειακή ζωή που δημιουργείται στο πλαίσιο της μετανάστευσης, η υποχρέωση του κράτους υποδοχής να δεχθεί στο έδαφός του συγγενείς όσων διαμένουν σ' αυτό εξαρτάται από τις ειδικότερες περιστάσεις των ενδιαφερομένων και το γενικό δημόσιο συμφέρον². Σχετικά, τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι: η πραγματική διάλυση της οικογενειακής ζωής, η ένταση των δεσμών με το συμβαλλόμενο κράτος, η αδυναμία ενός ή περισσοτέρων εκ των ενδιαφερομένων να απολαμβάνει την οικογενειακή ζωή στη χώρα καταγωγής λόγω ανυπέρβλητων εμποδίων, οι προϋποθέσεις ελέγχου της μετανάστευσης (για παράδειγμα το ιστορικό παραβίασης της μεταναστευτικής νομοθεσίας) ή οι εκτιμήσεις δημόσιας τάξης που δικαιολογούν την απέλαση και την απαγόρευση εισόδου στη χώρα³. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι ο χρόνος δημιουργίας της οικογένειας, αν δηλαδή οι ενδιαφερόμενοι γνώριζαν εξ αρχής ότι είναι αβέβαιη η διατήρηση της οικογενειακής ζωής στο κράτος υποδοχής εξαιτίας του καθεστώτος διαμονής ενός εξ αυτών. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι υπ' αυτές τις συνθήκες, η απομάκρυνση του αλλοδαπού μέλους της οικογένειας παραβιάζει το άρθρο 8 της Σύμβασης μόνον εφόσον συντρέχουν ιδιαίτερα εξαιρετικές περιστάσεις⁴.

40. Για την υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο σημειώνει ότι η πρώτη προσφεύγουσα αναχώρησε από τη Βραζιλία και έφθασε στην Ολ-

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 28.11.1996 απόφασή του επί της υπόθεσης *Ahmut κατά Ολλανδίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 219).

² Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 19.2.1996 απόφασή του επί της υπόθεσης *Guel κατά Ελβετίας* (σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 201).

³ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 5.9.2000 απόφασή του επί της υπόθεσης *Solomon κατά Ολλανδίας*, προσφυγή No. 44328/98.

⁴ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 24.11.1998 απόφασή του επί της υπόθεσης *Mitchell κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή N. 40447/87 και στην από 22.6.1999 απόφασή του επί της υπόθεσης *Ajayi and others κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή No. 27663/95.

λανδία το 1994, σε ηλικία 22 ετών. Παρότι διαμένει αρκετά χρόνια στην Ολλανδία θα πρέπει να διατηρεί δεσμούς με τη Βραζιλία όπου μεγάλωσε και ολοκλήρωσε την εκπαίδευσή της.

41. Όμως, εάν η κυρία Da Silva επιστρέψει στη Βραζιλία θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει στην Ολλανδία την κόρη της Rachael. Σχετικά, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι στις 12.2.1999, όταν απορρίφθηκε το αίτημά της για άδεια διαμονής, η πρώτη προσφεύγουσα δεν είχε τη γονική μέριμνα της κόρης της, αφού ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την εφετειακή απόφαση που της την είχε αναθέσει. Τη γονική μέριμνα της Rachael ασκούσε ο πατέρας της, ο κύριος Hoogkamer, στον οποίο και ανατέθηκε τελικά με δικαστική απόφαση. Κρίνοντας την υπόθεση της ανάθεσης της γονικής μέριμνας το Εφετείο του Άμστερνταμ έλαβε υπόψη έκθεση που συνέταξε το Συμβούλιο Παιδικής Φροντίδας και Προστασίας τον Αύγουστο του 1997 – δηλαδή πριν την έκδοση της οριστικής απόφασης επί της αίτησης της κυρίας Da Silva για χορήγηση άδειας διαμονής – σύμφωνα με την οποία θα ήταν τραυματική εμπειρία για τη Rachael να αναχωρήσει από την Ολλανδία ενόψει, μεταξύ άλλων, των ισχυρών δεσμών που έχει αναπτύξει με τους γονείς του πατέρα της. Εάν η γονική μέριμνα ανατεθεί στον πατέρα της, κύριο Hoogkamer, η μητέρα της, κυρία Da Silva, δεν θα μπορεί να αναχωρήσει για τη Βραζιλία χωρίς την άδειά του.

Από τα ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη ότι ακολουθώντας σχετική γνωμοδότηση των αρχών παιδικής πρόνοιας τα ολλανδικά δικαστήρια αποφάσισαν ότι είναι προς το συμφέρον της Rachael να συνεχίσει να ζει στην Ολλανδία, το Δικαστήριο κρίνει αβάσιμο το επιχείρημα που προβάλλει η ολλανδική κυβέρνηση, ότι δηλαδή οι γονείς της Rachael συμφώνησαν να αναχωρήσει με τη μητέρα της για τη Βραζιλία.

42. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι την ανατροφή της Rachael έχουν αναλάβει από κοινού η πρώτη προσφεύγουσα και οι γονείς του πατέρα της ο οποίος διαδραματίζει λιγότερο σημαντικό ρόλο. Διαμένει τρεις έως τέσσερις ημέρες τη βδομάδα με τη μητέρα της και όπως επιβεβαιώνουν οι γονείς του πατέρα της έχει αναπτύξει στενό δεσμό μ' αυτήν. Η άρνηση χορήγησης άδειας διαμονής στη μητέρα της και η απέλαση της στη Βραζιλία θα έχει ως συνέπεια τη διάσπαση του δεσμού που έχει αναπτύξει με αυτήν αφού διαφαίνεται ότι θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να διατηρήσουν τακτική επικοινωνία. Η συνέπεια αυτή είναι ιδιαίτερα σοβαρή δεδομένου ότι η Rachael ήταν μόλις τριών ετών όταν εκδόθηκε η οριστική απόφαση επί του αιτήματος της άδειας διαμονής της μητέρας της και είχε ανάγκη την επικοινωνία με αυτήν¹.

¹ Το Δικαστήριο παραπέμπει στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Berrehab κατά Ολλανδίας* (σε ελληνική απόδοση ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 168).

43. Παρότι η κυρία Da Silva δεν έχει καταδικαστεί για τέλεση αξιόποινων πράξεων στην Ολλανδία, για περισσότερα από τρία χρόνια από την είσοδό της στη χώρα αυτή διέμενε παράνομα, αφού μόλις τον Αύγουστο του 1997 κατέθεσε αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι κατά κανόνα δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα διαμονής σε αλλοδαπούς που χωρίς να συμμορφώνονται με την ισχύουσα νομοθεσία των συμβαλλομένων κρατών παρουσιάζουν ως τετελεσμένο γεγονός την παρουσία τους στην επικράτειά τους¹. Όμως, λαμβάνει υπόψη ότι σύμφωνα με την ολλανδική κυβέρνηση η πρώτη προσφεύγουσα θα μπορούσε να αποκτήσει άδεια διαμονής στην Ολλανδία επειδή από τον Ιούνιο του 1994 έως τον Ιανουάριο του 1997 διατηρούσε διαρκή και σταθερή σχέση με τον κύριο Hoogkamer. Αν και αναμφίβολα μπορεί να προσαφθεί στο σύντροφό της η στάση του έναντι των ολλανδικών κανόνων μετανάστευσης, η παρούσα υπόθεση διακρίνεται από άλλες όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν ήταν δυνατόν να αναμένουν ευλόγως οι ενδιαφερόμενοι ότι θα διατηρούσαν την οικογενειακή τους ζωή στη χώρα υποδοχής.

44. Ενόψει των σημαντικών συνεπειών που η απέλαση μπορεί να έχει στις ευθύνες της πρώτης προσφεύγουσας ως μητέρας καθώς και στην οικογενειακή της ζωή με τη νεαρή κόρη της και λαμβάνοντας υπόψη ότι σαφώς είναι προς το συμφέρον της Rachael να συνεχίσει να διαμένει στην Ολλανδία, το Δικαστήριο θεωρεί ότι στις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης η οικονομική ευημερία της χώρας δεν υπερτερεί των δικαιωμάτων της κυρίας Da Silva και της κόρης της για σεβασμό της οικογενειακής τους ζωής παρά το γεγονός ότι η πρώτη προσφεύγουσα διέμενε παράνομα στην Ολλανδία όταν γέννησε τη δεύτερη. Αποδίδοντας τόση σημασία σε αυτό το τελευταίο στοιχείο οι αρχές επέδειξαν υπέρμετρη τυπολατρία.

Το Δικαστήριο θεωρεί ότι στην υπό κρίση υπόθεση οι ολλανδικές αρχές δεν εξισορρόπησαν τα αντιμαχόμενα συμφέροντα και άρα παραβίασαν το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Ολλανδία παραβίασε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 13.5.2003 απόφασή του επί της υπόθεσης *Chandra and others κατά Ολλανδίας*, προσφυγή No. 53102/99.

Άρθρα 8 και 43
Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής
Παραπομπή ενώπιον του τμήματος ευρείας σύνθεσης

0527

Υπόθεση Üner κατά Ολλανδίας¹ (18.10.2006)

Δικαστές: L. Wildhaber, πρόεδρος, C.L. Rozakis, J-P Costa, Sir Nicolas Bratza, B.M. Zupancic, G. Bonello, L. Caflisch, R. Türmen, J. Hedigan, M. Tsatsa-Nikolovska, R. Maruste, A. Kovler, L. Garlicki, E. Myjer, D. Jocienne, J. Šikuta.

Δικηγόροι: η κυρία R. Dhalganjansing, δικηγόρος Χάγης για τον προσφεύγοντα και η κυρία J. Shukking, του Υπουργείου Εξωτερικών, για την ολλανδική κυβέρνηση.

Απέλαση μετανάστη που έχει δημιουργήσει οικογένεια στην Ολλανδία και είναι πατέρας παιδιών με ολλανδική ιθαγένεια λόγω της ποινικής του καταδίκης – Παραβίαση του μέτρου απαγόρευσης εισόδου στη χώρα και νέα καταδίκη για παράνομη παραμονή – Η Σύμβαση δεν εγγυάται στους αλλοδαπούς το δικαίωμα εισόδου και διαμονής σε μια συγκεκριμένη χώρα και με την επιφύλαξη των διεθνών υποχρεώσεών τους τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν τη δυνατότητα να απελαύνουν τους αλλοδαπούς εγκληματίες κατά την εκπλήρωση της υποχρέωσής τους για διατήρηση της δημόσιας τάξης – Παρότι το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν εγγυάται σε καμιά κατηγορία αλλοδαπών απόλυτο δικαίωμα προστασίας από την απέλαση από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις η απομάκρυνση ενός αλλοδαπού μπορεί να παραβιάζει αυτήν τη διάταξη της Σύμβασης – Ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη «οικογενειακής ζωής» το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απέλαση ενός μετανάστη εγκατεστημένου στη χώρα από την οποία πρόκειται να απομακρυνθεί πλήττει το δικαίωμά του για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής – Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την ειδικότερη κατάσταση των αλλοδαπών που έχουν διάγει σημαντικό μέρος, εάν όχι το σύνολο, της παιδικής τους ηλικίας στη χώρα υποδοχής, όπου ανατράφηκαν και ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση – Αρχή της αναλογικότητας – Αποψη μειοψηφίας: για λόγους μεθοδολογίας (εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση των «κριτηρίων Boultif») και αρχής (δυσπιστία για κάθε αυστηρότερη ποινή που πλήττει τον αλλοδαπό λόγω του ειδικού νομικού καθεστώτος του) το Δικαστήριο θα μπορούσε να είχε αποφασίσει διαφορετικά.

¹ Απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου. Προσφυγή No. 46410/99.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 8 και 43 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο κύριος Ύπερ, που έχει γεννηθεί το 1969 ζούσε στην Τουρκία έως το 1981, οπότε έφθασε στην Ολλανδία με τη μητέρα και τα δύο αδέρφια του στο πλαίσιο οικογενειακής συνένωσης με τον πατέρα του που ήδη ζούσε στη χώρα αυτή από δεκαετίας. Έως το 1988 ήταν κάτοχος άδειας διαμονής που ανανεωνόταν ετησίως. Το 1988 οι ολλανδικές αρχές του χορήγησαν άδεια εγκατάστασης στην Ολλανδία.

Στις 18.1.1989 καταδικάστηκε από το Πρωτοδικείο του Almelo σε πρόστιμο 200 ολλανδικών φιορινιών για πρόκληση ταραχών κατά της δημόσιας τάξης. Στις 30.5.1990 καταδικάστηκε από το ίδιο δικαστήριο σε πρόστιμο 350 ολλανδικών φιορινιών και ποινή φυλάκισης δέκα πέντε ημερών με αναστολή για πρόκληση κακώσεων σε δημόσιο χώρο.

Το 1991 ο κύριος Ύπερ συνήψε σχέση με πολίτη Ολλανδίας με την οποία άρχισε να συζεί τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς. Στις 4.2.1992 απέκτησαν ένα γιο.

Στις 30.6.1993 καταδικάστηκε από το Εφετείο του Arnhem σε 24ωρη κοινωνική εργασία (ποινή προτιμότερη από την εξάμηνη φυλάκιση) για πρόκληση κακώσεων σε δημόσιο χώρο.

Ενώ η σύντροφος του ήταν έγκυος για δεύτερη φορά η σχέση τους ήταν τεταμένη. Έτσι, το Νοέμβριο του 1992 ο κύριος Ύπερ μετακόμισε σε άλλο διαμέρισμα αλλά διατήρησε στενή επικοινωνία με τη σύντροφο και το γιο του. Η εγκυμοσύνη της συντρόφου του δεν είχε ευτυχή κατάληξη.

Στις 16.5.1993 ο προσφεύγων φιλονίκησε σε ένα καφενείο όπου χρησιμοποιώντας οπλισμένο περίστροφο πυροβόλησε ένα θαμώνα στο πόδι. Εξερχόμενος από το καφενείο άρχισε να παλεύει με άλλο πρόσωπο, φίλο του θύματος. Χρησιμοποιώντας δεύτερο οπλισμένο περίστροφο πυροβόλησε θανάσιμα τον αντίπαλό του στο κεφάλι. Στις 21.1.1994 καταδικάστηκε από το Εφετείο του Arnhem σε φυλάκιση επτά ετών για ανθρωποκτονία εξ αμελείας, επίθεση και πρόκληση σοβαρής σωματικής βλάβης.

Κατά την έκτιση της ποινής του, από την 7.5.1993 έως την 14.1.1998, ο προσφεύγων παρακολούθησε μαθήματα πληροφορικής, διοίκησης και οικονομικών και έλαβε δίπλωμα εμπόρου. Επίσης παρακολούθησε μαθήματα για να γίνει ομαδάρχης ομαδικών αθλημάτων. Η σύντροφός του και ο γιος του τον επισκέπτονταν στη φυλακή τουλάχιστον μια φορά κάθε βδομάδα και συχνά περισσότερες. Επίσης, ο προσφεύγων

επικοινωνεί κάθε βδομάδα με το δεύτερο γιο που απέκτησε με τη σύντροφό του στις 26.6.1996. Έχει αναγνωρίσει και τα δύο παιδιά του που έχουν την ολλανδική ιθαγένεια. Ούτε η σύντροφος του ούτε τα παιδιά τους μιλούν την τουρκική γλώσσα.

Με απόφαση της 30.1.1997 ο Υπουργός Δικαιοσύνης αφαίρεσε την άδεια εγκατάστασης του προσφεύγοντα στην Ολλανδία και επικαλούμενος την καταδίκη του σε 7ετή ποινή φυλάκισης διέταξε σε βάρος του το μέτρο της δεκαετούς απαγόρευσης εισόδου στη χώρα. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης εκτίμησε ότι το δημόσιο συμφέρον, η ανάγκη προστασίας της δημόσιας τάξης και της πρόληψης της εγκληματικότητας υπερίσχυαν του συμφέροντος του προσφεύγοντα να διατηρήσει τη δυνατότητα να διάγει οικογενειακή ζωή στην Ολλανδία με τη σύντροφό του, τα παιδιά του, τους γονείς του και τα αδέρφια του.

Ο κύριος Üner άσκησε προσφυγή κατά της προαναφερόμενης απόφασης ισχυριζόμενος ότι είχε τελέσει τις αξιόποινες πράξεις για τις οποίες καταδικάστηκε το Μάιο του 1993, δηλαδή αρκετά χρόνια πριν, ότι δεν είναι υπότροπος και ότι αδυνατούν να τον ακολουθήσουν στην Τουρκία η σύντροφός του και τα παιδιά τους. Στις 1.7.1997 εμφανίστηκε με διερμηνέα ενώπιον της Γνωμοδοτικής Επιτροπής Αλλοδαπών. Στις 4.4.1997 ο Υπουργός απέρριψε την προσφυγή και διέταξε την απομάκρυνσή του από την Ολλανδία μετά την έκτιση της ποινής του.

Ο προσφεύγων προσέβαλε την προαναφερόμενη απόφαση ενώπιον του Δικαστηρίου της Χάγης υποστηρίζοντας ότι αφού δεν υπήρχε κίνδυνος να διαπράξει εκ νέου αδίκημα δεν ήταν αναγκαίο να διαταχθεί σε βάρος του το μέτρο της δεκαετούς απαγόρευσης εισόδου στη χώρα, που κατ' ουσίαν είναι καταδίκη σε «δεύτερη ποινή».

Απολυθείς στις 14.1.1998 μετήχθη σε ειδικό κέντρο κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών.

Με την από 4.2.1998 απόφασή του το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του κυρίου Üner και ειδικότερα τον ισχυρισμό του ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης δεν θάπρεπε να διατάξει την αφαίρεση της άδειας εγκατάστασης που είχε στην Ολλανδία αφού είχε παρέλθει ικανό χρονικό διάστημα από την αμετάκλητη καταδίκη του έως την έκδοση της απόφασης με την οποία διατάχθηκε σε βάρος του το μέτρο της δεκαετούς απαγόρευσης εισόδου στην Ολλανδία. Κατά την κρίση του δικαστηρίου κανένα γεγονός και καμιά περίπτωση δεν δικαιολογούν τη μείωση του χρόνου ισχύος του μέτρου της απαγόρευσης εισόδου στην Ολλανδία. Είναι όλως υποθετικός ο ισχυρισμός του προσφεύγοντα ότι εξαλείφθηκε ο κίνδυνος υποτροπής και δεν επιβεβαιώνεται από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσής του αφού το 1990 και το 1992 τέλεσε δύο βίαια εγκλήματα. Διαφαίνεται ότι δεν έχει εγκλιματιστεί στην Ολλανδία και ότι δεν έχει

απομακρυνθεί από την τουρκική κοινωνία σε βαθμό που να καθιστά ανυπόφορη την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του. Τέλος, απεφάνθη ότι δικαιολογούν την επέμβαση στην οικογενειακή ζωή του προσφεύγοντα η προάσπιση της δημόσιας τάξης και η πρόληψη της εγκληματικότητας.

Ο κύριος Üner απελάθηκε στην Τουρκία στις 11.2.1998. Φαίνεται όμως ότι επέστρεψε στην Ολλανδία αφού στις 29.5.1998 συνελήφθη σε ολλανδικό έδαφος. Απελάθηκε εκ νέου στην Τουρκία στις 4.6.1998. Στις 24.8.1998 το Δικαστήριο της Χάγης απέρριψε ως απαράδεκτο το αίτημά του για προσωρινή δικαστική προστασία. Περαιτέρω, λόγω της παραβίασης του μέτρου της απαγόρευσης εισόδου στη χώρα καταδικάστηκε σε φυλάκιση τριών μηνών για παράνομη παραμονή.

Στις 26.10.1998 απορρίφθηκε η από 17.9.1998 αίτηση που κατέθεσε ο κύριος Üner για την ανάκληση του μέτρου απαγόρευσης εισόδου στην Ολλανδία. Στις 13.4.2000 απορρίφθηκε η προσφυγή που άσκησε κατά της απορριπτικής απόφασης του Υπουργού και στις 2.8.2000 το Εφετείο απέρριψε ως απαράδεκτη την έφεση που άσκησε κατά της διοικητικής πράξης με την οποία αποφασίστηκε η διατήρηση του μέτρου της απαγόρευσης εισόδου.

Ο κύριος Üner υποστηρίζει ότι πριν απελαθεί στην Τουρκία είχε επιστρέψει μόλις μια φορά στην πατρίδα του για να παρευρεθεί στην κηδεία της γιαγιάς του και ότι δεν γνωρίζει καλά την τουρκική γλώσσα, μόλις που κατανοεί κάποιες λέξεις. Στην Τουρκία διαμένει μόνον ένας θείος του με τον οποίο δεν διατηρεί επαφές.

Από ψυχιατρική έκθεση που συνετάγη στην Τουρκία στις 9.8.1998 συνάγεται ότι ο προσφεύγων υποφέρει από ψυχολογικά προβλήματα επειδή ζει μακριά από την οικογένειά του. Ειδικότερα, πάσχει από κατάθλιψη λόγω αδυναμίας επικοινωνίας με τα παιδιά του. Σύμφωνα με την έκθεση η κατάστασή του έχει εν μέρει βελτιωθεί μετά τη θεραπεία που άρχισε το Μάρτιο του 1998.

Στις 29.3.2006 οι ολλανδικές αρχές ανακάλυψαν ότι ο προσφεύγων εργαζόταν σε παράνομη φυτεία ινδικής κάνναβης στην Ολλανδία. Τον συνέλαβαν και διέταξαν την κράτησή του που διακόπηκε στις 1.5.2006 προκειμένου να εκτίσει την τρίμηνη φυλάκιση στην οποία είχε καταδικαστεί το 1998 για παράνομη παραμονή στη χώρα. Στις 16.5.2006 ο προσφεύγων απελάθηκε εκ νέου στην Τουρκία.

Εφαρμόζοντας τα κριτήρια της νομολογίας *Boultif κατά Ελβετίας*, το Δικαστήριο (συνεδριάζοντας σε τμήμα) απέρριψε στις 5.7.2005 την προσφυγή του κυρίου Üner αποφαινόμενο ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Ολλανδία εξισορρόπησε το συμφέρον του προσφεύγοντα αφενός και το συμφέρον προάσπισης της δημόσιας τάξης και πρόληψης της εγκληματι-

κότητας αφετέρου. Κατέληξε ότι δεν είχε παραβιαστεί το άρθρο 8 στην υπό κρίση υπόθεση.

Νόμο Βάσιμο: Α) Σύμφωνα με γενικά παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου τα κράτη έχουν την εξουσία, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει των διεθνών συμβάσεων, να ελέγχουν την είσοδο των αλλοδαπών στην επικράτειά τους. Όμως, οι αποφάσεις με τις οποίες διατάσσουν την απομάκρυνση των αλλοδαπών, στο μέτρο που πλήττουν ένα από τα δικαιώματα που προστατεύει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8, πρέπει να είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή να δικαιολογούνται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και κυρίως να είναι ανάλογες του επιδιωκόμενου σκοπού. **Β)** Η διάταξη του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν κατοχυρώνει απόλυτο δικαίωμα απαγόρευσης της απέλασης, αφού στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού προβλέπονται ρητά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν την εξαίρεση από την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου. **Γ)** Αφού το άρθρο 8 προστατεύει εξίσου το δικαίωμα δημιουργίας και διατήρησης σχέσεων με τους συνανθρώπους και με τον εξωτερικό κόσμο και περιλαμβάνει μερικές φορές τις πτυχές της κοινωνικής ταυτότητας του προσώπου πρέπει να γίνει δεκτό ότι το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων των μεταναστών με την κοινότητα της χώρας όπου είναι εγκατεστημένοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της έννοιας «της ιδιωτικής ζωής» κατά την έννοια του άρθρου 8.

Σκεπτικό: Επί της παραβίασης του άρθρου 8 ΕυρΣΔΑ:

Γενικές αρχές

54. Κατ' αρχήν το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με γενικά παραδεδεγμένη αρχή του διεθνούς δικαίου τα κράτη έχουν την εξουσία, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει των διεθνών συμβάσεων, να ελέγχουν την είσοδο των αλλοδαπών στην επικράτειά τους¹. Η Σύμβαση δεν εγγυάται στους αλλοδαπούς το δικαίωμα εισόδου και διαμονής σε μια συγκεκριμένη χώρα και τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν τη δυνατότητα να απελαύνουν τους αλλοδαπούς εγκληματίες κατά την εκπλήρωση της υποχρέωσής τους για διατήρηση της δημόσιας τάξης. Όμως, η σχετική απόφασή τους, στο μέτρο που θίγει ένα από τα δικαιώματα που προστατεύει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8, πρέπει να είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή να δικαι-

¹ Σχετικά το δικαστήριο παραπέμπει στην από 28.5.1985 απόφασή του επί της υπόθεσης *Abdulaziz, Cabales and Balkandali κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Series A, No. 94, σελίδα 34, δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 154) και στην από 21.10.1007 απόφασή του επί της υπόθεσης *Bouljifa κατά Γαλλίας* (Recueil des Arrêts et Décisions, 1997 –VI, σελίδα 2264).

ολογείται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και κυρίως να είναι ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού¹.

55. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι αρχές αυτές εφαρμόζονται ανεξάρτητα από την ηλικία εισόδου του αλλοδαπού στη χώρα υποδοχής, ως ενήλικα ή ως νεαρού ατόμου ή ακόμα και από τη γέννησή του σ' αυτήν. Σχετικά παραπέμπει στην υπ' αριθμ. 1504 (2001) Σύσταση για τη Μη Απέλαση των Επί Μακρό Διαμενόντων Μεταναστών με την οποία η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης συστήνει στην Επιτροπή Υπουργών να καλέσει τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν, μεταξύ άλλων, ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα απελαύνονται οι επί μακρό διαμένοντες μετανάστες που έχουν γεννηθεί ή μεγαλώσει στη χώρα υποδοχής. Ακόμα και εάν κάποια συμβαλλόμενα κράτη υιοθέτησαν νομοθεσία ή ρυθμίσεις που προβλέπουν ότι δεν απελαύνονται από το έδαφός τους λόγω της ποινικής τους κατάστασης οι επί μακρό διαμένοντες μετανάστες που έχουν εισέλθει στη χώρα από νεαρή ηλικία ή έχουν γεννηθεί σ' αυτήν η διάταξη του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν κατοχυρώνει απόλυτο δικαίωμα απαγόρευσης της απέλασης, αφού στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού προβλέπονται ρητά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν την εξαίρεση από την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου.

56. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης στους επί μακρό διαμένοντες μετανάστες, με εξαίρεση όσους υπάγονται στην κατηγορία που αναφέρεται ανωτέρω στην παράγραφο 53 που κατηγορούνται για την τέλεση αξιόποινης πράξης, εφαρμόζονται η διαδικασία και οι ποινές που ορίζει το εθνικό δίκαιο για τους πολίτες της χώρας υποδοχής και η «ποινή» της απέλασης διατάσσεται μόνο στις περιπτώσεις που κηρύσσονται ένοχοι για ιδιαίτερος σοβαρά εγκλήματα, που πλήττουν την ασφάλεια του κράτους. Όμως, το Δικαστήριο κρίνει ότι η κατάσταση του αλλοδαπού που απολαμβάνει καθεστώς μόνιμης εγκατάστασης και έχει επιτύχει υψηλό επίπεδο ένταξης στη χώρα υποδοχής δεν εξομοιώνεται με αυτήν του πολίτη της χώρας υποδοχής όταν πρόκειται για την εξουσία των συμβαλλομένων κρατών να απελαύνουν

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 26.9.1997 απόφασή του επί της υπόθεσης *Mehemi κατά Γαλλίας* (δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 427), στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Boultif κατά Ελβετίας* (δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 435) και στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Slivenko κατά Λετονίας* (δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 474).

αλλοδαπούς¹ για έναν ή για περισσότερους από τους λόγους που απαριθμεί η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης. Επιπλέον, εκτιμά ότι τόσο γενικά όσο και κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου² δεν συνιστά διπλή ποινή η απόφαση με την οποία, μετά την καταδίκη του επί μακρό διαμένοντος μετανάστη σε ποινικές κυρώσεις, διατάσσεται η ανάκληση της άδειας διαμονής και / ή το μέτρο της απαγόρευσης εισόδου. Τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία να διατάξουν σε βάρος όσων καταδικάζονται για ποινικές παραβάσεις μέτρα που προστατεύουν την κοινωνία, με την προϋπόθεση πάντως ότι είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογα του επιδιωκόμενου σκοπού στις περιπτώσεις που πλήττουν τα δικαιώματα που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8. Αυτά τα διοικητικά μέτρα είναι προληπτικού και όχι τιμωρητικού χαρακτήρα³.

57. Ακόμα και εάν υπ' αυτές τις συνθήκες το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν εγγυάται σε καμιά κατηγορία αλλοδαπών απόλυτο δικαίωμα προστασίας από την απέλαση από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, η απομάκρυνση ενός αλλοδαπού μπορεί να παραβιάζει αυτήν τη διάταξη της Σύμβασης⁴. Στην προαναφερόμενη απόφαση *Boultif κατά Ελβετίας* το Δικαστήριο έθεσε τα κριτήρια που εφαρμόζει προκειμένου να αξιολογήσει εάν το μέτρο της απέλασης είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογο του επιδιωκόμενου σκοπού. Τα κριτήρια αυτά είναι: η φύση και η σοβαρότητα του αδικήματος που διέπραξε προσφεύγων, η διάρκεια της παραμονής του στη χώρα από την οποία πρόκειται να απελαθεί, ο χρόνος που παρήλθε από τη διάπραξη που συγκεκριμένου αδικήματος καθώς και η συμπεριφορά του αυτό το διάστημα, οι ιθαγένειες των ενδιαφερομένων, η οικογενειακή του κατάσταση, όπως για παράδειγμα η διάρκεια του γάμου και άλλοι παράγοντες καθοριστικοί για τη συζυγική του ζωή, εάν η σύζυγος γνώριζε για το αδίκημα όταν συνήψε το γάμο με τον προσφεύγοντα, εάν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια και σε καταφατική περίπτωση η ηλικία

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 18.5.1991 απόφασή του επί της υπόθεσης *Moustaquim κατά Γαλλίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 175).

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε Ν. 1705/1987, ΦΕΚ 89, τ. Α'.

³ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση της Ολομέλειας επί της υπόθεσης *Μααουία κατά Γαλλίας* (βλέπε σε ελληνική απόφαση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 140).

⁴ Βλέπε για παράδειγμα τις αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των υποθέσεων *Moustaquim κατά Βελγίου* (ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 175), *Boultif κατά Ελβετίας* (ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 435), *Amrollahi κατά Δανίας* (ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 449), *Yilmaz κατά Γερμανίας* (ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 468).

τους, η σοβαρότητα των δυσκολιών που θα αντιμετωπίζει η σύζυγος στη χώρα απέλασης του προσφεύγοντα.

58. Το Δικαστήριο αποσαφηνίζει δύο από τα προαναφερόμενα κριτήρια: αφενός το συμφέρον και την ευημερία των παιδιών και ειδικότερα τη σοβαρότητα των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσουν τα παιδιά του προσφεύγοντα στη χώρα απέλασης και αφετέρου την ένταση των κοινωνικών, πολιτισμικών και οικογενειακών δεσμών με τη χώρα υποδοχής και με τη χώρα προορισμού.

Για το πρώτο σημείο το Δικαστήριο σημειώνει ότι ήδη αποτυπώνεται στη σύγχρονη νομολογία του¹ καθώς και στη Σύσταση (2002) 4 της Επιτροπής Υπουργών για το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών που εισέρχονται στα κράτη μέλη για λόγους οικογενειακής συνένωσης².

Για το δεύτερο σημείο διευκρινίζει ότι παρότι ο προσφεύγων στην υπόθεση *Boultif* ήταν ήδη ενήλικας όταν εισήλθε στην Ελβετία, έχει ήδη κρίνει ότι τα «κριτήρια *Boultif*» εφαρμόζονται κατ' ανάγκη στις περιπτώσεις όπου οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί στη χώρα υποδοχής ή εισήλθαν σ' αυτήν σε νεαρή ηλικία³. Η δικαιολογητική βάση της εκτίμησης της διάρκειας της παραμονής του ενδιαφερόμενου στη χώρα υποδοχής, ως κριτηρίου που λαμβάνεται υπόψη, στηρίζεται στη σκέψη ότι όσο περισσότερο διαμένει κάποιος σε μια χώρα τόσο ισχυρότερους δεσμούς αναπτύσσει με αυτήν και τόσο αποδυναμώνονται οι δεσμοί του με τη χώρα καταγωγής. Υπό το φως των ανωτέρω εκτιμήσεων καθίσταται προφανές ότι το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την ειδικότερη κατάσταση των αλλοδαπών που έχουν διάγει σημαντικό μέρος, εάν όχι το σύνολο, της παιδικής τους ηλικίας στη χώρα υποδοχής, όπου ανατράφηκαν και ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση.

59. Με την απόφαση *Boultif* το Δικαστήριο απεφάνθη ότι ήταν αναγκαίο να υιοθετήσει τις προαναφερόμενες «κατευθυντήριες αρχές» επειδή «είχε κρίνει περιορισμένο αριθμό υποθέσεων όπου το κύριο εμπόδιο στην απέλαση ήταν οι δυσκολίες των συζύγων να συμβιώσουν και ειδικότερα του ενός εξ αυτών και / ή των παιδιών να ζήσουν στη χώρα καταγωγής του έτερου συζύγου». Όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι οι τρεις πρώτες κατευθυντήριες αρχές δεν αναφέρονται άμεσα στην οικογενειακή ζωή. Επομένως, το Δικαστήριο καλείται να εξετάσει εάν τα «κριτήρια

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει μεταξύ άλλων στην από 21.12.2001 απόφασή του επί της υπόθεσης *Sen κατά Ολλανδίας* (ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 442).

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2002, σελίδα 134.

³ Το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 31 της από 15.7.2003 απόφασή του επί της υπόθεσης *Mokrani κατά Γαλλίας* (βλέπε ΕΔΠΑ 2004, σελίδα 684 και ιδίως στη σελίδα 689).

Boultif» είναι επαρκή ώστε να εφαρμόζονται σε όλες τις υποθέσεις που αφορούν στην απέλαση και / ή στην απαγόρευση εισόδου ενός επί μακρό διαμένοντος μετανάστη που έχει καταδικαστεί για την τέλεση αξιόποινης πράξης. Κατ' αρχήν παρατηρεί ότι δεν έχουν κατ' ανάγκη «οικογενειακή ζωή» κατά την έννοια του άρθρου 8 της Σύμβασης όλοι οι μετανάστες που, ανεξάρτητα από τη διάρκεια της διαμονής τους, είναι εγκατεστημένοι στη χώρα από την οποία κινδυνεύουν να απελαθούν. Όμως, αφού το άρθρο 8 προστατεύει εξίσου το δικαίωμα δημιουργίας και διατήρησης σχέσεων με τους συνανθρώπους και με τον εξωτερικό κόσμο¹ και περιλαμβάνει μερικές φορές τις πτυχές της κοινωνικής ταυτότητας του προσώπου² πρέπει να γίνει δεκτό ότι το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων των μεταναστών με την κοινότητα της χώρας όπου είναι εγκατεστημένοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της έννοιας «της ιδιωτικής ζωής» κατά την έννοια του άρθρου 8. Επομένως, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη «οικογενειακής ζωής» το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απέλαση ενός μετανάστη εγκατεστημένου στη χώρα από την οποία πρόκειται να απομακρυνθεί πλήττει το δικαίωμά του για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής. Ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης που καλείται να κρίνει αποφασίζει αν αξιολογεί ως σημαντικότερη την πτυχής της «οικογενειακής ζωής» συγκρινόμενη με αυτήν την «ιδιωτικής ζωής».

60. Υπό το φως των ανωτέρω το Δικαστήριο καταλήγει ότι πρέπει να αξιολογούνται τα προαναφερθέντα κριτήρια σε κάθε υπόθεση που αφορά μετανάστες εγκατεστημένους στη χώρα από την οποία πρόκειται να απελαθούν και/ή σε βάρος των οποίων διατάσσεται το μέτρο της απαγόρευσης εισόδου μετά από ποινική καταδίκη.

Εφαρμογή των προαναφερόμενων αρχών στην υπό κρίση υπόθεση

61. Το Δικαστήριο δέχεται ότι τα υπό κρίση μέτρα πλήττουν το δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής και ότι η επέμβαση αυτή προβλέπεται από το νόμο και είναι ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού, που είναι η προστασία της δημόσιας ασφάλειας, η προάσπιση της τάξης και η πρόληψη της εγκληματικότητας. Όμως, τα μέτρα αυτά πλήττουν εξίσου το δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής. Λαμβάνοντας υπόψη τα ειδικότερα ζητήματα της παρούσας υπόθεσης και τους ισχυρισμούς των διαδίκων το Δικαστήριο αποφαινεται αξιολογώντας ειδικότερα το δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής.

¹ Το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 61 της απόφασής του επί της υπόθεσης *Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή No. 2346/02, δημοσιευμένης σε CEDH 2002-III.

² Το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 53 της απόφασής του *Mikulic κατά Κροατίας*, προσφυγή No. 53176/99, CEDH 2002 – I.

62. Διαπιστώνει ευθύς εξ αρχής ότι ο προσφεύγων ζούσε ήδη επί μακρό στην Ολλανδία – όπου έφθασε σε ηλικία δώδεκα ετών με τη μητέρα του και τα αδέρφια του για να συνενωθεί με τον πατέρα του που απολαμβάνει το καθεστώς του εγκατεστημένου μετανάστη – όταν οι αρχές διέταξαν την απομάκρυνσή του από τη χώρα και την απαγόρευση εισόδου σ' αυτήν. Επίσης, σημειώνει ότι στην Ολλανδία ο προσφεύγων δημιούργησε οικογένεια. Υπ' αυτές τις συνθήκες δεν αμφιβάλει ότι έχει αποκτήσει ισχυρούς δεσμούς με αυτήν τη χώρα. Όμως, δεν μπορεί να αγνοήσει ότι συμβίωσε με τη σύντροφό του και το γιο τους για ιδιαίτερη σύντομη περίοδο, επιλέγοντας να θέσει τέλος στη συγκατοίκηση, και ότι ουδέποτε έζησε μαζί με το δεύτερο γιο του. Έτσι, το Δικαστήριο κρίνοντας την υπόθεση σε τμήμα έκρινε ότι: «46 (...) θα ήταν άλλης έντασης η αναστάτωση [που θα επέφεραν τα επιβαρυντικά μέτρα στην οικογενειακή ζωή του προσφεύγοντα] αν τα παιδιά είχαν ζήσει για περισσότερο διάστημα με τους δύο γονείς τους». Επιπλέον, παρότι ο προσφεύγων έφθασε στην Ολλανδία σε ιδιαίτερα νεαρή ηλικία, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί ότι όταν απομακρύνθηκε στην Τουρκία – παρόλο που είχε ζήσει μόλις δώδεκα χρόνια στη χώρα αυτή – δεν διατηρούσε καμιά κοινωνική ή πολιτισμική (συμπεριλαμβανομένης της γλωσσολογικής) σχέση με την τουρκική κοινωνία.

63. Ως προς την ποινική καταδίκη που είχε ως συνέπεια να διαταχθούν σε βάρος του κυρίου Üner τα κρινόμενα επιβαρυντικά μέτρα το Δικαστήριο εκτιμά ότι είναι ιδιαίτερα σοβαρά τα αδικήματα της ανθρωποκτονίας εξ αμελείας και της πρόκλησης σωματικής βλάβης για τα οποία καταδικάστηκε. Μπορεί να επικαλέστηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατάσταση άμυνας – επιχείρημα που απορρίφθηκε – ήταν όμως κάτοχος δύο οπλισμένων περιστρόφων. Οι προηγούμενες καταδίκες του αποδεικνύουν ότι είναι επιρρεπής στην εγκληματικότητα. Εξάλλου, λαμβάνοντας υπόψη το δίκαιο και την πρακτική που εφαρμόζονται στην Ολλανδία στην περίπτωση της απόλυσης των καταδίκων για το Δικαστήριο δεν έχει βαρύνουσα σημασία η απόλυση του κυρίου Üner όταν εξέτισε τα δύο τρίτα της ποινής του.

64. Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου συμφωνεί με την άποψη του Τμήματος, σύμφωνα με το οποίο όταν κατέστη οριστική η απόφαση απαγόρευσης εισόδου του προσφεύγοντα στην Ολλανδία τα παιδιά του ήσαν νεαρής ηλικίας – έξη και ενάμιση ετών αντίστοιχα – και άρα ικανά να προσαρμοστούν γρήγορα στη χώρα καταγωγής του. Δεδομένου ότι είναι Ολλανδοί πολίτες θα μπορούσαν – εάν ακολουθούσαν τον πατέρα τους στην Τουρκία – να επιστρέφουν τακτικά στη χώρα τους για να επισκέπτονται τα μέλη της οικογένειάς τους που ζουν σ' αυτήν.

Χωρίς να υποτιμά τις πρακτικής φύσης δυσκολίες που θα συνεπάγονταν για την ολλανδή σύντροφό του η αναχώρηση για την Τουρκία το Δικαστήριο αποφαινεται ότι στην παρούσα υπόθεση οι προαναφερόμενες αξιολογικές κρίσεις (που αποτυπώνονται στις παραγράφους 62 και 63 της απόφασης) υπερικχύουν της ανάγκης προστασίας του συμφέροντος της οικογένειας.

65. Το Δικαστήριο δεν αγνοεί ότι για τον προσφεύγοντα είναι δυσμενέστερες από την απέλαση οι συνέπειες της απαγόρευσης εισόδου στην Ολλανδία, αφού καθόλη τη διάρκεια ισχύος αυτού του μέτρου αδυνατεί να επιστρέψει, ακόμα και για σύντομη επίσκεψη, σ' αυτήν τη χώρα. Όμως, εκτιμώντας τη φύση και τη σοβαρότητα των αδικημάτων που τέλεσε καθώς και την περιορισμένης ισχύος διάρκεια του μέτρου της απαγόρευσης εισόδου (δέκα χρόνια) δεν μπορεί να αποφανθεί ότι η Ολλανδία υπερέβαλε όταν διατάσσοντάς το έκρινε ότι υπερτερεί το δημόσιο συμφέρον. Σχετικά διαπιστώνει ότι, με την επιφύλαξη τήρησης ορισμένων προϋποθέσεων, ο κύριος Üner μπορεί να επιστρέψει στην Ολλανδία όταν αρθεί αυτό το επιβαρυντικό μέτρο.

66. Τέλος, το Δικαστήριο αξιολογεί το επιχείρημα που προέβαλε ο προσφεύγων σύμφωνα με το οποίο παρήλθε τριετία από την καταδίκη του για να διατάξουν οι ολλανδικές αρχές την ανάκληση της διαμονής του και το μέτρο απαγόρευσης εισόδου. Η κυβέρνηση διευκρίνισε αυτήν την καθυστέρηση επικαλούμενη την εθνική νομοθεσία και πρακτική. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί επ' αυτού του ισχυρισμού, αλλά σημειώνει ότι τα υπό κρίση επιβαρυντικά μέτρα διατάχθηκαν όταν ο κύριος Üner εξέτιε την ποινή του και ότι οι αρμόδιες αρχές εξέτασαν κάθε στοιχείο που συνηγορούσε υπέρ ή κατά των μέτρων της ανάκλησης της άδειας διαμονής και της απαγόρευσης εισόδου στη χώρα.

67. Υπό το φως των ανωτέρω το Δικαστήριο αποφαινεται ότι στην υπό κρίση υπόθεση εξισοροπήθηκαν δίκαια τα αντιμαχόμενα συμφέροντα αφού η απέλαση και η απαγόρευση εισόδου του προσφεύγοντα στην Ολλανδία είναι μέτρα ανάλογα του επιδιωκόμενου σκοπού και άρα αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Επομένως, δεν παραβιάστηκε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Με έντεκα ψήφους υπέρ έναντι τριών κατά το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ολλανδία δεν παραβίασε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Σύμφωνη γνώμη του Δικαστή Maruste: Συμμερίζομαι την άποψη της πλειοψηφίας σύμφωνα με την οποία δεν παραβιάστηκε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 8 της Σύμβασης αλλά επιθυμώ να προτάξω ότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της άσκησης της εθνικής κυριαρχίας των

συμβαλλομένων κρατών ο καθορισμός της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων και των ποινών που επιφέρουν.

Σύμφωνα με τη θεωρία αλλά και με την πρακτική του ποινικού δικαίου στην Ευρώπη η τιμωρία (κύρωση) που επιβάλλεται για την τέλεση ενός αδικήματος μπορεί να περιλαμβάνει πολλά στοιχεία (που συνδέονται μεταξύ τους). Για παράδειγμα, εκτός από τη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας ή το πρόστιμο (που διατάσσεται ως κύρια ποινή) η ποινική τιμωρία μπορεί να περιλαμβάνει την απαγόρευση άσκησης ορισμένων δραστηριοτήτων ή επαγγελμάτων, την ανάκληση μιας ή περισσότερων αδειών, την κατάσχεση αγαθών, την ανάκληση της οριστικής άδειας διαμονής κλπ. Υπό το φως της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα τους και των ειδικότερων περιστάσεων κάθε υπόθεσης, οι εθνικές αρχές υποχρεούνται να καθορίζουν ποια είναι τα μέτρα που διασφαλίζουν με τον καλλίτερο τρόπο την προάσπιση της τάξης, την πρόληψη της εγκληματικότητας ή την προστασία της υγείας, των ηθών, της εθνικής ή της δημόσιας ασφάλειας.

Οι ίδιες αρχές εφαρμόζονται στην περίπτωση της απέλασης που διατάσσεται συνεπεία μιας ποινικής καταδίκης. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αυτή η πρακτική είναι θεμιτή εφόσον το μέτρο προβλέπεται από το νόμο, απαγγέλλεται από δικαστήριο και είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογο του επιδιωκόμενου σκοπού.

Μειοψηφούσα άποψη των Δικαστών Costa, Zupančič και Türmen: 1. Έχει παρέλθει περίπου μια εικοσαετία από την έκδοση της απόφασης *Berrehab κατά Ολλανδίας*¹ όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε αν παραβιάζει το άρθρο 8 της Σύμβασης η απέλαση αλλοδαπού από το κράτος υποδοχής. Έκτοτε, κλήθηκε κατ' επανάληψη να αποφανθεί σε παρόμοιες υποθέσεις.

2. Οι σχετικές αποφάσεις, που εκδόθηκαν από τα Τμήματα του Δικαστηρίου πριν και μετά την έναρξη ισχύος του 11^{ου} Πρωτοκόλλου, δεν ήταν ομόφωνες και περιλαμβάνουν μειοψηφούσες απόψεις και προς τις δύο κατευθύνσεις. Αλλά από την έκδοση της απόφασης *Berrehab* η Ολομέλεια του Δικαστηρίου δεν είχε την ευκαιρία να κρίνει το ζήτημα αυτό. Εξάλλου, με την απόφαση *Μααουία*² η Ολομέλεια δεν απεφάνθη επί του άρθρου 8 της Σύμβασης αλλά επί της διάταξης της παραγράφου 1 του

¹ Εκδόθηκε στις 21.6.1988. Δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 168.

² *Μααουία κατά Γαλλίας*, δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 140.

άρθρου 6 που έκρινε ότι δεν εφαρμόζεται με δέκα πέντε ψήφους υπέρ έναντι δύο κατά¹.

3. Στην υπό κρίση υπόθεση η Ολομέλεια του Δικαστηρίου κλήθηκε για άλλη μια φορά να αποφανθεί εάν παραβιάζει το άρθρο 8 της Σύμβασης η συνεπεία ποινικής καταδίκης επιβληθείσα σε βάρος τούρκου πολίτη απαγόρευση εισόδου στην Ολλανδία. Σημειώνουμε εν παρόδω ότι η υπό κρίση προσφυγή δεν είναι τυπική περίπτωση που δικαιολογεί την παραπομπή της υπόθεσης στην Ολομέλεια μετά την απόφαση που εξέδωσε το Τμήμα στις 5.7.2005. Όμως, σοφά η Επιτροπή των πέντε δικαστών του άρθρου 43 της Σύμβασης² αποφάσισε την αποδοχή της σχετικής αίτησης που κατέθεσε ο κύριος Üner. Επομένως το ζήτημα είναι σοβαρό, κατά την έννοια του ίδιου άρθρου, και η παρούσα απόφαση δημιουργεί ή θα δημιουργήσει νομολογία.

4. Διαφωνούμε με την κρίση της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου που απεφάνθη ότι δεν παραβιάστηκε το άρθρο 8 της Σύμβασης.

5. Κατ' αρχήν, σε γενικό επίπεδο εκτιμάμε ότι οι αλλοδαποί – σε κάθε περίπτωση όσοι όπως ο προσφεύγων διαμένουν νόμιμα στο κράτος υποδοχής – πρέπει να απολαμβάνουν μεταχείριση όμοια και νομικό καθεστώς το δυνατόν παρόμοιο με αυτό των πολιτών της χώρας υποδοχής. Αυτόν το στόχο εκφράζουν ή υπενθυμίζουν πολλά ευρωπαϊκά κείμενα τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του Συμβουλίου της Ευρώπης και, σε κάποιο βαθμό, κείμενα του διεθνούς δικαίου παγκόσμιας εφαρμογής.

6. Σε αυτό το πλαίσιο, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της ΕΕ, που συγκλήθηκε στο Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, σημειώνουν την ανάγκη εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών όσον αφορά στην είσοδο και στη διαμονή των πολιτών τρίτων χωρών και προσθέτουν ότι ένας αλλοδαπός που έχει διαμείνει νόμιμα σε κράτος μέλος της ΕΕ για ορισμένο χρονικό διάστημα και είναι επί μακρόν κάτοχος άδειας διαμονής θα πρέπει να απολαμβάνει δικαιώματα το δυνατόν παρόμοια με αυτά των πολιτών της Ένωσης. Η θέση αυτή επιβεβαιώθηκε κατά τη διάσκεψη του Συμβουλίου της ΕΕ στη Σεβίλλη (21-22 Ιουνίου 2002) κατά την οποία οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της Ένωσης εξέφρασαν τη βούλησή τους να εφαρμόσουν κοινή πολιτική σε θέματα διακριτά, αλλά συγγενή, του δικαίου του ασύλου και του δικαίου της μετανάστευσης. Πρόσθεσαν ότι η ένταξη των μεταναστών εμπεριέχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώ-

¹ Πέντε δικαστές εξέφρασαν σύμφωνη γνώμη και δύο μειοψηφούσες γνώμες. Βλέπε σε ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 147.

² «43...2. Συμβούλιο των πέντε δικαστών του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης δέχεται την αίτηση, εάν η υπόθεση θέτει σοβαρό ζήτημα όσον αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της ή ακόμα ένα σοβαρό ζήτημα γενικής φύσης».

σεις που απορρέουν από το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ.

7. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δεν υπολείπεται αυτών των εξελίξεων. Εξάλλου, η παρούσα απόφαση αναφέρεται στις Συστάσεις 2000 (15) και (2002) 4 της Επιτροπής Υπουργών και 1504 (2001) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης. Από το κείμενο της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι αυτά τα κείμενα – που βέβαια δεν είναι δεσμευτικού χαρακτήρα – υπογραμμίζουν *μεταξύ άλλων* την ανάγκη προστασίας των επί μακρό διαμενόντων μεταναστών από την απέλαση, του περιορισμού της απέλασης αυτής της κατηγορίας των αλλοδαπών μόνον όταν διαπράττουν ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα που πλήττουν την ασφάλεια του κράτους και του ιδιαίτερου σεβασμού του συμφέροντος και της ευημερίας των παιδιών.

8. Σε παγκόσμιο επίπεδο, υπενθυμίζουμε τη Σύμβαση που υιοθέτησε ο ΟΗΕ το 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού (στην οποία η Ολλανδία είναι συμβαλλόμενο μέρος) που προβλέπει την αρχή του «βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού» (που άπτεται, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, της οικογενειακής ζωής).

9. Προφανώς και δεν υποστηρίζουμε ότι όλα αυτά τα διεθνή κείμενα – που δεν έχουν την ίδια τυπική νομική ισχύ – παρακωλύουν την απέλαση κάθε αλλοδαπού σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 3 του 4^{ου} Πρωτοκόλλου¹ της Σύμβασης που απαγορεύει την απέλαση των πολιτών της χώρας υποδοχής από το κράτος του οποίου έχουν την ιθαγένεια. Η θέση αυτή θα ήταν παράλογη. Αλλά κατά την άποψή μας το άρθρο 8 της Σύμβασης πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως αυτών των κειμένων. Η παρούσα απόφαση δεν ακολούθησε αυτό το σκεπτικό αφού ουδόλως εφαρμόζει τις διατάξεις όλων των διεθνών κειμένων που αναφέρει.

10. Όμως, ας αφήσουμε τις γενικές εκτιμήσεις και ας αναλύσουμε τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Ο προσφεύγων δεν είναι μετανάστης δεύτερης γενιάς. Έφθασε στην Ολλανδία το 1981, στη νεαρή ηλικία των δώδεκα ετών, με τη μητέρα του και τα δύο αδέρφια του προκειμένου να διαμείνει στη χώρα αυτή με τον από δεκαετίας εγκατεστημένο πατέρα του. Άρα, πρόκειται για οικογενειακή συνένωση. Αφού έλαβε άδεια διαμονής που ανανεωνόταν κατ' έτος, σε ηλικία δέκα εννέα ετών οι ολλανδικές αρχές του χορήγησαν άδεια εγκατάστασης. Τέλος, από το 1991 – σε ηλικία είκοσι δύο ετών – δημιούργησε στη χώρα υποδοχής οικογένεια με πολίτη ολλανδικής ιθαγένειας με την οποία απέκτησε δύο παιδιά, το 1992 και το 1996. Η σύντροφός του και τα παιδιά τους έχουν την ολλανδική ιθαγένεια, δεν έζησαν ποτέ στην Τουρκία και δεν έχουν

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε κυρώσει το Πρωτόκολλο αυτό.

κάποια σχέση με αυτή τη χώρα της οποίας δεν μιλούν τη γλώσσα. Επιπλέον, ακόμα και εάν κάποιες φορές χαλάρωσε ο οικογενειακός δεσμός, ουδέποτε διεκόπη ακόμη και όταν ο προσφεύγων εξέτιε ποινή φυλάκισης.

11. Σε ποινικό επίπεδο, δεν αμφισβητείται ότι στο πλαίσιο φιλονικίας σε κάποιο καφενείο και σε ηλικία είκοσι τεσσάρων ο προσφεύγων τέλεσε σοβαρά εγκλήματα: σοβαρές σωματικές βλάβες και ανθρωποκτονία εξ αμελείας για τα οποία καταδικάστηκε σε φυλάκιση επτά ετών. Απολύθηκε στις αρχές του 1998, αφού εξέτισε τεσσεράμισι χρόνια φυλάκισης.

12. Μετά την ποινική καταδίκη οι αρχές επέβαλαν περαιτέρω κυρώσεις στον κύριο Üper. Το 1997 – τέσσερα χρόνια μετά την διάπραξη του εγκλήματος (δεν κατανοούμε γιατί με τόση καθυστέρηση) ανακάλεσαν την άδεια εγκατάστασης και διέταξαν το μέτρο της δεκαετούς απαγόρευσης εισόδου στην Ολλανδία. Σε αυτή τη βάση, απελάθηκε στην Τουρκία λίγες ημέρες μετά την απόλυσή του από τις φυλακές και στη συνέχεια, μετά την παράνομη επιστροφή του στην Ολλανδία, απομακρύνθηκε εκ νέου στη χώρα καταγωγής του.

13. Για να κρίνει εάν παραβιάστηκε το δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής το Δικαστήριο εφάρμοσε σε διευρυμένη βάση «τα κριτήρια *Boultif*¹». Αλλά ερμηνεύοντας την υπόθεση υπό το φως αυτών των κριτηρίων (ή των «κατευθυντήριων αρχών») οδηγούμαστε σε συμπέρασμα αντίθετο από αυτό της πλειοψηφίας.

14. Όπως προείπαμε, η φύση και η σοβαρότητα των εγκλημάτων που τέλεσε ο προσφεύγων είναι στοιχεία που συνηγορούν στην απέλασή του (ακόμα και εάν λάβει κανείς υπόψη ότι διαπράχτηκαν επ' ευκαιρία φιλονικίας και δεν πλήττουν την ασφάλεια του κράτους, για να επαναλάβουμε τη διατύπωση της Σύστασης της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης). Αντίθετα, η διάρκεια της διαμονής του στην Ολλανδία συνηγορεί υπέρ του προσφεύγοντα (δέκα επτά χρόνια διαμονής πριν την απέλαση). Επίσης, παρήλθαν πέντε χρόνια από τη διάπραξη των αδικημάτων και από τη διαγωγή του στη φυλακή προκύπτει ότι δεν δημιούργησε προβλήματα. Η σύντροφός του και τα παιδιά του είναι Ολλανδοί πολίτες. Η «συζυγική του ζωή» ξεκίνησε επτά χρόνια πριν την απέλαση με ισχυρούς δεσμούς (σταθερή σχέση, δύο παιδιά). Και είναι σαφές ότι η σύντροφός του θα αντιμετωπίσει σημαντικές δυσκολίες εάν αναγκαστεί να τον ακολουθήσει στη χώρα καταγωγής του που της είναι παντελώς ξένη.

15. Δηλαδή – εκτός από τη σοβαρότητα του εγκλήματος – όλα τα «κριτήρια *Boultif*» συνηγορούν υπέρ της παραβίασης του άρθρου 8. Κατά

¹ Παράγραφος 48 της απόφασης, βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 439.

παράδοξο τρόπο, ακόμα και αυτά που προσθέτει η παρούσα απόφαση συνηγορούν προς την ίδια κατεύθυνση, είτε πρόκειται για το «συμφέρον και την ευημερία των παιδιών» (των οποίων ο παππούς και η γιαγιά από την πατρική γραμμή διαμένουν από μακρό στην Ολλανδία) είτε πρόκειται για την «ένταση των κοινωνικών, πολιτισμικών και οικογενειακών δεσμών» που είναι εμφανώς ισχυρότερη στη χώρα υποδοχής (στην Ολλανδία) σε σχέση με τη χώρα προορισμού (την Τουρκία) από την οποία ο προσφεύγων αναχώρησε πριν από περίπου είκοσι χρόνια και με την οποία η σύντροφός του και τα παιδιά του δεν διατηρούν κανένα δεσμό (σχετικά έχουμε την άποψη ότι η παράγραφος 64 της απόφασης περιλαμβάνει κρίση επιπόλαιη και σε κάθε περίπτωση ανεπαρκώς πειστική).

16. Έτσι, εφαρμόζοντας τα διευρυμένα «κριτήρια Boultif» ο μοναδικός τρόπος να δικαιολογηθεί η διαπίστωση περί μη παραβίασης του άρθρου 8 είναι η ιδιαίτερη βαρύτητα που απέδωσε το Δικαστήριο στη φύση και στη σοβαρότητα του εγκλήματος. Πέρα από το πρόβλημα της μεθοδολογίας (πώς να αποδοθεί σχετική βαρύτητα στο ένα ή στο άλλο στοιχείο όταν στηριζόμαστε σε μια δεκάδα κατευθυντήριων αρχών; Δεν προκύπτει έμμεσα ότι πρόκειται για μέθοδο που προάγει ένα κριτήριο, αυτό που αφορά στο έγκλημα, και θεωρεί τα υπόλοιπα ως δευτερεύοντα και περιθωριακά;) τίθεται κατά τη γνώμη μας και ζήτημα αρχής, με το οποίο ολοκληρώνουμε τη θέση μας.

17. Πρόκειται για τη «διπλή ποινή» ή μάλλον για τη διακριτικής φύσης ποινή που επιβάλλεται σε έναν αλλοδαπό εκτός από αυτήν που διατάσσεται όταν αυτουργός του εγκλήματος είναι πολίτης της χώρας υποδοχής. Δεν συμφωνούμε με την κρίση που Δικαστηρίου, όπως διατυπώνεται στην παράγραφο 56, κατά την οποία η απέλαση πρέπει να θεωρηθεί μέτρο προληπτικού και όχι τιμωρητικού χαρακτήρα. Ανεξάρτητα από τον τρόπο που διατάσσεται, από τη διοίκηση, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, ή από ποινικό δικαιοδοτικό όργανο¹, αυτού του είδους το μέτρο που ισχύει για την υπέρμετρη κατά τη γνώμη μας δεκαετή διάρκεια και μπορεί (τουλάχιστον θεωρητικά) να καταστρέψει μια ζωή, ζωές όπως εν προκειμένω, είναι κατά την άποψή μας κύρωση εξίσου δυσμενής ίσως και επαχθέστερη από τη ποινή της φυλάκισης, ενδεχομένως μεγαλύτερης διάρκειας που όμως δεν συνοδεύεται από την απαγόρευση εισόδου και την απέλαση. Για το λόγο αυτό κάποια κράτη δεν προβλέπουν αυτές τις ειδικότερες κυρώσεις σε βάρος των αλλοδαπών και άλλα τις κατήργησαν πρόσφατα (όπως για παράδειγμα η Γαλλία με τους από 26.11.2003 και 24.7.2006 νόμους).

¹ Όπως στην υπόθεση *Maouiia κατά Γαλλίας*, βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 2 στη σελίδα 550.

18. Για τους προαναφερόμενους λόγους μεθοδολογίας (εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση των «κριτηρίων Boultif») και αρχής (δυσπιστία για κάθε αυστηρότερη ποινή που πλήττει τον αλλοδαπό λόγω του ειδικού νομικού καθεστώτος του) δεν συμφωνούμε με την άποψη της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου. Λυπούμαστε ειλικρινά. Αναμφίβολα, η Σύμβαση είναι ένα ζωντανό κείμενο που ερμηνεύεται υπό το φως των συνθηκών της πραγματικότητας¹. Αλλά θα επιθυμούσαμε αυτή η εξελικτική σύλληψη της νομολογίας να ακολουθήσει την κατεύθυνση της ενισχυμένης προστασίας των αλλοδαπών (ακόμα και όταν είναι εγκληματίες) και όχι την κατεύθυνση της ενισχυμένης καταστολής, που είναι ιδιαίτερα βλαπτική γι' αυτούς.

Άρθρα 8 και 14

Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής Απαγόρευση των διακρίσεων

0528

Υπόθεση Niedzwiecki κατά Γερμανίας (25.10.2005²)

Δικαστές: J. Casadevall, πρόεδρος, G. Bonello, M. Pellonpää, K. Traja, J. Borrego Borrego, J. Mijončić, R. Jaeger.

Δικηγόροι: ο κύριος K. Stoltenberg και εν συνεχεία η κυρία A. Wittling-Vogel του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης, για τη γερμανική κυβέρνηση.

Άρνηση των γερμανικών αρχών να καταβάλουν επίδομα τέκνου σε αλλοδαπό με κριτήριο το είδος της άδειας διαμονής – Προβλέποντας τη χορήγηση επιδόματος τέκνου τα κράτη εκδηλώνουν το σεβασμό τους για την οικογενειακή ζωή κατά την έννοια του άρθρου 8 της Σύμβασης – Η εθνική νομοθεσία για τα επιδόματα τέκνου παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης που προστατεύεται δυνάμει συνταγματικής διάταξης – Σύμφωνα με απόφαση που εκδόθηκε από το Συνταγματικό Δικαστήριο μετά την άσκηση της προσφυγής του κυρίου Niedzwiecki ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μόνον ιδιαίτερα ισχυροί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν την άνιση μεταχείριση όσον αφορά στους δικαιούχους του επιδόματος τέκνου επειδή δυνάμει της διάταξης του άρθρου 6 του Συντάγματος αυτή η κοινωνική παροχή αποβλέπει στην προστασία

¹ Βλέπε την από 25.4.1978 απόφαση του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Tyrer* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* (δημοσιευμένη σε Series A, No. 26, σελίδα 15, παράγραφος 31) και τη μετέπειτα πάγια νομολογία.

² Προσφυγή No. 58453/00.

της οικογενειακής ζωής – Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα συμβαλλόμενα κράτη απολαμβάνουν κάποιο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας όταν αξιολογούν εάν και σε ποιο βαθμό οι διαφορές κατά τα άλλα όμοιων καταστάσεων δικαιολογούν τη διαφορετική μεταχείριση.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 8 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ 201, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Niedzwiecki, πολίτης Πολωνίας γεννήθηκε το 1961. Όταν άσκησε την προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου κατοικούσε στην πόλη Erlenchach της Γερμανίας. Όταν εκδικάστηκε η υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου είχε επιστρέψει στην Πολωνία.

Ο προσφεύγων εισήλθε στη Γερμανία το Φεβρουάριο του 1987 και κατέθεσε αίτημα ασύλου το οποίο απορρίφθηκε. Η απόφαση απέλασης που εκδόθηκε σε βάρος του δεν εκτελέστηκε δυνάμει συμφωνίας των Υπουργών Εσωτερικών των γερμανικών κρατιδίων να μην απελάσουν Πολωνούς πολίτες. Το Νοέμβριο του 1989 οι γερμανικές αρχές του χορήγησαν προσωρινή άδεια διαμονής. Τον Ιανουάριο του 1991, μετά την τροποποίηση της μεταναστευτικής νομοθεσίας, χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα περιορισμένης χρονικής διάρκειας άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Η άδεια διαμονής ανανεωνόταν κάθε δύο χρόνια, και τελευταία φορά τον Ιανουάριο του 1995 με ισχύ έως τον Ιανουάριο του 1997. Τον Απρίλιο του 1997 χορηγήθηκε στον κύριο Niedzwiecki άδεια διαμονής αόριστης διάρκειας.

Τον Ιούλιο του 1995 γεννήθηκε η κόρη του προσφεύγοντα.

Στις 28.7.1995 ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση στο Γραφείο Εργασίας προκειμένου να λάβει το επίδομα τέκνου που προβλέπει η σχετική ομοσπονδιακή νομοθεσία.

Στις 18.8.1995 το Γραφείο Εργασίας απέρριψε το αίτημά του σημειώνοντας ότι ήταν κάτοχος περιορισμένης χρονικής διάρκειας άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους και όχι άδειας διαμονής αόριστης διάρκειας ή προσωρινή άδεια διαμονής.

Μετά την απόρριψη της προσφυγής που άσκησε ενώπιον του Ομοσπονδιακού Γραφείου Εργασίας κατά της από 12.10.1995 απορριπτικής

απόφασης ο κύριος Niedzwiecki προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων ισχυριζόμενος ότι διαμένει στη Γερμανία από το 1987 και άρα δικαιούται να λάβει το επίδομα τέκνου.

Στις 21.4.1997 το Δικαστήριο Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Würzburg απέρριψε την προσφυγή του με την οποία αξίωσε την καταβολή επιδομάτων από τον Ιούλιο του 1995 έως τον Απρίλιο του 1997. Έκρινε ότι μόνον οι αλλοδαποί που έχουν άδεια διαμονής αόριστης διάρκειας ή προσωρινή άδεια διαμονής δικαιούνται να λαμβάνουν το προβλεπόμενο από την εθνική νομοθεσία επίδομα τέκνου. Το Δικαστήριο Κοινωνικών Ασφαλίσεων απεφάνθη ότι βούληση του νομοθέτη είναι η χορήγηση του επιδόματος τέκνου στους αλλοδαπούς που προτίθενται να διαμείνουν στη Γερμανία σε μόνιμη βάση. Όμως, δεν είναι πιθανό να διαμείνουν στη χώρα οι αλλοδαποί με περιορισμένη άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Περαιτέρω, το δικαστήριο υπογράμμισε ότι αυτή η διάκριση δεν παραβιάζει το Σύνταγμα χώρας. Στην υπό κρίση υπόθεση και για ζητήματα που άπτονται των κοινωνικών παροχών ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας.

Στις 23.4.1998 το Εφετείο Κοινωνικών Δικαιωμάτων της Βαυαρίας απέρριψε την αξίωση του προσφεύγοντα για καταβολή των επιδομάτων τέκνου έως την 31.12.1995. επικυρώνοντας την προσβαλλόμενη απόφαση σημείωσε ότι το 1995 ο κύριος Niedzwiecki δεν είχε σταθερή διαμονή στη Γερμανία και ήταν υποχρεωμένος να ανανεώνει ανά διετία την περιορισμένης χρονικής διάρκειας άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Επιπλέον, αναφερόμενο στο ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει ο νομοθέτης σε ζητήματα κοινωνικών δικαιωμάτων, έκρινε ότι η εθνική νομοθεσία δεν παραβιάζει το Σύνταγμα. Σχετικά, απεφάνθη ότι στο πλαίσιο του συστήματος αποζημίωσης οι οικογένειες δικαιούνταν να λαμβάνουν το επίδομα τέκνου και να επωφελούνται των φορολογικών απαλλαγών έως το Δεκέμβριο του 1995. Ο προσφεύγων και η σύζυγός του κατέβαλαν φόρους το 1995 χωρίς όμως να λάβουν το επίδομα τέκνου. Κατά την άποψη του δικαστηρίου, αυτή η φορολογία, και όχι η άρνηση καταβολής του επιδόματος τέκνου, μπορεί να παραβιάζει το Σύνταγμα, αλλά η κρίση του ζητήματος αυτού δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του.

Στις 18.3.1999 το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Κοινωνικών Υποθέσεων απέρριψε την αναίρεση του κυρίου Niedzwiecki, που στη συνέχεια προσέφυγε ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου καταθέτοντας επίσης αίτηση για προσωρινή δικαστική προστασία. Ισχυρίστηκε ότι η σχετική διάταξη της εθνικής νομοθεσίας που ρυθμίζει για τα επιδόματα τέκνων είναι διακριτικής και ρατσιστικής φύσης και παραβιάζει το δικαίωμα του για σεβασμό της οικογενειακής ζωής. Επιπρόσθετα, υποστήριξε

ότι η απόρριψη του αιτήματός του να λάβει επίδομα τέκνου παραβιάζει την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης που προστατεύει το Σύνταγμα.

Στις 21.10.1999 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο αρνήθηκε την εξέταση της προσφυγής του και απέρριψε το αίτημά του για προσωρινή δικαστική προστασία.

Στις 3.7.2001 το Δικαστήριο Κοινωνικών Υποθέσεων του Würzburg έκρινε ότι δεν είναι αρμόδιο να αποφασίσει επί της αξίωσης του προσφεύγοντα για καταβολή του επιδόματος τέκνου μετά την 1^η Ιανουαρίου 1996 και παρέπεμψε την υπόθεση στο Φορολογικό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση.

Με απόφαση της 6.7.2004 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η εθνική νομοθεσία (που ίσχυε έως την 31.12.1995) και όριζε τις προϋποθέσεις καταβολής του επιδόματος τέκνων παραβιάζει το δικαίωμα σε ίση μεταχείριση που προστατεύει το άρθρο 3 του Συντάγματος. Στη συνέχεια, την 1^η Ιανουαρίου 2006 τροποποιήθηκε η εθνική νομοθεσία.

Ειδικότερα, κατά το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο δεν αποτελεί επαρκή δικαιολογητική βάση η διαφορετική μεταχείριση των γονέων ανάλογα με τον τύπο της άδειας διαμονής με την οποία είναι εφοδιασμένοι. Επειδή δυνάμει της διάταξης του άρθρου 6 του Συντάγματος η χορήγηση του επιδόματος τέκνου αποβλέπει στην προστασία της οικογενειακής ζωής μόνον ιδιαίτερα ισχυροί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν την άνιση μεταχείριση. Αυτοί οι λόγοι δεν είναι προφανείς. Επομένως, στο μέτρο που η διάταξη της εθνικής νομοθεσίας περιορίζει την καταβολή του επιδόματος τέκνου μόνο στους αλλοδαπούς που διαμένουν σε μόνιμη βάση στη Γερμανία τα κριτήρια που εφαρμόζονται δεν είναι προσήκοντα του σκοπού που εξυπηρετεί. Η άδεια διαμονής περιορισμένης χρονικής ισχύος δεν αποτελεί επαρκή βάση για να συναχθεί ασφαλές συμπέρασμα για τη διάρκεια της διαμονής του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού στη Γερμανία. Το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν διέκρινε άλλους λόγους που να δικαιολογούν τη διαφορετική μεταχείριση.

Νόμο βάσιμο: **A)** Το άρθρο 14 εφαρμόζεται όταν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής μιας ή περισσότερων εκ των διατάξεων ουσιαστικού δικαίου της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της. **B)** Η διαφορετική μεταχείριση είναι διακριτική, κατά την έννοια του άρθρου 14 όταν «δεν έχει αντικειμενική και εύλογη δικαιολογία», δηλαδή όταν δεν επιδιώκει «θεμιτό σκοπό» ή όταν δεν υπάρχει «εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που εφαρμόζονται και του επιδιωκόμενου σκοπού».

Σκεπτικό : **Επί της παραβίασης του άρθρου 14 ΕυρΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 8 ΕυρΣΔΑ:** 25. Ο προσφεύγων προβάλλει ότι συνι-

στά διακριτική, ρατσιστική και απάνθρωπη μεταχείριση η άρνηση των γερμανικών αρχών να του καταβάλουν επίδομα τέκνου για το διάστημα από Ιούλιο έως Δεκέμβριο 1995.

26. Το Δικαστήριο εξετάζει την προσφυγή στο πλαίσιο του άρθρου 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8 της Σύμβασης...

27. Η γερμανική κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι τα επιδόματα του τέκνου δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 της Σύμβασης καθώς η γενική υποχρέωση του κράτους να προάγει την οικογενειακή ζωή δεν συνεπάγεται συγκεκριμένα δικαιώματα για τα ειδικά επιδόματα. Η εθνική νομοθεσία και η εφαρμογή της στην υπό κρίση υπόθεση δεν συνιστούν διακριτική μεταχείριση του προσφεύγοντα κατά την άσκηση του δικαιώματός του για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής.

28. Ο προσφεύγων αμφισβήτησε τους ισχυρισμούς της κυβέρνησης.

29. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι σύμφωνα με πάγια νομολογία του το άρθρο 14 εφαρμόζεται όταν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής μιας ή περισσότερων εκ των διατάξεων ουσιαστικού δικαίου της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της¹.

30. Όπως απεφάνθη κατ' επανάληψη το άρθρο 14 εφαρμόζεται όταν «η διακριτική μεταχείριση αφορά έναν από τους τρόπους άσκησης του δικαιώματος που εγγυάται η Σύμβαση» ή όταν τα υπό κρίση μέτρα «σχετίζονται με την άσκηση δικαιώματος που εγγυάται η Σύμβαση»².

31. Προβλέποντας τη χορήγηση επιδόματος τέκνου τα κράτη εκδηλώνουν το σεβασμό τους για την οικογενειακή ζωή κατά την έννοια του άρθρου 8 της Σύμβασης. Επομένως, τα επιδόματα υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διάταξης³. Άρα, εν προκειμένω εφαρμόζεται το άρθρο 14 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 8.

32. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου η διαφορετική μεταχείριση είναι διακριτική κατά την έννοια του άρθρου 14 όταν «δεν έχει αντικειμενική και εύλογη δικαιολογία», δηλαδή όταν δεν επιδιώκει «θεμι-

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 27.3.1998 απόφαση επί της υπόθεσης *Petrovic κατά Αυστρίας*, δημοσιευμένη σε Reports of Judgements and Decisions 1998 – II και στην απόφαση επί της υπόθεσης *Willis κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, δημοσιευμένη σε ECHR 2002 – IV.

² Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην προαναφερόμενη απόφαση επί της υπόθεσης *Petrovic κατά Αυστρίας* (παράγραφο 28), στην από 27.10.1975 απόφαση επί της υπόθεσης *National Union of Belgian Police κατά Βελγίου* (δημοσιευμένη σε Series A, no. 19, παράγραφο 45), στην από 6.2.1976 απόφαση επί της υπόθεσης *Schmidt and Dahlström κατά Σουηδίας* (δημοσιευμένη σε Series A, No. 21, παράγραφο 39).

³ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην προαναφερόμενη απόφαση επί της υπόθεσης *Petrovic κατά Αυστρίας* (παράγραφο 30).

τό σκοπό» ή όταν δεν υπάρχει «εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που εφαρμόζονται και του επιδιωκόμενου σκοπού». Τα συμβαλλόμενα κράτη απολαμβάνουν κάποιο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας όταν αξιολογούν εάν και σε ποιο βαθμό οι διαφορές κατά τα άλλα όμοιων καταστάσεων δικαιολογούν τη διαφορετική μεταχείριση¹.

33. Το Δικαστήριο δεν καλείται να αποφασίσει γενικά σε ποιο βαθμό δικαιολογούνται οι διακρίσεις στο πεδίο των κοινωνικών επιδομάτων μεταξύ των κατόχων διαφορετικών κατηγοριών αδειών διαμονής. Θα περιοριστεί στην εξέταση της γερμανικής νομοθεσίας που προβλέπει τη χορήγηση επιδομάτων τέκνου, όπως εφαρμόστηκε στην υπό κρίση υπόθεση, και ειδικότερα θα κρίνει εάν αυτή παραβίασε τα δικαιώματα που εγγυάται στον προσφεύγοντα η Σύμβαση. Σχετικά σημειώνει την απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας που έκρινε το ίδιο ζήτημα και εξέδωσε απόφαση μετά την άσκηση της υπό κρίση προσφυγής. Συμφωνώντας με το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας, το Δικαστήριο δεν διακρίνει επαρκείς λόγους που να δικαιολογούν τη διαφορετική μεταχείριση, όσον αφορά στη χορήγηση επιδομάτων τέκνου, μεταξύ αφενός των αλλοδαπών που είναι κάτοχοι άδειας διαμονής αόριστης διάρκειας και αφετέρου των αλλοδαπών που δεν είναι κάτοχοι παρόμοιας άδειας διαμονής. Επομένως, παραβιάστηκε το άρθρο 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι η Γερμανία παραβίασε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η από 25.10.2005 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Okpizs κατά Γερμανίας* (προσφυγή No. 59140/00).

Άρθρο 34

Αποτελεσματική άσκηση ατομικής προσφυγής

0529

Υπόθεση Aoulmi κατά Γαλλίας (17.1.2006²)

Δικαστές: Sir Nicolas Bratza πρόεδρος, J. Casadevall, J-P Costa, G. Bonello, S. Pavlovsvhi, L. Garlicki, J. Borrego Borrego.

¹ Μεταξύ άλλων το Δικαστήριο παραπέμπει στην προαναφερόμενη απόφαση επί της υπόθεσης *Willis κατά Ηνωμένου Βασιλείου*.

² Προσφυγή No. 50278/99.

Δικηγόροι: ο κύριος J. Debray, δικηγόρος Lyon για τον προσφεύγοντα και η κυρία Edwige Belliard διευθύντρια της Νομικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών, για τη γαλλική κυβέρνηση

Απέλαση στην Αλγερία συνεπεία ποινικής καταδίκης για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών – Επικαλούμενο σοβαρά προβλήματα υγείας του προσφεύγοντα εθνικό δικαστήριο ακυρώνει την απόφαση απέλασης μετά την εκτέλεσή της – Παραβίαση προσωρινής δικαστικής προστασίας που υπέδειξε στη γαλλική κυβέρνηση το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Είναι υποχρεωτικής φύσης τα προσωρινά μέτρα που διατάσσει το Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του αφού αποσκοπούν στη διαφύλαξη του αντικειμένου της προσφυγής: η υπόδειξη λήψης προσωρινών μέτρων επιτρέπει στο Δικαστήριο όχι μόνο να εξετάσει αποτελεσματικά την προσφυγή, αλλά και να διασφαλίσει στον προσφεύγοντα την αποτελεσματικότητα της προστασίας που προβλέπει η Σύμβαση και, τελικώς, στην Επιτροπή Υπουργών να επιβλέψει την εκτέλεση της οριστικής απόφασης. Επιπλέον, επιτρέπει στο ενδιαφερόμενο κράτος να εκπληρώσει την υποχρέωση συμμόρφωσης με την οριστική απόφαση του Δικαστηρίου, που είναι νομικά δεσμευτική κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 46 της Σύμβασης – Αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής που κατοχυρώνει το άρθρο 34 της Σύμβασης.

Εφαρμοστέο δίκαιο :

Άρθρα 3, 8 και 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α'

Άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ 201, τ. Α'

Πραγματικά Περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Aoulmi, γεννήθηκε το 1956 στην Αλγερία όπου και διαμένει σήμερα.

Έφθασε στη Γαλλία με τους γονείς του το 1960. Έχει έξι αδέρφια που γεννήθηκαν στη Γαλλία και είναι γάλλοι πολίτες.

Στις 13.4.1982 καταδικάστηκε από το Πλημμελειοδικείο της Λυών σε φυλάκιση οκτώ μηνών με αναστολή και σε πρόστιμο 1200 γαλλικών φράγκων για κλοπή με διάρρηξη και κλεπταποδοχή.

Στις 24.4.1984 καταδικάστηκε από το ίδιο δικαστήριο σε φυλάκιση έξι μηνών για κλοπή με διάρρηξη. Επιπρόσθετα, το δικαστήριο ανακάλεσε την αναστολή. Στις 28.6.1984 το Εφετείο της Λυών απέρριψε την έφε-

ση που άσκησε για τροποποίηση της ανάκλησης της αναστολής και επικύρωσε την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

Στις 6.12.1988 το Πλημμελειοδικείο της Λυών καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε φυλάκιση δέκα τεσσάρων μηνών και σε οριστική απαγόρευση εισόδου στο γαλλικό έδαφος για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών.

Στις 15.4.1989 ο προσφεύγων τέλεσε γάμο με γαλλίδα. Ο γάμος αυτός λύθηκε στις 28.1.1993. Ο κύριος Aouimi είναι πατέρας μιας κόρης που γεννήθηκε το 1983.

Στις 27.4.1989 το Εφετείο της Λυών καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε ποινή φυλάκισης τεσσάρων ετών και επικύρωσε το μέτρο της οριστικής απαγόρευσης εισόδου στη Γαλλία για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών. Ενώπιον του ακροατηρίου αποκαλύφθηκε ότι κατά τη σύλληψή του βρισκόταν στην οικία μιας ιερόδουλης, που ήταν ναρκομανής, και ότι είχε στην κατοχή του σακούλα με 100 γραμμάρια ηρωίνης που τα εργαστήρια της αστυνομίας χαρακτήρισαν «καλής ποιότητας». Εξάλλου, το δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων δεν μπορούσε να αρνηθεί ότι ήταν ο μεσάζων μεταξύ του προμηθευτή και της πελάτισσάς του και έτσι ήταν κάτοχος, μεταφορέας και συναυτουργός σε δοσοληψίες που σχετίζονταν με την ηρωίνη. Η ζυγαριά ακριβείας και η λακτόζη που βρέθηκαν στο διαμέρισμά του επιβεβαίωναν τη συμμετοχή του σε παρόμοιες δοσοληψίες.

Τέλος, το Εφετείο υπογράμμισε ότι κατά το χρόνο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ο προσφεύγων εξέτιε ποινή φυλάκισης σε καθεστώς ημι-ελευθερίας και ότι προτιμούσε να είναι ο μεσάζων μεταξύ του προμηθευτή των ναρκωτικών και των πελατών του από την εργασία του που είχε εγκαταλείψει από μήνες. Εκτίμησε ότι αυτή « η συμπεριφορά αλλοδαπού είναι επικίνδυνη για την υγεία και τη δημόσια ασφάλεια και ασυμβίβαστη με τη διαμονή του στη γαλλική επικράτεια».

Στις 7.6.1990 ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αναίρεση που άσκησε ο προσφεύγων κατά της απόφασης του Εφετείου.

Στις 22.10.1992 το Πλημμελειοδικείο της Λυών εκδίκασε την υπόθεση δέκα πέντε κατηγορουμένων για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών.

Στο πλαίσιο της δίκης αποκαλύφθηκε ότι κατά την έρευνα που διεξήχθη στο σπίτι του προσφεύγοντα βρέθηκαν τέσσερα πλαστικά σακουλάκια με ίχνη λευκής σκόνης, ένα σπирτόκουτο στο οποίο αναγράφονταν πολλοί λογαριασμοί, είκοσι σύριγγες, ένα κουτάλι με τη λαβή μαυρισμένη καθώς και δύο πλαστές ταυτότητες και μια πλαστή άδεια οδήγησης. Από διάφορες μαρτυρίες, συμπεριλαμβανομένης αυτής της συζύγου του προσφεύγοντα, από τις παρακολουθήσεις των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων

και των αστυνομικών αρχών το δικαστήριο σχημάτισε τη γνώμη ότι ο κύριος Αουλμί διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο ως προμηθευτής ναρκωτικών.

Ενόψει των ανωτέρω, το δικαστήριο καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε ποινή φυλάκισης έξη ετών για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, τριών μηνών για πλαστογράφηση διοικητικών εγγράφων και δύο μηνών για παράνομη διαμονή στη Γαλλία κατά παράβαση του μέτρου της οριστικής απαγόρευσης εισόδου.

Το 1994 διαγνώστηκε ότι ο προσφεύγων πάσχει από χρόνια ηπατίτιδα.

Με απόφαση της 6.6.1996 το Εφετείο της Λυών απέρριψε την αίτηση του προσφεύγοντα για ακύρωση του μέτρου της οριστικής απαγόρευσης εισόδου στη Γαλλία. Σχετικά εκτίμησε ότι από το 1982 έως το 1992 είχε καταδικαστεί πέντε φορές σε ποινές φυλάκισης δύο μηνών έως έξη ετών, ότι τα πραγματικά περιστατικά που κατέληξαν στην από 27.4.1989 καταδίκη του αφορούσαν στη διακίνηση ηρωίνης, συμπεριλαμβανομένων 100 γραμμαρίων άριστης ποιότητας και ότι τέλεσε τα αδικήματα αυτά ενώ εξέτιε ποινή φυλάκισης σε καθεστώς ημι-ελευθερίας. Τέλος, υπογράμμισε ότι από κανένα στοιχείο δεν αποδείχθηκε ότι πράγματι συμβίωνε με τη γαλλίδα που είχε παντρευτεί το 1989 και ότι η απέλαση που επιβλήθηκε σε βάρος του δεν έπληττε τα προστατευόμενα δυνάμει του άρθρου 8 της Σύμβασης δικαιώματά του.

Στις 16.12.1998 το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Λυών απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Αουλμί κατά της από 8.12.1997 απόφασης απέλασης που είχε εκδώσει ο Υπουργός Εσωτερικών.

Στις 9.8.1999 ο προσφεύγων απολύθηκε από τη φυλακή και μετέχθη σε κέντρο κράτησης αλλοδαπών ενόψει της απομάκρυνσής του από τη Γαλλία.

Στις 11.8.1999 ο Νομάρχης αποφάσισε την απομάκρυνσή του στην Αλγερία.

Στις 13.8.1999 ο προσφεύγων άσκησε αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου αιτούμενος την αναστολή εκτέλεσης της απόφασης απέλασης.

Στις 16.8.1999 το Διοικητικό Πρωτοδικείο απέρριψε την αίτηση αναστολής κρίνοντας ότι δεν προκύπτει από το φάκελο και ιδίως από την ιατρική γνωμάτευση η επιτακτική ανάγκη θεραπείας του προσφεύγοντα για την ηπατίτιδα C με σκευάσματα που δεν διατίθενται στην Αλγερία.

Στις 16.8.1999 ο προσφεύγων κατέθεσε αίτημα ασύλου που απορρίφθηκε δύο ημέρες αργότερα από το Γραφείο Προστασίας των Προσφύγων και των Απάτριδων με το σκεπτικό ότι «με την καθυστερημένα υποβληθείσα αίτησή του δεν επικαλείται χαρακτηριστικά και εξατομικευμένα

στοιχεία ικανά να στοιχειοθετήσουν το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξής του από το αλγερινό καθεστώς».

Με δύο επιστολές, της 13^{ης} και 18^{ης} Αυγούστου 1999, ο γιατρός επιθεωρητής της Δημόσιας Υγείας της Περιφερειακής Διεύθυνσης Υγειονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του Rhône ενημέρωνε το νομάρχη ότι ο προσφεύγων δεν είχε εφοδιαστεί με ιατρική γνωμάτευση μετά τον Ιανουάριο του 1998 και ότι από την έναρξη της κράτησής του δεν είχε αιτηθεί να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις ούτε ακολουθούσε κάποια θεραπεία. Επομένως, κατά την κρίση του γιατρού, η κατάσταση της υγείας του δεν είναι ανησυχητική. Η ιατρική γνωμάτευση αναφέρει ότι η κατάσταση της υγείας του δικαιολογεί θεραπεία με ιντερφερόνη και ριμπαβιρίνη. Επιπλέον, σύμφωνα με πληροφορίες που έλαβε ο γιατρός από το εργαστήριο που παρασκευάζει τη ριμπαβιρίνη το σχετικό σκεύασμα δεν διατίθεται στην Αλγερία. Μπορεί όμως να εισαχθεί με άδεια του αλγερινού Υπουργείου Υγείας αιτήσει του κεντρικού φαρμακείου του νοσοκομειακού κέντρου του Αλγερίου. Έχει ήδη αρχίσει να εφαρμόζεται η σχετική διαδικασία που επιτρέπει την εξαγωγή του σχετικού σκευάσματος στην Αλγερία

Στις 19.8.1999 ο προσφεύγων απομακρύνθηκε δια θαλάσσης στην Αλγερία.

Στις 13.12.2000 το Διοικητικό Δικαστήριο της Λυών ακύρωσε την απόφαση απομάκρυνσης που εξέδωσε ο νομάρχης στις 11.8.1999 με το εξής σκεπτικό:

«Εκτιμώντας ότι προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου και ιδίως από την από 13.7.1999 προσκομιζόμενη ιατρική γνωμάτευση της υπηρεσίας νοσοκομειακής περίθαλψης ότι ο προσφεύγων είναι φορέας της ηπατίτιδας C, ότι η κατάσταση της υγείας του απαιτεί την άμεση θεραπεία του με συνδυασμό δύο σκευασμάτων, που περιέχουν ιντερφερόνη και ριμπαβιρίνη, που δεν διατίθενται στην Αλγερία κατά την ημερομηνία άσκησης της αίτησης ακύρωσης, και λαμβάνοντας υπόψη τις εξαιρετικές σοβαρότητας συνέπειες του μέτρου που διατάχθηκε σε βάρος του πρέπει να ακυρωθεί η απόφαση με την οποία ο νομάρχης διατάσσει την απομάκρυνση του κυρίου Aoulmi στην Αλγερία σε εκτέλεση της από 10.4.1998 απόφασης απέλασης».

Η απόφαση αυτή είναι οριστική.

Από την από 5.2.2003 βεβαίωση των αρμόδιων αλγερινών αρχών που κατέθεσε στο Δικαστήριο ο συνήγορός του προκύπτει ότι ο προσφεύγων αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά την έκδοση του αλγερινού διαβατηρίου.

Τον Οκτώβριο του 2003, ο συνήγορος του κυρίου Aoulmi ενημερώθηκε για την αδυναμία του πελάτη του να επιστρέψει στη Γαλλία λόγω

της άρνησης αφενός των αλγερινών αρχών να ικανοποιήσουν το αίτημά του για έκδοση διαβατηρίου και αφετέρου των γαλλικών αρχών να του χορηγήσουν *laisser-passer*. Περαιτέρω, σύμφωνα με πληροφορίες της οικογένειας του προσφεύγοντα η κατάσταση της υγείας του επιδεινώθηκε και δεν απολαμβάνει στην Αλγερία τις αναγκαίες ιατρικές φροντίδες.

Με την από 5.11.2003 επιστολή του ο συνήγορος του προσφεύγοντα ενημέρωσε το Δικαστήριο για την από 13.10.2003 άρνηση του Γαλλικού Προξενείου στο Αλγέρι να χορηγήσει στον πελάτη του θεώρηση εισόδου (*visa*) για να επιστρέψει στη Γαλλία.

Σύμφωνα με ιατρικό πιστοποιητικό που εκδόθηκε στην Αλγερία στις 31.7.2005 ο προσφεύγων πάσχει από «έλκος που δεν ανταποκρίνεται στην αμепραζόλη, από ερυθροειδή γαστρίτιδα, TFI και χρόνια δυσκοιλιότητα και από ηπατίτιδα C για την οποία του χορηγήθηκε στη Γαλλία πριν από δέκα χρόνια ιντερφερόνη αλλά έκτοτε δεν έχει επανελεγχθεί».

Ο κύριος Aouimi προσέφυγε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ισχυριζόμενος ότι στην περίπτωση του η Γαλλία παραβίαζε τα άρθρα 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Κατ' εφαρμογή του άρθρου 39 του Εσωτερικού Κανονισμού του Δικαστηρίου και προς το συμφέρον των διαδίκων και της ομαλής διεξαγωγής της δίκης ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπέδειξε στις 11.8.1999 στη γαλλική κυβέρνηση να μην απελάσει τον προσφεύγοντα στην Αλγερία έως την 24.8.1999, οπότε θα συνεδρίαζε το αρμόδιο τμήμα. Επίσης, δυνάμει της παραγράφου 2 α) του άρθρου 49 του ίδιου Κανονισμού κάλεσε τη γαλλική κυβέρνηση να ενημερώσει το Δικαστήριο για την ιατρική περίθαλψη που ήταν διαθέσιμη στον προσφεύγοντα στην Αλγερία.

Οι αρμόδιες γαλλικές αρχές αποφάσισαν να αναστείλουν την εκτέλεση της απέλασης έως την 16.8.1999 προκειμένου να υποβληθεί ο κύριος Aouimi σε ιατρικές εξετάσεις και να εκδοθεί εν συνεχεία ιατρική γνώματευση.

Στις 19.8.1999 ο κύριος Aouimi απομακρύνθηκε στην Αλγερία και την επομένη η γαλλική κυβέρνηση απάντησε στα ερωτήματα που έθεσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ο δικηγόρος του προσφεύγοντα κατέθεσε σχετικό υπόμνημα στις 24.9.1999.

Στις 9.11.1999 το Δικαστήριο αποφάσισε να καλέσει τη γαλλική κυβέρνηση να εκθέσει τους ισχυρισμούς της για το παραδεκτό και το βάσιμο της προσφυγής καθώς και για την απέλαση του προσφεύγοντα στην Αλγερία κατά παράβαση της σχετικής υπόδειξης του Δικαστηρίου.

Η κυβέρνηση παρουσίασε τις θέσεις της στις 3.2.2000 και ο συνήγορος του προσφεύγοντα στις 23.3.2000.

Στις 9.9.2003 το Δικαστήριο αποφάσισε να αναβάλει την εκδίκαση της προσφυγής του κυρίου Aoulmi εν αναμονή της έκδοσης απόφασης από την Ολομέλεια επί της υπόθεσης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας*¹.

Στις 10.3.2005 το Δικαστήριο κάλεσε τους διαδίκους να καταθέσουν συμπληρωματικές πληροφορίες για την κατάσταση της υγείας και το καθεστώς του προσφεύγοντα μετά την έκδοση της απόφασης του Διοικητικού Δικαστηρίου της Λυών που ακύρωσε την απόφαση απέλασης. Επίσης, αναφερόμενο στην απόφαση που εξέδωσε στις 4.2.2005 επί της υπόθεσης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας*, τους κάλεσε να εκθέσουν τις απόψεις του επί της εφαρμογής του άρθρου 34 της Σύμβασης.

Στις 26.9.2005 οι διάδικοι κατέθεσαν τα υπομνήματά τους στη Γραμματεία του Δικαστηρίου.

Νόμω βάσιμο: Α) Η δέσμευση των συμβαλλομένων κρατών να μην παρακωλύουν την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή απαγορεύει τις επεμβάσεις στην άσκηση του δικαιώματος του προσφεύγοντα να ασκεί και να υπερασπίζεται πραγματικά την υπόθεσή του ενώπιον του Δικαστηρίου. **Β)** Ο προσφεύγων αιτείται και το Δικαστήριο υποδεικνύει προσωρινά μέτρα προκειμένου να διευκολύνει την «αποτελεσματική άσκηση» του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής του άρθρου 34 της Σύμβασης, δηλαδή για τη διαφύλαξη του αντικειμένου της προσφυγής όταν κρίνει ότι υπάρχει κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης από τις πράξεις ή τις παραλείψεις του διάδικου κράτους.

Σκεπτικό²: Επί της παραβίασης του άρθρου 34 ΕυρΣΔΑ: ... 101. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι με την απόφαση που εξέδωσε η Ολομέλεια στις 4.2.2005 κρίθηκαν οι συνέπειες της παράλειψης συμμόρφωσης της διάδικης κυβέρνησης με τα μέτρα που υποδεικνύει δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 34 της Σύμβασης³.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526.

² Σημείωση της επιμελήτριας: το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Αλγερία δεν παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

³ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στις παραγράφους 99 έως 129 της απόφασης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας* (βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδες 536 έως 546).

102. Υπενθυμίζει ότι η δέσμευση των συμβαλλομένων κρατών να μην παρακωλύουν την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή απαγορεύει τις επεμβάσεις στην άσκηση του δικαιώματος του προσφεύγοντα να ασκεί και να υπερασπίζεται πραγματικά την υπόθεσή του ενώπιον του Δικαστηρίου.

103. Επομένως, στις περιπτώσεις, όπως η παρούσα, όπου βάσιμα επικαλείται ο προσφεύγων τον κίνδυνο ανεπανόρθωτης βλάβης όσον αφορά στην απόλαυση ενός εκ των δικαιωμάτων που ανήκουν στο σκληρό πυρήνα των δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση σκοπός των προσωρινών μέτρων είναι η διατήρηση του status quo εν αναμονή της κρίσης του Δικαστηρίου για την αναγκαιότητά τους. Στο μέτρο που αποσκοπούν στη διαφύλαξη της υπόθεσης που έχει υποβληθεί στην κρίση του Δικαστηρίου με την προσφυγή, τα προσωρινά μέτρα αφορούν στους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα που άπτονται της ουσίας της διαφοράς. Με το σχετικό αίτημά του ο προσφεύγων ζητά την προστασία ενός δικαιώματος, που εγγυάται η Σύμβαση και που επικαλείται, από ανεπανόρθωτη βλάβη. Κατά συνέπεια, ο προσφεύγων αιτείται και το Δικαστήριο υποδεικνύει προσωρινά μέτρα προκειμένου να διευκολύνει την «αποτελεσματική άσκηση» του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής του άρθρου 34 της Σύμβασης, δηλαδή για τη διαφύλαξη του αντικειμένου της προσφυγής όταν κρίνει ότι υπάρχει κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης από τις πράξεις ή τις παραλείψεις του διάδικου κράτους¹.

104. Στην υπό κρίση υπόθεση η απέλαση του κυρίου Aoulmi στην Αλγερία αποδυνάμωσε ανεπανόρθωτα το επίπεδο προστασίας που το Δικαστήριο κλήθηκε να εγγυηθεί όσον αφορά στα δικαιώματα του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, κατέστη περιπλοκότερη η απόδειξη των ισχυρισμών της προσφυγής του αφού λόγω της απέλασης ο συνήγορός του αντιμετώπισε ανυπέρβλητα εμπόδια στην επικοινωνία με τον πελάτη του.

105. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το σύστημα προστασίας, όπως λειτουργεί σήμερα, τροποποιήθηκε με το 11^ο Πρωτόκολλο: το δικαίωμα στην αποτελεσματική άσκηση ατομικής προσφυγής δεν εξαρτάται πλέον από τη σχετική δήλωση των συμβαλλομένων κρατών. Έτσι, αναγνωρίζεται σε καθέναν σε διεθνές επίπεδο πραγματικό δικαίωμα προσφυγής για να επικαλεστεί τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αντλεί άμεσα από τη Σύμβαση. Εκτίμησε, δεδομένων των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, του δικαίου των συνθηκών και της διεθνούς νομολογίας ότι η ερμηνεία της σημασίας των προσωρινών μέτρων δεν μπορεί να αποκοπεί από τη

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 108 της απόφασης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας* (βλέπε σε ελληνική απόφαση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 539).

διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας υποδεικνύονται και από την απόφαση επί της ουσίας της προσφυγής που αποσκοπούν να διαφυλάξουν.

106. Ενόψει των ανωτέρω και ανεξάρτητα από το σχετικό δικαστικό σύστημα μπορεί να υποστηριχτεί ότι εγγενής στην απονομή της δικαιοσύνης είναι η αποχή από πράξεις που μπορεί να βλάψουν ανεπανόρθωτα την εξέλιξη της διαδικασίας.

107. Ομοίως, στο σύστημα της Σύμβασης, τα προσωρινά μέτρα, όπως έχουν κατ' επανάληψη εφαρμοστεί, αποδεικνύονται θεμελιώδους σημασίας για την αποτροπή καταστάσεων μη αναστρέψιμων που θα παρεμπόδιζαν το Δικαστήριο να εξετάσει στις προσήκουσες συνθήκες την προσφυγή και, ανάλογα με την περίπτωση, να διασφαλίσει στον προσφεύγοντα την πραγματική και αποτελεσματική άσκηση του προστατευόμενου από τη Σύμβαση δικαιώματος που επικαλείται. Επομένως, υπ' αυτές τις συνθήκες, η παράλειψη συμμόρφωσης του διάδικου κράτους με τα προσωρινά μέτρα θέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής, όπως το εγγυάται το άρθρο 34, καθώς και την επίσημη δέσμευση του κράτους, δυνάμει του άρθρου 1 της Σύμβασης, να διαφυλάττει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύει.

108. Η υπόδειξη λήψης προσωρινών μέτρων σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, επιτρέπει στο Δικαστήριο όχι μόνο να εξετάσει αποτελεσματικά την προσφυγή, αλλά και να διασφαλίσει στον προσφεύγοντα την αποτελεσματικότητα της προστασίας που προβλέπει η Σύμβαση και, τελικώς, στην Επιτροπή Υπουργών να επιβλέψει την εκτέλεση της οριστικής απόφασης. Παρόμοιο μέτρο επιτρέπει επίσης στο ενδιαφερόμενο κράτος να εκπληρώσει την υποχρέωση συμμόρφωσης με την οριστική απόφαση του Δικαστηρίου, που είναι νομικά δεσμευτική κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 46 της Σύμβασης¹.

109. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι με την απόφαση επί της υπόθεσης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας* έκρινε ότι είναι προς το συμφέρον της νομικής ασφάλειας και της προβλεψιμότητας να μην παρεκκλίνει χωρίς βάσιμο λόγο από τη νομολογία του.

Επανάλαβε ωστόσο ότι είναι καίριας σημασίας η ερμηνεία και η εφαρμογή της Σύμβασης να καθιστούν τις εγγυήσεις συγκεκριμένες και πραγματικές και όχι θεωρητικές και πλασματικές. Επιπλέον, η Σύμβαση

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 125 της απόφασης *Mamatkulov et Askarov κατά Τουρκίας* (βλέπε σε ελληνική απόφαση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδες 545 έως 546).

είναι ένα ζωντανό κείμενο που ερμηνεύεται υπό το φως των σύγχρονων καταστάσεων¹.

110. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην υπό κρίση υπόθεση η απομάκρυνση του προσφεύγοντα στην Αλγερία παρακώλυσε την εξέταση της προσφυγής του με τον προσήκοντα τρόπο, σύμφωνα με την πάγια πρακτική που ακολουθεί σε παρόμοιες υποθέσεις και, τελικώς, την προστασία του στην περίπτωση που διαπίστωνε παραβίαση της Σύμβασης. Ως συνέπεια αυτής της παρεμπόδισης ο προσφεύγων στερήθηκε την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής που εγγυάται το άρθρο 34 της Σύμβασης.

111. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δυνάμει του άρθρου 34 τα συμβαλλόμενα κράτη δεσμεύονται να απέχουν από κάθε πράξη ή παράλειψη που πλήττει την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής του ενδιαφερόμενου.

Αν και κατά το χρόνο απέλασης του κυρίου Aoulmi δεν είχε κριθεί ρητά η υποχρεωτική φύση των μέτρων που υποδεικνύει δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του τα συμβαλλόμενα κράτη δεσμεύονται από το άρθρο 34 και τις υποχρεώσεις που επιβάλλει.

112. Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία του φακέλου το Δικαστήριο κρίνει ότι η Γαλλία παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης παραλείποντας να συμμορφωθεί με τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Γαλλία παραβίασε το άρθρο 34 της Σύμβασης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η από 10.8.2006 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Olaechea Cahuas κατά Ισπανίας* (προσφυγή No. 24668/03).

¹ Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην από 25.4.1978 απόφασή του επί της υπόθεσης *Tyner κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, δημοσιευμένη σε Series A, No. 26, παράγραφο 31.

II
Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

0530

Υπόθεση C-408/03¹

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου του Βελγίου

Δικαστές: Β. Σκουρής, Πρόεδρος, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann (εισηγητής) και J. Makarczyk, πρόεδροι τμήματος, J.-P. Puissochet, R. Schintgen, P. Kūris, J. Klučka, U. Løhmus, E. Levits και Α. Ó Caoimh, δικαστές.

Παράβαση κράτους μέλους – Βέλγιο – Ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ενώσεως – Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων – Δικαίωμα διαμονής – Προϋπόθεση κατοχής επαρκών πόρων – Οι διατάξεις που καθιερώνουν θεμελιώδεις αρχές, όπως αυτή της ελευθερίας κυκλοφορίας των προσώπων πρέπει να τυγχάνουν ευρείας ερμηνείας – Πορτογαλίδα υπήκοος μεταβαίνουσα στο Βέλγιο για να συζήσει με τον σύντροφό της ο οποίος δεσμεύεται να καλύπτει τις ανάγκες της – Άρνηση του δικαιώματος διαμονής διότι οι πόροι πρέπει να είναι «προσωπικοί» – Κάρτα διαμονής – Διαδικασία χορηγήσεως – Μη εμπρόθεσμη προσκόμιση των απαιτούμενων εγγράφων – Αυτόματη έκδοση διαταγής απελάσεως: είναι άνευ σημασίας ότι στην πράξη δεν εκτελούνται άμεσα οι αποφάσεις απελάσεως – Αρχή της αναλογικότητας: ο υποτιθέμενος σχετικός χαρακτήρας των αποφάσεων απελάσεως ουδόλως μειώνει το γεγονός ότι τα μέτρα αυτά είναι δυσανάλογα με τη σοβαρότητα της παραβάσεως και ενδέχεται να αποτρέψουν τους πολίτες της Ενώσεως από το να ασκήσουν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας..

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 18 και 226 παρ. 2 του Ν. 3001/2002 «Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας» όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας, ΦΕΚ 73, τ. Α΄

Άρθρο 4 της Οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21.5.1973 περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητας στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών
Ελληνική ειδική έκδοση: Κεφάλαιο 06, τόμος 1, σελίδα 144

Άρθρο 9 του Π.Δ. 525/1983 «Είσοδος και διαμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες του Συμβουλίου

¹ Εκδικάστηκε από το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως και η απόφαση δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 23.3.2006.

των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπ' αριθ. 62/221 της 25.2.1964, 73/148 της 21.5.1973, 75/34 της 17.12.1974 και 75/35 της 17.12.1974», ΦΕΚ 203, τ. Α΄

Άρθρο 4 της Οδηγίας 68/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15.10.1968 περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας

Ελληνική ειδική έκδοση: Κεφάλαιο 05, τόμος 1, σελίδα 43

Άρθρο 5 του Π.Δ. 499/1987 «Διακίνηση και διαμονή στην Ελλάδα των εργαζομένων υπηκόων των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των οικογενειών τους σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. 64/221/ΕΟΚ της 25.2.1964, 68/360/ΕΟΚ της 15.10.1968 και 72/194/ΕΟΚ της 18.5.1972 και σε εκτέλεση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 του Συμβουλίου της 15.10.1968 και αριθ. 1251/70 της Επιτροπής της 29.6.1970, ΦΕΚ 238, τ. Α΄.

Άρθρα 1 και 2 της Οδηγίας 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 28^{ης} Ιουνίου 1990 σχετικά με το δικαίωμα διαμονής

Επίσημη Εφημερίδα L 180 της 13.7.1990

Άρθρο 2 της Οδηγίας 93/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 29.10.1993 σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών

Επίσημη Εφημερίδα, L 317 της 18.12.1993

Άρθρα 2, 3 και 4 του Π.Δ. 278/1992 «Είσοδος και διαμονής στην Ελλάδα υπηκόων κρατών μελών της ΕΟΚ, που δεν έχουν το δικαίωμα αυτό βάσει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου ή σπουδάζουν ή έχουν παύσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα ως μισθωτοί εργαζόμενοι σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπ' αριθμ. 90/364/ΕΟΚ, 90/366/ΕΟΚ και 90/365/ΕΟΚ», ΦΕΚ 144, τ. Α΄.

Πραγματικά Περιστατικά: Η Επιτροπή έλαβε διάφορες καταγγελίες για τη βελγική νομοθεσία και πρακτική όσον αφορά τις κάρτες παραμονής και τις διαταγές απομακρύνσεως που εκδόθηκαν κατά πολιτών της Ενώσεως.

Ειδικότερα εστίασε την προσοχή της στην περίπτωση της Mamade De Figueiredo η οποία, τον Αύγουστο του 1999, ήλθε να συζήσει, μαζί με τις τρεις θυγατέρες της, με βέλγο υπήκοο, με τον οποίο είχε σχέση από μακρού. Η δημοτική αρχή του Waterloo ζήτησε, προκειμένου η Mamade De Figueiredo να ορίσει ως κατοικία της τη χώρα αυτή, την έγκριση του συζύγου της, δεδομένου ότι το διαζύγιο δεν είχε ακόμη εκδοθεί στην Πορτογαλία, χώρα στην οποία είχε την κατοικία του το ζεύγος. Προφανώς, δεν προσκομίσθηκε καμία έγκριση.

Μολονότι η Mamade De Figueiredo συνόδευσε τη δήλωσή της κατά την είσοδο με ένα έγγραφο του συντρόφου της με το οποίο αυτός αναλάμβανε να καλύψει τις ανάγκες τις δικές της και των παιδιών της, στις 16 Δεκεμβρίου 1999 της κοινοποιήθηκε η απόρριψη της αιτήσεώς της και διαταγή να εγκαταλείψει την επικράτεια.

Στις 7 Ιανουαρίου 2000, η Επιτροπή γνωστοποίησε τις αμφιβολίες της στις αρχές του καθού κράτους όσον αφορά τη συμβατότητα με το κοινοτικό δίκαιο των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτούσε την έκδοση της κάρτας διαμονής υπογραμμίζοντας ότι, στην περίπτωση της Mamade De Figueiredo, δεν υπήρχε κανένα εμπόδιο για την έκδοσή της εφόσον είχε αποδείξει ότι ο σύντροφός της αναλάμβανε τη συντήρησή της. Οι εν λόγω αρχές απάντησαν στις 8 Μαρτίου 2000 ότι η ανάληψη της υποχρέωσης αυτής δεν αποτελούσε απόδειξη ότι η αιτούσα διέθετε δικά της μέσα συντηρήσεως.

Η Επιτροπή, της οποίας οι υπηρεσίες είχαν συγκεντρώσει και άλλες καταγγελίες, μη συμμεριζόμενη την άποψη του Βασιλείου του Βελγίου, του απηύθυνε, στις 8 Μαΐου 2001, έγγραφο οχλήσεως διατυπώνοντας δύο αιτιάσεις. Με την πρώτη εκτιμά ότι η οδηγία 90/364 δεν εξαρτά τη χορήγηση της κάρτας διαμονής από την προϋπόθεση να διαθέτει ο αιτών προσωπικούς πόρους· με τη δεύτερη αιτίαση προβάλλει ότι η αυτόματη έκδοση διαταγής απομακρύνσεως από τη χώρα, αν ο αιτών δεν διαθέτει τα δικαιολογητικά για να λάβει την κάρτα αυτή, παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

Το Βέλγιο, με απάντησή του της 6ης Ιουλίου του ίδιου έτους, επέμεινε όσον αφορά τον προσωπικό χαρακτήρα των πόρων του πολίτη που επιθυμεί να ζήσει στο έδαφος του Βελγίου, επιβεβαιώνοντας ότι πρέπει να διατάξει τον πολίτη της Κοινότητας να εγκαταλείψει τη χώρα αν, κατά τη λήξη της τρίμηνης προθεσμίας από την είσοδό του, παραμένει σε αυτή χωρίς να έχει κινήσει τη διοικητική διαδικασία εγκαταστάσεως ή χωρίς να έχει προσκομίσει τα απαραίτητα έγγραφα.

Η Επιτροπή, επειδή δεν συμφώνησε με την κρατική αυτή άποψη, εξέδωσε στις 3 Απριλίου 2002 αιτιολογημένη γνώμη προσάπτοντας στο Βέλγιο τις προαναφερόμενες παραβάσεις και τάσσοντάς του προθεσμία δύο μηνών για να συμμορφωθεί με τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου. Το κράτος μέλος επανέλαβε τα επιχειρήματά του με έγγραφο της 10ης Ιουλίου 2002.

Την 1η Οκτωβρίου 2003, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή κατ' εφαρμογή του άρθρου 226, δεύτερη παράγραφος, ΕΚ ζητώντας από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου δεν συμμορφώθηκε με τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 18 ΕΚ και από την οδηγία 90/364, από το άρθρο 4 των οδηγιών 68/360 και 73/148

και από το άρθρο 2 των οδηγιών 93/96 και 90/365, ισχυρισμό στον οποίο αντιτάχθηκε το κράτος μέλος υποστηριζόμενο από το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας.

Νόμο Βάσιμο: Α) Το προβλεπόμενο από το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών αναγνωρίζεται ευθέως σε κάθε πολίτη της Ενώσεως από σαφή και ακριβή διάταξη της Συνθήκης ΕΚ, υπό τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από αυτή καθώς και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της. **Β)** Σύμφωνα με το κείμενο του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364, αρκεί οι υπήκοοι των κρατών μελών να «διαθέτουν» τους απαραίτητους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση όσον αφορά την προέλευση των πόρων αυτών. **Γ)** Η χορήγηση άδειας διαμονής σε υπήκοο κράτους μέλους πρέπει να θεωρείται όχι ως συστατική πράξη δικαιώματος, αλλά ως πράξη που αποσκοπεί στην εκ μέρους κράτους μέλους διαπίστωση της ατομικής καταστάσεως υπηκόου άλλου κράτους μέλους από πλευράς των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου.

Οι προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer¹: Με την προσφυγή αυτή, που ασκήθηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 226, παράγραφος 2, ΕΚ, η Επιτροπή προσάπτει στο Βέλγιο: ότι παρέβη το άρθρο 18 ΕΚ και την οδηγία 90/364/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα διαμονής και ότι δεν έλαβε υπόψη: α) το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360/ΕΟΚ περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας, καθώς και το άρθρο 4 της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητας στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών και β) το άρθρο 2 της οδηγίας 93/96/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών και το άρθρο 2 της οδηγίας 90/365/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων που έχουν παύσει την επαγγελματική δραστηριότητά τους.

Η πρώτη παράβαση οφείλεται στο γεγονός ότι οι υπήκοοι άλλων κρατών μελών που επιθυμούν να εγκατασταθούν στο βελγικό έδαφος πρέπει να διαθέτουν επαρκείς «προσωπικούς» πόρους. Η δεύτερη προκύπτει από την πρακτική της αυτόματης εκδόσεως διαταγής απελάσεως εναντίον πολιτών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως που δεν προσκομίζουν, εντός καθορισμένης προθεσμίας, τα έγγραφα που απαιτούνται για τη χορήγηση της κάρτας διαμονής.

¹ Της 25^{ης} Οκτωβρίου 2005.

Η προσφυγή αφορά δύο πολύ συγκεκριμένα θέματα: την προέλευση των οικονομικών πόρων του κοινοτικού πολίτη που επιθυμεί να εγκατασταθεί στο Βέλγιο (πρώτη αιτίαση) και τη δυνατότητα να διαταχθεί η απέλασή του αν δεν προσκομίσει εντός της ταχθείσας προθεσμίας τα έγγραφα που είναι απαραίτητα για τη χορήγηση της κάρτας διαμονής (δεύτερη αιτίαση).

Όσον αφορά την προέλευση των πόρων

Δεν αμφισβητείται στην υπό κρίση διαδικασία ότι οι βελγικές αρχές απαιτούν από τους υπηκόους άλλων κρατών μελών που ζητούν κάρτα διαμονής κατ' εφαρμογή της οδηγίας 90/364 να διαθέτουν επαρκείς «προσωπικούς» πόρους. Η Mamade De Figueiredo αποτελεί ένα καλό παράδειγμα.

Ωστόσο, κατά την πρόοδο της συζητήσεως, τόσο σε διοικητικό όσο και σε δικαιοδοτικό επίπεδο, το Βασίλειο του Βελγίου επέδειξε άμβλυνση στην άποψή του διευκρινίζοντάς την μέχρι του σημείου να δεχθεί ότι το άρθρο 1 της προαναφερθείσας οδηγίας δεν περιλαμβάνει ρητή υποχρέωση του πολίτη της Κοινότητας να διαθέτει προσωπικά τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους ώστε να μην επιβαρύνει τα ταμεία του κράτους υποδοχής και ότι οι πόροι αυτοί μπορεί να προέρχονται από πρόσωπο που συνδέεται με τον ενδιαφερόμενο με σχέση που τον υποχρεώνει να καλύψει τις ανάγκες του, όπως οι σύζυγοι, τα τέκνα, δηλαδή τρίτος που φέρει συμβατική υποχρέωση για όσο χρόνο υφίσταται μια νομικά δεσμευτική σχέση.

Το καθού κράτος, υιοθετώντας αυτή την αλλαγή διαδικαστικής στρατηγικής, αποδέχεται σιωπηρώς την καταγγελλόμενη παράβαση, δεδομένου ότι η Mamade De Figueiredo επισύναψε στον φάκελο ένα έγγραφο με το οποίο ο σύντροφός της αναλάμβανε να καλύψει τις ανάγκες της, το περιεχόμενο του οποίου ούτε οι εθνικές διοικητικές αρχές ούτε το Δικαστήριο έχουν υποχρέωση να προσδιορίσουν, στον βαθμό που η σχετική εξουσία ανήκει στα βελγικά δικαστήρια, η έννομη τάξη των οποίων αναγνωρίζει την ελεύθερη σύναψη συμφωνιών στις συμβατικές σχέσεις.

Η συλλογιστική θα μπορούσε να σταματήσει εδώ αλλά, ενόψει των όρων της αντιπαράθεσης, επιβάλλεται να αναλυθεί η ελεύθερη κυκλοφορία στην Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να καθοριστεί η σημασία της προϋποθέσεως με την οποία επιβάλλεται στον δικαιούχο του δικαιώματος να διαθέτει επαρκείς πόρους, όπως το διευκρινίζει το προπαρατεθέν άρθρο 1 της οδηγίας 90/364.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της Ενώσεως

Η ιθαγένεια της Ενώσεως, που έχει παράγωγο χαρακτήρα¹, αποτελεί το «βασικό καθεστώς» του κοινοτικού υπηκόου. Η διευκρίνιση αυτή που εμφανίστηκε για πρώτη φορά με την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, Grzelczyk (σκέψη 31)², έχει παγιωθεί στην κοινοτική νομολογία³.

Το περιεχόμενο της ιθαγένειας της Ενώσεως αποτελείται, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 17 ΕΚ, από το σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που προβλέπει η Συνθήκη, ειδικότερα δε τα άρθρα 18 έως 21 ΕΚ.

Το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ, θεσπίζοντας το δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών, διευθετεί μια πλεονεκτική νομική κατάσταση που έχει τέσσερις διαστάσεις. Πρώτον, το δικαίωμα αυτό αποτελεί προσωπική εγγύηση που στηρίζεται ακλόνητα στο σύστημα συγκατοικήσεως της Ενώσεως⁴. Δεύτερον, όπως είναι διαρθρωμένο, έχει άμεσο αποτέλεσμα, οπότε έχει άμεση εφαρμογή και οι δικαιούχοι του μπορούν να το επικαλεστούν⁵. Τρίτον, δεν είναι άνευ όρων, εφόσον δεν υφίστανται

¹ Το άρθρο 17, παράγραφος 1, ΕΚ εξαρτά την κτήση της από την κατοχή της ιθαγένειας ενός των κρατών μελών, την οποία συμπληρώνει χωρίς να αντικαθιστά. Ο Kovar, R. την χαρακτήρισε ως «παύλληλη» στο «L'émergence et l'affirmation du concept de citoyenneté européenne dans le processus d'intégration européenne», *Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια*, εκδόσεις του Πανεπιστημίου του Μόντρεαλ, 2000, σ. 81 έως 94, ειδικότερα, σ. 85 έως 87.

² C-184/99, Συλλογή 2001, σ. I-6193

³ Το Δικαστήριο αποφάνθηκε επίσης υπό την έννοια αυτή μεταξύ άλλων με τις αποφάσεις του της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R (Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψη 82)· της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-148/02, García Avello (Συλλογή 2003, σ. I-11613, σκέψη 22)· και της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, Zhu και Chen (που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 25).

⁴ Οι αποφάσεις Grzelczyk, σκέψη 33, και García Avello, σκέψη 24, το χαρακτήρισαν ως θεμελιώδη ελευθερία. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε στην ίδια κατεύθυνση με τις πρόσφατες αποφάσεις του της 15ης Μαρτίου 2005, C-209/03, Bidar (που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 33)· και της 12ης Ιουλίου 2005, C-403/03, Schempp (που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 18). Ο Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (ΕΕ 2000, C 364, σ. 1) περιλαμβάνει το δικαίωμα αυτό στο άρθρο 45, το οποίο περιλαμβάνεται επίσης στο άρθρο II-105 της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (ΕΕ 2004, C 310, σ. 1). Στο σημείο 12 των προτάσεων του της 19ης Φεβρουαρίου 2004 στην υπόθεση C-456/02, Trojani (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, Συλλογή 2004, σ. I-7573), ο γενικός εισαγγελέας Geelhoed υποστήριξε ότι το δικαίωμα διαμονής αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ευρωπαίου πολίτη. Ο γενικός εισαγγελέας Tizzano το χαρακτήρισε κατά τον ίδιο τρόπο στη σκέψη 73 των προτάσεων που υπέβαλε στην υπόθεση Zhu και Chen.

⁵ Αποφάσεις Baumbast και R, σκέψη 84, Trojani, σκέψη 31, και Zhu και Chen, σκέψη 26.

δικαιώματα χωρίς υποχρεώσεις. Το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ διευκρινίζει εξάλλου ότι το δικαίωμα πρέπει να ασκείται υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παρούσα συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της, διάσταση την οποία η νομολογία έχει υπενθυμίσει επανειλημμένα¹. Τέλος, ως θεμελιώδες δικαίωμα, έχει ευρεία ισχύ που απαιτεί εξαιρετικά συσταλτική ερμηνεία των εμποδίων που ενδέχεται να του επιβληθούν τα οποία πρέπει να μειωθούν στο ελάχιστο αναγκαίο δυνάμει της αρχής της αναλογικότητας, για να εξασφαλισθούν, χωρίς να θιγεί το περιεχόμενο της ελευθερίας, οι συλλογικές αξίες που θα μπορούσαν να την περιορίσουν².

Οι «επαρκείς πόροι» ως προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος διαμονής

Έτσι, μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που εισήγαγε τα άρθρα για την ιθαγένεια της Ενώσεως, οι υπήκοοι των κρατών μελών, λόγω της ιδιότητάς τους αυτής και μόνον, έχουν δικαίωμα να διαμένουν σε άλλα κράτη μέλη δυνάμει του άρθρου 18, παράγραφος 1, ΕΚ, χωρίς να πρέπει να ασκούν οικονομική δραστηριότητα³. Οι μόνες προϋποθέσεις που προβλέπονται περιλαμβάνονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 90/364, που διευκρινίζει ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να διαθέτει για τον εαυτό του και για τα μέλη της οικογενείας του υγειονομική ασφάλιση και πόρους ώστε να αντεπεξέρχεται στις ανάγκες του χωρίς να εξαρτάται από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής.

Σε κανένα στοιχείο της διατάξεως αυτής δεν είναι δυνατό να στηριχθεί η άποψη που προέβαλε το Βασίλειο του Βελγίου με τα πρώτα έγγραφα που κατέθεσε κατά τη διοικητική διαδικασία. Αυτό ακριβώς συνάγεται από την απόφαση Zhu και Chen, με την οποία το Δικαστήριο εξήγησε ότι

¹ Π.χ., οι αποφάσεις Baumbast και R, σκέψη 86, Trojani, σκέψη 32, και Zhu και Chen, σκέψη 26.

² Με την απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-482/01 και C-493/01, Ορφανόπουλος και Oliveri (Συλλογή 2004, σ. I-5257, σκέψη 65), το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης απαιτεί την ιδιαίτερος συσταλτική ερμηνεία των παρεκκλίσεων από την ελευθερία αυτή. Εξάλλου, με την απόφασή του Trojani, το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι οι περιορισμοί στους οποίους υπόκειται η άσκηση του δικαιώματος πρέπει να σέβονται τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου και ιδίως την αρχή της αναλογικότητας (σκέψη 46).

³ Η απόφαση Trojani, σκέψη 46, παραφράζοντας την απόφαση Baumbast και R, σκέψη 46, διευκρίνισε ότι ένας πολίτης της Ενώσεως που δεν απολαύει εντός του κράτους μέλους υποδοχής δικαίωμα διαμονής σύμφωνα με τα άρθρα 39 ΕΚ, 43 ΕΚ ή 49 ΕΚ μπορεί, μόνον υπό την ιδιότητά του του πολίτη της Ενώσεως, να αποκτήσει εντός του εν λόγω κράτους μέλους δικαίωμα διαμονής κατ' άμεση εφαρμογή του άρθρου 18, παράγραφος 1, ΕΚ.

η έννοια αυτή της οδηγίας 90/364 δεν περιλαμβάνει την παραμικρή υποχρέωση σχετικά με την προέλευση των πόρων αυτών (σκέψη 30), οπότε κάθε στοιχείο προς την κατεύθυνση αυτή θα αποτελούσε δυσανάλογη ανάμιξη στην άσκηση του εν λόγω θεμελιώδους δικαιώματος (σκέψη 33).

Η τελική θέση που υποστήριξε το φερόμενο ως υπεύθυνο της παραβάσεως κράτος δεν συμφωνεί επίσης με το πνεύμα της διατάξεως αυτής. Ο στόχος που επιδιώκει η διάταξη είναι να μην μετατρέπεται το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας σε πρόσθετο βάρος για το κράτος μέλος υποδοχής, για τον λόγο δε αυτό ο πολίτης της Κοινότητας που προτίθεται να εγκατασταθεί σε κράτος διαφορετικό από αυτό του οποίου έχει την ιθαγένεια πρέπει να αποδεικνύει ότι διαθέτει επαρκείς πόρους, δικούς του ή όχι, και, στη δεύτερη περίπτωση, ότι το πρόσωπο που του παρέχει τους πόρους δεσμεύεται βάσει λιγότερο ή περισσότερο στενής νομικής σχέσεως ή ενεργεί εξ ελευθεριότητας¹.

Η διοικητική αρχή που χορηγεί κάρτα διαμονής πρέπει να ελέγχει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις υλοποιήσεως ενός προϋφισταμένου δικαιώματος², προβαίνοντας στις απαραίτητες επαληθεύσεις και εκτιμώντας τα αποδεικτικά στοιχεία που προτείνει ο αιτών. Οφείλει επομένως να περιοριστεί στο να βεβαιωθεί ότι ο αιτών διαθέτει επαρκείς πόρους³, χωρίς να εξετάσει την προέλευση ή τη φύση τους, αν και μπορεί να εκτιμήσει ενδεχόμενη απάτη. Ο θεμελιώδης χαρακτήρας του δικαιώματος αυτού δεν επιτρέπει να παρακωλύεται η άσκησή του από εμπόδια που δεν προβλέπει ο νομοθέτης, πρέπει δε να αποκλείεται κάθε πρόσθετος περιορισμός, είτε

¹ Δεν ασκεί επιρροή επομένως το αν οι πόροι προέρχονται από τον σύζυγο ή από εκτός Κοινότητας τέκνο του πολίτη της Κοινότητας και αν οι τρίτοι αυτοί στερούνται νόμιμης κατοικίας στο Βέλγιο, εφόσον δεν αμφισβητείται το δικαίωμά τους. Η κατάστασή τους εξαρτάται από τη δική του: αν αυτός ζει στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια, τότε τίποτε δεν τους εμποδίζει να διαβιώσουν μαζί του· το αυτό ισχύει και αν αυτός μεταφέρει την κατοικία του σε άλλη χώρα της Ενώσεως. Αυτό δεν πρέπει να προξενεί έκπληξη: αντιθέτως, έκπληξη πρέπει να προξενεί η αντίθετη λύση που θα εξαρτούσε την ελεύθερη κυκλοφορία από το δικαίωμα τρίτου, από το οποίο εξάλλου θα εξαρτιόταν.

² Το Δικαστήριο υπογράμμισε με την απόφασή του της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-215/03, Oulane (που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή), ότι η χορήγηση άδειας διαμονής σε υπήκοο κράτους μέλους πρέπει να θεωρείται όχι ως συστατική πράξη δικαιώματος, αλλά ως πράξη που αποσκοπεί στην εκ μέρους κράτους μέλους διαπίστωση της ατομικής καταστάσεως υπηκόου άλλου κράτους μέλους από πλευράς των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου.

³ Η διοίκηση ούτε στο σημείο αυτό έχει πλήρη ελευθερία, εφόσον η κοινοτική έννομη τάξη (άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, των οδηγιών 90/364 και 90/365) και η μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο (άρθρο 53, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Οκτωβρίου 1981) επιβάλλουν ορισμένα κριτήρια.

αφορά άμεσα την προέλευση των πόρων είτε περιορίζει έμμεσα τις δυνατότητες αποδείξεως της υπάρξεως και της επάρκειας των πόρων.

Προφανώς υφίστανται κίνδυνοι εφόσον μπορεί να έχει εξαντληθεί η πηγή των επαρκών εσόδων, αν και η πιθανότητα αυτή μπορεί να προκύψει όχι μόνο για τους ίδιους πόρους αλλά και όσον αφορά τους πόρους που προέρχονται από άλλο πρόσωπο· κανείς όμως δεν μπορεί να αρνηθεί σε πολίτη της Κοινότητας τη διαμονή επειδή αυτός δεν εγγυάται, κατά τη στιγμή που υποβάλλει την αίτησή του, ότι θα συνεχίσει να έχει εισοδήματα καθ' όλη τη διάρκεια της διαμονής του στη χώρα υποδοχής. Όπως το υπενθυμίζει η Επιτροπή, η οδηγία θεσπίζει προς τούτο ένα σύστημα εγγυήσεων: το άρθρο 3 παρέχει τη δυνατότητα να τεθεί τέλος στο δικαίωμα διαμονής αν δεν υφίστανται πλέον οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων είχε αναγνωρισθεί· επιπλέον, το άρθρο 2, παράγραφος 1, της προπαρατεθείσας οδηγίας παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να απαιτούν την εκ νέου θεώρηση της κάρτας και να διαπιστώνεται επομένως μετά τα δύο πρώτα έτη διαμονής αν πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις.

Υπό το φως των σκέψεων αυτών, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το Βασίλειο του Βελγίου παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι, όσον αφορά την προστασία των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών υποδοχής¹, κανείς λόγος δεν δικαιολογεί τον αποκλεισμό των εισοδημάτων που προέρχονται από τρίτους, εφόσον ακόμη και τα εισοδήματα που προέρχονται από τον ίδιο τον αιτούντα μπορούν να εκλείψουν, δεδομένου ότι η οδηγία έχει προβλέψει κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή της καταστάσεως αυτής.

Τελικά, η ουσία του δικαιώματος που παρέχει στους πολίτες της Κοινότητας το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ, που διέπεται από το άρθρο 1 της οδηγίας 90/365, επιτρέπει μόνον τους περιορισμούς που προβλέπονται ρητά, οπότε πρέπει να αποκλεισθεί ρύθμιση όπως αυτή του καθού κράτους, που τείνει να οριοθετήσει το δικαίωμα, εκ των προτέρων και γενικώς, σε ένα πεδίο περισσότερο περιορισμένο από αυτό που προέβλεψε ο κοινοτικός νομοθέτης απαγορεύοντας να προέρχονται οι επαρκείς πόροι που αναφέρει η οδηγία από άλλο πρόσωπο πλην του αιτούντος.

Η αίτηση της Mamade De Figueiredo απορρίφθηκε κατ' εφαρμογή της ερμηνείας αυτής και πρέπει επομένως να γίνει δεκτό ότι η καταγγελθείσα παράβαση αποδείχθηκε.

¹ Έτσι είναι διατυπωμένη η τέταρτη αιτιολογική σκέψη και το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364, γεγονός που επιβεβαίωσε η απόφαση Zhu και Chen, σκέψη 33.

Όσον αφορά την αυτόματη έκδοση της διαταγής εγκαταλείψεως του εδάφους

Η Επιτροπή προσάπτει στο καθού κράτος ότι οι πολίτες της Ενώσεως που επιθυμούν να εγκατασταθούν στο έδαφός του απελαύνονται εάν, μετά την παρέλευση της προθεσμίας κατά την οποία μπορούν να υποβάλουν δήλωση εισόδου, δεν έχουν τακτοποιήσει την κατάστασή τους¹.

Υπάρχουν τέσσερις δυνατές περιπτώσεις απελάσεως. Η πρώτη επέρχεται όταν ο ενδιαφερόμενος δεν κινεί τη διοικητική διαδικασία για να λάβει κάρτα διαμονής. Η δεύτερη όταν αποδειχθεί ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για τη χορήγηση της κάρτας. Η τρίτη αν, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, δεν προσκόμισε τις προσήκουσες αποδείξεις και αποδείχθηκε ότι δεν είναι κάτοχος του δικαιώματος αυτού. Η τέταρτη όταν ο αιτών, καλούμενος να καταθέσει τα αναγκαία έγγραφα, δεν τα προσκομίζει, αγνοώντας αν έχει το δικαίωμα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση αναφέρεται η δεύτερη αιτίαση της Επιτροπής.

Η λύση που προβλέπεται στην τέταρτη αυτή περίπτωση απορρέει από την ίδια τη φύση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και η κοινοτική νομολογία την έχει εξάλλου επισημάνει.

Το Δικαστήριο, με την απόφασή του της 8ης Απριλίου 1976, Royer, με την οποία ερμήνευσε την οδηγία 68/360, επισήμανε ότι η εκ μέρους υπηκόου κράτους μέλους απλή παράλειψη διατυπώσεων που αφορούν την είσοδο, τη μετακίνηση και τη διαμονή αλλοδαπών δεν μπορεί να δικαιολογήσει την απομάκρυνση από την επικράτεια (σκέψη 38), μέτρο μη συμβατό, σύμφωνα με την απόφαση Pieck της 3ης Ιουλίου 1980², με τις διατάξεις της Συνθήκης, δεδομένου ότι αποτελεί άρνηση αυτού τούτου του δικαιώματος που παρέχει και εξασφαλίζει η Συνθήκη (σκέψη 18).

Η ανωτέρω εκτίμηση ενισχύεται από τη διατύπωση του άρθρου 18 ΕΚ το οποίο, όπως έχω υπογραμμίσει, θεσπίζει ένα θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών της Ενώσεως και έδωσε την αφορμή στο Δικαστήριο να διαπιστώσει ανενδοίαστα ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, στον βαθμό που θίγει την ίδια την ουσία του δικαιώματος, είναι προφανώς δυσανάλογη

¹ Το Δικαστήριο έκρινε με την απόφασή του της 20ής Φεβρουαρίου 1997, C-344/95, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1997, σ. I-1035), ότι το εν λόγω κράτος μέλος, υποχρεώνοντας τους υπηκόους άλλων κρατών μελών που αναζητούσαν εργασία να εγκαταλείψουν αυτόματα το έδαφος μετά την πάροδο τρίμηνης προθεσμίας αν δεν αποδείκνυαν ότι εξακολουθούσαν να αναζητούν εργασία και ότι έχουν όντως πιθανότητες να προσληφθούν, παρέβαινε τις κοινοτικές του υποχρεώσεις (σκέψεις 17 και 18).

² 157/79, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 423.

προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως¹. Πρόκειται επομένως για υπερβολική κύρωση.

Θεωρώ ότι, στο πλαίσιο αυτό, η βελγική έννομη τάξη και διοικητική πρακτική, που οδηγούν στην απέλαση των υπηκόων άλλων κρατών μελών απλώς και μόνον επειδή δεν ακολούθησαν εμπροθέσμως τις αναγκαίες διαδικασίες για τη λήψη κάρτας διαμονής, είναι αντίθετες με το κοινοτικό δίκαιο, το δε καθού κράτος ευθύνεται για την παράβαση κατά της οποίας άσκησε προσφυγή η Επιτροπή.

Δεν αμφισβητώ ότι, δυνάμει των οδηγιών που παρατίθενται αποσπασματικά στην αρχή των προτάσεών μου, ο αιτών υποχρεούται να προσκομίσει τα αναγκαία έγγραφα και βαρύνεται με την απόδειξη ότι πληροί τις προϋποθέσεις για να λάβει την κάρτα διαμονής. Ωστόσο, όπως έχει επισημάνει η νομολογία, έχω την άποψη ότι η άρνηση της ελεύθερης κυκλοφορίας ως συνέπεια της μη τηρήσεως της τυπικής αυτής υποχρέωσης είναι δυσανάλογη, εφόσον η ελευθερία αυτή προϋφίσταται (άρθρο 18 ΕΚ), και ότι στη διαδικασία αυτή αρκεί να αποδειχθεί ότι πληρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις, εξ αυτού δε απορρέει ο αναγνωριστικός χαρακτήρας της διαπιστώσεως του δικαιώματος. Έχω εξηγήσει ότι η χορήγηση της κάρτας διαμονής περιορίζεται στη διαπίστωση ενός προγενέστερου δικαιώματος².

Ορθότερο θα ήταν να θεωρείται η αίτηση ως κατάσταση ανενεργός, αφήνοντας το δικαίωμα σε εκκρεμότητα, και να παρέχονται πληροφορίες στον ενδιαφερόμενο, προκειμένου, εντός επιτακτικής προθεσμίας, να θεραπεύσει την κατάσταση, με την επισήμανση ότι, αν δεν προβεί σε καμία ενέργεια, τούτο θα θεωρηθεί ως παραίτηση³. Με τον τρόπο αυτό, λαμβάνονται δεόντως υπόψη και οι εγγυήσεις για το άτομο και το δημόσιο συμφέρον και αποτρέπεται το γεγονός να εγκαθίστανται στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, εξαιτίας της σιωπηρής στάσεώς τους, πρόσωπα που δεν το δικαιούνται διότι δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Το βελγικό κράτος υιοθετεί την άποψη αυτή με την παράγραφο 5 του υπομνήματος ανταπαντήσεώς του.

Σκεπτικό: Α) Επί της πρώτης αιτιάσεως σχετικά με την προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία ο πολίτης της Ενώσεως πρέπει να διαθέτει επαρκείς προσωπικούς πόρους: 34. Το προβλεπόμενο από το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών αναγνωρίζεται ευθέως σε κάθε πολίτη της Ενώσεως από σαφή και

¹ Αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2002, C-459/99, MRAX (Συλλογή 2002, σ. I-6591, σκέψη 78), και Oulane, σκέψη 40.

² Όπως επισημαίνεται στη σκέψη 18 της αποφάσεως Oulane.

³ Η προσέγγιση αυτή λαμβάνει υπόψη της το βάρος αποδείξεως εφόσον δεν υποχρεώνει το κράτος μέλος να αποδείξει την έλλειψη πόρων.

ακριβή διάταξη της Συνθήκης ΕΚ, υπό τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από αυτή καθώς και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της (βλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, *Baumbast* και R¹, Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψεις 84 και 85).

35. Για τους σκοπούς της υπό κρίση υποθέσεως, οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις αυτές απορρέουν από την οδηγία 90/364.

36. Όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους υπηκόους άλλου κράτους μέλους που θέλουν να κάνουν χρήση του δικαιώματος διαμονής στο έδαφός τους να διαθέτουν, οι ίδιοι και τα μέλη της οικογενείας τους, υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής, καθώς και επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους αυτού.

37. Οι προϋποθέσεις αυτές, υπό το φως της τέταρτης αιτιολογικής σκέψης της εν λόγω οδηγίας, σύμφωνα με την οποία οι κάτοχοι του δικαιώματος διαμονής δεν πρέπει να αποτελέσουν δυσανάλογο βάρος για τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, πηγάζουν από την ιδέα ότι η άσκηση του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ενώσεως μπορεί να εξαρτάται από τα νόμιμα συμφέροντα των κρατών μελών (απόφαση *Baumbast* και R, προπαρατεθείσα, σκέψη 90).

38. Με την πρώτη αιτίαση, η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο του Βελγίου ότι λαμβάνει υπόψη του, για τους σκοπούς της εφαρμογής της οδηγίας 90/364, μόνον τους προσωπικούς πόρους του πολίτη της Ενώσεως που επικαλείται το δικαίωμα διαμονής ή τους πόρους του συζύγου ή τέκνου του πολίτη αυτού, αποκλείοντας τους πόρους τρίτου προσώπου, ιδίως συντρόφου με τον οποίο δεν συνδέεται με καμία έννομη σχέση.

39. Επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι, κατά πάγια νομολογία, η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών και προϋποθέσεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364 πρέπει να γίνεται τηρουμένων των ορίων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο και σύμφωνα με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, και ιδίως την αρχή της αναλογικότητας. Τούτο σημαίνει ότι τα εθνικά μέτρα που θεσπίζονται συναφώς πρέπει να είναι κατάλληλα και αναγκαία για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός (βλ. απόφαση *Baumbast* και R, προπαρατεθείσα, σκέψη 91).

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη επίσης σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 744.

40. Με τις σκέψεις 30 και 31 της αποφάσεως της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, Zhu και Chen (Συλλογή 2004, σ. I-9925), το Δικαστήριο έκρινε ότι, σύμφωνα με το κείμενο του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364, αρκεί οι υπήκοοι των κρατών μελών να «διαθέτουν» τους απαραίτητους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση όσον αφορά την προέλευση των πόρων αυτών. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον οι διατάξεις που καθιερώνουν θεμελιώδεις αρχές, όπως αυτή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, πρέπει να τυγχάνουν ευρείας ερμηνείας.

41. Το Δικαστήριο έκρινε, επομένως, ότι η ερμηνεία της προϋπόθεσως περί επάρκειας των πόρων, κατά την έννοια της οδηγίας 90/364, σύμφωνα με την οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να διαθέτει προσωπικά τους πόρους αυτούς χωρίς να μπορεί να επικαλεσθεί προς τούτο τους πόρους μέλους της οικογένειας που τον συνοδεύει, θα προσέθετε στην προϋπόθεση αυτή, όπως διατυπώνεται στην εν λόγω οδηγία, μια απαίτηση σχετική με την προέλευση των πόρων η οποία θα αποτελούσε δυσανάλογη ανάμιξη στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής το οποίο εγγυάται το άρθρο 18 ΕΚ, καθόσον δεν είναι απαραίτητη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών (απόφαση Zhu και Chen, προπαρατεθείσα, σκέψη 33).

42. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, εφόσον οι οικονομικοί πόροι εξασφαλίζονται από μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ενώσεως, πληρούται η προϋπόθεση σχετικά με την ύπαρξη επαρκών πόρων του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 90/364.

43. Πρέπει να εξεταστεί αν το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται όταν ο πολίτης της Ενώσεως προτίθεται να επικαλεστεί τα εισοδήματα του συντρόφου του που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής.

44. Η εξέταση αυτή αφορά ουσιαστικά το θέμα της προελεύσεως των εισοδημάτων αυτών, δεδομένου ότι οι αρχές του κράτους μέλους υποδοχής έχουν, εν πάση περιπτώσει, το δικαίωμα να προβούν στους αναγκαίους ελέγχους όσον αφορά την ύπαρξη των εισοδημάτων, το ύψος τους και τη διαθεσιμότητά τους.

45. Το Βασίλειο του Βελγίου παραδέχεται ότι τα εισοδήματα αυτά μπορούν να ληφθούν υπόψη εφόσον προέρχονται από πρόσωπο που συνδέεται με τον δικαιούχο με έννομη σχέση που τον δεσμεύει να καλύπτει τις ανάγκες του δικαιούχου. Υποστηρίζει ότι η απαίτηση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι, αν γινόταν δεκτό να λαμβάνονται υπόψη τα εισοδήματα ενός προσώπου του οποίου η σχέση με τον πολίτη της Ενώσεως δεν ορίζεται νομικά και μπορεί επομένως να λυθεί χωρίς δυσκολία, είναι μεγαλύτερος ο κίνδυνος να επιβαρύνει ο πολίτης αυτός, μετά ορι-

σμένο χρόνο, το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους μέλους υποδοχής.

46. Η δικαιολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή, δεδομένου ότι η απαίτηση υπάρξεως μιας έννομης σχέσεως, όπως αυτή που προτάθηκε από το Βασίλειο του Βελγίου, μεταξύ αυτού που διαθέτει τους πόρους και αυτού που τους λαμβάνει είναι δυσανάλογη καθόσον υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας 90/364, δηλαδή την προστασία των δημοσίων οικονομικών του κράτους μέλους υποδοχής.

47. Η απώλεια των επαρκών πόρων είναι πάντοτε ένας υποβόσκων κίνδυνος, είτε οι πόροι είναι προσωπικοί είτε προέρχονται από τρίτον, και αυτό ισχύει εξ ίσου για το πρόσωπο που δεσμεύεται να στηρίζει οικονομικά τον δικαιούχο του δικαιώματος διαμονής. Η προέλευση των πόρων δεν έχει επομένως αυτόματη επίπτωση στον κίνδυνο να επέλθει η απώλεια αυτή, δεδομένου ότι η επέλευση του κινδύνου αυτού εξαρτάται από την εξέλιξη των συνθηκών.

48. Ως εκ τούτου, για να προστατευθούν τα νόμιμα συμφέροντα του κράτους μέλους υποδοχής, η οδηγία 90/364 περιλαμβάνει διατάξεις που δίνουν τη δυνατότητα στο κράτος αυτό να λαμβάνει μέτρα σε περίπτωση πραγματικής απώλειας των οικονομικών πόρων, ώστε να αποφεύγεται να επιβαρύνει ο δικαιούχος του δικαιώματος διαμονής τα δημόσια οικονομικά του εν λόγω κράτους.

49. Έτσι, το άρθρο 3 της οδηγίας 90/364 ορίζει ότι το δικαίωμα διαμονής ισχύει για όσο διάστημα οι δικαιούχοι εξακολουθούν να πληρούν τους όρους του άρθρου 1 της οδηγίας αυτής.

50. Η διάταξη αυτή δίνει τη δυνατότητα στο κράτος μέλος υποδοχής να ελέγχει αν οι πολίτες της Ενώσεως που είναι κάτοχοι δικαιώματος διαμονής πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις που προβλέπονται από την οδηγία 90/364 καθ' όλη τη διάρκεια της διαμονής τους. Εξάλλου, το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαιτούν, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο, την εκ νέου θεώρηση της άδειας διαμονής μετά τα δύο πρώτα έτη διαμονής.

51. Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, αποκλείοντας, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 90/364, στους υπηκόους κράτους μέλους που θέλουν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και από το άρθρο 18 ΕΚ, τα εισοδήματα συντρόφου που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, όταν δεν υπάρχει συμβολαιογραφική πράξη που να περιέχει ρήτρα για παροχή υποστήριξης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το εν λόγω άρθρο 18 ΕΚ και από την εν λόγω οδηγία 90/364.

52. Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι είναι βέβαιη η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής.

B) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, σχετικά με τη διαταγή περί εγκαταλείψεως της επικράτειας που κοινοποιείται στους πολίτες της Ενώσεως οι οποίοι δεν προσκόμισαν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα απαιτούμενα για τη χορήγηση τίτλου διαμονής έγγραφα: 62. Το δικαίωμα των υπηκόων κράτους μέλους να εισέρχονται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και να διαμένουν εκεί, για έναν από τους σκοπούς της Συνθήκης, αποτελεί δικαίωμα που παρέχεται ευθέως από αυτή ή, αναλόγως της περιπτώσεως, από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της εν λόγω Συνθήκης (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 8ης Απριλίου 1976, 48/75, Royer¹, Συλλογή τόμος 1976, σ. 203, σκέψη 31).

63. Η χορήγηση άδειας διαμονής σε υπήκοο κράτους μέλους πρέπει να θεωρείται όχι ως συστατική πράξη δικαιώματος, αλλά ως πράξη που αποσκοπεί στην εκ μέρους κράτους μέλους διαπίστωση της ατομικής καταστάσεως υπηκόου άλλου κράτους μέλους από πλευράς των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου (προπαρατεθείσα απόφαση Royer, σκέψη 33, και απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, C-459/99, MRAX, Συλλογή 2002, σ. I-6591, σκέψη 74).

64. Ωστόσο, δεδομένου ότι το δικαίωμα διαμονής του άρθρου 18 ΕΚ δεν αναγνωρίζεται χωρίς προϋποθέσεις, στους πολίτες της Ενώσεως εναπόκειται να αποδείξουν ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτουν προς τούτο οι σχετικές κοινοτικές διατάξεις.

65. Οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της άδειας διαμονής διέπονται, όσον αφορά τους μισθωτούς εργαζομένους, από την οδηγία 68/360· όσον αφορά τους μη μισθωτούς εργαζομένους, από την οδηγία 73/148· όσον αφορά τους σπουδαστές, από την οδηγία 93/96· όσον αφορά τους μισθωτούς και μη μισθωτούς εργαζομένους που έχουν παύσει την επαγγελματική δραστηριότητά τους, από την οδηγία 90/365 και όσον αφορά τους κοινοτικούς υπηκόους που δεν έχουν δικαίωμα διαμονής δυνάμει άλλων κοινοτικών διατάξεων, από την οδηγία 90/364.

66. Στην περίπτωση που ο υπήκοος κράτους μέλους δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του δικαιώματος διαμονής του ως αποδέκτη υπηρεσιών, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να λάβει μέτρο απελάσεώς του από τη χώρα τηρουμένων των ορίων που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο (βλ. υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-215/03, Oulane, Συλλογή 2005, σ. I-1215, σκέψη 55).

67. Πάντως, με τη δεύτερη αιτίαση, η Επιτροπή προσάπτει στη βελγική νομοθεσία το γεγονός ότι η μη προσκόμιση από υπήκοο κράτους μέλους, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, των δικαιολογητικών που είναι

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2002, σελίδα 293.

απαραίτητα για τη χορήγηση άδειας διαμονής συνεπάγεται αυτομάτως την κοινοποίηση αποφάσεως περί απελάσεως.

68. Το μέτρο αυτό της αυτόματης απελάσεως θίγει την ίδια την ουσία του δικαιώματος διαμονής, το οποίο παρέχεται ευθέως από το κοινοτικό δίκαιο. Ακόμη και αν το κράτος μέλος μπορεί, ενδεχομένως, να λάβει το μέτρο της απελάσεως στην περίπτωση που ο υπήκοος του κράτους μέλους δεν είναι σε θέση να προσκομίσει, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, τα έγγραφα που αποδεικνύουν ότι πληροί τις απαιτούμενες οικονομικές προϋποθέσεις, ο αυτόματος χαρακτήρας του μέτρου απελάσεως, όπως αυτός της βελγικής νομοθεσίας, το καθιστά δυσανάλογο.

69. Συγκεκριμένα, λόγω του αυτοματισμού της αποφάσεως περί απελάσεως, η νομοθεσία αυτή δεν παρέχει τη δυνατότητα να ληφθούν υπόψη οι λόγοι για τους οποίους ο ενδιαφερόμενος δεν προέβη στις αναγκαίες διοικητικές ενέργειες και η ενδεχόμενη δυνατότητά του να αποδείξει ότι πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις από τις οποίες η κοινοτική νομοθεσία εξαρτά το δικαίωμά του διαμονής.

70. Συναφώς, είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι, στην πράξη, δεν εκτελούνται άμεσα οι αποφάσεις απελάσεως. Η βελγική νομοθεσία, ιδίως δε τα άρθρα 45, 51 και 53 του βασιλικού διατάγματος, προβλέπει προθεσμίες μετά την παρέλευση των οποίων οι εκδοθείσες αποφάσεις απελάσεως καθίστανται εκτελεστές. Εν πάση περιπτώσει, ο υποτιθέμενος σχετικός χαρακτήρας των αποφάσεων απελάσεως ουδόλως μειώνει το γεγονός ότι τα μέτρα αυτά είναι δυσανάλογα με τη σοβαρότητα της παραβάσεως και ενδέχεται να αποτρέψουν τους πολίτες της Ενώσεως από το να ασκήσουν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας.

71. Βάσει των προεκτεθέντων, η δεύτερη αιτίαση που προέβαλε η Επιτροπή πρέπει να θεωρηθεί βάσιμη.

Το Βασίλειο του Βελγίου, αποκλείοντας, κατά την εφαρμογή της οδηγίας 90/364 στους υπηκόους κρατών μελών που θέλουν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και από το άρθρο 18 ΕΚ, τα εισοδήματα συντρόφου που κατοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, όταν δεν υπάρχει συμβολαιογραφική πράξη που να περιέχει ρήτρα για παροχή υποστήριξης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το εν λόγω άρθρο 18 ΕΚ και από την εν λόγω οδηγία.

Το Βασίλειο του Βελγίου, προβλέποντας τη δυνατότητα να κοινοποιείται αυτομάτως απόφαση περί απελάσεως στους πολίτες της Ενώσεως που δεν έχουν προσκομίσει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας τα αναγκαία για τη λήψη τίτλου διαμονής έγγραφα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/364, από το άρθρο 4 της οδηγίας 68/360, από το άρθρο 4 της οδηγίας 73/148, από το άρθρο 2 της οδηγίας 93/96 και από το άρθρο 2 της οδηγίας 90/365.

III
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ¹

0531

Υπόθεση Ahmed Hussein Mustafa Kamil Agiza² κατά Σουηδίας³ της 20.5.2005

Ανακοίνωση 233/2003⁴

Σύνθεση της Επιτροπής: Sayed Kassem El Masry, Ole Vedel Rasmussen, Alexander M. Yakovlev, Guibril Camara, Felice Gaer, Claudio Grossman, Fernando Mariño Menendez, Andreas Mavrommatis, Xuexian Wang, Prado Vallejo.

Απόρριψη αιτήματος ασύλου και απέλαση για λόγους εθνικής ασφάλειας ύποπτου τρομοκράτη – Μη προσήκουσα η διαδικασία της απέλασης – Κυβερνητική πράξη η απόφαση απέλασης – Εκτέλεση της απέλασης από όργανα αλλοδαπού κράτους (μεταφορά στην Αίγυπτο με αεροσκάφος της CIA) – Διπλωματικές εγγυήσεις – Διαδικαστικές υποχρεώσεις εγγενείς στο άρθρο 3 της Σύμβασης – Κατά πάγια νομολογία της Επιτροπής η αδυναμία προσβολής της απόφασης απέλασης ενώπιον δικαστηρίου παραβιάζει το άρθρο 3 – Εξατομικευμένος και πραγματικός κίνδυνος βασανιστηρίων μετά την εκτέλεση της απέλασης – Μεταγενέστερα της απέλασης γεγονότα στο πλαίσιο παρα-

¹ Έχει ιδρυθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 17 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α') που προβλέπει: «Δημιουργείται μια Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (στο εξής θα αποκαλείται Επιτροπή) που έχει τις αρμοδιότητες που προβλέπονται παρακάτω. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ειδίκευσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που θα μετέχουν με την προσωπική τους ιδιότητα. Οι εμπειρογνώμονες εκλέγονται από τα κράτη μέλη, αφού ληφθεί υπόψη η δίκαιη γεωγραφική κατανομή και ότι είναι συμφέρον να συμμετέχουν στις εργασίες της Επιτροπής μερικά πρόσωπα που έχουν νομική εμπειρία». Απόδοση των αποφάσεων της Επιτροπής στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

² Εκπροσωπήθηκε από τον δικηγόρο Bo Johansson του Σουηδικού Κέντρου Προσφύγων

³ Σημείωση της επιμελήτριας: για την υπόθεση αυτή και την πρακτική που εφάρμοσε η Σουηδία στην απέλαση του κυρίου Agiza βλέπε άρθρο «Απαγωγές με εξουσιοδότηση και δελτία αποστολής της CIA» σε *Le Monde Diplomatique, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 17.7.2005.

⁴ Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε CAT/C/34/D/233/2003/20.5.2005 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

κολούθησης εφαρμογής των παρασχεθεισών από τις αιγυπτιακές αρχές διπλωματικών εγγυήσεων – Παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με την υποχρέωση συνεργασίας με την Επιτροπή.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 3, 16 και 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Ι. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα : Ο προσφεύγων, κύριος Agiza, είναι πολίτης της Αιγύπτου, γεννηθείς στις 8.11.1962 και κατά το χρόνο της κατάθεσης της υπό κρίση προσφυγής κρατείτο στην Αίγυπτο. Ισχυρίζεται ότι η απομάκρυνσή του από τη Σουηδία στην Αίγυπτο συνιστά παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Εκπροσωπείται από συνήγορο τον οποίο έχει εξουσιοδοτήσει μέσω του πατέρα του επειδή, ως κρατούμενος, δεν έχει το δικαίωμα να υπογράψει οιοδήποτε έγγραφο που προορίζεται να χρησιμοποιηθεί εκτός της χώρας του χωρίς ειδική άδεια του Εισαγγελέα του Αιγυπτιακού κράτους και σύμφωνα με το συνήγορό του δεν μπορεί να αναμένεται η χορήγηση παρόμοιας άδειας.

Ο προσφεύγων συνελήφθη το 1982 λόγω της συγγενικής του σχέσης με το ξάδερφό του που είχε επίσης συλληφθεί ως ύποπτος συμμετοχής στη δολοφονία του πρώην προέδρου της Αιγύπτου Anwar Sadat. Ισχυρίζεται ότι υπέστη βασανιστήρια πριν το Μάρτιο του 1983, οπότε απολύθηκε. Ο κύριος Agiza, ενεργό μέλος του ισλαμικού κινήματος στο πανεπιστήμιο, ολοκλήρωσε τις σπουδές του το 1986. Είναι παντρεμένος με την κυρία Hannan Attia. Απέφυγε διάφορες έρευνες της αστυνομίας αλλά συνάντησε δυσκολίες, όπως τη σύλληψη του συνηγόρου του, όταν το 1991 κατέθεσε αγωγή αποζημίωσης κατά του Υπουργού Εσωτερικών επειδή υπέστη βασανιστήρια διαρκούς της φυλάκισής του.

Το 1991 αναχώρησε από την Αίγυπτο για τη Σαουδική Αραβία για λόγους ασφαλείας και στη συνέχεια για το Πακιστάν όπου συνενώθηκε με τη σύζυγό του και τα παιδιά του. Τον Ιούλιο του 1995, η αιγυπτιακή πρεσβεία στο Πακιστάν αρνήθηκε να ανανεώσει το διαβατήριό του κυρίου Agiza, της συζύγου του και των παιδιών τους που αναχώρησαν για τη Συρία με σουδανικές ταυτότητες προκειμένου να συνεχίσουν το ταξίδι τους στην Ευρώπη. Όμως, αυτό το σχέδιο απέτυχε και η οικογένεια εγκα-

ταστάθηκε στο Ιράν όπου το πανεπιστήμιο χορήγησε στον προσφεύγοντα υποτροφία.

Το 1998 ο κύριος Agiza δικάστηκε ερήμην από το «Ανώτατο Στρατιωτικό Δικαστήριο» της Αιγύπτου κατηγορούμενος με άλλα εκατό περίπου άτομα για τρομοκρατική δράση κατά του κράτους. Κηρύχθηκε ένοχος συμμετοχής στην τρομοκρατική ομάδα «Al Gihad» και καταδικάστηκε, χωρίς να έχει το δικαίωμα να ασκήσει έφεση, σε 25ετή κάθειρξη. Λόγω της βελτίωσης των σχέσεων Ιράν-Αιγύπτου που ενείχαν τον κίνδυνο της εξαναγκασμένης απομάκρυνσής του στην πατρίδα του το 2000 ο προσφεύγων αναχώρησε αεροπορικώς με την οικογένειά του για Καναδά μέσω Σουηδίας. Στις 23.9.2000, όταν έφθασε στη Στοκχόλμη, υπέβαλε αίτημα ασύλου.

Αιτούμενος άσυλο ισχυρίστηκε ότι έχει καταδικαστεί ερήμην σε ισόβια κάθειρξη κατηγορούμενος για τρομοκρατία που συνδέεται με τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και ότι εάν επαναπροωθηθεί στην Αίγυπτο θα εκτελεστεί όπως άλλοι συγκατηγορούμενοί του που καταδικάστηκαν για το ίδιο αδίκημα. Η σύζυγός του, κυρία Hannan Attia, υποστήριξε ότι εάν επαναπροωθηθεί στην Αίγυπτο θα φυλακιστεί για πολλά χρόνια λόγω της συγγενικής της σχέσης με τον προσφεύγοντα. Στις 23.5.2001 η Επιτροπή Μετανάστευσης ζήτησε από τις υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας της Σουηδίας να γνωμοδοτήσουν για την υπόθεση. Στις 14.9.2001 και στις 3.10.2001 ο προσφεύγων εξέθεσε αυτοπροσώπως του ισχυρισμούς του για το φόβο δίωξης που διέτρεχε στην πατρίδα του ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης. Αργότερα, τον ίδιο μήνα παρουσίασε το αίτημά του ενώπιον των υπηρεσιών κρατικής ασφάλειας. Στις 30.10.2001 οι υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας ενημέρωσαν την Επιτροπή Μετανάστευσης ότι ο προσφεύγων ήταν ηγετικό στέλεχος οργάνωσης που έχει καταδικαστεί για τρομοκρατική δράση και επομένως έφερε ευθύνη για τις αξιόποινες πράξεις που αυτή είχε τελέσει. Στις 12.11.2001 η Επιτροπή Μετανάστευσης διαβίβασε την υπόθεση στην κυβέρνηση προκειμένου να αποφασίσει, δυνάμει ειδικής διάταξης της μεταναστευτικής νομοθεσίας, για το αίτημα ασύλου και την περαιτέρω μεταχείριση του προσφεύγοντα: αξιολογώντας τις διαθέσιμες πληροφορίες της υπόθεσης θεωρεί ότι ο κύριος Agiza πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την υπαγωγή του στο προστατευτικό καθεστώς του πρόσφυγα, αλλά σύμφωνα με τις με αμφισβητούμενες εκτιμήσεις των υπηρεσιών κρατικής ασφάλειας η υπόθεσή του έπρεπε να αντιμετωπιστεί διαφορετικά. Επομένως, η κυβέρνηση καλείται να αποφασίσει εξισορροπώντας την ενδεχόμενη ανάγκη προστασίας του προσφεύγοντα με τις εκτιμήσεις των υπηρεσιών κρατικής ασφάλειας. Στις 13.11.2001 η Επιτροπή Προσφυγών της Μεταναστευτικής Υπηρεσίας προς την οποία απηύθυνε σχετικό ερώτημα η κυβέρνηση διατύπωσε άπο-

ψη όμοια με αυτήν της Επιτροπής Μετανάστευσης. Με δήλωσή του ενώπιον των υπηρεσιών κρατικής ασφαλείας ο κύριος Agiza αρνήθηκε τη συμμετοχή του στην οργάνωση που επικαλούνταν ισχυριζόμενος ότι μια από τις οργανώσεις δεν ήταν πολιτική αλλά εκδοτικός οίκος. Επίσης υποστήριξε ότι με επιστολή που απέστειλε σε εφημερίδα είχε κατακρίνει τον Usama Bin Laden και τους Taliban του Αφγανιστάν.

Στις 18.12.2001 η κυβέρνηση απέρριψε τα αιτήματα ασύλου του προσφεύγοντα και της συζύγου του. Αιτήσεϊ του συμβαλλόμενου κράτους και με τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων παραλείπεται από το σχετικό έγγραφο το κείμενο της απόφασης που αναφέρει τους λόγους της απόρριψης. Αυθημερόν, εκδόθηκε και εκτελέστηκε η απόφαση απέλασης του προσφεύγοντα από τη Σουηδία. Ταυτόχρονα, οι σουηδικές αρχές αποφάσισαν την απομάκρυνση της συζύγου του από τη χώρα πλην όμως η κυρία Attia κρυβόταν για να αποτρέψει τη σύλληψή της από τη σουηδική αστυνομία.

Στις 23.1.2001 ο πρέσβης της Σουηδίας στην Αίγυπτο συναντήθηκε με τον προσφεύγοντα στη φυλακή Mazraat Tora που βρίσκεται έξω από το Κάιρο¹.

Σε σχετικό έγγραφο προς τη σουηδική κυβέρνηση αναφέρει: «Ο Agiza και ο [...] μόλις μεταφέρθηκαν στη φυλακή ToraH αφού υποβλήθηκε σε 30ήμερη ανάκριση σε εγκαταστάσεις των υπηρεσιών ασφαλείας που βρίσκονται σε άλλη περιοχή της αιγυπτιακής πρωτεύουσας. Στη φυλακή ToraH απολαμβάνει «εξαιρετική» μεταχείριση. Όμως, παραπονέθηκαν για τη μεταχείριση που τους επεφύλαξαν από τη σύλληψή τους στη Σουηδία έως τη μεταγωγή τους στη φυλακή ToraH: η σουηδική αστυνομία ήταν ιδιαίτερα βίαιη κατά τη σύλληψη, αναγκάστηκαν να καθίσουν με στενόχωρο τρόπο κατά την πτήση από τη Στοκχόλμη στο Κάιρο, υποχρεώθηκαν να έχουν τα μάτια καλυμμένα κατά την ανάκριση, στην Αίγυπτο κρατήθηκαν σε δύο μικρά κελιά επιφάνειας τριών τετραγωνικών μέτρων, υπέφεραν από αϋπνία γιατί επιτηρούνταν στα κελιά, στον κύριο Agiza χορηγήθηκαν φάρμακα για το έλκος στομάχου με 10ήμερη καθυστέρηση, υπέστησαν κτυπήματα από δεσμοφύλακες που τους συνόδευσαν στην ανάκριση, ο υπεύθυνος της ανάκρισης απείλησε τον κύριο Agiza με αντίποινα κατά της οικογένειάς του εάν δεν μιλούσε για τη δράση του στο

¹ Σύμφωνα με το συνήγορο που εκπροσώπησε τον προσφεύγοντα ενώπιον της Επιτροπής οι πληροφορίες που παρατίθενται στη συνέχεια για την τύχη και την κατάσταση του κυρίου Agiza προέρχονται από σουηδικές διπλωματικές πηγές, τους γονείς του, μέσα ενημέρωσης και τον αιγύπτιο δικηγόρο του.

² Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για τον κύριο Alzery, ο οποίος προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων. Βλέπε σχετική απόφαση της Επιτροπής στη σελίδα 645 της παρούσας έκδοσης.

Ιράν. Αδυνατώ να επαληθεύσω αυτούς τους ισχυρισμούς. Όμως, είμαι σε θέση να δηλώσω ότι σε άμεση ερώτησή μου οι δύο άντρες με διαβεβαίωσαν ότι δεν έχουν υποστεί οιασδήποτε φύσης συστηματικά σωματικά βασανιστήρια και ότι θεωρούν ότι τους επιφυλάχθηκε καλή μεταχείριση στη φυλακή Toqah».

Την ίδια ημέρα επισκέφθηκαν για πρώτη φορά τον προσφεύγοντα οι γονείς του. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους συνάντησαν το γιο τους στο γραφείο του αρχιφύλακα: εμφανίστηκε έτοιμος να καταρρεύσει, υποβασταζόμενος από υπάλληλο της φυλακής, αδύναμος αφού μόλις που κατάφερε να χαιρετήσει τη μητέρα του, γλωμός και σε κατάσταση σοκ. Το πρόσωπό του και κυρίως τα μάτια αλλά και τα πόδια του ήσαν πρησμένα. Πρησμένα φαίνονταν επίσης τα μάγουλά του και η ματωμένη μύτη του. Αναφέρεται ότι ο προσφεύγων εξήγησε στη μητέρα του ότι κακοποιήθηκε κατά τη σύλληψή του από τις σουηδικές αρχές. Συνοδεία αιγυπτίων αστυνόμων κατά την οκτάωρη πτήση από τη Στοκχόλμη καθόταν με τα χέρια και τα πόδια δεμένα. Όταν έφθασε στην Αίγυπτο πράκτορες των αιγυπτιακών υπηρεσιών ασφαλείας τον υπέβαλαν σε εξεζητημένες μεθόδους ανάκρισης, δηλώνοντάς του ότι ήταν άωφελος για την περίπτωση του οι εγγυήσεις που είχε παράσχει η Αίγυπτος στη Σουηδία για τη μεταχείρισή του. Επίσης, ο προσφεύγων είπε στη μητέρα του ότι τοποθετήθηκαν στο σώμα του τα ηλεκτρόδια μιας ειδικής ηλεκτρικής συσκευής και ότι υποβαλλόταν τακτικά σε ηλεκτροσόκ όταν δεν ανταποκρινόταν προσηκόντως στις διαταγές.

Σύμφωνα με ανταποκριτή σουηδικού ραδιοφωνικού σταθμού που επισκέφθηκε τον προσφεύγοντα στη φυλακή στις 11.2.2002 παρότι δεν έφερε σημάδια βασανιστηρίων περπατούσε με δυσκολία. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση του συνηγόρου του κυρίου Agiza ο ανταποκριτής δήλωσε ότι όταν τον ρώτησε ρητά εάν υπέστη βασανιστήρια απάντησε ότι αδυνατούσε να σχολιάσει. Μετά την πρώτη επίσκεψη οι αιγυπτιακές αρχές επέτρεψαν κατ' επανάληψη στον πρέσβη της Σουηδίας στην Αίγυπτο ή σε άλλους σουηδούς διπλωμάτες να επισκεφθούν τον προσφεύγοντα στη φυλακή. Ο συνήγορος αναφέρει ότι από τα τηλεγραφήματα των σουηδικών διπλωματικών αρχών προκύπτει ότι έως το Μάριο του 2003 ο προσφεύγων απολάμβανε «σχετικά καλή μεταχείριση» και δεν είχε υποστεί βασανιστήρια παρότι οι συνθήκες διαβίωσης στη φυλακή ήσαν σκληρές.

Στις 16.4.2002 επισκέφθηκαν εκ νέου τον προσφεύγοντα οι γονείς του. Αναφέρεται ότι είπε στη μητέρα του ότι μετά την επίσκεψη του Ιανουαρίου υπέστη και άλλα ηλεκτροσόκ και ότι τις τελευταίες δέκα ημέρες είχε μεταφερθεί στην απομόνωση. Τα πόδια και τα χέρια του ήταν δεμένα και δεν είχε δικαίωμα να επισκέπτεται την τουαλέτα. Στην επόμενη επί-

σκεψη είπε στους γονείς του ότι βρισκόταν ακόμη στην απομόνωση αλλά δεν ήταν πλέον δεμένα τα πόδια και τα χέρια του. Του επιτρεπόταν να επισκέπτεται την τουαλέτα άπαξ ημερησίως και το κελί του ήταν κρύο και σκοτεινό. Αναφερόμενος σε αξιωματικό ασφαλείας φέρεται να ρώτησε τη μητέρα του: «Ξέρεις τι μου κάνει τις νύχτες;». Επίσης, τον ενημέρωσαν ότι αναμενόταν η άφιξη της συζύγου του στην Αίγυπτο και ότι θα βιάζονταν ενώπιόν του η μητέρα του και η σύζυγός του. Έκτοτε οι γονείς του τον επισκέπτονταν μια φορά κάθε μήνα έως τον Ιούλιο του 2002 και στη συνέχεια μια φορά κάθε δέκα πέντε ημέρες. Σύμφωνα με πληροφορίες του συνηγόρου του κρατείτο σε σκοτεινό κελί επιφάνειας δύο τετραγωνικών μέτρων, που δεν διέθετε στρώμα. Επίσης, το κελί διέθετε μόνο τεχνητό εξαερισμό. Δεν ήταν ελεύθερος να επισκεφθεί οποτεδήποτε την τουαλέτα.

Το Δεκέμβριο του 2002, ο αιγύπτιος συνήγορος του κυρίου Agiza, ο κύριος Hafeez Abu Saada, διευθυντής μιας αιγυπτιακής οργάνωσης προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που γνωρίζει άριστα τις συνθήκες κράτησης και τις ανακριτικές μεθόδους στην Αίγυπτο, συναντήθηκε με τον κύριο Thomas Hammarberg, διευθυντή του Διεθνούς Κέντρου Olaf Palme. Ο κύριος Abu Saada ήταν πεπεισμένος ότι ο προσφεύγων είχε υποστεί βασανιστήρια.

Στις 5.3.2003 ο πρέσβης της Σουηδίας στην Αίγυπτο επισκέφθηκε τον προσφεύγοντα συνοδευόμενος από απεσταλμένο του Υπουργείου Εξωτερικών της Σουηδίας, ειδικευμένο σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Κατά την επίσκεψη αυτή ο προσφεύγων δήλωσε για πρώτη φορά ότι είχε υποστεί βασανιστήρια. Ερωτηθείς γιατί δεν είχε μιλήσει νωρίτερα γι' αυτήν τη μεταχείριση απάντησε: «Ό,τι κι αν πω δεν έχει πλέον σημασία. Έτσι κι αλλιώς θα απολαμβάνω πάντα αυτήν τη μεταχείριση».

II. Η ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο συνήγορος υποστηρίζει ότι η Σουηδία παραβίασε τα δικαιώματα που προστατεύει το άρθρο 3 της Σύμβασης επαναπροωθώντας τον προσφεύγοντα στην πατρίδα του. Τόσο τα στοιχεία που ήταν γνωστά όταν απελάθηκε ο κύριος Agiza όσο και οι μεταγενέστερες εξελίξεις, που αφορούν στη μεταχείρισή του από τις αιγυπτιακές αρχές, αποδεικνύουν επαρκώς ότι υπέστη βασανιστήρια.

Περαιτέρω, εκθέτει ότι τα βασανιστήρια αποτελούν συνήθη πρακτική στην Αίγυπτο, τόσο ως ανακριτική μέθοδος όσο και ως ποινή, ιδιαίτερα στις υποθέσεις που άπτονται της πολιτικής και της ασφάλειας και ότι ο προσφεύγων είχε κατηγορηθεί για σοβαρές πολιτικές πράξεις και άρα κινδύνευε πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια. Κατά την άποψή του, ήταν αδύνατο να μην γνώριζε το συμβαλλόμενο κράτος ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο ενείχε τον κίνδυνο των βασανι-

στηρίων. Για το λόγο αυτό η Σουηδία αιτήθηκε από την αιγυπτιακή κυβέρνηση να παράσχει εγγυήσεις για το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του κυρίου Agiza. Ο συνήγορος υπογραμμίζει ότι μετά την παροχή των εγγυήσεων και πριν την εκτέλεση της απέλασης δεν συμφωνήθηκαν ρυθμίσεις για τον τρόπο τήρησής τους μετά την άφιξη του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο. Σχετικά αναφέρεται στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹ όπου το δικαστήριο έκρινε ότι οι παρασχεθείσες από την ινδική κυβέρνηση εγγυήσεις δεν επαρκούσαν για την προστασία του προσφεύγοντα από τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Μεταγενέστερα γεγονότα επιβεβαιώνουν αυτήν τη θέση. Κατ' αρχήν η Διεθνής Αμνηστία εξέφρασε ανησυχία για την κατάσταση του προσφεύγοντα με δελτία τύπου της 19^{ης} και της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2001, της 10^{ης} και της 22ας Ιανουαρίου 2002 και της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2002. Δεύτερον, δεν μπορεί να ληφθούν υπόψη οι εντυπώσεις που αποκόμισαν οι σουηδικές διπλωματικές αρχές στην Αίγυπτο μετά τις συναντήσεις τους με τον προσφεύγοντα, γιατί τον επισκέπτονταν σε συνθήκες που δεν ήταν οι προσήκουσες για την περίπτωση. Ειδικότερα, οι επισκέψεις ήταν σύντομες, λάμβαναν χώρα σε φυλακή διαφορετική από αυτήν όπου κρατείτο ο προσφεύγων, δεν υπήρχε η δυνατότητα της κατ' ιδίαν επικοινωνίας μαζί του και δεν ήταν παρίστατο γιατρός ή εμπειρογνώμονας. Τρίτον, τα αποδεικτικά στοιχεία ανεξάρτητων οργάνων επιβεβαιώνουν ότι τα βασανιστήρια αποτελούν συνηθισμένη πρακτική στην Αίγυπτο. Σχετικά, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η μαρτυρία των γονέων του προσφεύγοντα γιατί παρότι στις επισκέψεις τους ήταν παρών δεσμοφύλακας – σε αντίθεση με την πρακτική που ακολουθείτο στις επίσημες συναντήσεις του – δεν καταγράφονταν αυτολεξεί οι συνομιλίες τους. Έτσι, ο κύριος Agiza είχε την ευκαιρία να μιλήσει για ευαίσθητα θέματα στη μητέρα του, ειδικά όταν την αποχαιρετούσε. Κατά τις επισκέψεις αυτές η επιτήρηση ήταν χαλαρή και άνθρωποι έμπαιναν και έβγαιναν στο χώρο του επισκεπτηρίου. Ο συνήγορος ισχυρίζεται ότι δεν είναι προς το συμφέρον του προσφεύγοντα ή των γονέων του να υπερβάλουν την κατάσταση γιατί τούτο θα τον εξέθετε άσκοπα σε κίνδυνο βλαβερής μεταχείρισης και θα δημιουργούσε στενοχώρια στην οικογένειά του που παραμένει στη Σουηδία. Επιπλέον, οι γονείς του, που είναι ηλικιωμένοι και δεν έχουν καμιά σχέση με την πολιτική, δεν θα διακινδύνευαν να υποστούν αντίποινα.

Τέλος, ο αιγύπιος δικηγόρος με τον οποίο συναντήθηκε ο προσφεύγων είναι καθόλα αρμόδιος να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο πελάτης του βασανίστηκε. Εξάλλου, ο κύριος Hammarberg θεωρεί τη μαρ-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σχετικά ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 254.

τυρία του αξιόπιστη. Στην από 28.1.2003 γνωμοδότησή του ο κύριος Hammarberg εκτίμησε ότι υπάρχουν αποδείξεις βασανιστηρίων. Επίσης, εξέφρασε την άποψη ότι τα μέτρα που υιοθέτησαν οι σουηδικές αρχές για να παρακολουθήσουν τη μεταχείριση του προσφεύγοντα ήσαν ανεπαρκή δεδομένου ότι δεν τον επισκέφθηκαν τις πρώτες βδομάδες και στη συνέχεια δεν συναντήθηκαν μαζί του κατ' ιδίαν ούτε ανέλαβαν πρωτοβουλίες για να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις.

Κατά την άποψη του συνηγόρου η μόνη ανεξάρτητη πηγή σ' αυτήν την υπόθεση, ο ανταποκριτής του σουηδικού ραδιοφωνικού σταθμού, επιβεβαιώνει τα προαναφερόμενα συμπεράσματα αφού ο προσφεύγων απέφυγε να απαντήσει όταν ρωτήθηκε άμεσα εάν είχε υποστεί βασανιστήρια. Στις 5.3.2003 ο κύριος Agiza δήλωσε απερίφραστα στον πρέσβη της Σουηδίας στην Αίγυπτο ότι είχε βασανιστεί, όταν πλέον είχε χάσει κάθε ελπίδα να αλλάξει η κατάσταση του.

Τέλος, ο συνήγορος υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων είχε ελάχιστες δυνατότητες να αποδείξει ότι βασανίστηκε αλλά έπραξε ό,τι καλλίτερο για να γνωστοποιήσει τις συνθήκες φυλάκισής του. Ήταν αδύνατο να εκθέσει λεπτομερειακά την εμπειρία της μεταχείρισης που απολαμβάνει ή να την αποδείξει με συγκεκριμένα στοιχεία, όπως για παράδειγμα με ιατρικές γνωματεύσεις.

Στις 25 Ιουνίου 2003 ο κύριος Bo Johansson, συνήγορος του προσφεύγοντα, κατέθεσε την υπό κρίση προσφυγή στη Γραμματεία της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων.

Στις 19 Μαΐου 2004 η Επιτροπή απεφάνθη επί του παραδεκτού της προσφυγής αφού διαπίστωσε ότι η υπόθεση δεν έχει εξεταστεί ούτε εξετάζεται στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας διεθνούς έρευνας ή διευθέτησης και ότι ο προσφεύγων, κύριος Agiza, είχε εξαντλήσει όλα τα εσωτερικά ένδικα μέσα.

Στη διαδικασία των συμπληρωματικών υπομνημάτων που κατέθεσαν οι διάδικοι ενώπιον της Επιτροπής ο συνήγορος του προσφεύγοντα κατέθεσε λεπτομερειακά στοιχεία για την επανάληψη της δίκης του στην Αίγυπτο, τον Απρίλιο του 2004. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία στο συνήγορο υπεράσπισης του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο χορηγήθηκαν αντίγραφα μέρους της ποινικής δικογραφίας που είχε σχηματιστεί σε βάρος του πελάτη του και δεν του επιτράπη η πρόσβαση σε όλα τα έγγραφα της ανακριτικής διαδικασίας. Στις 13.4.2004, κατά την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας, ο προσφεύγων συνομίλησε με το δικηγόρο του για ένα τέταρτο της ώρας. Ο Στρατηγός του Τμήματος Ερευνών της Κρατικής Ασφάλειας, καταθέτοντας ως μάρτυρας κατηγορίας ενώπιον του Δικαστηρίου, δήλωσε ότι ο προσφεύγων κατείχε από το 1980 ηγετική θέση στην ομάδα Jamaa και ότι από το 1983 διατηρούσε σχέσεις με τον Ayman

al Zawahiri, βασικό στέλεχος αυτής της πολιτικής οργάνωσης. Επίσης, κατέθεσε ότι ο προσφεύγων παρακολούθησε μαθήματα εκπαίδευσης στα όπλα σε στρατόπεδα του Αφγανιστάν και του Πακιστάν. Σε κατ' αντιπαράθεση εξέταση ο στρατηγός υποστήριξε ότι αλλάζει συνεχώς η ηγεσία της ομάδας Jamaa και ότι η κατάθεσή του στηρίζεται σε μυστικές πληροφορίες. Επομένως, για λόγους ασφαλείας, δεν μπορεί να κατονομάσει τους πληροφοριοδότες του. Με την από 27.4.2004 απόφασή του το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα του προσφεύγοντα να υποβληθεί σε ιατροδικαστική εξέταση διαρκούσης της δίκης. Περιορίστηκε να αναφερθεί σε ιατρική γνώμάτευση του γιατρού της φυλακής από την οποία προκύπτει ότι ο προσφεύγων υπέστη σωματικές βλάβες διαρκούσης της κράτησής του.

Στη Σουηδία, στην εκπομπή «Kalla Fakta» που προβλήθηκε στην τηλεόραση στις 10.5.2004 συζητήθηκαν οι συνθήκες απομάκρυνσης από τη χώρα του προσφεύγοντα και ενός άλλου άντρα. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που δόθηκαν στη δημοσιότητα οι άντρες οδηγήθηκαν με τα χέρια δεμένα με χειροπέδες στο αεροδρόμιο της Στοκχόλμης όπου προσγειώθηκε ιδιωτικό αεροσκάφος των ΗΠΑ. Η σουηδική αστυνομία παρέδωσε τους δύο άντρες σε ομάδα ειδικών αμερικανών πρακτόρων, που τους αφαίρεσαν τα ρούχα, τους χορήγησαν υπόθετο άγνωστης σύνθεσης, τους φάσκισαν με πάνες και τέλος τους έντυσαν με φόρμα μαύρου χρώματος. Στη συνέχεια, τους οδήγησαν στο αεροσκάφος όπου έδεσαν με αλυσίδες τα χέρια και τα πόδια τους σε μια ειδική κατασκευή και τους κάλυψαν τα μάτια και το κεφάλι με κουκούλα. Σε συνέντευξή του, ο κύριος Hans Dahlgren, υπουργός Εξωτερικών της Σουηδίας, δήλωσε ότι η Αίγυπτος δεν τήρησε την υπόσχεσή της να εγγυηθεί στον προσφεύγοντα το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Ο συνήγορος του κυρίου Agiza ισχυρίζεται ότι μετά από αυτήν την τηλεοπτική εκπομπή το Υπουργείο Εξωτερικών της Σουηδίας απέστειλε δύο υψηλόβαθμους αξιωματούχους στην Αίγυπτο για να ενημερωθούν από τις αιγυπτιακές αρχές για τη μεταχείριση που επεφύλαζαν στους δύο απελαθέντες. Δεν είναι γνωστά τα αποτελέσματα αυτής της πρωτοβουλίας, εκτός από την άρνηση των αιγυπτιακών αρχών να παραδεχθούν ότι οι απελαθέντες κακοποιήθηκαν και από την αναγγελία διεξαγωγής έρευνας υπό την αιγίδα της Αιγύπτου, αλλά με διεθνή συμμετοχή, συμπεριλαμβανομένων γιατρών – εμπειρογνομόνων.

Από την άλλη, με αφορμή αυτήν την εκπομπή, διεξάγονται στη Σουηδία τρεις διαφορετικές έρευνες: α) η πρώτη με πρωτοβουλία του Συνηγόρου Πολίτη που διερευνά τη νομιμότητα των μέτρων που εφαρμόστηκαν, β) η δεύτερη από την Εισαγγελία της Στοκχόλμης μετά την κατάθεση μήνυσης ιδιώτη για τη διερεύνηση της συμπεριφοράς των σουηδι-

κών αρχών ασφαλείας προκειμένου να καθοριστεί εάν τέλεσαν αξιόποινη πράξη κατά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης, γ) η τρίτη, με πρωτοβουλία της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου που διερευνά τη νομιμότητα του χειρισμού αυτών των υποθέσεων από τις σουηδικές αρχές.

Η από 22.3.2005 έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη διαφωτίζει τις συνθήκες απέλασης από τη Σουηδία στην Αίγυπτο και τη μεταχείριση που υπέστη ο κύριος Agiza στο αεροδρόμιο Bromma της Στοκχόλμης. Σύμφωνα με την έκθεση λίγες ημέρες πριν 18^η Δεκεμβρίου 2001, οπότε εκδόθηκε και εκτελέστηκε η απόφαση απέλασης του κυρίου Agiza, η CIA πρότεινε στις σουηδικές υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας να απελάσει με απευθείας πτήση τον προσφεύγοντα στην Αίγυπτο. Οι υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας αποδέχτηκαν την πρόταση με τη σύμφωνη γνώμη του υπουργού Εξωτερικών. Το μεσημέρι της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2001 οι σουηδικές υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας ενημερώθηκαν ότι στο αεροσκάφος θα επέβαιναν αμερικανοί πράκτορες για να προβούν σε έλεγχο ασφαλείας των υπό απέλαση αλλοδαπών. Υιοθετήθηκαν ρυθμίσεις ώστε ο έλεγχος να πραγματοποιηθεί στο αστυνομικό τμήμα του αεροδρομίου.

Το απόγευμα της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2001, μετά την έκδοση της κυβερνητικής απόφασης απέλασης, ο κύριος Agiza συνελήφθη από σουηδούς αστυνομικούς και οδηγήθηκε στο αεροδρόμιο. Το αμερικανικό αεροσκάφος προσγειώθηκε λίγο μετά τις 9 το βράδυ. Φορώντας μάσκες στο πρόσωπό τους αμερικανοί πράκτορες πραγματοποίησαν τον έλεγχο ασφαλείας των υπό απέλαση αλλοδαπών: με ψαλίδι έσκισαν και αφαίρεσαν τα ρούχα τους και στη συνέχεια πραγματοποίησαν σωματική έρευνα. Τους έδεσαν τα χέρια και τα πόδια και τους φόρεσαν ολόσωμες στολές, σαν αυτές των καταδίκων. Τέλος, τους κάλυψαν το κεφάλι με κουκούλα. Τους οδήγησαν με πόδια γυμνά στο αεροσκάφος όπου μετά την επιβίβασή τους τους έδεσαν με λωρίδες σε στρώματα. Οι ενδιαφερόμενοι παρέμειναν σ' αυτήν τη στάση καθόλη τη διάρκεια της πτήσης προς την Αίγυπτο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι οι άντρες των σουηδικών υπηρεσιών κρατικής ασφάλειας παρακολουθούσαν παθητικά την επιχείρηση. Εκτίμησε ότι οι σουηδικές αρχές ασφαλείας όφειλαν – στο μέτρο που οι ΗΠΑ πρότειναν να διευκολύνουν την απέλαση τρεις μήνες μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 – να διερευνήσουν αν η πρόταση συνεπαγόταν την εφαρμογή ειδικών μέτρων ασφαλείας. Όμως, δεν το έπραξαν ακόμα και όταν ενημερώθηκαν ότι θα συνέπρατταν στην απέλαση αμερικανοί πράκτορες των υπηρεσιών ασφαλείας που θα πραγματοποιούσαν στους υπό απέλαση αλλοδαπούς έλεγχο ασφαλείας. Κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη οι σουηδικές υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας έχασαν

τον έλεγχο της κατάστασης στο αεροδρόμιο και καθόλη τη διάρκεια της πτήσης προς την Αίγυπτο: οι πράκτορες της CIA ανέλαβαν το χειρισμό της επιχείρησης και ανέλαβαν ανενόχλητοι κάθε πρωτοβουλία για τον έλεγχο ασφαλείας των υπό απέλαση αλλοδαπών. Αυτή η παραχώρηση άσκησης δημόσιας εξουσίας στη σουηδική επικράτεια είναι, κατά το Συνήγορο του Πολίτη, αντίθετη με τη σουηδική νομοθεσία. Επιπλέον, κάποια από τα μέτρα εξαναγκασμού που εφαρμόστηκαν κατά τον έλεγχο ασφαλείας ήσαν αντίθετα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία. Επιπλέον, η μεταχείριση των απελαυνομένων ήταν εν γένει απάνθρωπη και άρα απαράδεκτη και μπορεί να χαρακτηριστεί εξευτελιστική κατά την έννοια του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο Συνήγορος του Πολίτη υπογράμμισε ότι δεν είναι ανεκτή η απάνθρωπη μεταχείριση που υπέστησαν οι απελαθέντες. Οι σουηδικές υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας όφειλαν να αποφασίσουν τη διακοπή της διαδικασίας απέλασης. Πρέπει να επικριθούν αυστηρά για τον τρόπο που χειρίστηκαν την υπόθεση.

Καταθέτοντας στην Επιτροπή την προαναφερόμενη έκθεση, ο συνήγορος του κυρίου Agiza ισχυρίστηκε ότι μόνη η παρατεταμένη κάλυψη του κεφαλιού με κουκούλα συνιστά βασανιστήριο και ότι το σουηδικό κράτος φέρει την ευθύνη για ό,τι συνέβη στο αεροσκάφος. Προσθέτει ότι στο κλίμα που επικρατούσε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 το συμβαλλόμενο κράτος έπρεπε να αναρωτηθεί για το κίνητρο των ΗΠΑ να διευκολύνουν την απέλαση στην Αίγυπτο και να είχε επεξεργαστεί περισσότερο τις εγγυήσεις που παρείχαν οι αιγυπτιακές αρχές για τον κύριο Agiza.

Στο μεταξύ, στις 15 Ιουνίου 2004 η Επιτροπή Προσφυγών της Μεταναστευτικής Υπηρεσίας της Σουηδίας χορήγησε στη σύζυγο του προσφεύγοντα, κυρία Attia, και στα πέντε παιδιά τους άδεια διαμονής στη Σουηδία για ανθρωπιστικούς λόγους. Αργότερα, τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς, επικαλούμενη το θεσμό της χάριτος η αιγυπτιακή κυβέρνηση μείωσε σε 15ετη την 25ετή κάθειρξη στην οποία είχε καταδικαστεί ο προσφεύγων. Τον Ιούλιο του 2004 αντιπρόσωποι της σουηδικής κυβέρνησης επισκέφθηκαν για τελευταία φορά τον κύριο Agiza στην Αίγυπτο. Για πρώτη φορά ο προσφεύγων συναντήθηκε κατ' ιδίαν με τους σουηδούς απεσταλμένους. Όταν αργότερα συναντήθηκε με τη μητέρα του την ενημέρωσε ότι πριν το επισκεπτήριο τον προειδοποίησαν να είναι συνετός και να μην ανοίξει το στόμα του. Μάλιστα, κάποιος αξιωματούχος φέρεται να του είπε: «Μη νομίζεις ότι δεν ακούμε, έχουμε αυτιά και μάτια».

Στις 20.8.2004, όταν οι διάδικοι κατέθεσαν στην Επιτροπή συμπληρωματικά υπομνήματα, δεν υπήρχαν πληροφορίες για την ανακοινωθείσα από την Αίγυπτο ανεξάρτητη διερεύνηση της υπόθεσης. Όμως,

την ίδια ημέρα, ο σουηδός υπουργός Εξωτερικών ανακοίνωσε δια του ραδιοφώνου ότι η αιγυπτιακή κυβέρνηση απορρίπτει όλους τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα για κακομεταχείριση και ότι θεωρεί απαράδεκτη και μη αναγκαία τη διερεύνηση της υπόθεσης από διεθνή επιτροπή. Ο σουηδός υπουργός κατέληξε ότι αυτή η στάση των αιγυπτιακών αρχών αποτελεί επαρκή λόγο για να επανεξετάσουν οι σουηδικές αρχές – με πνεύμα αυτοκριτικής – τον τρόπο που χειρίστηκαν την υπόθεση του κυρίου Agiza.

Αναφερόμενος στο θεσμό των διπλωματικών εγγυήσεων και στην παράλειψη της Σουηδίας να ρυθμίσει τον τρόπο παρακολούθησης της τήρησής τους ο συνήγορος του προσφεύγοντα επικαλέστηκε την εθνική πρακτική άλλων κρατών. Στην υπόθεση Bilasi-Ashri, η αιγυπτιακή κυβέρνηση αρνήθηκε στο αυστριακό υπουργείο Δικαιοσύνης, που ενεργούσε στο πλαίσιο εκτέλεσης εφετειακής απόφασης, τη λεπτομερειακή ρύθμιση της παρακολούθησης της εφαρμογής των εγγυήσεων μετά την επιστροφή του ενδιαφερόμενου. Στην περίπτωση του Ahmed Zakaev, βρετανικό δικαστήριο απεφάνθη κρίνοντας αίτημα έκδοσης ότι οι εγγυήσεις που παρείχε δημοσίως ο αναπληρωτής υπουργός, υπεύθυνος για το σωφρονιστικό σύστημα στη Ρωσία, δεν επαρκούσαν για να αποκλείσουν τον πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων. Κατά το συνήγορο, στην περίπτωση του κυρίου Agiza θα έπρεπε να είχε υιοθετηθεί αυτός ο τύπος της άτεγκτης προσέγγισης, όπου η δικαιοσύνη διασφαλίζει την αποτελεσματική και πραγματική προστασία.

Αναφερόμενος στη συμμετοχή των ΗΠΑ στην απέλαση ο συνήγορος του προσφεύγοντα επικαλέστηκε το βιβλίο «Chain of Command» του Seymour Hersh. Επιβεβαιώνει ότι η «επιχείρηση Bromma» (που υποδηλώνει την ονομασία του αεροδρομίου από το οποίο επαναπροωθήθηκε ο προσφεύγων στην Αίγυπτο) διεξήχθη από πράκτορες του προγράμματος ειδικής πρόσβασης του αμερικανικού Πενταγώνου που επιδίδονταν στην απομάκρυνση ύποπτων τρομοκρατών στις χώρες καταγωγής τους εφαρμόζοντας «ανορθόδοξες μεθόδους». Σχετικά αναφέρεται ότι η απέλαση του προσφεύγοντα ήταν μια από τις πρώτες επιχειρήσεις και κάποιος από τους συμμετέχοντες τη χαρακτήρισε ως «τη λιγότερο πετυχημένη». Κατά το συνήγορο, αυτή η παρέμβαση τρίτου κράτους στο στάδιο της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, επιβεβαιώνει ότι τη Σουηδία γνώριζε ότι η Αίγυπτος προσφεύγει συχνά στην πρακτική των βασανιστηρίων όπως επίσης ότι ο προσφεύγων κινδύνευε πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια, μεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Νόμο Βάσιμο: Α) Οι συστηματικές, σοβαρές, κατάφωρες ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρ-

κούν για να καθοριστεί ο κίνδυνος βασανιστηρίων που αντιμετωπίζει οποιοσδήποτε εάν απελαθεί ή επαναπροωθηθεί στη χώρα αυτή. Επιβάλλεται η ύπαρξη συμπληρωματικών λόγων από τους οποίους αποδεικνύεται ότι ο απειλούμενος με απέλαση ή επαναπροώθηση θα κινδυνεύσει προσωπικά. Αντίστροφα, η απουσία κατάφωρων και συστηματικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων, που πρέπει να ερευνάνται κατά την αξιολόγηση των συγκεκριμένων εξατομικευμένων δεδομένων. **Β)** Η απαγόρευση της απέλασης που προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης πρέπει να ερμηνευθεί με τρόπο ώστε να περιλαμβάνει το δικαίωμα αποκατάστασης στην περίπτωση της παραβίασής της. **Γ)** Όταν προβάλλονται βάσιμοι ισχυρισμοί για παραβίαση του άρθρου 3 το δικαίωμα στην άσκηση πραγματικής και αποτελεσματικής προσφυγής που εμπεριέχει προϋποθέτει την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της απόφασης που διατάσσει την απομάκρυνση ή την απέλαση. **Δ)** Η απόλυτη προστασία που παρέχει η Σύμβαση ακόμα και όταν ανακύπτουν στοιχεία που άπτονται της εθνικής ασφάλειας τονίζει τη σημασία των κατάλληλων μηχανισμών επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης. Ο μηχανισμός που επιλέγεται στις περιπτώσεις ειδικών διαδικασιών προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες που συνεπάγονται οι ανησυχίες εθνικής ασφάλειας θα πρέπει να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης. **Ε)** Με τη δήλωση του άρθρου 22 της Σύμβασης το συμβαλλόμενο κράτος δεσμεύεται να διασφαλίζει σε όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία του το δικαίωμα να επικαλούνται τη σχετική αρμοδιότητά της που περιλαμβάνει την εξουσία της να υποδεικνύει, όταν είναι αναγκαίο, προσωρινά μέτρα για την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης διαφυλάσσοντας με αυτόν τον τρόπο το αντικείμενο της προσφυγής εκκρεμούσης της έκδοσης οριστικής απόφασης.

Σκεπτικό: Α) Επί της ουσίας της διαφοράς: 13.1 Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 22 της Σύμβασης η Επιτροπή εξετάζει την προσφυγή λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που κατέθεσαν ενώπιόν της οι διάδικοι. Χαρακτηρίζει θεμιτά και σημαντικά τα μέτρα του Συμβουλίου Ασφαλείας¹ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, συ-

¹ Σχετικά η Επιτροπή παραπέμπει στην παράγραφο 3 στ) της απόφασης 1373(2001) του Συμβουλίου Ασφαλείας, που ορίζει: «3. Καλεί όλα τα κράτη ... στ) να λάβουν κατάλληλα μέτρα σε συμφωνία με τις σχετικές προβλέψεις του εθνικού και διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών αρχών περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πριν απονεύσουν το καθεστώς του πρόσφυγα, προς το σκοπό της διασφάλισης ότι όποιος αναζητεί άσυλο δεν έχει σχεδιάσει, διευκολύνει ή συμμετάσχει στη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων» (βλέπε την από 26.10.2001 υπουργική απόφαση σε ΦΕΚ 257/2.11.2001, τ. Α'), στην παράγραφο 6 της απόφασης 1456 (2003)

μπεριλαμβανομένης της άρνησης χορήγησης της προστασίας που είναι εγγενής στο θεσμό του ασύλου. Όμως, τα μέτρα αυτά πρέπει να εφαρμόζονται σε πλαίσιο πλήρους σεβασμού των ισχυόντων κανόνων του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων της Σύμβασης, όπως κατ' επανάληψη υπογράμμισε το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Β) Εξέταση της προσφυγής υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης: 13.2 Η Επιτροπή καλείται να αποφανθεί εάν το συμβαλλόμενο κράτος απελαύνοντας τον προσφεύγοντα στην Αίγυπτο παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η απομάκρυνση ή η επαναπροώθηση οιοσδήποτε προσώπου στα σύνορα εδαφών όπου για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια. Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι θα κρίνει αυτό το ζήτημα με βάση τις πληροφορίες που το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει κατά το χρόνο της απέλασης. Τα μεταγενέστερα γεγονότα συμβάλλουν στην αξιολόγηση της γνώσης του συμβαλλόμενου κράτους, πραγματικής ή επαγωγικής, κατά το χρόνο που εκτέλεσε την απόφαση απέλασης.

13.3 Επίσης, η Επιτροπή υποχρεούται να καθορίσει εάν για σοβαρούς λόγους πιστεύεται ότι ο προσφεύγων κινδύνευε προσωπικά να υποστεί βασανιστήρια στην περίπτωση της απομάκρυνσής του στην Αίγυπτο. Υπενθυμίζει σχετικά ότι πρόκειται να κρίνει εάν ο ενδιαφερόμενος κινδύνευε σε εξατομικευμένη βάση να υποστεί βασανιστήρια στην περίπτωση απομάκρυνσής του στη χώρα όπου απελάθηκε. Επομένως, οι συστηματικές, σοβαρές, κατάφωρες ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να καθοριστεί ο κίνδυνος βασανιστηρίων που αντιμετωπίζει οποιοσδήποτε εάν απελαθεί ή επαναπροωθηθεί στη χώρα αυτή. Επιβάλλεται η ύπαρξη συμπληρωματικών λόγων από τους οποίους αποδεικνύεται ότι ο απειλούμενος με απέλαση ή επαναπροώθηση θα κινδυνεύσει προσωπικά. Αντίστροφα, η απουσία κατάφωρων και συστηματικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων, που πρέ-

με την οποία το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τα κράτη «κατά την υιοθέτηση των μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας να σέβονται την υποχρέωση συμμόρφωσης με τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει του διεθνούς δικαίου και ειδικότερα να υιοθετούν μέτρα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, κυρίως με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, το διεθνές προσφυγικό δίκαιο και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο» (βλέπε σε: [www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/S.RES.1456+\(2003\).En?Opendocument](http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/S.RES.1456+(2003).En?Opendocument)) και στις παραγράφους 3 έως 6 της απόφασης 1566 (2004) για την «Απειλή που συνιστούν για τη Διεθνή Ειρήνη και Ασφάλεια οι Τρομοκρατικές Ενέργειες» του Συμβουλίου Ασφαλείας (βλέπε σε: www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions04.html).

πει να ερευνάνται κατά την αξιολόγηση των συγκεκριμένων εξατομικευμένων δεδομένων.

13.4 Η Επιτροπή διαπιστώνει κατ' αρχήν ότι οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν κατά το χρόνο της απέλασης του κυρίου Agiza στην Αίγυπτο ότι η χώρα αυτή προσφεύγει συστηματικά και εκτεταμένα στην πρακτική των βασανιστηρίων των κρατουμένων και ότι ο κίνδυνος αυτός είναι ιδιαίτερα αυξημένος στις περιπτώσεις των πολιτικών κρατουμένων και των κρατουμένων για λόγους ασφαλείας¹. Επιπλέον, το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε ότι οι εθνικές υπηρεσίες ασφαλείας χαρακτήρισαν τον προσφεύγοντα, ως εμπλεκόμενο σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, απειλή για την εθνική ασφάλεια και γι' αυτό το λόγο τα όργανα που ήσαν κατά κανόνα αρμόδια να κρίνουν το αίτημά του για άσυλο διαβίβασαν την υπόθεση στην κυβέρνηση ώστε να ληφθεί στο πλέον υψηλό επίπεδο της εκτελεστικής εξουσίας απόφαση ανεπίδεκτη προσβολής με προσφυγή. Περαιτέρω, το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε επίσης ότι ο προσφεύγων ενδιέφερε τις υπηρεσίες ασφαλείας δύο άλλων κρατών: από τα στοιχεία που κατέθεσε ενώπιον της Επιτροπής προκύπτει ότι το πρώτο αλλοδαπό κράτος προσέφερε δια των υπηρεσιών ασφαλείας του αεροσκάφος για τη μεταφορά του προσφεύγοντα στο δεύτερο κράτος, στην Αίγυπτο όπου σύμφωνα με πληροφορίες του συμβαλλόμενου κράτους είχε καταδικαστεί ερήμην και καταζητείτο για συμμετοχή σε τρομοκρατικές ενέργειες. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το εύλογο συμπέρασμα που συνάγεται από τα προαναφερόμενα στοιχεία λαμβανόμενα υπόψη συνδυαστικά, δηλαδή ότι ο προσφεύγων κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια εάν επιστρέψει στην Αίγυπτο, επιβεβαιώθηκε από τις μεταγενέστερες της έκδοσης της απόφασης απέλασης εξελίξεις, όταν αμέσως πριν την απέλαση υποβλήθηκε στην επικράτεια του συμβαλλόμενου κράτους από πράκτορες αλλοδαπού κράτους, αλλά με τη συγκατάθεση των εθνικών αστυνομικών αρχών, στη μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 16 της Σύμβασης². Επομένως, η απέλαση του κυρίου Agiza από τη

¹ Σχετικά η Επιτροπή παραπέμπει μεταξύ άλλων πηγών στις παραγράφους 280 έως 333 της έκθεσης που υπέβαλε η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (έγγραφο A/51/44) καθώς και στα συμπεράσματα και στις συστάσεις της Επιτροπής επί τη τέταρτης περιοδικής έκθεσης της Αιγύπτου (έγγραφο CAT/C/CR/29/4 της 23.12.2002).

² Σημείωση της επιμελήτριας: το άρθρο 16 της Σύμβασης προβλέπει την υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών να εμποδίζουν σε οποιαδήποτε εδαφική περιοχή της δικαιοδοσίας τους άλλες πράξεις σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που δεν συνιστούν βασανιστήρια, όπως καθορίζονται στο άρθρο 1, όταν αυτές οι πράξεις τελούνται ή υποκινούνται ή διαπράττονται με τη συναίνεση ή την ανοχή ενός δημόσιου υπαλλήλου ή άλλου προσώπου που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα.

Σουηδία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, οι διπλωματικές εγγυήσεις που η Αίγυπτος παρείχε στη Σουηδία χωρίς να ρυθμιστεί από τα ενδιαφερόμενα κράτη ο μηχανισμός παρακολούθησης της τήρησής τους, δεν ήταν επαρκείς για την προστασία του προσφεύγοντα από τον έκδηλο κίνδυνο των βασανιστηρίων.

13.5 Υπό το φως της προηγούμενης αξιολόγησης η Επιτροπή θεωρεί αναγκαίο να υπογραμμίσει ότι η απόφασή της στην υπό κρίση υπόθεση στηρίζεται σε στοιχεία που δεν γνώριζε όταν εξέταζε μια παρόμοια υπόθεση, αυτή της κυρίας Hanan Attia¹, συζύγου του προσφεύγοντα, όπου εκτίμησε ότι ήταν επαρκείς οι εγγυήσεις που είχαν παρασχεθεί. Ειδικότερα, εξέτασε τον πραγματικό κίνδυνο να υποστεί η προσφεύγουσα βασανιστήρια στην περίπτωση της απομάκρυνσής της στην Αίγυπτο με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία που κατατέθηκαν ενώπιόν της έως την έκδοση της απόφασής της κυρίως επειδή η ενδιαφερόμενη δεν είχε απελαθεί. Σχετικά, σημειώνει ότι δεν γνώριζε την κακομεταχείριση που επικαλέστηκε ο κύριος Agiza στον πρέσβη της Σουηδίας στην Αίγυπτο, όταν τον επισκέφθηκε για πρώτη φορά, πληροφορία που δεν προσκόμισε ενώπιόν της το συμβαλλόμενο κράτος ούτε την κακομεταχείριση που υπέστη ο προσφεύγων από πράκτορες αλλοδαπού κράτους στο έδαφος της Σουηδίας με τη συγκατάθεση των σουηδικών αρχών, ούτε τη συμμετοχή των αλλοδαπών μυστικών υπηρεσιών που προσέφεραν και παρείχαν τα μέσα εκτέλεσης της απέλασης. Περαιτέρω, όταν εξέτασε την προσφυγή της κυρίας Attia δεν είχε στη διάθεσή της τα στοιχεία που αποκαλύφθηκαν προοδευτικά και αφορούν στα μέτρα που εφαρμόζουν διάφορα κράτη για να εκθέτουν στον κίνδυνο βασανιστηρίων εκτός της επικράτειάς τους τους υπόπτους τρομοκρατικής δράσης ούτε γνώριζε ότι η Αίγυπτος παραβίασε τις εγγυήσεις που είχε παράσχει για το σεβασμό του δικαιώματος του προσφεύγοντα σε δίκαιη δίκη, στοιχείο που έχει βαρύνουσα σημασία για την αξιολόγηση των διπλωματικών εγγυήσεων ως συνόλου ή την απροθυμία και την παράλειψη των αιγυπτιακών αρχών να ανταποκριθούν στο αίτημα που υπέβαλε σε υψηλό επίπεδο η σουηδική κυβέρνηση για τη διεξαγωγή ανεξάρτητης έρευνας της υπόθεσης. Τέλος, η Επιτροπή εκτιμά ότι κατά την εξέταση της προσφυγής της συζύγου του κυρίου Agiza, που κινδύνευσε να απελαθεί μερικά χρόνια αργότερα από αυτόν ανέκυψαν ζητήματα διαφορετικά από αυτά της υπό κρίση υπόθεσης.

Γ) Αξιολόγηση της διαδικασίας απέλασης υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης: 13.6 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι όλη η Σύμβαση

¹ Υπόθεση *Hanan Ahmed Fouad Abd El Khalek Attia κατά Σουηδίας*, προσφυγή No. 199/2002, απόφαση εκδοθείσα στις 17.11.2002, δημοσιευμένη στο διαδικτυο σε: www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

διαπνέεται από το δικαίωμα στην άσκηση πραγματικής και αποτελεσματικής προσφυγής όταν παραβιάζεται κάποια από τις διατάξεις της γιατί διαφορετικά θα ήταν μόνο θεωρητική η προστασία που παρέχει. Μάλιστα ορισμένες διατάξεις της¹ αναγνωρίζουν ρητά στο θύμα των βασανιστηρίων το δικαίωμα της αποκατάστασης ενώ σε άλλες περιπτώσεις, σύμφωνα με την ερμηνεία της Σύμβασης από την Επιτροπή, το δικαίωμα αποκατάστασης είναι εγγενές στη διάταξη που ουσιαστικού δικαίου που παραβιάζεται². Η Επιτροπή εκτιμά ότι η απαγόρευση της απέλασης που προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης πρέπει να ερμηνευθεί με τρόπο ώστε να περιλαμβάνει το δικαίωμα αποκατάστασης στην περίπτωση της παραβίασης της. Παρότι η διάταξη του άρθρου 3 δεν αναφέρει ρητά το δικαίωμα αποκατάστασης την ερμηνεία αυτή επιβάλλουν η ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας που παρέχει και η συνεπής κατανόηση της Σύμβασης.

13.7 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι στην περίπτωση ισχυρισμών βασανιστηρίων ή μεταχείρισης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής το δικαίωμα αποκατάστασης προϋποθέτει την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη διερεύνηση των κρίσιμων περιστατικών της υπόθεσης. Όμως λόγω της φύσης της επαναπροώθησης οι ισχυρισμοί για παραβίαση αυτού του κανόνα ουσιαστικού δικαίου αφορούν στην επικείμενη απομάκρυνση ή απέλαση. Επομένως, όταν προβάλλονται βάσιμοι ισχυρισμοί για παραβίαση του άρθρου 3 το δικαίωμα στην άσκηση πραγματικής και αποτελεσματικής προσφυγής που εμπεριέχει προϋποθέτει την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της απόφασης που διατάσσει την απομάκρυνση ή την απέλαση. Είναι πάγια η νομολογία της Επιτροπής όσον αφορά στις προϋποθέσεις του άρθρου 3: κατ' επανάληψη έχει κρίνει ότι παραβιάζει τον κανόνα ουσιαστικού δικαίου της εν λόγω διάταξης η αδυναμία προσβολής της απόφασης απέλασης ενώπιον ανεξάρτητης αρχής, δηλαδή ενώπιον δικαστηρίου³.

¹ Σχετικά η Επιτροπή παραπέμπει στις διατάξεις των άρθρων 12 έως 16 της Σύμβασης.

² Σχετικά η Επιτροπή παραπέμπει στην παράγραφο 9.6 της από 21.11.2002 απόφασής της επί της υπόθεσης *Dzematj κατά Γιουγκοσλαβίας* (προσφυγή Νο. 161/2000): « Οι θετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το πρώτο εδάφιο της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 16 της Σύμβασης περιλαμβάνουν την υποχρέωση αποκατάστασης και αποζημίωσης των θυμάτων για τις πράξεις που παραβιάζουν αυτόν τον κανόνα δικαίου. Κατά συνέπεια, κατά την άποψη της Επιτροπής, το συμβαλλόμενο κράτος παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που ανέλαβε δυνάμει του άρθρου 16 της Σύμβασης αφού δεν αναγνώρισε στους προσφεύγοντες το δικαίωμα αποκατάστασης και δεν τους κατέβαλε δίκαιη και κατάλληλη αποζημίωση».

³ Σχετικά η Επιτροπή παραπέμπει στις παραγράφους 11.5 και 12 της από 9.11.1999 απόφασής της επί της υπόθεσης *Arkausz Arana κατά Γαλλίας* (προσφυγή Νο. 63/1999). Βλέπε σε: www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

13.8 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι υπό κανονικές συνθήκες το συμβαλλόμενο κράτος παρέχει τη δυνατότητα επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης με την εφαρμογή διαδικασίας που ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση των σχετικών υποθέσεων ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης και της Επιτροπής Προσφυγών της Μεταναστευτικής Υπηρεσίας. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση λόγω των ανησυχιών κρατικής ασφάλειας τα όργανα που ήταν αρμόδια να κρίνουν το αίτημα του προσφεύγοντα διαβίβασαν την υπόθεσή του στην κυβέρνηση, που αποφάσισε σε πρώτο και τελευταίο βαθμό την απέλασή του. Η Επιτροπή σημειώνει ότι ο κύριος Agiza δεν είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί καμιάς μορφής επανεξέταση της απόφασης που διέταξε την απομάκρυνσή του από τη Σουηδία. Υπενθυμίζει ότι η απόλυτη προστασία που παρέχει η Σύμβαση ακόμα και όταν ανακλύπουν στοιχεία που άπτονται της εθνικής ασφάλειας τονίζει τη σημασία των κατάλληλων μηχανισμών επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης. Ο μηχανισμός που επιλέγεται στις περιπτώσεις ειδικών διαδικασιών, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες που συνεπάγονται οι ανησυχίες εθνικής ασφάλειας, θα πρέπει να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση η Επιτροπή εκτιμά, ενόψει των ισχυρών στοιχείων που κατατέθηκαν ενώπιον της, ότι η απόλυτη αδυναμία άσκησης οιοδήποτε μέσου που θα επέτρεπε την ανεξάρτητη δικαστική ή διοικητική επανεξέταση της κυβερνητικές απόφασης απέλασης του προσφεύγοντα συνιστά παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με την υποχρέωση εφαρμογής διαδικασίας για την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης που επιβάλει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Δ) Στέρηση του προβλεπόμενου από το άρθρο 22 της Σύμβασης δικαιώματος άσκησης προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής: 13.9 Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι με τη δήλωση του άρθρου 22 της Σύμβασης το συμβαλλόμενο κράτος δεσμεύεται να διασφαλίζει σε όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία του το δικαίωμα να επικαλούνται τη σχετική αρμοδιότητα της που περιλαμβάνει την εξουσία της να υποδεικνύει, όταν είναι αναγκαίο, προσωρινά μέτρα για την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης διαφυλάσσοντας με αυτόν τον τρόπο το αντικείμενο της προσφυγής εκκρεμότητας της έκδοσης οριστικής απόφασης. Όμως, για να είναι πραγματική και όχι θεωρητική η άσκηση του δικαιώματος της προσφυγής θα πρέπει πριν την εκτέλεση της οριστικής απόφασης να χορηγείται στον ενδιαφερόμενο εύλογος χρόνος προκειμένου να εξετάσει εάν θα προσφύγει ενώπιον της Επιτροπής. Όμως, σημειώνει η Επιτροπή, στην υπό κρίση υπόθεση ο προσφεύγων συνελήφθη και απελάθηκε από το συμβαλλόμενο

κράτος αμέσως μόλις η κυβέρνηση αποφάσισε την απομάκρυνσή του από τη χώρα. Μάλιστα, η απόφαση απέλασης κοινοποιήθηκε στο συνήγορό του στη Σουηδία την επομένη της εκτέλεσής της. Επομένως, ήταν ανέφικτη για τον προσφεύγοντα η επίκληση του άρθρου 22 της Σύμβασης και πολύ περισσότερο η άσκηση της προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής. Ενόψει των ανωτέρω, η Επιτροπή εκτιμά ότι το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε την υποχρέωση σεβασμού του δικαιώματος κάθε προσώπου να ασκεί την πραγματική προσφυγή που εγγυάται το άρθρο 22 της Σύμβασης.

Ε) Παράλειψη του συμβαλλόμενου κράτους να συνεργαστεί με την Επιτροπή: 13.10 Αφού ολοκλήρωσε την εξέταση των ουσιαστικών ισχυρισμών του προσφεύγοντα η Επιτροπή καλείται να αποφανθεί εάν στο πλαίσιο της διαδικασίας κρίσης της παρούσας υπόθεσης το συμβαλλόμενο κράτος παρέλειψε να συμμορφωθεί με την υποχρέωσή του να συνεργάζεται μαζί της με τρόπο ολοκληρωμένο. Σχετικά σημειώνει ότι με τη δήλωση του άρθρου 22, που παρέχει στα φυσικά πρόσωπα το δικαίωμα να προσφεύγουν ενώπιον της Επιτροπής επικαλούμενα παραβίαση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει το ενδιαφερόμενο κράτος δυνάμει της Σύμβασης, τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνεργάζονται πλήρως με την Επιτροπή στο πλαίσιο των διαδικασιών που προβλέπει αυτή η διάταξη της Σύμβασης και ο Κανονισμός της Επιτροπής. Ειδικότερα, η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 22 της Σύμβασης υποχρεώνει το συμβαλλόμενο κράτος να γνωστοποιεί στην Επιτροπή όλα τα στοιχεία που είναι κρίσιμα και αναγκαία για τη ρύθμιση της εξεταζόμενης υπόθεσης. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι σε κάθε περίπτωση οι ι-διαίτερα ευέλικτοι μηχανισμοί που εφαρμόζει και οι επαρκώς εκτεταμένες αρμοδιότητές της αποτρέπουν την κατάχρηση της διαδικασίας. Επομένως, το συμβαλλόμενο κράτος παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 22 της Σύμβασης και παρακώλυσε τη δικαιοδοσία της Επιτροπής να αποφασίσει επί της διαδικασίας αποκρύπτοντας τις ανησυχίες του και κρίσιμα στοιχεία της υπόθεσης.

14. Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, κρίνοντας δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 7 του άρθρου 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης εξευτελιστικής μεταχείρισης αποφασίζει ότι τα πραγματικά περιστατικά που κλήθηκε να εξετάσει συνιστούν παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης από το συμβαλλόμενο κράτος.

15. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 112 του Εσωτερικού Κανονισμού της η Επιτροπή αιτείται από το συμβαλλόμενο κράτος να την ενημερώσει εντός 90 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης για τα μέτρα που θα υιοθετήσει σε συνέχεια των παρα-

πάνω διαπιστώσεων. Επίσης, το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να αποτρέψει παρόμοιες παραβιάσεις στο μέλλον.

Η Επιτροπή κρίνει ότι η Σουηδία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

Άποψη μειοψηφίας του Alexander Yakovlev: Δυστυχώς διαφωνώ με την άποψη της πλειοψηφίας της Επιτροπής όσον αφορά στην παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Στο πλαίσιο αυτής της διάταξης ορθά εκκινεί η Επιτροπή από το χρόνο της απέλασης για να αξιολογήσει τη βασιμότητα της απομάκρυνσης του προσφεύγοντα. Προκύπτει όμως από την απόφασή της ότι οι κρίσιμότερες πληροφορίες που διαθέτει για τα επίδικα περιστατικά αποκαλύφθηκαν μετά την απέλαση του κυρίου Agiza και δεν αφορούν άμεσα στην κατάσταση του κατά το χρόνο της απέλασης.

Είναι σαφές ότι το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, ειδικότερα την απαγόρευση επαναπροώθησης. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο ζήτησε σε υψηλό επίπεδο από την κυβέρνηση της Αιγύπτου να εγγυηθεί την προσήκουσα μεταχείριση του προσφεύγοντα. Στην έκθεση που υπέβαλε το 2002 προς την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μια εξέχουσα προσωπικότητα, ο κύριος Van Boren, πρώην Ειδικός Εισηγητής για τα Βασανιστήρια εξέφρασε την άποψη ότι υπό προϋποθέσεις είναι αποδεκτή η πρακτική των διπλωματικών εγγυήσεων και κάλεσε τα κράτη να παρέχουν «συγκεκριμένες και ρητές εγγυήσεις ... ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν θα υποστούν βασανιστήρια ή άλλης μορφής κακομεταχείριση όταν επιστρέψουν στη χώρα όπου απελούνονται». Τούτο ακριβώς έπραξε και το συμβαλλόμενο κράτος στην υπό κρίση υπόθεση και τούτο του καταμαρτυρεί σήμερα η Επιτροπή. Το συμβαλλόμενο κράτος δικαιούτο να δεχθεί τις παρασχεθείσες εγγυήσεις και μάλιστα κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για να παρακολουθήσει τη μεταχείριση που επεφύλαζαν στον προσφεύγοντα οι αιγυπτιακές αρχές. Δεν είναι της παρούσης να απαντηθεί το ερώτημα για τον τρόπο με τον οποίον η Σουηδία θα χειριζόταν σήμερα την υπόθεση αυτή εάν βρισκόταν στην ίδια θέση. Όμως, είναι σαφές ότι το συμβαλλόμενο κράτος ενήργησε καλόπιστα και σύμφωνα με τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης όταν απέλασε τον προσφεύγοντα. Για τους προαναφερόμενους λόγους θεωρώ ότι η απέλαση του κυρίου Agiza δεν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

0532

Υπόθεση Mafhoud Brada¹ κατά Γαλλίας της 24.5.2005Ανακοίνωση 195/2002²

Σύνθεση της Επιτροπής: Sayed Kassem El Masry, Ole Vedel Rasmussen, Alexander M. Yakovlev, Guibril Camara, Felice Gaer, Claudio Grossman, Fernando Mariño Menendez, Andreas Mavrommatis, Xuexian Wang, Prado Vallejo.

Απέλαση απορριφθέντα αιτούντα άσυλο από την Αλγερία για λόγους δημόσιας τάξης – Μετά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης αυτή κηρύχθηκε παράνομη με απόφαση εθνικού δικαστηρίου (διοικητικού Εφετείου) – Αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων – Η παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με τα μέτρα προσωρινής προστασίας που υπέδειξε η Επιτροπή υποθάλλει την προστασία των δικαιωμάτων που εγγνύται η Σύμβαση και παραβιάζει την υποχρέωση που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 22 της Σύμβασης να συνεργάζεται με την Επιτροπή και να μην παρεμποδίζει το έργο της.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 3 και 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

I. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα : Ο προσφεύγων, κύριος Mafhoud Brada, πολίτης Αλγερίας, διέμενε στη Γαλλία όταν άσκησε την παρούσα προσφυγή, που αφορά στην απόφαση των γαλλικών αρχών να τον απομακρύνουν στη χώρα καταγωγής του. Ισχυρίζεται ότι η απόφαση με την οποία η Γαλλία διατάσσει την εξαναγκασμένη επιστροφή του στην Αλγερία παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων. Εκπροσωπείται ενώπιον της Επιτροπής από την Δράση των Χριστιανών για την Κατάργηση των Βασανιστηρίων, που είναι μη κυβερνητική οργάνωση.

Στις 19.12.2002, κατ' εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 22 της Σύμβασης, η Επιτροπή ενημέρωσε με επιστολή το

¹ Εκπροσωπήθηκε από το δικηγόρο M. Linares, της Δράσης των Χριστιανών για την Κατάργηση των Βασανιστηρίων.

² Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε CAT/C/34/D/195/2002/24.5.2005 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

συμβαλλόμενο κράτος για την άσκηση της προσφυγής. Ταυτόχρονα, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 9 του άρθρου 108 του Εσωτερικού Κανονισμού της αιτήθηκε από τη Γαλλία να μην απελάσει τον προσφεύγοντα στην Αλγερία εκκρεμούσης της εξέτασης της υπόθεσής του ενώπιόν της. Η Επιτροπή επανέλαβε το αίτημα αυτό με την από 26.9.2002 επιστολή της.

Στις 21.10.2002 η Επιτροπή ενημερώθηκε από το συνήγορο του προσφεύγοντα ότι ο πελάτης του απελάθηκε αεροπορικώς στην Αλγερία στις 30.9.2002 και ότι έκτοτε αγνοείται η τύχη του.

Ο προσφεύγων, πιλότος της πολεμικής αεροπορίας, υπηρετούσε από το 1993 στην αλγερινή αεροπορική μοίρα καταδρομών, στη βάση Bechar της Αλγερίας. Προκειμένου για την ενίσχυση και την υποστήριξη των επιχειρήσεων που διεξήγαγαν οι μονάδες των ελικοπτέρων η μοίρα στην οποία υπηρετούσε ο κύριος Brada εκτελούσε από το 1994 αποστολές βομβαρδισμών με στόχο τις ζώνες των ισλαμικών πολέμαρχων της περιοχής Sidi Bel Abbes. Τα καταδρομικά αεροπλάνα ήσαν εξοπλισμένα με εμπρηστικές βόμβες. Ο προσφεύγων και άλλοι πιλότοι γνώριζαν ότι απαγορεύεται η χρήση παρόμοιων όπλων. Διαπιστώνοντας τα καταστροφικά αποτελέσματα της χρήσης τους από εικόνες νεκρών αντρών, γυναικών, παιδιών και ζώων που είχαν φωτογραφίσει συνάδελφοί τους που υπηρετούσαν στη στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών κάποιοι πιλότοι άρχισαν να αμφισβητούν τη σκοπιμότητα αυτών των επιχειρήσεων.

Αψηφώντας τις αυστηρές ποινικές κυρώσεις που επισύρει η άρνηση συμμόρφωσης σε διαταγές ο κύριος Brada και ένας συνάδερφός του δήλωσαν τον Απρίλιο του 1994, σε πρωινή αναφορά της μοίρας τους, ότι αρνούνται να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις βομβαρδισμών αμάχων. Σε απάντηση της δήλωσής τους ανώτερος αξιωματικός απείλησε με το όπλο του το συνάδερφό του καθιστώντας του σαφές ότι η άρνηση εκτέλεσης διαταγών «σημαίνει θάνατο». Και ενώ οι δύο πιλότοι επέμεναν στη στάση της ανυπακοής στις διαταγές βομβαρδισμού ο ίδιος αξιωματικός έστρεψε το όπλο του προς την κατεύθυνση του συναδέρφου του τραυματίζοντάς τον θανάσιμα ενώ προσπαθούσε να διαφύγει από το παράθυρο. Στην απόπειρά του να διαφύγει ο κύριος Brada πήδηξε από άλλο παράθυρο και τραυματίστηκε σοβαρά στον αστράγαλο με αποτέλεσμα να συλληφθεί και να μεταφερθεί στο κέντρο ανακρίσεων της περιφερειακής διεύθυνσης ασφαλείας της τρίτης στρατιωτικής περιοχής της Bechar. Ο προσφεύγων κρατήθηκε τρεις μήνες, στη διάρκεια των οποίων υποβαλλόταν τακτικά σε ανακρίσεις για τις σχέσεις του με τους ισλαμιστές και σε βασανιστήρια (ξυλοδαρμούς και κάψιμο των γεννητικών οργάνων).

Τελικώς αφέθη ελεύθερος αφενός επειδή δεν προέκυψαν σε βάρος του στοιχεία ως υποστηρικτή των ισλαμιστικών ομάδων και αφετέρου

επειδή ήταν θετικές οι εκθέσεις αξιολόγησης της υπηρεσίας του στις ένοπλες δυνάμεις όπου υπηρετούσε. Του απαγορεύθηκε να πετά και μετατέθηκε στην αεροπορική βάση της Bechar. Εξηγώντας ότι τακτικά «εξαφανίζονταν» ή δολοφονούνταν στρατιωτικοί που θεωρούνταν ύποπτοι συνεργασίας ή υποστήριξης των ισλαμιστών ο προσφεύγων λιποτάκτησε από τη βάση αναζητώντας καταφύγιο στην περιοχή διαμονής της οικογένειάς του, στην Ain Defla. Σχετικά διευκρινίζει ότι υπήρξε αποδέκτης επιστολών ισλαμικών ομάδων που τον απειλούσαν με εκτέλεση εάν δεν λιποτακτούσε. Ο κύριος Brada διαβίβασε αυτές τις επιστολές στην αστυνομία.

Αργότερα, όταν βοηθούσε ένα γείτονα να καθαρίσει το αυτοκίνητό του, ένα όχημα σταμάτησε μπροστά τους και εκτόξευσε ριπές οπλοπολυβόλου. Ο φίλος του σκοτώθηκε επί τόπου ενώ ο ίδιος σώθηκε γιατί βρισκόταν μέσα στο αυτοκίνητο. Ο αστυνόμος της περιοχής τον συμβούλευσε να εγκαταλείψει άμεσα τη χώρα. Έτσι στις 25.11.1994 έφθασε στη Μασσαλία και αργότερα συνάντησε στην Ορλεάνη ένα από τα αδέρφια του. Τον Αύγουστο του 1995 κατέθεσε αίτημα ασύλου που αργότερα απορρίφθηκε από το Γραφείο Προστασίας των Προσφύγων και των Απάτριδων. Καθώς κίνησε τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα χωρίς συνήγορο δεν προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών των Προσφύγων.

Ο κύριος Brada συμπληρώνει ότι αφότου αναχώρησε από την Αλγερία δύο αδέρφια του υπήρξαν θύματα συλλήψεων και βασανιστηρίων. Ένα από αυτά αποβίωσε ενόσω ήταν κρατούμενος. Επιπλέον, όταν λιποτάκτησε κλήθηκε από το Υπουργείο Άμυνας με δύο τηλεγραφήματα που απεστάλησαν στην κατοικία του, στην Abadia, με αίτημα να παρουσιαστεί κατεπειγόντως «για υπόθεσή του» στην αεροπορική βάση της Chergaga. Το 1998, ο προσφεύγων καταδικάστηκε στη Γαλλία σε οκταετή φυλάκιση για βιασμό που φέρεται να είχε τελέσει το 1995. Αυτή η ποινή συνοδευόταν με δεκαετή απαγόρευση εισόδου στη χώρα. Κατ' εφαρμογή μέτρου μείωσης της ποινής απολύθηκε στις 29 Αυγούστου 2001.

Στο μεταξύ, στις 23.5.2001 ο νομάρχης της Indre αποφάσισε την απέλασή του στην Αλγερία. Στις 12.7.2001 ο κύριος Brada προσέφυγε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Limoges κατά της απόφασης απέλασης και επαναπροώθησης στη χώρα καταγωγής του. Με διάταξη της 29.8.2001 το Δικαστήριο διέταξε την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης όσον αφορά στη χώρα απομάκρυνσης εκτιμώντας ότι ο κίνδυνος στον οποίο θα εκτίθετο ο προσφεύγων εάν απελαυνόταν στην Αλγερία δημιουργούσε σοβαρές αμφιβολίες για τη νομιμότητα της απόφασης απέλασης. Όμως, με απόφαση της 8.11.2001 το διοικητικό πρωτοδικείο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης απέλασης.

Στις 29.11.2001 ο κύριος Brada προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων.

Στις 4.1.2002 άσκησε έφεση κατά της προαναφερόμενης πρωτοβάθμιας απόφασης ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου του Bordeaux. Υπογραμμίζει σχετικά ότι η έφεση δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Επίσης, αναφέρεται σε πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας επί των υποθέσεων των *Chalabi* και *Hamani*, από την οποία προκύπτει ότι δεν αποτελεσματική η προσφυγή που προβλέπει η εθνική νομοθεσία. Ειδικότερα, στις προαναφερόμενες υποθέσεις το Συμβούλιο Επικρατείας απέρριψε τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων ότι κινδύνευαν στην περίπτωση απέλασής τους και όταν απομακρύνθηκαν στην Αλγερία οι αρχές εκτέλεσαν απόφαση με την οποία είχαν καταδικαστεί ερήμην στην εσχάτη των ποινών. Στις 30.9.2002 ο προσφεύγων απελάθηκε αεροπορικάς στην Αλγερία και έκτοτε αγνοείται η τύχη του.

Στις 18.11.2003, έναν περίπου χρόνο μετά την απομάκρυνση του κυρίου Brada στην Αλγερία, το Διοικητικό Εφετείο του Bordeaux ακύρωσε την απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου της Limoges και την απόφαση απέλασης που είχε εκδώσει σε βάρος του ο νομάρχης της Indre. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο κύριος Brada είναι θύμα βασανιστηρίων και τους ισχυρισμούς του για τις απόπειρες δολοφονίας του στην Αλγερία λόγω της λιποταξίας του από τις ένοπλες δυνάμεις επειδή διαφωνούσε με τις επιχειρήσεις διατήρησης της τάξης που στρέφονταν κατά των αμάχων, καθώς και τα στοιχεία που αφορούν στον κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση εάν απομακρυνθεί στη χώρα καταγωγής του το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων κινδυνεύει να υποστεί στην Αλγερία, εάν απελαθεί, μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

II. Η ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο κύριος Brada ισχυρίζεται ότι παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η απέλασή του στην Αλγερία στο μέτρο όπου υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να υποστεί βασανιστήρια στη χώρα αυτή λόγω των προαναφερόμενων πραγματικών περιστατικών.

Επιπλέον, υποστηρίζει, επικαλούμενος ιατρικές γνωματεύσεις, ότι πάσχει από σοβαρό νευρο-παθολογικό πρόβλημα που απαιτεί συνεχείς ιατρικές φροντίδες και ότι η διακοπή της θεραπείας θα έχει επιζήμιες συνέπειες για την υγεία του. Οι θεράποντες ιατροί του εκτιμούν ότι αυτά τα συμπτώματα επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς του για τα βασανιστήρια που υπέστη. Τέλος επικαλείται ότι φέρει εμφανή σημάδια βασανιστηρίων στο σώμα.

Νόμο βάσιμο: Α) Με τη δήλωση του άρθρου 22 της Σύμβασης τα συμβαλλόμενα κράτη δεσμεύονται έμμεσα να συνεργάζονται καλόπιστα

με την Επιτροπή παρέχοντάς της τα μέσα που είναι αναγκαία για την εξέταση των προσφυγών που εκκρεμούν ενώπιόν της και μετά την εξέταση για τη γνωστοποίηση των διαπιστώσεών της στο ενδιαφερόμενο κράτος και στον προσφεύγοντα. **Β)** Οι κατάφωρες, σοβαρές ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να διαγνωσθεί ότι ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια όταν επιστρέψει σ' αυτήν. Προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι ο εξατομικευμένος κίνδυνος βασανιστηρίων ή άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Σκεπτικό: Α) Παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε η Επιτροπή: 6.1 Η Επιτροπή εκτιμά ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος που υποβάλει τη δήλωση του άρθρου 22 της Σύμβασης αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία της να λαμβάνει και να εξετάζει προσφυγές φυσικών προσώπων που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβίασης των διατάξεων της Σύμβασης. Με αυτήν τη δήλωση τα συμβαλλόμενα κράτη δεσμεύονται έμμεσα να συνεργάζονται καλόπιστα με την Επιτροπή παρέχοντάς της τα μέσα που είναι αναγκαία για την εξέταση των προσφυγών που εκκρεμούν ενώπιόν της και μετά την εξέταση για τη γνωστοποίηση των διαπιστώσεών της στο ενδιαφερόμενο κράτος και στον προσφεύγοντα. Παραλείποντας να συμμορφωθεί με την υπόδειξη της Επιτροπής για λήψη προσωρινών μέτρων το συμβαλλόμενο κράτος παραβιάζει σοβαρά τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 22 της Σύμβασης αφού παρακωλύει το έργο της Επιτροπής να εξετάσει την προσφυγή που αφορά στην παραβίαση της Σύμβασης καθιστώντας άνευ αντικειμένου το έργο της και τις διαπιστώσεις της.

6.2 Η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η υιοθέτηση προσωρινών μέτρων κατ' εφαρμογή του άρθρου 108 του Εσωτερικού Κανονισμού της και σύμφωνα με το άρθρο 22 της Σύμβασης είναι ουσιαστικής σημασίας για το ρόλο που της έχει ανατεθεί. Ειδικότερα, η παραβίαση αυτής της διάταξης με πράξη μη επανορθώσιμη, όπως είναι η απέλαση του θύματος της παραβίασης, υποθάλπει την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση.

Β) Αξιολόγηση της επαναπροώθησης υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης: 13.1 Δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 3 της Σύμβασης η Επιτροπή καλείται να αποφανθεί εάν για σοβαρούς λόγους πιστεύεται ότι ο προσφεύγων κινδυνεύει να υποστεί στην Αλγερία βασανιστήρια. Κατ' αρχήν διευκρινίζει ότι στην περίπτωση που ο προσφεύγων απελαύνεται πριν αποφανθεί επί της προσφυγής του η υπόθεσή του εξετάζεται με βάση ό,τι γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει το συμβαλλόμενο κράτος κατά το χρόνο της απέλασης. Οι μεταγενέστερες εξελίξεις

είναι σημαντικές για την αξιολόγηση της γνώσης, πραγματικής ή επαγωγικής, του συμβαλλόμενου κράτους κατά το χρόνο της απέλασης.

13.2 Για το σκοπό αυτό, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 3 της Σύμβασης, καλείται να λάβει υπόψη όλα τα σχετικά στοιχεία του φακέλου, συμπεριλαμβανομένων των συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όμως, οφείλει να καθορίσει εάν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει προσωπικά να υποστεί βασανιστήρια στη χώρα όπου απομακρύνεται. Κατά συνέπεια, οι κατάφωρες, σοβαρές ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να διαγνωσθεί ότι ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια όταν επιστρέψει σ' αυτήν. Θα πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι από τους οποίους προκύπτει ότι είναι εξατομικευμένος ο κίνδυνος που επικαλείται ο προσφεύγων. Επίσης, η απουσία ενός συνόλου συστηματικών και κατάφωρων παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια στις περιστάσεις που επικαλείται. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο 1 που έχει εκδώσει για την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης αποδίδει «αδιαίτερη βαρύτητα» στις διαπιστώσεις των εθνικών αρχών του συμβαλλόμενου κράτους.

13.3 Κατ' αρχήν, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων απελάθηκε στις 30.9.2002 πριν εκδικασθεί ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου του Bordeaux η έφεση που είχε ασκήσει κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου. Με το δικόγραφο της έφεσης ο κύριος Brada επικαλείτο συμπληρωματικά στοιχεία κατά της απέλασης, που δεν είχαν τεθεί υπόψη του νομάρχη της Indre όταν εξέδωσε τη σχετική απόφαση. Όμως, οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους τα γνώριζαν ή οφείλαν να τα γνωρίζουν όταν εκτέλεσαν την απόφαση απέλασης. Και το σημαντικότερο, στις 19.12.2001 η Επιτροπή υπέδειξε στο συμβαλλόμενο κράτος τη λήψη προσωρινών μέτρων και την αναστολή της εκτέλεσης της απέλασης, έως ότου εξετάσει την προσφυγή του κυρίου Brada, γιατί κατά τον Ειδικό Απεσταλμένο που είναι επιφορτισμένος με τα προσωρινά μέτρα προστασίας στην υπό κρίση υπόθεση ο προσφεύγων είχε προβάλει βάσιμα επιχειρήματα για το φόβο να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη. Αυτό το προσωρινό μέτρο προστασίας, στο οποίο δικαιούταν να βασιστεί ο προσφεύγων, ανανεώθηκε και επαναβεβαιώθηκε στις 26.9.2002.

13.4 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι με την κύρωση της Σύμβασης και την εκούσια αναγνώριση της αρμοδιότητάς της δυνάμει του άρθρου 22 το συμβαλλόμενο κράτος οφείλει να συνεργάζεται με καλή πίστη κατά την εξατομικευμένη εξέταση της προσφυγής και να μην παρεμποδίζει την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας. Η απόφαση του συμβαλλόμενου κρά-

τους να εκτελέσει την απέλαση ακυρώνει την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος άσκησης προσφυγής που προβλέπει το άρθρο 22 της Σύμβασης και καθιστά μάταιη και άνευ ουσίας την οριστική απόφαση της Επιτροπής. Επομένως, καταλήγει η Επιτροπή, απελευθύνοντας τον προσφεύγοντα στις περιστάσεις που εκτέθηκαν ενώπιόν της, το συμβαλλόμενο κράτος παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 22 της Σύμβασης.

13.5 Ως προς την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης η Επιτροπή σημειώνει ότι μετά την απέλαση του προσφεύγοντα και λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που τέθηκαν στην κρίση του το Διοικητικό Εφετείο του Bordeaux αποφάσισε ότι διατρέχει κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, διάγνωση που περιλαμβάνει τα βασανιστήρια. Επομένως, ήταν παράνομη κατά την εθνική νομοθεσία η απόφαση απέλασης του κυρίου Brada.

13.6 Διαπιστώνοντας ότι το συμβαλλόμενο κράτος δεσμεύεται από την απόφαση του Διοικητικού Εφετείου σημειώνει τον ισχυρισμό που προέβαλε περί των συνεπειών της εκπρόθεσμης κατάθεσης του υπομνήματος του Υπουργείου Εσωτερικών ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Σε κάθε περίπτωση εκτιμά ότι η παράλειψη του συμβαλλόμενου κράτους δεν βαρύνει τον προσφεύγοντα και επιπλέον θεωρεί ότι όλως υποθετικώς προβάλλεται από το συμβαλλόμενο κράτος το επιχείρημα ότι θα ήταν διαφορετική η απόφαση του Διοικητικού Εφετείου του Bordeaux εάν είχε εμπροθέσμως κατατεθεί το υπόμνημα του Υπουργείου Εσωτερικών στη δίκη. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του συμβαλλόμενου κράτους που συνυπογράφει η Επιτροπή και με βάση τα στοιχεία που διαθέτει για την υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να θεωρήσει ότι είναι προδήλως αυθαίρετη ή λανθασμένη η απόφαση με την οποία το Διοικητικό Εφετείο του Bordeaux έκρινε ότι η απέλαση του προσφεύγοντα παραβιάζει το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επομένως, καταλήγει επίσης στο συμπέρασμα ότι ο προσφεύγων απέδειξε ότι η απομάκρυνσή του από τη Γαλλία στην Αλγερία παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

14. Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, κρίνοντας δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 7 του άρθρου 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης εξευτελιστικής μεταχείρισης διαπιστώνει ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Αλγερία παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 3 και 22 της Σύμβασης.

15. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 112 του Εσωτερικού Κανονισμού της η Επιτροπή αιτείται από το συμβαλλόμενο κράτος να την ενημερώσει εντός 90 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της πα-

ρούσας απόφασης για τα μέτρα που θα υιοθετήσει σε συνέχεια των παραπάνω διαπιστώσεων, ειδικότερα για την επανόρθωση της παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης και για τον τόπο διαμονής καθώς και για την κατάσταση του προσφεύγοντα, διαβουλευόμενο με τη χώρα (που είναι επίσης συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση) όπου απελάθηκε.

Η Επιτροπή κρίνει ότι η Γαλλία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

0533

Υπόθεση T.A. και S.T.¹ κατά Σουηδίας της 27.5.2005

Ανακοίνωση 226/2003²

Σύνθεση της Επιτροπής: Sayed Kassem El Masry, Ole Vedel Rasmussen, Alexander M. Yakovlev, Guibril Camara, Felice Gaer, Claudio Grossman, Fernando Mariño Menendez, Andreas Mavrommatis, Xuexian Wang, Prado Vallejo.

Απέλαση θύματος βασανιστηρίων – Απόρριψη αιτήματος ασύλου και αιτήσεων για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους – Προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης: απόλυτη απαγόρευση απέλασης ή επαναπροώθησης.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 3 και 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

I. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας: Συνοδευόμενη από την κόρη της, κυρία S.T., η προσφεύγουσα, κυρία T.A., έφθασε νόμιμα στη Σουηδία στις 13.10.2000 προκειμένου να επισκεφθεί την αδερφή της. Στις 24.9.2001 η Επιτροπή Μετανάστευσης απέρριψε την από 9.11.2000 αίτησή τους για άσυλο και διέταξε την απέλασή τους από τη χώρα. Στις 25.2.2002 η Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης επιβεβαίωσε την προσβληθείσα πρωτοβάθμια απορριπτική απόφαση. Η Επιτροπή απέρριψε επίσης δύο μεταγενέστερες αιτήσεις που κατέθεσαν οι προσφεύγουσες για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους. Στις 17.12.2002, η κυρία T.A. και η κόρη της κατέθεσαν τρίτη αίτηση για άδεια διαμονής. Δύο η-

¹ Εκπροσωπήθηκαν από τη δικηγόρο Gunnel Stenberg.

² Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε CAT/C/34/D/226/2003/27.5.2005 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

μέρες αργότερα η Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης απέρριψε την αίτηση τους για αναστολή εκτέλεσης της απόφασης απέλασης. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι εξάντλησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα.

Ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης η κυρία Τ.Α. ισχυρίστηκε ότι ήταν ενεργό μέλος του Κόμματος Jatiya του Μπαγκλαντές από το 1994 και ότι πριν από αυτήν δραστηριοποιείτο στο ίδιο κόμμα και ο σύζυγός της. Το 1996 διορίστηκε γραμματέας της τοπικής γυναικείας οργάνωσης του κόμματος, στην πόλη Mirpur Thana, όπου διέμενε με την οικογένειά της, και της ανατέθηκαν οι αρμοδιότητες της ενημέρωσης του κοινού για τις δραστηριότητες του κόμματος, της ομιλίας σε συγκεντρώσεις του κόμματος και της συμμετοχής σε διαδηλώσεις. Το 1999, μετά τη διάσπαση του κόμματος, η προσφεύγουσα και ο σύζυγός της συνέχισαν να δραστηριοποιούνται με την ομάδα της οποίας ηγείτο ο Ershad.

Στις 7.9.1999, συνελήφθη από την αστυνομία ενώ συμμετείχε σε διαδήλωση όπου εκτοξεύθηκε χειροβομβίδα. Κατά την κράτησή της υπέστη κακομεταχείριση και τραυματίστηκε στο πόδι. Αφέθηκε ελεύθερη την επομένη ημέρα. Στις 23.9.1999 οπαδοί του κόμματος Awami League άσκησαν βία σε βάρος της προσφεύγουσας και του συζύγου της τον οποίο κατηγορήσαν για τη δολοφονία ενός μέλους του κόμματός τους που διαπράχθηκε σε διαδήλωση όπου συμμετείχε. Στις 21.1.2000 άγνωστος τοποθέτησε ένα κομμένο χέρι μπροστά από το σπίτι του ζεύγους. Στις 10.4.2000 μέλη του κόμματος Awami League λεηλάτησαν το σπίτι τους ζητώντας από την προσφεύγουσα να τους ενημερώσει για το σύζυγό της, που κρυβόταν. Η κυρία Τ.Α. προσέφυγε στην αστυνομία, που αρνήθηκε να ερευνήσει την υπόθεση όταν ενημερώθηκε ότι αυτοιργοί των επεισοδίων ήταν μέλη του κόμματος Awami League.

Στις 16.8.2000 η αστυνομία, συνοδευόμενη από μέλη του κόμματος Awami League, συνέλαβε την προσφεύγουσα και την κόρη της στην κατοικία των γονέων της όπου είχε αναζητήσει καταφύγιο. Η κόρη της, ηλικίας τεσσάρων ετών, υπέστη κακομεταχείριση: την έσπρωξαν τόσο βίαια που έπεσε και τραυματίστηκε στο μέτωπο. Η προσφεύγουσα προσήχθη στο αστυνομικό τμήμα, κατηγορήθηκε για παράνομη διακίνηση όπλων, υπεβλήθη σε βασανιστήρια και υπέστη βιασμό προκειμένου να ομολογήσει. Οι βασανιστές της την κτύπησαν με υποκόπανο, την κρέμασαν από τα πόδια μέχρι που άρχισε να ματώνει η μύτη της, της αφαίρεσαν τα ρούχα και την έκαψαν με τσιγάρο. Επίσης, της έχυσαν νερό στη μύτη. Στη συνέχεια υπέστη βιασμό και λιποθύμησε. Αφέθη ελεύθερη την επομένη αφού ο πατέρας της δωροδόκησε τους αστυνόμους. Εξαναγκάστηκε να υπογράψει έγγραφο με το οποίο δεσμευόταν ότι θα απείχε από κάθε πολιτική δράση και ότι δεν θα εγκατέλειπε την πόλη διαμονής της ή τη χώρα.

Αφού αφέθη ελεύθερη της παρασχέθηκαν ιατρικές φροντίδες σε ιδιωτική κλινική του Μπαγκλαντές. Αφότου έφθασε στη Σουηδία επικοινωνεί με τους συγγενείς της, που την ενημέρωσαν ότι την αναζητούν οι αστυνομικές αρχές της χώρας της.

Για να τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς της για την πολιτική της δράση, η προσφεύγουσα κατέθεσε στην Επιτροπή Μετανάστευσης απόδειξη καταβολής εισφορών στο κόμμα Jatiya και βεβαίωση του κόμματος ότι ενεγράφη ως μέλος το 1994 και ότι τον Ιανουάριο του 1996 τοποθετήθηκε στη θέση του γραμματέα της γυναικείας οργάνωσης. Επίσης, κατέθεσε την από 17.8.2000 ιατρική γνωμάτευση νοσοκομείου του Μπαγκλαντές που βεβαιώνει ότι υπέστη κακομεταχείριση και ότι υπήρξε θύμα βιασμού. Η γνωμάτευση διευκρινίζει ότι έφερε πολλά σημάδια σβησίματος τσιγάρου στο δεξιό μηρό και χέρι, μώλωπες στον καρπό, μικρό τραύμα σε δάκτυλο του αριστερού χεριού και αιμάτωμα στην πλάτη και ότι αιμορραγούσαν τα γεννητικά της όργανα. Επικαλέστηκε την από 22.5.2001 ιατρική βεβαίωση από την οποία προκύπτει ότι έχει επιδεινωθεί η πνευματική της κατάσταση, ότι υποφέρει από αϋπνίες, ναυτίες, εμετούς και ρίγη, από δυσκολία συγκέντρωσης και ομιλίας, από αδυναμία και εφιάλτες του βιασμού που υπέστη. Η από 7.9.2001 γνωμάτευση σουηδού ψυχολόγου βεβαιώνει ότι η κυρία Τ.Α. πάσχει από σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής που συνοδεύεται από εφιάλτες και πολλά σωματικά συμπτώματα και ότι η κόρη της υποφέρει από δυσκοιλιότητα, ανορεξία και προβλήματα ύπνου. Το παιδί έχει βιώσει ως τραυματική την εμπειρία αναμονής για την έκδοση απόφασης επί της αίτησης για χορήγηση άδειας διαμονής.

Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η Επιτροπή Μετανάστευσης δεν αμφισβήτησε ότι είναι θύμα βασανιστηρίων και βιασμού. Όμως, απεφάνθη ότι γι' αυτές τις πράξεις δεν φέρει ευθύνη το κράτος του Μπαγκλαντές αλλά προσωπικά οι αστυνομικοί που τις τέλεσαν. Επίσης, η Επιτροπή Μετανάστευσης υπογράμμισε ότι το κόμμα Jatiya συμμετείχε με το Εθνικό Κόμμα του Μπαγκλαντές στην κυβέρνηση της χώρας.

Ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών, η κυρία Τ.Α. αμφισβήτησε την απόφαση της Επιτροπής Μετανάστευσης. Αρνήθηκε τη συμμετοχή της ομάδας του Ershad στον κυβερνητικό συνασπισμό που κυβερνά τη χώρα και σημείωσε ότι όταν εξεταζόταν η προσφυγή της ο κύριος Ershad είχε ήδη εγκαταλείψει το Μπαγκλαντές. Για τις πράξεις των βασανιστηρίων και του βιασμού υποστήριξε ότι παρότι η αστυνομία αποτελεί τμήμα του κρατικού μηχανισμού ήταν μάταιο να καταθέσει μήνυση εναντίον των αυτουργών γιατί ουδέποτε διερευνούνται οι σχετικές υποθέσεις και γενικά η κατάσταση του θύματος επιδειωνόταν εάν αποφάσιζε να καταγγείλει τους αυτουργούς. Επικαλέστηκε τις εκθέσεις του Υπουργείου Εξω-

τερικών των ΗΠΑ και της Διεθνούς Αμνηστίας για το Μπαγκλαντές σύμφωνα με τις οποίες τα βασανιστήρια αποτελούν συνήθη πρακτική που εφαρμόζεται καθημερινά στη χώρα της. Επίσης τα από 20.11.2001, 22.11.2001 και 22.2.2002 πιστοποιητικά αποδεικνύουν ότι έχουν επιδεινωθεί οι μετα-τραυματικές διαταραχές από τις οποίες υποφέρει και ότι είναι σοβαρός ο κίνδυνος της αυτοκτονίας. Ένα από αυτά βεβαιώνει ότι η κόρη της υποφέρει από εφιάλτες του περιστατικού που συνέβη στο σπίτι τους στο Μπαγκλαντές και ότι κινδυνεύει η συναισθηματική της ανάπτυξης.

Με την από 25.2.2002 απόφασή της η Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης έκρινε ότι το κράτος δεν έφερε ευθύνη για τα βασανιστήρια και το βιασμό. Για τις πράξεις αυτές ευθύνονται οι αστυνομικοί που ενήργησαν μεμονωμένα και προσωπικά. Επιπλέον, εκτιμώντας ότι η προσφεύγουσα δραστηριοποιείτο σε νόμιμο κόμμα, ότι ήταν απλό μέλος χωρίς αξιοσημείωτη επιρροή και ότι επήλθαν αλλαγές στο πολιτικό καθεστώς της χώρας καταγωγής της, η Επιτροπή έκρινε ότι δεν υπήρχαν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι θα συλλαμβανόταν και θα βασανιζόταν από την αστυνομία εάν επέστρεφε στην πατρίδα της.

Στις από 20.5.2002 και 1.7.2002 αιτήσεις της για τη χορήγηση άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους η προσφεύγουσα επισύναψε ιατρικές γνωματεύσεις που βεβαιώνουν την επιδείνωση της ψυχικής της υγείας και αυτής της κόρης της. Από αυτές τις γνωματεύσεις που φέρουν ημερομηνίες της 19.4.2002, 22.4.2002 και 7.5.2002 αποδεικνύεται η επιδείνωση της ψυχικής της κατάστασης μετά την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης. Υπέφερε από πνευματική διαταραχή και είχε την αίσθηση ότι ζούσε στο παρόν, ότι είχε τραυματικό είχε βιώσει στο παρελθόν. Είχε τάσεις αυτοκτονίας. Η κόρη της παρουσίαζε σοβαρά τραυματικά συμπτώματα. Στις 26.5.2002 η προσφεύγουσα αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει και μεταφέρθηκε στο ψυχιατρικό τμήμα του Νοσοκομείου St Goran της Στοκχόλμης προκειμένου να υποβληθεί σε ακούσια ψυχιατρική θεραπεία. Στις 26.3.2002 ψυχίατρος γνωμάτευσε ότι υπέφερε από σοβαρή πνευματική διαταραχή και πιθανόν από ψύχωση. Η ακούσια ψυχιατρική θεραπεία στην οποία υποβλήθηκε η προσφεύγουσα αποσκοπούσε στην πρόληψη του κινδύνου της αυτοκτονίας. Σύμφωνα με εμπειρογνώμονα, η πνευματική κατάσταση της κυρίας Γ.Α. επιδεινώθηκε μετά τις 6.8.2002, οπότε ολοκλήρωσε τη θεραπεία και εξήλθε από το νοσοκομείο. Δεν μπορούσε να ασχοληθεί με την κόρη της που τοποθετήθηκε σε άλλη οικογένεια. Ο εμπειρογνώμονας πρότεινε να υπαχθεί η προσφεύγουσα σε ανοικτό πρόγραμμα θεραπείας γιατί η ψυχική της υγεία επιδεινώθηκε κατά την παραμονή της στο νοσοκομείο. Για την κόρη της η ιατρική γνωμάτευση αναφέρει ότι έχει περιέλθει σε σοβα-

ρή και επικίνδυνη κατάσταση και ότι έχει ανάγκη ψυχοθεραπεία διαρκείας.

Η Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης απέρριψε τις αιτήσεις της προσφεύγουσας με το σκεπτικό ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που κατέθεσε καθώς και η αξιολόγηση της γενικότερης κατάστασής της δεν δικαιολογούν τη χορήγηση άδειας διαμονής. Για την κόρη της, η Επιτροπή απεφάνθη ότι έχει οικογενειακούς δεσμούς στο Μπαγκλαντές όπου διαμένουν ο πατέρας της, οι γονείς και τα αδέρφια της προσφεύγουσας και ότι διαμένει με τη μητέρα της στη Σουηδία για δύο μόλις χρόνια. Επομένως, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού επιβάλλει την επιστροφή της κόρης της σε οικείο περιβάλλον που διασφαλίζει με τον καλλίτερο τρόπο τις φροντίδες που έχει ανάγκη.

Στις 17.12.2002 η προσφεύγουσα κατέθεσε νέα αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους. Ως νέα στοιχεία επικαλέστηκε τις εκθέσεις των θεραπόντων ιατρών καθώς και την έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας που είναι επιφορτισμένη με την αξιολόγηση των αναγκών των παιδιών και της ικανότητας των γονέων τους να τα φροντίζουν καθώς και με τα θέματα της συνένωσης μητέρας και παιδιού και της διοργάνωσης υποστηρικτικών συναντήσεων. Σύμφωνα με τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία έχει επιδεινωθεί ιδιαίτερα η πνευματική κατάσταση της προσφεύγουσας που πλέον δεν έχει καμιά επικοινωνία με την κόρη της. Αυτή η αποξένωση δεν παρακωλύει απλά την παροχή φροντίδων στην κόρη της, απειλεί σοβαρά τη ψυχική της ισορροπία. Επιπλέον, η έκθεση αναφέρει ότι η προσφεύγουσα είχε αποφασίσει να αυτοκτονήσει και να σκοτώσει την κόρη της στην περίπτωση που εξαναγκαζόταν να επιστρέψει στο Μπαγκλαντές. Τόσο η προσφεύγουσα όσο και η κόρη της έχουν ανάγκη συνεχούς παρακολούθησης από ψυχο-θεραπευτή.

II. Η ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ενώπιον της Επιτροπής η κυρία T.A. ισχυρίζεται ότι για σοβαρούς λόγους πιστεύει ότι κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια εάν επιστρέψει στο Μπαγκλαντές. Υποστηρίζει ότι πληρούνται στην περίπτωσή της οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης. Ούτε η Επιτροπή Μετανάστευσης ούτε η Επιτροπή Προσφυγών αμφισβήτησαν τους ισχυρισμούς της για την πολιτική της δράση, τις συλλήψεις της από την αστυνομία, το γεγονός ότι συνελήφθη λόγω των πολιτικών της πεποιθήσεων, τα βασανιστήρια και το βιασμό που υπέστη ή τις δηλώσεις της για το ότι συνεχίζουν να την καταζητούν οι αστυνομικές αρχές της χώρας της. Υποστηρίζει ότι κινδυνεύει να υποστεί παρόμοια μεταχείριση στην περίπτωση που αναγκαστεί να επιστρέψει στο Μπαγκλαντές.

Αναφερόμενη στις ιατρικές γνωματεύσεις που περιέχονται στο φάκελό της, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η εκτέλεση της απόφασης α-

πέλασης παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 16 της Σύμβασης και ίσως και του άρθρου 2 ενόψει της εύθραυστης ψυχικής κατάστασης της δικής της και της κόρης της και των μετα-τραυματικών διαταραχών τους από τις οποίες υποφέρει λόγω των διώξεων και των βασανιστηρίων που έχει υποστεί.

Η περιγραφή των βασανιστηρίων στα οποία υποβλήθηκε αντιστοιχεί σε όσα είναι γνωστά για τη σχετική πρακτική που εφαρμόζει η αστυνομία του Μπαγκλαντές. Παραθέτει αρκετές εκθέσεις κυβερνήσεων και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Σύμφωνα μ' αυτές, τα βασανιστήρια που διαπράττει η αστυνομία στους πολιτικούς αντιπάλους του καθεστώτος όχι μόνον δεν απαγορεύονται από την πολιτική εξουσία της χώρας της αλλά υποστηρίζονται και υπαγορεύονται από αυτήν. Επιπλέον, τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι ανεξάρτητα και οι αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων δεν εκτελούνται.

Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την απόφαση της Επιτροπής Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης σύμφωνα με την οποία δεν κινδυνεύει να βασανιστεί στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα της λόγω της αλλαγής του πολιτικού καθεστώτος στο Μπαγκλαντές μετά τις εκλογές του 2001. Ισχυρίζεται ότι οι πολιτικές αλλαγές λόγω των εκλογών δεν έχουν αποσοβήσει τον κίνδυνο δίωξης. Μόνη η αλλαγή της κυβέρνησης δεν συνεπάγεται την αθώωση όσων ψευδώς κατηγορήθηκαν λόγω της πολιτικής τους δράσης: κινδυνεύουν ακόμη να συλληφθούν από την αστυνομία και να υποστούν κακομεταχείριση και βασανιστήρια.

Νόμω βάσιμο: Οι κατάφωρες, σοβαρές ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να διαγνωσθεί ότι ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια όταν επιστρέψει σ' αυτήν. Θα πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι από τους οποίους προκύπτει ο εξατομικευμένος κίνδυνος που διατρέχει.

Σκεπτικό: Η παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης: 7.1 Κατ' αρχήν η Επιτροπή καλείται να αποφανθεί εάν η απέλαση της προσφεύγουσας στο Μπαγκλαντές παραβιάζει την υποχρέωση που έχει αναλάβει το συμβαλλόμενο κράτος δυνάμει της διάταξης του άρθρου 3 της Σύμβασης να μην απελαύνει ή να μην επαναπροωθεί οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια.

7.2 Η Επιτροπή οφείλει να εξετάσει εάν για σοβαρούς λόγους πιστεύεται ότι η προσφεύγουσα κινδυνεύει προσωπικά να υποστεί βασανιστήρια εάν επιστρέψει στο Μπαγκλαντές. Για το σκοπό αυτό σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 3 της Σύμβασης καλείται να λάβει υπόψη όλα τα σχετικά στοιχεία του φακέλου, συμπεριλαμβανομένων των συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των δι-

καιωμάτων του ανθρώπου. Όμως, καλείται να καθορίσει εάν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει προσωπικά να υποστεί βασανιστήρια στη χώρα όπου απομακρύνεται. Κατά συνέπεια, οι κατάφωρες, σοβαρές ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να διαγνωσθεί ότι ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια όταν επιστρέψει σ' αυτήν. Θα πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι από τους οποίους προκύπτει ο εξατομικευμένος κίνδυνος που διατρέχει. Επίσης, η απουσία ενός συνόλου συστηματικών και κατάφωρων παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια στις περιστάσεις που επικαλείται.

7.3 Η Επιτροπή σημειώνει το επιχείρημα που προέβαλε το συμβαλλόμενο κράτος σύμφωνα με το οποίο αφού το κόμμα Awami League είναι πλέον στην αντιπολίτευση, η προσφεύγουσα δεν κινδυνεύει να υποστεί κακομεταχείριση από τις αρχές με την παρακίνηση των μελών του. Περαιτέρω, η Σουηδία υποστηρίζει ότι η κυρία T.A. δεν μπορεί να φοβάται τα πολιτικά κόμματα που ασκούν εξουσία στο Μπαγκλαντές αφού είναι μέλος ενός εκ των κομμάτων που εκπροσωπείται στο Κοινοβούλιο της χώρας της. Όμως, δεν αμφισβητεί ότι υπέστη διώξεις, συνελήφθη, βιάστηκε και βασανίστηκε. Η Επιτροπή αξιολογεί τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας σύμφωνα με τον οποίο είναι μέλος ομάδας του κόμματος Jatiya που είναι αντιπολίτευση και ότι είναι συνηθισμένη πρακτική τα βασανιστήρια των αντιφρονούντων στο Μπαγκλαντές. Επιπλέον, φαίνεται ότι υπέστη τα βασανιστήρια που επικαλείται όχι μόνον ως τιμωρία για την πολιτική της δράση αλλά και ως εκδίκηση για τις πολιτικές δραστηριότητες του συζύγου της και την προβαλλόμενη εμπλοκή του σε πολιτική δολοφονία. Επίσης, η Επιτροπή συνεκτιμά ότι συνεχίζει να κρύβεται ο σύζυγος της και ότι βεβαιώνονται από γιατρούς τα βασανιστήρια που υπέστη στο πρόσφατο παρελθόν. Τέλος, σημειώνει ότι η προσφεύγουσα συνεχίζει να καταζητείται από τις αστυνομικές αρχές της χώρας της.

7.4 Υπ' αυτές τις συνθήκες η Επιτροπή θεωρεί ότι για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι η κυρία T.A. κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια εάν επιστρέψει στο Μπαγκλαντές.

8. Λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, κρίνοντας δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 7 του άρθρου 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης εξευτελιστικής μεταχείρισης αποφασίζει ότι η απέλαση της προσφεύγουσας και της κόρης της στο Μπαγκλαντές παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

15. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 112 του Εσωτερικού Κανονισμού της η Επιτροπή αιτείται από το συμβαλλόμενο κράτος να την

ενημερώσει εντός 90 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης για τα μέτρα που θα υιοθετήσει σε συνέχεια των παραπάνω διαπιστώσεων.

Η Επιτροπή κρίνει ότι η Σουηδία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

0534

Υπόθεση Mostafa Dadar¹ κατά Καναδά της 5.12.2005

Ανακοίνωση 258/2004²

Σύνθεση της Επιτροπής: Sayed Kassem El Masry, Ole Vedel Rasmussen, Alexander M. Yakovlev, Guibril Camara, Felice Gaer, Claudio Grossman, Fernando Mariño Menendez, Andreas Mavrommatis, Xuexian Wang, Prado Vallejo.

Απέλαση πρόσφυγα για λόγους δημόσιας τάξης (καταδίκη για αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου) – Η απαγόρευση απέλασης ή επαναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι απόλυτη – Στις υποθέσεις όπου αξιολογείται ο πραγματικός και ενεστώτας κίνδυνος βασανιστηρίων δεν έχει εφαρμογή η αρχή της αναλογικότητας – Η Επιτροπή καλείται να αξιολογήσει εάν η απόφαση των εθνικών αρχών να απελάσουν τον προσφεύγοντα πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 3 και 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρα 1 Α (2) και 33 παρ. 2 της Σύμβασης περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Ι. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα: Ο προσφεύγων, κύριος M. Dadar, πολίτης του Ιράν, γεννηθείς το 1950, κρατείται στον Καναδά ενόψει της απέλασής του στη χώρα του. Ισχυρίζεται ότι η απέλαση που διέταξαν οι καναδικές αρχές παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

Από το 1968 έως το 1982 ο προσφεύγων υπηρετούσε στην πολεμική αεροπορία της χώρας του, με το βαθμό του λοχαγού. Το Δεκέμβριο του 1978 – πριν την εγκαθίδρυση του καθεστώτος του Αγιατολάχ Χομεϊνί

¹ Εκπροσωπήθηκε από το δικηγόρο Richard Albert.

² Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε CAT/C/34/D/258/2004/5.12.2005 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

– όταν είχαν κορυφωθεί οι ταραχές και οι εκτεταμένες διαδηλώσεις διαμαρτυρίας στο Ιράν μετατέθηκε στη θέση του Διοικητή του Στρατιωτικού Νόμου στην αεροπορική βάση Jusk. Ισχυρίζεται ότι μετατέθηκε σε αυτήν τη θέση επειδή μεταξύ άλλων είχε εκφράσει ανοικτά την αντίθεσή του στο καθεστώς Χομεϊνί και την ένθερμη υποστήριξή του στο καθεστώς του Σάχη.

Στις 13.2.1979, μετά την ανακήρυξη του Α. Χομεϊνί σε πρόεδρο της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, συνελήφθη και κρατήθηκε στη φυλακή Q'asr της Τεχεράνης για περίπου τρεις μήνες. Κατά την κράτησή του υποβλήθηκε σε ανακρίσεις και σε κακομεταχείριση. Στις 2.5.1979 αφέθηκε ελεύθερος και λίγο αργότερα μετατέθηκε στην αεροπορική βάση της Mehrabad, στην Τεχεράνη.

Το Δεκέμβριο του 1980 απολύθηκε από τις ένοπλες δυνάμεις επειδή ήταν υποστηρικτής του μοναρχικού καθεστώτος αλλά το Φεβρουάριο του 1981 κλήθηκε πάλι από την υπηρεσία του. Διατήρησε το βαθμό του λοχαγού και διορίστηκε στη βάση ραντάρ Karaj της Τεχεράνης. Τον Ιούλιο του 1981 απολύθηκε για δεύτερη φορά επειδή εκδήλωσε την αφοσίωσή του στο Σάχη. Αργότερα, δραστηριοποιήθηκε στην Ένωση του Εθνικού Ιρανικού Κινήματος που το 1982 επιχείρησε αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του καθεστώτος Χομεϊνί. Το Μάρτιο του 1982, μετά το πραξικόπημα, πολλά μέλη του κινήματος εκτελέστηκαν. Ο προσφεύγων συνελήφθη, μεταφέρθηκε στη φυλακή Enin της Τεχεράνης και υπέστη σκληρά βασανιστήρια. Κρατήθηκε incomunicado. Στις 9.7.1982, βίωσε το βασανιστήριο της εικονικής εκτέλεσης. Τρεις φορές κάλεσαν οι αρχές τον αδερφό του για να τον ενημερώσουν για την εκτέλεσή του. Σχετικά, ο κύριος Dadaf καταθέτει αντίγραφο εφημερίδας που αναφέρεται στην κράτησή του και στη δίκη του.

Το Δεκέμβριο του 1984 κηρύχθηκε ένοχος για απόπειρα προσβολής της ασφάλειας του κράτους και μεταφέρθηκε στη φυλακή Mehr-Sahr, που βρίσκεται στην πόλη Karaj. Υποστηρίζει ότι στερήθηκε το φυσικό φως σχεδόν καθόλη τη διάρκεια της κράτησής του αφού η φυλακή όπου μετήχθη είναι υπόγειο. Το Μάιο του 1985 μεταφέρθηκε στη φυλακή Gezel Hessar, όπου η υγεία του επιδεινώθηκε δραστικά και παρέλυσαν τα κάτω άκρα του.

Τον Ιούλιο του 1987 του χορηγήθηκε διήμερη άδεια εξόδου από τη φυλακή για λόγους υγείας. Την εποχή εκείνη μέλη της οικογένειάς του ήσαν σε επαφή με φιλο-μοναρχική οργάνωση γνωστή ως Sepah Royalist Organization, που είχε έδρα στο Λονδίνο. Η οργάνωση αυτή ανέλαβε να ρυθμίσει τη διαφυγή του από το Ιράν. Κατά την προαναφερόμενη άδεια αναχώρησε με τη σύζυγό του για το Πακιστάν.

Το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στο Καραότσι του χορήγησε ταυτότητα πρόσφυγα εντολής και εφάρμοσε στην περίπτωση του τη διαδικασία της μετεγκατάστασης. Έτσι, στις 2.12.1988 εισήλθε νόμιμα στον Καναδά με τη σύζυγό του.

Ο κύριος Dadar υποστηρίζει ότι κατά τη διαμονή του στο Πακιστάν αναμείχθηκε ενεργά σε εκδηλώσεις υποστήριξης του Σάχη. Σχετικά, καταθέτει επιστολές του Στρατιωτικού Γραφείου του Σάχη, με ημερομηνίες μεταξύ 1987 και 1989, που αναφέρονται στη δράση του. Η τελευταία, με ημερομηνία της 14^{ης} Ιανουαρίου 1989, αναφέρει τα ακόλουθα: «Επιθυμούμε να σε συγχαρούμε για την άφιξή σου στον Καναδά ως μόνιμου κατοίκου. Εκτιμούμε την αίσθηση του καθήκοντος που έχεις και σε ευχαριστούμε. Δεν δραστηριοποιούμαστε στον Καναδά ή σε άλλες χώρες όπως είναι ο Καναδάς και δεν θα χρειαστούμε τις υπηρεσίες σου. Βεβαίως, θα σε καλέσουμε όταν κριθούν αναγκαίες οι υπηρεσίες σου». Επίσης, καταθέτει την από 4.4.2005 επιστολή της Γραμματείας του Reza Pahlavi που αναφέρει: «Λαμβάνοντας υπόψη το υπόβαθρο του κυρίου Mostafa Dadar και την υψηλού επιπέδου ενεργό πολιτική δράση του η επιστροφή του στο Ιράν στις παρούσες συνθήκες θα έχει ως συνέπεια να υποστεί τις μεθόδους που εφαρμόζει συχνά στο Ιράν ο μισαλλόδοξος κλήρος, και κυρίως άμεση φυλάκιση, βασανιστήρια και ενδεχομένως, εκτέλεση».

Στον Καναδά ο προσφεύγων υποβλήθηκε σε θεραπεία για σοβαρή κατάθλιψη, έντονο άγχος και τάσεις αυτοκτονίας. Διαγνώστηκε ότι έπασχε από χρόνια μετα-τραυματική διαταραχή στρες, λόγω της μεταχείρισης που υπέστη στις φυλακές του Ιράν. Στη συνέχεια χώρισε με τη σύζυγό του με την οποία απέκτησε στον Καναδά δύο παιδιά.

Στις 31.12.1996 ο προσφεύγων καταδικάστηκε στον Καναδά σε δετή φυλάκιση για σοβαρή επίθεση σε βάρος γυναίκας που είχε γνωρίσει πρόσφατα. Το θύμα της επίθεσης εισήχθη στην εντατική μονάδα νοσοκομείου και στη συνέχεια σε ψυχιατρική κλινική ενώ εκδήλωσε πλήρη ανικανότητα ομιλίας και μετακίνησης. Υποφέρει από χρόνια αναπηρία. Στη δίκη ο κύριος Dadar δήλωσε ότι δεν είναι ένοχος και έκτοτε διατηρεί αυτήν τη θέση. Αναφέρει σειρά παρατυπιών της δίκης. Για παράδειγμα, ισχυρίζεται ότι το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ότι βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος κοιμισμένος και υπό την επήρεια ναρκωτικών: μόλις είχε ξυπνήσει από λήθαργο λόγω του ότι είχε καταπιεί μεγάλη ποσότητα αντικαταθλιπτικών χαπιών πριν το χρόνο που φέρεται ότι τελέστηκε το έγκλημα. Το Εφετείο του New Brunswick απέρριψε την έφεση που άσκησε κατά της προαναφερόμενης απόφασης και το 1999 το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά απέρριψε το αίτημά του για άσκηση περαιτέρω προσφυγής.

Ο κύριος Dadar ισχυρίζεται ότι όταν ήταν κρατούμενος στον Καναδά συναντήθηκε με την Υπηρεσία Ασφάλειας και Πληροφοριών της χώρας, στην οποία παρείχε επίκαιρες πληροφορίες για τον τόπο σύλληψης και κράτησης, τα βασανιστήρια που υπέστη και το νοσοκομείο όπου διακομίστηκε η κυρία Zahra Kazemi, φωτογράφος-δημοσιογράφος, που ούσα канаδή πολίτης αποβίωσε το 2003 σε ιρανικά κρατητήρια. Σχετικά, είχε ενημερωθεί τηλεφωνικά από τις πηγές του στο Ιράν. Ο προσφεύγων αναφέρεται σε αυτές τις πληροφορίες προκειμένου να αποδείξει τη συμμετοχή του στις τάξεις της ιρανικής αντιπολίτευσης.

Με την από 30.10.2000 απόφαση του Υπουργού Ιθαγένειας και Μετανάστευσης ο κύριος Dadar κηρύχθηκε επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη. Στη συνέχεια, στις 18.6.2001 εκδόθηκε σε βάρος του απόφαση απέλασης και στις 20.8.2001 αιτήθηκε τη δικαστική επανεξέταση της απόφασης του Υπουργού ισχυριζόμενος μεταξύ άλλων ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά του σε δίκαιη διαδικασία. Στις 5.11.2001 ακυρώθηκε η απόφαση του Υπουργού και στις 11.4.2002 ο προσφεύγων αφέθηκε προσωρινά ελεύθερος. Στις 15.5.2002 διατάχθηκε εκ νέου η κράτησή του επειδή κρίθηκε επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη του Καναδά. Έως τη συζήτηση της παρούσας προσφυγής παρέμενε κρατούμενος.

Στις 21.11.2002 ο Υπουργός Ιθαγένειας και Μετανάστευσης εξέδωσε δεύτερη απόφαση με την οποία χαρακτήριζε τον κύριο Dadar επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Η απόφαση αυτή ακυρώθηκε με την από 8.7.2003 απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου του Καναδά.

Στις 8.3.2004 ο Υπουργός εξέδωσε τρίτη απόφαση με την οποία χαρακτήριζε τον προσφεύγοντα επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη του Καναδά, επικαλούμενος τα αδικήματα στα οποία είχε καταδικαστεί (το Δεκέμβριο του 1995 για ληστεία για την οποία του επιβλήθηκε πρόστιμο 100 δολαρίων ΗΠΑ, στις 12.7.1995 για επίθεση στη σύζυγό του, για την οποία διατάχθηκε τετραήμερη φυλάκιση με αναστολή, στις 14.1.1997 για σοβαρή επίθεση για την οποία καταδικάστηκε σε 8ετή φυλάκιση) καθώς και την από 18.10.2001 Γνωμοδότηση των Σωφρονιστικών Υπηρεσιών της Επιθεώρησης Κρατήσεων του Καναδά σύμφωνα με την οποία είναι χαμηλού επιπέδου ο κίνδυνος στον οποίο εκθέτει τη δημόσια τάξη του Καναδά η παρουσία του κυρίου Dadar στη χώρα, πλην όμως τούτο αυξάνεται όταν βιώνει μια «συγκρουσιακή» προσωπική σχέση. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από δικαστήριο.

Για τον κίνδυνο βασανιστηρίων που ενέχει για τον προσφεύγοντα η απέλαση στο Ιράν ο Υπουργός αναφέρει τα εξής: «Όμως, εξετάζοντας αν μπορεί να επαναπροωθηθεί ένας πρόσφυγας της Σύμβασης δεν μπορώ να αγνοήσω τις επικρατούσες σήμερα στο Ιράν συνθήκες. Επίσης, δεν μπορώ να αγνοήσω τις πληροφορίες του Συμβουλίου Μετανάστευσης και

Προσφύγων που αναφέρονται στην αποδυνάμωση του μοναρχικού κινήματος στο Ιράν. Ενώ δεν αμφισβητώ την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο Ιράν, κατά τη γνώμη μου ο κύριος Dadar δεν θα ενδιαφέρει ιδιαίτερα τις ιρανικές αρχές λόγω της προηγούμενης συμμετοχής του στην οργάνωση «Ένωση του Εθνικού Ιρανικού Κινήματος». Βέβαια, αναγνωρίζω ότι ισχυρίζεται ότι είναι ακόμη οπαδός αυτού του κινήματος. Εγκατέλειψε το Ιράν πριν από 17 χρόνια και είχε φυλακιστεί στη χώρα του πριν από 21 χρόνια (...). Για την περίπτωση που είναι λανθασμένη η άποψή μου και ο κύριος Dadar υποστεί βασανιστήρια, εκτελεστεί ή υποστεί άλλη σκληρή ή ασυνήθιστη μεταχείριση ή τιμωρία επικαλούμαι την αρχή που υιοθέτησε το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά στην υπόθεση Suresh, όπου σημείωσε: (...) Σε εξαιρετικές περιπτώσεις δεν αποκλείουμε την περίπτωση να δικαιολογείται η απέλαση ακόμη και όταν υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων».

Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι οι Σωφρονιστικές Υπηρεσίες του Καναδά είναι η βασική υπηρεσία που καθορίζει την επικινδυνότητα των αυτουργών των εγκλημάτων όταν αποφυλακίζονται. Η έκθεση που συντάσσεται από αυτήν την Υπηρεσία είναι ένα από τα πλέον αντικειμενικά εργαλεία για τον καθορισμό του κινδύνου που αποτελεί για τη δημόσια τάξη και την κοινωνία της χώρας όταν απολυθεί. Η διαδικασία που εφαρμόζεται για την αξιολόγηση του κινδύνου στηρίζεται σε στοιχεία του φακέλου, στην αξιολόγηση της ψυχολογικής κατάστασης του ενδιαφερόμενου, στις επιδόσεις του στα προγράμματα που παρακολούθησε κλπ. Η έκθεση για τον προσφεύγοντα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί ευλόγως να πιστευτεί ότι είναι πιθανό να τελέσει αδίκημα με σοβαρές συνέπειες πριν την κατά νόμο εκπνοή της ποινής του.

Επίσης, ο κύριος Dadar καταθέτει στην Επιτροπή αντίγραφα δύο εκθέσεων αξιολόγησης της ψυχολογικής του κατάστασης: σύμφωνα με αυτές αποτελεί χαμηλού επιπέδου κίνδυνο για την κοινωνία του Καναδά και αυξημένο κίνδυνο στο πλαίσιο μιας συντροφικής σχέσης.

Επίσης, αμφισβητεί ότι από το 1996 δεν έχουν συλληφθεί ή εκτελεστεί στο Ιράν οπαδοί της μοναρχίας λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων. Υποστηρίζει ότι το 1998 οι μυστικές υπηρεσίες πληροφοριών εκτέλεσαν με συνοπτικές διαδικασίες στην Τεχεράνη τον ιδρυτή της μοναρχικής πολιτικής οργάνωσης «Εθνικό Ιρανικό Κόμμα» και πέντε από τους συνεργάτες του. Οι οπαδοί της μοναρχίας είναι ιδιαίτερα δραστήριοι στο Ιράν, αλλά δεν εξαπολύουν τρομοκρατικές επιθέσεις για την επίτευξη των στόχων τους.

Στις 12.10.2004 το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο του Καναδά επικύρωσε την απόφαση του Υπουργού. Στις 22.2.2005 ο προσφεύγων αιτήθηκε την απόλυση του για ανθρωπιστικούς λόγους. Στις 31.3.2005 κατέθεσε

αίτηση για αποφυλάκιση δυνάμει ισχύουσας διάταξης της καναδικής νομοθεσίας που προβλέπει την απόλυση αλλοδαπού που δεν έχει απομακρυνθεί από τον Καναδά εντός 120 ημερών μετά την έκδοση απόφασης του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου για τον εύλογο χαρακτήρα του σχετικού μέτρου.

II. Η ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο κύριος Dadar ισχυρίζεται ότι η απέλασή του στο Ιράν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης αφού για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι κινδυνεύει να βασανιστεί όταν επιστρέψει σ' αυτήν τη χώρα. Σχετικά, επικαλείται εκθέσεις από τις οποίες προκύπτει ότι το Ιράν εφαρμόζει εκτεταμένα την πρακτική των βασανιστηρίων. Εάν απομακρυνθεί στη χώρα αυτή οι απόπειρες των αρχών να του εκμαιεύσουν πληροφορίες θα θέσουν σε κίνδυνο όχι μόνο τη ζωή του αλλά επίσης και τη ζωή άλλων προσώπων που όταν ήταν στο Ιράν τον συνόδραμαν ή συνεργάστηκαν μαζί του υπέρ του καθεστώτος της μοναρχίας.

Νόμο βάσιμο: Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο για το άρθρο 3 η Επιτροπή καλείται να εκτιμήσει εάν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο προσφεύγων διατρέχει τον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια εάν επαναπροωθηθεί λαμβάνοντας υπόψη ότι ο κίνδυνος αυτός πρέπει να αξιολογείται πραγματικά και όχι θεωρητικά ή υποθετικά και ότι δεν είναι αναγκαίο να είναι εξαιρετικά πιθανός, αλλά εξατομικευμένος και ενεστώτας.

Σκεπτικό: Η παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης: 8.2 Η Επιτροπή καλείται να αποφανθεί εάν η απέλαση του προσφεύγοντα στο Ιράν παραβιάζει την υποχρέωση που έχει αναλάβει το συμβαλλόμενο κράτος δυνάμει της διάταξης του άρθρου 3 της Σύμβασης να μην απελαύνει ή να μην επαναπροωθεί οιονδήποτε στα σύνορα εδαφών όπου υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια.

8.3 Για την αξιολόγηση του κινδύνου η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη όλα τα στοιχεία της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όμως, καλείται να καθορίσει εάν ο ενδιαφερόμενος διατρέχει προσωπικά κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια στη χώρα όπου απομακρύνεται. Κατά συνέπεια, οι κατάφωρες, σοβαρές ή μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια χώρα δεν επαρκούν για να διαγνωσθεί ότι ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια όταν επιστρέψει σ' αυτήν. Θα πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι από τους οποίους προκύπτει ότι είναι εξατομικευμένος ο κίνδυνος που επικαλείται. Επίσης, η απουσία ενός συνόλου συστηματικών και κατάφωρων παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια στις περιστάσεις που επικαλείται.

8.4 Η Επιτροπή υπενθυμίζει το Γενικό Σχόλιο για το άρθρο 3, σύμφωνα με το οποίο καλείται να κρίνει εάν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο προσφεύγων διατρέχει τον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια εάν επαναπροωθηθεί λαμβάνοντας υπόψη ότι ο κίνδυνος αυτός πρέπει να αξιολογείται πραγματικά και όχι θεωρητικά ή υποθετικά και ότι δεν είναι αναγκαίο να είναι εξαιρετικά πιθανός, αλλά εξατομικευμένος και ενεστώ-
τας.

8.5 Αξιολογώντας τον κίνδυνο βασανιστηρίων στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή σημειώνει τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα σύμφωνα με τους οποίους κατ' επανάληψη φυλακίστηκε και βασανίστηκε από τις ιρανικές αρχές λόγω της αντικαθεστωτικής του δράσης. Περαιτέρω, υπογραμμίζει ότι το συμβαλλόμενο κράτος δεν αμφισβητεί τη διάγνωση των εθνικών αρχών ότι ο κύριος Dadar πάσχει από χρόνια μετατραυματική διαταραχή.

8.6 Παρότι τα βασανιστήρια και η φυλάκιση τοποθετούνται χρονικά στην οκταετία 1979-1987, δηλαδή όχι στο πρόσφατο παρελθόν, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι συνεχίζει να συμμετέχει στις δυνάμεις της ιρανικής αντιπολίτευσης. Το συμβαλλόμενο κράτος εκφράζει αμφιβολίες για τη φύση αυτής της δράσης του. Όμως, η Επιτροπή δεν διαθέτει σαφείς ενδείξεις περί του αντιθέτου αφού σειρά επιστολών που κατέθεσε ο προσφεύγων ενώπιόν της αποδεικνύουν τη δράση του ως μέλος μοναρχικής αντιπολιτευτικής ομάδας. Σε μια από αυτές εκφράζονται φόβοι ότι μπορεί να φυλακιστεί, να βασανιστεί και ενδεχομένως να εκτελεστεί στο Ιράν, εάν επιστρέψει υπό τις παρούσες συνθήκες. Επίσης κατέθεσε πληροφορίες που αποδεικνύουν τον ισχυρισμό του ότι οι υποστηρικτές του μοναρχικού καθεστώτος είναι δραστήριοι εντός και εκτός της χώρας τους και ότι συνεχίζουν να υποφέρουν από διώξεις στο Ιράν. Περαιτέρω, το συμβαλλόμενο κράτος δεν αρνήθηκε ότι ο κύριος Dadar συνεργάστηκε το 2003 με την Εθνική Υπηρεσία Ασφάλειας και Πληροφοριών. Ο προσφεύγων κατέθεσε στην Επιτροπή αποδεικτικά στοιχεία για τη συνεχή δράση του στις ιρανικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης.

8.7 Η Επιτροπή γνωρίζει για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο Ιράν και σημειώνει ότι οι канаδικές αρχές συνεκτίμησαν το στοιχείο αυτό όταν αξιολόγησαν τον κίνδυνο που διατρέχει ο προσφεύγων εάν επιστρέψει σ' αυτήν τη χώρα. Σχετικά σημειώνει ότι οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους δεν έχουν αμφιβολία ότι ο προσφεύγων θα υποβληθεί σε ανακρίσεις εάν επαναπροωθηθεί στη χώρα του, όπως όλοι όσοι επιστρέφουν με τη διαδικασία της απέλασης. Κατά την άποψη της Επιτροπής η πιθανότητα της ανάκρισης αυξάνει τον κίνδυνο που θα αντιμετωπίσει ο κύριος Dadar.

8.8 Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους εκτίμησαν τα επιχειρήματα και τα υποστηρικτικά αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει ο προσφεύγων. Επίσης, υπογραμμίζει την παρατήρηση του συμβαλλόμενου κράτους ότι δεν είναι τέταρτος βαθμός δικαιοδοσίας. Παρότι αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στα ευρήματα των οργάνων του συμβαλλόμενου κράτους έχει την εξουσία να αξιολογεί ελεύθερα τα πραγματικά περιστατικά κάθε υπόθεσης που υποβάλλεται στην κρίση της. Εν προκειμένω, σημειώνει ότι οι канаδικές αρχές αξιολόγησαν τον κίνδυνο που διατρέχει ο προσφεύγων εάν επιστρέψει στο Ιράν αποφαινόμενες ότι δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ιρανικές αρχές. Όμως, οι ίδιες αρχές δεν αποκλείουν να αποδειχθεί λανθασμένη η αξιολόγησή τους και να υποστεί ο κύριος Dadar στο Ιράν βασανιστήρια. Στην περίπτωση αυτή, κατά την κρίση τους, ο κίνδυνος που αποτελεί ο προσφεύγων για την κοινωνία του Καναδά υπερσχύει του κινδύνου να υποστεί βασανιστήρια απελαυνόμενος από τη χώρα. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η είναι απόλυτη η απαγόρευση της απέλασης ή της επαναπροώθησης που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επομένως, είναι αβάσιμος ο ισχυρισμός του συμβαλλόμενου κράτους ότι η Επιτροπή δεν αποτελεί τέταρτο βαθμό δικαιοδοσίας. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν μπορεί να αποφανθεί ότι ήταν ικανοποιητική από τη σκοπιά της Σύμβασης η επανεξέταση της υπόθεσης του κυρίου Dadar από το συμβαλλόμενο κράτος.

8.9 Ενόψει των ανωτέρω, η Επιτροπή θεωρεί ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι ο προσφεύγων κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια εάν απελαθεί στο Ιράν.

9. Κρίνοντας δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 7 του άρθρου 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης εξευτελιστικής μεταχείρισης η Επιτροπή αποφασίζει ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στο Ιράν παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης.

15. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 112 του Εσωτερικού Κανονισμού της η Επιτροπή αιτείται από το συμβαλλόμενο κράτος να την ενημερώσει εντός 90 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης για τα μέτρα που θα υιοθετήσει σε συνέχεια των παραπάνω διαπιστώσεων.

Η Επιτροπή κρίνει ότι ο Καναδάς παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων.

IV
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Ο.Η.Ε.¹

0535

Υπόθεση Anthony Michael Emmanuel Fernando² κατά Σρι Λάνκα της 10.5.2005

Ανακοίνωση 1189/2003³

Σύνθεση της Επιτροπής: Abdelfattah Amor, Nisuke Ando, Prafullachandra Natwarlal Bhagwati, Christine Chanet, Maurice Glèlè Ahanhanzo, Edwin Johnson, Ahmed Tawfik Khalil, Michael O'Flaherty, Elisabeth Palm, Rafael Rivas Posada, Ivan Shearer, Hipólito Solari-Yrigoyen, Ruth Wedgwood και Roman Wieruszewski.

Καταδίκη του προσφεύγοντα για προσβολή δικαστηρίου σε ποινή φυλάκισης ενός έτους με υποχρεωτική εργασία – Προστασία προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας – Απαγόρευση αυθαίρετης σύλληψης ή κράτησης – Δεν αποκλείει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους η παραβίαση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου με πράξη που τελέστηκε από τη δικαστική εξουσία.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 7, 9, 10 παρ. 1, 14 και 19 παρ. 2 και 3 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρα 2, 3 και 5 παρ. 2 εδ. β' του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

I. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα: Ο προσφεύγων, κύριος Anthony Michael Emmanuel Fernando, πολίτης της Σρι Λάνκα, είναι αιτών άσυλο στο Χονγκ-Κονγκ.

¹ Η ίδρυσή της προβλέπεται από το άρθρο 28 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων που έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α') και το δικαίωμα των ιδιωτών να υποβάλλουν ανακοινώσεις όταν είναι θύματα των παραβιάσεων του Συμφώνου προβλέπεται από το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου το οποίο έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με τον προαναφερόμενο νόμο. Απόδοση των αποφάσεων στην ελληνική: Έρικα Καλαντζή.

² Εκπροσωπήθηκε ενώπιον της Επιτροπής από τους δικηγόρους Kishali Pinto-Jayawardena και Suranjith Hewamanne.

³ Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε UN doc. CCPR/C/83/D/1189/2003/10.5.2005 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf

Πριν αναχωρήσει από τη χώρα καταγωγής του κατέθεσε αίτηση ενώπιον του Επιτρόπου της Υπηρεσίας Ασφάλειας Εργατικών Ατυχημάτων προκειμένου να αποζημιωθεί για τον τραυματισμό που υπέστη σε εργατικό ατύχημα. Από το δικαστικό φάκελο προκύπτει ότι απασχολείτο στη Χριστιανική Ένωση Νέων (YMCA – Young's Men Christian Association). Ενώ εργαζόταν τραυματίστηκε συνεπεία πτώσης. Ο Επίτροπος διέταξε τη διεξαγωγή έρευνας για το περιστατικό. Ο προσφεύγων και ο εργοδότης του εκπροσωπήθηκαν από τους συνηγόρους τους. Τα δύο μέρη κατέληξαν σε συμφωνία αλλά στις 9.1.1998, όταν κλήθηκαν ενώπιον του Επιτρόπου, ο προσφεύγων υπαναχώρησε. Επειδή δεν ικανοποιήθηκε το αίτημά του κατέθεσε τέσσερις διαδοχικές αιτήσεις ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Στις δύο πρώτες ισχυριζόταν ότι ο Επίτροπος παραβίασε τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματά του. Στις 27.11.2002 το Ανώτατο Δικαστήριο συνεδίασε τις δύο αιτήσεις και τις απέρριψε. Στις 30.1.2003 ο προσφεύγων κατέθεσε τρίτη αίτηση ισχυριζόμενος ότι οι δύο πρώτες δεν έπρεπε να συνεκδικαστούν και ότι η συνεκδικασή τους παραβίαζε το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμά του σε «δίκαιη δίκη». Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε και αυτήν την αίτηση.

Στις 5.2.2003 ο προσφεύγων κατέθεσε τέταρτη αίτηση ισχυριζόμενος ότι ο Πρόεδρος και οι δύο δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου που έκριναν την τρίτη αίτησή του όφειλαν να μην μετέχουν στη σύνθεση του δικαστηρίου γιατί είχαν κρίνει τις δύο πρώτες συνεκδικασθείσες αιτήσεις του. Κατά την εξέταση αυτής της αίτησης ο προσφεύγων κηρύχθηκε ένοχος προσβολής του δικαστηρίου και καταδικάστηκε σε φυλάκιση ενός έτους με υποχρεωτική εργασία. Αυθιμερόν μετήχθη σε σωφρονιστικό κατάστημα. Κατά τον προσφεύγοντα, μετά από δύο βδομάδες, ο Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου εξέδωσε δεύτερη διάταξη για προσβολή δικαστηρίου με το σκεπτικό ότι παρότι προειδοποιήθηκε συνέχισε να διαταράσσει την εξέλιξη της δίκης ενώπιον του δικαστηρίου. Το διατακτικό της απόφασης αυτής αναφέρει τα εξής: «Ο προσφεύγων ενημερώθηκε ότι υποχρεούται να σταματήσει να ασκεί καταχρηστικά το δικαίωμα προσφυγής και να καταθέτει συνεχώς αβάσιμες αιτήσεις. Στο σημείο αυτό ο προσφεύγων ύψωσε τη φωνή, επιμένοντας στην άσκηση του δικαιώματός του να ολοκληρωθεί η διαδικασία. Προειδοποιήθηκε ότι η διατάραξη της ομαλής διεξαγωγής της δίκης συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά και προσβολή δικαστηρίου. Όμως, δεν συμμορφώθηκε. Υπ' αυτές τις συνθήκες τον κηρύσσουμε ένοχο προσβολής δικαστηρίου και τον καταδικάζουμε σε φυλάκιση ενός έτους με υποχρεωτική εργασία. Συνεστήθη στο γραμματέα του δικαστηρίου να επιμεληθεί για την απομάκρυνση του προσφεύγοντα από την αίθουσα και τη μεταγωγή του στη φυλακή». Η διάταξη στηρίζεται σε άρθρο του Συντάγματος της Σρι Λάνκα που παρέ-

χει στο Ανώτατο Δικαστήριο «τη δικαιοδοσία να επιβάλει την ποινή της φυλάκισης ή πρόστιμο ή αμώτερες τις τιμωρίες, ανάλογα με την κρίση του, για το αδίκημα της προσβολής του δικαστηρίου είτε αυτό τελείται στην αίθουσα της συνεδρίασης είτε αλλού...». Κατά τον προσφεύγοντα ούτε το Σύνταγμα ούτε η εθνική νομοθεσία ρυθμίζουν τη διαδικασία ενημέρωσης του κατηγορούμενου για το αδίκημα προσβολής δικαστηρίου με τρόπο που να μπορεί να συμβουλευθεί δικηγόρο ή να ασκήσει έφεση κατά της διάταξης του Ανωτάτου Δικαστηρίου και δεν προβλέπουν την ποινή που επιβάλλεται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Ενώ εξέτιε την ποινή του ο κύριος Fernando εκδήλωσε σοβαρής μορφής άσθμα που απαιτούσε την περίθαλψή του σε νοσοκομειακή μονάδα εντατικής θεραπείας. Στις 8.2.2003 διακομίστηκε στο νοσοκομείο της φυλακής όπου αναγκάστηκε να κοιμηθεί στο δάπεδο με το πόδι δεμένο με αλυσίδα. Επίσης, οι φύλακες του απαγόρευσαν κάθε μετακίνηση, πλην της περίπτωσης όπου ήταν ανάγκη να επισκεφθεί την τουαλέτα. Όντας συνεχώς ξαπλωμένος στο έδαφος επιδεινώθηκε, λόγω κρυολογήματος, το άσθμα. Ούτε η σύζυγος ούτε ο πατέρας του ενημερώθηκαν για τη μεταφορά του στο νοσοκομείο. Αναγκάστηκαν να τον αναζητήσουν με δική τους πρωτοβουλία.

Στις 10.2.2003 ο προσφεύγων ένοιωσε έντονους πόνους σε όλο το σώμα του αλλά δεν του παρασχέθηκε ιατρική περίθαλψη. Αυθημερόν μεταφέρθηκε στη φυλακή όπου υπέστη κατ' επανάληψη την κακομεταχείριση των δεσμοφυλάκων. Κατά τη μεταφορά του στη φυλακή με όχημα της αστυνομίας οι δεσμοφύλακες τον κλωτσούσαν στην πλάτη με αποτέλεσμα τον τραυματισμό της σπονδυλικής του στήλης. Όταν έφθασε στη φυλακή του αφαίρεσαν τα ρούχα και τον άφησαν για 24 ώρες ξαπλωμένο στο έδαφος δίπλα στις τουαλέτες. Όταν διαπιστώθηκε ότι ουρούσε αίμα διατάχθηκε η μεταγωγή του στο νοσοκομείο, όπου αργότερα τον επισκέφθηκε ο Ειδικός Απεσταλμένος του Ο.Η.Ε. για την Ανεξαρτησία των Δικαστών και των Δικηγόρων που ανησυχούσε για την περίπτωσή του. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι μετά τις 11.2.2003 ήταν αδύνατον να σηκωθεί από το κρεβάτι. Απολύθηκε στις 17.10.2003 αφού εξέτισε τους δέκα από τους δώδεκα μήνες της ποινής φυλάκισης. Οι αρχές της Σρι Λάνκα άσκησαν ποινική δίωξη σε βάρος των δεσμοφυλάκων με την κατηγορία της κακομεταχείρισης του προσφεύγοντα. Οι κατηγορούμενοι αφέθηκαν ελεύθεροι με εγγύηση αναμένοντας την εκδίκαση της υπόθεσης.

Επικαλούμενος συνταγματική διάταξη για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ο κύριος Fernando κατέθεσε στις 14.3.2003 αγωγή αποζημίωσης για τα βασανιστήρια που υπέστη. Η υπόθεση αυτή εκκρεμεί ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Επίσης άσκησε έφεση κατά της καταδικαστικής απόφασης που διέταξε τη φυλάκισή του για προ-

σβολή δικαστηρίου ισχυριζόμενος αφενός ότι δεν απαγγέλθηκε σε βάρος του κατηγορία πριν την καταδίκη και αφετέρου ότι ήταν δυσανάλογα αυστηρή η ποινή που διέταξε το δικαστήριο. Επιπλέον, υποστήριξε ότι η έφεσή του δεν θα έπρεπε να εκδικαστεί από τους ίδιους δικαστές αφού η συμμετοχή τους στη σύνθεση του δικαστηρίου παραβίαζε την αμεροληψία της κρίσης του. Στις 17 Ιουλίου 2003 εκδίκασαν και απέρριψαν την έφεση οι ίδιοι δικαστές που είχαν εκδώσει την προσβαλλόμενη καταδικαστική απόφαση.

II. Η Ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά του που εγγυώνται οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2, 3 εδάφια α), β) και ε) και 5 του άρθρου 14 του Συμφώνου: με συνοπτικές διαδικασίες κηρύχθηκε ένοχος της προσβολής δικαστηρίου αφού η υπόθεσή του δεν συζητήθηκε στο ακροατήριο, η καταδίκη και η ποινή για το αδίκημα αυτό απαγγέλθηκαν από τους ίδιους δικαστές που είχαν κρίνει προηγουμένως τις τρεις αιτήσεις του¹ και δεν ενημερώθηκε για τις κατηγορίες που του απαγγέλθηκαν ούτε του παρασχέθηκε επαρκής χρόνος για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του², η έφεσή του εκδικάστηκε από τους ίδιους δικαστές που είχαν εκδώσει την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν αποδείχθηκαν η αντικειμενική και η υποκειμενική υπόσταση του αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκε, η ποινή της ετήσιας φυλάκισης με υποχρεωτική εργασία στην οποία καταδικάστηκε ήταν εξαιρετικά δυσανάλογη του αδικήματος για το οποίο κηρύχθηκε ένοχος.

Ο κύριος Fernando ισχυρίζεται ότι είναι αντίθετη με τη νομοθεσία της Σρι Λάνκα η εκδίκαση των αιτήσεών του από τους ίδιους δικαστές. Σύμφωνα με σχετική διάταξη του νόμου για το δικαστικό σώμα κανείς δικαστής δεν είναι αρμόδιος και σε καμιά περίπτωση ο δικαστής δεν εξαναγκάζεται να αποφανθεί επί προσφυγής, ποινικής δίωξης, διαδικασίας ή υπόθεσης όπου είναι διάδικος ή έχει ίδιον συμφέρον. Επίσης, ο προαναφερόμενος νόμος ορίζει ότι κανείς δικαστής δεν αποφαίνεται επί έφεσης ή αίτησης επανεξέτασης που αφορά στη νομιμότητα απόφασης, απαγγε-

¹ Σχετικά ο προσφεύγων αναφέρεται στις αποφάσεις της Επιτροπής επί των υποθέσεων *Karttunen κατά Φινλανδίας*, προσφυγή No. 387/1989 – *Gonzales del Rio κατά Περού*, προσφυγή No. 263/1987. Υποστηρίζει ότι η υπόθεσή του διαφέρει από τις υποθέσεις *Rogerson κατά Αυστραλίας*, προσφυγή No. 802/1998 και *Collins κατά Τζαμάικα*, προσφυγή No. 240/1987.

² Ο προσφεύγων αναφέρεται σε δελτίο τύπου της 17.2.2003 όπου ο Ειδικός Απεσταλμένος του ΟΗΕ για την Ανεξαρτησία των Δικαστών και των Δικηγόρων και το Δικηγορικό Σώμα της Σρι Λάνκα εκφράζουν την άποψη ότι δεν υπάγονται στο πεδίο των εξαιρέσεων του υπερασπιστικού δικαιώματος του κατηγορούμενου οι υποθέσεις προσβολής δικαστηρίου.

λίας ποινής ή διάταξης που έχει εκδώσει και ότι δεν μετέχει στη σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου ο δικαστής που είναι διάδικος ή έχει ιδιον συμφέρον για μια υπόθεση ή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Για να αποδείξει τον ισχυρισμό του περί παραβίασης του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη ο προσφεύγων αναφέρεται στις ανησυχίες που εκφράστηκαν σε διεθνές και εθνικό επίπεδο για τη συμπεριφορά του προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου¹.

Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η φυλάκισή του χωρίς δίκαιη δίκη συνιστά αυθαίρετη κράτηση, που παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 9 του Συμφώνου. Σχετικά αναφέρεται στα κριτήρια που έχει υιοθετήσει η Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση προκειμένου για τον καθορισμό της αυθαίρετης στέρησης της προσωπικής ελευθερίας.

Ο κύριος Fernando προβάλλει ότι η καταδίκη του σε δυσανάλογα αυστηρή ποινή παραβιάζει την προστατευόμενη δυνάμει του άρθρου 19 του Συμφώνου ελευθερία της έκφρασης. Ειδικότερα, διευκρινίζει ότι «ο νόμος δεν προβλέπει» (ενόψει της ατελούς ρύθμισης) τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου να διατάσσει κυρώσεις για το αδίκημα της προσβολής δικαστηρίου και ότι δεν είναι «αναγκαίος» ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης «για την προστασία της απονομής της δικαιοσύνης» ή «της δημόσιας τάξης» αφού η συμπεριφορά του ενώπιον του δικαστηρίου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «προσβλητική». Υποστηρίζει ότι δεν πληρούν τις τρεις προϋποθέσεις των εδαφίων α) και β) της παραγράφου 3 του άρθρου 19 του Συμφώνου η μεταχείριση που του επεφύλαξαν οι αρχές και οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν στο δικαίωμά του να εκφράζεται ελεύθερα², δηλαδή ότι δεν προβλέπονται από το νόμο, δεν επιδιώκουν την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών και δεν είναι αναγκαίοι για την επίτευξη θεμιτού σκοπού.

¹ Ο προσφεύγων παραπέμπει σχετικά στην έκθεση που υπέβαλε τον Απρίλιο του 2003 στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο Ειδικός Απεσταλμένος του ΟΗΕ για την Ανεξαρτησία των Δικαστών και των Δικηγόρων, όπου αναφέρεται: «Ο Ειδικός Απεσταλμένος συνεχίζει να ανησυχεί για τις καταγγελίες που αφορούν στην αντιδεοντολογική συμπεριφορά της προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου, Sarah Silva, συμπεριλαμβανομένων των πρόσφατων καταγγελιών για τη στάση που τήρησε στο πλαίσιο ενδίκων μέσων που εισήγαγαν ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου δύο δικαστές στρεφόμενοι κατά του προέδρου του Δικαστηρίου αυτού και του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου...». Επίσης, ο προσφεύγων αναφέρεται στην έκθεση της Διεθνούς Ένωσης των Δικηγορικών Συλλόγων (2001) όπου η Σρι Λάνκα εγκυβλάσσεται επειδή δεν προστατεύει το κράτος δικαίου και την ανεξαρτησία των δικαστών.

² Σχετικά ο προσφεύγων παραπέμπει στην απόφαση της Επιτροπής επί της υπόθεσης *Faurisson κατά Γαλλίας*, προσφυγή No. 550/1993.

Για την πρώτη προϋπόθεση υποστηρίζει ότι δεν προβλέπεται από το νόμο ο περιορισμός του δικαιώματός του στην ελευθερία έκφρασης αφού τα εν λόγω μέτρα δεν καθορίζονται με σαφήνεια και έχουν τόσο ευρεία εφαρμογή ώστε δεν ανταποκρίνονται στο κριτήριο της ασφάλειας του δικαίου. Σχετικά επικαλείται τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σύμφωνα με την οποία πρέπει να είναι προσβάσιμος στους πολίτες ο κανόνας δικαίου, δηλαδή να είναι ορισμένος και να προβλέπει ρητά τις συνέπειες μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς¹. Η νομοθεσία του συμβαλλόμενου κράτους που ρυθμίζει το αδίκημα της προσβολής δικαστηρίου είναι ασαφής και μη προσβάσιμη στους πολίτες και η δυνατότητα του Ανωτάτου Δικαστηρίου να ασκήσει τη διακριτική εξουσία της επιβολής ποινής σε παρόμοιες υποθέσεις είναι τόσο ευρεία και απεριόριστη που δεν ανταποκρίνεται στα κριτήρια της προσβασιμότητας και της προβλεψιμότητας.

Για τη δεύτερη προϋπόθεση υποστηρίζει ότι η έκταση της εξουσίας των εθνικών δικαστηρίων να επιβάλουν κυρώσεις δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας στις περιπτώσεις της προσβολής δικαστηρίου και ο συνεπαγόμενος περιορισμός του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης δεν συμβιβάζονται επαρκώς με το σκοπό του άρθρου 19, δηλαδή με την προστασία «της δημόσιας τάξης» και με το «σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων». Για την τρίτη προϋπόθεση ισχυρίζεται ότι το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης μπορεί να περιορίζεται «για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων» και εν προκειμένω για την προστασία της απονομής της δικαιοσύνης αλλά η εξουσία που παρέχει στο Ανώτατο Δικαστήριο η εθνική νομοθεσία στις περιπτώσεις καταδίκης για το αδίκημα της προσβολής δικαστηρίου, δηλαδή η εξουσία να διατάσσει ποινή στέρησης της ελευθερίας, είναι παντελώς δυσανάλογη και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί ως «αναγκαία» για το σκοπό αυτό. Ακόμα και εάν η Επιτροπή δεχθεί ότι συντρέχει εν προκειμένω επιτακτική κοινωνική ανάγκη, συνιστάμενη στη διασφάλιση της απονομής της δικαιοσύνης και ότι ο προσφεύγων τέλεσε πράγματι το αδίκημα της προσβολής δικαστηρίου η ποινή της ετήσιας φυλάκισης με υποχρεωτική εργασία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανάλογο και αναγκαίο μέτρο².

¹ Σχετικά ο προσφεύγων επικαλείται τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί των υποθέσεων *Γρηγοριάδης κατά Ελλάδας*, προσφυγή No. 24348/94 και *Sunday Times κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή No. 6538/74.

² Σχετικά ο προσφεύγων παραπέμπει στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση *De Haes και Gijssels κατά Βελγίου*.

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η εθνική νομοθεσία είναι αντίθετη με τις διατάξεις των άρθρων 14 και 19 του Συμφώνου. Επικαλείται σχετικά όσα υπέστη και τις συνθήκες κράτησής του.

Νόμω Βάσιμο: Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου απαγορεύει κάθε «αυθαίρετη» στέρηση της ελευθερίας. Η καταδίκη σε μια δρακόντεια ποινή χωρίς επαρκείς εξηγήσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας της διαδικασίας υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διάταξης.

Σκεπτικό: 8.1 Σύμφωνα με το άρθρο 87 του Κανονισμού Λειτουργίας της η Επιτροπή οφείλει να εξετάσει εάν παραδεκτώς εισάγονται ενώπιόν της κατά το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου οι ισχυρισμοί που καλείται να κρίνει κατ' ουσίαν.

8.2 Σχετικά με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα με τους οποίους επικαλείται ότι παραβιάστηκαν στην υπό κρίση υπόθεση τα δικαιώματά του που προστατεύουν η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 7 και η διάταξη του άρθρου 10 του Συμφώνου (που αφορούν στα βασανιστήρια που υπέστη και στις συνθήκες της κράτησής του) η Επιτροπή σημειώνει ότι εκκρεμεί η εκδίκαση της υπόθεσης ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Σρι Λάνκα. Παρότι δεν είναι γνωστό εάν θα καταδικαστούν οι αυτουργοί της κακομεταχείρισης που υπέστη δεν αμφισβητείται ότι η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Περαιτέρω, κατά την κρίση της Επιτροπής η περίοδος των δέκα οκτώ μηνών που παρήλθε από την ημερομηνία των συμβάντων δεν αποτελεί υπερβολική καθυστέρηση κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 2 εδ. β' του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου. Κατά συνέπεια, κρίνει απαράδεκτο αυτόν τον ισχυρισμό επειδή ο κύριος Fernando δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα κατά την έννοια της προαναφερόμενης διάταξης.

8.3 Η Επιτροπή κρίνει ότι πρέπει να εξετάσει σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 14 τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα σύμφωνα με τον οποίον παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 9 του Συμφώνου η στερητική της ελευθερίας ποινή που διέταξε το δικαστήριο στο πλαίσιο διαδικασίας όπου παραβιάστηκε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη.

8.4 Αναφορικά με την επικαλούμενη παραβίαση της διάταξης της παραγράφου 3 εδ. γ' του άρθρου 14 του Συμφώνου η Επιτροπή εκτιμά ότι οι σχετικοί ισχυρισμοί που προσφεύγοντα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του παραδεκτού και άρα κρίνει ότι είναι απαράδεκτοι κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 5 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

8.5. Η Επιτροπή κρίνει ότι παραδεκτώς προβάλλει ο προσφεύγων ισχυρισμούς για παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 9 παρ. 1, 14 παρ. 1 εδ. α', β', δ' και ε' και 19 και επομένως θα τους εξετάσει κατ' ουσίαν.

9.1 Η Επιτροπή εξετάζει την ανακοίνωση υπό το φως όλων των πληροφοριών που έθεσαν υπόψη της οι διάδικοι σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του Συμφώνου.

9.2 Σχετικά η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι παραδοσιακά τα δικαστήρια των εννόμων τάξεων του αγγλοσαξονικού δικαίου εγγυώνται την τήρηση της τάξης και διασφαλίζουν την αξιοπρέπεια των δημοσίων συνεδριάσεων έχοντας προς τούτο τη δικαιοδοσία να απαγγέλουν με συνοπτικές διαδικασίες ποινές για προσβολή δικαστηρίου. Αλλά εν προκειμένω οι μόνες πράξεις που κατά το συμβαλλόμενο κράτος συνιστούν προσβολή δικαστηρίου είναι η επανειλημμένη κατάθεση αιτήσεων για την οποία αρκούσε η επιβολή προστίμου, η συμπεριφορά του προσφεύγοντα στο ακροατήριο που «ύψωσε τη φωνή» και η άρνησή του να υποβάλει τη συγγνώμη του. Ο κύριος Fernando καταδικάστηκε σε φυλάκιση ενός έτους με υποχρεωτική εργασία. Ούτε το Ανώτατο Δικαστήριο της Σρι Λάνκα ούτε το συμβαλλόμενο κράτος εξήγησαν γιατί στο πλαίσιο άσκησης της δικαιοδοσίας του για τη διασφάλιση της ομαλής διεξαγωγής της δίκης το εθνικό δικαστήριο καταδίκασε με συνοπτικές διαδικασίες τον προσφεύγοντα σε μια τόσο αυστηρή ποινή. Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου απαγορεύει κάθε «αυθαίρετη» στέρηση της ελευθερίας. Η καταδίκη σε μια δρακόντεια ποινή χωρίς επαρκείς εξηγήσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας της διαδικασίας υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διάταξης. Δεν αποκλείει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους η παραβίαση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου με πράξη που τελέστηκε από τη δικαστική εξουσία. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε αυθαίρετα κατά παράβαση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου. Κατά συνέπεια δεν είναι αναγκαίο να κρίνει εάν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 που προστατεύει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη η δικαιοδοσία του δικαστηρίου να αποφαινεται επί του αδικήματος της προσβολής δικαστηρίου. Ούτε είναι αναγκαίο να αποφανθεί για την παραβίαση του άρθρου 19 του Συμφώνου που προστατεύει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης.

Ενεργώντας δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 4 του άρθρου 5 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων η Επιτροπή διαπιστώνει ότι το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 (α) του Συμφώνου, η Σρι Λάνκα υποχρεούται να διασφαλίσει στον προσφεύγοντα της υπό κρίση υπόθεσης την κατάλληλη προσφυγή αποζημίωσης και να τροποποιήσει την εθνική νομοθεσία ώστε να αποτρέψει παρόμοιες παραβιάσεις. Επίσης, το συμβαλλόμε-

νο κράτος υποχρεούται να προλαμβάνει παρόμοιες παραβιάσεις στο μέλλον.

Δεδομένου ότι προσχωρώντας στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο το συμβαλλόμενο κράτος αναγνώρισε την αρμοδιότητα της Επιτροπής να εξετάσει αν παραβιάστηκε το Σύμφωνο και δυνάμει του άρθρου 2 του Συμφώνου υποχρεούται να εγγυάται σε όλους όσους βρίσκονται στην επικράτειά του και υπάγονται στη δικαιοδοσία του τα δικαιώματα που αναγνωρίζει το Σύμφωνο, η Επιτροπή επιθυμεί να ενημερωθεί εντός 90 ημερών για τα μέτρα που υιοθέτησε η Σρι Λάνκα για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης. Καλεί επίσης το συμβαλλόμενο μέρος να δημοσιοποιήσει την παρούσα.

0530

Υπόθεση Αλέξανδρος Κουϊδής¹ κατά Ελλάδας της 5.4.2006²

Ανακοίνωση 1070/2002³

Σύνθεση της Επιτροπής: Abdelfattah Amor, Nisuke Ando, Prafullachandra Natwarlal Bhagwati, Christine Chanet, Maurice Glele Ahanhanzo, Edwin Johnson, Walter Kälin, Ahmed Twafik Khalil, Rajsoomer Lallah, Michael O'Flaherty, Elisabeth Palm, Rafael Rivas Posada, Sir Nigel Rodley, Ivan Shearer και Hipolito Solari-Yrigoyen.

Σκληρή, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση του προσφεύγοντα κατά την προανάκρισή του από την αστυνομία – Ομολογία ενοχής συνεπεία εξαναγκασμού – Συνθήκες κράτησης – Η Επιτροπή δεν μπορεί να εξετάσει φερόμενες παραβιάσεις του Συμφώνου που έλαβαν χώρα πριν από τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου για το κράτος-μέρος, εκτός εάν οι παραβιάσεις αυτές εξακολουθούν και μετά την ημερομηνία αυτή ή συνεχίζουν να έχουν επιπτώσεις, οι οποίες αφ' εαυτών αποτελούν παραβίαση του Συμφώνου – Οι γενικού χαρακτήρα εκθέσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δεν μπορούν να αποδείξουν κακομεταχείριση του προσφεύγοντα – Παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 14, παράγραφο 3, εδάφιο ζ' η παράλειψη του συμβαλλόμενου κράτους να λάβει υ-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: εκπροσωπήθηκε ενώπιον της Επιτροπής από τους δικηγόρους Αθηνών Κωνσταντίνο Μαυροειδή και Νικόλαο Σιταρόπουλο.

² Σημείωση της επιμελήτριας: Την απόφαση έχει αποδώσει στην ελληνική γλώσσα ο δικηγόρος Αθηνών Μιχαήλ Τριαντάφυλλος. Δημοσιεύεται σχολιασμένη στο ΝοB 54, σελίδες 1394 έως 1407 με σχολιασμό του Β. Χειρδάρη.

³ Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του Ο.Η.Ε. βλέπε: CCPR/C/86/D/1070/2002/5.4.2006 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

Βλέπε επίσης για το πλήρες κείμενο της απόφασης στην ελληνική γλώσσα σε μετάφραση του δικηγόρου Μιχαήλ Τριαντάφυλλου στην ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους: www.nsk.gr/Διαπιστώσεις_Ε.Α.Δ._Ηνωμένων_Εθνών.

πόψη τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα ότι η ομολογία του δόθηκε υπό εξαναγκασμό.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 7, 10 παρ. 1, και 14 παρ. 1 και 3 (ζ) του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρα 2, 3 και 5 παρ. 2 εδ. β' του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Ι. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα: Ο προσφεύγων, Αλέξανδρος Κουϊδής, Έλληνας πολίτης, γεννηθείς στις 21 Μαΐου 1950, εκτίει ποινή ισόβιας κάθειρξης στη δικαστική φυλακή Κέρκυρας. Στις 17 Μαΐου 1991 συνελήφθη, ανακρίθηκε και αργότερα κατηγορήθηκε για κατοχή, αγορά, εισαγωγή στην Ελλάδα και πώληση ναρκωτικών ουσιών, κατοχή όπλων, σύσταση εγκληματικής ομάδας και πλαστογραφία.

Στις 12 Οκτωβρίου 1992, κρίθηκε ένοχος των κατηγοριών και καταδικάστηκε σε ποινή κάθειρξης 18 ετών από το Τριμελές Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών. Μετά από έφεση, το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών (εφεξής «Εφετείο»), με την απόφαση της 4^{ης} Νοεμβρίου 1996, τον καταδίκασε σε ισόβια κάθειρξη, παρεπόμενη ποινή φυλάκισης 4 ετών και πρόστιμο. Στις 3 Απριλίου 1998, ο Άρειος Πάγος (Ανώτατο Δικαστήριο) επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου.

Σύμφωνα με τον προσφεύγοντα, οι αποφάσεις του Εφετείου και του Αρείου Πάγου βασίστηκαν, μεταξύ άλλων, στον ισχυρισμό ότι ο αναφέρων – προσφεύγων, κατά τη διάρκεια της προανάκρισης μετά τη σύλληψή του από την αστυνομία, ομολόγησε εν μέρει την τέλεση του εγκλήματος της διακίνησης και κατοχής ναρκωτικών. Ωστόσο, ο προσφεύγων ποτέ δεν ομολόγησε με τη θέλησή του, αλλά ισχυρίζεται ότι ομολόγησε κατόπιν άσκησης σοβαρής ψυχοσωματικής βίας καταφερθείσης από αστυνομικούς, οι οποίοι τον ανέκριναν. Από τις 17 Μαΐου έως τις 27 Ιουνίου 1991, ενώ ήταν κρατούμενος στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών (ΓΑΔΑ), ο προσφεύγων υπέστη βάνασο ξυλοδαρμό, συστηματικά γρονθοκοπείτο και υφίστατο φάλαγγα¹. Συνεπεία της κακομεταχείρισης, ο προσφεύγων ομολόγησε ότι το διαμέρισμα της οδού Μαγνησίας, στην Αθήνα, όπου η αστυνομία είχε βρει κοκαΐνη, ηρωίνη και κάνναβη, ήταν η δεύτερη κατοικία του και χρησιμοποιείτο για την αποθήκευση ναρκωτικών, τα οποία, σύμφωνα με το κατηγορητήριο, διοχετεύοντο στη συνέχεια σε ναρκομανείς.

¹ Χτυπήματα στα πέλματα των ποδιών.

Ωστόσο, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι, στην πραγματικότητα, διέμενε σε διαφορετική διεύθυνση στην Αθήνα και ότι το εν λόγω διαμέρισμα το είχε νοικιάσει ένας φίλος του, ο οποίος διέμενε εκεί και κατά περίπτωση επέτρεπε στον αναφέροντα – προσφεύγοντα να φιλοξενηθεί σε ένα δωμάτιο.

Για να στηρίξει τους ισχυρισμούς αυτούς, ο συνήγορός του προσκόμισε μια φωτογραφία του προσφεύγοντα από ελληνική ημερήσια εφημερίδα, η οποία δημοσιεύτηκε πέντε ημέρες μετά τη σύλλησή του. Επιπλέον, ο προσφεύγων τονίζει ότι, μετά τη σύλλησή του, παρέμεινε στο Νοσοκομείο «Άγιος Παύλος» στην Αθήνα για 14 μήνες, προκειμένου να αναρρώσει από τα βασανιστήρια και τη σοβαρή κακομεταχείριση την οποία είχε υποστεί. Τέλος, υπογραμμίζει ότι οι ιδιοκτήτες του διαμερίσματος της οδού Μαγνησίας δεν ανακρίθηκαν και κλήθηκαν ποτέ από την αστυνομία, ούτε αναγνώρισαν τον προσφεύγοντα ως ένοικο του διαμερίσματος.

Ο προσφεύγων αναφέρεται στα πρακτικά του δικαστηρίου και τις αποφάσεις του Εφετείου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου και ισχυρίζεται ότι, αν και κατέθεσε στο Εφετείο ότι είχε υποστεί βασανιστήρια και κακομεταχείριση τα οποία τον εξανάγκασαν σε ομολογία, εντούτοις οι ισχυρισμοί του δεν διερευνήθηκαν ούτε ελήφθησαν υπόψη. Από τα πρακτικά της απόφασης του Εφετείου, από τα οποία προκύπτει να έχει καταθέσει, παραθέτει: «Κατέθεσα στην αστυνομία ότι έφερα την κοκαΐνη από εκεί ¹ επειδή με χτύπησαν ανελέητα». Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου δέχεται ότι «ο κατηγορούμενος ομολόγησε εν μέρει το έγκλημα που του αποδίδεται, σχετικά με τη διακίνηση ναρκωτικών. Συγκεκριμένα, περιόρισε την ομολογία του στην κατοχή των ποσοτήτων που κατασχέθηκαν». Ωστόσο, ο Άρειος Πάγος δεν έλαβε υπόψη του την κατάθεση του προσφεύγοντος σχετικά με την υποβολή του σε βασανιστήρια και σκληρή, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι έχει εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα βοηθήματα και δηλώνει ότι η υπόθεση αυτή δεν αποτελεί αντικείμενο άλλης – παράλληλης εξέτασης υπό άλλη διαδικασία διεθνούς διερεύνησης ή διακανονισμού.

II. Η ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο προσφεύγων επικαλείται παραβιάσεις των δικαιωμάτων του που απορρέουν από το Σύμφωνο, συνεπεία βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης από την αστυνομία κατά τη διάρκεια της προανάκρισής του, τα οποία οδήγησαν σε ομολογία και μη δίκαιη δίκη.

Ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης του άρθρου 7 του Συμφώνου, ως υποβληθείς σε φάλαγγα και σκληρή, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχεί-

¹ Ο προσφεύγων αναφέρεται στο διαμέρισμα της οδού Μαγνησίας, όπου βρέθηκαν τα ναρκωτικά.

ριση (δριμύ, συστηματικό ξυλοδαρμό και γροθιές) κατά τη διάρκεια της προανάκρισής του από την αστυνομία.

Ισχυρίζεται περαιτέρω ότι είναι θύμα παραβίασης του άρθρου 10, παράγραφος 1, καθώς δεν αντιμετωπίστηκε με ανθρωπισμό και σεβασμό προς την εγγενή αξιοπρέπεια του ανθρώπου κατά τη διάρκεια της κράτησής του από την αστυνομία.

Ο αναφέρων – προσφεύγων ισχυρίζεται ότι το κράτος – μέρος παραβίασε το άρθρο 14, παράγραφος 3(ζ), κατά το ότι εξαναγκάστηκε να ομολογήσει την ενοχή του, μετά τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση κατά τη διάρκεια της προανάκρισής του από την αστυνομία και διαρκούς της της προφυλάκισής του.

Τέλος, ο προσφεύγων επικαλείται παραβίαση του άρθρου 14, παράγραφος 1, καθώς δεν έτυχε δικαίας δίκης ενώπιον του Εφετείου και του Αρείου Πάγου, επειδή οι αποφάσεις αυτών στηρίχθηκαν, μεταξύ άλλων, στην εκ μέρους του ομολογία της ενοχής συνεπεία εξαναγκασμού.

Νόμω Βάσιμο: Α) Οι υποχρεώσεις βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ) συνεπάγονται δέσμευση του κράτους – μέρους να λαμβάνει υπόψη τυχόν ισχυρισμούς ότι οι δηλώσεις που έκαναν οι κατηγορούμενοι σε ποινική υπόθεση έγιναν υπό εξαναγκασμό. **Β)** Εναπόκειται πρωτίστως στα δικαστήρια των κρατών – μερών να εξετάζουν γεγονότα και αποδείξεις σε μια συγκεκριμένη υπόθεση. Τα Εφετεία των κρατών – μερών, και όχι η Επιτροπή, έχουν υποχρέωση να εξετάζουν τη διεξαγωγή της δίκης, εκτός εάν μπορεί να διακριβωθεί ότι η εκτίμηση των αποδείξεων ήταν σαφώς αυθαίρετη ή ισοδυναμούσε με αρνησιδικία, ή ότι ο δικαστής προδήλως παραβίασε την υποχρέωσή του για αμεροληψία.

Σκεπτικό: Α) Επί του παραδεκτού της προσφυγής: 6.1 Πριν εξετάσει οποιονδήποτε ισχυρισμό που περιέχεται στην αναφορά, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υποχρεούται, σύμφωνα με τον κανόνα 93 των Κανόνων Διαδικασίας, να αποφασίσει εάν η αναφορά είναι παραδεκτή σύμφωνα με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου ή όχι.

6.2 Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η ίδια υπόθεση δεν εξετάζεται βάσει άλλης διαδικασίας διεθνούς διερεύνησης ή διακανονισμού για τους σκοπούς του άρθρου 5, παράγραφος 2 (α), του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

6.3 Η Επιτροπή σημειώνει την ένσταση του κράτους – μέρους ότι η αναφορά είναι απαράδεκτη *ratione temporis*, καθώς αφορά περιστατικά που έλαβαν χώρα πριν από την θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, για την Ελλάδα (5 Αυγούστου 1997). Η Επιτροπή αναφέρεται στην προτέρα νομολογία της και επαναλαμβάνει ότι δεν μπορεί να εξετάσει φερόμενες παραβιάσεις του Συμφώνου που έλαβαν χώρα πριν από τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου για το κράτος – μέρος, εκτός εάν οι παραβιάσεις αυτές εξακολουθούν και μετά την ημερομηνία αυτή ή συνεχίζουν να έχουν επι-

πτώσεις, οι οποίες αφ' εαυτών αποτελούν παραβίαση του Συμφώνου¹. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι υπήρχαν διαρκείς παραβιάσεις στις περιπτώσεις όπου τα κράτη, είτε ενεργώντας άμεσα είτε κατά τρόπο έμμεσο πλην σαφή, επιβεβαίωσαν προηγούμενες παραβιάσεις μετά τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου². Η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος, βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, αναφέρονται στη σύλληψή του και την προφυλάκισή του το έτος 1991, δηλαδή πριν την θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου για το κράτος – μέρος, και (κατά συνέπεια) απορρίπτει αυτό το μέρος της αναφοράς ως απαράδεκτο *ratione temporis* σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

6.4 Οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος βάσει του άρθρου 7 αναφέρονται εξίσου στην προαναφερθείσα περίοδο προφυλάκισης και στις διαρκείς επιπτώσεις της μεταχείρισης στην οποία υπεβλήθη. Ο προσφεύγων δεν απέδειξε το ουσία βάσιμο του ισχυρισμού του ότι οι συνεχιζόμενες επιπτώσεις της μεταχείρισης θα αποτελούσαν αφ' εαυτών παραβίαση του Συμφώνου και ότι, έτσι, πληροί την απαίτηση του ελέγχου που παρατίθεται στην παράγραφο 6.3. Επομένως, η Επιτροπή δέχεται ότι ο ισχυρισμός βάσει του άρθρου 7 του Συμφώνου αυτοτελώς εξεταζόμενος τυγχάνει απαράδεκτος *ratione temporis* σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

6.5 Ωστόσο, η Επιτροπή δέχεται ότι, μολονότι ο προσφεύγων καταδικάστηκε κατ' έφεση στις 4 Νοεμβρίου 1996, δηλαδή πριν από τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου για το κράτος – μέρος, η απόφαση του Αρειού Πάγου που επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου εκδόθηκε στις 3 Απριλίου 1998, μετά τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου. Η Επιτροπή υπενθυμίζει τη νομολογία της ότι μια δευτεροβάθμια ή τελεσίδικη απόφαση, που επικυρώνει μια καταδίκη, αποτελεί τμήμα της διεξαγωγής της δίκης³. Οι ισχυρισμοί βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ) και 1, αναφέρονται στη διεξαγωγή της δίκης, η οποία συνεχίστηκε μετά τη θέση σε ισχύ του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου για το κράτος – μέρος. Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν κωλύεται *ratione temporis* να εξετάσει την αναφορά

¹ Βλέπε Αναφορά Νο. 520/1992, *Konye και Konye κατά Ουγγαρίας*, Απόφαση επί του παραδεκτού από 7 Απριλίου 1994, παράγραφος 6.4, Αναφορά Νο. 24/1977, *Sandra Lovelace κατά Καναδά*, Απόψεις που υιοθετήθηκαν στις 30 Ιουλίου 1981, παράγραφος 7.3.

² Βλέπε Αναφορά Νο. 1033/2001, *Nallaratnam Singarasa κατά Σρι Λάνκα*, Απόψεις που υιοθετήθηκαν στις 21 Ιουλίου 2004, παράγραφος 6.3, Αναφορά Νο. 520/1992, *E και A.K. κατά Ουγγαρίας*, Απόφαση περί παραδεκτού από 7 Απριλίου 1994, παράγραφος 6.4, Αναφορά Νο. 593/1994, *Patrick Holland κατά Ιρλανδίας*, Απόφαση επί του παραδεκτού από 26 Οκτωβρίου 1996, παράγραφος 9.2

³ Βλέπε Αναφορά Νο. 1033/2001, *Nallaratnam Singarasa κατά Σρι Λάνκα*, Απόψεις που υιοθετήθηκαν στις 21 Ιουλίου 2004, παράγραφος 6.3

κατά το μέτρο που εγείρονται ζητήματα σχετικά με την δίκη του προσφεύγοντος.

6.6 Όσον αφορά τον ισχυρισμό του κράτους – μέρους ότι ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα βοηθήματα σε σχέση με τους ισχυρισμούς του περί βασανιστηρίων, και θεωρώντας ότι οι ισχυρισμοί αυτοί απορρέουν από το άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 3(ζ), η Επιτροπή δέχεται ότι η απόφαση του Εφετείου αναφέρεται ειδικά στην δήλωση του προσφεύγοντος ότι «τον χτύπησε ανελέητα» η αστυνομία και καταλήγει ότι το κράτος – μέρος γνώριζε τους ισχυρισμούς του αναφέροντος προσφεύγοντος για κακομεταχείριση κατά το χρόνο της δίκης και δέχεται ότι ο προσφεύγων εξήντησε τα εσωτερικά ένδικα βοηθήματα κατά το κεφάλαιο τούτο.

6.7 Η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η αναφορά είναι παραδεκτή στο μέτρο που θέτει ζητήματα βάσει του άρθρου 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 3(ζ), και 14 παράγραφος 1, αυτοτελώς εξεταζόμενη, και προχωρά στην εξέταση του βάσιμου.

Β) Επί της βασιμότητας των ισχυρισμών για παραβίαση του Συμφώνου: 7.1 Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέτασε την παρούσα αναφορά υπό το φως όλων των στοιχείων που ετέθησαν στην διάθεσή της από τα μέρη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

7.2 Η Επιτροπή δέχεται ότι το κράτος – μέρος και ο προσφεύγων παρείχαν ουσιαστικά αντικρουόμενες εκδοχές των γεγονότων, σε σχέση με την ύπαρξη κακομεταχείρισης στη διάρκεια της προφυλάκισης του προσφεύγοντος, τις αιτίες της νοσηλείας και τη χρήση από τα δικαστήρια της ομολογίας του κατά τη διάρκεια της δίκης.

7.3 Η Επιτροπή δέχεται ότι οι αποδείξεις που παρείχε ο προσφεύγων για να στηρίξει τους ισχυρισμούς κακομεταχείρισης περιορίζονται σε μια κακής ποιότητας φωτογραφία από εφημερίδα, ότι φέρεται να νοσηλεύτηκε 14 μήνες στο νοσοκομείο για συναφή ιατρική υποστήριξη, στην έλλειψη ανάκρισης από τις διοικητικές αρχές των ιδιοκτητών του διαμερίσματος που αναφέρεται στην ομολογία του και σε εκθέσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT). Αφετέρου, το κράτος – μέρος επισημαίνει ότι ο προσφεύγων δεν ζήτησε να εξεταστεί από ιατρό με σκοπό να αποδείξει κακομεταχείριση, γεγονός που δεν αμφισβητήθηκε από τον αναφέροντα – προσφεύγοντα. Η Επιτροπή δέχεται περαιτέρω ότι, παρά το ότι νοσηλεύτηκε για τόσο μεγάλο διάστημα στο νοσοκομείο σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα μετά τη φερόμενη κακομε-

ταχείριση¹ και παρά το ότι διέθετε ιατρικά πιστοποιητικά σχετικά με τη θεραπεία στο νοσοκομείο για αιματουρία και αρθροπάθεια στα γόνατα, την πλάτη και τη σπονδυλική του στήλη, τα πιστοποιητικά αυτά δεν αναφέρουν οποιαδήποτε από τις παθήσεις ως αποτέλεσμα πραγματικής κακομεταχείρισης. Επίσης, τα πιστοποιητικά αυτά δεν αναφέρουν ίχνη ή συνέπειες ξυλοδαρμού στο κεφάλι ή το σώμα του προσφεύγοντος. Η Επιτροπή δέχεται ότι ο προσφεύγων, ο οποίος είχε πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, είχε τη δυνατότητα να ζητήσει ιατρική εξέταση και το έκανε με σκοπό να αποδείξει ότι ήταν ναρκομανής. Ωστόσο, δεν ζήτησε ιατρική εξέταση για να αποδείξει την κακομεταχείριση.

7.4 Περαιτέρω, όπως επισήμανε το κράτος – μέρος, ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να ερευνάται μια υπόθεση εναπόκειται στις εθνικές ανακριτικές αρχές, στο μέτρο που δεν είναι αυθαίρετος. Η Επιτροπή δέχεται ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε ότι οι προανακριτικοί υπάλληλοι ενήργησαν αυθαίρετα παραλείποντας να ανακρίνουν τους ιδιοκτήτες του διαμερίσματος της οδού Μαγνησίας. Τέλος, οι εκθέσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων που υπέβαλε ο προσφεύγων είναι γενικού χαρακτήρα και δεν μπορούν να αποδείξουν κακομεταχείριση αυτού. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Επιτροπή αδυνατεί να συμπεράνει ότι η ομολογία του προσφεύγοντος υπήρξε αποτέλεσμα μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 7 και δέχεται ότι τα γεγονότα δεν συνιστούν παραβίαση του άρθρου 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 3(ζ).

7.5 Όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ), αυτοτελώς εξεταζόμενου, η Επιτροπή δέχεται ότι ο Άρειος Πάγος γνώριζε τους ισχυρισμούς περί κακομεταχείρισης. Η Επιτροπή δέχεται ότι οι υποχρεώσεις βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ) συνεπάγονται δέσμευση του κράτους – μέρους να λαμβάνει υπόψη τυχόν ισχυρισμούς ότι οι δηλώσεις που έκαναν οι κατηγορούμενοι σε ποινική υπόθεση έγιναν υπό εξαναγκασμό. Από την άποψη αυτή, είναι αδιάφορο εάν και κατά πόσο βασίστηκε στην ομολογία, καθώς η υποχρέωση αναφέρεται σε όλες τις πτυχές της δικαστικής διαδικασίας. Στην παρούσα υπόθεση, η παράλειψη του κράτους – μέρους, στο επίπεδο του Αρείου Πάγου, να λάβει υπόψη τους ισχυρισμούς του αναφέροντος – προσφεύγοντος ότι η ομολογία του δόθηκε υπό εξαναγκασμό ισοδυναμεί με παραβίαση της διάταξης του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ) του Συμφώνου.

¹ Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι υπέστη βασανιστήρια και σκληρή, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση από τις 17 Μαΐου έως τις 27 Ιουνίου 1991 και ότι νοσηλεύτηκε στις 27 Ιουνίου.

7.6 Σχετικά με τον ισχυρισμό βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 1, ότι η δίκη και η καταδίκη βασίστηκαν, μεταξύ άλλων, στην ομολογία του αναφέροντος – προσφεύγοντος, η Επιτροπή δέχεται τον ισχυρισμό του κράτους – μέρους ότι τα δικαστήρια δεν στήριξαν τις αποφάσεις τους στην ομολογία του προσφεύγοντος. Η Επιτροπή υπενθυμίζει τη νομολογία της ότι εναπόκειται πρωτίστως στα δικαστήρια των κρατών – μερών να εξετάζουν γεγονότα και αποδείξεις σε μια συγκεκριμένη υπόθεση. Είναι καθήκον των Εφετείων των κρατών – μερών και όχι της Επιτροπής, να εξετάζει τη διεξαγωγή της δίκης, εκτός εάν μπορεί να διακριβωθεί ότι η εκτίμηση των αποδείξεων ήταν σαφώς αυθαίρετη ή ισοδυναμούσε με αρνησιδικία, ή ότι ο δικαστής προδήλως παραβίασε την υποχρέωσή του για αμεροληψία¹. Προκύπτει ότι η δίκη του προσφεύγοντος δεν πάσχει από τέτοια ελαττώματα. Ως εκ τούτου, το μέρος αυτό της αναφοράς δεν συνιστά παραβίαση του άρθρου 14, παράγραφος 1.

8. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενεργώντας σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, έχει την άποψη ότι από τα στοιχεία που διαθέτει προκύπτουν παραβιάσεις του άρθρου 14, παράγραφος 3(ζ), του Συμφώνου.

Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 3(α), του Συμφώνου, το κράτος – μέρος έχει την υποχρέωση να εγγυηθεί στον προσφεύγοντα ένα αποτελεσματικό και κατάλληλο ένδικο βοήθημα, συμπεριλαμβανομένης της διερεύνησης των ισχυρισμών κακομεταχείρισής του, και αποζημίωση.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι, ένα κράτος καθιστάμενο μέρος στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο, το κράτος – μέρος έχει αναγνωρίσει την αρμοδιότητα της Επιτροπής να αποφασίζει εάν έλαβε χώρα παραβίαση του Συμφώνου και ότι, σύμφωνα με το Σύμφωνο, το κράτος – μέρος έχει αναλάβει την υποχρέωση να εξασφαλίζει για όλα τα άτομα που βρίσκονται στο έδαφός του και υπόκεινται στη δικαιοδοσία του τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο, η Επιτροπή επιθυμεί να λάβει από το κράτος – μέρος, εντός 90 ημερών, πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν προκειμένου να εφαρμοστούν οι διαπιστώσεις της. Παρακαλείται το κράτος – μέρος να δημοσιεύσει τις διαπιστώσεις της Επιτροπής.

Σημείωση της επιμελήτριας: α) με το από 3.6.2007 έγγραφό της η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στον ΟΗΕ ενημέρωσε το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ότι ο προσφεύγων νομιμοποιείται να ασκήσει ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων αγωγή (δυνάμει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα) αιτούμενος αποζημίωση για τη βλάβη που υπέστη λόγω της παραβίασης δικαιωμάτων του

¹ Βλέπε Αναφορά 838/1998, *Ola Hendricks κατά Γουϊάνα*, Απόψεις που υιοθετήθηκαν στις 28 Οκτωβρίου 2002, παράγραφος 6.2.

που προστατεύει το Σύμφωνο. **β)** με την υπ' αριθμ. 1674/2007 ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση επανάληψης της διαδικασίας του προσφεύγοντα ως απαράδεκτη και ως αβάσιμη. Απαράδεκτη επειδή η διάταξη του άρθρου 525 παρ. 1 περ. 5 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβλέπει τη δυνατότητα της άσκησης αίτησης επανάληψης διαδικασίας στις περιπτώσεις έκδοσης απόφασης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και αβάσιμη γιατί «αφού, και να ήθελε ακόμη θεωρηθεί, ως νεότερο γεγονός η απόδειξη ότι η παραπάνω Επιτροπή έκρινε ότι παραβιάστηκε το άρθρο 14 παρ. 3 εδ. ζ' του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, εκ του ότι ο Άρειος Πάγος δεν έλαβε υπόψη τον ισχυρισμό του αιτούντος περί εξαναγκαστικής αποσπάσεως της ομολογίας του, τούτο, ούτε μόνο του ούτε σε συνδυασμό με τα αποδεικτικά στοιχεία που είχαν προσκομισθεί προηγουμένως στη δίκη στο Πενταμελές Εφετείο, της οποίας ζητείται η επανάληψη, κάνει φανερό ότι ο αιτών είναι αθώος της αξιόποινης πράξης της κατοχής, την οποία φέρεται να ομολόγησε υπό το κράτος βασανισμών του ή ότι καταδικάστηκε άδικα για έγκλημα βαρύτερο από εκείνο που πραγματικά τέλεσε».

0536

Υπόθεση Mohamed Alzery¹ κατά Σουηδίας της 10.11.2006

Ανακοίνωση 1416/2005²

Σύνθεση της Επιτροπής: Abdelfattah Amor, Prafullachandra Natwarlal Bhagwati, Christine Chanet, Mr. Maurice Glèlè Ahanhanzo, Edwin Johnson, Rajsoomer Lallah, Michael O' Flaherty, Rafael Rivas Posada, Sir Nigel Rodley, Ivan Shearer, Hipólito Solari-Yrigoyen και Roman Wieruszewski.

Απέλαση αιγύπτιου αιτούντα άσυλο, κατηγορούμενου στη χώρα καταγωγής του για συμμετοχή σε τρομοκρατική ομάδα, για λόγους εθνικής ασφάλειας – Αποκλεισμός από το καθεστώς του πρόσφυγα με κυβερνητική πράξη – Η αδυναμία άσκησης προσφυγής κατά της κυβερνητικής απόφασης απέλασης παραβιάζει το άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Συμφώνου όταν βάσιμα επικαλείται ο ενδιαφερόμενος τον κίνδυνο των βασανιστηρίων – Άμεση εκτέλεση της απόφασης απέλασης – Παροχή διπλωματικών εγγυήσεων από την Αίγυπτο για την προστασία του από την κακομεταχείριση και τα βασανιστήρια και για τη διασφάλιση του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη – Παράλειψη του συμβαλλόμενου κράτους να συμφωνήσει λεπτομερειακό σχεδιασμό της διαδικασίας επιτήρησης της εφαρμογής των εγγυήσεων και μηχανισμό παρακολούθησής τους πριν την έκδοση και

¹ Εκπροσωπήθηκε από τη δικηγόρο Anna Wigenmark.

² Για το πλήρες κείμενο της απόφασης στις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ βλέπε UN doc. CCPR/C/88/D/1416/2005/10.11.2006 σε www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf.

την εκτέλεση της απόφασης απέλασης – Η προστασία του δικαιώματος στην άσκηση αποτελεσματικής προσφυγής που προβλέπει το άρθρο 13 του Συμφώνου περιορίζεται στις περιπτώσεις που συντρέχουν «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας» – Παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου η παραπληροφόρηση του συνηγούρου του προσφεύγοντα που είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία άσκησης προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 2, 7, 13 και 14 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρο 5 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

I. Πραγματικά Περιστατικά σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα: Ο προσφεύγων, κύριος Alzery, πολίτης Αιγύπτου, γεννηθείς στις 23.9.1968, είναι καθηγητής της Φυσικής και της Χημείας και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Καΐρου, στην Αίγυπτο. Όταν ήταν φοιτητής ήταν ενεργό μέλος ισλαμικής οργάνωσης της αντιπολίτευσης. Μεταξύ άλλων, διένειμε φυλλάδια, συμμετείχε σε συγκεντρώσεις και σε συνέδρια και διάβαζε το Κοράνι στα παιδιά του χωριού του. Αναγνωρίζει ότι ήταν αντιφρονών αλλά αρνείται ότι υποστηρίζει τη βία. Το 1991, όταν ολοκλήρωσε τις σπουδές του, αποφάσισε να εγκαταλείψει τη χώρα του επειδή είχε κατ' επανάληψη συλληφθεί και κακοποιηθεί από τις αιγυπτιακές υπηρεσίες ασφάλειας λόγω της δράσης του με την προαναφερόμενη οργάνωση. Δηλώνει ότι μια φορά συνελήφθη και βασανίστηκε (τον κρέμασαν από τους αστράγαλους με το κεφάλι ανάποδα, τον ξυλοκόπησαν και «βύθισαν» το κεφάλι του σε νερό). Προσθέτει ότι πριν την απόλυσή του αναγκάστηκε να υπογράψει δήλωση με την οποία απαρνιόταν οριστικά τη δράση του στην προαναφερόμενη οργάνωση. Παράλειψη συμμόρφωσης με αυτήν την απαίτηση των αρχών σήμαινε την «ισόβια κράτησή του» την επόμενη φορά που θα συλλαμβανόταν.

Ισχυρίζεται ότι εγκατάλειψε την Αίγυπτο για να αποφύγει τη σύλληψη και τα βασανιστήρια. Με το διαβατήριό του αλλά με πλαστή θεώρηση εισόδου μετέβη στη Σαουδική Αραβία όπου παρέμεινε έως το 1994, οπότε αναχώρησε για τη Συρία. Το 1999, διαισθάνθηκε ότι έπρεπε να εγκαταλείψει τη Συρία επειδή πολλοί Αιγύπτιοι που διέμεναν στη χώρα αυτή εκδόθηκαν στην Αίγυπτο. Στις 4.8.1999 έφθασε στη Σουηδία με πλαστό διαβατήριο Δανίας και κατέθεσε αίτημα ασύλου δηλώνοντας τα πραγματικά στοιχεία της ταυτότητάς του και ομολογώντας ότι χρησιμοποίησε πλαστό διαβατήριο για να εισέλθει στη χώρα. Για να στηρίξει το

αίτημά του για άσυλο δήλωσε ότι κατ' επανάληψη υπήρξε στόχος προσβολής και κακομεταχείρισης των αιγυπτιακών αρχών, ότι ένοιωθε ότι βρισκόταν υπό παρακολούθηση και ότι οι αρχές ερεύνησαν κατ' επανάληψη το σπίτι του, ότι μετά την αναχώρησή του από την Αίγυπτο (για τη Σαουδική Αραβία και εν συνεχεία για τη Συρία) οι αρχές ερεύνησαν το σπίτι των γονέων του, ότι φοβόταν να επιστρέψει στην Αίγυπτο λόγω του κινδύνου παραπομπής ενώπιον στρατιωτικού δικαστηρίου με την κατηγορία της συμμετοχής του σε παράνομη οργάνωση. Τέλος, ισχυρίστηκε ότι φοβόταν τη σύλληψη και τα βασανιστήρια. Εξαιτίας της αβεβαιότητας της ταυτότητάς του οι σουηδικές αρχές διέταξαν την κράτησή του από τις 4 έως τις 18 Αυγούστου 1999. Λαμβάνοντας υπόψη τον κίνδυνο διαφυγής του προσφεύγοντα, λόγω της αβεβαιότητας ως προς την ταυτότητά του και της χρήσης πλαστού διαβατηρίου, το Συμβούλιο Μετανάστευσης αποφάσισε την αντικατάσταση της κράτησης με το κατά την κρίση του επαρκές μέτρο της επιτήρησης.

Ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι για να αποδείξει την ταυτότητά του επικοινωνήσε με τον αιγύπτιο δικηγόρο του που απέστειλε στις σουηδικές αρχές τηλεομοιοτυπία του απολυτηρίου του και ένορκη βεβαίωση για το ότι το 1996 είχε ασκηθεί σε βάρος του ποινική δίωξη λόγω της συμμετοχής του σε απαγορευμένη οργάνωση. Σχετικά σημείωνε την πιθανότητα να δικαζόταν ο προσφεύγων από στρατιωτικό δικαστήριο. Από άρθρο της εφημερίδας al-Sharq al-Awsat, όπου αναφερόταν η υπόθεση και κατονομαζόταν ο προσφεύγων, προκύπτει ότι κατηγορήθηκε ερήμην για τη συμμετοχή του στην προαναφερόμενη οργάνωση, που σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες ενστερνίζεται την πολιτική του διαρκούς ένοπλου αγώνα κατά της αιγυπτιακής κυβέρνησης και επομένως τα μέλη της θα δικαστούν ενώπιον στρατιωτικού δικαστηρίου χωρίς να έχουν δίκαιη δίκη, αφού οι καταδικαστικές αποφάσεις που απαγγέλει αυτού του είδους το δικαστήριο δεν υπόκεινται σε έφεση. Ο κύριος Alzery αρνείται οιαδήποτε σχέση με αυτήν την οργάνωση και δηλώνει ότι η επιστροφή του στην Αίγυπτο ενέχει τον κίνδυνο σύλληψής του επί τη βάση κατασκευασμένων κατηγοριών. Προσθέτει ότι η πρεσβεία της Σουηδίας στο Κάιρο δεν επιβεβαίωσε τη δικαστική υπόθεση στην οποία αναφερόταν η εφημερίδα ούτε ότι ήταν ένας από τους υπόπτους.

Το Συμβούλιο Μετανάστευσης εξέτασε σε πρώτο βαθμό την αίτηση του προσφεύγοντα για χορήγηση ασύλου και άδειας διαμονής. Στις 31.1.2001 ζήτησε τη γνωμοδότηση των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας που μεταξύ άλλων είναι αρμόδιες να εκφέρουν την άποψή τους – πριν τη χορήγηση άδειας διαμονής – στις περιπτώσεις ασύλου όπου ανακύπτουν θέματα εθνικής ασφάλειας. Τον Απρίλιο του 2001, οι προαναφερόμενες υπηρεσίες άρχισαν να διερευνούν την υπόθεση του προσφεύγοντα, τον

οποίον κάλεσαν σε συνέντευξη τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς. Ερωτηθείς σχετικά ο προσφεύγων αρνήθηκε την κατηγορία της συμμετοχής στην παράνομη ισλαμική οργάνωση καθώς και τη χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Περαιτέρω, ο κύριος Alzery δήλωσε πεπεισμένος ότι στην περίπτωση επιστροφής του στην Αίγυπτο κινδυνεύει να συλληφθεί και να βασανιστεί επί τη βάσει «κατασκευασμένων» κατηγοριών. Το Σεπτέμβριο του 2001 ο προσφεύγων έλαβε γνώση των πρακτικών της συνέντευξης των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας χωρίς να ενημερωθεί για την αξιολογική κρίση της υπόθεσής του.

Στις 30.10.2001 οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας διαβίβασαν στο Συμβούλιο Μετανάστευσης την έκθεσή τους με την οποία γνωμοδοτούσαν να απορριφθεί η αίτηση του κυρίου Alzery για χορήγηση άδειας διαμονής «για λόγους εθνικής ασφάλειας». Εκτιμώντας ότι ο προσφεύγων έχει ανάγκη τη διεθνή προστασία και λαμβάνοντας υπόψη τα θέματα εθνικής ασφάλειας που ανέκυψαν κατά την εξέταση της υπόθεσής του στις 12.11.2001 το Συμβούλιο Μετανάστευσης διαβίβασε το φάκελο στην κυβέρνηση που σύμφωνα με τη μεταναστευτική νομοθεσία είναι αρμόδια να αποφασίσει στις περιπτώσεις αιτημάτων ασύλου όπου τίθενται ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Εξετάζοντας την υπόθεση σε δεύτερο βαθμό η Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης επιβεβαίωσε την προσβαλλόμενη απόφαση του Συμβουλίου Μετανάστευσης.

Στις 16.12.2001 ανώτατος αξιωματούχος του σουηδικού Υπουργείου Εξωτερικών συναντήθηκε με εκπρόσωπο της αιγυπτιακής κυβέρνησης στο πλαίσιο της διερεύνησης της δυνατότητας απέλασης του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο χωρίς να παραβιασθούν οι διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η Σουηδία, συμπεριλαμβανομένου του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων. Εξετάζοντας τη δυνατότητα εφαρμογής της πρακτικής των διπλωματικών εγγυήσεων όσον αφορά στη μεταχείριση του προσφεύγοντα από τις αιγυπτιακές αρχές η σουηδική κυβέρνηση έκρινε φρόνιμο να απαιτήσει από την Αίγυπτο να εγγυηθεί ότι θα επεφύλασσε στον κύριο Alzery μεταχείριση σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο. Χωρίς την παροχή παρόμοιων εγγυήσεων δεν εξεταζόταν η δυνατότητα απομάκρυνσης του προσφεύγοντα στη χώρα καταγωγής του. Ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών της Σουηδίας παρουσίασε στην Επιτροπή μνημόνιο στο οποίο αναφέρεται: «Η κυβέρνηση του Βασιλείου της Σουηδίας κατανοεί ότι ο προσφεύγων [και κάποιο άλλο πρόσωπο¹] θα απολαύσουν στην Αίγυπτο το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: το «άλλο πρόσωπο» είναι ο κύριος Agiza, που προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Βλέπε σχετική απόφαση με την οποία κρίθηκε ότι η Σουηδία παραβίασε το άρθρο 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

Επίσης κατανοεί ότι καμιά αρχή της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου δεν θα τους υποβάλει σε απάνθρωπη μεταχείριση ή τιμωρία οιασδήποτε μορφής και ότι δεν θα καταδικαστούν σε θάνατο ή σε περίπτωση απαγγελίας της εσχάτης των ποινών αυτή δεν θα εκτελεστεί από την αρμόδια δημόσια αρχή της Αραβικής Δημοκρατία της Αιγύπτου. Τέλος, η κυβέρνηση του Βασιλείου της Σουηδίας κατανοεί ότι η σύζυγος και τα παιδιά [του άλλου προσώπου] δεν θα υποστούν διώξεις ή οιασδήποτε μορφής κακομεταχείριση από οιαδήποτε αρχή της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου».

Η κυβέρνηση της Αιγύπτου απάντησε εγγράφως ως εξής: «Βεβαιώνουμε με την παρούσα ότι συμφωνούμε απόλυτα με τις θέσεις που αποτυπώνονται στο μνημόνιό Σας για τη μεταχείριση των ενδιαφερομένων όταν επαναπατριστούν από την κυβέρνησή Σας σε πλαίσιο σεβασμού, άνευ περιορισμών, των ατομικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Η μεταχείριση αυτή προβλέπεται από τις διατάξεις του Συντάγματος και της εθνικής νομοθεσίας της Αιγύπτου». Σε συναντήσεις με τους αντιπροσώπους της αιγυπτιακής κυβέρνησης η κυβέρνηση της Σουηδίας ζήτησε επίσης να επιτραπεί στην πρεσβεία της στο Κάιρο να παρακολουθήσει τη δίκη. Ο προσφεύγων δεν γνωρίζει αν πριν την απέλασή του συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν άλλοι μηχανισμοί επίβλεψης των διπλωματικών εγγυήσεων. Παραμένει ανεπιβεβαίωτος ο ισχυρισμός της σουηδικής κυβέρνησης για τη ρύθμιση του δικαιώματος επίσκεψης του κυρίου Alzery στη φυλακή.

Στις 18.12.2001 η κυβέρνηση απέρριψε το αίτημα του προσφεύγοντα για χορήγηση άδειας διαμονής στη Σουηδία επικαλούμενη λόγους εθνικής ασφάλειας. Σχετικά, υπογράμμισε το περιεχόμενο των διπλωματικών εγγυήσεων που παρασχέθηκαν από ανώτατο αξιωματούχο της αιγυπτιακής κυβέρνησης. Λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης του κυρίου Alzery και τους ισχυρισμούς του είναι βάσιμος και δικαιολογημένος ο φόβος που εκφράζει και δικαιούται τη διεθνή προστασία. Όμως, η κυβέρνηση θεωρεί ότι πρέπει να αποκλειστεί από την προστασία του προσφυγικού καθεστώτος. Η κυβέρνηση αποφάσισε να αρνηθεί στον προσφεύγοντα τη διεθνή προστασία λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας σύμφωνα με τις οποίες αυτός διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο σε οργάνωση που εμπλέκεται σε πράξεις τρομοκρατίας.

Η κυβέρνηση αξιολόγησε ξεχωριστά τις περιστάσεις που, κατά τη σουηδική νομοθεσία, απαγορεύεται με τρόπο απόλυτο η απέλαση, δηλαδή τον κίνδυνο που διατρέχει ο προσφεύγων να διωχθεί, να καταδικαστεί σε θάνατο, να βασανιστεί ή να υποστεί σοβαρή κακομεταχείριση στη χώρα όπου πρόκειται να επαναπροωθηθεί. Σχετικά, εκφράζει την άποψη ότι

ήσαν επαρκείς οι εγγυήσεις που παρείχε η Αίγυπτος και επομένως δεν παραβιάζεται η υποχρέωση μη επαναπροώθησης που έχει αναλάβει η Σουηδία. Έτσι, διέταξε την άμεση απέλαση του κυρίου Alzery.

Το απόγευμα της 18.12.2001, λίγες ώρες μετά την υπογραφή της απόφασης απέλασης, οι σουηδικές υπηρεσίες εθνικής ασφάλειας συνέλαβαν τον προσφεύγοντα, τον ενημέρωσαν για την απόρριψη του αιτήματός του για άσυλο και τον οδήγησαν σε κέντρο κράτησης στη Στοκχόλμη. Κατά το συμβαλλόμενο κράτος, οι εθνικές αρχές δεν χρησιμοποίησαν βία κατά τη σύλληψη του προσφεύγοντα, που μιλούσε στο τηλέφωνο με το δικηγόρο του. Σχετικά, ο κύριος Alzery υποστηρίζει ότι κόπηκε ξαφνικά η τηλεφωνική γραμμή. Περαιτέρω, ισχυρίζεται ότι δεν του επετράπη να επικοινωνήσει με το δικηγόρο του ενόσω κρατείτο. Μετά από ολιγόωρη κράτηση μεταφέρθηκε στο αστυνομικό τμήμα του αεροδρομίου Bromma της Στοκχόλμης όπου παραδόθηκε σε δέκα περίπου αλλοδαπούς πράκτορες που φορούσαν πολιτικά ρούχα και κουκούλες. Η διερεύνηση της υπόθεσης από τον Κοινοβουλευτικό Συνήγορο του Πολίτη της Σουηδίας αποκάλυψε ότι οι μασκοφόροι ήταν πράκτορες των υπηρεσιών ασφαλείας των Η.Π.Α. και της Αιγύπτου.

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι οι μασκοφόροι τον μετέφεραν σε χώρο βεστιαρίου όπου τον υπέβαλαν σε «έλεγχο ασφαλείας» παρότι η σουηδική αστυνομία τον είχε ήδη υποβάλει σε λιγότερο ενδελεχή σωματική έρευνα. Οι μασκοφόροι πράκτορες αφαίρεσαν τα ρούχα του με ψαλίδι και εξέτασαν κάθε κομμάτι του υφάσματος πριν το τοποθετήσουν σε πλαστική σακούλα. Σύμφωνα με τους σουηδούς αστυνόμους που παρακολουθούσαν την επιχείρηση ένας άλλος πράκτορας εξέτασε τα μαλλιά του, το στόμα και τα χείλη του ενώ ένας τρίτος τον φωτογράφιζε. Αφού του αφαίρεσαν τα ρούχα του του φόρεσαν χειροπέδες που έδεσαν στους αστραγάλους του με αλυσίδα. Στη συνέχεια, αφού του χορήγησαν ηρεμιστικό δια της πρωκτικής οδού και του φόρεσαν πάνα τον έντυσαν με φόρμα και τον οδήγησαν στο αεροσκάφος με τα μάτια και το κεφάλι καλυμμένα και τα πόδια γυμνά. Παρόντες κατά τη σύλληψη και τον έλεγχο ασφαλείας στον οποίο υποβλήθηκε ο κύριος Alzery ήταν δύο αντιπρόσωποι της πρεσβείας των ΗΠΑ. Στο αεροσκάφος, που ήταν καταχωρημένο σε αλλοδαπό κράτος, ο προσφεύγων τοποθετήθηκε στο δάπεδο, σε δυσάρεστη και επίπονη στάση, με τις αλυσίδες να εμποδίζουν κάθε του κίνηση. Τα μάτια του και το κεφάλι του ήταν καλυμμένα καθόλη τη διάρκεια της πεντάωρης πτήσης στην Αίγυπτο καθώς και κατά την παράδοσή του στο αεροδρόμιο του Καΐρου στις αιγυπτιακές στρατιωτικές υπηρεσίες ασφαλείας. Ο σουηδός συνήγορός του υποστηρίζει ότι ο κύριος Alzery παρέμεινε με τα μάτια καλυμμένα έως την 20^η Φλεβάρη 2002, με εξαίρεση την 23^η Ιανουαρίου 2002, όταν τον επισκέφθηκε στην αιγυπτιακή φυ-

λακή ο σουηδός πρέσβης και κάποια ημέρα του Φλεβάρη του 2002, όταν τον επισκέφθηκε στη φυλακή σουηδός δημοσιογράφος.

Ο σουηδός συνήγορος του προσφεύγοντα συναντήθηκε με την Υπουργό Εξωτερικών της Σουηδίας, κυρίας Gun-Britt Andersson μετά την 23^η Ιανουαρίου 2002, ημέρα κατά την οποία ο πρέσβης της Σουηδίας στην Αίγυπτο επισκέφθηκε τον κύριο Alzery στη φυλακή. Η υπουργός ισχυρίστηκε ότι δεν είχαν υποστεί κακομεταχείριση οι δύο άντρες¹ που επαναπροώθησε η Σουηδία στην Αίγυπτο. Τον Απρίλιο του 2002, σε συνεδρίαση της Διαρκούς Συνταγματικής Επιτροπής του Κοινοβουλίου η Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε: «Δεν έχω πάψει να πιστεύω ότι μπορούμε να εμπιστευόμαστε τις αιγυπτιακές αρχές. Εάν αποδειχθεί το αντίθετο πρέπει να επανέλθουμε στο ζήτημα. Αλλά, από όσα έχουμε διαπιστώσει έως σήμερα συνάγω ότι μπορούμε να τις εμπιστευόμαστε». Στην από 6.5.2001 έκθεση παρακολούθησης που απηύθυνε στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η σουηδική κυβέρνηση ανέφερε: «κατά την κυβέρνηση της Σουηδίας είναι ικανοποιητικές και αμετάκλητες και τηρούνται στο ακέραιο οι εγγυήσεις που παρασχέθηκαν από το κράτος υποδοχής [για τη μεταχείριση των κυρίων Agiza και Alzery]. Καμιά από τις πληροφορίες της κυβέρνησης δεν θέτει εν αμφιβόλω αυτό το συμπέρασμα».

Ουδέποτε ο σουηδός πρέσβης στην Αίγυπτο συναντήθηκε κατ' ιδίαν με τον προσφεύγοντα όταν τον επισκεπτόταν στη φυλακή Tora. Ο κύριος Alzery παραπονείται για τη μεταχείριση που υπέστη όχι μόνον παρουσία του σουηδού πρέσβη αλλά και παρουσία του δεσμοφύλακα και άλλων πέντε αιγυπτίων, που κατά τον πρέσβη κρατούσαν σημειώσεις για να επαληθεύσουν τη διερμηνεία από την αραβική στην αγγλική γλώσσα. Οι συνθήκες του επισκεπτηρίου ήσαν πάντα οι ίδιες και η πρεσβεία της Σουηδίας στην Αίγυπτο τις είχε αποδεχθεί ως πρακτική: οι δεσμοφύλακες ή το προσωπικό ασφαλείας της φυλακής ήσαν παρόντες και συμμετείχαν στις συζητήσεις με τον προσφεύγοντα. Κατ' επανάληψη οι αντιπρόσωποι της σουηδικής κυβέρνησης απηύθυναν ερωτήσεις στο προσωπικό ασφαλείας της φυλακής που παρίστατο στο επισκεπτήριο ή σχολίαζαν αυθόρμητα παρουσία του τις δηλώσεις του προσφεύγοντα.

Λίγο μετά την πρώτη επίσκεψη, ο πρέσβης ζήτησε να συναντηθεί με τις αιγυπτιακές υπηρεσίες ασφαλείας για να εκθέσει την κακομεταχείριση για την οποία παραπονέθηκε ο κύριος Alzery. Ο συνομιλητής του απέρριψε τις κατηγορίες υποστηρίζοντας ότι «αυτά λένε οι τρομοκράτες».

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για τον κύριο Agiza που απελάθηκε στην Αίγυπτο μαζί με τον προσφεύγοντα. Βλέπε σχετικά την απόφαση της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

Οι σουηδικές αρχές ικανοποιήθηκαν με αυτήν την εξήγηση και δεν αντέδρασαν. Πέρασαν πέντε εβδομάδες έως την επόμενη επίσκεψη. Σε διπλωματικό μνημόνιο της 2.2.2002, που απηύθυνε στην Υπουργό Εξωτερικών, ο πρέσβης της Σουηδίας στο Κάιρο σημείωνε: «Αποφασίσαμε τις ακόλουθες ρυθμίσεις για τις επισκέψεις της πρεσβείας: θα επισκεπτόμαστε τον κύριο Alzery μια φορά κάθε μήνα σε ώρα και ημέρα που θα επιλέγουμε εμείς. Θα ενημερώνουμε ... λίγες ημέρες νωρίτερα ότι επιθυμούμε να τον επισκεφθούμε ώστε να οργανώνονται οι τεχνικές λεπτομέρειες... δήλωσε ότι εάν δεν σταματήσουν οι φήμες για βασανιστήρια κλπ θα πρέπει να εξετάσουμε από κοινού πώς θα τις αποκρούσουμε». Με την επιστολή του ο πρέσβης αποκάλυπτε ότι ο Ειδικός Απεσταλμένος για τα Βασανιστήρια της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απηύθυνε επιστολή στην κυβέρνηση της Σουηδίας αιτούμενος πληροφορίες για το σύστημα επίβλεψης που είχε υιοθετηθεί στο πλαίσιο της διασφάλισης του σεβασμού των δικαιωμάτων του προσφεύγοντα και ενός άλλου προσώπου.

Μετά την επίσκεψη του Ιανουαρίου ο κύριος Alzery μεταφέρθηκε σε άλλη πτέρυγα της φυλακής Tora που ελέγχεται από τις αιγυπτιακές υπηρεσίες ασφαλείας (και όχι από την Υπηρεσία Πληροφοριών). Δηγείται ότι ανακρινόταν για πέντε ακόμη βδομάδες και ότι αυτή τη φορά υπέστη σοβαρή κακομεταχείριση, κυρίως ηλεκτροσόκ στα γεννητικά όργανα, στο θώρακα και στα αυτιά. Γιατροί που παρακολουθούσαν τα βασανιστήρια φρόντιζαν τις πληγές για να μην υπάρχουν σημάδια της κακομεταχείρισης. Ο προσφεύγων εξαναγκάστηκε να ομολογήσει εγκλήματα που δεν είχε διαπράξει και ανακρίθηκε για τη δράση του ως διοργανωτή συναντήσεων της απαγορευμένης πολιτικής ομάδας που υποστήριζε καθώς και για την αντίθεσή του στο «σύστημα». Από την από 7.3.2002 έκθεση του πρέσβη μετά τη δεύτερη επίσκεψη προκύπτει ότι παρόλα τα αντίποινα ο προσφεύγων δεν είχε πάψει να προσπαθεί να καταγγείλει τη μεταχείριση στην οποία υποβαλλόταν: «Στην επόμενη επίσκεψη κανείς από τους άντρες¹ δεν μίλησε για βασανιστήρια. Όμως, άφησαν να εννοηθεί ότι κάτι δεν πήγαινε καλά. Τους ρώτησα λοιπόν εάν είχαν υποστεί βασανιστήρια ή κακομεταχείριση μετά την προηγούμενη επίσκεψή μου. [Ο κύριος Agiza] απάντησε γενικά ότι θα ήταν καλά αν μπορούσα να τους επισκέπτομαι συχνότερα. Του ζήτησα να βγάλει το πουκάμισο και τη φανέλα του και να γυρίσει για να δω την πλάτη του. Δεν υπήρχαν εμφανή σημάδια κακομεταχείρισης. [Ο κύριος Agiza] εξήγησε ότι δεν υπάρχουν σημάδια στο σώ-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης, απόφαση του Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση Agiza κατά Σουηδίας.

μα του. Αργότερα, ένας από τους αιγύπτιους αξιωματούχους με ενημέρωσε ότι [ο κύριος Agiza] προσπαθούσε αναφερθεί με υπαινιγμούς στην κακομεταχείριση που είχε υποστεί χωρίς να το δηλώνει ρητά... Από τις πληροφορίες που έδωσαν οι δύο άντρες κατά τη συζήτηση σημειώνονται τα ακόλουθα: ... και οι δύο απέφυγαν να μου απαντήσουν όταν τους ρώτησα για την καθημερινότητά τους στη φυλακή. Πριν αναχωρήσω ρώτησα εάν είχαν κάτι ιδιαίτερο να μου πουν. Απάντησαν ότι έλπιζαν ότι θα τους επισκεπτόμουν σύντομα και ότι «είναι σκληρό να είναι κάποιος στη φυλακή». Συνοπτικά, δεν υπήρξε κανένα νέο στοιχείο ικανό να αλλάξει την εντύπωση που αποκόμισε κατά την πρώτη επίσκεψή του στη φυλακή, δηλαδή την καλή κατάσταση των κρατουμένων δεδομένων των περιστάσεων. Δεν διαπίστωσε κάτι από το οποίο να προκύπτει ότι είχαν υποστεί βασανιστήρια ή κακομεταχείριση.

Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι για παρατεταμένο διάστημα απαγορεύοταν στον ίδιο και στο συγκρατούμενό του να συναντιούνται με τους άλλους κρατούμενους της φυλακής και ότι είχαν μεταφερθεί στην απομόνωση, σε κελιά που ήταν συνεχώς σκοτεινά. Στις 20.2.2002 ο κύριος Alzery μετέχθη σε άλλη φυλακή όπου έως τη δεύτερη βδομάδα του Δεκεμβρίου 2002 τοποθετήθηκε στην απομόνωση, σε κελί επιφάνειας τριών τετραγωνικών μέτρων. Το 2002 προσήχθη τρεις ή τέσσερις φορές ενώπιον του Εισαγγελέα, αρμόδιου να αποφασίσει για την παράταση της κράτησής του. Το Μάρτιο του 2002, στην πρώτη ακρόαση, παραπονέθηκε στον Εισαγγελέα για τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση που είχε υποστεί. Όμως, δεν του κοινοποιήθηκαν τα πρακτικά της ακρόασης. Σύμφωνα με το φάκελο της πρεσβείας, από τον Οκτώβριο του 2002 έως το Μάιο / Ιούνιο του 2003 ο προσφεύγων προσαγόταν ενώπιον του Εισαγγελέα αρχικά κάθε δέκα πέντε και στη συνέχεια κάθε σαράντα πέντε ημέρες. Σε κάθε ακρόαση ο Εισαγγελέας επιβεβαίωνε τη διατήρηση του μέτρου της κράτησης επικαλούμενος διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας αλλά δεν απήγγειλε κατηγορίες.

Στις 26.6.2002 ο σουηδός συνήγορος του προσφεύγοντα γνωστοποίησε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ότι προτίθετο να καταθέσει προσφυγή επ' ονόματι του πελάτη του. Στις 9.9.2002, στο πλαίσιο επίσκεψης του προσφεύγοντα στη φυλακή, ο σουηδός πρέσβης ζήτησε από τις σωφρονιστικές αρχές να επιτρέψουν στον κύριο Alzery να υπογράψει την εξουσιοδότηση που ο σουηδός συνήγορος του είχε αποστείλει στην πρεσβεία προκειμένου να καταθέσει την προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στις 26.9.2002 ο πρέσβης ενημέρωσε εγγράφως το δικηγόρο ότι, ως κρατούμενος, ο προσφεύγων δεν είχε δικαίωμα να υπογράψει την εξουσιοδότηση. Ο συνήγορός του ζήτησε την παρέμβαση της πρεσβείας της Αιγύπτου,

η οποία δεν ανταποκρίθηκε. Στα τέλη του 2002 ο προσφεύγων ενημερώθηκε εν μέρει για τους λόγους της κράτησής του. Κατηγορείτο ότι ήταν ένα από τα 250 μέλη μιας απαγορευμένης οργάνωσης σε βάρος της οποίας είχε ασκηθεί ποινική δίωξη ήδη από το 1993. Κατά τον κύριο Alzery πολλοί συγκατηγορούμενοί του ήσαν για χρόνια κρατούμενοι χωρίς να παραπεμφθούν ενώπιον δικαστηρίου, κάποιοι εξ αυτών καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέστηκαν και άλλοι παρέμεναν κρατούμενοι παρότι είχαν κηρυχθεί αθώοι. Φοβόταν ότι θα είχε την τύχη τους. Από το Δεκέμβριο του 2002 έως τον Οκτώβριο του 2003 το Υπουργείο Εσωτερικών διέτασσε τη διατήρηση του μέτρου της κράτησης.

Στις 27.10.2003 ο προσφεύγων αφέθηκε ελεύθερος χωρίς να απαγγελθούν κατηγορίες σε βάρος του. Σύμφωνα με τη σουηδική πρεσβεία η απόλυση διατάχθηκε από το δικαστήριο αλλά ο προσφεύγων δεν ήταν παρών και δεν μπορεί να το επιβεβαιώσει. Μετά την απόλυσή του βελτιώθηκε η φυσική του κατάσταση, ολοκλήρωσε τις πανεπιστημιακές σπουδές παιδαγωγικών που είχε ξεκινήσει όταν ήταν στη φυλακή και παντρεύτηκε. Σε επαγγελματικό επίπεδο, δημιούργησε μια μικρή κτηνοτροφική μονάδα.

Στις αρχές του 2004 ο σουηδός συνήγορος του κυρίου Alzery ενημέρωσε το Υπουργείο Εξωτερικών για τα βασανιστήρια που ισχυρίστηκε ότι είχε υποστεί ο πελάτης του στην Αίγυπτο, τόσο πριν όσο και μετά την πρώτη επίσκεψη (23.1.2002) της σουηδικής πρεσβείας στη φυλακή όπου εκρατείτο. Δεν υπήρξαν πράξεις βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής μεταχείρισης μετά την 20^η Φεβρουαρίου 2002. Περαιτέρω, στις αρχές του 2004 ο προσφεύγων επανέλαβε τους ισχυρισμούς του για τα βασανιστήρια που υπέστη στην Αίγυπτο στο προσωπικό της πρεσβείας που τον επισκέφθηκε. Σύμφωνα με την έκθεση που συνέταξε η πρεσβεία μετά από αυτήν την επίσκεψη, οι πράξεις βασανιστηρίων τελέστηκαν μετά την πρώτη επίσκεψη του πρέσβη στη φυλακή. Στις 19.3.2004 ο σουηδός συνήγορος του προσφεύγοντα κατέθεσε προσφυγή ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ισχυριζόμενος ότι η απέλαση εξέθεσε τον κύριο Alzery σε βασανιστήρια και κακομεταχείριση και στον κίνδυνο να καταδικαστεί σε θάνατο ή να πεθάνει από τα βασανιστήρια. Πρόσθετε ότι ο πελάτης του δεν είχε πρόσβαση σε δικαστήριο ή σε πραγματική προσφυγή για να αντικρούσει τις κατηγορίες για συμμετοχή σε τρομοκρατικές πράξεις που απαγγέθηκαν σε βάρος του και ότι η υπουργική απόφαση απέλασης από τη Σουηδία δεν επανεξετάστηκε από δικαστήριο. Στις 26.10.2004 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απέρριψε κατά πλειοψηφία την προσφυγή ως εκπρόθεσμη. Ενόψει της παράλειψης του συνηγόρου να αιτιολογήσει επαρκώς τους λόγους της καθυστερημένης άσκησής της, το Δικαστήριο θεώρησε την

19.3.2004 ως ημερομηνία εισαγωγής της υπόθεσης ενώπιόν του και απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη¹.

Μετά την απέλαση του προσφεύγοντα από τη Σουηδία το Υπουργείο Δικαιοσύνης παρήγγειλε στις 12.4.2002 τη διεξαγωγή δικαστικής έρευνας για τον τρόπο με τον οποίον οι υπηρεσίες ασφαλείας χειρίστηκαν και ενέκριναν επί της αρχής τη διαδικασία που εφαρμόστηκε. Μετά από μήνυση που κατατέθηκε στις 25.5.2004 ο περιφερειακός εισαγγελέας της Στοκχόλμης παρήγγειλε να διερευνηθεί εάν οι αντιπρόσωποι της σουηδικής κυβέρνησης διέπραξαν αδίκημα κατά την έκδοση της από 18.12.2001 απόφασης απέλασης του κυρίου Alzery και εάν τελέστηκε αδίκημα κατά την εκτέλεση της απέλασης. Δεδομένου ότι η μήνυση στρεφόταν κατά υπουργών της κυβέρνησης, παραπέμφθηκε ενώπιον της Διαρκούς Συνταγματικής Επιτροπής του Κοινοβουλίου, που είναι αρμόδια να ασκήσει ποινική δίωξη ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου για σοβαρή αμέλεια των υπουργών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Στις 17.2.2005 η Επιτροπή αποφάσισε ότι δεν απαιτούσε περαιτέρω ενέργειες η μήνυση που της διαβίβασε ο προαναφερόμενος εισαγγελέας της Στοκχόλμης.

Για τα υπόλοιπα θέματα, ο εισαγγελέας αποφάσισε στις 18.6.2004 να μην διατάξει προκαταρκτική εξέταση προκειμένου να διερευνηθεί αν τελέστηκαν αξιόποινες πράξεις κατά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης με το σκεπτικό ότι δεν ήταν δυνατόν να έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη από τη σουηδική αστυνομία που υποχρεούτο να εκτελέσει το μέτρο της απομάκρυνσης του προσφεύγοντα από τη Σουηδία. Διαβίβασε την υπόθεση στον προϊστάμενο της Εισαγγελίας της Στοκχόλμης για να αποφασίσει εάν θα παρήγγειλε προκαταρκτική εξέταση για τα γεγονότα που έλαβαν χώρα σε αεροσκάφος καταχωρημένο στα μητρώα αλλοδαπού κράτους.

Στις 3.11.2004 η Εισαγγελία της Στοκχόλμης έθεσε την υπόθεση στο αρχείο κρίνοντας ότι την ευθύνη έφεραν οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας που είχαν επιφορτισθεί με την εκτέλεση της απέλασης. Επομένως, οι υπηρεσίες ασφαλείας υποχρεούνται να διασφαλίσουν ότι είναι σύμφωνα με τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις τα μέτρα ασφαλείας που εφαρμόστηκαν είτε από τους αξιωματούχους τους είτε από άλλα πρόσωπα που τις συνέδραμαν στην επιχείρηση απέλασης του προσφεύγοντα. Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσον οι αξιωματούχοι των υπηρεσιών ασφαλείας άσκησαν πλημμελώς τη δημόσια εξουσία τους. Στην πραγματικότητα, το ερώτημα αυτό σημαίνει την επανεξέταση της απόφασης του περιφερειακού εισαγγελέα. Υπενθυμίζοντας την αντι-τρομοκρατική αποστολή των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας, ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας εκτίμησε

¹ Προσφυγή No. 10786/04, Alzery κατά Σουηδίας.

ότι, για να εκπληρώσουν το καθήκον τους στην περίπτωση του προσφεύγοντα, υποχρεώθηκαν να χρησιμοποιήσουν διαφορετικές από τις συνήθεις μεθόδους που εφαρμόζει κατά κανόνα η αστυνομία. Η απέλαση αποφασίστηκε από την κυβέρνηση που έκρινε ότι οι ενδιαφερόμενοι¹ αποτελούσαν κίνδυνο για την ασφάλεια της χώρας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι κατά την κρίσιμη χρονική περίοδο ήταν αυστηρές οι οδηγίες που είχαν δοθεί για τα μέτρα ασφαλείας και προστασίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παραβίασαν τις γενικές αρχές της αστυνομικής παρέμβασης οι πράξεις των υπηρεσιών ασφαλείας που εκτέλεσαν την απόφαση απέλασης του κυρίου Alzery. Επομένως, ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας συμμεριζόταν την άποψη του περιφερειακού εισαγγελέα σύμφωνα με την οποία είναι αδιανόητο να τέλεσαν αξιόποινη πράξη οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας. Η απόφαση αφορούσε επίσης στα μέτρα που έλαβαν οι αλλοδαποί πράκτορες αφού δεν ενήργησαν ανεξάρτητα από τις σουηδικές υπηρεσίες ασφαλείας.

Ως προς τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στο αλλοδαπό αεροσκάφος, ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας εκτίμησε, λαμβάνοντας υπόψη την εθνική νομοθεσία για τον έλεγχο της εναέριας κυκλοφορίας, ότι ο πιλότος του αεροσκάφους που έχει καταχωρηθεί στα μητρώα αλλοδαπού κράτους υποχρεούται να ελέγξει εάν αυτό μπορεί να προσγειωθεί στο σουηδικό έδαφος. Αυτός ο έλεγχος περιλαμβάνει το δικαίωμα λήψης μέτρων για λόγους ασφαλείας. Δεν υπήρχαν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι τελέστηκε αξιόποινη πράξη από τον πιλότο του αλλοδαπού αεροσκάφους.

Προσπαθώντας να διερευνήσει τα γεγονότα που συνέβησαν μετά την απέλαση του προσφεύγοντα το συμβαλλόμενο κράτος σημειώνει ότι στις 18.5.2004 συζήτησε με τις αιγυπτιακές αρχές σε υψηλό επίπεδο το ζήτημα της κακομεταχείρισης που είχε υποστεί ο κύριος Alzery. Απεσταλμένος της σουηδικής κυβέρνησης εξέφρασε τις ανησυχίες της για την κακομεταχείριση που υπέστη τις πρώτες βδομάδες μετά την απέλαση και ζήτησε τη διεξαγωγή έρευνας, συμπεριλαμβανομένης της γνωμάτευσης διεθνούς ιατρικής επιτροπής εμπειρογνομόνων. Η αιγυπτιακή κυβέρνηση απέρριψε τους ισχυρισμούς αλλά δέχθηκε τη διεξαγωγή έρευνας. Τον Ιούνιο του 2004 η σουηδή Υπουργός Εξωτερικών απηύθυνε επιστολή στις αιγυπτιακές αρχές προτείνοντας να διεξαχθεί η έρευνα από ανεξάρτητη αρχή με τη συμμετοχή δικαστικών και ιατρικών εμπειρογνομόνων και κατά προτίμηση διεθνών εμπειρογνομόνων ειδικευμένων σε θέματα διερεύνησης υποθέσεων βασανιστηρίων. Επίσης πρότεινε τη συνδρομή σου-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για τον προσφεύγοντα και για τον κύριο Agiza. Βλέπε σχετικά την απόφαση της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

ηδών εμπειρογνομόνων. Τον Ιούλιο του 2004 οι αιγυπτιακές αρχές απέρριψαν τους ισχυρισμούς για κακομεταχείριση και αναφέρθηκαν στην έρευνα που διεξαγόταν στην Αίγυπτο. Το Δεκέμβριο του 2004 συζητήθηκε η περίπτωση της διεξαγωγής διεθνούς έρευνας υπό την αιγίδα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Στις 11.5.2005 η Υπουργός Εξωτερικών της Σουηδίας απευθύνθηκε εγγράφως στην Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, περιγράφοντας μεταξύ άλλων τις ανεπιτυχείς προσπάθειες της χώρας της για τη διεξαγωγή έρευνας στην Αίγυπτο ώστε να διερευνηθούν από ανεξάρτητη αρχή τα πραγματικά περιστατικά, που κατά τους αιγύπτιους πολίτες που επαναπροωθήθηκαν σ' αυτήν, συνιστούν βασανιστήρια και κακομεταχείριση. Η Υπουργός ζητούσε από την Ύπατο Αρμοστή να διεξάγει έρευνα για τη υπόθεση προκειμένου να αξιολογηθούν εν συνεχεία η αποτελεσματικότητα και η εφαρμογή των διπλωματικών εγγυήσεων που παρείχε η Αίγυπτος. Δήλωνε επίσης ότι η σουηδική κυβέρνηση ήταν διατεθειμένη να συνεισφέρει με κάθε τρόπο στην έρευνα, διαθέτοντας αν ήταν αναγκαίο και οικονομικούς πόρους. Απαντώντας στη σουηδική κυβέρνηση με την από 26.5.2005 επιστολή της η Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αναφέρθηκε στην υπόθεση *Agiza κατά Σουηδίας*¹ και σημείωσε μεταξύ άλλων ότι δεν υπήρχαν βάσιμοι λόγοι να πιστεύει ότι το Γραφείο της μπορούσε να συμπληρώσει με τρόπο ουσιαστικό την αξιολόγηση και τις διαπιστώσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Συμπερασματικά, η Ύπατος Αρμοστής δεν ήταν διατεθειμένη να αναλάβει τη διεξαγωγή της προτεινόμενης από τη σουηδική κυβέρνηση έρευνας. Το συμβαλλόμενο κράτος απαριθμεί τις επικοινωνίες της Υπουργού και άλλων ανώτατων αξιωματούχων με τους αιγύπτιους ομολόγους τους με στόχο την ανεξάρτητη και αμερόληπτη διερεύνηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών.

Η από 21.3.2005 έκθεση του Κοινοβουλευτικού Συνηγόρου του Πολίτη για την έρευνα που διεξήγαγε αυτεπάγγελτα για τα γεγονότα που προηγήθηκαν της απέλασης του προσφεύγοντα αποκαλύπτει σοβαρές και σημαντικές δυσλειτουργίες των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας κατά το χειρισμό της υπόθεσης. Ο Συνήγορος ασκεί δριμυία κριτική στις πρωτοβουλίες και στη δράση που ανέλαβαν οι σουηδικές υπηρεσίες ασφαλείας. Ο προσφεύγων δεν συμμετείχε στην έρευνα αυτή αλλά ο Συνήγορος υπέβαλε ερωτήσεις στο σουηδό δικηγόρο του. Αρμοδιότητα του Συνηγόρου ήταν να καθορίσει εάν οι σουηδικές υπηρεσίες ασφαλείας τέλεσαν αξιόποινη πράξη ή εάν με οιονδήποτε άλλον τρόπο ενήργησαν παράνομα κατά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης. Η προαναφερόμενη έκθεση δεν

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

αναφέρει τους λόγους για τους οποίους ο Συνήγορος επέλεξε από την έναρξη της σχετικής διαδικασίας να μην διεξάγει έρευνα ποινικής φύσης. Κατά το συμβαλλόμενο κράτος η επιλογή αυτή φαίνεται να οφείλεται στο γεγονός ότι ουδείς υψηλόβαθμος αστυνομικός των υπηρεσιών ασφαλείας ήταν υπεύθυνος για την επιχείρηση Bromma και οι χαμηλόβαθμοι αστυνομικοί που συμμετείχαν σ' αυτήν δεν είχαν άμεση συναίσθηση της ευθύνης που έφεραν, λειτουργούσαν δε υπό πίεση αφού η κυβέρνηση είχε διατάξει την άμεση και χωρίς καθυστέρηση εκτέλεση της απόφασης απέλασης που είχε εκδώσει αυθημερόν. Ο δικηγόρος του προσφεύγοντα αμφισβητεί αυτήν την εκδοχή και αναφέρεται στα σχόλια του Συνηγόρου στα ΜΜΕ, σύμφωνα με τα οποία καθοριστικό ρόλο στην απόφασή του να μη διερευνήσει την ποινική ευθύνη των υπηρεσιών ασφαλείας έπαιξε η διάταξη του Εισαγγελέα με την οποία έθεσε την υπόθεση στο αρχείο. Ανεξάρτητα από τους λόγους που οδήγησαν στην απόφαση αυτή, επιλέγοντας να μην διερευνήσει την ποινική πτυχή της υπόθεσης, ο Συνήγορος συνέλεξε πληροφορίες από τις καταθέσεις των αστυνομικών για τα γεγονότα που συνέβησαν πριν την απομάκρυνση του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο. Στην περίπτωση που επέλεγε να διερευνήσει την ποινική ευθύνη των υπηρεσιών ασφαλείας οι αστυνομικοί δεν θα κατέθεταν όσα γνώριζαν επικαλούμενοι το δικαίωμά τους να μην καταθέσουν στοιχεία που τους καθιστούν ενόχους.

Στα συμπεράσματά του ο Συνήγορος ασκεί κριτική στις υπηρεσίες ασφαλείας επειδή η κατάσταση στο αεροδρόμιο Bromma ξέφυγε από τον έλεγχό τους επιτρέποντας έτσι στους αλλοδαπούς πράκτορες να ασκήσουν ελεύθερα δημόσια εξουσία στο σουηδικό έδαφος. Αυτή η παραχώρηση της δημόσιας εξουσίας είναι αντίθετη με το νόμο. Η απέλαση πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες απάνθρωπες και απαράδεκτες. Η μεταχείριση των υπό απέλαση αλλοδαπών ήταν κατά κάποιον τρόπο παράνομη και στο σύνολό της χαρακτηρίζεται εξευτελιστική. Αναρωτιέται κανείς κατά πόσον παραβιάστηκε το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε κάθε περίπτωση οι υπηρεσίες ασφαλείας όφειλαν να παρέμβουν για να αποτρέψουν αυτήν την απάνθρωπη μεταχείριση. Κατά το Συνήγορο, ο τρόπος με τον οποίο οι υπηρεσίες ασφαλείας χειρίστηκαν την υπόθεση χαρακτηρίζεται από παθητικότητα, από την αποδοχή της πρότασης να χρησιμοποιηθεί αμερικανικό αεροσκάφος έως την απομάκρυνση των ενδιαφερομένων από τη Σουηδία. Για παράδειγμα, παρέλειψαν να ενημερωθούν από τους αμερικανικούς συναδέλφους τους για τον τρόπο διενέργειας του ελέγχου ασφαλείας. Επίσης, ο Συνήγορος κατέκρινε την πλημμελή οργάνωση, διαπιστώνοντας ότι κανείς από τους αστυνομικούς των σουηδικών υπηρεσιών ασφαλείας που βρίσκονταν στο αεροδρόμιο δεν ήταν υπεύθυνος για την επιχείρηση. Όσοι ήσαν παρόντες

ήσαν χαμηλόβαθμοι και αντέδρασαν με εκδηλώσεις αξιοσημείωτης υπακοής στους αμερικανούς συναδέλφους τους. Όσον αφορά στους αλλοδαπούς πράκτορες ο Συνήγορος εκτιμά ότι δεν είναι νομικά αρμόδιος να ασκήσει δίωξη.

Στις 4.5.2005, μετά από μήνυση που κατέθεσε η Επιτροπή του Ελσίνκι για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (σουηδικό τμήμα) ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας αποφάσισε να μη διατάξει νέα προκαταρκτική εξέταση με το σκεπτικό ότι δεν ήταν δυνατό να αναθεωρήσει την απόφαση του Συνηγόρου να μην ασκήσει ποινική δίωξη. Κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του έλαβε, μεταξύ άλλων, υπόψη τη δικαιοδοσία του Συνηγόρου να ασκεί ποινική δίωξη, το καθήκον των δικαστηρίων, των διοικητικών αρχών και των κρατικών και τοπικών αξιωματούχων να παρέχουν στο Συνήγορο όλες τις αναγκαίες πληροφορίες και την αρμοδιότητα του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας να επανεξετάζει τις αποφάσεις των περιφερειακών εισαγγελέων. Εν προκειμένω τίθεται το ερώτημα αν ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας είχε πράγματι τη δυνατότητα να αξιολογήσει εκ νέου την υπόθεση διατάσσοντας νέα προκαταρκτική εξέταση ή επαναλαμβάνοντας αυτήν που είχε ήδη διενεργηθεί όταν ήδη ο Κοινοβουλευτικός Συνήγορος του Πολίτη είχε αποφασίσει να μην ασκήσει ποινική δίωξη. Ήταν γνωστά τα δεδομένα της υπόθεσης αφού δεν υπήρχαν νέα στοιχεία. Ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας συμπλήρωσε ότι σε κάθε περίπτωση πολλοί από τους μάρτυρες που θα καλούνταν να καταθέσουν στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης είχαν ήδη καταθέσει όσα γνώριζαν και μάλιστα ενόρκως, κατά τα οριζόμενα στη σουηδική νομοθεσία, ενώπιον του Κοινοβουλευτικού Συνηγόρου του Πολίτη. Επομένως, δεν ήταν δυνατό να παραγγείλει νέα προκαταρκτική εξέταση δυνάμει του κώδικα ποινικής δικονομίας.

Στις 21.9.2005 η Διαρκής Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου εξέδωσε έκθεση για την έρευνα που άρχισε να διεξάγει το Μάιο του 2004 μετά από αίτημα που υπέβαλαν πέντε μέλη του κοινοβουλίου για τη διερεύνηση των κυβερνητικών ενεργειών στην υπόθεση που κατέληξε στην απέλαση του κυρίου Alzery στην Αίγυπτο. Ως προς τις εγγυήσεις που παρείχε η Αίγυπτος η Επιτροπή εξέφρασε την άποψη ότι δεν συμφωνήθηκε με τις αιγυπτιακές αρχές λεπτομερειακός σχεδιασμός της διαδικασίας επίβλεψης της τήρησής τους και ότι δεν προβλέφθηκε παρόμοιος μηχανισμός πριν την έκδοση της απόφασης απέλασης. Αυτή η παράλειψη διαφαίνεται στην πρακτική επίβλεψης της τήρησης των εγγυήσεων, που δεν ήταν σύμφωνη με τις μεταγενέστερες συστάσεις του Ειδικού Απεσταλμένου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για τα Βασανιστήρια ούτε με την πρακτική του Ερυθρού Σταυρού. Προφανώς, βασική παράλειψη ήταν η καθυστέρηση της επίσκεψης του σουηδού πρέσβη

στο Κάιρο, που όφειλε να είχε συναντηθεί νωρίτερα με τους απελαθέντες. Όμως, κατά την άποψη της Επιτροπής, οι ανεπάρκειες της επίβλεψης οφείλονταν κυρίως στην έλλειψη σχεδιασμού. Για να διασφαλισθεί η αποτελεσματική επίβλεψη των εγγυήσεων θα έπρεπε να προβλεφθούν και να αποφασιστούν οι σχετικές ρυθμίσεις με τη σύμφωνη γνώμη των αιγυπτιακών αρχών πριν απελαθούν οι δύο αλλοδαποί. Οι δυσκολίες της επίβλεψης θα έπρεπε να είχαν αντιμετωπιστεί πριν την αποδοχή των εγγυήσεων και την απέλαση των κυρίων Agiza και Alzery στη χώρα καταγωγής τους. Η Επιτροπή αποκάλυψε ότι για τη σουηδική κυβέρνηση ο καθοριστικότερος παράγοντας για την αποδοχή των εγγυήσεων ήταν η εμπιστοσύνη στη βούληση της Αιγύπτου να αποδείξει ότι είναι σοβαρό μέλος της διεθνούς κοινότητας που εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει, συμπεριλαμβανομένων όσων απορρέουν από την Απόφαση 1373 που υιοθέτησε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ αρκετές βδομάδες πριν την απέλαση. Τέλος, πρόσθετε ότι δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει εάν οι ενδιαφερόμενοι υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια ή σε άλλη μεταχείριση που απαγορεύουν οι συμβάσεις. Όμως, υπήρχαν πολλά στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι είχαν υποστεί παρόμοια μεταχείριση. Κατέληξε ότι σε κάθε περίπτωση η Σουηδία δεν έπρεπε να αποδεχθεί τις εγγυήσεις των αιγυπτιακών αρχών.

Αξιολογώντας την άμεση εκτέλεση της απόφασης απέλασης η Επιτροπή σημείωσε ότι η νομοθεσία προβλέπει αυτήν τη διαδικασία αλλά αναρωτήθηκε μήπως αυτόν το χειρισμό της υπόθεσης υπαγόρευσε ο φόβος των αρχών να εξαναγκαστούν σε αναστολή εκτέλεσής της δυνάμει υπόδειξης διεθνούς οργάνου στο οποίο θα προσέφευγαν οι ενδιαφερόμενοι αιτούμενοι προσωρινή δικαστική προστασία. Είναι πραγματικά απαρράδεκτο να λαμβάνεται υπόψη παρόμοιος φόβος. Η Επιτροπή αποκάλυψε ότι οι αποφάσεις κοινοποιήθηκαν απευθείας στους ενδιαφερόμενους από την εκτελεστική εξουσία ενώ οι συνήγοροί τους ενημερώθηκαν με συστημένη επιστολή. Η διαδικασία ήταν σύννομη με την προϋπόθεση της ταχύτερης ενημέρωσης των συνηγόρων.

Ως προς τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο αεροδρόμιο Bromma η Επιτροπή σημειώνει ότι είναι αναρμόδια να διερευνήσει τις πράξεις των υπηρεσιών ασφαλείας. Εξέτασε εάν η τότε Υπουργός Εξωτερικών, Anna Lindh, επηρέασε αδικαιολόγητα τις υπηρεσίες ασφαλείας υποδεικνύοντας τον προτιμώμενο τρόπο χειρισμού της υπόθεσης. Η Επιτροπή αποκάλυψε ότι στις 17.12.2001, κατά την παρουσίαση της υπόθεσης, η Υπουργός Εξωτερικών ενημερώθηκε για την επιλογή της απομάκρυνσης των δύο αλλοδαπών με αμερικανικό αεροσκάφος. Εν συνεχεία, οι υπηρεσίες ασφαλείας αποφασίζοντας για τον τρόπο μεταφοράς των δύο αλλοδαπών έλαβαν υπόψη τη θέση που είχε κατά τη γνώμη τους η Υπουργός Εξωτερικών γι' αυτό το θέμα. Δεν αποσαφηνίστηκε αν οι ανωτέ-

ρω πληροφορίες παρασχέθηκαν στην Υπουργό Εξωτερικών κατά την παρουσίαση της υπόθεσης ή αν ήταν ήδη γνωστές σε άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες ασφαλείας τηρούν πρακτικά για τις συναντήσεις με τους υπουργούς αλλά δεν υπάρχουν αντίστοιχα έγγραφα στις άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες.

Κατά την Επιτροπή δεν είναι ικανοποιητικές οι διαδικασίες προετοιμασίας των κυβερνητικών υποθέσεων όταν δημιουργούν αβεβαιότητα για όσα διαδραματίστηκαν. Αλλά αυτή είναι η πραγματικότητα και δεν είναι εφικτός οιοσδήποτε περαιτέρω έλεγχος. Όμως, δημιουργεί ερωτηματικά για την ανεξαρτησία των διοικητικών αρχών η μη αμφισβητούμενη παρουσίαση στην Υπουργό Εξωτερικών της προσφοράς αλλοδαπού κράτους να συνδράμει στην απομάκρυνση των δύο αλλοδαπών από τη Σουηδία. Σύμφωνα με το σουηδικό δίκαιο, καμιά αρχή (ούτε το Κοινοβούλιο) δεν μπορεί να καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζει ένα διοικητικό όργανο για συγκεκριμένη υπόθεση, που αφορά στην άσκηση δημόσιας εξουσίας σε βάρος πολίτη. Παράλληλα, η σουηδική νομοθεσία απαιτεί να ενημερώνεται η υπουργός Εξωτερικών για σημαντικά θέματα που αφορούν στις σχέσεις της χώρας με τρίτα κράτη ή με διακυβερνητικές οργανώσεις.

Όσον αφορά στην κυβερνητική απόφαση για άμεση εκτέλεση της απόφασης απέλασης, η Επιτροπή σημειώνει ότι αναρωτήθηκε μήπως παραβίασε την αρχή της ανεξαρτησίας των διοικητικών οργάνων η γνώμη που εξέφρασε η Υπουργός Εξωτερικών, πριν τη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου, για την εκτέλεση της σχετικής απόφασης κατά την ημέρα της έκδοσής της. Για την Επιτροπή έχει ιδιαίτερη σημασία τι άκουσε και τι είπε η Υπουργός, τι ήθελε να πει και πώς αυτό εξελήφθη. Όμως, η Υπουργός δεν μπορεί να ερωτηθεί γι' αυτό το ζήτημα αφού δεν ζει πια και επομένως η Επιτροπή αδυνατεί να αποφανθεί. Υπογραμμίζει ότι οι υπηρεσίες ασφαλείας της Σουηδίας ήσαν υπεύθυνες για τον τρόπο που εκτελέστηκαν οι αποφάσεις απέλασης.

Αναφερόμενος στην εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο νόμος δεν του παρείχε καμιά δυνατότητα να ασκήσει προσφυγή κατά της από 18.12.2001 απόφασης απέλασης. Για τη διαδικασία ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ισχυρίζεται ότι δεδομένης της γενικότερης σημασίας της υπόθεσης, η καθυστερημένη κατάθεση της προσφυγής από το δικηγόρο του και η απόφαση του Δικαστηρίου να την απορρίψει ως απαράδεκτη δεν θα πρέπει να οδηγήσουν στην απόρριψη της προσφυγής που κατέθεσε ενώπιον της Επιτροπής. Εάν αυτή απορριφθεί, η υπόθεση δεν μπορεί να εξεταστεί από κανένα διεθνές όργανο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Εξάλλου, δικαιολογεί επαρκώς την καθυστέρηση της κατάθε-

σης της προσφυγής ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επιστρέφοντας στην Αίγυπτο φυλακίστηκε αμέσως, ανακρίθηκε και υποβλήθηκε σε βασανιστήρια, κατ' αρχήν από τις αιγυπτιακές υπηρεσίες πληροφοριών και στη συνέχεια από τις κρατικές υπηρεσίες ασφάλειας. Το 2002, όταν κατέθεσε την προσφυγή ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο δικηγόρος του πίστευε ότι χρειαζόταν την έγγραφη εξουσιοδότησή του, όπως υποδεικνύεται στο έντυπο της προσφυγής, και επιπλέον δεν ήθελε να υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία για την έγκριση της άσκησης της. Επίσης, έπρεπε να συνεκτιμηθούν σημαντικά ζητήματα ασφαλείας δεδομένου ότι η κατάθεση προσφυγής ενώπιον διεθνούς οργάνου θα εξέθετε τον κύριο Alzery σε νέο κύκλο κακομεταχείρισης και βασανιστηρίων στην Αίγυπτο. Ο δικηγόρος του αδυνατούσε να επικοινωνήσει μαζί του και δεν ήθελε να δημιουργήσει προβλήματα και να θέσει σε κίνδυνο την οικογένειά του, που είναι απλοί άνθρωποι. Αφού συναντήθηκε μαζί του μετά την απόλυσή του προσπάθησε να του εξασφαλίσει την επανείσοδο στη Σουηδία, δεδομένου ότι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος του στην Αίγυπτο και δεν είχε προοπτική φυσιολογικής ζωής στη χώρα αυτή. Οι ανεπιτυχείς διαπραγματεύσεις που διεξήγαγε γι' αυτόν το σκοπό καθυστέρησαν την κατάθεση της προσφυγής ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

II. Η Ανακοίνωση ενώπιον της Επιτροπής: Ο κύριος Alzery υποστηρίζει ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά του που προστατεύουν οι διατάξεις των άρθρων 2, 7, 13 και 14 του Συμφώνου και 1 του Πρώτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

Για την παραβίαση του άρθρου 7 ο προσφεύγων προβάλλει δύο λόγους: πρώτον, εκτιμά ότι η απέλασή του παραβίασε το άρθρο 7 επειδή η Σουηδία γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι κινδύνευε πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια, παρόλες τις εγγυήσεις που της παρείχε η Αίγυπτος. Δεύτερον, ισχυρίζεται ότι η μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε στη Σουηδία παραβιάζει το άρθρο 7 και λαμβάνοντας υπόψη την αναποτελεσματικότητα της έρευνας που διεξήχθη στη συνέχεια το συμβαλλόμενο κράτος δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου αυτού.

Παραβίαση της απαγόρευσης επαναπροώθησης (άρθρο 7 του Συμφώνου): Ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι στην περίπτωση του η Σουηδία παραβίασε την υποχρέωση που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 7 του Συμφώνου σύμφωνα με το οποίο δεσμεύεται να μην εκθέτει κανέναν σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια από τρίτον. Σχετικά παρατηρεί ότι ο κίνδυνος αυτός πρέπει να αποδεικνύεται κατά το χρόνο της απέλασης και ότι δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι πράγματι υποβλή-

θηκε σε βασανιστήρια ο ενδιαφερόμενος σε μεταγενέστερο της απέλασης χρόνο, παρότι οι πληροφορίες που αφορούν στη μετέπειτα μεταχείρισή του συμβάλλουν στην αξιολόγηση του αρχικού κινδύνου. Εν προκειμένω, τα αποδεικτικά στοιχεία για τη μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε μετά την απέλαση επικυρώνουν την εξ αρχής ύπαρξη πραγματικού κινδύνου βασανιστηρίων. Περαιτέρω υποστηρίζει ότι δεν συνέβαλαν επαρκώς για την προστασία του από τον κίνδυνο της βλάβης ή της κακομεταχείρισης οι παρασχεθείσες και συνοδευόμενες από αναποτελεσματικό μηχανισμό επίβλεψης διπλωματικές εγγυήσεις. Προβάλλει ότι είναι απόλυτη η απαγόρευση της επαναπροώθησης και δεν μπορεί να εξαρτάται από εκτιμήσεις που αφορούν στην εθνική ασφάλεια ή σε άλλες πράξεις για τις οποίες κρίνεται ύποπτος ο ενδιαφερόμενος. Προς επίρρωση των ισχυρισμών του παραπέμπει στην απόφαση *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου* του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹ και στην απόφαση *Agiza κατά Σουηδίας* της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων².

Για τις πληροφορίες που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει η Σουηδία κατά το χρόνο της απέλασης ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι ήταν ενήμερη για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Αίγυπτο. Στις σχετικές ετήσιες εκθέσεις της η σουηδική κυβέρνηση εξέφραζε την ανησυχία της για τα βασανιστήρια στα οποία υποβάλλονται οι ύποπτοι τρομοκράτες, ειδικότερα από τις υπηρεσίες ασφαλείας. Κατακρίνει επίσης την πρακτική εκδίκασης υποθέσεων πολιτών από στρατιωτικά δικαστήρια. Άλλες αξιόπιστες πηγές αναφέρουν ότι σε καθεστώς απόλυτης ατιμωρησίας η αστυνομία και οι υπηρεσίες ασφαλείας υποβάλλουν σε βασανιστήρια τους κρατούμενους και ότι ειδικότερα οι ύποπτοι τρομοκράτες κινδυνεύουν να υποστούν βασανιστήρια ή άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Σχετικά ο κύριος Alzery παραπέμπει στις συμπερασματικές παρατηρήσεις της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων³ για την πρακτική της Αιγύπτου, που καλύπτουν εκτεταμένη χρονική περίοδο, καθώς και σε επικριτικές εκθέσεις εθνικών οργανώσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και διεθνών πηγών. Η κυβέρνηση γνώριζε επίσης ότι ήδη από το 1981 ο πρόεδρος της Αιγύπτου έχει κηρύξει τη χώρα σε παρατεταμένη κατάσταση ανάγκης και ότι έχει αναστείλει την εφαρμογή αρκετών διατάξεων νόμου που αφορούν στην

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για την από 15.11.1996 απόφαση του Δικαστηρίου, δημοσιευμένη σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 254.

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

³ Η Επιτροπή παραπέμπει σχετικά στα έγγραφα CCPR/CO/76/EGY(2002), A/54/44 (1999) και CAT/C/CR/29/4 (2002) που είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: www.unhcr.org.

προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, επιτρέποντας την εκδίκαση των πολιτών από στρατιωτικά δικαστήρια. Επίσης, η Σουηδία γνώριζε ότι ο Αίγυπτος δεν έχει αναγνωρίσει την αρμοδιότητα της Επιτροπής της Σύμβασης να εξετάζει ατομικές προσφυγές και ότι δεν έχει ανταποκριθεί στην πρόσκληση των διεθνών οργάνων επιτήρησης, κυρίως του Ειδικού Απεσταλμένου για τα Βασανιστήρια και άλλους τρόπους σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Στην από Ιανουαρίου 2001 έκθεσή του προς την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο Ειδικός Απεσταλμένος παραθέτει 32 περιπτώσεις κρατουμένων που αποβίωσαν λόγω βασανιστηρίων το διάστημα 1997-1999. Οι ομολογίες που εκμαιεύονται με βασανιστήρια αποτελούν σύνηθες αποδεικτικό μέσο στις πολιτικές δίκες: εξάλλου σ' αυτές στηρίζονται οι καταδίκες. Τα θύματα των βασανιστηρίων δεν είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν αποτελεσματική προσφυγή και είχαν λίγες πιθανότητες για την αποκατάσταση της βλάβης που υπέστησαν: τα περισσότερα αιτήθηκαν χρηματική αποζημίωση στα αστικά δικαστήρια και δικαιώθηκαν. Προκύπτει λοιπόν ότι παρότι οι αρχές αναγνωρίζουν την πρακτική των βασανιστηρίων σε ελάχιστες περιπτώσεις άσκησαν ποινική δίωξη σε βάρος των αυτουργών. Κάποιες υποθέσεις που κρίθηκαν από δικαστήρια τα προηγούμενα χρόνια κατέληξαν στην αθώωση των κατηγορουμένων ή στην καταδίκη τους σε ελαφριές ποινές. Τέλος, κατά τον Ειδικό Απεσταλμένο παρότι πρόσφατα μειώθηκαν οι αναφορές για βασανιστήρια πολιτικών κρατουμένων στα αστυνομικά τμήματα αποτελούν συνήθη πρακτική τα βασανιστήρια των εγκληματιών του κοινού ποινικού δικαίου.

Ο κύριος Alzery προβάλλει ότι η Σουηδία δεν γνώριζε μόνο το γενικότερο κίνδυνο βασανιστηρίων, κακομεταχείρισης και παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Ήταν επίσης ενήμερη για τον κίνδυνο που διέτρεχε προσωπικά. Από τις διαθέσιμες πληροφορίες αποδεικνύεται ότι η σουηδική κυβέρνηση γνώριζε ότι η απέλασή του παραβιάζει την υποχρέωση απαγόρευσης της επαναπροώθησης. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αποφάσισε να διαπραγματευθεί με αντιπροσώπους της αιγυπτιακής κυβέρνησης και μετά την παροχή των σχετικών εγγυήσεων απέρριψε το αίτημα ασύλου και εκτέλεσε άμεσα την απόφαση απέλασης. Κατά τον προσφεύγοντα, ούτε θεωρητικά ήσαν επαρκώς αποτελεσματικές οι εγγυήσεις που παρείχε η Αίγυπτος για την προστασία του από τα βασανιστήρια ή την κακομεταχείριση. Επιπλέον, η κυβέρνηση της Σουηδίας γνωρίζοντας την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Αίγυπτο τον απέλασε ως επικίνδυνο για την εθνική ασφάλεια λαμβάνοντας υπόψη ότι είχε κατηγορηθεί στη χώρα αυτή για τρομοκρατικές ενέργειες και τον εξέθεσε σε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων και κράτησης *incommunicado*. Η Σουηδία γνώριζε ότι η Αίγυπτος δεν είχε ικανοποιήσει τα αιτήματα άλλων

κρατών που, κατ' εφαρμογή της νομολογίας *Chahal*¹, έθεταν ως προϋπόθεση για την αποδοχή των διπλωματικών εγγυήσεων την υιοθέτηση μηχανισμών παρακολούθησής τους.

Επιπρόσθετα, η απόφαση απέλασης του προσφεύγοντα ελήφθη όχι μόνο μετά από διαπραγματεύσεις με τις αιγυπτιακές αρχές για την ισχύ των διπλωματικών εγγυήσεων αλλά μετά από διαβουλεύσεις με τις πρεσβείες του Ηνωμένου Βασιλείου, των ΗΠΑ και της Γερμανίας στο Κάιρο. Μετά τη συνάντηση του Δεκεμβρίου οι σουηδικές αρχές δεν πρότειναν τροποποιήσεις στο σχέδιο των εγγυήσεων των αιγυπτίων ομολόγων τους. Η Σουηδία όφειλε επίσης να γνωρίζει ότι διατάχθηκε η κράτηση κάποιων αιγυπτίων που επαναπροωθήθηκαν στην πατρίδα τους. Για παράδειγμα, τον Οκτώβριο του 2001 δύο Αιγύπτιοι που ζούσαν στη Βοσνία και είχαν διπλή ιθαγένεια απελάθηκαν στην πατρίδα τους μετά την αφαίρεση της βοσνιακής ιθαγένειας: όταν παραδόθηκαν στις αιγυπτιακές αρχές καταδικάστηκαν σε παρατεταμένη φυλάκιση και υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι είναι άγνωστη η σημασία αυτών των εγγυήσεων για τη σουηδική κυβέρνηση δεδομένου ότι δεν του διασφάλισαν ειδική και θετική μεταχείριση σε σχέση με άλλους ύποπτους τρομοκράτες. Αντίθετα, οι αρχές του επεφύλαξαν τη μεταχείριση ανθρώπου που κρίνεται ύποπτος ως απειλή για την εθνική ασφάλεια. Στην περίπτωση του εφαρμόστηκε η ισχύουσα νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμίσεων που ορίζουν για την ασφάλεια του κράτους.

Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ήσαν ατελείς οι εγγυήσεις που παρείχε η Αίγυπτος. Δεν πρόβλεπαν το διορισμό συνηγόρου αμέσως μετά την επιστροφή του στην Αίγυπτο, ώστε να είναι παρών στις ανακρίσεις, τη δυνατότητά του να τον επισκέπτεται συχνά και κατ' ιδίαν – χωρίς επιτήρηση – στους χώρους κράτησης, ή την εξέτασή του από ανεξάρτητο ιατρικό εμπειρογνώμονα. Αντίθετα, όταν επέστρεψε στην Αίγυπτο παραδόθηκε στις αιγυπτιακές υπηρεσίες πληροφοριών και περίμενε πέντε βδομάδες για να επιτρέψουν οι αρμόδιες αρχές την πρώτη επίσκεψη στη φυλακή. Οι ημερομηνίες των επισκέψεων του πρέσβη προκαθορίζονταν σε συνεργασία με το διευθυντή των φυλακών όπου κρατείτο. Οι επισκέψεις ήσαν λιγότερο συχνές – ανά δίμηνο – την περίοδο των καλοκαιρινών μηνών και των Χριστουγέννων. Ουδέποτε συναντήθηκε κατ' ιδίαν με τα πρόσωπα που τον επισκέπτονταν στη φυλακή. Οδηγούνταν στο γραφείο του διευθυντή, όπου ήσαν παρόντες έως και δέκα υπάλληλοι, που κατ' επανάληψη κλήθηκαν να συμμετάσχουν στις συζητήσεις των αντρών ή

¹ Σχετικά παραπέμπει ο προσφεύγων στην απόφαση εθνικού δικαστηρίου επί της υπόθεσης *Hani El Sayed Sabaei Youssef v. Home Office* [2004] EWHC (Queens Bench, Field, J).

άλλοτε σχολίαζαν αυθόρμητα όσα άκουγαν. Η πρεσβεία δεν επέμεινε να εξεταστεί από γιατρό με εμπειρία στα θέματα των βασανιστηρίων. Ούτε ζήτησε άδεια για να τον επισκεφθεί γιατρός στη φυλακή και να τον εξετάσει. Επιπλέον, ήταν αναγκασμένος να συνομιλεί με το προσωπικό της πρεσβείας μέσω διερμηνέα ενώ ομιλεί άπταιστα τη σουηδική γλώσσα. Δεν επιτρεπόταν στο προσωπικό της σουηδικής πρεσβείας να τον επισκέπτεται στο κελί του. Από τις αναφορές/εκθέσεις της πρεσβείας συνάγεται άβιαστα ότι οι υπάλληλοι δεν είχαν εμπειρία ούτε γνώσεις για τον τρόπο συμπεριφοράς και συνομιλίας με τα θύματα των βασανιστηρίων καθώς και για τις ερωτήσεις που πρέπει να τους υποβάλλουν και γενικότερα για τα μέσα που διευκολύνουν την εξακρίβωση της κατάστασης που βιώνουν. Οι σουηδικές αρχές δεν απευθύνθηκαν στις αιγυπτιακές για να αξιολογήσουν την αλήθεια των ισχυρισμών του για κακομεταχείριση. Εκτός από τις επισκέψεις της πρεσβείας, μόνον ένας δικηγόρος τον επισκέφθηκε πριν προσαχθεί για πρώτη φορά ενώπιον του Εισαγγελέα.

Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι υποβλήθηκε σε σκληρή και απάνθρωπη μεταχείριση αμέσως μετά την πρώτη επίσκεψη του σουηδού πρέσβη στη φυλακή κατά την οποία του εξέφρασε παράπονα για τη μεταχείριση που του επεφύλαξαν οι αιγυπτιακές αρχές. Έτσι, δεν έθιξε το ζήτημα της κακομεταχείρισης έως το Μάρτιο του 2003. Το χειμώνα 2002-2003 η Υπουργός Εξωτερικών της Σουηδίας διόρισε ειδικό απεσταλμένο για να παρακολουθήσει την υπόθεσή του και αυτήν του κυρίου Agiza. Όταν τους επισκέφθηκε, το Μάρτιο του 2003, ο κύριος Agiza αναφέρθηκε εκ νέου στην κακομεταχείριση που υποβαλλόταν από τις αιγυπτιακές αρχές. Ερωτηθείς κατ' ιδίαν ο προσφεύγων δεν απάντησε: σύμφωνα με την έκθεση της πρεσβείας ρώτησε μόνον εάν ήταν υποχρεωμένος να απαντήσει στις ερωτήσεις και δήλωσε ότι είχε πει ό,τι ήθελε.

Κατά τον προσφεύγοντα συνάγεται από τα ανωτέρω ότι κατά το χρόνο απέλασης δεν είχε υιοθετηθεί πραγματική και αποτελεσματική διαδικασία παρακολούθησης των διπλωματικών εγγυήσεων. Αλλά και στη συνέχεια, μετά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης, δεν εφαρμόστηκε κάποιος μηχανισμός για την προστασία του από την κακομεταχείριση. Η Σουηδία δεν επεδίωξε να παρακολουθήσει αποτελεσματικά τη συμφωνία για τις εγγυήσεις που παρείχε η Αίγυπτος. Η μόνη πτυχή της υπόθεσης για την οποία συμφώνησαν οι σουηδικές και οι αιγυπτιακές αρχές ήταν το δικαίωμα των αντιπροσώπων του σουηδικού κράτους να παρίστανται σε κάθε δίκη που θα διεξαγόταν στην Αίγυπτο. Η συμφωνία δεν αναφέρεται στο δικαίωμά τους να επισκέπτονται τον κρατούμενο στη φυλακή, ούτε στη συχνότητα αυτών των επισκέψεων ή στον τρόπο οργάνωσής τους ή στα μέτρα που θα λαμβάνονταν και στους μηχανισμούς που θα εφαρμόζονταν στην περίπτωση παραβίασής της. Κατά την άποψη του προσφεύ-

γοντα το συμβαλλόμενο κράτος δεν είχε ούτε την αρμοδιότητα αλλά ούτε και την αναγκαία βούληση για να επιβλέπει προσηκόντως την κατάσταση, παρά τις ανησυχίες που εξέφρασαν διάφορα εθνικά και διεθνή όργανα. Αντί να επανορθώσει την κατάσταση, η σουηδική κυβέρνηση δήλωσε ότι λειτουργούσε ο μηχανισμός της παρακολούθησης των εγγυήσεων και ότι από καμιά ενέργεια δεν διαφαινόταν ότι η Αίγυπτος δεν τηρούσε τη συμφωνία.

Κατά τον κύριο Alzery δεν προβλέφθηκε μηχανισμός επίβλεψης των διπλωματικών εγγυήσεων γιατί η σουηδική κυβέρνηση πίστευε πως μόνη η καλόπιστη στάση των αιγυπτιακών αρχών ήταν επαρκής για να αποτρέψει κάθε παραβίαση των διεθνών υποχρεώσεών της. Στην ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων η σουηδή Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ρητά ότι μετά την απέλαση αδυνατούσε να παρέμβει σε μια κατάσταση που η Σουηδία πίστευε ότι αποτελούσε εσωτερική υπόθεση ενός κράτους, αφού ο προσφεύγων είναι πολίτης της Αιγύπτου και κρατείτο στην πατρίδα του. Νωρίτερα, ο πρέσβης είχε διευκρινίσει ότι επισκέφθηκε τους κρατούμενους πέντε βδομάδες μετά την παράδοσή τους στις αιγυπτιακές αρχές γιατί ενδεχομένως η άμεση επικοινωνία μαζί τους να εκλαμβάνόταν ως έλλειψη εμπιστοσύνης προς την Αίγυπτο να σεβαστεί τη συμφωνία. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι μετά τη σύναψη της συμφωνίας με την Αίγυπτο η Σουηδία συμπεριφέρθηκε σαν να ήταν υποχρεωμένη να εμπιστευτεί την τήρησή της και ενήργησε με τρόπο που απέτρεπε την αποκάλυψη των ανεπαρκειών της. Αυτή η στάση αποδεικνύει τις εγγενείς αδυναμίες των διπλωματικών συμφωνιών που αφορούν στην προστασία των ατομικών θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η διπλωματία δεν μπορεί να προστατεύσει αποτελεσματικά τους πολίτες από την παράνομη κακομεταχείριση. Όπως προαναφέρθηκε αφού και τα δύο κράτη κινδύνευαν να κατηγορηθούν για παραβίαση της απόλυτης απαγόρευσης των βασανιστηρίων δεν είχαν λόγο να αποκαλύψουν στοιχεία ή πληροφορίες που αφορούσαν στην κακομεταχείριση. Το Μάιο του 2004, όταν ανεπιτυχώς η Σουηδία επεδίωξε τη διεξαγωγή έρευνας, οι αιγυπτιακές αρχές αντιμετώπισαν αρνητικά την πρόταση διερεύνησης των ισχυρισμών κακομεταχείρισης από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ή όργανο. Οι σουηδικές αρχές εξέφρασαν την απογοήτευσή τους χωρίς να είναι σε θέση να αναλάβουν πρόσθετες πρωτοβουλίες. Σχετικά, ο προσφεύγων σημειώνει ότι οι εγγυήσεις δεν έχουν νομική ισχύ στην Αίγυπτο και ότι δεν μπορεί να αξιώσει την εφαρμογή τους ή να τις επικαλεσθεί ως κείμενο δεσμευτικής ισχύος.

Ο κύριος Alzery αμφισβητεί ότι η Σουηδία τον απέλασε καλόπιστα. Αποκαλύπτει ότι λίγους μήνες μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 η κυβέρνηση της χώρας όχι μόνον εκτέλεσε άμεσα την

απόφαση απέλασης, παρακωλύοντας την άσκηση του δικαιώματός του να προσφύγει ενώπιον διεθνών οργάνων, αλλά επιπλέον δεν δίστασε να επιτρέψει στην Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών των ΗΠΑ (CIA) να διεξάγει παράνομη επιχείρηση στο έδαφός της. Οι υπηρεσίες εθνικής ασφάλειας γνώριζαν ότι οι δύο άντρες θα υποβάλλονταν σε έλεγχο ασφαλείας από τους αμερικανούς ομολόγους τους αλλά δεν ενδιαφέρθηκαν να πληροφορηθούν για τις σχετικές λεπτομέρειες. Επίσης ενημερώθηκαν και δέχθηκαν να φορούν μάσκες και κουκούλες οι πράκτορες της CIA¹. Ουδείς ανώτερος αξιωματούχος ήταν παρών στο αεροδρόμιο Bromma και αυτοί που ήσαν επιφορτισμένοι με την εκτέλεση της απόφασης απέλασης παραχώρησαν την άσκηση της δημόσιας εξουσίας και τον έλεγχο της επιχείρησης στους αλλοδαπούς πράκτορες. Συμμεριζόμενος την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη ο προσφεύγων εκτιμά ότι ενόψει της παγκόσμιας κατάστασης της εποχής μπορούσε να προβλεφθεί η κακομεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε στη Σουηδία. Υπογραμμίζει επίσης ότι η επιχείρηση της απέλασης διεξήχθη από κοινού από την Αίγυπτο και τις ΗΠΑ, αφού αιγύπτιοι και αμερικανοί πράκτορες ήσαν παρόντες τόσο στο σουηδικό αεροδρόμιο όσο και στο αεροσκάφος που τον μετέφερε στην Αίγυπτο. Σημειώνοντας ότι ο κίνδυνος της κακομεταχείρισης ήταν συγκεκριμένος και ότι πραγματώθηκε στη Σουηδία ο προσφεύγων προβάλλει ότι ήταν ζωτικής σημασίας η ανάγκη της άμεσης και αποτελεσματικής παρακολούθησης της κατάστασής του μετά την παράδοσή του στις αιγυπτιακές αρχές.

Μεταχείριση στο αεροδρόμιο Bromma (άρθρο 7 του Συμφώνου): Ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι η Σουηδία ευθύνεται για τη μεταχείριση που υπέστη στο αεροδρόμιο της σουηδικής πρωτεύουσας αφού οι σουηδικές αρχές δεν αντέδρασαν για να την αποτρέψουν παρότι είχαν τη σχετική εξουσία. Η μεταχείριση αυτή παραβίασε τα προστατευόμενα δυνάμει της διάταξης του άρθρου 7 του Συμφώνου δικαιώματά του. Επίσης, οι ανεπάρκειες και η αναποτελεσματικότητα της έρευνας παραβίασαν τις διαδικαστικές εγγυήσεις που υπαγορεύει η απαγόρευση των βασανιστηρίων που κατοχυρώνει η προαναφερόμενη διάταξη. Αναφερόμενος στην ευθύνη των σουηδικών αρχών σημειώνει ότι επέτρεψαν την κακομεταχείριση χωρίς να την αποτρέψουν ή να τη σταματήσουν.

Ανεπάρκειες της έρευνας για τους ισχυρισμούς βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (άρθρο 7 του Συμφώνου): Για την έρευνα ο προσφεύγων ισχυρίζε-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: για τις συνθήκες απέλασης των αλλοδαπών και τη σχετική μεταχείρισή τους στις επιχειρήσεις απομάκρυνσης βλέπε «13^η Γενική Έκθεση της Επιτροπής: η απέλαση των αλλοδαπών δια της αεροπορικής οδού», σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδες 221 έως 228.

ται ότι δεν αποτέλεσε αντικείμενο άμεσης και ανεξάρτητης εξέτασης η μεταχείριση που υπέστη και ότι δεν καταλογίστηκαν ευθύνες στους αυτουργούς ούτε με τη μορφή της επίπληξης. Παρότι κατατέθηκε μήνυση στις αρμόδιες αρχές δεν διερευνήθηκε η ποινική ευθύνη των αλλοδαπών κρατικών λειτουργών που συμμετείχαν στην επιχείρηση απομάκρυνσής του στην Αίγυπτο. Δεν υπάγεται στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη η ποινική διερεύνηση ή η άσκηση ποινικής δίωξης για τις παράνομες πράξεις που τέλεσαν οι αλλοδαποί κρατικοί λειτουργοί στο έδαφος της Σουηδίας. Ο κύριος Alzery σημειώνει ότι η μήνυση που κατατέθηκε το 2004 αφορούσε όλες τις αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν στο αεροδρόμιο Bromma τόσο από τους αλλοδαπούς πράκτορες όσο και έμμεσα από τη σουηδική κυβέρνηση. Όμως, ο Εισαγγελέας έθεσε γρήγορα την υπόθεση στο αρχείο. Αλλά και η έρευνα που διεξήγαγε το Υπουργείο Δικαιοσύνης τον Απρίλιο του 2002 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν είχαν τελεστεί αξιόποινες πράξεις στο αεροδρόμιο Bromma. Παρότι το Μάρτιο του 2005 ο Συνήγορος του Πολίτη εξέδωσε πόρισμα με τις διαπιστώσεις του από τη διερεύνηση της υπόθεσης, οι διωκτικές αρχές αρνήθηκαν την επανεξέτασή της εμμένοντας στην αρχική νομική αξιολόγηση επικαλούμενες αδυναμία ανατροπής της απόφασης του Συνηγόρου του Πολίτη περί μη άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος των σουηδικών οργάνων εφαρμογής του νόμου. Όμως, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν άσκησε ποινικές δίωξεις γιατί όπως και η Εισαγγελία διενήργησε προκαταρκτική εξέταση και δεν είχε ενημερώσει τους αστυνομικούς που κατέθεσαν ότι οι δηλώσεις τους μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους ενώπιον δικαστηρίου. Επιπλέον, κατά το Συνήγορο του Πολίτη η αστυνομία είχε αντλήσει το μάθημά της από την εμπειρία και επομένως δεν συνέτρεχε λόγος άσκησης ποινικής δίωξης.

Ο κύριος Alzery παρατηρεί ότι ο Συνήγορος του Πολίτη δεν εξέτασε το ζήτημα της ευθύνης των υψηλόβαθμων αξιωματούχων. Ούτε ανέκρινε τους αλλοδαπούς πράκτορες, γιατί δεν έχει τη σχετική δικαιοδοσία. Ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας θα έπρεπε να είχε παραγγείλει την επανεξέταση της υπόθεσης ενόψει της διαπίστωσης του Συνηγόρου του Πολίτη ότι ήταν παράνομες κάποιες από τις πράξεις που τέλεσαν οι αλλοδαποί πράκτορες στο σουηδικό έδαφος χωρίς την προσήκουσα συγκατάθεση των αρμόδιων αρχών και ότι η μεταχείριση που υπέστη ήταν τουλάχιστον εξευτελιστική κατά το διεθνές δίκαιο.

Έκθεση στον κίνδυνο παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρθρο 14 του Συμφώνου): Ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι η απέλασή του παραβιάζει το άρθρο 14 του Συμφώνου γιατί συνεκτιμώντας τις περιστάσεις της υπόθεσης εκτέθηκε στον κίνδυνο της μη δίκαιης δίκης. Υπενθυμίζει ότι αναχώρησε από την Αίγυπτο το 1991 λόγω των διώξεων που

υφίσταντο όσοι ανήκαν σε ισλαμικές ομάδες της αντιπολίτευσης και της μεταχείρισης που είχε υποστεί. Φοβόταν ότι οι αιγυπτιακές αρχές θα διέτασσαν την κράτησή του επικαλούμενες το νομικό πλαίσιο της κατάστασης ανάγκης και ότι θα τον υπέβαλαν σε ανάκριση χρησιμοποιώντας βασανιστήρια, όπως είχαν πράξει σε πολλές περιπτώσεις προσώπων που βρίσκονταν σε παρόμοια κατάσταση με τη δική του. Υποστηρίζει ότι η σουηδική κυβέρνηση αρνήθηκε να του χορηγήσει το προστατευτικό καθεστώς του πρόσφυγα επικαλούμενη – χωρίς να αποδείξει – την υποτιθέμενη σχέση του με ισλαμικές ομάδες της Αιγύπτου.

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι κατά το χρόνο της απέλασής του η κυβέρνηση της Σουηδίας δεν γνώριζε την ποινική του κατάσταση στην Αίγυπτο και υπέθετε – για λόγους που ο ίδιος αγνοεί – ότι είχε καταδικαστεί σε επταετή φυλάκιση. Μόλις το Μάρτιο του 2003 η πρεσβεία ενημέρωσε την κυβέρνηση για την πραγματική ποινική κατάστασή του, και συγκεκριμένα ότι από το 1993 είχε χαρακτηριστεί ύποπτος, μαζί με άλλα 250 πρόσωπα, για συμμετοχή σε απαγορευμένη οργάνωση που δραστηριοποιείτο σε τρομοκρατικές ενέργειες. Σχετικά υπενθυμίζει ότι ο ίδιος ενημερώθηκε για την υπόθεση αυτή στα τέλη του 2002 και ότι ουδέποτε ασκήθηκε σε βάρος του ποινική δίωξη ούτε δικάστηκε για εγκληματικές πράξεις ή για επιθέσεις κατά της ασφάλειας του κράτους.

Ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι παρόλη την πλημμελή πληροφόρησή της η σουηδική κυβέρνηση υποστήριξε τόσο δημόσια όσο και σε κατ' ιδίαν συζητήσεις ότι διατηρούσε σχέσεις με τρομοκράτες και ότι ήταν ένοχος σοβαρών εγκλημάτων. Επομένως, αυτή η θέση της εγείρει ζητήματα όσον αφορά στο σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας. Ενώπιον της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου προβλήθηκε ότι ήταν ένας από τους ηγέτες τρομοκρατικής οργάνωσης στην Αίγυπτο και ότι είχε εμπλακεί σε σοβαρά αδικήματα. Υποστηρίζει ότι είναι θύμα μιας γενικευμένης αντι-τρομοκρατικής υστερίας αποκαλύπτοντας ότι ουδέποτε έλαβε γνώση της αξιολόγησης της υπόθεσής του από τις υπηρεσίες εθνικής ασφάλειας. Εκτιμά ότι η απόλυσή του χωρίς την απαγγελία κατηγοριών, παρά τις ανακρίσεις και τα βασανιστήρια που υπέστη όταν επέστρεψε στην Αίγυπτο, επιβεβαιώνει την αθωότητά του για τα αδικήματα για τα οποία κατηγορείτο, δηλαδή για τη σχέση του με την τρομοκρατική οργάνωση.

Ο προσφεύγων σημειώνει ότι στις διαπραγματεύσεις της με την Αίγυπτο η σουηδική κυβέρνηση ουδέποτε απαίτησε να δικαστεί από τακτικό δικαστήριο, περιοριζόμενη να διασφαλίσει το σεβασμό του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη. Κατά την άποψή του τούτο εξηγείται από προγενέστερες περιπτώσεις όπου η Αίγυπτος απέρριψε τα αιτήματα άλλων κρατών αρνούμενη να εγγυηθεί την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων από

τακτικό δικαστήριο¹. Δεν συζητήθηκαν οι μηχανισμοί διασφάλισης μιας δίκαιης δίκης. Μοναδικό αίτημα της Σουηδίας ήταν να παρακολουθήσει τη διεξαγωγή οιασδήποτε νέας δίκης που τον αφορούσε. Σημειώνει ότι ο άντρας που απελάθηκε μαζί με αυτόν, ο κύριος Agiza², και απολάμβανε τις ίδιες εγγυήσεις, δικάστηκε από στρατιωτικό δικαστήριο σε συνθήκες που παραβίασαν κατάφωρα το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη ενώ δεν επετράπη σε αντιπροσώπους της σουηδικής κυβέρνησης να παρακολουθήσουν τη δίκη. Επίσης, κανένας αντιπρόσωπος της Σουηδίας δεν ήταν παρών όταν προσαγόταν ενώπιον του Εισαγγελέα στην Αίγυπτο. Κατά τη γνώμη του η Σουηδία γνώριζε ότι θα δικαζόταν από στρατιωτικό ή έκτακτο δικαστήριο, με διαδικασία που εμπεριέχει τον κίνδυνο της παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Αυτές οι δίκες, που είναι συνηθισμένες από το 1992 για την κρίση υποθέσεων που αφορούν πράξεις τρομοκρατίας, είναι συχνά συλλογικές και δεν πληρούν τους διεθνείς κανόνες για δίκαιη δίκη, ακόμα και όταν οι κατηγορούμενοι κινδυνεύουν να καταδικαστούν στην εσχάτη των ποινών. Τα δικαστήρια αυτά δέχονται τα αποδεικτικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένης της ομολογίας, που εκμαιεύονται με μέσα εξαναγκασμού, με απειλές και με βασανιστήρια. Οι κρατούμενοι δυνάμει του νομοθετικού πλαισίου της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που δεν παραπέμπονται σε δίκη απολύονται μόνον αφού ομολογήσουν ή παράσχουν τις αιτούμενες πληροφορίες, δηλαδή τα ονοματεπώνυμα άλλων προσώπων που στη συνέχεια συλλαμβάνονται και ανακρίνονται. Ο προσφεύγων εκτιμά ότι η δήλωση του σουηδού Υπουργού Εξωτερικών το 2005, σύμφωνα με την οποία ο απελαθείς μαζί με αυτόν έπρεπε να δικαστεί από τακτικό δικαστήριο, αφού η διαδικασία ενώπιον του στρατιωτικού δικαστηρίου δεν πληροί τις προϋποθέσεις της δίκαιης δίκης, αποδεικνύει ότι η Σουηδία αποδέχθηκε ευθύς εξαρχής ότι εγγυάται το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη η εκδίκαση μιας υπόθεσης από αιγυπτιακό στρατιωτικό δικαστήριο και ότι θα δικαζόταν από παρόμοιο δικαιοδοτικό όργανο.

Διαπιστώνοντας ότι η νομολογία της Επιτροπής δεν καλύπτει την προστασία από την επαναπροώθηση στις περιπτώσεις της παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, ο κύριος Alzery επικαλείται τη σχετική προσέγγιση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παραπέμποντας κυρίως στις αποφάσεις *Soering* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*

¹ Σχετικά ο προσφεύγων παραπέμπει στην από 26.11.2002 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της υπόθεσης *Bilasi-Ashri* κατά *Αυστρίας*.

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε απόφαση της Επιτροπής του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

ου¹ και *Mamatokulov and others* κατά Τουρκίας². Υπογραμμίζει ότι είναι αλληλένδετα το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα καθενός να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια αφού αναγνωρίζεται ότι ευνοεί τον κίνδυνο των βασανιστηρίων η παρατεταμένη, συχνά *incommunicado*, κράτηση πριν τη δίκη. Τούτο είναι ιδιαίτερα αληθές στις περιπτώσεις όπου, συστηματικά χρησιμοποιούνται ενώπιον του δικαστηρίου τα αποδεικτικά στοιχεία που εκμιαεύονται με βασανιστήρια. Σχετικά υπενθυμίζει ότι οι επισκέψεις των σουηδών αντιπροσώπων ενόσω κρατείτο δεν εξάλειψαν τον κίνδυνο των βασανιστηρίων ούτε απέτρεψαν την κακομεταχείριση που υπέστη τους δύο πρώτους μήνες της κράτησής του.

Ενόψει των ανωτέρω, ο κύριος Alzery εκτιμά ότι η Σουηδία, παραβίασε τα προστατευόμενα δυνάμει του άρθρου 14 του Συμφώνου δικαιώματά του αφού τον απέλασε επικαλούμενη αβάσιμες πληροφορίες για την υποτιθέμενη τρομοκρατική δράση του τις οποίες δεν είχε τη δυνατότητα να αντικρούσει και παράλειψε να διασφαλίσει το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη, εκθέτοντάς τον στον κίνδυνο να δικαστεί από στρατιωτικό δικαστήριο. Συμπερασματικά, υπογραμμίζει ότι η περίπτωση του μπορούσε να αντιμετωπιστεί ευκολότερα στο πλαίσιο της διαδικασίας της έκδοσης, επιτρέποντας την επανεξέταση της υπόθεσής του από τη σουηδική δικαιοσύνη. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρότητα των εγκλημάτων για οποία κατηγορείτο επικαλείται την εθνική και τη διεθνή δικαιοδοσία των σουηδικών δικαστηρίων να δικάζουν παρόμοιες πράξεις.

Πλημμέλειες της διαδικασίας απέλασης και ανεπάρκεια και αναποτελεσματικότητα των προσφυγών (άρθρα 2 και 13 του Συμφώνου): Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 13 και 2 του Συμφώνου η διαδικασία με την οποία διατάχθηκε η απέλασή του από τη Σουηδία. Σημειώνει ότι δυνάμει της μεταναστευτικής νομοθεσίας, μια υπόθεση ασύλου μπορεί να κριθεί από την κυβέρνηση όταν εκτιμάται ότι άπτεται των θεμάτων της δημόσιας ή εθνικής ασφάλειας της χώρας ή όταν επιδρά στις σχέσεις της Σουηδίας με αλλοδαπή δύναμη ή με διακυβερνητική οργάνωση. Επομένως, η εθνική νομοθεσία επιτρέπει στην κυβέρνηση να εξετάσει ζητήματα σχετικά με την εθνική ασφάλεια και με το δικαίωμα του ενδιαφερόμενου στην προστασία. Κανένα δικαστήριο ή ανεξάρτητο όργανο δεν έχει τη δικαιοδοσία να κρίνει θέματα εθνικής ασφάλειας εάν πρώτα δεν γνωμοδοτήσει η κυβέρνηση. Η κυβέρνηση αποφασίζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό και η απόφασή της είναι ανέκκλητη. Τα ζητήματα που εξετάζονται στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας χα-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 229 επ.

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526 επ.

ρακτηρίζονται απόρρητα και οι πληροφορίες στις οποίες στηρίζεται η απόφαση (εκτίμηση των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας) δεν γνωστοποιούνται στον ενδιαφερόμενο αιτούντα άσυλο, στο συνήγορό του και στην κοινή γνώμη. Παρότι σε αυστηρό πλαίσιο εμπιστευτικότητας γνωστοποιούνται κάποιες πληροφορίες στον αιτούντα άσυλο και στο συνήγορό του το σκεπτικό της σχετικής απόφασης είναι γενικόλογό με αποτέλεσμα να είναι ανέφικτη η αντίκρουσή της από τον ενδιαφερόμενο. Στην περίπτωση του κυρίου Alzery το μόνο σκέλος της αξιολόγησης των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας που του κοινοποιήθηκε, σε αυστηρές προϋποθέσεις εμπιστευτικότητας, αφορούσε στις πληροφορίες που ο ίδιος είχε παράσχει στις σουηδικές αρχές όταν τον ανέκριναν. Κατ' αρχήν, ο ενδιαφερόμενος δεν δικαιούται να παρουσιάσει την υπόθεσή του ενώπιον των υπουργών ή των κυβερνητικών αξιωματούχων που αποφασίζουν και έτσι η θέση του είναι αποδυναμωμένη αφού δεν έχει ευκαιρία να εκθέσει τα επιχειρήματά του κατά της απέλασης. Ο προσφεύγων ζήτησε ρητά κατ' ιδίαν συνάντηση με την κυβέρνηση για να παρουσιάσει την υπόθεσή του αλλά το σχετικό αίτημά του απορρίφθηκε.

Υπενθυμίζοντας ότι η Επιτροπή, επ' ευκαιρία της εξέτασης της τέταρτης περιοδικής έκθεσης του συμβαλλόμενου κράτους, κατέκρινε αυτήν την αδυναμία των ενδιαφερομένων να εκθέσουν την υπόθεσή τους, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η διαδικασία της απέλασης δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 13 του Συμφώνου. Αναγνωρίζοντας ότι η διάταξη αυτού του άρθρου επιτρέπει στα συμβαλλόμενα κράτη να απελαύνουν έναν αιτούντα άσυλο χωρίς να του παρέχουν τη δυνατότητα να προβάλει τους λόγους που στρέφονται κατά της απέλασης και να επανεξεταστεί η υπόθεσή τους όταν τούτο επιβάλλεται από «επιτακτικές ανάγκες εθνικής ασφάλειας» ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι αυτή η εξαίρεση πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά ώστε να μην καταστρατηγούνται ο σκοπός και το πνεύμα του Συμφώνου. Επιπλέον, η διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως των αρχών που ισχύουν για τα διαδικαστικά δικαιώματα των αιτούντων άσυλο, όπως απορρέουν από τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Στο εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων καθώς και στις κατευθυντήριες οδηγίες για τους κανόνες της απέλασης η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καθορίζει τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις που δικαιούνται να απολαμβάνουν οι αιτούντες άσυλο όταν κρίνονται ύποπτοι τέλεσης σοβαρών αδικημάτων. Σύμφωνα με τις οδηγίες δεδομένου του εξαιρετικού χαρακτήρα του αποκλεισμού από την προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα και των σοβαρών συνεπειών για τον ενδιαφερόμενο, είναι σημαντικό να διέπεται από αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις ο καθορισμός των αναγκών της

διεθνούς προστασίας. Σχετικά θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διαδικαστικές εγγυήσεις που θεωρούνται αναγκαίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα γενικότερα: εξατομικευμένη εξέταση της υπόθεσης, δυνατότητα του αιτούντα άσυλο να λάβει και να σχολιάσει τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται ο αποκλεισμός του από την προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα, νομική συνδρομή, διερμηνεία, εφόσον είναι αναγκαία, έγγραφη γνωστοποίηση των λόγων αποκλεισμού, δικαίωμα προσφυγής κατά της απόφασης αποκλεισμού ενώπιον ανεξάρτητου οργάνου, αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης έως την εξάντληση όλων των ενδίκων μέσων κατά της απόφασης αποκλεισμού.

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι δεν εφαρμόστηκαν στην υπόθεσή του τα προαναφερόμενα κριτήρια και ότι δεν ήσαν ορθές οι πληροφορίες που επικαλέστηκε η κυβέρνηση για να αξιολογήσει τον κίνδυνο που συνιστά για την ασφάλεια της χώρας. Συμπληρώνει ότι η συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση – την οποία αρνείται – δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για την απόδοση ευθύνης στο ενδιαφερόμενο μέλος και για τον αποκλεισμό από την προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα. Σημειώνει ότι στις 18.12.2001, πριν συλληφθεί και απελαθεί, δεν κρατείτο ούτε είχε υποβληθεί σε ιδιαίτερους ελέγχους ασφαλείας ή σε μεταχείριση που θα άρμοζε σε κάποιον που αποτελεί πραγματικό κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια: διέμενε νόμιμα στη Σουηδία, είχε δικαίωμα εργασίας και κατ' αρχήν μπορούσε να ζει μια φυσιολογική ζωή σ' αυτήν τη χώρα ως ελεύθερος άνθρωπος. Το Συμβούλιο Προσφύγων της Υπηρεσίας Μετανάστευσης διαβίβασε την υπόθεσή του στην κυβέρνηση όταν οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας έκριναν ότι η παρουσία του στη Σουηδία ενέχει κινδύνους για τη χώρα. Όμως, οι περισσότερες από τις πληροφορίες που αφορούν στην υποτιθέμενη επικινδυνότητα της παρουσίας του στη χώρα δεν γνωστοποιήθηκαν ούτε στον ίδιο ούτε στο συνήγορό του. Χωρίς να έχει πρόσβαση στη συνολική αξιολόγηση των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας, ο προσφεύγων εκφράζει την άποψη ότι απελάθηκε επειδή το ονοματεπώνυμό του περιλαμβανόταν σε κατάλογο «καταζητούμενων» στην Αίγυπτο και αναμφισβήτητα στις ΗΠΑ. Καθώς ουδέποτε αποκαλύφθηκε η φύση των κατηγοριών και ουδείς γνωρίζει ποιες πληροφορίες έκριναν αξιόπιστες οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας της Σουηδίας είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντικρούσει τις κατηγορίες, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου να μην ανταποκρίνονται στην αλήθεια, για παράδειγμα επειδή εκμαιεύθηκαν με την πρακτική των βασανιστηρίων. Υπογραμμίζοντας ότι ακόμα και μετά την παρατεταμένη διάρκεια κράτησης στην Αίγυπτο ουδέποτε ασκήθηκε σε βάρος του ποινική δίωξη υποθέτει ότι η κυβέρνηση της Σουηδίας απέδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στις ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας, που ενημερώθηκαν από τις αντίστοι-

χες υπηρεσίες άλλων κρατών. Σήμερα ακόμη, όπως και την ημέρα της απέλασης, αγνοεί γιατί οι αρχές έκριναν ότι αποτελούσε κίνδυνο για τη Σουηδία.

Ο κύριος Alzery χαρακτηρίζει «μονομερή» τη γενική αρμοδιότητα της κυβέρνησης στα ζητήματα εθνικής ασφάλειας, που άπτονται των αιτημάτων ασύλου, ακόμα και όταν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ή να καταδικαστεί στην εσχάτη των ποινών ή σε άλλες μορφές δίωξης. Κατά την υιοθέτηση του ισχύοντος μεταναστευτικού νομικού πλαισίου καθώς και σε έκθεση της κυβερνητικής επιτροπής του 1999 που πρότεινε την τροποποίηση των σχετικών διατάξεων για την αρμοδιότητα και τη ρύθμιση των θεμάτων του ασύλου, οι σχολιαστές διατύπωσαν την ακόλουθη επιφύλαξη: «Όταν ... κάποιος μπορεί βάσιμα να ισχυριστεί ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματα που κατοχυρώνει η Σύμβαση και η κυβέρνηση αποφασίζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, ο ενδιαφερόμενος στερείται του δικαιώματός του να ασκήσει πραγματική προσφυγή κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 13 (της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)».

Ο προσφεύγων καλεί την Επιτροπή να υιοθετήσει προσέγγιση ανάλογη με αυτήν της Σύστασης 98 (13) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης που αναφέρεται στην εφαρμογή του άρθρου 13 (δικαίωμα σε πραγματική προσφυγή) σε συνδυασμό με το άρθρο 3 (απαγόρευση βασανιστηρίων):

«1. Πρέπει να παρέχεται το δικαίωμα άσκησης αποτελεσματικής προσφυγής σε κάθε αιτούντα άσυλο του οποίου το αίτημα απορρίφθηκε και ο οποίος κινδυνεύει με απέλαση σε χώρα όπου βάσιμα ισχυρίζεται ότι θα υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.

2. Κατά την εφαρμογή της παραγράφου 1 της παρούσας Σύστασης, η άσκηση προσφυγής ενώπιον της εθνικής αρχής κρίνεται αποτελεσματική όταν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις :

2.1 όταν η αρχή είναι δικαστική ή όταν είναι οιονεί δικαστική ή διοικητική, ορίζεται σαφώς και αποτελείται από μέλη που κρίνουν αμερόληπτα και απολαμβάνουν τις εγγυήσεις της ανεξαρτησίας,

2.2 όταν η αρχή έχει αρμοδιότητα να κρίνει για την πλήρωση των προϋποθέσεων της διάταξης του άρθρου 3 της Σύμβασης και να αποφασίζει την άρση της προσβαλλόμενης διαταγής απέλασης,

2.2 όταν το δικαίωμα άσκησης της προσφυγής αναγνωρίζεται στους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο, και

2.3 όταν η εκτέλεση της διαταγής απέλασης αναστέλλεται μέχρι την έκδοση απόφασης κατ' εφαρμογή της προαναφερόμενης παραγράφου 2.2».

Ο προσφεύγων καλεί την Επιτροπή να υιοθετήσει την προσέγγιση της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων στην υπόθεση του συνταξιδιώτη του (*Agiza κατά Σουηδίας*¹):

«13.8 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι υπό κανονικές συνθήκες το συμβαλλόμενο κράτος παρέχει τη δυνατότητα επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης με την εφαρμογή διαδικασίας που ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση των σχετικών υποθέσεων ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης και της Επιτροπής Προσφυγών της Μεταναστευτικής Υπηρεσίας. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση λόγω των ανησυχιών κρατικής ασφάλειας τα όργανα που ήσαν αρμόδια να κρίνουν το αίτημα του προσφεύγοντα διαβίβασαν την υπόθεσή του στην κυβέρνηση, που αποφάσισε σε πρώτο και τελευταίο βαθμό την απέλασή του. Η Επιτροπή σημειώνει ότι ο κύριος Agiza δεν είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί καμιάς μορφής επανεξέταση της απόφασης που διέταξε την απομάκρυνσή του από τη Σουηδία. Υπενθυμίζει ότι η απόλυτη προστασία που παρέχει η Σύμβαση ακόμα και όταν ανακύπτουν στοιχεία που άπτονται της εθνικής ασφάλειας τονίζει τη σημασία των κατάλληλων μηχανισμών επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης. Ο μηχανισμός που επιλέγεται στις περιπτώσεις ειδικών διαδικασιών, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες που συνεπάγονται οι ανησυχίες εθνικής ασφάλειας, θα πρέπει να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή εκτιμά, ενόψει των ισχυρών στοιχείων που κατατέθηκαν ενώπιον της, ότι η απόλυτη αδυναμία άσκησης οιαδήποτε μέσου που θα επέτρεπε την ανεξάρτητη δικαστική ή διοικητική επανεξέταση της κυβερνητικής απόφασης απέλασης του προσφεύγοντα συνιστά παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με την υποχρέωση εφαρμογής διαδικασίας για την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης που επιβάλει το άρθρο 3 της Σύμβασης».

Εκτός από την παράλειψη συμμόρφωσης με τις προϋποθέσεις του άρθρου 13, ο κύριος Alzery ισχυρίζεται ότι η σε πρώτο και τελευταίο βαθμό αποφασιστική αρμοδιότητα της κυβέρνησης στην υπόθεσή του, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου των βασανιστηρίων, παραβιάζει τη

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

διάταξη του άρθρου 2 του Συμφώνου, όπως τούτο έχει ερμηνευθεί με τα Γενικά Σχόλια Νο. 20 και Νο. 31, που προβλέπει το δικαίωμα σε πραγματική και αποτελεσματική προσφυγή. Ο αποκλεισμός της δυνατότητας επανεξέτασης της κυβερνητικής απόφασης αντιβαίνει στην προϋπόθεση της προσβάσιμης, πραγματικής και αποτελεσματικής προσφυγής στις περιπτώσεις όπου παραβιάζεται δικαίωμα που προστατεύει η Σύμβαση.

Παραβίαση του δικαιώματος άσκησης προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής (άρθρο 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου): Ο κύριος Alzery υποστηρίζει ότι η εκτέλεση της κυβερνητικής απόφασης εντός ωρών από την έκδοσή της και χωρίς να έχει ενημερωθεί ο ίδιος ή ο συνήγορός του, παρακάλυσε την άσκηση του δικαιώματός του σε προσφυγή, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων προσωρινής προστασίας, που εγγυάται το πρώτο άρθρο του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου. Επομένως, υπέστη μη επανορθώσιμη βλάβη. Υπογραμμίζει ότι στις 14.12.2001 ο σουηδός συνήγορός του ενημέρωσε την κυβέρνηση για την πρόθεσή του να προσφύγει ενώπιον διεθνών οργάνων στην περίπτωση απόρριψης του αιτήματός του για άσυλο. Κατά την άποψή του, η ταχύτητα με την οποία απελάθηκε είχε στόχο να αποτρέψει την άσκηση αυτού του δικαιώματός του. Προσθέτει ότι πριν την απέλαση ο συνήγορός του δεν έλαβε γνώση του συνόλου των εκθέσεων των υπηρεσιών εθνικής ασφαλείας και δεν ενημερώθηκε για τις διαπραγματεύσεις της Σουηδίας με την Αίγυπτο ούτε για τον προγραμματισμό της εκτέλεσης της κυβερνητικής απόφασης απέλασης. Στην πραγματικότητα, οι αρμόδιοι κρατικοί αξιωματούχοι αρνήθηκαν ρητά να ικανοποιήσουν το αίτημα του συνηγόρου του να λάβει γνώση των σχετικών εκθέσεων. Στις 18.12.2001, όταν διακόπηκε ξαφνικά η τηλεφωνική τους συνομιλία, ο δικηγόρος του επικοινωνήσε με το Υπουργείο Εξωτερικών: σε σχετικό ερώτημά του οι αρμόδιοι τον ενημέρωσαν ότι δεν είχε ληφθεί απόφαση επί του αιτήματός του για διεθνή προστασία. Ακριβές αντίγραφο της απόφασης απέλασης κοινοποιήθηκε στο δικηγόρο του με συστημένη επιστολή την επομένη της εκτέλεσής της.

Επίσης, οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας είχαν προβλέψει να εκτελέσουν στις βέλτιστες γι' αυτές προθεσμίες την απόφαση απέλασης. Ενημέρωσαν την Υπουργό Εξωτερικών ότι στις 19.12.2001 ήταν διαθέσιμο αεροσκάφος για την απέλασή του στην Αίγυπτο, αλλά η κυβέρνηση εκτίμησε ότι η ημερομηνία αυτή δεν ήταν επαρκώς σύντομη. Έτσι πρότειναν στην κυβέρνηση να αποδεχθεί την προσφορά των ΗΠΑ που διέθεταν στη Σουηδία αεροσκάφος της CIA που είχε άδεια να προσγειωθεί στο Κάιρο στις 18.12.2001. Ο προσφεύγων προβάλλει ότι σαφώς αποδεικνύεται ότι οι υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας γνώριζαν ότι θα λαμβανόταν την ημερομηνία αυτή η απόφαση απέλασης και ήσαν προετοιμασμένες για την άμεση εκτέλεσή της. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Επιτροπή κατά των Βασανιστη-

ρίων έκρινε στην υπόθεση *Agiza κατά Σουηδίας*¹ ότι τα προαναφερόμενα πραγματικά περιστατικά παραβιάζουν το δικαίωμα προσφυγής που κατοχυρώνει η διάταξη του άρθρου 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ο κύριος Alzery υποστηρίζει ότι είναι θύμα παρόμοιας παραβίασης, δηλαδή του δικαιώματός του στην άσκηση ατομικής προσφυγής που προβλέπει η διάταξη του πρώτου άρθρου του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

Νόμω Βάσιμο: Α) Το συμβαλλόμενο κράτος που αποφασίζει την εκτέλεση απόφασης απέλασης σε χώρα όπου ο ενδιαφερόμενος διατρέχει κίνδυνο βασανιστηρίων υποχρεούται να αποδείξει ότι οι διπλωματικές εγγυήσεις που αποδέχθηκε από την προαναφερόμενη χώρα ήσαν επαρκείς για την εξάλειψη του κινδύνου της κακομεταχείρισης. **Β)** Τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υπεύθυνα τουλάχιστον για τις πράξεις των αλλοδαπών κρατικών οργάνων που εμπίπτουν στη σφαίρα άσκησης εθνικής κυριαρχίας στην επικράτειά τους εφόσον αυτές τελούνται με τη συγκατάθεσή τους και την ανοχή τους. **Γ)** Το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να εγγυάται ότι η οργάνωση των διωκτικών αρχών διαφυλάττει την ικανότητα διερεύνησης, στο μέτρο του δυνατού, της ποινικής ευθύνης όλων των ενδιαφερομένων οργάνων, εθνικών και αλλοδαπών, για πράξεις που παραβιάζουν το άρθρο 7 και τελούνται στα όρια της δικαιοδοσίας του και την παραπομπή των ενόχων ενώπιον της δικαιοσύνης. **Δ)** Λόγω της φύσης της επαναπροώθησης η αποτελεσματική επανεξέταση της απόφασης απέλασης σε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων πρέπει να προηγείται της εκτέλεσης του μέτρου της απομάκρυνσης, προκειμένου να αποτρέπεται η ανεπανόρθωτη βλάβη και να μην καθίσταται απαράδεκτη και άνευ αντικειμένου η σχετική προσφυγή. **Ε)** Από την προσχώρησή τους στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να επιτρέπουν καλόπιστα την άσκηση του δικαιώματος άσκησης προσφυγής που αυτό κατοχυρώνει και να απέχουν από κάθε μέτρο που μπορεί να την καταστήσει άνευ αξίας και αντικειμένου.

Σκεπτικό: 11.1 Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ εξετάζει την παρούσα προσφυγή υπό το φως όλων των πληροφοριών που κατέθεσαν ενώπιόν της οι διάδικοι.

11.2 Κατ' αρχήν η Επιτροπή διαπιστώνει ότι το συμβαλλόμενο κράτος συνομολογεί ότι παραβίασε το Σύμφωνο ή το Προαιρετικό Πρωτόκολλο αναφερόμενο στις διαπιστώσεις της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων που έκρινε την υπόθεση *Agiza κατά Σουηδίας* στο πλαίσιο της

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 587 της παρούσας έκδοσης.

Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων. Παρόλη την ορθότητα των σχετικών ισχυρισμών που προβάλλει η Σουηδία για να κρίνει η Επιτροπή την παρούσα προσφυγή υποχρεούται να αξιολογήσει ανεξάρτητα και αμερόληπτα τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ο κύριος Alzery προκειμένου να διαπιστώσει αν παραβιάστηκαν οι διατάξεις του Συμφώνου ή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

11.3 Κατ' αρχήν οφείλει να καθορίσει εάν η απέλαση από τη Σουηδία στην Αίγυπτο εξέθεσε τον προσφεύγοντα σε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης κατά παράβαση της απαγόρευσης επαναπροώθησης του άρθρου 7 του Συμφώνου. Για να αξιολογήσει τον κίνδυνο που διέτρεξε εν προκειμένω ο προσφεύγων καλείται να εξετάσει όλα τα κρίσιμα στοιχεία και ειδικότερα τη γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου σ' αυτήν τη χώρα. Σχετικά, κρίσιμα στοιχεία είναι επίσης οι διπλωματικές εγγυήσεις, το περιεχόμενό τους καθώς και η πρόβλεψη και η εφαρμογή μηχανισμών παρακολούθησής τους.

11.4 Η Επιτροπή σημειώνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση το συμβαλλόμενο κράτος συνομολογεί ότι υπήρχε κίνδυνος κακομεταχείρισης που δυνάμει των διεθνών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει παρακάλυε την απέλαση του προσφεύγοντα στην Αίγυπτο. Όμως, η σουηδική κυβέρνηση εμπιστεύτηκε τις παρασχεθείσες από τη χώρα αυτή διπλωματικές εγγυήσεις με την πεποίθηση ότι ήσαν επαρκείς για τη μείωση του κινδύνου κακομεταχείρισης του προσφεύγοντα και άρα για τη συμμόρφωσή της με την υποχρέωση απαγόρευσης της επαναπροώθησης.

Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 7 του Συμφώνου: 11.5 Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι εγγυήσεις που παρασχέθηκαν δεν πρόβλεπαν μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής τους. Ούτε υιοθετήθηκαν συμπληρωματικές ρυθμίσεις – πέραν του κειμένου που αντήλλαξαν τα δύο κράτη – που θα διασφάλιζαν την αποτελεσματική και πραγματική τήρησή τους. Ο πρέσβης και οι υπάλληλοι του συμβαλλόμενου κράτους άρχισαν να επισκέπτονται τον προσφεύγοντα στη φυλακή πέντε εβδομάδες μετά την επιστροφή του στην Αίγυπτο παραγνωρίζοντας ότι επρόκειτο για το κρισιμότερο χρονικό διάστημα όπου ήταν αυξημένος ο κίνδυνος της έκθεσής του στην κακομεταχείριση. Επιπλέον, οι συνθήκες των επισκέψεων του κυρίου Alzery ενόσω ήταν κρατούμενος δεν ήσαν σύμφωνες, από πολλές απόψεις, με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές: ουδέποτε επέμειναν οι αντιπρόσωποι της σουηδικής κυβέρνησης στην Αίγυπτο να τον συναντήσουν κατ' ιδίαν ούτε ανέλαβαν πρωτοβουλία για να υποβληθεί σε ιατρική ή ιατροδικαστική εξέταση, ακόμα και όταν ισχυρίστηκε ότι είχε υποστεί κακομεταχείριση. Ενόψει των ανωτέρω, το συμβαλλόμενο κράτος δεν απέδειξε ότι ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 7 του Συμφώνου οι παρασχεθείσες στην υπό κρίση υπόθεση

διπλωματικές εγγυήσεις και άρα ότι ήσαν επαρκείς για την εξάλειψη του κινδύνου κακομεταχείρισης που επικαλείται ο προσφεύγων. Επομένως, η απέλαση του κυρίου Alzery παραβίασε το άρθρο 7 του Συμφώνου.

11.6 Αναφορικά με τη μεταχείριση του προσφεύγοντα στο αεροδρόμιο Bromma η Επιτροπή υποχρεούται κατ' αρχήν να καθορίσει, με γνώμονα τις διατάξεις του Συμφώνου και τους κανόνες που ισχύουν για την ευθύνη των κρατών, αν το συμβαλλόμενο κράτος ευθύνεται για πράξεις που τέλεσαν στο έδαφός του τα όργανα αλλοδαπού κράτους. Σχετικά εκτιμά ότι τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υπεύθυνα τουλάχιστον για τις πράξεις των αλλοδαπών κρατικών οργάνων που εμπίπτουν στη σφαίρα άσκησης εθνικής κυριαρχίας στην επικράτειά τους εφόσον αυτές τελούνται με τη συγκατάθεσή τους και την ανοχή τους (βλέπε επίσης τη διάταξη του άρθρου 1 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων¹). Άρα, η Σουηδία ευθύνεται για τις καταγγελλόμενες από τον κύριο Alzery πράξεις, που τελέστηκαν στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας της κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας και με την παρουσία σουηδών κρατικών λειτουργών. Παρόμοια ευθύνη φέρει και το αλλοδαπό κράτος του οποίου τα όργανα τέλεσαν τις καταγγελλόμενες πράξεις. Στο μέτρο που το συμβαλλόμενο κράτος δέχεται τα ευρήματα του Συνηγόρου του Πολίτη σύμφωνα με τα οποία η μεταχείριση που υπέστη ο προσφεύγων ήταν δυσανάλογη σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό που ήταν η διατήρηση της τάξης καθίσταται προφανές ότι ήταν υπερβολική η προσφυγή στη βία και άρα ότι παραβίασε το άρθρο 7 του Συμφώνου. Επομένως, η Σουηδία παραβίασε το άρθρο 7 του Συμφώνου με τη μεταχείριση που επεφύλαξε στον προσφεύγοντα στο αεροδρόμιο Bromma.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Συμφώνου: 11.7 Ως προς την παραβίαση του άρθρου 7 του Συμφώνου όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα της έρευνας που διεξήγαγε το συμβαλλόμενο κράτος για τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στο αεροδρόμιο Bromma η Επιτροπή σημειώνει ότι οι σουηδικές αρχές γνώριζαν από την πρώτη στιγμή ότι ο προσφεύγων υπέστη κακομεταχείριση, αφού παρόντες στη επιχείρηση ήσαν όργανα των σουηδικών υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας. Όμως, δεν διερεύνησε άμεσα την ποινική διάσταση της συμπεριφοράς των αυτοργών των καταγγελλόμενων πράξεων. Μόνον μετά την κατάθεση μήνυσης, δύο χρόνια αργότερα, οι αρμόδιες αρχές παρήγγειλαν τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Κατά την άποψη της Επιτροπής αυτή η διετής καθυστέρηση καθιστά πλημμελή την εκπλήρωση της υποχρέωσης του συμβαλλόμενου κράτους να διεξάγει άμεσα ανεξάρ-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε άρθρο 1 του Ν. 1782/1988, ΦΕΚ 116, τ. Α'.

τητη και αμερόληπτη έρευνα των πραγματικών περιστατικών. Περαιτέρω, η Επιτροπή σημειώνει ότι εξαιτίας της διερεύνησης της υπόθεσης από τον Κοινοβουλευτικό Συνήγορο του Πολίτη και από τις εισαγγελικές αρχές δεν διερευνήθηκε με τρόπο ολοκληρωμένο η ποινική διάσταση της υπόθεσης ούτε αποδόθηκαν ποινικές ευθύνες κατά τη σουηδική νομοθεσία, που προβλέπει την τιμωρία των καταγγελλόμενων πράξεων, στους σουηδούς και στους αλλοδαπούς πράκτορες. Ειδικότερα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε να διενεργήσει προκαταρκτική εξέταση που συνίστατο στη συλλογή καταθέσεων. Αν και αναμφισβήτητα ουσιαστική και ενδεδεχής, η σχετική εξέταση έπληξε τη δυνατότητα της αποτελεσματικής διερεύνησης των ποινικών ευθυνών τόσο στο επιχειρησιακό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των διαταγών των αρμόδιων οργάνων των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας. Κατά την Επιτροπή, το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να εγγυάται ότι η οργάνωση των διοικητικών αρχών διαφυλάττει την ικανότητα διερεύνησης, στο μέτρο του δυνατού, της ποινικής ευθύνης όλων των ενδιαφερομένων οργάνων, εθνικών και αλλοδαπών, για πράξεις που παραβιάζουν το άρθρο 7 και τελούνται στα όρια της δικαιοδοσίας του και την παραπομπή των ενόχων ενώπιον της δικαιοσύνης. Στην παρούσα υπόθεση, η παράλειψη της Σουηδίας να εγγυηθεί την προαναφερόμενη εξουσία συνιστά παραβίαση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Συμφώνου.

11.8 Για την αδυναμία της ανεξάρτητης επανεξέτασης της κυβερνητικής απόφασης απέλασης που ενέχει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων η Επιτροπή σημειώνει ότι το άρθρο 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 7 του Συμφώνου απαιτούν να αναγνωρίζεται στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να ασκήσει πραγματική προσφυγή για να προβάλει τους ισχυρισμούς του για παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων ή της σκληρής απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Λόγω της φύσης της επαναπροώθησης η αποτελεσματική επανεξέταση της απόφασης απέλασης σε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων πρέπει να προηγείται της εκτέλεσης του μέτρου της απομάκρυνσης, προκειμένου να αποτρέπεται η ανεπανόρθωτη βλάβη και να μην καθίσταται απαράδεκτη και άνευ αντικειμένου η σχετική προσφυγή. Στερώντας από τον προσφεύγοντα το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή για την αποτελεσματική και ανεξάρτητη επανεξέταση της απόφασης απέλασης, το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε το άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Συμφώνου.

Γ) Επί της παραβίασης του άρθρου 14 του Συμφώνου: 11.9 Για τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα περί παραβίασης του άρθρου 14, λόγω του κινδύνου στον οποίον εκτέθηκε να στερηθεί του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη, η Επιτροπή σημειώνει ότι το συμβαλλόμενο κράτος εμπι-

στεύθηκε τις παρασχεθείσες διπλωματικές εγγυήσεις με την πεποίθηση ότι η Αίγυπτος δεσμεύθηκε να διαφυλάξει το σχετικό δικαίωμά του. Λαμβάνοντας υπόψη αφενός ότι ο προσφεύγων δεν παραπέμφθηκε σε δίκη και αφετέρου ότι σύμφωνα με τις προηγούμενες διαπιστώσεις της η Σουηδία εξέθεσε με το μέτρο της απέλασης τον κύριο Alzery σε σοβαρές παραβιάσεις του Συμφώνου, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετάσει ειδικότερα αυτόν τον ισχυρισμό.

Δ) Επί της παραβίασης του άρθρου 13 του Συμφώνου: 11.10 Ως προς τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα για παραβίαση του άρθρου 13 του Συμφώνου η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η απόφαση απέλασής του ελήφθη σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία του συμβαλλόμενου κράτους και άρα «σε εκτέλεση απόφασης που ελήφθη σύμφωνα με το νόμο» κατά την έννοια του άρθρου 13 του Συμφώνου. Περαιτέρω, παρατηρεί ότι το συμβαλλόμενο κράτος έχει ευρεία διακριτική εξουσία να καθορίζει εάν σε μια υπόθεση ανακύπτουν «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας» που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των εξαιρέσεων του άρθρου 13¹. Στην παρούσα υπόθεση δεν αμφισβητεί ότι για βάσιμους λόγους θεώρησε το συμβαλλόμενο κράτος ότι συνέτρεχαν λόγοι εθνικής ασφάλειας. Επομένως, κρίνει ότι η Σουηδία δεν παραβίασε το άρθρο 13 του Συμφώνου παραλείποντας να επιτρέψει στον προσφεύγοντα να παρουσιάσει τα επιχειρήματά του κατά της απόφασης απέλασης και στερώντας του τη δυνατότητα της αναθεώρησής της από την αρμόδια αρχή.

Ε) Επί της παραβίασης του άρθρου 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου: Αναφορικά με τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα ότι το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, η Επιτροπή παραπέμπει στην πάγια νομολογία της σύμφωνα με την οποία από την προσχώρησή τους στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να επιτρέπουν καλόπιστα την άσκηση του δικαιώματος άσκησης προσφυγής που αυτό κατοχυρώνει και να απέχουν από κάθε μέτρο που μπορεί να την καταστήσει άνευ αξίας και αντικειμένου². Στην παρούσα υπόθεση, η Επιτροπή σημειώνει ότι πριν την έκδοση της απόφασης απέλασης ο συνήγορος του κυρίου Alzery ενημέρωσε το συμβαλλόμενο κράτος για την πρόθεσή του να προσφύγει ενώπιον διεθνών οργάνων στην περίπτωση της απόρριψης του αιτήματος ασύλου. Όμως, μετά την έκδοση της απόφασης οι αρχές τον παραπληροφόρησαν και το συμβαλλόμενο κράτος εκτέλεσε

¹ Η Επιτροπή παραπέμπει σχετικά στην από 26.7.2004 απόφασή της επί της υπόθεσης *Borzov κατά Εσθονίας*, Ανακοίνωση No. 1136/2002.

² Η Επιτροπή παραπέμπει στην από 19.10.2000 απόφασή της επί της υπόθεσης *Piandiong κατά Φιλιππίνων*, ανακοίνωση No. 869/1999 και στην από 3.4.2003 απόφασή της επί της υπόθεσης *Weiss κατά Αυστρίας*, ανακοίνωση No. 1086/2001.

την απόφαση απέλασης γνωρίζοντας ότι αυτή θα κοινοποιηθεί στο συνήγορο μετά την εκτέλεσή της. Κατά την Επιτροπή, από αυτά τα γεγονότα προκύπτει χωρίς αμφιβολία ότι η Σουηδία παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του πρώτου άρθρου του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

Ενεργώντας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5 παρ. 4 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων η Επιτροπή διαπιστώνει από τα πραγματικά περιστατικά που εξέτασε ότι η Σουηδία παραβίασε τις διατάξεις του άρθρου 7 σε συνδυασμό με το άρθρο του 2 Συμφώνου. Επαναλαμβάνει ότι η Σουηδία παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του πρώτου άρθρου του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου.

Κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παρ. 3 εδ. α' του Συμφώνου το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να εξασφαλίσει στον προσφεύγοντα τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματός του σε πραγματική προσφυγή, συμπεριλαμβανομένης της αποζημίωσής του. Επίσης, το συμβαλλόμενο κράτος υποχρεούται να αποτρέψει ανάλογες παραβιάσεις στο μέλλον. Σχετικά, η Επιτροπή συγχαίρει τη Σουηδία για την ίδρυση ανεξάρτητων δικαστηρίων, ειδικευμένων στις υποθέσεις του μεταναστευτικού δικαίου, αρμόδιων να κρίνουν τις αποφάσεις απέλασης, όπως είναι αυτή που εξέτασε με την παρούσα απόφαση.

Δεδομένου ότι προσχωρώντας στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο το συμβαλλόμενο κράτος αναγνώρισε την αρμοδιότητα της Επιτροπής να εξετάσει αν παραβιάστηκε το Σύμφωνο και, δυνάμει του άρθρου 2 του Συμφώνου, υποχρεούται να εγγυάται σε όλους όσους βρίσκονται στην επικράτειά του και υπάγονται στη δικαιοδοσία του τα δικαιώματα που αναγνωρίζει το Σύμφωνο και να εξασφαλίζει αποτελεσματική και πραγματική προσφυγή όταν διαπιστώνεται παραβίαση, η Επιτροπή επιθυμεί να ενημερωθεί εντός 90 ημερών για τα μέτρα που υιοθέτησε η Σουηδία για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης. Καλεί επίσης το συμβαλλόμενο μέρος να δημοσιοποιήσει την παρούσα.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ

0538

Πόρισμα (Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού) – Δεκέμβριος 2006
Μεταχείριση ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων κρατουμένων στην
Παγανή Μυτιλήνης

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Γ. Μόσχος
Χειριστές: Σ.Πούλου, Σ.Στρατιδάκη.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 2, 5, 7, 21 και 103, παρ.9 του Συντάγματος
Άρθρα 3, 9, 16, 20, 22, 24, 27, 28, 30 της Διεθνούς Σύμβασης για
τα Δικαιώματα του Παιδιού
Ν. 2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α΄
Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης
Ν. 1426/1984, ΦΕΚ 32, τ. Α΄
Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαι-
τήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη
Επίσημη Εφημερίδα L 31 της 6.2.2003
Π.Δ. 61/1999: «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού ως πρόσφυγα,
ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου
των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκ-
πρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
στην Ελλάδα», ΦΕΚ 63, τ. Α΄
Π.Δ. 266/1999: «Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφιστά-
μενου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική
προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυ-
λο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους», ΦΕΚ 217,
τ. Α΄
Ν. 3386/2005: «Περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης
υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια», ΦΕΚ 212, τ.
Α΄
Άρθρο 12 του Ν. 2447/1996: «Κύρωση ως Κώδικα του σχεδίου
νόμου «Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική
συμπαράσταση, δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συνα-

φείς ουσιαστικές, δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις», ΦΕΚ 278, τ. Α΄
Άρθρο 4 παρ. 6 του Ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 10, τ. Α΄

Πρόλογος

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρθρο 103 § 9 του Συντάγματος και τον ν.3094/2003, εξέτασε αναφορά υποβληθείσα από τη μη κυβερνητική οργάνωση «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες» (αρ. πρωτ. 20652/19-11-2004), με θέμα τη μεταχείριση από τις ελληνικές αρχές ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών που εντοπίστηκαν σε καθεστώς διοικητικής κράτησης στην Παγανή Μυτιλήνης, λόγω παράνομης εισόδου στη χώρα. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, συντάσσεται το παρόν πόρισμα κατά το άρθρο 4 παρ. 6 του ν.3094/2003, το οποίο γνωστοποιείται και κοινοποιείται αρμοδίως¹.

1. Σύντομο ιστορικό

Στον Συνήγορο του Πολίτη υπεβλήθη η υπ.αρ. 20652/19-11-04 αναφορά από την οργάνωση «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες» (ΕΣΠ). Κλιμάκιο της εν λόγω μη κυβερνητικής οργάνωσης μετέβη στο κέντρο κράτησης παρανόμως εισερχόμενων αλλοδαπών στην Παγανή Μυτιλήνης, όπου και εντόπισε μεταξύ των κρατούμενων μεγάλο αριθμό ασυνόδευτων ανήλικων Αφγανών. Ειδικότερα, κατά την επίσκεψη μελών της Νομικής Υπηρεσίας της Οργάνωσης στην Παγανή Μυτιλήνης, κατά το χρονικό διάστημα 25-27/10/2004 και 9-11/11/2004, κατεγράφησαν μεταξύ 630 κρατούμενων, 155 ανήλικοι, μεγάλος αριθμός εκ των οποίων δήλωσαν ότι επιθυμούν να λάβουν προστασία από την Ελλάδα.

Περαιτέρω, το ΕΣΠ έχει κατ' επανάληψη ενημερώσει τον Συνήγορο του Πολίτη για σοβαρά προβλήματα που διαπιστώνονται σε τακτική βάση, κατά την προσέλευση στα γραφεία της οργάνωσης στην Αθήνα, ανήλικων αλλοδαπών από την Παγανή μετά τη λήξη της διοικητικής τους κράτησης, η οποία συντελείται χωρίς καμία αρωγή ή εποπτεία.

Συνολικά, καταγγέλλεται η απουσία οιασδήποτε κρατικής μέριμνας για τη διασφάλιση της προστασίας των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών και η προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, τόσο κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης όσο και μετά τη λήξη αυτής.

Στα έγγραφα που έχει αποστείλει το ΕΣΠ προς τον Συνήγορο του

¹ Το Πόρισμα απευθύνεται προς τους Υπουργούς: Δημόσιας Τάξης – Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης – Δικαιοσύνης – Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Πολίτη συμπεριλαμβάνονται αντίγραφα υπηρεσιακών σημειωμάτων που χορηγήθηκαν σε ανήλικους Αφγανούς από την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου, με τα οποία τους γνωστοποιείται η υποχρέωση να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών. Στα εν λόγω έγγραφα, αντί διεύθυνσης διαμονής, αναφέρεται απλώς ως τόπος προορισμού η Αθήνα ή, σε ορισμένα από αυτά, η διεύθυνση των γραφείων του ΕΣΠ, μμολονότι αυτό δεν διαθέτει χώρους φιλοξενίας. Σε κάποιες περιπτώσεις, η πρακτική αυτή ακολουθείται ακόμη και σε βάρος ανήλικων ιδιαίτερα νεαρής ηλικίας. Χάρην παραδείγματος αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση Αφγανού ηλικίας δώδεκα ετών (αναφορά με αρ.πρωτ. 18696/23-11-05), ο οποίος, όπως διαπιστώθηκε και από τον Συνήγορο του Πολίτη, αφίχθη στα γραφεία του ΕΣΠ έπειτα από διοικητική κράτηση στην Παγανή. Ο δωδεκάχρονος ήταν άστεγος και έφερε υπηρεσιακό σημείωμα της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου, όπου αναγραφόταν ότι «συνοδεύεται» από 22-χρονο ομοεθνή του, τον οποίο ο δωδεκάχρονος δήλωσε ότι γνώρισε στο κέντρο κράτησης και ο οποίος, προφανώς, δεν ήταν σε θέση να του προσφέρει ουδεμία συνδρομή με την άφιξή τους στην Αθήνα.

Το ΕΣΠ έχει ενημερώσει κατ' επανάληψη την Εισαγγελία Ανηλίκων, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τα ανωτέρω προβλήματα, κοινοποιώντας τα σχετικά έγγραφα και στον Συνήγορο του Πολίτη (έγγραφα με αρ. πρωτ. 302/18-11-04, 345/23-12-04, 377/29-12-04, 17/28-01-05, 24/7-02-05).

Τα ίδια προβλήματα που αφορούν τους ασυνόδευτους ανήλικους στη Μυτιλήνη έχουν επίσης επισημάνει προς τον Συνήγορο του Πολίτη εκπρόσωποι της οργάνωσης «Διεθνής Αμνηστία» (έγγραφα με αρ.πρωτ. 4410/06 και 6514/06).

2. Διαδικαστικές ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη

Στο πλαίσιο της διερεύνησης της υπόθεσης από τον Συνήγορο του Πολίτη πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με εκπροσώπους της νομικής υπηρεσίας του ΕΣΠ (7/12/04 και 4/02/05) και συστηματική επικοινωνία με την εν λόγω οργάνωση.

Με τα υπ' αρ. 20652.2/17-12-04 και 20652.7/25-10-05 έγγραφα του Συνηγόρου του Πολίτη προς την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου ζητήθηκαν στοιχεία σχετικά με τη μεταχείριση των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών από τις αστυνομικές αρχές κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης και μετά τη λήξη αυτής. Με το υπ' αρ. 20652.6/10-03-05 έγγραφο προς τον Νομάρχη Λέσβου ζητήθηκε ενημέρωση σχετικά με τις ενέργειες της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης και την προνοιακή μέριμνα για τους εν λόγω ανήλικους, σε συνέχεια συνάντησης για το υπό εξέταση ζήτημα που πραγματοποιή-

θηκε στη 1/02/05. Επίσης, με το υπ' αρ. 20652.5/10-03-05 έγγραφο προς το ΠΕ.Σ.Υ.Π. Βορείου Αιγαίου ζητήθηκε ενημέρωση σχετικά με την ιατρική περίθαλψη του εν λόγω πληθυσμού.

Περαιτέρω, πραγματοποιήθηκαν δύο επισκέψεις κλιμακίου του Συνηγόρου του Πολίτη στη Μυτιλήνη: Κατά την πρώτη επίσκεψη, (1 Φεβρουαρίου 2005), έγιναν συναντήσεις με εκπροσώπους της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου, της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Μυτιλήνης και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου, καθώς και επίσκεψη-αυτοψία στο κέντρο κράτησης μεταναστών στην Παγανή. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης (27.4.2006) έγινε συνάντηση με εκπροσώπους της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου και επίσκεψη-αυτοψία στην Παγανή.

3. Οι απόψεις της Διοίκησης

Ο Νομάρχης Λέσβου κ. Παύλος Βογιατζής, σε συνάντηση (1.2.2005) όπου παρίστατο ο ίδιος και άλλοι εκπρόσωποι της Ν.Α., καθώς και στο υπ' αρ. 539/24-03-05 απαντητικό έγγραφο του προς τον Συνήγορο του Πολίτη, αναφέρθηκε σε σειρά ενεργειών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών εν γένει, και ιδίως των ανηλίκων υπό κράτηση στην Παγανή. Σύμφωνα με τα στοιχεία που εδόθησαν, με ενέργειες της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης επετεύχθη κάποια βελτίωση των συνθηκών κράτησης των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένης της μεταστέγασης του χώρου κράτησης σε εγκαταστάσεις που περιγράφονται ως πολύ καλύτερες από τις προηγούμενες. Ο Νομάρχης αναφέρθηκε στη δυσκολία επακριβούς καθορισμού της ηλικίας των μεταναστών, δεδομένης της απουσίας αποδεικτικών εγγράφων και, κατά συνέπεια, στην αδυναμία καθορισμού του ακριβούς αριθμού των ανηλίκων. Ο Νομάρχης αναφέρθηκε επίσης στην ανεπάρκεια των κοινωνικών υπηρεσιών και στις δυσκολίες του προνοιακού συστήματος να ανταποκριθεί στις ανάγκες φιλοξενίας των εν λόγω ανηλίκων, λόγω απουσίας κατάλληλων δομών.

Ειδικότερα ως προς τις ενέργειες της Ν.Α. Λέσβου για την προνοιακή φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων, στο προαναφερόμενο έγγραφο αναφέρεται: *«Η Διεύθυνση Υγείας – Πρόνοιας της Ν.Α. Λέσβου πραγματοποιεί σε τακτά χρονικά διαστήματα επισκέψεις στο Κέντρο φιλοξενίας ανηλίκων με κλιμάκια αποτελούμενα από κοινωνική λειτουργό, επισκέπτη υγείας και σε πολλές περιπτώσεις από ειδικευμένο χειρουργό, παρέχοντας την απαραίτητη ψυχολογική υποστήριξη, κάνοντας εμβολιασμούς σε παιδιά κάτω των 12 ετών, καθώς και εξετάσεις για διαπίστωση τυχόν κακοποίησής τους.»*

Στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται επίσης ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου, σε συνεργασία με την Εισαγγελία Πρωτοδικών Μυτιλήνης

και την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου, εξασφαλίζουν την φιλοξενία και προστασία των ανηλίκων αλλοδαπών που ζητούν άσυλο. Παράλληλα, εκφράζεται «ανησυχία» για την τύχη των ασυνόδευτων ανηλίκων μετά την απομάκρυνσή τους από το κέντρο κράτησης.

Όσον αφορά την πρακτική της διοίκησης κατά τον εντοπισμό των μεταναστών, οι εκπρόσωποι των αστυνομικών αρχών στη συνάντηση της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2005 υποστήριξαν ότι τηρούνται όλες οι νόμιμες διαδικασίες όσον αφορά τη διαδικασία ασύλου και την παροχή διερμηνείας κατά την αρχική συνέντευξη και κατά την κοινοποίηση διοικητικών αποφάσεων. Λόγω της απουσίας εγγράφων, δεν υπάρχει δυνατότητα αντικειμενικής πιστοποίησης της ηλικίας των αλλοδαπών, η οποία καταγράφεται κατά δήλωσή τους, με συνέπεια ο διαχωρισμός των ανηλίκων από τους ενήλικες να γίνεται στη βάση αυτή.

Κατά τη συνάντηση της 27^{ης} Απριλίου 2006 αναφέρθηκε ότι οι ακολουθούμενες πρακτικές παραμένουν σε γενικές γραμμές οι ίδιες, αλλά η κατάσταση, συνολικά, έχει βελτιωθεί, λόγω της καθιέρωσης του περιορισμού στο ελάχιστο της διάρκειας της διοικητικής κράτησης. Τούτο είχε ως συνέπεια τη σημαντική μείωση του αριθμού των κρατούμενων στην Παγανή.

Στο υπ' αρ. 6634/1/124-β/7-12-05 απαντητικό έγγραφο της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου προς τον Συνήγορο το Πολίτη αναφέρεται ότι «*οι ανήλικοι αλλοδαποί απολαμβάνουν τη μεταχείριση που αρμόζει στα παιδιά*». Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι σε κάθε περίπτωση σύλληψης ανηλίκου ενημερώνεται άμεσα η Εισαγγελική Αρχή, ότι οι ανήλικοι υποβάλλονται σε προληπτικές ιατρικές εξετάσεις και κρατούνται σε ξεχωριστό χώρο από τους ενήλικες, οι συνεντεύξεις «*διεξάγονται παρουσία νομικού συμβούλου, επιτρόπου ή άλλου ειδικώς προς τούτο εξουσιοδοτημένου προσώπου*». Επίσης, ότι σε κάθε περίπτωση μετά τη λήξη της διοικητικής κράτησης, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι παραπέμπονται σε εξειδικευμένες οργανώσεις πρόνοιας και αρωγής, ενώ τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη λήξη της διοικητικής κράτησης έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες Υγείας και Πρόνοιας και ειδικότερα στη Δ/νση Υγείας – Πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου.

4. Διαπιστώσεις

4.1. Επισκέψεις αυτοψίας του Συνηγόρου του Πολίτη στο κέντρο κράτησης παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών στην Παγανή Μυτιλήνης στις 1/2/2005 και 27/4/2006

Οι υπό διοικητική κράτηση παρανόμως εισερχόμενοι αλλοδαποί κρατούνται σε διώροφο περιφραγμένο κτίριο στην περιοχή Παγανή. Το κτίριο μισθώνεται από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου για τον

σκοπό αυτό, και έχει αντικαταστήσει ως χώρος κράτησης τις παλιές φυλακές του νησιού, όπου οι συνθήκες, σύμφωνα με τις περιγραφές, ήταν πολύ χειρότερες.

Οι καταγεγραμμένοι ως ανήλικοι ασυνόδευτοι αλλοδαποί – όλοι άρρενες – κρατούνται σε ξεχωριστό θάλαμο. Στη μικρότερη πλευρά του παραλληλόγραμμου χώρου, όπου βρίσκεται η είσοδος του θαλάμου, υπάρχει πόρτα με τζαμαρία. Στους υπόλοιπους τοίχους δεν υπάρχουν παράθυρα, και ως εκ τούτου οι κρατούμενοι δεν έχουν καμία οπτική επαφή με τον έξω χώρο.

Κατά την επίσκεψη της 1.2.2005, οι ανήλικοι κρατούνταν σε θάλαμο στον 1ο όροφο του διώροφου συγκροτήματος, έξω από τον οποίο είχαν τοποθετηθεί πρόσφατα από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση δύο κοντέινερ με επιπλέον τουαλέτες και ντους, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής. Στον θάλαμο, πέραν των κρεβατιών, δεν υπήρχαν έπιπλα, ούτε χώρος για αποθήκευση ρούχων ή προσωπικών αντικειμένων. Δεν υπήρχε σύστημα θέρμανσης, εκτός από μικρές ηλεκτρικές σόμπες αλογόνου, εντελώς ανεπαρκείς για τη θέρμανση του συγκεκριμένου χώρου, όπου επικρατούσε έντονο ψύχος. Στον ίδιο όροφο υπήρχε θάλαμος που χρησιμοποιούνταν ως αποθηκευτικός χώρος και ο θάλαμος των γυναικών.

Κατά την επίσκεψη της 27.4.2006 παρατηρήθηκε ότι ο θάλαμος των ανηλίκων είχε μεταφερθεί στον κάτω όροφο, δίπλα σε εκείνο των ενηλίκων, χωρίς σημαντική διαφοροποίηση των συνθηκών.

Η σίτιση των μεταναστών έχει ανατεθεί σε ιδιωτική εταιρεία, το κόστος προκαταβάλλεται από τη Νομαρχία και καλύπτεται από το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Παρέχονται τρία γεύματα την ημέρα. Δεν εντοπίστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα όσον αφορά τη σίτιση των μεταναστών.

Όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη των μεταναστών, κλιμάκιο ιατρών από το Γ.Ν. Μυτιλήνης επισκέπτεται τακτικά το κέντρο κράτησης και χορηγεί παραπεμπτικά για ιατρικές εξετάσεις όποτε χρειάζεται, ενώ στο κέντρο κράτησης βρίσκεται σε σταθερή βάση νοσηλεύτρια-υπάλληλος της Νομαρχίας.

Την 1^η Φεβρουαρίου 2005, οι αστυνομικές αρχές ανέφεραν ότι η προληπτική ιατρική εξέταση των μεταναστών με την άφιξή τους είχε καταργηθεί με απόφαση του προέδρου του ΠΕ.Σ.Υ.Π. Βορείου Αιγαίου, λόγω αδυναμίας των ιατρικών υπηρεσιών να αντεπεξέλθουν. Στο υπ.αρ. 265/2-06-05 απαντητικό έγγραφο του Γ.Ν. Μυτιλήνης προς τον Συνήγορο του Πολίτη επιβεβαιώνεται ότι την εποχή εκείνη δεν γινόταν προληπτικός ιατρικός έλεγχος του πληθυσμού των μεταναστών.

Κατά την επίσκεψη της 27.4.2006, διαπιστώθηκε ότι αυτή η πρακτική είχε αλλάξει πρόσφατα και ότι όλοι οι αλλοδαποί υποβάλλονταν σε

προληπτικό ιατρικό έλεγχο με την άφιξή τους. Ωστόσο, η αλλαγή αυτή επεβλήθη από τον κίνδυνο εξάπλωσης της γρίπης των πτηνών και, ως εκ τούτου, είχε χαρακτήρα συγκυριακό, χωρίς να αντανακλά μόνιμη αλλαγή στην πρακτική των αρμόδιων υπηρεσιών.

Όσον αφορά την πρόσβαση των μεταναστών στην ενημέρωση και την ενάσκηση νομίμων δικαιωμάτων, σύμφωνα με τις αστυνομικές αρχές, με την άφιξή τους πραγματοποιείται αρχική συνέντευξη παρουσία «μεταφραστή» (στην πράξη πρόκειται για έναν από αυτούς, ο οποίος ομιλεί – συνήθως στοιχειώδη – αγγλικά).

Η επικοινωνία με τους ανήλικους κατά τις επισκέψεις του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε πράγματι μέσω ενός από αυτούς ο οποίος μιλούσε ελάχιστα αγγλικά και ενεργούσε ως μεταφραστής κατά την επικοινωνία με τις αστυνομικές αρχές και εξωτερικούς φορείς.

Εκπρόσωποι των αστυνομικών αρχών ανέφεραν ότι με την άφιξη των αλλοδαπών τους χορηγείται ενημερωτικό έντυπο για τα δικαιώματά τους στη γλώσσα τους και τους παρέχεται σχετική ενημέρωση μέσω διερμηνέα (οι αστυνομικές αρχές διέθεταν αντίγραφα των ενημερωτικών εντύπων στην αγγλική, γαλλική, τουρκική και αραβική). Κατά την επίσκεψη της 1.2.2005 οι ανήλικοι, ερωτώμενοι, αρνήθηκαν ότι είχαν λάβει τέτοια ενημέρωση, ενώ όταν οι αστυνομικές αρχές παρουσίασαν αντίγραφο του προαναφερόμενου ενημερωτικού εντύπου στην αραβική, οι παρευρισκόμενοι δήλωσαν ότι δεν κατανοούν τη γλώσσα αυτή. Κατά την επίσκεψη της 27.4.2006 το εν λόγω έντυπο, σε διάφορες γλώσσες, ήταν τοιχοκολλημένο έξω από τους θαλάμους στο κέντρο κράτησης, ωστόσο ερωτώμενοι, και πάλι οι ανήλικοι δήλωσαν ότι δεν το κατανοούν, ούτε γνωρίζουν το περιεχόμενο των διοικητικών εγγράφων που τους έχουν κοινοποιηθεί.

4.2. Σχόλια – παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη

Ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Μυτιλήνης ενημερώνεται για την άφιξη των μεταναστών τόσο των ενηλίκων όσο και ανηλίκων στο νησί, οπότε και απέχει της ποινικής δίωξης. Δεν υπάρχει περαιτέρω παρέμβαση του Εισαγγελέα όσον αφορά την παροχή προστασίας ή τη διασφάλιση οιασδήποτε μέριμνας για τους ανήλικους, πέραν της καθαρά τυπικής λειτουργίας του ως ειδικού προσωρινού επιτρόπου εκείνων που υποβάλλουν αίτημα ασύλου σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 του Π.Δ. 61/1999.

Όσον αφορά το ζήτημα του διαχωρισμού των ανηλίκων από τους ενήλικες κατά την κράτηση, πρέπει να σημειωθεί ότι η ηλικία των μεταναστών καταγράφεται κατά δήλωση τους, δεδομένης της απουσίας αποδεικτικών εγγράφων. Δεν υπάρχει κανένα σύστημα ούτε καταβάλλεται προσπάθεια αντικειμενικής εξακρίβωσης της ηλικίας, μολονότι είναι εμφανές ότι αρκετοί ενήλικες δηλώνουν ανήλικοι, αλλά και αντίστροφα.

Κατά συνέπεια, μολονότι υπάρχει πρόβλεψη για ξεχωριστή κράτηση των ανηλίκων, στην πράξη αυτό δεν τηρείται σε όλες τις περιπτώσεις.

Κατά τη δεύτερη επίσκεψη – αυτοψία στο κέντρο κράτησης (27/04/06), παρατηρήθηκε σημαντική μείωση του αριθμού των κρατουμένων. Η μείωση αυτή σε μεγάλο βαθμό συνδέεται με την υιοθέτηση, κατά το μεσοδιάστημα, της πρακτικής του περιορισμού στο ελάχιστο της διάρκειας της διοικητικής κράτησης των παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών, ιδίως όσων προέρχονται από χώρες προς τις οποίες η απέλαση είναι ανέφικτη. Σύμφωνα με τις αστυνομικές αρχές, οι μετανάστες που προέρχονται ιδίως από το Ιράκ και το Αφγανιστάν κρατούνται στην παρούσα φάση κατά μέσο όρο μια περίπου εβδομάδα, σε αντίθεση με την παλαιότερη πρακτική που ήταν η εξάντληση του τρίμηνου της διοικητικής κράτησης για όλους τους αλλοδαπούς.

Ο θάλαμος κράτησης των ανηλίκων, λόγω της έλλειψης φυσικού φωτισμού και επίπλωσης (πέραν της εντελώς στοιχειώδους), σε συνδυασμό με το μέγεθος του και τον μικρό αριθμό των κρατουμένων, δίνει την εντύπωση μεγάλου αποθηκευτικού χώρου και παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα όσον αφορά τη θέρμανση, την απουσία φυσικού φωτισμού ή ακόμη και οπτικής επαφής με τον έξω χώρο.

Δεν διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο επισκέψεων του Συνηγόρου του Πολίτη στις συνθήκες κράτησης των ανηλίκων. Ωστόσο, η μείωση του αριθμού των κρατουμένων συνεπάγεται κάποια βελτίωση των συνθηκών σε ότι αφορά: την απουσία συνωστισμού (ιδίως στο θάλαμο των ενηλίκων, όπου οι κρατούμενοι στο παρελθόν ήταν κυριολεκτικά στοιβαγμένοι σε εντελώς ανεπαρκή χώρο), τη δυνατότητα περισσότερο χρόνου προαυλισμού (κάτι που παρουσίαζε δυσκολίες λόγω του μεγάλου αριθμού των κρατουμένων, με αποτέλεσμα συχνά να περιορίζεται ή να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των οργάνων φρούρησης), την ευκολότερη πρόσβαση στο καρτοτηλέφωνο που βρίσκεται τοποθετημένο στο εξωτερικό του κτιρίου, καθώς και τη δυνατότητα καλύτερης αντιμετώπισης τυχόν προβλημάτων εκ μέρους των αστυνομικών φρουρών.

Υπό την έννοια αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι συνθήκες κράτησης παρουσιάζουν μικρή βελτίωση, μολονότι παραμένουν κακές και οι χώροι σαφώς ακατάλληλοι για την κράτηση ανηλίκων.

Ενόψει των ανωτέρω, θετικό θεωρείται ο περιορισμός της διάρκειας της διοικητικής κράτησης, αλλά και της παραμονής των ανηλίκων στις παραπάνω συνθήκες που αυτό συνεπάγεται, σύμφωνα με τις επιταγές τόσο της Σύμβασης της Γενεύης άρθρο 31 παρ.1 για την απαγόρευση κράτησης των παιδιών όσο και της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού άρθρο 37 β που προβλέπει την κράτηση ως έσχατη λύση και για το

συντομότερο χρονικό διάστημα.

Υπαρξη ή συστηματική χρήση επίσημης διερμηνείας δεν διαπιστώθηκε. Η επικοινωνία μέσω αλλοδαπών οι οποίοι ομιλούν αγγλικά και ενεργούν ως μεταφραστές φαίνεται να είναι στοιχειώδης. Παρά τη χορήγηση ενημερωτικών εντύπων και τον ισχυρισμό των αστυνομικών αρχών περί προφορικής ενημέρωσης των μεταναστών κατά την κοινοποίηση διοικητικών εγγράφων, δεν προέκυψε με σαφήνεια ότι οι ανήλικοι κατανοούν το περιεχόμενο των εγγράφων και έχουν επαρκή ενημέρωση για τα δικαιώματά τους και τις διαδικασίες που τους αφορούν. Περαιτέρω, οι αστυνομικοί παραδέχτηκαν ότι δεν παρέχεται ειδική ενημέρωση για το δικαίωμα υποβολής αιτήματος ασύλου και ότι κατά τους τελευταίους μήνες ο αριθμός των αιτημάτων είναι σχεδόν μηδενικός.

Από τα παραπάνω, δεν προκύπτει ότι η πρόσβαση στην ενημέρωση και στην ενάσκηση των νομίμων δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών είναι επαρκής.

Μετά τη λήξη της διοικητικής κράτησης οι ανήλικοι αφήνονται ελεύθεροι με υπηρεσιακό σημείωμα της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου, στο οποίο αναγράφεται ότι είναι υποχρεωμένοι να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών.

Δεν διαπιστώθηκε ουδεμία περαιτέρω παρέμβαση ή μέριμνα της Δ/σης Υγείας – Πρόνοιας της Ν.Α. Λέσβου ή άλλου δημόσιου φορέα αρμόδιου για την προστασία των ανηλίκων όσον αφορά την παροχή κοινωνικής αρωγής στους ανηλίκους για τη διασφάλιση της προστασίας και της επιβίωσής τους μετά τη λήξη της κράτησης, παρά τον ισχυρισμό περί του αντιθέτου στο υπ' αρ. 6634/1/124-β/7-12-05 έγγραφο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου.

Συνολικά, από τα παραπάνω προκύπτει ότι στην Παγανή Μυτιλήνης η θεσμική επιταγή για διαφοροποιημένη μεταχείριση των ανηλίκων εξαντλείται στην πρακτική της κράτησής τους σε διαφορετικό χώρο από τους ενήλικες. Ωστόσο, η πρακτική αυτή αφενός δεν εφαρμόζεται επαρκώς, λόγω της απουσίας ενός έγκυρου συστήματος για την ταυτοποίηση των ανηλίκων, αφετέρου δεν συνοδεύεται από συνολικά διαφοροποιημένη μεταχείριση κατά τη διάρκεια της κράτησης και μετά τη λήξη αυτής. Η ανηλικότητα και οι υποχρεώσεις της Πολιτείας για παροχή προστασίας και φροντίδας που πηγάζουν από αυτήν, ουσιαστικά παραβλέπονται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

5. Συμπεράσματα

5.1. Η υποδοχή των ασυνόδευτων ανηλικων αλλοδαπών

5.1.1. Η απουσία κατάλληλων κέντρων υποδοχής

Οι αλλοδαποί ανήλικοι που συλλαμβάνονται ως παρανόμως εισερ-

χόμενοι στη χώρα από τις αστυνομικές αρχές της Λέσβου κρατούνται στο χώρο που περιγράφεται παραπάνω, στην Παγανή. Ο χώρος δεν είναι σχεδιασμένος για αυτή τη χρήση, αλλά έχει μετατραπεί σε χώρο κράτησης παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών ελλείπει ειδικού και κατάλληλου χώρου.

Όπως είναι επόμενο, στο σύνολό τους στη Μυτιλήνη αλλά και αλλού, τέτοιοι χώροι δεν καλύπτουν στοιχειώδεις ανάγκες ούτε των ενηλίκων κρατούμενων, πολλώ δε μάλλον των ανηλίκων που χρήζουν ειδικής φροντίδας και απολαμβάνουν ειδικότερα δικαιώματα. Ως αποτέλεσμα, η αντιμετώπιση των αλλοδαπών ανηλίκων που εντοπίζονται να εισέρχονται παράνομα στη χώρα είναι προβληματική ήδη από το πρώτο στάδιο.

Ένα μείζον πρόβλημα της υποδοχής, επομένως, είναι η έλλειψη ειδικών χώρων φιλοξενίας των μεταναστών. Η ίδρυση τέτοιων χώρων (άρθρο 81, Ν. 3386/2005) συνιστά επιτακτική ανάγκη για τη δημιουργία της στοιχειώδους υποδομής για την επίλυση των προβλημάτων υποδοχής.

Το αρμόδιο Υπουργείο αναγνωρίζει την αναγκαιότητα δημιουργίας των χώρων αυτών². Ωστόσο, εμμένει στην άποψη ότι «οι ειδικοί χώροι φιλοξενίας που προβλέπονται στο άρθρο 81 του ν. 3386/05 αφορούν στους αλλοδαπούς, στο πρόσωπο των οποίων συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 3 του άρθρου 76 του ίδιου νόμου και δεν αφορούν στους λαθρομετανάστες (sic), η φύλαξη των οποίων γίνεται σύμφωνα με τα σχέδια «ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟ» και «ΒΑΛΚΑΝΙΟ» σε κέντρα Προσωρινής Διαμονής Λαθρομεταναστών, την αρμοδιότητα για τη λειτουργία των οποίων έχουν οι κατά τόπο Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις». Σύμφωνα με την άποψη αυτή, οι παρανόμως εισερχόμενοι αλλοδαποί αντιμετωπίζονται σε δύο φάσεις: η πρώτη, με την έλευσή τους και έως την έκδοση της πράξης διοικητικής απέλασης, οπότε η φύλαξή τους γίνεται σύμφωνα με τα σχέδια «ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟ» και «ΒΑΛΚΑΝΙΟ» και η δεύτερη, από την έκδοση της πράξης αυτής έως την υλοποίηση της απόφασης, οπότε πρέπει να φιλοξενούνται στους ειδικούς χώρους φιλοξενίας, οι οποίοι προβλέπεται στο άρθρο 81 του ν. 3386/2005 να δημιουργηθούν. Η υιοθέτηση της θέσης αυτής αντικατοπτρίζει τη στάση της Πολιτείας να αντιμετωπίζει το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης ως έκτακτο και περιστασιακό και καταλήγει στον ακόμα μεγαλύτερο κατακερματισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπηρεσιών, κάτι που αποτελεί έναν από τους πλέον προβληματικούς παράγοντες όσον αφορά την μεταχείριση των ασυνόδευτων αλλοδαπών

² «Σε κάθε περίπτωση, η έκδοση της Κ.Υ.Α. που προβλέπεται από το άρθρο 81 του Ν. 3386/05 κρίνεται αναγκαία και κατά το μέρος που εμπλέκεται το Υπουργείο μας, θα προβούμε στις απαραίτητες ενέργειες». Έγγραφο με αρ. πρωτ. 11021/06 της 1.3.2006 του Τμήματος Αδειών Παραμονής της Διεύθυνσης Αλλοδαπών και Μετανάστευσης του ΥΠΕΣΔΑ προς τη Βουλή των Ελλήνων εξ αφορμής ερώτησης του βουλευτή Ν. Γεωργιάδη.

ανηλίκων.

5.1.2. Η ταυτοποίηση του πληθυσμού των ασυνόδευτων ανηλίκων

(α) Ο χαρακτηρισμός του αλλοδαπού ως ανηλίκου

Προτεραιότητα των αρχών όταν διαχειρίζονται ζητήματα αλλοδαπών ανηλίκων, επιβάλλεται να είναι η προστασία της παιδικής ηλικίας. Ο εντοπισμός των ανηλίκων μεταξύ των αλλοδαπών κατέχει πρωτεύοντα ρόλο στη διαδικασία της προστασίας των δικαιωμάτων τους, καθώς είναι προφανές ότι από τον χαρακτηρισμό ενός προσώπου ως ανηλίκου πηγάζουν διαφορετικές υποχρεώσεις της Πολιτείας απέναντί του. Ο χαρακτηρισμός απονέμει την ιδιότητα του ανηλίκου και καθιστά εφαρμοστέες ευεργετικές για το πρόσωπό του διατάξεις που καθιερώνουν υποχρεώσεις των διοικητικών οργάνων.

Ο ηλικιακός χαρακτηρισμός είναι κρίσιμος για να θεωρηθεί ένας αλλοδαπός ως ασυνόδευτος ανήλικος σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. θ' του Ν. 3386/2005.

Στην Ελλάδα, το νομοθετικό πλαίσιο δεν προβλέπει διαδικασία για τον καθορισμό της ηλικίας του αλλοδαπού ανηλίκου. Στην πράξη, όπως συμβαίνει και στην υπό εξέταση περίπτωση, ελλείπει αποδεικτικών εγγράφων, οι αρχές αρκούνται στη δήλωση των αλλοδαπών για την ηλικία τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις, άτομα προφανώς ανήλικα να χαρακτηρίζονται ως ενήλικες είτε διότι λόγω της διαφορετικής γλώσσας δεν έχουν καταλάβει την ερώτηση των αστυνομικών οργάνων και την κρισιμότητά της για την περαιτέρω αντιμετώπισή τους, είτε διότι εσκεμμένα δηλώνουν ψευδώς, ή ακόμη διότι και οι ίδιοι δεν γνωρίζουν ακριβώς την ηλικία τους. Κατά συνέπεια, αλλοδαποί που είναι στην πραγματικότητα ανήλικοι μπορεί να κρατούνται και να αντιμετωπίζονται εν γένει ως ενήλικες, εφόσον έχουν καταχωρηθεί ως τέτοιοι.

Το πρόβλημα, στην πράξη, όπως αναφέρεται και παραπάνω, απλώς επισκιάζεται από το ευρύτερο πρόβλημα της ουσιαστικά αδιαφοροποίητης αντιμετώπισης των ανηλίκων από τους ενήλικες, δεδομένης της απουσίας ειδικών μέτρων για την προστασία και φροντίδα των ανηλίκων κατά τη διάρκεια της κράτησής τους από τις αστυνομικές αρχές αλλά και μετά.

(β) Ταυτοποίηση της νομικής κατηγορίας των αλλοδαπών ανηλίκων

Κατά τη διαδικασία του χαρακτηρισμού ενός αλλοδαπού ως ανηλίκου, σημαντική είναι και η ταυτοποίηση της νομικής κατηγορίας στην οποία υπάγεται ο κάθε ανήλικος, η οποία καθορίζει και τα ειδικότερα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν για την προστασία του. Οι αλλοδαποί ανή-

λικοί μπορεί να είναι θύματα παράνομης διακίνησης, εμπορίας και εκμετάλλευσης ή αιτούντες άσυλο ή ασυνόδευτοι οικονομικοί μετανάστες. Η κατηγοριοποίηση παράγει διαφοροποιημένες δεσμεύσεις ως προς το είδος και το εύρος των παροχών και των υπηρεσιών της Πολιτείας σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

Η ιδιότητα του αλλοδαπού ως ανηλίκου, ως ασυνόδευτου, ως αιτούντος άσυλο και η χώρα προέλευσής του προκειμένου να διαπιστωθεί αν είναι εφικτός ή όχι ο επαναπατρισμός του, αποτελούν τα ελάχιστα στοιχεία άνευ των οποίων η παροχή επαρκούς προστασίας στους ανηλίκους είναι αδύνατη.

Οι αστυνομικές αρχές υποχρεούνται να διευκολύνουν την πρόσβαση των αλλοδαπών ανηλίκων στο άσυλο, κατά τους ορισμούς του άρθρου 1 του Π.Δ. 61/1999. Η διευκόλυνση αυτή προϋποθέτει την παροχή ενημέρωσης σε γλώσσα την οποία οι ανήλικοι κατανοούν, για τις συνέπειες της υποβολής της αίτησης ασύλου στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη Σύμβαση του Δουβλίνου και της ενδεχόμενης απόρριψής της καθώς και για τις προοπτικές τους μέχρι την έκδοση «ροζ κάρτας».

Επίσης, οι αστυνομικές αρχές πρέπει να διευκολύνουν τη διαδικασία υποβολής αίτησης άδειας παραμονής στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα άρθρα 46 και 47 του Ν. 3386/2005, όταν ο ανήλικος έχει χαρακτηριστεί θύμα εμπορίας ανθρώπων, με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα.

Στην υπό εξέταση περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Παγανή Μυτιλήνης, σε καμία περίπτωση δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθούν ενέργειες για την ταυτοποίησή τους ή για την αναζήτηση της οικογένειάς τους, πέρα από τον προβλεπόμενο τυπικό έλεγχο των στοιχείων τους από τη λίστα του χώρου Σένγκεν, για την εξακρίβωση και συμπλήρωση των ελάχιστων στοιχείων που καταγράφονται (ονοματεπώνυμο – ηλικία – εθνικότητα) από τις αστυνομικές αρχές. Επίσης, διαπιστώθηκε απουσία ευθείας ενημέρωσης των ανηλίκων για το δικαίωμα υποβολής αιτήματος ασύλου και τις συνέπειές της.

Περαιτέρω, όπως αναφέρεται και παραπάνω, κατά τις επισκέψεις στο κέντρο κράτησης στην Παγανή διαπιστώθηκαν δυσκολίες στην επικοινωνία των ανηλίκων αλλοδαπών με το κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη αλλά και με τους αστυνομικούς υπαλλήλους, λόγω της γλώσσας και της απουσίας επίσημης διερμηνείας. Και στις δύο επισκέψεις, ερωτηθέντες οι ανήλικοι δήλωσαν ότι δεν κατανοούν το ενημερωτικό έντυπο που τους παρέχεται από τις αστυνομικές αρχές και το περιεχόμενο των διοικητικών εγγράφων που τους έχουν κοινοποιηθεί. Η δυσχέρεια επικοινωνίας καθιστά ανεπαρκή την ενημέρωση για τα δικαιώματά τους, αλλά και την ακριβή ταυτοποίηση της νομικής κατηγορίας στην οποία ανήκουν.

Από τα παραπάνω, συνολικά, προκύπτει ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που κρατούνται στην Παγανή δεν λαμβάνουν επαρκή ενημέρωση για τα δικαιώματά τους και τον τρόπο άσκησής τους και κατά συνέπεια δεν ενεργοποιούνται πάντα οι κατάλληλες για την περίπτωσή τους διατάξεις.

5.2. Η διοικητική κράτηση των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών

5.2.1. Διαχωρισμός ενηλίκων-ανηλίκων

Μείζον ζήτημα της διοικητικής κράτησης ανηλίκων είναι ο διαχωρισμός τους από τους ενήλικες. Ο διαχωρισμός των ανήλικων κρατούμενων επιβάλλεται από την ανάγκη ειδικής προστασίας τους από ενδεχόμενες επιπτώσεις της κράτησης στην ψυχοσωματική τους υγεία, εξαιρέση δε στον κανόνα αυτό μπορεί να χωρεί μόνο εφόσον το επιβάλλει το συμφέρον των ανηλίκων (Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ν. 2101/1992 αρ.3. παρ 1.). Η συγκατάθεση των ανηλίκων από μόνη της δεν μπορεί να θεωρηθεί λόγος ανατροπής του κανόνα και κράτησής τους μαζί με ενήλικες.

Στην περίπτωση της Παγανής οι αστυνομικές αρχές έχουν ορίσει ξεχωριστό χώρο κράτησης για τους ανήλικους. Ωστόσο, ο διαχωρισμός γίνεται κατά δήλωση του κάθε αλλοδαπού για την ηλικία του με αποτέλεσμα, ελλείψει επισήμων εγγράφων και ενός έγκυρου συστήματος εντοπισμού και καταγραφής των ανηλίκων, όπως αναφέρεται και παραπάνω, πολλοί αλλοδαποί που είναι προφανώς ανήλικοι να κρατούνται μαζί με ενήλικες.

Για την προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων δεν αρκεί απλώς η ερώτηση περί της ηλικίας του κάθε εντοπιζόμενου ατόμου εκ μέρους των διοικητικών οργάνων. Όταν πρόκειται προφανώς περί ανηλικού προσώπου, το αστυνομικό όργανο οφείλει να παρεμβαίνει και να δρα υπέρ της προστασίας του, τόσο όσον αφορά τη διασφάλιση της τήρησης του κανόνα του διαχωρισμού από τους ενήλικες κατά την κράτηση, όσο και την ενεργοποίηση των λοιπών διατάξεων και διαδικασιών.

5.2.2. Συνθήκες κράτησης

Δεδομένης της απουσίας οργανωμένων κέντρων υποδοχής των παρανόμως εισερχόμενων μεταναστών, την ανάγκη φύλαξής τους καλύπτουν, κατά κανόνα, χώροι οι οποίοι στην πλειοψηφία τους, δεν καλύπτουν ούτε καν τις στοιχειώδεις ανάγκες διαβίωσης ενός μεγάλου, όπως κατά κανόνα συμβαίνει, αριθμού ανθρώπων.

Ωστόσο, η παροχή των αναγκαίων μέσων για αξιοπρεπή διαβίωση των υπό διοικητική κράτηση αλλοδαπών, όσον αφορά την υγιεινή των χώρων, τη σίτιση, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την επικοινωνία

και τη δυνατότητα κίνησης, αποτελεί μία υποχρέωση συνταγματικώς επιβεβλημένη, την οποία η Πολιτεία οφείλει να εκπληρώσει (άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ.1, 7 παρ.2, και 22 παρ.3 του Συντάγματος). Ειδικότερα εάν πρόκειται για κρατούμενους οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα πολιτικού ασύλου, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Π.Δ. 61/1999 και τη Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες του 1951, το μέτρο των συνθηκών υποδοχής (και όχι κράτησης, κατά την έκφραση της Οδηγίας) καθορίζεται και από την Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 27.1.2003, την οποία η Ελλάδα όφειλε να ενσωματώσει στο εσωτερικό της δίκαιο έως τις 6.2.2005. Οι καταδίκες της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για τις συνθήκες κράτησης δύο κρατούμενων αλλοδαπών υπηκόων (υποθέσεις *Peers κατά Ελλάδα* 19.4.2001, παρ. 74-75, και *Dougoz κατά Ελλάδα* 6.3.2001, παρ. 46-48), οφείλονται ακριβώς στο γεγονός ότι το Δικαστήριο του Στρασβούργου διέγνωσε ότι οι κακές συνθήκες κράτησης συνιστούν προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά παράβαση του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Οι εν λόγω καταδίκες ήταν ένας από τους λόγους για τους οποίους προβλέφθηκε ανώτατο χρονικό όριο διοικητικής κράτησης (3 μήνες, σύμφωνα με το άρθρο 44 του Ν.2910/2001). Ωστόσο, το πρόβλημα των κακών συνθηκών κράτησης δεν φαίνεται να έχει επιλυθεί για τις περισσότερες από τις περιοχές όπου συλλαμβάνονται ομάδες παρανόμως εισερχομένων στη χώρα αλλοδαπών.

Ειδικά όσον αφορά τη διοικητική κράτηση³, πρέπει να επισημανθεί ότι αποτελεί προσωρινό μέτρο στέρησης της προσωπικής ελευθερίας με στόχο αφενός τον έλεγχο των στοιχείων του παράνομα ευρισκόμενου αλλοδαπού από τις αστυνομικές αρχές, αφετέρου την αποτροπή της διαφυγής του παράνομα διαμένοντος, ενόψει της έκδοσης και της εκτέλεσης της πράξης διοικητικής απέλασης. Ωστόσο, η διοικητική κράτηση προσομοιάζει με φυλάκιση και οι κρατούμενοι δικαιούνται να τυγχάνουν προστασίας τουλάχιστον ίσης με αυτήν των φυλακισμένων. Με αυτό το δεδομένο, κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης, όπως και κατά τη διάρκεια της φυλάκισης, ο μόνος περιορισμός στη γενική νομική κατάσταση των κρατούμενων είναι ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας⁴

³ Αναλυτικά για τη διοικητική κράτηση ανηλίκων και τους λόγους που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη να αντικατασταθεί με φιλοξενία βλ. Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση «Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων», Οκτώβριος 2005, σελίδα 20 επ. (σημείωση της επιμελήτριας: για το κείμενο της έκθεσης βλέπε σε ιστότοπο του Συνηγόρου του Πολίτη [www. synigoros. gr/Συνήγορος του Παιδιού](http://www.synigoros.gr/Συνήγορος του Παιδιού)).

⁴ Το ΕΔΔΑ έχει αποσαφηνίσει ότι ως προσωπική ελευθερία, η οποία προστατεύεται στο άρθρο 5 ΕΣΔΑ, είναι η φυσική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία σωματικής κίνησης του ατόμου στον χώρο (S. Erkman, *European Convention on Human Rights*, Kluwer Publ., Antwerp, 1984, p. 210). Για την έννοια της φυσικής (σωματικής) ελευθερίας, βλέπε

με τη στενή έννοια, δηλαδή της ελευθερίας του ατόμου για φυσική μετακίνησή του στο χώρο. Πέραν του ρητού αυτού περιορισμού, οι έγκλειστοι δεν παύουν να είναι φορείς των άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων που δεν έχουν ρητά περιοριστεί. Στην περίπτωση των ανηλίκων τα δικαιώματα αυτά, ιδίως εκείνα που προκύπτουν από την ηλικία τους και απορρέουν από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, είτε δεν είναι εφικτό να γίνουν σεβαστά είτε προσβάλλονται ευθέως από τις συνθήκες της διοικητικής αστυνομικής κράτησης.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρο 37 εδ. β), η κράτηση πρέπει «να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας».

Από την εφαρμογή του μέτρου της διοικητικής κράτησης θίγεται επιπλέον το δικαίωμα των άρθρων 9 (μη αποχωρισμός από γονείς), 16 (προστασία από παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή, στην τιμή και την υπόληψη), 20 (προστασία στο παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον), 24 (δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας), 27 (κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού), 28 (δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση) σε συνδυασμό με τις κατευθυντήριες αρχές του άρθρου 3 (αρχή του συμφέροντος του παιδιού) και του άρθρου 6 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Σε αυτή την κατάσταση, ο ανήλικος, ιδίως όταν παραμένει χωρίς εκπροσώπηση/επιμέλεια (βλ. παρακάτω), καθίσταται επιπρόσθετα ευάλωτος ως προς την παραβίαση των δικαιωμάτων του. Ως εκ τούτου επιβάλλεται να του παρέχεται υποστήριξη, καθοδήγηση και προστασία, ακόμη και όταν εκτιμάται ότι λόγω ηλικίας διαθέτει την απαραίτητη ωριμότητα, ιδίως ενόψει της πρόβλεψης δυνατότητας προσφυγής και αντίρρησης κατά των μέτρων της κράτησης και απέλασης.

5.3. Η μεταχείριση των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών μετά τη λήξη της διοικητικής κράτησης

Με τη λήξη της διοικητικής κράτησης στην Παγανή, όπως αναφέρεται και παραπάνω, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αφήνονται ελεύθεροι με τη χορήγηση Υπηρεσιακού Σημειώματος της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου όπου αναγράφεται ότι υποχρεούνται να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών.

Στο προαναφερόμενο υπ' αρ. 539/24-3-05 έγγραφο του Νομάρχη

Λέσβου αναφέρεται ότι η προνοιακή μέριμνα εκ μέρους των κοινωνικών υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου απευθύνεται σε παιδιά *κάτω των 12 ετών*. Ωστόσο, το σύνολο σχεδόν των ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών είναι πάνω από το ηλικιακό αυτό όριο και δεν απολαμβάνουν καμίας μέριμνας.

Η παραπομπή σε ειδικά κέντρα φιλοξενίας περιορίζεται στους αιτούντες άσυλο, οι οποίοι αποτελούν ελάχιστη μειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Όσον αφορά τους υπόλοιπους, η πρακτική σε όλα τα στάδια της διαδικασίας καταδεικνύει ότι η ανηλικότητα, αυτή καθαυτή, δεν προκαλεί στους εμπλεκόμενους φορείς – δηλαδή τις εισαγγελικές, αστυνομικές και προνοιακές αρχές – καμία συναίσθηση ότι υπέχουν υποχρέωση για προστασία και φροντίδα.

Και στη φάση αυτή, όπως και κατά την υποδοχή και διοικητική κράτηση, ουδεμία επίσημη πρόβλεψη υπάρχει για την αναζήτηση των οικογενειών και την επανένωση των ανηλίκων με αυτές. Το ζήτημα του ανέφικτου του επαναπατρισμού, ενώ άτυπα λαμβάνεται υπόψη από τις αστυνομικές αρχές της Λέσβου για τους υπηκόους ορισμένων χωρών ως προς την ελαχιστοποίηση του χρόνου κράτησής τους, δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την περαιτέρω μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων. Δεν υπάρχει ουδεμία περαιτέρω πρόβλεψη για την προστασία και τη διασφάλιση των αναγκών για την επιβίωσή τους, ούτε καν για την κάλυψη της δαπάνης μετάβασής τους στην Αθήνα, όπου κατευθύνονται, αρχικά τουλάχιστον, σχεδόν στο σύνολό τους.

Άμεση συνέπεια των ανωτέρω είναι η κατάσταση που απεικονίζεται στα αναφερόμενα στην αρχή του παρόντος πορίσματος έγγραφα του ΕΣΠ (αρ. πρωτ. 17/2005 και 24/2005, προς την Εισαγγελία Ανηλίκων, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης) και η οποία επιβεβαιώνεται πλήρως από τη διερεύνηση του Συνηγόρου του Πολίτη.

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται παντελής απουσία μέριμνας εκ μέρους της Πολιτείας για την φροντίδα και προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων που αφήνονται ελεύθεροι έπειτα από διοικητική κράτηση στην Παγανή.

5.4. Το ζήτημα της πραγματικής φροντίδας και εκπροσώπησης των ασυνόδευτων ανηλίκων

5.4.1. Το πρόβλημα

Η μαζική εισροή ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών ανέδειξε, μεταξύ άλλων σοβαρών προβλημάτων, και το ζήτημα της έλλειψης επαρκούς φροντίδας και προστασίας ως συνέπεια της απουσίας των γονέων τους. Η επιδεινούμενη αυτή κατάσταση της εισόδου ασυνόδευτων ανηλί-

κων, λόγω γενικότερων κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων σε άλλες χώρες, αποτελεί ταυτόχρονα τεράστια πρόκληση για το προνοιακό μας σύστημα. Μολονότι η Ελλάδα διαθέτει επαρκές θεσμικό πλαίσιο, στην πράξη ελάχιστες από τις σχετικές προβλέψεις εφαρμόζονται. Δεδομένου ότι απαιτείται η οργάνωση και λειτουργία των δομών υλοποίησης, το πρόβλημα στην επιμέλεια των ασυνόδευτων ανηλίκων αφορά εν μέρει την ανεπάρκεια τέτοιων δομών και εξειδικευμένων επαγγελματιών.

Από την άλλη πλευρά, όπως επισημαίνεται και παραπάνω, στην πράξη έχει καταδειχτεί ότι η βιολογική ιδιότητα της ανηλικότητας των αλλοδαπών που εισέρχονται παράνομα στη χώρα δεν κινητοποιεί τη διοίκηση να εφαρμόσει τις διατάξεις περί επιτροπείας (άρ.1589 και επ. ΑΚ) με την ενημέρωση του Εισαγγελέα (άρ.1603 ΑΚ). Στερούμενοι, ωστόσο, της απαραίτητης επιμέλειας, οι ανήλικοι αυτοί στερούνται ταυτόχρονα και τις στοιχειώδεις εκείνες προϋποθέσεις για να διαβιώσουν, όπως εργασία, εκπαίδευση, έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων κ.ά.

Καθ' όλα τα στάδια της διαδικασίας δεν υπάρχει ουσιώδης διαφοροποίηση μεταξύ ανηλίκων και ενηλίκων και, βέβαια, η μόνη περίπτωση για την οποία προβλέπεται ρητά η ενημέρωση του Εισαγγελέα Ανηλίκων αφορά την κατηγορία των αιτούντων άσυλο, δεδομένου ότι επιβάλλεται ο διορισμός του Εισαγγελέα Ανηλίκων ως προσωρινού επιτρόπου μέχρι την οριστική κρίση επί του αιτήματος ασύλου σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 1 του Π.Δ. 61/1999. Επισημαίνεται δε ότι από καμία ειδική διάταξη δεν προκύπτει ευθεία υποχρέωση του Εισαγγελέα να διορίζει επίτροπο για τους ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανηλίκους πλην της παραπάνω κατηγορίας.

5.4.2. Οι εγγυήσεις στο ισχύον νομικό πλαίσιο για τους ανηλίκους που στερούνται γονικής μέριμνας

Η προστασία της ανηλικότητας διέπεται από ένα σύνολο κανόνων, που περιλαμβάνει διατάξεις συνταγματικής περιωπής και προβλέψεις του κοινού νομοθέτη. Η συνταγματική διάσταση αυτής της προστασίας βρίσκει έρεισμα στις συνδυασμένες διατάξεις των παρ. 1 και 3 του άρθρου 21. Η παρ.1 αφορά την ανήλικη νεότητα, δηλαδή αυτήν μέχρι την ηλικία των 18 ετών, που ταυτίζεται με την «παιδική ηλικία», ενώ η παράγραφος 3 αναφέρεται στην προστασία ακόμη και της ενήλικης νεότητας, που εκτείνεται πέραν των 18 ετών και σε όριο που διαμορφώνεται από την κοινή πείρα και τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις.

Φορέας του δικαιώματος αυτού είναι κατ' αρχήν οι Έλληνες πολίτες με βάση τη διατύπωση του άρθρου 21 παρ.3 του Συντάγματος. Ωστόσο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επιταγή για προστασία της νεότητας αποτελεί ένα καθολικό δικαίωμα ανεξάρτητα από το *status civitatis* του

ανηλικού. Η εκδοχή ότι οι αλλοδαποί ανήλικοι θα μπορούσαν να αφεθούν χωρίς την αναγκαία άμεση βοήθεια προσβάλλει την ίδια την έννοια της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος⁵). Επιπροσθέτως, το άρθρο 13 παρ.3 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (Ν. 1426/1984) ρητά αναφέρεται σε όλα τα πρόσωπα χωρίς διάκριση ημεδαπών και αλλοδαπών ως δικαιούχους βοήθειας για την πρόληψη, εξάλειψη ή βελτίωση της κατάστασης ανάγκης προσωπικής ή οικογενειακής φύσεως.

Η προστασία εξειδικεύεται και μέσα από σειρά διατάξεων της κοινής νομοθεσίας, όπως αυτές των άρθρων 1589 έως 1669 ΑΚ, που ρυθμίζουν ζητήματα σχετικά με την επιτροπεία ανηλίκων οι οποίοι στερούνται της κατάλληλης γονικής μέριμνας. Η επιτροπεία ανηλίκων προϋποθέτει ότι η γονική μέριμνα δεν υπάρχει ή αδρανεί και περιλαμβάνει τη διοίκηση της περιουσίας του ανηλικού, την εκπροσώπηση και την επιμέλεια του προσώπου.

6. Προτάσεις

Το παρόν πόρισμα εστιάζεται στη μεταχείριση από τις ελληνικές αρχές ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών υπό κράτηση στην Παγανή Μυτιλήνης. Ωστόσο, πέραν κάποιων διαπιστώσεων που αφορούν τις συνθήκες στον συγκεκριμένο χώρο κράτησης και οι οποίες εξειδικεύονται, τα προβλήματα που επισημαίνονται ουσιαστικά ανάγονται στο ευρύτερο πρόβλημα της απουσίας προβλέψεων και υποδομής για την υποδοχή και περαιτέρω μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών από τις ελληνικές αρχές σε όλη τη χώρα.

Στην Ειδική Έκθεση με τίτλο «Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλικών» (Οκτώβριος 2005), ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει σοβαρά προβλήματα όσον αφορά τη διοικητική κράτηση ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών που εντοπίζονται από τις αστυνομικές αρχές εντός της ελληνικής επικράτειας, και έχει διατυπώσει αναλυτικές προτάσεις. Επισημαίνεται ότι μέχρι σήμερα ουδεμία επίσημη απάντηση έχει δοθεί από την Διοίκηση.

Καίρια κοινή διαπίστωση και για τις δύο κατηγορίες ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών – τόσο, δηλαδή, εκείνους που εντοπίζονται ως παράνομα εισερχόμενοι, όσο και εκείνους που συλλαμβάνονται εντός της ελληνικής επικράτειας ως παράνομα διαμένοντες στη χώρα – είναι, όπως υπογραμμίζεται στην προαναφερόμενη Ειδική Έκθεση «η υποχώρηση της ιδιότητας του ανηλικού – που χρήζει προστασίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας – έναντι της ιδιότητας του

⁵ Βλέπε χαρακτηριστικά, Κ. ΚΡΕΜΑΛΗ, *Το δικαίωμα για προστασία της υγείας*, 1987, σελ. 112 και επ.

παραβάτη της μεταναστευτικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα (οι ανήλικοι) να παραμένουν «ασυνόδευτοι» και απροστάτευτοι ακόμη και όταν η πολιτεία, που είναι επιφορτισμένη με την προστασία τους, τους έχει εντοπίσει και θέσει υπό κράτηση εντός της επικράτειάς της».

Ενόψει των ανωτέρω, με την ολοκλήρωση της διερεύνησης της μεταχείρισης των ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών υπό κράτηση στην Παγανή Μυτιλήνης, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει τα εξής:

6.1. Προστασία και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών κατά την υποδοχή

A. Κατάργηση της διοικητικής κράτησης

Η σύλληψη και διοικητική κράτηση, που συνδέεται άμεσα με την αντιμετώπιση των ασυνόδευτων ανηλικών αλλοδαπών ως παραβατών της μεταναστευτικής νομοθεσίας, αντικατοπτρίζει τη στάση της Πολιτείας να παραβλέπει την ανηλικότητα και τις υποχρεώσεις προστασίας και φροντίδας που πηγάζουν από αυτήν.

Ως εκ τούτου, προτείνεται η υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων φιλοξενίας ή/και προστατευτικής φύλαξης των εν λόγω ανηλικών, όπου αυτό απαιτείται. Συγκεκριμένα, η διοικητική κράτηση ανηλικών θα πρέπει να αποφεύγεται και, αντί αυτής, να επιδιώκεται η ανάθεση της φροντίδας τους σε κέντρα φιλοξενίας κατάλληλα για την εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα.

Σε περίπτωση αδυναμίας εξεύρεσης τέτοιων χώρων, η κράτησή τους θα πρέπει να είναι η συντομότερη δυνατή καθώς, σε κάθε περίπτωση, η παρατεταμένη κράτηση ασυνόδευτων ανηλικών από τις αστυνομικές αρχές δεν συμβιβάζεται με τις απαιτήσεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρο 37) αλλά και με άλλους συναφείς κανόνες [Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου άρθρα 3 και 5 παρ. 1δ,3,4, 6^ο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1983) άρθρο1]⁶.

B. Συστηματική ταυτοποίηση και κεντρικά τηρούμενη καταγραφή

Όπως επισημαίνεται παραπάνω, ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως ανηλικού και η ταυτοποίηση της νομικής κατηγορίας στην οποία υπάγεται, είναι καθοριστικής σημασίας ως βάση για την περαιτέρω μεταχείριση του, με γνώμονα την ανηλικότητα και τις σχετικές υποχρεώσεις της Πολιτείας. Η απουσία ενός συστήματος διακρίβωσης της ανηλικότητας

⁶ Βλέπε και General Comment No. 6 (2005) Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, par. 31 (Σημείωση της επιμελήτριας: δημοσιευμένο σε ελληνική απόδοση σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 81 επ.).

έχει ως συνέπεια να επιτείνεται η ευάλωτη θέση των παιδιών, καθότι συνεπάγεται την απουσία μέτρων αρωγής και προστασίας αυτών. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να σχεδιασθεί και να εφαρμοσθεί ένα αξιόπιστο σύστημα ταυτοποίησης των ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών αλλά και κεντρικής καταγραφής της πορείας τους καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους στη χώρα κατ' επιταγή και της πρόβλεψης του άρθρου 47 παρ.2 ν. 3386/05 όπου «...οι εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να προσδιορίσουν την ταυτότητα και την ιθαγένειά τους και να θεμελιώσουν το γεγονός ότι δεν συνοδεύονται...».

Γ. Παροχή προστασίας και αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης

Για να επιτευχθεί η παροχή αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης στους ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς που εισέρχονται στη χώρα, καταρχήν απαιτείται η ενεργοποίηση των διατάξεων του άρθρου 81 του ν. 3386/2005 όσον αφορά τη δημιουργία ειδικών χώρων παραμονής με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δημόσιας Τάξης.

Περαιτέρω, κατά τη φάση της υποδοχής στους χώρους παραμονής θα πρέπει να διασφαλίζεται στους ανήλικους η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών από εξειδικευμένους επαγγελματίες, για την αξιολόγηση και κατάλληλη αντιμετώπιση των αναγκών τους. Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν: εξατομικευμένη αξιολόγηση της κατάστασης του κάθε ανηλίκου, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας – συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας στα Κέντρα Υποδοχής ειδικού Υγειονομικού Τμήματος, που θα φροντίζει την υγεία των φιλοξενούμενων παιδιών κατ' ανάλογη εφαρμογή της ρύθμισης του άρθρου 3 παρ.1 του Π.Δ. 266/1999 – επαρκή ενημέρωση του ανηλίκου για τα δικαιώματα και τις επιλογές του σε γλώσσα που κατανοεί, εκπροσώπηση, αναζήτηση οικογενειακού περιβάλλοντος και διερεύνηση της δυνατότητας οικογενειακής συνένωσης ή, σε περίπτωση ανέφικτου επαναπατρισμού, περαιτέρω προβλέψεις για τη μετέπειτα πορεία του.

Δ. Διορισμός επιτρόπου

Κύρια συνέπεια της κατάστασης ενός παιδιού ως ασυνόδευτου είναι η απουσία ενήλικα που το εκπροσωπεί και διαχειρίζεται τις υποθέσεις του. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να διορίζεται από το κράτος υποδοχής προσωρινός επίτροπος, που θα έχει ως αποστολή του την καθοδήγηση και την προάσπιση των συμφερόντων όλων των ανηλίκων – και όχι μόνο των αιτούντων άσυλο – κατά τη φάση της υποδοχής. Ενδεχομένως, με την

ενεργοποίηση και εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 49 του Ν.2447/1996 σχετικά με την ίδρυση στα κατά τόπους πρωτοδικεία Κοινωνικής Υπηρεσίας, ο ρόλος αυτός να μπορούσε να αναληφθεί από την υπηρεσία αυτή ή, εναλλακτικά, από την κοινωνική υπηρεσία του κέντρου υποδοχής.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στο πλαίσιο της προσωρινής επιτροπείας θα πρέπει να διενεργείται η κατάλληλη έρευνα για τον εντοπισμό της οικογένειας του ανηλίκου και, σε περίπτωση μη δυνατότητας εντοπισμού, να αρχίζει η διαδικασία για τον διορισμό οριστικού επιτρόπου.

6.2. Προστασία και φροντίδα των ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών που δεν μπορούν να επαναπατριστούν

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι όλοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αλλοδαποί – και όχι μόνο οι αιτούντες άσυλο – μετά τη φάση της υποδοχής, θα πρέπει να παραπέμπονται σε ειδικές δομές φιλοξενίας. Σε κανένα στάδιο της διαδικασίας δεν είναι αποδεκτό ασυνόδευτοι ανήλικοι να αφήνονται, εν γνώσει της Πολιτείας, στην τύχη τους χωρίς καμία μέριμνα για την ασφάλειά τους και την κάλυψη των βασικών τους αναγκών, όπως συμβαίνει σήμερα.

Η περαιτέρω μέριμνα της Πολιτείας για τους ασυνόδευτους ανήλικους, των οποίων ο επαναπατρισμός ή η επανένωση με την οικογένεια δεν είναι εφικτή, θα πρέπει να περιλαμβάνει:

A. Διασφάλιση στέγης και μέσων διαβίωσης

Για το σκοπό αυτό απαιτείται η παραπομπή των ανηλίκων σε ειδικές δομές πιο μακροπρόθεσμης φιλοξενίας. Ο σχεδιασμός και η οργάνωση τέτοιων δομών θα πρέπει να γίνει βάσει προσεκτικής αξιολόγησης των ιδιαίτερων αναγκών της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας, και όχι να ενταχθεί σε υπάρχουσες δομές παιδικής προστασίας.

Στο πλαίσιο της λειτουργίας των δομών αυτών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη συνέχειας στην εκπαίδευση καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή των ανηλίκων (άρθρο 20 παρ.3 Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Επίσης, κατά τη φιλοξενία τους θα πρέπει να διασφαλίζεται πλήρως το δικαίωμά τους για επαρκή διατροφή (άρθρο 27 παρ.4 Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ανάλογη της ηλικίας και των ιδιαίτερων αναγκών τους, καθώς και το δικαίωμα στην καλή υγεία (άρθρο 24 παρ. 1-2 Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού), με την παροχή δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα δημόσια νοσοκομεία για όλους τους ασυνόδευτους ανήλικους και όχι μόνο για τους πρόσφυγες, κατ' ανάλογη εφαρμογή των ρυθμίσεων του άρθρου 16 του Π.Δ.

266/1999.

Β. Εναλλακτική επιμέλεια – Επιτροπεία

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, κατά τη φάση της υποδοχής, στις περιπτώσεις μη δυνατότητας εντοπισμού της οικογένειας του ανηλίκου και επανένωσής του με αυτήν, θα πρέπει να ενεργοποιείται η διαδικασία για τον διορισμό οριστικού πλέον επιτρόπου.

Είναι προφανές ότι για την άσκηση της επιτροπείας υπό την έννοια της ανάληψης της ευθύνης των ανηλίκων, απαιτείται η ανάθεση της *πραγματικής φροντίδας* αυτών σε φυσικά πρόσωπα και όχι η τυπική ανάθεση της επιτροπείας σε πρόσωπο ή φορέα. Ως εκ τούτου, η επιτροπεία κάθε ασυνόδευτου ανηλίκου θα πρέπει να ανατίθεται σε εξειδικευμένο επαγγελματία – προερχόμενο, ενδεχομένως, από το κέντρο φιλοξενίας όπου διαμένει ο ανήλικος ή από αρμόδια κοινωνική υπηρεσία, η οποία βρίσκεται σε συνεργασία με το κέντρο. Ο εν λόγω επαγγελματίας θα διατηρεί, καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής του ανηλίκου στη χώρα, τακτική επικοινωνία μαζί του και θα φέρει την ευθύνη για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων του⁷.

Εν κατακλείδι, η προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να αποτελεί ζήτημα προτεραιότητας για το κράτος υποδοχής, όπως επιτάσσει και η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 22, όπου τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να βοηθήσουν το παιδί να συλλέξει πληροφορίες που θα οδηγήσουν στην επανένωση με την οικογένειά του και, εάν αυτό είναι ανέφικτο, να του παράσχουν κάθε είδους προστασία αντίστοιχη με εκείνη που παρέχεται σε παιδιά που στερούνται την οικογένειά τους.

Γ. Ενημέρωση, παροχή διερμηνείας και νομική εκπροσώπηση

Στους ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες διερμηνείας, προκειμένου να διασφαλίζεται η σωστή αξιολόγηση της κατάστασης και των αναγκών τους και η επαρκής ενημέρωσή τους για τα δικαιώματά και τις επιλογές τους.

Περαιτέρω, τόσο οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που αιτούνται άσυλο όσο και οι υπόλοιποι ανήλικοι μετανάστες θα πρέπει να τυγχάνουν της κατάλληλης νομικής παράστασης και εκπροσώπησης. Συγκεκριμένα, θα πρέπει, εξαιτίας του ιδιαίτερα ευάλωτου κοινωνικά χαρακτήρα των ατόμων αυτών, να προβλέπεται η παροχή νομικής βοήθειας στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες που τους αφορούν, με την ευρύτερη εφαρ-

⁷ Βλέπε ό.π. General Comment No 6 (2005), par. 33. (Σημείωση της επιμελήτριας: για την ελληνική απόδοση βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 81 και ιδίως 94).

μογή του Ν. 3226/2004 περί δωρεάν νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος.

Δ. Πρόβλεψη για έκδοση άδειας παραμονής για ειδικούς ή ανθρωπιστικούς λόγους

Πέραν της ανηλικότητας, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αλλοδαποί είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, λόγω της στέρησης του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Για τον λόγο αυτό, όπως ήδη αναφέραμε, επιβάλλεται η λήψη μέτρων εκ μέρους της Πολιτείας για τη διασφάλιση μιας σειράς δικαιωμάτων τους, όπως της προστασίας της υγείας, της σωματικής τους ακεραιότητας, της προσωπικότητάς τους κ.α.

Ωστόσο, είναι προφανές ότι για να επιτευχθεί η προστασία αυτή, οι ανήλικοι θα πρέπει να διαβιούν στη χώρα σε καθεστώς ασφάλειας και νομιμότητας. Ως εκ τούτου, η υπαγωγή στις διατάξεις του άρθρου 44 του Ν. 3386/2005 ή η εισαγωγή ειδικής ρύθμισης για το καθεστώς παραμονής της εν λόγω κατηγορίας ανηλίκων – εφόσον δεν είναι δυνατός ο επαναπατρισμός ή η επανένωση με τις οικογένειές τους και δεν δικαιούνται άδεια παραμονής για άλλους λόγους – καθίσταται επιβεβλημένη, ως αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργοποίηση όλων των υπόλοιπων δικαιωμάτων τους.

Ε. Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Η εκπαίδευση είναι σημαντική τόσο για την καλλιέργεια και ανάπτυξη των παιδιών όσο και για την μετέπειτα κοινωνική τους ένταξη. Σε κάθε περίπτωση, η εκπαίδευση αλλοδαπών ανηλίκων πρέπει να παρέχεται με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός στην πολιτιστική ταυτότητα, τη γλώσσα και τις αξίες της χώρας καταγωγής αλλά και της χώρας υποδοχής του ανηλίκου. Ως εκ τούτου, στους χώρους φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων θα πρέπει να υλοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης κατάλληλα για τις ανάγκες τους, λαμβάνοντας υπόψη τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και πολιτιστικά δικαιώματα τα οποία τους παρέχουν ένα αίσθημα ταυτότητας (βλ. σχετικά άρθρο 39 παρ. γ Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁸).

⁸ Βλέπε ό.π. General Comment No 6 (2005), par. 41. (Σημείωση της επιμελήτριας: για την ελληνική απόδοση βλέπε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 81 και ιδίως 99).

0539**Διαμεσολάβηση – Ιανουάριος 2006****Διαγραφή φερόμενης ως θύμα trafficking από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών (Ε.Κ.ΑΝ.Α) για ανθρωπιστικούς λόγους»****Βοηθός Συνήγορος:** Ανδρέας Τάκης**Χειριστές:** Γιάννης Μόσχος, Μαρία Βουτσίνου

Εγγραφή αλλοδαπής στον Ε.Κ.ΑΝ.Α και απαγόρευση εισόδου της στη χώρα συνεπεία ποινικής καταδίκης – Αίτηση της αλλοδαπής για διαγραφή της από τον κατάλογο ανεπιθύμητων αλλοδαπών για ανθρωπιστικούς λόγους [θύμα παράνομης διακίνησης προσώπων (“trafficking”)] – και Διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη προς τη Διεύθυνση Αλλοδαπών (Τμήμα Διοικητικών Μέτρων και Απελάσεων) του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης – Διαγραφή αλλοδαπού από τον κατάλογο ανεπιθύμητων.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 112 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν

Ν. 2514/1997, ΦΕΚ 140, τ. Α΄

Άρθρο 49 παρ. 1, εδάφιο β΄ του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια. Κτήση τη ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 91, τ. Α΄
 Άρθρα 1 περ. β΄ και 3 παρ. 1 της κοινής υπουργικής απόφασης 4000/2/7-α της 29.3.2003 «Καθορισμός των κριτηρίων και της διαδικασίας για την εγγραφή και τη διαγραφή των αλλοδαπών από τον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών», ΦΕΚ 392, τ. Α΄

Ιστορικό: Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε τη με Α.Π. 10021/2004 αναφορά αλλοδαπής, η οποία αρχικά αφορούσε την καθυστέρηση ανανέωσης της άδειας διαμονής της. Κατόπιν διερεύνησης της υπόθεσης διαπιστώθηκε ότι εις βάρος της εν λόγω αλλοδαπής είχε επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στη χώρα για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας συνεπεία ποινικής καταδίκης. Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ζητώντας να ενημερωθεί για τους ειδικότερους λόγους εγγραφής της αλλοδαπής στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθυμητών Αλλοδαπών (Ε.Κ.ΑΝ.Α). Η ανωτέρω υπηρεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ενημέρωσε την Αρχή ότι η αλλοδαπή είναι εγγεγραμμένη στον ΕΚΑΝΑ μέχρι την 23.05.2015 για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας συνεπεία ποινικής της καταδίκης (ποινή φυλάκισης 20 ημερών και χρηματική ποινή 200 ευρώ), που της επεβλήθη με απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών λόγω παράβασης των διατάξεων του Ν. 2374/1999 («εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα»). Σύμφωνα, όμως με τα στοιχεία, που προσκόμισε η αναφερομένη, και συγκεκριμένα βεβαίωση της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Γιατροί του Κό-

σμου», αυτή φερόταν ως θύμα παράνομης διακίνησης προσώπων (“trafficking”), και, εν όψει αυτού, φιλοξενούταν στον ξενώνα για κακοποιημένες γυναίκες της προαναφερόμενης οργάνωσης.

Η άποψη του Συνήγορου του Πολίτη: Ο Συνήγορος του Πολίτη με το με Α.Π. 10021/2.1/23-8-2005 έγγραφο είχε ζητήσει από την από το Τμήμα Μετανάστευσης και Διοικητικών Μέτρων του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης πληροφορίες σχετικά με την εγγραφή της κ. *** στον Ε.Κ.ΑΝ.Α και την διάρκεια ισχύος του ανωτέρω μέτρου. Σε απάντηση το ανωτέρω έγγραφου η αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΔΗ.Τ μας ενημέρωσε με το με αριθμ. πρωτ. 4/339150-202940/31-08-2005 έγγραφο της ότι εις βάρος της ανωτέρω αλλοδαπής υπήρχε εγγραφή στον Ε.Κ.ΑΝ.Α για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας έως την 23-5-2015 και με το υπ’αριθμ. 4/339150-202523/8-8-2005 έγγραφο ενημερώθηκε η Περιφέρεια Αττικής ότι στο πρόσωπό της συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 43 του Ν. 2910 (ανάκληση άδειας διαμονής για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας)».

Σε συνέχεια της απάντησης αυτής και στο πλαίσιο διερεύνησης της δυνατότητας διαγραφής της αναφερομένης από τον Ε.Κ.ΑΝ.Α (η κ. *** είχε υποβάλει αίτημα διαγραφής στην αρμόδια υπηρεσία στις 14-9-2005) ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε με το με Α.Π. 10021/2.2/29.9.2005 έγγραφο του προς την Διεύθυνση Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ότι η περίπτωση της αναφερομένης δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις του άρθρου 3 παρ. 3 της Υ.Α. 400/2003/Β-392, για τις οποίες αποκλείεται διαγραφή από τον Ε.Κ.ΑΝ.Α και ότι «η διαγραφή της ανωτέρω αλλοδαπής από τον εν λόγω κατάλογο, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια των αρμοδίων οργάνων σε περίπτωση που συντρέχουν στο πρόσωπο του αιτούντος αλλοδαπού ανθρωπιστικοί λόγοι». Επιπλέον, στο πλαίσιο εξέτασης της αίτησης διαγραφής της ανωτέρω αλλοδαπής από τον Ε.Κ.ΑΝ.Α, επεσήμανε το γεγονός ότι η αναφερομένη φερόταν να είναι θύμα παράνομης διακίνησης προσώπων (“trafficking”) και ότι η ποινική καταδίκη της, η οποία αποτέλεσε και το λόγο εγγραφής της στον Ε.Κ.ΑΝ.Α για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας μέχρι την 23-5-2015 επήλθε κατά το χρόνο αυτό.

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε την άποψη ότι η εγγραφή της κας *** στον κατάλογο ανεπιθυμητών αλλοδαπών και η απαγόρευση εισόδου της στη χώρα συνεπεία της εγγραφής αυτής, αποτελεί ιδιαίτερος επαχθής εις βάρος της μέτρο, ιδιαίτερος εξαιτίας της έλλειψης επαρκούς προστασίας και αντίστοιχης νομοθετικής πρόβλεψης. Ειδικότερα δε, επισημάνθηκε από την Αρχή ότι προβλεπόταν η δυνατότητα παροχής προστασίας στα αλλοδαπά θύματα μόνο κατά το μέρος που αφορά την εκτέλεση της απόφασης απέλασής τους από τη χώρα (άρθρο 44 του Ν.

2910/2001, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 15 παρ. 7 του Ν. 3274/2004 – Πρβλ. επίσης τις διατάξεις των άρθρων 46-52 του Ν. 3386/2005, οι οποίες ισχύουν από 1.1.2006). Αναφέρθηκε επίσης ότι λόγω της αποσπασματικής αυτής προστασίας έχουν υπάρξει αρκετές περιπτώσεις τόσο εγγραφής στον κατάλογο ανεπιθυμητών, όσο και απόρριψης της αίτησης ανανέωσης της άδειας διαμονής εξαιτίας ποινικής καταδίκης των αλλοδαπών αυτών για παράβαση του Ν.2734/99 «περί εκδιδόμενων προσώπων», όπως στην περίπτωση της αναφερομένης, η οποία είναι κάτοχος ισχυρής άδειας διαμονής στη χώρα.

Επίσης στο ανωτέρω έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη αναφέρθηκε επίσης ότι «τόσο από τη στοιχεία που έχει υποβάλλει η αναφερόμενη στο Συνήγορο του Πολίτη, όσο και από το έγγραφο της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, δεν υπήρχε άλλη καταδίκη της αναφερομένης για την τέλεση οποιασδήποτε άλλης αξιόποινης πράξης, ώστε να αποτελεί εξαιτίας της συμπεριφοράς της αυτής κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια.» Επιπλέον, μαζί με την αναφερομένη διέμενε στην Ελλάδα και το ανήλικο τέκνο της, του οποίου είχε την επιμέλεια. Η άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη στη συγκεκριμένη υπόθεση ήταν ότι η υπό κρίση αίτηση διαγραφής θα έπρεπε να γίνει δεκτή για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με τα προαναφερθέντα.

Αποτελέσματα ενεργειών: Σε απάντηση όλων των ανωτέρω, ο Συνηγός του Πολίτη έλαβε στις 9.1.2006 το με αριθμ. πρωτ. 4/339150-200007/3-1-2006 έγγραφο της Διεύθυνσης Αλλοδαπών (1^ο Τμήμα Μετανάστευσης & Διοικητικών Μέτρων) του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, σύμφωνα με το οποίο η αναφερομένη «διεγράφη από τον Κατάλογο Ανεπιθυμητών την 28-12-2005».

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Ετήσια Έκθεση 2006 (Αποσπάσματα¹)
Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

1. Βασικές εκτιμήσεις

Με τον ετήσιο αυτόν απολογισμό κλείνει η δεύτερη θητεία του Συνηγόρου του Πολίτη. Βασική επιλογή κατά τη θητεία αυτή, στο πεδίο ειδικότερα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ήταν να συνδυαστεί η ουσιαστική διερεύνηση των κατά τεκμήριο σοβαρών αυτών καταγγελιών με μια εντατική σχέση συνεργασίας, για την ουσιαστική επίλυση των υποθέσεων, με τις προϊστάμενες αρχές όσων υπηρεσιών αποτελούν τον συχνότερο στόχο παραπόνων. Επιδίωξη ήταν να εξαλειφθεί η εντύπωση της αντιπαλότητας και το αίσθημα επιφυλακτικότητας εκ μέρους των δημόσιων υπηρεσιών, ώστε να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στο ορθό των υποδείξεων του Συνηγόρου του Πολίτη και η πραγματική αποδοχή τους από τη διοίκηση. Ταυτόχρονα, για τις ανάγκες της ακριβούς στοχοποίησης των προβλημάτων από όποια πολιτική ηγεσία υπουργείου επιθυμεί να τα αντιμετωπίσει, έπρεπε τα προβλήματα αυτά να καταγραφούν συστηματικά ώστε να τεκμηριωθούν οι γενικότερες διαπιστώσεις και υποδείξεις της Αρχής. Προϊόν της στρατηγικής αυτής ήταν η εντατική επαφή με την αστυνομία και την πολιτική της ηγεσία για την αντιμετώπιση των φαινομένων πλημμελούς διερεύνησης αλλά και ατιμωρησίας στον τομέα της προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων. Εκτός από μια ενδελεχή ειδική έκθεση αναφορικά με τα προβλήματα, ένα μνημόνιο καλής αστυνομικής συμπεριφοράς και μαθήματα στις αστυνομικές σχολές, η δράση αυτή περιέλαβε και κοινό εργαστήριο της ΕΛ.ΑΣ με το Συμβούλιο της Ευρώπης. Επίσης εντατική ήταν η συνεργασία που έχει καθιερώσει ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με τις Περιφέρειες της χώρας και το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για ζητήματα αλλοδαπών, αλλά και για υ-

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: για το πλήρες κείμενο της έκθεσης βλέπε σε www.synigoros.gr/Εκθέσεις.

ποθέσεις ιθαγένειας. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισκέπτεται αρκετά συχνά κάθε μήνα την Περιφέρεια Αττικής για να παρακολουθήσει την πορεία επίλυσης υποθέσεων αλλοδαπών. Επίσης η Διεύθυνση Αλλοδαπών του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ήταν αποδέκτης μέσα στο 2006 πολλών γενικών υποδείξεων σχετικά με τη βελτίωση ρυθμίσεων και διαδικασιών. Αντίστοιχα εδραιώθηκε σε μηνιαία βάση η επαφή του Συνηγόρου του Πολίτη με τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.) για την παρακολούθηση των υποθέσεων αναγνώρισης τίτλων σπουδών και παρόμοια χαρακτηριστικά τείνει να προσλάβει η παρακολούθηση των επιδόσεων της ΕΛ.ΑΣ στον τομέα της υποδοχής των αιτούντων άσυλο. Παραπλήσιες πρακτικές αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται με άλλες Περιφέρειες (ιδίως της Κεντρικής Μακεδονίας), δήμους, στρατολογικά γραφεία, υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, αστυνομικές διευθύνσεις, ακόμη και υποθηκοφυλακεία.

Υστερα από τέσσερα σχεδόν έτη επένδυσης στις σχέσεις φιλικής συνεργασίας με τη διοίκηση, μπορεί κανείς να διαπιστώσει σε πολλές επί μέρους περιπτώσεις θετική αντίδραση στις υποδείξεις του Συνηγόρου του Πολίτη και, κυρίως, υιοθέτηση των γενικότερων προτάσεων του σε θεσμικό επίπεδο.

Η επιρροή του Συνηγόρου του Πολίτη στο πεδίο των δικαιωμάτων των αλλοδαπών και των αιτούντων άσυλο, σε συνδυασμό με τις σχετικές δράσεις της κοινωνίας των πολιτών, είναι ενδεικτική. Η ΕΛ.ΑΣ σε ορισμένες περιπτώσεις ενσωμάτωσε αυτούσιες υποδείξεις του Συνηγόρου του Πολίτη σε κανονιστικές αποφάσεις και εγκυκλίους της, ιδίως όσον αφορά στη στάση που πρέπει να τηρούν οι αστυνομικοί απέναντι στους πολίτες. Θα περίμενε λοιπόν κανείς ότι αυτές οι εξελίξεις θα συμβάδιζαν με ανάλογη αύξηση της συχνότητας με την οποία ικανοποιούνται τα εύλογα αιτήματα των πολιτών που προσφεύγουν στον Συνήγορο του Πολίτη.

Δυστυχώς, η πραγματικότητα διαψεύδει σε σημαντικό βαθμό αυτήν την προσδοκία. Στο πεδίο της προσωπικής ασφάλειας ελλήνων πολιτών και αλλοδαπών μπορεί να υπήρξαν σε θεσμικό επίπεδο επίσημα κείμενα και γενικόλογες δηλώσεις και δεσμεύσεις, όμως η συχνή πρακτική αυθαιρεσίας των αστυνομικών οργάνων, ιδίως όσον αφορά σε προσαγωγές ή σε χρήση καταναγκασμού, καθώς και η πλημμελής διερεύνηση σχετικών καταγγελιών από τους προϊσταμένους τους, παρέμειναν στα ίδια υψηλά επίπεδα. Χρειάστηκε η ευρύτατη δημοσιότητα από τον ηλεκτρονικό τύπο ενός όχι σπάνιου φαινομένου βιαίας μεταχείρισης πολίτη από αστυνομικούς, ώστε να τεθεί επιτέλους στο πολιτικό προσκήνιο μια επικίνδυνη κατάσταση, που έχει επισημάνει με ειδική έκθεσή του εδώ και χρόνια ο Συνήγορος του Πολίτη. Συχνά δίνεται η εντύπωση ότι για το Υπουργείο

Δημόσιας Τάξης τα δικαιώματα του ανθρώπου και τα δικαιώματα του πολίτη είναι μια πολυτέλεια που μπορεί κανείς να περιορίσει δίχως κόστος, όταν διακυβεύεται κάποιο άλλο συλλογικό αγαθό, ιδίως η ασφάλεια. Αυτό κατέστησαν σαφές τόσο η περιορισμένη μέριμνα για τα δικαιώματα όσων επιδιώκουν να εκδώσουν διαβατήρια όσο και ο προληπτικός έλεγχος δίωξης επ' ευκαιρία κάποιας επαφής (διαβατήρια, έκδοση ταυτότητας κ.λπ.) του πολίτη με την αστυνομία, συχνά με βάση εσφαλμένα στοιχεία.

Αντίστοιχα, παρά τη συστηματική συνεργασία με ορισμένα σωφρονιστικά καταστήματα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης περιορίζει την καλή του σχέση με τον Συνήγορο του Πολίτη στα πιο ανώδυνα, από πολιτική άποψη, ζητήματα, όπως της ενδοοικογενειακής βίας, και επιμένει να παρακωλύει συστηματικά την πρόσβαση του Συνηγόρου του Πολίτη σε σωφρονιστικά καταστήματα για τη διερεύνηση συγκεκριμένων καταγγελιών, δημιουργώντας έτσι την εντύπωση ότι υπάρχουν ενδείξεις βασιμότητάς τους. Η στάση αυτή δεν είναι μόνον παράνομη και πολιτειακά προβληματική, αλλά παραβλέπει και τη γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου που εκδόθηκε για τον σκοπό αυτόν. Ο Συνήγορος του Πολίτη επιφυλάσσεται να επανέλθει με έμφαση σε αυτό το ζήτημα.

Την ίδια αίσθηση επίμονης προσπάθειας για να διατηρηθεί ένας θύλακος πλήρως ανεξέλεγκτης δράσης έχει ο Συνήγορος του Πολίτη και σε άλλες περιπτώσεις, οπότε χάνει τις ελπίδες για μια άμεση λύση του προβλήματος. Η Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης επιμένει στην αμυντική της περιχαράκωση πίσω από τον «εθνικό» χαρακτήρα των υποθέσεων, όπως και το Υπουργείο Παιδείας στα ζητήματα ετεροδόξων και θρησκευτικής εκπαίδευσης. Ανάλογη στάση κρατούν και διάφοροι δήμοι, ΤΕΙ και ΑΕΙ, επαγγελματικά μητρώα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.ά., που αποφεύγουν ακόμη και να απαντήσουν στον Συνήγορο του Πολίτη.

Πρέπει ωστόσο να εξαρθεί και εδώ η θέση του Υπουργείου Παιδείας που κοινοποιήθηκε με εγκύκλιο για την αποφυγή τέλεσης θρησκευτικών μυστηρίων στον σχολικό χώρο. Η διαπλοκή υπολειμμάτων ιερατικής εξουσίας με δημόσιους θεσμούς στην πράξη συνεχίζει να αποτελεί φαινόμενο διαρκές, ακόμη και εκεί όπου οι επιλογές του δημοκρατικού νομοθέτη ήταν σαφείς, γι' αυτό και κρίθηκε σκόπιμο να αφιερωθεί μέρος της ετήσιας έκθεσης στο πρόβλημα αυτό. Επιπλέον, σκλήρυνση της στάσης της διοίκησης, παρά την αρχική εντύπωση συνεργατικότητας, αντιμετώπισε ο Συνήγορος του Πολίτη όποτε πλησίασε πεδία όπου για γενικότερους λόγους δημόσιου ή εθνικού συμφέροντος (όχι πάντοτε καλώς νοούμενου) η ερμηνεία του ισχύοντος δικαίου αποβαίνει πάγια σε βάρος του

ατομικού δικαιώματος. Τυπικά δείγματα ερμηνείας εις βάρος του διοικουμένου εντοπίζονται συστηματικά στη στάση των στρατολογικών γραφείων, ώστε είναι αναγκαίο να συνοψιστούν με ειδική αναφορά παρακάτω. Αντίστοιχα προβλήματα εκδηλώνονται ορισμένες φορές και στην επαφή του πολίτη με υπηρεσίες ελληνικών πρεσβειών και προξενείων.

Τέλος, η χρονιά που παρήλθε χαρακτηρίζεται από αναστολή της προόδου και νέες τριβές στην ομαλοποίηση της κατάστασης των μεταναστών στη χώρα μας. Παρά τη συστηματική συνεργασία με επί μέρους Περιφέρειες και την κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και παρά την καθυστερημένη έστω υιοθέτηση ρυθμιστικών υποδείξεων του Συνηγόρου του Πολίτη, αναγκαίες διοικητικές διευθετήσεις, όπως είναι η ενίσχυση με στελέχη, η επέκταση υπηρεσιών και η ίδρυση νέων, δεν υλοποιήθηκαν.

Έντονο πρόβλημα επίσης αποτέλεσε η έλλειψη συντονισμού. Τους τελευταίους μήνες του περασμένου έτους, η κατάρρευση σχεδόν της λειτουργίας των αρμόδιων υπηρεσιών των μεγάλων Περιφερειών, καθώς συνέπεσαν, όπως ήταν γνωστό και αναμενόμενο, η μαζική ανανέωση των αρχικών αδειών των αλλοδαπών και η λήξη των συμβάσεων εποχικού προσωπικού που συνδράμει τη διεκπεραίωση του διοικητικού έργου. Αντίστοιχα φαινόμενα έλλειψης σχεδιασμού και οργανωτικού συντονισμού μεταξύ αρμόδιων υπουργείων σημειώνονται χαρακτηριστικά στη διαχείριση ευπαθών ομάδων, όπως είναι οι Ρομά έλληνες πολίτες και οι αλλοδαποί που ζητούν πολιτικό άσυλο. Παρά την ανέγερση κάποιων κτιρίων κράτησης, η έλλειψη οργάνωσης και σχεδιασμού, ακόμη και για την απλή επιμελητεία (λ.χ. χώροι εγκατάστασης, εστίαση, κοινωνική μέριμνα), στην αντιμετώπιση αιτούντων άσυλο που εδώ και χρόνια εισρέουν με σταθερούς ρυθμούς είναι ιδιαίτερα δυσάρεστη. Εξίσου δυσάρεστη είναι και η διαφαινόμενη αδυναμία συνεννόησης ορισμένων δήμων (λ.χ. Πατρέων) με την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου για την εξεύρεση χώρων εγκατάστασης των Ρομά. Η αναμφισβήτητη πρόοδος που σημειώθηκε στην παραλαβή αιτημάτων πολιτικού ασύλου, στην Αθήνα, κινδυνεύει να ακυρωθεί και να καταρρεύσουν οι σχετικές διαδικασίες εξέτασης, καθώς τα επόμενα στάδια της διαδικασίας δεν έχουν οργανωθεί επαρκώς και είναι αδικαιολόγητα χρονοβόρα. Σε κάθε περίπτωση όμως, η παραλαβή των αιτημάτων και οι συνθήκες κράτησης των αιτούντων φαίνεται να εγείρουν πραγματικά κρίσιμα ζητήματα, όχι στο κέντρο της Αττικής αλλά στα σημεία που ο παράνομα εισερχόμενος στη χώρα έχει την πρώτη του επαφή με τις ελληνικές αρχές.

Η εικόνα αυτή, που επιβεβαιώθηκε σε κάποιο βαθμό και από την

πρόσφατα δημοσιευθείσα έκθεση του CPT² για τη χώρα μας, δεν είναι ενθαρρυντική. Υπογραμμίζει δε τα όρια της αποτελεσματικότητας της στρατηγικής επιδίωξης του Συνηγόρου του Πολίτη για συνεργασία με τις ελεγχόμενες διοικητικές αρχές. Η επίδειξη συνεργατικότητας μπορεί πράγματι να αποτελέσει σε ορισμένο βαθμό είτε μέσο παρέκφυσης όσον αφορά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων είτε τεχνική διαχείρισης του κόστους, πολιτικού ή άλλου, που θα συνεπαγόταν η ανοικτή άρνηση συνεργασίας. Ταυτόχρονα, όμως, η έμπρακτη απόδειξη για το πνεύμα συνεργασίας που διέπει τον Συνήγορο του Πολίτη στην αντιμετώπιση των προβλημάτων παρέχει πλέον σε αυτόν τη δυνατότητα να διατυπώνει τη θέση του, όσο δυσάρεστη και αν ενδεχομένως είναι για όσους επιμένουν να μη συμμορφώνονται στην πράξη με τις υποδείξεις του, χωρίς τον κίνδυνο να εκληφθεί αυτή ως προϊόν αντιπαλότητας ή άγνοιας. Γι' αυτό και ο Συνήγορος του Πολίτη δεν θα πάψει να καταφεύγει κατ' αρχήν σε αυτόν τον τρόπο πρώτης επαφής με τη διοίκηση. Η αποτελεσματική του ωστόσο παρέμβαση είναι ανάγκη να διασφαλιστεί με την παροχή – εφόσον μάλιστα εκκρεμεί συνταγματική αναθεώρηση – της δυνατότητας να προσκομίζει ενώπιον αρχών της συνταγματικής δικαιοσύνης βασικά ζητήματα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου (όπως συμβαίνει λ.χ. στην Ισπανία) ή να παρίσταται ως παρεμβαίνων σε σχετικές δίκες.

2. Γενικές τάσεις ανά θεματικό πεδίο

2.1. Προσωπική ελευθερία

2.1.1. Αστυνομία

2.1.2. Σωφρονιστική διαδικασία

2.1.2.2. Συνθήκες κράτησης

Αναφορικά με τις συνθήκες κράτησης επιβεβαιώθηκαν το πρόβλημα της υπερπλήρωσης των φυλακών και οι ελλείψεις στους τομείς βασικών αναγκών των κρατουμένων, με αποτέλεσμα να μην πληρούνται οι όροι του Σωφρονιστικού Κώδικα και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Ειδικά, αναφορικά με τις συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών, η γενική εικόνα παραμένει ιδιαίτερα αρνητική. Βασικά προβλήματα είναι ο υπερπληθυσμός των κρατητηρίων και το γεγονός ότι οι χρησιμοποιούμενοι ως χώροι διοικητικής κράτησης έχουν κατασκευαστεί ή λειτουργούν στο πρότυπο των κρατητηρίων βραχείας φύλαξης (ασφάλειας) και συνεπώς δεν είναι κατάλληλοι για μακρόχρονη κράτηση. Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη στους χώρους σίτισης, προαυλισμού

² Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε σχετικά σελίδα 175 της παρούσας έκδοσης.

και σε άλλους κοινόχρηστους χώρους.

Ωστόσο, δεν έλειψαν και οι περιπτώσεις στις οποίες η διοίκηση κατέδειξε με πειστικότητα ότι σέβεται τις σχετικές σωφρονιστικές αρχές. Διαπιστώθηκε ότι συνεχίζεται η προσπάθεια βελτίωσης εκ των ενόντων των συνθηκών κράτησης με επί μέρους παρεμβάσεις σε διάφορα θέματα, όπως της καθαριότητας των χώρων, της υγιεινής των κρατουμένων, της επικοινωνίας τους με το κοινωνικό περιβάλλον κ.λπ. Παρασχέθηκαν μάστιχα διευκολύνσεις σε διπλωματικούς εκπροσώπους της χώρας καταγωγής των αλλοδαπών κρατουμένων προκειμένου να προβούν σε επιτόπιο έλεγχο (υπόθεση 3087/2006).

Η αιτιολόγηση των αποφάσεων απόρριψης αιτημάτων για χορήγηση άδειας εξόδου απασχόλησε εκ νέου τον Συνήγορο του Πολίτη (*Ετήσια έκθεση 2004*, σ. 80 και *Ετήσια έκθεση 2005*, σ. 68). Διαπιστώθηκε ότι εκδίδονται παγίως απορριπτικές αποφάσεις με τη στερεότυπη παράθεση της αντίστοιχης διάταξης του νόμου, και οι κρίσιμες όσο και αόριστες αξιολογικές έννοιες, όπως είναι η υποψία φυγής ή η τέλεση νέων εγκλημάτων, δεν συγκεκριμενοποιούνται.

Πάντως, όπως επισημάνθηκε και στην στο εισαγωγικό μέρος τα προβλήματα επικοινωνίας και συνεργασίας με το Υπουργείο Δικαιοσύνης παρέμειναν και εντάθηκαν κατά το 2006, με αποκορύφωμα την, παρά τον νόμο, άρνηση πρόσβασης σε χώρους κράτησης.

2.6. Αστική και δημοτική κατάσταση

2.6.1.2. Αδυναμία πολιτών ΕΕ να αποκτήσουν την ιδιότητα του πολίτη

Ερμηνευτικά προβλήματα έχουν προκύψει σχετικά με την ιδιότητα του «δημότη» για τους υπηκόους κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι, ως σύζυγοι Ελλήνων, είναι εγγεγραμμένοι ενδεικτικά (χωρίς κτήση ιθαγένειας) σε οικογενειακή μερίδα του δημοτολογίου του δήμου που είναι εγγεγραμμένοι οι σύζυγοι. Οι υπήκοοι αυτοί δεν μπορούν να προσληφθούν ως υπάλληλοι στους δήμους της μόνιμης κατοικίας τους, λόγω του ότι δεν είναι δημότες τους (υποθέσεις 11155/2006, 12165/2006).

Σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγρ. 11 του Ν. 2190/1994, «οι υποψήφιοι κατατάσσονται σε πίνακες ... με κριτήριο την εντοπιότητα ...: αν ο φορέας που προσλαμβάνει είναι δήμος ..., προτάσσονται οι υποψήφιοι που είναι δημότες του δήμου ... ακολουθούν οι υποψήφιοι που είναι δημότες των υπόλοιπων δήμων ή κοινοτήτων του νομού», κατά κυριολεξία δε «δημότες» είναι μόνον οι έλληνες πολίτες (άρθρο 27 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας). Ωστόσο, από τη στιγμή που ένας ευρωπαίος πολίτης δικαιούται (σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του Ν. 2431/1996) να διοριστεί

σε συγκεκριμένες θέσεις, η κατάταξη κατά «βαθμούς εντοπιότητας» δεν είναι δυνατόν να παρεισάγει έμμεση προϋπόθεση ιθαγένειας, αφού κάτι τέτοιο θα έθετε εξ ορισμού όλους τους ευρωπαίους υποψηφίους σε δυσμενέστερη μοίρα απέναντι σε κάθε έλληνα συνυποψήφιο. Εκ του αποτελέσματος, λοιπόν, θα εξουδετέρωνε το δικαίωμα διορισμού ή πάντως θα δημιουργούσε συνθήκες δυσμενούς μεταχείρισής τους στο διηλεκτές, καθώς εκείνοι, μη όντας δημότες σε κάποιον δήμο της χώρας, περιορίζονται στον τρίτο και τελευταίο «βαθμό εντοπιότητας», οπουδήποτε και αν καταθέσουν αίτηση για υποψηφιότητα. Συνεπώς, στις περιπτώσεις αυτές, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 21, παράγρ. 11 του Ν. 2190/1994 και υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγρ. 1 του Ν. 2431/1996 («η πρόσληψη πολιτών των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται υπό τις προϋποθέσεις και κατά τις διαδικασίες που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία για τους Έλληνες πολίτες με εξαίρεση την προϋπόθεση της Ελληνικής ιθαγένειας»), θα μπορούσε να αρκεί, σε συνδυασμό με επικουρικά αποδεικτικά μόνιμης κατοικίας, κάποιος ανάλογος νομικός δεσμός του υποψηφίου με τον οικείο δήμο. Δηλαδή είτε η ενδεικτική δημοτολογική εγγραφή (όπου υπάρχει) είτε ο (σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων) ειδικός εκλογικός κατάλογος του οικείου δήμου για τη συμμετοχή ευρωπαίων πολιτών στις δημοτικές εκλογές. Τις παραπάνω επισημάνσεις συμμερίστηκε το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και κάλεσε τους δήμους να αναμορφώσουν τους πίνακες με τους υπό πρόσληψη υπαλλήλους.

.....

2.7. Ιθαγένεια – Ομογένεια

Στα ζητήματα ιθαγένειας ο Συνήγορος του Πολίτη βρίσκεται στη δυσάρεστη θέση να διαπιστώνει σε κάθε ετήσια έκθεση, από την αρχή της λειτουργίας του, τα ίδια προβλήματα. Η πολιτική ιθαγένειας εξακολουθεί να παραπέμπει σε μια εποχή κατά την οποία η παρουσία αλλοδαπών πολιτών στη χώρα ήταν περιορισμένη, αν όχι ασήμαντη.

Το κυριότερο πρόβλημα στο σύνολο των διαδικασιών που αφορούν στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας είναι οι υπέρμετρες καθυστερήσεις, οι οποίες κάποιες φορές προσλαμβάνουν χαρακτήρα άρνησης εξέτασης των αιτημάτων (ενδεικτικά, υποθέσεις 877/2006, 16340/2006, 16881/2006). Η απουσία οποιασδήποτε προθεσμίας στις διαδικασίες για την απόκτηση της ιθαγένειας, τόσο γενικά όσο και σε κάθε στάδιο ειδικότερα, είναι προβληματική από την άποψη του κράτους δικαίου. Και τούτο διότι καλλιεργείται αφενός στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες η πεποίθηση ότι σε κάθε περίπτωση καλύπτονται νομικά, ακόμη και όταν η υπέρμετρη καθυστέρηση δεν δικαιολογείται από τις συγκεκριμένες περιστάσεις και τα

δεδομένα, αφετέρου στους ενδιαφερομένους η εντύπωση ότι οι υποθέσεις τους κρίνονται σε πλαίσιο τέτοιο που επιτρέπει την αυθαιρεσία των υπηρесиών.

Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι για τα θέματα ιθαγένειας συνήθως αγνοούν τη νομοθεσία και τις σχετικές με την απόκτηση της διαδικασίες (υποθέσεις 388/2006, 2262/2006). Μάλιστα, συχνά βρίσκονται σε σύγχυση ως προς το περιεχόμενο της έννοιας «ιθαγένεια» (δηλαδή «πηκοότητα»), αλλά και των όρων που σχετίζονται με αυτήν στο πλαίσιο της κείμενης νομοθεσίας, όπως «εθνική καταγωγή» και «ομογένεια» (υπόθεση 12278/2006). Η διαπίστωση αυτή, σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο αριθμό των ενδιαφερομένων να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει πλέον ανάγκη συστηματικής ενημέρωσης του κοινού για τα ζητήματα αυτά.

Ως προς τους ομογενείς, σημειώνεται ότι επίκειται η δημοσίευση ειδικής έκθεσης, στην οποία θα καταγράφονται οι κύριες διαπιστώσεις της Αρχής. Αυτές αφορούν τόσο σε γενικότερα ζητήματα για τους ομογενείς στο σύνολό τους (λ.χ. αντιφάσεις και διακυμάνσεις στην ασκούμενη πολιτική απέναντι στους ομογενείς, πρόσδεση στην εξωτερική πολιτική της χώρας) όσο και ειδικότερα ζητήματα που απασχολούν τις επί μέρους ομογενειακές ομάδες (λ.χ. κριτήρια αναγνώρισης ομογενειακής ιδιότητας, καθεστώς διαμονής στην Ελλάδα, εργασιακά και άλλα δικαιώματα, απόδοση ελληνικής ιθαγένειας).

2.7.1. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση

Επιβεβαιώθηκε και αυτή τη χρονιά ότι στον Συνήγορο του Πολίτη καταφεύγουν κυρίως αλλοδαποί που έχουν μακροχρόνιους και ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα, καθώς και αλβανοί πολίτες που αναγνωρίζονται ως ομογενείς από τις ελληνικές αρχές.

Όπως είναι αναμενόμενο, οι ενδιαφερόμενοι εμφανίζονται ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι από την έλλειψη συντονισμού των εμπλεκόμενων υπηρесиών και τις μεγάλες καθυστερήσεις, οι οποίες, παρ' ότι αποτελούν γενικό φαινόμενο σε όλες τις διαδικασίες που αφορούν στην απόκτηση ιθαγένεια, υπερβαίνουν πολλές φορές κάθε αποδεκτό όριο στη διαδικασία πολιτογράφησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε συγκεκριμένη περίπτωση (υπόθεση 12355/2006) το αίτημα πολιτογράφησης υποβλήθηκε το 1991 και βρίσκεται, ανεξάρτητα από τυχόν προβλήματα που οφείλονται και στην ίδια την ενδιαφερόμενη, ακόμη σε εκκρεμότητα.

2.7.2. Καθορισμός (διαπίστωση) της ελληνικής ιθαγένειας

Κατά τη διαδικασία καθορισμού (διαπίστωσης), και σε αντίθεση με τη διαδικασία της πολιτογράφησης, η ελληνική ιθαγένεια δεν απονέμεται

στον ενδιαφερόμενο από τη διοίκηση κατά τρόπο κυριαρχικό, αλλά αναγνωρίζεται υποχρεωτικά (στο πλαίσιο δέσμιας αρμοδιότητας) ως ήδη υφιστάμενος, αναπαλλοτριώτος νομικός δεσμός με την ελληνική πολιτεία, ο οποίος όμως δεν είναι ακόμη διαπιστωμένος σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις. Δεν είναι, εξάλλου, τυχαίο ότι η κτήση της ιθαγένειας σε αυτή την περίπτωση ανατρέχει στη γέννηση του ενδιαφερομένου, ενώ μεταξύ των νόμιμων προϋποθέσεων για τον καθορισμό της ελληνικής ιθαγένειας δεν περιλαμβάνονται η δημόσια τάξη και ασφάλεια ή άλλες αξιολογήσεις και διαπιστώσεις σχετικά με το πρόσωπο του αιτούντος (λ.χ. εθνική/φυλετική ταυτότητα, εθνική συνείδηση κ.ά.). Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε με ικανοποίηση ότι με απόφαση του αρμόδιου οργάνου ανακλήθηκε, τελικά, πράξη ανάκλησης καθορισμού ιθαγένειας που στηριζόταν στη διαπίστωση προβλημάτων γνησιότητας των εγγράφων που είχαν αρχικά προσκομίσει οι ενδιαφερόμενοι, οι οποίοι, όμως, κατάφεραν εκ των υστέρων να αποδείξουν με γνήσια πιστοποιητικά ότι κατάγονται από έλληνα πολίτη (υπόθεση 2043/2005).

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις αναφορικά με τη φύση και το περιεχόμενο του θεσμού καθορισμού (διαπίστωσης) της ελληνικής ιθαγένειας, επισημαίνεται ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ότι είναι αδύνατη η αλλαγή της νομικής βάσης για την απόκτηση της ιθαγένειας από πολιτογράφηση σε καθορισμό (διαπίστωση), έστω και αν αποδειχθεί με νεότερα έγγραφα η ευθεία καταγωγή του ενδιαφερομένου από έλληνα πολίτη (υπόθεση 4364/2005).

Τέλος, σημειώνεται ότι η υφιστάμενη ασάφεια σχετικά με τις ενδεδειγμένες διατυπώσεις και διαδικασίες για την κάθε περίπτωση διαπίστωσης ιθαγένειας ξεχωριστά συχνά προκαλεί αγκυλώσεις στις αρμόδιες υπηρεσίες, οδηγεί σε διαφοροποιημένες και περιοριστικές πρακτικές και δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα στους ενδιαφερομένους, οι οποίοι, λόγω γραφειοκρατίας, έρχονται αντιμέτωποι με την αμφισβήτηση της ελληνικής τους ιθαγένειας (υπόθεση 7171/2005).

2.8. Νομιμότητα εισόδου και παραμονής των αλλοδαπών

2.8.1. Οικονομικοί μετανάστες

2.8.1.1. Το νέο θεσμικό πλαίσιο

Το 2006 ήταν το πρώτο έτος εφαρμογής του νέου νόμου περί αλλοδαπών (Ν. 3386/2005). Έναν χρόνο μετά την έναρξη εφαρμογής του νόμου, ο Συνήγορος του Πολίτη, με βάση τα προβλήματα που είχε διαπιστώσει, πρότεινε στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης σειρά βελτιώσεων/τροποποιήσεων. Το υπουργείο, αποδεχόμενο μεγάλο αριθμό προτάσεων της Αρχής, έχει ανακοινώσει ότι στο

προσεχές διάστημα θα προχωρήσει στην τροποποίηση του εν λόγω νόμου.

Ιδιαίτερης σημασίας κανονιστική ρύθμιση ήταν η πρόβλεψη διαδικασίας για την αρχική νομιμοποίηση διαμονής, έως τις 31.12.2006, των νεαρών αλλοδαπών που φοιτούν ή φοίτησαν ορισμένο χρονικό διάστημα σε δημόσιο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδας. Η ρύθμιση αυτή αποτελούσε πάγια και χρόνια πρόταση της Αρχής. Επιπροσθέτως, η έκδοση του ΠΔ 150/2006 για τους επί μακρόν διαμένοντες στην Ελλάδα μετανάστες εναρμόνισε την εθνική νομοθεσία με την κοινοτική και αναμένεται ότι μακροπρόθεσμα θα συμβάλει καθοριστικά στην ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία. Ωστόσο, καθώς πιθανολογείται ότι οι δομές εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού δεν επαρκούν (κατ' αρχάς ποσοτικά) για να καλύψουν τη ζήτηση των μεταναστών, η δημιουργία επαρκών δομών εκμάθησης πρέπει να αποτελέσει άμεση και βασική προτεραιότητα του ελληνικού κράτους.

Κατά το 2006 εκπονήθηκαν τρία διαφορετικά προγράμματα αρχικής νομιμοποίησης (άρθρο 91, παράγρ. 11 του Ν. 3386/2005, ΚΥΑ αρ. 11702/2006, τροποποίηση του Ν. 3386/2005), ενώ ταυτόχρονα έληξε και η μεγάλη πλειονότητα των διετών αδειών διαμονής. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο, ενοποιούνται οι άδειες διαμονής και εργασίας σε μία και η σχετική αρμοδιότητα ανατίθεται στις υπηρεσίες αλλοδαπών των Περιφερειών και των δήμων της χώρας.

2.8.1.2. Προβλήματα στη διαδικασία νομιμοποίησης

2.8.1.2.1. Λειτουργικά προβλήματα των υπηρεσιών

Πέρα από το ανεπαρκές ποσοτικά και ελλιπώς καταρτισμένο προσωπικό στις υπηρεσίες αλλοδαπών των δήμων και των Περιφερειών της χώρας, ζητούμενο παραμένει η αναβάθμιση του ηλεκτρονικού μηχανογραφικού συστήματος. Παράλληλα, σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. Διεύθυνση Πειραιά και Δυτικής Αττικής Περιφέρειας Αττικής) η κτιριακή υποδομή και ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός των υπηρεσιών εξακολουθούν να είναι ελλιπείς. Ακόμη, η λήξη των συμβάσεων του απασχολούμενου με σύμβαση ορισμένου χρόνου προσωπικού στις Περιφέρειες συνέβαλε στη δυσλειτουργία των παραπάνω υπηρεσιών. Επιπλέον, η απουσία ενημέρωσης των ενδιαφερομένων για την εξέλιξη της υπόθεσής τους αποτελεί προβληματικό σημείο στη διαδικασία νομιμοποίησης. Ιδιαίτερα έντονο εμφανίστηκε το ζήτημα της ενημέρωσης τόσο των δικηγόρων όσο και του κοινού στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπου υπήρξε σχετική αναφορά προς τον Συνήγορο του Πολίτη από τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μεσολάβησε προκειμένου να βελτιωθεί η

διαδικασία πρόσβασης στις υπηρεσίες αλλοδαπών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού, καθώς και της Περιφέρειας.

Ωστόσο, φαίνεται ότι οι προαναφερθείσες ανεπάρκειες ακόμη δυσχεραίνουν την πληροφόρηση των ενδιαφερομένων. Ειδικότερο πρόβλημα αποτελούν η έλλειψη ουσιαστικής οργάνωσης του αρχείου ορισμένων δήμων, η μη τήρηση αντιγράφου του φακέλου από τους δήμους, καθώς και ο τρόπος επικοινωνίας μεταξύ δήμων και Περιφερειών.

2.8.1.2.2. Καθυστερήσεις εξέτασης αιτήματος διαμονής

Οι υπέρμετρες καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων διαμονής και οικογενειακής συνένωσης παραμένουν και κατά την εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου. Επιπλέον, διαιωνίζονται και οι συνέπειες των καθυστερήσεων αυτών, οι οποίες βαρύνουν όσους διαθέτουν βεβαιώσεις ότι έχουν καταθέσει αίτηση για χορήγηση άδειας. Ειδικότερα, αυτοί στερούνται του δικαιώματος επανεισόδου στην Ελλάδα χωρίς θεώρηση εισόδου και αντιμετωπίζουν προβλήματα σε μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων ή σε άλλης μορφής συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες (ΔΟΥ, ΟΑΕΔ κ.ά.). Τέλος, επισημαίνεται ότι οι καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων για χορήγηση άδειας διαμονής στερούν από μεγάλο αριθμό αλλοδαπών τη δυνατότητα να υπαχθούν στα προγράμματα αρχικής νομοποίησης που κατά περιόδους διενεργούνται.

2.8.1.2.3. Άδεια εργασίας

Η «ασφαλιστική» προϋπόθεση αποτελεί μόνιμο και βασικό πρόβλημα για την ανανέωση της διαμονής των μεταναστών που ζουν και εργάζονται στη χώρα. Οι συχνές αλλαγές του ελάχιστου αριθμού ενσήμων που απαιτούνται για την εκπλήρωση της παραπάνω προϋπόθεσης έχουν δημιουργήσει χρόνια σύγχυση και αποτελούν την κυριότερη αιτία για την οποία ο αλλοδαπός πληθυσμός εκπίπτει από τη νομιμότητα. Άλλο σημαντικό εμπόδιο για τη διευθέτηση του καθεστώτος διαμονής των αλλοδαπών παραμένει η δέσμευση της απασχόλησής τους σε μία κατηγορία σχέσης εργασίας (εξαρτημένη ή παροχή έργου ή υπηρεσίας) καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της άδειας διαμονής. Ο περιορισμός αυτός παρεμποδίζει σημαντικά το δικαίωμα της ελεύθερης οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο παρέχεται στους εργαζόμενους αλλοδαπούς μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου νόμιμης διαμονής στη χώρα.

Προβλήματα σε ό,τι αφορά τις ουσιαστικές προϋποθέσεις χορήγησης ή ανανέωσης της άδειας διαμονής αντιμετωπίζει και ένας αξιόλογος αριθμός αλλοδαπών οι οποίοι είναι μικροί επαγγελματίες που ασκούν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα. Οι οικονομικές προϋποθέσεις για την αρχική χορήγηση της άδειας είναι ιδιαίτερα υψηλές (κατοχή 60.000

ευρώ), αλλά και τα αιτήματα ανανέωσης αντιμετωπίζονται με περιοριστική διάθεση από τις Περιφέρειες.

Ιδιαίτερο ζήτημα ανέκυψε με κατηγορία αλλοδαπών οι οποίοι ασκούσαν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα. Ειδικότερα, υπήκοοι τρίτων χωρών, οι οποίοι ήταν μικροπωλητές και δραστηριοποιούνταν σε «παραλαϊκές αγορές», με υπουργική απόφαση αποκλείστηκαν λόγω ιθαγένειας από τη δραστηριότητά τους, σε αντίθεση με ημεδαπούς, κοινοτικούς και ομογενείς μικροπωλητές. Ο Συνήγορος του Πολίτη, διερευνώντας την υπόθεση, δεν διαπίστωσε περίπτωση άμεσης διάκρισης. Όμως, δημιουργήθηκαν σοβαρά ερωτηματικά κατά πόσον μια τέτοια πρακτική είναι σύμφωνη με την αρχή της χρηστής διοίκησης, όπως και εάν αυτή τελικά υποκρύπτει έμμεση διάκριση.

2.8.1.2.4. Ειδικά ζητήματα κατά τη διαδικασία έκδοσης αδειών διαμονής

Οι τυπικές προϋποθέσεις για το εμπρόθεσμο της κατάθεσης των απαιτούμενων δικαιολογητικών, καθώς και για την κατοχή διαβατηρίου εν ισχύ αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία προβλημάτων σχετικά με τη χορήγηση άδειας διαμονής. Σημαντικός αριθμός αλλοδαπών πληροί μεν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας διαμονής, δεν καταθέτει όμως εμπρόθεσμα τα σχετικά αιτήματα, για λόγους που ανάγονται στον πολύπλοκο χαρακτήρα της διοικητικής διαδικασίας ή σε πλημμελή ενημέρωση. Ωστόσο, κρίνεται αυστηρό και ανεπιεικές, σε περίπτωση μιας εύλογης καθυστέρησης, οι ενδιαφερόμενοι να στερούνται της ανανέωσης της άδειας διαμονής στη χώρα. Επιπλέον, ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός αλλοδαπών αδυνατεί να αποκτήσει ισχυρό διαβατήριο για λόγους πολιτικούς κ.ά. Παρ' ότι η προϋπόθεση για την κατοχή ισχυρού διαβατηρίου είναι κατ' αρχήν αναμφισβήτητη, η ανυπαίτια στέρηση διαβατηρίου και η ύπαρξη ισχυρού δεσμού του ενδιαφερομένου με την Ελλάδα αποτελούν δεδομένα που πρέπει να συνεκτιμώνται, όταν κρίνεται η τύχη της νομιμότητας της διαμονής στη χώρα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα επισημάνει ότι το οικείο θεσμικό πλαίσιο στερείται ευέλικτης και αποτελεσματικής διαδικασίας για την ένταξη στη νομιμότητα των αλλοδαπών εκείνων που έχουν αναπτύξει ισχυρό δεσμό με τη χώρα. Η Αρχή έχει προτείνει, αντί της εφαρμογής εφάπαξ προγραμμάτων νομιμοποίησης, τα οποία κάθε φορά διαφημίζονται ως η τελευταία ευκαιρία, να καθοριστεί μια πάγια κατ' εξαίρεση διαδικασία νομιμοποίησης της διαμονής με κριτήριο τη σοβαρότητα του δεσμού του ενδιαφερομένου με τη χώρα. Η διάταξη του άρθρου 44, παράγρ. 1 και 2 του Ν. 3386/2005 που προβλέπει άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους και για λόγους που η παραμονή του ενδιαφερομένου καθίσταται αναγκαία στη χώρα κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ωστόσο, ο τρόπος που είναι οργανωμένη η διαδικασία για την εξέταση των σχετικών αιτημάτων, σε συνδυασμό με την επιλογή μιας περιοριστικής στάσης που διακρίνει εν γένει τη διοίκηση στα θέματα αλλοδαπών, μειώνει στο ελάχιστο τις δυνατότητες της «εξαιρετικής» διαδικασίας να επιλύσει τα προβλήματα που δημιουργεί η ανελαστικότητα του θεσμικού πλαισίου για τους αλλοδαπούς.

2.8.1.2.5. Χορήγηση θεώρησης εισόδου

Πλήθος αναφορών που υποβάλλονται στην Αρχή αφορούν στην επιφυλακτική ή αρνητική στάση των ελληνικών προξενείων να παράσχουν θεωρήσεις εισόδου ολιγοήμερης επίσκεψης στα μέλη οικογενειών των μόνιμα εγκαταστημένων στη χώρα μας αλλοδαπών. Οι αποφάσεις των προξενικών αρχών φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη τους πολύ περισσότερο την κατ' αρχήν θεμιτή μέριμνα αποτροπής της παράνομης μετανάστευσης, ελάχιστα όμως τα ατομικά χαρακτηριστικά κάθε αίτησης ξεχωριστά. Με τον τρόπο αυτόν οι σχετικές απορρίψεις προσλαμβάνουν μαζικό χαρακτήρα. Από τη Συμφωνία Σένγκεν και το άρθρο 8 του Ν. 3386/2005 προκύπτει ότι το ελληνικό κράτος οφείλει να καθορίσει μια διαδικασία πρόσκλησης αλλοδαπού για ολιγοήμερη είσοδο, υπό τον όρο ότι ο προσκαλών ημεδαπός εγγυάται με την κατάθεση ενός σημαντικού χρηματικού ποσού, προκειμένου να αποφευχθεί η μετατροπή της ολιγοήμερης εισόδου σε παράνομη διαμονή. Ωστόσο, η διοίκηση από το 2001, οπότε για πρώτη φορά προβλέφθηκε η εν λόγω διαδικασία πρόσκλησης (δήλωση υποδοχής), δεν έχει προχωρήσει στον καθορισμό της, με επαχθείς για τους αλλοδαπούς συνέπειες.

Επιπροσθέτως, σημαντικά προβλήματα διοικητικής δράσης συνεχίζουν να ανακύπτουν σε ό,τι αφορά τη διαδικασία εθνικής εισόδου για μόνιμη διαμονή και την άδεια εισόδου για οικογενειακή συνένωση. Ορισμένα προξενεία συνέχισαν και κατά το 2006 να τηρούν χωρίς επαρκή αιτιολογία έντονα απορριπτική στάση σε σχετικά αιτήματα, τα οποία είχαν προηγουμένως εγκριθεί από την αρμόδια υπηρεσία εσωτερικού.

2.8.1.2.6. Παράβολα

Περίπτωση εμφανούς κακοδιοίκησης, που έχει τεθεί υπόψη της Αρχής, είναι η έλλειψη διαδικασίας για την επιστροφή παραβόλου για χορήγηση άδειας διαμονής, ως αχρεωστήτως καταβληθέντος. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η διοίκηση ευθύνεται για την καταβολή σημαντικά υψηλότερου παράβολου από αυτό που τελικά αντιστοιχεί στη χορηγούμενη άδεια διαμονής. Η άρνηση των υπηρεσιών αλλοδαπών να επιστρέψουν το παράβολο που καταβλήθηκε για άδεια αόριστης διάρκειας, στις περιπτώσεις όπου τελικά χορηγήθηκε διετής άδειας, προκάλεσε την παρέμβαση του

Συνηγόρου του Πολίτη. Ύστερα από αυτή, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης δέχθηκε ότι σε τέτοιες περιπτώσεις το αχρεωστήτως καταβληθέν παράβολο των 900 ευρώ κρατείται μεν, συνυπολογίζεται δε κατά τις επόμενες καταθέσεις για ανανέωση της άδειας του ενδιαφερομένου. Ωστόσο, η σχετική ρύθμιση δεν επιλύει το πρόβλημα ότι κρατείται αναντίστοιχα υψηλό προς τη χορηγούμενη άδεια διαμονής παράβολο.

2.8.1.3. Ζητήματα απελάσεων - ΕΚΑΝΑ

Ιδιαίτερα προβληματική είναι η έκδοση διαδοχικών αποφάσεων απελάσεως για το ίδιο πρόσωπο. Προτάθηκε από τον Συνήγορο του Πολίτη να πάψει αυτή η πρακτική και μόνο κατ' εξαίρεση, εφόσον η απέλαση καθίσταται εφικτή, να συλλαμβάνεται και να κρατείται εκ νέου το ίδιο πρόσωπο, προς εκτέλεση παλαιότερης απόφασης απελάσεως. Αναφορικά όμως με τον χρόνο κράτησης, αυτός θα πρέπει να διέπεται από τις εγγυήσεις του άρθρου 6 του Συντάγματος (κράτηση και απομάκρυνση του αλλοδαπού από τη χώρα εντός τεσσάρων ημερών, με δυνατότητα παράτασης για δύο ακόμη ημέρες αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας). Σχετικά με τα παραπάνω θέματα υποβλήθηκε πόρισμα στον αρμόδιο Υπουργό Δημόσιας Τάξης.

Με το θέμα των απελάσεων σχετίζεται άμεσα και το ζήτημα της εγγραφής αλλοδαπών στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθυμητών (ΕΚΑΝΑ). Όπως διαπιστώνεται, συνήθως η εγγραφή στον ΕΚΑΝΑ διενεργείται βάσει της δίκης του αλλοδαπού, ακόμη και όταν η τελεσίδικη απόφαση του δικαστηρίου είναι αθωωτική εν όλω ή εν μέρει (υποθέσεις 7380/2006, 8709/2006). Άλλες περιπτώσεις αφορούν στην έκδοση απόφασης απελάσεως και εγγραφής στον ΕΚΑΝΑ εξαιτίας εσφαλμένης εκτίμησης της διοίκησης σχετικά με τη νομιμότητα της διαμονής του αλλοδαπού στη χώρα. Τέλος, συνέχισε να απασχολεί τον Συνήγορο του Πολίτη το ζήτημα της άρνησης να διαγραφούν από τον ΕΚΑΝΑ οι αλλοδαποί εις βάρος των οποίων εκδόθηκε δικαστική απέλαση για παράνομη είσοδο, διαμονή και εργασία (*Ετήσια έκθεση 2005*, σ. 64).

Επισημαίνεται ότι αρκετές υποθέσεις είχαν τελικά θετική έκβαση ύστερα από την καλή συνεργασία της Αρχής με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Ωστόσο, αναφορικά με τη διαγραφή από τον ΕΚΑΝΑ τουλάχιστον των αλλοδαπών εκείνων στις οποίες η δικαστική απέλαση τελικά ανεστάλη, είτε με βάση το άρθρο 99, παράγρ. 5 του ΠΚ είτε με βάση το άρθρο 565 κ.ε. του ΚΠΔ, το πρόβλημα δεν έχει ακόμη επιλυθεί. Εξάλλου, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, μετά και τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, απάντησε ότι δεν διαγράφονται αυτοδικαίως από τον ΕΚΑΝΑ οι αλλοδαποί που είχαν

εγγραφεί σε αυτόν ύστερα από δικαστική απέλαση για παράνομη είσοδο, έξοδο, εργασία και διαμονή στη χώρα (άρθρο 91 του Ν. 3386/2005), αποφεύγοντας ωστόσο να λάβει θέση για το επίμαχο ζήτημα των δικαστικών απελάσεων, οι οποίες όμως έχουν δικαστικώς ανασταλεί.

2.8.2. Πρόσφυγες

Ως προς την προστασία των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, η σημαντικότερη διακύβευση του έτους 2006 συνέχισε να είναι η απρόσκοπτη πρόσβαση στις διαδικασίες για το άσυλο και η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος στο άσυλο. Επήλθαν βελτιώσεις μέσα στο 2006 με την αύξηση του αριθμού των διενεργούμενων συνεντεύξεων ανά ημέρα χάρη στην εγκατάσταση προηγμένης τεχνολογίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων και στην κατ' εξαίρεση απασχόληση επιπλέον αστυνομικού προσωπικού. Εντούτοις, ο στόχος της παραλαβής όλων των αιτημάτων ασύλου, προκειμένου να τηρηθούν οι εθνικές και διεθνείς έννομες υποχρεώσεις της χώρας, δεν έχει ακόμη επιτευχθεί. Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι η συνέχιση της παραλαβής αιτημάτων χωρίς να υπάρχει πρακτικά δυνατότητα εξέτασής τους ουσιαστικά υπονομεύει τον πυρήνα της παροχής προστασίας στους πρόσφυγες ή τους αιτούντες άσυλο στη χώρα μας. Επίσης, κρίνει ότι η παραλαβή των αιτημάτων χωρίς τη συνέχιση της διαδικασίας εξέτασης των αιτημάτων μόνο προσωρινά μπορεί να είναι ανεκτή και εφόσον αποδεδειγμένα λαμβάνονται μέτρα για την επίτευξη των εκκρεμοτήτων.

Η αποτελεσματική πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου προβλημάτισε την Αρχή και στην περίπτωση εκείνων των αιτούντων οι οποίοι επέλεξαν να παραιτηθούν από το αίτημα ασύλου και να ενταχθούν στο πρόγραμμα νομιμοποίησης των οικονομικών μεταναστών (Ν. 3386/2005). Ωστόσο, λόγω ανεπαρκούς ενημέρωσης σχετικά με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά δεν πέτυχαν τελικά την ένταξή τους σε αυτό. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι νέα αιτήματα ασύλου εκ μέρους των ενδιαφερομένων θα έπρεπε να γίνουν δεκτά, σύμφωνα με τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, εφόσον πληρούνται οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την υποβολή τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις της Αρχής, η Διεύθυνση Αλλοδαπών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης εξέδωσε οδηγία, βάσει της οποίας όλα τα σχετικά αιτήματα θα παραλαμβάνονται εκ νέου και η εξέτασή τους θα συνεχίζεται από το στάδιο όπου βρίσκονταν προτού οι ενδιαφερόμενοι παραιτηθούν από το αίτημα ασύλου.

Τέλος, η ίδια διεύθυνση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, συνεχίζοντας την παράδοση διαβούλευσης με τον Συνήγορο του Πολίτη, ζήτησε τα σχόλια της Αρχής επί σχεδίου προεδρικού διατάγματος, προκειμένου

να ενσωματωθεί η Οδηγία 9/2003/ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο. Οι προτάσεις που διατύπωσε ο Συνήγορος του Πολίτη έγιναν εξ ολοκλήρου δεκτές (βλ. παρακάτω Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις).

2.9. Δικαστική προστασία

2.9.1. Συμμόρφωση της διοίκησης με δικαστικές αποφάσεις

Το ζήτημα της προσήκουσας συμμόρφωσης δημόσιων φορέων με δικαστικές αποφάσεις απασχόλησε εκ νέου τον Συνήγορο του Πολίτη (*Ετήσια έκθεση 2004*, σ. 101 κ.ε.). Οι πολίτες που απευθύνθηκαν στην Αρχή ενημερώθηκαν κατ' αρχάς σχετικά με τη δυνατότητα προσφυγής τους στα οικεία τριμελή συμβούλια των ανώτατων δικαστηρίων, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του Ν. 3068/2002. Παράλληλα, διερευνήθηκαν αυτοτελώς υποθέσεις πλημμελούς συμμόρφωσης στις περιπτώσεις που για διάφορους λόγους οι αναφερόμενοι δεν προσέφυγαν στα προαναφερθέντα συμβούλια (υποθέσεις 2489/2006, 5488/2005).

2.9.2. Πρόσβαση στη δικαστική προστασία

Το ζήτημα της εν γένει πρόσβασης των πολιτών στην αποτελεσματική δικαστική προστασία επίσης αποτέλεσε πεδίο παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη. Πολίτες που δικαιούνται νομική βοήθεια κατά τις διατάξεις του Ν. 3226/2004 αδυνατούν να έχουν νομική εκπροσώπηση σε δίκες, διότι δικηγόροι που διορίζονται στη συνέχεια παραιτούνται. Τόσο το αρμόδιο τμήμα του πρωτοδικείου όσο και ο οικείος δικηγορικός σύλλογος δηλώνουν αδυναμία να παρέμβουν, επειδή η παραίτηση γίνεται με επίκληση προσωπικών λόγων ή φόρτου εργασίας από τους διοριζόμενους δικηγόρους. Επισημάνθηκε, λοιπόν, προς τους εμπλεκόμενους φορείς και τον αρμόδιο υπουργό ότι, εάν ο πολίτης στερείται εν τοις πράγμασι το δικαίωμα παροχής νομικής βοήθειας, φαλκιδεύεται ο σκοπός του Ν. 3226/2004 και οι σχετικές του διατάξεις περιέρχονται σε οιονεί αχρησία. Η συνεργασία με τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών στο ζήτημα του σχεδιασμού αξιόπιστου μηχανισμού εξυπηρέτησης τέτοιων αναγκών σε νομικές υπηρεσίες θα αποτελέσει βασικό πεδίο δράσης του Συνηγόρου του Πολίτη για το προσεχές έτος (υπόθεση 15788/2005).

Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

2. Γενική αποτίμηση της δραστηριότητας

Κατά τη διάρκεια του 2006, ο αριθμός των αναφορών που δέχθηκε ο Συνήγορος του Παιδιού με αντικείμενο παραβιάσεις δικαιωμάτων ανη-

λικών σημείωσε αύξηση 24,6% έναντι του προηγούμενου έτους. Ο συνολικός αριθμός νέων υποθέσεων του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού κατά το 2006 ανήλθε στις 299, συμπεριλαμβανομένων και τριών υποθέσεων για τις οποίες ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε αυτεπαγγέλτως να τις διερευνήσει. Η αύξηση αυτή συνδέεται με το γεγονός ότι σταδιακά ο Συνήγορος του Παιδιού γίνεται ευρύτερα γνωστός στην ελληνική κοινωνία.

Αύξηση παρουσίασε και ο αριθμός αναφορών που κατατέθηκαν από ανηλίκους, ο οποίος όμως παραμένει χαμηλός, καθώς τα παιδιά δεν επιλέγουν εύκολα τη γραπτή προσφυγή προς τον Συνήγορο για να αναφέρουν παραβιάσεις δικαιωμάτων τους. Κατά τη διάρκεια των επισκέψεων του Συνηγόρου του Παιδιού σε σχολεία και ιδρύματα, τα παιδιά αναφέρουν πολύ συχνά στους εκπροσώπους της Αρχής αρκετά συναφή προβλήματα. Σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις ο Συνήγορος του Παιδιού έχει επιληφθεί των υποθέσεων άτυπα, διατυπώνοντας συστάσεις προς τις διευθύνσεις των σχολείων ή των ιδρυμάτων ή παραπέμποντας τους εφήβους σε συγκεκριμένες τοπικές υπηρεσίες.

Από το σύνολο των νέων υποθέσεων με τις οποίες ασχολήθηκε ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού κατά το τρέχον έτος, 78% στρέφεται κατά δημόσιων φορέων/λειτουργιών και 22% από αυτές αφορά σε παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού από ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Οι υποθέσεις κατανέμονται στις εξής θεματικές κατηγορίες: 34,3% εκπαίδευση (εγγραφές, μετεγγραφές, μετακίνηση μαθητών, στήριξη αδύνατων μαθητών, σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής, επιβολή κυρώσεων κ.ά.), 20,6% θέματα επιμέλειας ή επικοινωνίας μέσα στην οικογένεια (περιλαμβάνονται και υποθέσεις υιοθεσίας/αναδοχής), 14,7% υποδοχή και μεταχείριση μεταναστών και προσφύγων, 11,3% υγεία, πρόνοια και κοινωνική ασφάλιση ανηλίκων (περιλαμβάνονται και υποθέσεις για παιδικούς σταθμούς), 6,5% κακοποίηση/εκμετάλλευση, 3,9% ψυχαγωγία και παιδικές χαρές, 3,9% θέματα ταυτότητας, 3% ΜΜΕ – το παιδί ως καταναλωτής, 2% διάφορα.

Από το σύνολο των νέων υποθέσεων του Συνηγόρου του Παιδιού, το 28% χαρακτηρίστηκαν αβάσιμες, δηλαδή δεν επαληθεύτηκε παραβίαση δικαιώματος ανηλίκου.

Ως προς την εξέλιξη των βάσιμων υποθέσεων με τις οποίες ασχολήθηκε ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού και στις οποίες ολοκλήρωσε την παρέμβασή του παρατηρούνται τα εξής: α) Από τις περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώθηκε παραβίαση δικαιώματος από δημόσιο φορέα, στο 73,8% επήλθε επίλυση του προβλήματος ύστερα από παρέμβαση της Αρχής, το 3% επιλύθηκε χωρίς παρέμβασή της, στο 20% διαπιστώθηκε αδυναμία επίλυσης του προβλήματος λόγω νομοθετικών και οργανωτικών κε-

νών και σε μία περίπτωση το πρόβλημα δεν επιλύθηκε λόγω μη αποδοχής των προτάσεων της Αρχής. Τέλος, στο 9,7% του συνόλου των αναφορών που εξετάστηκαν η έρευνα διακόπηκε ύστερα από αίτημα του αναφερομένου ή για άλλους λόγους. β) Από τις υποθέσεις που στρέφονταν κατά ιδιωτών, στο 33% από αυτές ο Συνήγορος του Παιδιού ολοκλήρωσε την παρέμβασή του, αφού προέβη στις ενδεικνυόμενες ενέργειες (ενημέρωση και κινητοποίηση αρμόδιων υπηρεσιών, διατύπωση προτάσεων κ.ά.), στο 14,8% δεν διαπίστωσε προσβολή δικαιώματος παιδιού και σε ποσοστό 21,6% η έρευνα διακόπηκε ύστερα από αίτημα του αναφερομένου ή για άλλους λόγους (π.χ. μη αποδοχή της διαμεσολαβητικής παρέμβασης της Αρχής σε υποθέσεις διαφωνίας γονέων για θέματα επιμέλειας ή επικοινωνίας των γονέων με τα παιδιά τους). Η διερεύνηση δεν έχει ολοκληρωθεί για το 25% των αναφορών αυτών.

Ο Συνήγορος του Παιδιού ενεργοποίησε δημόσιες υπηρεσίες σε 22 περιπτώσεις και σε εννέα άλλες περιπτώσεις διαβίβασε έκθεση στην αρμόδια εισαγγελική αρχή ώστε να ληφθούν μέτρα προστασίας του παιδιού, σύμφωνα με την πρόβλεψη του Ν. 3094/2003 (άρθρο 4, παράγρ. 11).

Ο Συνήγορος του Παιδιού επισκέφθηκε 18 μονάδες και ιδρύματα παιδικής προστασίας, δύο χώρους υποδοχής μεταναστών, δύο σωφρονιστικά καταστήματα, ένα ίδρυμα αγωγής, δύο νοσοκομειακές μονάδες και συναντήθηκε με 33 ομάδες ανηλίκων σε διάφορα σχολεία και νεανικά κέντρα, ενημερώνοντας τα παιδιά για τα δικαιώματά τους και συζητώντας μαζί τους για θέματα που τα απασχολούν. Επίσης, ο επικεφαλής Βοηθός Συνήγορος και μέλη του επιστημονικού προσωπικού επισκέφθηκαν 20 πόλεις της χώρας, στις οποίες συνάντησαν εκπροσώπους υπηρεσιών, συμμετείχαν σε σημαντικό αριθμό συσκέψεων ή ανοικτών εκδηλώσεων και επικοινωνήσαν με επαγγελματίες και πολίτες για θέματα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

Για την επικοινωνία του με τα παιδιά, την προώθηση των δικαιωμάτων τους και τη διάδοση του διαλόγου γύρω από αυτά, ο Συνήγορος του Παιδιού εμπλούτισε την ιστοσελίδα του (www.0-18.gr), εκτόνησε νέο φυλλάδιο για παιδιά δημοτικού και σελιδοδείκτες που απευθύνονται σε εφήβους και απέστειλε σημαντικό αριθμό φυλλαδίων σε σχολεία, οργανώσεις και ομάδες νέων που εξέφρασαν σχετικό ενδιαφέρον.

Επίσης ο Συνήγορος του Παιδιού επιμελήθηκε την παραγωγή ραδιοφωνικού μηνύματος, με τη συμμετοχή παιδιών και με τίτλο «Τα παιδιά έχουν δικαιώματα», το οποίο έλαβε την έγκριση κοινωνικού μηνύματος από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) και αναμεταδόθηκε από ραδιοσταθμούς σε όλη την Ελλάδα.

Έλαβε μέρος σε αρκετές δημόσιες διασκεύσεις και ενημέρωσε τις αρμόδιες επιτροπές της Βουλής για προτάσεις που έχει διατυπώσει σε θέ-

ματα όπως είναι: λήψη μέτρων προστασίας για τους ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανηλίκους, εξειδίκευση και στελέχωση των αποκεντρωμένων κοινωνικών υπηρεσιών, υποστήριξη των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση της σχολικής βίας, βελτίωση των συνθηκών και της στελέχωσης των μονάδων παιδικής προστασίας, δημιουργία εξειδικευμένων μονάδων για τη φιλοξενία και τη θεραπεία ανηλίκων με πολλαπλά προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας, ενίσχυση των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας κ.ά.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση και προβολή σε περιστατικά βίας στα οποία εμπλέκονταν ανήλικοι ως θύτες ή ως θύματα. Ο τρόπος με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης και ιδίως η τηλεόραση διαχειρίστηκαν τα περιστατικά αυτά, η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων των εμπλεκόμενων ανηλίκων, η υπερβολή, η άσκηση ψυχολογικής πίεσης σε ανήλικους και η διαστρέβλωση, σε αρκετές περιπτώσεις, των πραγματικών περιστατικών κατέστησαν αναγκαία τη δημόσια παρέμβαση της Αρχής. Ο Συνήγορος του Παιδιού προέβη σε έκκληση για τήρηση των κανόνων δεοντολογίας που επιβάλλει στα ΜΜΕ η νομοθεσία σχετικά με την αναφορά σε υποθέσεις ανηλίκων, τον έλεγχο τους από τα θεσπισμένα όργανα της πολιτείας αλλά και την αυτοδέσμευση όλων των εμπλεκόμενων μερών υπέρ της προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε από τον Συνήγορο του Παιδιού στην προώθηση των στόχων του «Δικτύου για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Σωματικής Τιμωρίας στα Παιδιά», του οποίου έχει αναλάβει τον συντονισμό. Έγιναν συναντήσεις με βουλευτές εν όψει της συζήτησης του νομοσχεδίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, στο οποίο, ύστερα από πρόταση του Συνηγόρου του Παιδιού και του Δικτύου, περιλήφθηκε άρθρο για την απαγόρευση της χρήσης της σωματικής τιμωρίας στο πλαίσιο της ανατροφής των παιδιών. Το άρθρο αυτό ψηφίστηκε ομόφωνα στη Βουλή. Επίσης, ο Συνήγορος του Παιδιού ανέλαβε εκ μέρους του Δικτύου τη δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας (www.somatikitimoria.gr) και την επεξεργασία τηλεοπτικού μηνύματος, το οποίο πρόκειται, μέσα στο τρέχον έτος, να προβληθεί στους τηλεοπτικούς σταθμούς ως κοινωνικό μήνυμα.

Ο Συνήγορος του Παιδιού ανέπτυξε και διεθνή δραστηριότητα. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού διετέλεσε Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC). Διεξήχθη στην Αθήνα η ετήσια διάσκεψη των μελών του Δικτύου, καθώς και διεθνές συνέδριο με θέμα «Το έργο των Συνηγόρων για τα δικαιώματα του παιδιού» με συμμετοχή 200 συνέδρων από χώρες της Ευρώπης. Παράλληλα διεξήχθησαν σημαντικές δράσεις συνεργασίας και παρεμβάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η υιοθέτηση και η από κοινού προώθηση της

Διακήρυξης των Ευρωπαϊών Συνηγόρων του Παιδιού για τις υποχρεώσεις των κυβερνήσεων απέναντι στους ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανηλίκους.

3. Πρωτοβουλίες και θεσμικές διαπιστώσεις

Ύστερα από τριάντισι χρόνια λειτουργίας, ο Συνήγορος του Παιδιού έχει διαμορφώσει μια αρκετά εμπειριστατωμένη αντίληψη, σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα και την υλοποίηση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Προτάσεις του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού για την προσαρμογή της διοικητικής πρακτικής και της νομοθεσίας στις επιταγές της Σύμβασης έχουν γίνει σε αρκετές περιπτώσεις μέχρι σήμερα σεβαστές από τους αρμόδιους παράγοντες της πολιτείας, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες οι προτάσεις συνεπάγονταν επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού. Η ανεπάρκεια των διαθέσιμων πόρων και η πλημμελής οργάνωση των υπηρεσιών για την προστασία της παιδικής ηλικίας αποτελούν μείζον ζήτημα πολιτικής όσον αφορά στην εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Παιδιού, που συνοπτικά εκτίθενται στη συνέχεια και βασίζονται σε παρατηρήσεις του από τον χειρισμό ατομικών υποθέσεων και από την καταγραφή στοιχείων στο πλαίσιο πρωτοβουλιών που έχει αναλάβει, οι περισσότερες υπηρεσίες παιδικής προστασίας της χώρας δεν διαθέτουν ειδικευμένο προσωπικό, δεν έχουν τον ανάλογο προσανατολισμό και είναι υποστελεχωμένες, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να εκπληρώσουν τη συνταγματική επιταγή για προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων, ιδίως όσων βρίσκονται σε ένδεια ή γίνονται θύματα παραβιάσεων στην καθημερινή τους ζωή. Πολλοί ανήλικοι στη σημερινή Ελλάδα δεν έχουν ισότιμη πρόσβαση στα αγαθά ή δεν λαμβάνουν επαρκή φροντίδα από την οικογένειά τους και δεν προστατεύονται από την παραμέληση, την κακοποίηση, την εκμετάλλευση και άλλες παραβιάσεις δικαιωμάτων τους. Ανήλικοι με αναπηρίες, ανήλικοι που ανήκουν σε οικογένειες που πλήττονται από τη φτώχεια, τη μετανάστευση και τον κοινωνικό αποκλεισμό αντιμετωπίζουν συχνά σοβαρά προβλήματα επιβίωσης ή κοινωνικής ένταξης, χωρίς να λαμβάνουν την κατάλληλη στήριξη και να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους. Επίσης, στη μεγάλη πλειονότητά τους, τα παιδιά, οι επαγγελματίες που εργάζονται μαζί τους και οι γονείς αγνοούν το περιεχόμενο και τη σημασία των διατάξεων της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Στην ελληνική κοινωνία επικρατεί ακόμη σε μεγάλο βαθμό η αντίληψη ότι το παιδί είναι «διοκτησία» των γονέων του και ότι δεν δικαιούται να γίνεται σεβαστή η προσωπικότητά του, οι απόψεις του και ο ιδιωτικός του χώρος. Για την πληρέστερη εφαρμογή των υποχρεώσεων που πηγάζουν

από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η ελληνική πολιτεία οφείλει να επενδύσει στην οργάνωση, την κατάλληλη στελέχωση, την επιμόρφωση του προσωπικού και την εποπτεία όλων των υπηρεσιών που ασχολούνται με τα παιδιά, καθώς και στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών.

Τον Οκτώβριο του 2006, σε συνάντηση που έγινε στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι δημόσιων υπηρεσιών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που ασχολούνται με τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και η υπεύθυνη του προγράμματος «Κτίζοντας μια Ευρώπη για τα παιδιά μαζί με τα παιδιά» του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήταν κοινή διαπίστωση ότι στην Ελλάδα απουσιάζει ένα σχέδιο δράσης για τα παιδιά, βασισμένο σε διακυβερνητικό συντονισμό, διακομματική συνεργασία και συμμετοχή εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών. Τον Δεκέμβριο, ο Υπουργός Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ανήγγειλε δημόσια την προετοιμασία ενός τέτοιου σχεδίου, το οποίο μέσα στο 2007 πρόκειται να δοθεί στη δημοσιότητα για ανοικτή διαβούλευση.

Οι διαπιστώσεις που εξάγονται από τη δράση του Συνηγόρου του Παιδιού κατά το παρελθόν έτος παρατίθενται στη συνέχεια και θα ήταν σκόπιμο να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ενός τέτοιου σχεδίου.

.....

3.3. Ενίσχυση των απροστάτευτων παιδιών

Το δικαίωμα των παιδιών στην επιβίωση, την ανάπτυξη, την ευημερία και το κατάλληλο επίπεδο ζωής (άρθρα 6, 18 και 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού) παραβιάζεται σε βάρος αρκετών ανηλίκων που οι γονείς τους δεν διαθέτουν τους πόρους για να τους διασφαλίσουν τα απαραίτητα αγαθά. Στις περιπτώσεις αυτές, καθήκον της πολιτείας είναι να βοηθάει, στο μέτρο των δυνατοτήτων της, τους γονείς ή τα πρόσωπα που έχουν αναλάβει την επιμέλειά τους, όπως προβλέπεται ρητά από τη Σύμβαση (άρθρο 27), αλλά και με γνώμονα τη συνταγματική επιταγή για την προστασία της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας (άρθρο 21). Ο Ν. 4051/1960, όπως εξειδικεύεται από το ΠΔ 108/1983, που τροποποιήθηκε από το ΠΔ 148/1997, προβλέπει την παροχή οικονομικής ενίσχυσης σε παιδιά με ελλιπή οικογενειακή προστασία. Στα «απροστάτευτα τέκνα» περιλαμβάνονται παιδιά των οποίων οι οικογένειες έχουν χαμηλά εισοδήματα και είναι ορφανά, είτε και από τους δύο γονείς είτε από τον πατέρα, ή ο πατέρας αδυνατεί για μια σειρά λόγων να αναλάβει τη συντήρησή τους. Τον Μάρτιο 2003, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε, χωρίς να λάβει απάντηση από τον τότε αρμόδιο Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας, μεταξύ άλλων να επανεξεταστεί το ύψος του επιδόματος, που κρι-

νόταν εξαιρετικά χαμηλό, και να καταβάλλεται αυτό έως την ενηλικίωση των δικαιούχων. Στην πρότασή του μάλιστα περιλαμβανόταν και η δυνατότητα δικαιούχος του εισοδήματος να είναι όχι μόνον η μητέρα αλλά και ο πατέρας ή άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει τη φροντίδα του ενδιαφερόμενου παιδιού. Η Αρχή, ύστερα από νεότερες αναφορές που δέχθηκε στις οποίες εκφράζονταν η δυσφορία των πολιτών για την καθήλωση του παραπάνω επιδόματος στο ύψος που είχε οριστεί για τελευταία φορά το 1997, επανέλαβε τις θέσεις και τα ερωτήματα που είχε απευθύνει στο παρελθόν και προς τον νυν Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η προσαρμογή του επιδόματος απροστάτευτων παιδιών στα σύγχρονα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα είναι απαραίτητη ώστε να λειτουργήσει ως βάση στήριξης της οικονομικά αδύνατης οικογένειας και υλοποίησης του δικαιώματος των παιδιών για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής.

.....

3.10. Φροντίδα για τους ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανήλικους

Κατά τη διάρκεια του 2006, ο Συνήγορος του Παιδιού επισκέφθηκε κέντρα υποδοχής μεταναστών, χώρους κράτησης και μονάδες φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες και συμμετείχε σε συσκέψεις φορέων με θέμα την εκπόνηση προτάσεων για τη φροντίδα των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων στη χώρα. Οι προτάσεις που κατέθεσε στον Πρωθυπουργό και στα αρμόδια υπουργεία ήδη από το 2005 με την ειδική έκθεση για τη «Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων» δεν έχουν τύχει επίσημης απάντησης. Το πόρισμα, που εξέδωσε η Αρχή κατά το τρέχον έτος αναφορικά με τη μεταχείριση ασυνόδευτων ανηλίκων στην Παγανή Μυτιλήνης, επισημαίνει την ανάγκη βελτίωσης των προνοιακών παροχών και εφαρμογής του θεσμού της επιτροπείας για αυτήν την κατηγορία ανηλίκων. Τα συναρμόδια υπουργεία έχουν ατύπως εκδηλώσει την πρόθεση να εξετάσουν την κατάσταση. Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις αναζητούν θεσμικές λύσεις. Αντί της αντιμετώπισης των ανηλίκων αυτών ως παραβατών της μεταναστευτικής νομοθεσίας, επείγει η εκπόνηση εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση και την απέλαση, καθώς και η προνοιακή μέριμνα της ελληνικής πολιτείας. Η δημόσια θέση/διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού στο θέμα αυτό αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα που προωθεί την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής στις διεθνώς αποδεκτές αρχές δικαίου για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων.

.....

4. Παρουσίαση σημαντικών υποθέσεων

4.4. Προστασία από κακοποίηση

4.4.1. Άσκηση σωματικής βίας και σεξουαλική παρενόχληση στην οικογένεια

Αλλοδαπή μητέρα εννιάχρονου υπέβαλε στον Συνήγορο του Πολίτη αναφορά, προκειμένου να βρεθούν άμεσοι τρόποι προστασίας του ανήλικου γιου της από τον σύζυγό της. Ο τελευταίος έπασχε από σοβαρή ασθένεια που επηρέαζε τη λειτουργία του εγκεφάλου, με αποτέλεσμα να είναι νευρικός και επιθετικός και να κακοποιεί τόσο τη σύζυγό του όσο και τον ανήλικο, τον οποίο είχε αρχίσει να παρενοχλεί και σεξουαλικά.

Η εξαιρετικά κακή πρόγνωση σχετικά με την πορεία της υγείας του πατέρα απέτρεψε την Αρχή από το να προχωρήσει σε διερεύνηση της συμπεριφοράς του και ενδεχόμενη καταγγελία, κάτι που δεν επιθυμούσε ούτε η μητέρα του παιδιού. Η λύση που επιλέχθηκε και από τη μητέρα ως προσφορότερη ήταν η απομάκρυνση της ίδιας και του γιου της από την οικία του πατέρα.

Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος του Παιδιού επικοινωνήσε με τη Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας της αρμόδιας ΝΑ, προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα να γίνει άμεσα δεκτός ο ανήλικος σε παιδική κατασκήνωση, ώστε να απομακρυνθεί από το κακοποιητικό περιβάλλον και ταυτόχρονα να δοθεί στη μητέρα ο χρόνος να βρει εργασία και νέο χώρο διαμονής. Τελικά ο ανήλικος φιλοξενήθηκε για τρεις κατασκηνωτικές περιόδους, η δε μητέρα μέσα στο διάστημα αυτό εξασφάλισε εργασία και σπίτι (υπόθεση 10168/2006).

4.6. Προστασία Αλλοδαπών Ανηλίκων

4.6.1. Προστασία ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων

Η μη κυβερνητική οργάνωση Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες υπέβαλε στον Συνήγορο του Πολίτη αναφορά στην οποία τον ενημέρωνε ότι κλιμάκιο της οργάνωσης εντόπισε στο κέντρο κράτησης παράνομα εισερχόμενων αλλοδαπών (Παγανή Μυτιλήνης), μεγάλο αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων Αφγανών. Το ΕΣΠ έχει επίσης κατ' επανάληψη ενημερώσει τον Συνήγορο του Πολίτη ότι στα γραφεία της οργάνωσης προσέρχονται ανήλικοι αλλοδαποί μετά τη λήξη της διοικητικής τους κράτησης που στην ουσία αποτελεί εγκατάλειψη, καθώς δεν ακολουθείται καμία αρωγή ή εποπτεία της πολιτείας υπέρ των ανηλίκων. Η πρακτική αυτή έχει παρατηρηθεί ακόμη και σε περιπτώσεις ανηλίκων εξαιρετικά νεαρής ηλικίας, όπως φαίνεται από την περίπτωση ασυνόδευτου ανήλικου

Αφγανού ηλικίας 12 μόλις ετών, ο οποίος κατέφθασε άστεγος στα γραφεία του ΕΣΠ έπειτα από κράτηση στην Παγανή. Συνολικά, καταγγέλλεται η απουσία οποιασδήποτε κρατικής μέριμνας για τη διασφάλιση της προστασίας των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων και η καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, τόσο κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης όσο και μετά τη λήξη της.

Στο πλαίσιο της διερεύνησης της υπόθεσης, εκτός από την αλληλογραφία με τους αρμόδιους φορείς, πραγματοποιήθηκαν δύο επισκέψεις κλιμακίου του Συνηγόρου του Παιδιού στη Μυτιλήνη, το οποίο διενήργησε αυτοψία στο κέντρο κράτησης στην Παγανή και συναντήθηκε με εκπροσώπους αρμόδιων φορέων της περιοχής. Με την ολοκλήρωση της έρευνας, συντάχθηκε πόρισμα, το οποίο απεστάλη προς τους υπουργούς Δημόσιας Τάξης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης, και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Εκτός από ορισμένες διαπιστώσεις που αφορούν στις συνθήκες κράτησης στον συγκεκριμένο χώρο στην Παγανή, στο πόρισμα επισημαίνονται σοβαρότατα προβλήματα, τα οποία ουσιαστικά ανάγονται στο γενικότερο ζήτημα της απουσίας πρόβλεψης και υποδομής για την υποδοχή και τη μεταχείριση στη συνέχεια των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων από τις ελληνικές αρχές σε ολόκληρη τη χώρα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη επισημάνει σοβαρά προβλήματα όσον αφορά τη διοικητική κράτηση ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων που εντοπίζονται από τις αστυνομικές αρχές μέσα στην ελληνική επικράτεια στην ειδική έκθεση με τίτλο «Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων» (Οκτώβριος 2005). Υπάρχει μια θεμελιώδης κοινή διαπίστωση τόσο για τους ασυνόδευτους ανηλικούς που συλλαμβάνονται μέσα στην ελληνική επικράτεια από την ΕΛΑΣ ως παράνομα διαμένοντες στη χώρα –στους οποίους επικεντρώνεται η προαναφερόμενη ειδική έκθεση– όσο και για εκείνους οι οποίοι εντοπίζονται στις παραμεθόριες περιοχές των νησιών του Αιγαίου ως παράνομα εισερχόμενοι. Πρόκειται για την υποχώρηση της ιδιότητας του ανηλίκου, που χρήζει προστασίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις έναντι της ιδιότητας του παραβάτη της μεταναστευτικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα οι ανήλικοι να παραμένουν «ασυνόδευτοι» και απροστάτευτοι, ακόμη και μετά τον εντοπισμό τους από την πολιτεία, η οποία είναι επιφορτισμένη με την προστασία τους.

Οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τη λήψη μέτρων προστασίας των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων που εισέρχονται παράνομα στη χώρα συνοψίζονται στα εξής:

α) κατάργηση του μέτρου της διοικητικής κράτησης ανηλίκων και αντικατάστασή του από εναλλακτικά μέτρα φιλοξενίας ή/και προστασίας,

β) καθιέρωση συστήματος για τον εντοπισμό, την ταυτοποίηση και την καταγραφή των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων,

γ) παροχή αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης κατά τη φάση της υποδοχής με την ενεργοποίηση των διατάξεων του άρθρου 81 του Ν. 3386/2005,

δ) στο στάδιο της υποδοχής των ανηλίκων, παροχή κοινωνικών υπηρεσιών από εξειδικευμένους επαγγελματίες, οι οποίες θα περιλαμβάνουν: ατομική αξιολόγηση, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, ενημέρωση του ανηλίκου για τα δικαιώματα και τις επιλογές του, εκπροσώπηση, αναζήτηση οικογενειακού περιβάλλοντος και διερεύνηση της δυνατότητας οικογενειακής συνένωσης ή, σε περίπτωση ανέφικτου επαναπατρισμού, περαιτέρω προβλέψεις για τη μετέπειτα πορεία του,

ε) διορισμό προσωρινού επιτρόπου, για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους και όχι μόνο για τους αιτούντες άσυλο, όπως προβλέπεται σήμερα.

Ακόμη, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί αναγκαία και επιτακτική τη λήψη μέτρων για την κοινωνική προστασία και φροντίδα των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων, μετά τη λήξη της αρχικής τους κράτησης. Σε κανένα στάδιο δεν είναι αποδεκτό ανήλικοι να αφήνονται, εν γνώσει της πολιτείας, χωρίς μέριμνα για την ασφάλεια και την κάλυψη των βασικών τους αναγκών. Η περαιτέρω μέριμνα για τους ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανηλίκους, των οποίων ο επαναπατρισμός ή η επανένωση με την οικογένεια δεν είναι εφικτή, θα πρέπει να περιλαμβάνει:

α) διασφάλιση στέγης και μέσων διαβίωσης μέσω παραπομπής σε ειδικές δομές φιλοξενίας, οι οποίες θα πρέπει να σχεδιαστούν και να οργανωθούν με βάση τις ανάγκες της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας,

β) εναλλακτική επιμέλεια/επιτροπεία με τον διορισμό οριστικού επιτρόπου,

γ) πρόσβαση στην εκπαίδευση,

δ) παροχή επαρκούς ενημέρωσης, διερμηνείας και νομικής εκπροσώπησης, και

ε) πρόβλεψη για δυνατότητα έκδοσης άδειας παραμονής για ειδικούς ή ανθρωπιστικούς λόγους (υπόθεση 20652/2004).

**Ο Συνήγορος του Πολίτη
φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης**

**1. Ο Ν. 3304/2005 και οι νέες αρμοδιότητες του
Συνηγόρου του Πολίτη**

Η ψήφιση του Ν. 3304/2005 για την «εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» αποτελεί τομή για την προαγωγή της αρχής της ισότητας και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα μας. Το νομοθέτημα αυτό ενισχύει τον ρόλο του Συνηγόρου του Πολίτη, προσθέτοντας νέες αρμοδιότητες που αναμένεται να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της θεσμικής αποστολής του.

Με τον νόμο αυτόν ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη δύο Οδηγίες της ΕΕ: α) η Οδηγία 2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής» στους τομείς της απασχόλησης, της εργασίας, της συμμετοχής σε σωματεία και επαγγελματικές οργανώσεις, καθώς και στην εκπαίδευση, τις κοινωνικές παροχές και την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στο κοινό, και β) η Οδηγία 2000/78/ΕΚ «για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» αποκλειστικά στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Οι διατάξεις του νόμου επιδιώκουν να καταπολεμήσουν τα φαινόμενα τόσο της άμεσης όσο και της έμμεσης διάκρισης (άρθρα 3 και 7). Επίσης, παρέχουν ειδική αυτοτελή προστασία έναντι της παρενόχλησης (άρθρο 2, παράγρ. 2) και έναντι της εντολής για διακριτική μεταχείριση (άρθρο 2, παράγρ. 3). Εκτός όμως από την εξειδίκευση των κρίσιμων αυτών εννοιών, οι διατάξεις οργανώνουν, στις βασικές τους γραμμές, ένα σύνθετο και εν μέρει καινοφανές πλέγμα μηχανισμών προστασίας του θιγόμενου προσώπου, που υπερβαίνει κατά πολύ το παραδοσιακό πρότυπο επιβολής κυρώσεων σε εξατομικευμένες περιπτώσεις. Έτσι, μολονότι προβλέπονται, με ασαφή πάντως τρόπο, νέες διευρυμένες διοικητικές και ποινικές κυρώσεις (άρθρα 16 και 17), η έμφαση μετατίθεται στη διαμεσολαβητική δράση ειδικών δημόσιων φορέων για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης, στη δραστηριοποίηση της κοινωνίας των πολιτών τόσο σε επίπεδο ευαισθητοποίησης του κοινού όσο και εκπροσώπησης των θιγόμενων, στην πρόβλεψη ειδικών στρατηγικών υλοποίησης για την προώθηση του θεσμοθετημένου κοινωνικού διαλόγου, καθώς και στην ανάληψη θετικών μέτρων.

Οι νέες αυτές μορφές δράσης, τις οποίες προβλέπουν ήδη στο κεί-

μενό τους οι σχετικές Οδηγίες, φαίνεται πράγματι να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες των «ευπαθών ομάδων» που είναι και οι αποδέκτες της παρεχόμενης προστασίας, στον συχνά δομικό χαρακτήρα των πρακτικών άνισης μεταχείρισης και στην ανάγκη ευρύτερου κοινωνικού συντονισμού για την καταπολέμηση του φαινομένου των διακρίσεων. Ωστόσο, κατά τη συνήθη κανονιστική πρακτική των οργάνων του ελληνικού κράτους, το κείμενο της ενσωμάτωσης ελάχιστα προσθέτει στο ήδη υφιστάμενο ρυθμιστικό περιεχόμενο – πλαίσιο των δύο κοινοτικών Οδηγιών. Έτσι όμως μεταφέρεται στην πράξη αυτούσιο σχεδόν το βάρος της εξειδίκευσης των θεσμικών αυτών καινοτομιών στους εθνικούς φορείς προώθησης και στα εθνικά όργανα εφαρμογής των ρυθμίσεων.

Από πρακτική τουλάχιστον σκοπιά, κρισιμότερη όλων εμφανίζεται η καινοτόμος ρύθμιση του άρθρου 14, με την οποία επιδιώκεται η ανακατανομή του βάρους της απόδειξης περί συνδρομής αθέμιτης διάκρισης μεταξύ εγκαλούντος-θιγομένου και εγκαλουμένου, με τον περιορισμό της υποχρέωσης του πρώτου να τεκμηριώσει την καταγγελία του εις βάρος του δεύτερου απλώς *prima facie*³. Η επαρκής πρόσβαση σε στοιχεία καλείται να αποτελέσει τον θεμέλιο λίθο της ορθής εφαρμογής του νόμου και της αποτελεσματικής εφαρμογής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης ειδικότερα.

Από την πλευρά του, ο Συνήγορος του Πολίτη, όπως φαίνεται και από τις μέχρι σήμερα ετήσιες εκθέσεις του, έχει ήδη αναλώσει μέρος της δραστηριότητάς του στη διερεύνηση αναφορών πολιτών για άνιση μεταχείριση από όργανα του κράτους. Με τις νέες νομοθετικές διατάξεις, η Αρχή ανέλαβε, εκτός από την αυτονόητη αρμοδιότητά της να προστατεύει τους πολίτες από την κακοδιοίκηση που προσλαμβάνει τη μορφή αθέμιτων διακρίσεων, και τον ρόλο του επίσημου φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πεδίο του δημόσιου τομέα. Εν όψει ακριβώς της ειδικότερης αυτής αποστολής της, δυνάμει του άρθρου 20, παράγρ. 2 του νέου νόμου, η Αρχή δεν κωλύεται πλέον να διερευνήσει αναφορές σχετικές με την υπηρεσιακή κατάσταση προσωπικού του δημοσίου, όταν αυτές αφορούν σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης εμπίπτουσες στο πεδίο των νέων διατάξεων περί προστασίας.⁴ Εκτός όμως από το

³ Η πρώτη εμφάνιση αυτής της νέας κατανομής του βάρους απόδειξης έγινε με την Οδηγία 97/80/ΕΕ «σχετικά με το βάρος απόδειξεως σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου», η οποία ήταν προϊόν ενός σχεδίου που παρέμεινε υπό διαπραγμάτευση για δέκα ολόκληρα χρόνια και ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ΠΔ 105/2003.

⁴ Συγκεκριμένα, με τη νέα ρύθμιση το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 2 του Ν. 3094/2003 τροποποιείται ως εξής: «Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του [δηλαδή του Συνηγόρου του Πολίτη] θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση

να ενισχύουν και να επεκτείνουν την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη να διαμεσολαβεί σε ατομικές περιπτώσεις ύστερα από αναφορά, οι νέες διατάξεις κωδικοποιούν και άλλες θεσμικές δυνατότητες δράσης. Έτσι, για τους σκοπούς της προώθησης της ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να κλιμακώνει την έρευνα και τη διαμεσολάβησή του σε ευρύτερο πεδίο, να συντάσσει σχετικές εκθέσεις και να συμμετέχει ενεργώς στον συντονισμό των κρατικών αρχών και την ευαισθητοποίηση της διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών. Στο πλαίσιο ιδίως των ευρύτερης εμβέλειας δράσεών του, ο Συνήγορος του Πολίτη αναμένεται να αξιοποιήσει τη συνεργασία του με τη νέα Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης (άρθρο 21) και με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (άρθρο 29, παράγρ. 3), όργανα, που, αν και στερούνται του χαρακτηριστήρα ανεξάρτητης αρχής, έχουν επωμιστεί τον ρόλο των φορέων προώθησης της ίσης μεταχείρισης στο πεδίο του ιδιωτικού τομέα.

2. Αναφορές που διερευνήθηκαν από τον Συνήγορο του Πολίτη

Από την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005 (27.1.2005), περιήλθαν στον Συνήγορο του Πολίτη αναφορές πολιτών που διαμαρτύρονταν για αθέμιτες διακρίσεις, τις οποίες σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους είχε διενεργήσει εις βάρος τους η διοίκηση, κατά παράβαση των νέων διατάξεων περί ίσης μεταχείρισης. Οι πρώτες αυτές υποθέσεις, που διερευνήθηκαν υπό το πρίσμα των νέων διατάξεων, ανέρχονται συνολικά στις 26 και εννέα από αυτές εξακολουθούν να ερευνώνται. Από τις υπόλοιπες, τέσσερις είχαν επιτυχή έκβαση, επτά κρίθηκαν ως μη εμπίπτουσες στις ρυθμίσεις του Ν. 3304/2005, τρεις αρχειοθετήθηκαν ως αβάσιμες και τρεις ως μη εμπίπτουσες στις αρμοδιότητες της Αρχής. Το σύνολο σχεδόν των υποθέσεων που διερευνήθηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια, ταξινομημένες με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης και το οικείο πεδίο προστασίας.

2.1 Διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής

2.1.1 Εργασία

α. Πολιτογραφηθείσα Ελληνίδα ουκρανικής καταγωγής ασκούμενη δικηγόρος ζήτησε να μην εφαρμοστεί στην περίπτωσή της το άρθρο 3, παράγρ. 1, εδάφιο β' του Κώδικα Δικηγόρων (ΝΔ 3026/1954), σύμφωνα με το οποίο «Αλλογενής αποκτήσας την ελληνικήν ιθαγένειαν διά πολιτο-

του προσωπικού των δημόσιων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

γραφίσεως, δεν δύναται να διορισθή δικηγόρος προ της συμπληρώσεως πενταετίας από ταύτης». Με δεδομένο ότι η ενδιαφερόμενη δεν έχει ακόμη συμπληρώσει τη 18μηνη περίοδο άσκησής της, μετά την οποία μπορεί να υποβάλει αίτηση συμμετοχής στις εξετάσεις για την απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος, ο Συνήγορος του Πολίτη, αποδεχόμενος ότι η εν λόγω διάταξη θέτει πράγματι τους αλλογενείς πολιτογραφηθέντες Έλληνες σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους υπολοίπους Έλληνες ιθαγενείς λόγω εθνοτικής καταγωγής και άρα εγείρει ζητήματα εναρμόνισης με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005, συνέστησε σε αυτήν να επανέλθει με το πέρας της άσκησής της, γνωστοποιώντας ήδη το ζήτημα στον οικείο δικηγορικό σύλλογο (υπόθεση 12420/2004).

β. Πολίτης διαμαρτυρήθηκε διότι σε προκήρυξη για πλήρωση θέσεων στο Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής περιελήφθη ο όρος της «άριστης γνώσης της ελληνικής γλώσσας», επικαλούμενος ότι ο συγκεκριμένος όρος ενδέχεται να οδηγήσει σε διακριτική μεταχείριση των υποψηφίων μη ελληνικής καταγωγής. Η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο λόγω έλλειψης έννομου συμφέροντος του αναφερομένου, καθώς ο ίδιος δεν ήταν το «άμεσα ενδιαφερόμενο», δηλαδή το θιγόμενο πρόσωπο. Έγιναν όμως άτυπες προφορικές συστάσεις προς τον διευθυντή του ινστιτούτου να ληφθεί μέριμνα ώστε να εκλείψει ο κίνδυνος ο παραπάνω όρος της προκήρυξης να οδηγήσει σε έμμεση διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής εις βάρος των υποψηφίων που δεν θα έχουν ελληνική καταγωγή (υπόθεση 3457/2005).

2.1.2 Παροχή υπηρεσιών – Πρόσβαση σε αγαθά

α. Πολιτογραφηθέντες Έλληνες, προερχόμενοι από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, αντιμετώπισαν την άρνηση του Υπουργείου Μεταφορών να μετατρέψει τις άδειες οδήγησης, που είχαν εκδοθεί στις χώρες προέλευσής τους. Το υπουργείο επικαλέστηκε διάταξη κανονιστικής πράξης, σύμφωνα με την οποία η δυνατότητα μετατροπής των αδειών παρέχεται μόνο σε όσους απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια από τη γέννησή τους (δηλαδή με καθορισμό) και όχι σε εκείνους που την απέκτησαν με πολιτογράφηση (είτε ομογενείς είτε αλλογενείς).

Ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε, κατ' αρχήν, ότι η υπό κρίση διάταξη τελεί σε προφανή αντίθεση με το άρθρο 4, παράγρ. 1 του Συντάγματος (αρχή της ισότητας). Όσον αφορά στη συμφωνία της διάταξης προς τις διατάξεις του Ν. 3304/2005, κρίθηκε ότι ενώ η συγκεκριμένη διάταξη εισάγει δυσμενή διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής εις βάρος των πολιτογραφηθέντων, ομογενών ή αλλογενών, ελλήνων πολιτών, η διάκριση αυτή εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του Ν. 3304/2005. Τούτο διότι, ενώ η ερασιτεχνική χρήση ενός οχήματος συγκαταλέγεται στα έννομα αγαθά,

την επί ίσοις όροις απολαβή των οποίων προϋποθέτει η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η πρόσβαση στο επίμαχο αγαθό δεν είναι ελεύθερα διαθέσιμη στον καθένα υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγρ. 1, στοιχείο η' της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ και του άρθρου 4, παράγρ. 1, στοιχείο η' του Ν. 3304/2005, καθώς στην ουσία εξαρτάται από την απόκτηση της εκάστοτε προβλεπόμενης άδειας οδήγησης. Η χορήγηση δε τέτοιων αδειών δεν συνιστά παροχή υπηρεσιών αλλά συναρτάται ευθέως προς τη μονομερώς ασκούμενη ρυθμιστική αρμοδιότητα των δημόσιων φορέων υπέρ του δημόσιου συμφέροντος. Σημειώνεται ότι το Υπουργείο Μεταφορών ανταποκρίθηκε εν μέρει στις παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και τροποποίησε την επίμαχη διάταξη (υποθέσεις 5672/2005 και 6297/2005).

β. Αλβανός υπήκοος διαμαρτυρήθηκε για διακριτική μεταχείριση εις βάρος του, επειδή πρώτον, αστυνομικό όργανο κατά την καταγραφή συμβάντος σε αστυνομικό τμήμα της επαρχίας δεν αναφέρθηκε στο πρόσωπό του με το ονοματεπώνυμό του, όπως συνέβη με τους άλλους έλληνες εμπλεκόμενους, αλλά με τον χαρακτηρισμό «αλβανός τσομπάνος», και δεύτερον, επειδή τα αστυνομικά όργανα του ίδιου τμήματος δεν ανταποκρίθηκαν όταν απευθύνθηκε σε αυτά για να τον συνδράμουν σε περιστατικό σοβαρής συμπλοκής μεταξύ ιδιωτών, στο οποίο εμπλεκόταν και ο ίδιος. Η Αρχή διερευνά εάν οι παραπάνω ενέργειες ή παραλείψεις της διοίκησης εμπίπτουν στο πεδίο της «παροχής υπηρεσιών στο κοινό» με την έννοια του άρθρου 4, παράγρ. 1η του Ν. 3304/2005 (υπόθεση 12460/2005).

2.1.3 Παροχή υπηρεσιών – Στέγαση

α. Έλληνας πολίτης, καταγωγής Ρομ, διαμαρτυρήθηκε για την επιβολή υπέρογκων προστίμων από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας. Τα πρόστιμα επιβλήθηκαν με το αιτιολογικό της ανέγερσης αυθαίρετης πρόχειρης κατοικίας· επειδή ο ενδιαφερόμενος αδυνατούσε να τα πληρώσει, κατεδαφίστηκε το παράπηγμα, το οποίο είχε τοποθετήσει προσωρινά σε οικόπεδο ιδιοκτησίας του για τις ανάγκες στέγασης του ίδιου και της οικογένειάς του. Πρέπει να σημειωθεί ότι πρόθεση του πολίτη ήταν να καταστρέψει την κατασκευή αυτή μετά την περάτωση των οικοδομικών εργασιών ανέγερσης κατοικίας στο οικόπεδο, το οποίο, αξίζει να επισημανθεί ότι είχε αγοραστεί από τον αναφερόμενο με την αξιοποίηση δανείου στο πλαίσιο του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των Ρομά.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη άμεσα προς τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδας και τον Δήμο Νέας Τίρυνθας. Στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση επισημάνθηκε η εσφαλμένη επιβολή προστίμων και η εξώ-

θηση του αναφερόμενου Ρομά σε άμεση κατεδάφιση της πρόχειρης κατοικίας του (ενέργειες που ενδεχομένως να υποκρύπτουν διακριτική μεταχείριση). Σε απαντητικό έγγραφό της, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδας αποδέχθηκε μερικώς παράβαση νόμου στην επιβολή προστίμων, χωρίς ωστόσο να δώσει ικανοποιητικές εξηγήσεις σε όλα τα ζητήματα που τέθηκαν από τον Συνήγορο του Πολίτη, ιδίως σε ό,τι αφορά την εξέταση ενστάσεων αλλά και τις επισημάνσεις του σχετικά με τη νομιμότητα της διατήρησης πρόχειρης κατοικίας σε οικόπεδο ιδιοκτησίας ενός Ρομά που έχει ενταχθεί σε πρόγραμμα στεγαστικής αποκατάστασης. Επίσης, από τον Δήμο Νέας Τίρυνθας ζητήθηκαν διευκρινίσεις για τη ματαίωση της διάνοιξης δρόμου μετά την αγορά του παρόδιου οικοπέδου από τον αναφερόμενο πολίτη. Ο Δήμος Νέας Τίρυνθας δεν έχει απαντήσει ικανοποιητικά στο ζήτημα της ανάκλησης της αρχικής του απόφασης να αποδεχθεί την παραχώρηση γης από τους όμορους ιδιοκτήτες για τη διάνοιξη δρόμου, με αποτέλεσμα να εγείρονται υπόνοιες μεροληψίας σχετικά με τους λόγους ανάκλησης της οικείας παραχώρησης. Επιδιώκοντας τη γενικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει υποβάλει προς τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδας, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων τις απόψεις του, ζητώντας να διευκρινιστούν τα σχετικά ζητήματα και να εναρμονιστούν οι πρακτικές όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών στην κατεύθυνση λήψης θετικών μέτρων που θα εναρμονίζονται με το πρόγραμμα στεγαστικής αποκατάστασης, διασφαλίζοντας τη δυνατότητα νόμιμης προσωρινής εγκατάστασης στο ιδιόκτητο ακίνητο έως την αποπεράτωση του κτίσματος (υπόθεση 12372/2005).

β. Σύλλογος Ρομά υπέβαλε αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενος για την αδυναμία εξεύρεσης λύσης στο στεγαστικό πρόβλημα των μελών του που διαμένουν στα διοικητικά όρια του Δήμου Λάρισας. Ο Δήμος Λάρισας, κατά την αναζήτηση λύσης στο πρόβλημα αυτό, διαπίστωσε ότι η αγορά οικοπέδων εντός των ορίων του δήμου είναι απαγορευτική λόγω υψηλού κόστους. Για τον λόγο αυτόν προτάθηκε η μετεγκατάσταση των Ρομά στην περιοχή Κουλουρίου – όρια βιομηχανικής περιοχής – αλλά ο οικείος σύλλογος Ρομά, μέσω του επίσημου εκπροσώπου του, αρνήθηκε την πρόταση διότι η συγκεκριμένη περιοχή δεν είναι κατάλληλη και πιθανόν να έχει επιπτώσεις στην υγεία των Ρομά. Έστερα από αυτά, κάποιοι δημότες Ρομά αγόρασαν έκταση στον όμορο Δήμο Πλατυκάμπου με σκοπό τη δημιουργία οικισμού, αξιοποιώντας στεγαστικά δάνεια που τους είχαν ήδη εγκριθεί. Μετά τις αντιδράσεις όμως των κατοίκων της περιοχής, σε συνδυασμό με το ότι οι συγκεκριμένες εκτάσεις – σύμφωνα με σχέδιο προεδρικού διατάγματος περί ζώνης

οικιστικού ελέγχου – χαρακτηρίζονταν ως αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας, αποφασίστηκε η αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών για λόγους δημόσιου συμφέροντος (23.12.2004). Ύστερα από προφορικές δεσμεύσεις του Δημάρχου Κοιλιάδας ότι δέχεται τη μετεγκατάσταση των Ρομά σε εκτάσεις του δήμου του, κάποιοι Ρομά αγόρασαν έκταση στον Δήμο Κοιλιάδας. Επειδή όμως την ίδια στιγμή προτάθηκε από τον ίδιο δήμο η εκπόνηση «Σχεδίου Οικιστικής Ανάπτυξης Ανοιχτής Πόλης», εκδόθηκε εξάμηνη αναστολή έκδοσης αδειών και οικοδομικών εργασιών στην επίμαχη περιοχή. Τα συγκεκριμένα αγροτεμάχια χαρακτηρίστηκαν και πάλι ως αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας, απόφαση η οποία ενεργοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2005. Τον Μάρτιο του 2006, οπότε και λήγει η αναστολή, θα έχει εκπνεύσει και το 18μηνο της εγγύησης του ελληνικού δημοσίου για κάποια από τα δάνεια που έχουν ήδη χορηγηθεί στους Ρομά. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι αρκετοί Ρομά να έχουν επιτύχει τη δανειοδότησή τους, χωρίς όμως να έχει ολοκληρωθεί η στεγαστική τους αποκατάσταση με την αγορά και την οριστική τους εγκατάσταση σε κατοικίες (υπόθεση 18637/2005).

γ. Ελληνίδα πολίτις διαμαρτυρήθηκε για την υπέρμετρη καθυστέρηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Δήμου Άνω Λιοσίων να της χορηγήσει βεβαίωση τέλους ακίνητης περιουσίας (Τ.Α.Π) για ακίνητο το οποίο κληρονόμησε, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσει κατά τη σύνταξη συμβολαίου αγοραπωλησίας, όπου ο αγοραστής ήταν πολίτης ρομά. Τελικά, μολονότι μετά την παρέμβαση της Αρχής η οικεία βεβαίωση χορηγήθηκε, ο Συνήγορος του Πολίτη προτίθεται να παρακολουθήσει περαιτέρω το ζήτημα, δεδομένου ότι και στο παρελθόν έχει δεχθεί αναφορές για αντίστοιχες καθυστερήσεις κατά τη χορήγηση βεβαιώσεων τέλους ακίνητης περιουσίας, από τον Δήμο Άνω Λιοσίων, ιδίως σε περιπτώσεις αγοραπωλησίας, κατά τις οποίες οι συμβαλλόμενοι αγοραστές είναι μέλη της κοινότητας των Ρομά, γεγονός που δημιουργεί υπόνοιες διάκρισης (υπόθεση 4050/2005).

δ. Μη κυβερνητική οργάνωση, που δραστηριοποιείται στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, υπέβαλε αναφορά σχετικά με την καθυστέρηση υλοποίησης του προγράμματος «Στεγαστική αποκατάσταση Αθιγγάνων» του Δήμου Πατρέων, ειδικότερα όσον αφορά στην περιοχή Ριγανόκαμπου. Προκειμένου ο Συνήγορος του Πολίτη να διερευνήσει αναφορές που προέρχονται από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, απαιτείται, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγρ. 4 του Ν. 3304/2005, η ύπαρξη πληρεξουσίου από τους άμεσα θιγομένους (συμβολαιογραφικό ή ιδιωτικό έγγραφο με θεώρηση για το γνήσιο της υπογραφής). Αντίθετα, η σχετική κοινοτική ρύθμιση αρκείται στην ύπαρξη συγκατάθεσης των θιγομένων, γεγονός που επιτρέπει ενδεχομένως και ε-

ναλλακτικές, λιγότερο τυπικές, μορφές πιστοποίησης της εκπροσώπησης. Στη συγκεκριμένη, ωστόσο, περίπτωση, η οργάνωση παρέλειψε να επικαλεστεί οποιαδήποτε μορφή εκπροσώπησης θιγομένων. Η παράλειψη αυτή υποχρέωσε την Αρχή να απόσχει από την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς (υπόθεση 11906/2005).

2.1.4 Εκπαίδευση

Αλβανός υπήκοος διαμαρτυρήθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη για την άρνηση χορήγησης του φοιτητικού επιδόματος στέγης, καθώς και υποτροφίας από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, με την αιτιολογία ότι δεν διαθέτει ελληνική ιθαγένεια. Κατά την έρευνα της υπόθεσης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι η οικεία νομοθεσία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα σε αλλοδαπούς σπουδαστές τρίτων χωρών να απολαμβάνουν τις παροχές αυτές. Ωστόσο, η διάκριση αυτή, δηλαδή με βάση την ιθαγένεια του αιτούντος, δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 3304/2005.

Συγκεκριμένα, στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, εντάσσεται και η «εκπαίδευση» (άρθρο 4, παράγρ. 1, στοιχείο ζ'), γεγονός που θα επέτρεπε κατ' αρχήν την εξέταση του αιτήματος του ενδιαφερομένου υπό το πρίσμα του εν λόγω νόμου. Ωστόσο, η εφαρμογή του κανόνα της απαγόρευσης άμεσων και έμμεσων διακρίσεων κατά την άσκηση ενός δικαιώματος ή την απολαβή ενός έννομου αγαθού αναγνωρίζει ως μόνη επιτρεπτή απόκλιση τη διάκριση λόγω ιθαγένειας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγρ. 2 του Ν. 3304/2005 «Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγουν τη μεταχείριση που συνδέεται με τη νομική κατάστασή τους ως ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας». Από τον συνδυασμό των παραπάνω συνάγεται ότι η διαφοροποίηση στη μεταχείριση λόγω αλλοδαπής ιθαγένειας είναι ανεκτή από το νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής (υπόθεση 3393/2005).

.....

2.4 Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

2.4.1 Εργασία

Τρεις πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για τη μεταχείριση που υφίστανται στην υπηρεσία τους, επικαλούμενοι ότι, λόγω της κομματικής τους ένταξης, υφίστανται διάκριση. Ο Συνήγορος του Πολίτη έθεσε τις αναφορές στο αρχείο, διότι έκρινε ότι η διακριτική μεταχείριση εις βάρος υπαλλήλου λόγω πιθανολογούμενης κομματικής ένταξης δεν εμπίπτει στον Ν. 3304/2005, εφόσον η κομματική ένταξη δεν παραπέμπει σε πεποιθήσεις,

οι οποίες καλύπτονται από την έννοια των «πεποιθήσεων», όπως αυτές προστατεύονται από το άρθρο 7, παράγρ. 1 του Ν. 3304/2005.

Η έννοια των πεποιθήσεων στο συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο δεν περιορίζεται βέβαια στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, δεν θα αντιστοιχούσε όμως στη βούληση του νομοθέτη η διεύρυνσή της ώστε να συμπεριλαμβάνει παντός είδους επιλογές, πρακτικές ή κίνητρα. Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση που προκρίνει ο Συνήγορος του Πολίτη, ύστερα από μακρά νομική και συγκριτική μελέτη, ως πεποιθήσεις προστατευόμενες από την παραπάνω διάταξη νοούνται κατ' αρχήν μόνον οι συνειδησιακές επιλογές ιδεολογικού ή κοσμοθεωρητικού περιεχομένου, των οποίων: (α) τεκμηριώνεται η προηγούμενη εξωτερική με ανάλογη δημόσια δράση ή στάση ζωής, και (β) πιθανολογείται η αιτιώδης συνάφεια προς τη δυσμενή υπηρεσιακή διάκριση. Σε αντίθεση με την τρέχουσα ευρύτατη χρήση του όρου «πολιτικές διώξεις», η στενότερη νομική χρήση του όρου «διάκριση λόγω πεποιθήσεων» δεν περιλαμβάνει άνευ άλλου τινός τα φαινόμενα δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης. Ο Ν. 3304/2005 δεν μεριμνά γενικά για την αξίωση αξιοκρατίας και διαφάνειας στην υπηρεσιακή κατάσταση, αλλά προστατεύει μόνο, απέναντι στους κινδύνους διακρίσεων, το ενδιάθετο φρόνημα. Η ανάγκη αξιοκρατίας στο δημοσιοϋπαλληλικό σώμα έχει ισχύ αρχής δικαίου και η αξίωση τήρησής της αποτελεί αχώριστο δικαίωμα, πλην όμως ο νομοθέτης δεν θέλησε να καταστήσει τον Συνήγορο του Πολίτη αρμόδιο για την εφαρμογή αυτών των κανόνων· την αρμοδιότητα αυτή επιφύλαξε μόνο για τα διοικητικά δικαστήρια (υποθέσεις 13820/2005, 18035/2005, 16885/2005).

2.4.2 Συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση

Γιατρός μουσουλμανικού θρησκευάτος, πρώην υπήκοος Ιορδανίας και νυν έλληνας υπήκοος, διαμαρτυρήθηκε για την άρνηση του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης να τον εγγράψει ως μέλος του, μολονότι είχε όλες τις απαιτούμενες προϋποθέσεις. Ύστερα από άτυπη διερευνητική παρέμβαση της Αρχής, ο γιατρός ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι η εγγραφή του τελικά πραγματοποιήθηκε (υπόθεση 12573/2005).

2.4.3 Παροχή υπηρεσιών

Ομάδα μουσουλμάνων, κατοίκων δήμου του Νομού Ροδόπης, διαμαρτυρήθηκε για τη συμπεριφορά αστυνομικού οργάνου που υπηρετεί στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής. Συγκεκριμένα, ο αστυνομικός επέβαλε πρόστιμα εις βάρος τους για αμφισβητούμενες παραβάσεις και εξάπелυσε εναντίον τους απειλές και ύβρεις. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, η συμπεριφορά του αυτή αποτελούσε παρενόχληση και, για τον λόγο αυτόν, ζήτησαν τον έλεγχο των προαναφερόμενων ενεργειών με βάση

τον Ν. 3304/2005. Μολονότι ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ότι οι καταγγελλόμενες ενέργειες δεν εμπίπτουν στο πεδίο δράσης της Αστυνομίας, πράγμα που θα αποτελούσε «παροχή υπηρεσιών» κατά την έννοια του νόμου, προέβη σε άτυπη διαμεσολάβηση προς την προϊσταμένη αρχή (Αστυνομική Διεύθυνση Ροδόπης), προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα των ενεργειών του αστυνομικού με βάση το γενικότερο νομοθετικό πλαίσιο. Η παρέμβαση αυτή οδήγησε στη διενέργεια προκαταρκτικής έρευνας και στο πόρισμα ότι δεν υπήρχαν πειθαρχικές ευθύνες του εμπλεκόμενου οργάνου. Η Αρχή έκανε άτυπες συστάσεις προς τη διοίκηση του Αστυνομικού Τμήματος για καταβολή ιδιαίτερης προσοχής στο θέμα, καθώς διενέξεις αυτής της μορφής μπορεί να οδηγήσουν σε διατάραξη της κοινωνικής ειρήνης (υπόθεση 13256/2005).

.....

4. Συμπεράσματα: Ζητήματα πρακτικής εφαρμογής του Ν. 3304/2005

Ο αριθμός των αναφορών που διερευνήθηκαν από τον Συνήγορο του Πολίτη υπό την ιδιότητά του ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι ρυθμίσεις του Ν. 3304/2005 τέθηκαν σε ισχύ σχετικά πρόσφατα, δεν επιτρέπουν επί του παρόντος τη συναγωγή οριστικών συμπερασμάτων, καθιστούν ωστόσο δυνατή τη διατύπωση κάποιων βασικών προκαταρκτικών παρατηρήσεων:

1. Η προσπάθεια εφαρμογής των διατάξεων κατά τη διερεύνηση των υποθέσεων που προαναφέρθηκαν ανέδειξε σοβαρές ερμηνευτικές δυσκολίες οι οποίες ανάγονται ήδη στο ευρύτατο και αρκετά ασαφές κανονιστικό περιεχόμενο των κοινοτικών ρυθμίσεων που ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 3304/2005. Ιδιαίτερο προβληματισμό γεννά η ερμηνευτική εξειδίκευση της έννοιας «παροχή υπηρεσιών» ειδικά ως προς τον δημόσιο τομέα και ιδίως ως προς τη δράση κρατικών οργάνων που ανήκει κατ' αρχήν στον πυρήνα της «κυριαρχικής» διοίκησης, όπως είναι η χορήγηση αδειών ή η αστυνόμευση. Εξίσου ακανθώδη ερμηνευτικά ζητήματα φαίνεται να αναφύονται από: την ασάφεια προσδιορισμού των «άλλων» – πλην των θρησκευτικών – πεποιθήσεων, οι οποίες ενδέχεται να αποτελέσουν λόγο διάκρισης, την ασαφή σχέση υποκειμενικών και αντικειμενικών στοιχείων για τη διαπίστωση της συνδρομής «παρενόχλησης» και την ελλιπή διατύπωση του, κρισιμότητας από πρακτική σκοπιά, δικονομικού μηχανισμού της νέας κατανομής του βάρους της απόδειξης. Μολονότι η αποκτηθείσα εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων εν γένει και η συνεργασία του με φορείς προώθησης άλλων κρατών της ΕΕ επιτρέπουν την υπέρβαση των δυσχερειών αυτών, τυχόν κατευθυντήριες οδηγίες της Επιτροπής της ΕΕ θα ήταν εξαιρετικά καλοδεχούμενες, τουλάχιστον για

λόγους ομοιόμορφης εφαρμογής σε όλα τα κράτη – μέλη.

2. Τις ερμηνευτικές αυτές δυσχέρειες δυστυχώς δεν μερίμνησε να αμβλύνει ο εθνικός νομοθέτης, καθώς, όπως ήδη επισημάνθηκε, αρκέστηκε εν πολλοίς στη μεταφορά αυτούσιας της κοινοτικής ρύθμισης. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις δημιουργείται η εντύπωση ότι ο εθνικός νομοθέτης αποκλίνει σχετικά από την κοινοτική ρύθμιση: εκτός από τις δυσκολίες να ευθυγραμμιστεί πλήρως η συγκρότηση των φορέων προώθησης της ίσης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα με τις συνήθειες προδιαγραφές θεσμικής ανεξαρτησίας, ο όρος της τυπικής πληρεξουσιότητας για τη δραστηριοποίηση φορέων της κοινωνίας των πολιτών υπέρ προσώπων υφιστάμενων διακρίσεις φαντάζει σαφώς πιο περιοριστικός από τον όρο της «συγκατάθεσης» που μνημονεύει η κοινοτική ρύθμιση (άρθρο 7, παράγρ. 2 της Οδηγίας 2000/43 και άρθρο 9, παράγρ. 2 της Οδηγίας 2000/78). Κυρίως όμως πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι ο εθνικός νομοθέτης παρέλειψε να κάνει χρήση της ρήτρας της δυναμικότητας των σχετικών Οδηγιών και να επεκτείνει, όπως θα μπορούσε, το προστατευτικό πεδίο της ρύθμισής του και σε άλλους τομείς, πέραν των ρητά μνημονευομένων από τις Οδηγίες, περιοριζόμενος κατ' ουσίαν στο πεδίο της απασχόλησης.

3. Παρά τη δραστηριοποίηση της Εθνικής Ομάδας Εργασίας υπό την αιγίδα της ΕΕ και του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας με στόχο την ευρεία δημοσιότητα του νέου θεσμικού πλαισίου, θα ήταν οπωσδήποτε ανακριβές να γίνεται σήμερα λόγος για σοβαρό επίπεδο ενημέρωσης του κοινού. Η εντονότερη δραστηριοποίηση της ομάδας, σε συνδυασμό με τη σχεδιαζόμενη έκδοση σχετικού ενημερωτικού εντύπου του ίδιου του Συνηγόρου του Πολίτη για την καταπολέμηση των διακρίσεων ειδικά στον δημόσιο τομέα, αναμένεται να μεταβάλει κάπως την κατάσταση αυτή. Αντίθετα, όμως, με το ευρύ κοινό, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών φαίνονται κατ' αρχήν ενήμεροι των θεσμικών εξελίξεων στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων, αν και η ερμηνεία των σχετικών διατάξεων εκ μέρους τους φαίνεται να υποτάσσεται μάλλον στους στόχους του μαχητικού ακτιβισμού, ιδίως όσον αφορά στη νέα κατανομή του βάρους της απόδειξης και τις προϋποθέσεις της εκπροσώπησης των θιγομένων. Είναι ωστόσο άξιο μνείας το γεγονός ότι, παρά το σχετικά υψηλό επίπεδο ενημέρωσης των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, μόνο μία από αυτές έχει απευθυνθεί για ζητήματα ρυθμιζόμενα από τον Ν. 3304/2005 στον Συνήγορο του Πολίτη, και μάλιστα δίχως να πιστοποιεί όχι μόνο πληρεξουσιότητα αλλά και οποιαδήποτε άλλη μορφή συγκατάθεσης εκ μέρους των θιγομένων. Η σχετική αυτή αδράνεια πρέπει να προβληματίσει και να ενεργοποιήσει τα αρμόδια υπουργεία Δικαιοσύνης, Απασχόλησης αλλά και Εσωτερικών στην κατεύθυνση της

παροχής κινήτρων και υποστήριξης, ενδεχομένως δε και χρηματικής, σε αξιόπιστες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται αποτελεσματικά, ιδίως στο πεδίο της συμβουλευτικής, της στήριξης των θιγομένων και της εκπροσώπησης ενώπιον αρχών.

4. Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι όσοι πολίτες ρητά επικαλέστηκαν την προστασία του Ν. 3304/2005 ανήκουν σε ομάδες που έχουν ευχέρεια πρόσβασης στη συγκεκριμένη νομική πληροφορία (δημόσιοι υπάλληλοι, μέλη σωματείων ΑμεΑ κ.ά.). Και σε αυτές ωστόσο τις περιπτώσεις η ενημέρωση φαίνεται ότι δεν ήταν επαρκής, αφού πολλά από τα σχετικά παράπονα οφείλονταν ενδεχομένως σε λόγους αναφερόμενους στη σχετική νομοθεσία, δεν ενέπιπταν όμως στα προβλεπόμενα από αυτήν πεδία προστασίας. Τη σχετική απογοήτευση των ενδιαφερομένων μετρίασε το γεγονός ότι ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη στις υποθέσεις τους δυνάμει της γενικής του αρμοδιότητας, η οποία αναδεικνύεται έτσι σε κρίσιμο μέσο για την αναπλήρωση της μειωμένης εμβέλειας των νέων ρυθμίσεων, που οφείλεται στη διστακτικότητα του εθνικού νομοθέτη.

5. Επίσης, προβληματίζει ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα περισσότερα παράπονα που περιήλθαν στον Συνήγορο του Πολίτη αφορούν σε διακρίσεις για λόγους που η δημοσιοποίησή τους δεν προκαλεί συνήθως πρόσθετο κοινωνικό τίμημα στους θιγομένους (λ.χ. η ηλικία ή η αναπηρία). Η σχετική άγνοια, ο φόβος της κοινωνικής έκθεσης ή άλλων άτυπων δυσμενών συνεπειών σε περίπτωση καταγγελίας (λ.χ. η διαμαρτυρία εκπαιδευτικού του δημοσίου για διάκριση εις βάρος του για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού), καθώς και το γεγονός της σχετικά μικρής συμμετοχής προσώπων με διακριτά εθνοφυλετικά χαρακτηριστικά στο σώμα των στελεχών της ελληνικής διοίκησης πιθανώς εξηγούν τη μειωμένη ροή σοβαρών παραπόνων. Η μειωμένη αυτή ροή, ωστόσο, δεν μπορεί να εκληφθεί ως τεκμήριο ανυπαρξίας σοβαρών φαινομένων αθέμιτης διάκρισης.

6. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, εφόσον τέτοιες διακρίσεις βρίσκουν έρεισμα στην κείμενη νομοθεσία, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στη χώρα μας η πρόσβαση σε πολλούς κλάδους απασχόλησης εξακολουθεί αδικαιολόγητα να συνδέεται με την ελληνική ιθαγένεια, δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων εις βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνικής καταγωγής.

**ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**

0540

Απόφαση 19/2006¹

Μέλη της Επιτροπής: Δ. Γουργουράκης, πρόεδρος, Ν. Φραγκάκης, Α. Παπανεοφύτου, Λ. Κοτσαλής, Φ. Δωρής, τακτικά μέλη και Α. Πράσσοι και Γ. Πάντζιου, αναπληρωματικά μέλη σε αντικατάσταση των τακτικών Σ. Σαρηβαλάση και Α. Πομπόρτσι.

Εισηγητής – ελεγκτής: Φ. Μίτλετον

Εγγραφή στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν επί τη βάση απόφασης του Νομάρχη περί άρσης της ελληνικής ιθαγένειας λόγω διαπίστωσης πλαστότητας των προξενικών θεωρήσεων παλιννόστησης – Αρχή της αναλογικότητας: η απόρριψη, από το Συμβούλιο της Επικρατείας, της αίτησης αναστολής κατά της πράξης με την οποία ο Νομάρχης ανακάλεσε την απόφαση για την ελληνική ιθαγένεια δεν αποτελεί επαρκές τεκμήριο επικινδυνότητας δεδομένου ότι δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για την πλαστότητα των προξενικών θεωρήσεων.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 25 Συντάγματος 1975/1986/2001

Άρθρα 96 και 110 και 114 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν Ν. 2514/1997 (ΦΕΚ 140, τ. Α΄)

Άρθρα 4, 13 και 19 του Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ΦΕΚ 50, τ. Α΄

Ιστορικό: Οι προσφεύγοντες, Τ.Κ., G.K. και τα τέκνα τους Τ.Κ. και Α.Κ. απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια, ως ομογενείς, με απόφαση του Νομάρχη. Όμως, από μεταγενέστερο έλεγχο προέκυψε ότι ήταν πλαστές οι προξενικές θεωρήσεις παλιννόστησης επί των διαβατηρίων τους τέως ΕΣΣΔ. Για το λόγο αυτό με απόφασή του ο Νομάρχης ανακάλεσε την απόφαση με την οποία αναγνώρισε την ελληνική ιθαγένεια και επί τη βάση της απόφασης αυτής καταχωρίστηκαν στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και οι υπ' αριθμ. 31/2006 και 51/2006 αποφάσεις της Αρχής. Βλέπε στον ιστότοπο www.dpa.gr.

Οι προσφεύγοντες κατέθεσαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας αίτηση ακύρωσης και αναστολής της απόφασης με την οποία ανακλήθηκε η ελληνική ιθαγένεια.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση αναστολής και εκκρεμεί η συζήτηση της αίτησης ακυρώσεως.

Οι προσφεύγοντες έχουν λευκό ποινικό μητρώο καθόσον δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος τους για χρήση πλαστών εγγράφων.

Σκεπτικό: Το άρθρο 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν περιλαμβάνει ενδεικτική απαρίθμηση των περιπτώσεων που μπορεί να πληρούν τις προϋποθέσεις για να θεωρηθεί ότι η παρουσία κάποιου αλλοδαπού συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η καταχώρηση των προσφευγόντων στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν στηρίχτηκε στην απόφαση με την οποία ο Νομάρχης ανακάλεσε την ελληνική ιθαγένεια η Αρχή έκρινε ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν. Περαιτέρω, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, μόνο το γεγονός ότι απορρίφθηκε η αίτηση αναστολής της πράξης με την οποία ήρθη η ελληνική ιθαγένεια των προσφευγόντων δεν αποτελεί τεκμήριο επικινδυνότητας, δεδομένου ότι δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για την πράξη εξαιτίας της οποίας ήρθη η ελληνική ιθαγένεια.

Η Αρχή αποφάσισε τη διαγραφή των προσφευγόντων από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν.

0541

Απόφαση 20/2006

Μέλη της Επιτροπής: Δ. Γουργουράκης, πρόεδρος, Ν. Φραγκάκης, Α. Παπανεοφύτου, Λ. Κοτσαλής, Φ. Δωρής, τακτικά μέλη και Α. Πράσσοι και Γ. Πάντζιου, αναπληρωματικά μέλη σε αντικατάσταση των τακτικών Σ. Σαρηβαλάση και Α. Πομπόρτση.

Εισηγητής – ελεγκτής: Φ. Μίτλετον

Εγγραφή στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν επί τη βάσει απόφασης του Νομάρχη περί άρσης της ελληνικής ιθαγένειας λόγω διαπίστωσης πλαστότητας των σχετικών δικαιολογητικών – Άσκηση ποινικής δίωξης για υφαρπαγή ψευδούς βεβαίωσης – Αθώωση λόγω έλλειψης δόλου – Δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 96 παρ. 2 και 3 και 110 και 114 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν
Ν. 2514/1997 (ΦΕΚ 140, τ. Α')

Άρθρα 4, 13 και 19 του Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ΦΕΚ 50, τ. Α΄

Ιστορικό: Ο προσφεύγων, κύριος Χ., απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια, ως ομογενής, με απόφαση του Νομάρχη. Επειδή όμως από σχετικό έλεγχο προέκυψε ότι τα δικαιολογητικά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν πλαστά με απόφαση της ίδιας υπηρεσίας ανακλήθηκε η πράξη με την οποία απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια. Στις 14.6.2001 εκδόθηκε απόφαση απέλασης που καταχωρίστηκε στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν. Επίσης, ασκήθηκε σε βάρος του ποινική δίωξη.

Ο κύριος Χ. άσκησε προσφυγή κατά της ανακλητικής της ιθαγένειάς του απόφασης που έγινε δεκτή από το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας, ο οποίος ανακάλεσε τη δυσμενή γι' αυτόν απόφαση του Νομάρχη.

Όμως, με μεταγενέστερη απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας ανακλήθηκε εκ νέου η απόφαση με την οποία του είχε χορηγηθεί η ελληνική ιθαγένεια. Ο κύριος Χ. προσέφυγε κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ο οποίος απέρριψε την προσφυγή επικαλούμενος το από 10.1.2002 έγγραφο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας, σύμφωνα με το οποίο είχαν προσκομισθεί παραποιημένα έγγραφα για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

Με απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου ο κύριος Χ. αθώθηκε για το αδίκημα της υφαρπαγής ψευδούς βεβαιώσεως ελλείψει δόλου, γιατί κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό της «αποδείχθηκε ότι ο κατηγορούμενος ανέθεσε σε δικηγόρο της Ρωσίας να μεριμνήσει για τη διεκπεραίωση των ενεργειών για απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας και του παρέδωσε τα σχετικά έγγραφα εκ των οποίων προέκυπτε πράγματι η ελληνική καταγωγή του. Έκτοτε ασχολήθηκε με τη διεκπεραίωση της εντολής αυτής μόνο ο δικηγόρος του χωρίς καμία ανάμειξη του ίδιου (κατηγορουμένου)».

Σκεπτικό: Ενόψει του ότι η καταχώρηση του προσφεύγοντα στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν στηρίχτηκε στην απόφαση του Νομάρχη με την οποία ανακλήθηκε η ελληνική ιθαγένεια με το σκεπτικό ότι είχε τελέσει άδικη πράξη για την οποία αθώθηκε λόγω έλλειψης δόλου δεν μπορεί να συνιστά απειλή της δημόσιας τάξης και ασφάλειας η παρουσία του στο ελληνικό έδαφος. Επομένως, δεν πληρείται η προϋπόθεση της παραγράφου 2 του άρθρου 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν.

Αφού το μέτρο της απέλασης βασίζεται στην ίδια πράξη για την οποία αθώθηκε δεν πληρείται η προϋπόθεση της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου.

Η Αρχή αποφάσισε τη διαγραφή του προσφεύγοντα από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν.

0542

Απόφαση 45/2006

Μέλη της Επιτροπής: Δ. Γουργουράκης, πρόεδρος, Α. Κοτσαλής, Ν. Φραγκάκης, Σ. Σαρηβαλάσης και Α. Παπανεοφύτου, τακτικά μέλη και Γ. Πάντζιου, αναπληρωματικό μέλος σε αντικατάσταση του τακτικού μέλους Α. Πομπόρτση.
Εισηγήτρια – Νομικός ελέγκτρια: Ε. Χατζηλιάση

Ανάκληση άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας – Αδυναμία της Αρχής να διατάξει τη διαγραφή του προσφεύγοντα από τον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών καθώς δεν προκύπτει πέρα από κάθε αμφιβολία ότι ο προσφεύγων και το πρόσωπο σε βάρος του οποίου υπάρχει η καταχώρηση είναι το ίδιο πρόσωπο.

Ιστορικό: Ο προσφεύγων ζήτησε τη διαγραφή του από τον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών. Ειδικότερα, με απόφαση Τριμελούς Πλημμελειοδικείου είχε καταδικαστεί σε φυλάκιση για παράνομη είσοδο στην ελληνική επικράτεια και για παράνομη είσοδο σε απαγορευμένη στρατιωτική ζώνη. Το δικαστήριο διέταξε την επ' αόριστο αναστολή της εκτέλεσης της ποινής και την απέλασή του από την Ελλάδα. Εν συνεχεία καταχωρίστηκε στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών.

Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής ανακλήθηκε η άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία του προσφεύγοντα με την αιτιολογία ότι συντρέχουν στο πρόσωπό του λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας και συγκεκριμένα το γεγονός ότι απελάθηκε στη χώρα του από αστυνομικούς της Υποδιεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής δυνάμει απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου.

Ενώπιον της Αρχής ο προσφεύγων προσκόμισε αφενός την απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου στην οποία στηρίχτηκε η εγγραφή του στον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών και αφετέρου αντίγραφο ποινικού μητρώου τύπου Α' και βεβαίωση του Τμήματος Αλλοδαπών Αθηνών από την οποία προέκυπτε ότι δεν ήταν καταχωρημένος στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών.

Σκεπτικό: Διαπιστώνοντας ότι τα προσωπικά στοιχεία (όνομα, επώνυμο, μητρώνυμο και πατρώνυμο) που αναγράφονται στα προαναφερόμενα έγγραφα δεν συμπίπτουν και δημιουργούν αμφιβολίες ως προς το πρόσωπο του προσφεύγοντα η Αρχή έκρινε ότι αδυνατεί να διατάξει τη διαγραφή του από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών καθώς δεν προκύπτει πέρα από κάθε αμφιβολία ότι ο προσφεύγων και το

πρόσωπο σε βάρος του οποίου υπάρχει η καταχώρηση είναι το ίδιο πρόσωπο.

Η Αρχή απέρριψε την αίτηση του προσφεύγοντα για διαγραφή του από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών.

0543

Απόφαση 46/2006

Μέλη της Επιτροπής: Δ. Γουργουράκης, πρόεδρος, Α. Κοτσαλής, Ν. Φραγκάκης, Σ. Σαρηβαλάσης και Α. Παπανεοφύτου, τακτικά μέλη και Γ. Πάντζιου, αναπληρωματικό μέλος σε αντικατάσταση του τακτικού μέλους Α. Πομπόρτση.

Εισηγήτρια – Νομικός ελέγκτρια: Ε. Χατζηλιάση

Εγγραφή στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών με βάση καταδικαστική απόφαση για το αδίκημα της παράνομης εισόδου στην Ελλάδα – Νομιμοποίηση της παραμονής και εργασίας δυνάμει του άρθρου 66 του Ν. 2910/2001 – Ανάκληση της χορηγηθείσας άδειας παραμονής λόγω της εγγραφής του προσφεύγοντα στον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών για αδίκημα που τέλεσε σε χρόνο προγενέστερο της νομιμοποίησής του – Η καταχώρηση του προσφεύγοντα θα έπρεπε να διαγραφεί κατά την ημερομηνία δημοσίευσης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της διάταξης νόμου που πρόβλεπε την αυτοδίκαιη διαγραφή των αλλοδαπών που είχαν καταχωρηθεί στον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών για αδικήματα που είχαν τελέσει πριν τη νομιμοποίησή τους – Σύμφωνα με το άρθρο 112 παρ. 1 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν μετά την παρέλευση τριετίας η αναγκαιότητα καταχώρησης πρέπει να εξετάζεται με αιτιολογημένη απόφαση.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 96 και 112 παρ. 1 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν Ν. 2514/1997 (ΦΕΚ 140, τ. Α')

Άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 91, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 παρ. 6 του Ν. 3013/2002 «Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ 102, τ. Α')

Άρθρο 25 του Ν. 3242/2004 «Ρυθμίσεις για την οργάνωση και λειτουργία της κυβέρνησης, τη διοικητική διαδικασία και τους Ο.Τ.Α.», ΦΕΚ 102, τ. Α'

Ιστορικό: Με απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου ο προσφεύγων καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης για παράνομη είσοδο στη χώρα. Η ποινή ανεστάλη επ' αόριστον και διατάχθηκε η απέλασή του από την Ελλάδα. Βάσει της απόφασης αυτής καταχωρίστηκε στο Σύστημα

Πληροφοριών Σένγκεν και στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών.

Στη συνέχεια ο προσφεύγων επανήλθε παράνομα στην Ελλάδα και κάνοντας χρήση των διατάξεων του Ν. 2910/2001 που ρυθμίζει την είσοδο και παραμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα, εξέδωσε, βάσει του άρθρου 66, προσωρινή άδεια διαμονής με διάρκεια έως το 2002, που παρατάθηκε αυτοδικαίως έως το 2004, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 του Ν. 3242/2004.

Τον Ιανουάριο του 2003 με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας ανακλήθηκε η προσωρινή άδεια παραμονής του προσφεύγοντα στην Ελλάδα με αιτιολογία την καταχώρησή του στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν.

Σκεπτικό: Α) Η Αρχή διαπίστωσε ότι η καταχώρηση του προσφεύγοντα στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και στον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών στηρίχτηκε σε απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου με την οποία καταδικάστηκε για το αδίκημα της παράνομης εισόδου στη χώρα που είχε τελέσει σε χρόνο προγενέστερο της έκδοσης της άδειας διαμονής.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η διάταξη της παραγράφου 9 του άρθρου 66 του Ν. 2910/2001 πρόβλεπε ότι «η καταχώρηση αλλοδαπού στον κατάλογο ανεπιθύμητων, συνεπεία διοικητικής απέλασης ή για οποιαδήποτε άλλη αιτία, για παράνομη είσοδο, έξοδο, παραμονή ή εργασία στο ελληνικό έδαφος, ο οποίος έχει λάβει την άδεια παραμονής της παρ. 1 του άρθρου 66 του Ν. 2910/2001 και εφόσον στηρίζεται σε γεγονότα που έγιναν σε χρόνο προγενέστερο της έκδοσης της ανωτέρω άδειας παραμονής, δεν συνεπάγεται έναντι των κατόχων της οποιοδήποτε έννομο αποτέλεσμα και επέρχεται, αυτοδικαίως, διαγραφή τους από τον ίδιο κατάλογο» η Αρχή έκρινε ότι η διαγραφή του προσφεύγοντα από τον Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών έπρεπε να λάβει χώρα αυτοδικαίως την 1.5.2002, ημερομηνία δημοσίευσης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και θέσης σε ισχύ του Ν. 3013/2002, κατά την οποία η άδεια παραμονής του βρισκόταν σε ισχύ.

Β) Η Αρχή διαπίστωσε επίσης ότι ο προσφεύγων δεν είχε διαγραφεί από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, παρότι έχει παρέλθει η προβλεπόμενη από το άρθρο 112 παρ. 1 της Συνθήκης Εφαρμογής Σένγκεν τριετία από την καταχώρισή του και επιβάλλεται η εξέταση της αναγκαιότητας καταχώρησης και μάλιστα με αιτιολογημένη απόφαση, όπως έκρινε η Κοινή Αρχή Ελέγχου Σένγκεν.

Η Αρχή αποφάσισε τη διαγραφή του προσφεύγοντα από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών και από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν.

0544**Απόφαση 47/2006**

Μέλη της Επιτροπής: Δ. Γουργουράκης, πρόεδρος, Α. Κοτσαλής, Ν. Φραγκάκης, Σ. Σαρηβαλάσης και Α. Παπανεοφύτου, τακτικά μέλη και Γ. Πάντζιου, αναπληρωματικό μέλος σε αντικατάσταση του τακτικού μέλους Α. Πομπόρτση.

Εισηγήτρια – Νομικός ελέγκτρια: Ε. Χατζηλιάση

Εγγραφή στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών με βάση καταδικαστική απόφαση για διατάραξη οικιακής ειρήνης – Ένα από τα κριτήρια για την αξιολόγηση της επικινδυνότητας του αλλοδαπού είναι η καταδίκη του για αξιόποινη πράξη που επισύρει ποινή στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον ενός έτους – Επιτρέπεται η καταχώρηση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν όταν σε βάρος του αλλοδαπού έχει επιβληθεί, μεταξύ άλλων, το μέτρο της απέλασης, που δεν αναβλήθηκε ούτε αναστάλη, και περιέχει ως παρεπόμενη κύρωση την απαγόρευση εισόδου ή διαμονής, που στηρίζεται στην παραβίαση του εθνικού δικαίου ως προς την είσοδο και τη διαμονή των αλλοδαπών.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 96 παρ. 2 και 3 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν
N. 2514/1997 (ΦΕΚ 140, τ. Α')

Άρθρο 334 παρ. 3 ΠΚ

Ιστορικό: Το 2003 και ενώ ήταν κάτοχος άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία στην Ελλάδα ο προσφεύγων καταχωρίστηκε στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών επί τη βάσει απόφασης του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου με την οποία καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης μικρότερης του ενός έτους για παράβαση της διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 334 ΠΚ. Το δικαστήριο διέταξε την επ' αόριστο αναστολή της εκτέλεσης της ποινής και την απέλασή του από τη χώρα.

Σκεπτικό: Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν οι αποφάσεις για καταχώρηση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών μπορούν να έχουν ως αιτιολογία την απειλή της δημόσιας τάξης ή ασφάλειας που ενδέχεται να συνιστά η παρουσία ενός αλλοδαπού επί εθνικού εδάφους. Ταυτόχρονα, η προαναφερόμενη διάταξη θέτει μεταξύ άλλων ως κριτήριο για την αξιολόγηση της επικινδυνότητας του αλλοδαπού την καταδίκη του για αξιόποινη πράξη που επισύρει ποινή στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον ενός έτους.

Εξάλλου σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 96 της Σύμβασης Εφαρμογής Σένγκεν οι αποφάσεις για την καταχώρηση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών μπορούν να έχουν ως αιτιολογία ότι εις βάρος του αλλο-

δαπού έχει επιβληθεί, μεταξύ άλλων, το μέτρο της απέλασης, το οποίο δεν αναβλήθηκε ούτε ανεστάλη και περιέχει ως παρεπόμενη κύρωση τη απαγόρευση εισόδου ή διαμονής που στηρίζεται στην παραβίαση του εθνικού δικαίου ως προς την είσοδο και διαμονή των αλλοδαπών.

Κατά τη διαμόρφωση της κρίσης της η Αρχή έλαβε υπόψη ότι διατάχθηκε η απέλαση του προσφεύγοντα από τη χώρα επί τη βάση καταδικαστικής απόφασης για το αδίκημα της διατάραξης της οικιακής ειρήνης που επισύρει κατ' ανώτατο όριο ποινή φυλάκισης ενός έτους και όχι για παράβαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου που ρυθμίζουν την είσοδο και τη διαμονή των αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια.

Η Αρχή αποφάσισε τη διαγραφή του προσφεύγοντα από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών.

**ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.¹
ΕΚΘΕΣΗ ΕΤΟΥΣ 2005 ΤΗΣ Ο.Κ.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ**

Άρθρο 18 Ν. 3304/2005

«Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού»

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Ν. 3304/2005 «για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», εκδίδει ετήσια έκθεση για τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του νόμου αυτού, στην οποία περιλαμβάνει και προτάσεις προς την Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

Σε υλοποίηση της ανωτέρω διάταξης, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας, αποτελούμενη από τους Χαράλαμφο Κεφάλαιο, Αναστασία Κουτσίβιτου, Δημήτρη Πολίτη, Ηλία Ηλιόπουλο, Νικόλαο Λιόλιο και Θεόδωρο Σχινά. Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. Δ. Πολίτης. Στην Επιτροπή συμμετείχαν επίσης ως εμπειρογνώμονες οι Γιώργος Αλεξιάς, Αθανάσιος Θεοδώρου και Βασιλική Μότσου. Από πλευράς Ο.Κ.Ε. μετείχαν οι επιστημονικοί συνεργάτες της Δρ. Όλγα Αγγελοπούλου και ο Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου ο οποίος είχε και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής.

¹ Σημείωση της επιμελήτριας: πρόκειται για την «Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή» που θεσμοθετήθηκε με το άρθρο 82 παρ. 3 του Συντάγματος το οποίο ορίζει «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Οικονομικής και Κοινωνική Επιτροπής, αποστολή της οποίας είναι η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και η διατύπωση γνώμης επί των νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που παραπέμπονται σε αυτήν». Βλέπε επίσης στην ιστοσελίδα της Επιτροπής: www.oke.gr.

Η Επιτροπή Εργασίας, σύμφωνα με το νόμο, *απευθύνθηκε* στις τρεις κρατικές αρχές που είναι αρμόδιες για τον έλεγχο της εφαρμογής του νόμου (*Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης*) ζητώντας τις απόψεις τους για το θέμα αυτό. Επίσης, *απευθύνθηκε σε μία σειρά από μη κυβερνητικές οργανώσεις* που δραστηριοποιούνται στα θεματικά πεδία του νόμου ζητώντας και τις δικές τους απόψεις....

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε πέντε (5) συνεδριάσεις. Η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 11^{ης} Ιουλίου 2006.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν ο κ. Δ. Πολίτης και η κα Α. Κουτσιβίτου, αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 18 Ιουλίου 2006, διατύπωσε την υπ' αριθμ. 157 Γνώμη της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΟΚΕ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ Ν. 3304/2005 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ο νόμος 3304/2005 ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο τις οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29.06.2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27.11.2000 που αφορούν στην εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.² Διευκρινίζεται ότι οι οδηγίες και ο νόμος δεν αφορούν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των δύο φύλων, καθώς για το θέμα ετοιμάζεται άλλο νομοθέτημα.

Σύμφωνα με το νόμο, αρμόδιοι φορείς για την «προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης» ορίζονται (άρθρο 19):

α) ο Συνήγορος του Πολίτη, για τις περιπτώσεις που η παραβίαση προέρχεται από δημόσιες υπηρεσίες,

β) Η Ειδική Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, για τις περιπτώσεις που η παραβίαση προέρχεται από ιδιώτες ή ιδιωτικούς φορείς και δεν αφορά σε εργασιακά θέματα (π.χ. κάποιος αρνείται να μισθώσει το σπίτι του σε αλλοδαπό ή ένα ρεστοράν δεν επιτρέπει την είσοδο σε αλλοδαπό).

² Η Ο.Κ.Ε. εξέδωσε επί του αντίστοιχου Σχεδίου Νόμου τη Γνώμη υπ' αριθμ. 100 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» (Δεκέμβριος 2003).

γ) Το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.), για τις υποθέσεις που αφορούν στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας και όπου η παραβίαση δεν προέρχεται από δημόσιες υπηρεσίες (αλλιώς θα ήταν αρμόδιος ο Συνήγορος).

Οι ανωτέρω φορείς είναι αρμόδιοι να εξετάζουν καταγγελίες που υποβάλλονται σε αυτούς στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς τους, να συντάσσουν πορίσματα και να τα υποβάλλουν στις αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές. Κατ' εξαίρεση, και λόγω των γενικότερων αρμοδιοτήτων του, ο Σ.Ε.Π.Ε. έχει και το δικαίωμα να επιβάλλει απευθείας κυρώσεις στο πλαίσιο των γενικότερων αρμοδιοτήτων του.

Στο άρθρο 18 του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι η Ο.Κ.Ε.

« α. Συντάσσει ετήσια έκθεση, η οποία καταγράφει τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του παρόντος νόμου, με ιδιαίτερη αναφορά στους χώρους εργασίας.

β. Απευθύνει προτάσεις στην Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

γ. Ενθαρρύνει το διάλογο με αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και εν γένει με μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν ως καταστατικό σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

δ. Μερικώς για την ευρύτερη δημοσιότητα της σχετικής νομοθεσίας και των μέτρων, που λαμβάνονται σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, για την προώθηση των σκοπών του παρόντος νόμου».

Από την ανωτέρω διάταξη, και την αντιπαραβολή της με τις διατάξεις που προβλέπουν τις αρμοδιότητες των τριών προαναφερθέντων πολιτειακών οργάνων, προκύπτει ότι η Ο.Κ.Ε. δεν είναι πρωτογενές όργανο παραλαβής και εξέτασης καταγγελιών για τα θέματα της ίσης μεταχείρισης. Αντιθέτως, αποτελεί το όργανο αξιοποίησης από τους κοινωνικούς εταίρους α) των πορισμάτων του Σ.Ε.Π.Ε., του Συνηγόρου του Πολίτη και της Επιτροπής του Υπ. Δικαιοσύνης, όπως αυτές καταγράφονται στις εκθέσεις τους σε ετήσια βάση και β) των απόψεων που διατυπώνουν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Τα εν λόγω πορίσματα και οι απόψεις αυτές εκτιμώνται από την Ο.Κ.Ε. η οποία στη συνέχεια υποβάλλει προτάσεις για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου αλλά και της πρακτικής του εφαρμογής.

Ένας άλλος σημαντικός ρόλος που αναθέτει ο νόμος στην Ο.Κ.Ε. είναι το να συμβάλει, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς φορείς που είναι μέλη της αλλά και τις Μ.Κ.Ο. που έχουν συναφή, με την ίση μεταχεί-

ριση, καταστατικό σκοπό, στο να λάβει την ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα το νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο και οι εγγυήσεις που θέτει.

Στη κείμενο που ακολουθεί, η Ο.Κ.Ε. θα περιλάβει κατ' αρχήν (Κεφάλαιο Β'), για την πληρέστερη ενημέρωση του αναγνώστη, μία σύντομη αναφορά στο Πρόγραμμα Δράσης της Ε.Ε. για την περίοδο 2000-2006 και το σχετικό κοινοτικό προγραμματισμό για το μέλλον. Με αυτό τον τρόπο, η αξιολόγηση της κατάστασης στη χώρα μας, που θα ακολουθήσει στα υπόλοιπα κεφάλαια, θα εντάσσεται μέσα στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Στο Γ' Κεφάλαιο θα παρατεθούν ορισμένα αριθμητικά στοιχεία που καταδεικνύουν το μεγάλο αριθμό ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες στις οποίες αφορά ο νόμος 3304/2005.

Στο επόμενο κεφάλαιο της (Γνώμης Κεφάλαιο Δ'), θα παρατεθούν οι βασικότερες και πιο συχνά εμφανιζόμενες παρατηρήσεις διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων σχετικά με την πρακτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Στα κεφάλαια Ε'-Ζ' θα γίνει αναφορά στους τρεις φορείς της Πολιτείας - Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης- στους οποίους έχει αναθέσει ο ν. 3304/2005 το έργο του ελέγχου της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της εξέτασης σχετικών καταγγελιών.

Στο Κεφάλαιο Η' θα διατυπωθούν προτάσεις για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και, τέλος, στο Κεφάλαιο Θ' θα διατυπωθούν προτάσεις τροποποίησης του νόμου προκειμένου να γίνουν αποτελεσματικότερες οι διατάξεις του.

Επισημαίνεται ότι αυτή είναι η πρώτη Γνώμη που εκδίδει η Ο.Κ.Ε. στο πλαίσιο του ρόλου που της ανέθεσε ο ν. 3304/2005 για την ίση μεταχείριση. Κάθε χρόνο, θα εκδίδεται νέα Γνώμη που θα λαμβάνει υπ' όψιν τις εξελίξεις του παρελθόντος έτους καταγράφοντας τις προόδους αλλά και τις υστερήσεις που έχουν σημειωθεί.

Στο μεταξύ, η Ο.Κ.Ε. δημιουργεί ειδική σελίδα για την ίση μεταχείριση στην ιστο-σελίδα της (www.oke.gr), στην οποία θα δημοσιεύσει το κείμενο της παρούσας Γνώμης, θα έχει συνδέσεις (links) με τους δραστηριοποιούμενους για το θέμα φορείς και οργανώσεις και στην οποία θα μπορεί ο κάθε ενδιαφερόμενος φορέας ή οργάνωση ή και ιδιώτης να απευθύνει παρατηρήσεις και προτάσεις για τα ζητήματα αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο, πριν εισέλθει στην εξέταση της εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση στη χώρα μας, να αναφερθεί στις δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε κοινοτικό επίπεδο, καθώς και η εμπειρία σε αυτό το επίπεδο είναι μεγαλύτερη και η εθνική πολιτική οφείλει να είναι εναρμονισμένη με τις αντίστοιχες κοινοτικές πολιτικές.

Το σχετικό κοινοτικό πρόγραμμα δράσης στηρίζεται αφ' ενός στο άρθρο 13 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΣυνΘΕΚ) που εξουσιοδοτεί την Κοινότητα να λάβει δράση κατά των διακρίσεων για ένα νέο φάσμα λόγων, περιλαμβανομένων της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ηλικίας, της αναπηρίας και του γενετήσιου προσανατολισμού και αφ' ετέρου προαναφερθείσες Οδηγίες 2000/43/ΕΚ³ και 2000/78/ΕΚ.⁴

Το εν λόγω Πρόγραμμα θεσπίστηκε με την απόφαση 2000/750/ΕΚ⁵ του Συμβουλίου για την περίοδο 2000-2006. Η θέσπιση του εν λόγω προγράμματος σήμανε την έμπρακτη αναγνώριση του ότι η νομοθεσία δεν αρκεί για την καταπολέμηση των διακρίσεων, αλλά είναι περαιτέρω αναγκαία η λήψη μίας σειράς θετικών μέτρων για τη μείωση των φαινομένων διακριτικής μεταχείρισης και την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους.

Ειδικότερα, το Πρόγραμμα επιδιώκει την υλοποίηση των εξής στόχων:

α. πρώτον, τη βελτίωση της κατανόησης των θεμάτων που έχουν σχέση με τις διακρίσεις, μέσω της καλύτερης γνώσης του φαινομένου και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των ακολουθούμενων πολιτικών και πρακτικών,

β. την ανάπτυξη της αποτελεσματικής πρόληψης και αντιμετώπισης των διακρίσεων, ιδίως μέσω της ενίσχυσης των μέσων δράσης των οργανώσεων, μέσω της προώθησης της ανταλλαγής πληροφοριών και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής, καθώς και μέσω της δικτύωσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη και τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων μορφών διακρίσεων,

³ ΕΕ L 180 της 19.7.2000.

⁴ ΕΕ L 303 της 2.12.2000.

⁵ ΕΕ L 303 της 2.12.2000.

γ. την προώθηση και διάδοση των αξιών και πρακτικών που αποτελούν το υπόβαθρο της καταπολέμησης των διακρίσεων, μεταξύ των άλλων με δράσεις ευαισθητοποίησης.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης υποστηρίζονται ετησίως 100 περίπου έργα και δραστηριότητες, ενώ το σύνολο του προϋπολογισμού που δεσμεύτηκε για το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ανέρχεται σε 98,4 εκατομμύρια ευρώ. Μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τα αποτελέσματα δημοσκοπήσεως του Ευρωβαρόμετρου τον Μάιο του 2003 σχετικά με τις απόψεις των ευρωπαίων για τις διακρίσεις και ξεκίνησε 5ετή πανευρωπαϊκή εκστρατεία ενημέρωσης «Υπέρ της Πολυμορφίας- Κατά των Διακρίσεων» τον Ιούνιο του 2003. Σε ότι αφορά ειδικότερα τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης, διάφορες δραστηριότητες έχουν χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL⁶ και των βασικών κονδυλίων του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου.

Μετά από τέσσερα περίπου χρόνια εφαρμογής του Προγράμματος η Επιτροπή εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο για την ισότητα και τη μη διακριτική μεταχείριση στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση⁷, στην οποία εξετάζει την έως τότε εξέλιξη του Προγράμματος, εκθέτει τις μελλοντικές προκλήσεις και, μεταξύ άλλων, επισημαίνει τη συμβολή της νομοθεσίας και της πολιτικής για την απαγόρευση των διακρίσεων στην υποστήριξη της Ατζέντας της Λισσαβόνας⁸, της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση στην ΕΕ⁹, καθώς και της διαδικασίας για την κοινωνική ένταξη¹⁰.

⁶ Η Ο.Κ.Ε. έχει διατυπώσει τις απόψεις της για το Equal στη Γνώμη υπ' αριθμ. 68 «Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL – Γ' Κ.Π.Σ.» (Δεκέμβριος 2001).

⁷ COM (2004) 379 τελικό.

⁸ Η οποία στους στόχους της περιλαμβάνει την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων μεγάλης ηλικίας και των γυναικών, καθώς και την επίτευξη σημαντικής μείωσης της ανεργίας των μειονεκτούντων ατόμων, όπως τα άτομα με αναπηρίες, οι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες και οι μετανάστες ως το 2010.

⁹ Η ειδική ομάδα για την απασχόληση, υπό την Προεδρία του κ. Wim Kok, προέτρεψε τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους να καταβάλλουν περισσότερες προσπάθειες για την προώθηση της ένταξης των μεταναστών και των μη υπηκόων της ΕΕ στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και των μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων στο χώρο εργασίας.

¹⁰ Οι αναθεωρημένοι στόχοι της διαδικασίας της ΕΕ για την κοινωνική ένταξη, όπως αυτοί εγκρίθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης τον Δεκέμβριο του 2003, επισημαίνουν τον υψηλό κίνδυνο ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν άνδρες και γυναίκες ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης.

Σε συνέχεια της Πράσινης Βίβλου και της διαβούλευσης σχετικά με αυτήν, η Επιτροπή¹¹ προέβη σε ορισμένες ιδιαίτερα σημαντικές διαπιστώσεις. Επισημαίνει, καταρχάς, την ευρεία συναίνεση που σημειώθηκε ως προς την ανάγκη ανάληψης δράσης για τη συλλογή δεδομένων, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των διακρίσεων και τη δυνατότητα σχεδιασμού και παρακολούθησης αποτελεσματικών πολιτικών, αλλά και τις ανησυχίες που εκφράστηκαν για την ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής ζωής, τον προσεκτικό ορισμό των δεδομένων που θα συλλεχθούν και της επεξεργασίας στην οποία θα υποβληθούν.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει ακόμα τη σημασία να εξασφαλιστεί αποτελεσματική νομική προστασία κατά των διακρίσεων. Η προστασία αυτή δεν εξαντλείται με τη μεταφορά των κοινοτικών οδηγιών στην εθνική νομοθεσία, αλλά απαιτεί και τη λήψη περαιτέρω μέτρων, όπως (α) την κατάρτιση ειδικευμένων φορέων ισότητας, δικαστών, δικηγόρων, ΜΚΟ και κοινωνικών εταίρων, (β) τη διασύνδεση και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των ενδιαφερομένων και (γ) την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της διάδοσης των πληροφοριών σχετικά με τις διατάξεις των ευρωπαϊκής και της εθνικής νομοθεσίας κατά των διακρίσεων

Επιπλέον, η Επιτροπή θεωρεί σημαντική την ανάπτυξη της πρακτικής της «ενσωμάτωσης» των ίσων ευκαιριών για όλους και της απαγόρευσης των διακρίσεων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη και τα θέματα αυτά και σε άλλα πεδία πολιτικών της ΕΕ και να συνεκτιμώνται οι επιπτώσεις των πολιτικών αυτών και στον τομέα της ισότητας, όπως αυτό συνέβη αντίστοιχα και με την ενσωμάτωση της ισότητας ανδρών και γυναικών στις κοινοτικές πολιτικές.

Η Επιτροπή δηλώνει ότι στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης και διάφορων σχετικών κοινοτικών προγραμμάτων, όπως το EQUAL και το PROGRESS, θα επιδιώξει να προωθήσει τις ανταλλαγές ορθής πρακτικής, τη συνεργασία και τη δικτύωση μεταξύ των εθνικών αρχών, των ειδικευμένων φορέων ισότητας, των οργανώσεων που ασχολούνται με τα θέματα διακρίσεων, καθώς και με άλλους ενδιαφερόμενους. Ακόμα προαναγγέλλει την ανακήρυξη του 2007 ως Ευρωπαϊκού Έτους Ίσων Ευκαιριών για όλους. Στο πλαίσιο αυτό θα διοργανωθεί και ετήσια σύνοδος υψηλού επιπέδου για την ισότητα που θα φέρει σε επαφή ενδιαφερόμενους φορείς.

Με έμφαση επισημαίνεται από την Επιτροπή η ανάγκη να καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για την καταπολέμηση των διακρίσεων και

¹¹ Στην Ανακοίνωσή της στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ε.Ο.Κ.Ε. και την Επιτροπή Περιφερειών, «Απαγόρευση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες για όλους- Στρατηγική – Πλαίσιο», COM (2005) 689.

του κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν ορισμένες εθνοτικές μειονότητες, ιδίως δε οι Ρομά, αλλά και οι νέοι μετανάστες, οι μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς, καθώς και άλλες ομάδες μεταναστών.

Καίρια σημασία αποκτά η αρχή της μη διάκρισης και ως «πολιτικό κριτήριο» για την ένταξη νέων κρατών μελών στην ΕΕ, καθώς και για τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης με τις άλλες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Η αρχή της μη διάκρισης λαμβάνεται επίσης υπόψη και στην πολιτική γειτονίας της ΕΕ, καθώς και στη συνεργασία της με τους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και ο ΟΟΣΑ.

Κατά το τελευταίο έτος του Προγράμματος Δράσης¹² θα ληφθεί υπόψη και η διαπίστωση της Επιτροπής, ότι η εφαρμογή νομοθεσίας κατά των διακρίσεων σε ατομικό επίπεδο δεν αρκεί για να αντιμετωπιστούν οι πολύπλευρες και βαθιά ριζωμένες μορφές ανισότητας που υφίστανται ορισμένες ομάδες, αλλά υπάρχει ανάγκη επίτασης των προσπαθειών της ΕΕ με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους, ώστε να καταρριφθούν τα διαρθρωτικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες, οι εθνοτικές μειονότητες, οι ανάπηροι, οι ηλικιωμένοι και οι νεότεροι εργαζόμενοι καθώς και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Για την επίτευξη του πρώτου στόχου του Προγράμματος προβλέπεται η εκπόνηση μελετών για τη βελτίωση της κατανόησης των αιτιών των διακρίσεων και συγκεκριμένα:

1. μελέτη για τις πολλαπλές διακρίσεις
2. μελέτη για τις κοινωνικά μειονεκτούσες εθνοτικές μειονότητες
3. μελέτη για το επίπεδο της κοινωνικής συμμετοχής των προσώπων με αναπηρία
4. μελέτη για την ανάπτυξη δεικτών για τη μέτρηση της έκτασης και των επιπτώσεων των διακρίσεων
5. μελέτη για τους κινδύνους ειδικών διακρίσεων ανάπηρων ατόμων με ιδιαίτερες ανάγκες.

Επιπλέον, η Επιτροπή σκοπεύει να διεξάγει έρευνα για την αποτύπωση των αντιλήψεων ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την αποδοχή της διαφορετικότητας στην ευρωπαϊκή κοινωνία και το ζήτημα, εάν θεωρούνται νομιμοποιημένες οι αξιώσεις ισότητας όλων των προσώπων ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο στόχο και ιδίως την ενίσχυση των μέσων δράσης των οργανώσεων η ΕΕ χρηματοδοτεί αντιπροσωπευτικές ΜΚΟ.

¹² Σύμφωνα με το Σημείωμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τα μέλη της Επιτροπής για το Πρόγραμμα Δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων, του Νοεμβρίου 2005, έγγραφο Α13/002/2005-ενοποιημένο.

Η Επιτροπή έχει επισημάνει την έως σήμερα έλλειψη αντιπροσωπευτικής οργάνωσης των Ρομά σε ευρωπαϊκό επίπεδο και προαναγγέλλει την πρόσκληση οργανώσεων προς υποβολή αιτήσεων το 2006.

Τέλος, αναφορικά με τον τρίτο στόχο, η Επιτροπή προτείνει να δοθεί έμφαση στον τομέα της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας, τόσο κατά το Πρόγραμμα Δράσης για το 2006, όσο και κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για όλους (2007). Προτείνει ακόμα να συνεχιστεί η οικονομική ενίσχυση εθνικών πρωτοβουλιών για την αύξηση της ευαισθητοποίησης, τόσο στα κράτη μέλη όσο και στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Τουρκία. Κρίνει ακόμα αναγκαία τη συνέχιση της υποστήριξης των ΜΚΟ και των κοινωνικών εταίρων, ώστε να έχουν τα μέσα για την αντιμετώπιση πολύπλοκων ζητημάτων διάκρισης και, συνακόλουθα, προτείνει τη συνέχιση της κατάρτισης-ενημέρωσης των φορέων αυτών τόσο στα 25 κράτη μέλη όσο και στις προαναφερθείσες τρεις χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΟΙ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Αντίθετα με αυτό που ίσως θα νόμιζε κανείς εξετάζοντας εκ πρώτης όψεως το νόμο για την ίση μεταχείριση, οι πληθυσμιακές ομάδες τις οποίες αυτός αφορά αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της χώρας.

Για να γίνει, κατανοητό το ευρύ πληθυσμιακό πεδίο εφαρμογής του νόμου, η Ο.Κ.Ε. συνοπτικά και ενδεικτικά αναφέρει τα εξής στοιχεία:

α. Μετανάστες (εθνική καταγωγή)

Σύμφωνα με την Απογραφή της ΕΣΥΕ το 2001, ο αριθμός των αλλοδαπών που απογράφηκαν ανερχόταν σε 762.191 (7% του πληθυσμού).¹³ Από αυτούς, οι 690.000 είναι υπήκοοι τρίτων (μη κοινοτικών χωρών). Και αυτά τα στοιχεία όμως, ενδέχεται να μην είναι απολύτως ακριβή καθώς εκτιμάται πως ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών, διαφόρων κατηγοριών (όχι απαραίτητα παράτυπων), δεν απογράφηκαν τελικά.¹⁴

¹³ Να σημειωθεί πως στην απογραφή δεν γίνεται διάκριση των αλλοδαπών σε οικονομικούς μετανάστες, πρόσφυγες ή εργαζόμενους από άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁴ Αν και οι εκτιμήσεις διαφέρουν ως προς τον ακριβή αριθμό, μπορεί κανείς να εικάσει ότι ο αριθμός του ενός εκατομμυρίου είναι κοντά στην πραγματικότητα.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά αλλοδαπών από χώρες εκτός Ε.Ε. (13-25%) επί του συνολικού πληθυσμού εμφανίζονται στα νησιά (Μύκονος, Κέα, Σκιάθος και Ζάκυνθος), στην Αττική και στα βορειοδυτικά σύνορα της χώρας¹⁵. Σημειωτέον, ότι το 80% των μεταναστών βρίσκεται σε εργάσιμη ηλικία (15-64), ποσοστό που ξεπερνά κατά πολύ το αντίστοιχο ποσοστό το 68% του ελληνικού πληθυσμού¹⁶.

Μικρός εμφανίζεται ο αριθμός των αλλοδαπών που δεν είναι μετανάστες αλλά πρόσφυγες. Αν και δεν καταγράφονται ξεχωριστά στην απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε., το 2001 υποβλήθηκαν περίπου 5.500 αιτήσεις χορήγησης ασύλου εκ των οποίων εξετάστηκαν μόνο οι 1.312 και έγιναν δεκτές για να αναγνωρισθούν οι 147 και για ανθρωπιστικούς λόγους οι 148 (συνολικό ποσοστό 22,4%: 295 άτομα).

β. Εθνοτικές μειονότητες

Σε ότι αφορά τις μειονότητες, μέχρι σήμερα στην Ελλάδα δεν υπάρχουν επίσημα αναγνωρισμένες εθνικές μειονότητες. Αντίθετα, οι πολίτες που κατοικούν στη Θράκη χαρακτηρίζονται από το ελληνικό κράτος και τη Σύμβαση της Λοζάννης¹⁷ ως θρησκευτικές μειονότητες.

Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης ανέρχεται σήμερα σε 120.000 άτομα περίπου¹⁸ τα οποία όμως δεν παρουσιάζουν κοινά εθνοτικά χαρακτηριστικά αλλά συγκροτούν τρεις ομάδες: Τουρκογενείς, Πομάκους και Τσιγγάνους (15%).

γ. Ρομά/τσιγγάνοι (φυλετική καταγωγή)

Μία σημαντική πληθυσμιακά κατηγορία πολιτών με φυλετικά χαρακτηριστικά (αν και με πολλές επί μέρους διαφοροποιήσεις μεταξύ τους) είναι οι Τσιγγάνοι (Ρομά, σύμφωνα με τον όρο που τα τελευταία χρόνια καθιερώθηκε στην κοινοτική και διεθνή ορολογία). Οι εκτιμήσεις σχετικά με τον ακριβή αριθμό τους διαφέρουν καθώς δεν καταγράφονται στην απογραφή ενώ υπάρχουν και ιδιαίτερες δυσκολίες καταγραφής εξαιτίας των προβλημάτων εγγραφής τους σε δημοτολόγια. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο αριθμός είναι σημαντικός, είτε βρίσκεται κοντά στις 200.000

¹⁵ Μελέτη για λογαριασμό του Ι.Μ.Ε.Π.Ο. από το Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης, Ι.Α.Π.Α.Δ. Πάντειο Πανεπιστήμιο, με θέμα: «Στατιστικά δεδομένα για τους μετανάστες στην Ελλάδα: Αναλυτική μελέτη για τα διαθέσιμα στοιχεία και προτάσεις για τη συμμόρφωση με τα standards της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Τελική Έκθεση, Αναθεωρημένη έκδοση, 15 Νοεμβρίου 2005.

¹⁶ Κατά την ίδια ως άνω μελέτη.

¹⁷ Το άρθρο 45 χαρακτηρίζει τη μειονότητα της Δυτικής Θράκης ως «μουσουλμανική», προσδιορισμός που διέπει και τις επιμέρους διατάξεις της Συνθήκης.

¹⁸ Βλ. στοιχεία που δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του ΥΠ.ΕΕ. www.mfa.gr.

που είναι η εκτίμηση των ελληνικών αρχών, είτε στις 350.000 που είναι η εκτίμηση του Δικτύου των Ρομά.

δ. Άτομα με αναπηρία

Δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός του αριθμού των ατόμων με αναπηρίες, ιδιαίτερα μάλιστα καθώς η έννοια του όρου δεν είναι σαφής, όπως επισημαίνεται σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης σχετικά με τις προτάσεις βελτίωσης του Ν. 3304/05. Σίγουρα πάντως δε θα πρέπει να αποτελέσει κριτήριο για τον προσδιορισμό του μεγέθους της πληθυσμιακής αυτής ομάδας ο αριθμός των αναπηρικών συντάξεων που δίδεται στη χώρα μας καθώς αυτός δεν είναι αντιπροσωπευτικός, ιδίως διότι η έννοια της αναπηρίας, όπως γίνεται δεκτή σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι πολύ ευρύτερη από τις στενές προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται μία σύνταξη αναπηρίας.

Η ίδια η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες εκτιμά¹⁹ ότι ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα ανέρχεται στο 10% του πληθυσμού. Ακόμη και εάν αυτό το ποσοστό δεν είναι απόλυτα ακριβές, μπορεί κανείς βάσιμα να εκτιμήσει ότι τα άτομα με αναπηρίες ανέρχονται σε αρκετές εκατοντάδες χιλιάδων.

ε. Υπερήλικες και νέα άτομα (διακρίσεις λόγω ηλικίας)

Στον τομέα των διακρίσεων λόγω ηλικίας, δεν είναι εύκολο να υπάρχουν απόλυτα στοιχεία, καθώς η διάκριση λόγω ηλικίας μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε ηλικιακό στάδιο και προς οποιαδήποτε κατεύθυνση (σε βάρος του μεγαλύτερου ή του μικρότερου σε ηλικία).

Πάντως, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη άνοδος του αριθμού των υπερηλικών ατόμων, μίας πληθυσμιακής δηλαδή ομάδας που είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε διακρίσεις. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών ανήλθε στο 16,71% του συνολικού πληθυσμού, σημειώνοντας αύξηση 50% σε σχέση με το 1971 (οπότε ανέρχόταν στο 10,92% του πληθυσμού).

Η ενδεικτική αυτή καταγραφή ορισμένων από τις κυριότερες πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες αφορά η εφαρμογή του νόμου 3304/2005,²⁰

¹⁹ Βλ. επιστολή της προς την Ο.Κ.Ε. με αριθμό πρωτοκόλλου 1332/30.5.2006.

²⁰ Είναι προφανές ότι για ορισμένες ομάδες όπως π.χ. οι ομοφυλόφιλοι (διάκριση λόγω σεξουαλικής προτίμησης) δεν είναι δυνατόν να υπάρξει αξιόπιστη εκτίμηση ως προς τον αριθμό τους. Μπορεί κανείς πάντως να αναμένει ότι η προϊούσα μεταβολή των κοινωνικών αντιλήψεων στα θέματα αυτά θα αναδείξει, σε μεγαλύτερο από ό,τι μέχρι σήμερα βαθμό, το εύρος των ατόμων που ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας μας ανήκει σε ομάδες που χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με την ορθή κρίση του κοινοτικού και του έλληνα νομοθέτη, ευάλωτες σε σχέση με την απόλαυση του θεμελιώδους δικαιώματος της ισότητας. Η ποσοτική αποτίμηση αυτού του ζητήματος επιβάλλει να δοθεί και από πλευράς Πολιτείας και κοινωνικού συνόλου η δέουσα ιεράρχηση στην ανάγκη ουσιαστικής υλοποίησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Η καταγραφή της ποσοτικής διάστασης αναδεικνύει απλώς την έκταση του προβλήματος. Η ποσοτική ωστόσο διάσταση σε καμία περίπτωση δεν αναιρεί τη ποιοτική διάσταση των διακρίσεων, η οποία σημαίνει, πώς η άνιση μεταχείριση έστω και ενός ατόμου αποτελεί πρόβλημα στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι τελευταίες δεκαετίες έχουν χαρακτηριστεί από μία αύξηση του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινωνίας των πολιτών για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδιαφέρον που δεν προσδιορίζεται από εθνικά όρια αλλά αφορά όλες τις χώρες ανά τον κόσμο. Σε αυτό συμβάλει και το γεγονός ότι η τηλεόραση και το Διαδίκτυο αποτελούν μέσα που επιτρέπουν τη διάχυση των πληροφοριών για ο,τιδήποτε συμβαίνει σε μία χώρα ανεξαρτήτως γεωγραφικών αποστάσεων και πολιτισμικών διαφορών. Αυτό το ενδιαφέρον αφορά κάθε χώρα, ακόμα και εάν σε αυτή υπάρχει συγκριτικά υψηλό επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η χώρα μας δεν αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα αυτό. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης, αλλά και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις διεθνούς κύρους, όπως η Διεθνής Αμνηστία και το Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι, εκδίδουν περιοδικές ανά χώρα εκθέσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίες λαμβάνουν διεθνή δημοσιότητα.

Στη Γνώμη αυτή, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο να αναφέρει μερικές από τις επισημάνσεις που επαναλαμβάνονται πιο συχνά στα κείμενα αυτών των οργανισμών και οργανώσεων²¹ και που θα πρέπει να αποτελέ-

²¹ Ως βάση για τις παρατηρήσεις που ακολουθούν ελήφθησαν ενδεικτικά υπόψη: α) η Τρίτη Έκθεση για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, της 5^{ης} Δεκεμβρίου 2003, β) η Έκθεση 2003 της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εθνικό Τυπογραφείο Φεβρουάριος 2004, γ) η έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας για την Ελλάδα για το έτος 2005, *Greece*:

σουν αντικείμενο προβληματισμού και αξιολογήσεων από ελληνικής πλευράς:

– **Συνθήκες κράτησης αλλοδαπών που εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα και συλλαμβάνονται καθώς και όσων ζητούν άσυλο:** Χωρίς να παραγνωρίζονται οι πρακτικές δυσκολίες που δημιουργεί ο μεγάλος αριθμός ατόμων που υπάγονται σε αυτή την κατηγορία, όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις εστιάζουν την προσοχή τους στις πολύ κακές συνθήκες διαβίωσης των ατόμων αυτών στους χώρους όπου κρατούνται μέχρι να απελαθούν ή να κριθεί η αίτησή τους για χορήγηση ασύλου. Σημειωτέον μάλιστα ότι η διαδικασία απέλασης αλλά και λήψης οριστικής απόφασης σχετικά με τη χορήγηση ασύλου διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο παρατείνεται η παραμονή των ατόμων αυτών στους προαναφερόμενους χώρους.

– **Δικαίωμα αυτοχαρακτηρισμού των Ελλήνων πολιτών:** Συχνές αναφορές γίνονται στις δυσκολίες που συναντάει η άσκηση του δικαιώματος του κάθε Έλληνα πολίτη να χαρακτηρίζεται εθνικά ή εθνοτικά όπως επιθυμεί, ιδιαίτερα κατά την άσκηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, δηλαδή κατά τη σύσταση ενώσεων και σωματείων που περιλαμβάνουν στην επωνυμία τους εθνικούς ή εθνοτικούς επιθετικούς χαρακτηρισμούς.

– **Θρησκευτικές πεποιθήσεις:** Αντικείμενο έντονης κριτικής αποτελούν οι δυσκολίες που συναντούν άτομα που δεν είναι χριστιανοί ορθόδοξοι στην προσπάθειά τους να ασκήσουν συλλογικά το λατρευτικό τους δικαίωμα. Χαρακτηριστικά είναι τα ζητήματα των δυσκολιών στην ανέγερση λατρευτικών χώρων για αλλόθρησκους και η διαφορετική μεταχείριση των ελλήνων πολιτών στο θέμα της απαγόρευσης του προσηλυτισμού.

– **Μεταχείριση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων από αστυνομικά όργανα:** Παρά τη μεγάλη πρόοδο που έχει επιτευχθεί τις τελευταίες δεκαετίες στο θέμα της συμπεριφοράς της αστυνομίας έναντι των πολιτών, υπάρχουν κάθε χρόνο αναφορές των διεθνών εκθέσεων σε περιστατικά αστυνομικής βίας σε βάρος ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες μειο-

Out of the Spotlight - the rights of foreigners and minorities are still a grey area (Ελλάδα: Μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας - τα δικαιώματα των αλλοδαπών και των μειονοτήτων παραμένουν στο ημίφως, AI Index: EUR 25/016/2005), δ) η Έκθεση που υποβλήθηκε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), κατά την 57^η Σύνοδό της, με την ευκαιρία της Θεματικής Συζήτησης για τους Ρομά, 15-16 Αυγούστου 2000, από το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι και την Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων, με θέμα: «Φυλετικές διακρίσεις και βία σε βάρος των Ρομά στην Ελλάδα».

νότητες, ιδιαίτερα σε Ρομά και σε μετανάστες. Αν και τα περιστατικά αυτά είναι μεμονωμένα και δεν απηχούν σε καμία περίπτωση τη γενικότερη στάση της Αστυνομίας ή της Πολιτείας έναντι των κοινωνικών αυτών ομάδων, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά σε μία σύγχρονη δημοκρατία. Ακόμη περισσότερο προβληματισμό προκαλούν η επισήμανση πολλών διεθνών οργανισμών και οργανώσεων ότι όταν καταγγέλλονται τέτοια περιστατικά, η αντίδραση των Αρχών είναι συνήθως αμυντική, δηλαδή δίνεται η εντύπωση ότι η έμφαση είναι στο να υποβιβασθεί η σημασία του γεγονότος και όχι στο να αποδοθούν οι ευθύνες.

– **Προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης:** Καταγράφονται περιστατικά όπου η άσκηση του δικαιώματος στέγασης και εκπαίδευσης συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων συναντά δυσκολίες από τους άλλους πολίτες αλλά και από τοπικές αρχές. Η ομάδα που συνήθως πλήττεται είναι οι Ρομά.

– **Προβλήματα πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες:** Παρά την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση στα θέματα αυτά, η πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, και κυρίως με προβλήματα κινητικότητας, σε δημόσια κτίρια, πεζοδρόμια αλλά και πολυκατοικίες, μέσα μαζικής μεταφοράς, επισημαίνεται ως συνεχιζόμενο πρόβλημα. Σε πολλά σημεία των σύγχρονων πόλεων η μετακίνηση είναι δύσκολη ακόμα και για τα άτομα που δεν αντιμετωπίζουν κινητικά προβλήματα, όπως λ.χ. για τις μητέρες. Εύκολα γίνεται επομένως αντιληπτό, πόσο μεγάλες είναι οι δυσκολίες μετακίνησης που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η υστέρηση αυτή επιτείνεται και από την αδιαφορία μέρους του κοινωνικού συνόλου το οποίο με την πρακτική του (π.χ. στη στάθμευση) ακυρώνει τα όποια μέτρα λαμβάνονται για τη διευκόλυνση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

– **Στερεότυπα και μέσα μαζικής ενημέρωσης:** Η άνιση μεταχείριση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων δεν είναι πάντα αποτέλεσμα νόμων ή συνειδητών επιλογών σε επίπεδο κοινωνικής πρακτικής. Σε πολλές περιπτώσεις οφείλονται και σε αρνητικά στερεότυπα. Συχνά επισημαίνεται σε διεθνείς εκθέσεις ο αρνητικός ρόλος ορισμένων μέσων μαζικής ενημέρωσης στη δημιουργία και καλλιέργεια αντίστοιχων στερεοτύπων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνθήκες που ευνοούν τη σύνδεση, στα μάτια της κοινής γνώμης, ορισμένων ομάδων (π.χ. οι μετανάστες) με φαινόμενα όπως η εγκληματικότητα ή ο αναλφαβητισμός.

Η ενδεικτική αυτή απαρίθμηση των συχνότερα επαναλαμβανόμενων παρατηρήσεων που περιέχονται σε διεθνείς εκθέσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη χώρα μας (με έμφαση στα θέματα της ίσης μεταχείρισης) αποτελεί, κατά την Ο.Κ.Ε. πολύτιμο εργαλείο για να αποτιμήσει κανείς, μεταξύ άλλων, και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής που ακο-

λουθεί η χώρα μας στον τομέα αυτόν. Η αναφορά της Ο.Κ.Ε. στις εν λόγω εκθέσεις, δε σημαίνει πως το σύνολο των παρατηρήσεων που εμπεριέχονται σε αυτές αναφορικά με συγκεκριμένα περιστατικά είναι κατ' ανάγκην ακριβής.²² Κάθε όμως τέτοια παρατήρηση ή καταγγελία πρέπει, κατά την Ο.Κ.Ε., να οδηγεί σε επισταμένη εξέταση έτσι, ώστε να διαπιστώνεται εάν πράγματι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και, σε καταφατική περίπτωση, να λαμβάνονται κάθε φορά τα κατάλληλα μέτρα για την άρση αντίστοιχων ή άλλων προβλημάτων στο μέλλον. Εφόσον διαπιστώνεται, ότι οι παρόμοιες παρατηρήσεις και καταγγελίες δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, τα αρμόδια κρατικά όργανα θα πρέπει να έρχονται σε επαφή με τον αντίστοιχο οργάνωση ή οργανισμό ώστε να δοθούν οι δέουσες διευκρινίσεις και αποκατασταθεί η αλήθεια. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να είναι συνεχής, να στοχεύει στην αμοιβαία ενημέρωση κρατικών φορέων, αφενός, και διεθνών οργανισμών και οργανώσεων, αφετέρου, να γίνεται με συστηματικό τρόπο και χωρίς εύκολους, από μέρους μας, αφορισμούς που υποδηλώνουν μια εθνικιστική νοοτροπία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΟ 2005²³

Ο Συνήγορος του Πολίτη ήταν το πρώτο, και μέχρι στιγμή το μόνο, πολιτειακό όργανο (από τα τρία που καθιστά ο Ν. 3304/2005 αρμόδια για την εξέταση καταγγελιών παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης) που εξέδωσε ετήσια έκθεση πεπραγμένων ειδικά για τα θέματα αυτά.

Στην έκθεση αυτή γίνεται μία σύντομη αναφορά στο πλαίσιο που καθιερώνει ο Ν. 3304/2005 για την ίση μεταχείριση και τις αρμοδιότητες που έχει αποκτήσει ο Συνήγορος του Πολίτη βάσει του νόμου αυτού.

Στο δεύτερο μέρος της έκθεσης καταγράφονται οι περιπτώσεις καταγγελιών πολιτών για αθέμιτες διακρίσεις. Συνολικά, αναφέρονται 26 καταγγελίες, εκ των οποίων οι 9 ήταν ακόμη υπό διερεύνηση το 2006. Από τις υπόλοιπες 17, οι 4 είχαν επιτυχή έκβαση, σύμφωνα με το Συνήγορο, οι 7 κρίθηκαν ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση, οι 3 αρχειοθετήθηκαν ως αβάσιμες και οι υπόλοιπες 3 θεωρήθηκαν ότι δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της Αρχής.

Οι καταγγελίες αφορούσαν τις εξής κατηγορίες διακρίσεων:

²² Πάντως για την ακρίβεια των παρατηρήσεων αυτών, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι σε αρκετά σημεία συμπίπτουν και με τις παρατηρήσεις που έκανε ο Συνήγορος του Πολίτη, για τις οποίες βλ. το αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

²³ Σημείωση της επιμελήτριας: βλέπε στη σελίδα 771 της παρούσας έκδοσης.

α. Λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής (εργασία, παροχή υπηρεσιών και στέγαση -όπου στην τελευταία κατηγορία εμπίπτουν υποθέσεις Ρομά- και εκπαίδευση). Συνολικά, 9 υποθέσεις.

β. Λόγω αναπηρίας (εργασία). Συνολικά 4 υποθέσεις.

γ. Λόγω ηλικίας (συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση, εργασία). Συνολικά 2 υποθέσεις.

δ. Λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων (εργασία, συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση, παροχή υπηρεσιών). Συνολικά 3 υποθέσεις.

ε. Λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (εκπαίδευση-κατάρτιση). Μία υπόθεση.

Στο τρίτο μέρος της έκθεσης, ο Συνήγορος αναφέρεται στα πολυσύνθετα, όπως τα χαρακτηρίζει, θέματα στέγασης των Ρομά, και στις πρωτοβουλίες του για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος από τις ελληνικές αρχές: επισκέψεις και αυτοψίες σε εγκαταστάσεις Ρομά σε ολόκληρη τη χώρα και συναντήσεις με αρμόδιους φορείς της τοπικής και κεντρικής διοίκησης. Παράλληλα, καταγράφει τις ενέργειες για την εκπαίδευση των ίδιων των στελεχών του για το χειρισμό υποθέσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3304/2005.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος της Έκθεσης, ο Συνήγορος διατυπώνει τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η εφαρμογή των διατάξεων ανέδειξε τις ερμηνευτικές δυσκολίες ορισμένων από τις έννοιες που μεταχειρίζεται η Οδηγία, όπως η παροχή υπηρεσιών και οι «άλλες πεποιθήσεις».

2. Ο Έλληνας νομοθέτης δεν ήρε αυτές τις ασάφειες και ακόμη περισσότερο απέκλινε σε ορισμένα ζητήματα από την Οδηγία: οι δύο φορείς για την εξέταση καταγγελιών άνισης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι ανεξάρτητοι από την Πολιτεία ενώ ήταν περιοριστικός στο θέμα των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να υποβάλλουν καταγγελίες φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

3. Υπάρχει σημαντικό έλλειμμα ενημέρωσης του κοινού για τα δικαιώματά του. Αντίθετα, ενώ φαίνεται να είναι ενημερωμένοι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών, δεν παρατηρείται σχετική ενεργοποίηση.

4. Οι περισσότεροι από τους καταγγέλλοντες πολίτες που επικαλέστηκαν το νόμο 3304/2005 ρητά, είχαν πρόσβαση στη συγκεκριμένη πληροφορόρηση λόγω της θέσης τους (δημόσιοι υπάλληλοι, μέλη οργανώσεων ΑΜΕΑ) και δεν το είχαν πληροφορηθεί από μία δημόσια προσπάθεια ενημέρωσης.

5. Τα περισσότερα από τα παράπονα «αφορούν διακρίσεις για λόγους που η δημοσιοποίησή τους δεν προκαλεί συνήθως πρόσθετο κοινωνικό τίμημα στους θιγόμενους». Το γεγονός αυτό καθώς και η «σχετικά

μικρή συμμετοχή προσώπων με διακριτά εθνοφυλετικά χαρακτηριστικά στο σώμα των στελεχών της ελληνικής διοίκησης» ενδεχομένως εξηγούν, κατά το Σύνηγορο, τη μειωμένη ροή παραπόνων.

6. Η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του ν. 3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, όταν αυτές προβλέπονται νομοθετικά, δημιουργεί προϋποθέσεις διακρίσεων σε βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, δεδομένου μάλιστα ότι «η πρόσβαση σε πολλούς κλάδους απασχόλησης εξακολουθεί αδικαιολόγητα να συνδέεται με την ελληνική ιθαγένεια».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τον Ν. 3304/05 οι κύριες αρμοδιότητες του Σ.Ε.Π.Ε., δηλαδή ο επιτόπιος έλεγχος (που μπορεί να γίνεται προληπτικά ή και κατασταλτικά, δηλαδή μετά από καταγγελία) των επιχειρήσεων για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, η επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες και η συμφιλιωτική παρέμβαση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, διευρύνονται, αφενός, με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων στους εργοδότες που παραβιάζουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή στη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής, και, αφετέρου, με την ενημέρωση των εργοδοτών και των εργαζομένων για την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τη συμφιλιωτική διαδικασία.

Επιπλέον, σύμφωνα με το νόμο, το Σ.Ε.Π.Ε. σε ειδικό κεφάλαιο της έκθεσης πεπραγμένων που δημοσιεύει, θα πρέπει να αναφέρεται στην εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης. Σημειώνεται ότι τέτοιο κεφάλαιο δεν περιλαμβάνεται στην Έκθεση για το 2005.

Πάντως, στο πλαίσιο της προετοιμασίας της παρούσας Γνώμης, η Ο.Κ.Ε. ζήτησε και έλαβε τις απόψεις του Σ.Ε.Π.Ε., σχετικά με τα ζητήματα λειτουργίας του ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τις προτάσεις του για την ανάληψη δράσης που θα συμβάλει στην υλοποίησή της στην πράξη.

Στη σχετική επιστολή του, το Σ.Ε.Π.Ε. επισημαίνει ότι η καταγγελία για μη τήρηση της εργατικής νομοθεσίας αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης. Τονίζει δε, ότι παρά τη δυνατότητα των πολιτών να απευθύνουν σε αυτό, ακόμα και ανώνυμες, καταγγελίες για παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εντούτοις διστάζουν να το πράξουν. Αναφέρει, ειδικότερα, ότι είναι συνήθης η αποσιώπηση των περιπτώσεων

διακριτικής μεταχείρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, αλλά και των περιπτώσεων σεξουαλικής παρενόχλησης, ιδίως όταν οι θιγόμενοι διαβιούν σε επαρχιακές κλειστές κοινωνίες και εργάζονται σε επιχειρήσεις με ολιγάριθμο προσωπικό. Αυτή η αποφυγή γνωστοποίησης των ως άνω περιστατικών έχει ως αποτέλεσμα την μη πληροφόρηση του Σ.Ε.Π.Ε. για την έκταση του προβλήματος, και, ως εκ τούτου, συντελεί στην μη αντιμετώπισή του.

Επισημαίνεται ακόμα, ότι ενώ στα στατιστικά στοιχεία του Σ.Ε.Π.Ε. και στις ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων του, υπάρχουν στοιχεία για την παραβίαση της αρχής της ισότητας των φύλων, μέχρι σήμερα δεν έχουν αναφερθεί περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Από την κεντρική δε Υπηρεσία του Σ.Ε.Π.Ε. έχουν αποσταλεί σε όλες τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Επιθεώρησης σχετικές εγκύκλιοι για την εκ μέρους τους παροχή στοιχείων που αφορούν τόσο το συνολικό αριθμό των περιπτώσεων παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης όσο και τον αριθμό των παραβιάσεων ανά κατηγορία διακρινόμενων προσώπων.

Στο έλλειμμα πληροφόρησης του Σ.Ε.Π.Ε. σχετικά με την έκταση της διακριτικής μεταχείρισης στις εργασιακές σχέσεις συντελεί και η δυσκολία που υπάρχει στην απόδειξη του γεγονότος, ότι η διάκριση οφείλεται σε έναν από τους λόγους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3304/05 και όχι σε άλλο λόγο που δεν συνδέεται με τη διαφορετικότητα των μισθωτών (π.χ. μη χορήγηση της νόμιμης αμοιβής εξαιτίας αφερεγγυότητας του εργοδότη).

Το Σ.Ε.Π.Ε., εν είδει προγραμματισμού της δράσης του για το προσεχές μέλλον, επισημαίνει ότι θα αναλάβει, ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τις εξής πρωτοβουλίες:

1. Ενημέρωση των εργαζομένων και των εργοδοτών, καθώς και των ενώσεών τους ή των συνδικάτων που τους εκπροσωπούν, με τη διάθεση φυλλαδίων για το θέμα των διακρίσεων στο χώρο εργασίας και ιδίως για την έννοια της διάκρισης, για τα δικαιώματα των θυμάτων, τη νομική δράση και την ανάγκη να αντιδράσουν και να απευθυνθούν στους Επιθεωρητές Εργασίας, για τα οφέλη των επιχειρήσεων από την αποδοχή και την αξιοποίηση της διαφορετικότητας των μισθωτών, για την ευθύνη που φέρουν οι εργοδότες, καθώς και για τις ενέργειες που πρέπει να αναλάβουν έτσι, ώστε να προλαμβάνουν την εκδήλωση των φαινομένων διακριτικής μεταχείρισης αλλά και να τα αντιμετωπίζουν κατάλληλα όταν αυτά προκύπτουν.

2. Πραγματοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων τα οποία θα απευθύνονται στους Επιθεωρητές Εργασίας και θα έχουν ως στόχο την ενημέ-

ρωσή τους για τις πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης, προκειμένου να δύνανται να αναγνωρίζουν το πρόβλημα κατά τη διενέργεια ελέγχων και να επιβάλλουν στον εργοδότη τις προβλεπόμενες κυρώσεις, αλλά και για να εφοδιαστούν με γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να προσεγγίζουν κατάλληλα τα θύματα των διακρίσεων και να τα ενθαρρύνουν στην ενεργητική αντιμετώπιση του προβλήματος που αντιμετωπίζουν.

3. Επικοινωνία του Σ.Ε.Π.Ε. με αντίστοιχους φορείς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανταλλαγή εμπειριών και την αμοιβαία ενημέρωση για τους τρόπους αντιμετώπισης των διακρίσεων στους χώρους εργασίας, προκειμένου να υιοθετούνται και στην Ελλάδα μέτρα που έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά για την ενίσχυση του ρόλου του Επιθεωρητή Εργασίας ως θεματοφύλακα της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις εργασιακές σχέσεις.

Οι παραπάνω ενέργειες αναμένεται να αποδειχθούν εξαιρετικά χρήσιμες για τη συλλογή πολύτιμων πληροφοριών για το βαθμό υλοποίησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις επιχειρήσεις, αλλά και για την περαιτέρω βελτίωση της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΊΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΩΪΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΊΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης που συστάθηκε με το άρθρο 21 Ν. 3304/05 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, αποτελεί τον τρίτο φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, στον οποίο έχουν ανατεθεί οι αρμοδιότητες του άρθρου 22 παρ. 1 του ίδιου νόμου, δηλαδή:

(α) Να εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης,

(β) Να διατυπώνει πόρισμα σε περίπτωση που αποτυγχάνει η συμφιλιοτική δράση. Εάν πιθανολογείται η τέλεση αξιόποινης πράξης, το πόρισμα διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

(γ) Να διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος του Υπουργού Δικαιοσύνης ή αρχής στο πλαίσιο αρμοδιότητας της οποίας εμπίπτει παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ως προς την ερμηνεία διατάξεων του Ν. 3304/05.

(δ) Να συντάσσει εκθέσεις για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η Ο.Κ.Ε., απευθύνθηκε εγγράφως στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, στο πλαίσιο της επιθυμητής συνεργασίας και με αυτόν το φορέα προώθησης της αρχής. Από την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης δεν υπήρξε ανταπόκριση και, συνεπώς, δεν είναι δυνατή η αναφορά στην παρούσα

έκθεση των απόψεων ή τυχόν προτάσεών της για την καλύτερη εφαρμογή του Ν. 3304/05.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στην πράξη δεν απαιτεί μόνο ένα ικανοποιητικό νομικό πλαίσιο (το οποίο υπάρχει, παρά τις όποιες προτάσεις βελτίωσης μπορούν να γίνουν και κάνει η Ο.Κ.Ε. στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο της Γνώμης) αλλά και την τήρησή του από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα **με μία ευρύτερη κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση** των ζητημάτων που υπάρχουν και τη συναφή ευαισθητοποίηση προς την κατεύθυνση της άρσης τους. Η άνιση μεταχείριση δεν είναι πάντα αποτέλεσμα συνειδητών επιλογών. Οφείλεται, συχνά, σε εσφαλμένα στερεότυπα σχετικά με τους άλλους, αυτούς που είναι διαφορετικοί από εμάς, στερεότυπα που οδηγούν είτε στην υποτίμηση των δυνατοτήτων τους είτε στην αδιαφορία για την ύπαρξή τους και την απλή συνύπαρξη μαζί τους σε παράλληλες πορείες που δεν τέμνονται πουθενά. Με τη σειρά τους, τα στερεότυπα αυτά δημιουργούν, ορισμένες φορές, αρνητικά ανακλαστικά στις εν λόγω ομάδες με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Δεν υπάρχει εύκολη λύση για τα ζητήματα αυτά, όπως δείχνει άλλωστε και η εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών κρατών (Γαλλία, Ολλανδία κ.λπ.) στα οποία παρά το γεγονός ότι τα μέτρα ενσωμάτωσης των μειονοτήτων έχουν πολυετή – σε σχέση τουλάχιστον με τα ελληνικά δεδομένα – ιστορία δε λείπουν έντονες κοινωνικές συγκρούσεις που αντανακλούν βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις και μία έλλειψη σύνδεσης των μέτρων αυτών με την κοινωνική βάση.

Η Ο.Κ.Ε., έχοντας επίγνωση της περιπλοκότητας των ζητημάτων αυτών, επιθυμεί να συμβάλει στο σχετικό προβληματισμό, διατυπώνοντας τις εξής επισημάνσεις/προτάσεις:

α) Την ενημέρωση των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες για τα δικαιώματά που έχουν. Η ενημέρωση αυτή θα πρέπει να γίνεται με εξειδικευμένο για τις ιδιαιτερότητες της κάθε ομάδας τρόπο ώστε να είναι αποτελεσματική. Σημαντική από αυτή την πλευρά θα είναι η συνεργασία των κρατικών και τοπικών υπηρεσιών με τους μη κυβερνητικούς φορείς και τους εθελοντές οι οποίοι από τη φύση τους είναι σε θέση να έχουν μεγαλύτερη απήχηση στους δέκτες της ενημέρωσης.

β) Τη γενικότερη ευαισθητοποίηση των ατόμων που δεν ανήκουν – ή, έστω, δε νιώθουν ότι ανήκουν – στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες. Η

προσπάθεια ευαισθητοποίησης πρέπει να γίνει προγραμματισμένα και με τρόπο εστιασμένο στις μεγαλύτερες παρεξηγήσεις που υπάρχουν στα ζητήματα αυτά. Θα πρέπει να λάβουν δημοσιότητα και να γίνουν αντικείμενο ευρέως διαλόγου π.χ. οι μελέτες που αποδεικνύουν πόσο εσφαλμένα είναι τα στερεότυπα για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών²⁴ ή ότι οι αλλοδαποί δεν ανταγωνίζονται –στη μεγάλη τους πλειοψηφία- για τις ίδιες σχέσεις εργασίας με τους ημεδαπούς.²⁵

Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρξει ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ευάλωτες αυτές ομάδες. Έτσι, για παράδειγμα, υπάρχει μεγάλη άγνοια, και συνεπώς έλλειψη ευαισθητοποίησης, στις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στο να κινηθούν και εν γένει να λειτουργήσουν μέσα στις πόλεις. Η άγνοια είναι τόσο μεγάλη ώστε ακόμη και όταν λαμβάνονται κάποια μέτρα από τις αρχές (π.χ. κατασκευή ειδικών σημείων πρόσβασης στα πεζοδρόμια για τα άτομα με κινητικά προβλήματα), η πλειοψηφία των πολιτών αγνοεί τη χρησιμότητά τους.²⁶

γ) Σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η κατάρτιση των κρατικών στελεχών που έρχονται σε επαφή με ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Η ανάγκη αυτή δεν αφορά μόνο τις αρχές που έχουν επιφορτισθεί με την εποπτεία της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά όλες τις δημόσιες υπηρεσίες επαφής με το κοινό και, πρωτίστως, τις υπηρεσίες εκείνες που είναι αρμόδιες να ενημερώνουν, μεταξύ άλλων, τις ευάλωτες κατηγορίες του πληθυσμού σχετικά με πάσης φύσεως δικαιώματά τους, π.χ. κατά την αναζήτηση εργασίας.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση είναι αναγκαίο να στοχεύει και στην ανάπτυξη ικανοτήτων προσέγγισης των ευπαθών ομάδων με ευαισθησία στα θέματα που αντιμετωπίζουν στην πράξη, καθώς στόχος είναι τα πρόσωπα αυτά να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους και να ενθαρρυνθούν να τα επιδιώξουν. Ταυτόχρονα η εκπαίδευση θα πρέπει να στοχεύει και στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας που θα πείθει όσους συναλλάσσονται με άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες για το εσφαλμένο των στερεοτύπων τους.

²⁴ Βλ. ενδεικτικά Θεόδωρο Λιανό, *Θεοφανώ Μπένου*, Αγγελική Δαρίτση, *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα* (Κ.Ε.Π.Ε. 2003).

²⁵ Στο ζήτημα αυτό έχει κατ' επανάληψη αναφερθεί η Ο.Κ.Ε. στις Γνώμες της για τη μετανάστευση, βλέπε σε υποσημείωση 27 και σε www.oke.gr.

²⁶ Η παρατήρηση αυτή βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν δυστυχώς και συμπολίτες οι οποίοι γνωρίζουν τη χρησιμότητα τέτοιων κατασκευών και παρά ταύτα δημιουργούν εμπόδια στη λειτουργία τους. Η κατάσταση επιδεινώνεται και από τη ελλιπή επιβολή κυρωτικών μέτρων εκ μέρους των οργάνων της τάξης.

Ιδιαίτερα χρήσιμη προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να αποδειχθεί η ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών μεταξύ των ελληνικών υπηρεσιών και των φορέων άλλων ευρωπαϊκών κρατών.

δ) Η ενημέρωση των ευάλωτων ομάδων, του κοινωνικού συνόλου εν γένει και των κρατικών στελεχών έχει και μία έντονη περιφερειακή διάσταση που μέχρι σήμερα δείχνει να έχει υποτιμηθεί, παρά το ότι τα ζητήματα της ίσης μεταχείρισης είναι εξ ίσου –αν όχι περισσότερο– έντονα στην περιφέρεια από ό,τι στην πρωτεύουσα. Θα πρέπει οι ενέργειες που θα γίνουν στο πλαίσιο των ανωτέρω παραγράφων (α), (β) και (γ) να καλύπτουν και την περιφέρεια και μάλιστα, στο βαθμό που είναι αναγκαίο, να λαμβάνουν υπ' όψιν και τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής ώστε να είναι πιο αποτελεσματικές.

ε) Από μακροπρόθεσμη άποψη, τη μεγαλύτερη συμβολή στην ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου μπορεί να έχει η σχολική εκπαίδευση. Τα σχολικά προγράμματα θα πρέπει να ενημερώνουν τους μαθητές για τα επιτεύγματα και των άλλων, πέραν του ελληνικού, λαών και πολιτισμών δίδοντας μια σφαιρική εικόνα για την πρόοδο της ανθρωπότητας. Μαθήματα όπως η ιστορία και τα θρησκευτικά θα πρέπει να εξοικειώνουν τους μαθητές με «τους άλλους». Η γνώση και ο σεβασμός προς τον άλλο λαό, την άλλη φυλή ή το άλλο θρήσκευμα δε σημαίνει υποτίμηση ή υποβάθμιση των εθνικών χαρακτηριστικών και της ταυτότητάς μας αλλά μεγαλύτερη αυτογνωσία μέσα από μια διαδικασία ένταξης στην πανανθρώπινη ιστορία και προοπτική.

στ) Φυσικά, ο ρόλος της Πολιτείας δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην ενημέρωση και την προσπάθεια ευαισθητοποίησης. Χρειάζονται και συγκεκριμένα προγράμματα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης και απασχόλησης των ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Δεν είναι δυνατόν στο πλαίσιο αυτής της έκθεσης να αναφερθούν εξειδικευμένα για κάθε ομάδα μέτρα (εξ άλλου, η Ο.Κ.Ε. είχε την ευκαιρία να εκφράσει απόψεις επί σχεδίων νόμων για ορισμένες από αυτές τις ομάδες),²⁷ πρέπει όμως να τονίσει τα εξής:

– Τα προγράμματα για την ίση μεταχείριση θα πρέπει να έχουν ένα ενιαίο σχεδιασμό και συντονισμό καθώς η εξάλειψη των διακρίσεων απαιτεί συνέργεια σε όλους τους τομείς ώστε οι δράσεις να είναι αλληλένδετες και να λειτουργούν είτε συμπληρωματικά είτε ως συνέχεια.

²⁷ Για τους μετανάστες, βλ. Γνώμες υπ' αριθμ. 8 (Μάιος 1997), 9 (Μάιος 1997), 38 (Φεβρουάριος 2000), 110 (Ιούλιος 2004), 133 (Ιούλιος 2005). Αντίστοιχα, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 15 (Μάρτιος 1998).

– Πέραν όμως αυτού, δεν είναι αρκετό να καταρτίζονται εξειδικευμένα προγράμματα που αφορούν συγκεκριμένες ομάδες. Αυτά είναι απαραίτητα αλλά επιπλέον είναι ανάγκη να εξετάζονται και όλα τα γενικά προγράμματα (π.χ. στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης, της πολεοδομικής ανάπτυξης κ.λπ.) και υπό το πρίσμα των επιπτώσεων που θα έχουν στις ευάλωτες ομάδες και πώς θα μπορούσαν και αυτές να απολαύσουν τα οφέλη από τα προγράμματα αυτά.

– Τα μέτρα που λαμβάνονται θα πρέπει να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται με τη συμμετοχή και εκπροσώπων των ευπαθών αυτών ομάδων. Με τη συμμετοχή τους μπορεί κανείς να προσδοκά, ότι οι ακολουθούμενες πολιτικές και τα μέτρα θα ανταποκρίνονται περισσότερο στις πραγματικές ανάγκες των ομάδων-στόχων και θα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες εφαρμογής στην πράξη και επίτευξης συγκεκριμένων αποτελεσμάτων.

ζ) Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί της Πολιτείας θα πρέπει να λειτουργούν πιο συντονισμένα και να στελεχώνονται με επάρκεια. Είναι χαρακτηριστικό ότι, όπως προέκυψε και από τα προηγούμενα κεφάλαια, τα οποία αναφέρονται στα τρία πολιτειακά όργανα που έχουν επιφορτισθεί με τον έλεγχο της εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας –Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας και Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης- μόνο ο Συνήγορος του Πολίτη έχει συντάξει την έκθεση απολογισμού πεπραγμένων που προβλέπει ο νόμος.

Τα ανωτέρω αναφερόμενα προβλήματα που το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας αντιμετωπίζει κατά την ενημέρωσή του ως προς τις παραβιάσεις της αρχής της ίσης μεταχείρισης από τους εργοδότες του ιδιωτικού τομέα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα έτσι, ώστε να εκπληρώνονται αποτελεσματικά οι σχετικές ελεγκτικές, κυρωτικές και συμφιλιωτικές αρμοδιότητες του Σώματος. Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν και η έγκαιρη υλοποίηση των προτάσεων που το Σ.Ε.Π.Ε. διατυπώνει στα πλαίσια του προγραμματισμού της δράσης του.

Ως προς τον τρίτο φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, την Επιτροπή Τσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι ακόμη δεν έχει υλοποιηθεί ο ρόλος που έχει ανατεθεί στην Επιτροπή από το νόμο.

Όλα αυτά δείχνουν ότι χρειάζεται: α) μία μεγαλύτερη ενεργοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών, όπως επισημαίνουμε και στο επόμενο κεφάλαιο που αφορά στις προτάσεις τροποποίησης του νόμου, και β) η ανάθεση της αποστολής για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε έναν φορέα που θα συγκεντρώνει εχέγγυα επαρκούς στελέχωσης και ανεξαρτησίας, ο οποίος θα συνεργάζεται με τους λοιπούς αρμόδιους

ελεγκτικούς φορείς. Είναι προφανές ότι το ρόλο αυτό μπορεί και πρέπει να παίζει ο Συνήγορος του Πολίτη.

η) Είναι γεγονός ότι η συμπεριφορά των ελληνικών αρχών σε ό,τι αφορά την αρχή της ίσης μεταχείρισης για εθνικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες έχει στο παρελθόν επηρεαστεί και από κριτήρια που αναφέρονται στις ιστορικές εμπειρίες της χώρας μας σε σχέση με γειτονικές χώρες με τη συνεχή εναλλαγή πολεμικών και ειρηνικών περιόδων και με τις μετακινήσεις πληθυσμών που συχνά ήταν βίαιες. Είναι επίσης γεγονός ότι τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει αρχίσει να απελευθερώνεται η πρακτική των ελληνικών κυβερνήσεων από αυτή τη λογική και να εναρμονίζεται με την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Η πορεία αυτή πρέπει να συνεχισθεί με σταθερά βήματα καθώς η Ελλάδα είναι μια χώρα που δεν έχει να φοβηθεί τίποτε από την ίση μεταχείριση όλων των πολιτών της. Αντίθετα, η ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτιστικών, γλωσσικών και θρησκευτικών χαρακτηριστικών των επί μέρους ομάδων που συναποτελούν τον πληθυσμό της χώρας, θα λειτουργήσει θετικά για τη διεθνή εικόνα της χώρας μας, θα εμπλουτίσει τη συνολική κοινωνική εμπειρία και αυτογνωσία μας και εν τέλει θα ενισχύσει τη συνοχή του συνολικού κοινωνικού κορμού της χώρας. Προς την κατεύθυνση της άρσης και των τελευταίων προβλημάτων που παραμένουν σε ό,τι αφορά την ίση μεταχείριση από τη σκοπιά αυτή, η Ο.Κ.Ε. δηλώνει πρόθυμη να συνεργασθεί με τις ελληνικές αρχές και τους κοινωνικούς φορείς για τη διασφάλιση ευρύτερης κοινωνικής συναίνεσης γύρω από τα αναγκαία βήματα που θα πρέπει να γίνουν.

θ) Συναφώς, είναι αναγκαίο να εξετασθούν ενδελεχώς οι διεθνείς εκείνες συμβάσεις (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης) που αφορούν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και που, μολονότι έχουν υπογραφεί από τη χώρα μας, δεν έχουν ακόμη κυρωθεί²⁸. Τα όποια προβλήματα και παρενέργειες μπορεί να προκύψουν από την εφαρμογή μιας τέτοιας διεθνούς σύμβασης από τη χώρα μας, θα πρέπει βεβαίως να εξετάζονται και ενδεχομένως να κατατίθενται οι αναγκαίες, σε ορισμένα άρθρα επιφυλάξεις, αλλά δεν πρέπει να αναστέλλουν επ' αόριστον την κύρωση μιας σύμβασης που έχει υπογράψει η χώρα μας.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά της σε μέτρα και πολιτικές για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί αναγκαίο να σημειώσει ότι η έννοια της ισότητας μεταβάλλεται με την

²⁸ Βλέπε το Παράρτημα Β για τις διεθνείς συμβάσεις που δεν έχει υπογράψει ή κυρώσει η χώρα μας. Σχετική παρατήρηση αναφορικά με Πρωτόκολλο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κάνει και το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

πάροδο του χρόνου και ότι σταδιακά δημιουργούνται και νέα πεδία ανισότητας ή μεταβάλλουν μορφή τα ήδη υπάρχοντα. Ένα τέτοιο πεδίο είναι ο αναλφαβητισμός και ο αποκλεισμός που δημιουργεί για τα άτομα που emπίπτουν στο χαρακτηρισμό αυτό. Το φαινόμενο του **αναλφαβητισμού** είχε σχεδόν εξαλειφθεί στη χώρα μας, πλην όμως δύο εξελίξεις τα τελευταία 15 χρόνια δημιουργούν νέα δεδομένα:

α) αφ' ενός η είσοδος πολλών μεταναστών που είτε ήταν αναλφάβητοι ήδη και στη χώρα τους είτε αγνοούν την ελληνική γλώσσα και γραφή με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απολαύσουν – μερικές φορές ούτε καν να γνωρίσουν – πολλά από τα δικαιώματα που έχουν. Η όλη δομή λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης αλλά και των υπηρεσιών κοινής ωφελείας λαμβάνει ως δεδομένο ότι οι υπαγόμενοι σε αυτή γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, κάτι που δεν είναι πλέον δεδομένο. Θα πρέπει, σε συνεργασία και με τις πρεσβείες των χωρών από όπου προέρχονται, να βοηθηθούν οι μετανάστες αυτοί στο να μάθουν την ελληνική γλώσσα και γραφή.

β) μία νέα μορφή αναλφαβητισμού είναι ο **ηλεκτρονικός αναλφαβητισμός**. Η αυξανόμενη χρήση των τεχνολογιών κατά την επαφή του πολίτη με το Κράτος και τις υπηρεσίες κοινής ωφελείας αλλά και κατά τις καθαρά ιδιωτικές συναλλαγές, περιορίζει τη δυνατότητα συμμετοχής σε όλες αυτές τις διαδικασίες όσων αγνοούν την ηλεκτρονική τεχνολογία, και βέβαια αυτοί ανήκουν κυρίως στις μεγαλύτερες ηλικίες. Θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα εκπαίδευσης των ατόμων αυτών στη χρήση των νέων τεχνολογιών και να δοθούν κίνητρα για τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Αν και ο Ν. 3304/05 είναι σχετικά πρόσφατος με συνέπεια να μην υπάρχει ακόμα εκτεταμένη εμπειρία κατά την εφαρμογή του στην πράξη – η οποία θα αναδείκνυε τυχόν προβλήματα που δεν προκύπτουν από μία πρώτη ανάγνωσή του – ούτε σχετική νομολογία των δικαστηρίων, είναι ωστόσο δυνατή η επισήμανση ορισμένων σημείων του νόμου που είναι ανάγκη να επανεξετασθούν ώστε να καταστεί το νομοθετικό πλαίσιο πιο αποτελεσματικό.

Εισαγωγικά όμως, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι το πρώτο ζητούμενο είναι η εφαρμογή του νόμου, κάτι που προς το παρόν δεν έχει επιτευχθεί, καθώς, όπως φάνηκε και στα κεφάλαια Ε΄, Στ΄ και Ζ΄ οι δύο από τους τρεις φορείς της Πολιτείας που έχουν επιφορτισθεί με τον έλεγχο της εφαρμογής του νόμου και την εξέταση των σχετικών καταγγελιών δεν έ-

χουν ακόμη ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση αυτή και δεν έχουν εκδώσει ετήσια έκθεση απολογισμού της δράσης τους.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη για βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου είναι υπαρκτή και προς το σκοπό αυτό ακολουθούν ορισμένες προτάσεις. Σημειώνεται ότι αρκετές από αυτές έχουν διατυπωθεί και από τους μη κυβερνητικούς φορείς με τους οποίους είχε επαφή η Ο.Κ.Ε. κατά το στάδιο της προετοιμασίας της Έκθεσης αυτής.

Η ανεξαρτησία των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Το άρθρο 13 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ορίσουν έναν ή περισσότερους φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, οι οποίοι πρέπει να χαρακτηρίζονται από ανεξαρτησία κατά τη συνδρομή που παρέχουν στους θιγόμενους, τις έρευνες που διεξάγουν για τις διακρίσεις και τις εκθέσεις που δημοσιεύουν σχετικά.

Ήδη η χώρα μας απειλείται με παραπομπή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για μη ορθή μεταφορά της Οδηγίας αυτής στο εσωτερικό δίκαιο, εξαιτίας της μη διασφάλισης της ανεξαρτησίας των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Πέραν όμως του ζητήματος της ανεξαρτησίας, είναι βέβαιο ότι η συνύπαρξη των τριών φορέων θα δημιουργήσει πολλά προβλήματα στην πράξη.

Ειδικά μάλιστα για την Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης σημειώνεται ότι αποτελεί επιπλέον πρόβλημα η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων με τη λεγόμενη Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης του ίδιου Υπουργείου, που συνιστάται με το άρθρο 23 του νόμου, αποτελεί τμήμα του διοικητικού μηχανισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης και δεν είναι βεβαίως ανεξάρτητη αρχή. Για τη μεν Υπηρεσία προβλέπεται ότι «συνιστάται ...για την εξέταση των καταγγελιών για την παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης...» (παρ. 1 άρθρου 23), ενώ για την Επιτροπή ότι «..εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας». Δεν είναι, επομένως, σαφές, ποιο από τα δύο όργανα είναι ο αποδέκτης των καταγγελιών, αρμόδιος για την σύνταξη πορισμάτων.

Εν όψει των ανωτέρω, προτείνεται να διερευνηθεί η δυνατότητα δημιουργίας ενός ενιαίου συστήματος, κατά το πρότυπο που προβλέπεται στο Σχ/Ν για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων με την ανάθεση στο Συνήγορο του Πολίτη συνολικά της σχετικής αρμοδιότητας.

Επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας

Ο έλληνας νομοθέτης κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ επέλεξε, όπως αναφέρει και ο Συνήγορος του Πολίτη, την αυτούσια μεταφορά της, χωρίς να επεκτείνει τους τομείς προστασίας από τις διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Το άρθρο 27 του νόμου προβλέπει τη δυνατότητα επέκτασης της προστασίας του για διακρίσεις για τους ανωτέρω λόγους σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας με προεδρικό διάταγμα.

Η επέκταση της προστασίας του νόμου θα πρέπει να αποτελέσει στο άμεσο μέλλον ζήτημα διαλόγου της Πολιτείας με τους κοινωνικούς φορείς ώστε να διαπιστωθούν οι τομείς όπου υπάρχουν ελλείμματα και να επεκταθεί η σχετική προστασία.

Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός»

Ο όρος αυτός, ο οποίος περιέχεται και στην Οδηγία 2000/78/ΕΚ, έχει προκαλέσει ιδιαίτερο προβληματισμό κατά την εκπόνηση της Οδηγίας αυτής και εξακολουθεί να θέτει το ζήτημα της αποτελεσματικής προστασίας των προσώπων που επιχειρεί να υποστηρίξει η Οδηγία αυτή. Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός» προκαλεί επιφυλάξεις λόγω του ενδεχομένου να ερμηνευθεί ότι αφορά σε βιολογικά καθορισμένη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος και όχι αποκλειστικά στην ελευθερία σεξουαλικού προσανατολισμού, η οποία αποτελεί έκφραση του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Αντί του όρου αυτού, θα πρέπει ενδεχομένως να κατοχυρωθεί ο όρος «σεξουαλικός προσανατολισμός».

Η αναπηρία ως λόγος διάκρισης

Ο Ν. 3304/05 απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, διαφοροποιούμενος από την Οδηγία 2000/78/ΕΚ που κάνει λόγο για καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ειδικών αναγκών. Η διαφοροποίηση αυτή δεν αποκλείεται να αποβεί εις βάρος των προσώπων την προστασία των οποίων επιδιώκει ο νόμος. Και τούτο, διότι δεν αποκλείεται η έννοια της αναπηρίας του Ν. 3304/2005 να θεωρηθεί ως ταυτιζόμενη με την έννοια της κοινωνικοασφαλιστικής αναπηρίας. Κάτι τέτοιο θα είχε ως ενδεχόμενη συνέπεια την απαίτηση να συντρέχει στο πρόσωπο του θιγόμενου ορισμένο ποσοστό αναπηρίας, προκειμένου αυτός/αυτή να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του νόμου. Υπάρχει, συνεπώς, ανάγκη άρσης των ερμηνευτικών ζητημάτων που πιθανότατα θα προκύψουν.

Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών»

Το άρθρο 4 παρ. 1 περ. η' του νόμου προβλέπει ως πεδίο στο οποίο απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανόμενης της στέγης. Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών» αλλά και ο όρος «συναλλακτική διάθεση στο κοινό» που χρησιμοποιεί η ίδια διάταξη, προκαλεί, όπως επισημαίνει στην ετήσια έκθεση 2005 ο Συνήγορος του Πολίτη,²⁹ σοβαρές ερμηνευτικές δυσκολίες καθώς δείχνει να αποκλείει π.χ. τη συνήθη δραστηριότητα του Κράτους να χορηγεί άδειες (π.χ. ασκήσεως επαγγέλματος ή πολεοδομική άδεια), κάτι που δε συνάδει με το πνεύμα της Οδηγίας. Θα πρέπει να υπάρχει ρύθμιση που θα διευκρινίζει ότι στον όρο υπηρεσίες περιλαμβάνονται και οι αδειοδοτήσεις.

Η ρύθμιση περί βάρους απόδειξης

Το άρθρο 14 του νόμου περί της κατανομής του βάρους απόδειξης αποτελεί διάταξη ιδιαίτερης σημασίας, η οποία όμως χρήζει βελτιώσεως, όπως επισημαίνει και ο Συνήγορος του Πολίτη³⁰.

Η επανεξέταση της διατύπωσης θα πρέπει να γίνει προς την κατεύθυνση της εναρμόνισης με την αντίστοιχη διάταξη του ΠΔ 105/2003 (άρθρο 4 παρ. 1 και 2) με το οποίο είχε προσαρμοστεί το ελληνικό δίκαιο στην Οδηγία 97/80/ΕΚ «σχετικά με το βάρος αποδείξεως σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου», προκειμένου να υπάρχει ενιαία ρύθμιση στην ελληνική έννομη τάξη και να αποφευχθούν τα ερμηνευτικά προβλήματα.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 4 παρ. 1 του εν λόγω ΠΔ/τος, προβλέπει ότι, όταν ένα πρόσωπο ισχυρίζεται ότι βλάπτεται λόγω μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φύλου και *παρουσιάζει*, ενώπιον δικαστηρίου, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, επιβάλλεται στο άλλο μέρος να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.³¹ Αντιθέτως,

²⁹ Ανάλογη παρατήρηση κάνει και το Κέντρο Αντιγόνη που αναφέρει το χαρακτηριστικό παράδειγμα, της άδειας οδήγησης, η μετατροπή της οποίας προφανώς δεν διατίθεται «συναλλακτικά» στο κοινό, αφού αποτελεί μονομερώς ασκούμενη αρμοδιότητα του Υπουργείου Μεταφορών.

³⁰ Αντίστοιχη παρατήρηση κάνει και η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθώς και το Κέντρο «Αντιγόνη».

³¹ Μία άλλη δυνατότητα θα ήταν η εναρμόνιση της διατύπωσης του άρθρου 14 Ν. 3304/05 με το γράμμα του άρθρου 17 του Σχεδίου Νόμου για την «Εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση, στους όρους και στις συν-

το άρθρο 14 Ν. 3304/05 κάνει λόγο για αντιστροφή του βάρους απόδειξης στον αντίδικο του βλαπτόμενου, όταν ο τελευταίος «αποδεικνύει» ενώπιον του δικαστηρίου ή της αρμόδιας διοικητικής αρχής, τα πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί η άμεση ή έμμεση διάκριση.

Εκπροσώπηση των θιγόμενων από νομικά πρόσωπα – φορείς της κοινωνίας των πολιτών

Πρόκειται για ζήτημα πολύ σημαντικό για την αποτελεσματική στην πράξη υπεράσπιση των δικαιωμάτων των θιγόμενων. Το άρθρο 13 παρ. 3 του νόμου προβλέπει την δυνατότητα νομικών προσώπων τα οποία έχουν καταστατικό σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης «να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου», εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής».

Η όλη ρύθμιση θα πρέπει να επανεξετασθεί προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης των φορέων της κοινωνίας των πολιτών να βοηθούν τα άτομα που είναι θύματα διακριτικής μεταχείρισης στην άσκηση των δικαιωμάτων τους ενώπιον των διοικητικών και των δικαστικών αρχών.

Προς το σκοπό αυτό θα πρέπει, ενδεικτικά:

– Να μην αποκλείονται οι φορείς των οποίων το καταστατικό δεν αναφέρει ρητά ως σκοπό την διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά έχουν συναφές έννομο συμφέρον, όπως προβλέπεται και στα άρθρα 7 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ και 9 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ αλλά και στο άρθρο 12 παρ. 2 του Σχ/Ν για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών.

– Να προβλεφθεί ρητά το δικαίωμα παρέμβασης των φορέων αυτών σε δίκες με τέτοιο αντικείμενο. Σε κάθε περίπτωση, ο όρος «αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο» είναι ασαφής και θα δημιουργήσει δικονομικά προβλήματα (πχ. ως προς το εάν νομιμοποιούνται ενεργητικά να παρασταθούν στο όνομά τους για λογαριασμό του βλαπτόμενου).

Προτάσεις για την αναθεώρηση άλλων διατάξεων

Παρά το γεγονός ότι ο νόμος 3304/2005 καθιερώνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες ήδη ανα-

θήκες εργασίας». Κατά το άρθρο 17 αυτού του Σχεδίου Νόμου το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται, όταν ο θιγόμενος «ασχυρίζεται ότι υφίσταται διακριτική μεταχείριση... και επικαλείται, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, γεγονότα ή στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση...».

φερθήκαμε, είναι βέβαιο, ότι στην πράξη θα ανακύψουν προβλήματα από διάσπαρτες νομοθετικές διατάξεις που πιθανότατα έρχονται σε αντίθεση με την αρχή αυτή, έτσι όπως αποτυπώνεται στο νόμο. Έτσι, πέραν των ανωτέρω αλλαγών του Ν. 3304/05 είναι αναγκαία η επανεξέταση ρυθμίσεων, οι οποίες ενδεχομένως εισάγουν άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις που απαγορεύονται από τον Ν. 3304/05, όπως, π.χ., οι διατάξεις περί μετατροπής της άδειας οδήγησης – στις οποίες έγινε αναφορά παραπάνω –, περί χορήγησης πολυτεχνικών επιδομάτων, περί απαλλαγής από το φόρο κατά την απόκτηση πρώτης κατοικίας³².

Μία ωστόσο αποσπασματική εξέταση της νομιμότητας των εν λόγω διάσπαρτων διατάξεων δεν είναι η πλέον ενδεδειγμένη λύση για τόσο σοβαρά κοινωνικο-πολιτικά ζητήματα. Θα πρέπει να συσταθεί επιτροπή η οποία θα εξετάσει συνολικά τις διατάξεις εκείνες που εισάγουν διακρίσεις με βάση εθνικότητα, εθνότητα κ.λπ. και να εισηγηθεί τη ρητή νομοθετική τους κατάργηση ή τροποποίηση. Η Ο.Κ.Ε. είναι πρόθυμη να συμβάλει στη διαδικασία εξέτασης και τροποποίησης των διατάξεων αυτών.

³² Την παρατήρηση αυτή κάνει αναφορικά με τους πρόσφυγες η Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΑΣΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ¹
(1997-2006)

Έτος	ΑΙΤ. ²	ΠΚ ³	ΑΚ ⁴	ΠΚ & ΑΚ ⁵	ΑΡΝ. ⁶	ΑΙΤ. ⁷	ΠΚ σε % ⁸	ΠΚ και ΑΚ σε % ⁹
1997	4.376	130	94	224	2.122	2.346	5,54	9,55
1998	2.953	156	287	443	3.461	3.904	4,00	11,35
1999	1.528	146	407	553	1.163	1.716	8,51	32,23
2000	3.083	222	175	397	1.573	1.970	11,27	20,15
2001	5.499	147	148	295	1.017	1.312	11,20	22,48
2002	5.664	36	64	100	9.278	9.378	0,38	1,07
2003	8.178	3	25	28	4.504	4.532	0,07	0,62
2004	4.469	11	22	33	3.722	3.755	0,29	0,88
2005	9.050	39	49	88	4.536	4.624	0,84	1,90
2006	12.267	64	27	91	10.387	10.478	0,61	0,87

¹ Πηγή: Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

² Αριθμός αιτημάτων (περιλαμβάνει τα άτομα που έχουν υποβάλει αιτήσεις ασύλου) που υποβλήθηκαν.

³ Άτομα στα οποία αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951.

⁴ Άτομα στα οποία χορηγήθηκε το ανθρωπιστικό καθεστώς.

⁵ Σύνολο ατόμων στα οποία αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πρόσφυγα και χορηγήθηκε το ανθρωπιστικό καθεστώς.

⁶ Απορρίψεις αιτημάτων ασύλου για προσφυγικό και/ή ανθρωπιστικό καθεστώς.

⁷ Αριθμός αιτημάτων που εξετάστηκαν.

⁸ Ποσοστό αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα.

⁹ Ποσοστό αναγνώρισης προσφυγικού και ανθρωπιστικού καθεστώτος.

Από το 2001 μειώθηκε κατά το ήμισυ σε παγκόσμιο επίπεδο ο αριθμός των αιτούντων άσυλο¹⁰

ΓΕΝΕΥΗ – Στο μισό μειώθηκε ο αριθμός των αιτούντων άσυλο σε όλες τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες τα τελευταία πέντε χρόνια, σύμφωνα με τα ετήσια στοιχεία που δημοσίευσε την Παρασκευή η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Υ.Α.). Οι αιτήσεις για άσυλο σε 50 βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες σημείωσε αισθητή πτώση και το 2005 –τέταρτη συνεχή χρονιά- φτάνοντας έτσι στο χαμηλότερο επίπεδο εδώ και δύο σχεδόν δεκαετίες.

«Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι οι συζητήσεις στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες σχετικά με το αυξανόμενο πρόβλημα του ασύλου δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα», είπε ο Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Αντόνιο Γκουτέρες. *«Πράγματι, οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες πρέπει να αναρωτηθούν μήπως με το να θέτουν ακόμα πιο αυστηρούς περιορισμούς στους αιτούντες άσυλο, κλείνουν την πόρτα σε άντρες, γυναίκες και παιδιά που διώκονται από τη χώρα τους».*

Παρά την πτώση κατά 15% των αιτημάτων ασύλου τη χρονιά που μας πέρασε, η Γαλλία ήταν η χώρα που δέχτηκε το μεγαλύτερο αριθμό αιτούντων άσυλο το 2005, με 50.000 περίπου αιτήσεις. Ακολουθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες με 48.800 νέες αιτήσεις ασύλου. Η Μεγάλη Βρετανία έρχεται τρίτη με 30.500 αιτήσεις και η Γερμανία – η οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1980 και του 1990 ήταν η κύρια χώρα υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη- τέταρτη με 28.900 αιτήσεις. Στην πέμπτη θέση βρίσκεται η Αυστρία με 22.500 αιτήσεις.

Οι αιτήσεις ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση σημείωσαν πέρυσι πτώση της τάξεως του 16 τοις εκατό, σε σχέση με το 2004. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στα 10 νέα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου το ποσοστό μειώθηκε κατά 35 τοις εκατό, σε σχέση με τη μείωση κατά 12 τοις εκατό στις υπόλοιπες 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το 2005, μόνο 10 ήταν οι χώρες που δέχτηκαν περισσότερες από 10.000 αιτήσεις (Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία-

¹⁰ Απόσπασμα από το από 17.3.2006 υπ' αριθμ. Νο. 09/06 δελτίο τύπου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

α, Σουηδία, Ελβετία, Μεγάλη Βρετανία και Ηνωμένες Πολιτείες), ενώ το 2001 ο αριθμός τους ανερχόταν σε 15.

Η μεγαλύτερη πτώση του αριθμού των αιτούντων άσυλο τα τελευταία πέντε χρόνια σημειώθηκε εκτός Ευρώπης. Το 2005, ο Καναδάς και οι Ηνωμένες Πολιτείες δέχτηκαν κατά 54 τοις εκατό λιγότερες αιτήσεις ασύλου σε σχέση με το 2001, ενώ ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία έπεσε κατακόρυφα κατά 75 τοις εκατό την ίδια περίοδο.

Η κατάσταση στην Ελλάδα

Σε αντίθεση με τη γενικότερη τάση μείωσης των αιτημάτων ασύλου στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες κατά το 2005, η Ελλάδα (μαζί με τη Μάλτα και τη Δημοκρατία της Κορέας) ήταν ανάμεσα στις λίγες εκείνες χώρες που δέχτηκαν σημαντικά περισσότερες αιτήσεις ασύλου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το 2005 οι ελληνικές αρχές κατέγραψαν 9.050 αιτήσεις ασύλου, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 102 τοις εκατό σε σχέση με τις 4.469 αιτήσεις που καταγράφηκαν το 2004. Αυτή η αύξηση οφείλεται κυρίως στην πιο γρήγορη καταγραφή των αιτημάτων ασύλου από τις αρμόδιες αρχές και σε βελτιωμένες διαδικασίες απέναντι στα άτομα που είχαν εκφράσει την επιθυμία τους να κάνουν αίτηση για άσυλο αλλά περίμεναν την επίσημη καταγραφή του αιτήματός τους (οι κάτοχοι του λεγόμενου «υπηρεσιακού σημειώματος»).

Η πλειοψηφία των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα κατά το 2005 προήλθαν από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, κυρίως από τη Γεωργία, τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία, φτάνοντας συνολικά τις 3,184 αιτήσεις (ποσοστό 35,2 τοις εκατό επί του συνόλου των αιτήσεων). Οι αιτήσεις ασύλου από Ιρακινούς μειώθηκαν ακόμα περισσότερο φτάνοντας τις 971 (10,73 τοις εκατό), σε σχέση με 20,94 τοις εκατό που ήταν το 2004. Μείωση παρατηρήθηκε επίσης και στις αιτήσεις από Αφγανούς, από 8,55 τοις εκατό το 2004 σε 5,06 τοις εκατό το 2005.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

- N. 3452/2006: «Κύρωση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στη Συμφωνία μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών που μετέχουν στον Οργανισμό Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου για συνεργασία στην καταπολέμηση του εγκλήματος και ιδιαίτερα των οργανωμένων μορφών του και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 70, τ. Α΄
- N. 3454/2006: «Ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ 75, τ. Α΄.
- N. 3464/2006: «Κύρωση του Πρωτοκόλλου που τροποποιεί της Σύμβαση μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Βασιλείου των Κάτω Χωρών για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την αποτροπή της φοροδιαφυγής σε σχέση προς τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου, με το προσαρτημένο σε αυτή Πρωτόκολλο, που υπογράφηκε στην Αθήνα στις 16 Ιουλίου 1981», ΦΕΚ 124, τ. Α΄.
- N. 3471/2006: «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών», ΦΕΚ 133, τ. Α΄.
- N. 3476/2006: «Κύρωση της Συμφωνίας στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ της Ελλάδας και του Κεμπέκ, καθώς και του Διοικητικού Κανονισμού Εφαρμογής της», ΦΕΚ 149, τ. Α΄.
- N. 3484/2006: «Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την αποτροπή της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου», ΦΕΚ 170, τ. Α΄.
- N. 3491/2006¹: «Ρυθμίσεις θεμάτων Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης», ΦΕΚ 206, τ. Α΄.
- N. 3494/2006: «Κύρωση του Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υ-

¹ Το άρθρο 18 του Ν. 3491/2006 ρυθμίζει θέματα χορήγησης της Ελληνικής ιθαγένειας σε άτομα από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

- πουργείου Εμπορίου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας σχετικά με τη συνεργασία μικρομεσαίων επιχειρήσεων», ΦΕΚ 214, τ. Α΄.
- Ν. 3500/2006: «Για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 232, τ. Α΄.
- Ν. 3512/2006: «Ισλαμικό τέμενος Αθηνών και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 264, τ. Α΄.
- Π.Δ. 51/2006: «Όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας των λαϊκών αγορών», ΦΕΚ 43, τ. Α΄.
- Π.Δ. 80/2006: «Παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών», ΦΕΚ 82, τ. Α΄.
- Π.Δ. 92/2006: «Περιορισμός συναρμοδιότητας Υπουργών προβλεπόμενης από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 15 του Ν. 3284/2004 (Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας)», ΦΕΚ 95, τ. Α΄.
- Π.Δ. 131/2006: «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/83/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης», ΦΕΚ 143, τ. Α΄.
- Π.Δ. 150/2006: «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2003/109/ΕΚ της 25^{ης} Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες», ΦΕΚ 160, τ. Α΄.
- Π.Δ. 189/2006: «Αναδιάρθρωση Διευθύνσεων του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας κατά τροποποίηση διατάξεων του Π.Δ. 14/2001 (ΦΕΚ 12, τ. Α΄) – Τροποποίηση των Π.Δ. 332/2000 (ΦΕΚ 269, τ. Α΄) και 224/2001 (ΦΕΚ 173, τ. Α΄)», ΦΕΚ 194, τ. Α΄.
- Π.Δ. 215/2006: «Κανονισμός οργάνωσης και λειτουργίας της Υπηρεσίας Εξωτερικής Φρούρησης Καταστημάτων Κράτησης», ΦΕΚ 217, τ. Α΄.
- Ανακοίνωση 0544/Μ. 5687/ΑΣ 674 του Υπουργείου Εξωτερικών της 25.8/11.9.2006 για τη θέση σε ισχύ της «Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την αποτροπή της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου», ΦΕΚ 187, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση Φ.3402/4/ΑΣ 70 (ΥΠΕΞ) της 16/26.1.2006: «Εφαρμογή της απόφασης 1643 (2005) του Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ περί Ακτής του Ελεφαντοστού», ΦΕΚ 8, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση Φ.3467/3/ΑΣ 71 (ΥΠΕΞ) της 16/26.1.2006: «Εφαρμογής της απόφασης 1647 (2005) του Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ περί Λιβερίας», ΦΕΚ 8, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση Φ. 3400.15/5/ΑΣ 181 (ΥΠΕΞ) της 6/13.2.2006: «Δημοσίευση υπουργικής απόφασης περί εφαρμογής της υπ' αριθμ.

- 1649 (2005) απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ περί Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό», ΦΕΚ 24, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση της 1/21.9.2006: «Εφαρμογή της υπ' αριθμ. 1698 (2006) απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ περί Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό», ΦΕΚ 200, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση της 1/21.9.2006: «Εφαρμογή της υπ' αριθμ. 1701 (2006) απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας ΟΗΕ περί Λιβάνου», ΦΕΚ 200, τ. Α΄.
- Υπουργική Απόφαση 160 (Εσωτερικών – Οικονομικών – Απασχόλησης) της 3/4.1.2006: «Καθορισμός ελάχιστου αριθμού ημερομισθίων ή ελάχιστου χρονικού διαστήματος ασφάλισης ανά έτος και ασφαλιστικό φορέα για την ανανέωση άδειας διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών καθώς και των όρων και προϋποθέσεων πρόσβασης στην μισθωτή εργασία και σε ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα της περίπτωση β΄ του άρθρου 59 του Ν. 3386/2005», ΦΕΚ 6, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση Κ1-188 (Ανάπτυξης) της 18/24.1.2006 «Καθορισμός όρων, προϋποθέσεων και διαδικασίας για τη χορήγηση άδειας επαγγελματία πωλητή λαϊκών αγορών του άρθρου 29 του Ν. 3377/2005», ΦΕΚ 66, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 30053 (Εσωτερικών, Εξωτερικών, Απασχόλησης) της 23/24.1.2006: «Καθορισμός ανώτατου αριθμού αδειών διαμονής για εργασίας υπηκόων τρίτων χωρών για το έτος 2006», ΦΕΚ 68, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 1751 (Εσωτερικών – Οικονομικών) της 9/14.2.2006: «Καθορισμός προϋποθέσεων για την υποβολή δήλωσης έναρξης / μεταβολής εργασιών από υπηκόους τρίτων χωρών», ΦΕΚ 218, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 4415/06 (Εσωτερικών, Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Παιδείας, Απασχόλησης) της 17.3/3.4.2006: «Καθορισμός ύψους και τρόπου απόδειξης επαρκών πόρων, που προβλέπονται ως προϋπόθεση στις διατάξεις του Ν. 3386/2005», ΦΕΚ 398, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 7393/2006 (Εσωτερικών, Κοινωνικής Προστασίας) της 8.5.2006: «Υπαγωγή στις ρυθμίσεις του άρθρου 17 του Ν. 3386/2005 των υπηκόων τρίτων χωρών μελών διοικητικών συμβουλίων, διαχειριστών και ανώτατων διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων της αλλοδαπής που συνδέονται, κατά την έννοια της παρ. 5 του άρθρου 42 3) του Ν. 2190/1920 «Περί ανωνύμων εταιρειών», με επιχείρηση νομίμως ασκούσα εμπορική δραστηριότητα στην ημεδαπή», ΦΕΚ 574, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 4000/3/10-νβ΄(των Υπουργών Εσωτερικών, Οικονομίας, Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, Απασχόλησης και Δημόσιας

Τάξης) της 8/9.5.2006: «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 4000/3/10-δ'9.5.2005 κοινής απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και Δημόσιας Τάξης «Παραμονή και Εργασία Ομογενών από την Αλβανία», ΦΕΚ 583, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση Π1α/Γ.Π. οικ. 60227: «Καθορισμός των δικαιολογητικών και των λεπτομερειών της διαδικασίας χορήγησης της εφάπαξ παροχής, που προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 και 4 του Ν. 3454/2006 «Ενίσχυση της οικογένειας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 645, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση οικ. 9408/06 (των Υπουργών Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Απασχόλησης) της 25/30.5.2006: «Υπαγωγή στις ρυθμίσεις του άρθρου 17 του Ν. 3386/2005 των υπηκόων τρίτων χωρών εργαζομένων στις εταιρείες που λειτουργούν σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις των Ν. 387/1976, Ν. 2299/1995 και Ν. 2364/1995» ΦΕΚ 669, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση οικ. 8966 (του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης) της 18.5/5.6.2006: «Καθορισμός του τύπου της βεβαίωσης της παραγράφου 3 του άρθρου 11 του Ν. 3386/2005», ΦΕΚ 692, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση 1170/06 (Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας): «Καθορισμός της διαδικασίας και των προϋποθέσεων υπαγωγής στις ρυθμίσεις του Ν. 3386/2005 των υπηκόων τρίτων χωρών που φοιτούν ή έχουν αποφοιτήσει από δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα», ΦΕΚ 892, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση Δ.1163/147/Α0018 (Οικονομικών): «Όροι και προϋποθέσεις για την παράδοση αυτοκινήτων σε πολύτεκνους γονείς και γονείς με τρία τέκνα, με απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης», ΦΕΚ 1192, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση 15948 (Οικονομικών, Δικαιοσύνης) της 19.7/14.9.2006: «Καθορισμός της διαδικασίας εκκαθάρισης και των δικαιολογητικών που απαιτούνται για την καταβολή αποζημίωσης σε συμβολαιογράφους που παρέχουν υπηρεσίες νομικής βοήθειας», ΦΕΚ 1340, τ. Β'.

Υπουργική Απόφαση 4000/4/32-ιβ'4.8.2006 (Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης): «Καθορισμός των κριτηρίων και της διαδικασίας για την εγγραφή και διαγραφή αλλοδαπών από τον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών», ΦΕΚ 1353, τ. Β'.

- Υπουργική Απόφαση 21535/7.11.2006 (Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Δημόσιας Τάξης): «Καθορισμός του τύπου ειδικής βεβαίωσης που χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών για τους οποίους έχει εκδοθεί προσωρινή διαταγή αναστολής ή έχει χορηγηθεί αναστολή από το Διοικητικό Πρωτοδικείο», ΦΕΚ 1677, τ. Β΄.
- Υπουργική Απόφαση 139491/16.11.2006 (Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης): «Καθορισμός προϋποθέσεων, κριτηρίων και διαδικασιών πρόσβασης στο σύστημα νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδύνατων πολιτών», ΦΕΚ 1747, τ. Β΄.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρτινοπούλου, Β.*: «Ενδο-οικογενειακή κακοποίηση γυναικών», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Βαγενά-Παλαιολόγου, Ε.*: «Ρατσισμός και ξενοφοβία – Έρευνα στη δικαιοσύνη και στην Αστυνομία», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
- Βιβλιοθήκη Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου*: «Οι ελληνικές υποθέσεις στο Στρασβούργο – Τόμος Ι», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2006.
- Γεωργούση, Κ.*: «Προσωπικά δεδομένα – Διαβίβαση προς τις ΗΠΑ» ΔίΜΕΕ 3/2006, σελ. 415.
- Γκρην, Ν.* : «Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις», Εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα 2006.
- Δετσαρίδη, Χ.*: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων», Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2006.
- Δημόπουλου, Χ.*: «Το σχέδιο νόμου για την αντιμετώπιση της ενδο-οικογενειακής βίας», ΠοινΔικ 8-9/2006, σελ. 1040.
- Διοικητικού Εφετείου Αθηνών*: «Νομολογία Διοικητικού Εφετείου Αθηνών: αποφάσεις ετών 2003-2005», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2006.
- Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών*: «Νομολογία Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών: αποφάσεις έτους 2005», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2006.
- Δουζίνα, Κ.* : «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006.
- Δρόσου, Γ.*: «Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών*: « Απόφαση επί της υπόθεσης Α.Τ. κατά Ουγγαρίας», ΝοΒ 54, σελ. 1182 έως 1190.
- Καλφέλη, Γ.*: «Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (Μονοδιάστατη ενοποίηση των ευρωπαϊκών κατασταλτικών μηχανισμών;», ΠοινΔικ 2/2006, σελ. 199.
- Καμπανάρη, Α.*: «Δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση: κεκτημένο-προβλήματα-προοπτικές», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Καμτσιόου, Ιφ.*: «Το θεμελιώδες δικαίωμα των προσώπων στην ασφάλεια», ΔτΑ 32/2006, σελίδα 1225.

- Καράκωστα, Κ.*: «Συμμόρφωση της Διοίκησης σε ακυρωτικές αποφάσεις», *Συνήγορος*, 54/2006, σελ. 34.
- Καραλή, Π.*: «Νομολογία Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών – Αποφάσεις ετών 2001-2004», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Καραλή, Π.*: «Νομολογία Διοικητική Πρωτοδικείου Αθηνών – Αποφάσεις έτους 2005», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2006.
- Κασιμάτη, Γ.*: «Οργανωμένο έγκλημα και δικαιώματα του ανθρώπου» Δ 2006, τ. 37, σελ. 773-790.
- Κατρούγκαλου, Γ.*: «Η απόφαση ‘Βόσπορος’ του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το κοινοτικό δίκαιο – Η αντιτροπή του ‘Solange’», ΔτΑ 30/2006, σελίδα 655.
- Κραβαρίτου, Γ.*: « Η ίση μεταχείριση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η απαγόρευση των διακρίσεων», ΕΕργΔ 2006, σελ. 321-300.
- Κτιστάκι, Γ.*: «Ιερός Νόμος του Ισλάμ και Μουσουλμάνοι Έλληνες Πολίτες», Σειρά Δίκαιο και Κοινωνία στον 21^ο Αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.
- Κοσμάτου, Κ.*: «Από τα δικαιώματα στις δυνατότητες: μια νέα θεώρηση των δικαιωμάτων των κρατουμένων από τους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας των Καταστημάτων Κράτησης», ΠοινΔικ 7/2006, σελ. 916.
- Κούνδουρου Α.*: «Αίτηση ακυρώσεως – Αγωγή», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Κύρκου, Σ.*: «Διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και δίκαιο προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σχέσεις αμοιβαίου αποκλεισμού ή αλλολοσυμπλήρωσης», ΠοινΔικ 12/2006, σελίδα 1434.
- Μακρυδημήτρη, Α.*: «Διοικητικός Κώδικας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.
- Μαρκόπουλου, Κ.*: «Απασχόληση αλλοδαπών εργαζομένων: μια οιονεί κωδικοποίηση των ισχυουσών διατάξεων», ΔΕΝ 2006, τεύχος 1466, σελ. 193-226.
- Μαρούδα, Μ.-Ν.*: «Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις των διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου: κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Μαρουσάκη, Σ.*: «Οι διμερείς φορολογικές συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και το ευρωπαϊκό δίκαιο», ΧρΙΔ 2005, σελ. 660-667.
- Παλαιολόγου, Φ. – Λαμπίρη, Ι.*: «Δελτίο Νομολογίας 2004 – Αποφάσεις Διοικητικού Πρωτοδικείου και Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης», Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006.
- Παπαγρηγορίου, Β.*: «Εισηγήσεις διοικητικού δικαίου», Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006.

- Παπαδημητρίου, Γ. «Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων», Δίκαιο και Κοινωνία στον 21^ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006.
- Παπαθανασόπουλου, Ε.: «Εμπορία ανθρώπων, θυματολογικές όψεις και προθεσμία επίσκεψης κατά το Ν. 3386/2005», ΠοινΔικ 12/2006, σελίδα 1248.
- Παπαϊωάννου, Ζ. : «Αστυνομικό δίκαιο. Η λειτουργική αρμοδιότητα του αστυνομικού προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας», Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006.
- Παπασιώπη-Πασιά, Ζ.: «Ο νέος νόμος 3386/2005 για τους αλλοδαπούς. Σκέψεις και προβληματισμοί», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Περράκη-Νάσκου Π. – Κτιστάκη Γ.: «Οι ελληνικές υποθέσεις στο Στρασβούργο», Τόμος Α΄, 1991 έως 2001, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006.
- Περράκη, Στ.: «60 χρόνια Ηνωμένα Έθνη: προκλήσεις και προοπτικές», Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών Ηνωμένων Εθνών, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Πρέζα, Α.: «Νομολογία Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών – Αποφάσεις έτους 2005», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
- Ράντου, Α. – Παπασπύρου, Ν.: «Η συμμόρφωση της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις» Εταιρεία Δικαστικών Μελετών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- Σπηλιωτόπουλου, Ε.: «Η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου», ΔτΑ 32/2006, σελίδα 1181.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε.: «Αστυνομική βία: νομικό πλαίσιο και προβλήματα εφαρμογής», ΝοΒ 54, σελίδες 1641 έως 1651.
- Τσικριά, Δ.: «Σκέψεις για τη θεμελίωση και τη λειτουργία της ετεροδικίας των κρατών», Δ 2006, σελ.373.
- Σηφάκη, Γ. – Γεωργούτσου, Ε. : «Νομολογία Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών – Αποφάσεις ετών 2001-2004», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006.
- Σκουρή, Π. : «Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα», ΝοΒ 54, σελ. 620.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε./Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ./Μπιτζιλέκη, Α./ Παπαδαμάκη, Α.: «Τα εγκλήματα πολέμου. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε.: « Εμπορία ανθρώπων: ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής τους», ΠοινΔικ 2006, σελ. 234.

- Σωτηρόπουλου, Β.: «Η συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων» Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006.
- Τάχου, Α. «Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.
- Τζιράκη, Ε.:
«Αίτηση ακυρώσεως – Πρακτικά θέματα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.
« Η υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο ρόλος του εθνικού δικαστή», ΔτΑ 29/2006, σελίδα 283.
- Τραντά, Α. : «Η ισλαμική μαντίλα. Παρουσίαση και σχολιασμός της σχετικής απόφασης του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου», ΔτΑ 30/2006, σελίδα 563.
- Τσεβρένη, Β.: «Προσβολή δικαιώματος θρησκευτικής ελευθερίας. Οι έμμεσες (συγκεκριαλισμένες) διακρίσεις υπό το φως της υπόθεσης Fereshta Ludin. Σχόλιο στην απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας», ΔτΑ 30/2006, σελίδα 581.
- Χατζηνικολάου, Ν.: «Η απέλαση αλλοδαπού ως κύρωση του ποινικού δικαίου», Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006.
- Χειρδάρη, Β.: «Μια συνοπτική παρουσίαση της νεότερης διεθνούς Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», ΝοΒ 54, σελ. 1189.
- Χιώλου, Κ. : « Η αίτηση αναστολή εκτελέσεως ενώπιον της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας», ΝοΒ 54, σελ. 613.
- Χρυσόγονου, Κ.:
«Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
«Το θεμελιώδες δικαίωμα στην ασφάλεια», ΔτΑ 32/2006, σελίδα 1209.
- Bertrand, M.: «Europeans and their rights – The right to life in European Constitutional and Conventional Case – Law», Council of Europe Publishing, 2006.
- Council of Europe Publishing:*
«European Population Committee of the Council of Europe: Recent demographic developments in Europe», 2006.
«Irregular migrants: access to minimum social rights», 2006.
«Conference “Human Rights – Disability – Children: towards international instrument for disability rights – the special case of disabled children”, Proceedings», 2006.
«Parliamentary Assembly – Official report of debates – 2005 Ordinary Session (fourth part), 3-7 October 2005», 2006.
«Parliamentary Assembly – Texts adopted – 2006 Ordinary Session (first part), 23-27 January 2006», 2006.

- «Parliamentary Assembly – Orders of the day / Minutes of proceedings – 1006 Ordinary Session (first part), 23-27 January 2006», 2006.
- «Non discrimination: a human right – Proceedings, Seminar marking the entry into force of Protocol No. 12 to the European Convention on Human Rights, Strasbourg, October 2005», 2006.
- «European Prison Rules», 2006.
- « The status of international treaties on human rights», Science and technique of democracy No. 42, Venice Commission, 2006.
- «The Challenge of transcultural diversities – Cultural policy and cultural diversity», 2006.
- «Achieving social cohesion in a multi-cultural Europe – Concepts, situation and developments», Trends in social cohesion No. 18, Strasbourg 2006.
- European Council of Refugees and Exiles*: «Report on the application of the Dublin II Regulation in Europe», March 2006.
- Glučič, S. – Klemenčič, G. – Ljubin, T. – Novosel, D.* : «Protecting witnesses of serious crime – Training manual for law enforcement and judiciary», Council of Europe Publishing, 2006.
- Lambert, H.*: «The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights», Human Rights Files No. 8, 3rd edition, Council of Europe Publishing, 2006.
- Moucheboeuf, A.*: «Minority Rights Jurisprudence – Digest», Council of Europe Publishing 2006.
- Murdoch, J.*: «The treatment of prisoners – European standards», Council of Europe Publishing 2006.
- Petiti, Chr.* «Le Protocole No. 12 à la Convention de Sauvegarde des Droits des l' Homme et des Libertés Fondamentales. Une protection effective contre les discriminations», ΔτΑ 31/2006, σελίδα 805.
- Ramberg, I.*: «Citizenship matters: the participation of young women and minorities in EuroMed youth projects», Council of Europe Publishing, 2006.
- Sitaropoulos, N.*: «Discriminatory Denationalisations based on ethnic origin: the dark legacy of ex article 19 of the Greek Nationality Code» σε « Migration, Diasporas and Legal Systems in Europe», Routledge-Cavendish, London – New York 2006.
- United Nations High Commissioner for Refugees*: « The Dublin II Regulation – A UNHCR Discussion Paper», Brussels, April 2006.
- Uğur Erdal – Hasan Bacirci*: «The Practitioner's Handbook: Article 3 of the European Convention on Human Rights», World Organization Against Torture, OMCT Handbook Series 1, 2006

**Διευθύνσεις Διαδικτύου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και
Κρατικών Υπηρεσιών Ασύλου και Μετανάστευσης**

A. Ευρωπαϊκή Ένωση

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

http://ec.europa.eu/index_en.htm
http://ec.europa.eu/development/index_en.htm
http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm
http://ec.europa.eu/justice_home/index_en.htm
http://ec.europa.eu/comm/external_relations/index.htm

Συμβούλιο

http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/newsRoom/latest.ASP?lang=1&cmsid=363 <http://www.eu2007.de/en/?null>
http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/solana/index.asp?lang=EN&cmsid=358
http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=432&lang=en&mode=g
http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/newsroom/loadBook.asp?target=2006&bid=86&lang=1&cmsID=352
http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/newsroom/loadBook.asp?target=2006&bid=71&lang=1&cmsId=349
http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/newsRoom/loadBook.asp?BID=104&LANG=1&cmsid=364

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_en.htm

Frontex

(Υπηρεσία Εξωτερικών Σινορών)

<http://www.frontex.europa.eu/>

Πρόσωπα

<http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?lang=en> (IDEA = all institutions) -> search by person (eg Solana) / entity / hierarchy (eg DG Ext Rel: Belarus)
http://ec.europa.eu/staffdir/plsql/gsys_tel.display_search?pLang=EN (Commission Directory) -> *organization* (eg JLS -> *asylum* -> *Martini*) or *name* (eg *Martini*-> *select: complete structure*)

<http://www.europarl.europa.eu/members/expert/alphaOrder.do?letter=B&language=EN>

Έγγραφα

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/JOIndex.do?ihmlang=en>
Κανονισμοί του Συμβουλίου
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/RECH_naturel.do
Έγγραφα SEC(2006)953 και COM 2006)401 (διαδικασία αποφάσεων)
http://ec.europa.eu/prelex/rech_simple.cfm?CL=en
<http://europa.eu/rapid/searchAction.do>
2006/0140/COD (Interinstitutional file)
<http://register.consilium.europa.eu/servlet/driver?page=Advanced&typ=&lang=EN&fc=REGAISEN&srm=25&md=100&cmsid=639>

Νέα

http://www.europa.eu/press_room/index_en.htm (EU press room)
<http://europa.eu/rapid/showInformation.do?pageName=recentPressReleases&guiLanguage=en> (Rapid Press Releases)
<http://euobserver.com/> (EU Observer)
<http://www.eupolitix.com/EN/> (TheParliament.com)
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/default.stm> (BBC News Europe section)
<http://www.europeanvoice.com/> (European Voice)
<http://www.statewatch.org/asylum/obserasylum.htm> (EU asylum and immigration policy)

Χρηματοδότηση

http://ec.europa.eu/justice_home/funding/intro/funding_intro_en.htm
- ARGO, INTI, ERF,
<http://ec.europa.eu/europeaid/cgi/frame12.pl> (EuropeAid)
http://ec.europa.eu/echo/index_en.htm (ECHO)
http://ted.europa.eu/Exec?DataFlow=ShowPage.dfl&Template=TED/normal_search&StatLang=EN

B. Κρατικές Υπηρεσίες Αλλοδαπών και Προσφύγων

Αυστραλία

<http://www.ag.gov.au/> (Υπουργείο Δικαιοσύνης)
<http://www.aph.gov.au/> (Κοινοβούλιο)
<http://www.comlaw.gov.au/> (Δίκαιο της Κοινοπολιτείας)
<http://www.dfat.gov.au/> (Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου)

<http://www.humanrights.gov.au/> (Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Ίσων Ευκαιριών)

<http://www.immi.gov.au/> (Υπουργείο Μετανάστευσης, Πολυπολιτισμικών και Γηγενών Υποθέσεων)

<http://www.rrt.gov.au/> (Δικαστήριο Υποθέσεων Προσφύγων)

Βέλγιο

<http://www.belgium.be/> (Γενικός Επίτροπος για τους Πρόσφυγες και τους Απάτριδες)

<http://www.diplobel.fgov.be/en/default.asp> (Υπουργείο Εξωτερικών, Αλλοδαπού Εμπορίου και Αναπτυξιακής Συνεργασίας)

<http://www.dofi.fgov.be/> (Υπουργείο Εσωτερικών – Διεύθυνση Μετανάστευσης)

<http://www.fedasil.be/en/> (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για την Υποδοχή των Αιτούντων Άσυλο)

<http://www.vbncprg.fgov.be/default.asp?lang=en> (Διαρκής Επιτροπή Προσφυγών Υποθέσεων Προσφύγων)

Καναδάς

<http://www.acdi-cida.gc.ca/index-e.htm> (Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης)

<http://www.cbsa-asfc.gc.ca/menu-e.html> (Υπηρεσία Συνόρων)

<http://www.cic.gc.ca/english/index.html> (Ιθαγένεια και Μετανάστευση)

<http://www.cic.gc.ca/ref-protection/english/index.htm> (Ιθαγένεια και Μετανάστευση: προστασία προσφύγων)

<http://www.dfait-maeci.gc.ca/menu-en.asp> (Υπουργείο Εξωτερικών και Διεθνούς Εμπορίου)

<http://www.fac-aec.gc.ca/menu-en.asp> (Υπουργείο Εξωτερικών)

<http://www.irb-cisr.gc.ca/cgi-bin/fofiocgi.exe/> (Επιτροπή Μετανάστευσης και Προσφύγων)

http://www.irb-cisr.gc.ca/en/index_e.htm (Επιτροπή Μετανάστευσης και Προσφύγων)

Δανία

<http://www.inm.dk/index.asp?s=5> (Υπουργείο Προσφύγων, Μετανάστευσης και Υποθέσεων Ένταξης)

<http://www.udlst.dk/english/default.htm> (Υπηρεσία Μετανάστευσης)

Φινλανδία

<http://www.intermin.fi/> (Υπουργείο Εσωτερικών)

<http://www.uvi.fi/netcomm/default.asp> (Διεύθυνση Μετανάστευσης)

Γερμανία

<http://www.bamf.de/> (Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης και Προσφύγων)

Ιρλανδία

<http://www.gov.ie/refappeal/> (Δικαστήριο Προσφυγών Προσφυγικών Υποθέσεων)

<http://www.justice.ie/> (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Ισότητας και Αναθεώρησης της Νομοθεσίας)

<http://www.legalaidboard.ie/> (Επιτροπή Δωρεάν Νομικής Συνδρομής)

<http://www.orac.ie/> (Γραφείο του Επιτρόπου των Αιτημάτων Ασύλου)

<http://www.ria.gov.ie/> (Υπηρεσία Υποδοχής και Ένταξης)

Κάτω Χώρες

<http://www.immigratiedienst.nl/E/index.htm> (Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης)

<http://www.ind.nl/EN/index.asp> (Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης)

http://www.justitie.nl/english/Themes/aliens_policy/index.asp (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Μετανάστευση, στα αγγλικά)

http://www.minbuza.nl/default.asp?CMS_ITEM (Υπουργείο Εξωτερικών, Μετανάστευση, στα αγγλικά)

Νορβηγία

<http://www.nyekripos.no/> (Εθνική Εγκληματολογική Υπηρεσία)

<http://www.odin.dep.no/asd/english/> (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων)

<http://www.odin.dep.no/jd/english/> (Υπουργείο Δικαιοσύνης και Τάξης)

<http://www.odin.dep.no/krd/english/> (Υπουργείο Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης)

<http://www.odin.dep.no/ud/english/> (Υπουργείο Εξωτερικών)

<http://www.politi.no/> (Διεύθυνση Εθνικής Αστυνομίας)

<http://www.udi.no/default.aspx?id=2112> (Υπηρεσία Μετανάστευσης)

<http://www.une.no/> (Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης)

Νέα Ζηλανδία

<http://www.immigration.govt.nz/> (Υπηρεσία Εργασίας και Μετανάστευσης)

<http://www.legislation.govt.nz/> (Νομοθεσία)

Ισπανία

<http://extranjeros.mtas.es/en/> (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων)

Σουηδία

<http://www.migrationsverket.se/english.jsp> (Επιτροπή Μετανάστευσης)

Ελβετία

<http://www.bfm.admin.ch/index.php?L=0> (Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης)

Ηνωμένο Βασίλειο

<http://www.ait.gov.uk/> (Δικαστήριο Ασύλου και Μετανάστευσης)

<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/immigration.html> (Ερευνα και Στατιστικά)

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/> (Μετανάστευση και Ιθαγένεια)

<http://www.ukvisas.gov.uk/> (Θεωρήσεις Εισόδου)

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

<http://uscis.gov/graphics/index.htm> (Υπηρεσία Ιθαγένειας και Μετανάστευσης)

<http://www.dhs.gov/dhspublic/display?theme=91> (Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας)

<http://www.state.gov/g/prm/> (Γραφείο Πληθυσμού, Προσφύγων και Μεταναστών)

<http://www.state.gov/travel/> (Γραφείο Προξενικών Υποθέσεων)

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

- Α**
Άδεια διαμονής (ανάκληση): 749, 750, 752, 753, 755
(πολίτη ΕΕ) : 523, 571
(πολίτη τρίτης χώρας) : 531
Αιτιολόγηση διοικητικής πράξης: 434, 443, 446, 452, 753
Ανεπιθύμητοι αλλοδαποί: 707
Ανήλικος (ασυνόδευτος): 685
Ανθρωπιστικό καθεστώς: 437, 443, 450, 614
Ανωτέρα βία: 450
Απαγόρευση βασανιστηρίων: 469, 587, 645
Απαλλαγή (προσωπικός λόγος): 462
Απέλαση: 469, 497, 514, 539, 560, 571, 587, 607, 614, 621, 645, 755
Απόδειξη (στη διαδικασία ασύλου): 446, 452, 457
Αποζημίωση (για παραβίαση ΕυρΣΔΑ): 483
Αρχή αναλογικότητας: 514, 531, 539, 571, 621, 749
Αρχή ίσης μεταχείρισης: 555
Άσυλο (διαδικασία): 425, 429, 446, 587, 607, 614, 645
Ατομική προσφυγή (ΕυρΣΔΑ): 560
(ΟΗΕ): 607, 645
- Δ**
Δημόσια τάξη: 514, 539, 621, 750, 755
Δουβλίνο II (Κανονισμός): 425
Δίκαιη δίκη: 469
Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας (Ε-Ε): 571
- Ε**
Εγγυήσεις (διπλωματικές): 587, 645
Εθνική ασφάλεια: 645
Είσοδος (παράνομη): 462, 753
Εμπορία ανθρώπων: 707
Επίδομα τέκνου: 555
Έρευνα (σωματική): 483
- Θ**
Θανατική ποινή: 469
- Ι**
Ιδιωτική ζωή (σεβασμός): 539
Ιθαγένεια (ελληνική): 749, 750
- Κ**
Καταδίκη αλλοδαπού: 514, 560, 707, 755
Κατοικία (διαδικασία ασύλου): 425, 429
Κέντρο υποδοχής προσφύγων: 429, 693
Κοινωνική ομάδα (καθεστώς πρόσφυγα): 452
Κράτηση (συνθήκες): 497, 637, 685
- Ο**
Οικογενειακή ζωή (προστασία): 514, 523, 531, 539, 555
Ομολογία (εξαναγκασμός): 637
- Π**
Παιδί (δικαιώματα): 514, 523, 531, 685
Παλιννόστηση: 749, 750
Παραμονή (παράνομη): 539

* Αναφέρεται στη νομολογία, στα έγγραφα/πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη και στις αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Οι αριθμοί παραπέμπουν σε σελίδες.

Πόροι (επαρκείς): 571
Πρόσφυγας (καθεστώς): 462, 523, 621
Προσφυγή (εκπρόθεσμη): 440
Προσωπική ελευθερία (προστασία):
629
Προσωπικότητα (προσβολή): 497
Προσωρινή δικαστική προστασία: 425,
429, 560, 607

Σ

Συνέντευξη (διαδικασία ασύλου): 434
Σένγκεν (κεκτημένο): 749, 750, 752,
753
Συγκρούσεις (εμφύλιες): 452

Φ

Φυλάκιση (συνθήκες): 483

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

	Σελίδα		Σελίδα
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ		ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ	
		ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	
2005			
Αριθμ. 4382	434	Υπόθεση Bader and others κατά Σουηδίας	469
2006		Υπόθεση Baybaşin κατά Ολλανδίας	483
Αριθμ. 301	437	Υπόθεση Sylla κατά Ολλανδίας	496
468	439	Υπόθεση Kaja κατά Ελλάδας	497
815	440	Υπόθεση Keles κατά Γερμανίας	514
822	443	Υπόθεση Aristimuno Mendizabal κατά Γαλλίας	523
823	446	Υπόθεση Rodrigues Da Silva and Hoogkamer κατά Ολλανδίας	531
824	446	Υπόθεση Üner κατά Ολλανδίας	539
1814	437	Υπόθεση Niedzwiecki κατά Γερμανίας	555
2635	442	Υπόθεση Okpizs κατά Γερμανίας	560
2648	450	Υπόθεση Aoulmi κατά Γαλλίας	560
2649	452	Υπόθεση Olaechea Cahuas κατά Ισπανίας	569
2666	457		
3280	457		
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΣΤΟΛΩΝ		ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	
2006		Υπόθεση Επιτροπής των Ε.Κ. κατά Βασιλείου του Βελγίου	571
Αριθμ. 174	425		
700	429		
ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ		ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ	
2006		Υπόθεση Agiza κατά Σουηδίας	587
Αριθμ. 47	462	Υπόθεση Brada κατά Γαλλίας	607
		Υπόθεση T.A. και S.T. κατά Σουηδίας	614
		Υπόθεση Dadar κατά Καναδά	621
		ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Ο.Η.Ε.	
		Υπόθεση Anthony Fernando κατά Σρι Λάνκα	629
		Υπόθεση Αλέξανδρος Κουίδης κατά Ελλάδας	637
		Υπόθεση Alzery κατά Σουηδίας	645